

PHILOSOPHIA NATVRALIS

IOAN. DVNS SCOTI,

EX QVATVOR LIBRIS SENTENTIARVM, ET QVODLIBETIS COLLECTA;

In Theoremata distributa, & contra Aduersarios omnes tàm Veteres quàm Recentiores, impugnationibus, & defensionibus illustrata, ac dilucidata.

Quorum decemnouem priora præcipuas difficultates Logices complectuntur.

Et in cuius fine additus est Tractatus breuis facilis, & necessarius in formalitates Scoti.

AVCTORE FRATRE PHILIPPO FABRO FAVENTINO.
Ord. Minorum Conuentualium, Artium, & Sacræ Theologiæ Doctore, nunc in vniuersitate Patauina Metaphysico ordinario.

In hac secunda editione ab Auctore recognita, & alijs Theorematibus, quæstionibus, & additionibus aucta. aucta &

Cum Priuilegio, & Licentia Superiorum.

In te domine speraui in æternum.

Est D. Anastasii

Ad usum Dnus D. Anastasii Mon

VENETIIS, A. M D C VI.

Apud Io. Baptistam Bertonum, Sub Signo Peregrini.

Est D. Anastasii

EXCELL.^MO FRANCISCO CORTESIO
PHILOSOPHIÆ; ET I. V. DOCTORI MERITISSIMO.

Ioan. Baptista Bertonus Bibliopola. S. D.

RECTE ſanè optimus ille eloquentiæ parens Cicero, teſtatum reliquit, nihil in hac humanarum rerum caligine eſſe, quòd virum probum magis deceat, quàm certis ſcientiarum veſtigijs inhærere, idq; omnibus cum animi, tum corporis viribus ſpectare, ad id tantum intendere, quod nos Artium præclariſſimarum cognitione exornet, & nomen noſtrum immortalitate donet. Plura etenim cum ſint, quę hominem in hac vita felicem reddere videantur, nihil hoc tamen vna virtute præſtat vberrius, nihil glorioſius; quippe quæ non veluti cętera cum corpore euaneſcit, ſed nos etiam poſt mortem comitatur, & mentem ipſam radijs Diuinitatis illuſtrat. Hinc itaque, Franciſce Excellentiſſime rationibus tuis bene conſuluiſti, qui a primis (ut aiunt) cunabulis omnes cogitationes omnes neruos, ac vniuerſum deniq; uitę curriculum in optimarum ſcientiarū ſtudijs conſumpſeris nullumq; hucuſq; literarum, nullum artium genus tibi in acceſſum reliqueris. Tu tantum, tam paruo temporis interuallo profeciſti ut Phi-

losophiæ, ac Iuris prudentiæ studia emensus, etiam iuuenis (quod paucis æquus concessit iupiter) ad metam perueneris & in vtraque illarum summa cum tui nominis gloria Doctoratus lauream omnium cum applausu Doctorum fueris adeptus. Omitto enim humaniorum litterarum, & Rhetoricæ facultatis studia, in quibus egregiè excellis: Omitto morum suauitatem, animiq; candorem, humanæ uitæ præclara, & minimè fucata sane ornamenta; Quæ te omnia omnibus amandum, admirandumque reddunt, vt potè magna, & homine optimo loco nato non indigna, quamquam imparia ijs, quæ de te homines augurantur, consilio, humanitati, & prudentiæ cum primis altissimæ minimeque vulgari. Has animi dotes, & has præclaras virtutes tuas, & ego aliquando admiratus suspiciens summopere cum mihi de facie tantum & fama notus esses, postmodum verò ad tui familiaritatem per humaniter admissus, quasi propius amaui, & colui; Neque ista tantum (quibus certè contentus esse poteram) in te sum expertus, sed longe maiora, & cum reliquis minimè conferenda. Nam non ita primum amare te cœpi, cum innumeris me muneribus exornatum, & beneficijs quoq; amplissimis ad strictum cognoui; adeo, ut illud nunquam liberè potuerim affirmare, quid horum in me prius senserim, obseruantiam ne meam an munificentiam potius erga me tuam, quæ cogitationes meas vt antea semper anteuertere consueuit, ita nunc beneficiorum numerum in immensam molem nunquam amplius gratijs equandam eduxit Vnde nisi tandem ipsa mihi sponte Fortuna hilaris affulsisset in turpissimam proculdubio ingratitudinis notam incidissem & oneri no

lens

lens & inuitus fucubuissem, à quo hac opportuna occasio ne non tam subleuatum me, quam subtractum esse hoc tempore gaudeo. Cum enim Philosophiam Io. Duns Scoti à F. Philippo Fabro Minoritano Artium & S. Theologiæ Magistro ac in celeberima Patauij Academia Metaphysices professore publico declaratam, & nūc nouiter auctam, iteratò prælo subijcere eam inclyto nomini tuo inscriptā vtique tanquam tutelari cuipiam numini dicatam volui, & consecratam; Opus multis nominibus tuum referens ingenium subtilitate primum, & doctrina quæ profecto in te summa semper extitere; vniuersæ dein Philosophiæ præceptis, cuius tu prima stipendia gloriosè meruisti, tandem ijs quęstionibus, in quibus tanquam in amplissimo quodam theatro longe lateq́ue diuagari expatiarique possis. Quare si vt est Aristo. dictum τὸν ὅμοιον ἀγείδεις similis simili gaudet iure ego fecisse videbor, qui Doctoris perspicacissimi Philosophiam, Philosopho dicauerim. Neq; tu interim munus alioquin per se clarum, nisi dantis obscuritate nonnihil offuscaretur spernere debes; quin potius alacri vultu suscipere, & ut soles benigno animo complecti; suadet id Agnatio tua, quæ humanitatis nomen & exemplar est, suadet virtus tuusq; hic animi splendor egregius; solem imiteris Astrorum omnium lucidissimum qui omnibus ęquè lucem, & uitam impertitur, neq; parcius inopum casulis quam potentiam Ædibus affulget. Accipias itaque leto vultu tenue hoc qualecunque & amici munusculum, & me vt assoles veteri tuo non indignum fauore & patrocinio iudicato.

VI. Nonas. Maij. MDCVI.

AD LECTOREM.

Nimaduerti sæpè (æquissime Lector) multos Philosophiæ amatores, non parum cupidos inspiciendi luculenter, & clarè mentem Scoti in abditioribus, & difficilioribus controuersijs, quę in Peripatetica schola, continuò emergunt, vt tanti viri perspecta doctrina, suis studijs satius consulerent; perspexi quoque multos alios Scoti sectatores, laborasse multum, vt mentem Scoti aperirent, & in medium eius doctrinam proponerent, & defenderent; sed vt quod sentio, apertè dicam, id ità inuoluptè præstiterunt, vt potius doctrinæ Scoti obnubilatores, quàm dilucidatores sese præbuerint; etenim pulchriores difficultates diligenter discussas à Scoto omiserunt & eas paucas quas tractauerunt, vt plurimum alio intellectu sanè quàm ipse Scotus intenderet, & obscuriori, & difficiliori modo tradiderunt, quò factum est, vt sæpè in scholis, & apud auctores probatos, opinio quam nec Scotus somniauit, pro opinione Scoti defendatur, vel impugnetur; propterea decreui ipse germanam mentem Scoti pro nunc in materijs spectantibus ad Philosophiam naturalem ex quatuor libris sententiarum, & quodlibetis colligere, vbi seriò, & clarè loquitur Scotus, & seorsum in hoc libro studiosis proponere; & nè quis arguat in me, quod in alijs reprehendo, locos (quod in alijs semper desideraui) in quibus vnusquisque perspicere poterit, an ego germanam mentem Scoti attulerim, & dilucidauerim, copiosissimè, & fideliter assignabo; & quoniam parum admodum esset, solam, & nudam mentem Scoti adducere, volui etiam ad eius doctrinæ maiorem dilucidationem, de proposita materia aliorum opiniones, & Aduersariorum omnium quos nouerim, in medium adducere, & refellere; non quidem, quòd iurauerim in verbo Scoti, sed quia re uera in ijs difficultatibus, quas pertractat Scotus, mihi eius opinio alijs probabilior longè uidetur; quòd verò aliqui damnant hanc emulationem inter Philosophos, & Theologos scolasticos, puto non rectè sentire; dimissa enim hac concertatione intellectus nostri, nulla nacti occasione disputandi, vel acuendi seipsos, otio tabescerent; & ità cum contrà hereticos, Philosophos, & alios fidei chatolicæ aduersarios esset disputandum, imbecilles, & eneruati omnino existerent. Accipe igitur (studiosissimo Lector) susceptum opus, & meum omnes studiosos iuuandi cupidum animum obserues.

F. PHILIPPVS GESVALDVS MINISTER Generalis, & seruus totius ordinis Minorum Conuentualium.

OPus inscriptum, Philosophia Naturalis Io. Duns Scoti, Doctoris subtilis, per P. Fratrem Philippum Fabrum Fauentinum, Doctorem Theologum, nostri ordinis Parmæ in Gymnasio nostro Regentem, elaboratum, examini, atque causaræ PP. Theologorum, scilicet Magistri Guidi Bartoluccij Assisiensis in schola nostra Cænobij Veneti Regentis, & Magistri Francisci Mariæ Castellani à Tosciniano, eiusdem scholæ primæ Philosophiæ Interpretis, à nobis commissum, ac per eos diligenter recognitum, cum ex eorum attestationes liqueat, nihil aduersum doctrinæ Catholicæ, sacrisue dogmatibus, nec bonis moribus, continere; vt imprimatur, seruatis seruandis, concedimus.

Romæ. Die 19. Septembris. 1601.

F. Philippus Gesualdus
Minister Generalis.

COPIA.

Gli Eccellentissi. Sig. Capi dell'Illustrissi. Consi. di X. infrascritti, hauuta fede dalli Sig. Reformatori del Studio di Padoua, per relatione delli tre à ciò deputati; cioè del Reuer. Padre Inquisitor, del Circ. Secr. del Senato Zuanne Maranegia, & di D. Fabio Paulini Dottor, Lettor publico, che nel libro intitolato, Filosophia Naturale di Gioan Duns Scoto, raccolta dalli quattro libri delle sententie dal Reu. Padre Filippo Fabro, non vi è cosa contra le leggi, & è degno di stampa, concedeno licentia, che possi esser stampato in questa Città.
Dat. Die 22. Sept. 1601.

D. Franc. Malip.
D. Benetto Dolfin } *Capi dell'Illustrissi. Cons. di X.*
D. Ant. Lando

Illustriss. Cons. X. Secret.
Leonardus Ottobonus.

1601. Adi 5. Ottobr.
Reg. nell'off. Con. la Biastema.

Philippus Brecardus officij
Co. Blasph. Coad.

COPIA.

Gli Eccellentissi. Sig. Capi dell'Illustriss. Cons. di X. infrascritti, hauuta fede dalli Sig. Reformatori del Studio di Padoua, per relation delli doi à ciò deputati, cioè del Reuer. Padre Inquisitor, & del Circ. Secr. del Senato Zuanne Maranegia con giuramento, che nel libro intitolato aggionta di alcuna questione alla Filosofia morale di Scotto del Padre Maestro Filippo Franciscano non si troua cosa contra le leggi, & è degno di stampa, concedono licentia che possi esser stampato in questa Città.
Dat: Die 6. Febr. 1605.

D. Lorenzo Loredan
D. Santo Balbi. } *Capi dell'Illustrissi. Cons. di X.*
D. Francesco Triuisan.

Illustrissi. Consilij Decem Secretarius.
Ioannes Baptista Padauinus.

1605. Adi 14. Febraro.
Reg. in libro à carte 144.

Antonius Lauredanus officij
Con. Blasph. Coad.

INDEX THEOREMATVM.

b Addu-

THEOREMA XLI.

THEOREMA XLII.

THEOREMA XLIII.

THEOREMA XLIV.

THEOREMA XLV.

THEOREMA XLVI.

THEOREMA XLVII.

THEOREMA XLVIII.

THEOREMA XLIX.

THEOREMA L.

Po-

THEOREMA LXVIII.

THEOREMA LXIX.

THEOREMA LXX.

THEOREMA LXXI.

THEOREMA LXXII.

THEOREMA LXXIII.

THEOREMA LXXIV.

Expo-

THEOREMA LXXXII.

THEOREMA LXXXIII.

THEOREMA LXXXIIII.

THEOREMA LXXXV.

THEOREMA LXXXVI.

THEOREMA LXXXVII.

THEOREMA LXXXVIII.

THEOREMA LXXXIX.

à fine

THEOREMA XC.

THEOREMA XCI.

THEOREMA XCII.

THEOREMA XCIII.

THEOREMA XCIIII.

THEOREMA XCV.

THEO-

THEOREMA XCVI.

THEOREMA XCVII.

THEOREMA XCVIII.

THEOREMA XCIX.

THEOREMA C.

THEOREMA CI.

THEOREMA CII.

FINIS THEOREMATARVM.

TRACTATVS
FORMALITATVM.

F I N I S.

INDEX AVCTORVM OMNIVM.

Qui hoc in toto opere citantur.

A

Riſtoteles.
Auerroes.
Auicenna.
Albertus Magnus.
Antoinus Aadreas.
Aureolus.
Aegidius.
Algazellus.
Ammonius.
Alpharabius.
Auempaces.
Antonius Trombetta.
Alexander Aphrodiſeus.
Achilles Zimora.
Archangelus Mercenarius.
Auctor ſex Principiorum.
Apollinarius.

B

Baldouinus.
Biel.
Bernardinus Petrella.
Burleus.
Benedictus Pererius.

C

Conciliator.
Caietanus.
Cardanus.

D

D.Thomas.

F

Franciſcus Piccolomineus.

G

Gotofredus.
Gregorins de Arimino.
Gulielmus Ocham.

H

Henricus de Gandauo.
Heraſtus.

I

Iacobus Zabarella.
Ioannes Bacconius.
Iauellus.
Ioannes Grammaticus.
Ioannes Gandauenſis.
Iandunus.

L

Linconienſis.
Ludouicus Buccaferreus.

M

Marcus Antonius Ianua.
Magiſter Sententiarum.
Marſilius.
Mauritius.

P

Porphirius
Plato.
Paulus Soncinnas.
Pomponatius.
Præpoſitus.

S

Scotus.
Sueſſanus.
Simplicius.
Sarnanus.

T

Themiſtius.
Thomitanus.

V

Vgo de Sancto Victore.
Vicomercatus.

FINIS.

INDEX RERVM INSIGNIORVM, ET NOTATV DIGNISSIMARVM, QVAE TOTO HOC IN OPERE CONTINENTVR, vberrimus atque locupletissimus.

In quo primus numerus theoremata; alter capitulum: & tertius paginam significat.

Acci-

que

con-

Con-

Defi-

quo-

E

F

G

Gene-

Gradus

Idem

Indi-

Intel-

Intel-

L

M

N

O

Opinio

P

Poten.

S

Se-

Subftan-

Vir-

Vni-

Z

FINIS.

THEOREMATA LOGICA.

LOGICA EST SCIENTIA

THEOREMA PRIMVM.

Positio opinionis Scoti cum suis rationibus.
Caput primum.

Scotus in prima quęstione Vniuersalium sustinet, quod Logica est Scientia, sed distinguit quod duplex est Logica. s. docens, & vtens. docens est illa cognitio, quæ traditur de hac facultate, & habitu logico, in lib. logicis, vtens est eadẽ Logica quatenus applicatur alijs Scientijs per vsum. Quoniam autem hic vsus, & applicatio potest esse duplex, hinc oritur ambiguitas de Logica vtente; Ideo sciendum est quod Logica potest considerari quatenus tota inseruit alijs Scientijs, quia eius subiectum inseruit omnibus scientijs, & secundum hunc modum applicationis Logica vtens est tota Logica docens quaten' tota inseruit alijs. Altero modo Logica applicatur quatenus largitur scientijs omnibus quasdam rationes communes, & argumentationes, quæ communiter dicuntur rationes Logicæ, & Dyalecticæ, quia procedunt per locos Topicos, & communes, & inuentæ sunt à Logica propter disputationem, & hoc modo etiam Logica dicitur vtẽs, & hæc Logica verè est Logica in vsu posita, & qui periti sunt illa solent communiter dici boni Logici; procedunt enim per quasdam regulas Logicas, quæ quandoque doctorum virorum ingenia defatigant magis, quam rationes ex reipsa deductæ, ita quod potest constitui talis diuisio. Logica duplex. Docens, & Vtens, Vtens iterũ duplex, vel vtens pro tota Logica in vsu posita, vel vtens pro rationibus Logicis, quibus vtuntur omnes scientiæ, & tunc ad mentem Scoti sunt tres conclusiones.

Prima Logica docens est scientia, secunda Logica vtens primo modo non est scientia, tertia Logica vtens secundo modo non est scientia. Prima conclusio primo probatur sic. Sciẽtia est effectus demõstrationis, in Logica multa demonstratiuè concludũtur, ergo Logica est scientia. Maior est clara ex primo lib. post. in 2. cap. in initio. Minor probatur, quia ab Aristotele fiunt multa argumenta ad ostendendum multas conclusiones in lib. post. & in alijs. Vnde hæc conclusio demonstratio est ex propositionibus per se, & vniuersalibus probatur ab Arist. in 6. cap. primi post. Item principia sunt certiora conclusione. Item nõ potest fieri transitus de Genere in genus in demõstrationibus, & aliæ quamplurimæ conclusiones ab Aristotele in illis probantur ex quib' integratur habitus Logicæ cognitionis, ergo hic habit' Logicæ cognitionis est ille, qui dr̃ sciã, & sic Logica est sciẽtia. Secundo Logicus est sciens, ergo Logica est sciã, quia à concretis ad abstracta vbi est prædicatio per se tenet consequentia, vt si dico album est coloratum, ergo albedo est color. valet ergo consequentia. Antecedẽs probatur quia Logicus scit causam conclusionum, quas cognoscit, ergo est sciens. *Prima cõclusio. Prima ratio.* *Secũda ratio.*

Tertio in Logica sunt requisita ad sciẽtiam, ergo est scientia. Consequentia probatur quia illa facultas, quæ habet conditiones requisitas ad scientiam est scientia. Antecedens probatur quia in Logica est subiectum & passio demonstrabilis de subiecto, & principia, per quæ potest demonstrari, vt definitio subiecti. *Tertia ratio.*

Secunda conclusio non habetur explicite a Scoto, tamen deducitur, & est clara: quoniam Logica vtens primo modo nil aliud est nisi Logica docens vt applicatur, siuè vsus instrumentorum Logi- *Secũda cõclusio*

ex docentis modò clarum est quod talis vsus & applicatio non est ratio constituens aliquid in genere scientiarum, quod declaratur, quia cum ponimus aliquam conditionem specificantem super rem considera tam restringimus rem, & considerationem eius tantum sub tali conditione, vt si quæramus an homo vt Piscator sit disciplinæ capax? considero hominem præcisè vt est Piscator, abiungendo ab ipso & rationale, & animal, & alia, quæ in eo sunt; ita quod homo in hac consideratione est præcisè Piscator, & considero an hæc ratio vt piscator sit hominis ratio essendi disciplinę capax. Ita in proposito cum quærimus an Logica vt in vsu posita sit scientia; Intelligimus præcisè Logicam sub applicatione suorum instrumentorum ad alias scientias, & præscindimus habitum, cognitionem, & omnia alia, quæ sunt in Logica; itaquod remanet tantum Logica sub applicatione illa, & vsu, & sic est quærere an hic vsus, & applicatio sit ratio ipsi Logicæ essendi scientiam. sed hoc est impossibile. Probatur quia nulla qualitas ponitur in esse qualitatis per aliquid alterius generis; sed scientia omnis est qualitas, ergo nulla facultas constituitur in esse sciētiæ, & qualitatis per aliquid alterius generis. Subinfero sed vsus, & applicatio est vel de genere actionis, vel de genere relationis; non est autem de genere qualitatis, ergo talis vsus, vel applicatio non potest esse ratio constitutiua Logicæ in genere scientiæ, & qualitatis. Probatur antecedens, quia vsus est exercitium, exercitium est actio, vel vsus est applicatio Syllogismi. & applicatio est habitudo syllogismi instrumēti Logici ad aliam scientiam; sed hæc habitudo est relatio vt patet, ergo hic vsus est de genere relationis, & sic apparet quod hæc applicatio non est rō constitutiua scientiæ.

Tertia cōclusio. Tertia conclusio probatur à Scoto, quia Logica vtens secundo modo non procedit per media necessaria, sed cōmunia. Quod autem hæc sit intentio Scoti conspicitur ex hoc, quia in prima quæstione dicit, qđ Logica vt vtimur ea applicando eam ad alias scientias non est scientia: quia procedit ex communibus. in secunda quæstione vero dicit Logicam esse scientiam communem, quia illa vtimur, & applicamus ad alias scientias vbi apertè sibi contradiceret, nisi dicamus quod in prima quæstione loquitur de Logica vtente secundo modo. In secunda verò loquitur de Logica vtente primo modo, quæ in se est scientia, sed scientia communis, nō autem propter illum vsum & applicationem, hic enim nō habet talem vim, sed est scientia communis: quia est de subiecto, quod est commune, instrumentum inseruiens omnibus scientijs.

Rationes, & positiones aduersariorum. Cap. II.

Prima ratio. Græci omnes, & Zabarella lib. 1. de natura Logicę cap. 3. tenent quod logica docens non sit scientia. Prima ratio, omnis facultas, quæ scientia dici debet est de obiecto necessario, & æterno, ex Arist. 6. lib. ad Nicomachiū cap. 3. & ex 1. post. cap. 2. in definitione scire; At logica versatur circa ens rationis, quod solummodò est cum fit ab intellectu, & illo cessante, cessat, & sic est contingēs, quod pro nostro arbitratu fit, ergo logica non est scientia. Hæc minor est concessa communiter.

Secūda. Secundò arguit, à Scopo, & fine; Scopus scientiæ est cognitio rerum contēplatarum, artium verò scopus non est cognitio, sed effectio, quia omnis cognitio artis dirigitur ad effectionem; at scopus logicæ nō est cognitio syllogismi, sed effectio syllogismi; docet enim efficere syllogismum, & tota cognitio, quæ in logica habetur dirigitur ad effectionem syllogismi, ergo logica non est scientia, sed potius Ars; quia scientia habet pro scopo cognitionem, nō effectionem; Ars verò effectionem, non cognitionem.

Tertia. Tertiò Arist. 1. lib. Priorū in principio secundæ, & tertiæ sectionis asserit se generationem syllogismorum docere, scilicet quomodo fiendi sint, & quomodo à nobis facilè fieri possint, ergo hic est modus tradendi artem, non scientiam: quia & si quis vellet docere artē edificatoriam nil aliud doceret, nisi quomodo sit facilè & bene edificanda domus.

Quarta ratio. Quartò Aristo. 1. Topicorum cap. 9. tria genera problematum enumerat, scilicet actiuum, Contemplatiuū, & logicum, & ait,

actiuum

Actiuum problema est vtrum voluptas sit bona, Contemplatiuum an mundus sit Aeternus. Logicum an detur quarta syllogismorum figura. Deinde ponens discrimen inter illa problemata, illud desumit à fine, & à scopo; Vnde ait, quod actiuum pet se respicit fugam vel electionem. Contemplatiuum cognitionē; Logicum verò vtrique parti Philosophię inseruit, ait ergo q͂d problema logicum non parit scientiam cū ipsum à contemplatiuo, & scientifico distinguatur ab Aristotile per hoc quod tantum contemplatiuum faciat scientiam, & confirmatur ex alijs verbis Aristotelis in eodem cap. quæ sunt, quædam enim problemata vtile est scire tantum ad eligendum, vel fugiendum, vt an voluptas sit eligenda nec ne; quædam autem ad sciendū tantum, vt an Mūdus sit Aeternus nec ne; quædam verò per se ad neutrum horum; adminiculantia autem sunt ad aliqua tantum, pleraque enim ipsa cognoscere per se non volumus, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quidpiam cognoscamus.

Cōtra secundam conclusionem. Contra secundam conclusionem arguit Zabarella cap. 5. de natura logicæ 1 lib. & sustinet logicam vtentem, siuè in vsu positam, & Philosophiæ applicatam esse scientiam, & probat sic. Logica eatenus est sciētia quatenus parit scientiam, at logica nō per se, sed solùm cum applicatur sciētijs, & Philosophiæ, facit scientiam ex Aristotele in citato loco, ergo logica scientijs applicata, & in vsu posita est scientia, & est eadē met scientia, cui applicatur, vt logica applicata Philosophiæ naturali nil aliud est nisi Philosophia naturalis, nil enim aliud est Philosophia naturalis, nisi congeties demonstrationum, syllogismorum, & propositionum in rebus naturalibus formatarum, & ita logica applicata nō amplius nomen logicæ retinet, sed fit illa scientia cui applicatur.

Ad rationes Scoti. Ad rationes Scoti Respōdet c. 6. & quia innitūtur omnes ferè eodem medio, ad omnes simul respondet quod si valerent, sequeretur, quod ars edificatoria esset scientia, & omnes Artes effectrices essent scientiæ, quia si statuatur aliqua ars docens, vt Medica, vel edificatoria, illa quoque habebit proprium subiectum, de quo multa demōstrabit per propria illius principia, quia omnis doctrina fit ex præcognitis per discursum à noto ad ignotum; falsum autem est dicere, quod Medica, & cæteræ artes sint scientiæ, ergo licèt in logica fiant demonstrationes, non propter hoc logica est scientia; quod ergo ait Scotus logicus est sciens, logicus demonstrat conclusiones in logica, negandum est illud fundamentum: quia non habet logica subiectum æternū per se cognoscibile, quale requirit scientia speculatiua, & consequenter non habet ea omnia, quæ requiruntur ad veram demonstrationem, nec valet si quis dicat quod Aristoteles habet in logica multas propositiones necessarias, ex quibus facit demonstrationes, quia illæ propositiones nō sunt necessariæ per se, sed solùm ex suppositione, scilicet ex constitutione finis, sicuti & in alijs artibus, nam constituto hoc fine scientiam esse indagandam, multæ propositiones sunt adducendæ, quæ postea sunt necessariæ.

Ad rōnē pro tertia conclusione. Ad rationem pro tertia conclusione respōdet, quod Scotus deceptus est, vel alios fallaci ratione decipere voluit; verū enim enim est quod Topica procedit ex communibus, non autem logica in vsu posita: putauit enim, quod quando Scotus dixit logicam vt applicatam scientijs non esse scientiam, & probauit per hoc, quod talis logica procedit per media communia intelligeret de logica vtente primo modo, quod tamen existimare non debebat, si rectè considerasset Scotum, & non pingui minerua: clara.n. est sentētia sua, quod intellexit de logica vtente secundo modo, quæ est logica, quæ disputat, & ratiocinatur de omnibus entibus per media cōia vt diximus.

Opinio Zabarellæ. Tandem ponit propriam opinionē, quę est opinio Græcorum, & cōsistit in hoc q͂d logica est instrumētum, & sic logica est disciplina instrumentalis, quæ opinio probatur ex confutatione aliarum opinionum; nam cum non sit scientia, neque Ars, neque facultas, & scopus eius sit in ordine ad alias scientias, & doceat instrumentū, quod est syllogismus, debet dici instrumētalis, & continetur sub habitu scientiæ, cui inseruit, nam Aristoteles solùm numerauit habitus principales in sexto libro ad Ni-

Nicomachium cap. 3. & quia logica est habitus minus principalis, ideo non debuit nominari per se, tamen subintelligitur cõtineri sub suo habitu principali, cui inseruit, qui est scientia, vt si quis interrogatur discedens. Patauio quo eat, respõdeat Romam, intelligit etiam se velle ire Florentiã, & Bononiam; licet illas non nominet, quia per illas Ciuitates necessairò transire debet; non nominat autem, quia non sunt eius scopus præcipuus. Ita Aristoteles inter habitus intellectus nominauit sciẽtiam, & sub illa intellexit suum instrumentũ, quo acquiritur; ita quod logica licet sit instrumentum, continetur tamen sub habitu scientiæ.

Prima ratio Balduini. Balduinus quoque in sua quæstione an logica sit scientia arguit cõtra Scotum hac ratione. Logica docẽs, & vtẽs sunt idem, ergo si vtens non est scientia nec docens erit scientia. Antecedens probatur, quia logica docẽs est vt actus primus; Vtẽs vt actus secundus, modo actus primus, & secundus nõ differunt nisi ratione, sed conueniunt subiecto, ergo & logica vtens, & docẽs sũt idem subiecto, idest sunt vnus, & idẽ habitus, sed differunt ratione, ergo si vtens non est scientia, neque docens erit scientia.

Secũda ratio. Secundo Aristoteles primo Topicorũ cap. 9. (est etiã argumentũ Zabarellæ) distinguit scientias à fine, & ait quod finis logicæ non est operari, neque scire, sed alijs adminiculari, & verba sũt hæc (quædã enim problemata) Vbi apertè dicit, quod problema logicũ nõ est, neque propter scire, neque propter operari, sed propter vtrique adminiculari, & addit quod sic sunt multa; quæ nõ scimus propter se, sed alia; quare apertè dicit quod problema logicũ nõ parit scientiã.

Tertia ratio. Tertio si logica docẽs est scientia, est maximè, quia in ipsa fiũt demõstrationes, vt ait Scotus, sed hoc est falsum; probatur falsitas, quia illa demonstrantur quæ per se sunt ignota ex primo Posteriorum, quia scientia est de nouo, idest de rebus, quas prius non noueramus: sed res logicæ non sunt vniuersaliter ignotæ; probatur; quia fiunt ab intellectu; at, quæ facit Artifex sunt nota illi, ergo res logicæ non prius sunt quam noscantur, & sic non sunt vniuersaliter ignotæ, sed semper notæ, ergo non est scientia de illis.

Quarta ratio. Quarto modus considerandi sumitur à modo desiniendi; sed quæcunque desiniuntur in logica docente ab Aristotele per modum instrumenti dessiniuntur, ergo modus cõsiderandi logicam est vt instrumentum, ergo non est scientia. Maior est Aristotelis ex Auerroe sexto Methaphisices textu secundo. minor patet inductione in omnibus definitionibus Aristotelis in logica.

Quinta ratio. Quinto. Modus sciendi non est scientia, logica est modus sciendi, ergo non est scientia, Maior patet a simili, quia modus videndi non est visus; Minor est Aristotelis secundo Methaphysices textu primo absurdum est quærere simul scientiam, & modum sciendi; vbi Auerrores per modum sciendi exponit logicam; Nec valet dicere quod logica est modus sciendi non formaliter, sed materialiter: quia eius materia est syllogismus, qui est modus sciendi; illud enim inest formaliter alicui, quod est ratio formalis illius: sed instrumentum est ratio formalis ipsius logicæ, ergo esse instrumentum per se, & formaliter conuenit logicæ, & sic illa propositio logica est modus sciẽdi, est vera formaliter, maior patet. Minor est Aristotelis primo Topicorum, capite nono. Vbi ait Aristoteles, quod, quæ docentur in logica sunt instrumenta adminiculantia alijs scientijs, ex hoc habet, quod modus considerandi logices est instrumentum; tunc arguit sed modus considerandi logices, est ratio formalis logices, ergo a primo ad vltimũ illa propositio logica est modus sciendi est vera formaliter.

Sexta ratio. Sexto. Scientia non est ex communibus, sed ex proprijs; Logica est ex communibus, ergo non est scientia. Respondetur à Scoto quod vtens est ex cõmunibus, non docens. contra quia vtens, & docens sunt idem, vt supra ostensum est, ergo si vtens est ex communibus, docens quoque.

Opinionis aduersariorum reijciuntur.
Cap. III.

Quot, & qui sint habitus intellectus. PRo clara notitia opinionis Scoti, & veritatis opus est videre quot, & qui sint habitus intellectus; nam logica certum est quod est habitus non corporis, neque

neque sensus, neque appetitus, sed intellectus, (loquor de logica docente de illa cognitione, quam tradit Philosophus in libris logicis) ideo opus est quod reponatur sub aliquo illorum; Aristoteles autem diuidit in cap. 3. sexti libri ad Nicomachium habitus intellectus, in quibus est veritas, in quinque species, scilicet in intellectū, Scientiam, Artem, Prudentiam, & Sapiētiam, & declarat vnumquemque. Ex hoc colligo, quod superuacaneus est alius habitus intellectualis, quem ponunt moderni quidam volentes saluare logicam esse habitum intellectus, neque tamen esse sciētiam nec artem, & dicunt quod illi quinque enumerati ab Aristotele sunt habitus principales, sed præter eos dantur alij habitus instrumentarij, qui continent logicam, & Grammaticam. Contra hos ego arguo sic. Vel isti habitus instrumentarij continent in se veritatem, vel non; non dices quod non; quia huiusmodi sunt solum suspicio, & opinio, vt dicit Aristoteles ibidem: In his enim duobus contingit quandoque esse falsum; illi ergo habitus instrumētarij sunt de numero eorum, qui continent veritatem; si sic, ergo continentur in illis quinque; quos enumerauit Aristoteles; quia ibi propriè Aristoteles enumerauit omnes habitus, in quibus est veritas affirmando, vel negando, vel ergo est diminutus, vel sub illis reponuntur.

Prima ratio.

At respondet quod numerauit solum principales, non instrumentarios, & minus principales; tamen numerando principales quoquo pacto & instrumentarios numerauit, sicuti qui discedens Parauio, & diceret vado Romam, diceret quoque implicitè vado Florentiam, & Bononiam, licet non nominaret, quia subintelliguntur; per has enim vrbes transire debet.

Responsio aduersariorū.

Contra accipiatur vnus habitus instrumentarius istorum, vt putà hic, qui dicitur logica, vel iste habitus instrumentarius continens in se veritatem, est eiusdem speciei cum altero horum habituum principalium, & habet omnes conditiones, quas habet ille principalis, vt scientia, vel est alterius speciei, & conditionis; si primo modo habeo intentum: quia sic non debet statuere aliam speciem per se; si enim habet easdem conditiones, & naturam est frustra multiplicare habitus; si verò est conditionis diuersæ non potest contineri sub illo principali, neque nominando alterum illorum habituum, vt scientiam, intelligeremus istum habitum instrumentarium diuersum, sicuti, qui dicit hominem, non dicit equum, quia equus nō cōtinetur sub homino, & sic malè fecisset Aristoteles non enumerando ipsum explicitè cum sub nullo illorum prædictorum reperiri possit. Ex quo colligo, quod hæc noua species habitus intellectus, quam vocant habitum instrumentarium, vel est idē quod alter illorum habituum, vel Aristoteles fuit diminutus in enumeratione habituum intellectus. Si quis dicat parum differunt ab altero illorum, dico, quod quæcunque sit illa differentia, sequitur idem; quia vel illa differentia est essentialis, & sic facit habitum diuersum specie, vel est accidentalis, & sic erit idem specie, quia accidentalia non variant speciem. Exemplū illud de eo, qui dicit, vado Romam non est ad propositum, vt ex dictis quilibet perspicere potest; quia illæ Ciuitates claudūtur necessariò in itinere, quod facere intendit; sed illi habitus instrumentarij, vel non sunt quid diuersum ab habitibus principalibus, vel sunt quid diuersum, & sic non necessariò clauduntur sub illis, & sic particulariter debebat illos nominare.

Reijcitur.

Sed vlterius ostendamus, Grāmaticam, quam ponunt sub hoc habitu instrumentario esse idem cum altero illorum ab Aristotele enumeratorum, scilicet cum Arte. Diffinit. Aristoteles 6. libro ad Nicomachium cap. 4. Artem sic. Ars est habitus recta cū ratione effectiuus, & declarat, quod Ars versatur circa illa, quæ possunt generari, & fieri, & docet quomodo rectè fieri possit, & distinguitur ab habitu morali, quia ille est actiuus, Ars verò effectiuus; vnde effectio propriè, vt ibi tradit, est generatio eorum, quæ sunt extra nos, & est transiens; actio autem est immanens, & intra nos. Ex hoc colligo quod omnis habitus intellectualis, docens cum recta ratione efficere aliquid, quod sit extra nos est Ars, vt Medica, Ædificatoria &c. Modò Grammatica docet efficere locutionem rectam, & scribere rectè, & certè illud rectè pertinet ad effectio-

Secūda ratio.

nem; licet enim non sit res, quæ manibus, pedibusue efficiatur, vt G a lius &c. efficitur tñ lingua, & sic est effectio materialis, non mentalis, quia est extra intellectum; vnde Musica nulla alia de causa est Ars, nisi quia docet modulari vocem; sic Grammatica dum docet locutionem congruam, nil aliud docet, si rectè consideretur nisi modulare linguam, vt accordet, non autē dissonet in pronunciando, quod pertinet ad effectionem; vnde iurè ab Antiquis semper Grammatica dicta est Ars. Docet quoque scribere, quæ est effectio Caracteris; neque enim cognitio rectè scribendi potest reduci ad alium habitum, nisi ad Artē: Ars autem per se non est, sed pars Grammaticæ, vt omnes fatentur. Ex his satis patet, quod illi habitus instrumentarij non dantur. Cum ergo logica sit habitus intellectus, & non instrumentarius, sed principalis necessariò erit, vel Intellectus, vel Prudentia, vel Sapientia, vel Ars, vel sciētia, at nemo dicit quod logica sit Sapientia, vel Prudentia, vel intellectus, nos addimus non est ars, ergo erit scientia, quod ergo logica non sit Ars oportet ostendere, quod autem non sit ars, sic ostendo; Ars versatur circa res effectibiles; illæ autem sunt, quæ extra nos fiunt, & materialia, & corporalia sunt, siuè, quæ ab aliqua virtute corporea fiunt, vt patet de Arte Medica, Aedificatoria, & Grammatica &c. quia vt dictum est Ars est habitus recta cū ratione effectiuus; dictum est autē ex Aristotele vbi supra, quod effectio est rerum, quæ extra animum nostrum sunt, & sunt in corporibus. Hinc patet quod logica nō sit Ars, nam logica docet syllogismum, siue conficere syllogismum, at confectio syllogismi non est effectio, quia syllogismus non est res corporea, neque fit à virtute corporea, sed à mente, & remanet in mente, non ergo logica est Ars; relinquitur ergo, quod logica sit habitus intellectus, qui dicitur scientia.

Logica non est Ars.

Secundò principaliter probo, quod logica cōtineatur sub scientia, itaquod sit vna species eius, quod facilè patebit, si quid sit scientia cognoscemus sciētia igitur, vt docet Aristoteles 1. Posteriorum in diffinitione scire habet quatuor conditiones. prima quod res cognoscatur per causam. Secunda propter quam causam ipsa res est, scilicet causam proximam. tertia & quoniam illius est causa. quarta demonstrans fit certus rem aliter se habere non posse; ex qua diffinitione, & maximè ex vltima conditione, vt etiam lib. 6. de moribus apertè explanat Aristoteles, desumitur quod obiectum scientiæ est res necessaria, &. Aeterna, quia res contingens non potest sciri, & cognitio ipsius non potest habere has cōditiones, quia nunquam animus scientis potest esse certus, quod illa res non possit se aliter habere, quia cum sit contingens potest esse, & nō esse, & mutari. Hæc sunt, quæ dicit Aristoteles de scientia tum lib. 6. de moribus cap. 3. tùm 1. Posteriorum. Addūt aliqui quod scibile sciatur propter se ipsum, & non in ordine ad aliud, sed hęc conditio non apponitur ab Aristotele, neque debet apponi, quia cum est aliqua res necessaria, & eam cognosco per causam, & causam proximam, & per discursum syllogisticum, idest scio talem causam esse talis effectus causā, & sum certus quod illa res non potest se aliter habere, dico scire illam rem, & talis cognitio rei est scientia vocanda, siuè illa res ordinetur, siuè nō ordinetur ad aliud nihil refert; nam non requiritur quod omne, quod scitur propter se sciatur; immò sunt vilia quædam, quorum cognitio si spectetur dicenda est indigna, licèt ipsa cognitio in se sit perfectio intellectus. Ad propositum nostrum logicæ videtur deficere hæc principalis conditio quod non est de obiecto necessario, quia est de syllogismo, qui est secunda intētio; at secunda intentio est tantum dum fit, & arbitratu nostro potest esse, & non esse, ergo obiectum eius est contingens, & sic cognitio ipsius non est scientia, quia non habet conditiones requisitas ad sciētiam. sed ego arguo in oppositum; logica est de obiecto necessario, ergo est scientia; vndè esti hæc sola conditio videatur ei deficere neque hæc ei deficiat, certè erit scientia. Pro intelligendo hoc sciendum est quod rerum necessariarum sunt varij gradus; non enim omnes sunt eodem gradu necessitatis necessariæ. Substantia est in primo gradu necessitatis, quia ipsa est fundamentum omnium entium; Accidentia verò non sunt ita necessaria, immò per se non sunt neces-

Secunda ratio principalis.

Conditiones scientiæ.

taria, quia non habent esse, nisi quia sunt in substātia, vt habet Aristoteles in 7 Met. tex. 3. vndè si substātia deficeret, nō esset, & tamen de accidentibus, vt de quantitate est vna scientia, quæ est certissima, vt Mathematica. In tertio gradu necessitatis possumus ponere secundas intentiones (nunc mirabile dicere videor, sed si probetur nō erit amplius mirabile) declaro, certū est quod lata est differentia inter figmentum, & ens rationis, quod est secunda intentio; nam figmentum, vt imaginatio Hircoceruui nullum fundamentum habet in re reali, & necessaria, sed est mera fictio, & imaginatio, & hæc est merè contingens, quia stat in arbitrio mentis meæ fingere, quod volo; At secundæ intentiones nō sunt sic, sed habent fundamentum reale, & necessarium, nam cum dico species, nō dico quid merè fictitiū, vt est Hircoceruus, sed dico relationem factam à ratione fundatam in homine, Leone & cæteris, quæ sunt entia realia, & necessaria, quæ quidem relatio et si meus intellectus non laboraret, esset in homine, Leone, &c. fundamentaliter, licet non esset completa, & perfecta; quod perspicitur, si cognouerimus quomodo fiant secundæ intentiones, fiunt autem hoc modo, intellectus primò intelligit rem realē, vt hominem quò ad quid est, & hæc est prima intentio; quia est prima notio illius rei necessariæ, & realis; mox eandem rem contemplatur iterum, & hæc est secūda notio, & stante prima notione, quam habet de homine cōsiderat in hac secunda notione, qd habet aliqua inferiora, & superiora, vt homo habet Franciscum sub se, & animal supra se; tunc intellectus considerans huiusmodi respectū vocat hoc nomine, species, quod nomen notat in homine duos respectus, superioris, & inferioris; vnde species est, quæ prædicatur de indiuiduis, & est sub genere; ergo species est nomen secundæ notionis, illa secunda notio, quæ notatur per hanc vocem species, est ille duplex respectus superioris, & inferioris in homine. Modò videri potest an ille respectus sit præcisè opus nostræ mentis, certè non, quia etiā consideratione secunda intellectus cessante, stante prima ille respectus duplex insurgit in homine fundamentaliter, licèt nō cōpletè, & perfectè. ergo secunda intentio, siuè secunda notio est res realis, & consequēter est necessaria, sicuti homo est necessari' idem dicendum est de alijs. Si ergo iste respectus est secunda intentio, nō video quomodo non sit necessaria secunda intentio; sed vndè est quod istæ rationes, & respect' dicuntur entia rationis, dico quod euenit, quia perficiuntur ab intellectu; non enim perfectè sic sunt in re, sed solum fundamētaliter, intellectus postea illas per secundā notionem obiectorum perficit, & ordinat, & proprijs nominibus significat, & ideò dicūtur opus nostri intellectus, & hoc est qd dicitur cōmuniter secundę intētiones fundantur in primis, ideò non sunt merè opus intellectus, vt sunt fictiones, vt Hircoceruus. Quod si quis obijciat nullam esse differentiam inter figmentum, & secūdas intentiones, quia etiam figmētum habet fundamentum in re, etenim Hircoceruus fundatur in hirco, & Ceruo, & Chimera, vt puta imaginatio animalis, quod habeat caput hominis, brachia Leonis, ventrē Bouis &c. fundatur in animalibus istis, quæ sunt entia realia. Respondetur, quod fundamentum, quidem figmenti est reale, sed figmentum non est reale, quoniam figmentum est illa compositio, siue ille respectus, & ordo partium ad inuicem: at ille ordo, & compositio non oritur ex natura illarum partium, immò ex natura partium oritur repugnantia, & impossibilitas, figmentum ergo secundum suam rationem formalem non habet fundamentum in re, sed negationem, & repugnantiam: at secunda intentio secundum suam rationem formalem, & entitatem propriam habet fundamentum in entibus realibus. Quia re vera in homine, Leone & c. ex natura eorum exurgit respectus ille superioritatis ad indiuidua, & inferioritatis ad animal, & ideo distinguitur à figmento. His sic stantibus possum' nos sic arguere. Quod est ens necessarium, potest esse obiectum scientiæ; secundæ intentiones sunt ens necessarium, ergo sunt obiectum scientiæ, ergo logica est scietia, quia est de secundis intentionibus tāquam de obiecto. Nota quod non dico, quod secundæ intentiones sint communiter subiectū in logica; sed dico sic, quia syllogism', qui est subiectum in logica, est secunda intentio. Probo minorem, quia secundæ intentio

Quomodo fiant secundæ intentiones.

tentiones exurgunt,& pullulãt à rebus necessarijs,& illis perpetuò insunt:ergo & illæ sunt necessariæ, sicuti risibilitas est necessaria, quia homini, cui inest, est res necessaria. Hinc patet quod rationes Scoti habent vigorem,& reijcitur solutio Zabarellæ allata ad eas, quia logica est de subiecto necessario, & cum in logica sit subiectum necessarium, sunt omnia requisita ad demonstrationem, quia subiectum habet diffinitionem, per quam ostenduntur multæ passiones de ipso syllogismo &c.

Soluuntur rationes aduersariorum.
Cap. IIII.

Ad primam. Ad secundam. AD obiectionẽ primam Zabarellæ patet solutio, quia assumit falsum quod logica non sit de ente necessario; Ad secundum de scopo dico quod si valeret secundũ sua principia probaret logicam esse artem; quod nec tamen ipse concedit; dico ergo quod logica docens docet formare syllogismum; sed formatio syllogismi non est effectio. quia non est actio materialis, neq; exit ex tra limites intellectus; talis autem effectio est scientia de syllogismo;vnde dicere,docet efficere syllogismum, est dicere docet cognoscere bonum, & malum syllogismum; nã certè nil aliud facit in libris Posteriorum, nisi quod docet cognoscere, quæ sit bona demonstratio,qua habita cognitione nos postea formamus illas demõstrationes,& hæc omnia in mente fiunt, vt cognitio aliarum scientiarũ.adest hæc differentia, quod hæc cognitio non est ita necessaria.per hoc idem patet ad tertiam. *Ad tertiam. Ad quartam.*

Ad quartam de primo Topicorum 9.dico quod ibi Philosophus non negat logicæ cognitionem esse scientiam absolutè; non enim excludit à Theoremate logico scientiam: sed solũ dicit quod eius finis est Philosophiæ inseruire; ait ergo solum quod non est propter se eius sciẽtia & cognitio, sed propter aliud; dictum est autẽ supra, quod ordinari ad aliud non impedit quin talis cognitio sit scientia; sufficit enim qd scientia habeat conditiones requisitas supra enumeratas; scilicet quod sit de obiecto necessario, licet postea illud obiectum non sit propter se expetibile, sed propter aliud hoc nihil refert quin scientia dicat. Solum efficit, quod scientia non est ita honorabilis,sicuti aliæ, vt naturalis,& Metaphisica: quod si respiciamus obiectũ,quænam est dignitas quantitatis vt per se eius cognitio expetatur,& tamẽ de ipsa est sciẽtia perfectissima,& magis certa, quã scientia de corpore naturali, & de Deo vt Methaphisica; licèt ergo obiectum logicæ sit propter aliud,& eius cognitio non sit expetibilis per se,sed propter aliud, non tamen restat quin sit scientia, & sic vbi dicit Aristoteles,quod logica non parit scientiam, intelligit quod non parit scientiam per se expetibilem,sed propter aliud; non tamen vult dicere quod non pariat scientiam absolutè. Possumus etiam dicere,quod negat Problema logicum parere scientiam, quia non est de rebus nobilibus, vti scientiæ reales, sed de ente rõnis, quod est valdè ignobile, neque per se apetitur eius cognitio, vti scientia rerum realium.Vnde subinfert quod earum rerum apetitur cognitio propter aliud,& tantum in hoc respectu negat Theorema logicum parere scientiam, sed non negat absolutè.

Ad rationes Balduini ad primam omittendo multa absurditates, quæ in ea sunt dico,quod non bene perspexit Scotum; putat enim quod Scotus quãdo dixit logicã, vt applicatur non esse sciẽtiam, intelligat de logica vtente primo modo, quod est falsum (licet neque illa sit scientia vt dictum est in conclusione secunda, capite primo) loquitur enim de logica vtente secũdo modo dicta,scilicet de rationibus Dialecticis, & de facultate Topica, quæ procul dubio & ipso asserente est diuersa à tota logica docẽte, licet sæpe vsurpetur pro tota logica. *Ad primã Balduini.*

Ad secundam Balduini iam dictũ est respondendo ad quartam Zabarellæ. *Ad secundam.*

Ad tertiam dico, quod in logica fiunt, demonstrationes, & conclusiones multæ quæ viuissimis rationibus probant ab Aristotele, vt patet in processu omnium illorũ librorum,& maximè Posteriorum, vt hæc conclusio principia magis sciuntur, quam conclusio; Item non fieri debet transitus de genere in genus. Item propositiones demonstrationis debent esse per se, & vniuersales,sicuti fit in alijs scientijs;neque enim conclusiones aliarum scientiatum, vt Philosophiæ naturalis per demõstrationes probantur; *Ad tertiam.*

bantur; sufficit si in multis. Sic euenit quoque in logica, cum arguit quod in logica non possunt fieri demonstrationes, quia illæ fiunt de rebus naturaliter ignotis, & secundæ notiones sunt naturaliter notæ. Respondetur negando quod omnes intentiones sint naturaliter notæ. Vbi pro intelligentia est notandū, quod in omnibus scientijs sunt aliqua, quæ prænoscuntur, & aliqua, quæ ignorantur, in quorum cognitionem per prius nota venimus. Ita in logica euenit, sunt aliquæ intentiones secundæ, quæ habitis primis facilè gignuntur ab intellectu, vt Gen', Species, propositio, &c. sunt autem quædam aliæ intentiones in quorum cognitionem paulatim deuenimus per prius nota. Videlicet demonstratio conficiatur ab intellectu, non tamē statim scit illam conficere, sed post cognitionem multorum discit conficere illam; logicæ cognitio igitur fit ex præcognitis.

Ad quartam. Ad quartam possumus dicere, quod in eo multæ sunt æquiuocationes; & quod nihil concludit, & quod egeret multa declaratione; sed breuiter dicamus omnia cætera concedentes quod logicus non diffinit vt instrumētum, quia talis modus definiendi nō datur; est enim impropriè loqui, sed definit instrumentum; si enim illa sint materia circa quam versatur, debet illa definire, & si dicere, logicè modus considerandi est vt instrumētum, est impropriè loqui, debet dicere logicus considerat instrumenta, & tunc negamus, quod propter hoc logica non sit scientia.

Ad quintam. Ad quintam dico quod logica est mod' sciendi materialiter, nō formaliter. Ad impugnationem contra hoc nego minorē ad probationem per Aristotelem 1. Topicorū 9. dico quod Aristoteles non ait ibi, quod instrumētum sit ratio formalis logicæ, sed quod est eius materia, quia ait quod logica docet instrumentum, quod alijs scientijs inseruit.

Ad sextam. Ad vltimam concedo distinctionem illam, ad impugnationem iam dictum est; qd æquiuocat de logica vtente, nā ipse intelligit de logica, vt applicatur primo modo; nos verò loquimur de logica vt applicatur secundo modo, quod magis patebit in sequenti capite.

De logica, Vtente agitur. Cap. V.

QVò ad logicam vtentem si loquamur de logica vt applicatur secundo modo non est difficultas vlla, quia neq; Zabarella, nec vllus logicus asserit logicam, quę disputat de omnibus scientijs per illas rationes Topicas, & Dyalecticas esse sciētiā, & ratio est, quia non procedit per propria, sed per communia; At difficultas est de logica vt applicatur, primo modo dicta; de hac Scotus non loquitur, vt dixi in expositione suæ sententiæ, quia ridiculum videtur quærere an logica sub hac cōsideratione sit sciētia, cum hoc sit impossibile, vt supra dixi; Tamen Zabarella de mente Grecorum hoc sustinet, & eam probat primo libro de natura logicæ capite quinto, vt supra diximus; quia Aristoteles 9. Topicorū asserit logicam partim parere scientiam, & partim non; per se non parit scientiā, sed solum quatenus applicatur alijs scientijs, cuius auxilio scientiā habent. ergo ex hoc loco habetur quod logica per se sumpta, vt est docens non est per se scientia; quia sic non parit scientiam, sed quatenus est alijs applicata, quia sic parit scientiam. Deinde declarat quomodo hæc logica applicata sit scientia, & ait esse sciētiam illam, cui applicatur, vt puta logica applicata Philosophiæ naturali est Philosophia naturalis, quia nihil aliud est tota Philosophia naturalis nisi congeries quædam syllogismorū, & propositionū, inductionum in rebus naturalibus formatarum. Pro detegenda veritate in hac re notandum est primò, quod instrumentum nunquam fit illa res, cui inseruit; vt exempli gratia Gladius est instrumentum ad secandum lignum, tamen in secando ligno non fit lignum, & si aliquando possit esse idem materialiter cum re, cuius est instrumētum vt Gladius ferreus potest secare ferrum, vti sunt quidam gladij, quibus vtuntur fabri ferrarij; non tamen idem formaliter & numero erit vnquam cum illo ferro, distincto ab instrumento, neq; ex vsu illo potest fieri idem realiter distinctū ab instrumento, quia instrumentum est res externa, quæ inseruit artifici ad fabricandum illud opus, vnde si vtitur maleo ad faciendum aliū maleū, maleus, qui est instrumentum ex vsu illo non euadit maleus, qui est

Opinio Zabarellæ. *Reijcitur.* *Primo notandū.*

est opus factum, sed semper remanet per se instrumentum distinctum a maleo facto.

Secũdò notãdũ. Secundo notandum quod scientia, & cognitio quęcunque habet denominationem ab obiecto, si propriè loqui volum⁹, vt patet. Ad propositum quando isti dicunt logicã applicatam scientiæ naturali esse scientiã naturalem, vel intelligunt per logicam applicatam ipsum syllogismũ, qui est instrumentum, quo vtimur in Philosophia naturali ad cognoscendas illas conclusiones, vel intelligunt cognitionem syllogismi cõficiendi, quæ habetur in libris logicis, quatenus illa vtor ad conficiendum demonstrationes in Philosophia naturali. Neutro modo logica vtens, & applicata est Philosophia naturalis non primo modo, quia ex primo notando instrumentum nunquam est res, neque per vsum fit illa, cui inseruit. ergo syllogismus licet inseruiat Philosophiæ naturali non est Phliosophia naturalis, sed est syllogismus, & instrumentum logicum, quia hoc est contra naturam, & conditionem instrumenti: poterit quidem dici materialiter Philosophia naturalis, quatenus materia ex qua est syllogismus est Philosophia naturalis, sed formaliter, & per se minimè, sicuti maleus ferreus est, idem materialiter cum maleo effecto, sed formaliter, & vt instrumentum nequaquã. Neque secundo modo, quia ex secundo notando cognitio de syllogismo est logica docens, quæ habet pro obiecto ipsum syllogismum; licet ergo ego hac cognitione vtar in Philosophia naturali ad efficiẽdũ cognitionem conclusionem vniuersalium, talis cognitio non amittit suam naturam, & essentiam, sed semper erit cognitio logica, quia est de syllogismo; illa autem scientia, quàm ego acquiro de corpore naturali dicitur Philosophia naturalis, quia erit cognitio de obiecto, quod parit cognitionem Philosophiam naturalem appellatam; itaque vsus illius scientiæ, cum sit quid accidentale ipsi scientiæ externum, non potest mutare essentiam scientiæ; logica cognitio ergo, quæ nobis inseruit in Philosophia naturali est semper cognitio logica, neque fieri potest Philosophia naturalis.

Ad rõnes Zabarellæ. Ad rationes Zabarellæ dictũ est, quod logica docẽs parit scientiam quia in libris logicis proceditur demonstratiuè, & scientia illorum librorum est per suas causas, sicuti aliæ; vnde negatur minor. Ad probationem ex 1. Topicorum 9. dictum est, supra cap. 4. ad quartum quod non negat logicam docentem esse sciẽtiam, sed dicit non esse propter se, quia est de syllogismo, qui est propter aliud, & syllogismus nõ est ita nobilis, qui propter se sit dignus sciri; sicuti nec scientia culicis est propter se digna, tamen syllogismũ scimus cũ ait Arist. ibi dicere logicam partim parere sciẽtiam partim non &c. nego Arist. ibi hoc dicere vt patet legenti textum. Cum dicit logica applicata parit scientiam dico quod parit vt instrumentum, sed præter hoc, & etiam per se considerata parit scientiam. Vñ possum sic arguere. Logica eatenus est scia quatenus est habit⁹ cõclusionũ acqsitus, p demõstrationes, & sic parit sciam; at logica docẽs est huiusmodi ergo. Ad illud, qd. Philosophia naturalis nil aliud est nisi aggregatio syllogismorum, inductionum, propositionum, &c. dico quod concludit solum quod syllogismus, & alia instrumenta logica sũt Philosophia naturalis materialiter, non formaliter, & secundum propriam essentiam.

Ex dictis quorundam aliorum sententia reijciuntur, & declaratur quod logica est scientia speculatiua. Cap. VI.

HAnc sententiam quod logica sit scientia, vltra Scotũ, sequũtur ferè omnes Latini, eam sustinet D. Thom. 4. Met. textu 4. Auicennas in sua logica. Albertus magnus in sua logica cap. 1.

Opinio Caietani reijcitur. Caietanus autem in Prohemio Cathegoriarum asserit logicam esse artem directiuam, actuum siue operationum intellectus, sed hæc sententia est sine fundamento, quia non potest esse ars propriè dicta, quoniam ars, vt diximus supra versatur circa res effectibiles, quæ sunt extra intellectum; at ea, circa quæ versatur logica remanet in intellectu, vt patet de syllogismo. Si dicat esse artem impropriè dictam, tunc dupliciter errat, primo quia in diffinitione quidditatiua rerum debemus assignare genus per se rei, non genus per accidẽs, & impropriè dictũ: at dicẽdo logicã esse artem impropriè dictam, est assignare genus im-

impropriè dictum, nos autẽ quærimus genus propriè dictum. Secũdo quia cum sit ars impropriè dicta, quærim' adhuc quod sit proximum eius genus, & ad quod gen' propriè reducatur hæc ars impropriè dicta, an ad instrumentum, an ad scientiam, vel ad aliquid aliud. Constituto ergo quod sit scientia solet disputari an sit vna scientia, vel plures. Ad quod patet breuiter dicendum, quod cũ vnitas scientiæ sumatur ab vnitate obiecti, & logica sit de syllogismo tamquam de subiecto totali adæquato est vnica sciẽtia, quia est vnius generis subiecti habẽtis suas partes, & passiones, de quibus in vnoquoque libro agitur: potest tamen dici scientia communis per applicationem, quia est de syllogismo, qui applicatur omnibus alijs scientijs. Esset altera difficultas an logica sit scientia practica, vel speculatiua, de qua multi contendunt; sed est breuiter dicendum, quod licet logica sit directiua operationũ intellectus nostri, quæ pertinent ad discursum, & syllogismũ, non tamen dici potest scientia practica, quia, vt in suo loco dicemus, sciẽtia practica est, quæ est directiua praxis, praxis verò est operatio alterius potentiæ ab intellectu, & sic operationes intellectus non sunt praxes propriè loquendo, sed operationes aliarum potentiarum, & sic logica non potest esse scientia practica, erit ergo scientia speculatiua. Insuper, vt suo loco dicemus, quod scientia sit practica oritur ex obiecto, non aliunde, & cum dicitur, quod practica differt à speculatiua fine, debet intelligi de fine interno, qui est idem quod obiectum, non de fine externo: at patet, quod obiectum logicę scilicet syllogismus nõ est quid operabile vel agibile, & sic patet quod logica nõ est scientia practica, & denique scientia practica vel est actiua, vel factiua: at actio, & factio sunt circa res extra intellectum existentes, nõ intra intellectum manentes, ergo logica non est scientia practica. Relinquitur itaque quod sit speculatiua.

An logica sit vna scientia.

An logica sit practica.

THEOREMA II.

De subiecto praecognoscitur quod est tamen à posteriori in scientia potest demonstrari. Cap. I.

Exponitur Opinio Scoti cum suis fundamentis.

Scotus primo sent. in prologo quæstione de subiecto soluendo tertiũ principale ad secundam quæstionẽ videtur asserere quod subiectũ licèt non possit probari in scientia quod sit a priori, nil tamen impedire quin possit probari à posteriori, & quod hoc asseruerit patet, quia adducit argumẽtum pro parte falsa ad probandum, quod Deus absolutè in Sacra Theologia non possit esse subiectum, quod intitur eo medio, quia est Deus subiectum in Methaphisica; nihil autem potest esse subiectum adæquatum in duabus sciẽtijs; quod verò Deus sit subiectum in Methaphisica probat per Auerroem, qui primo Physicorum Comment. vltimo dicit, quod Auicennas multum peccauit ponẽdo Methaphisicum probare dari substantias separatas, quia genus substantiarum abstractarum est ibi subiectum, & nulla scientia probat dari subiectum, sed illud supponit. Soluẽdo hoc argumentũ Scotus ait, quod malè dixit Auerroes, & benè Auicennas, & statim probat, quod substantias abstractas dari probatur in Methaphisica; & prima ratio est hæc. Si Physica probaret dari substãtias separatas; itaquod esset cõclusio Physicalis: Substantiæ separatæ dantur, & esset suppositum in Metaphisica, sequeretur, quod Physica esset prior Methaphisica; tota rõ est, quia Philosophia naturalis ostenderet de subiecto Methaphisico quod est; asserere autẽ Philosophiam naturalẽ esse priorẽ Methaphisica est absurdum. Ex hac ratione colligitur, quod dato etiã, quod substãtiæ abstractæ essent subiectum in Methaphisica posset ꝓbare dari illas, Physica verò nequaquam, sicuti dicebat Auicennas, & sic videtur Scotus velle, quod subiectum in scientia possit demõstrari quod est. Sed cla-

Prima ratio.

clarius idem asserit in secundo argumento eodem loco contra Auerroë, quod est hoc, Per omnē conditionem effectus quam impossibile est inesse effectui nisi causa sit, potest demōstrari de causa quod est; sed multæ passiones considerantur in Methaphisica, quas impossibile est inesse rebus absque causa talium entium, ergo ex illis passionibus Methaphisicis potest demonstrari aliquam primam causam istorum entium dari. Minor probatur, quia multitudo entiū, dependentia, compositio ostēdūt dari aliquod ens, simplex, inde pendens necesse esse; & quia omnis multitudo reducitur ad vnitatem, dependētia ad independens, & cōtingens ad necesse esse, ergo Methaphisic⁹ pōt probare dari aliquod ens simplex, independens necesse esse: istud autem est genus substantiarum abstractarum. Ex hac ratione simpliciter probat, quod Methaphisicus potest probare dari substātias abstractas, & vt videtur, dato etiam, quod in Methaphisica substantiæ abstractæ essent subiectum; nā non ait Scotus Auerroë errasse, quia posuit genus substantiarum abstractarum esse subiectum (licet Scotus etiam Auerroem in hoc errasse credat, vt alibi dicam) sed ait errasse asserendo Methaphisicum nō posse probare dari substātias abstractas; vñ si iudicaret subiectū nō posse ostendi in scientia à posteriori, dixisset Methaphisicus ostendi substantias abstractas, & rectè dicit Auicennas, & malè tu o Auerroes cū impugnas hoc dictū per hoc, quod substantiæ abstractæ sunt subiectum in Methaphisica, quia hoc medium est falsum; nā alibi Scot⁹ pluries dixit Methaphisicæ subiectum esse ens, non Deum, neque genus substantiarum abstractarum. Ad argumentum autē nil aliud dicit, quia cum commendat Auicēnam soluit argumentū, negabat enim Auicennas genus substantiarum abstractarum esse subiectū in Methaphisica, sed dicebat esse ens, cum ergo Scotus cōmendat Auicennam, negat consequēter Deum esse subiectum in Metaphisica; adeò quod in duobus est cōtra Auerroē. primò, quia Deus non est subiectū in Methaphisica. Secundò dato quod esset subiectū, tamē Methaphisicus illud posset probare, non Physicus: hoc idem reperit in quæstione prima primi Metaphisicæ, & idem habet Antonius Andreas in illa quæstione primi Methaphisicæ. Itaque deduco Scotum existimasse de subiecto demonstrari posse quod est in scientia a posteriori, non autē à priori, quia demonstratio à priori procedit per diffinitionem subiecti, & ideo illud supponit quo ad si est, nam quid est præsupponit quod est; & quando Aristoteles dixit de subiecto præcognosci quod est, intellexit à priori, non à posteriori; quod verò hæc opinio sit vera probatur per illam secundam rationem Scoti factam contra Auerrorem; qa datur semper aliquis effect⁹ in scientia necessariò conexus subiecto per quem potest demonstrari de subiecto tali quod datur.

Opinio opposita. Cap. 11.

Contra hāc opinionem insurgit Zabarella libro de tribus præcognitis cap. 9. & probat, quod nullo modo subiectum pōt probari in sciā quod sit, neq; à priori, neq; a posteriori, & hæc est eius rō; subiectū est basis, & fundamentū sciæ, & radix, à qua omnia, quæ in scientia considerātur exoriuntur; cum ergo subiectum omnibus in scientia consideratis substernat eo sublato, omnia reliqua auferre necesse est, & eo ignorato omnia ignorari similiter necesse est & ideo si reuocetur in dubiū an sit, omnia, quæ sunt in sciētia in dubium quoque reuocantur. Ex his formatur talis ratio. Subiectum est prius, & magis notum, quòd sit in scientia; at omnis demōstratio, quæ ostendit aliquid, debet ostēdere per notius, ergo subiectum non potest ostendi esse in scientia, quia illi deficit medium, nā medium debet esse notius, & non debet esse alienum; nihil autem in sciētia est notius ipso subiecto, ergo non potest ostēdi à priori, nec à posteriori.

Suessanus quoque aduersus Scotū arguit primo Metaphisices quæstione 1. cap. solutionum quinto, primò sic. Quod est præcognitum in scientia, non est quæsitū; sed subiectum in scientia est præcognitum, ergo non est quæsitum, ergo non potest ostendi esse, quia solùm hoc ostēditur de quæsito. Secundò, subiectum si ostenditur esse in sciētia, vel hoc fit per eius proprietatē, vel per eius principia, vel per eius speciē, non

Scotus. — Rō principalis. — Zabarella ratio. — Suessani rō prima. — Ratio secunda.

vel per eius principia, vel per eius ſpeciē; non primum, quia oporteret prius ſupponere, quod talis proprietas inſit tali ſubiecto, ſed hoc ſupponi non poteſt, niſi ſupponatur prius dari ſubiectum, ergo eſt petitio principij probare ſubiectum, per ſuam proprietatem, neque ſecundum, quia eſſet demonſtratio propter quid, eſt qua ſubiectum oſtendi etiam negat Scotus; neq; tertium poteſt admitti, quia nō poteſt ſupponi ſpeciem eſſe, niſi ſupponatur genus eſſe, & ſic ſpecies eius non poteſt eſſe mediū ad illud oſtendendum. Tertio, propoſitio de ſecundo adiacente non poteſt probari niſi ſyllogiſmo Hypotetico ex primo Priorū; ſed per ſyllogiſmum Hypoteticum nihil probatur, vt ibi ait Ariſtoteles docet, ergo non poteſt demonſtrari ſubiectum eſſe aliqua ſpecies ſyllogiſmi.

Ratio tertia.

Balduinus. Balduinus in proprio quæſito de hac re arguat contra Scotum primò ſic. Si ſubiectum poſſet demonſtrari in ſcientia, ergo naturaliter eſſet ignotum, quod naturaliter eſt ignotum eſt contrarium ſuppoſitioni, ergo non poſſet ſupponi. Secundò Ariſtoteles primo poſteriorum cap. 23. ait inter tria requiſita ad demonſtrationē vnum eſſe genus ſubiectū, quod ponimus eſſe in omni genere demonſtrationis. Tertiò pertinet ad illum Artificem demonſtrare propoſitionem, ad quem pertinet eius prædicatum; ſed ſic eſt, quod ens eſt prædicatū pertinens ad Metaphiſicum, ergo hæc propoſitio, ſubiectum eſt, ſiuè corpus naturale eſt, nō poteſt demonſtrari ab aliqua ſcię tia particulari, ſed ſolùm à Metaphiſica, ergo nulla ſcientia particularis poteſt demonſtrare ſuum ſubiectum. Quartò, Ariſtoteles primo poſteriorum tex. 69. dicit, quod quando probamus ſubiectum eſſe, vt numerum eſſe in Arithmetica, probamus tale ſubiectum, & numerum eſſe ens extra animam; ſed eſſe extra animam eſt eſſe ſimpliciter, quod pertinet ad Metaphiſicum, ergo nulla ſcientia particularis poteſt oſtēdere de ſubiecto quod ſit, niſi mittat manū in meſſem alienam. Quintò, demonſtrare de aliquo ſubiecto quod eſt, eſt demonſtrare, quod ſit ſpecies entis, & pars entis, ſed probare aliquid eſſe partem entis pertinet ad Metaphiſicum, ergo nulla ſcientia particularis poteſt demonſtrare de ſubiecto

Ratio prima. *Secūda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

an ſit; ſed hic eſt munus Metaphiſici reſpectu aliarum ſcientiarum particulariū. Sextò. Definitiones ſubſtantiarum ſunt indemonſtrabiles, quia ſunt ſuppoſitiones in ſcientia, ergo neque ſi eſt de ſubiecto poterit demonſtrari. Conſequentia eſt Ariſtotelis ſexto Metaphiſices primo textu, & primo poſt. textu 45. tertio Ethicorum cap. 6. intentio, & finis ſemper ſupponitur, & non probatur; ſed ſubiectum eſt intentio, & finis in ſcientia ſolùm ratione differens, ergo ſubiectum ſupponitur, & non probatur in ſcientia, *Sexta.*

Confutatio huius opinionis, & ſolutio ſuarum rationum. Cap. III.

PRo clara notitia iſtius difficultatis breuiter quædam hic adnotanda ſunt, quæ fuſius declarabuntur, & probabuntur in ſequentibus, & maximè in quæſitis de regreſſu, & in quæſito an definitio ſit inſtrumentum logicum; ſunt autem hæc. Duæ ſunt Methodi ad omnem rem cognoſcendam neceſſariæ, & ſufficientes, ſcilicet Methodus compoſitiua, & reſolutiua; quatuor enim ſunt ſpecies argumentationis, ſcilicet ſyllogiſmus, Enthymema, Inductio, & exemplum, tria hæc vltima ſunt ſyllogiſmi imperfecti, & reducuntur ad ſyllogiſmum perfectum, vt patet ex libris Priorum; ſyllogiſmus autem eſt methodus propriè dicta; quia methodus ſignificat proceſſum ex noto ad ignotum cum vi illatiua; huiuſmodi autem ſolum eſt ſyllogiſmus. Hic autem proceſſus eſt duplex vel compoſitiuus, vel reſolutiuus, idest vel à cauſa nota ad effectum ignotum, vel ab effectu noto ad cauſam ignotam; & ſic ſunt duæ methodi, prima dicitur demonſtratio propter quid ſcilicet proceſſus à cauſa ad effectum; ſecunda demonſtratio quia, ſcilicet proceſſus ab effectu ad cauſam; inductio autem, & exemplum, quod eſt inductio imperfecta ſunt ſpecies methodi reſolutiuæ, quia procedunt à ſingularibus notis, ad vniuerſale ignotum, licèt inductio ſit parum efficax, & illa vti ſoleamus ſolum in ijs, quæ parum ignota ſunt. Sciendum eſt etiam, quod cum quatuor quæſtiones fieri poſſint de vnaquaq; re, duæ primæ. ſ. ſi eſt, *Duæ ſūt methodi.*

& quid est pertinēt proprie ad demonstrationem quia, & ad inductionem; duæ posteriores ad demōstrationē propter quid; manifestum est enim quod de vnaquaque re scire possumus quod est, & quid est: hoc fieri non potest per definitionē, quia illa non est instrumentum notificatiuum, vt in proprio quæsiti ostendā, neque per demonstrationem propter quid, quia hæc ostendit inhærentiam propriç passionis cum subiecto per causam propriā, & sic satisfacit duob⁹ quæsitis vltimis; an insit, & propter quid insit: quando etiam conuertūtur in definitionem satisfacit quæsitis quod est, & quid est; sed hoc solùm competit eis respectu accidentium, nō respectu substantiæ, quia nō notificat vnquā de substantia quid sit neq; an sit substantia. Relinquitur ergo, quod de substantia an sit, & quid sit ostendatur p demonstrationem quia, & per inductionē, & hoc conspicitur ex eo, quod cognito de effectu quod est statim cognoscimus causam, & ex plurima consideratione eiusdem effectus, venimus paulatim in cognitionē cōditionis causæ, & sic cognoscimus, quod est & quid est de causa, vt fecit Aristoteles 8. Physicorum, nam via motus venit in cognitionem, quod datur causa motus scilicet motor, & ex plurima cognitione eiusdem motus venit in cognitionem plurium prædicatorū motoris, & sic adept⁹ est quod est, & quid est primus motor, vt puta quod est ens æternum incorruptibile, patet ergo, quod demōstratione quia satisfacim⁹ quæstioni quid est de substantia; de inductione etiam patet ex ijs, quæ dicit Aristoteles 2. Post. cap. de definitione, vbi ait non sufficere diuisionem ad venādum definitionem, sed requiri viā compositiuam scilicet inductionem, vt ibi se exponit; sed de hoc vberius in quæsito an definitio sit instrumentū logicum. Ex his mihi videtur dicēdam optimam esse sententiam Scoti, quod subiectū potest ostendi in scientia à posteriori, idest per demonstrationē quia, non à priori; clarum est enim quod de subiecto sciri potest quod est, hoc autē præstare non potest demonstratio propter quid vt dictū est, quia satisfacit solum duabus quæstionibus complexis, & supponit simplices, neque versatur circa substantiam, sed circa propria accidentia, neque definitio, quia non est instrumentū logicū, neque diuisio, quia ista non habet vim illatiuā; neque vlla alia species argumentationis quia reducuntur ad illas duas principales. Relinquitur ergo, quod sciatur, & demōstretur per demōstrationē quia. Sed aliquis forsan dicet. Concedo, quod subiectum est scibile quod est; sed non in ea scietia, in qua est subiectum, sed in superiori. Contra quæro de illa superiori quæ statuatur Metaphisica certè illa habet proprium subiectum, & illud est scibile quod est, & non per aliam scientiam superiorem, quia nō datur, ergo in Metaphisica poterit eius subiectū osten i quod est. Q̄m aūt in sciētijs semp quærimus passiones de subiecto p propriā cām; hinc est, qd cōiter dicimus, quod de subiecto psupponitur qd est, & quid est, cū enim in sciētia tractetur de passionibus subiecti, quæ sunt effectus eius: sequitur quod illæ sint notiores subiecto, & cōsequenter poterunt ostendere de subiecto quod est, demonstratione quia. Verùm est notandū, quod hoc non est in vsu, quia in scientijs semper procedimus per causas ad ostendendū passiones de subiecto, & in hoc incumbimus, & sic subiectum semper supponimus: sed tamen si quis vellet probare contra obstinatum quod est, hoc efficere valeret.

Obiectio *Responsio.*

Hinc ad obiectiones respondeo, & primò ad Zabatellam dico, quod illa concludit, quod de subiecto demonstratione propter quid non potest ostendi quod est, quia subiectum respectu demonstrationis propter quid est substratum scientiæ, de ipso enim passiones quæruntur, & demonstrantur per sua principia: vnde si illud auferatur, & vertatur in dubium, aufertur scientia illa propter quid: at non ob hoc sequitur, quod si quis vellet demonstrare de subiecto illo, quod est per passiones subiecti demonstratione quia in illa scientia non possit: & hoc est, quod dicit Scotus: quia omnis causa pōt ostendi quod est per suos effectus, & maximè, quia effectus sunt notiores causa. Per hoc idem patet ad argumenta Suessani. ad primum dico ad minorem, quod subiectum in scientia est præcognitum respectu demonstrationis propter quid, non respectu demonstrationis quia. Ad secundum dico, quod subiectum probatur quod est in scientia per suas passiones,

Ad primū Zabarellæ. *Ad primū Suessani.* *Ad secundum.*

ſiones, ad impugnationem contra hoc dico, quod non propter hoc ſupponitur eſſe, ſed probatur eſſe per eas, quia cognito de paſſione, & effectu quod eſt, ſtatim cognoſcitur, quod datur cauſa propter quàm talis paſſio eſt, & per multam conſiderationem effectus, & collationem eius ad cauſam, cognoſcitur, quod talis effectus prouenit à tali cauſa, vt in quæſtione de regreſſu dicam: immò his demonſtrationibus vtimur ad inueſtigandum quod eſt de cauſis, ſunt enim faciliores cognitu effectus, & notiores, quam cauſæ; & iſtæ ſunt origines noſtratum ſcientiarum. Ad tertiũ multum peccat, ſed dicamus, quod ſi concludit non concludit ſolum de ſubiecto, ſed de quacunque re, & ſic de nulla re poſſet oſtendi quod eſt per aliquos ſyllogiſmos, quod quam ſit abſurdum cuilibet patet, neganda eſt ergo maior, & minor, ſed maior præcipuè eſt falſa: quia Ariſtoteles 8. Phyſicorum oſtendit de primo motore quod eſt, & tamẽ illæ ſunt rationes cathegoricæ, vt ibi eſt videre, & cogentes. Quod autem ait Ariſto. hoc dicere falſum eſt.

Ad tertium.

Ad primũ Balduini.

Ad argumenta Balduini per eadem fundamenta patet. Ad primum dico, quod ſubiectum reſpectu ſcientiæ propter quid, eſt notũ, quod eſt: ſed reſpectu ſcientiæ quia eſt ignotum: & ideo poteſt oſtendi, & ſic concedo, quod reſpectu ſcientiæ propter quid poteſt eſſe ſuppoſitio, at nõ reſpectu quia. Ad ſecundum dico, quod Ariſtoteles ibi loquitur de demõſtratione propter quid, nõ quia. Ad tertium multa dici poſſent, ſed pro nunc dicamus, quod aliud eſt conſiderare ens vt ens eſt, & aliud eſt conſiderare an res ſit in rerum natura, & habeat exiſtentiam: primum quidem pertinet ad Metaphiſicum: ſed conſiderare rem an habeat exiſtentiam in rerum natura vt pertinet ad quæſtionem an ſit, non eſt prædicatum Metaphiſicum, ſed vnaquæque ſcientia de illo agit. Vnde quatuor illæ quæſtiones, an ſit, quid ſit &c. pertinent ad omnes ſcientias vt ſupra diximus. Ad quartum, & quintum argumẽtum Balduini patet per nunc dicta. Ad ſextum reſpondeo quod concludit, ſubiectum eſſe indemonſtrabile reſpectu demonſtrationis propter quid, non quia. Per hoc idem patet ad ſeptimum, quia in ſcientia propter quid ſupponitur: non tamen propter hoc ſequitur, quod non poſſit demonſtrari a poſteriori. Per hæc eadem patet confutatio & ſolutio eorum, quæ contra Scotum in hac materia dicit Zimara Theoremate 52. Per hæc eadem patet ea, quæ dicit Caietanus 1. Poſt. cap. 1. contra nos nullius eſſe momenti: quia nos quidem non diſtinguimus inter ſubiectum ſcientiæ, & demõſtrationis: quia omnis ſcientia per demonſtrationem acquiritur: ideo ſi per demonſtrationem propter quid acquiritur, ſubiectum eſt præcognitum: ſi per demonſtrationem quia, poteſt probari. Reliqua ex dictis quoque reijci poſſunt facile.

Ad ſecũdum. *Ad tertium.* *Ad quartum, & quintũ, & ſextũ.* *Ad ſeptimum.* *Zimara* *Caietanus.*

THEOREMA III.

De ſubiecto præcognoſcitur quid rei, & quid nominis. Cap. Vnicum.

Exponitur mens Scoti, & Opiniones Aduerſariorum reijciuntur.

Cotus tertio libro ſentẽt. diſtin. 14. quæſtio. 2. poſt literã H. apertè tenet, quod de ſubiecto in ſcientia ſemper debeat præcognoſci q d rei, & hãc ait mentẽ Philoſophi eſſe in 1. Poſt. dũ inquit de ſubiecto debere præcognoſci quid eſt: ait enim, qđ intelligit de quid eſt rei ratio ei⁹ vnica eſt, & deducta ex natura rei, quæ eſt hæc. In ratione, & quidditate ſubiecti includitur virtualiter tota ratio ſcientiæ, neque per demonſtrationẽ vllo modo acquiritur cognitio de ſubiecto quid eſt: ſed ſupponitur, & ſolùm per demonſtrationẽ propter quid acquiritur cognitio paſſionum inhærentiũ ſubiecto: ideò cũ definitio ſubiecti ſit medium, & vnum præcipuum principium cognoſcendi paſſiones inhærentes neceſſariò ſubiecto, debet præcognoſci in ſcientia. Hæc eſt opinio Scoti firmiſſimo innixa fundamento.

Opinio Scoti. *Ratio Scoti.*

Contra hanc opinionem inſurgit Zabarella in libro de tribus præcognitis, prima ratio habetur cap. 2. & eſt hæc. Inquit Ariſtoteles, quod de ſubiecto præcognoſcitur quid ſignificet, non inquit de ſubiecto præ-

Zabarella. Prima ratio.

prçcognoscitur quid sit: modò significatio pertinet ad nomen, nō ad rem, ergo dum inquit Philosophus, quod de subiecto prę cognoscitur quid significet, intelligit, qđ de ipso præcognoscitur quid nominis.

Secūda ratio. Secundò arguo ipse vt res magis declaretur, ait Aristoteles 2. textu primi posteriorum, quod tria sunt præcognita, passio, dignitas, & subiectum, & de passione præcognoscitur quid nominis, de dignitate qđ est, de subiecto vtrunque, tunc subinfero in eodem sensu, accipitur præcognoscere quid, tam respectu passionis, quàm subiecti vt patet, quia ait, quod de subiecto vtrū que præcognoscitur; ideo vtraque præcognitio, quæ diuisim competit passioni, & dignitati, simul cōpetit subiecto: sed sic est quod passio solum præcognoscitur quoad quid nominis, ergo cum Aristoteles ait de subiecto præcognosci quid est, intelligit de quid nominis.

Tertia ratio. Tertia ratio habetur ex eodem Zabarella eodem libro cap. 4. quæ est hæc. Subiectum non potest præcognosci in scientia, nisi sua principia essendi præcognoscantur: sed sic est, quod quandoque principia essendi subiecti non præcognoscuntur, sed probantur, ergo neque subiectum potest pręcognosci quo ad quid rei. Maior probatur, qa definitio quidrei subiecti cōflatur ex proprijs principijs rei vt definitio essentialis hominis cōflatur ex animali, & rationali. sic est dicendum de alijs ergo ignoratis principijs essendi subiecti, necesse est, quod subiectū quoque ignoretur quo ad quid rei: minorem verò scilicet, qđ quandoq; principia essendi subiecti ignorentur; probat exēplo de principijs corporis naturalis: nam materia, & forma non præcognoscuntur, sed inuestigantur quid, & quòd sint in primo Physicorum, ergo quandoque contingit, quod principia essendi ignorentur, & consequenter ignorari, quoque de subiecto quid est, non igitur de subiecto semper præcognoscitur quid rei. Verùm istæ rationes non cogunt, opposita enim conclusio nimis forti fundamento roboratur. Tamen pro intelligentia argumentorū est explicanda intentio, & sensus Aristotelis in illo secundo textu primi Posteriorum. Est igitur notandum, quòd Aristoteles ibi dicit tria esse præcognita scilicet passio, dignitas siue principia, & subiectum: dicit quoque duas esse præcognitiones scilicet quod est, & quid est, sub istis duabus comprehendens alias duas: nam sub quid est comprahēdit quid rei, & quid nominis: sub quod est intelligit simplicem, & compositam: applicando postea præcognitiones ad præcognita asserit passionem præcognosci solùm quid est, idest quid nominis, vt omnes exponunt, & de hoc non est lis: principia verò, & dignitates ait præcognosci quod sunt; & de subiecto ait pręcognosci quod est, & quid est, quæ duo sunt difficilia intellectu; ideò est sciendum, quod principia scientiarū sunt duplicis generis; quædam sunt complexa, vt sunt dignitates, & suppositiones, quæ dicuntur principia cognoscendi; quædam alia dicūtur principia essendi, & hæc sunt illa, quæ constituunt subiectum, vt materia, & forma in corpore naturali; modò principia cognoscendi sunt illa, de quibus ait Aristoteles pręcognosci quod sunt; vndè exemplificat de dignitate, & præcognitio illa quod sunt, est præcognitio complexa, quia debent præcognosci quod sunt, idest, quod prædicatum inhæret subiecto, & vera sunt; principia verò essendi non habent particularem præcognitionem, quia illa per se non sunt; sed cum sint partes essentiales subiecti præcognoscuntur præcognitionibus, quæ componunt subiecto, de subiecto autem ait Philosophus; quod dupliciter præcognoscitur, scilicet quod est, & quid est. Vbi per quod est certum est quod non intelligit pręcognitionem cōpositam; quia cum subiectum sit in complexum, & in incomplexis non sit veritas, neque falsitas, non potest dici quod præcognoscatur esse verum, quod est præcognosci quod est complexè. Relinquitur ergo, quod de subiecto præcognoscatur quod est incomplexè, scilicèt quod est in rerum natura: & sic etiam præcognoscitur de suis principijs essendi cum idem sint. Ex quo patet, quod Aristoteles in primo Posteriorum non distinxit hos duos modos præcognoscendi quod est incomplexè, & complexè; sed solùm in secundo libro, quæ præcognitio, vt diximus in superiori Theoremate est præcognitio respectu scientię propter quid, non quia. Quo verò ad præcognitionem quid est, certum est, quod non intel-

intelligit ſolum de quid nominis, quia hæc eſt cõmunis omnibus ingredientibus demonſtrationem tam paſſioni, q̃ principiis, & ſubiecto; ideò opus eſt, quod ſubiectum præcognoſcatur quid rei, quia eius definitio eſt principium, & cauſa ad inueſtigandam cognitionem paſſionis, & inhærentiæ eiuſdem paſſionis cum ſubiecto, neceſſe eſt ergo, quod in demõſtratione propter quid tale ſubiectum ſit præcognitum quid rei. Si uerò loquamur de demõſtratione quia; ſic dico, quod poteſt eſſe ignotum ſubiectũ, & quod eius definitio poteſt inueſtigari; & hac de cauſa ſæpe videmus, qđ quando ſubiecti definitio non eſt ſatis nota; licèt deberet præſupponi, ut nota; tamẽ ſciẽtificè illam probant à poſteriori, vt illa habita, & cognita, firmior ſit ſcientia propter quid, & ſic Ariſtoteles in primo Phyſicorũ voluit inueſtigare definitionem principiorum eſſendi corporis naturalis, & conſequẽter probationem definitionis corporis naturalis; & ſic in libris de anima voluit inueſtigare definitionẽ animæ et ſic in alijs, ſed hoc facit demonſtrationibus à poſteriori, non à priori, quòd nos concedimus, ſed negamus in ſcientia à priori. Ex his patet ſolutio ad argumenta in contrarium. Ad primum di co, quod ſignificatio pertinet etiã ad diffinitionem, quia diffinitio ſignificat diſtinctè id, quod ſignificat confuſè nomẽ, vt alibi fatetur ipſemet Zabarella; etiam ſe ipſum exponit Philoſophus, vt in 1. Poſteriorum text. 75. vbi ait diffinitionem ſubiecti eſſe ſuppoſitionem in ſcientia, in qua eſt ſubiectũ. Ad ſecundum patet reſponſio ex dictis, quia Ariſtoteles ſub quid eſt comprehendit quid rei, & quid nominis, non tamen vult, quod eodem modo intelligatur præcognitio quid eſt reſpectu paſſionis, & reſpectu ſubiecti. Ad tertium patet ſimiliter, quod de ſubiecto non præcognoſcitur quid rei, quando ſcientia eius traditur per demonſtrationem, quia, & modo indiſtincto, & confuſo, vt eſt ſcientia illorum principiorum corporis naturalis, quæ traditur modo confuſo: vtitur enim demõſtrationibus quia, deductis ex noſtra facili cognitione, & ex ſenſibilibus; tamen vbi de ſubiecto traditur ſcientia diſtinctè, & per demonſtrationem propter quid, ſemper præcognoſcitur de ſubiecto quid rei.

Ad primum argumentum.

Ad ſecundum.

Ad tertium.

Balduinus in quæſito de logicæ ſubiecto aſſerit aperte, quod de ſubiecto nũquã præcognoſcitur quid rei primò ſic. Ens eſt ſubiectum in Methaphiſica, & tamen non habet deſinitionem, ergo de ipſo non poteſt præcognoſci quid rei. Secundò arguit, quod deſinitio ſubiecti non poſſit eſſe principium, & medium ad oſtendendum paſſiones de ſubiecto multis modis; ſed de hoc in quæſtione de medio demonſtrationis.

Balduinus. Prima ratio.

Secunda ratio.

Ad primum dico, quod ens, licet non habeat definitionem, tamen habet conceptũ quidditatiuum, qui gerit vicem deſinitionis, ſicuti nec ſubſtantia habet definitionem, quia nõ habet genus, nec differentiã ſupra ſe; tamen habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicem deſinitionis; vnde ens, quod eſt ſubiectum in Methaphyſica eſt ens reale, quod non eſt purum nomen; ſed eſt conceptus vniuocus, & ſic habet propriam rationem, quam præcognoſcere opus eſt; immò illa ignorata non eſſet poſſibile facere vllam rationem in Methaphyſica; ſpernit autẽ illam Ariſtoteles expreſsè ponere, quia eſt notiſſima, nam omnes ſciunt, quod ens reale eſt illud, qđ habet eſſe in rerum natura, neque hæc eſt deſcriptio quid nominis, vt latè patebit in quæſito de vniuocatione entis; nihil itaque habet Balduinus aduerſus Scotum.

Ad primum.

THEOREMA IIII.

Non eſt conditio neceſſaria ſubiecti, quod habeat partes: ſed quod habeat principia & paſſiones, & ſit Vniuocum.

Caput Vnicum.

Propoſitum Theorema explicatur.

Cotus primo ſent. in prologo quæſtione tertia, ſoluendo tertium principale apertè ait, ꝙ non eſt neceſſariũ, quod quodlibet ſubiectum habeat principia cognoſcendi, quia hæc principia ſunt illa

Scotus.

illa, per quę demonstrantur passiones de subiecto; vndè absque illis non posset haberi scientia de inhærentia passionum in subiecto. Quod verò quodlibet subiectum nõ debeat habere principia essẽdi: probatur ibi, quia ens ponitur subiectum in Methaphysica, & tamen non habet principia essendi; sed solùm cognoscendi; vnde miror de Antonio Andrea, qui in illa quæstione de subiecto Methaphysicæ tãtum laborat, vt inueniat principia essendi in ente. adde tu, qḋ corpus naturale, siuè substãtia corporea naturalis, quod idem est etiam secundum Scotum, vt suo loco ostendam est subiectum in Philosophia naturali, & tamen non habet principia essẽdi, quia materia, & forma sũt principia essendi corporis generabilis, & corruptibilis, nõ naturalis; vnde Cœlũ est corpus naturale, & tamen non constat ex materia, & forma, & maximè secũdum Scotum; clara autem est differentia inter principia essendi, & cognoscẽdi; nam principia cognoscẽdi sunt solum dignitates, & suppositiones, quæ in scientia non probãtur; sed supponuntur notæ, & certæ; principia verò essendi sunt res, ex quibus cõstat subiectũ, vt materia, & forma respectu corporis naturalis, quia constituunt illud; etiam causa efficiens, & finalis sunt principia essendi, quia sunt causæ esse illius subiecti: verùm est, quod hæc principia essendi quoque possunt quoquo pacto dici principia cognoscẽdi, quia necesse est illa præcognoscere, si volumus subiectũ cognoscere, vt diximus in superiori quæsito; non tamen propriè dicuntur principia cognoscendi, sed solùm essendi.

Opinio Zabarellæ. Hanc sententiam secutus est Zabarella quoque in libro de constitutione Philosophiæ naturalis capite 11. Ex his patet, qḋ subiectum quoque debet habere passiones, quæ per hæc principia ostendãtur; nihil enim aliud acquiritur per scientiam, nisi cognitio certa inhærentiæ passionis cum subiecto: sed circa illam conditionem an subiectum habeat partes est dubium.

Scotus primo sent. in prologo quæstione de subiecto, soluẽdo idem tertium principale in principio aperte dicit, quod sciẽtiæ naturaliter adinuentæ habent pro subiecto semper aliquod vniuersale; ideò cum tale vniuersale sit genus, quod necessariò habet sub se species, quæ sunt partes subiectiuæ, vt patet in Philosophia naturali, in qua statuitur subiectum corpus naturale, quod est vniuersale, & habet sub se multas species; verùm est, quod tale subiectum habet partes; Sacræ Theologiæ verò subiectũ non habet partes, quia non est aliquod vniuersale; sed eius subiectum est Deus, qui est simplicissimus, & unus numero.

Ex solutione autem secundi argumenti facti aduersus definitionem subiecti, quã ponit in initio illius quæstionis ad D. habetur, quod duplex est scientia; scilicet generica, & specifica. Verùm est de scientia generica, quod habet partes ratione nunc dicta, vt sunt omnes scientiæ, naturaliter adinuentæ; tamen scientiæ specificæ; illæ scilicet in quibus subiectum est species non habent partes, quia species non habet partes subiectiuas vniuersales; sed singulares, de quibus nõ est scientia; vndè breuiter dicere possumus, quod habere partes non est conditio subiecti, vt subiectum est; sed conditio subiecti, scientiæ genericæ: constat autem, quod de specie, vt de homine potest esse scientia, & tamen non habet partes, vt dictum est, quia habet principia, & passiones demonstrabiles de seipso per illa principia. Ideò illa auctoritas Aristotelis de primo Posteriorum textu 179. quę est (vna autem scientia, quæ vnius generis subiecti quæcunque ex primis componuntur, & partes sunt, & affectiones horum per se) loquitur de vnitate scientiæ, non de conditionibus subiecti; ita quod Aristoteles ibi vult dicere, quod illa scientia est vna, quæ est vnius generis habentis partes, principia, & passiones: quasi dicat nihil impedire, licet in aliqua facultate multa sint, vt affectiones principia, & species variæ; quia sufficit, quod habeant vnam radicem, & reducantur ad vnum genus; hoc enim sufficit ad dandum illi scientiæ vnitatem, vbi apertè conspicitur loqui de scientia generica, & de vnitate scientiæ genericæ.

Duplex scientia.

Hanc eandẽ sententiã sequitur, & egregiè explicat Zabarella libro de tribus præcognitis cap. 2. q̃ multis tẽporibus ante ipsũ Scotus adinuenit, vt patet ex prædictis locis, & multò magis ex declaratione sequẽtis definitionis subiecti assignatæ à Scoto, quò ad illam

An subiectũ sit vniuocum. illam cõditionem an sit Vniuocum multa dicũt Scotistæ; sed nos ijs omissis dicamus consequenter ad dicta, quod subiectum debet esse vniuocum, ad hoc vt sit vnum, & sciẽtia, quæ est de eo sit vna, quod patet, quia debet esse vel genus, vel species & genus, & species semper sunt Vniuoca; sed hæc conditio non est conditio subiecti, vt est subiectum; sed vt est vnum; ita quod nõ est interna: sed ad subiectum: consequitur semper. Aliqui dicunt vt Zabarella libro de constitutione Philosophiæ naturalis, quod subiectum potest esse Analogum; sed nos quoque admittimus hoc; quia sustinemus Analogum, siue ab vno stare cum Vniuocatione, vt in proprio quæsito ad mentem Scoti contra multos ostendam.

Possumus itaque concludere, quod conditiones necessariæ, & consequentes necessariò essentiam subiecti sunt tres. prima, quod de ipso præcognoscatur quod est, & quid est. secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrantur de subiecto per hæc principia. tertia desumitur ex ratione ipsius subiecti, & est, qd subiectum sit basis, & fundamentum totius scientiæ adæquatum; ita quod omnia, quæ considerantur in scientia ad ipsum reducãtur, & nihil omittatur in scientia spectaus ad ipsum, vt patet ex prædictis. Vnde Scotus etiam in quæstione tertia vniuersalium assignando conditiones subiecti, has tres numerauit. Istæ sunt conditiones subiecti absolutè, vt est commune ad subiectum genericum, & specificum, & subiecti scientiarum naturaliter adinuentarum; quia in subiecto Theologiæ aliter est procedendum, vt suo loco, Deo dante, alias dicam.

THEOREMA V.

Definitio ista subiecti est bona subiectum est, quod continet primò in se virtualiter omnes veritates illius habitus cuius est subiectum.

Exponitur Opinio Scoti, & Aduersariorum obiectiones aducuntur. Caput Primum.

Scotus. SCotus primo sentent. quæstione tertia prologi. definit subiectum, dicens, quod ratio primi, & adæquati subiecti est, in se continere primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum. Hoc probat duabus rationibus. prima ratio est hæc, obiectum primum continet propositiones immediatas; quia est subiectum illarum, propositiones immediatæ cõtinẽt mediatas, quia sunt suæ cõclusiones, ergo continet omnes veritates sui habitus, quia omnes propositiones alicuius habitus sunt mediatæ, vel immediatæ, ergo obiectum continet omnes propositiones, & veritates sui habitus virtualiter. *Prima ratio.* Secunda ratio est hæc. Obiectum respectu scientiæ se habet vt causa efficiẽs respectu sui effectus; sed causa nõ dicitur adæquata suo effectui, nisi contineat in se virtualiter totum effectum, ergo obiectum adæquatum debet cõtinere virtualiter totam sciẽtiã in se ipso. *Secunda ratio.* Maior supponitur vera ex quęstione illa: an obiectum concurrat cum intellectu ad generandum intellectionem: minor quoque est clara.

Caietanus. Caietanus prima parte quæstione prima articulo 7. circa definitionẽ subiecti dissẽtit à Scoto, ait enim, quod licet illa sit bona definitio, quàm assignat Scotus scilicet, qd subiectum virtualiter continet omnes veritates, tamẽ hanc virtualẽ cõtinentiam Scotus nõ rectè intelligit: ait enim Scotus, quod subiectum debet ita virtualiter continere veritates, quod ex se solo possit, & sit sufficiens producere scientiam omnium veritatum habitus, in quo est subiectum, quæ intelligentia est falsa, ait Caietanus, quia sic in nulla scientia subiectum cõtinet virtualiter notitiam, & scientiam oĩum veritatũ illius scientiæ; quia in scientia de numero, numerus est subiectum, & tamen ex se solo non potest producere omnes veritates in Arithmetica; vt veritates de binario, & ternario, quia passiones binarij nõ cõtinẽtur ĩ numero virtualiter adequatè, & sufficiẽter, sed ad sciẽtiã de binario requiritur præter numerum aliqua alia causa proxima, quæ adiuncta numero, qui est subiectum causet sciẽtiã adequatè; hæc autem dicitur esse ratio formalis, secundum quam illa res est scibilis, vt sic adeò quod secũdũ eum subiectũ est tantùm causa radicalis sciẽtiæ, & cõtinentia illa virtualis est continentia radicalis, quia est causa prima; sed in suo ordi-

ne tantum: præter illam autem ad hoc, vt subiectum sit sufficiens parere scientiam, requiritur causa proxima, scilicet ratio formalis, sub qua illud est scibile; sunt enim duæ rationes formales subiecti secundum Caietanum, prima parte, quæstione prima, articulo tertio. Altera per quam subiectum est res, altera per quam est scibile, ita ut in Philosophia naturali ens quod est subiectum habet duas rationes formales, scilicet mobile, per hāc est res; altera est vt est in materia sensibili, & hac est scibile: subiectum ergo sine hac ratione formali vt scibile est causa sufficiens virtualiter continens suum effectum. Hanc suam opinionem probat exemplo omnium scientiarū: ait enim in Mathematicis, & vniuersalibus constat, quod traduntur, & docentur passiones multarum specierum, quæ non possunt virtualiter, & sufficienter, & adęquate contineri in subiecto, vt dicebat Scotus: ita quod subiectum ex se sit sufficiens causare scientiam de illis. Dat exemplum de passionib. Trianguli, quarum sciētiam non potest producere subiectum Geometriæ. Ex his respondet ad primam rationem Scoti, & quod nō concludit: quia est verum, quod subiectum continet virtualiter habitum, & est causa habitus; sed nō sequitur quod sit causa adæquata, & sufficiens absque ratione formali qua scibile: sed est solùm causa radicalis, & prima in suo ordine. Similiter ex dictis ad secundum argumentum respondet, quod subiectum continere virtualiter habitum stat dupliciter, scilicet primo, & adæquate, & hoc est falsum. Secundo modo vt sit prima causa in suo ordine, & hoc modo est verum; vt sol est causa hominis prima in suo ordine; sed non adæquatè, & totalis, quia alia requiruntur. Ex his deducit, quod vna scientia specifica potest esse de genere, & diuersis speciebus; quia sufficit, quod subiectum illud generis sit radix scientiæ aliorum, quæ sub se continentur; ideo illæ species licet habeant diuersas rationes formales, vt res, quæ in genere non continentur; quia tamen genus est prima causa & radix scientiæ eorum, & conueniunt in eadem ratione; qua scibile; vt dictum est, illa scientia diuersarum specierū, & illius generis erit vnius speciei,

Explicā

Ad primum Scoti.

Ad Secundū.

Gregorius de Arimino primo sententiarum quæstione quarta prologi articulo primo, aduersus Scotum longa serie rationum insurgit, & postea assignat aliam rationem subiecti. Pro impugnanda opinione Scoti distinguit, quod subiectum, & passio potest accipi in proposito dupliciter, primo modo pro vt sunt termini mentales, & vt sunt in mente, & significant res ipsas, Secundo modo pro vt sunt res ipsæ extra mentem significatæ per illos terminos. Hoc facto ponit sex conclusiones, per quarum quinque confutat mentem Scoti, per sextam ponit suam opinionem. Prima conclusio, accipiendo subiectum; & passionem. Secundo modo, subiectum non continet virtualiter suam propriam passionem. Secunda notitia subiecti incomplexa non continet virtualiter primò notitiam incomplexam, & quidditatiuam passionis. Tertia quod subiectum, & passio non continent Virtualiter propositiones immediatas, scilicet non possunt constituere propositiones immediatas. Quarta, quod vna propositio, vel præmissa non continet aliam primò virtualiter. Quinta deducitur, quod subiectum scientiæ non continet virtualiter primò omnes veritates illius scientię, cuius est subiectum, quod est oppositum opinionis Scoti. Probat primam conclusionem. Primò, si subiectum contineret sic virtualiter suam passionem, tunc passio esset alia res à suo subiecto; consequens est falsum; consequentia patet; quia causa, & causatum distinguuntur realiter, quia nihil causat se ipsum; at continere virtualiter est causare, ergo passio causaretur a subiecto, & sic esset alia res, quod est falsum. Falsitatem consequentis probat multipliciter; vide apud ipsum; quia non faciunt ad meum propositum. Secundò eandem conclusionem sic probat. Nulla res sic contenta a creatura virtualiter, est in Deo; at multæ passiones dicuntur de homine, quæ etiam sunt in Deo, vt incorruptibile, & creatiuum, ergo Deus non continet illas, ergo non omne subiectum continet passiones primo modo dictas de se Tertiò, nulla creatura primò virtualiter continet aliquam rem, quia

Gregorius de Arimino.

Prima conclusio.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Probat primā conclusionem.

diuina essentia saltem partialiter concurrit, ergo non omne subiectum continet omnes Passiones primò virtualiter. Quartò, Sphericitas est passio Cœli ex Philosopho secundò Cœli com. 22. & tamen non continet illam virtualiter, quia illā nō efficit, quia est Aeterna. Secundā conclusionem probat. Omnis notitia, quæ primò virtualiter continet aliquam notitiam sic continet, quod sine illa est impossibile haberi cognitio de illa alia notitia: sed non omnis notitia subiecti sic continet notitiam passionis, quod illa notitia passionis non possit haberi sine notitia subiecti, ergo notitia subiecti non cōtinet primò virtualiter notitiam passionis. maior patet ex dictis Scoti, dū declarat continentiā virtualem. minor probatur in multis passionibus, quæ denotāt res distinctas à subiecto; vt esse informabile in materia in homine esse beatificabile &c. nam quis potest hanc passionem beatificabilem cognoscere absque cognoscat quid sit homo. Similiter quid sit informabilitas absq; cognoscat quid sit materia. Item corpus radiosum potest causare calorem in corpore calefactibili, & tamen quis potest cognoscere calorem, & non habere notitiam corporis radiosi & Reubarbarum est purgatiuum coleræ, at quis potest cognoscere coleram non cognoscendo reubarbarum, & econuerso? Item ad hominem si notitia subiecti contineret virtualiter notitiā cuiuscunque passionis cognoscendo subiectum, haberet notitiam cuiuscūque notitiæ absq; notitia passionis, quod est ridiculum. consequētia patet ex se, falsitas consequentis probatur, quia quis habens notitiam de sole, non tamen scit quid sit calefactiuum, sed si scit, ex aliqua notitia priori sciet, vt ex notitia caloris, & aliorum. Tertiam conclusionem probat, quia quis potest habere notitiam, subiecti, & passionis, & nescit conficere propositionē, vt si quis cognoscat quid sit reobarbarum, & quid est colera: tamen nesciet facere hāc propositionē. omne reobarbarum est purgatiuum coleræ, quia hæc fit ab experientia ex Aristotele in Prohemio Methaphysices & sic de alijs, ergo notitia subiecti, & passionis nō continet virtualiter hāc propositionē, & veritatem immediatam. Quartam conclusionem probat quia alicuius demonstrationis propositiones omnes possunt esse immediatæ, ergo vna non probat aliam. Quintam ex his deducit aduersus Scotum, quod ratio prioris obiecti non sit continere primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est obiectum, probat sic. Subiectum nō continet veritates immediatas, ergo nec conclusionem illatum, & sic nec immediatas, & ita nullam veritatem, consequentia patet, antecedens probatur. Subiectū principij, siuè propositionis immediatæ non continet primò passionem, vt probatum est in prima conclusione, nec notitia subiecti notitiam passionis, nec notitia subiecti simul cum notitia passionis continet notitiam propositionis immediatæ, vt probatum est in tertia conclusione, ergo subiectum non continet virtualiter notitiam propositionis immediatæ; quandoque etiā cōtinet omnes propositiones immediatas, quatum vna non probat aliam, vt ex quarta conclusione, ergo relinquitur, quod subiectum virtualiter non possit continere veritates scientiæ, cuius est subiectum. Secundò sic. Si subiectum cōtineret vitualiter omnem veritatem scientiæ sequeretur, quod contineret in se omnes causas, & effectus, vel non esset scientia per causas, & effectus, hæc secunda pars consequentis patet omnibus quod est falsa; relinquitur ergo prima pars; scilicet, quod subiectum contineat virtualiter omnes causas, & effectus; sed hoc est falsum, vt patet ex dictis, quia nulla res creata continet notitiam alterius rei creatæ: alioquin, qui cognosceret solem, cognosceret omnia producibilia à sole. Ex his ergo habetur, quod subiectum non continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, Ex hoc deducit, quod etiam est falsum, quod Scotus dicit de subiecto pro formali, scilicet, quod ratio formalis subiecti debet continere omnes veritates illius scientiæ: falsitas enim huius patet ex dictis, quia si nihil continet virtualiter notitiam alterius, ergo nec sub hac, vel illa ratione hæc continebit, hoc comprobat multis exemplis de homine, qui est subiectum in medicina, & de alijs subiectis, quæ non continent veritates primò illius scientiæ; in qua est subiectum. Item sequeretur, quod omnis scientia demonstraret

Marginal notes: Secūdā conclusionem probat. — Tertia conclusio. — Quarta conclusio. — Secūda Ratio. — Contrà rōnē formale subiecti assignatā à Scoto.

suam conclusionem à priori, quod ait ipse est falsum apud omnes, datur enim scientia a posteriori. Ex his ad rationes Scoti respõdet, ad primã assumit falsum, scilicet quod subiectum contineat propositiones immediatas virtualiter, quod falsum est vt fuit probatum in quinta conclusione, ergo nulla est illa ratio. Ad secundam dicit quoque, quod assumit falsum, scilicet, quod subiectum adæquatum contineat habitum virtualiter, quod falsum est, quia ille habitus causatur ex conclusionibus, conclusiones causantur ex principijs, siuè ex propositionibus immediatis; & illæ non continentur in subiecto, vt dictum est, ergo. Tandem ponit suam opinionem dicens, quod ratio propria subiecti prioris scientiæ est hæc, si loquimur de pro vt est scientia vnius conclusionis subiectum scientiæ est illud, quod scitur, per illam esse tale; ita quod ratio subiecti non est continere virtualiter veritates scientiæ, sed sciri esse tale, vel tale: si verò loquamur de scientia, vt est collectio plurium habituum conclusionum diuersarum; tunc sicut sunt plures; conclusiones, sic sunt plura obiecta scita illud tamen, ad quod cœtera alia habent ordinem, & reducuntur; sunt enim illa plura ordinata, potest dici subiectum. Hoc secundum probat à simili de alijs scientijs de subiecto Phisicæ, Medicinæ, &c. in quibus assignatur communiter aliquod commune pro subiecto, quod dat vnitatem sciẽtiæ. Primam conclusionẽ probat, quia communiter dicitur illud cuius demonstrantur partes, & passiones esse subiectum hoc autem est illud, quod scitur esse tale. Præterea hoc solo posito, scilicet quod scitur esse tale, & de quo ostenduntur passiones, & hoc ablato non remanet scientia, ergo hæc definitio est vera, & propria definitio subiecti.

Ad primã rationem Scoti.

Ad secundã.

Opinio Gregory.

Ioannes Bacchonius quoque aduersus Scoti definitionem insurgit quæstione tertia Prologi primò sic. Si subiectum est &c. ergo materia erit subiectũ in Philosophia naturali, quia continet virtualiter omnia scibilia illius scientiæ. Secundò sequeretur, quod Deus erit subiectum omnium sub ratione infinitatis, quia sic solus Deus continet omnia virtualiter. Tertiò forma substantialis erit subiectum in Philosophia naturali, quia ipsa effectiuè continet omnia in Philosophia naturali; dat enim esse cuilibet. Quartò subiectum est causa cognitionis accidentium virtualiter, vt patet quarto Metaphisices, ergo substantia erit subiectum in Metaphisica. Item adducit argumenta Aureoli, ex Aristotele 1. Post. 22. Vna est scientia totius, & partis, dicit enim Aristoles, vna est scientia vnius generis subiecti partes, & passiones habentis, sed omnes veritates cognoscibiles de subiecto partibus, & passionibus eius in nullo vno primo continẽtur virtualiter; nam veritates passionum non continẽtur in subiecto primo, quia non insunt passionibus per rationem totius, sed per rationem partium vt risibilitas in homine non inest per rationem animalis, sed per rationem rationalis, ergo subiectum non continet omnes veritates. Secundò tunc sequeretur, quod effectus essent subiectum in scientia, quia effectus virtualiter continent omnes veritates in scientijs quia. Tertiò sola scientia propter quid haberet subiectum, non quia, quia solùm subiectum in scientia propter quid sit continet virtualiter, consequens est falsum vt patet (aiunt ipsi) in 1. Post. tex. 4. Item 1. Post. tex. 43. dicit, quod illud est subiectum, quod habet partes, & passiones, sed partes, & passiones non continentur virtualiter in subiecto, sed potentialiter, ergo continere virtualiter non est ratio subiecti ex Philosopho. Quintò primum subiectum respicit effectum vt causa, sed respectu vnius scientiæ, possunt dari plures scientiæ, vt patet in tertio Euclidis. Tandem ponit Aureolus deffinitionem subiecti dicens (vt refert Bacchonius) quod ratio subiecti est esse genus subiecti habens passiones, & proprietates, seu partes determinans sibi vnum genus, & vnum modum cognoscendi, & addit, quod non sequitur, quod illæ partes, & passiones contineantur virtualiter in subiecto, sed sufficit quod reducantur aliquo modo ad ipsum, & hec opinio potest probari ex 1. Post. text. 43. vbi Aristoteles ait, quod subiectum est id, cuius principia partes, & passiones demonstrantur.

Bacconis Prima ratio.

Secũdo.

Tertio.

Quarto.

Primũ argumẽtũ Aureoli.

Secũdo.

Tertiò.

Quintũ

Opinio Aureoli.

Exponi-

Exponitur, & dilucidatur Opinio Scoti, ex qua Aduersariorum sententiæ falsa deprehenduntur. Cap. II.

Verum vt appareat q̃ sit vera Opinio Scoti, primò duo præmittenda sunt. *Primū notādū.* Primum qđ duplex est subiectū in sciētijs, scilicet subiectū specificū, & genericum, sicuti & scientiarū, alia dicitur specifica, & alia generica, subiectū specificū est species particularis, de qua instituimus sciētiā, vt si instituamus scientiam de homine præcisè, quæ de nulla alia re pertractat, quā de homine, illa scientia erit specifica, quia & subiectum eius erit hæc species homo; sic de alijs. Subiectum genericum est genus, de quo instituimus scientiam tam quo ad ipsum, quā quo ad suas partes, & species. Subiectum specificum est illud, quod diffinitur à Scoto; dum ait, quod ratio subiecti est virtualiter, primò cōtinere in se omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, *Diffinitio Scoti intelligitur de subiecto specifico.* hæc enim definitio competit tantum, subiecto specifico, vt ipse doctissime docet in citato loco soluendo secundum argumentum cōtra hanc diffinitionem factum; hoc enim obiectum, siue subiectum (pro eodem enim accipio nūc) est illud solum, quod cū intellectu facit notitiam (supponit enim, q̄ cognitio partim fit ab obiecto, partim ab intellectu, & quod intellectus cōcurrit ad intellectionem partialiter, sed principaliter, & obiectum partialiter etiam, sed minus principaliter, vt in proprio quesito ostēdit; adeo, quod subiectum etiam se habet in ratione causæ efficiētis respectu sciētiæ.) Cum ergo obiectum sit illud, quod gignit scientiam causaliter, debet illam continere virtualiter; si enim non cōtineat illam virtualiter, non poterit illam gignere; nemo enim dat, quod non habet, si etiā sit adequatum debet continere omnes veritates illius obiecti, scilicet debet esse potens gignere cum intellectu omnes veritates, & conclusiones habitus, & sciētiæ de se ipso obiecto. Hoc confirmatur, quia intellectus debet intelligere rem, & obiectū eo modo, quo est, si debet esse bona scientia, & vera; alioquin si intelligat aliquam conclusionem de aliquo obiecto, quæ vere non sit in illo obiecto, falso, & male intelliget illud obiectum, & illa non erit scientia, sed mendacium, & ignorantia, obiectum ergo specificum vere sic definitur. Subiectū est, quod virtualiter continet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, idest subiectū est illud, ex quo verè intellectus deducit omnes veritates illius habitus; at hæc definitio non potest competere subiecto generico, quia huiusmodi subiectum cū intellectu nō potest gignere notitiam omnium veritatum illius scientiæ, in qua statuitur subiectum; si quidem statuitur subiectū propriæ scientiæ, & propriarum specierum; at veritates specierum tantum continet potentialiter, & in communi quatenus continet easdem species in aliquo conceptu vniuersali, & cōmuni, sicuti genus continet species in se, vt exempli gratia substātia continet animal, corpus, Leonē, & multa alia potentialiter, non aūt actu, ideo intellectus apprehendendo hoc subiectū substantia non potest gignere cognitionē huius conclusionis. Homo est risibilis, quia illa continetur rm̄ in potentia, in substātia, non actu; at homo, qui est subiectum specificum pōt gignere ex se notitiam huius cōclusionis homo est risibilis, qa illa passio actu cōtinetur in homine, & sic homo virtualiter continet hāc veritatē, homo est risibilis, quia pōt gignere notitiam huius veritatis. Homo est risibilis.

Eādem distinctionē posuit Zabarella in suo libro de trib. præcognitis capi. 2. vbi reprobat opinionē illorū, qui volebant inter conditiones subiecti scientiæ speculatiuæ poni hanc, quod habeat partes, siue species, & per hāc rationem potissime reijcit, *Zabarella.* quia inquit potest esse aliqua species specialissima, de qua sit scientia, in hac scientia non erūt partes, nec species, & dat exēplum, vt si esset scientia de homine: vnde cōcludit solū in scientijs genericis requiri illam conditionem, quæ est, quod subiectum habeat partes, quod ipse appellat subiectum totius, & ne tibi hoc videatur grāde quodam est hæc distinctio eadem cum illa, qua cōiter vtimur; subiectum duplex totius, & partis, quod est, ac si dicamus genericum, & specificum. Hæc dixisse volui pp multos ex nostris qui uolunt applicare illam definitionem Scoti subiectis ge- *Contra quosdā Scotistas.* nericis, vt sunt subiecta scientiarum naturaliter ad inuentarum, & putar de illis

verificari, quod falsum est, cum illa sint semper generica, & propterea non possunt gignere notitiam veritatum, quibus statuitur subiectum, vt dictum est. His visis aduersariorum dicta consideranda sunt.

Caietani opinio reijcitur. In primis in dictis Caietani multa falsa sunt, primò falsum est, quod continentia virtualis subiecti intelligatur eo modo, quo explicauit ipse, scilicet quod ad hoc, vt subiectum sit causa sufficiens pariendi cognitionem veritatum illius habitus, cuius est subiectum requiratur illa ratio, qua est scibile, præter rationem formalem, qua est res. Secundò dato quod continentia virtualis intelligatur, vt ait ipse, falsum est, quod subiectum genericum contineat omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, vt ipse vult, & alia quæ breuitatis causa ommitto.

Prima ratio. Primum patet ex ijs, quæ dixit Scotus in probatione definitionis subiecti, certum est enim, quod solum intellectus, & obiectũ causant notitiam, vt suo loco explicabitur; hæc ratio formalis obiecti, qua est scibile non requiritur ex parte intellectus, quia intellectus est sufficiens causa quantum est ex se, & in suo ordine, ergo requiritur ex parte obiecti solum, tunc sic. Si obiectum ex se, quantum est ex parte obiecti non potest producere scientiam de se ipso, sed requiritur aliquid aliud ad hoc vt sufficiat ad producẽdum hanc notitiam, sequitur quod illa scientia nõ erit totaliter, nec adequate de illo obiecto vt exempli gratia, Homo sit subiectum in sciẽtia de semetipso: si homo ex se non sit sufficiẽs parere sui notitiam in ratione obiecti, sed requiratur aliquid aliud in ratione obiecti, iam nõ erit illa scientia de homine solùm, sed de duobus, scilicet de homine; & de illo alio adiuncto homini; & sic sequeretur, quod nulla sciẽtia esse posset de vno obiecto, de quo statuitur: sed semper esset de aliquo alio simul. Est ergo ridiculum dicere, quod obiectum sit causa prima in suo ordine, sed non sufficiens, quia si non est sufficiens in ratione obiecti causare sui notitiam, sed aliud requiritur etiã in ratione obiecti, amplius non est scientia de illo, sed & de eo adiuncto simul.

Confirmatur. Confirmatur, quia hæc ratio, qua subiectum est scibile, vel est aliquid distinctum à subiecto realiter, vel est idem realiter, si est idem realiter, ergo ipsa quoque erit ratio, qua subiectum est res, quod negat ipse Caietanus, & vlterius tunc superfluerent tot rationes formales positæ à Caietano constituentes subiectum in esse. Si est quid distinctum, ergo ex illo, & subiecto fiet vnum per accidẽs, & sic scientia esset de vno obiecto per accidens; at de ente per accidens non est sciẽtia, & consequenter nullum tale ens potest poni subiectum in aliqua scientia.

Secũda ratio. Præterea hæc ratio formalis subiecti, qua est scibile, adinuenta à Caietano non est res, de qua habetur scientia, sed est modus, quo cõsideramus subiectum; adeòquod potius est contractio quædam obiecti materialis mediante qua protestamus nos non absolutè considerare illud obiectum, sed solum sub hac ratione, vt exempli gratia secundum Caietanum cum dicis, Physicus considerat ens mobile, sed solum vt est in rebus sensibilibus; ecce quod hæc ratio formalis, sub qua ens mobile est scibile, in sciẽtia naturali non est res, de qua habeamus conclusiones, & scientiam: sed est modus, & contractio quædam, sub qua consideramus ens mobile, vnde Caietanus, non diceret, quod veritates Physicæ sint de hac ratione formali, vt in rebus sensibilibus, sed de ente mobili sub hac ratione, vt est in rebus sensibilibus, quod est dictũ de ente mobili quo ad hunc modum tantum, vt est in materia sensibili, & hoc fatetur ipsemet Caietanus, dum inquit, quod in quolibet subiecto est duplex ratio formalis, altera, qua subiectũ est res, altera, qua est scibile; Hæc ergo rõ formalis, qua subiectũ est scibile non est quid pertinens ad subiectum, quatenus est res de qua habetur scientia, sed ad modum, quo est scibile. Tunc sic, ratio præcisè limitans considerationem subiecti non tribuit illi subiecto virtualem continentiam illius considerationis, hæc de se patet: at hæc ratio, qua subiectum est scibile, solum limitat considerationem subiecti, vt dictum est, ergo non est ratio, propter quam subiectum contineat omnes veritates illius habitus, & considerationis; sed solùm est ratio cur illud subiectum, & illa scientia sint adæquata.

Tertia ratio. Insuper sic arguo. Subiectum scientiæ cõtinet

veritates in se virtualiter quatenus est res talis, non autem quia sub hoc modo considerantur, ergo continentia virtualis inest subiecto vt res, non vt hoc modo scibile, ergo si ex se quatenus est res,& non est sufficiens causa veritatū de se scibiliū, neque erit causa sufficiens per illam rationem formalem, qua est scibile, quia illa non est pertinens ad rem subiecti, sed ad modum, quo cognoscit. Confirmatur exempli gratia: si quis vellet instituere scientiam de aliquo obiecto sub aliqua ratione formali, quæ non esset in subiecto realiter, sed esset extrinseca, nulla esset scientia, vt si quis vellet instituere scientiā de homine, vt est incorporeus, nulla posset esse sciētia, quia homo non est res incorporea, & ideò nullam potest gignere veritatem conficiētem talem habitum, patet ergo, quod ratio formalis, qua quid est scibile, nō est, quid diuersum ab ea, quæ continet veritates, sed est ipsamet res, quæ est obiectum.

Ex his colligitur, quod ratio formalis subiecti, qua est scibile, non est, quid diuersum à ratione formali, qua est res, sed idē sunt, & quod ratio formalis non dat subiecto virtualem cōtinētiam, sed solum facit scientiā adæquari subiecto, vt dixi etiā in materia de subiecto logicæ. Præterea non vitat rationes factas à contrarijs, scilicet Gregorio, & Bacconio; quia nullum genus, etiam cum hac ratione, qua est scibile potest continere virtualiter veritates specierum, quia species actu non continentur in genere, sed potentia; & ideò cognitio generis non potest gignere cognitionem specierum; & ita ens mobile etiam cum hac ratione, vt in materia sensibili non continet in se actu omnes species,& passiones quæ sunt in Phylosophia, vt elementa mixta, mineralia,& cætera:&, qui perfectè cognosceret ens mobile; vt in materia sensibili in communi, vt est genus, non posset habere totum habitum Phylosophiæ naturalis; sed esset necesse, quod nedū cognosceret in communi ens mobile, vt in materia sensibili; sed etiam esset necesse, quod cognosceret omnes species eius. Ex dictis etiam apparet, quod Aureolus, Gregorius, & Bacconius non rectè perceperūt mentem Scoti; neque enim Scotus spreuit illam diffinitionē subiecti, quam assignat

Quarta ratio.

Reijciū tur Gre. Bacconius & Aureolus.

sæpius Aristoteles. Subiectum scientiæ est, de quo præcognoscitur quod est, & cetera; immò Scotus eam admittit pluribus in locis in suis scriptis, & eam declarat, vt visum est in præcedenti quæsito; sed quia illa erat communis tam subiecto generico, quam specifico, ipse adduxit hanc diffinitionem de subiecto specifico, quæ non est diuersa ab illa communi; sed solum est particula addita diffinitioni in communi, quæ contrahit illam ad diffinitionem subiecti specifici hoc modo. Subiectum specificum est, de quo præcognoscitur, quod est, & quid est, cuius sunt principia, & passiones, & virtualiter continet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, per hanc vltimam conditionem differt à generico; hæc aūt conditio deducitur ex natura ipsa subiecti specifici, vt probauit Scotus. Subiectū verò genericū sic diffiniri potest: subiectum genericum est illud, de quo in scientia, in qua est subiectū præcognoscitur, quod est, & quid est, habens partes, principia, & passiones; quod autem hæc diffinitio competat subiecto sciētiarum naturaliter adinuentarum, ac Phylosophiæ naturali, & Metaphysicæ patet, quia omnia, quæ in illis sunt, vel sunt partes, vel passiones, vel principia subiecti, & in illis semper de subiecto suo præcognoscitur, quod est, & quid est.

Diffinitio subiecti specifici.

Diffinitio subiecti generici.

Solutio rationum aduersariorum. Cap. III.

PRo solutione igitur rationum Aduersariorū notandum est, primò, quod Scotus dicit, quod subiectū continet virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectū; non dicit autē, quod subiectū cōtineat virtualiter esse passionis, ita quod causet passionē in esse, licèt etiā hoc sit verū; nec minus ait, quod subiectū cōtineat virtualiter notitiā passionis, vt est, quid in complexum; ita, vt vellit inferre, quod subiectū est causa virtualis cognoscendi, quid est passio in se; licèt etiam hoc verum sit, quia definitio propter, quid perfecta versa in demonstrationem est diffinitio accidentis proprij; & ideo sicuti subiecti deffinitio

Primò notādū.

finitio est causa,& principium demonstrationis, est etiam causa cognoscendi, quid est passio, vt diximꝰ in Theoremate an omnia per demonstrationem cognoscantur: sed intelligit Scotus, quod subiectum est causa, vt verificentur propositiones, in quibus ponitur inherẽtia passionum cum subiecto, vt quod hæc sit vera. Homo est Risibilis quod enim hæc sit vera prouenit ex subiecto, quia hæc veritas est in illo, & cũ sit in illo est causa, quod intellectus intelligendo subiectum simul cum subiecto veritatem illam producit in actu. Secundò notandum est, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum, vt supra dictum est. Ex his ad argumenta, ex primo notando patet ad argumenta Gregorij de Arimino; nam argumenta facta in sua prima conclusione non concludunt aduersus Scotum, quia illa probant, quod subiectum non cõtinet virtualiter passionẽ, quo ad esse simpliciter, de quo nõ loquitur modo Scotus; solùm enim dicit, quod continet virtualiter veritates habitus, vel notitiam veritatum habitus, quod idem est, vt dictum est nuper in primo notando; ideò cum non sint ad propositum dimittuntur; de subiecto autem, & passione, quomodo se habeant ad inuicem, an sint idem; vel non, sed vnum contineat aliud declarabo in proprio quæsito.

Secũdũ notãdũ. *Ad rõnes Grego.*

Ad argumẽta. pro secũda conclusione

Similiter argumenta facta pro secunda conclusione non concludunt aduersus Scotum; quia Scotus non dicit, quod notitia subiecti contineat virtualiter notitiã passionis secundum se, vt est, quid incomplexum, vt dictum est in primo notando; sed dicit, quòd subiectum continet virtualiter notitiam inherentiæ passionis in subiecto; subiectũ.n.est causa, quod propositio, in qua dicitur, quod passio inheret subiecto sit vera, & sic est causa virtualis veritatis illius propositionis (& nota, quod in proposito dicere cõtinet virtualiter veritates habitꝰ, est dicere cõtinet virtualiter propositiones veras illius habitus, quia veritates hic idem sunt, quod propositiones veræ.) Præterea illa argumenta non concludunt propositum suum, nam vt alias videbitur non potest cognosci passio secundum propriam quidditatem perfectã, nisi per subiectum. Vndè argumentum primum non concludit, quia falsum est, q̃d quis possit habere cognitionem passionis proprij subiecti, nec sciat, quid est subiectum, quia implicat loquendo de cognitione quidditatiua, quietatiua, non de cognitione, quid nominis, ego enim non cognoscam, quid sit risibilitas cognitione quid rei, nisi cognouero, quid est subiectum, à cuius principijs ipsa propria passio habet esse, ideò dicebat Aristoteles in primo Posteriorum declarando secundum modum dicendi per se, & in septimo Metaphysices, & alibi, vt in quæstionibus Metaphysicalibus dicam, quod in definitione propriæ passionis necessariò ingreditur subiectum partes autem definiti sunt notiores definito, ergo per hoc patet ad exẽpla corporis radij, & Reubarbari, quod si ille sint propriæ passiones, & non accidentia communia, non possunt cognosci sine cognitione subiecti. Argumenta pro tertia conclusione faciunt ad propositum, sed nõ cõcludunt, quia est impossibile, quod quis cognoscat terminos, & si habet intellectum sanum, non faciat compositionem; & cum probat, quia quis cognoscet Reubarbarum, & coleram, tamen nesciet facere hanc complexionem. Reubarbarum est purgatiuum colere, dico, quod hoc erit, quia cognoscet tantum, quid nominis illorum terminorum Reubarbari, & colere; sed si sciat, quid rei, est impossibile, quod nesciat componere, vt dictum est, experientia autem sciuntur ille propositiones, quia solum cognoscimus, quid nominis terminorum; ex experientia postea venimus in cognitionem effectuum illius rei, cuius nomen scimus ex effectibus; deinde venimus in cognitionem paulatim naturæ, & sic per viam experientiæ, & per sensum venimus in cognitionem quid rei rerum, & deinde complexionis earum, & sic pariter scientia.

Ad argumẽta pro tertia conclusione

Ad argumẽta pro quarta conclusione

Ad argumenta pro quarta conclusione dico, quod non sunt ad propositum, quia non dicit Scotus, quod propositio immediata probetur per aliam immediatam, sed mediata per immediatam; illa autem argumenta probant, quod immediata non probat aliam immediatam; ideo conceduntur. Per hæc patet ad argumenta quintæ conclusionis. Ad primum negatur an-

Respon. ad argumẽta 5. concl.

tecedens

Ad primum. tecedens; ad probationem, quæ innititur conclusionibus illis quinq; responsum est, quod partim non sunt ad propositum, & quæ ad propositum non concludunt, vt visum est in vnaquaque; dicimus enim nos, quod notitia subiecti continet virtualiter notitiam inhærentiæ subiecti, & passionis. *Ad secundum.* Ad secundum nego consequentiam, ad probationem dictum est, quomodo intelligatur continentia virtualis subiecti in proposito; non enim dicimus, quod contineat virtualiter, quo ad esse, sed quo ad notitiam, nec dicitur, quod continet omnes passiones, vt sunt res, sed quod continet veritates, & propositiones veras tantum, quæ integrant habitum illius, cuius est subiectum. Ex hoc sequitur, quod falsum est, quod dicit de subiecto formali; sicuti enim impugnatio, innitebatur his fundamentis falsis; ita ijs destructis perihit. *Rõnes Scoti sũt efficaces* Ex his etiam apparet, quod rationes Scoti non soluuntur, quia per hæc fundamenta ad illas respondebat; ita, vt in suo robore maneant. Per dicta etiam impugnatur positio ipsius Gregorij; stante enim veritate opinionis Scoti remanet falsa opinio Gregorij. Præterea hæc definitio Gregorij non declarat, quid rei subiecti, sed solum quid nominis, ergo non est bona definitio, quia in proposito quærimus definitionem, quid rei. Antecedens probatur, quia dicere subiectum est, quod scitur esse tale, est dicere, subiectum est illud, de quo prædicatur talis passio, vel talis; modo apparet, quod sic dicere, non est dare, & assignare naturam subiecti, sed quo ad nomen notificare; sic enim notificamus, quis nam terminus sit, qui dicatur subiectum, & dicimus, quod est ille, de quo talis passio scitur, & quod scitur esse tale; sed hic quærimus definitionem, quid rei, quia scito quis nam sit terminus, qui dicatur subiectum, vlterius quærimus naturam hujus, quod dicitur subiectum propter quam ei competat, quod talis sciẽtia de ipso dicatur: cui quæsito optimè Scotus satisfacit ex Aristotele, quod natura subiecti est continere primò virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum, vt dictum est supra, & propter hanc continentiam virtualem de illo est talis, & talis scientia. Ad rationes Bacconij patet quoque ex primo notando, quia hic non loquitur de continentia virtuali, quo ad esse reale, vt supponunt omnia sua argumenta; sed loquitur de continentia virtuali veritatum scientiæ, vt dictum est supra; ideò nihil concludunt. *Ad rõnes Bac coni.* Ad quartum dicendum, quod falsum est, quod substantia cõtineat virtualiter notitiã accidẽtium cõ. um, vt facit obiectum veritates scientiæ. Ad probationem dico, quod non possunt sciri quietatiuè ipsa accidentia siue subiecto, quia substantia est subiectum inhæsionis eorum, vt ibi dicit Aristoteles; tamen per se ipsa possunt quidditatiuè cognosci absque subiecto, vt suo loco dicam. *Ad Aureo.* Ad Aureolum patet per secundum notandum, quod duplex est subiectum scilicet genericum, & specificum concludũt argumenta de subiecto generico, non de specifico; nos autem loquimur de specifico, & sic patet ad primum; maior enim, quæ est Aristotelis loquitur de subiecto generico. Ad secundum respondetur, quod cognitio habita à posteriori non est scientia, sed reducitur ad intellectum. Præterea scientia propter quid respicit effectus, & passiones, & de hac propriè loquitur Scotus; scientia à posteriori respicit cognitionem substantiæ, vt dicam in Theoremate, An omnia per demonstrationem cognoscantur. Ad tertium concedo; quod sola scientia propter quid est scientia verè, & propriè; impropriè autem dicitur scientia cognitio à posteriori, vt dictum est. Ad alia argumenta patet per responsionem allatam. Ad primum. De opinione Aureoli dicitur, quod est vera de subiecto generico, quod concedo, & hanc tenet Scotus, vt visum est.

Opinio Occhã & Biel. Ocham, & Biel 9. quæstione Prologi contra Scoti definitionem arguunt; sed suæ rationes, & positio est eadem, quæ est Gregorij: ideò impugnationes, & solutiones, rationum Gregorij satisfaciunt Ocham.

THEO-

THEOREMA VI.

Subiectum logicæ, est syllogismus.

Exponitur sententia Scoti, & quorundam aliorum. Cap. I.

Scotus. Cotus in tertia quæstione vniuersalium, recitat multas opiniones, sed tamen ipse approbat, quod syllogismus sit subiectum in tota logica, & intelligit, quod est subiectum considerationis adæquatum; Præcipua ratio est, quia tres sunt conditiones requisitæ ad subiectum, prima quod de ipso præsupponatur, quod est, & quid est ex primo Posteriorum textu secundo. Secunda, quod habeat principia, & passiones, per quæ principia tales passiones ostendantur de subiecto; hæc desumitur ex primo Posteriorum tex. 43. Vna scientia est vnius subiecti habentis principia, & passiones. Tertia est, quod omnia tractata in scientia ad ipsum reducantur, quæ desumitur ex natura propria subiecti, quia subiectum est, quod substratur toti scientiæ, & de quo scientia est, & à quo habet vnitatem, & distinctionem ab alijs, oportet quod omnia reducantur ad subiectum, tunc sic arguit. Hæ omnes conditiones cōpetunt syllogismo, ergo syllogismus est subiectum. Probatur antecedens, quia Aristoteles post tractationem de partibus syllogismi, siue de principijs essendi syllogismi tā remotis, quàm proximis, statim in 1. Priorū præmittit definitionem syllogismi, & sic supponit quod est, quia cum assignamus de aliqua re, quid est supponimus, qd est, quia quid est sequitur ad quod est; deinde per definitionem illam, tamquā per principium cognoscendi (nam definitio subiecti est vnum principium cognoscendi in scientia. Vndè Aristoteles in primo Posteriorum cap. secundo appellat definitionem, suppositionem, quia definitio subiecti in scientia semper supponitur pro vera, & inseruit pro principio ad cognoscēdum passiones de subiecto) procedit ad ostendendum multas passiones de syllogismo.

Prima ratio.

Habet secundam conditionem, sunt enim in logica multæ passiones syllogismi, quæ de illo ostenduntur tam in libris Priorum, quam in alijs. Habet etiam tertiam, quia omnia, quæ tractantur in logica, vel sunt partes syllogismi, vt termini, & propositiones, de quibus in prædicamentis, vel species syllogismorum, de quib⁹ in alijs libris, quæ omnes reducuntur ad syllogismum in communi; sicuti, & in Phylosophia naturali agitur de varijs speciebus corporis naturalis, & de eorum principijs, quæ tamen omnia reducuntur ad corpus naturale, tamquam ad subiectum totale; nam in his scientijs naturaliter adinuētis subiectū est genericum, non specificum, vt dictum est in quæstione de conditionib⁹ subiecti.

Ex his fundamentis confutat etiam opinionem Diui Thomæ, & Egidij, qui dicūt, quod cōceptus mentis, siue ens rationis est subiectū in logica; ratio est, quia illis deficiunt tres enumeratæ conditiones; de prima patet, quia nullibi assignatur definitio entis rationis. Iterum de secunda patet, quia si non habeat definitionem, non poterunt ostendi passiones de illo per definitionem; deficit etiam ei tertia, quia est nimis commune, licèt de hac non loquatur Scotus, quia extēditur ad grammaticam, nam & ipsa est de ente rationis. Cæteræ opiniones diuersæ a Scoto per hæc eadem fundamenta confutantur, vt, quilibet videre, potest in eademmet quæstione tertia vniuersalium. *D. Tho. & Egid.*

Zabarella libro primo de natura logicæ cap. 14. deridet laborantes circa hoc quæsitum; ait enim horum pugnam esse veluti cæcorum contentionem, & frustra laborare dum quærunt subiectum propriè dictū in logica, cum tale minime reperiatur, & post multa dicta ab eo, in cap. 16. & in cap. 17. contra hanc sententiam vnico argumēto insurgit, quod est hoc, Logica non est scientia, ergo non habet subiectum propriè dictum; antecedens, & consequens satis in eo libro probauit, dum ostendit, quod logica docens non est scientia, dum etiam ostendit quod tale subiectum propriè dictum, est illud, quod habet illas conditiones, scilicet, quod est ens reale existēs, quod remanet etiam cessante operatione nostri intellectus, quod ex ꝓpria natura habet principia, & effectiones, huiusmodi autem subiectum solum habent scientiæ *Zabarella.*

tiæ speculatiuæ. Syllogismus autem est ens rationis tantum, conceditt amen, quod si accipiamus subiectum pro fine vniuersali totius logicæ, quod syllogismus sit finis, & subiectum logicæ; sed tunc erramus assignantes illi illas tres conditiones, siquidē illæ solum cōpetunt subiecto reali, & propriè dicto, cuiusmodi est subiectum scientiarum cōtemplatiuarum tantum. Sed hęc obiectio faciliter tollitur per ea, quæ diximus in præcedentibus; ostendimus enim, quod logica est scientia, & quod est de syllogismo, qui licet non sit omnino ens necessarium; tamen fundamentaliter est ens necessarium sicuti aliæ secundæ intentiones, vt prædiximus; fundantur enim in primis, & à primis pullulant; licet perfectè, & completè habeant esse ab intellectu, & talis necessitas sufficit ad esse subiectum in aliqua scientia; & hinc est, quòd scientia logica est vilis scientia, quia eius subiectū est quoddam ens exiguum; sed non tamen propter hoc sequitur, quod ipsa non sit scientia, & eius subiectum non sit sufficiens subiectum. *Reijcitur.*

Adducuntur argumēta Balduini contra Scotum, & eiusdem opinio. Cap. II.

Balduinus. BAlduinus in proprio quæsito de subiecto logicæ aduersus Scotum insurgit, & primo probat, quod eius opinio est diminuta. Secundo quod est falsa. Primum probat, quia in subiecto sunt duo, scilicet materiale, & formale, vt sciunt periti. Scotus assignat tantummodo subiectum materiale, quod dicit esse syllogismum, tamen nō assignat vllam rationem formalem, neque modum, quo talis syllogismus cōsideretur in logica, & sic est diminutus, secundum, quod sit falsa probatur primo sic; quia Aristoteles primo Post. tex. 179. dixit, quod subiectum totale debet esse vnum comprehendens omnia, vel vt species, vel vt principia, vel vt passiones, sed multa sunt in logica, quæ non reducuntur ad syllogismum tamquàm species ad genus, nec vt passiones: sed tantum, vt imperfectum ad perfectum, ergo syllogismus non potest esse subiectum, minor probatur, quoniam Inductio, Enthimema, & exemplum considerantur in logica, & tamen non sunt principia, nec species, nec passiones syllogismi: ergo. *Prima ratio.* Secundo neq; etiam omnia tractata in logica reducuntur ad syllogismū, siuè non tractantur in gratiam syllogismi, sed in gratiam definitionis, vt ipse in proprio quæsito ostendit: ergo non est subiectum. *Secunda* Tertio Scotus sibi ipsi contradicit, quia in libro Priorum quæstione secunda ait, quod syllogismus non est subiectum, quia deficit ei tertia conditio; nam in logica agitur de diuisione, definitione, &c. quæ non reducuntur ad syllogismum. *Tertia.* Quarto iterum sibi contradicit, quia in illamet quęstione primi Priorum ait, quod subiectum in logica est instrumentum cognoscendi. *Quarta.* Quinto errat Scotus, quia pro eodem accipit subiectum proprium, & primum, quod facere non debet; quia in Metaphysica substantiæ abstractæ sunt primum, & principale subiectum: non tamen proprium; sed illud est ens. *Quinta.* Impugnat etiam fundamentum Scoti, per quod arguit contra Diuum Thomā, & Egidium sic, malè assignat conditiones subiecti, quia non semper de subiecto oportet præcognosci, quod est, & quid est; quia Aristoteles primo Posteriorum tex. 25. ait qđ de subiecto non semper præcognoscitur esse, neque quid nominis, quando est notum, & subinfert ridiculum esse talem præcognitionem præmittere secundum Themistium, quia quicunque illum à Domo secum differt. *Sexta.* Secundo ens secundū Scotum est subiectum adæquatum in Metaphysica, & tamen de eo non præcognoscitur quod est, neque quid est, quia ens non definitur, ergo hæc conditio non rectè assignatur à Scoto, vel ens non est subiectū in Metaphysica, quod est contra ipsum. *Septima* Tertio quando subiectum est per se notum non oportet præcognosci, quid nominis, quia ars versatur circa difficilia, non circa facilia; quod etiam male assignet se eundam conditionem probat, quia ens est subiectum in Metaphysica, & tamen non possunt demonstrari passiones de eo, per eius definitionem, quia eam non habet. *Octaua.* *Nona.* Secundo falsum est, quod per definitionem subiecti possit ostendi passio de subiecto; quia ex Aristotele, & Auerroe multis in locis, sed præcipuè vndecimo Metaphysices capitulo 6. & 6. Metaphysices *Decima*

physices textu primo, definitio facit scire substantiam, demonstratio verò accidens, ergo falsum est, quod definitio subiecti facit scite passiones inhærere subiecto, quia tunc definitio faceret scire accidens, non substantiam, quod est contra Aristotelem, vt dictum est; Tertio falsum est quod definitio subiecti sit medium ad ostendendam passionem de subiecto, quia Aristoteles in secundo Post. textu 41. dixit, quod mediũ est definitio maioris extremi, scilicet passionis ad ostendendum passionem inhærere subiecto. Quod etiam malè assignauerit tertiam conditionem probat; quia illa conditio, quod omnia reducantur ad ipsum, non est conditio subiecti adæquati, sed subiecti principalis dumtaxat. Ex his cōcludit Scotum errasse assignando conditiones subiecti, & consequenter nulla est confutatio sua aduersus D. Thomam, & Egidium, ac alios, quæ tali fundamento innititur. Ex his etiam soluit rationes Scoti, quia innituntur falso fundamento, scilicet illi conditioni subiecti malè assignatæ.

Undecima.

Duodecima.

Ad rōnes Scoti.

Ponit deinde propriam opinionem, quæ consistit in duabus conclusionibus. Prima quod subiectum totale, & adæquatum in logica sunt secundò intellecta, vt sunt instrumenta notificandi. Secunda conclusio subiectum principale est definitio. Ad probandam primam conclusionem multa dicit de conditionibus subiecti, & de diuisione subiecti, quæ multa falsa, & implicita continent, sed de hac re in proprio quæsito de conditionibus subiecti egimus. Sed cum sit difficilè satis videre quomodo conditiones declaratæ ab ipso de subiecto applicentur huic suæ conclusioni; ideò laborent in hoc sui sequaces; uam in illo suo quæsito multa dicit, & nihil ad propositũ. Secunda conclusio probatur ab eo, quia ait definitionem esse nobilius instrumentum, quod pertractetur in logica, vt ait se diffusè probare in proprio quæsito, an definitio sit nobilior demonstratione.

Opinio Balduni.

Prima cōclusio.

Secūda conclusio.

Confutatio huius opinionis, & illarum obiectionum solutio. Cap. III.

PRo ostendenda vanitate huius opinionis, & rationum, quas facit contra Scotum sufficiunt ea, quæ dicta sunt in superioribus de conditionibus subiecti. Tamen pro nunc præter rationem Scoti, quæ probat, quod secundæ notiones non possunt esse subiectum, quia non habent conditiones ad subiectum requisitas, possumus ita argumentari specialiter contra hanc opinionem. Secundæ notiones, siue ens rationis extenduntur ad alias facultates, quam ad logicam, ergo sunt nimis communes, & propter hoc non sunt subiectum adæquatum in logica, consequentia patet, & etiā conceditur ab ipso, quia subiectum adæquatum est, quod non excedit, neque exceditur à scientia, cuius est subiectum. Antecedens probatur, quia etiam Rhetorica, Grammatica, & Poetica sunt de secundis intentionibus, probo, quia Rhetorica tradit præcepta ornatæ locutionis, vt sunt illæ figuræ, & regulæ, quas ab illa docemur, at hæ regulæ, & instrumenta ornatè loquẽdi sunt entia formata à ratione, & intellectu, sicuti, & species syllogismi, & iurè dicuntur secundæ notiones, quia intellectus noster cognitis terminis, & vocibus, quæ est prima notio; postea illos terminos, & voces considerat quomodo ornatam locutionem faciant, & sic facit regulas, & præcepta, quæ sunt instrumenta notionis. Idẽ de Grammatica, num grammatica docet regulas congruè loquendi, & Poetica regulas formandi Poema, quæ omnia sunt inuenta, & formata à ratione, & sic sunt entia rationis: sed aliquis dicet, sunt facultates sermocinales; non autem de entibus rationis; sed contra à pari ego dicam. Logica est scientia sermocinalis, quia versatur circa sermonem, quæ est disputatio, ergo non est de secundis intentionibus, & ita si suum argumentum valet, & meum; Ideò hoc est declarandum. Grammatica, Rhetorica, & Poetica non dicuntur sermocinales, quia eius obiectum primum sit sermo, & doceat sermonem, quia loqui habetur à natura, sed quia versantur circa accidentia sermonis, quæ accidentia sunt formata ab intellectu, & hæc sunt proxima eorum materia, & obiectum, vt dictum est nunc; nam Poetica versatur circa regulas Poematis, Rhetorica circa orationem ornatam, Grāmatica circa sermonem congruum: Ita logica versatur circa argumentationem, quę est accidens quoddam locutionis.

Reijcitur.

Prima ratio.

Vndè

Vndè si dicatur facultas rationalis, idest discursiua proprio nomine appellatur, verũ est ergo, quod omnes istæ facultates sub hoc communi genere continentur, scilicet sub ente rationis, siuè sub secundis intentionibus, & ita dicere ens rationis esse subiectum in logica, est ponere nimis commune subiectum: sed dicet Balduinus hæc nõ concludunt contra me, quia addo rationẽ formalem restringentem, quæ est vt instrumentum notificandi; sed contra tunc coincidis in opinionem Scoti, quam refutas, quia secunda intentio, quæ est instrumentum sciendi, & quæ habet vim notificandi solùm est syllogismus, vt in quæsito an definitio sit instrumentum logicum demonstrabo: ergo idem dicis, quod Scotus. Balduinus autem in hoc deceptꝰ est cum alijs multis, qui existimant definitionem esse instrumentum logicum, & ratiocinatiuum. Secunda conclusio confutatur in eodẽ quęsito, An definitio sit instrumentum logicum, dicimus enim nos, quod solùm demõstratio est instrumentum logicum, ad quod omnia reducuntur, non definitio. Ex his patet cõfutatio D. Thomæ, qui quarto Metaphysicæ lectione quarta, & opusc. 42. ait ens rationis esse subiectum in logica, neq; ea, quæ dicit Soto pro eo in hac quæstione habent aliquid momenti; ex his enim omnia confutantur facillimè: sed declara, vti ea declarat Iauellus in sua logica, nempè, quod hoc intellexit D. Thomas de logica in communi, vt se extendit ad Grammaticam, Rhetoricam, &c. & quod accipiendo logicam propriè, subiectum eius est ens rationis sub discursu intellectus, coincidit cum opinione Scoti: quia ens rationis cũ hac cõtractione est solus syllogismus, nũc ad Balduinum redeamus. Quatuor dicit Balduinus aduersum Scotum: primo, quod est diminutus in assignatione subiecti logicæ. Secundo, quod hæc opinio Scoti est etiam falsa. Tertio, quod sibi Scotus contradicit. Quarto quod malè assignat conditiones subiecti, & quod ideò non concludunt suæ rationes contra D. Thomam. In hoc quarto consistit tota difficultas, quia hoc est fundamentum Scoti, & quia est validissimum eget solùm declaratione: ideò nunc breuibus, de illo agam vberius in proprio quæsito vt dictum est. Sed priùs incipiamus à primo. Pro intelligentia est notandum, quod non alia ratione additur ratio formalis, & modus considerandi subiectum, nisi vt adæquetur subiectum scientiæ: nam subiectum materiale, vt plurimum est valde extensum, & amplum; ita quod multum excedit scientiam, exempli gratia. Ens in Metaphysica, si sic absolutè consideretur complectitur omnes scientias, & sic nulla alia scientia præter Metaphysicam daretur; ideò additur ei modus formalis, qui restringit considerationem entis, & reddit illud æquale scientiæ Metaphysicæ, qui est, vt ens est; dicimus enim ens est subiectum in Metaphysica sub hac ratione formali, vt ens est. Idem dicendum de corpore naturali in Philosophia naturali, nã per rationẽ formalẽ, vt naturale, restringimus considerationem corporis, & illud æquale reddimus, quia non agit de corpore naturali, nisi vt est naturale; non autem vt est quantum, vel sub multis alijs rationibus, sub quibus considerari potest. Ex hoc elicio, quod quando subiectum materiale absque ratione formali, & modo considerandi est æquale scientiæ, non debemus apponere rationẽ formalem ad restringendam illius considerationem, propterea quod si est æquale ex se, non eget conditione restringente, & ducente ipsum ad æqualitatẽ, quod exemplo declaro. Si esset scientia de homine, quæ consideraret de homine omnibus modis, quibus est cognoscibilis, vt potè cognosceret ipsum vt est homo, vt animal, vt substantia, vt capax virtutis, & omnibus modis, quibus est cognoscibilis; homo in tali sciẽtia non deberet poni subiectum sub aliquo respectu, siuè sub aliquo modo cõsiderãdi, sed absolutè; quia absq; vlla rõne formali, & restrictione esset æqualis tali sciẽ; immò si quis apponeret aliquã rõnẽ formalẽ illum restringeret, & faceret nimis angustum. Vndè postea non esset æquale, at si sit scientia, quæ consideret hominẽ solùm vt rationalis, siuè vt homo, non autem vt animal, vel vt moraliter educãdus, &c. debet apponi modus, quo consideratur, vt sit æqualis scientiæ, in qua consideratur. Hæc libenter annotaui, quia multi ignorant causam propter quam ratio formalis apponitur subiecto materiali. Ad propositum

Respõsio.

Reijcitur.

Secũda cõclusio impugnatur.

D. Thomæ.

Soto.

Iauellus

Quatuor dicit Bal. contra Scotum.

Cur rõ formalis ad subiectum.

positum dicimus, quod logica considerat absolutè syllogismum omnib. modis, quibus est cõsiderabilis, neque.n. syllogismus est ens ita amplũ qđ innumeras hẽat rõnes sub quibus possit cõsiderari; sed est quoddã instrumentum artificiosum, quod fit ab intellectu ad inuestigãdam scientiam. Ideò in scientia, quæ eius essentiam, & naturam contemplatur, quæ est logica, nihil quod pertinet ad eius cognitionem omittitur; nõ enim agit solum de syllogismo sub vno respectu, vtpotè quatenus constat ex materia necessaria, vel quouis alio, sed absolutè: ideò non erat adducenda illa ratio formalis, siuè modus considerandi, quia illa apponitur ad hoc, vt subiectũ æquale reddatur scientiæ, quod si est æquale sperni-tur. Vndè in libro Post. assignantes subiectũ apponimus rem consideratam, & modũ considerandi; dicimus enim syllogismum vt est ex materia necessaria esse subiectum siuè demonstrationem, quod idẽ est, quia in illis libris agitur de syllogismo sub illa ratione formali, & ideò illam ponimus, vt subiectum sit æquale scientiæ, & sic Scotus non est diminutus in assignãdo subiectum logicæ syllogismum, licèt non apposuerit modũ, quo consideratur in logica. Ex hoc patet ad primam rationem Balduini, qua probat Scotum esse diminutum. Quò ad secundam notandum est, vt ipse in proprio quæsito ostendam, quod omnia instrumenta logica ad syllogismum reducuntur, & ne dum instrumenta logica, quæ ab omnibus logica instrumenta esse conceduntur; sed etiam definitio, & diuisio, de quibus est maxima dubitatio an sint logica instrumenta; nam & inductio, Enthimema, & exemplum reducuntur ad syllogismũ, quia totam vim colligendi, & inferendi, quam habent, eam habent à syllogismo, quem virtute continent licèt non actu; vnde omnia hæc possunt transformari in aliquem syllogismũ, vt apertè docet Arist. in postrema parte 2. libri Prio. Analiticorũ, vbi tractat de Enthimemate, de inductione, & exẽplo, & ostẽdit quomodo ad aliqam trium figurarum reducantur; quomodo autem Enthimema reducatur ad syllogismum est clarum, quia tacetur in ipso altera præmissarũ: illa scilicet, quæ est nota, quæ si explicitè apponatur est syllogismus perfect². In

Ad primam rationem Balduini. *Notãdũ* *Omnia instrumẽta logica ad syllogismũ reducuntur.*

ductio verò reducitur ad syllogismũ, cũm vniuersale de quo aliquid cõcludere volumus in sua singularia distribuitur, quæ distributio postea fit minor propositio syllogismi; vt si dicatur, Cæsar currit, Plato currit Socrates currit; at omnis homo vel est Cæsar, vel Plato, vel Socrates, ergo omnis homo currit. Exemplum reducitur ad syllogismum sic, hoc est exẽplum. Pisistrates acceptis copijs tirannizauit, ergo Dionisius acceptis copijs tiranizabit reducitur ad syllogismum explicando maiorem, quæ virtute est in hoc exemplo. s. quod euenit in Pisistrate acceptis copijs, idem eueniet in Dionisio acceptis copijs; sed Pisistrates acceptis copijs tirannizauit, ergo Dionisius tirannizabit acceptis copijs. De definitione est difficultas, & de diuisione, & ideò expetunt proprium quæsitum; sed pronunc dicamus quod licèt definitio non habeat vim illatiuam, & propterea nõ sit aliqua species syllogismi perfecta, vel imperfecta; tũ reducitur ad syllogismũ, vt pars, & principiũ, est.n. mediũ, vel conclusio, vel tota demonstratio solo situ terminorũ differens, vt alibi clarius dicã. Ex hoc apparet satis inconsulto locutũ esse Balduinum, dũ dixit Enthimema, exẽplum, & inductionẽ non reduci ad syllogismũ, & propterea falsam esse opinionẽ Scoti, dum dicit syllogismum esse subiectũ in logica. De diuisione possumus dicere, quod diuisio, & ordo sunt instrumenta logica, quia diuisio, & ordo sunt seruæ syllogismi quasi Ancillæ præcedentes, & præparãtes ei viam, nam vti solemus diuisionibus, & ordine, antequam vtamur argumentationibus, vt argumentum magis suam efficaciã ostendat; vnde licèt non pertineant ad naturam internã syllogismi; pertinent tamẽ ad ipsius ornatũ, & adiutorium externum, & sic reducuntur ipsa quoque ad syllogismum, & quia faciliter quid sit ordo patet; ideò eius tractationem spernit; de diuisione verò quædam pauca dixit in 2. Post. quæ sufficiunt ad eam esse cognoscendum, spernit etiam quia quicumque vel parum eruditus accedens ad sciẽtiã illam cognoscit, & Phylosophi illius temporis hæc optimè nouerant, & maximè Platonici, ex his patet ad secundam obiectionem. Quò ad tertiam, & quartam ego semper fui opinionis

Diffinitio. *Diuisio, & ordo.* *Ad primã rõnẽ Bal.* *Ad secũdam.* *Ad tertiam & quartã.*

illo-

illorum, qui asserūt li ros illos non esse Scoti, & si sunt Scoti erant forsan scripta quædam, quæ dum erat Iuuenis pro se ipso scriptitabat, q̄ postea ab alijs collecta, & adaucta sunt; & ratio est, quia in illis quæstionibus nō procedit eo modo, quo in alijs, sed est stylus diuersissim' a Scoti stylo: multa ētibi dicūtur, quæ nō consonāt dictis suis in libris sentētiarū, quæ modo adducere lōgum esset, attamen ad contradictionem cū dicit in 1. Priorū syllogismum nō esse subiectum, sed instrumentum sciendi, dicendū, quod hoc intelligit nō in logica Aristotelis, sed in tota logica extēditur ad oīa opera adiūcta in complemētū logicæ Arist. ab expositoribus, vt est liber sex principiorum, & liber Diuisionū Boetij, &c. vt ibi se exponit; & cum dixit in logica Aristotelis argumentationem esse subiectum, est ac si dicat esse syllogismū, quia argumentatio est Analogū, vt ait in q. 3. Vniuersaliū, & sic primū Analogatum est syllogismus, cum ergo ait argumentationem esse subiectū, hoc verificatur de primo Analogato, & sic syllogismus est subiectū. Quo ad quintū, patet q̄d Scotus loquit̄ de subiecto adæquato. Quò ad rationes factas cōtra conditiones subiecti illas tres cōditiones assignatas à Scoto esse veras cōditiones subiecti totalis sciētię supra in proprio quęsito ostēdimus. Ad omnes obiectiones contra primā conditionem possumus dicere, quod quando sūt expressè notæ, nō ponitur expressè eorum præcognitio, vt patet de ente ī Methaphysica, de quo non habetur expressè quod sit, & quid sit, quia est adeo clarū, vt non egeat declaratione; non tamē sequitur quin eorum præcognitio non habeatur in mente, & quod dicitur, quod ens non habet definitionem; dico quod habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicē definitionis, vt dictum est in quæsito proprio. Per idem ad argumenta contra secundam conditionem; quia etsi ens non habeat definitionem, habet conceptum quidditatiuum, de quo fiet sermo in quæstione de Vniuocatione entis. Ad aliam dico, quod definitio vt inseruit demonstrationi facit scire accidens; ipsa autem per se neque facit scire substantiam neque accidens, sed solum significat vel substantiam, vel accidens. Ad aliud petit difficultatem de medio demōstrationis;

Ad quintum. *Ad omnes alias rationes*

Nos autem sustinemus, quod illud sit definitio subiecti in demostratione potissima, & ad argumentum tunc respondebimus. Ad rationes contra tertiam conditionem respondem s, quod aliud est loqui de primitate nobilitatis, & aliud loqui de primitate attributionis. Dico quod reducuntur ad subiectum principale quo ad nobilitatem: quo verò ad considerationem dico: quod debent reduci ad subiectum attributionis vt scientia sit vna.

Ex dictis varia aliorum sententia considerantur. Cap. IIII.

EX dictis patet quid sit dicendum de reliquis opinionibus de subiecto logicæ, vel enim coincidunt cum nostra, vel differunt, & confutantur per fundamēta posita. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse argumētationem, quæ communiter tribuitur Auicēnæ, Algazelli, Alberto Magno, Amonio, & alijs reducitur ad opinione Scoti, quia vel est idē quod syllogismus, vel quid communius: si est idem, quod syllogismus, vt re vera est, quia omnis argumētatio recta debet regulari regulis syllogisticis, & sic est idem quod syllogismus, & tūc est cum Scoto, vel est, quid communius syllogismo, & tūc debent Aduersarij explicare quid contineat vltra species syllogismi; nullam enim speciem argumētationis ego video, quæ non reducantur ad aliquam speciem syllogismi, quod si aliquid aliud contineat, tunc patet quod non est subiectum adæquatum logicæ Aristotelis, quia in ea solùm de syllogismo agitur, vt superius probatum est. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse orationē, vt est ignoti manifestatiua, & volunt eam extendi ad syllogismum, definitionem, & diuisionem, quas dicunt instrumenta notificatiua, absolutè est vera, & coincidit cū opinione Scoti, quia re vera oratio ignoti manifestatiua per vim illatiuam est solus syllogismus, & sic absolutè sumpta est nobiscum; sed etiā accepta in sensu quo eam illi accipiant, vt extenditur ad definitionem, & diuisionem est nobiscum, quia diuisio, & definitio non sunt instrumenta diuersa à syllogismo, sed reducuntur ad syllogismum, vt supra c. 3. ostendimus, licèt ipsi existiment diuisionem

Opinio Auicēnæ Alberti. & Amony.

Opinio eorum qui dicunt orationem esse subiectum in logica.

nem, & definitionem esse instrumenta logica diuersa à syllogismo, & speciem subiecti vniuersalis, & adæquati logicæ, quo postea admisso, oratio non esset subiectũ adæquatum logicę Aristotelis, sed nimis amplum, sed esset subiectũ logicę in vniuersum sumptæ, vt amplectitur logicam Aristotelis, & scripta aliorum expositorum, vt librum Diuisionum Boetij, & aliorum. Opinio eorũ, qui dicunt subiectum esse eus rationis, quę est D.Thomæ, & sequacium 4. Metaphysices, si accipiatur sic cõiter, & in vniuersali, patet quod est nimis amplum, quia vt diximus supra Grammatica, & Rhetorica etiã versantur circa eus rationis: & postea in logica Aristotelis nõ considerantur principia, & passiones entis rationis in cõmuni, sed syllogismi, nec definitio entis rationis in communi assignatur, sed syllogismi, vt patet 1. Priorum in principio. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse opus rationis dirigibile, quod triplex est. s. simplicium apprehensio, diuisio, & discursus, vt videtur velle Caietanus in prohemio Cathegoriarum, vbi asserit scopum logicæ esse opus rationis, vel coincidit cum opinione D.Thomæ, quia ens rationis, & opus rationis idem sunt, & sic est nimis cõmune, & patitur difficultates, quas dicebamus de D. Thoma, vel intelligit per opus rationis ipsum syllogismum, & sic ens rõnis restrictum reducitur ad syllogismum, & coincidit cum opinione Scoti. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse ens reale, quia Aristot. 4. Metaphysices tex. 5. ait circa idem versari logicum, & Metaphysicũ, est penitus falsa, quia patet, q̃d tota logica versatur circa syllogismum, & partes, ac species eius, quæ sunt entia rationis, & insuper, quia est scientia rationalis, non realis. Ad auctoritatem verò illam de 4. Metaphysicæ, dico quatenus logicam, & Metaphysicam versari circa idẽ, illud verbum idem potest notare duo, vel subiectũ, vel modum subiecti, non notat subiectum, vt sumitur in suo argumento, sed modum subiecti, quia syllogismus est cõis omnib[9] scientijs, & rebus sicut Metaphysica est de ente, quod comprehendit omnia entia, & est commune ad omnes scientias.

Opinio D.Thomæ.

Opinio eorũ qui ponunt subiectum in logica esse opus rõnis dirigibile.

Opinio eorũ qui ponunt subiectum in logica esse ens reale.

THEOREMA VII.

Propositio per se nota est, quæ ex proprijs terminis, vt sunt eius nota est habere euidentem complexionem.

Exponitur opinio Scoti, & reijcitur opinio D.Thomæ. Ca. I.

HOC Theorema ex professo pertractatur à Scoto in primo sent. dist. 2. quæstione 2. quia eius cognitio est satio vtilis, & non est ita clarũ apud omnes, quæ sit propositio per se nota; ideò est diligenter aduertendum. Scotus igitur sustinet, quod illa est propositio per se nota, quæ ex terminis confusè cognitis, & notis quo ad quid nominis est euidens; adeo quod ad euidentiam eius complexionis, non opus est inquirere conceptum distinctum illorum terminorum, vt explicatur per definitionem, sed sufficit illa cognitio terminorum sic confusa, vt explicatur per nomen; vt omne totum est maius sua parte; complexio istius propositionis est euidens statim cum cognitionem confusam, & nominalem habemus de his terminis, absq; quod inquiramus eorum idẽ terminorum cognitionem distinctam. Pro probatione autem huius sententiæ primò supponit, quod ratio propositionis per se notæ est ista. Propositio per se nota est, quæ excludit quamcunque causam, & notionem, quæ est extra per se conceptum terminorum propositionis, sed ex prima cognitione terminorum habet euidentiam; quæ definitio, & ratio probatur ex Aristotele primo Posteriorum tex. 21. dicente principia prima cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; ex quo patet, quod propositio per se nota non excludit quamcunq; causam, & notitiam, quia non excludit cognitionem terminorum: sed excludit quamcunque causam, & cognitionem, quæ est extra conceptum terminorum suorum. Facit aliud fundamentum nempe istud, quod definitum, & definitio sint diuersi termini, & hoc, siuè isti termini accipiantur pro

Scotus

Primũ suppositum.

Secũdũ suppositum.

pro vocibus significantibus, siue pro conceptibus significatis; & hoc suppositū probat dupliciter primò sic. In demonstratione potissima definitio alteri* termini, idest subiecti est medium; in tali autem demonstratione ostenditur propriam passionem inhęrere subiecto, & definito per definitionem tanquam per medium, ergo si definitio non est alius terminus à subiecto. & definito, sed sunt penitus idem sequitur, qđ in tali demonstratione, quæ est potissima, erit petitio principij, quod est maximum absurdum, dicendum est ergo, quod termini isti definitum, & definito sunt diuersi: hæc ratio concludit propositum, quia in tali demonstratione altera præmissarū non differt à conclusione, nisi vt definitio, & definitum, vt in ista. Omne animal rationale est risibile; Homo est animal rationale, ergo homo est risibilis, maior non differt à conclusione, nisi vt definitio à definito, quia ista: omne animal rationale est risibile non differt ab ista, homo est risibilis nisi, vt definitio, & definitum; nam in maiori subiectum est definitio, in conclusione subiectum est definitum, & tamē maior est nota per se (hoc supponatur causa exempli) conclusio vero non est nota per se, sed demonstrata; ergo isti termini differunt, & quantum est rationem propositionis per se notæ, alius terminus est definitio à definito, quia definitio est per se nota, definitum est ignotum, quia in conclusione clauditur, quæ est ignota, sed notificatur ex præmissis, vt dictum est.

Prima ratio.

Confirmatur hæc ratio, quia si definitum, & definitio non sunt distincti termini ergo in tali demonstratione potissima erunt tantum duo termini, quia in ea sunt solum definitum siuè subiectum, definitio, & passio demonstrata; modò si definitum, & definitio sunt idem, patet quod sunt tantum duo termini. Secundo sic, ex Aristotele primo Physicorum tex. 5. nomina sustinent ad definitionem hoc, quod totum ad partes, idest nomen est prius notū definitione. Ex hoc arguit sic. Impossibile est eundem conceptum esse priorem, & posteriorem, habere, & non habere de eadem re; at eadem res potest prius concipi secundum nomen, quam secundum definitionem, nomen autem importat confusè illam rem, quam definitio significat distinctè, ergo conceptus quidditatis rei pro vt importatur per nomen confusè est prius notus naturaliter, quam conceptus eius, vt importatur distinctè per definitionem, & ita est alius conceptus, & in demonstratione potest esse aliud extremū diuersum à definitione. Ex his duobus suppositis infert intentum, scilicet quod propositio per se nota est illa, in qua terminis confusè cognitis siuè per nomen cognitis, statim manifesta est complexio eorum terminorum absque quod isti termini, & quidditates eorum cognoscantur distinctè per definitionem. Ista conclusio ex illis duobus suppositis patet, quia ex primo supposito propositio per se nota est, quæ excludit quamcunque aliam cognitionem extra terminos, & nota est ex cognitione præcisa terminorum; ex secundo vero supposito alius terminus est conceptus, definitionis, à conceptu definiti, & consequenter illa non erit propositio per se nota ad cuius cōplexionis cognitionem non sufficit cognitio terminorum simplicium, sed requiritur cognitio definitionis eorumdem terminorum, & hæc est prima ratio integra pro hac sua sententia. Secunda ratio est hæc; nisi dicamus hoc modo, sed asseramus, qđ omnis propositio, quæ cognitis terminis distinctè est per se nota, sequeretur, quod quælibet propositio necessaria, quæ est vera in primo modo dicendi per se, esset per se nota, vt ista, Homo est animal, & ista, Homo est corpus, Homo est substantia; quod tamen non est verum; falsitas consequentis non probatur à Scoto, sed relinquitur vt manifestè falsa, nam istæ propositiones sæpe sunt ignotæ, & de ipsis quandoq; est non leuis disputatio, cōsequentia verò est clara, quia si assignetur ratio distincta vtriusq; extremi, patebit, quod vnū extremum includit alterum, vt quod homo includit animal, & consequēter, quod ista est necessaria, homo est animal. Tertiò etiam sequeretur, quod in scientijs specialibus quælibet propositio esset per se nota, quā Metaphysicus ex definitionibus extremorum haberet, hæc enim tunc secundū illos esset per se nota, sed hoc est falsum, quia Geometria non vtitur aliquibus principijs tanquam per se notis, nisi quæ habent eviden-

Confirmatio prima.

Confirmatio secunda.

Prima rō principalis.

Secūda rō principalis.

rem veritatem ex terminis confusè cogniтis, puta concipiendo lineam confusè, est euidens, quod linea est longitudo sine latitudine, non cõcipiendo adhuc distinctè ad quod genus pertineat linea sicut considerat Metaphysicus, similiter multæ propositiones, quas Metaphysicus potest cognoscere, putà quod linea est species quantitatis continuæ, distincta contra superficiem, corpus, & huiusmodi, non sunt per se notæ apud Geometram. Quartò in vsu est, & rectè fit, quod sæpe demonstramus aliquod prædicatum de definito, quod quidem prædicatum erat per se notum inesse definitioni, vt habere tres demonstratur de triangulo, quod tamen prædicatum est per se notum inesse definitioni trianguli. Ex his patet propositionem per se notam esse illam, in qua ex sola cognitione confusa terminorum, quæ per nomen explicatur, absque cognitione vlla alia est euidens cõplexio terminorum. Hinc confutat opiniones aliorum quorundam, & præcipuè D. Thomæ, qui dicit propositionem per se notam esse duplicis generis; quædã enim dr̃ esse per se nota; quædã verò dicitur esse per se noscibilis; hæc distinctio est nulla, quia primum membrum, vel coincidit cũ secundo, vel non datur, quia propositio nõ dicitur per se nota, qui actu cognoscatur ab intellectu; tunc enim nullo intellectu considerante, nulla esset propositio per se nota, & etiam quæcunque propositio, quã actu cognosceret intellectus, posset dici per se nota, quæ omnia sunt absurda, sed illa est propositio per se nota, quæ quantũ est ex natura terminorum, nata est habere euidentem veritatem contentam in illis terminis. Confutat etiam opinionem D. Thomæ prima parte quæstione prima, articulo primo, quod nulla est distinctio illa, duplex est propositio per se nota, scilicet in se, & in nobis: hæc enim distinctio coincidit cum præcedenti, & per eandem rationem reijcitur, quia secundum membrum non datur, nam quæcunque propositio, quæ est in se, & per se nota, est nota cuicunque intellectui, quoniam dicitur per se nota, quia est apta nata cognosci eius cõplexio euidenter à quocunq; cognoscente termino, dicitur ergo per se nota, licèt nõ sit actu cognita, sed sufficit, quod ex natura terminorũ sit apta nata cognosci à quocunq; intellectu, qui cognoscat terminos, sicuti etiã syllogismus necessarius dr̃ ille, q secundum se est necessarius, & nullo alio indiget, vt sit necessarius, & licèt à nullo cognosceretur, esset necessarius. Per idẽ confutat aliam distinctionẽ eiusdẽ D. Thomæ in præcitato loco, scilicet, quod nulla est illa distinctio; alia est propositio per se nota sapientibus, & alia est per se nota insipientibus; quia propositio per se nota est, quæ cognoscitur cognitis terminis, vt dictum est; quicunq; ergo cognoscit terminos siuè sit insipiens, siuè non, cognoscit illam propositionem esse veram; vt & Rusticus cognoscet illam esse veram. Omne totum est maius sua parte; quò ad propositionem per se notam, igitur non differt esse sapiens, vel insipiens, quia sufficit cognitio terminorum confusa, licèt nullã aliam cognitionem vel sapientiam habeat.

Quarta

Opinio D. Thomæ reijcitur.

Adducitur defensio Caietani, & reijcitur. Cap. II.

Caietanus prima parte Summæ; quæstione secunda articulo primo, sed exactè in primo Posteriorum, capitulo tertio nititur tueri, & defendere opinionem D. Thomæ, primò itaque videbimus opinionem D. Thomæ, vt ipse illam declarat, & probationem, & solutionem ad rationes Scoti, deindè omnia considerabimus. Sustinet ergo D. Thomas secundum Caietanum, quod illa est in propositio per se nota, quæ est immediata; & ideò asserit triplicem esse propositionem per se notam. Alia est per se nota secundum se tantum; alia est per se nota secundum se, & quo ad nos, & alia est per se nota, sed quo ad nos tantum; ratio istius diuisionis est, quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum; propositio autem mediata, quæ opponitur propositioni immediatæ, siuè per se notæ est triplex, sicuti triplex est medium, aliud medium est notum nobis tantum, vt cum procedimus ab effectu ad causam, & sic propositio, quæ caret medio tali est per se nota quo ad nos tantum: aliud est medium in se notum tm̃, vt cum procedimus per causam, quæ tñ est ignota nobis, & sic

Opinio D. Thomæ secundũ Caiet.

& sic propositio, quæ est nota sine medio tali est per se nota secundum se tantum, tertio modo est medium, quod est notum secundum se, & quo ad nos, & ita propositio, quæ caret hoc medio dicitur propositio per se nota secundum se, & quo ad nos; hæc autem est duplex; vel enim caret medio, quod est notum secundum se, & secundum nos omnes, & talis propositio dicitur dignitas, vel hoc medium est notum secundum se, & secundum nos; sed solum sapientes, & hæc dicitur communis animi conceptio. Hi sunt varij gradus propositionis per se notæ secundum hanc opinionẽ, qui omnes fundantur in vno primo fundamento quod idem sit propositio per se nota, & propositio, quæ caret medio; adeoquod omnis propositio immediata, & in qua prædicatum inest subiecto in ratione subiecti est per se nota. Est insuper notandũ, quod cum ait quod istæ propositiones sine medio sunt per se notæ, quia ex proprijs terminis, sine vllo medio sunt notæ ibi p proprios terminos intelligit terminos secundum sua significata, siuè sint sumpta distinctè, siuè confusè; arbitratur enim quod definitum, & definitio, siuè conceptus confusus, & distinctus definiti sint vnicus terminus. Propositio ergo per se nota secundum hanc viã, est quæcunq; propositio, quæ ex proprijs terminis, siuè confusè acceptis, siuè distinctè acceptis est nota sine vllo medio. In hoc ergo differt hæc opinio à Scoto, quia ista opinio vult, quod quæcũq; propositio immediata sit per se nota etiã si non sit euidẽs ex terminis nisi distinctè conceptis; Scotus verò vult, quod illa tantũmodo sit propositio per se nota, quæ ex terminis tantum confusè cognitis est euidens.

Fundamentum Caiet.

Notãdũ

Caietanus itaq; vt suam opinionẽ verã esse ostendat nititur probare, quod conceptus confusus, qui explicatur per nomen, & cõceptus distinctus, qui explicatur per definitionẽ, siuè definitũ, & definitio non sunt diuersi termini ſm se, sed solũ ſm nostrũ modũ concipiendi, & quod ideò ppositio per se nota dẽt dici illa, quæ est nota ex terminis sine vllo medio, siuè isti termini confusè accipiantur, siuè distinctè, Hoc ergo probat primò sic. Definitio, & definitum differunt solùm ſm confusè concipi, & distinctè concipi, ergo secundum se nullam habent differentiam. Antecedens est euidens, quia non possumus fingere aliquã differentiam, quæ illam præsentat, aut maior illa sit, consequentia probatur, quia cõcipi nihil reale ponit supra rem conceptã, ergo differentia secundum concipi non est differentia quidditatis significatæ per se secundum se, ergo concipi distinctè, vel confusè non ponit distinctionem in re conceptã secundum se, sed solùm secundum nostrum modum intelligendi. Secundò in processu, in quo probatur aliquod prædicatum inesse definito, & subiecto, quia inest eius definitioni committitur fallacia petitionis principij ex parte rei, ergo definitio, & definitum sunt idem ex parte rei. Consequentia est euidens. Antecedens probatur auctoritate D. Thomæ in fallacijs, & Alberti magni ibidem, quia si negatur, q̃d homo currit, non minus negatur, quod animal rationale currit. Ex his quoque ad rationes Scoti respondet, quæ probãt, quod illa non est propositio per se nota, quæ habet euidentiam ex rationibus, & definitionibus terminorum. Ad primam rationem negat secundum suppositum, nẽpè quod definitum, & definitio differant. Ad primam probationem respondet, quod si definitum, & definitio accipiantur secundum rem, ibi est petitio principij, sed si accipiantur secundum nostrum modum concipiendi, distinguuntur; & sic non cõmittitur fallacia petitionis principij, & hoc secundo modo accipiuntur; Eodem modo respondet ad confirmationem ibi sunt tantum duo termini secundum se, sed ratione nostri sunt tres, quia secundũ nos definitio, & definitum differunt. Ad secundam probationem illius fundamenti gratis concedit, quod alius est conceptus definiti, & definitionis, sed non in se, sed secundum nos. Ad tertium principale negat consequentiam, quia sequitur, quod illæ propositiones erunt per se notæ Metaphysico, qui eorum terminorum definitiones cognoscit, non in scientijs specialibus. Ad quartum respondet, vt ad primum, quod scilicet stat, quod aliquod prædicatum sit notum inesse definitioni ratione nostri, non autem secundum se, & ideo potest demonstrari de definito per de[...]tionem, nec sit petitio principij.

Scopus Caiet.

Prima ratio Caietani.

Secũda ratio.

Ad rationes Scoti respondet Caiet.

Ad primam.

Ad confirmatio nem.

Ad secundã.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad rationes contra diuisionē propositionis per se notæ.

obiectiones contra diuisiones propositionis per se notæ factas a D.Thoma respondet, quod prima iurè facta est sicuti propositio mediata, alia est mediata secundū se sola, & alia quo ad nos, vt dicit Aristoteles in libris Post. vnde per hoc distinguitur demonstratio propter quid, à demonstratione quia. Vltima autem diuisio quo ad nos omnes, vel quo ad nos sapientes est data per easdem differentias magis contractas; Ad rationem autem contra, respondet, quod illa propositio assumpta quæcūque propositio in se, & per se nota cuicunque intellectui debet sic modificari, propositio in se, & per se nota, est nota cuicunque intellectui cognoscenti illos terminos distinctè, aliter est falsa; quia licèt aliquādo habendo cognitionem confusam terminorum, illa complexio sit euidens, sæpe etiam euenit, quod nisi habeamus cognitionem illorum distinctam non est nota. Pro euertēda hac defensione Caietani nō sunt inquirenda alia media, quam ea, quæ adducta sunt à Scoto, quibus clare intellectis veritas in hac re est quoque nota. Dimittam etiam argumenta adducta à formalistis, quæ quantum concludant, nolo in præsenti considerare; & licèt hæc disputatio sit potius nominalis, & de terminis, quæ deberet supponi; tamen quia in disputationibus sæpe euenit æquiuocatio propter diuersum intellectum propositionis per se notæ, opus est eam declarare. Antequam autem ostendam vim rationum Scoti est notandum pro intelligentia, quod licèt res, quæ explicatur per nomen definiti, & per definitionem ipsam sit vna, & eadem; tamen nemo vnquam dicet quod nomē definiti, & definitio definiti sit vnus, & idem terminus vt homo, & animal rationale; licèt enim eadem res per illos terminos explicetur; sunt tamen varij, & diuersi termini, & sunt diuersi non solùm propter nostrum modum concipiendi, sed secundum se, & cessante quauis nostra operatione intellectus; homo enim est vna vox, & dictio; & animal rationale est alia vox, & dictio; hic autem accipimus terminum propriè in propria significatione, quod idem est, quod vox, & dictio illa significatiua, in quam resoluitur propositio, & ex qua propositio componitur, & propterea si fiat

Reijcit Caiet.

Notādū.

tantis propositio, homo est risibilis, & animal rationale est risibile, nemo vnquam dicet quod sit vnica propositio, sed erūt duæ, licèt significent eandem rem. Notandum est insuper, quod termini diuersi licèt significent quandoque eandem rem, tamen significant semper cum aliqua diuersitate, quæ diuersitas consequitur illos terminos ex natura sua, non propter nostrum intellectum (non loquor modo de prima impositione nominum, quia scio, quòd illa facta est ab intellectu, & ad placitum primi instituentis) sed loquor de vsu nostro quotidiano illorum terminorum; in eorum etiam vsu communi intellectus noster non ponit diuersitatem, sed illis vtitur in significato illis imposito, vt homo, & vir sunt duo termini, & significant eamdem rem realiter, tamen adest aliqua diuersitas in significato istorum terminorum ex natura terminorum ipsorum sine operatione nostri intellectus, vt patet ex Ethimologia horum nominum; adeo quod nedum vox est diuersa, sed cōceptus significatus est diuersus, licèt sit de eadē re: hæc adeò clara sunt, vt qui ea neget errare videatur in ianuis. In proposito ergo definitum, idest nomen definiti est vnus terminus, definitio ipsa definiti est alius terminus accipiendo propriè terminum, vt terminus est, qa sunt diuersæ voces, & licèt idem significent, tamen diuerso modo significāt, quia definiti nomē confusè, definitio distinctè, & hoc ex natura talium terminorum, non per opus nostri intellectus, & sic sunt duæ voces habentes diuersa significata, & conceptus ex natura sua, quam adepti sunt in prima institutione. Ex his patet efficacia rationis primæ Scoti, & veritas eius opinionis. quia ait Aristoteles principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; cum ergo offertur mihi propositio ista, homo est risibilis, si cognoscendo hos duos terminos, vti sunt termini illius propositionis non cognosco complexionem illius propositionis, sed est necesse quod recurram ad alium terminum, scilicet ad animal rationale; hæc propositio non erit nota ex terminis suis, vt termini eius sunt, sed erit nota per alios terminos, nempè per animal rationale, quod est contra id, quod dicit Aristoteles, quod principia

Notandum.

Efficacia primæ rōnis Scoti.

pia

pia prima cognoscimus in quantum termi nos cognoscimus, & sic hæc non erit propositio per se nota. Ex hoc patet impugnatio distinctionis allatæ à Caietano, quã ait esse eorum fundamentum, vti re vera est scilicet, quod definitum, & definitio sunt idem termini secundum se, non tamẽ quo ad nos; certum est enim quod definitum, & definitio, licèt significent eandem rem realiter, tamen extra operationem nostri intellectus sunt diuersi termini, & voces; & insuper, licèt significent eandem rem realiter, eam tamen significant vario modo, quia nomen definiti confusè, definitio distinctè, & hæc varietas significationis inest illis terminis ex natura terminorum, non ex operatione nostri intellectus tunc laborantis, quia cessante quacunque operatione nostri intellect⁹ animal rationale significat distinctè hominem; homo verò significabit confusè, quia hanc significationem habuerunt ab impositione nominum non à nostro intellectu in eorum apprehensione; vnde vt clarum est ex primo Perhiermenias prius cõcipimus res, deinde illas per voces explicamus; prius ergo concipimus hominem confusè, deinde per nomen illud explicamus, deinde concipimus hominem distinctè, & deinde per definitionem eum explicamus; definitio ergo, & definitum sunt diuersi termini, quia sunt diuersæ voces, & licèt significent eandem rem, significant tamen illam cum aliqua diuersitate ex propria natura, quia vnum confusè, & aliud distinctè, vt dictum est, ergo ex propria natura habent diuersos conceptus, ergo est certum, quod sunt duo termini distincti, definitio, & definitũ ex natura rei, & secundum se, quia sunt diuersæ voces aliquos diuersos conceptus significantes de eadem re. Ex hoc ergo fundamento, & illo alio, quod propositio per se nota ex communi sententia est illa, cuius complexio est euidẽs ex cognitione terminorum illius propositionis, ita quod nõ requiritur alia extranea cognitio. Ex his duobus fundamentis inquam sequitur, qd propositio per se nota est illa, in qua complexio est euidens ex confusa cognitione terminorum, & non requiritur cognitio definitionis, quia tũc requireretur alia cognitio vltra cognitionem propriorum terminorum.

Impugnatio fundamenti Caiet.

Ad primã Caietani. Ad rationes Caietani, quibus probat, quod definitum, & definitio differunt solùm per opus nostri intellectus; & quod sunt idem terminus secundum se. Ad primam nego consequentiam; ad probationem dico, quod concipi distinctè, & confusè non addit quidem aliquid reale supra rem conceptam, sed tamen importat terminum ex propria natura diuersum, quia conceptus distinctus est diuersus concept⁹ à confuso ex natura sua, & ideò requirit diuersam vocem, qua exprimatur; & sic est terminus diuersus ex natura rei à confuso, tam quo ad vocem, quam quo ad conceptum; argumentum autem concludit, quod res, quæ explicatur per nomen, & per definitionem non est diuersa, quod nos quoque concedimus; sed nõ probat, quod termini illi nomen definiti, & definitio, qui illam rem diuerso modo significant nõ sint diuersi, quod est illud, quod intendit Scotus; Vndè Scotus non dixit, quod alia res sit, quæ explicatur per nomen definiti, & alia, quæ explicatur per definitionem; sed dixit quod alius terminus est definitum, & alius est definitio, & sic semper loquit Scotus. *Ad secundã.* Secundum argumentum quoque concludit, quod res, quæ significatur per definitum non est alia res ab ea, quæ significatur per definitionem, quod cõcedimus; non tamen probat, quod non sint diuersi termini ex natura rei definitum, & definitio. Per idem patet, quod responsio ad primum argumentum nulla est, secundum enim fundamentum verissimum esse ostensum est, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, tam quo ad voces significantes, quam quo ad conceptus, & sunt distincti ex natura sua absque opere intellectus nostri; quod si quis dicat concipi confusè, & distinctè est operatio intellect⁹ nostri, ergo hæc distinctio est per opus nostri intellectus; Dico, quod licèt concipere distinctè, & concipere confusè sit opus nostri intellectus: tamen termini significantes cõceptus confusos, & distinctos non sunt op⁹ nostri intellectus, quoniam termini significant ad placitum primi instituentis, & ideò licèt illa prima institutio fuerit per opus intellectus instituentis; attamen nunc termini sunt vti res, & significant talem, & talem conceptum ex natura sua, non ex no-

Reiciũtur responsiones ad argumẽtum Scoti.

stra imaginatione. & ideò isti termini ex natura sua cum diuersos conceptus significent, vt dictum est, sunt etiã diuersi in se.

Rõ contra Caietanum.

Per rationem etiam illã reijcitur ista responsio, quia si isti termini distinguerẽtur ratione tantum, tunc cum vnus terminus est notus, & alius quoque esset notus, quia sunt idem, ergo vnum non potest esse causa alterius notificatiua, quia semper ignotum demonstratur per notius non per ignotius; si autem æqualiter sint noti, fit petitio principij, quæ fallaria fit cum supponimus esse notum illud, quod probare debemus. Confirmatur, & validissimè, quia in demonstratione non sufficit, quod termini sint distincti per nostrum modum intelligendi, sed debent esse distincti ex natura rei, quia termini ingredientes demõstrationem sunt subiectum, passio, & medium sinè causa; modo isti termini non distinguuntur per solam rationem nostram cogitantem, sed ex sua natura etiam cessante operatione intellectus; quæ distinctio probatur: quia habent diuersas proprietates, & de illis varia prædicata verificantur cessante operatione intellectus, quia de subiecto ostenditur passio, non de medio, medium est causa inhærentiæ passionis cũ subiecto, non subiectum.

Impugnatur responsio ad secũdum.

Per idem patet impugnatio responsionis ad secundum; si enim nomen, & definitio solum secundũ nostram operationem intellectus distinguntur, & secundum se sunt vnus, & idem terminus, & conceptus, ergo intellectus noster non potest cognoscere prius vnum, q̃ aliud, vt prius nomen, quam definitionem, quia intellectus intelligit res sicuti sunt, & non prius illas distinguit, quam cognouerit, in prima igitur intellectione non potest illas separare, sed solùm postquam illas cognouit, ergo in illa prima intellectione non sunt diuersæ: sed idem, ergo nõ potest vnus esse prior, & alius posterior secũdum operationem nostri intellectus; si ergo vnus est prior, & alius est posterior in illa prima intellectione, est secundum se; Aristoteles etiam ibi loquitur de conceptibus secũdum se, & ait, quod intellectus noster prius cognoscit terminos, quam definitiones; loquitur enim de ordine nostræ cognitionis primæ ex parte rerum, & docet quod magis confusa prius à nobis cognoscantur, & consequenter nomina rerũ prius cognoscuntur, quam definitiones ipsæ rerum, & hoc est etiam verum secundum expositionem D. Thomæ, conceptus ergo significatus per nomen est alius à conceptu significato per definitionem.

Efficacia secũda argumenti principalis Scoti.

Secundum argumentum principale probat intentũ egregiè, s. quod propositio illa, quæ ex terminis distinctè cognitis per definitionem est nota, non debeat dici per se nota, quia tũc omnis propositio primi modi esset per se nota, quod est falsum. Sed Caietanus negat falsitatem consequẽtis; adeò quod iudicat propositiones omnes de primo modo esse per se notas, sed hoc est exclusum supra formando argumentum.

Alia ratio.

Prætereà omnes differentiæ rerum paterent, quod tamen est conspicuè falsum, consequentia patet, quia illæ pertinent ad primum modum dicendi per se, statim etiam prolata vna propositione cognosceremus an esset in primo modo dicendi per se, vel non, quod tamen est falsum; est enim difficultas, an hæc sit in primo modo, vel secundo, Asinus est rudibilis; consequentia patet, quia propositio de primo modo est ꝑ se nota ꝑ te. Prætereà tunc omnes propositiones primi modi essent prima principia, & notissima, vt ista omne totum est maius sua parte; at videmus, quod admodum paucæ sunt nobis notæ, & multæ ignotissimæ.

Alia ratio.

Tandem confirmatur opinio Scoti ex Aristotele secundo Metaphysices in initio, vbi propositiones per se notas vocat principia prima, in quibus nullus errare potest, sed sunt nobis naturaliter nota; ait enim, quod in inuenienda veritate sunt quędam propositiones, in quibus errare non possumus, & sunt prima principia, quorũ complexio cognitis terminis simplicibus statim est euidẽs, nõ ergo quælibet propositio immediata potest dici per se nota, quia non semper illa est ita euidens, quod in ipsa errare non possimus, & quod nulla sit disputatio, immò plurimæ illorum nos latent, & de multis alijs est maxima difficultas; illæ ergo solùm sunt propositiones per se notæ, quæ quidem sunt immediatæ, sed adeò sunt nobis euidentes, quod in illis errare non possumus; istæ autem sunt illæ solùm, quæ ex cognitione confusa terminorũ habent euidentiam, vt totum est maius sua parte. Ex

dictis

Impugnatio responsionis ad 3. & 4. dictis potest elici impugnatio responsionis ad tertium,& quartum. Est ergo dicẽdum, quod non sufficit,quod propositio sit immediata ad hoc, vt sit per se nota, sed opus est, quod cognitis extremis confusè, siuè per nomina, statim complexio fit euidens. Per hoc idem patet confutatio responsionis ad illam deductionem contra diuisionem Diui Thomæ,quia si est necesse habere cognitionem definitionis ad hoc, vt illa propositio sit nota, non erit per se nota, quia non erit nota ex proprijs terminis, vt dictum est Præterea diuisio illa propositionum reijcitur, quia initur illo falso fundamento, quod propositio per se nota sit idem, quod propositio immediata ; quod esse falsum est ostensum.

THEOREMA VIII.

Propositio per se non conuertitur in propositionem per se.

Exponitur sententia Scoti, & obiectiones contrariæ reijciuntur. Cap. I.

Scotus. Cotus primo sent.dist.3.quæstione tertia G. ad probandum,quod ens non est vniuocum dictum in quid de suis passionibus;adducit duas rationes prima est,propria passio prædicatur de subiecto in secundo modo dicẽdi p se ex primo Post.ca.4.tex 31.ergo subiectũ ponitur in definitione passionis vt additum, quia secundus modus dicendi per se est ille in quo subiectũ est de definitione prædicati, vt homo est risibilis: Homo.n. est de definitione risibilis: cõstat aũt qđ non est de definitione risibilis,nisi vt additũ,qa homo nõ est genus, neq; differẽtia risibilis, neq; uniuersaliter aliqđ subiectũ alicuius accidẽtis proprij ingreditur definitionem accidentis proprij,nisi ut additum. Ex hoc deducit Scotus ergo nõ prędicatur in primo modo per se de proprijs passionibus,quia quod prædicatur de aliquo in primo modo est genus, vel differẽtia, vel tota definitio,vt patet ex declaratione illorum modorum,& sic subiectũ nõ est vniuocũ dictũ in quid de suis passionib.& consequẽter ens non est vniuocũ dictũ in quid de suis passionibus. Secunda ratio est,quia ex Aristotele primo Post. cap.18. vbi loquitur de statu in principijs,ait,quod propositio per se non conuertitur in propositionẽ per se, siuè prædicatio per se non cõuertit in prædicationem per seita quod si prædicatum, dicitur per se de subiecto, non conuertitur, subiectum per se dicitur de prædicato , sed per accidẽs; Ex hoc deducit , ista est per se secundo modo,ens est vnum,ergo hæc non est per se secũdo modo, vnũ est ens;sed quasi per accidens,sicuti hæc risibile est homo, est per acidens. Ex his duabus rationibus cõcludit, quod ens nõ prædicatur in quid de suis passionibus. Hinc oritur disputatio inter quosdam Scotistas, & Caietanum; *Origo defficultatis.* nunquid sit vera naturaliter hæc propositio; nulla propositio per se conuertitur in propositionem per se. Quidam Scotistæ tenẽt eã esse verãm vniuersaliter ; Caietanus tenet eam esse veram particulariter;in aliquibus enim valet, in aliquibus non valet. Rationes,quas p se adducit Caietanus primo Poster.cap 4.sunt istæ, primò istã est propositio per se in primo modo,homo est rationalis,eius conuersa est rationale est homo, *Prima ratio Caietani.* & hæc quoque est p se,ergo in aliquib. pro positionibus propositio per se conuertitur in propositionẽ per se;quod autẽ hæc propositio rationale est homo sit per se probatur,quia,est necessaria,& omnis propositio necessaria est per se. Secundo probatur hoc, quia illæ sunt propositiones p se quibus cõpetunt modi perseitatum secundum definitiones,datas ab Aristotele,huic autem, rationale est homo, & similibus conuenit definitio secundi modi per se, quia in his subiectum ponitur in ratione prædicati, ista verò,par, & impar est numerus,est in primo modo.quia illi,& similibus competit definitio primi modi. Verùm hæc sententia Caietani,sicuti,& multæ aliæ in illis libris post. *Reijcitur* repugnat nedum Scoto, sed Aristoteli, & veritati de præsenti quidẽ est cõspicuũ, cum Aristoteles in 18. capite primi Post. in alio *Prima ratio.* fere non laboret,nisi in probando, quod in prædicatione vniuersali, & per se nõ datur conuertẽtia;probat enim ibi principaliter, quod non est processus in infinitum in prædicatis extremis ; ad hoc autem comproban-

bādum iacit inter alia hoc fundamentum, quod prædicationes per se vniuersales non conuertuntur: de his enim prædicationibus loquitur, quia aliæ prædicationes sunt prædicationes per accidens, vt disertè docet textu 148 in textu etiam 150. vt ibi exponit egregiè Ioannes Grammaticus, & Zabarella docet, quod non potest esse reciproca prædicatio speciei de genere, nec de differentia; quia licèt genus, & differentia prædicentur de specie, non tamen vult Aristoteles, quod hæc prędicatió sit reciproca, probat enim ibi intentum principale duabus rationibus, prima est per fiducialem reprobationem, scilicet dato etiam, quod daretur hæc reciproca prædicatio, non tamen sequeretur, quod detur processus in infinitum in prædicatis, neque in subiectis. Secunda ratio est, quia si daretur hæc reciproca prædicatio in quid, & esset per se, & vniuersalis, sequeretur, quod genus esset sui generis genus; si enim hæc est per se, & vniuersalis, animal est homo, sequitur, qđ homo sit genus animalis, quia in naturali prædicatione superiora prædicantur de suis inferioribus, & consequenter esset quoque genus sui ipsius, quod est absurdum euidens. Similiter si species posset prædicari vniuersaliter de differentia, species esset differentia suæ differentiæ, idem probat de prædicatis accidentalibus in textu 151. & nos breuiter ostendemus, quia clarum est, quod si dicimus risibile est homo, est prædicatio contra naturam, quia subiectũ est homo, & risibile est accidens, & consequenter risibile inest homini, non homo risibili: est ergo prædicatio contra naturam risibile est homo, & denique hæc omnia clara sunt apud Aristotelem in pręcitato loco; quod etiam conspicuè apparet ex ratione, & definitione modorum per se; nam primus, & secundus modus per se habent hanc communem conditionem, quod prædicatum inest subiecto; adeo quod prædicatio debet esse naturalis, non contra naturam, & probatur ex verbis textus, nam in primo modo ait, *per se autem quacunque insunt in eo, quod quid est*, vbi per verbum illud insunt, denotat prædicatum inesse subiecto; dum verò ait in eo, quod quid est *declarat secundam conditionẽ, scilicet modum, quo inest*: in secundo modo verò cum ait, *& quibuscunque eorum, scilicet prædicatis*, quæ insunt ipsis subiectis; (hæc est prima conditio) ipsa subiecta insunt in definitione, ecce aliam conditionẽ; conueniunt ergo vterque modus in prima conditione, quod prædicatum debet inesse subiecto, & ita prædicatio est naturalis; differũt verò in secũda cōditione, quia in primo prædicatum est de definitione subiecti; in secundo verò subiectum est de definitione prædicati, quæ omnia, quia diligẽter declarantur à Iacobo Zabarella, & alijs, qui serio Aristotelem ipsum exponunt, non immoror; at in propositis propositionibus à Caietano cũ dicimus, rationale est homo, par, & impar est numerus prædicatum non inest subiecto. Sed econuerso; adeo quod prædicatio est contra naturam. Ad rationem Caietani dico, quod falsa est illa propositio quod omnis propositio necessaria est per se, quia propositio de omni est necessaria, & tamen nō est per se, quia propositio per se est magis necessaria propositione de omni; sed hoc dimisso dico, quod hæc propositio, & similes rationale est homo est uera, & necessaria, quia ista homo est rationalis nedum est per se, sed est vniuersalis, & secũdum ꝙ ipsum, qud est vltimus gradus necessitatis, propositio autem, quæ est vniuersalis est de terminis omnino æqualibus, & ideò sunt conuertibiles, & ideò istæ propositiones cōuersim prædicantur propter eorum terminorum perfectam æqualitatem, & sic licet prædicatio non sit naturalis tamen propositio est vera, & necessaria, quia est secundum quod ipsum non ergo sũt necessariæ istæ, quia sint per se, sed quia sunt secundum quod ipsum; vnde Porphyrius capite de specie duplicem prædicationem solùm admittit, superiorum de inferiorib. & æqualiũ de æqualibus, idem dicẽdum de illis propositionibus, omne necessarium est ęternum, quod si non sint secũdum quod ipsum, erunt falsæ, vel non necessariò verè; Quæ autem dicit Caietanus de definitione accidentium, quod subiectum non ponitur, vt additum sunt falsa, sed alibi ea examinabuntur.

Ad primũ rationem Caietani.

THEO-

THEOREMA IX.

Datur regressus.

Probatur quod datur regressus de mente Scoti, & secundum veritatem. Cap. I.

Icèt apud antiquos de demõstratione circulari fuerit disputatio, nũquam tamẽ de regressu fuit controuersia. Vndè Scot' liberè loquitur de eo, ac si de hoc vnquam dubitatum esset: vt autem veritas in hac re dilucida fiat, primò declarabo quid sit regressus, & quomodo à circulari demonstratione (quam confutat Aristoteles) differat. Secundo ponam Opinionẽ Scoti cum suis fundamentis. Tertio rationes aduersariorum adducam, & soluam. Quo ad primum est tale discrimen inter circulum, & regressum, quod circulus est, quo ostendimus conclusionem per præmissas, deinde præmissas per conclusionẽ eadem via, scilicet propter quid; ita quod vtraque est demonstratio propter quid, vt si ex A. demõstremus B. & iterum ex B. demonstremus A. & vtraque sit demõstratio propter quid, siuè per causam, est demonstratio circularis, quã Aristoteles 3. cap. 1. Posterio. reijcit: regressus verò est, quãdo per effectum ostendimus causam, deinde reuertimur, & per causam ostẽdimus effectum, & ita hoc est discrimen inter regressum, & circulũ, quod in circulo vterq; processus est propter quid; at in regressu prior processus est ab effectu, & à posteriori; secundus est propter quid, & à priori, & ita argumenta, quæ fiunt contra circulum, non valent contra regressum, neque admittentes regressum admittunt circulum. Quo ad secundum ex multis locis Scoti in libris sent. potest talis sententia colligi, licèt nullibi (quod viderim) de hoc expresè loquatur, præcipuè tamen elicitur eius sententia ex 1. sent. in Prologo quæstione de subiecto soluẽdo tertium principale; ait enim quod ex passionibus possumus venire in cognitionem causæ illarum passionum demõstratione quia. Hoc admisso clarum est, quod posteà per tales causas possumus cognoscere illas passiones, quæ sunt effectus talis esse causatum; etenim si sint cognoscibiles distinctè debent cognosci per causas proprias, & sic habito per demonstrationem quia, quod causa est, possumus regredi ad ostendendũ effectum distinctè per eandem causam; siquidem ille effectus nõ potest distinctè cognosci, nisi per suam causam proximã, & hoc confirmatur, quia vult quod subiectum in scientia potest demonstrari demonstratione quia, & tamen cum hoc vult, quod definitio eiusdem sit medium, & causa ad ostendendum passiones, & effectus de subiecto. Sed clarius in quolibetis quæst. 7. ad A. admittit regressum: dicit enim ibi apertè, quod duplex est demonstratio: vna est per causam, & alia per effectum, & ibi probat dari hoc duplex demonstrationis genus: quia veritas necessaria, sed nõ euidens ex se habet euidentiam, & probatur ex alia veritate euidẽte sumpta ex causa, vel ab alia sumpta ex effectu, & subinfert, quod veritates de causis non possunt esse sine quibusdam veritatibus de effectibus, & ẽconuerso veritates de effectibus non possunt haberi sine veritatibus deductis ex causis; ita quod in illis est connexio necessaria, & mutua. Ex quo loco elicitur apertè ipsum admittere regressum; nam vult quod per causam cognoscamus effectum, & per effectum causam, siuè quod idem est quod per veritates deductas ex effectu veniamus in cognitionem veritatũ deductarum ex causis, & per veritates sumptas ex causa veniamus in cognitionem effectuum necessariorum. Vlterius declarat quomodo sit possibile, quod aliqua propositio vera deducta ex effectu sit euidens, & non sit nota per causam, & declarat hoc modo, quia vt patet ex Prohemio Metaphysicæ acquirimus scientiã per experientiam, quæ experientia fit sensu, & sic cognoscimus effectus, licèt nõ cognoscamus causam distinctè, & consequenter possumus cognoscere aliquam propositionem veram deductam ex effectu non cognoscendo causam distinctam, & subinfert vlterius inquirendo; postea etiam cognoscimus distinctè causam; vbi declarat quomodo datur Regressus. Pro cuius clariori notitia notandum est, quod hæc se habent in regressu, vt colligitur ex prædicta quæstione

Discrimen inter circulum & regressum.

Opinio Scoti.

Quid sit Regressus.

ne septima quolibetali A. quando in primo processu ab effectu noto tendimus ad causam; tunc notum est nobis effectũ inesse subiecto, sed cognitione confusa, quia tunc cognoscimus non per propriam causam, sed per experientiam, & sensum effectũ inesse tali subiecto, & sic nos deducit quoque in cognitionem confusam causæ; sed habita cognitione confusa causæ per effectum notũ confuso modo non statim procedimus à causa ad effectum, sed prius distinctè cognoscimus causam esse cãm talis effectus; cognoscimus autem distinctè per multiplicem collationem causæ ad illũ effectum; sic .n. ex cognitione cõfusa vnius effectus venimus in cognitionem distinctã causæ, & hoc est, quod dixit Scotus ibi in calce mediãte vlteriori inquisitione; vt exempli gratia, experientia, & sensu cognoscimus generationẽ inesse rebus materialibus, & prodire à materia; modò per multiplicem collationem generationis ad materiam venimus in cognitionem cõditionum materiæ, vt patet in primo Physicorum, vbi Philosophus per generationẽ, quæ est effectus materiæ venit in cognitionem materiæ; primo enim probat dari materiã in corpore naturali sic. Vbicunque est generatio est materia subiecta, in corpore naturali est generatio, ergo in eo est materia; inde paulatim procedit ad cognoscendũ exactè ipsam materiam per multiplicem comparationem materiæ ad generationem; & sic adinuenit quod si materia est causa generationis debet esse priuata forma, & esse in potentia, & habere annexam priuationẽ, & multas alias conditiones, itaquod venit in perfectam cognitionem materiæ. Habita hac perfecta, & distincta cognitione materiæ tunc regressum facit, & per causam ostendit effectum inesse subiecto, scilicet generationem inesse corpori naturali per materiam sic; Vbicunque est materia, ibi est generatio, in corpore naturali est materia, ergo in corpore naturali est generatio. Hæc tria ergo in regressu sunt cognitio confusa effectus, consideratio, & examinatio causæ per illam collationẽ ad effectum, qua acquiritur cognitio distincta ipsiusmet causæ, tertio regressus à causa ad effectum: & licèt ista tria tempore in quolibet regressu non reperiantur sic ordinata; tamen natura sic sunt disposita, & se præcedunt quod modo detur talis regressus, probatur primò auctoritate Aristotelis: primo Post. cap. 3. nam postquam confutauit circularem demonstrationem per illam rationem qua idẽ esset notius, & ignotius semetipso; subiungit hoc tamen non esse inconueniens si diuersis modis accipiatur noti⁹, & ignotius, vt vna demõstratio sit propter quid, alia quia. Hæc autem sunt verba textus. (Circuloque qđ impossibile sit demonstrare simpliciter, planum: siquidẽ ex prioribus oportet demonstrationem esse vt notioribus, impossibile enim est eadem eisdẽ simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt alia quidẽ ad nos, alia verò simpliciter quomodo inductio faciat notũ.)

Datur regressus. Prima ratio.

Ex his manifestè apparet, quod respuit circulum, tamen regressum admittit, secũdo clarius primo Post. tex. 97. habetur vbi ponit discrimen inter demõstrationem propter quid, & quia dicẽs, quod quando causa est medium, est propter quid: quando autem medium est effectus est demonstratio quia; & dat hoc exemplum, si formemus hunc syllogismum. Quod propè est, non scintillat, Planetæ propè sunt, ergo non scintillant; hæc est demonstratio propter quid, quia propè esse quod est causa non scintillandi, est medium in hac demonstratione; si verò formemus sic, omne non scintillans prope est, Planetæ non scintillant, ergo prope sunt, est demõstratio quia, nam medium est effectus, scilicet non scintillare (nam causa cur Planetæ non scintillant, est prope esse) ecce quod sicuti in priori demonstratione demonstrauimus effectũ per causam; ita in hac secunda per eũdem effectum demonstrauimus causam, qui est regressus, quia vnus est propter quid, alius quia; ait autem in tex. quandoque euenire vt hac reciprocata demõstratione vtamur; hæc enim sunt verba textus (euenit autem, & per alterum monstrari alterũ) & hoc clarius docet ĩ tex. 98. & 99. nã in fine illius tex. 99. monet non posse fieri semper huiusmodi regressum; sed solum quando causa, & effectus sunt reciproci; itaquod causa est causa immediata talis effect⁹; sed quando effectus non sunt reciproci per effectũ poterit ostendi causa, at per causam nõ poterit ostẽdi talis effect⁹, quia effectus

Secũda ratio.

non

non pôt ostendi propter quid, nisi per causam proximam, & immediatam. Tertiò ratione, si talis regressus est circulus, & non admittendus, sequitur quod nulla datur scientia, quod est absurdum. Probo consequentiam, quia ex notioribus nobis deuenerunt Philosophi in cognitionem eorum, quæ sunt nobis ignota & nota natura: notiora autem in nobis sunt effectus; causæ autem sunt notæ natura, ergo si habita cognitione causarum tantum per effectus, ex cognitione illarum causarum non possunt venire in cognitionem effectuum, nulla datur scientia; nec valet si quis respondeat, ex effectu deuenimus in cognitionem causæ; tamen per causam posteà non cognoscimus illum effectum, sed alios effectus, & cognitio de his est, quæ postea facit scientias; non valet inquam, quoniam hic effectꝰ est cognoscibilis cognitione distincta, quæ est per causam propriam: non potest enim cognosci distinctè per causam, nisi cognoscatur per illammet causam, quam ipsemet ostendit à posteriori: vel ergo dicendum est, quod talis effectus immediatus nõ est cognoscibilis distinctè per causam, vel quod debet admitti regressus iste, etenim qñ per effectum notum ostẽdimus causam, effectus est notus solùm confuso modo: per causam autem cognoscitur distinctè.

Tertia ratio.

Adducuntur rationes contra Regressum, & soluuntur. Cap. II.

PRimò illi, qui negant regressum duobus illis argumentis arguunt quibus vtitur Aristoteles aduersus circulum quorum primum est, si datur circulus idem esset notius, & ignotius eodem, scilicet causa esset notior, & ignotior effectu: nam in processu vno esset causa ignotior effectu, in alio esset causa notior effectu, & ita idem esset notius, & ignotius eodem: nec valet si quis dicat: hoc non sequitur in proposito, quia alio, & alio modo sumitur notius, & ignotius: nam in vna demonstratione causa est notior natura, in alia est notior quo ad nos. Non valet dicunt, quia vtraque demonstratio est propter nos, non propter naturam, & ideò vtraque debet fieri à notioribus nobis. Vnde cum effectus sit notior nobis, possumus quidem per illum ostendere causam, at nõ possumus regredi à causa ad ostendendum effectum, quia semper effectus erit notior nobis causa. Secũdo dato regressu nihil aliud probamus, nisi idem per se ipsum, qui est processus inutilis; nam priori processu ostendimus ex A. effectu causam B. in secũdo processu ostendimus ex B. causa A. effectum; adeò quod à primo ad vltimum nihil aliud probamꝰ, quod si A. est; A. est. Hæc duo argumenta conficit Arist. 1. Post. c. 2. aduersus Circulum.

Prima ratio.

Secũda ratio.

Tertiò. Arguunt aliqui, & putant demõstrare quando ab effectu ad causam procedimus, vel cognoscimus illum effectum pẽdere ab illa causa, uel non, si non, non possumus etiam facere demonstrationem illã, & per illum effectum adinuenire illam causam, quia maior propositio illius demonstrationis esset falsa: vt si quis arguere vellet quod datur ignis in ligno, quia in ligno est fumus, deberet sic formare demonstrationem. Vbicunque est fumus, ibi est ignis, at in ligno est fumꝰ, ergo in ligno est ignis, modo si ignotum esset quod fumus pẽdeat ab igne, nulla esset talis demonstratio, quia maior esset ignota: si verò scimus quod effectus ille pendet ab illa causa; ergo superfluus est secundus processus, in quo ostendimus effectum per causam: nam per demõstrationẽ propter quid, quærimus scire propter quid talis effectus: siue causam talis effectus: hoc aũt iam consequimur per priorẽ processum, ergo superflua est secũda demonstratio, ergo iste regressus nõ est admitẽdus, qa vel est vitiosus, vel sup̃fluus.

Tertia.

Varia argumenta aduersus hunc regressum adducuntur à Balduino, & illa probant secundum processum a causa ad effectum non esse demonstratiuum, & ideò non posse fieri talem regressum. Primò sic, omnis demonstratio est ex notioribus nobis: sed demonstratio in secundo processu non est ex notioribus nobis, ergo. Maior est Aristotelis primo Posteriorum, capitulo secundo, minor probatur ex Arist. 1. Post. cap. 2. tex. 15. vbi ait Aristoteles, id quod est causa notitiæ alicuius est magis notum illo, propter enim vnumquodq; tale, & illud magis: sed esse effectus est causa notitiæ esse causę, ergo notitia esse effectus est maior, & certior notitia esse causæ.

Argumenta Balduini.

Quarta

Secun-

Quinta. Secundò demonstratio fit ex præmissis necessarijs, sed præmissæ talis processus non sūt necessariæ, ergo maior est nota, minor probatur, quia præmissæ istius processus sunt necessariæ ex suppositione, quia si effectus est, causa est; ergo si effectus non esset, neque causa esset, & hæc minor habetur ex Aristotele 2. Post. cap. 15. Tertiò si

Sexta. daretur hic regressus quælibet scientia posset ostendere suum subiectum à priori, cōsequens est falsum, ergo, consequentia probatur hoc exemplo, datur corpus compositum, ergo est corruptibile, ergo est materia. Hoc processū adinuenimus materiā ab effectu. Regrediamur à causa ad effectum, datur materia, ergo datur corpus corruptibile, ergo datur corpus compositum, quod est subiectum in Philosophia naturali; sic in alijs possumus arguere.

Prædictæ rationes soluuntur. Ex dictis in præcedēti capite facilè soluuntur rōnes adductæ. Ad primā cōcedo quod idē est notius, & ignotius respectu eiusdem, vt dictum est, neque hoc est incōueniens accipiendo diuerso modo notius,

Ad primam. & ignotius; vnde argumentum procedit contra circulū, non contra regressum, quia in regressu effectus est notior causa cognitione confusa; sed est postea ignotior ipsamet causa cognitione distincta, & cū arguit contra hoc, quia in vtroque processu debemus procedere à notioribus nobis, quia demonstratio est propter nos, nō propter naturā, dico quod in vtroque processu procedimus à notioribus nobis, sed in vno cognitione confusā, vt cū procedimus ab effectu ad causam; in alio verò processu procedimus a notioribus nobis cognitione distincta, vt cū à causa procedimus ad effectum; neque enim dicimus alium processum esse à notioribus nobis, & alium à notioribus naturæ, sed vterque est à notioribus nobis, alio tamen, &

Ad secundā. alio modo, vt dictum est: Ad secundum iam dictum est, quod concludit aduersus demōstrationem circularem, non contra regressum, quia in regressu non est processus ab eodem ad idem eodem modo, vt cō-

Ad tertiam. tingit in circulo. Ad tertiū dico quòd ex primo processu cum procedimus ab effectu ad causam ignoramus causam esse causam illius effectus, & etiā scimus esse causam illius effectus; scimus illam causam esse causam illius effectus confuso modo, sed ignoramus distincto modo; Ideò cum obijciunt, ergo superflluit ille secundus processus a causa ad effectum; dico quod non superfluit; immò est necessarius, vt cognoscam distinctè talem effectum esse à tali causa. Vndè isti decipiuntur simili deceptione Memnonis, & Sophistarum 1. Post. cap. 1. arguentes, quod non datur scientia quia enim non concedebant mediam cognitionem inter perfectam scientiam; & merā ignorantiam, quæ est cognitio confusa: ideò illos cauillos, vt etiam isti soluere nesciebant; nos autem illa adinuenta faciliter cū Aristotele soluimus. Ad quar-

Ad quartam. tum negatur minor, profectò verū est, quod effectus est ea notitiæ cāæ in cognitione confusa, tn̄ in cognitione distincta effectus non est causa notitiæ causæ, sed talis cognitio distincta habetur ex examine, & labore intellectus circa cognitionem illius met causæ, & hæc responsio confirmatur ex hoc, quod omnes concedunt cognitionem confusam semper præcedere distinctam; immò distincta habet originem à confusa; tamen si quis argueret, ergo certior est cognitio confusa, quam distincta, quia propter vnum quodque tale, & illud magis; nihil concluderet, quia vtrique locum habet ratio in eodem ordine, at in di-

Ad quintam. uersis ordinibus nequaquam. Ad quintum negatur minor, ad probationem dico quod in secundo processu propositiones sunt necessariæ per se, non ex suppositione, quia prædicatū inest subiecto necessariò; ideò licèt eorū cognitio originetur à cognitione effectus confusa, tamen habita illa venimus postea in cognitionem distinctam causæ, & sic formamus propositiones necessarias per se, quia sunt veræ, & necessariæ, licèt euidentiam habeant ex illis: neque sequitur, quod sint necessariæ ex alio, & ex suppositione, licèt earum cognitio di-

Ad sextam. stincta præsupponat aliquam cognitionē confusam. Ad sextum negatur consequentia: ad probationē per illud exemplū, dico quod concludit, quod subiectum potest ostendi a posteriori; & hoc nos concedimus; immò si cognitio, quæ præsupponit aliam, non esset necessaria, nulla cognitio intellectus esset necessaria absolutè, quia illa præsupponit cognitionem sensitiuā;

ab

ab illa enim originatur; hoc autem dicere est absurdum, & si hoc dicere non est absurdum, neque est absurdum hoc, quod ipse pro absurdo assumit: falsitatem autem consequentiæ ostendo per hoc, quia in regressu in primo processu ostendo causam per effectum, in secundo processu ostendo effectũ per causam, modò si per talem regressum possum ostendere dari subiectum propter quid, hoc continget in primo processu, in quo per effectum ostẽdo subiectum, & causam, & tunc hoc non est probare dari subiectum à priori, sed à posteriori, quod nos cõcedimus, vt in proprio quæsito dictum est; in secundo vero processu, qui est à priori non ostendimus dari causam, neq; subiectum, sed effectum, & passionem per causam: ita quod nulla est hæc ratio.

THEOREMA X.

Dantur tantum duæ species demonstrationis.

Positio Scoti, & comprobatio. Caput I.

Scotus. E hac materia loquitur Scotus in Quolib. quæst. 7. in principio ad A. & apertè asserit Aristotelem tantũ modò duas species demonstrationis admittere, scilicet propter quid, & quia, quarum vna est per causam, alia est per effectum; quod autem sufficiant duæ species demonstrationis tantum probat, quia omne verum necessariũ non euidens ex terminis, habens tamen necessariam connexionem, & euidentem ad aliud verũ necessarium, & euidens potest probari per illud verum necessariũ, & euidens. Hoc non probat Scotus, tamen ex se facilimè patet, nam sicuti ex propositionibus euidentibus ex terminis probamus propositiones veras, sed non euidentes ex terminis quæ habent necessariã cõnexionem ad illas; ita possumus probare propositiones veras, sed non euidentes ex alijs veritatibus necessarijs, & euidentibus, ad quas habet necessariam cõnexionem. Hæc omnia vera, & clara per se sunt. Subinfert Scotus, at veritates necessariæ, & euidentes accipiuntur vel à causa, vel ab effectu, & sic veritates necessariæ, sed non euidentes, vt sunt conclusiones necessariæ possunt probari, vel per veritatem necessariam euidentem deductam ex causa, vel per veritatem necessariam euidẽtem deductã ex effectu; si primo modo habetur demonstratio propter quid, si secundo modo habetur demõstratio quia: ita quod in demonstratione propter quid ostendimus conclusionem veram, sed non euidentem ex veritate necessaria, & euidenti deducta ex causa; in demonstratione quia ostendimus conclusionem veram, & non euidentem per veritatem euidentem deductã ex effectu. Hinc patet cur sint tãtum duæ species demonstrationis, & hoc confirmat ex 2. sent. d. 3. q. 6. soluendo vltimum principale ad M. vbi demõstrationem potissimã appellat propter quid, dicit. n. quod desinitio subiecti est mediũ in demõstratione potissima, at definitio subiecti est mediũ in demonstratione pp qd, ergo pp quid est demonstratio potissima, & ita secundum Scotum nulla est differentia inter demonstrationẽ propter quid, & potissimam; sed cũ est propter quid, est etiam potissima. Cur autem solũ detur demonstratio ex causa ad effectum, & ex effectu ad causam est, quia solum inter has datur essentialis connexio, & vis illationis. Notãdũ.

Notandum est autẽ quod duplex est causa, & effectus, scilicet causa remota, & effect. remotus, & sic possent esse aliæ duæ species demõstrationis; vna per causam remotã, alia per effectum remotum; de hac prima loquitur Philosophus in c. 10. primi Post. & eam appellat demonstrationẽ quod; vnde ait duplex est demõstratio quod; vna p effectum, alia per causam remotã; & hæc; quæ est per causam remotam, ait quod tantum fit in secunda figura; ratio est, quia causa ad effectum non est necessaria connexio; vnde posita causa remota, non ponit effectus, & sic solùm in secunda figura fit, quia è cõuerso negata causa remota remouetur effectus, & sic solum habet locum in secunda figura, in qua conclusio est semper negatiua, vt patet per exemplum adductũ ibi, quod est hoc reductum in figura Camestres. Omne respirans est animal, nullus paries est animal; ergo nullus paries respirat.

Ecce

Ecce causam remotã, quæ est esse animal (nam esse animal non est causa proxima respirandi, sed remota: quia sunt multa animalia non respirantia, vt quæ carẽt Pulmone) causa ergo proxima est Pulmo: sed quia tales demonstrationes sunt viles: ideò indignæ sunt nomine demonstrationis: similiter demonstratio ab effectu remoto est adeò plena defectuum, quod illa in scientijs non venit in vsum: nam ab effectu remoto non possumus procedere ad cognitionem causæ remotæ, nisi prius habita causa proxima, & hac de causa Aristoteles de hac ne vnum quidem verbum facit. Solùm ergo sunt duæ species demonstrationis, vna per causam proximã quæ est propter quid, & habet omnes conditiones enumeratas ab Arist. 1. Post.2 & 4.cap. & dr̃ potissima demõstratio. Altera ab effectu proximo, quia solũ inter cãm proximã, & effectũ pximũ est essentialis connexus, & hæc dicitur demõstratio quia. Ex quo apparet, quod illa tertia species demonstrationis adinuẽta à Themistio non est admittenda, quæ vt ipse ait est non ab effectu ad causam, neq; à causa ad effectũ, sed ab effectu ad effectũ, & ab æquali ad æquale, non à priori, neq; à posteriori, & hęc fit qñ duo effectus æqualiter prodeũt ab eadẽ causa: tunc.n.air ipse, possumus vnũ ostẽdere per alterũ, vt exẽpli gratia febris putrida hẽt duos effectus alterationẽ pulsus, & certum calorem in ægroto: Vnde si quis ex eo, quod est in ægroto certus talis calor, inferat: ergo est in æqualitas pulsus: ait quod erit demonstratio ab æquali ad æquale diuersa à duab. primis: Sed iurè confutatur hæc species ab omnib' ferè, quia in demonstratione requiritur cõnexio necessaria, quæ solum est inter causam, & effectum: modo illi duo effectus, cum vnus non sit causa alterius non habent necessarium connexum; sed quod sint simul semper, & ꝙ posito vno ponatur alterũ est ex accidente, nõ prouenit ex necessaria, & interna natura eorũ, sed ab extrinseco, scilicet à febri; quòd si illi effectus ita se habent, quod vnus dependeret ab altero, tunc se habent vt causa, & vt effectus, non vt effectus; & effectus. Hanc eandem sententiam secuti sunt omnes Græci expositores, & Latini, qui omnes dicunt quod dantur tantum duæ species demonstrationis, vna, quæ ostendit quod est, alia, propter quod est, vt diximus.

Demonstratio Themistii non admittitur.

Græci & Latini.

Probatio.

Confirmatur autem hæc positio primò testimonio Aristot.c.10.1.Post. vbi colligit omnes species demõstrationis, & earum discrimen assignat, & tamen enumerat solum demonstrationem propter quod, & quia. Et confirmatur, quia Arist. ibi diuidit demonstrationem quia in duas partes, scilicet in demonstrationem quod per causam remotam, & in demõstrationem quod ab effectu: ergo si datur alia species demonstrationis debebat illam assignare: neque solum eo in loco de alijs speciebus demonstrationis nõ facit mentionem, sed neque in vllo alio loco habetur speciales tractatus, qui tamen requiri videbatur.

Opiniones aduersariorum adducuntur. Cap. I I.

Auerroes.

Averroes tamen, & eius sectatores contrariam opinionem sustinent, & asserunt tres esse demonstrationis species, vna, quæ ostendit quod est tantũ vt demonstratio quia, alia, quæ ostendit propter quid est solùm, non autem quod est vt demõstratio propter quid, quam etiam appellant demonstrationẽ causæ, & alia, quæ ostendit quod est, & propter quid est simul, & hanc appellant demonstrationẽ potissimã, & demonstrationem simpliciter, & sic sunt tres species demõstrationis, quia, propter qd, & potissima: ab effectu prodit demonstratio quia: à causa verò duplex prouenit.s. demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, & sic demonstratio propter qd est duplex alia propter quid solum, & alia potissima. Tota itaque difficultas inter Auerrorem, & eius sectatores, & Scotum & Græcos, ac Latinos omnes est an demõstratio propter quid, & potissima sint duæ species demonstrationis, quarum potissima sit excellentior demõstratione propter quid, vel potius illæ sint vna, & eadem species demonstrationis. Hoc asserunt Scotus, & Latini, & Græci; illud Auerroes, & sectatores eius. Cum itaque Auerroistæ dicant demonstrationem propter quid, & potissimũ esse duas species demonstrationis, declarant etiam differentias propter quas istæ species ab inuicem distinguãtur: sed circa assigna-

assignationem differentiarum non conueniunt. Aliqui dicunt, quod tres sunt differentiæ, quibus distinguuntur: prima est ratione medij: vnde dicunt, quod mediũ in demõstratione potissima est semper causa formalis: (sed in demonstratione propter quid medium est vel causa efficiens, vel materialis, vel finalis, nunquam forma lis: secunda est ratione terminorum; vnde dicunt quod demonstratio potissima semper fit in terminis conuertibilibus, sed propter quid non fit in terminis conuertibilibus: tertia est, quod demonstratio potissima ostendit quod est, & propter quid est simul; sed demonstratio propter quid ostẽdit solum propter quid est: non autem qđ est. Hæc opinio tribuitur M. Antonio Ianuæ, & Thomitano. Aliqui alij, vt Bernardinus Petrella lib. 6. suarum logicarum disputationum ca. 7. adducit quatuor conditiones, prima quod in potissima mediũ est solum causa formalis, in propter quid omnia quatuor genera, secunda quod in potissima termini sunt reciproci, vt mediũ cum effectu: in propter quid verò nequaquam, tertia quod in potissima medium, & causa est nota natura, & nobis immediatè per sensum, & sine demonstratione quia: sed in demõstratione propter quid mediũ, & causa est nota solum natura, non nobis: sed venimus in cognitionem illius causę, & medij per demonstrationem quia; vndè solũ illæ causæ, quæ nobis innotescunt p demonstrationem quia, efficiunt demonstrationem propter quid, non potissimam: sed causæ, quæ sunt notæ natura, & nobis immediatè absque demonstratione quia; efficiunt demonstrationem potissimã. quarta quod demõstratio potissima facit scire qđ est, & propter quid est; & sic satisfacit duobus quæsitis, sed propter quid facit scire solum quid est, non quod est; quia iã scitur quod est per demonstrationẽ quia quæ semper in talibus præcedit. Aliqui alij vt Balduin⁹ in sua quæstione de regressu duas tantum, vt videtur ponit differentias: prima est ratione medij, quia in demonstratione potissima medium est notum natura, & nobis primò, & immediatè absque demõstratione quia; sed in demonstratione propter quid causa, & medium est notum solùm natura, non nobis; nobis verò innotescit per demonstrationẽ quia; secunda quod demonstratio potissima facit scire quod est, & quid est simul; sed pp quid facit scire solum pp quid est: & desumitur, & acquiritur ex priori: nã ex eo, quod medium in demonstratione potissima est notum natura, & nobis, illa demonstratio facit scire quod est, & pp quid est; in demonstratione verò propter quid, quia medium, & causa est nobis ignota, licet sit nota natura, non facit scire quod est, sed solum propter quid est; quod est aũt innotescit nobis per demõstrationẽ quia; Has differentias Auerroistę ex varijs locis Auerrois colligunt. Prima rõ pro hac opinione, quam putant validissimã est hæc, demonstratio quæ ostendit solum quid est differt à demonstratione quæ ostẽdit quod est, & ẽm omnes sunt duæ species; ergo ẽt illa, quæ solum ostendit propter quid est, dẽt esse alia species à demonstratione, quæ ostendit quod est solũ, & ab ea, q̃ ostendit quod est, & pp quid est propter eandẽ rõnem; sicuti.n. demonstratio quia ostendit solũ quæsitum quod est; ita propter quid ostendit solum quæsitũ propter quid est; potissima verò vtrunq;, & sic realiter istæ species distinguuntur ab inuicẽ; & hæc differentia desumitur à quæsitis. Secunda ratio desumitur ex auctoritate Arist. in 1. Post. tex. 178. vbi ait quod certior, & præstantior est scientia illa, qua cognoscimus quod cũ propter quid, quã illa, qua cognoscimus quod solũ, vel propter quid solum, ergo videtur quod Arist. etiam ponat talem distinctionem inter species demonstrationis, qualem illi asignauerunt. Tertio Arist. in 2. Poste. tex. 39. ait euenire interdum, vt cum cognoscamus rem esse, quæramus solum propter quid; euenire ẽt aliqñ, vt manifesta ambo simul fiant, & ita videtur quod tres species demonstrationis admittat: vna, qua solùm scimus quod est: alia qua solùm scimus ꝑpter quid est; tertia qua scimus vtrunque. Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum logicarum cap. 4. multa dicit pro confirmatione huius opinionis, ex quibus præter supra dicta duę rõnes tales colligi possunt, prima illæ sunt diuersæ species demonstrationis, q̃ habent diuersa media, & diuersas causas; at demonstratio pp quid, & demõstratio potissima habet diuersas causas, & media

Margin notes: Variæ opiniones Auerroistarum. Prima opinio. — Secunda opinio. — Tertia. — Prima ratio. — Secũda. — Tertia — Quarta Petrella

media, ergo: minor probatur ex Arist. 2. Post. tex. 11. & 2. Physicorũ tex. 71. vbi ait Arist. in demonstrationem propter quid ingredi quatuor genera causarum; & ita colligitur quod demonstrationē propter quid ingreditur quartus modus dicendi per se, qui propriè est causa efficiens; at demonstrationem potissimam ingreditur solũ primus, & secundus modus dicendi per se, & excluditur tertius, & quartus ab Arist. 1. Post. c. 4. Secunda ratio sunt quædã causæ, quæ ignotæ nobis sunt, & habent effectus notos, in his fit demonstratio quia solùm, sunt etiam quædam causæ ignotæ nobis, tamen notæ natura; ex his solum possum facere scire propter quid; non autem quia; denique sunt causæ notæ natura, & nobis. Ex his possumus facere demonstrationē potissimam, qua facit scire quod est, & propter quid est, ergo cũ sint media triplicia; tres quoq; demonstrationũ species dantur.

Quinta

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

Verũ cum omnes hę conditiones cōmetitiæ sint, & apud Arist. vt suprà dictũ est tantum duæ species demonstrationis dētur propter quid, & quia, & propter quid sit potissima, & præcipua demonstratio, facilè est omnes has differētias, quibus nituntur ostendere potissimam, & propter quid esse diuersas species reijcere, & confutare; ego tamen breuibus ago, quia plura de his quilibet legere potest apud Zabarellam de speciebus demonstrationis cap. 13. & infra, vbi has omnes egregiè confutat. Contra primam differentiam hanc vnicam rationem adduco, dicunt quod demōstratio potissima solum fit per causam formalem; propter quid vero per alias causas nunquam per formalem, cōtra demonstratio propter quid fit per causam formalem, ergo hæc differentia est nulla, & sic nō sunt duæ species demonstrationis, sed vnica. Antecedens probatur; contingere potest quod causa fomalis sit ignota nobis; effectus autem illius, vt putà accidēs aliquod sit nobis notum, vt apertè asserit Aristoteles in primo de Anima tex. 11. tunc per effectum possum venire in congnitionē causæ formalis demonstratione quia; & hoc facto possum regredi, & per illam causam demonstrare effectum propter quid, tunc erit demonstratio propter quid, & nō facit scire quod de effectu, quia iam illud est notum; sed facit scire solum propter quid est, & sic non est potissima demonstratio, & tamen est per causam formalem, ergo non est bona differentia hæc; omnia quæ sunt in hac ratione admittũtur ab Auerroistis; nã ipsi admittunt regressum. Alias rōnes vide apud Zabarellam loco citato. Contra secundam differentiam, quam dicebant esse terminorũ reciprocationem in potissima, non autem in propter quid. In omni demōstratione, in qua præmissæ sunt immediatę est terminorum reciprocatio, sed in demōstratione propter quid, & causæ (vt vocant) tantum sunt propositiones immediatæ, ergo & in illa sunt termini reciproci; ergo nulla est hæc secunda differentia, maior probatur, quia causa cur termini sint reciproci est, quia immediatè vnus sequitur ad alterum, vt causa ad effectum proximum; ideò enim posito homine ponitur risibile, quia homo est causa proxima risibilis, & quando sunt immediatæ sunt de omni, per se, & secundum quod ipsum. Ex quibus conditionibus sequitur reciprocatio terminorum; idem enim est propositio immediata quod propositio de omni, per se, & secundum quod ipsum, quia illæ cōditiones de 4. cap. 1. Post. sunt eędem conditiones secundi cap. sed magis illarum declaratiuæ; est ergo vera maior, minor est cōcessa ab omnibus; nam clarum est quod demonstrationem propter quid non ingreditur causa remota, quia illa facit demōstrationē quod, vt patet ex 10. cap. primi Post. ergo si tunc causa proxima ingreditur hāc demonstrationem, vt etiam ipse Auerroes concedit, sequitur quod eius propositiones sunt immediatę; nam cum effectus proximus demonstratur per causam proximã de subiecto in aliqua demonstratione, necesse est quod propositiones omnes sint immediatæ; etiam sequitur quod in demonstratione propter quid termini sunt cōuertibiles, ergo demonstratio propter quid est potissima, & sic vna species demonstrationis sunt, non duæ. Alias rationes vide apud Zabarellam vt supra. Præterea accipiantur, causa, & effectus reciproci, &

Contra primam differentiam.

Contra secundã

& effectus ſit nobis notus, tunc poterimus in regreſſu per effectum oſtendere cauſam, & erit demonſtratio propter quid tantum ſecundum eos, & tamen erit in terminis conuertibilibus, ergo non eſt bona differentia. Contra tertiam differentiam, quæ deſumitur à medio; & erat, quod medium in demonſtratione potiſſima eſt notum natura, & nobis; ſed medium in demonſtratione propter quid eſt notum natura ſolum, non nobis, & in hac differentia maximè innituntur; ideò hac refutata clara erit noſtra poſitio. Ex hac etiam patebit confutatio alterius conditionis ſequentis, ſcilicet quartæ, quia ex hac deſumitur, Arguo itaque in hunc modum. Illa eſt demonſtratio potiſſima, & omnibus numeris abſoluta, quæ habet omnes conditiones aſſignatas ab Ariſtotele in 2. capitulo, & 4. primi Poſter. ſed hæc cōditio medij quod debeat eſſe notum nobis, & natura, non ponitur inter illas, ergo non eſt conditio neceſſaria ad potiſſimam demonſtrationem, & conſequenter cum ſolùm hæc differentia ponatur inter propter quid, & potiſſimam demōſtrationem, & demonſtratio propter quid habeat oēs alias conditiones, ſequitur qđ ſit demōſtratio potiſſima; non ergo differt propter quid à potiſſima, maior probatur. Alioquin Ariſtoteles eſſet diminutus; hoc autem non eſt dicendum, neque illud dicerent aduerſarij, minor probatur, conditiones aſſignatæ in definitione demonſtrationis 2. cap. ſunt iſtæ quinque; quod præmiſſæ ſint veræ, immediatæ, priores, notiores, & cauſæ concluſionis; declarans autem illā conditionem notiores, ait duplex eſſe aliquid notius natura, & nobis, & explicat ſe intelligere quod debent eſſe notiores natura, nō nobis; ſic enim eſt demonſtratio qā; cōditiones autem de quarto capitulo ſunt declaratiuæ illarum, & in nullo differunt, non ergo eſt inter conditiones demonſtrationis potiſſimæ, quod mediū ſit nobis notius, & natura, ſed ſolum quod ſit notius natura; cōditiones autem præmiſſarum ſunt cōditiones medij, vt patet ex ſexto, & alijs capitibus, nec valet cōis Auerroiſtarum reſponſio, quod quādo Ariſtoteles dixit principia eſſe notiora intellexit eſſe notiora natura, & nobis, non autem ſolùm notiora natura, quia demonſtratio eſt opus noſtrū,

Contra tertiam.

Reſpōſio Auerroiſtarum reijcit.

& propter nos inuentū; ideò debēt illa principia eſſe notiora etiam nobis; non valet inquam, quoniā Ariſtoteles apertè ait debere eſſe notiora natura ſolùm; & reddit rōnē qa ſunt cauſæ; cauſæ autē ſunt priores, & notiores concluſione natura; quod autē dicunt principia demonſtrationis debere eſſe notiora nobis, quia demonſtratio propter nos eſt adinuenta. Reſpondeo quod iſta reſponſio prouenit ex quadam deceptione, vt optimè nouit Zabarella; quia credunt, quod nota natura nō ſint nota nobis, ſed ſint nota naturæ, quaſi natura ſit quædā vis cognoſcens; nos verò illa non cognoſcimus: ſed decipiuntur, quia & nota natura, & nota nobis ſunt nota nobis; ſed aliqua dicuntur nota natura, quia ſunt nota nobis eo ordine, quo natura procedit, ſcilicet cognitione diſtincta: & ideò dicuntur nota natura, ideſt nobis ordine diſtincto, quo natura procedit. Alia verò ſunt nota nobis, quia illa cognoſcimus ordine confuſo, & oppoſito ordini naturæ: & eo modo, quo nos procedimus ad cognitionem rerum: non ergo valet, debet medium demonſtrationis potiſſimæ eſſe notum natura, & nobis, quia demonſtratio eſt inuenta propter nos, nam etiam nos cōcedimus quod eſt notum nobis, ſed cognitione diſtincta. Præterea fortius arguo. Eſt impoſſibile quod idem medium ſit notum natura, & etiam nobis ſiue ordine diſtincto & ordine confuſo, vt illi dicunt eſſe medium demonſtrationis potiſſimę, quia vel illud medium eſt cauſa, vel effectus; ſi eſt cauſa eſt impoſſibile quod ſit notum nobis ordine confuſo, quia non eadē ſunt nobis nota, & natura: ſi eſt effectus eſt impoſſibile quod ſit nobis notū ordine diſtincto propter eandem rationem. Præterea ſtante hac eorum reſponſione demonſtratio propter quid non eſſet propter nos, neque vllo pacto vtilis, quia illa ſolum per illos procedit per medium notum natura tātum, ergo nullo pacto tale mediū eſſet nobis notum. Fortaſſe dicent per ſe eſt ignotum, ſed nobis fit notum per demonſtrationem quia confuſo modo: at vt eſt medium in demonſtratione propter quid eſt notum natura. Contra, ſi ergo tali modo ſcilicet diſtinctè eſt ignotum nobis, ſequitur, quod talis demonſtratio nobis eſt inutilis ſecun-

dum se quod est euidenter absurdum. Itaque dicendum, quod quando Aristoteles ait præmissas, & medium esse notiora natura intellexit, medium, & præmissas esse nota natura, idest nobis distincto modo, & sic demonstratio propter quid cum habeat hanc conditionem cum alijs, est potissima; quomodo autem veniamus in hāc cognitionem distinctam causæ, dictum est in Theoremate de regressu: venimus enim per multam collationem effectus ad causam.

Responsio P. Petrella. Bernardinus Petrella libro 6. suarum disputationum cap. 11. respondet his rationibus primò quod falsum est, quod demonstratio propter quid habeat causam immediatam: immò dicit, quod fit per causam mediatam, quia in talibus semper est causa causata: vnde propositio immediata est illa, in qua nedum nullū est mediū inter medium, & passionē; sed etiā requiritur quod nullum sit medium inter causam, & subiectum. *Reijcitur.* Sed contra, conditiones principiorum demōstrationis sunt conditiones medij, vt etiam ipse Petrella fatetur in eodem loco, ergo cum dicit principia debere esse immediata: dicit medium debere esse causam immediatam maioris extremi, siuè passionis, & effectus: nam cum scimus passionem propter causam proximā propter quam res est, habemus optimam scientiā: siuè postea illa causa, & medium fit causatum, & habeat esse ab alio, nihil impedit quin propositiones confectæ ex tali medio sint immediatæ; Quod etiam causa immediatè insit subiecto probo, quia in demonstratione propter quid propositiones debēt esse per se, minor autem necessariò est semper in primo modo: at cōstat quod propositiones de primo modo dicendi per se sunt immediatæ, quia in his prædicatum, vel est tota definitio, vel pars definitionis subiecti: at nec definitio, neque partes definitionis sunt demonstrabiles de definito per aliquā causam, quia quod quid est non demonstratur de eo, cuius est, vt probat Aristoteles in secundo Post. licet è posteriori illas adinuenire possimus, vt suo loco dicam: sed hæc non est probatio, quæ faciat propositionem mediatam, quia sic etiam prima principia declarantur, cū itaque in demonstratione propter quid causa sit immediata, & causa per se primo modo insit subiecto, est dicendum quod etiam sit potissima, & habeat omnes cōditiones potissimæ, & perfectissimæ demonstrationis. Dat aliam responsionem; & inquit, quod demonstratiō propter quid, & potissima nō habent principia nota eodem modo, quia potissima habet illa nota per sensū absque vlla demonstratione quia, sed demonstratio propter quid habet illa nota per demonstrationem quia. *Secunda responsio.* Contra vel iste Vir intelligit quod in demōstratione potissima principia sint nota nobis sensu, idest confuso modo, & hoc esset maximum absurdū, vel intelligit quod sunt nobis nota distinctè, & tunc eodē modo nota sunt in vtraque demōstratione, vt dictum est: quod si velit dicere quod intellectus noster percipiat hanc cognitionem distinctam principiorum immediatè ex sensu, hoc falsum est, quia cognitio distincta habetur nō necessariò post cōfusam: confusa autem originatur in nobis quidem per ministerium sensuum: attamen sensus causas ostendere non potest, quia ad effectus sensibiles se extendit: sed intellectus mediante demonstratione, quia illas causas adinuenit, & tandem actu facta multa collatione effectus ad causam distinctè cognoscit causam, & sic progreditur ad demonstrādum effectus per causam, & facit illa principia. Verum illud profectō est, quod principia distinctō modo cognita quandoque ipsomet sensu comprobantur, sed hoc sic intelligitur quod sensu comprobantur, idest experientia, & demonstratione quia, quæ est per sensata media: attamen solo sensu non possunt sic sciri. *Reijcitur.* Respondet etiam quod falsum est in omni demonstratione propter quid principia esse secundum quod ipsum, vt patet quando posita causa ponitur effectus, non è conuerso, nam in his potest fieri demonstratio propter quid, quæ tamen non erit potissima, & exemplificat de igne, & illuminatione, nam posito igne ponitur illuminatio, non è conuerso, & sic per ignem tanquam per causam possumus demonstrare illuminationem: hæc non erit demōnstratio potissima, quia termini non sunt pares, neq; reciprocantur. *Alia responsio.* Ad hoc argumētum, & responsionem respondetur ex Arist. 2. Poste. à textu 90. vsque ad 97. vbi apertè Aristot. tractat hanc quæstionem, vtrum, *Reijcitur.*

reci-

reciprocetur cũ effectu, & cõcludit in tex. 94. quod cum cauſa eſt immediata ſemper effectus, & cauſa reciprocantur. Vnde ad propoſitum cum ipſi dicunt, quod demonſtratio propter quid eſt per immediatam, & proximam cauſam (neque enim dicere poſſunt quod ſit p causã remotã, quia ſic eſt demonſtratio quod) ſequitur quod in ipſa ſunt termini reciproci. Ad exempla illa ꝙ poſito igne ponitur illuminatio, non è conuerſo reſpondeo ex eodem met. Ariſtotele ſecundo Poſt. ex 97. ubi aperte ſoluens dubitationem cur quandoque non uideatur cauſa reciprocari cum effectu, ait quod eſt, quia non aſſignamus propriam cauſam proprio effectui, neque facimus problema vniuerſale, ſed aſſignamus paſſionem generis alicui ſpeciei illius generis, quemadmodum euenit in propoſitis exemplis; nam illuminatio non eſt propria paſſio ignis; ſed alicuius vniuerſalioris, quod eſt genus ad ignem, & ad aſtra, quod forſan eſt ignotũ, hinc fit quod non eſt reciprocatio.

Confutatur quarta differentia, & rationes pro Aueroiſtis ſoluuntur. Cap. V.

Aduerſus vltimam differentiam, quæ deſumitur a quæſito, arguitur primo ex dictis in præcedenti cap. cum demõſtratio propter quid, & potiſſima ſint vna met ſpecies demonſtrationis, & habeant eadẽ principia, & medium, eandem concluſionem parere eſt neceſſe; & ſic non poſſumus dicere quod potiſſima facit ſcire quod, & propter quid & demonſtratio propter quid; Secunda ratio eſt contra hanc differentiam proprie. Nulla demonſtratio poteſt oſtendere propter quid de effectu, niſi etiam oſtendat quod eſt de illo effectu, ergo ſi demonſtratio propter quid oſtẽdit de effectu propter quid, etiam oſtendit quod eſt: Antecedens probatur, quia quæſtio quid eſt includit ſi eſt, & ſecundum propriam naturam quid eſt præſupponit quod eſt. Sed forſan dicet quod iam erat notum quod eſt; ideo talis cognitio per demonſtrationem propter qd non acquiritur. Contra quando ſcimus rẽ per cauſam quod eſt, tunc ſcimus perfecte, & diſtincte; ſed cum ſcimus rem, non autẽ

Contra quartã differentiam.

per cauſam, ſcimus confuſe. Ad propoſitũ cum autẽ demonſtrationem propter quid ſcimus de re quod eſt ſcimus confuſe; cum vero habemus demonſtrationem propter quid, tunc ſcimus diſtinctè. Ecce quod demonſtratio propter quid facit ſcire quod eſt; licet prius quoquo pacto, idest confusè ſciremus quod eſt.

Bernardinus Perrella loco ſupra citato cap. 13. his rationibus reſpondet ad primã quod nullius eſt roboris, quoniam ipſe probauit quod differentia a medio ſumpta ſit vera differentia, & propterea ex illa colligitur hæc ultima, & ita ſicuti nos ex illius cõditionis deſtructione deſtruximus hanc vltimã; ille ex conſtructione illius extruxit hãc ultimã; ſed cũ nos iã ſupra oſtendimus illã conditionẽ eſſe nullã, & rationes Perrellæ in reſponſione refutauerimus, remanet hæc nr̃a poſitio clara, & hæc ratio in ſuo robore. Ad ſecundam reſpondet nos ꝙ demonſtratio eſt adinuenta propter nos, ut illa mediãte cognoſcamus illud, quod eſt nobis ignotum, & hic fuit ſcopus ſapientũ, qui demõſtrationẽ adinuenerunt; ſi ergo, quod eſt, prius notum nobis eſt, abſurdum eſt dicere, quod illud per demonſtrationem acquiramus, nam ſi eſt iam notũ, qũo per demõſtrationem innoteſcit? & quod dr̃ ſi eſt includi in quid eſt, intelligendum eſt, qđ non poſſumus quærere quid eſt, niſi prius ſciamus quod eſt, non autem quod cognoſcendo quid eſt cognoſcamus etiam quod eſt. Contra, hanc reſponſionem accipio pro argumento, & ſic reflecto. Sapientes adinuenerunt demonſtrationem, ut ſciremus diſtincte qđ vel ignorabamus omnino, vel tantũ confuſo modo ſciebamus; ſed ſic eſt quod per demonſtrationem propter quid, & cauſæ tantum venimus in cognitionem diſtinctam de effectu quod eſt, quod prius ignorabamus diſtincto modo, licet confusè ſciremus; ergo demonſtratio propter quid facit ſcire quod eſt, maior non poteſt negari; neque enim dicerent, quod demonſtratio adinuenta ſit propter cognitionem confuſam, minor etiam patet, quia licet per ſenſum cognoſcã quod effectus eſt, tamen quo ad non ſcio per cauſam, ſcio cõfuſo modo, neque ſum omnino certus.

Reſponſio Perrellæ.

Reijcitur.

Ad primum pro Aduerſarijs negatur illa differentia, ſcilicet ꝙ demonſtratio ꝑpter quid

Ad primam rationem Aduerſarij

Ad secundam. quid ostendat solum propter quid & demõstratio potissima quod est, & propter quid est, quia iam dixi quod hæc differentia est nulla ad secundã rationẽ ex Aristotele tex. 178. primi libri Post. respõdeo, quod Aristoteles ibi non ponit tertium membrum, sed inquit solũ, quod præstantior est illa scientia, qua cognoscimus simul qd est, & quid est, quã illa qua solùm cognoscimus quod est, & nihil aliud dicit, hoc autem nihil nobis obest; nõ enim apponit aliud membrum, vt illi dicunt, scilicet, quod scientia, qua cognoscimus quod, & propter quid simul sit præstantior scientia qua cognoscimus solũ propter qd est; ideò hæc demonstratio non habetur. *Ad tertiam.* Ad tertiam dico quod Aristoteles ibi ait quod aliquando scimus quod est solum, & tunc quærimus vlterius propter quid; sed quandoque contingit, quod dum quærimus an sit, simul cognoscamus propter quid; quia dum quærimus, an sit, inuenimus causam ꝓpter quã res sit & sic simul scimus vtrunque. Modò ex hoc non habemus quod quandoque sciamus solum propter quid & ignoremus quod est. *Ad quartam.* Ad aliud Petrellæ dico quod Aristoteles ait in vtroque loco quatuor genera causarum ingredi demonstrationem propter quid, & sic in vtraque sunt eadem media; Quomodo autem distinguantur demõstrationes propter quid, & vna sit perfectior alia, dicetur in proprio Theoremate de hac re. Cum ait in quarto cap. primi Posteriorum includi quartũ modum, dico quod immò excluditur tam à demonstratione propter quid, quam à potissima, quia licet sit causa efficiens, non tamẽ est causa efficiens interna, & necessaria, vt clarius dicemus in quæstione de medio demonstrationis. *Ad quintam.* Ad quintam dico, quod non datur illa causa, quæ sit nota naturâ, & non sit nota nobis, ex qua possit fieri demõstratio; sed omnis causa quæ est medium in demõstratione propter quid est nota natura, idest nota nobis distincto modo, & sic est eadem, quæ est medium in demonstratione potissima; sed hæc quæ pertinent ad mediũ demonstrationis; clarius habentur in quæstione de medio demonstrationis.

THEOREMA XI.

Demonstratio quia, siuè ab effectu debet dici demonstratio.

Explicatur, & comprobatur propositum. Cap. I.

EX dictis à Scoto quæstione 7. quolibetali in initio vt supra diximus, dum de regressu, & speciebus demonstrationis locuti sumus, dici post quid senserit Scotus de hoc quæsito, licet illud ex professo nõ tractauerit; eodem etiam loco habemus rationem efficacissimã ad tuendam suam opinionẽ. *Opinio Scoti.* Ait quod duę sunt species demonstrationis, scilicet demonstratio per causam, & demonstratio per effectum, & rationem adducit, quia omnis veritas non euidens probatur per veritatem euidentem deductam ex causa, vel ex effectu; nam vt etiam Scotus ibi dicit contingere potest quod effectus sit mihi notus per experientiam, & tamen nescio propter quid, & sic ex hac cognitione experimentali habeo cognitionem alicuius veritatis euidenter de illo effectu, & sic ex veritate deducta ex hoc effectu possum procedere ad cognitionem causæ; vndè per multam inquisitionem sic solemus venire in cognitionem distinctam causę illius effectus: aliquando etiam habita cognitione causæ vel ꝑ demõstrationẽ qa vel ex aliqua cognitione alicuius alterius rei scimus aliquas veritates euidẽter de illa causa, scilicet aliquas propositiones, ex quibus postea venimus in cognitionem effectus distinctè, & propositionum notificantium effectum distinctè. Ex his deduco Scotum sensisse demonstrationem ab effectu esse veram demonstrationem, quia in ipsa est necessarius annexus, & illatio vnius veritatis ad aliam; etenim in ipsa veritas non euidens de causa proxima, demonstratur ex veritate euidenti deducta ex effectu proximo; omnis autem syllogismus in quo est connexus necessarius propositionum, & veritatum, est vera demonstratio. Vndè Aristoteles in primo post. adinuenit tot conditiones in demonstratio-

ne propter quid, vt quod esset ex veris, primis, & cætera, & quod essent de omni, per se, & cætera vt essent necessariæ; nam cũ principia habent illas conditiones sunt necessaria, & illatio in illis est vera, & necessaria; si itaque in demonstratione ab effectu ad causam illatio est necessaria, vt dictum est, sequitur, quod demonstratio sit vera demonstratio, quia est necessaria ratione materiæ; non est tamen ita excellẽs sicuti demonstratio propter quid, quia nõ parit tam nobilem scientiam; nobilior enim cognitio est cum scimus per veritatẽ deductam ex causa, quam cum scimus per veritatem deductam ab effectu, licet vtrinque sint connexus necessarius. Possumus itaque in hunc modum argumentari.

Ratio prima. Ille syllogismus est demonstratio, qui est ex euidenter veris, & necessarijs inferentibus conclusionem veram; demonstratio ab effectu est huiusmodi, ergo. Maior probatur; quia non alia de causa demonstratio propter quid est demõstratio, nisi quia est ex veris euidenter, & necessariò inferentibus conclusionem: cum enim habent omnes illas conditiones sunt necessariæ causæ conclusionis. Minor probatur, quia propositiones demonstrationis, quia sunt experientia notæ, & cognitæ habent etiam necessarium connexum cum veritate demonstrata, quia ab effectu proximo ad causam proximam est necessarius connexus, vt patet de exemplo Aristotelis in 10. cap. primi Posteriorum, quod est hoc, Omne nõ scintillans est prope, Planetæ non scintillant, ergo Planetæ propè sunt, maior est propositio vera deducta ex effectu, scilicet ex non scintillare, quod est medium; similiter, & minor, quæ nobis ambæ experientia notæ sunt; per has veritates probamus hanc veritatẽ de Planetis quod propè sunt, quæ est veritas pertinens ad causam; nam propè esse est causa non scintillandi.

Notandum est autem hic, quod illæ duæ propositiones maior, & minor sunt certissimæ, quia notæ sunt experientia, & qua generatur scientia; in illis etiam est euidens illatio quando vna sumitur sub altera, & sic apparet, quod talis syllogismus est demonstratio verissima. Hanc opinionẽ sequuntur omnes Latini, & Auerroistæ.

Auicennas oppositã sententiam tenet. Auicennas tamen contrariam partem tutatus est duabus rationibus; prima est hæc, *Prima ratio.* omnis demonstratio est argumentum necessarium, & constans ex propositionibus necessarijs; at syllogismus ab effectu non est ex necessarijs, ergo non est demonstratio, maior patet; nam solum illos syllogismos appellamus demonstrationes, qui sunt necessarij, & ex propositionibus necessarijs, minor probatur in demonstratione ab effectu accipimus effectum, siuè proprium accidens inherere subiecto, & per hunc effectum probamus causam inesse subiecto; at quod effectus inhereat subiecto necessariò, est nobis ignotum, quia non possumus hoc scire certè, nisi cognoscamus causam (causa enim est ratio cur accidens propriũ necessariò insit subiecto) ergo demonstratio ab effectu non est ex certissimis, & necessarijs, & sic non est demonstratio. *Secũda* Secundò sic. Demonstratio est syllogismus faciens scire; at hic syllogismus ab effectu non facit scire, ergo non est demonstratio, maior patet ex definitione formali demonstrationis assignata ab Aristotele secundo cap. primi Post. quæ est, Demonstratio est syllogismus faciens scire, minor probatur ex definitione scire; nam scire est rem per causam cognoscere; at in tali demonstratione non scimus per causam, sed per effectum, ergo non est demonstratio.

Ad primam. Ad primum argumentum, ad minorem dico quod accipimus quidem effectũ inherere subiecto: sed cum subiufert, q̃d hoc est nobis ignotum, quia solum hoc scitur per causam; dico quod scimus per experientiam talem effectum inesse tali subiecto, licèt non sciamus per causam: experientia autem est certior cognitio, quam si sciremus per causam; est enim radix scientiæ experientia; & ideò tales propositiones notæ experientia sunt certissimæ, & fundamentum scientiarum.

Contra hanc responsionem potest quis dicere, quod non valet, quod illæ præmissæ sint notæ experientia, quia non omnes propositiones notæ experientia sunt necessariæ, & essentiales: nam experientia notum est omnem Coruum esse nigrum: non tamẽ hæc propositio est necessaria, sed accidentalis, Respondeo, quod experientia notum est Coruum esse nigrum; sed nõ est notum hanc esse proprietatem Corui esse nigrum;

immò scimus experientia quod est ei accidens commune; non enim soli Coruo competit nigredo, sed alijs, modò in demonstratione ab effectu quando ab effectu procedimus ad causam ex experientia notum est tale accidēs esse propriū tali subiecto, itaquod illi soli, & semper competit, & hæc cognitio est certissima, & fundamentum sciētiæ; vndè cum experientia est nobis notum, qđ aliquod accidens inest alicui subiecto soli, & semper certiori modo scimus, quā si sciremus per causam, licèt non sit nobilior; vndè ex talibus experientijs fit scientia, & talis cognitio æquiualet cognitioni p causam. Ad secundum argumentū negatur minor; ad probationem dicitur, quod duplex est scientia strictè accepta, & largo modo sumpta, prima est cognitio per causam certam, at secunda est cognitio certa, sed non per causam, & ideò non ita perfecta; tunc dico, quod syllogismus ab effectu non parit scientiam primo modo dictam, tamen parit scientiā secūdo modo dictā, quæ pro tanto potest dici scientia, quia est cognitio certa.

Ad secūdum.

THEOREMA XII.

Scientia subalternata præ sortim habēt duas conditiones. prima quod notitia principiorū scientia subalternātis sunt causa notitia scientia subalternata, secunda quod conclusiones subalternata sunt diuersa à conclusionibus subalternatis.

Exponitur sententia Scoti, & Aristotelis. Cap. I.

Scotus.

Scotus in primo sent. in prologo q. 4 an Theologia sit scia, & 3. dist. 24. q. 1. multa de his scientijs dicit, & multa etiam supponit tamquā cōiter cōcessa, sed precipuè duas conditiones habere dicit, prima quod notitia principiorū sciē subalternantis dēt esse causa notitiæ principiorū scientiæ subalternatæ. Secunda quod conclusiones subalternatæ sunt diuersæ à conclusionib' subalternantis; non. n. sunt de ijsdem cōclusionibus, quia sunt diuersæ. Superaddit, quod ad hoc vt aliqua scientia dicatur subalternata, non sufficit si subiectum eius cōtineatur aliquo pacto sub subiecto alterius sciētiæ, sed requiritur quod sumat principia ab illa scientia superiori ad probandum suas conclusiones. Addit insuper, quod maioris momenti est, quod nihil refert neque spectat ad subalternationem si principium aliquod in aliqua scientia perfectius, & clari' cognoscatur ab alia cōiori scientia, quam illamet scientia, in qua est principiū, quia hoc non facit scientiam clarius cognoscentem subalternare sibi scientiam obscurius cognoscentem illud principiū, exēpli gratia Metaphysicus cognoscens distinctè qđ ditatem lineæ, perfectius cognoscet aliqđ principium immediatum lineæ, quam Geometra obscurè, & inconfusò cognoscens lineæ quidditatem, non tamen per hoc Metaphysica subalternat sibi Geometram, vt cōiter conceditur: Hæc, & multa alia dicit, quæ qm apud sectatores D. Thomæ suspecta sunt, vt cognoscātur esse vera, oportet videre quæ sint conditiones, & quæ sit natura scientiarum subalternatarum secūdū quod de illis locutus est Arist. Tres conditiones explicant naturam, & conditionem scientiarum subalternarum, prima est, qđ subiectū scientię subalternatæ sit sub subiecto scientiæ subalternantis, quę colligitur ex tex. 100. & 101. primi Post. sed clari' ex tex. 69. dum enim ibi docet Aristo. quod in scientijs non dēt fieri transitus de vna sciētia ad aliam, sed quod quælibet scientia debet habere ppria principia; excipit ab hac regula sciētias subalternas; dicit enim ibi, quod quando sunt scientiæ eiusdem cognitionis, & eiusdem generis, tunc habēt principia cōia; sed quando non sunt eiusdē cognationis, sed diuersę, non sunt tñ omnino diuersæ, sed sunt, vt Musica, & Arithmetica, eodem modo se habent, ac si essent eiusdem cognationis; solùm differunt in hoc, quod sciētia superior habet propter quid; inferior verò habet solum quia, & rōnem adducit, quia subiectum inferioris est idē, quod subiectum superioris; solum differt in hoc, quod est alteratum, id est differt solùm hoc subiectum inferioris à superiori', quia est contractum per differentiam accidentalem ad illam inferiorem scientiam; adeò quod non est mutatū illud subiectū, sed solùm alteratum in scientia inferiori. Ex

Tres cōditiones scientiarū subalternarum.

Ex eo itaque tex. colligitur, quod subiectum scientiæ subalternatæ est sub subiecto scientiæ subalternantis; colligitur etiã secunda conditio scientiarum subalternatarum, quę est, quod subiectum inferioris addat differentiam accidentalem subiecto superioris, & illud contrahat per illam differentiam. Tertia conditio est, quod inferior accipiat principia à superiori, scilicet a subalternante, quia in eodem tex. vt dixi, ait in talibus scientijs, quæ sic sunt cognatæ principia esse eadem, solùm intercedere hanc differentiam, quod superior facit scire propter quid conclusiones inferioris; sed inferior facit eas scire tantum quia; ex quo clare habetur, quod subalternans largitur principia ad ostendendum conclusiones a priori scientiæ subalternatæ; Vnde Musica per se non ostendit suas conclusiones a priori; sed per principia Arithmericæ, cui subalternatur; solùm illas ostendit a posteriori; Istæ conditiones conceduntur ab omnibus; sunt enim expresè ab Aristotele assignatæ: tamen circa earum intelligentiam est aliqua dissensio, & maximè circa secundam conditionem, & difficultas est hæc, an illa differentia accidentalis, per quam subalternata contrahit, & alterat subiectum subalternantis se teneat ex parte materiali subiecti, vel potius ex parte formali subiecti: ita quod dum dicimus Musicam accipere ab Arithmetica numerum, & illum contrahere per differentiam hanc, vt in sonis versatur illa differentia, vt in sonis sit modus considerandi numerum in Musica, & propterea sit ratio formalis Musicæ, vt dicamus Musica versatur circa numerum, vt in sonis est: vel potius illa differentia non se teneat ex parte modi considerandi, sed ex parte materiali, & rei consideratæ: ita quod dicamus; Musica considerat numerum sonorum, vt numerum: sic enim illa conditio accidentalis habebit rationem materiæ, & rei consideratæ, non rationem modi considerandi, quia Musica habet pro re considerata numerum cum alteratione, vt sonorus, & sic differt accidentaliter ab Arithmetica, sed habet eundem modum considerandi, quia considerat numerum sonorum vt est numerus. Zabarella libro de tribus præcognitis sustinet secundam opinionem hac ratione; quia si illa differentia sensibilis habeat rationem modi considerandi; tunc sequeretur, quod scientia subalternata Mathematicę nõ esset Mathematica, sed pars scientiæ naturalis. Probatur consequẽtia, quia sicuti omnis res a forma constituitur; ita omnis scientia constituitur in esse a modo considerandi; sonus autem, qui est differentia cõtrahens numerum est res naturalis, ergo Musica esset scientia naturalis, non Mathematica, & sic non posset verificari id, quod dicit Aristoteles Demonstrationes Musicas, & aliarum scientiarum subalternatarum fieri ex principijs desumptis ex superiorib. scientijs subalternãtib. quia tunc fieret transitus de genere in genus. Sed hæc opinio non mihi videtur sustinenda, quia certum est, quod illa differentia adueniens subiecto subalternantis, illud subiectum restringit, & contrahit: itaquod in subalternata non est amplius subiectum in illa latitudine, & cõmunitate, sub qua erat in superiori; modò contrahere est officium differentiæ, & modi considerandi: non autẽ materiæ. ergo illa differẽtia se tenet ex parte formæ, & modi cõsiderendi. Ad illam rationem dico, quod illæ scientiæ subalternatæ, vt Musica, & Perspectiua, quæ per differentias sensibiles contrahunt subiectum superioris appellantur ab Aristotele secundo Physicorũ tex. 20. magis naturales, quam Mathematicæ; ideò dico quod sunt partim Physicæ, & partim Mathematicæ, quia res considerata est Mathematica, modus considerandi est naturalis, quia res Mathematica contrahitur per differentiam sensibilẽ, quæ est naturalis, vt numerus personum; & quia principalius est modus considerandi, hinc ait Aristoteles, quod sunt magis naturales, quàm mathematicæ, & magis confirmatur hæc positio, quia certum est, quod scietia subalternata distincta est a subalternante, sunt enim diuersæ scientiæ, licet sint cognatæ, sed distinctio est a forma, & à modo considerãdi, vt Zabarella quoq; loco citato ait, sed sic est, quod differentia, per quam differũt istæ scientiæ ab inuicem, est illa differentia accidentalis, ergo illa habet rationem formæ, & se tenet ex parte modi consideãdi, nõ ex parte materiæ. Ad illam obiectionem, quia tunc non videtur, quod scientiæ subalternatæ possint accipere principia à sub-

Difficultas.

Opinio Zabarellæ, & eius ratio.

Reijcitur.

Ad rationem Zabarellæ.

Ad rationem ipsam.

à subalternantibus, quia sunt diuersæ, nã in his duabus Musica, & Arithmetica vna esset naturalis, altera Mathematica, ergo fieret transitus de genere in genus; Respondeo, quod licèt sint diuersæ scientiæ, non tamen sunt omnino diuersæ, sed sunt cognatæ, quia sunt de eadem re considerata, quæ in inferiori quoquo pacto alteratur, & quia hæc differentia est parua, & accidẽtalis; hinc fit quod nõ sunt penitus diuersæ, & quò ad rem, & quò ad modũ sicut sunt scientiæ non subalternatæ, vt Geometria est de linea, Arithmetica de numero, Methaphysica de ente, vt ens est, naturalis Phylosophia de corpore naturali, vt naturale: de his enim patet, quod sunt maximè differentes, & nullo pacto cognatæ. Verùm circa dicta oritur nõ leuis dubitatio; nam non videtur reperiri aliquod discrimen inter scientias subalternas, & non subalternas, nam & illæ scientiæ non subalternæ, sæpe considerant subiectum superioris scientiæ, sed sub alio modo, & alia ratione, vt Mathematica considerat ens vt quantũ, & sic cõsiderat idem subiectum materiale, quod Methaphysica, sed sub alio modo, q̃a Methaphysica considerat ens, vt ens, Mathematica, vt quantum; & hæc differentia videtur accidentalis, quia quãtitas est accidens, & sic Mathematica videtur esse subalternata Methaphysicæ, quod tamen falsum est; idem dicere possumus de naturali Phylosophia, & de alijs. Ad hoc dubium breuiter respondet Zabarella, quod licèt versentur circa eandem rem, tamen habent diuersum modum considerandi, & sic sunt scientiæ diuersæ; subalternæ autem retinent eundem modum considerandi, ideò hoc est verum discrimen, & regula seiungendi subalternas, à nõ subalternis. Nos verò, qui iudicamus illam differentiam accidentalem se tenere ex parte formæ, & modi considerãdi, non possumus respondere eo modo; ideò dicendum, quod sicut non quælibet differentia aduenieñs generi illud facit speciem, sed solum essentialis ita non quælibet differentia aduenieñs rei consideratæ in aliqua sciẽtia variat illam, & facit aliam speciem subiecti, & consequenter aliam scientiam de illo; sed solùm differentia essentialis. Ideò dico, quod scientiæ nõ subalternæ si habẽt rem eandem consideratam, addunt illi differentiam essentialem, & sic variant illam, & contrahunt illam, rem consideratam ad aliam speciem entis, & ideò sunt postea diuersæ scientiæ, sed subalternæ solùm addunt accidentalẽ, quæ non variat essentiam rei, & sic non sunt diuersæ omninò, sed solùm accidentaliter diuersæ. Hinc patet discrimen inter sciẽtias subalternas, & non subalternas, quia non subalternæ vel sunt de rebus consideratis, & modo considerandi diuerso, vt Arithmetica, & Geometria, vel si sunt de eadem re considerata, tamen sunt de diuerso modo considerandi: sed hic modus est differentia essentialis diuidens illam rem consideratam, & faciẽs illam aliam speciem. Vndè superior erit de genere, inferior de specie, vt patet de Methaphysica, & Phylosophia naturali, quia Methaphisica est de ente in communi, naturalis est de specie vna entis, scilicet de corpore naturali, & quia diuersa est scientia generis à scientia speciei, vt de animali, à scientia de homine; & pendet à diuersis principijs vt patet, hinc fit, quod istæ scientiæ non sunt subalternatæ, sed omninò diuersæ, at scientiæ subalternæ sunt de eadẽ re, solum ei addunt illam differentiam accidentalem modo prædicto, quæ differẽtia virtualiter continetur in subiecto superioris, & sic virtualiter quoque in scientia superiori continetur cognitio inferioris sciẽtiæ. Genus autem non continet virtualiter inferius, sed potentiæ; ideò scientia de genere non potest gignere scientiam de specie, licèt præ requiratur, sed per se sola non potest, quia species pendet ab alio, quam à genere scilicet à differentia; ideò scientiæ non subalternæ non possunt præbere sua principia alijs scientijs, quia nullo modo cognatæ sunt, sed solùm subalternæ. Hinc fit quod subalternans largitur principia subalternatæ, quia sunt de eodem ferè subiecto aliqualiter alterato, vt visum est.

Dubiũ. *Solutio Zabarellæ.* *Alia solutio.*

Ostenditur veram esse opinionem Scoti.

Cap. II.

Cõditiones sciẽtiarum subalternarum Scotũ. Scotũ.

DEclarata natura scientiarum subalternarum secundum opinionem Aristotelis veram, patet conditiones à Scoto assignatus esse rectè assignatas; prima erat, q͠d scientia subalternans probare debet princi-

pia

pia subalternatæ siue quod notitia principiorũ scientiæ subalternãtis debet esse causa notitiæ principiorũ subalternatæ. Hęc conditio patet ex secunda conditione Aristotelis assignata de his sciẽtijs, quæ erat, quod subalternata accipit principia à subalterante, & ratio istius conditionis patet ex dictis in declaratione naturæ harum scientiarum: nam inferior non potest ostendere propter quid de suis cõditionibus, sed solùm quia, & ratio est, quia subiectum inferioris pullulat à superiori, immò nihil aliud est, nisi subiectum ipsum superioris cum aliqua parua alteratione. Hinc apparet quoque confutatio opinionis illorum, qui asserunt subalternatam sciẽtiam posse dari quæ sit cognitio per principia sua tãtùm credita, non tamen euidenter cognita, vt est opinio D. Thomæ in materia de subalternatione Sacræ Theologiæ: nam si sciẽtia subalternata non potest ostendere suas conclusiones à priori nisi per principia subalternantis, habens scientiam subalternatã necessariò euidenter cognoscere debet illa principia subalternantis: alioquin nõ cognoscens talia principia nõ poterit scire p p q̃d de cõclusionib⁹ subalternatæ: vel ergo sciã subalternata nõ erit sciã, sed fides, si est scientia necessariò oportet, quod euidenter sciat illa principia subalternantis: quod si qs dicat: Subalternata supponit illa principia vera ex subalternante, in qua probantur, & ideò illa credit, sicuti euenit de alijs scientijs, quæ supponunt pro veris sua principia, & illa credunt, & tamẽ sunt scientiæ: Cõtra nulla cognitio vnquã erit scientia si non habeat euidentiam principiorum, quia magis scire debemus principia, quàm conclusiones: conclusio autẽ est cognitio necessaria, quod res aliter non se possit habere, ergo multò magis scire debemus principia ex Aristotele primo Post. c. 2. propter vnum quodque tale, & illud magis: ideò dico ad argumentum, quod licèt addiscens aliquam scientiam ipse supponat illa principia, tamen oportet, quod illa principia habeant euidentiam ex terminis in illa scientia, in qua supponuntur: alioquin non poterunt parere scientiam, quia euidentia ex terminis necessariò comitatur habitum illum cognitionis, qui dicitur scientia. Ad propositum licèt

D.Tho.

Respõs.

subalternata supponat sua principia: tamẽ oportet, quod illa habeant euidentiam ex terminis in superiori scientia, in qua supponuntur, scilicet in subalternante, alioquin non esset scientia hæc inferior scilicèt subalternata, & habens scientiam subalternatam, & non cognoscens euidenter principia supposita in scientia superiori, non potest dici propriè sciens: dicitur tamen talis communiter sciens, quia si vellet scire hæc principia subalternatæ, potest discere subalternantem, ex qua postea euidẽter potest cognoscere principia subalternatæ, & sic contingere potest, quod quis sæpe sciat subalternatam, & etiam subalternantem scientiam: at non potest fieri, q̃d verè, & propriè sciat subalternantẽ, & ignoret principia subalternantis. Dicendum est itaque, quod sicut scientia subalternata nõ est scientia, nisi sua principia habeant euidentiam in superiori scientia; ità neque sciens scientiam subalternatam vnquã verè dici potest sciens, nisi cognoscat principia subalternatæ euidenter, scilicet ex notitia terminorum: sed ille habitus erit fides, quia scilicèt vera esse principia illius scientiæ credit. Hinc manifesta redditur secunda cõditio Scoti, quæ erat, quod subalternans, & subalternata non sunt de eisdem conclusionibus, quia si inferior est diuersa à superiori, quia est de subiecto eodem, sed sub differentia accidentali, sequitur, quod conclusiones quoque erunt diuersæ. Patet etiam veritas tertiæ conditionis: non enim sufficit ad subalternationẽ, quod subiectum vnius scientiæ sit subiecto alterius, quia hoc quoque reperitur in nõ subalternis, sed aliæ duæ conditiones assignatæ ab Aristotele quoque requiruntur. Patet etiam quarta conditio, quod clarius cognoscere non facit subalternationem, quia subalternans non cognoscit clarius conclusiones subalternatæ, quàm ipsamet subalternata, nam vtraque per eadem principia cognoscit illas conclusiones, & sciens conclusiones subalternatas, si debet esse verè sciens, & non habere fidem, oportet, quod cognoscat euidẽtiam principiorum ex terminis, sicuti sciens subalternantem. Præterea probatur, quod clarius cognoscere nõ sit conditio scientiarum subalternarum, quia Metaphysica clarius, & distinctius co-

Secunda conditio.

Tertia conditio.

Quarta conditio.

cognoscit principia scientiæ naturalis, quã ipsa Philosophia naturalis, quæ illa cognoscit tantum in confuso, & tamen non dicimus, quod Metaphysica sit scientia subalternans respectu Philosophiæ naturalis.

THEOREMA VII.

In demonstratione potissima solùm definitio subiecti est medium.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scotus. EX varijs locis super quattro sent. elicitur sententiã Scoti fuisse definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, & etiã 2. sent. dist. 3. quæst. 6. soluendo vltimum principale ad M. ait apertè, quod definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Item in 3. dist. 14. quæst. 2. ait ex Aristot. 1. Poster. quod de subiecto debemus præsupponere quid est, & adducit rationem, quia in ratione, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota scientia de subiecto. Hæc eadem sententia habetur in Prologo quæstione de subiecto in principio, vbi ostendit, quod subiectum virtualiter continet omnes veritates scientiæ, cuius est subiectum, & multis alijs in locis eadem sententia habetur: ex quibus apparet secũdum Scotum, quod definitio subiecti est medium in demõstratione propter quid, & potissima, siquidem à medio pendet scientia: ipse autẽ ait scientiam pendere à definitione subiecti, tãquã à causa propria. Item in prologo quæst. 1. tertio argumento contra Philosophos: vbi probat quod nõ possumus cognoscere proprietates substantiarum abstractarum, adducit hanc rationem quòd non possumus illas proprietates cognoscere à priori, & ꝓpter quid, id est propter causam, quia nõ cognoscimus substantiam illarum proprietatum: vndè si cognosceremus illam substantiam quidditatiue: tunc etiam ꝓpter quid cognoscerem⁹ illas proprietates: Per hoc autem vult dicere, quod definitio substantiarum abstractarum est causa cognitionis suarum proprietatum, & est medium in demonstratione propter quid, & quia ignoramus talem definitionem; ideò tales passiones non possunt sciri à nobis propter quid. Hanc sententiam clarè habemus in quæstione illa de medio demonstrationis in illis quæstionibus super libros Posteriorum, quæ editæ sunt sub nomine Scoti; has enim potius esse alicui⁹ Scotistæ existimo, quam ipsiusmet Scoti; sed vtcũque sit, hæc est Opinio Scoti, quod medium in demonstratione potissima sit definitio subiecti, q̃ comprobatur hac potissima ratione, & desumitur ex dictis varijs Scoti supra citatis. In demonstratione potissima semper demõstratur propria passio de subiecto, siuè inhetere subiecto, hoc stante sic arguitur. Illud est medium in demonstratione potissima, quod est causa proxima inhærentiæ passionis propriè cum subiecto; sed sic est, quod definitio subiecti est causa inherẽtiæ talis passionis propriæ cum subiecto, ergo definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Suppositum in hac ratione est clarum, quia accidentia communia non demonstrantur de aliquo per demonstrationem, quia non pertinent ad sciẽtiã; solùm ergo accidentia propria demonstrãtur, maior rationis patet ex definitione scire, & ex conditionibus demonstrationis. minor probatur, quia propria passio fluit à principijs intrinsecis subiecti, ergo solũ principia intrinseca subiecti, scilicet materia, & forma, quæ integrant definitionem sunt medium, & causa simul istius passionis, & consequenter solùm definitio subiecti est medium in demonstratione potissima. Hinc possumus etiam arguere, quod definitio passionis non potest esse medium, quia tàm passio, quàm definitio passionis, cum sint vnum, & idem definitio, & definitum, pendent à definitione subiecti. Tertia ratio est, quia tunc esset petitio principij in demõstratione potissima, si definitio passionis esset medium; ratio est, quia idem est definitio passionis, quod ipsamet passio; & sic non est notius, quod definitio passionis insit subiecto, quã quod passio ipsamet insit. Hæc est positio certè Scoti, quæ etiã mihi re vera verissima videtur; sed quia à multis reijcitur, & variæ positiones adinuentæ sunt; ideò quomodo eam labefacta-

Prima ratio.

Secũda ratio.

Tertia Ratio.

re

re laborauerint alij, & quas opiniones veras asseruerint, in mediũ adducere oportet vt quilibet Studiosus iudiciũ proferre possit.

Rationes Aduersariorum contra sententiam Scoti. Cap. II.

Contra hanc opinionem arguit Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 3. primò sic. Scientia, quæ acquiritur in demonstratione potissima est scientia affectionis non subiecti, quia subiectum omnino præcognoscitur; hoc supposito tunc sic, ergo medium in demõstratione, quæ parit scientiam passionis debet esse causa passionis: at definitio passionis includit causam passionis, ergo definitio passionis est medium, non definitio subiecti. Suppositum primum est clarũ per se; maior etiam patet ex definitione scire, nam scire est rem per causam cognoscere. Oportet ergo, quod res cognoscatur per causam, & sic medium debet esse causa, minor probatur à Zabarella libro 4. de Methodis cap. 14. nam definitio accidentis si debet esse perfecta, necessariò includit causam, per quam affectio est. Vbi notat definitionem accidentis esse triplicem; vnam, quæ dicitur formalis, secundam causalis, tertiam, quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens; formalis, & essentialis est illa, in qua ponitur proprium genus passionis, & proprium subiectum; vt diffiniendo. Ecclypsim si dicamus. Ecclipsis est priuatio luminis in luna, & licèt hæc definitio sit essentialis, non est tamen perfecta, quia non adest causa Ecclypsis, & sic non quietat animum sapientis, qui adhuc quæret causam talis Ecclypsis. Secunda definitio est causalis, & est quando definimus passionem per causam propriam, vt si dicam. Ecclypsis est interpositio terræ inter solem, & lunam: hæc enim solum est per propriam causam Ecclypsis neque est perfecta, sed valdè imperfecta. Tertia integratur ex his duabus, & est perfecta definitio, quæ conuertitur cum demonstratione; solumque ab illa differt terminorum situ, vt si dicamus. Ecclypsis est priuatio luminis in Luna propter interpositionem terræ inter Solem, & Lunam. Ad propositum, quando ait Zabarella in proposito, quod definitio passionis est mediũ in demonstratione potissima, non intelligit de definitione formali, quia illa est conclusio demonstrationis ex Aristotele, neque de definitione perfecta, quia hæc est tota demonstratio; sed intelligit de definitione causali, quam etiam sæpe Aristoteles ait esse principium demonstrationis, & hæc ait expresse Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 11. hacque ratione ostendit, quod non est definitio subiecti medium in demonstratione, sed passionis. Secunda ratio est hæc, Aristoteles secundo Posteriorum tex. 41. 95. & 97. ait, quod mediũ demõstrationis est ratio primi termini, idest affectionis, vt videre est in locis citatis. Item in omnibus demonstrationibus, quas conficit in illo secundo semper medium est definitio causalis passionis, illæ autem sunt potissimæ ergo, definitio passionis est medium in demonstratione potissima; quod autem in illis exemplis definitio passionis, & non subiecti sit mediũ patet, nã ait Aristoteles locis citatis, quod interpositio terræ est mediũ ad ostẽdendum Ecclypsim inesse Lunæ; modo interpositio terræ non est definitio, neque causa Lunæ, sed Ecclypsis: medium ad ostẽdendum tonitruum inesse nubi ait esse extinctionem ignis in nube, modò extinctio ignis in nube non est definitio, neque causa nubis, sed tonitrui, probat casũ foliorum inesse arboribus propter congelationẽ humoris in arbore; at congelatio humoris in arbore nõ est definitio nec causa arboris; sed casus foliorũ. Ecce ergo quod in omnibus demonstrationibus Aristotelis definitio passionis est mediũ; ergo falsũ est, quod definitio subiecti sit mediũ. Quarta ratio Zabarellæ contra Scotũ est, quia multa sunt accidentia, quæ habẽt esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna, quod inest per sphericam figurã, quod est accidens: hoc accidens accretio luminis est scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causã, & sic potest sciri per demonstrationẽ potissimam, & tamẽ in hac demõstratione nõ potest esse medium definitio subiecti; quia hæc non est causa, sed erit illud accidens quod est causa accretionis lumi-

Zabar. Prima ratio. Suppositum.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

ma subiecti non potest esse medium, quia non est causa immediata, & proxima; sed est illud accidens, quod est causa proxima: patet autem, quod tale accidens est causa solùm maioris extremi, id est passionis, ergo definitio causalis; siue causa maioris etiam in his accidentibus est medium quando de subiecto ostenduntur. Hoc manifestat exemplo, quia per rotunditatem Lunæ ostendimus Lunam paulatim augeri, paulatim augeri est accidens, quod pendent immediatè à figura Sphærica Lunæ, quia enim Luna est rotunda; ideo non statim illuminatur, sed paulatim, figura verò est accidens Lunæ, quod pendet a substantiali forma Lunæ; hoc ergo accidens accretio luminis est accidens pendens a causa interna, quod est accidens illud sphærica figura, & sic Aristoteles ostendit Lunam esse paulatim augmentabilem, quia est rotunda; mediū ergo est accidens, quod est causa immediata, non autem forma subiecti, & ita ex his habemus, quod etiam in accidentibus, quæ pendent a causa interna, medium est causa maioris, non autem minoris. Hæc opinio probatur primò per rationes adductas contra Scotum. Secundò, quia in scientijs Mathematicis non demōstrantur omnia Theoremata ex definitionibus, & ex primis principijs earum scientiarum, sed aliqua pauca tantùm, quæ postea sumuntur vt propositiones ad aliorum Theorematum demonstrationem, & sic accidens demonstratum sumitur, vt medium ad aliud accidens ostēdendum, & illud ad aliud, & sic deinceps. Secunda ratio, ait Aristoteles primo de Anima text. 11. quod ꝙ quid est, est vtile ad cognoscendum causas accidentium substantiæ; quo in loco vult quidem significare definitionem subiecti esse causam primam, & radicem omnium accidentium, non tamen esse causam proximam singulorum accidētium; distinguit enim difinitionem a causis accidentium, quia inquit quod quid est, le vtile ad cognoscendum causas accidentium, ergo præter ipsam definitionem subiecti accidentia habent alias causas, adeo quod ille locus intelligitur; quod definitio est vtilis ad cognoscendum causas, quia est prima causa, & radix omnium accidentiū, sed non proxima causa, tertiò multa sunt accidentia, quæ habent esse non a forma

Ratio prima.

Secunda ratio.

Tertia.

subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna, quod adest propter Sphæricam figuram, quod est accidens scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic sciri potest per demonstrationem potissimam, & tamen in demonstratione ista medium non potest esse difinitio subiecti, quia hæc non est causa, ergo erit accidens illud quod est causa accretionis luminis in Luna; non ergo semper definitio subiecti est medium in demonstratione potissima.

Confutatur prædicta opinio, & deffenditur Opinio Scoti. Cap. IV.

HÆc Opinio diligenter est consideranda, quia ex ostensione falsitatis eius patebit falsitas aliarum opinum, quæ dissentiunt ab opinione Scoti, & pro videnda veritate suppono vnum, quod etiam conceditur ab ipso multis in locis, & præcipuè in primo libro de medio demonstrationis capitulo vigesimo, & vigesimoprimo, scilicet, quod cum dicimus definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, per definitionem intelligimus formam subiecti, quæ est præcipua pars definitionis, & sic cum dicimus, quod definitio hominis est medium ad demonstrandum hominem esse risibilem, intelligimus, quod rationale, quæ est præcipua pars definitionis est medium; vltima enim pars definitionis ex Aristotele 7. Metaphysicæ, est tota definitio, quia continet alias priores differentias, & sic sæpe illam vltimam differentiam appellamus definitionem; ita etiam cum Zabarella dicit, quòd definitio passionis est medium, intelligit, quod vltima differentia definitionis accidentis perfectæ, quæ est causa ipsius accidentis est medium, non tota definitio; sed illa vltima particula, quæ est definitio causalis. Secundo suppono, quod in omni demonstratione potissima ostenditur semper propria passio de suo subiecto, nunquam autem accidens cōmune de subiecto communi. Hoc suppositum, præterquam quod est commune, & concessum ab omnibus, quod ego viderim, etiam est Aristotelis aperte primo Posteriorum, capitu. 4. tex. 37. vbi probat, quod conclusio demonstrationis debet esse secū-dum

Primū suppositum.

Secūdū suppositum.

per conſequitur proprium ſubiectū, quia ineſt vni,& ſoli ſubiecto, & ſemper, ergo opus eſt, quod fluat à principijs internis illius ſubiecti.

Tertiò quod inheret inſeparabiliter alicui ſubiecto nullam aliam cauſam haber quam ipſum ſubiectum; ſed paſſio propria inheret inſeparabiliter ſuo ſubiecto, ergo nullam aliam cauſam habet quàm ipſum ſubiectum; maior probatur, quia ſi penderet ab aliqua alia cauſa, quàm ab ipſo ſubiecto, contingeret quandoque illam paſſionem eſſe ſine ſubiecto, vt putà deſtructa tali cauſa; hoc autem de propria paſſione nō poſſumus dicere, quia data forma ſubſtantiali ſubiecti eſt impoſſibile, qđ propria paſſio non ſequatur, vt poſito rationali, & homine eſt impoſſibile, quod riſibilitas ei non inſit: Ex hoc etiam minor patet, quia cum paſſio intrinſecè ſequatur principia ſubiecti, neceſſarium eſt, quod poſitis principijs ſubiecti, paſſio quoque ponatur, neque poſſemus intelligere, quod ſubiectum poſsit eſſe diuiſum, & ſine proprio, quia ſi poſſemus intelligere ſubiectū abſque proprio,& diuiſum ſic in re eſſe, accidens proprium non eſſet proprium, ſed commune, poſſum quidem concipere vnū, non concipiendo aliud; ſed non poſſum concipere ſubiectum exiſtere ſine proprio. Hinc patet falſitas dicti illius Zabarellæ, quod accidentia externa ſubiecti, quæ non concomitantur ſemper ſubiectum poſsint demonſtrari demonſtratione potiſsima, qa patet, quod non ſunt propria accidentia ſubiecti, & hoc etiam ipſe confitetur; ſi enim non ſemper commitantur ſubiectum, neque etiam ſunt propria; patet etiam, quod accidentia, quæ vocat ipſe interna, quæ tamen nō procedunt immediatè à forma ſubiecti; ſed ab alio accidente proueniente à forma ſubiecti non poſſunt eſſe cōcluſio demonſtrationis, quia illa non ſunt propria accidentia; non enim inſunt ſubiecto ſecundum quod ipſum, neque ſecundum propriam formam ſubiecti, ſed ſecundum cauſam accidentalem; vnde ſi contingeret ſeparari à ſubiecto illud accidens primum, ſcilicet rotunditas Lunæ, neque illud accidens ſecundum, vt acretio lumi nis ineſſet Lunæ; ineſt ergo accidentaliter, & ſic non eſt concluſio neceſſaria, nec vniuerſalis, qualis requiritur in demonſtratione potiſsima, neque iſtæ paſsiones ſunt propriæ; ſed hæc clarius patebunt in proprio quæſito, vbi oſtendam, quod illæ demonſtrationes de accidentibus illis tàm internis, quam externis non ſunt potiſsimæ demonſtrationes. Præterea Zabarella libro 4. de Methodis cap. 13. & 14. apertè aſſerit definitionem ſubſtantiæ eſſe principium demonſtrationis, & duobus modis conſiderari in libro Poſteriorum ſcilicet, vt principium demōſtrationis propter qd, & vt finis Methodi reſolutiuæ, & in primo libro pertractans de definitione ſubſtantiæ ſecundum primum modum, ac Ariſtotelem dū in primo libro agit de principijs demonſtrationis agere de medio, & quod illud eſt definitio ſubſtantiæ, ergo velit nolit fatetur definitionem ſubiecti, quod eſt ſubſtantia eſſe medium in demonſtratione potiſsima? Ex his omnibus rationibus cōſpicuè apparet, quod ea eſt ſolùm demōſtratio ꝓpter quid,& potiſsima, in qua paſsio propria oſtēditur de ſuo ſubiecto per principia ſubiecti, quæ ſunt incluſa in definitione ſubiecti,& quod reliquæ demonſtrationes, in quibus definitio ſubiecti non eſt medium non ſunt perfectæ demonſtrationes, quia non habēt conditiones aſsignatas ab Ariſtotele, & ita patet, quod definitio paſſionis non eſt medium vnquam in perfecta demonſtratione, ſed definitio ſubiecti, quæ poteſt dici cauſa paſsionis, vt expoſuimus, vera eſt ergo opinio Scoti, & falſa opinio Zabarellæ, ſed hoc magis patebit in ſequēti Theoremate, vbi oſtendemus, quod illæ demonſtrationes, quas putat potiſsimas, non ſunt potiſsimæ. Sed aliquis dicet, ergo demonſtrationes potiſsimæ erūt admodum paucæ: Hæc concedo, immò aſſero, quia & illud aſſerit Ariſtoteles primo Poſt. tex. 72. & ratio eſt; quia cauſæ, & formæ ſubiectorum valde latent, vndè magnus numerus demonſtrationum per cauſas remotas habetur, ſed per proximas exiguus, multas etiam per effectus habemus.

Dictum Zabarellæ falſum. *Secūda ratio.*

Ad rationes Zabarellæ, ad primum concedo, quod definitio cauſalis accidentis, ſiue cauſa accidentis eſt medium in demonſtratione potiſsima, ſed dico, quod illud eſt ſemper forma ſubiecti, quia illa ponitur in definitione propriæ paſ-ſionis

Ad rationes Zabarellæ. *Ad primum.*

stionis, tamquam causa ipsius ad perfectè quietandum intellectum nostrum, vt ipsemet concedit, & ego alias in Methapysica ostẽdam, ratio hui⁹ est superius dicta, quia in demonstratione potissima semper ostenditur passio de proprio subiecto per causã proximam, & immediatam passionis, talis autem causa est forma subiecti; in demõstrationib⁹ verò nõ potissimis, vt est illa de Ecclypsi non est opus, quod definitio causalis sit forma subiecti, quia in illis nõ ostẽditur accidens proprium de subiecto, sed accidens commune, quod pendet ab alia causa, quã à forma subiecti, & ideò in illis nõ debet forma subiecti esse medium, sed causa passionis quæcunque illa sit. Ad secundam, ad auctoritates Aristotelis de secundo Post. in quibus dicit, quod in demonstratione medium est ratio primi termini, dico, quod est verum, sed per rationem intelligit definitionem causalem, vt supra exposuimus, siuè causam passionis, quam diximus esse definitionem subiecti; quando autem nos dicim⁹ quod definitio subiecti est medium, loquimur de definitione formali subiecti, & quæ definitio fomalis est definitio causalis passionis; si enim definiretur passio per propriam causam, in tali definitione poneretur forma subiecti, quæ est vera causa eius. Ad tertiam rationem dico q. illæ demonstrationes non sunt potissimæ, vt ipse in proprio quæsito ostendã; ad illam rationem ex Mathematicis dico, quod demonstrationes Mathematicæ, in quibus propria passio nõ ostenditur de proprio subiecto, non sunt demonstrationes potissimæ, vt dictum est, neque illæ sunt certissimæ, quia non habent summam necessitatem, neque earum conlusio est secundum quod ipsum, quod magis patebit in quæsito an tales dmonstrationes sint potissimæ. Ad rationẽ illã Aristotelis ex primo de anima textu 11. dico, quod Aristoteles ibi dicit, quod definitio subiecti siuè substantiæ est medium in demonstratione; vndè in calce textus ait, quod definitio est principium demonstrationis, &., quod illa definitio quæ non facit scire accidentia nõ est bona definitio, & licèt dicat, quod definitio facit scire causas accidentium in numero plurali, non propter hoc vult inferre, quod definitio ipsa non sit medium

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartum.

proximum, & causa immediata accidentis sed per hoc innuit solùm, quod definitiones subiecti sunt causæ accidentium, & causæ immediatæ; vndè in calce textus asserit quod illæ definitiones, quæ non faciunt innotescere accidentia non sunt bonæ definitiones, sed vanæ, & in eodem textu ait, quod sicuti quod quid est, est vtile ad cognoscendum accidentia ita accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est; oportet ergo quod hæc accidentia immediatè fluant ab ipso quod quid est substãtiæ, alioquin non possent conferre maximè ad cognitionem definitionis substantiæ, quia effectus remoti nihil ferè conferunt ad cognoscendum definitionem subiecti à qua radicaliter prodeunt. Præterea ait, quod quod quid est, est principiũ demonstrationis respectu accidentium; non ergo hæc accidentia debent esse remota, quia tunc respectu illorum definitio subiecti non posset esse principium demonstrationis, quia principia demõstrationis non debent esse remota, sed proxima, & immediata. Ad vltimum respondetur, vt supra dictum est, quod tales nõ sunt demonstrationes potissimæ, nec propter quid, vt patebit in proprio quæsito de his demonstrationibus, ratio est, quia in potissima demonstratione semper ostenditur propria passio de subiecto, hæc autem solùm habet pro causa formam subiecti; illa verò accidentia, quę ab alia causa quàm à forma subiecti non sunt propriæ passiones, neque accidentia propria, sed communia; ideò licet habeant proprias causas proximas, per quas sciri possunt, non tamen cadunt sub demonstrationem potissimam, vt clarius suo loco ostendã, sed sunt syllogismi probabiles per causam remotã.

Ad quintum.

Adducuntur alia opiniones, & confutantur. Cap. V.

EX confutatione huius opinionis patet confutatio opinionum aliorum, vt Balduini, qui in quæstione de medio demonstrationis sustinet, quod causa maioris extremi sit mediũ non vt definitio, sed vt causa; nam & nos dicimus, quod medium in demonstratione est causa maioris extremi, sed cum hoc dicimus etiam illud esse de-

Balduini opinio Rejicitur

definitionem ſubiecti, vt ſupra dictum eſt, & ex dictis patet etiam ſolutio ad rationes pro ſua opinione, probant enim ſolùm, quod cauſa maioris extremi eſt mediū, & hoc nos concedimus, ſed dicimus, quod illud eſt forma, & cauſa ſubiecti: illa ratio de ſimilitudine nihil valet. Ad illas tres rationes, quas conficit aduerſus Alpharabium, quas ait Balduinus valere contra Scotum, quicquid ſit de opinione Alpharabij, dico pro nunc, quod contra Scotum nihil concludunt, non prima quia non dicit Scotus, quod medium in potiſſima demonſtratione ſit tantum cauſa minoris & nō maioris extremi, ſed ait quod eſt cauſa maioris; immò hoc eſt totum ſuum fundamentum; vndè illa ſequela, quæ eſt ſtante opinione Alpharabij, & Scoti (putat enim, quod ſint eiuſdem opinionis) ſequitur quod præmiſſæ demonſtrationis potiſſimæ non ſint per ſe, de omni, & ſecundum quod ipſum, negatur, & ad illud exemplum adductum, quod Alpharabium admiſiſſe ait Balduinus, quod eſt hoc, omne animal eſt corpus, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus, dico, quod hoc non admitteret Scotus, neque hanc eſſe veram, & perfectam demonſtrationem ſequitur ex opinione Scoti, quia ſecundum opinionē Scoti neceſſe eſt, quòd omnes propoſitiones ſint vniuerſales, & ſecundum quod ipſum, & concluſio debet eſſe in ſecundo modo dicendi per ſe, vt egregie patebit in quęſtione an demonſtratio de Ecclypſi cum cęteris de 2. Poſteriorum ſint potiſſimæ, hoc autem non verificatur in exemplo allato; Ex his patet, quod neque ſecunda, neq; tertia, aliquid officiunt opinioni Scoti, procedunt enim ex eodem medio. Patet etiā, quod malè reprehendit Scotum, quod propoſuerit cum alijs Latinis hoc quæſitū ſub nomine definitionis, quia nos per definitionem intelligimus pręcipuam partem definitionis accidentis, quæ eſt cauſa ipſiuſmet, vel dico, vt credo exiſtimaſſe Scotum, quod quæſiuit an definitio ſubiecti ſit medium, & ſtatuit quod ſic, quia definitio ſubiecti, idest partes definitionis ſubiecti ſunt medium, & cauſa paſſionis, vt re vera ſunt. Multę aliæ nugæ ſunt apud virū iſtum, quas nolo recenſere; multa enim tribuit Scoto, quæ nec ſomniauit, & illa confutando, & reſpondendo multa maiora addidit, quæ vnuſquiſque per ſemetipſum videre poteſt. Hine patet etiam falſitas opinionis Aegidij, qui dixit medium in demonſtratione potiſſima ſemper eſſe definitionem paſſionis, nunquam ſubiecti, & ipſe intelligit de definitione formali accidentis, non de cauſali, patet enim, quod propria paſsio non pendet à propria definitione formali paſsionis, ſed à forma ſubiecti, vt ſupra oſtendimus. Præterea eſt petitio principij, & maximè ſecūdum ipſum, quia refutat opinionem Scoti per hoc, quod definitio ſubiecti non poteſt eſſe medium, quia eſt idem cum ſubiecto, & ſic peteremus principium; à pari, ego dico definitio paſsionis, & paſſio ſunt idem, & maximè definitio formalis; ergo ſi in demōſtratione potiſſima definitio paſſionis eſt mediū, committitur petitio principij, & hæc ratio optimè concludit aduerſus Aegidiū, ſed aduerſus Scotum nequaq̄, vt infra clarè oſtendam in ſolutione rationis pro Aegidio. Tertiò definitio paſſionis conſtat ex proprio genere, & ex proprio ſubiecto, quod ponitur loco differētiæ, & ex cauſa, ſi debet eſſe perfecta, vt quis definiat Ecclypſim dicet. Ecclypſis eſt priuatio luminis in Luna ob interpoſitionem terræ, & ſi quis definiat riſibile dicet, riſibilitas eſt paſsio hominis propter rationalitatē, ſic definiūtur oēs paſsiones, & accidētia quęcūque ſint, vt habetur ex Ariſtotele 7. Methapyſices, & vt eſt per ſe clarum. Hoc ſtante, quæro quod nam ſit illud, quod eſt medium in hac definitione ad demonſtrandum paſsionem de ſubiecto, ſi dicas, quod eſt cauſa, quæ eſt vltima particula definitionis, coincidit cum opinione Zabarellæ, & tunc nos concedimus hoc, ſed dicimus illud eſſe formam ſubiecti, & ſic erit definitio ſubiecti eo modo, quo nos ſupra diximus definitionem eſse mēdium, & ſic ad oſtendendum quamlibet paſsionem, oportebit pro medio ſumere formam ſubiecti, quia eſt illa à qua ipſa dependet; vel erit ipſum ſubiectum, ſed ſi hoc, habeo intentum, quia tunc medium erit ſubiectum, & ſic etiam definitio ſubiecti, vt dictum eſt; vel erit genus ipſius paſsionis; ſed hoc non poteſt eſse, quia ſpecies non cauſantur à genere, neque ab

Rationes Balduini ſoluntur.

Opinio Aegidij reijcitur.

ipso dependent, nisi remotæ: non enim homo habet esse hominem ab animali, & sic accidens proprium non habet esse a suo genere, sed hēt esse a suo subiecto à quo fluit: non ergo genus accidētis proprij pōt esse mediū ad ostendendū ꝑpriā passionem de subiecto, cū ꝑpria passio nō pēdeat à genere suo quò ad esse propriū, & specificum; si dicat a tota definitione simul, nihil est, qa nō tota definitio est causa passionis, sed sola definitio causalis. Præterea propria passio est accidēs, & sic est forma simplex: nō ergo pendere potest à ꝑpria definitione formali, cū nullā habeat formam ꝑ quam habeat esse formale, solùm pendet à subiecto, cuius est forma accidentalis, sed ci necessariò cōnexa, & ab illo pullulās. Rōnes Ægidij nullius roboris sunt, innituntur enim præcipuè auctoritati Aristotelis, qui in 2. Post. dicit, quod ratio primi termini est medium, nunquam dicit quod ratio minoris. Itē exempla omnia, quæ adducit Aristoteles de demonstratione potissima, habent pro medio rationē passionis, vt patet in demonstratione de Ecclypsi, & alijs. Ad has auctoritates dico, quod illæ demōstrationes non sunt potissimæ, vt ostendam in proprio quęsito, & quando Aristoteles ait, quod mediū in demōstratione est ratio primi termini, pro ratione intelligit causalē definitionem, quę datur per formam subiecti, & sic est pro nobis. Secunda ratio: si definitio subiecti esset medium, esset petitio principij, quia subiectum, & propria definitio sunt idem; Respondeo, quod non committitur petitio principij pro nunc, quia per definitionem possumus intelligere, vel definitionem totam continentem, materiam, & formam subiecti, vel possumus intelligere formam subiecti tantum, & sic intelligimus in proposito; modò definitio vt includit totum, & forma subiecti non sunt idem, vt patet, quia definitio explicat totum definitum; forma autem dicit partem subiecti; scilicet formam ipsam. Præterea definitio, & definitum, licet sint idem realiter, non tamen sunt idem ex natura rei, quia definitum dicit compositum, & totum, sed definitio dicit partes componentes totum; & sic non est mirum, immò omninò exigit ratio distinctę cognitionis, vt ex partibus

Ad rationi Ægidij.

Secunda ratio.

veniamus in cognitionem totius, sicuti dicebat Aristoteles 1. Physicorum text. 5. qđ aliud est definitio circuli, & circulus: est enim notior nobis cognitione confusa circulus, quā definitio circuli; sed cognitione distincta est notior definitio circuli, quam circulus, quia partes sunt notiores toto cognitione distincta, & sic per definitionem possumus ostēdere aliquid de definito, vt per notius de ignoto; ostendimus etiam in Theoremate de propositione per se nota, quod definitū, & definitio sunt diuersi termini præter opus intellectus. Tertia rō pro Ægidio est hæc. Si definitio subiecti est mediū in potissima demōstratione, sequit̄, ꝙ demōstrationis principia non erūt ꝓprijs, sed ex cōib. sed hoc est incōueniēs, vt ostēdit Ari. cōtra Brisonē 1. P. f. Cōsequētia ꝓbatur, qa exēpli grā aīal rōnale, siue rationale est mediū ad ostendendū de homine quod est risibilis; erit etiam medium ad probādum, quod homo est disciplinæ capax, & ad demōstrandū alias ꝓprias passiones; non ergo vnaquæque passio erit ex causa propria, quæ sibi soli competat demonstrata, & sic non erit ex proprijs. Ad hanc rationem nego consequentiam; ad probationem dico, quod Aristoteles quando dixit principia debere esse propria, & non communia, intelligebat, quod principia debent esse causæ per se immediatæ, & necessariæ, & proximæ passionis, & conclusionis, quia tunc sunt propria, non autem remota, & mediata, quia tunc non sunt propria; si autem contingant, quod ab vna causa pendeant immediate plures passiones, non est inconueniens, quod omnes illæ passiones demonstrentur per illam causam, cum sit sua proxima, & vera causa, & sic nos dicimus, quod non est inconueniens, quod risibile, & disciplinæ capax, & aliæ proprietates quæ insunt homini propter rationale demonstrentur de homine per rationale, neque propter hoc est dicendum; quod rationale sit medium commune, non proprium. Quarta ratio: si definitio subiecti esset medium in demonstratione potissima, sequeretur, quod maior esset demonstrabilis, contra sententiam Aristotelis, qui 1. Post. c. 2. ait principia debere esse immediata; consequentia

Ad tertiam rationem.

Ad quartam.

tia probatur; quia inrer subiecti definitionem, & passionem demonstrandam, mediat definitio passionis, per quam poterit passio demonstrari de subiecti definitione. Hęc ratio nihil concludit, & est ineptissima; quæro enim quænā definitio passionis est hæc, quæ erit mediū, vel enim erit definitio formalis, & hæc non, quia ex Aristotele semper est conclusio demonstrationis, nunquā principium, si dicat erit causalis, iam dictum est, quod hæc est forma subiecti, neque tota, & perfecta definitio, quia hæc nō est medium, sed tota demōstratio sola positione terminorum differens. Ex his patet confutatio aliarum opinionum, & solutio suarum rationum, vel enim coincidunt cum opinionibus prædictis, vel parum ab illis distant, ita vt ex dictis quilibet, vel parum eruditus sciat cognoscere quid dicendum sit; omnia autem dicta, & rationes recensere esset longum, cum nonnulli duos libros, alij longissimas quæstiones confecerint de hac materia.

Aliorū opiniones confutātur.

THEOREMA XIIII.

Demonstrationes, in quibus medium non est definitio subiecti non sunt potissimæ.

Opinio Scoti, & Zabarellæ cum suis fundamentis. Cap. I.

X dictis à Scoto, & ad mentem eius in præcedenti Theoremate patet resolutè veritas huius Theorematis, ratio iam dicta est, quia in potissima demōstratione ostēditur semper propria passio de proprio subiecto, quia cōclusio debet esse vniuersalis, & secundū quod ipsum; at si accipiatur accidens commune de aliquo subiecto, vt cōtingit in proposito, non erit conclusio vniuersalis, & secundum quod ipsum; patet etiam, quod propria passio solùm pendet a definitone subiecti, vt supra declarauim⁹, ergo solùm definitio subiecti est mediū in potissima demōstratione, & consequenter illæ demonstrationes, in quibus mediū non est definitio subiecti, sed vel causa externa, vel aliud accidens non sunt potissimæ; sed hoc magis patebit ex confutatione contrariæ opinionis. Zabarella cum multis alijs opinionē contrariam sustinet in multis locis suis operib. logicis; sed præsertim libro 1. de medio demonstrationis, & in libro 2. de propositionib⁹ necessarijs. In primo itaque libro de medio demonstrationis ca. 3. probat, quod hæ demonstrationes, in quibus medium est causa externa, vt cum ostēdimus Ecclypsim inesse Lunæ per interpositionem terræ inter Solē, & Lunam, & cum probamus tonitruū inesse nubi propter extinctionem ignis, & casum foliorum inesse Arbori propter humoris congelationem, sint potissimæ, & In cap. 4. eiusdem aliam demonstrationem adducit, sæpe adductam ab Aristotele quæ non est per causam externam, sed per causam internam, quæ inest subiecto, non tamen est definitio subiecti, sed accidens quoddam, quod est causa proxima illius effectus, vt cum probamus, quod Lunæ inest accretio luminis propter sphericam figuram quod ergo hæ omnes demonstrationes, & similes sint demonstrationes potissimæ, probat primò hac ratione, quam ipse putat efficacissimā, & est totum suum fundamentum. Illa demonstratio est appellanda potissima, quæ perfectam rei scientiam tradit, ita vt nihil amplius de ea re quæri, vel cognosci possit; at demonstratio Ecclypsis Lunæ per obiectionem terræ, plenam ipsius Ecclypsis scientiam tradit, ita vt nihil amplius de Ecclypsi sciendum, vel quærēdum remaneat, ergo hæc demōstratio est potissima appellanda; idē dicit de alijs memoratis demonstrationibus, ergo omnes illæ sunt potissimæ, & potissimæ appellandæ sunt, maior propositio à nullo sanæ mentis (ait ipse negari debet) probatur, quia quæ & qualis sit demonstratio conspicitur ex fine, quæ est scientia; demōstratio ergo, quæ præstātissimam parit scientiam, est præstantissima demonstratio, & præstantissima appellari debet præstātissima autem sciētia est, quæ omninò satisfacit omni quæsito, ac toti desiderio animi nostri, ita vt nihil amplius quærendum remaneat, vel desiderandum. Minor probatur quoque, quia ex Aristotile in 2. libro Post. 1. cap. & cōtextu 40. & 41. eiusdē asserit quod ea, quæ ad summū querì possunt sunt quattuor. An sit, Quid sit,

Opinio Zabarel. le. & al torum.

Prima ratio.

An insit, & Cur insit, & postea ostendit has omnes vnius, & eiusdem medij esse quæstiones; ita vt eo vno medio inuento, ijs omnibus quæstionibus simul satisfacimus, quod etiam ipsemet Aristoteles ostendit in exẽplo de Ecclypsi Lunæ; possumus enim quærere an Ecclypsis sit, quid sit Ecclypsis, an insit Ecclypsis Lunæ, & propter quid insit Lunæ Ecclypsis; hæ omnes quæstiones eãdem causam quærunt, quæ est interpositio terræ inter Solem, & Lunam; hoc enim inuento cessat omnis quæstio, & ita perfectè, vt de Ecclypsi nil amplius quærendum remaneat; vndè ait, quod si essemus supra Lunam, ita quod terram interpositam intuere mur inter Solem, & Lunam, sensu cognosceremus causam Ecclypsis, & sic non quæreremus an Ecclypsis sit, neque an insit, neque tandem propter quid sit. Ex his paret probatio minoris, quia in hac demonstratione de Ecclypsi habemus medium, quod optimam scientiam inducit, quia satisfacit omni quæsito, quod facere possumus de Ecclypsi, & omni nostro desiderio satisfacit, ita vt eo habito, nihil amplius de Ecclypsi remanet quærendum, neque cognoscendũ, ergo hæc demonstratio debet dici potissima, & hoc idem asserere possumus de alijs demonstrationibus supra citatis, quia catũ medium eodem modo se habet, quo mediũ demonstrationis de Ecclypsi; Demonstratio Ecclypsis ergo, & illæ omnes sunt potissimæ. *Secũda ratio.* Secunda ratio. Secundus liber Poster. est omnium librorum logices scopus, & finis, & ideò dicendum est, quod illa demonstratio, de qua loquitur Aristoteles in eo libro, est quoque præstantissima demõstratio; cum itaque in eo lib. adducat has demonstrationes, & præcepta de demonstratione tradita in illis accommodet, & declaret; iurè etiam est dicendum, quod illæ demonstrationes sunt potissimæ. *Tertia ratio.* Tertia ratio. Ecclypsis in Luna est scibilis nõ nisi per causam propter quã est; cognosci per causam propter quam res est, proximè est demonstrari, ergo syllogismi, quibus Ecclypsis, & similia per suas causas cognoscũtur, sunt demonstrationes, sed Lunæ Ecclypsis est propter obiectionem terræ, & cætera, ergo demonstratio, qua probamus Lunæ inesse Ecclypsim propter terræ obiectionem est demonstratio potissima. *Quarta ratio.* Quarta ratio. Istæ demonstrationes vertuntur in definitionem, ergo sunt potissimæ: Multæ aliæ rationes pro hac opinione elici possunt ex varijs dictis, sed hæc prima est totum suũ fundamentum, & ex dicendis omnia, quæ pro hac opinione adduci possunt soluẽtur.

Opinio Zabarellæ reijcitur. Cap. II.

PRo cognoscenda veritate in hoc quæsito duo præcipuè animaduertere debemus, quæ sunt verissima, & communiter concessa, & etiam ab ipso Zabarella pluribus in locis suorum operum logicorum, & expositionis suæ super librũ Poste. *Primũ suppositum.* primum est, quod Aristo. in 1. Post. tradit præcepta de demonstratione via resolutiua, & propterea in 2. cap. à definitione scire simpliciter exorditur, & ex definitione scire inuestigat posteà definitionem materialem demonstrationis, vndè ait: si itaq; scire est, vt definiuimus, demonstratio est ex principijs veris, &c. adeò quod concludit, quod si demonstratio debet esse syllogismus faciens scire simpliciter, oportet, quod sit ex principijs veris, & quod habeat omnes illas cõditiones ibi nominatas, quas postea magis declarat in 4. cap. dum docet hæc principia debere esse per se, de omni, & vniuersalia, ex hoc deduco quod illa demonstratio, siuè ille syllogismus solùm facit scire simpliciter, & parit propriam, & veram scientiam, qui habet illas conditiones assignatas ab Aristotile; quod si aliqs syllogismus sine illis conditionibus posset perfectissimam scientiam parere, frustra assignasset illas conditiones, & argumentatio Aristotelis non esset bona dum à definitione scire probat definitionem demonstrationis dicens tex. 9. si scire igitur est, vt posuimus necesse est, & demõstratiuam scientiam ex veris esse, &c. Ex quo loco patet apertè Aristotelem dicere, quod certa scientia, & perfectissima, & simpliciter non potest esse, nisi ex propositionibus veris, & habentibus omnes illas conditiones; quòd si aliquis assignetur syllogismus carens aliqua illarum conditionum, nõ pariet scire simpliciter, & perfectum. *Secũdũ suppositum.* Secundum, quod notare debemus est, & deducitur ex præcedenti, quod non possumus dicere de ulla conclusione, est verissima, & cer-

certissima scientia, nisi illa deducatur ex principijs primis, veris, &c. quæ habeant illas conditiones assignatas ab Aristotele tã 2. quam in 4. cap. 1. Post. Hoc suppositum comprobatur ex priori, quia scientia simpliciter, necessariò est ex principijs veris, & cætera, ergo nõ possum ego esse certus, & scire, quod illa conclusio sit necessaria, & certissima, nisi videro, qd deducatur ex propositionibus verissimis, & certissimis, cuiusmodi sunt solùm propositiones constantes ex conditionibus assignatis ab Aristotele locis citatis. Hæc sint adeò clata per se qd egent ꝓbatione. Tunc arguo ex primo supposito. Ille syllogismus, & demonstratio est potissima, & præstãtissima demonstratio, quæ facit perfectissimam, & præstãtissimam scientiã, vt est scire simpliciter; sed sic est, quod demonstrationes allatæ, & omnes aliæ, in quibus mediũ non est definitio subiecti non pariũt pfectissimã scientiam, ergo non sunt demonstrationes potissimæ, & perfectissimę: maior patet ex primo supposito, & ab Aduersarijs cõceditur, immò accipitur pro maiori ad probandum suam opinionem. Minor ita probatur. Illa demõstratio facit scire simpliciter, & perfectissimã scientiã; quæ cõstat ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus: sed demõstrationes allatæ, & similes non cõstant ex ꝓpositionibus p se, de omni, & vniuersalibus, ergo non pariunt veram, & perfectissimam scientiam: maior etiam in hoc syllogismo est verissima, & patet ex primo supposito, & est concessa; tota difficultas est in minori, quam probo primò in vniuersali vna ratione validissima deducta ex præcedentibus; deinde probabo in speciali de vnaquaque, ratio est hæc. In omnibus demonstrationibus, in quibus medium est causa externa, ostenditur de subiecto aliqua passio, quæ non est propria passio subiecti, sed est illi accidẽs commune, nam passio propria subiecti pẽdet causaliter ab ipso subiecto, non ab aliqua causa externa, ergo vniuersaliter in his demonstrationibus conclusio non est vniuersalis: at illa non est demonstratio potissima, in qua conclusio non est vniuersalis, vt dictum est supra. Insuper minor non erit per se, quia in minori causa illa externa, quæ est medium prædicatur de subiecto: non est autem definitio, nec pars definitionis subiecti, quia est quid externum a subiecto, & sic non est in primo modo, neque est in secundo, quia in illo propria passio prædicatur de subiecto, medium autem non est passio subiecti: quòd si dicas, pertinet ad quartum modum, hoc infra confutatur capite tertio, sed in particulari de vnaquaque demonstratione hic ostendamus, & primò in demonstratione de Ecclypsi, & primò ostendo, quod propositiones eius non sunt vniuersales, & secundum quod ipsum, deinde ostendam, quod non sunt per se, neque de omni. Quò ad primum formemus demonstrationem in hunc modum, quomodo etiam Zabarella formandam esse asserit libro 2. de propositionibus necessarijs cap. 17. Quod prohibetur radijs solaribus a terra obiecta, id obscuratur, at Luna prohibetur radijs solaribus a terra obiecta, ergo Luna obscuratur. Consideremus has propositiones: maior quidem nedum non est vniuersalis, sed neque per se, neque de omni: sed nunc ostendamus, quod non est vniuersalis. In propositione vniuersali termini debent esse æquales, ita qd vnus non sit vniuersalior altero, & debent esse conuertibiles, ita ꝙ posito vno, ponatur & reliquũ, vt patet ex declaratione Aristotelis secundũ omnes, quid sit vniuersale, & secundum ꝙ ipsum: at in hac propositione termini neque sunt æquales, neque sunt conuertibiles, nam hoc subiectum, quod prohibetur radijs solaribus a terra obiecta, latius est, quam prædicatum illud, obscuratur: non enim omne illud, quod priuatur radijs solaribus propter terram obiectam, obscuratur, vt patet de alijs stellis, in quibus euenit sæpe, quod inter illas, & Solem interponatur terra, sicuti interponitur inter Solem, & Lunam, & tamen illæ Stellæ ob talem interpositionem non obscurantur: lucent enim propria luce, non luce recepta a Sole: idem dicendum, si aliquis in aliquo subterraneo thalamo ponat carbunculum preciosum, ille priuatur radijs Solis propter obiectam terram inter ipsum, & Solem, & tamen non obscuratur: non ergo isti termini sunt æquales, immò hæc propositio est falsa sic vniuersaliter prolata, vt patet ex instantijs adductis, nec valet si quis

1. Ratio generalis.

2. Ratio

3 Ratio qua est in particulari cõtra demõstrationẽ de Eccly psi.

Arguitur contra maiorem propositione.

si quis dicat, quod hæc demonstratio de Eclypsi supponit aliam priorem demonstrationem, per quam noscamus, quod lumen, quod habet Luna, à Sole recipit, qua habita, tunc optimè nouerimus Lunam Ecclypsari, si aliquod corpus densum interponatur, quia priuatio non cognoscitur nisi per suum oppositum positiuum, vt per habitũ, Ecclypsis autem est priuatio quædam.

Responsio.

Reiectio

Dico, quod hæc responsio est nulla, quia etsi per aliquam demonstrationem certam ego scio, quod Luna recipit lumen à Sole; tamen non propter hoc sciam hanc propositionem esse veram, & certam, & vniuersalem, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur, quia stante illa demonstratione, quod Luna recipiat lumen à Sole, non probatur per illam hæc propositio vniuersalis, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta id obscuratur; sed etiam stante illa demõstratione hæc maior non est vera, saltem non est vniuersalis, vti necesse est, quod sit ex suppositis. Probo etiam quod non sit per se, quia non est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, vt patet; nõ enim prædicatum est de definitione subiecti, neque è conuerso: sed isti sunt Soli modi, qui inseruiunt demonstrationi, ergo hæc propositio non est per se; Sed hic respõdet Zabarella in 2 libro de propositione necessaria cap. 17. quod hęc propositio est in quarto modo dicendi per se, & ideò est per se, sed infra hãc responsionem infringã, quia quartus modus dicendi per se non ingreditur demonstrationem; neque hæc propositio maior est de omni, quia propositio de omni habet duplicem vniuersalitatem, scilicet subiecti, & temporis, at hic non est vniuersalitas subiecti, quia obscurari non competit omnibus, quæ priuantur radijs solaribus ob terram interpositam; sed Solũ illis, quæ recipiunt lumen à Sole, & cum desit hæc vniuersalitas, quæ est præcipua, deest & secunda, & sic non est vniuersalis. Ex his itaque habemus, quod maior huius demonstrationis non est vniuersalis, neque per se, neque de omni; quomodo ergo talis demonstratio potest esse potissima? sed idẽ ostendamus de minori; minor est hæc: sed Luna prohibetur radijs solaribus a terra obiecta. Hæc minor neque est vniuersalis, neque per se, neque de omni. Non est vniuersalis, quia isti termini non sunt æquales, neque conuertuntur; non sunt æquales, nam latius patet prædicatũ, quàm subiectum. latius enim patet prohiberi radijs solaribus à terra obiecta, quàm Luna, quia hoc prædicatum multis alijs conuenit, quàm Lunæ, omnia enim interque, & Solem interponitur terra prohibentur radijs Solis, vt animaila in nocte &c. neq; isti termini conuertuntur, nam posita Luna, non ponitur prohibitio radiorum Solis à terra, neque posita prohibitione radiorũ solis à terra, ponitur Luna, quia dato casu, quod Luna non esset, esset adhuc prohibitio radiorum Solis in alijs ob terram interpositam, non est ergo vniuersalis, neque est per se, quia non est in primo, neque in secundo modo dicendi per se: neque enim Luna est de prohibitionis radiorum definitione, neque è conuerso, neque est de omni, quia licet competat Lunæ, non tamen semper, & sic deficit ei vniuersalitas temporis, quomodo ergo est de omni? si ergo maior, & minor non sunt de omni, neque per se, neque vniuersales, non video quomodo talis demonstratio sit potissima, & miror de viris grauissimis, qui hoc asseruerint, neque rationem ipsam per se loquentem animaduerterint. Sed aliquis dicet, ergo videtur quod tales propositiones sint falsæ, quod non est asserendum cum eas admiserit pro veris tantus vir, qui fuit Aristo. Dico quod istæ propositiones sic absolutè prolatæ sunt falsæ, & non concludũt, sed tenent rõne aliquorum singulariũ, quæ esse vera compertum est per experientiam, neq; Arist. dixit illas propositiones vniuersales esse veras vniuersaliter. Patet ergo, qđ conclusio deducta ex his præmissis non est certissima, & simpliciter, omnes isti defectus facilè conspici possunt in alijs memoratis demonstrationibus ex causa externa; Nunc ostendamus, quod demonstrationes per causam internam, in quibus medium non est definitio subiecti, sed accidens non constant ex propositionibus de omni, neque per se, neque vniuersalibus, & hoc facilè consequimur considerando illam demonstrationem, quam habet Aristoteles præ manibus, dum ostendit accretionem luminis in Luna propter Sphericã figurã, demon-

Responsio Zabarellæ.

Reijcitur.

Contra minorẽ.

Obiectio

Responsio

Demonstration causa interna reijcitur.

monstratio sic formatur ex Zabarella. Omne corpus sphericum paulatim illuminatur, Luna est spherica figura, ergo Luna paulatim illuminatur; Maior non videtur esse vniuersalis, ratio est, quia isti termini non sunt pares, neq; reciproci, corp⁹ sphericum, & paulatim illuminari, nam latius patet paulatim illuminari, q̄ corpus sphericum, nam omne corpus sphericum paulatim illuminatur, sed non omne, quod paulatim illuminatur est corpus sphericū; Præterea non est per se, non enim est in primo, neque in secundo modo, quia prædicatum scilicet paulatim illuminari nō est de definitione corporis spherici, neq; corpus sphericum est de definitione paulatim illuminari, sed dato, quod hæc esset per se, & maior sit vniuersalis, minor non est per se, neque vniuersalis, minor est hæc. Luna est spherica figura, quod non sit vniuersalis patet, quia spherica figura est accidens commune nedum Lunæ, sed alijs orbibus, & alijs corporibus; latius ergo patet spherica figura, quàm Luna, neque isti termini sunt conuertibiles, Luna, & spherica figura, quia licèt valeat, est Luna. ergo est spherica figura; nō tamen valet est spherica figura. ergo est Luna, quia potest esse Sol, vel alius sydus, siue aliquod aliud corpus; esse ergo sphericæ figuræ competit Lunæ non quatenus Luna, sed quatenus corpus sphericum, & sic non inest Lunæ secundum quod ipsum, & propterea non est vniuersalis; neque est per se, quia neque est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, non in primo, quia in definitione essentiali Lunæ non ponitur spherica figura, quia hoc est accidens, & extraneum à natura Lunæ, neque in definitione sphericæ figuræ ponitur Luna, ergo non est per se, neque potest dicere, quod sit in quarto modo dicendi per se, quia ille non pertinet ad demonstrationem, & postea hæc demonstratio secundum ipsum nō est per causam externam, sed per internā, ergo debet esse in primo, vel in secundo modo dicendi per se, cum ergo minor propositio non sit per se, non est demonstratio potissima, & præstantissima, cum potissima illa solum sit, quæ constat ex principijs omnibus per se, & vniuersalibus, sed forsan hic aliquis dicet, quod non est necesse, quod minor semper sit per se, vt dicit Zabarella libro secundo de propositione necessaria post cap. 17. sed hanc responsionē absurdissimā esse infra ostendā, dū ostendam maiorem, & minorē debere esse per se, de omni, & vniuersales.

Aliæ rationes adducuntur contra prædictam opinionem. Cap. III.

Secunda ratio principalis, Apertè asserit Aristoteles in primo Poster. cap. 14. quod conclusio demonstrationis debet esse vniuersalis, vt supra in quæstione de medio demonstrationis abundè probatum est, sed nulla conclusio istarum demōstrationum, quæ fiunt per causam externam, vel per aliquod accidens etiam connexum subiecto est vniuersalis, ergo illæ non sunt demonstrationes perfectissimæ, & potissimæ: maior vt dicebam est Aristotelis, minor probatur primò in demonstratione de Ecclypsi, cōcludimus enim. ergo Ecclypsis est in Luna, at hæc passio Ecclypsis, siue priuari lumine non competit Lunæ, vt Luna est, sed quatenus est corpus tale, quod recipit lumen à Sole: vnde si daretur aliquod aliud corpus, quod reciperet lumen à sole obiecta terra inter illud, & solem, ecclypsatetur, non ergo hæc proprietas in est Lunæ quatenus Luna, & secūdum quod est Luna, sed secundum genus Lunæ, quod est corpus receptiuum luminis ab alio. Idem patet de demonstratione, in qua concludimus tonitruum esse in nube propter extinctionem ignis, nam tonitruus non est propria passio nubis, quia non inest soli nubi, sed cuicunque corpori, in quo extinguitur ignis est tonitruus, & rumor. ergo, neq; inest semper, vt per se patet, nō enim semper in nube est tonitruus, ergo conclusio ista non est vniuersalis. Idem dicendum de illa alia demonstratione, in qua ostendimus casum foliorum arboribus propter congelationem humoris inesse, neque enim casus foliorum inest omni arbori, nam laurus nō habet casum foliorum in hyeme, & neque multis alijs inest casus foliorum, neque inest arbori, vt arbor, sed secundum aliquam speciem arboris. Idem dicendum de illa demonstratione, in qua ostendimus Lunā suscipere accretionem luminis pp sphericā figu-

Secunda rō principalis.

figuram, nō enim accretio luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus sphericū corpus, sicut ergo sensibile non inest homini quatenus homo, sed quatenus animal, ita neque suscipere accretionem luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quaten' est corpus sphericum, quod est genus ad Lunā vt animal ad hominem, & forsan communius, & sic non est secundum quod ipsum hæc cōclusio. Tertiò particulariter arguo contra demonstrationes ex causa externa, & probo; quod illæ demonstrationes non sunt potissimæ. Demonstrationes constantes ex propositionib' per se quarto modo non sunt potissimæ: sed omnes demonstrationes, in quibus ostenditur effectus externus ex causa externa, omnes constant ex propositionibus de quarto modo: ergo illæ non sunt potissimæ; Minor conceditur ab Aduersarijs, & patet inspiciendo vnamquamque demonstrationem assignatam, nā si causa est externa, & effectus est externus non possunt esse nisi in quarto modo dicendi per se, &, quæ nō sunt per se quarto modo, nullo modo sunt per se, vt videbimus. Maior probatur, quia ponitur expressè ab Aristotele, in primo Poster. cap. 4. tex. 35. & est opinio ferè omnium, & eandem sententiam Aristot. esse testatur ipsemet Zabarel la libro primo de propositione necessaria, cap. 11. vbi ait apertè quartum modū reijci ab Aristotele neque esse vtilem ad demōstrationem, quia non habet necessitatem, & idem testatur in secundo de propositione necessaria cap. 14. Ex his ergo patet, quod tales demōstrationes, in quibus propositiones sunt per se quarto modo non sunt potissimæ, quia non habent necessitatem. Ad

Responsio hoc argumentum respondet, siuè innuit responsionem libro 2. de propositione necessaria capit. 14. vbi longo sermone declarat quomodo quartus mod' dicēdi per se quādoque sit vtilis ad demonstrationem: dicit enim ex Auerroe, quod causa propter quā quartus modus reijcitur ab Aristotele est, quia raro causa effectrix externa est æqualis suo effectui, & rarò est simul cum effectu, & ideò rarò potest esse medium in demonstratione; sed solùm tunc est medium, quando ipsa cum suo effectu reciprocatur; hoc enim quandoque euenit, & ex accidente, vt patet de Ecclypsi, & obiectione terræ; hæc enim est causa externa; & tamen est æqualis, & conuertitur, quia posita obiectione terræ, Ecclypsis ponitur, & ablata obiectione terræ aufertur Ecclypsis; est ergo æqualis, & sic quartus modus per se quādoque est vtilis, sed per accidens, & subinferr, quod ideò vera est sententia communis multorū, quod solùm duo priores modi dicendi per se sunt vtiles ad demonstrationem, & quod Aristoteles iurè hūc quartum modum reiecit, quia non est semper, & perpetuò vtilis, sed aliquando, & ex accidente est vtilis; illa verò, quæ rarò eueniunt, & ex accidente nō pertinent ad sciētiam; ideò Aristoteles hunc quartum modum reiecit, non tamen propter hoc negat, quod aliquando non sit vtilis, vt patet in hac demonstratione de Ecclypsi, quam 2. Post. vult esse potissimam, & verti in definitionem; & hic vnum est aduertendum, quod ipse vt declaret multum laborat, scilicet quomodo intelligatur, cum ipse, & Auerroes dicunt, quod ex accidente causa externa est medium in demonstratione; nō enim volunt dicere, quod causa externa, quæ sumitur in demonstratione ostendat effectum accidentaliter, quasi non sit vera, & necessaria causa; quia demonstratio Ecclypsis in Luna per obiectionem terræ est ita necessariò ostensa, vt melius non possit demonstrari, neque per magis necessariam causam, sed dicunt, quod genus causæ efficientis per accidens euenit, quod sit mediū in demonstratione, quia tale genus causæ efficientis per accidens cum suo effectu rarò habet necessariam connexionem, & conuertibilitatem, sed cum loquimur de causa particulari, vt obiectio terræ, dicit, qd huic non euenit per accidens. quod sit medium, sed per se, & necessariò ine t esse medium, quia est vera, & necessaria causa; Per hæc patet responsio formalis ad argumentum cum dicitur propositiones de quarto modo non sunt necessariæ, &c. Respondetur, quod verum est vniuersaliter, tamen quandoque sunt vtiles, vt contingit in allatis demonstrationibus; hanc suam sententiam confirmat auctoritate Aristo. 1. Post. tex. 65. vbi Aristoteles hanc sententiam expressè ponere videtur; declarat etiam quomodo fieri possit in ca. 16. eiusdem libri secundi de propositionibus necessarijs hoc modo

Notād. Dictum Zabarel. la notabile vix citur.

modo, accidēs proprium duobus modis pēdet à subiecto, vt risibilitas ab homine primò ab eo tanquam à causa subiecti, quia risibilitas recipitur in homine tamquā in materia. Secundò ab eodem tamquā à causa efficiēte, qa rationabilitas est causa efficiens risibilitatis: verum hæc secunda pendentia est, quæ facit hominē necessariò risibilem, quia dato casu quod homo non esset rationalis, non esset risibilis, quia non adesset causa efficiens risibilitatis; ita in proposito accidens externum vt Ecclypsis pendet a causa efficiente, & à subiecto, sed hæc differentia, quod istæ duæ causæ sunt loco distinctæ, & subiecto, in homine autē sunt in eodem subiecto; vndè si accipiam' subiectum, vt Lunam non solam, & nudam, sed cum causa externa vt obiectione terræ, tunc hoc accidens necessariò inest illi subiecto, est Ecclypsis Lunæ propter causam efficiētem iam inexistentem Lunæ cogentem talem accidens illi subiecto inesse. In proposito ergo licèt causa efficiens Ecclypsis nō semper cōcomitetur Lunam, & consequēter non semper insit Ecclypsis Lunæ, tamen quando talis causa inest Lunę, est causa necessaria Ecclypsis; hęc sunt, quæ pro sua defensione, ni fallor, diceret Zabarella, vel aliquis alius pro eo.

Reijcitur.

Contra hanc responsionem; si valeret, sequeretur etiam, quod hæc demonstratio esset potissima; cum ego probo in me esse calorem, quia me calefacio ad ignem; ita quod corpus meum erit subiectum, calor erit passio, & accidens, calefactio erit medium, nam hic effectus, & accidens est externū, & est cum causa efficiente, quæ est calefactio, & posita calefactione, ponitur calor in me, & hæc calefactio est etiā causa per se caloris in me, neque vlla alia causa efficiens assignari potest, qui ergo scit in me esse calorem p p calefactionem certissimè scit, & hæc erit demōstratio potissima, sicuti, illa qua scio Ecclypsim inesse Lunæ propter obiectionē terræ: est enim omnino similis; Sed quis dicet vnquam hāc esse demonstrationem, cū de accidentibus cōibus nulla possit dari sciētia; calor autem est accidens commune, quod corpori meo adest qūque, & quandoque non; Sicut etiam Ecclypsis est accidens commune, quod inest Lunæ quandoque, & quandoque non, & etiam alijs corporibus propter eamdē causam inesset; si enim daretur aliquod aliud corpus, quod reciperet lumē à Sole, & non esset Luna, etiam in ipso propter camdem causam fieret Ecclypsis, sicuti eadem calefactio induceret in aliud corpus calorem, si illud calefaceret. Similiter si ego ostenderem, quod Sortes interijt propter ingulationem, esset demonstratio; at quis non videat has demonstrationes, neque bonos syllogismos esse, quia sunt de accidentibus, quæ non habent certam, vniuersalē, & determinatam causam, sed particularē, quæ non cadit sub scientia. Præterea si illæ demonstrationes formentur, videbimus, qđ propositiones vniuersales erunt falsæ, vt ego supra ostēdi de illa demonstratione Ecclypsis, solùm conclusio est vera, quia aliqua particularis propositio est nota experientia, vel sensu, sed non virtute alicuius illationis vniuersalis, quæ fit in demōstratione; Iure ergo dixit Aristoteles, qđ quartus modus dicendi per se non est vtilis, qa in illis non est aliqua illatio necessaria, qa causa, & effectus non habent nexum necessarium in illis, etsi quandoque causa efficiens inducat effectum, hoc non prouenit ratione, & natura illius causæ; sed illi accidit, quod talem effectum producat; vnde Ecclypsis non prouenit ex natura, & essentia terræ, sed accidit terræ, quod Ecclypsim producat: cum enim sit corpus opacū, & Sol voluatur circa ipsam, accidit terræ vt interponatur inter Solem, & Lunam, & sic causat vmbram, & obscurat Lunam, & sic fit Ecclypsis. Idē dicendum de alijs causis externis. Cum ergo dicit, quod obiectio terræ est causa Ecclypsis, dico, quòd est causa, sed est causa particularis, & accidentalis eo modo, quo nūc dictum est, quæ non pertinet ad demonstrationem; causa enim, quæ ingreditur demonstrationem debet esse vniuersalis, & propria; & per se debet talem effectum intendere, itaquod talis effectus ab illa intendatur, & non possit esse illa causa destructa; at si fieri posset, quod aliud corpus densum, quod non esset terra interponeretur inter Solem, & Lunā, etiam illud causaret Ecclypsim. Præterea ista causa, scilicet obiectio terræ non est causa necessaria Ecclypsis necessitate consequentis, sed consequentiæ, de qua Aristot.

rist. in libris Perhyermenias ait hanc esse necessariam; Homo quando est; necesse est esse; sic in proposito, quando obiectio terræ causat Ecclypsim, necessariò causat Ecclypsim, est necessaria in sensu composito, non in sensu diuiso, quia alio tempore potest esse Ecclypsis, & non esse per obiectionem terræ, vt dictum est. Tertiò in talibus demõstrationibus est altera præmissarũ, quæ nõ est necessaria, vt in demõstratione de Ecclypsi patet de minori, quæ est. Luna priuatᶜ radijs solatibus à terra obiecta, neque enim est in primo, neque in secundo, ergo non est per se, neque talis demonstratio est potissima, quia neuter terminorum istius propositionis est causa alterius termini. Ad hanc rationem apertè respondet Zabarella lib 2. de propositione necessaria ca. 17. & concedit, quod non est per se illa minor, sed ait nõ esse hoc inconueniens, quia non est necesse semper, quod in demonstratione minor sit necessaria, & hoc declarat hoc pacto. Finis demonstrationis est sola cognitio effectionis; ideò in demonstratione attendenda præcipuè sunt illa quæ ducunt nos ad cognitionem affectionis; hæc autem duo sũt: primum est quod talis affectio demonstretur de subiecto, cui primo inest, vt risibile de homine. Secundum per causam proximam & æquatam, non per communem, & remotam, cum hæc duo in demonstratione sunt, demonstratio est præstantissima, & potissima; ex hoc inspicitur, quod in demonstratione potissimā debet esse essentialis connexus affectionis cum medio, per quod demonstratur, & cum subiecto, cui inesse demonstratur, sed medij cum subiecto non est necesse, quod sit vllus essentialis connexus, quia potest euenire, q̃d nulla sit affinitas causæ affectionis cum subiecto, cui inesse demonstratur, vt contingit in præsenti demonstratione de Ecclypsi; certum est enim, quod hoc accidẽs, & passio Ecclypsis potest sciri, quia quod habet causam certã, proximã; & adæquatã, sicuti ab ea hẽt vt sit, ita habet vt possit cognosci cognosci aũt per talem causam est demonstrari, ergo dicendum, quod hæc est demõstratio potissima, licèt hæc minor non sit per se, quia hoc non necessario requiritur. Contra hanc responsionem Zabarellæ nõ est opus laborare multũ, cum ipsa omninò aduersetur regulis veræ demonstrationis, & ipsimet Aristoteli artifici huius instrumẽti, & miror de hoc viro, quidem doctissimo, qui ita ingeniosè de rebus logicis locutus est, q̃d vt tueretur hoc falsũ dogma, quod hæ demonstrationes sint potissimæ, voluerit incidere in hoc absurdum, quod ex suismet operibus elicitᶜ esse maximum; In primis contra hanc responsionẽ est Aris. in 1. Post. tex. 44. vbi probãs, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, ait, quod non possunt esse necessaria, nisi sint per se: ex hoc argno. Quæro a Zabarella an minor in demonstratione debeat esse necessaria; si dicat quod sic, ergo, debet esse per se, quia nisi sit per se, non est necessaria, vt ait Aristoteles, & per se patet ex rationib. Aristotelis; si non est necessaria, neq; conclusio erit necessaria, quia necessarium deducitur ex necessario, non ex contingenti, & non necessario, nisi per accidẽs, vt ibi docet Aristoteles; est autem clarum, quod minor in demonstratione habet vim illatiuam; itaquod cõclusio pendet etiam à minori; si ergo minor non sit necessaria, neque conclusio erit necessaria, & eo magis quia conclusio semper sequitur debiliorem partem, neque valet dicere est vera, quia hoc non sufficit, vt ibidem docet Aristoteles, sed requiruntur aliæ conditiones, quia etsi sit vera, non tamen facit cõclusionem veram necessariò, sed solum inducit cõclusionem verã casu, vt etiam syllogismus topicus quandoque, sed non erit vera necessariò; hoc patet clarè per totum illud c. 6. ex quo etiam patet, quod Aristo. nedum loquitur de maiori, sed de minori, & maiori simul, & maximè hoc elicitur ex tex. 46. vbi probat a signo quod demonstratio est ex propositionibus necessarijs, quia solemus ferre instantias, quando ambo principia non sunt necessaria, vel alterum, & illud solemus negare, ergo debent omnes esse necessariæ, & per se; sed hæc clariora sunt, quam ipse explicare valeam. ratio ista mihi videtur efficacissima, quia præter quam est Aristotelis est etiam euidentissima. Item 2. c. Aris. ait, quod demõstratio debet esse ex primis, veris &c. ecce quod loquitur in plurali. ergo omnia principia demonstrationis debent habe-

Tertio principaliter.

Responsio Zabarellæ.

Reijcit.

habere illas conditiones, non alteram illarum, at principia non possint esse prima &c. nisi sint per se: vnde istæ conditiones de omni, per se, & vniuersales non sunt diuersæ ab illis positis in definitione, sed illæ eodem magis explicatæ, vt docet ipsemet Zabarella in initio 4. c. 1. Post. Accedit quod frustra laborasset Arist. ostendēdo, quod principia demonstrationis debēt esse necessaria, & per se, q̃ tamen hoc non verificari esset necesse de minori. Ad rationem autem; qua hanc suam responsionem probat; dico quod nedum in demonstratione requiritur connexus causæ cum affectione, & affectionis cum subiecto, sed requiritur connexio necessaria causæ cū subiecto; alioquin nunquam ostendere potero affectionem illam necessariò inhærere illi subiecto, quia licèt cognoscā, quod rationalitas est causa risibilitatis, non tñ cognoscere potero, quod risibilitas inest homini, nisi prius erit cognouero, quod rationale necessariò inest homini, ita qd connexus affectionis cum subiecto non potest cognosci, nisi prius cognouero connexum medij cum subiecto: vnde in maiori cognosco connexionem medij cum affectione, in minori cognoscitur connexio medij cum subiecto, & hæc ita clara sunt, quod omnes id asserunt, & ipsemet pluribus in locis idem fatetur: adeò quod alio modo res se se habet, atq; ille indicauerit, exempli gratia, cognosco, quod omne animal rationale est risibile, deinde cognosco, quod omnis homo est rationalis; ecce qd requiritur hæc connexio, deinde ex eo quod cognosco, quod rationale, quod est causa risibilitatis inest homini, cognosco etiam, quod homo est risibilis, nec valet si dicat hoc habere locum tantum in demōstratione à causa interna, quia hæc est regula vniuersalis quod conclusio deduci tur ex maiori, & minori, & quando est necessaria ratione materiæ, necessariò debet vtraq; propositio esse necessaria, alioquin illa conclusio non erit necessaria, sed si est vera, est accidentaliter vera, quod autem dicit huiusmodi affectionem Ecclypsis esse scibilem de Luna, & per causam propter quam est, infra respondebitur.

Ad rationem Zabarellæ.

Impugnatur demonstratio habens, pro medio accidens inhærens subiecto. Cap. IV.

Contra demonstrationem illam ex causa interna, quæ non est definitio subiecti, sed accidens aliquod inherens subiecto, vt est illa, qua ostendimus accretionem luminis in Luna propter sphericam figuram, primo sic arguo. Hæc demōstratio, & similes non sunt ex propositionibus vniuersalibus, neq; per se, ergo talis demonstratio, & similes non sunt potissimæ: consequentiā patet, quia ex dictis in calce præcedentis capitis cum propositiones non sunt vniuersales, & per se, non sūt necessariæ, & consequenter conclusio deducta ex illis præmissis non est necessaria, & sic neque talis demonstratio est necessaria. Antecedens probatur, quia in huiusmodi demonstrationibus accipitur pro medio accidens aliquod commune, qđ semp inest subiecto, & propter hoc saltem minor non erit vniuersalis, neque per se, in qua accipitur hoc accidens inesse tali subiecto, vt in assignata demonstratione; Minor est hæc, Luna est spherica figura, hæc nō est per se in primo modo, quia spherica figura non est de definitione Lunæ, qa spherica figura est accidens, & Luna est subiectum, neque est in secundo modo, quia spherica figura non est propria passio Lunæ, quia inest alijs corporibus a Luna, ideò deceptus est Zabarella lib. 2. de propositione necessaria c. 12. & 15. neq; est in 4. modo, quia quod ibi dicit, valet de accidente proprio, non de cōi; sed hoc est cōe, quod etiam, ipsi concedunt, & etiam, quia Luna non est causa efficiens adæquata figuræ sphericæ, sed est aliquod genus cōe ad Lunam, & alia corpora spherica, quod est innominatum, quod est causa talis accidēris. Præterea iam est dictū, quod hic quartus modus non est vtilis ad demōstrationem. Secundò conclusio non est vniuersalis, neq; secundum quod ipsum, quia accretio luminis nō inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus corpus sphericū, sicuti sensibile inest homini non quatenus homo, sed quatenus est animal; at in demonstrationibus potissimis conclusio debet esse vniuersalis, & passio demonstrata debet

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia. bet esse propria. Tertiò maior non est per se vllo modo, quia est hæc. Omne corpus sphericum suscipit accretionem luminis, prædicatum hoc non est genus, vel differẽtia corporis spherici, sed effectus eius; nã in maiori semper prædicatur passio, & effectus de propria causa, & ideo non est in primo modo, neque est in secundo modo, vt vult Zabarella lib.2. de propositione necessaria, quia accretio luminis nõ est proprietas figuræ sphericæ, sed accidens commune competens multis alijs corporibus; at in secundo modo passio prædicatur de proprio subiecto, ergo non est in secundo modo, nec valet, quod ait Zabarella lib.2. de propositione necessaria, nempè quod in talibus demonstrationibus in maiori explicatur solùm pendentia effectus à causa explicitè, sed implicitè etiam est pendentia effectus à subiecto, vt dum dicimus rationale est risibile, explicamus causam actu risibilitatis, non autem subiectum, scilicèt hominem, sed tamen potestate, & implicitè subintelligitur, quia cum dicimus rationabile est risibile, est ac si dicamus homo rationalis est risibilis, & sic hæc propositio maior est in secundo implicitè; Sed hæc licet aliquo pacto possint accommodari demonstrationibus, in quibus medium est forma subiecti, vt est illa demonstratio, qua ꝓbamus, quod homo est risibilis, quia est rationalis, de qua etiam ipse exemplificat; nõ tamen vllo pacto potest accommodari demõstrationibus, in quibus medium est causa accidentalis, quia hoc accidens implicitè non potest intelligi inherere illi subiecto, quia non est illi necessariò connexũ.

Dubiũ. Ad sp̃ciem demonstrationis ista reducantur. Præterea propositiones debent esse explicitè per se, non implicitè, & propterea, minor debet etiam esse per se explicitè. Sed hic est maxima dubitatio: si istæ demõstrationes non sunt potissimæ, & tamen sunt per causam, & omnis demonstratio per causam, vel est proxima, vel remota, quia diximus in quæstione de speciebus demonstrationis, quod non datur demonstratio potissima distincta à demonstratione propter quid, in quorum numero debent reponi? *Respõsio.* Dico quod debet reponi in numero demõstrationum per causam remotam, licèt enim talis causa videatur nobis vera, & proxima causa, tamen non est, quia tunc esset caussa necessaria, & sic illius propositiones essent necessariæ; vnde si perfectè cognosceremus essentiam, & naturam rerum, videremus, quod multæ causæ, quas putam' esse proximas, & immediatas, re vera non sunt causæ proximæ; vel dicamus, quod sunt demonstrationes quia, primæ speciei, de qua Aristo. in 1. Poster. cap. 10. quia licèt fiut per causam, non habent tamen omnes conditiones requisitas ad demonstrationẽ propter quid, & sic non pariunt scientiam propter quid, sed quia.

Rationes Zabarellæ soluuntur. Cap. V.

A D rationes Zabarellæ respondetur & primò ad primum argumentũ paret ex dictis in primo supposito, & in confutatione suæ opinionis; *Ad primum.* maior quidẽ est vera, sed debet addi hæc particula, necessariò, ita quod hæc sit maior. Illa demonstratio est potissima, quæ perfectissimam & necessariam rei sciẽtiam necessariò tradit, ita ut nihil amplius queri, vel cognosci possit; hoc modo est vera maior, & in hoc sensu illam pro nobis accepimus contra Zabarellam; sed minor tunc est falsa, quia illæ demonstrationes non pariunt scientiã necessariò, ratio est, quia vt dictũ est sæpe supra in primo supposito conclusio, & scientia necessaria est ex propositionibus necessarijs, & per se, non ex accidentibus, & hæc scientia, quæ deducta est ex propositionibus per se, & necessarijs, sola dicitur perfectissima, & absolutissima, quæ aliter esse nõ potest, vt Aristoteles illã definiuit, sed hę demonstrationes non sunt ex propositionibus per se, & necessariis, ideo non possunt parere perfectissimam scientiam. Ad probationem minoris dico quod illud mediũ, vt terra obiecta, satisfacit quidem omnibus quæstionibus de Ecclypsi, non tamen satisfacit necessariò, sed accidentaliter, quia nõ est medium necessarium, sed accidentale, & est veluti medium in syllogismo Topico vero, quod etiam satisfacit omni quæstioni de problemate proposito, quia est verum, at non necessariò, sed ex accidente. Præter dicta in præcedenti adduco exemplum ad hoc declarandum. Cadit lapis è domo, & occidit Franciscum me vidente, tunc ego perfectissimè scio an sit occisio in *Exẽp. ij.*

Fran-

Francisco, & quid sit occisio in Francisco, in insit occisio Francisco, & propter quid insit, quia omnibus his quæstionibus satisfacit casus lapidis, hæc enim omnia sunt à casu lapidis. ergo hæc cognitio est cognitio certa, & perfectissima, qua melior haberi non potest quia est propter causam proximam, propter quam res est, non tamē dicitur scientia, quia hoc medium est mediū accidentale, accidit enim lapidi cadenti qđ occideret Franciscum; non enim casus lapidis necessariò producit hunc effectum, scilicèt occisionem Francisci: at in demonstratione opus est, quod medium sit caussa necessaria necessariò inducens talem effectum, itaquod non possit aliter euenire, ità euenit de obiectione terræ respectu Ecclypsis, accidit enim obiectioni terræ qđ causet Ecclypsim; vndè si obijceretur alicui alij corpori recipienti lumen à radijs Solis, etiam in illud Ecclypsim induceret, & etiam Ecclypsis induceretur in Lunam à quocunque alio corpore opaco, si daretur quod posset interponi inter Solem, & ipsam Lunam. Minor ergo est falsa, & hic est notandum vnum scitu dignissimum, quod si Zabarella, & alij animaduerterent, non offenderēt in huiusmodi errores, quod cum medium est necessarium, & habet illas conditiones, quas explicauit Philosophus in definitione scire, semper demonstratio eius est ex propositionibus per se necessarijs, & vniuersalibus, vt declaratur in primo supposito, itaquod hęc conuertuntur, medium est necessarium, & præmissæ sunt necessariæ, præmissæ sunt necessariæ, & mediū est necessarium. Quoniam autem difficile est cognoscere quando medium sit necessariū, ideo Arist. docuit nos formare demonstrationem; quando enim habemus demonstrationem constantem ex propositionibus necessarijs, quæ sunt per se, & vniuersales, sumus certi, quod habemus etiam medium necessarium, & hæc est vnica via cognoscēdi quando medium est necessarium, & parit mihi scientiam necessariam; vnde etiā habito medio necessario, nisi ordinetur in forma syllogistica, nō facit fidem mihi qđ sit medium necessarium, neq; me omnino certificat; nō valet ergo dicere, hoc mediū est causa huius effectus, ergo demonstratio facta ex hoc medio est potissima, quia non possum scire vnquam (non loquor de cognitione sensitiua) quod hoc medium sit causa huius effectus, nisi sit ordinatum per demonstrationem habentem conditiones requisitas, vndè tunc assummo, quod probare debeo; sed bene valet hæc demonstratio est potissima, & habet omnes conditiones requisitas, ergo medium huius demonstrationis est necessarium, & habet omnes conditiones assignatas ab Arist. in definitione scirė, & sic patet error argumenti Zabarellæ, sic enim arguit. obiectio terræ est causa proxima Ecclypsis; ergo demonstratio in qua est medium est necessaria, & potissima; nego hanc consequentiam propter rationem dictam, quia non possum cognoscere, quod hoc medium sit medium necessarium, nisi per demonstrationem rectam, & omnibus conditionibus absolutam, & quādo eius demonstratio nō est ex necessarijs, cognosco, quod hoc medium non est causa necessaria, & sic non mihi facit scientiam; vndè in antecedenti deberet addere est necessaria causa, demōstrationes ergo hę sunt veræ, sed non necessariæ; sed propositiones notæ sunt experientia, & obseruatione longa non per viam demonstratiuam, & scientificam.

Ad secundum dico, quod Aristo. vsus est exemplis nobis notioribus, & quę sępe prę manibus habemus, & præsertim, quia quando vsus est his exemplis declarabat cuius extremi definitio sit mediū, & dixit, quod est ratio maioris extremi scilicet causa, vel definitio passionis, & adduxit exemplum de Ecclypsi dicens, quod medium ad demonstrandum Ecclypsim de Luna est causa Ecclypsis quæcunque illa sit, adduxitq; illam causam, quàm omnes vulgò existimabant esse causam propriam, non tamen propter hoc dicendum est, quod Arist. voluerit asserere hanc demonstrationem esse potissimam, cum omnino aduersetur suis regulis, & documentis, hæc tamen demōstratio est secundi gradus, & licet non sit per causam necessariam, est tamen per causam veram, & sic non est inutilis, nec vana.

Ad tertium respondeo, quod Ecclypsis non est scibilis inesse Lunæ via scientifica, & demonstratiua, quia accidentia communia non sunt scibilia, Ecclypsis autem est accidens commune, vnde maior est falsa, vt dictum

Notādū. Ad secundū. Ad tertium.

vt dictum est supra, vel dicamus quod est scibilis, sed non per tale medium, sed per aliud, quod nos latet.

Ad quartum. Ad quartum non valet consequentia, potest enim quælibet demonstratio per causam remotam verti in definitionem, sed tunc sicuti nõ est potissima demonstratio, ita non est perfecta definitio.

THEOREMA XV.

Sola causa formalis est medium in demonstratione potissima.

Exponitur, & declaratur sententia Scoti. Cap. I.

EX dictis in præcedẽtibus patet respondendum esse ad quęstionem illam, qua quęritur quodnam genus causæ sit illud, quod est mediũ in demonstratione potissima, esse causam formalem; ratio præcipua est, quia supra diximus formam subiecti esse causam efficientem proximam passionis; & necessariam; Sola autem passio propria ostenditur de subiecto in demonstratione; alia verò accidentia communia nequaquã; ideò sola forma subiecti est medium in demonstratione potissima, non autem aliæ causæ, quia passio habet esse effectiuè à forma subiecti, & sic etiam ab ipsa habet cognoscibilitatẽ, & ideò forma est proxima causa passionis; habet etiã passio esse à materia, idest à subiecto, & à fine, sed istæ nõ sunt præcipuè causæ; & propriæ, vti est forma subiecti; vnde licet subiectũ, & passio conuertantur, hoc euenit solùm, quia in subiecto necessariò est talis forma, quæ est causatiua talis passionis necessariò: causa autem finalis non habet propriæ causalitatem realem, sed solam metaphoricam, quia est vltima in esse, & est post rem; forma igitur est medium in demonstratione potissima solùm, reliquæ autem causæ per se solæ nequaquam.

Notãdū. Et notandum est, quòd cum dicimus medium esse causam formalem, non intelligimus quod hoc medium, & causa sit forma ipsius passionis, quia passio cũ non sit aliquod cõpositũ, est quædã pura forma, & sic nullam aliam habet formam, per quam sit, nisi se ipsam; cum ergo dicimus medium esse causam formalem, nõ intelligimus esse ipsam formam, quæ est passio, quia tũc idem ostenderetur per se ipsum, quod nihil est, sed intelligimus per formam, subiecti formam, quæ est causa efficiens ipsius passionis; forma ergo est medium; sed tamen hic notãdum est, quod cum forma est medium in demonstratione, non est amplius forma, sed est efficiens, & ideò medium licèt sit forma, habet tamen rationẽ efficientis, quia efficit conclusionem. Confirmatur hæc positio, quia si accipiatur aliqua alia causa pro medio, siuè sit materialis, siuè efficiens, siuè finalis, si nõ est propria forma subiecti, nũquam erit causa necessaria, & sic neque conclusio erit necessaria, neque vniuersalis, neque præmissæ, vt in exemplis vidimus, & in alijs ab Aristotele in 2. Posteriorum adductis videre possumus.

Rationes aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. II.

Prima ratio. COntra hanc sententiam est Aristoteles secundo Poster. cap. de causis, qui est 11. vbi ait, quod possumus demonstrare per omnia quattuor genera causarum, ergo videtur quod medium in potissima demonstratione possit esse medium causa efficiens, quæ est forma subiecti, sed causa materialis, & finalis, quęcunque, à qua aliquis effectus proueniat. Ad hanc rationẽ, & auctoritatem ego iudico respondendum esse, vt multi respõdent, & ipse nunc supra tetigi, quod in demonstratione propter qd perfecta & potissima solum causa formalis est medium, vt nunc declaraui, in alijs verò demõstrationibus propter quid, quæ non sunt potissimæ, & perfectæ, medium potest esse causa materialis, efficiẽs, & finalis, qa vnaquęque istarum habet aliquos effectus, & hi per illas causas demonstrari possunt; quando ergo Aristoteles ait per omnia quatuor genera causarũ posse demõstrari, concedo, sed tamen non sequitur quod omnes illæ demonstrationes sint potissimæ, vt dictum est, & quod hæc fuerit mens Aristotelis conspicitur in lectione 2. Posteriorum,

Solutio.

in illo capitulo de causis absque tot subtilitatibus, & nugis, nam postquam dixit, quod per omne genus causæ potest fieri demõstratio, distinxit causas, quia aliæ sunt, ad quas consequitur effectus semper, aliæ ad quas quandoque, & aliæ sunt necessariæ, & aliæ accidentales, & denique enumerat omnes modos causarum, & postea declarat quomodo vnusquisq; effectus possit demonstrari per suam causam; vnde tãdem in text. 56. & 57. ait quod illa causa est mediũ in demonstratione, quæ respõdet suo effectui, & sic vnusquisq; effectus ostẽditur per propriã causam, ita vt ille effect⁹, qui est sæpe, debet monstrari per causam quæ est sæpe, effectus, qui est semper, per causam, quæ est semper, qui rarò per causam quæ est raro. Constat autem, quod multæ demonstrationum harum non sunt potissimæ, neq; habens omnes conditiones assignatas ab Aristotele perfectæ demonstrationi propter quid; & tamẽ in illis causa erit quandoque materialis. Idem clarius exprimit in cap. 16. & 17. 2. Posteriorum, postquam enim compleuit tractationẽ de definitione, quam inseruit tractationi de causis, est enim definitio medium, & consequenter causa, & sic pertinebat ad eã tractationem in tex. 90. qui est principiũ Capituli 17. & in sequentibus, & maximè in tex. 94. docet causam debere reciprocari cum suo effectu, & ratio est, quia problema debet esse vniuersale, & propria affectio debet apponi proprio subiecto, & hoc etiam asserit in præcedenti cap. 16. scilicet quod problema debet esse vniuersale, & quod affectio debet apponi proprio subiecto, alioquin nõ poterit demonstrari; Clarum est, quod hoc asserit de demonstratione potissima, in text. vero 96. mouet dubitationem an si problema non sit vniuersale medium debeat esse vniuersale, & respondet quod non, sed quale est problema, tale debet esse medium. Ex his locis conspicitur, quod licet Aristot. in cap. de causis dicat posse demonstrari per omne genus causæ, non tamen intelligit, quod per omne genus causæ fiat demonstratio vniuersalis, & necessaria, quæ sola est potissima, vndè demonstrationes à signo, & à posteriori, & etiam per causam remotam, quæ tamen nobis proxima videtur, appellat demõstrationes; & re vera in scientijs paucæ admodum sunt demonstrationes potissimæ, sed plurimæ à posteriori, & per causam remotam; vnde per accidentia generum sæpe ostendimus passiones de speciebus, quia natura specierum est ignota. Sed contra hanc sententiam arguit Zabarella libro secũdo, de medio demonstrationis, capitulo tertio primò quia tunc facimus distinctionẽ inter demonstrationem propter quid, & demonstrationem potissimam, quæ tamẽ nõ distinguuntur, vt vidimus in quæstione de speciebus demonstrationis, & ex eodem Aristotele in illo secundo dicente per eandem demonstrationem notificari quid est, & propter quid est, & eam esse potissimam. *Rationes Zabarella. In contrarium.* Secundo in eodem libro Aristoteles ait, q͛d vnius rei est vnica causa, quæ tradit cognitionem propter quid est, eamque vult cum effectu suo reciprocari, ergo fieri non potest, quod idem effectus per causam formalem potissimè demonstretur, per aliam verò causam demonstretur propter quid tantum, quia tunc vnius rei essent plures causæ, per quas posset demonstrari. *Secũda.* Tertio cum dicimus causam formalẽ esse medium in demonstratione, vel intelligimus de causa formali subiecti, vel de causa formali passionis, primum non potest dici, quia raro euenit, quod forma subiecti sit causa passionis, neque secundum esse potest, quia forma passionis est ipsamet essentia passionis; vnde si passio per suam formam demonstraretur, idem demonstraretur per se ipsum. *Tertia.* Ad has obiectiones respondeo, & ad primam quidem dico, quod vt dixi in quæstione de speciebus demonstrationis, demonstratio propter quid est eadem quod demonstratio potissima, quia demõstratio propter quid, quę habet omnes conditiones assignatas ab Aristo. 1. Post. c. 2. & 4. est vera demõstratio, & potissima, & facit scire quid est, & propter quid est, & vertitur in definitionẽ, sed sunt aliæ demonstrationes, quæ non sunt sic perfectæ, neque habent omnes conditiones illas, & ideò non sunt omnino necessariæ, vt sunt istæ de Ecelypsi, & aliæ, & dico quod istæ possunt dici demõstrationes p͞p quid, quia sunt per causam, non tñ potissimæ, q͞a non sunt per causam, omnino necessariã s vñ dato q͛d sit vera, & proxima causa, quia *Ad primam.* tamen

tamen est accidentaliter causa, vt supra ostendi, ideò non est necessaria, & hæ reduci debent propriè ad demonstrationes per causam remotam, quia re vera illæ sunt per causam remotã, licèt nobis videãtur p causam proximam, & hoc prouenit, quia naturas rerum non optimè cognoscimus; s.n. optimè cognosceremus Lunã, videremus aliam, esse immediatiorem, & proximiorem causam in Luna propter quam Luna ecclypsatur, quàm interpositio terræ, hæc enim est accidentalis, & remota, sed quia potiorem non habemus, eam vt proximã iudicamus. Ad secundam concedo, quod vnius effectus est vnica causa proxima; & necessaria, & per eam solam potest demonstrari potissimè; non tamen est inconuenjens, quod demõstratione minus perfecta possit demonstrari per alias non ita proximas, & maximè cum multæ causæ requirantur ad vnum effectum causandum; Illæ ergo possunt esse mediũ eo modo, quo sunt causæ, vt diximus nunc supra. Ad tertium dico, quod cum dicimus causam formalem esse medium in demonstratione potissima, loquimur de forma subiecti, vt dixi in quęstione de medio demonstrationis; cum autem ait hoc esse incõueniens, quia illa causa rarò est medium, patet esse falsum ex eadem et disputatione de medio demõstrationis, vbi formã subiecti esse causam passionis ostendimus, & consequenter esse medium in demonstratione potissima.

Ad secundum.

Ad tertium.

THEOREMA XVI.

Definitio non est instrumentum Logicum.

Exponitur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. I.

EX ijs, quæ diximus in quæstione de subiecto Logicæ ad mẽtem Scoti, apertè mihi dicendum videtur, quod definitio non sit instrumentum logicũ diuersum à demonstratione, vt aliqui enixè sustinent, ratio est, quia tunc logica non esset vna scientia, neque haberet vnum subiectum, sed duo, scilicet syllogismum, & definitionẽ, hoc autem est falsum. ergo non est dicendum, quod definitio sit instrumentum logicum diuersum à demonstratione, & syllogismò; Consequentis falsitas patet, consequentia probatur, quia si definitio sit instrumentum re distinctum à demonstratione, non poterit contineri sub syllogismo, quem statuimus subiectum in tota logica, ratio est, quia non est pars, neque passio syllogismi, & sic non continebitur sub syllogismo, sed habebit propriam tractationem per se diuersam à syllogismo, itaquod vel erunt duo subiecta in logica, vel erit statuẽdum pro subiecto in logica aliud aliquid commune illis, scilicet instrumentum sciẽdi, vt aliqui dicunt, quod nos confutauimus in quæstione de subiecto; Quod si qs dicat, licèt definitio sit instrumentum logicum, tamen reducitur ad demonstrationem, quia est principiũ demonstrationis, & medium, & conclusio, & tota demonstratio sola positione terminorum differẽs; Dico, quod dum hoc dicimus non statuimus definitionem instrumentum diuersum à demõstratione cuius munus sit notificare substantiam, sed facimus definitionem partẽ demonstrationis, & hoc quidem concedo; sed tunc recedunt ab opinione contraria; Quæ autem pars, & quomodo pertineat ad demonstrationem inferius patebit; Hoc etiam confirmo, quia, qui dicunt definitionem esse instrumentum logicum, hoc dicunt, quia asserunt definitionem notificare substantiam, demonstrationem vero accidens: at nos diximus in Theoremate de regressu, quod substantia, & causæ notificantur per demonstrationem quia, & per inductionem, accidentia verò, & effectus per demonstrationem propter quid, vt abundantius ostendemus in proprio Theoremate; non ergo est opus dicere, quod definitio sit instrumentum notificatiuum substantiæ. Hoc etiam confirmatur ex consideratione logicæ Aristotelis si enim eam totam spectemus, videbimus, quod solum in illa agit de instrumentis quæ habent vim illatiuã, & pertinent ad discursum, & sic prout varias species habent, varios libros confecit, vt libros Priorum, Topicorum, Posteriorũ, Elechorum, in quibus de forma, vel aliqua specie syllogismi egit, & libros Perhiermenias, in quibus de propositionibus egit, & librum Prædicamẽtorum, in quo de termi-

Opinio Scoti.

Prima ratio.

Solutio.

Confutatio.

Secunda.

Tertia.

nis simplicibus egit; Voluit ergo logicam facultatē solùm esse de instrumento discursiuo, at definitio non habet discursum, neque vim illatiuam, & ideò non est instrumentum logicū; quod verò definitio non habeat vim illatiuam patet ex se, quia tunc Aristoteles de hac specie syllogistica verba facere in aliquo libro, vel facere debuisset, alioquin esset diminutus hoc non est dicendum, & præsertim in facultate, quam ipse proprio marte si non adinuenit, saltē maximè exornauit, qd verò Aristoteles in nullo libro agat de definitione, vt est instrumentum habens vim illatiuam notificandi subiectū; patet, quod si quis dicat, quod hæc tractatio habetur in secundo Posteriorum hoc non est verum, quia vt concedamus quod in secundo Aristot. agat de definitione; non tamen agit quomodo per definitionem via discursus, & cum illatione notificare possimus substantiam, & quidditatem substantiæ, nam a text. 82. vsque ad 47. pertractat illa quatuor de definitione, quæ in illo 8. tex. proponit scilicet quomodo possimus venire in cognitionem de quod quid est. Secundum quomodo quod quid est reducatur ad demonstrationē. Tertium quid sit definitio, & quod quid est. Quartum quorum sit definitio, sed ferè in tota hac tractatione ostendit quod, quod quid est non potest demonstrari de eo cuius est, & tandem circa tex. 44. & 45. illius 2. Post. concludit, quod sola demonstratio perfecta, quæ vertitur in definitione ostendit quid est, quia causa, quæ facit scire propter quid est, facit etiam scire quid est, sed illud pertinet ad definitionem accidentis, non substantiæ, de quibus causis agit vsq; ad 68. deinde reuertitur ad tractandum de definitione, & de illa agit vsque ad tex. 85. & in hac secūda tractatione docet quomodo possimus venari quod quid substantiæ, siue prædicata essentialia substantiæ, quæ sunt ipsamet definitio, & in processu illo ostendit, quod adinueniuntur non via diuisiua solum, vt voluit Plato, sed etiā via compositiua, quæ est demonstratio a signo, & inductio, vt videbimus, nō ergo agit de definitione quatenus ipsa habet vim notificādi substantiam, & quidditatem rei, sed docet quomodo quidditas, & essentia rei, quæ est idem quod ipsa definitio venetur, & noscatur a nobis, & hoc ait fieri via cōpositiua, quæ est quid diuersum ab ipsamet definitione, s. demōstratio à signo, & inductio.

Zabarella hanc eandē sententiā multis in locis in suis operibus logicis sustinet, s. quòd definitio non sit instrumentum logicum, & primò arguit sic. in 3. libro de Method. c. 13. omne instrumentum logicū est discursus à noto ad ignotum, sed definitio non est discursus a noto ad ignotum, ergo definitio non est instrumentum logicum; maior probatur ex nomine facultatis logicæ: logica. n. dicit ἀπὸ τοῦ λόγου græcè, id est à ratione, & discursu; vnd ipsa est ratiocinatiua, & qui diceret logicam sine ratione, & discursu esse, est ac si diceret calidum sine calore: de ratione ergo logicæ est quod sit discursiua, & consequenter instrumenta logica si debent re vera esse logica, debent habere discursum à noto ad ignotum; Minor probatur, quia in definitione non est discursus, neq; est instrumentum discursiuum manifestans ignotum à noto; Hoc autem probat Zabarella longo discursu in c. 12. 13. & 14. eiusdem tertij de Methodis, non. n. in definitione fit discursus à parte ad partem, vt à parte definitionis notæ ad partem definitionis ignotā, quia omnes illæ particulæ definitionis nō sunt qd plura, sed quid vnum integrum, veluti definitum est vnum integrum. Præterea si esset illatio, oporteret à genere argüere ad differētiam, quia genus semper priori loco ponitur, sed hæc illatio est nulla; non enim valet Franciscus est animal, ergo, est rationalis, neq; possumus dicere, quod sit illatio à definito noto ad definitionem ignotā, quia tunc esset illatio ab eodem in idem, quia definitio, & definitum sunt idem, sed præter hoc possumus nos confirmare, quia talis illatio est cōtra naturam, nam definitio est, quæ notificat definitum, non quæ notificatur à re, neq; est processus, & discursus à tota definitione ad definitum, quia definitio est idem re cum definito, sicuti nomen est idem re cum nominata, & significata per ipsum, & sic cum sint idem, si definitio est nota, necessariò quoq; definitum est notū, & si definitio sit ignota, & definitum ignotum esse necesse est, sicuti & nomen si est notū, est quoq; res ipsa nota, si nomē ignotum, est res ignota, solùm differt in hoc definitio,

Zabarella opinio.

Prima ratio.

finitio, & nomen, quod nomen significat rem confusè, definitio significat rem distin ctè, quia significat quidditatem, si ergo definitio est ignota, & quidditas est ignota, si est ignota quidditas, & definitio est ignota, vnde potest sic formari ratio. Si definitio est instrumentum logicum, & nomen, & verbum sunt instrumenta logica; consequens est falsum, vt omnes concederent; consequẽtia probatur, quia sicuti se hẽt nomen ad rem, ita definitio ad quidditatem, quia sicuti nomen significat rem confusè, definitio significat quidditatẽ rei distinctè.

Secũda ratio: Secundò sic arguit ibidem Aristot. 1. de Anima tex. 4. & 5. quærit an sit vna cõmunis Methodus inuestigãdi subiectũ & quid est in omnibus substantijs, & nominat aliquas Methodos; subiungit. n. an demonstratio, & diuisio, an aliqua alia methodus; quærit itaq; an methodus inuestigandi subiectum, & quid est rei sit demõstratio, vel diuisio, vel aliqua alia, ex hoc sic arguit. Si definitio est cõis methodus inuestigãdi substantiam rei, ad quid Arist. quæreret an sit demonstratio, vel diuisio, vel aliquid aliud? Certè ex hoc innuit Arist. quod definitio non est instrumentũ notificandi quid est subiectum, sed potius, quod ipsa est finis, & scopus demonstrationum, & aliatũ methodorum; neq; potest esse discursus a partibus definitionis ad totam definitionem, vt ostendit Zabarella libro eodem c. 14. quia partes definitionis sunt ipsamet tota definitio, partes autem simul collectæ non differunt a toto; non ergo a partibus definitionis ad totam definitionem est illatio, quia esset illatio ab eodem ad idem; verum est quidem partes definitionis cognosci posse, antequam cognoscãtur inesse definito, vt partes essentiales, & vt definitio, deinde cognosci vt prædicata essentialia, & constituentia definitionẽ definiti, sed hæc secunda cognitio non illatiuè deducitur ex prima, quia vt Arist. ostendit in 2. Post. q̃d quid est non potest ostẽdi de eo, cuius est, non enim possumus vlla methodo ostendere hoc prædicatum rationale inesse homini in eo quod quid est, sed per se nobis innotescit, vel ab experientia, vel ab effectibus vel alia via, vt inductione, & deniq; via resolutiua, vt proprio loco dicam. Quando autem ignorantur partes definitionis substantiæ omnes, vel aliquæ, confugere debemus ad methodum resolutiuam, quæ illas notificat, & inuenit definitiones substantiæ, vt ipse in 3. lib. de methodis ostendit, cap. 17. sed tamen cum sint notæ non habent vim illatiuam ad definitionem totam, quia cum ipsæ sunt notæ, est quoque nota tota definitio, quia ipsæ sunt tota definitio. Prætetea substãtia cognoscitur a nobis per demonstrationem quia, & per methodum resolutiuam, ergo definitio non est instrumentum notificandi substantiã; Antecedens probatur in proprio quæsitos Consequẽtia probatur, quia tunc alterum superflueret.

Rationes aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. II.

Contra hanc opinionẽ arguitur à multis, & præcipuè à Bernardino Petrella 2. libro suarum disputationum logicarũ cap. 2. qui sustinet definitionẽ esse instrumentum logicum, sed sine vi illatiua, ait enim, quod duplex est instrumentum logicum, scilicet notificans cum ratione, vt demonstratio, & notificãs sine ratione, ut definitio; arguit autem sic, Definitio consideratur à logico, ergo definitio est instrumentum logicum; antecedens clarissimum est ex Aristotele in 7. Meth. tex. 42. & ex Auerroe ibidem, consequentia probatur; modus considerandi logici est vt instrumẽtum, ita quod omnia, quæ considerat logicus, considerat vt instrumenta sciendi, & notificandi, & hoc habetur ex Auerroe in prologo primi Post. ergo definitio est instrumentum logicum. Secundò Aristoteles in 6. Top. cap. 1. & 3. ait definitionem facere, vt cognscatur substantia, siuè substantia accipiatur pro essentia rei, siuè sit accidens, siue sit substantia, siuè accipiatur pro ipsamet substantia contra distincta ab accidentibus. Tertiò Phylosophus in 2. Post. capitulo 2. habet hæc verba. Amplius si definitio substantiæ quędam cognitio est, & cæteræ) vult denotare Aristoteles per illud verbum, quædam cognitio est, quòd cognitio acquiritur nedum per rationem, sed etiam sine, & sic cognitio substãtiæ potest acquiri per definitonem, licèt definitio non sit instrumentum cum ratione,

Petrella. *Prima ratio.* *Secũda ratio.* *Tertia ratio.*

Quarta ratio. ne,& discursiuum. Quartò itidem proponit an idem possit sciri per definitionẽ, & demonstrationem, ergo videtur velle Aristoteles quod definitio sit instrumentũ faciens scire, alioq; in esset vanum talem quæstionẽ proponere. *Quinta ratio* Quintò in septimo diuinorum ex Aristotele tex.4.nulla est melior, atq; præstantior scientia ea, quæ est acquisita per definitionem. *Sexta ratio.* Sextò Phylosophus primo de anima & 1. Meth. tex. 48. vtrobique vult omnes disciplinas vti pro instrumento definitione,& demonstratione;(hæc enim sunt verba Philosophi.) At qui omnis disciplina per præcognita omnia, aut aliqua est,& aut per definitionem,aut per demonstrationem, & sic concludi potest,quod etsi definitio non sit instrumentum habens vim illatiuam, est tamen instrumentum logicum pariens scientiam.

Balduinus. Hyeronimus Balduinus in suo quæsito vtrum nobilius instrumentum sit definitio,vel demonstratio,duabus rationibus ostendere nititur definitionem esse nobilius instrumentum demonstratione; supponit autẽ, qđ definitio sit instrumentũ cognoscendi, & notificandi substantiam, sicuti demõstratio notificat accidẽs. *Prima ratio.* Prima eius ratio est hæc.Illud est nobilius instrumentũ logicum,ad quod omnia logica instrumenta reducuntur;sed omnia instrumẽta logica reducuntur ad definitionem,ergo; Hæc minor probatur ab eo multis auctoritatibus Auerrois, qui multis in locis dicit demonstrationem reduci ad definitionẽ;ex hac ratione potest sic argui. Si ergo demonstratio reducitur ad definitionem tanquam ad nobilius instrumẽtum logicum,ergo definitio est instrumentum logicum. *Secunda ratio.* Secunda ratio est hæc. Illud instrumẽtum est nobilius,quod versatur circa nobilius subiectum, & quod causat scientiam de nobiliori subiecto,& etiã, quod habet nobilius medium, sed definitio versatur circa nobilius subiectũ,quia circa substantiam,& habet nobilius mediũ, quia notificat per causam formalẽ, ergo hæc minor nõ probatur ab ipso ex hoc arguitur ergo si definitio notificat substantiã,& per causam formalem definitio est instrumentum logicum. Balduinus itaque sustinet definitionẽ esse instrumentũ, & ratiocinatiuũ;

Sed Petrella,& non nulli alij esse instrumẽtum logicum sine ratione. Pro nunc tamẽ possumus vnica ratione contra Petrellam arguere,ait quod datur aliquod instrumẽtum logicum,quod parit scientiam absq; ratione;hæc enim sunt verba eius in 2.lib. cap.1 (pars autem instrumentaria sciẽtiæ notificando inseruiens,id præstat,vel cum ratione,vel sine ratione, si cum ratione appellatur instrumentum demonstratiuum, si sine ratione, appellatur instrumentum definitiuum, vel definitio) quæro ab ipso quomodo aliqua propositio sciri possit absque ratione?quænam potest esse scientia absq; ratione? & consequenter qđ nã instrumentum erit illud, quod notificat aliquid absque ratione?certè omne, quod sine ratione profertur videt insulsum, & stultum dictum;si autẽ velit dicere,vt nos dicimus,qđ datur aliquod instrumentum logicũ,quod notificat aliquid, idest significat,& explicat aliquid sine ratione hoc vltrò damus, neque enim talia instrumenta nata sunt notificare aliquid ratione;sed negamus huiusmodi instrumentum debere dici logicum, quia tunc nomen,verbũ, propositio,oratio,& multa alia erunt instrumenta logica,quod est absurdum. *Reijcitur Opinio Petrellæ.* Sed hæc opinio satis confutata est ex his, quæ dicta sunt suprà in præcedẽti c.ideò ad Rationes respondetur. *Ad primam.* Ad primam nego consequentiam,& probatio est nulla, quia logicus considerat decem prædicamenta, propositiones,principia demonstrationis,cõsiderat quæstiones, & multa alia, quæ tñ non sunt instrumenta notificandi, & sciendi, sed partes, vel principia instrumenti ratiocinatiui: ideò bene sequitur logica est scientia instrumentalis: ergo quicquid consideratur à logico vel est instrumẽtum sciẽdi,vel pars eius,vel principiũ,vel finis sed non sequitur ergo quicquid consideratur à logico est instrumentum per se distinctum ab alijs, definitio autem est pars demonstrationis. *Ad secundã.* Ad secundam dico, quod Aristoteles in illo 6.lib. cap.1.ait, quod definitio debet dari per verba magis nota, & perspicua, & quæ sint propria, & clarè declarantia quidditatem, & essentiam rei, non tamen propter hoc dicit, quod illa verba, per quæ explicatur, & ex quibus constituitur definitio habeant vim

illatiuam, solùm sunt declaratiua definiti, veluti vna vox est notior, & clarior altera voce, & sic ex hoc loco habemus, quod definitio est oratio complexa, & instrumētum significatiuum essentiæ rei, siuè illa res sit substantia, siuè sit accidens, non autem est instrumētum notificatiuum, & sic non est instrumentum logicum. Ad tertiū dico: quod illa verba dicunt, quod definitio est cognitio substantiæ, siuè oratio significatiua substantiæ, & hoc ego concedo, non tamen propter hoc sequitur, quod habeat vim illatiuā, & vim notificandi solùm significat substantiam; tale autem instrumentum non est instrumentum logicū. Ad quartum dico, quod Aristoteles ibi proponit an omne definibile sit demonstrabile, & omne demonstrabile sit definibile, & propterea verum est, quod Aristoteles proponit an idem sciri possit per definitionem, & per demonstrationem, sed postea concludit in tex. 19. postquam ad verāque partem multum disputauit, quod non potest idem sciri per definitionem, & per demonstrationem, & ratio est in hoc posita, quia definitio non ostendit aliquid de aliquo, sed illud est demonstratio; definitio verò solùm significat, & declarat quid, & propterea non est instrumentum notificatiuum; proposuit autem hoc in quæstionem, quia aliqui existimabant, quod idem possit sciri per definitionem, & per demonstrationem. Ad quintam dico, quod Aristoteles 7. Meth. tex. 4. non ait scientiam acquisitam definitione esse præstātiorem, vt videre est in text. sed dato, ꝙ hoc dicat ibi vel alibi, sēsus est, ꝙ illa cognitio, quæ est per definitionem, est omnium præstantissima, quia est cognitio essentiæ rei, rñ hæc cognitio non habetur vi definitionis, sed ratione demōstrationis à signo, vel inductionis, definitio solùm significat essentiam, non autem notificat. Ad sextam dico in 1. Meta. tex. 48. & primo de anima loqui contra Antiquos; vndè sæpe accipit propositiones ab illis concessas, & quia aliqui eorum iudicabant definitionem parere scientiā, propter hoc dicit, qđ omnis scientia acquiritur vel per demonstrationem, vel per definitionem; tamē cum ipse loquitur secundum propriam mentem, nunquam dicit, quod definitio pariat scientiam, est enim ridiculum dicere definitionem parere scientiam sed sine ratione.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad quintam.

Ad sextam.

Ad rationes Balduini patet, qđ contra nos nihil concludunt. Ad primā negamus, qđ omnia, quæ tractantur in logica reducantur ad definitionem tanquam ad nobilius instrumentum, qđ non probatur nisi auctoritatibus Auerrois male intellectis, & quas non sustinemus. Ad secundam falsa est maior, & minor: maior est vera tantū in scientijs realibus, in quibus attenditur nobilitas ratione subiecti, sed in logicis instrumentis, in quibus consideratur nobilitas penès vim illationis, & efficacitatem cōcludendi non est vera, in proposito autem fit sermo de demonstratione, & definitione, quæ sunt logica instrumenta; minor etiā est falsa, quia definitio non notificat substantiam, neque vtitur causa formali, cum ipsa non vtatur medio, sed ipsa est medium in demonstratione potissima, & sic definitio reducitur ad demonstrationem vt pars ad totum.

Ad primam.

Ad secundā.

THEOREMA XVII.

Omnia per demonstrationem cognoscimus, scilicet tàm substantiam quàm accidens.

Exponitur propositum Theorema, & confirmatur, & declaratur quid sit definitio. Caput Primum.

Occurrit quędam difficultas non leuis ex dictis, nam si definitio non est instrumētum logicum, & nobis non notificat substātiam, quod nam ergo instrumentum erit istud, qđ nobis notificat substantiam? Respondeo absolute, quod per solam viam ratiocinatiuam venire possumus in cognitionem tàm substantiæ, quàm accidentis, quia sola instrumenta, quæ habent vim illatiuam ex noto ad ignotum, possunt notifica re nobis, & parere cognitionem; duæ autem sunt species methodorum, siuè argumētationum, & instrumentorū notificātium rem ignotam; scilicet methodus compos-

poſitiua, & methodus reſolutiua. methodus compoſitiua eſt ſyllogiſmus procedens per cauſam ad effectũ, methodus reſolutiua eſt ſyllogiſmus procedens ab effectu ad cãm; methodus cõpoſitiua non diuiditur in plures ſpecies, ſed methodus reſolutiua diuiditur in duas ſpecies, ſ. in demonſtrationem quia, & in inductionẽ, modò quod hæ duæ methodi ſufficiãt probatur ex rebus cognoſcendis; duo enim ſunt, quæ à nobis cognoſci poſſunt; ſcilicet ſubſtantia, & accidẽs, accidens cognoſcitur ſolũ per cauſam propriam, quia accidentia communia non pertinent ad ſcientiam, ſed ſolùm accidentia propria, hæc autem ſolùm cognoſci poſſunt per cauſam propriam, & ita ſolùm poſſunt cognoſci per demonſtrationem propter quid, vt abundè dictum eſt ſupra. Subſtantia autem non poteſt cognoſci per cauſam, quia non habet cauſam, ſolùm ergo cognoſci poteſt per effectus, & ideò poteſt notificari ſolum per demonſtrationẽ quia, & per inductionem, quæ procedunt ab effectibus ad cauſam, cognoſcitur autẽ ſubſtantia hoc modo. Subſtantia perfectè cognoſcitur, cum cognoſcitur eius definitio, definitio autem tunc cognoſcitur, & habetur, cum habentur prædicata quidditatiua integrantia ipſam definitionem; hæc autem prædicata eſſentialia non poſſunt cognoſci per demõſtrationem propter quid; quod patet ex Ariſtotele in ſecundo Poſteriorum vbi oſtendit quod quid eſt non poſſe demonſtrari de eo cuius eſt. Reliquum eſt itaque: quod à poſteriori, ſiuè per aliquos effectus, & per accidentia, ſubſtantiæ cognoſcantur, vt ait Ariſtoteles primo de anima text. 11. accidentia magnam partẽ conferunt ad cognoſcendũ quod quid eſt, & ſic per ſigna venimus in cognitionẽ prædicatorum eſſentialium, & conſequenter quidditatis, & eſſentiæ ſubſtantiæ, quæ eſt cauſa illorum accidentiũ, vti fecit Ariſtoteles in 8. Phy. qui per effectus primi motoris, & præſertim per motum venit in cognitionem eſſentiæ primi motoris, & alibi ſæpe idem effecit, quomodo autem propoſitiones demonſtrationis ab effectu ſint veræ, & neceſſariæ, dictum eſt in quæſtione de regreſſu c. 1. & 2. Et in Theoremate 11. Poſſumus etiam dicere pro nunc, quod propoſitiones demonſtrationis ab effectu ſunt

Quõ ſubſtãtia cognoſcatur.

neceſſariæ, quia illæ conſtant ex effectu, & cauſa proxima, inter quas eſt connexus neceſſarius, ſed talis connexus notificatur experientia; vndè per multum examen effectus, & collationem eius ad cauſam, cognoſcitur cauſa diſtinctè; Venamur & prædicata eſſentialia, & definitionẽ ſubſtãtiæ per inductionẽ, quæ eſt ſpecies ipſius methodi reſolutiuæ, vt docet Ariſtot. in 2. Poſte. à tex. 69. & infra; poſtquam enim refutauit opinionem Platonis, qui dicebat definitionẽ adinueniri via diuiſiua, vt patet in tex. 73. docet diuiſionem cum inductione, quã ibi appellat viam compoſitiuam eſſe vtilẽ; Diuiſio enim ſola nihil probat, quia non habet vim illatiuam, ſed inductio habet vim illatiuam, quia reducitur ad ſyllogiſmum, & ex ſingularibus notis inducit cognitionẽ vniuerſalis; ex eo enim quod aliqua prædicata experimur ineſſe multis ſingularibus, inferrimus illa ineſſe vniuerſali; vnde via cognoſcendi prædicata eſſentia talia ſpeciei eſt accipere prædicata, quæ competũt omnibus indiuiduis illius ſpeciei, & ſolis indiuiduis illius ſpeciei, vt dicere ſic. Franciſcus eſt rationalis, Antonius eſt rationalis, ſortes eſt rationalis, ſed iſti ſunt homines, ergo omnis homo eſt rationalis; ecce quod inductione cognoſcimus prædicata eſſentialia ſpeciei, & ſic venimus in cognitionem definitionis ſubſtantiæ per inductionem. Ex his patet inductionem ducere nos in cognitionem ſubſtantiæ, quia inductio ducit nos in cognitinem prædicatorum ſubſtantiæ vniuerſalis ex eo quod noſcimus illa prædicata ineſſe ſingularibus illius vniuerſalis; cognoſcimus autẽ illa prædicata quidditatiua ineſſe illis ſingularib⁹, ex effectibus ſingularium, & ita per experientiam venimus in cognitionẽ ſubſtãtiæ ſingularium, & ex cognitione ſubſtantiæ ſingularium poſtea per inductionem venimus in cognitionem vniuerſalium ſubſtantiarũ; adeò quod experientia eſt radix ſcientiæ fundamentum. & præcedit inductionem, vndè hic eſt ordo noſtræ cognitionis, ad ſunt ſingularia in rerum natura, iſta producunt ſuos effectus per ſuas proprias formas ſubſtantiales, cognoſcimus effectus illos experientia, in illos incipimus examinare, & comparare ad ſuas cauſas per experientiam, & ſic venimus in cognitionẽ cau-

satũ illorũ effectuũ in illis singularibus, de inde inductione causas illas, & formas quę sunt in singularibus cócludimus inesse vniuersalibus vt speciei, & gñi, & facim⁹ ꝓpositiones vniuersales, q̃ postea sunt principia Demonstrationis quia; exemplum ex Arist. 1. Poster. cap. 10. omne non scintillãs prope est, Planetæ non scintillant. ergo Planetæ prope sunt. maior, & minor experientia notæ sunt, quia enim experientia compertum est, quod hæc stella, quando est prope non scintillat, & similiter illa, & illa, & sic de alijs inductione facta est hæc propositio maior, omne sydus non scintillans prope est, eodem modo nota facta est minor; per hanc demonstrationem colligitur hoc prædicatũ de Planeta esse prope nos, quod est prædicatum essentiale ingrediẽs eius definitionem, vel saltem gerit vicem prædicati essentialis, quia non habere possumus essentialiorem, aliud exemplum, volo probare quod homo est rationalis, dico sic omne animal, quod proficit in cognitione est discursiuum, homo proficit in cognitione; ergo homo est discursiuus. siue rationalis, maior est ex terminis euidens, minor patet inductione, ecce quod per demonstrationem quia inuestigaui prædicatum essentiale, & quidditatiuum hominis, ergo experientia fit inductio, per inductionem fiunt propositiones vniuersales, quæ sunt principia demonstrationum à posteriori, & ita per demonstrationem quia, inuestigamus prædicata essentialia substantiæ constituentia definitionem ipsius, vide Theoremate 89. deinde postea fit regressus ab illis causis distinctè cognitis ad illos effect⁹: tamen inductio si sola cum diuisione sufficit eo modo, quo explicat Aristot. 2. Post. tex. 69. nã exempli gratia, accipio genus hominis notissimũ, vt quod est substãtia, & deinde substãtia alia animata, alia inanimata, cognosco quod homo est substantia animata, quia inductione fundata super experiẽtiam video quod sortes est animatus, Petrus est animatus, & sic de alijs, ideo concludo. ergo homo est animatus. Sed vt hoc melius intelligatur nota, quod ex Aristotele in prohemio Metaphysicæ experientia differt ab arte, quia experientia versatur circa singularia, vt singularia sunt, ars verò versatur circa singularia, vt singularia, non vt singularia sunt, sed vt sunt vniuersalia: experimentum, enim vnum fit ex multis memorijs particularibus, vt quia recordor hoc reubarbarum purgasse coleram in hoc, & in hoc & c. fit hoc experimẽtum, quod reubarbarum purgat coleram persistendo tantum in consideratione reubarbari, & coleræ, vt singularia sunt absq; vlla abstractione naturæ vniuersalis: Ars verò fit ex illis singularibus, quatenus intellectus procedit viterius ex multa collatione illorum singularium, & conditionũ adinuicem ad cognitionem alicuius naturæ vniuersalis in illis singularibus, quod fit instrumẽto inductionis; hæc enim ex multis singularibus eodem modo se habẽtibus colligit vniuersale; & hoc est, quod Aristoteles in eodem prohemio dicit, artem, siue scientiam fieri ex experientia, experiẽtia ergo est fundamentum sciẽtiæ, & per ipsam probantur principia demõstrationis quia, in quibus assumitur effectum inesse causæ, & subiecto, & etiam eadem experientia probantur propositiones singulares inductionis, quæ similiter assumunt effectus inesse suis causis, vel proprijs subiectis. Ex hoc etiam apparet quid sit definitio; ego quidem existimo, quod definitio substantiæ nil aliud sit, nisi quoddam principium, qđ appellatur suppositio, vt apertè Aristoteles pronunciauit in primo Post. tex. 14. vbi ait, quod definitio quædam positio est, & confirmatur, quia eodem modo eius cognitio acquiritur, quo docuit Arist. vlt. cap. 2. Post. acquiri cognitionem principiorum, nam sicuti experientia principia cognoscũtur, ita definitionis cognitio mediante experiẽtia habetur; per experientiam enim nobis notæ fiunt propositiones demonstrationis ab effectu, qua venimus in cognitionem prædicatorum essentialium substãtiæ, vt dictũ est supra. Similiter notificatur inductione, vt dictum est; adeò quod non est laborãdũ quõ ipsa sit instrumentum logicum, cũ nõ notificet, sed solùm sit instrumentum significandi, veluti cæteræ orationes complexæ, & hoc maximè verificatur de definitione substantiæ, quæ sola est principium demõstrationis, est. n. mediũ, loquendo verò de definitione in cõi ad definitionem substãtiæ, & accidentis est dicẽdum, quod est instrumentum significandi, vt cæteræ voces

sim-

simplices, vel cōplexæ, & ita genus proprium definitionis est instrumentum significandi, differētia faciens ipsam differre ab alijs vocibus est significare quidditatem rei distinctè; per hanc enim differentiam differt ab alijs vocibus, & maximè à nomine, quia cęteræ voces complexæ non significant quidditatem, rerum, nomē verò significat quidditatem, sed in confuso; ex hoc patet etiā, quod definitio est vltimus scopus demonstrationis, nā scopus demonstrationis propter quid est definitio perfecta accidentis, quia est tota demōstratio sola positione terminorum differens; scopus demonstrationis quia est definitio substantiæ, quæ postea est principium in demonstratione propter quid nihil enim tandē scire quærimus per instrumenta syllogistica nisi scire omne scibile per rationem, scibile autem est duplex scilicet substantia, & accidens; cum ergo scimus quid sit substantia, & quidē sit accidens per rationem habemus omnē scientiam possibilem, & quiescimus. Vndè Aristoteles postquam in 1. Posteriorum & 2. maxima in parte docuit quomodo definitionem accidentium per demonstrationem propter quid inuestigare possimus; in secundo à tex. 69. vsque ab 84. docet quomodo definitionem substantiæ, quæ est in demōstrabilis à priori inuestigare possim⁹, & docet quod à posteriori; pręter alios mul tos locos, vt supra diximus; sed quoad id quod diximus demonstrationem quia ostēdere, & inuestigare definitionem substātiæ arguit Petrella hoc modo.

Obiectio Petrella

Demonstratio quia ostendit solùm principia demōstrationis propter quid, quando sunt ignota, non autem prædicata quidditatiua substantiæ ergo demōstratio quia non potest notificare quidditatem substantiæ. Respondeo, quod hæc obiectio confirmat meam sententiam; quia si demonstratio quia ostēdit principia demonstrationis propter qd, hęc sunt ipsummet medium, vt diximus in Theoremate de medio demonstrationis, medium est definitio subiecti, vt dictum est in eodem Theoremate de medio demonstrationis, ergo demonstratio quia dum ostendit principia propter quid, ostendit prædicata quidditatiua, & ipsam definitionem subiecti, quæ est substantia. Sed contra definitio non potest demonstrari de definito per vllū syllogismū ex 2. Post.

Solutio.

Obiectio

Respondeo, quod hoc dicit Aristoteles de demonstratione propter quid, non tamen negat hoc fieri posse per demonstrationē quia, & per inductionem, immò in 2. lib. Posteriorum vt dictum est docet definitionē venari non posse sola diuisione, sine cōpositione, quæ est inductio, vt ibi manifestat. Sed hic est aliud dubium dicitur communiter, quod agere de definitione pertinet ad Metaphy. & hoc est verum, vt videre est apud ipsum 7. Metaphysi. vbi longo sermone tractat de quo quid est rerum, ergo non pertinet ad logicum agere de definitione.

Solutio.

Dubium

Breuiter respondetur, quod definitio cōsideratur à logico, & à Metaphysico, sed diuerso modo. Pro cuius intelligentia est notandum, quod definitio non potest considerari, quod simul non consideretur, quidditas, quæ explicatur per definitionem, nec potest considerari quidditas, quod simul non consideretur definitio, quæ est vox cōplexa explicatiua quidditatis. Ad propositum dico, quod Metaphysicus considerat quidditates rerum, & consequenter considerat definitionem, sed primò quidditatē, secundario definitionem; logicus è conuerso considerat principaliter definitionē, vt est vox complexa, sed secundariò quidditatem explicatam per definitionem; ratio huius est, quia Metaphysicus agit de omni ente vt ens est; & sic agit de quidditate, & essentia rerum in communi; logicus autem considerat instrumenta explicātia; res, vt sunt nomen, verbum, oratio &c. & etiam considerat instrumenta notificantia per discursum, vt est syllogismus, definitio pertinet ad instrumenta primi generis, & hoc modo non est inconueniens, quod definitio dicatur instrumentum logicum, sed secundo modo est inconueniēs; communiter autem instrumenta logica illa sola dicuntur, quæ sunt discursiua, & habent vim illatiuam, & illa principaliter cōsiderantur à logica, & propriè logica instrumenta dicuntur.

Solutio.

THEO.

THEOREMA XVIII.

Facilior modus nostræ cognitionis est norma ordinis doctrinæ.

Opinio Scoti, & aliorum. Cap. I.

Communiter omnes dicunt ordinem Doctrinæ esse habitum instrumẽtalem, quo docemur partes cuiusque disciplinæ cõuenienter disponere, & ordinare, sed q̃nã sit norma, & regula cõuenienter disponẽdi partes sciẽtiæ, in qua cõsistit tota essentia ordinis est valdè dubium, nam si ignoramus normam, & regulam secundũ quam partes scientiæ, vel scientiæ ad inuicem debent disponi, ignorabimus, an partes illæ sint rectè dispositæ, vel non, & ignorabimus verum ordinem, & ideò his temporibus non leuis controuersia orta est inter viros doctos de hac norma.

Scotus. Scotus de hac re parum loquitur, quia suo tempore non vertebatur in dubium, vnde simul cum Auerroe, & Aristotele sustinet, quod hæc norma sit facilior modus nostræ cognitionis, & existimat tunc partes scientiæ esse rectè dispositas, cum primo loco ponuntur illæ partes, quas facilius addiscimus, & ex quibus faciliorem aditum habemus ad alias partes scientiæ, adipiscendas; non itaque naturalis ordo rerum, sed facilior, & melior nostra cognitio est norma ordinis doctrinę. Hanc esse opinionem Scoti desumitur ex 2. sen. dist. 2. quæstione secunda vbi loquitur de primo cognito, nam secundum argumentum pro sua opinione est hoc. Methaphysica ordine doctrinæ est vltima scientia, & tamen ipsa agit de principijs omnium aliarum scientiarum, est enim veluti Regina: & aliæ scientiæ non probant propria principia, sed relinquunt hoc munus Methaphysicæ, quæ probat principia aliarum scientiarum; Philosophia naturalis itaque ordine doctrinæ est prior; si ergo quæratur quare Aristoteles primo loco ipsam proposuit, certè non est dicendum, quia naturalis ordo rerum hoc expostulabat, quia naturalis ordo rerum expostularet quod primò ageretur de Methaphysica, quæ agit de principijs primis omnium rerum communissimis, non de Physica, in qua agitur de rebus sensibilibus. Dicendũ est ergo, quòd hoc factum est quia Philosophia naturalis est facilior, vt quæ est de rebus sensibilibus quas facilè addiscere possumus, & postea ex illa cognitione ad Methaphysicam ascendere quisq; potest facilè. Ex hoc deducitur ergo q̃ norma recti ordinis doctrinæ est facilior nostra cognitio, ita quod cum primò tractamus res faciliores cognitu, & ascendimus ad difficiliores, seruamus ordinem rectum doctrinæ, licèt non seruetur ordo naturalis rerum; hæc est intentio Scoti.

Mercenarius hanc eandem opinionem sustinet in suis dilucidationibus, & Zabarella lib. 1. de Methodis cap. 6. *Opinio Mercenarij.*

1. ratio. Mercenarius adducit has rationes Aristotelis 1. Phy. tex. 4. assignans ordinem procedendi in principijs scientiæ naturalis, ait ab vniuersalioribus esse incipiendum, & rationem huius adducens, inquit, quia sunt nobis notiora, ergo ordinis norma est facilior nostra cognitio, non ordo naturalis rerum; Quod si quis dicat illam propositionem pertinere ad viam doctrinæ, & esse conclusionem syllogismi de via facti in 2. & 3. tex. hoc impugnat, quia tũc Aristoteles prætermisset ordinem doctrinæ, quod tamen non est dicendum; Præterea vt patet ibi loquitur de ordine doctrinæ, non de via. Secunda si ordo doctrinæ a naturali rerum ordine esset desumendus, debuisset Philosophus prius agere de Plantis, quàm de animalibus, quia plantæ sunt communiores, & priores, tamẽ voluit agere prius de animalibus, quia sunt notiora, vt dixit in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, ergo. Tertia Philosophus 5. Metaph. tex. 1. ait principium doctrinæ nõ semper est principium rei, sed vndè quis facilè addiscere potest, ergo norma ordinis doctrinę est facilitas nostræ cognitionis. *2. ratio.* *3. ratio.*

Opinio Zabarellæ. *1. ratio.* Zabarella alias rationes adducit. Prima; si norma ordinis doctrinæ esset naturalis ordo rerum, sequeretur dari solũ ordinẽ compositiuum, sed consequens est falsum; Probatur consequentia, quia in omnib. rebus principia, & simplicia sunt priora natura effectibus, ergo in cognitione cuiuscunque

iuscuiúsque rei erit inci. iendum à causis, & simplicibus nunquã ab effectibus composi tis, & sic sólùm compositiuus ordo haberetur, nō resolutiuus, falsitas consequentis probatur, quia omnes admittunt ordinem resolutiuum, & Aristoteles multa scripsit ordine resolutiuo, vt libro Priorum, & Posteriorum analyticorũ, libros Philosophię moralis, & alios. Secundò illa est vera causa alicuius rei, qua habita conquiescimus, at si quæramus ab Aristotele in Prohemio Physicorum, qua de causa prius vult agere de principijs rerum naturalium, & aliquis dicat, quia illa sunt priora in ordine naturali, non conquiescimus, sed adhuc quærimus, quare vult agere pri⁹ de his, quæ ordine naturali sunt priora? Vndè cogitur respondere, quia faciliorem, & meliorem cognitionem habemus seruando hunc ordinem, hæc ergo causa, scilicèt modus facilioris nostræ cognitionis quietat intellectum nostrum. Tertiò hæc positio confirmatur ex multis locis Aristotelis, vbi sæpe spernit ordinē naturæ, & sequitur faciliorem modum nostrę cognitionis, sicuti dixit fiendũ fore in quinto libro Methaph. textu 1. vbi ait principium doctrinæ nō semper esse principium rei, sed vnde quis facili⁹ addiscere potest, habes multa alia apud Zabarellam primo de Methodis capite sexto, & septimo.

Secūda ratio.

Tertia ratio.

Opinio Picolominei. Probatur per autoritates.

Franciscus Picolomineus in sua morali in Introductione cap. 14. contrariam opinionem sustinet, scilicet quod ordo naturalis rerum sit regula, & norma ordinis doctrinæ, & hanc opinionem probat cap. vt supra, & cap. 15. primò Aristoteles in initio primi elenchorum inquit incipiẽtes secundum naturam à principijs, & in initio primi Rethoricorum ait, primũ igitur quę situm est ſm naturã qđ natura primũ est, & in primo Physicorum 57. est enim secundũ naturam communia prius dicentes, ita circa vnumquodque speculari, & in libro de sensu, & sensili. De reliquis primum dicamus, ac primum de primis, & in secundo de generatione animaliũ cap. 4. nunc à primis incipiẽdum est, prima autem sunt perfecta, & eiusmodi sunt, quæ aı̄al generant, eorũque principium homo 2. libro de Anima tex. 34. primum de alimento, & generatione dicendum est, quia hæc facultas, & prima est, & communissimà aliarum.

Prima ratio.

Rationibus sic arguit primo. Scientiæ sunt res ipsæ per repræsentationem in esse cognito, ergo debent repræsentare res eo modo, quo sunt, ergo in distributione, & ordine partium debent imitari ipsas res, ergo naturalis ordo rerum est norma ordinis doctrinæ. Secundò semper principia, & simplicissima primò tractantur, vt in 1. Physicorum patet, vbi primò de prima materia, & forma in communi agit, ergo. Tertiò Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus secundum naturam vndè licet ordiamur à Physica, non tamen dicitur Metaphysica vltima, sed prima. Quartò omnes tractantes de sensibus semper seruant naturæ ordinem, vel originis, vel dignitatis, Aristoteles seruauit ordinem dignitatis, ideò incepit à visu, & à nobiliori, Plato, & Auicenna seruauerunt ordinem originis, ideò pertractauerũt pri⁹ de tactu, ergo ordo naturalis rerũ, siue originis, siuè dignitatis est norma ordinis recti, non autem nostra facilior cognitio.

Secūda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Ad rationes pro opinione Scoti.

Ad rationes pro opinione, quam sequitur Scotus ad primã Mercenarij, de 1. Physicorum tex. 4. dicit, quod illa non est sufficiens ratio, neque primaria, scilicet quia ex vniuersalium cognitione facilius habeamus cognitionem aliarum rerum naturalium, sed primaria ratio est, quia sunt priora, ideò illis cognitis facilius aliæ res cognoscuntur. Ad secundum de Plantis, & ad omnes auctoritates Aristotelis in quib⁹ probatur quod quandoque prætermisit ordinem naturalem rerũ, & secutus est ordinē nostræ facilioris cognitionis, dicit, quod hoc factum est ex accidente, quod nihil refert, sufficit, quod vt plurimum, & in rebus grauibus egit de rebus secundum ordinem naturalem rerum.

Ad secũdum.

Ad primam rationem Zabarellæ respondet, quod ordo naturæ est duplex, scilicet compositiuus, & resolutiuus, & ideò non sequitur, dabitur solùm ordo compositiuus.

Ad primũ Zabarella.

Ad secundam rationem inquit, quod vera causa propter quam conquiescimus est, quando dicimus quia hic est ordo naturæ, vnde si quis quærat cur Aristoteles prius agit de principijs; Respondet, quia illa sunt priora, & illis ignoratis non possumus alia scire, & quia sunt priora in ordine ipsarum rerum,

Ad secũdum.

rerũ, est causa quietans intellectũ nostrũ. Ad auctoritatẽ illam de 5. Methaphysices tex. 1. ait, quod ibi Philosophus loquitur de via doctrinæ, non de ordine doctrinæ.

Confirmatio prioris opinionis, & confutatio istius secunda. Cap. II.

Prima ratio. Verùm hæc opinio non est sustinenda, vt probant rationes, & auctoritates superius adductæ pro prima opinione, & præcipuè ex ratione deducta ex Scoto, & ex prima ratione Mercenarij, nam apertè Aristoteles in 4. text. primi Physicorum ait se velle agere prius de vniuersalibus, quia illa notiora sunt, vt probat in 5. text. & in illo 4. ergo norma illius ordinis est facilior cognitio, non ordo naturalis rerum, neq;.n. dixit Aristoteles se velle incipere ab vniuersalibus, quia illa sunt priora secundum naturam; sed quia sunt faciliora, nec solutio, quam affert huic argumento est vllius valoris, quoniam dicere, ꝙ hæc non est præcipua ratio, & ꝙ Aristoteles hic non assignat primariam rationem, sed secundariam; est dicere Philosophum esse valde inconsideratum in re tam principali, nam vbi aggreditur nobilissimam scientiam, si reddens rationem ordinis non assignaret veram, & præcipuã causam, sed secundariam, multum peccaret. Adde, quod si Philosophus non existimaret hanc esse præcipuam rationem, nõ laboraret ostendere per tres illas rationes de quarto, & quinto textu, quod vniuersalia sunt nobis notiora, & ꝙ ideò iure ab vniuersalibus est inchoandum. Secundũ. Secundum argumentum etiam est efficax, neq; valet dicere, quod quando Aristoteles ordinando partes scientiæ sæpe proposuit partes faciliores cognitu, hoc fuit per accidens, quia non est arbitrandum Aristotelem aliquid efficere, & maximè euidens contra rectitudinem, & ita sæpè, & eo magis, quia sæpè adducit hanc rationem talis ordinis, quæ est nostra facilior cognitio. Tertiũ. Tertia est etiam præ omnibus efficax, & responsio, quam affert, quod ibi, scilicet in quinto Metaphysices tex. primo intelligat de via doctrinæ, est omninò falsa, quoniam eo loco Aristoteles ponit varias acceptiones principij, & tandem ait, quod vno modo dicitur, unde res moueri incipit, secundum quam acceptionem solemus dicere principium viæ, vnde incipit via. Deinde ponit aliam acceptionem principij, quæ est quod illud dicitur principium, etiam a quo facilius res cognoscitur, & exemplificat vt principium doctrinæ, non a primo rei principio aliquando est inchoandum, sed vndè facilimè quis addiscet, ecce quod aperte loquitur de ordine non de methodo, & demonstratione, quia inquit, quod doctrinæ inchoatio aliquando non fit a primo rei principio, modo inchoare pertinet ad ordinem, non ad viam doctrinæ, & hoc magis patet, quia inferius in eodẽ capitulo paulo post ponit præter alias significationes principij etiam hanc, ꝙ principium quandoque accipitur pro medio demonstrationis his verbis (præterea cum cognoscibilis res est, principium hoc quoq; dicitur vt demonstrationem suppositiones) non ergo in priori loco loquitur de methodo, sed de ordine. Quartã. Ad quartum respondet, quod duplex est ordo naturæ, compositiuus, & resolutiuus, ideo etiam datur ordo resolutiuus; Hæc responsio est vana, quia si natura procedit ex ordine cõpositiuo, & resolutiuo, nisi adsit aliqua norma erimus perplexi quem ordinem seruare debeamus, est ergo dicendum, ꝙ datur norma, quæ est nostra facilior cognitio, quod ipsemet fatetur coactus ratione, dum dicit, quod vno, vel altero modo imitamur naturam pro varijs institutis nostris. Quinta. Ad vltimum ait verã normam esse ordinem naturalem rerum; & hanc esse sufficientem ad quietandum nos: Sed contra hanc responsionem superius argutum est, ideò ad rationes Picolominei est respõdendum, & pro solutione notãdum; quod licet quandoque, & vt plurimum in scientijs ordo doctrinæ sequatur ordinem rerum, hoc non euenit quia ordo naturalis rei sit norma veri ordinis doctrinæ, sed q̃a facilior nostra cognitio tũc expostulat, vt disponamus res secundum illum ordinẽ, vt putà, quia illa priora secundum naturã sunt ita necessaria, quod non potest haberi cognitio de alijs posterioribus, nisi prius illa declarentur, vt exempli gratia non possumus loqui, nec cognoscere mixtum, nisi prius cognoscamus elementa, (Notãdũ Ad rationes Picolominei.)

ideò

ideò prius agit de elementis, quàm de mixto, per hoc respondemus ad omnes auctoritates Aristotelis, quod quando ait incipiendum esse a prioribus secundum naturã hoc efficit propter nostram faciliorem cognitionem, quando etiam omittit ordinem rerum id facit propter nostram faciliorem cognitionem.

Ad primam. Ad rationes, ad primam dico, quod probat nos debere scire res eo modo, quo inter se dispositæ sunt, & hoc concedo, quia res sicuti se habet ad esse, ita ad cognosci; vnde si quis cognoscendo hominem non sciret, quod cor est prior pars, sed existimaret esse pedes, hæc non esset scientia recta, oportet enim quod ego cognoscam res in eo ordine, quo sunt, non in opposito ordine, sed non propter hoc sequitur, quod ego in addiscẽdo has res non possim incipere a parte rei, quæ est mihi notior, per quam facilius possum venire in cognitionem rei, & deserere ordinem naturalem rerum. *Ad secundam. Ad tertiam.* Ad secundam rationem dicendum est, quod id factum est propter nostram faciliorem cognitionem. Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentũ facit pro nobis non pro ipso, quia Methaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vndè inscribitur ab ordine, quem obtinet, Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum Methaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. *Ad quartã.* Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & ideò quia modo vnus sensus, modo alius magis manifestabat illum, ideò variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modum nostræ cognitionis, quod modò explicare esset longum, de hac re vide Iacobum Zabarellam in Appologia sua.

Resolutio. Resolutio huius quæstionis itaque consistit in hoc, quod norma ordinis doctrinæ est nostra facilior cognitio, & quod ideò debemus semper incipere a notioribus nobis, sed nota, quod hic per notiora nobis non intelligimus illa, quæ contra distinguũtur a nota natura, sed appello notiora illa nobis, quæ facilius alijs in initio illius scientiæ disco, & ex quorum cognitione facilius alia addisco, siue illa sint per propriã naturam nota natura, vel nota nobis.

Disputatur vtrum in ordine doctrinæ semper incipere debeamus a notioribus nobis cognitione distincta, & ab vniuersalibus, & ordo compositiuus semper seruari debeat in scientijs. Cap. III.

EX determinatione præcedentis Theorematis elicitur declaratio alterius conclusionis, quæ ex illo deducitur, & est, an in ordine doctrinæ; semper incipiamus a notiorib. nobis cognitione distincta. Scotus loco citato paulo infra asserit Metaphysicam, licèt sit prima in ordine cognitionis distinctæ, quia ipsa probat principia omnium aliarum scientiarum, tamen esse vltimam in ordine doctrinæ. Itaque sustinet Scotus in ordine doctrinæ non esse semper incipiendum a notioribus cognitione distincta, neque semper esse seruandum ordinem compositiuum, sed semper incipiendum esse ab illis, a quibus facilius addiscimus, & sunt nobis faciliora cognitu, vt supra dixi in conclusione quæsiti præcedentis, & sic possumus quandoque omittere ordinem compositiuum, & seruare ordinem resolutiuum. *Opinio Scoti.* Probatio istius Theorematis patet ex probatione antecedentis, quia hęc conclusio sequitur ex illo, nam semper in ordine doctrinæ est incipiendum a notioribus nobis, idest ab his vndè facilius discimus, at notiora nobis cognitione distincta, & causæ non sunt semper faciliores cognitu, neque incipiendo ab illis semper facilius illam scientiam addiscimus, vnde diximus nos quandoque negligere ordinem naturæ.

Zabarellæ opinio contraria. Sed cõtra hoc est Zabarella. nam asserit, oppositum libro primo de methodis cap. 9. inquit enim semper esse incipiendum a notioribus nobis secundum nostram cognitionem distinctam simpliciter, vel saltem in genere, quam particulam addit propter ordinem resolutiuum, qui seruatur in artibus, qui incipit ab effectu, & fine qui non est notus nobis secundum cognitionẽ nostram distinctã, sed solũ in genere, est. n. notus finis exquisitè per se absque vlla probatione; vnde de fine nulla fit consultatio, sed de medijs ad finem; Idem dicit 2. libro

libro de Methodis capitulo septimo, vbi probat, quod scientiæ non possunt ordinari alio ordine, quàm compositiuo; compositiuus autem ordo semper est a distinctis, & simplicibus, & causis; est etiam aliud dictũ Zabarellæ in primo de Methodis cap. 12. nempè, quod commune est omnibus ordinibus tàm compositiuo, quàm resolutiuo incipere ab vniuersalibus, & tendere ad particularia, quia vniuersaliora sunt notiora; ratio præcipua huius assertionis est, quia ordo debet tradere cognitionem distinctã rei, ergo debet incipere a simplicibus, & principijs, & causis, quæ sunt notiora nobis cognitione distincta; Sustinet ergo Zabarella quod in scientijs debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere a principijs, & magis simplicibus, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta.

Ratio Zabarella.

Contra hanc opinionem arguo primò sic, Quandoque contingit, quòd facilius addiscamus incipiẽdo a minus vniuersalibus, & a compositis; ergo nõ debemus semper seruare ordinem cõpositiuum, & incipere a notioribus cognitione distincta, id est a causis, & magis vniuersalibus: Antecedens probatur, primò ab ipso Zabarella multis in locis, & probatur etiam quia aliter non esset vera norma ordinis doctrinæ ea, quam nos assignauimus, scilicet nostra facilior, & melior cognitio, sed norma assignata a Picolomineo, scilicet ordo naturalis rerum, nã dicere, quod debemus semper seruare ordinem compositiuum in sciẽtijs, & incipere a magis vniuersalibus, & principijs, est dicere quod debemus seruare ordinẽ naturalẽ rerũ, quia hic incipit a principijs, & a magis simplicibus, quia natura procedit a principijs ad effectus semper; diximus autem supra, & ipse nobiscũ, quod ordo doctrinæ incipit ab eo, vndè melius, & facili⁹ addiscim⁹ etiã spreto ordine naturæ, vndè si minus vniuersalia: & posteriora natura sint talia, quòd nos facilius ducant in cognitionem rei, debemus incipere ab illis, ergo cõfitente etiam ipsomet Zabarella non debemus seruare semper in scientijs ordinem compositiuum, & incipere a principijs, & magis simplicibus.

Rejcicitur. Prima ratio.

Secundò videmus sæpe Aristotelem agere prius de multis, quæ sunt posteriora secundum naturam alijs prioribus natura etiam in scientia speculatiua, nam in libris Physicis, vt dicebamus agit prius de animalibus, quam de plantis, & tamen est prior, & vniuersalior secundum naturam tractatio de plantis, quam tractatio de animalibus. Item in octo libris Physicorum etiam ex mente ipsius Zabarellæ in libro de constitutione Philosophiæ naturalis prius agit de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, cuiusmodi sunt materia, forma, & priuatio, de quibus 1. Physicorum, quàm de principijs corporis naturalis, de quibus in secundo, sic præponi principia speciei, principijs generis, ergo non semper incipit à notioribus nobis cognitione distincta; Quod si dicat Zabarella, vt dicit in libro de constitutione Philosophiæ naturalis, Aristot. hoc fecisse aliquãdo propter nostram faciliorem cognitionem: Hæc rñsio cõfirmat nostrã sñam, quia iã dicim⁹ ordinẽ doctrinæ respicere nostrã faciliorẽ, & meliorẽ cognitionẽ; non ergo verũ est, qd semp à simplicib⁹, & cognitione distincta notis sit inchoandum, sed solùm tunc hoc est verum, quando à talibus simplicibus inchoãdo facilius addiscimus, & sic tũc seruamus ordinem compositiuum, quod si sit secus etiã hunc ordinem compositiuum negligimus, & ita illæ duæ conclusiones primæ sunt falsæ, quod semper in ordine doctrinæ incipiamus à notioribus nobis cognitione distincta, & quod in scientijs contemplatiuis vtamur semper ordine compositiuo, quia de directo repugnat dicere, Ordo doctrinæ, est ab his vndè facili⁹ addiscere possumus, & dicere est à notioribus cognitione distincta semper, & semper est compositiuus.

Secũda ratio. *Tertia responsio, Reijcitur.*

Ad rationem suam dico, quod non spectat ad ordinem inducere cognitionem distinctam, sed ad Methodum, vndè sicuti duplex est scientia nostra confusa, & distincta ita duplex est Methodus perfecta, & imperfecta; Methodus perfecta propter quid facit scientiam distinctam, similiter Methodus perfecta quia, facit scientiam distinctam de causa, & de an sit, & quid sit, sed Methodus propter quid per causam remotam, vel quia per effectum remotum, causat scientiam imperfectam. Ordo autem inseruit solùm facilitati scientiæ, vnde sæpe euenit, quod priori loco ponimus

Ad rationem Zabarella.

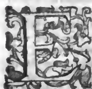
nimus aliqua, de quibus habemus solùm cognitionem quandam rudem, & per rationes parum efficaces, quia hæc rudis cognitio nos adiuuat ad claram cognitionem aliarum rerum, non igitur pertinet ad ordinem, vt cognitio sit distincta, vel confusa, ex quo colligitur etiam falsam esse illam conclusionem, Zabarellæ, quam habet primo de Methodis capitulo 3. quod illæ duæ particulæ melius, & facilius declarent ordinem doctrinæ, quia so'a secūda requiritur, vnde Philosophus in quinto Metaphysices solùm secundā posuit, ait enim; Non enim semper principium rei in doctrina est principium, sed vnde quis facilius addiscit, & quando in primo tex. primi Physicorum ait incipiendum esse à principijs, non hoc dixit, quia ordo faciat distincta cognitione, sed quia facilius acquirimus cognitionem rerum naturalium incipiendo à principijs iuxta dictum in quinto Metaphysices tex. primo, q a in ordine doctrinæ, licèt non semp principium in doctrina sit principium rei tamen quandoque, & vt plurimum principium est, vt in loco primi physicorum, quia incipiendo à principijs in Philosophia naturali addiscemus facilius.

Aliud afferit Zabarella impugnat.

THEOREMA XIX.

Demonstratio est subiectum in libris Posteriorum.

Aliorum opiniones aducuntur, & reijciuntur. Cap. I.

Ex determinatione facta in præcedentibus oritur determinatio alterius quæsiti, quod est valdè cōtrouersum inter Doctores; & est de subiecto, siue scopo principali Arist. in libris Poster. ego tamē prius aliorum opiniones considerabo; deinde opinionem quam puto Scoti, & conformem veritati adducam. Prima opinio est Linconiensis; & communiter tribuitur Auer. & Them. quam etiā sequitur, & tuetur Bernardinus Petrella in suis disputationibus logicis, libro 2. capit. 9. qui d cūt quòd Aristot. agit in primo quidem libro de demonstratione; in secundo autem de definitione, vt est instrumentum distinctū a demonstratione, & sic voluit, quod in libris Posteriorum agatur de duobus instrumentis distinctis scilicet de demonstratione in primo, & de definitione in secundo.

Opinio Linconiensis Auer. & Petrella.

Hanc opinionem probant primo sic. Duo sunt quæ cognoscenda sunt in vnaquaque re, scilicet substantia, & accidētia rei; Accidentia propria cognoscūtur p demōstrationē, substātia, & essentia subiecti p definitionem, tunc sic logica est scientia instrumentalis, ergo debet docere instrumenta quæ doceut cognoscere substantiā, & accidens, alioquin non esset perfecta; sed de definitione, qua cognoscimus substantiam in nullo alio libro logicæ agitur, nisi in secundo Posteriorum. ergo in secūdo Posteriorum agitur de definitione, vt est instrumentū cognoscendi substātiam.

Primū argum.

Secundò quicquid tractatur à logico, est instrumentum sciendi, at à logico in secundo Posteriorum tractatur de definitione, ergo vt est instrumentum sciendi. Maior propositio pbatur, quia logica ēst sciētia instrumentalis, & quidquid docet, vt instrumentum sciēdi docet, minor est clara.

Secūdū.

Tertiò definitio duobus modis potest considerari, vno modo vt est essentia rei, alio modo vt est instrumentum sciendi, & cognoscēdi quid est, primo quidem modo cōsideratur a Methaphysico, ergo secūdo modo consideratur a logico, sed hæc cōsideratio, est consideratio definitionis, vt est instrumentum cognoscendi quid est; ergo logicus agit de definitione vt est instrumentum cognoscendi quid est, de definitione autem solum agit in secūdo Posteriorum. ergo definitio vt instrumentum cognoscendi est subiectum in secundo Posteriorum; & Confirmatur, hæc ratio, quia definitio solum illis duobus modis potest considerari, secundo modo autem non potest considerari à philosopho diuino, quia tunc metaphysica esset scientia instrumentalis, ergo, hoc secundo modo cōsideratur à logico.

Tertiū.

Quartò; Quæ sciuntur aliquo instrumēto sciri necesse est; at quatuor sunt quæ quæruntur vt sciantur, an sit; quid sit, an insit,

Quartū.

insit, & propter quid insit. Tribus satis facit demonstratio, scilicet an sit, an insit, & propter quid insit; quæstioni vero quid sit solum definitio satisfacit, at ad logicum spectat in libris Posteriorum agere de instrumentis sciendi omnes quæstiones, vt instrumenta sunt, & in primo agit de demonstratione, ergo in secundo de definitione agere debet, vt est instrumētū sciēdi.

Hæc opinio non est sustinenda, quoniā supra nos ostendimus, quod definitio non est instrumentum logicum, cum ipsa non habeat vim illatiuam, & propterea licet Arist. agat de definitione in secundo Posteriorum, non agit tamen de illa, vt est instrumentum sciendi, cum tale instrumentum ipsa non sit, & propterea talis consideratio ei non competere potest; Quod si dicant vt Bernardinus Petrella quod est instrumentum notificandi, sed sine ratione; Hæc responsio suam absurditatem secum defert, nam si procedit sine ratione, quomodo notificare, & facere scire potest? nā vbi non est vis illatiua nulla est certitudo, neque cognitio, si quidem cognitio procedit à noto ad ignotum per vim illatiuam, vt supra diximus, immo tunc fieret petitio principij vnde propter hanc rationem Aristo. secundo Posteriorum vbi docet methodum inuestigandi definitionem substantiæ reijcit diuisionem, quia diuisio sola nihil probat, quia non habet vim illatiuam. Secunda ratio si Arist. ageret in secundo libro de definitione tanquam de instrumento re distincto à demonstratione, liber Posteriorum non esset vnus liber; sed duo quia haberet duo subiecta principalia quod tamen esse falsum conspicitur ex inscriptione, & connexione illorum librorum, quia vterque est de posteriori resolutione; neque valet si quis dicat quod licet definitio, & demōstratio sint diuersa, tamē in idem redeunt, quia definitio est demonstratio sola positione terminorum differēs, quia illa definitio quæ est demonstratio sola positione terminorum differens, non est definitio substātiæ, sed accidentis, vt patet 2. Post. à tex. 39. vsque 42. Nec valet si quis dicat; quod isti duo libri habent vnitatem à genere superiore ad demonstrationem, & definitionē, quod est instrumētū sciēdi; quia vt diximus in quæstione de subiecto logicæ instrumentum cognoscendi non est subiectum in logica, sed syllogismus, solū est genus demonstrationis: & ideò non competit definitioni, quia definitio non est syllogismus; neque etiam definitio est instrumentum logicum vt ostendimus: & sic isti duo libri in hoc genere non possunt conuenire neque ab eo habere vnitatem; Præterea dicere, quod libri Posteriorum, sunt vnus, quia agunt de instrumento sciendi est ex se absurdum, quia sic etiam liber Topicorum, Priorum, & Posteriorum, sunt vnus liber; quia in omnibus agitur de instrumentis cognoscendi; Neque denique valet responsio Petrellæ ad hoc argumentum, quæ proximè accedit ad responsionem assignatam: dicit enim qđ liber Posteriorum habet vnitatem non à materia, considerata; sed à modo considerandi, vndè licet in primo agat de demonstratione, & in secundo de definitione, tamen quia de vtraque agit sub eadem ratione formali, quæ est, vt instrumentum sciendi, agit enim de demonstratione, & definitione vt sunt instrumenta sciendi, habent vnitatem non à materia considerata, sed à modo considerandi, qui est vnus, & idem in vtroque, & sic liber Posteriorum est vnus, non valet inquam primò, quia iam ostendimus quod definitio non est instrumentum logicum, neque est aptum, ex natura sua notificare, ideò talis consideratio vt instrumentum logicum, illi non competit; Præterea hęc ratio formalis competit omnibus alijs speciebus syllogismi, vt formali, & topico, nam ita dicere possumus quod Aristoteles in libris logices agit de Topicis, de syllogismo formali de Enthimemate, de Exemplo, vt sunt instrumenta sciendi; ergo liber Posteriorum, & Topicorum, & Priorum sunt vnus liber, quia habent eandem rationem formalem, quæ est vt instrumentum sciendi, nam in his omnibus agit de syllogismis, vt sunt instrumenta sciendi, hoc tamen dicere est magnum absurdum; vt omnes confiterentur. Præterea dictum est supra quod subiectum in tota logica non est instrumentum sciendi neque materiale neque formale, sed syllogismus; ideò hæc respōsio est nulla. Iacobus Zabatella libro 4. de Met. longo sermone, & in expositione primi, & secūdi libri

Reijcitur.

Responsio tacita reijcitur.

Secūda ratio.

Responsio tacita reijcitur.

Alia tacita responsio reijcitur.

Reijcitur responsio Petrellæ.

Opin. Iac. Zabarellæ.

libri Posteriorum in initio declarat suam intentionem multis verbis, quæ est. Scopus Arist. in vtroque libro Posteriorum est agere de demonstratione potissima, duplex enim est methodus, scilicet demonstratiua, & resolutiua; demonstratiua est propter quid, resolutiua est demonstratio quia, & inductio; de vtraque quidem agit in libris Posteriorum, sed quia resolutiua reducitur, & ordinatur ad demonstratiuam; ea enim vtimur vt causas adinueniamus quib. postea vtimur ad ostendendum effectus; per quas causas formantur demonstrationes propter quid; vndè si causæ notæ sint despicimus demonstrationem quia, & inductionē; hac ratione dicit in libris Posteriorum subiectum esse methodum demonstratiuam; siue scopum Aristo. esse methodum demonstratiuam (non vult enim tale subiectum posse dici verè subiectum in libro de tribus præcognitis.) Verùm quia in 2. libro Posteriorū agit Philosophus de definitione; declarans quomodo reducatur ad demonstrationem: cum enim definitio non sit instrumentū logicum, non potest agere de ea; vt de instrumento distincto a demonstratione; agit ergo de illa vt reducitur ad demonstrationē) ait quod tribus modis definitio reducitur ad demonstrationem, scilicet vt principiū, vt conclusio, & vt tota demonstratio, sola positione terminorum differens: hæc autē vltima est præcipua consideratio, & videtur esse vltimus demonstrantium finis, vndè dicendum quod Aristoteles agit in secundo de demonstratione, vt conuertitur in definitionem, & facit scire quid est de passione demonstrata, breuiter ergo hæc est sententia Zabarellæ, quod Philosophus agit in primo de demonstratione, vt facit scire propter quid, in secundo verò de demonstratione vt facit scire quid est: docet enim in primo quomodo per demonstrationem possimus cognoscere passionem per causam, quod est scire propter quid, in secundo vero quomodo per demonstrationem possimus cognoscere quid est passio: Demonstratio enim conuersa in definitionem est definitio passionis, & sic in secundo libro Posteriorum agit de demonstratione quatenus conuersa in definitionem facit scire quid est de passione demonstrata, & sic finis methodi demonstratiuæ est definitio accidentis, finis methodi resolutiuæ est definitio substantiæ: sed hæc secunda ordinatur ad primam, & propter hoc absolutè est dicendum quod subiectum in libris Posteriorum est demonstratio propter quid, siue potissima. Hæc opinio ab ipso longo sermone probatur, præcipuè tamen hoc modo: Hæc positio habet duas partes. Prima quod demonstratio potissima est subiectū, & scopus Aristotelis in vtroque libro: quia duæ solum sunt methodi, resolutiua. s. & demostratiua, & demonstratiua est principalis: ideo ea est præcipuus scopus Aristot. Secunda pars est quod in 1. lib. agit de ea vt facit scire propter quid est, in secundo vt facit scire quid est: quæ probatur quia vltimus demonstrantium scopus est scire quid est: vndè demonstratio est motus quidam, & terminus ad quem est definitio passionis, ideò iure dicit Arist. agere in secundo de demonstratione vt facit scire quid est. *Ratio positionis.*

Hæc opinio quo ad primam partem mihi summè probatur, existimo. n. quod subiectum in vtroque libro sit demonstratio, sed quo ad secundam partem in qua dicit in secundo libro Aristotelem agere de demonstratione vt facit scire quid est, & vt notificat definitionem accidentium, & hac ratione considerari definitionem in secundo Posteriorum quatenus scilicet est finis, & scopus demōstrationis propter quid; Nō mihi probatur ratio est, quia si Arist. in secundo Poste. ageret de demonstratione vt facit scire quid est: sequeretur quod in secundo ageret de definitione vt definitio est tota demonstratio sola positione terminorum differens: consequentia est clara, & concessa, sed consequens est falsum quia definitio habet triplicem respectum ad demonstrationem, est enim principium demonstrationis, est conclusio, & est tota demonstratio sola positione terminorum differens, cum ergo habeat hunc triplicem respectum ad demonstrationem, & Aristo. in illo secundo agat de definitione, vt ordinatur ad demonstrationem, debet Aristoteles agere de definitione secundū hunc triplicem respectum, non ergo agit in secundo de definitione solum, vt est finis demonstrationis. Quod si dicat Aristotelem etiā de definitione secundum alios duos respectus agere, sed quia hic est pcipuus, & sco- *Reÿcitur opinio Zabarellæ.* *1. ratio.*

pus aliorum, ideò omnia sub eo comprehendi: Hæc responsio non valet, quia illa definitio, quæ est principium demonstrationis est definitio substantiæ, hæc enim est medium, sed hæc est multum diuersa à definitione, tota demonstratio sola positione terminorũ differens, quia ista est definitio substantiæ: illa accidentis; Præterea principalius consideratio est respectu medij, quam finis: quia medium est causa interna, finis externa, neque valet si quis dicat quod in 1. lib. Aristoteles agit de definitione vt est principium & conclusio demonstrationis: dum declarauit conditiones principiorum, & conclusionis, non valet inquam, quoniam licèt dixerit in primo, principia debere esse vniuersalia, & per se, & similiter conclusionem, non tamen propter hoc, mentionem facit de definitione, neque de hoc respectu, quem habet definitio ad demonstrationem: sed in secũdo libro hoc explicauit, & explicare debuit, vbi de definitione locutus est explicitè, nõ in primo in quo, ne vllũ quidem verbum de definitione fecit; sed his omissis; secundo arguo sic, & hæc est efficacissima ratio. Stãte opinione Zabatellæ sequeretur quod Aristo. in secundo Posteriorum non ageret de definitione substantiæ, consequens autem est apertè falsum, vt patet discurrendo per totum secũdum librum, nam tex. 8. illius secundi, inter cæteras quæstiones proponit quærendũ, an quod quid est possit demonstrari de eo cuius est, at clarum est quod tunc loquitur de definitione substantiæ, hæc enim sola definitio demonstrari non potest; sed definitio accidẽtis demonstratur de accidente: si quidem est terminus, & finis demonstrationis propter quid, & hoc determinat, postea à tex. 39. vsque 42. Prætera à text. 69. vsque ad 84. vbi tractat de inuentione quod, quid est, & definitionis earum est, quod loquitur de inuentione definitionis substantię: ait enim quod diuisio non est sufficiens, sed requiritur etiam via compositiua, quæ est inductio: at talis definitio, nõ est definitio accidentium; quia horum definitio acquiritur per demonstrationem propter quid, vt dictũ est, & ipse fatetur, quia scopus demõstrationis propter quid est definitio perfecta accidentis proprij; consequentia probat, quia si in 2. lib. agit de definitione vt est tota demonstratio sola positione terminorum differens, non poterit agere de definitione substantiæ, quia hæc non est scopus demonstrationis, neque vertitur in demonstrationem, neque per hanc demonstrationem satisfacimus quæstioni, quid est accidentis, neque est tota demonstratio sola positione terminorum differens.

Responsio tacita reijcitur.

Secũda ratio.

Exponitur sententia Scoti, & rationes in contrarium soluuntur. Cap. II.

Græcorũ & Latinorũ opinio.

Ego verum puto opinionem Græcorũ, & Latinorum ferè omnium qui dicũt in vtroque lib. Posteriorum subiectum esse demonstrationem, & quod in primo agit Aristoteles de principijs demonstrationis in secundo vero de medio demõstrationis, quod est ipsa definitio quæ opinio rectè declarata oẽs difficultates tollit: quòd in primo Philosophus agat de principijs demonstrationis, ac de conditionibus eorum: non est dubium: quia id omnes fatentur: & licèt tractando de principijs demonstrationis, tractet quoq; necessario de medio, quia mediũ est inclusum in ipsis principijs imo est ipsamet principia, quia illa ex eo constantur, non tñ explicitè locutus est de medio, neque declarauit quænam res sit hæc, quæ potest esse medium, sed de principijs solùm, at in secundo explicitè loquitur de medio, & quia hoc medium est definitio, ferè in toto secundo agit de definitione, & declarat quomodo venari illã possimus, & quomodo ordinetur ad demõstrationem, & quid sit, & quorũ sit & in his declarandis versatur in toto secundo libro excepto vltimo cap. cum itaque agat in secundo de definitione, & definitio sit medium in demonstratione iurè dicimus, quod in secundo agit de medio demonstrationis, sed vt plenius hæc res intelligatur est notandum: quod vt probauimus in Theoremate de medio demonstrationis, ex conditionibus præmissarum assignatis in primo libro Posteriorum sequitur quod medium in demonstratione est definitio subiecti, & propterea erat necessaria diligens cognitio definitionis subiecti quod est substãtia, vt eam ad medium aptare possemus in demonstrationibus, ideò Philosophus in se-

secundo libro Posteriorum voluit diligenter loqui de definitione illa subiecti, & vt magis elucesceret disputauit in cōmuni de definitione quorum sit, quotuplex sit, quomodo reducitur ad demonstrationem, in qua parte maximè detexit nobis suam intentionem esse, quod non agebat in eo secū do, de definitione propter se, sed in ordine de demonstratione, Docuit etiam quomodo definitio sit causa, & medium, quo modo illam venari possimus, & deniq; circa illam nihil intactum reliquit, vt patet ex lectione 2. Post. & licèt sola definitio subiecti, & substantiæ, sit medium in demonstratione potissima, tamen loquutus est in genere de definitione, vt nobis pateret magis definitio substantiæ quæ est principiū demōstrationis & medium; & quomodo definitiones accidentium differāt à definitione substantiæ, & ordinētur ad demōstrationem; vel ex illa educantur, & quoniam ipsa definitio est medium, & propterea satisfacit omni quæstioni, ideò in initio secundi proposuit numerum quæsitorum, quæ omnia esse quæsita medij, & quibus omnibus medium idē satisfacere docuit, deinde statim de definitione tractare incepit. Qm̄ ergo definitio substantiæ est principaliter, & essentialiter pars demōstrationis quia est mediū, facimus denominationē ab ipsa, & dicimus Arist. in secundo lib. agere de medio, licèt agat quoquo de definitione quæ est conclusio demonstrationis, & de definitione quæ est tota demonstratio sola positione terminorū differens quia tamen sunt ignobiliores, ea quæ est medium facimus denominationem ab ea quæ est medium, vt diximus, agit igitur Arist. in vtroq; lib. de demōstratione, sed in primo de principijs demonstrationis, & de suis conditionibus explicitè, in secūdo verò de medio eiusdē, scilicet de definitione, vnde non dico quod agat de medio sub hac reduplicatione, vt medium, in quo sensu impugnatur à Zabarella, sed de definitione, quæ est mediū, siue de definitione secundum naturam absolutam, quæ postea inseruit pro medio; talis enim cognitio erat omninò necessaria, vt perfectam cognitionem de demonstratione, & de medio ipsius haberemus, scio quod hæc opinio non consonat dictis multorum latinorum omnino, sed hæc mihi verior videtur, & minus defectibus referta, neque repugnat dictis Scoti.

Hæc opinio satis probata est, ex dictis tamen possumus sic arguere, certum est quod in secundo Posteriorum agitur de definitione, at definitio est medium demonstrationis, ergo in secundo agitur de medio demonstrationis; Maior est clara, minor etiā est fundata in Theoremate de medio demōstrationis, neque valet si quis dicat quod in secundo agitur de definitione, vt est instrumentum notificandi quid est, & distinctum à demonstratione, quia iam ostēsum est qđ definitio non est instrumentum logicū, neque valet etiā si quis dicat quod agitur de definitione, vt est finis demonstrationis, qa definitio substantiæ non est finis demōstrationis propter quid, & potissimæ; sed principium siue medium; in secundo autem plurimum agit de definitione substantiæ vt doceat venari illam & a'ia. *Scoti opinio. 1. ratio.*

Præterea in primo agit de præmissis, ergo in secundo agere debebat de medio, licèt enim agendo de præmissis egerit de medio implicitè, nō tamen egit explicitè, ideo in secundo agere debebat de medio explicitè, sed hæc sententia magis confirmatur ex solutione rationum in oppositū, R̄ones autem in contrarium præcipue sunt istæ. *Secūda.*

Primò si Arist. agit in 2. de medio demōstrationis, vel agit de eo, vt facit scire, quid est, vel vt facit scire p p qđ est, at neutrū est verū; ergo; Minor probatur: quia si primo modo ageretur de definitione, vt definitio est instrumētū cognoscendi res, & tunc nō ageretur de definitione, vt de medio, sed vt de instrumento separato, si secundo modo de hoc loquutus est, Arist. in primo libro, dum assignauit conditiones propositionū demonstrationis; illæ enim sunt etiam conditiones medij demōstrationes propter qđ, ergo in secundo non debebat agere de medio hoc modo: Secundo sequeretur quod ars logica esset manca & diminuta, quia non daretur medium quod nos ducat in cognitionem quid est: nam si definitio consideratur solùm, vt medium demonstrationis, sic solùm notificat propter quod est, ergo non est dicendum quod agat de definitione, vt est medium demonstrationis in secundo libro, sed de ea vt notificat quid est, Tertiò stante hac opinione non ha- *Prima ratio in oppositū* *Secūda.* *Tertia.*

bemus instrumentum quod notificet substantiam, at logica est scientia instrumentalis, ideo debet docere nos omne cognoscibile.s.tàm substantiam q̃ accidens, demonstratio autem propter quid solum notificat accidens, non autem substantiam: ergo nisi agat in 2.lib. Poster. de definitione, vt est instrumentum notificandi substãtiã, logica esset diminuta & manca.

Ad primum. Ad primum argumentum. Respon. quod Arist. in secundo non agit de medio vt medium est, & propterea non agit de eo, vt facit scire pp quid est, neq; vt facit scire q̃d est, sed agit de definitione absolute s̃m suã essentiam; quæ postea est medium, & docet cum hoc q̃uo reducatur ad demonstrationem, reducitur autẽ præcipuè, quia est medium, ideo à principali respectu facta denominatione dico quod agit in secundo de medio demonstrationis, ꝙ est dictu agit in secundo de medio demõstrationis materialiter, non formaliter. Sed dices definitio, vt definitio satisfacit quæstioni quid est, ergo si agit de definitione vt definitio, agit de ea vt instrumentum notificandi quid est.

Respondeo quod satisfacere quæstioni ꝙ est põt duobus modis intelligi, vno modo cum rõne, alio modo sine rõne, sicuti ẽt quæstioni propter quid duobus modis possumus satisfacere sine rõne, & cum rõne sine ratione satisfacimus; si quis quærat propter quid ecclypsatur Luna? & ego Respõdeo propter interpositionem terræ, satisfacio quæstioni, quia quæritur causa ecclypsis, & ego adduco causam; sed hæc satisfactio licet sit per veram causam, tñ est sine ratione necessaria, & illatiua, non.n.ostendo ratione aliqua hanc esse veram causam ecclypsis vnde posset ille eam negare at cũ per demonstrationem propter quid satisfacio huic quæstioni, & accepta causa formo demonstrationem secundũ regulas assignatas satisfacio quæstioni propter quid cum ratione, & omne dubium aufero, existentibus enim veris omnibus propositionibus, & per se & vniuersalib⁹ scio quod hæc causa est causa talis effectus; causa ergo satisfacit quæstioni sine ratione, sed demonstratio ex ipsamet causa satisfacit quæstioni cum ratione, vnde dicimus demõstrationẽ esse instrumẽtum notificans propter quid est. Et ita quæstioni quid est satisfacit definitio, sed sine ratione; nam q̃n ad quid est quærentem essentiã, & quidditatẽ rei satisfacio adducendo definitionem declarantẽ essentiã rei, satisfacio illi quæstioni q̃d est, sed satisfacio sine ratione, vnde remanet dubius animus quærentis; an hæc sit definitio vera, si quis enim quærat: quid est Cælum? & ego Respondeo est corpus æternũ satisfacio quæstioni quidem; sed non certifico animum quærentis: Sed adhuc dubitabit; nunquid verum sit quod & cælum corpus æternum, vel aliquid aliud, quia nõ adduco illam rationem mei dicti, at si demõstratione quia; & ab effectu ostendo cœlum esse corpus æternum, satisfacio quæstioni quid est, & cum ratione, & quieto animum quærentis: Possumus ergo dicere quod definitio satisfacit quæstioni quid est, sed tamen non est instrumentum logicum satisfaciens tali quæsito perfecte, quia non certificat animum quærentis; sed hoc est demonstratio ab effectu, & inductio loquendo de substantia; sed loquendo de accidẽte est demonstratio propter quid; quia hæc satisfacit istis quæsitis cum ratione, & ideo propriè loquendo definitio non est instrumentum satisfaciendi quæsito quid est substantiæ, vt dicitur communiter; sed demonstratio quia; Ad propositum dico ꝙ licet Arist. agat in secundo de definitione absolute, nõ tamen propter hoc sequitur quod agat de definitione vt est instrumentum satisfaciẽdi quæsito quid est, quia ipsa non est tale instrumentum; sed agit de illa secundum suã essentiã, cui postea accidit quod sit mediũ, & pars demonstrationis, & talis cognitio erat omnino necessaria ad perfectam demõstrationis cognitionẽ sicuti ad cognitionẽ totius requiritur cognitio oĩum partium.

Ad secundum, & quartum. Ex his patet quid dicẽdũ sit ad alia duo, nõ.n.sequit̃ q̃d ars logica sit mãca; quia licet definitio nõ satisfaciat q̃stioni quid est substantiæ, tñ illi satisfacit demõstratio à posteriori & inductio, & q̃stioni quid est de accidẽte satisfacit demonstratio pp quid, vt dictum est in proprio quæsito.

Ad primũ pro prima opinione. Ad argumenta pro prima opinione, Respondeo ad primum quod definitio non est instrumentum cognoscendi substantiam, vt visum est; & ideo licet in secundo libro Posteriorum de definitione tractet, non tamen tractat de ea vt est instrumẽtũ cognoscendi

scendi substantiam, sed agit de definitione modo quo superius diximus.

Ad secundum. Ad secundum nego maiorem, & ad probationem dico quod licèt logica sit scientia instrumentalis, non tamen propter hoc sequitur quod quidquid tractatur in logica sit instrumentum cognoscēdi quoniā in logica agitur de quatuor quæstionibus, de cognitione principiorum, de vocibus incomplexis, & complexis, & de multis alijs quæ non sunt instrumenta cognoscendi, & notificandi, sed sufficit si reducantur ad instrumenta cognoscendi aliquo modo.

Ad tertium. Ad tertium dico qđ maior est falsa, quia non est verum quod definitio possit considerari vt instrumentum tale, sed solum potest considerari, vt instrumentū significandi substātiam, vt dictum est; quomodo aūt consideretur & à logico, & a metaphysico diuerso modo iam dictum est in Theorema te, qđ definitio nō est instrumentū logicū.

Ad quartum. Ad quartum Respondetur, vt ad primū dictum est.

Ad argumentum Zabarellæ. Ad argumentum Zabarellæ cōcedo eius opinionē quo ad primā partē, quia sumus concordes; quo ad secundam eā non teneo, ideò ad rationē pro ea dico, quod licèt demonstratio pp quid resoluitur in definitionem accidentis perfectam, & quod finis demonstrationis propter quid sit illa definitio, nō tamē propter hoc sequitur quod in toto secundo libro agat de tali definitione solum, vel de demonstratione vt resoluitur in talē definitionem, & vt facit scire qđ est de accidente proprio, quia iam visū est, quod agit etiam de definitione substantiæ, quæ non est finis demonstrationis propter quid, agit etiam de definitione in cōi, agit de quæstionibus de medio, & agit de ipsamet definitione absolute, vt refertur ad demonstrationem, non refertur autem solum vt conclusio, sed etiam vt principium demonstrationis, ideò dicimus qđ absolutè agit in secundo de definitione, & quia præcipuus respectus definitionis ad demōstrationem est inseruire pro medio, dicimus in secundo lib. agi de definitione; vt est mediū, sed illud, vt non accipitur reduplicatiuè, sed specificatiuè, quatenus denotat pro priū respectū consequens definitionē, itaquod est sensus agit Arist. in secundo Posteriorum de definitione, quia munus definitionis principale est ingredi demonstrationem propter quid.

THEOREMATA PHILLOSOPHICA.

THEOREMA XX.

Corpus naturale est subiectum in Philosophia naturali.

Exponitur opinio Scoti, & Aliorum, cum suis fundamentis. Caput I.

Scotus multis in locis de hac re loquitur, sed præcipuè 6. Meth. q. 1. suam sententiam apertè explicat, & comprobat, quæ est quod subiectum in Philosophia naturali est substantia corporea naturalis, qđ est ac si dicat, corpus naturale esse subiectum. Clarum est. n. quod corpus naturale, non est aliud, quā substātia corporea naturalis, etenim cū dicimus corpus esse subiectum in Philosophia naturali, certū est qđ nō intelligimus de corpore Mathematico; & quanto, quia hoc à Mathematico consideratur, sed loquimur de corpore, quod est substantia, & cum addimus illam particulā naturalem, hoc apertè declaramus; nā corpus naturale certum est quod est substantia, non accidens, itaque cum dicimus substantiam naturalem, significamus corpus naturale, & licet substantia sit quid abstractius corpore, tamen dum cōtrahitur per hanc particulam naturalis, idem est quod corpus naturale, quia nulla substantia est naturalis, nec habet principium motus, nisi corpus naturale. Hanc opinionem probat Scotus ex sufficienti diuisione scientiarum facta ab Arist. in eo loco, ait. n. qđ tres sūt tantum scientiæ speculatiuæ, Methaphysica, Mathematica, & Philosophia naturalis, quia etiam sunt solūm tria subiecta. Generica virtualiter, & in communi continētia cognitionē omniū rerum speculabiliū, & sic sūt tantum tres scietiæ speculatiuæ. Probat autē hoc ab eo sic. Ab omnib' rebus *Probat Scotus suā opinionē.*

speculabilibus potest vnum commune abstrahi.s.ens, de cuius communitate dicta sunt multa in quæstione de vniuocatione entis, hoc habet proprias passiones, & hoc constituit Metaphysicam, sed quia ens cōplectitur omnia speculabilia in vniuersali, non autem in speciali, debemus quærere subiecta specialia, sub ente autem prima diuidentia sunt decem prædicamenta, sed de his non potest esse alia scientia, nisi Metaphysica, quia illa non habent alias passiones scibiles diuersas à passionibus entis, oportet ergo inferius descendere diuidendo volentes inuenire alia subiecta specialia, & sic descendentes diuidendo non possumus diuidere aliqđ genus accidentis, quia quodlibet illorum continetur virtualiter in substantia mediatè, vel immediatè, & sic licet genus accidentis habeat aliquas passiones, quia tamen ipsum dependet ab alio, nō potest esse primum subiectū, oportet ergo diuidere præcisè substantiam, vt habeat subiectum primū scientiæ alterius à metaphysica. Diuiditur autem substantia in corpoream, & in incorpoream, incorporea pertinet ad metaphysicum, quia de ipsa nobis notæ sunt solùm pro hoc statu passiones entis; vt alias in rebus Metaphysicalibus declarabo, contra quosdam modernos, corporea verò est talis conditionis, quod ei primo consideratæ absolutè inest quantitas, ad quam postea multa alia consequuntur, quæ omnia sunt scibilia, & sic substātia corporea quanta est scibilis, & sic ipsa constituit aliam scientiam diuersam à Metaphysica, quæ dicitur Mathematica. Et licet cōmuniter Mathematica dicatur esse solùm de quantitate, hoc nihil refert, vt ibi declarat Scotus, & Anton. Andreas, q.3. & ego alias ostendam. Vlterius eadem substantia corporea non contracta ad aliquod inferius, sed aliter considerata, s.in quantū habet formam, quæ est principium determinatæ operationis.s.motus, & quietis, habet multas passiones sibi inhærentes, & scibiles via sensus, & sic potest constituere aliā scientiam speculatiuam, quæ Physica, siue Philosophia naturalis dicitur. Præter istas tres scientias non potest reperiri aliqua scientia speculatiua, quæ non cōtineatur sub aliqua istarum, quia erit de aliqua substantia inferiori, vel de aliquo accidente, quæ omnia sub his continebuntur necessariò. Ex hac sufficientia diuisionis scientiarum tradita ab Arist. Scotus, probat, quod substantia naturalis corporea sit subiectum in Philosophia naturali, dictum est autem, quod substantia corporea naturalis idem est qđ corpus naturale, ergo Scotus iudicauit qđ corpus naturale sit subiectum; elicitur & , quod iudicauit subiectum formale esse, vt naturale, quia dixit, quod substantia naturalis est subiectum quatenus habet formā, quæ est principium motus, & quietis quod est dicere corpus naturale est subiectum, vt naturale, est enim principium motus solū quatenus est naturale; hæc igitur est vera opinio Scoti, & coincidit cum opinione fere omnium Philosophorum huius ætatis, qui sustinent, quod corpus naturale in tota Philosophia naturali est subiectum adæquatum sub hac consideratione quatenus est naturale. Hæc opinio probatur ex conditionibus subiecti assignatis ab Aristo. varijs in locis in libris Poste. prima quod de eo præcognoscatur quod est, & quid est, secunda quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrentur de ipso subiecto per eius principia, tertia, quæ desumitur ex his, quod sit adæquatum scientiæ, itaquod nihil contineatur in scientia, quod non contineatur etiam in subiecto, & nihil sit in subiecto, quod non explicetur in scientia; modo clarum est, quod istę conditiones competunt corpori naturali, nam Aristoteles in 2. Phy. ponit statim definitionē corporis naturalis, & ex hoc præsupponit quod sit, quia nunquam quærimus de re quid sit, nisi præsupponatur quod sit secunda conditio, patet, nam principia subiecti sunt in duplici consideratione, alia sunt principia essendi, & alia sunt principia cognoscendi, principia essendi sunt, quæ integrant subiectum, vt respectu hominis materia, & forma principia cognoscendi sunt propositiones quædam maximæ, ex quibus deuenimus in cognitionē subiecti, nō est necesse, quod quodlibet subiectum habeat principia essendi, sed necessarium est, quod semper habeat principia cognoscendi, in secundo autem Phys. Philosophus ponit multas propositiones, quæ sunt principia cognoscendi corpus naturale, vt est definitio corporis naturalis, defi-

1. ratio.

definitio naturæ, & aliæ multæ propoſitiones. De paſſionibus, patet, quia in reliquis ſex vltimis libris agit de motu, loco, tempore, infinito, & vacuo, quæ ſunt paſſiones corporis naturalis, vt etiã amplectitur Cœlum. Confirmatur ex primo de Cœlo text. ptimo, vbi Ariſt. apertè ait Philoſophiam naturalem verſari circa corpora, & rurſus circa paſſiones, & motum talium corporũ, etiam circa principia corporum, quæ ſunt ſubſtantiæ, & probat hac ratione, quia quę natura conſtant ſunt corpora, & magnitudines, & horum paſsiones, & principia. Itẽ 6. Meth. tex. 1. ait Philoſophiam naturalẽ conſiderare ſubſtantias ſenſibiles, quæ cũ motu ſunt. Patet etiã tertia conditio, quia nihil conſideratur in Philoſophia naturali, niſi vt habet naturam, ſiue principium motus in ſe ipſo, & nihil ommittitur, quod habet principium motus, & quietis in ſemetipſo, & ſic eſt adæquatum; vnde breuiter ſic poteſt conſtitui ratio. Illud eſt ſubiectum in tota Philoſophia naturali, cuius principia, & paſſiones conſiderantur in octo libris Phil. ſed ſic eſt, quod in iſtis octo libris Philoſ. agitur de principijs, & paſſionibus corporis naturalis, ergo corp⁹ naturale eſt ſubiectum; Maior, & minor patẽt ex prædictis. Hæc eſt ſententia Scoti, ideò veri Scotiſtæ naturaliter loquuntur, nõ innaturaliter, vt inquit Caietanus in quæſtione de ſubiecto Philoſophiæ naturalis. Aliæ rationes, & auctoritates haberi poſſunt apud alios auctores pro hac opinione; ſed hæc opinio magis confirmatur ex confutatione aliarum opinionum cõtrariarũ, ideo illas examinare oportet. Præter hanc, quã nos ſuſtinemus ſunt aliæ tres opiniones de hoc ſubiecto Philoſophiæ naturalis. Prima opinio eſt D. Thomæ, & ſuorum ſequatiũ, qui in 1. Phy. aſſerit ſubiectũ eſſe ens mobile; ſed hæc opinio diuerſimodè explicatur à Thomiſtis; quidam accipiunt ens mobile abſolutè ſic vt eſt quid communius ad corpus naturale. & in hoc ſenſu eam probare nituntur; eorum autem fundamentum eſt quod putant materiam, & formam eſſe mobiles per ſe aliquo pacto, modo materia, & forma non continentur ſub corpore, ſed ſub ente, & ideo ſtatuunt pro ſubiecto ens mobile, non corpus mobile, ſiue naturale; vnde pro ipſis ſic poſſum⁹ arguere. Illud eſt ſubiectum in aliqua facultate, quod complectitur omnia quæ tractantur in illa facultate, ſed ſic eſt quod ens mobile, & non corpus mobile complectitur omnia tractata in Philoſophia naturali, ergo ens mobile eſt ſubiectum. Maior eſt euidens, minor probatur, quia materia, & forma ſunt per ſe aliquo modo mobiles; & illæ non continentur ſub alio conceptu, quã conceptu entis, vt eſt mobile, ergo ens mobile eſt ſubiectum. D. Thomas autem probat, quod corpus mobile non poſsit eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali vnica ratione, quæ talis eſt. Nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum dari, ſed ſic eſt, quod in 6. lib. Phyſ. Ariſtoteles probat dari corpus mobile (probat enim omne illud, quod mouetur eſſe corpus,) ergo corpus mobile nõ poteſt eſſe ſubiectum. vnde ex hoc poſſumus elicere confirmationem opinionis D. Thomæ ſic Deducendo. Subiectum in tota Philoſophia naturali neceſſario eſt ens mobile, vel corpus mobile, quia non videtur aliquid aliud poſſe poni ſubiectum, ergo, ſed ſic eſt, quod corpus mobile non eſt ſubiectum, quod probauimus, ergo relinquitur quod ſubiectum ſit ens mobile. Tertio arguitur pro hac opinione D. Thomæ. Illud eſt ſubiectum in tota Philoſophia naturali, quod eſt ſubiectum primæ paſſionis conſideratæ in Philoſophia naturali: ſed ſic eſt quod prima paſſio, quæ conſideratur in Philoſophia naturali eſt mobilitas, ergo ſubiectum primũ mobilitatis erit ſubiectum in tota Philoſophia; ſub inferas minorem; ſed ſic eſt, quod ſubiectum mobilitatis eſt ens mobile, ergo ens mobile eſt ſubiectũ in tota Philoſophia naturali; Probatur hæc vltima minor per definitionem motus aſſignatam ab Ariſt. tertio Phyſ. vbi dicit, quod motus eſt act⁹ entis mobilis, vt mobile, nõ dicit corporis, ſed entis, ergo.

Caietani calũnia reÿcitur.

Opinio D. Thomæ.

Secũdo.

Tertio.

Opinio Caietani.

Caietanus autem in proprio quæſito de ſubiecto Philoſophiæ naturalis hanc opinionem diligentius examinat, & tandem aſſerit, quod D. Thomas quando ait ens mobile eſſe ſubiectum Philoſophiæ naturalis, per ens intelligit ens propriè, quod eſt illud, quod ſit. ſ. compoſitum, adeoquod per ens nõ intelligit quodcunque, quod habeat eſſe quocunq; modo, ſed ĩtelligit ens verũ, quod proprium habet eſſe, vt eſt cõpoſitũ,

quod habet esse per generationem, siue sit substantiale, vt homo, siue accidentale, vt homo albus, & sic colligit, quod quælibet pars subiectiua entis mobilis (quod est subiectum) debet esse proprie ens.i.compositũ, & mutabile mutatione Physica: & ideo subinfert quod nec materia prima, nec forma substantialis, nec accidentalis sunt ens mobile, sed solùm sunt principia entis mobilis. Per mobile verò post longum sermonem intelligi ait, fundamẽtum aptitudinis ad motum; & tandem ait, quod hæc mobilitas est quod quid est rerum naturalium præcedens naturalitatem, & mobilitatem passionis earum; Quæ sententia si habet vllũ sensum, significare videtur, quod mobilitas quæ est ratio formalis entis, (quod est subiectum) non est passio entis, sed quid intimi*, & essentiale enti, quod clarius dixerat dũ asseruit mobilitatem hanc esse fundamentum aptitudinis ad motum. Recolligens autem hanc suam sententiam, ne quis existimaret propter has restrictiones eum declinate ad eam sententiam, quod corpus naturale, vel substantia naturalis sit subiectum, declarat quomodo differat ab his sententijs hoc modo; ens mobile se extendit ad omnia naturalia composita, quæ sunt mutabilia, siue sint substantialia, siue accidentalia, siue sint mutabilia secundũ formam absolutam, siue secundum vbi, & insuper ens mobile hoc modo est tanto quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, quanto ens aliquem gradum concomitans est prius corpore mobili, & substantia naturali, & licet ens coarctetur per mobile (ait Caietanus) hoc nihil obstat, quia licet ens mobile, & substantia mobilis, quo ad ly mobile conueniant, & sint æqualis abstractionis, tamẽ remanet maior abstractio ex parte entis respectu substantiæ, & corporis; vnde sicut, substantia rationalis est quid abstractius, quàm animal rationale, ita ens mobile est quid abstractius substantia naturali, & corpore mobili, quod declarat exemplo. Si quis concederet esse substãtiam rationalem, adhuc esset locus disputandi, an illa substantia rationalis esset corpus, aut animal, & tunc quæstio à magis abstracto ad minus abstractum descenderet, ita in proposito sub ente mobili remanet quæstio an ens sit substantia, & an sit corp*, & sic ens est quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, & sic cõcludit, q́d de mẽte Diui Thomæ tes, quæ sunt in Philosophia naturali induunt rationem subiecti Philosophiæ naturalis, nõ quatenus sũt substantiæ mutabiles, & naturales, neque quatenus corpora mobilia sunt, sed quatenus sunt entia mobilia.

Hanc sententiam probat tribus medijs, primum est. Adæquatũ subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum in Philosophia naturali, sed ens mobile, & non substantia mobilis, vel naturalis est adæquatum subiectum passionum naturalium, ergo, maior est per se nota, minor probatur, supponendo quod transmutabilitas sit prima passio Physicæ sic. Adæquatum subiectum transmutabilitatis hẽt materiam, formam, & priuationẽ pro adæquatis principijs, sed tãtum ens mobile habet hæc ꝓ adæquatis principijs, ergo nihil aliud ab ente est subiectum. adhuc probat minorem ex 12. Meth. tex. 19. vsque ad 29. vbi ostenditur q́d materia, forma, & priuatio non arctantur ad genus substantiæ, sed sunt in alijs prædicamentis; adeoquod materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis, materia, forma, & priuatio in gñe quantitatis sunt principia propria quanti mutabilis, & sic de qualitate; Secundo arguit auctoritate Arist. in 3. Phy. qui definiens motum dixit, motus est actus entis in potentia .i. est actus entis mobilis. Arist. nõ dixit, q́d motus sit actus corporis, vel substantiæ, sed entis; ex hoc arguitur sic. Illud est subiectũ Philosophiæ, quod ponitur in definitione primorũ accidentium naturaliũ, quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet ex Meth. tex. 15. sed non corpus, neque substantia ponitur in definitione motus, qui est præcipua passio naturalis, ergo ens mobile est subiectum in Philosophia naturali. Confirmatur ex primo Phy. tex. 11. vbi Aristoteles ait supponendum esse omnia, aut quędam moueri, non dicit corpora, vel substantias, ergo.

Ægidius Romanus aliam opinionem sustinet, & est, quod subiectum in tota Philosophia naturali sit corpus mobile, & supponit hanc propositionem esse veram, quod subiectum in Philosophia naturali; vel sit ens

1. ratio.

2. ratio.

Opinio Aegidij

ens mobile, vel corpus mobile; stante hoc supposito sic arguit, sed sic est quod ens mobile non est subiectum, ergo corpus mobile erit subiectum; Probant hanc minorem tali pacto, quia si Philosophia naturalis contemplaretur ens mobile, subalternaretur Meth. quod est falsum, Probatur consequētia, quia illa est scientia subalternata, quæ considerat idem subiectum, quod considerat superior addita tantum differentia accidentali, at Meth. contemplatur ens, vt ens est, ergo si Philosophia naturalis contemplatur ens, vt mobile, considerat idem subiectum quod Metaphysica addita ei tātum differentia accidentali, quæ est mobile; hac ratione iudicat subiectum esse corpus mobile, non autem ens mobile.

3. opinio Tertia opinio est quorundam recentiorum, qui dicunt subiectū Philosophiæ naturalis esse corpus generabile, & corruptibile hanc suam opinionem comprobant tali ratione. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia considerantur in primo libro Phy. at in primo libro Phy. considerantur solùm principia corporis generabilis, & corruptibilis, ergo corpus generabile, & corruptibile est subiectū. Maior probatur, quia illud est subiectum in aliqua facultate, cuius principia in illa considerantur; minor autem probatur, qa in primo libro, Phy. agitur de materia, forma, & priuatione, quę sunt principia corporis generabilis & corruptibilis solùm, patet enim quod Cœlum non cōstat ex materia, & forma.

Cæteræ opiniones reijciuntur, & confirmatur opinio Scoti. Cap. II.

PRo intelligētia istius materiæ animaduertendum est illud commune, quod duplex est subiectum. s. materiale, & formale, materiale est res considerata, formale verò est modus considerandi, quò ad vtrumque errauerunt opiniones istæ, tamen possunt redigi ad bonum sensum. D. Thomas *Opiniones adductæ possunt reduci ad bonū sensum.* pro subiecto materiali posuit ens, & modū considerandi voluit esse mobile; tamen si recté consideremus quid sit ens mobile, videbimus, quod nihil aliud est, nisi corpus naturale; propterea quod solùm corpus naturale est mobile; materia. n. per se, & forma per se non sunt mobiles, sed compositum solum est per se mobile, quia habet in se ipso principia motus, quæ sunt materia, & forma, vnde cum dixit ens mobile esse subiectum in Philosophia naturali, est ac si dixisset corpus naturale esse subiectū, & sic opinio D. Thomæ potest redigi ad bonum sensum; Q.tò ad formale opinio D. Thomæ similiter, & opinio Aegidij possunt redigi ad bonum sensum. Aegidius autem non errauit circa subiectū materiale, quia posuit illud esse corpus, sed cum D. Thom. errauit circa formale, quia posuit corpus vt mobile: possunt tamen istæ duæ opiniones redigi ad bonum sensum hoc modo. Mobile potest duobus modis accipi, vno modo pro aptitudine illa admoueri, quæ est qualitas, & accidens de prædicamento qualitatis, alio modo potest accipi pro principio istius aptitudinis admoueri, .s. pro illa vi, & principio interno ad moueri: si accipiatur hoc secundo modo sunt nobiscum, quia tunc est ac si dicant, quod corpus, vt est principium motus est subiectum, at illud, quod est principiū motus est tm̄ corpus naturale, vt habetur in 2. lib. Phy. nam corpꝰ naturale est illud; quod habet internū principiū motꝰ; si verò accipiatur mobile pro aptitudine illa admoueri, quæ est accidens de prædicat. qualitatis, tunc eorum opinio est falsa; & qm̄ Thomistæ Moderni, & sectatores Aegidij nolūt has accipere interpretationes, quibus istæ opiniones possunt redigi ad bonum sensum. sed illas volūt sustinere s̄m eū sensum, quo proferuntur, ideò illas vt falsas impugnare debemus. Contra itaq; opinionem D. Tho. vt illam sustinent Thomistæ communiter. Primò sic arguitur. Illud *Contra D. Tho. rationes.* est subiectum in Philosophia naturali, qđ potest moueri, (& hæc ratio probat aduersus subiectum materiale) sed solùm corpus, non autem materia, & forma, nec quid abstractiꝰ corpore potest moueri, ergo corpus est subiectum, materiale, non autem aliquid communius corpore, & communiter ens mobile non est subiectum. Minor probatur ex Aristot. 3. Phy. tex. 8. & etiam 5. libro, text. 7. 8. 9. vbi probat quod omne illud, quod mouetur debet esse actu, quia, qđ non est actu, non pōt moueri, & pręsertim, 3. Phys. postquam assignauit definitionem motus, & dixit, quod est actus entis in potē-

tia

tia in tex. 8. declarat quomodo sit entis in potentia, ne quis existimaret, quod motus esset actus entis, quod est omnino in potentia, distinxit, quod motus est actus illius entis, quod est partim actu, & partim potentia, & quod motus est actus illius entis non ea parte, qua est actus, sed ea parte qua est potentia: vnde postea statuit illam propositionem vniuersalē quod illa sunt entia Physica, quæ mota mouent, quia partim sunt actu, & partim potentia: at materia & forma, per se consideratæ ante cōpositionē nō sunt actu, sed solū corpus, ergo nihil quod est cōius corpore potest moueri. Secundò probatur idem. Aristoteles in secundo Phy. tex. 12. ait quod materia est terminus à quo generationis, forma verò terminus ad quem, sed illud, quod est terminus à quo motus non mouetur, quia ab illo incipit motus, ipsum autem excluditur à motu: ait autē Aristoteles quod materia est termin⁹ à quo generationis, ergo materia non generatur, & sic non mouetur, ergo nihil commune ad materiam, veluti est ens debet poni subiectum.

Secūda ratio.

Tertia ratio.

Tertiò arguo sic. Materia, & forma nulla specie motus possunt moueri, ergo non possunt esse subiectum motus. Antecedens probatur ex Aristoteles primo Phy. tex. 82 materia est ingenerabilis, & incorruptibilis, similiter forma, quia est principium, & causa, non causata, neque principiata, ergo materia, & forma non possunt moueri motu generationis, neque motu corruptionis, quę est prima species mutationis, neque moueri possunt motu augumētationis, quia hic fit in prædicamento quantitatis, sed materia, & forma non sunt quantitates, sed substantia, neque motu alterationis, quia hic fit solùm in qualitate, materia, & forma non sunt qualitates: neque fit in prædicamento vbi, quia, quod mouetur ad vbi est corpus, materia autem per se, & forma, per se non sunt corpus, sed principia corporis. corpus ergo est illud, quod per se mouetur, materia verò, & forma solùm per accidēs mouētur .s. ad motum corporis. Subiectum ergo motus proprie, & per se est corpus, non quod eō munius corpore. Sed fortasse quis dicet materia, & forma dicuntur moueri, sed vario modo atq; corpus; corp⁹ enim est subiectum motus adæquatus, materia est subiectum motus radicaliter, quia materia est radix omnis passionis: forma vero est subiectum motus terminatiuè, quia motus terminatur ad formā. Contra, tunc sequeretur qđ quicquid coniunctū est cum motu vel qđ hēt aliquā relationē ad motū esset subiectū motus, & aliqua species subiecti, qđ est falsum; falsitas cōsequentis patet, quia tunc nulla erunt principia distincta à subiecto nullæ passionis, sed omnia tacta in Philosophia naturali erunt partes integrales subiecti, Consequentia patet, quia & principia, & passiones, & accidentia naturalia sunt aliquo pacto mobilia, si enim essent immobilia non pertinerent ad Philosophiā naturalē; si ergo materia, & forma, qua aliquo modo sunt mobilia, sunt partes integrales subiecti, eadē rōne, & pricipia, & passiones erunt partes integrales subiecti. Prętetea cum motus propriè, & principaliter dicatur de motu locali, deinde de alijs motibus, illa quę habent relationem ad motū localē dici debebunt mobilia motu locali, & sic locus cū sit terminus motus localis, vt forma substantialis est terminus generationis, locus erit mobilis, quod tamē Aristoteles expressè negat in quinto phy. in definitione loci, vbi aperte dicit, quod locus est vltimum corporis continentis immobile primum, ex quo loco apertè patet Aristotelem dicere locum esse immobilē. Tēpus quoq; quia est numerus motus erit mobile; habet enim relationem ad motū, non est ergo dicendū aliquid cōis corpore naturali esse subiectum adæquatū motus.

Responsio quorundā.

Reijcitur.

Contra subiectū formale

Contra subiectum formale arguo: Nulla scientia potest probare de suo subiecto quod sit à priori, neque potest ostendere subiectum formale inesse subiecto materiali a priori, sed sic est quod in Philosophia naturali possum⁹ probare à priori, quod mobilitas sit, & quod mobilitas insit corpori, ergo mobilitas non potest esse subiectū formale Philosophiæ naturalis; Maior est euidens ex dictis ab Aristotele in libr. Posteriori. nam subiectū præsupponitur, & quæritur de passione, ipsius; Minor probatur, quia possumus sic arguere. Illud quod habet principium internum motus est mobile, sed corpus naturale habet internū principium motus, nempe naturam, siue materiam,

Cõtra utrumq; teriam, & formam, ergo. Corpus naturale est mobile. Tertiò arguitur contra vtrumque.s.tàm contra subiectum materiale, quàm formale. Nullum aggregatum per accidẽs potest esse subiectum in aliqua sciẽtia, sed corpus mobile est aggregatum per accidens, ergo non potest esse subiectum. Maior probatur, quia aggregatum per accidens non est scibile, non enim de ipso potest assignari definitio, vt inquit Aristoteles in septimo Meth. post tex. 12. vsq; ad 20. neque de ipso potest haberi scientia, quia nõ est vna res, vt homo albus, sed duæ res distinctæ. Minor probatur, quia corpus est substantia, mobilitas verò est accidens, ergo corpus mobile est aggregatum per accidens. Respondet huic rationi Iauellus in 4. Meth. quòd mobile licèt sit accidens, tamen gerit vicem differentiæ, & sic non est inconueniens, quod assignetur pro formali subiecto Phylosophiæ naturalis; sed hæc responsio est nulla, quia primo non tollitur per hoc, quin corpus mobile sit aggregatum per accidens, de quo negatur ab Aristotele posse haberi sciẽtia, secundò falsum est, quod non possit haberi differentia substantialis secundum quã cõsideratur corpus in Philosophia naturali, quia illa est, naturale; vt ostendimus.

Ad rationes pro D. Thoma. Ad rationes D. Tho. Resp. & primo, ad primum quod maior propositio deficit; nõ enim solùm requiritur ad subiectum quod amplectatur omnia considerata, sed debet esse etiam adæquatum, itaquod non excedat scientiam, modo ens est nimis commune, & propterea non est adæquatum. Præterea est falsum, quod omnia reducantur ad ens mobile tanquam subiectum proximũ, quia illud est corpus naturale, & fundamẽtum rationis suæ, quod erat, quod materia, & forma erant mobiles, iam visum est esse falsum, nam nec materia, nec forma per se sunt mobiles, quia non sunt actu, sed solũ corpus per se est mobile. Ad secundam rationem. Ad secundam rationem negatur illa propositio, quæ subintelligitur, videlicet, quod in Philosophia naturali subiectum sit, vel ens mobile, vel corpus mobile: ostendimus enim quod neutrum est subiectũ. Ad tertiam. Ad tertiam negatur minor.s.quod primum subiectũ motus sit ens mobile, quia vt dictum est primũ subiectũ motus est corpus naturale, non enim materia, & forma sunt mobiles per se. Ad definitionem Arist. de motu dictum est, quod motus est actus entis non omnino in potẽtia, sed partim actu, partim potentia, & quod motus est actus entis non ex ea parte, qua est actus, sed ex ea parte, qua est potentia, hoc autem est corpus naturale. Ad rationẽ Iauelli dico, quod materiã esse subiectum gñationis duobus modis potest cõsiderari, vno modo pro fundamento sup quo fit motus generationis, & corruptionis, & hoc modo verum est, quod materia est subiectũ generationis, sed in hoc sensu non accipitur à nobis, alio modo subiectum accipitur pro mobili, quod subijcitur motui, & mutatur, & hoc modo subiectum accipitur ab Arist. in definitione motus, & sic materia non est subiectum, quia non est mobilis; non enim generatur, vel corrumpitur, sed corpus naturale solùm est sic subiectum. Ex his patet confutatio opinionis Ægidij, & solutio suarum rationum.

Reijcitur sententia Caietani, & Recentiorum. Cap. III.

Opinio verò D. Tho. secundum explicationẽ Caiet. impugnatur hoc modo. Primo quia non est ad mentem D. Tho. vt colligi potest ex dictis supra, vbi explicauimus quomodo sententia D. Thom. possit redigi ad bonum sensum. Secundo illa opinio, vt consideratur à Caieta. necessariò in re coincidit cum nostra sententia, licèt secundum eius mentem diuersa sit, quod ostenditur breuiter: Primò per mobile se declarat quod intelligit fundamentum aptitudinis ad motum rei mobilis, at hoc fundamentum aptitudinis ad moueri est naturalitas, quia ratio propter quã aliquid est mobile est natura, vt declarauimus, neque aliquid est in re mobili, quod præcedat naturam, mobile ergo idem est quod naturale, accipiendo mobile secundum declarationẽ Caiet. declarando verò q̃d intelligat per ens, quod est subiectum materiale ait, se intelligere compositum ex materia, & forma, non quodcunque ens, quod sub se comprehendit materiam, & formam tanquam partes integrales, at ens compositũ ex materia, & forma est idem quod corpus naturale, probatur, quia omne ens compositum 1. ratio cõtra Caietanũ.

situm ex materia, & forma est corpus naturale, & licèt hoc sit de se clarum, & nullus sanæ mentis negaret, tamen probatur, quod hoc ens compositum ex materia, & forma, vel sit idem quod corpus naturale, vel sit figmentum. Hoc ens compositum ex materia, & forma positum à Caiet. quod est cõe substantiæ, & accidenti, & enti per accidens, necessariò est quid cõius decem prædicamentis alioquin non extenderetur ad compositum substantiale, & accidẽtale simul vt vult Caietanus, tunc sic arguitur. Nullum compositũ ex materia, & forma datur, quod sit sup. prædicamẽtum substantiæ, sed omne tale compositum idem est, quod corpus naturale de prædicamento substantiæ, ergo idem est ens mobile expositum pro composito ex materia, & forma quod corpus naturale, vel tale ens compositum est commentum, consequentia patet, antecedens probatur. Si daretur hoc ens compositum distinctum, & commune substantiæ & accidenti sequeret̃ q̃d omnis substantia prædicamentalis, & omne accidens esset compositum ex materia, & forma, consequens est falsum, vt patet de substantia incorporea, quæ est in prædicamento ẽt secundum D.Tho. qui cum alijs latinis vult quod supremum genus de prædicamento substantiæ, sit substantia, & q̃d æterno, & corruptibili sit aliquid vniuocũ, & de accidentibus quæ sunt formæ simplices, vt infra dicam, consequentia probatur, omne superius includitur in suis inferioribus, sed compositum illud est superius ad substantiam, & accidens, ergo includitur in substantia, & accidente, & sic omnis substantia, & omne accidens essent composita ex materia, & forma, & nota quod hãc rõnẽ non potest vitare Caiet. quia tenet, quod ens mobile hoc modo est quid abstractius substantia naturali, & quid cõe accidentibus, modo quod est commune substantiæ, & accidentibus est transcendens, & cum transcendentia claudantur in omnibus suis inferioribus, hoc ens mobile compositum, claudetur in prædicamento substantiæ, & sic totum prædicamento substantiæ erit compositum, & ita intelligentiæ cum reponantur in prædicamentum substantiæ secundum D.Tho. illæ erunt compositę ex materia, & forma, quia quicquid est in superiori, est quoque in inferiori; & hæc ratio hẽt vim siue istud ens mobile compositum dicat conceptum vniuocum, vel Analogum, nã certum est quod cum verum sit dicere ens mobile est compositum ex materia, & forma, & est superius ad substantiam, & accidens, etiam est verum dicere quod substantia quoque, & accidens sunt composita ex materia, & forma, quia quicquid prædicatur de superiori, illud idem p̃dicatur de inferiori, ex regula antepræ dicamentorum, cum itaque non detur hoc compositum ex materia, & forma, quod sit abstractius corpore naturali, dicendum est quod compositum ex materia, & forma est idem quod corpus naturale, vel quod tale compositum est: Cõmentum Præterea dum restringit ens per mobile contrahit ens ad corpus, Nec eius responsio valet quod ostẽditur exemplo adducto ex eo. Si quis concedet esse substantiam rationalem etiam concedit fortem esse hominem, & falsum est quod remaneat adhuc inquirendum, an sortes sit corpus, & animal quia est impossibile quod sortes sit rationalis; & non sit animal. Concedendo ergo quod sortes sit rationalis, Conceditur quoque sortem esse animal sic in proposito dicendo ens ad illud, quod est vere mobile, vt ostendimus contra alteram sententiam Thomistarum ergo dicendo subiectum esse ens mobile est dicere subiectum esse corpus naturale. Sed his dimissis opinio Caiet. est in se falsa, nã Caie. non vult concedere quod corpus naturale, siue substantia naturalis, quod idem est, sit subiectum, vt includat accidentia, quæ putat se sola esse mobilia, & tamen illa non sũt substantiæ, neq; corpora, & hoc colligitur expresse ex sua sententia, & ex prima ratione sua. Sed arguo cõtra, & quæro à Caie. an accidẽtia sint composita, an non: si non sũt composita, sed formæ simplices, ergo non possunt esse partes integrales, & subiectiuæ entis mobilis, quia tu intelligis per ens mobile compositum ex materia, & forma, si verò dicit accidentia esse composita, vt quantitatem, & qualitatem &c. hoc est falsum, quia omne accidẽs est forma simplex apud oẽs, immò aliqui Thomistæ, & alij existimantes Scotum statuere accidentia esse cõposita, illum reprehendunt, vt patet ex Paulo Soncinate 12. Meth. (sed ego in Theore-

mate

mate, quod Deus non est in genere respondendo ad argumenta Gregorij de Arimino, ostendi mẽtẽ Scoti, & declaraui quomodo non sit verum accidentia esse composita) Præterea est expressa snĩa D. Th. 2. 2. q. 55. art. 4. in corpore vbi ait nulla accidẽtia cõstare ex materia ex qua, sed in qua, & circa quam; attamen si accidẽs est compositum ex materia, & forma vt tu vis, constabit accidens, ex materia ex qua & forma, quæ facit compositum, & hoc vitare non potest Caiet. nisi sua verba neget: accidens ergo per se non est compositum, & sic non potest moueri; vt vero innuitur substantiæ facit ens per accidens, quod sicut non est ens per se neq; est mobile per se, sed per accidens, & pro tanto est mobile, quia subiectum cui adhæret mouetur: modo ea, quę sunt per accidens non pertinent ad scientiam, & in præsenti loquimur de eo, quod per se mouetur, & quod est subiectum in Philosophia naturali, quod est proprie, per se mobile. Præterea si accidens est compositum, quæro ex qua materia sit compositum, vel ex materia prima, vel ex alia diuersa. Si ex materia prima, ergo est compositum ex substãtia, vel vltra materiam primam est alia materia prima vniuersalior, quæ est communis materia substantiæ & accidentis, si est diuersæ rationis, ergo sũt plures materiæ primæ. Prçterea illud debet statui subiectum in Philosophia naturali, quod mouetur vt quod, non vt quo, sed sic est quod accidens mouetur solum, vt quo, corpus vero substantiale, vt qđ, ergo non debet statui pro subiecto aliquid cõe substãtiæ, & accidẽti, sed præcisè aliquid sustãtiale. Maior cõceditur. Minor probatur, quia Aristot. in 3 Phy. tex. 4. & 5. Phy. à tex. 9. & inde inquit quod motus in quãtitate, qualitate, vbi, nõ dicit qđ q̃titas, qualitas, & vbi mouẽtur, qm̃ illa nõ mouetur vt qđ, sed est corp⁹ substãtiale, qđ moueť f̃m quãtitatẽ, qualitatẽ, vel vbi. Præterea ꝓbo, qđ corpus naturale, siue substantia naturalis, qđ idẽ est, vt declaraui in 1. c. sit subiectũ. Illud est subiectũ in Philosophia naturali, cui⁹ principia sũt materia, forma, & priuatio, de quib⁹ loquiť Arist. in 1. Phy. hæc maior assumiť quoq; à Caiet. & cõceditur, sed materia, & forma, quæ in 1. Phy. tractãtur sunt principia substãtię tantum, non accidentium, neque entis per accidens, neq; entis quod commune est substantiæ, & accidenti, ergo subiectum in Philosophia naturali est substãtia naturalis siue corpus de prædicamento substantiæ tantum, non quid communius. Minor probatur, quia materia prima est substantia imperfecta, vt dicitur toties in primo Phy. tex. 81. & 7. Meth. tex. 7. & forma est substãtia perfecta dans esse materiæ, extat etiam Arist. diuisio 2. de aĩa tex. 2. & 7. Meth. qđ triplex est substãtia. s. materia forma, & cõpositũ qđ est ex illis. Rõnes suæ nulli⁹ momẽti sunt.

Ad primã rationẽ Caietani dico qđ in eodem loco. s. in 12. lib. text. 19. vsque ad 28. Arist. docet qũo eadem sunt principia omnium prædicamentorum nõ absolutè, sed quadã proportione, quia in quolibet ente tã in substantia, q̃ accidente est aliquid qđ hẽt rõnẽ actus, & aliud potentiæ, in substãtia materia, est potẽtia, formã est actus, in accidente verò materia est substantia, accidens ipsum est forma. Secundo ait simpliciter esse eadẽ principia oĩum prædicamentorũ, quia, q̃ sunt principia substãtiæ tam extrinseca, q̃ intrinseca, sunt ẽt principia accidentiũ, quia accidẽtia fluunt à substãtia. Tertiò, quia oẽ ens est prius in potẽtia, deinde in actu, & sic actus, & forma sunt principia oĩum entium, loquẽdo de principijs vniuersaliter. Ad f̃m dico qđ Arist. in definitione mot⁹ per ens intelligit ens actu, & cõpletũ qđ est in potentię ad terminum ad quẽ, sed hoc est solũ compositum substantiale, hoc. n. est qđ generatur, & corrumpiť, alteratur, augetur, & mouetur de loco ad locum, & hæc clara per se sunt. Alia auctoritas non facit ad propositum, quia ibi facit Arist. quandam suppositionẽ quod omnia, aut saltem aliqua mouentur, quæ suppositio accipitur in sua cõitate maxima, & est verissima; sed illa q̃ mouẽtur sunt corpora.

Ad primã rationem Caietani.

Ad secũdam.

Tertia opinio supius adducta nec ẽt est sustinẽda, dicebat. n. qđ subiectũ ĩ tota Philosophia naturali est corp⁹ gñabile, & corruptibile, verũ si hæc opinio esset vera sequereť, qđ Cęlũ non esset de cõsideratione Phy. hoc aũt est falsum, nam clarum est, qđ Cœlum est corpus naturale, & de ipso agit Physicus. Probatuř consequentia, nã Cęlũ non est generabile, nec corruptibile, vt probat Philosophus in primo de Cœlo.

Opinio 3. reijcitur.

Præ-

lo. Præterea sequeretur, quod libri de Cælo non deberent connumerari inter libros Philosophiæ naturalis, & tamen videmus Arist. post libros Phy. posuisse libros de Cælo. Tertiò omne mobile pertinet ad Physicum, nam mobilitas est passio, quæ pertinet ad philosophum naturalem, sed Cœlū est mobile motu locali, ergo Cœlum est de cōsideratione Philosophiæ naturalis. Ad rationem istius opinionis est dicendum quod maior est falsa, dicebat n. maior. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, cuius principia considerantur in 1 Phy. hæc perpetuò est falsa, deberet sic dicere, illud est subiectum in tota Philosophia naturali cuius principia considerantur in octo libris Phy. & tunc esset vera, vetū posita hac maiori, minor illa non sequitur, sed potius sequitur hoc, at in octo libris Phy. agitur de principijs, & passionibus corporis naturalis, vt complectitur & Cœlum, ergo corpus naturale, quod etiam complectitur Cœlum est subiectum in tota Philosophia naturali.

THEOREMA XXI.

Totum essentiale est aliud ens ab omnib. partib. suis coniunctim, & diuisim.

Positio opinionis Scoti cum suis fundamentis. Cap I.

E hac materia loquitur ex professo Scot. 2. sen. dist. 2. q. 2. arti. 1. litera C. vbi primò refert opin. Auerrois, secundò eam confutat, & ponit propriam sententiam. Auerroes 1. Phy. com. 17. videtur dicere quod totū licet sit aliud à partibus, siue àqualibet parte seorsum, nō tamen ab oīb. simul; itaquod Auerroes sustinet quod totum non est aliquod ens reale aliud a partib. suis simul sumptis, sed est eadem entitas partium. *Auerroes.*

Scoti prima ratio. Scotus ex opposito sustinet quod totum est aliud ens à suis partibus seiunctim, & coniunctim sumptis, Hanc sententiam probat multis rationibus, primò, nisi totum essentiale esset aliud ens a suis partibus, sequeretur quod non esset differentia totius, quod est per se vnum à toto, quod est vnū aggregatione, vt cumulus lapidum, consequens est falsum, probatur consequentia, quia omne totum, quod est vnū aggregatione non est aliud quam suæ partes vnitæ, vt cumulus lapidum nihil aliud est nisi ipsimet lapides cumulari, & vniti, falsitas consequentiæ probatur, quia vnum per accidens est magis vnum, quàm vnum aggregatione, & minus vnum, q̄ totum vnū per se, & tamen totum vnum per accidens nō est, suæ partes, ergo multò minus totum essentiale, quod totum vnum per accidens non sit suæ partes, patet ex Aristotele 7. Meth. cap. 11. & 12. ibi enim ait Aristoteles, homo albus est vnum aliquid, quia albedo inest homini, & informat hominem, & facit hominem aliud, scilicet hominem album, vnde ait quod homo albus est vnum aliquid, non ergo sunt duo; at si totum illud esset solùm suæ partes, non esset vnum, sed duo quia partes sunt duæ entitates. Sed fortius secūdò sic arguit. Terminus generationis est ens habens propriam entitatem, quia generatio producit in esse proprium terminum, sed totum est primus terminus generationis, ad quem non altera pars, ergo totum est aliud ens à suis partibus siue cōiunctim siue diuisim. Tertiò sic arguit à simili de corruptione ex Philosopho 7. Meth. in fine. Corruptionis terminus est, nō esse, siue destructio alicuius entis realis, at in quacūque corruptione terminus est non esse cōpositi, non autem non esse partium quia partes quandoq; remanere possunt destructo composito, vt dicunt Theologi de anima, & corpore hominis, & persistēdo in Philosophia Aristotelis cū destruitur hæc syllaba, ab, remanet. a. & b. & tamen non manet ab. ergo. ab. est aliud realiter a suis patrib. scilicet ab a. & b. idem dicendū de alijs totis essentialibus. Quartò sequeretur quod causæ intrinsecę nihil causarent, scilicet materia, neque forma, quia istæ causæ causant hoc compositū, quia sunt partes causari, sed istæ nō sunt partes, neque alterius earum, neque ambarū, quia neutra est causata, neq; ambæ, quia sunt primæ causæ, & prima principia rei, igitur opus est quod si sunt causæ reales, & effectus est realis, qd cōpositū sit ens reale aliud à materia, & forma. Quintò sequeretur qd nullū ens esset, cui ines- *Secunda.* *Tertio.* *Quarto* *Quinto*

inesset propria passio per se,& propria passio speciei, quia nec propria passio, neque propria operatio sunt materiæ, vel formæ, sed compositi. Relinquitur ergo quod cõpositum sit aliud ens à partibus quocunq; modo sumptis.

Sexto. Pro hac eadem opinione arguunt alij Aristoteles secundo de Anima, tex. 20. & septimo Met. tex. 7. & alibi sæpè diuidit substantiam in materiam, formam, & compositum,& ait esse tres substantias; cùm autem membra diuidentia non debeant ad inuicẽ coincidere, sed esse diuersa, sequitur quod totum sit aliud ens,& substantia à materia, & forma. Septimò possumus arguere ex dictis efficacissimo modo. Si totum nil aliud est quàm suæ partes vnitæ, sequitur quod terminus generationis substantialis est vnio, hoc est falsum ergo, probatur consequẽtia, quia tunc in generatione nil aliud fit nisi quod partes simul vniuntur, vt forma materiæ; falsitas consequentis patet ex se, quia vnio est relatio, at terminus generationis substantialis debet esse substantia, non accidens, generaretur enim tunc vnio partium, non substantia compositi.

Vlterius Scotus in eodem loco declarat quæ nam entitas sit hæc entitas compositi, quæ est alia ab entitate partium, & ait, q̃d non est entitas respectiua, sed entitas absoluta; hoc patet ex rationibus adductis, q̃a nulla generatio est per se ad respectũ: si autẽ entitas totius essentialis esset respectus, illud absurdum admittere cogeremur.

Qualis entitas sit entitas compositi. Vlterius etiam docet non esse imaginandum quod hoc totum (quod dicimus esse aliud ens reale à suis partibus etiam simul sumptis) cõstituatur in hoc esse tertiæ entitatis ab aliqua alia forma superueniente illi vltra formam partis, quæ dicatur forma totius, quia hic intellectus est falsus, nam tunc in homine præter animam intellectiuam esset alia forma perfectior constituẽs eum in esse hominis, quod est absurdissimum; est ergo dicendum, quod totum constituitur in hac tertia entitate per formam partis,& præter illam non est ponenda alia vlterior forma, quæ perficiat materiam, & formam vltimatè, quia materia, & forma non sunt elementa perfectibilia ab alio tertio actu,& forma, sed vnũ illorum est proprium perfectibile, scilicet materia, & aliud propriũ perfectiuum, scilicet forma, & hæc est præcisa ratio, propter quã faciunt vnum per se, quod est ens aliud ab ipsis realiter distinctum. Et si quæras vnde est q̃d tales causæ causent. & constituant entitatẽ tertiam aliam à se, quæ sit per se vna, & aliæ causæ non, vt homo, & albus, non est assignanda alia ratio, nisi quia istæ entitates illarum causarum sunt tales, & aliæ sunt alterius rationis, quod innuit Philosophus 8. Met. tex. 15. vbi respondens ad quæstionẽ de vnitate compositi quomodo fiat vnum per se ex materia, & forma, assignat pro causa; quia hoc per se est actus, hoc verò per se est potentia, & sicut hoc est per se actus, illud verò per se potentia, ita hoc totum est vnum per se, & sicut illud est actus per accidens,& potentia per accidens, ita totum, quod fit ex illis est vnum per accidens, quare autem ista entitas sit per se actus respectu vnius,& alia sit tantum actus per accidens respectu alterius, non est rõ, nisi quia hæc entitas est hæc entitas, sicuti calidum est calefactiuum, quia est talis entitas, neque vlla ratio assignari potest, possumus tamen admittere in composito formam totius, sed in hoc sensu, non quod hæc forma sit quid constituens, sed quod sit solum ipsa natura tota totius, quæ quidditas dicitur; & in hoc sensu in homine forma totius erit humanitas, & hic sensus est bonus, & hæc forma est diuersa à forma partis, sicut totum est aliud à forma partis,& ei respondet materia totius, quæ est ipsummet compositum, non quod informetur à forma totius, quia iam dixit, quod ea non est forma informans, sed est forma compositi: quia est forma, qua compositum est ens quidditatiue, vt hoc compositum homo, est homo humanitate, sicuti enim in generatione generatur ens reale aliud à partibus, ita generatur natura alia à natura partium hæc potest dici forma totius, illud materia totius.

Quid sit forma totius, & materia totius.

Error quorundã Scotistarum. Ex his apparet quot ineptias dicãt illi Scotistæ, qui de hac materia totius, & forma totius tantum laborant, & tot quinternos scribunt; neque enim Scotus multum laborat, vt illam ostendat dari, sed solum ait quod in composito non est opus ponere aliam formam à forma partis, neq; aliã materiam à materia partis, quæ sit informãs, sed si aliquam formã in toto esse velimus pos-

possumus dicere illam esse naturam totius, quæ etiam quandoq; ab Aristotele, & alijs Auctoribus, vt ab Auicenna appellatur forma, vt Equinitas dicitur forma totius equi ab Auicenna, & compositum ipsum dicitur materia talis formæ totius, nō quod informetur ab ipsa, sed quia ea natura quidditatiuè est compositum.

Merce-narius. Sed Merecenarius in suis Dilucidationibus aduersus hanc formam totius, & materiam totius arguit, & quia vt patet ex dictis nos asserimus formam totius esse quidditatem totius resultantem ex partibus, vt in homine hnmanitatem, ipse assumit probandum, quod non datur quidditas talis resultans ex partibus, sed quod quidditas, & essentia totius est sola forma, materiam autem omnino à quidditate excludit, & sic solam formam partis esse quidditatem probare nititur, sed quia hoc est aliud quæsitū & illud suo loco pertractauimus, & ostendimus quod materia quoq; est pars quidditatis, ideò ibi etiam rationes Merecenarij soluimus, quæ verò dicit aduersus materiam totius soluimus abundè in Theoremate de principio indiniduationis, vbi declarauimus qua ratione Scotus appellet differentiam indiuidualem materiam, ostendimus etiam non rectè dici ad mentem Scoti materiam totius esse principium indiniduationis. Præterea ratio Mercenarij, quam adducit contra materiam totius non concludit contra eam in sensu, quo nunc nos illam declarauimus, nam dicit ipse quod apud Aristotelem materia semper est potentialis, & passiua; nos autem dicimus, & concedimus hāc materiam totius esse actualem, & constitutiuam, hoc enim est falsum, quia dicimus esse potentialem, & passiuam siquidem respondet formæ totius, vt visum est, alia ratio non militat contra propositum nostrum.

Piccolo-mineus. Ex his etiam patet quod non rectè Piccolomineus exposuit mentem Scoti libro de materia rerum naturalium capite secundo dum tribuit Scoto cum alijs quod materia totius sit principium indiuiduationis, neque enim hoc dicit Scotus, vt ostēdimus in Theoremate de principio indiniduationis capi. secundo, & ideò rationes eius contra Scotum nullius sunt momenti.

Rationes aduersariorum contra hanc sententiam, & solutio rationum pro Scoto. Cap. II.

Contra hanc opinionem Scoti arguūt multi ex Antiquis, & modernis, & pcipuè Aureolus Durandus 3. sent. dist. 2. q. 2. & Gregorius de Arimino primo sent. dist. 24. quæstione prima, articulo primo, sed pauca dicit; rationes autem, quæ contra hanc opinionem adduci solēt sunt istæ præcipuæ. Primo arguit Aureolus, omne absolutum potest esse sine quocunque alio, à quo distinguitur realiter per diuinam potentiam, sed sic est quod per Scotum compositum est ens absolutum, ergo si est realiter distinctum à suis partibus poterit esse per diuinam potentiam sine suis partibus, subinfert, at implicat contradictionem dicere quod totum possit esse sine suis partibus essentialibus, vt quod homo sit sine materia, & forma, siue anima & corpore, ergo est impossibile quod totum distinguatur realiter a suis partib. siue quod sit alia entitas realis a suis partibus. *Prima ratio.* Secūda ratio. Alij verò sic. Si totum distinguitur à partibus suis, vel distinguitur à partibus secundum se totum, vel secundum aliquam partem sui. *Secūda ratio.* Si primo modo, ergo secundum omnes partes suas distinguitur ab omnibus partibus suis, quod implicat contradictionem; si secundo modo illud, vel erit passio, vel aliqua pars totius, non potest esse passio, q̄a est posterior ergo pars, & sic secundum partem distinguetur realiter ab omnibus partibus, quod similiter implicat cōtradictionem. Tertia ratio, si totū distinguitur realiter à suis partib. ergo ternarius erit quaternarius, consequens est euidenter falsū, consequentia probatur, quia præter tres vnitates partiales esset quarta vnitas nēpe entitas totius ternarij, quæ cum illis tribus constitueret quaternarium. *Tertia ratio.* Quarta, tota aliqua quantitas esset maior, quam omnes partes suæ simul sumptæ: probatur consequentia vt supra, quia illa quantitas habet omnes quantitates partium, & præter illas habet entitatem totius, quæ non potest esse aliud quam quātitas, ergo est maior, quā omnes partes suæ simul sumptæ, quod est apertè falsum. *Quarta ratio.* Quinta ratio cuiuslibet genera- *Quinta ratio.*

nerationis essent duo termini, vnus forma, alius entitas totius, at vnius motus numero, vnus terminus tantum est, ille est forma ex Aristotele sæpè, ergo hæc entitas totius non datur. Sexto, quicquid aduenit enti in actu est accidens, sed ista entitas totius aduenit formæ vnitæ cum materia, quæ forma est actus; ergo illa entitas totius est accidens; non ergo poterit esse terminus generationis substantialis. Septimo secundum Aristotelem forma est tota quidditas rei, at si datur hæc entitas totius, hæc erit quidditas, & sic quidditas non esset forma, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. Octauo, si hæc entitas est aliud ab entitate partium, ergo simul cum entitate illarum partium facit compositionem, & vnum ens per se, & sic in quolibet composito præter materiam, & formam erit alia compositio in materia, & forma cũ ista entitate tertia, & rursus aliud tertium compositum constãs ex entitate materiæ, & formæ, ex vna parte, & ex hac entitate totius ex altera parte, quod est absurdissimum. Nona, ista tertia entitas separetur ab entitate omnium partium, tunc quæro an in entitate totius separatim a partibus considerata includantur partes nec ne; non includi eas est cõtra rationem totius, includi aũt est contra suppositionẽ. Nec valet si quis dicat, ꝙ non potest mente hæc entitas separari ab entitate partium, quia cum entitas totius sit absoluta, & distincta realiter ab entitate partium nulla causa est quin mente vnum sine altero intelligi possit. Decima, erit triplex natura; scilicet materia, forma, & hæc entitas totius, ꝙ est contra Aristotelem, qui ponit solum duplicem naturam, scilicet materiã, & formam, probatur consequentia, quia omnis substantia physica est natura, etiam ad hoc postea consequuntur multa absurda, quia non est facile videre quo modo ei possit competere definitio naturæ, quomodo sit principium motus, quodq; principiũ sit an actiuum, an passiuum. His rationibus moti multi existimant totum nil aliud esse, quàm suæ partes simul sumptæ.

Sexta ratio. *Septima ratio.* *Octaua ratio.* *Nona ratio.* *Decima ratio.*

Ad rationes pro Scoto. Ad rationes vero adductas pro Scoto respondent Aduersarij. *Ad primam.* Ad primam dicunt quod totum nihil aliud est quàm aggregatio partium, sicuti ternarius nil aliud est, quam vnio, ac determinata collectio triũ vnitatum; vnde non est species numeri per aliquam vnam entitatem distinctam ab vnitatibus illis re, sicuti etiam Domus est vna propter vnam compositionem, & figuram partium, non propter aliquam entitatem distinctam a partibus. Ad argumentum autem dicunt quod in hoc stat differentia inter totum vnum aggregatione, & per accidens, & inter totum essentiale, quia in hoc est essentialis connexio dependentia, & ordo inter partes, in illis vero est ordo, & connexio accidentalis. *Ad secundum.* Ad secundum aiunt quod terminus generationis substantialis est forma substantialis non per se, sed in materia, vnde ait Aristoteles septimo Metaph. text. 27. non generatur hoc, vel hoc, sed hoc in hoc, idest non generatur materia, vel forma, sed forma in materia, & quia compositum nihil aliud est, quam forma in materia, ideò dicitur generari compositum. *Ad tertium.* Ad tertium dicunt quod essentia compositi est forma in materia, ideò cum corrumpitur forma in materia destruitur essentia compositi, & sic est terminus corruptionis. *Ad quartum.* Ad quartum dicunt quod materia, & forma sunt sibi inuicem causæ, quia materia causat formam, quatenus forma educitur de potentia materiæ, forma verò est causa materiæ, quia actuat materiam; ex hac autem causalitate mutua oritur vnio naturalis propter quam termi natur, & est compositum naturale, cũ verò dicitur quod sunt prima principia, & primæ causæ, ideo sunt in causatæ; hoc valet de prima causa efficiente extrinseca, non de intrinsecis, vt est materia, & forma; alioquin etiam valeret de partibus quantitatiuis, quia sicuti partes essentiales constituũt totum essentiale, sic partes quantitatiuæ constituunt totum quantitatiuum, & tamẽ hæ non distinguuntur a suo toto. *Ad quintum.* Ad quintum dicunt ꝙ propriæ passiones dicuntur esse passiones compositi, quia sunt formæ solum quatenus est in materia, & materiæ, pro vt est actuata a forma. *Ad sextum.* Ad sextum respondẽt quod Aristoteles pro tanto appellat compositum tertiam quandam substantiam a materia, & forma, quia forma coniuncta materiæ habet quendam modum essendi, qui est diuersus a mõ essendi materiæ per se, & a mõ essendi formæ per se, & hac de causa dicit compositum esse tertiã sub-

Ad septimum. stantiam ab illis. Ad septimum respondeat, quod terminus generationis non est vnio, sed forma in materia, vt dictum est supra ad secundum.

Zimara. Zimara cùm multum opinionem Scoti considerauerit in præsenti materia, & similiter rationes Aduersariorum, venit in hãc sententiam quod opinio Scoti sit vera, & ideò in concordantijs inter Auerroem, & Aristotelem in Primo Physicorum solutione octaua, & etiam Theoremate 74. apertè nititur probare Auerroem habuisse eandem sententiam cum Scoto, aitque eos leuiter considerare Auerrois dicta, qui manifestum hoc absurdum Auerroi ascripserũt, quod multis rationibus, & auctoritatibus comprobat, & sic ait Scot. iniuria tribuisse Auerroi hanc opinionem quod existimauerit totum nihil aliud esse, quam suæ partes simul sumptæ, cum oppositum habeatur ex doctrina Auerrois multis in locis, vnde respondet ad auctoritates Auerrois in contrarium, dicens quod quando Auerroes ait quod totum non est aliud nisi suæ partes simul sumptæ, debet hoc intelligi quod hoc est verum constitutiuè, & integratiuè, quia nihil aliud per se intrinsecè concurrit ad constitutionem totius quam suæ partes simul iunctæ, cum hoc tamen stat quod entitas sit alia ab entitate partium simul sumptarum, & vniuersaliter cum dicitur, totũ non est aliud à partibus simul sumptis, verum est aliud distinctum loco, & subiecto, sed est aliud sm rem ipsam. Hæc Zimara.

Confutatio huius opinionis, & responsionum ad rationes Scoti. Cap. III.

PRo clara, & dilucida cognitione huius Theorematis est considerãdus titulus quæstionis: ex declaratione.n.& recto intellectu ei⁹ patebit, rationes Scoti esse validas, & Theorema verissimum esse, habebimus quoque falsam esse solutionem allatã ab aduersarijs rationibus Scoti.

Notandũ est ergo quod Auerroes in textu 17. Primi Physicorum apertè dicere videtur quod ad constituendum aliquod totum nil aliud requiritur, nisi quod partes vniantur ad inuicem, nam illæ partes sic vnitæ ad inuicem nil aliud sunt nisi totum, & sic videtur velle quod in generatione totius non fiat mutatio, & transitio partium in tertiam quandam naturam, sed quod solùm vniantur ad inuicem, sic enim vnitæ partes præcisè sunt totum, & sic totum nõ est alia entitas secundum se, nisi entitas illarum partium vnitarum. Scotus autem ex altera parte iudicat, quod in generatione totius partes quidem prius vniantur, sed quod postea transeant in tertiam entitatẽ; non enim vult quod vnio illa partium sit esse totius, sed quod tertia entitas, in quam materia, & forma transeunt, sit esse totius; ad quam tamen necessariò præquiritur vnio illa partium, sicuti ad causationem alicuius effectus necessariò prærequiritur ordo causarum efficientium, & approximatio illarum quando sunt multæ ordinatæ, nec tamen illa approximatio, neque ordo est essentialis effectus illarum, quia ille est respectus tantum, effectus vero est quid absolutum. Vult ergo Scotus ostendere qđ entitas totius essentialis non est pręcisè illa vnio partium, sed quod entitas totius essentialis est entitas realis absoluta alia ab illa vnione, siue à partibus illis vnitis tantum; & hæc declaratio habetur expresse ab eodemmet Scoto in calce illius articuli 3. sent. loco iam citato, ideò ponit hãc conclusionem quod totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus coniunctim, & diuisim, quæ facit hunc sensum quod entitas totius est alia, & re distincta ab entitate partium, siue sint simul iunctæ, siue sint diuisim sumptæ. Habita hac declaratione patet quomodo sit intelligendum illud dictum, quod communiter pronunciamus. Totum realiter distinguitur ab omnibus partibus suis simul sumptis, non volumus.n. dicere quod totum distinguatur à suis partibus vt à materia, & forma vt sunt vnitæ, & iam transierunt in tertiam entitatem, quia dicere hoc, est dicere quod totum distinguitur à se ipso realiter, siue totũ est aliud realiter à se ipso, quod implicat contradictionẽ, siquidem materia, & forma vt transierunt in tertiam entitatẽ sunt ipsummet totum realiter, sed volumus dicere qđ totũ distinguitur à suis partibus simul vnitis tantum, non autem transactis in tertiã entitatem, quia partes simul vnitæ tantũ, sunt aliud ens ab entitate totius; cum enim partes sunt tantum simul vnitæ, non amittunt propriam naturam, sed eam seruant,

solùm illi addūt respectum illium vnionis, sed partes, quæ sunt simul vnitæ, & fecerunt compositum non amplius seruaut suā entitatem, sed transierunt in aliam entitatem, quæ est totum, vnde totum non est amplius materia, neque forma, sed compositum resultans ex materia, & forma, & propter hoc Aristoteles dixit quod compositū est alia substantia à materia, & forma, quia materia, & forma in generatione substantiali mutantur in totum, & sic amittūt proprias entitates, & vertuntur in compositū. Hic clamant nōnulli, materia, & forma manent in composito, ergo materia, & forma non corrumpuntur; nec amittunt suam entitatem, dum ingrediuntur compositū, sed isti crassa minerua philosophantur, legant Arist. 12. Meth. tex. 20. Vbi expresse dicit Principia interna compositi esse diuersa à composito, & dat exemplum de A. & B. quę differunt à syllaba ab, cuius tamen principia interna sunt, & loquitur de differentia reali. Ex his apparet quomodo rationes Scoti concludunt veram esse opinionē Scoti, & falsam aduersariorum, habemus quoque facilem responsionem ad rationes aduersariorum. Prima quidem ratio Scoti efficax est, quia si totū nil aliud sit, nisi vnio partium, vt dictum est sentire Auerroem, nulla erit differentia inter totum, quod est vnum aggregatione, & totum essentiale, quia totum, quod est vnum aggregatione nil aliud est, nisi vnio partium, vt patet de cumulo lapidum; hoc autem quam sit absurdum dictu, ex se patet, nec valet eorum responsio quod in toto essentiali sit dependentia essentialis inter partes eius, in toto vero per aggregationem sit dependentia, & ordo accidentalis inter partes eius, quia quicunque sit ordo, & dependentia inter partes, siue essentialis, siue accidētalis, si entitas totius est vnio precisè partium ad inuicem, & nil aliud; sequitur qd entitas totius compositi essentialis, erit relatio, siquidem vnio est relatio, & sic erit hæc differentia inter totum essentiale, & totum aggregatione, quod totum essentiale erit relatio essentialis, rotum aggregatione relatio accidentalis. Insuper entitas totius essentialis erit accidens, scilicet illa vnio, nam vnio est accidens, quia est relatio, quæ omnia cum sint absurda patet, cū

Prima ratio Scoti est efficax.

Responsio non recta.

clarum sit compositum substantiale esse absolutum, & esse primam, & maximam substantiam. Illud exemplum de ternario, quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis, dico quod non est ad propositum, quia ternarius est vnum totum aggregatione, & ideò verum est, quod non est nisi vnio suarum partium, nos autem loquimur de toto essentiali vno. Secunda ratio etiam est efficacissima, quia certum est quod terminus generationis est substantia, non accidens, terminus autem totalis, & adæquatus est compositum, siue entitas compositi, ergo entitas compositi per se considerata, quæ habetur per generationem non est vnio, quia illa est relatio, nec valet responsio, nempè quod terminus generationis est forma non per se, sed in materia, quia sic dicere, est dicere quod vnio illa sola est, quæ habetur per generationē. non enim forma per se generatur, sed forma in materia, quod est dictu, generatur vnio formæ ad materiam, hoc autem est impugnatum directè ab argumento; terminus enim totalis adæquatus generationis esset accidens, non substantia; etiam magis confutatur hæc responsio per auctoritatem Aristotelis ibi, qui dicit quod nec materia, nec forma generatur, ergo nemo poterit dicere, quod terminus proprius generationis sit forma tantum, sed forma in materia, quod est compositum. Vnde notandum est, quod licet Aristoteles ibi dicat quod generatur forma in materia, non tamen propter hoc vult dicere, quod vnio illa formæ ad materiam sit terminus generationis, quia hoc est contra sua fundamēta, vt dictum est: sed vult dicere quod terminus generationis est compositum, quod resultat ex vnione formæ in materia, vnde in illo septimo, & alibi millies dixit, hoc aliquid, & compositum generari, & hoc esse diuersam substantiam à materia, & forma. Per hoc idem patet vis, & robur tertij argumenti. Quarta ratio quoque efficacissima est, certum est.n. quod materia, & forma sunt causæ per se reales, neque vna est causa alterius, quia principia prima non sunt sibi inuicem principia quo ad entitatem, quia tunc non essent prima principia, sed principiata, & hoc confirmatur auctoritate Arist. ex 7. Metaphysices tex. 27. nunc

Secunda ratio.

Responsio non recta.

Notādū.

Tertiū & quartū arg.

H 2 addu-

adducta ab aduersarijs, vbi dicit Aristotel. quod materia per se, non causatur, neq; forma per se, si igi' in causatione cõpositi nil aliud fit, nisi vnio istarum causarum, terminus productus ab istis causis erit vnio illa ipsarum, & sic causabunt solam relationem, immò nihil causabunt, quia illa relatio vnionis non fit, neque producitur à materia, vel forma, sed ab efficiente, ex quo enim efficiens coniungit simul formã cum materia insurgit illa relatio vnionis, & sic materia, & forma nullum effectum proprium producerent: Neque valet respõsio, quod solum primũ principium efficiẽs est incausatum, non autem de materia, & forma, primò, quia hæc propositio probatur ab Arist. 1. Physicorum à tex. 41. & inde de omnibus primis principijs, imò magis de materia, & forma, quàm de efficiente intendit, scilicet quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia ex illis, modo materia, & forma sunt principia prima, vt in eodem primo longo sermone probat Aristot. & est concessum apud omnes, ergo non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed alia ex illis, ecce quod causatio materiæ, & formæ, non est respectu so inuicem, sed respectu tertij ab illis, ait enim, sed omnia ex illis, idest composita fiunt ex illis. Ex quo etiam deducitur validum arguinẽtum quod compositum est aliud ens à partibus, cum dicat omnia alia fieri ex illis; Confirmatur causa, & causatum distinguũtur realiter, forma, & materia sunt causæ compositum est causatum, ergo: minor est clara, maior probatur, quia efficiens non causat se ipsum, sed aliud. Similiter forma non format se ipsam, nec materia fit ex se ipsa, quia nihil facit seipsum, neque fit ex se ipso, quia tunc materia fieret ex se ipsa, & vnaqueq; causa esset causa sui realiter, qđ implicat contradictionem, quia esset antequam esset. Cum itaque materia non possit esse causa entitatis formæ nec è conuerso, & dato quod esset possibile, cum secundum Aristot. causatio formæ non sit respectu entitatis materiæ, neque è cõuerso, sed respectu alterius entitatis, oportet quod terminus causationis harum causarum sit alia entitas realis ab entitate partiũ, quæ non potest esse alia entitas, quã compositi. Exemplum illud, quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis de toto quantitatiuo, & partibus, dico, quod nõ est ad propositum, quia illud est totum integrale, qđ concedimus non esse aliud à partibus suis simul sumptis, non autem loquimur de toto essentiali.

Respõsio in ruetio.

Quintum argumentum & est efficax, etenim certum est, quod propria passio est alicuius entis vnius, & operatio vnius speciei prouenit ab ente vno numero perfecto, & completo, modò forma vnita tñ materiæ non est ens vnum numero simul cum materia, sed duo, quia illa vnio cum sit accidens non est tantæ vis, quod faciat illas duas substantias distinctas, s. materiam, & formã vnam substantiam numero; non.n. duæ substantiæ distinctæ realiter per aliquod accidens fiunt vna substantia numero, quia substantia prima non constituitur in suo esse per aliquod accidens, quia accidens est posterius substantia, non dabitur ergo aliqđ ens vnum, quod sit proprium subiectũ propriæ passionis, & propria operatio nõ prodibit à subiecto vno numero, sed erũt duo, scilicet materia, & forma, neque valet eorum responsio quod propria passio pro tanto dicatur passio compositi, quia est passio formæ in materia, etenim cõtra sic arguo. Certum est, quod operationes cõpositi nõ competunt formæ per se, vt & ipsi concedunt, qa qui dixerit aiam texere, & filare, vel gñare diceret ridiculum, ergo illi competunt vt est in materia, at si cõpetunt illi, vt est in materia cõpetunt illi per accidẽs, & sic non dabitur aliquod subiectũ, & ens, cui propriè, & per se competat operatio cõpositi, & propria passio: Probatur consequẽtia, qa si cõpetit oꝑatio aliqua formæ ꝑut est vnita materię cõpetit illi ꝑ illã vnionẽ, q̃ est accidens, ergo ꝓpria operatio, & propria passio competit formæ, & suo ꝓprio principio mediante accidente externo, qđ dicere quã sit absurdũ ex se patet, nec valet dicere, hæc vnio inter materiã, & formã est essentialis, quia quæcunq; vnio est relatio siue sit essentialis, siue accidentalis; relatio enim habet multas species inter quas vna est vnio, hęc rursus habet multas species, vt vnio essentialis, & vnio accidentalis, cum ergo hæc vnio sit species relationis est accidens, & sic si hæc est ratio propter quã operatio competat formæ talis operatio tali formæ

Quintũ argumẽtum.

Respõsio ni ruetio.

formæ competere dicetur ex accidenti, nõ per se, & sic per se nullum erit ens, cui competat propria passio, & operatio compositi. Ex dictis etiam patet efficacia sexti argumenti, nam si compositum non sit aliud quam vnio formæ, & materiæ, patet quod compositum non est alia substantia à materia, & forma, quia in composito tũc præter entitatem materiæ, & formæ non est alia entitas substantialis, sed solùm illa vnio: quæ est entitas accidentalis; nec responsio aliquid valet, quia tunc forma in composito non habet alium modum essendi substantialem, sed accidentalem, scilicet esse vnitum, non ergo propter hunc modũ forma in materia debet dici tertia substantia, & compositum.

Sextum

Responsionis reiectio.

Rationes aduersariorum soluuntur. *Cap. IIII.*

Distinctio notanda.

NVnc soluendæ sunt rationes aduersariorum, & pro solutione notanda est vna distinctio, quæ desumitur ex dictis, & est quod totum realiter distingui à partib⁹ suis simul sumptis põt intelligi duob⁹ modis, vno modo quod totum distinguatur ab oĩbus suis partib⁹ simul sumptis vnitis tm̃, sed non transactis in tertiã entitatẽ per generationẽ, & hoc modo totum distinguitur realiter à partibus suis, & põt esse sine illis, immò de facto est sine illis, quia est aliud ens substantiale ab illis, sicuti dicimus qđ accidens distinguitur à subiecto realiter, quia est aliud ens, & qđ effectus est distinctus ab approximatione causarum illũ producentiũ. Alio modo põt intelligi quod totum distinguatur à suis partibus simul sumptis, & ẽt transactis in tertiam entitatẽ per gñationem, & hoc modo non dicimus qđ totum distinguatur à suis partibus, quia illæ partes sic sumptæ nil aliud sunt, nisi entitas ipsiusmet toti⁹ essentialis, vnde dicere, quod totũ distinguatur à suis partibus sic sumptis, est dicere quod totũ distinguatur a se ipso, quod implicat. Per hãc distinctionem, quæ desumitur ex clara intelligentia Theorematis soluuntur oẽs rõnes aduersariorum, & per hanc distinctionem patet ad primam rationẽ omittendo rñsionẽ Antonij Andreæ, quam non puto ad mentẽ Scoti, compositum.n. potest esse sine suis partibus tantum simul vnitis, sed non potest esse sine suis partibus simul vnitis, & transactis in tertiã entitatem, cuiusmodi est materia, & forma, anima, & corpus qñ constituunt compositum; sunt.n. tunc compositum, & euaserunt entitas compositi, neque ampli⁹ retinent proprias entitates, vt dictũ est. Ad secundam rõnem dico quod distinguitur ẽm se totam à suis partibus simul vnitis tm̃, non à partibus simul vnitis, & trãsactis in tertiam entitatem, argumentum currit secundo modo, nos intelligimus primo modo. Ad tertiã, negatur consequẽtia ad probationẽ dico qđ entitas ternarij non est alia ab entitate partium, sed illamet, q̃ iã versæ sunt in ternarium, ideò non ponit in numerum. Argumentum etiam non est ad propositum, quia illud est totum aggregatione, nos loquimur de toto essentiali. Ad quartam similiter dicó quod non est ad propositum, quia innititur exemplo de toto integrali, de quo nos non loquimur, sed loquimur de toto essentiali. Ad quintam nego consequentiam, ad probationem dico quod duplex est terminus generationis, .s. formalis, & totalis, vel terminus quo, & terminus quod, forma est terminus quo, entitas cõpositi terminus totalis, & quod. Ad sextam dico quod non est ad propositum; non enim dicimus quod entitas cõpositi sit entitas adueniens entitatibus materiæ, vel formæ, sed dicimus quod entitates materiæ, & formæ vertuntur in entitatem tertiã, quæ est entitas compositi. Ad septimã dico ꝙ pro tãto Arist. appellat formã quidditatem rei, quia illa est quæ constituit compositum in esse, atq; in hac tertia entitate, non tñ negat quin illa entitas compositi sit entitas diuersa à forma, & materia tantum vnitis, vt dictum est, neque negat formam illam totius, vt declarauimus. Ad octauam respondetur vt ad sextam, quòd hæc tertia entitas non est entitas superueniens entitati partium, sed resultans ex illis. Ad nonam dico quod non potest considerari totum sine suis partibus essentialibus simul vnitis, & transactis in terriam entitatem, quia istæ tunc factæ sunt entitas totius, & sunt veluti partes integrales, sed quidẽ põt intelligi entitas totius absq; entitate, suarum partium tm̃ simul vnitarum, sicuti etiã entitas totius est alia

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad septimum.

Ad octauum.

Ad nonum.

alia ab entitate partium simul sumptarum tãtùm. Ad decimam dico quod compositũ non est natura, sed habens naturam, vt docet Aristoteles in 2. Physicorum tex. 4. ideò non valet consequentia, & propositio assũpta ad illius probationem est falsa; quia cõpositum est substantia Physica, & tamen nõ est natura, sed habens naturam, vt docet ibi Aristoteles.

Ad decimam.

Ad Zimaram dico quod licèt Auerroes alibi oppositum dicat, tamẽ in illo 17. tex. primi Physicorum ait, quòd totum, nihil aliud est, quã suæ partes simul sumptæ, ideò iure Scotus hãc opinionem illi tribuit, neque Scotus hanc opinionem Auerroi ex ꝑfesso tribuit, sed inquit videtur Auerroes dicere quod totũ non est aliud nisi suæ partes simul sumptæ, quod si consentiat nobiscum, vt tuetur Zimara nulla est cõtẽtio, quomodo autem rationes aduersariorum soluere debemus, docuimus alia clariori distinctione, quam Zimara fecerit. Hanc opinionem Scoti multi sequi profitentur, qui eam non intelligunt, qui similiter eam impugnant hunc sensum non percipiunt: vnde non parum fecisse videbimur, si huic disputationi claram lucem attulimus. Ex dictis habes quomodo ad auctoritates & rationes Physicas respondere possis. Ad rationes Theologicas aliàs respondebitur.

Ad Zimaram.

THEOREMA XXII.

Materia prima habet actum entitatiuum.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

Scotus.

Voniam materia hæc est difficilis, & multi perpetam mentem Scoti intelligunt, eam clarè exponere, & dilucidare decreui. Scotus secũdo sententiarum, distinctione 12. quæstione vnica proponit hoc quæsitum, vtrum, in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta à forma, (hæc enim sunt verba eius formalia) de inde adducit vnam opinionẽ quæ à marginistis tribuitur Ricardo de media villa, & Alberto quæ dicebat rem generabilem, & corruptibilem habere in se tãtũ vnã realitatem positiuam, & hãc aliqui dicebant esse materiam, alij formã. Scotus hanc opinionem cõfutat, & probat necessario in quacunque re naturali generabili, & corruptibili esse duas realitates positiuas multis rationib.⁹, sed præcipuè sic ex Aristotele. Primò de generatione textu 23. in generatione naturali semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur, & hoc est oppositum, quia ex opposito fit oppositum in generatione naturali; præter hoc datur aliquid quod est commune vtrique termino, quod est materia, ergo in quacunq; re naturali genita est oppositum quod fit ex opposito, scilicet forma quæ fit ex priuatione, eo modo quo docto sciunt, adest ẽt materia q̃ est subiectum vtriq; termino, & semp remanet in gñatione, & re generata, ergo materia, & forma sunt realitates positiuè. Præterea substantia per se existens diuiditur in substantiã simplicem, & compositam, sed composita non potest esse diuisa ꝑ se contra simplicem, nisi habeat partẽ per se differentem, & realiter distinctam à forma, ergo in re naturali composita sunt duæ realitates positiuæ distinctæ. Alias rationes efficaciores vide apud Scotum citato loco, has duas faciliores adduxi quia res hæc est clarior q̃ probari possit secundum omnes Peripateticos. Hoc habito determinat qualε ens sit materia, & pro declaratione ponit hanc distinctionem de potentia quod aliquid potest esse in potentia dupliciter, vno modo, vt terminus actioni agẽtis, & sic dicitur esse in potentia illud quod ex se nihil est, sed est in virtute, & potentia agentis; vt mundus ante quam crearetur erat in potentia, & virtute agentis Dei; sed in se ipso nihil erat, & hanc potentiam appellat potentiam obiectiuam, alio modo aliquid est in potentia quatenus est subiectum capax, & receptiuum alicuius formæ, & hæc est potentia subiectiua, istæ duæ potentiæ quandoque se concomitantur, immò sunt vna met potẽtia realiter, sed cõparatæ ad diuersa sunt duæ potẽtiæ, vt exẽpli gratia, semẽ est in potentia ad recipiendum formã corporis animalis, q̃a est subiectũ capax talis formæ, & sic est in potẽtia subiectiua, idem semẽ est in potentia, vt ꝑ actionem agentis fiat corp⁹ animalis, & sic quatenus est ĩ for

Prima ratio.

Secũda.

Secũda potētia.

mabi-

mabile tali forma ab agente,& pōt esse terminus actionis agentis dicitur esse in potētia obiectiua,& sic eadem potentia realis se minis est subiectiua, & obiectiua; subiectiua respectu formæ corporis, obiectiua respectu agentis. Quandoque hæ potētiæ sunt seinnctę,ita quod potentia obiectiua erit in aliqua re,sed in ea non erit potentia subiectiua vt increabile est solum potentia obiectiua non subiectiua, quia creabile habet esse tantum in potentia,& virtute agentis, in se vero nihil est:nullum enim est subiectum in creatione quod subijciatur actioni agentis ex quo res educatur, & ita in creabili nō est potentia subiectiua.

Opinio quorum da reg citur. Habita hac distinctione ait quod aliqui dicunt quod materia est in potentia obiectiua tantum;sicut albedo est in potentia obiectiua quando non est, quæ tamen secundum quid est,quia est in virtute causæ, vel causarum suarum,adeò quod hæc opinio videtur dicere quod materia ex se nihil fit, & quod nullam habeat entitatem in se, sed quod solum habeat entitatem in causis suis, sicuti mundus antequam crearetur ex se nihil erat, & nullam habebat entitatem, sed solum habebat entitatem in sua causa, scilicet Deo, & ita secundum hanc opinionem materia prima est tantum in potentia obiectiua,non autem subiectiua, quia ex se non est entitas quæ sit apta nata esse subiectum formæ;veluti sunt ea, quæ sunt in potentia subiectiua.Scotus contra hanc opinionē insurgit, & probat ꝙ materia non est tantum in potentia obiectiua;sed quod ex se est entitas positiua apta suscipere omnes formas, & quod est entitas positiua, extra suas causas,& consequenter ꝙ est in potentia subiectiua nō obiectiua.Hinc appatet intellectus quæsiti quando quærimus an materia prima habeat actum entitatiuum, nam quærimus,an materia prima sit entitas positiua ex se extra suas causas; vel an potius materia ex se nihil sit,sed tota sua entitas sit in potētia, & virtute agentis, & suarum causarum. Hanc suam opinionem probat, & simul oppositam confutat, his rationibus; Contra

Prima ratio. hanc opinionem valent duæ rationes nunc supra adductæ,& aliæ omnes quas in præcitato loco facit Scotus contra opinionem illam dicentem qd in generabili, & corruptibili est vnica entitas positiua, sed præter illas specialiter ita arguit; stante positione aduersariorum nec ignis, nec quodcunque generandum, vel generatum erit realiter compositum ex diuersis entibus; sed quoddam simplex quod est contra omnem Philosophiam.

Secundo eadem stante opinione non saluatur mutatio substantialis, quod est contra omnem Philosophiam, probatur consequentia,quia mutari est aliter se habere nūc quam prius aliquo modo manens in esse positiuo,at si materia ex se nullam habet entitatem positiuam:dum aliqua substantia mutatur ipsa manere non potest, forma autem patet qd non manet in mutatione substantiali, ergo mutatio substantialis est impossibilis,quia nihil datur positiuum quod in ipsa maneat, sed fortasse aliquis dicet, quod hoc non est inconueniens,quia dum substātia vna corrumpitur fit alia noua substantia. Contra hoc nihil est,quia licèt in corruptione substantiali vna substantia destruatur,nō tamen anihilatur, sed ex ipsa aliud generatur, quia corruptio vnius est generatio alterius, non posset autem ex illa substantia corrupta generari alia substantia noua, nisi aliquid substantiæ corruptæ remaneret in hac mutatione,ex qua generatur substantia noua, hoc autem ait Aristoteles quod est materia; modo si materia non est quid positiuum ex se, sed solùm habet esse in suis causis nihil remanet in mutatione substantiali, & sic erit impossibilis. *Secūda* *Responsio obiectio.*

Tertiò patet quod hæc via aufert omnē compositionem, quia sicut quando albedo de potentia obiectiua redit ad actum non fit compositio realis in albedine, ita cum ex igne in potentia fit ignis actu non fit realis compositio, & ideo qui ponunt materiam solum in potentia obiectiua,& non subiectiua, destruunt omnem rationem Philosophi de materia,& euertūt totam doctrinam allatam ab eo de materia. Propter has,& alias rationes Scotus determinat qd materia, non est in potentia obiectiua tantum, sed est entitas positiua extra suas causas, quæ potest esse subiectum omnium formarum,& sic secundum Scotum materia habet actum entitatiuum, idest, est entitas realis positiua extra suas causas & est in potentia subiectiua, ideò in corpore quæsiti hanc suam sententiam sic explicat,& confirmat,materia est ꝑ se *Tertia.* *Opinio Scoti.* *Cōfirmatur opinio Scoti primo.*

est forma, vel ens in actu, quod est compositum, neutrum potest dici etiam per Scotum, ergo materia non est actus. Sexto Philosophus primo de generatione tex. 1. & 23. arguit contra illos qui ponebant subiectum generationis aliquod corpus actu per hanc rationem, quia tunc generatio esset tantum alteratio, quia omne quod aduenienti in actu est accidens, ita in proposito si materia de se sit aliqua entitas positiua in actu actualiter distincta a forma, sequitur idem inconueniens, quia materia tunc erit in potentia solùm quatenus est receptiua actus completiui speciei; quid quid ergo est adueniens materiæ constituit vnum per accidens cum ea, & sic non dabitur generatio substantialis, sed alteratio tãtum. Septimo, Præterea potentiale in omnibus alijs generibus a substantia non est actu illius generis, patet discurrendo per omne genus accidentium, nam susceptiuũ coloris, non est color actu, neque in genere coloris, ergo in genere substantię receptiuũ substantiæ nihil erit generis substantiæ; cũ autem tale receptiuum non ponatur in aliquo alio genere, nec possit reduci ad aliud genus, quàm ad substantiam, dicendum est quod non distinguitur realiter a forma substantiali cuius est susceptiuum, & sic materia non est entitas positiua per se existens distincta a forma. Præter hæc Thomistæ omnes, Ioannes Bacconus, & Zabarella arguunt contra hanc sententiam Scoti multis rationibus, sed nota quod isti omnes dicunt, & concedunt, quod materia est realitas positiua, & quod est ens, & sic saluant compositionem, sed cum hoc dicunt quod materia est ens, siue entitas potentialis quæ de se nullam habet existentiam, sed eam habet solum a forma, ideò impugnat Scotum quo ad id quod dicit, quod materia est entitas positiua, sed in actu existens extra suas causas, hoc.n. falsum esse aiunt; quia materia non est actus neque in actu. Præter ergo allatas rationes a Scoto quatũ multæ adducuntur ab illis, quia videntur illis impugnare hũc actum entitatiuum, sic arguunt, Paulus Soncinas 7. Methaphysices quæstione 17. nullibi legitur apud Philosophum quod materia sit actualitas quædam, sed quod est puta potentia ergo nõ habet actum entiatiuũ, antecedens probatur.

Sexta. *Septima* *Thomistæ.* *Bacconus, & Zabarella.* *Paulus Soncin.* *Author.*

Secũdò de Anima tex. 8. & 8. Methaphy. assignans Aristoteles causam, quare ex materia, & forma fit vnum per se dicit, quia materia est potẽtia & forma est actus: Item 7. Methaphysices tex. 8. postquã dixit quod materia non est quid, nec quale, nec quantum, declarans naturam materiæ ait quæ est potentia omnia hæc; Item Arist. in quinto Metaphysices tex. 14. diuidit quodlibet genus entis in potentiam, & actum, sed substãtia est vnum genus, ergo aliquid est in ea vt potentia, & aliquid vt actus, at forma est actus, ergo materia erit potentia. Deinde rationib. arguit, & primo sic, si materia haberet actum entitatiuum esset per se cognoscibilis, quæ rõ superius a Scoto est adducta. Secundo sequeretur quæ quælibet substantia materialis esset secundum se totam actus, sed hoc est falsum, ergo, probatur cõsequẽtia, quia quælibet pars eius est actus, nam patet quod forma est actus, si etiam materia est actus quælibet pars eius est actus, & sic tota est actus; Si quis dicat quæ est tota actus entitatiuus, sed non tota actus formalis. Contra arguit sequitur ex hac responsione, quæ substantia separata, nõ sit magis actus quàm substantia materialis, probatur cõsequentia; quia substantia separata nõ est tota actus formalis, quia eius essẽtia est potentia ad esse simpliciter. recipit.n. esse substãtiale, & ei substernitur, ergo illa essentia, est potentia subiectiua, sicut, & materia. Tertio materia est sic prope nihil quòd, nihil propinquius potest imaginari, sed si sit aliquo modo actus possibile est imaginari aliquid quòd sit propinquius nihilo materia, puta si materia eẽt tm̃ potẽtia ergo materia nullo mõ est actus. Quarto de quolibet actu verè potest dici per propositionem de inesse quod sit actus dicendo hoc est actus; sed esse actum non potest verè enunciari de materia, & si dicamus materia potest esse sine forma, hoc est dicere quod materia potest esse in actu, non actus, ex hoc arguit, si materia esset separata a forma materia non esset actus, ergo multo minus quãdo est in composito, est actus. tenet consequentia, quia tunc haberet esse per seipsũ cõposito autem habet illud solùm a forma. Quinto quidã alij sic arguunt, in tota latitudine entis sunt duo extrema opposita inter se nimium, Deus, & materia prima, sed

1. ratio. *Secũda.* *Responsio* *Tertia;* *Quarta.*

Deus

Deus est purus act⁹ ex se habens esse suum, ergo materia prima est pura potentia, esse suum accipiens ab alio, consequentia probatur quia oppositorum est eadē ratio.

Sexta. Zaba. & Baccon. Sextò Zabarella tandem mordicus opinionem Scoti euertere nititur, & in 2. lib. de materia cap. 2. sic arguit, iste actus entitatiuus quem ponit Scotus in materia prima, vel est aliquid, vel nihil, si nihil, ergo nō datur, si aliquid, vel erit substantia, vel accidens, quia omne ens, vel est substātia, vel accidens, non est accidens secundū Scotum, quia iste actus entitatiuus, est actus materiæ primæ, vndè si iste actus esset accidens materia prima esset accidens, quòd Scotus non diceret, ergo est substantia, atqui substantia secundum Arist. diuiditur in materiam, formam, & compositū, sed iste actus non est forma, quia Scotus contra distinguit hunc actū entitatiuum, ab actu formali, multo minus est compositum, quia sequeretur quod in entitate materiæ esset compositio materię cū forma, si autem iste actus est materia sequitur quod erit materia materiæ, & sic materia constabit ex alia materia, vel erit ipsamet materia, quod omninò confitendum est Scoto, sicuti entitas hominis nil aliud est quam homo, ita entitas materiæ nil aliud est quam materia, & sic relinquitur, quòd actus entitatiuus sit ipsamet materia, at entitatem materiæ vocare actum est ita vanum, vt ne mente quidem concipi possit, cum potius omnes Philosophi naturæ materiæ contrariū nomen attribuerint, nempe nomen potentiæ, & dixerint eius naturam in hoc esse constitutam, vt sit ens potestate, & sic asserit Zabarella quod materia non est actus. Primā

Prima ratio, ex Bacconio. rationē ad hoc desumit ex Bacconio in secundo sententiarum, distinctione 12. quę est vel potentialitas materiæ est actualitas, vel re distincta ab actualitate. Primum nō potest dici quia implicat cōtradictionem, nec secundū quia tunc natura materiæ nō esset simplex, quia tunc per vtrunque scilicet per potentiam, & per actum natura materiæ denotaretur, ergo non est dicendum quod materia sit actus. Sed Ioannes Bacconius hanc rationem sic conficit, dicimus nos quod in materia est potentialitas, & actualitas, est actualitas quatenus est ens positiuum, est potentialitas quaten⁹ est in potentia ad formam recipiendam. Cōtra inquit Ioannes Bacconius, si materia includit in sua quidditate actualitatē, & potentialitatem, vt vos Scotistæ dicitis, & neutra includit aliam, supple quia esset cōtradictio, ergo potentialitas, vt præcise accepta, non est ipsa actualitas, sed aliud secūdum rem; ergo qua ratione prima materia ponitur quædam actualitas, quia est quædam essentia, eadem ratione potentia ipsa nuda quæ in materia distinguitur contra actualitatem est actualitas cum sit res, & quidditas, & ita quod primò distinguitur contra actualitatē erit actualitas, quod est contradictio, & vltra si potentia pura præcisè accepta sit actualitas, ipsa pura potentia, & præcisa poterit esse terminus creationis. Alia argumenta quæ adducit Ioan. Baccon. superius adducta sunt à Scoto, & à Thomistis. Zabarella quoque per se adducit auctoritates Aristo. supra adductas, vt ex secundo de Anima textu secundo ait, quod materia est potentia, & in textu 8. & 7. Metahpysices. tex. 8. quod materia non est vllum ens determinatum, ergo materia non est ens actu. Item omne ens diuiditur per potentiam, & actum. His rationibus concludit Zabarella quòd materia non est actus neque actu, immò non est ens propriè, sed solùm est principium, & materia entium, quia non est aliqua species entis determinata, sed inchoamentum omnium entium, si ergo possemus appellare materiam actum quatenus est ens eadem ratione possemus apellare materiam Asinum, & dicere nos accipere Asinum alio modo quam accipiatur Asinus.

Præter has rationes arguunt Thomistæ, vt Paulus Soncinas, & Iauellus, 9. Metaphysices, & Zabarella in hoc citato loco ad uersus illam distinctionem quam adduxit Scotus de duplici potentia obiectiua, & subiectiua, quia dicunt quod tota positio Scoti innititur huic fundamento quo destructo ruit actus entitatiuus, vtuntur autem omnes eisdem ferè rationibus. *Contra Potētiā obiectiuam.*

Prima ratio est hæc. Apud Aristo. legimus tantùm duas potētias, scilicet actiuā, & passiuam, vt patet 9. Metaphysices, tex. 2. & duos actus scilicet primū, & secundū, vt notauit Arist. 2. de Anima, tex. 6. & inde, potentia passiua refertur ad actum primū, *1. ratio.*

poten-

potentia actiua ad actum secundum, tunc arguunt, vel ista potentia obiectiua (hoc.n. membrum est quod impugnant) est potentia actiua, vel passiua, vel non datur. Probatur hæc propositio; homo qui nondum est genitus per vos Scotistas est in potentia obiectiua; q d.n. est in suis causis tñ est in potentia obiectiua, quæro in quo ista potentia obiectiua, si est quid reale inhæreat, certè in ipso hoie fundari, & inhærere nõ põt; quia homo ille nondum est, in quo fundabitur ergo? certè dicendum est quod fundatur solùm in materia prima hominis generandi; nihil enim hominis generandi existit, nisi materia quæ prius pars futura est, at potentia quæ exisit in materia est solũ potentia subiectiua, & sic cum dicimus homo generandus est in potentia illa potẽtia est potentia materiæ; hæc est solùm subiectiua, ergo homo generandus est in potentia subiectiua, ergo potentia obiectiua nõ distinguitur à subiectina; hæc potentia subiecti a est potentia passiua, ergo potentia obiectiua non distinguitur à potentia passiua; & potentia obiectiua, & subiectina sũt eædem. Probat etiam Zabarella quod potentia obiectiua, nõ differat ab actiua hoc modo, quando dicimus mundus antequã crearetur erat in potentia obiectiua respectu agentis, tunc non significamus aliquã potentiam existentem, quia cum mundus non sit non potest fundare istam potentiã, neque hæc potentia prout mundo attribuitur habet aliquid positiuum cui inhæreat, & sic non est potentia existens; sed hæc potentia nil aliud dicit nisi non repugnantiã terminorum, hoc est negationem impossibilitatis huius propositionis; Possibile est mundum creari; modo patet quod potentia hæc non est potentia realis, ex Aristote le 5. Metaph. tex. 17. ideò vanum est hanc potentiam quæ nihil est nisi ens rationis statuere, vt re distinctam ab alijs potẽtijs, quæ sunt entia realia; subinfert deinde Zabarella quod si hæc potentia obiectiua est aliquid reale, non est quid diuersum à potẽtia actiua agentis; & sic cum dicimus, mũdus est in potentia obiectiua; si quid reale dicimus: nil aliud dicimus nisi quod est in potentia actiua Dei, ita vt dicere mundum fuisse in potentia obiectiua Dei, est dicere Deum habuisse potentiam actiuam creandi mundum; potentia ergo obiectiua non est quid reale distinctum à potẽtia actiua; Ex his concluditur quod non datur potentia obiectiua distincta à passiua, & actiua, & consequenter non datur actus entitatiuus, & propter hoc Diuus Thomas, & isti omnes dicunt q materia non habet actum entitatiuum; sed est ens in pura potentia nullam habens existentiam: Præterea omnis existentia est à forma, & propter hoc materia ex se nullam habere potest existẽtiam licẽt sit entitas substãtialis, & inchoamentũ omnium specierum substantialium.

Contra potẽtiam obiectiuam & subiectiuam.

Reijciuntur rationes aduersæ, & confirmatur sententia Scoti. Cap. III.

QVàm sint absurda, & vana hæc quæ dicuntur ab istis tàm pro confirmatione suæ opinionis, quàm contra Scotum, facilè quilibet studiosus inspicere potest, si rectè sententiam Scoti perceperit quam supra retulimus: oportet tamen euidẽter eorum vanitatem ostendere; nam verbis, & animo dissentiunt à Scoto; re verò, cogente veritate idipsum quod Scotus sentiunt, oportet ergo primum videre quænam sit eorum sententia, non enim sibi constare videtur, primum pleno ore omnes fatentur, q materia est pura potentia nullã habens existentiam extra suas causas, & per se ipsam; ex alia parte dicunt q materia est ens, & substantia, & inchoamentum omnium formarum, & subiectum earundem, & hæc expressè dicit Zabarella, & in præcitato libro secundo de materia cap. 4. in declaratione quintæ conclusionis, hoc etiam fatentur omnes Thomistæ, & Ioannes Bacconius. Nunc arguo contra hanc opinionẽ, vel isti pugnantia dicunt, vel dicunt idem quod Scotus; & admittunt actum entitatiuum; nam quæro ab illis; quando dicunt quod materia est pura potentia, siue ens pure potentiale, nullo pacto existens per se sine forma, an intelligant de potentia passiua, vel actiua, nam secundum eos omnis potentia, vel est actiua, vel passiua; nõ possunt dicere se intelligere de actiua, quia hæc potentia est in agente; etenim potentia actiua est facultas trãsmutandi aliquid in aliud, q non competit materiæ; quæ solùm est passiua, intelligunt, ergo de potẽtia

Inconstantiam aduersariorum.

Prima ratio ad aduersarios.

tia passiua: & hoc illi admittunt; potentia passiua autem est potentia transmutādi aliquid ab aliquo; cum ergo dicunt quod materia est ens potētiale, & in potentia pura, volunt dicere quod materia est ens, quod potest transmutari in aliud ab agente, tunc quæro cum dicunt quod materia est ens in pura potētia passiua, an velint dicere quod materia est in potentia veluti mundus antequā crearetur (ne vtar terminis suspectis) erat in potentia passiua ad creari, & veluti homo generādus, antequam generetur est in potentia passiua ad generari; nam mundus in se ipso antequam crearetur nihil est, & homo generādus similiter nihil est existens extra suas causas; sed est tantum in suis causis; vel velint dicere quòd materia est ens potentiale, veluti est Aes respectu formarum artificialium; quarū vllam nondum recepit; sed recipere potest; vndè æs respectu formarum artificialium est mere, & pure potentiale, quia nihil actus artificiari habeat; sed solùm recipere, & transmutari, ad illas formas potest ab agente. Præter hos duos modos essendi in potentia passiua nullus alius reperitur; vel enim res secundum totum est in potentia passiua ad esse, vel secundum partem. Primo modo est in potentia secundum totum. Secundo modo est in potentia secundum partem ad esse; si intelligunt. Primo modo, sunt contra Scotum, & est opinio quam ore pronunciant, & animò tenent, & est falsa vt mox ex eorum dictis ostendā. Si secundo modo consentiunt cum Scoto, & admittunt actum entitatiuum: ostendo primum, Mundus antequam crearetur ex se nihil est; neque potest dici quod sit ens; habet enim solùm esse in causis suis, & esse istud non est entitas realis mundi distincta ab entitate causarū, vel causæ Dei. Sed est illamet entitas causæ Dei, ideò nemo potest dicere quod mundus antequā crearetur, sit subiectum alicuius formæ; neque quod sit inchoamentum formarum, neque quòd possit esse pars componens aliquod reale, neque quod sit substātia etiam imperfectissima, quia substantia aliquid in se est, at mūdus in se tunc nihil est, iō non est substātia, sed neq; accidēs; quia & accidens aliquid reale positiuum in se ipso est, at mundus antequam crearetur nihil est, similiter de homine generando, sed nondum genito dicendum est, nam in se nihil est, ideò non potest dici quod homo generandus sit entitas realis alia à suis causis, neq; potest esse subiectum alicuius formæ, neq; potest esse pars alicuius rei realis quia in se nihil est, sed habet solùm esse in causis suis: sed illud esse siue entitas, est entitas realis causæ, non autem hominis generandi; si ergo dicant materiam hoc modo esse in potētia, & ens potentiale purum, patet eos asserere quod materia prima est purum nihil secundum propriam entitatem, sicuti mundus erat nihil antequam generaretur, & homo generandus similiter secundum propriā entitatem est nihil, & sic materia prima non potest esse substātia etiā imperfectissima, quia substantia est aliqua entitas ex se, sed materia hoc modo est nihil; neque similiter est accidens eadem ratione, quia accidens est entitas positiua; modò hæc erat sententia illius opinionis, quā Scotus confutat, & contra hanc opinionem secundum hunc sensum militant omnia argumenta Scoti, quia sic dicere est asserere materiam esse in potētia obiectiua, quos terminos rectè assignatos esse à Scoto infra ostendā: Quæ opinio quam falsa sit sufficienter per se patet, cū statuat materiam esse nihil, si verò Thomistæ intelligant secundum posteriorē sensum. s. quòd materia est quidem ens, sed purum potentiale .i. denudatum ab omni forma; vti æs respectu omnium formarum artificialium; æs.n. est in potentia ad recipiēdum omnes formas, sed eorum nullam haber, & tamen in se est aliqua entitas realis positiua, in qua entitate non dependet a forma vlla artificiari, sed est ex se ens positiuum; rectè dicunt, & cum Aristotele, & cum veritate, sed hæc est opinio Scoti, & hæc admittit actum entitatiuum, nā sic dicere, est dicere materiam esse in potentia subiectiua, & esse in pura potētia respectu formarum; sed nō absolutè in pura potentia respectu propriæ entitatis; est etiam dicere quod est entitas positiua extra suas causas, quia nisi esset extra causas quæcūque illæ sint, iam materia prima in se non esset entitas positiua realis, vt supra dictū est, & sic non posset esse subiectum, & inchoamentum formarum substantialium, quod tamen constat esse falsum secundum

hunc

hunc sensum ergo materia prima est entitas positiua extra suas causas, & in hac entitate non dependent à forma, sed ex semetipsa est tale ens, dicitur tamen pura potentia, quia nullam formã actu habet, sed est receptiua omnium.

Secũda. Secundò confirmatur ex Aristotele 1. Phy. tex. 69. hæc inpugnatio, Vbi docens methodũ inueniendi materiã primã ait ꝙ materia cognoscitur p analogiam ad materiam artefactorũ, vt est ibi videre in tex. & hoc declarans ait, sicuti se habet materia artefactorũ, vt æs ad statuam, & lignum ad lectulum; ita se se habet materia rerũ naturaliũ ad formas naturales; iam verò materia artefactorũ priusquã formas recipiat in formis est vacuaq; omni forma artificio sa, sed tñ ipsa ex se aliquid est licèt non sit aliquid determinati generis artificiatorũ, ita materia rerũ naturaliũ priusquã recipiat formas naturales est informis, sed tñ nõ est non ens, & nihil; sed aliquid positiuum in potentia ad recipiendum formas naturales, sed non est aliquid determinati generis formatum, sed in se est entitas positiua realis determinata, alioquin nõ posset esse inchoamentum formarũ. Præterea Zabarella in 1. libro de materia sustinet quod

Tertia. potentia non est de essen tia materiæ in primo modo dicẽdi p se, sed in secundo modo ita qđ potẽtia est passio materiæ. Ex hoc arguo sic: Quod est nihil, & habet esse solùm in causis suis, nullam habet passionẽ, at materia habet passionem fluẽtem ab ipsa, ergo materia prima est ens reale positiuũ extra suas causas; infra etiam ostẽdam potentiam esse propriam passionem materiæ; non differentiam essentialem. Contra hanc aduersariorum opinionem militant omnes rationes Mercenarij; qui sustinet opinionem Scoti in secundo Thomo suarum dilucidationum. Sed fortasse responderent Thomistæ, & maxime Zabarella in hoc maxime addictis Diuo Thomæ. Rationes istæ probant, quod materia prima est entitas positiua, & hoc nos concedimus; sed non propter hoc probant quod sit in actu, & qđ habeat hunc actum entitatiuum, quem ponit Scotus, & materia per se existat, qa existere est a forma solùm; ideò licet materia prima sit entitas positiua, non tñ sequitur quod existat in actu sine forma. Cõtra hoc

Mercenarius. Responsio Thomistæ.

ex hac responsione habeo, quod iam quò ad rem cõsentiũt Scoto, sed solùm est contentio de voce, & de nomine, concedunt enim quod materia est entitas positiua, & sic non est pura potentia, vt mundus antequam generetur, sed cum hoc dicunt quod materia licèt sit entitas positiua, tamẽ cum ex se nullam habeat formam, non potest dici habere actum, quia actus est forma vel operatio formæ, & sic neuter actus potest esse in materia; neque materia similiter existere per se potest, quia existentia est effectus formæ, materia ergo per se sine forma existere non potest. Quò igitur ad hãc partem quæ spectat ad vocem si rectè consideremus statum quæstionis videbimus quod iure Scotus vsus est hoc termino, actus entitatiuus, & similiter nos Scotistæ. Erat difficultas an materia prima sit aliqua entitas positiua, quæ faciat cõpositionem cum forma. Dicebant aduersarij quòd nequaquam sed quòd erat pura potentia, & habebat solùm esse in suis causis. Scotus contra, probat quod necessario est entitas positiua extra suas causas, & ꝙ non est in potentia obiectiua, vt autem clarius explicaret eã esse quid positiuũ extra suas causas, & extra potentiam obiectiuam dixit quòd est ens existens in actu; vel actus per se; declarauit quid intelligat per hunc actum dicens non curo, quodcunque dicatur scilicet actus, vel actu, secundum qđ omne illud dicitur esse actu, vel actus quod est extra suas causas, adeò ꝙ Scotus per actum entitatiuum nil aliud intelligit nisi esse extra suam causam, & esse ens positiuũ, quatenus cõtra distinguitur à nihilo, omne autẽ qđ est ens, actu est, alioquin nõ esset ens, quia qđ actu non est non põt dici ens, vt dixi supra, ideò iure cũ materia sit ens dixit illã esse in actu. Quò ad id verò quod aiunt materiam, licet sit ens non tamen habere existẽtiã propriã Pro intelligentia notandũ est ꝙ existentias est passio entis; siue modus entis realis, nã omne ens reale per hoc cõtra distinguit̃ ab ente rationis, & à figmentis, quia existit in rerũ natura, & qđ nõ existit nõ est ens reale, qa qđ est in causis suis, eo qđ in se ipso nõ habet existentiã, nõ est ens reale, vt supradictũ est de mũdo anteq̃ crearet̃; Vndè vis vocabuli hoc ostendit; nam existere est extra stare, idest extra suas causas stare, &

Confutatio.

Disputatur de voce.

De existentia materia nã Notãdũ.

ci. Secunda responsio est quod dato quod ibi Aristoteles loquatur ad propriam mentem, auctoritas non est contra nos, quia ibi ponit illa, quib. ens determinatur, & distinguitur, hæc autem determinatio fit à forma; dicit ergo Scotus quod materia non est aliquod ens huiusmodi determinatũ, quia caret forma actuante, & determinante, non tamen propter hoc sequitur quod materia sit nihil; sed solùm sequitur quod non est aliquid determinatum.

Ad secundũ. Ad secundum dico quod materia est per se cognoscibilis etiam absque Analogia ad aliud, vt in proprio quæsito ostendam: sed pro nunc ad argumentum dico quod materia duobus modis potest considerari, vno modo vt est entitas absoluta; alio modo vt est subiectum generationis, & mutationis. Aristoteles in primo Physicorum cõsiderat solùm materiam vt est subiectum generationis, & mutationis; & hoc modo concedo quod non est cognoscibilis nisi per Analogiam ad formam, vel ad artefacta, at alio modo, scilicet, vt est ens, est per se cognoscibilis absque analogia, vt dicam.

Ad tertium. Ad tertium dico quod actus duobus modis potest accipi, vno modo pro actu actuante, & hic est forma, & secundũ hũc sensum dico quod materia non est actus, ideò non distinguit, neq; separat, alio modo accipitur actus pro omni eo quod est extra suas causas, & sic cõcedo quod materia est actus vel in actu, dic vt vis.

Ad quartum. Ad quartum per idem, & ex dictis patet *Ad quintum.* ad quintum, ad sextum dico quod aduenit enti in actu formali constituto, est accidẽs *Ad sextum.* sed hoc non concludit de actu entitatiuo; immò est necesse q͞d id quod est subiectum in generatione substantiali, sit aliquid existens extra suas causas, ex quo simul postea fit compositum; antiqui autem ponebant subiectum generationis esse corpus habens formam substantialem; alij terrã, alij aquã, & alij aliquid aliud statuebant; ideò conclu dit contra eos, non contra nos.

Ad septimum. Ad septimum dicit Scotus, quod potentiale receptiuum accidentium non est quid illius generis quod recipit; sed tamen est quid actuale alterius generis prioris; vt superficies est receptiuum coloris, ideò non est de genere coloris; tamen est prioris generis scilicet quantitatis; & sic habeo quod receptiuũ alicuius semper est actu alicuius generis, modo receptiuum substantiæ cum sit primum genus, substantia non potest esse in aliquo priori genere; ideò est in genere substantiæ eo modo quo dictum est.

Ad primũ Pauli Soncinatis auctoritatem. Ad primum Pauli Soncinatis dico, quod apud Aristotelem sæpissimè legimus materiam primam habere actum entitatiuum; nam vt supra diximus, ait illam esse subiectum generationis; esse partem compositi ingenerabilem, &c. ideò ad auctoritates in contrarium dico quod Aristoteles nõ vult dicere quod materia sit pura potentia, vt illi intelligunt, sed intelligit quod est in potentia subiectiua. Ad auctoritatem de septimo Metaphysicæs iam dictum est supra respondendo ad primum. Ad aliam auctoritatem de quinto Metaphysicæs dico quod ens in potentia non est ens, neque ens prædicatur de illo per se, sed solùm per accidens. Vnde dico vt dicit Scotus in expositione super illum locum, quòd illa diuisio entis in actum, & potentiam est diuisio distrahens, vt hæc homo alius verus, alius pictus, nam homo pictus non est homo, neq; prædicatur de hoc membro, quia distrahit; ideò ens in potentia omnino non est ens, & sic si materia esset omnino in potentia, quod est, esse in potentia obiectiua non esset ens reale; dico ergo quod materia continetur sub membro illo, quod est actus, sed communiter dicitur in potentia, quia est in potentia subiectiua.

Ad primam rationem. Ad primam rationem, iam responsum est supra.

Pauli, & secundam. Ad secundam dico q͞ substantia materialis est tota actus entitatiuus. Ad rationẽ contra hoc dico quod substantiæ separatæ sunt magis actus, quam materiales, quia illæ non sunt compositæ ex re, & re; sed sunt simplicissimæ entitates; & propter hoc dicuntur esse magis actu quam materiales, quia sunt formæ simplices impermixtæ materiæ.

Ad tertiam. Ad tertiam dico quod materia est prope nihil, quia non habet esse formatum, sed informe, at si esset pura potentia, vt dictum est supra, non esset prope nihil, sed esset nihil, est solùm ergo potẽtia pura subiectiua.

Ad quartam. Ad quartã dico quod parum refert appellare materiam actum, vel in actu, diximus enim quod pro tanto dicimus materiam

esse

ſtã obiectiua. Vnde impugnare hæc diſtin ctionem eſt arguere tam cõtra ſeipſos; quã contra nos.

Præterea non dixit Scotus quod hæc potentia obiectiua ſit diſtincta à potentia paſſiua, vel actiua vt ſupra diximus; aſſeruit.n. quod hæc potentia obiectiua eſt idem q̃ potentia ſubiectiua quandoque, vt quando ſe concomitantur in eodem ſubiecto, vt dixi de ſemine, & tunc potentia obiectiua eſt potẽtia paſſiua realiter, qa eſt potẽtia vna, q̃ ad diuerſa cõparata dr̃ obiectiua, vel ſubiectiua, ſed qñ vna eſt ſine altera, vt in mũdo creabili; tunc potentia obiectiua eſt idẽ quod potentia actiua agentis realiter, formaliter autem eſt non repugnantia, & negatio impoſſibilitatis rei creandæ; ſunt ergo admittendi iſti termini, neque argumẽta aduerſariorum ſunt vllius valoris cõtra Scotum. Vnde ad rationes Zabatellæ formaliter dico quod potentia obiectiua duobus modis põt accipi, vno modo propriè, & per ſe ſola, vt contra diſtinguitur à potẽtia ſubiectiua, & ſic dico quod ſi conſideretur quò ad eſſe reale eſt idem quod potentia actiua agentis, ſi verò conſideretur ſecũdum ſuum eſſe formale, eſt non repugnantia termini producibilis, quæ ab Ariſtotele appellatur potentia logica, alio modo põt conſiderari, vt eſt idem cum potentia ſubiectiua, & ſic dico quod realiter eſt potentia ſubiectiua; ſed formaliter eſt non repugnãtia productionis termini illius ab agente; & ſic patet quod eſt potentia ſubiectiua, & potentia obiectiua continentur ſub illa diſtinctione Ariſtotelis de duplici potentia ſcilicet actiua, & paſſiua; nam potentia ſubiectiua eſt paſſiua realiter, & formaliter, potentia verò obiectiua realiter eſt potentia actiua agentis, vel potentia ſubiectiua, ſed formaliter eſt non repugnantia, ſiue potentia logica quæ ab Ariſt. proculdubio conceditur.

Ad ratio nes Zab.

Reijcitur Zimara.

Per hæc eadem patet ad Zimatam Theoremate 15. & alibi, vbi hanc materiam pertractat, & reprobat actum entitatiuum, eo principali fundamento nixus quod omnis exiſtentia ſit à forma, quod tamẽ falſum eſſe oſtendimus, applicationẽ ad ſingulą propter prolixitatem nimiam omitto.

THEOREMA XXIII.

Potentia non eſt de eſſentia materiæ.

Theorema declaratur. Cap. vnicum.

X determinatione præcedẽtis Theorematis patet huius quoq; determinatio, etenim cũ viſum ſit quod materia ſecundũ ſuum eſſe abſolutum eſt ens reale, extra ſuas cauſas exiſtens, patet conſequenter quod potentia non eſt de eſſentia ipſius in primo modo dicendi per ſe: ſed ſolum in ſecundo modo. Vnde pro ſolutione omnium obiectionum contrariarum dico quod potentiam eſſe de eſſentia materię patet intelligi duobus modis, vno modo quod ſit de eſſentia materiæ, in primo modo dicendi per ſe, alio modo, in ſecundo modo dicẽdi per ſe. Concedimus ꝙ potentia eſt de eſſentia materiæ in ſecundo modo dicẽdi per ſe, nõ autem in primo, quod patet per dicta. oſtendimus enim iam ꝙ materia eſt in potentia ſubiectiua reſpectu formæ, & ſic cũ ſit ens quod eſt aptum natum ſuſcipere varias formas, hinc fit quod talis potentia eſt paſſio propria ipſius materiæ, & ſic ei competit in ſecundo modo dicendi per ſe rationes quæ ſolent adduci in cõtrarium ſolutæ ſunt in præcedenti Theoremate.

THEOREMA XXIIII.

Materia per diuinam potentiam poteſt exiſtere ſine forma.

Theorema declaratur. Cap. vnicum.

Vius Theorematis veritas pẽdet ex determinatione præcedentium, nam cum materia ſit ens per ſe abſolutum, exiſtẽs extra ſuas cauſas nõ eſt contradictio ipſam eſſe ſine forma, Deus autem poteſt omne illud quod non implicat contradictionem, o ſa clara ſunt; ſed hoc Theorema eſt merè Theologicum, Philoſophus enim licèt aſſerat materiam eſſe entitatem abſolutam, extra ſuas cauſas, non tamen diceret illam

posse existere per se actu sine forma, sicuti nec diceret accidēs posse sine substantia existere, neque substantiam sine accidente, & hoc propter ordinem vniuersi, & quia modo sumus in Philosophia de hoc satis.

THEOREMA XXV.

Materia, est per se cognoscibilis.

Adducuntur opinio Scoti cum suis fundamentis, & obiectiones Aduersariorum. Cap. I.

Scoti primaratio

Cotus 2. sent. dist. 12. q. 1. respondendo ad tertiũ principale, & q. 2. respondendo ad tertium pro opinione, & 2. Meth. q. 2. sed hoc loco confusè, ex duobus autem praecitatis locis de 2. sen. clarè dicitur Scotum sensisse, quod materia est per se intelligibilis absque forma, siue absque relatione ad formam, haec conclusio probatur ab eo in eodem loco tali ratione, Omnis entitas absoluta in se est cognoscibilis, materia est huiusmodi, ergo: Maior est clara ex Theoremate de obiecto intellectus quia intelligibilitas est passio entis. Minor etiam patet ex Theoremate de actu entitatiuo materiae; vbi ostendimus quod materia est ens absolutum; & sic tenet quòd materia in se habet Idaeam in mente Diuina; sed de hac Idaea, quia est negocium Theologicũ non loquemur modo, quoniam autem de materia potest esse duplex consideratio, de ipsa quoque duplicem cognitionē assignat, potest enim considerari materia, vt est entitas absoluta, & sic ipsa est per se cognoscibilis ab intellectu, vt dictum est. Alio modo considerari potest, vt est subiectum mutationis, & transmutationis, & sic ait quod cognoscitur per Analogiam ad formā, prima quidē cognitio materiae à nobis haberi non potest pro hoc statu, licèt materia sit in se hoc modo cognoscibilis ratione superius adducta, & ratio est, quia valdè distat à sensibus nostris; diximus autem in Theoremate de obiecto intellectus, quod intellectus noster nō potest cognoscere nisi ea, quae sunt sensibilia in se, vel in suis effectibus propter ordinem naturalem potētiarum; materia autem non est sensibilis in se secundũ suam entitatem absolutā, neq; est sensibilis per effect⁹, quia vt est entitas absoluta ab ea circumscribuntur omnes effect⁹, sed vt subiectum rerum generabiliũ est cognoscibilis, quia vt sic habet effect⁹, & sic est sensibilis per suos effectus, scilicet per sustentationem formae; vnde cognoscitur per trāsmutationes, & mutationes, quę fiunt in ipsa, & sic materia est cognoscibilis tantùm per Analogiam ad formam, siue per comparationem ad formā cuius est subiectũ ꝓ hoc statu a nobis; adeò quod sunt duae conclusiones. Materia in se vt est entitas absoluta est cognoscibilis, licet eā pro hoc statu sic nō cognoscamus. Scda, Materia est cognoscibilis ꝓ hoc statu p Analogiam ad formam, prima cōclusio patet ex ratione adducta. Hanc verò conclusionem secundā sic probat, forma est magis cognoscibilis à nobis, quam materia, sed forma non cognoscitur, nisi ex operationibus, ergo nec materia; sed effectus materiae est sustentare formam, ergo materia est cognoscibilis solũ per habitudinem ad formam. Maior est clara, & communiter concessa; Minor probatur, qa ex noua operatione arguimus nouam formam; sic etiam ex noua mutatione cum videamus subiectum manere venimus in cognitionē materiae & sic materia est cognoscibilis solùm, quaten⁹ habet habitudinem ad formā. Aristoteles autem dixit saepè materiam cognosci per Analogiam ad formam, non tamen propter hoc voluit excludere quod materia in se non sit cognoscibilis, sed quia nos pro hoc statu, quem solùm nouit Aristoteles cognoscim⁹ materiā hoc secundo modo; hinc fit quod illam sic cognosci saepè dicit; non est autē inconueniens quod aliqua vna res duobus modis cognoscatur, etenim ignis vt transmutatur localiter non est cognoscibilis, nisi per comparationem ad locum, tamen absolutè in se est cognoscibilis alio nobiliori modo, scilicet vt est ignis; ita materia vt est subiectum mutationis non est cognoscibilis, nisi per comparationem ad formam, cuius est subiectum, sed non tamē sequitur propter hoc, quod non sit cognoscibilis in se quatenus est entitas absoluta, & sine relatione ad formam.

Duplex cognitio de materia.

Duae conclusiones

Ad-

Aduerſariorum poſitio cum ſuis fundamentis. Cap. II.

Mercenarius contra primam concluſionem. Contra hanc ſententiam Scoti ſunt ob iectiones duplici ex parte; primò, quia in ſecunda concluſione dicit Scotus quod Methodus inueniendi cognitionem materiæ primæ eſt Analogia ad formam, quæ tñ ſententia videtur falſa, & Mercenarius contra eam ſic arguit in ſecundo Thomo ſuarum dilucidationum in præſenti di lucidatione. *Prima ratio.* Primò confundit hæc opinio Scoti methodum, & viam inueniendi cognitionem materiæ quò ad ſi eſt, & quò ad quid eſt; hoc eſt abſurdum, ergo abſurditas conſequentis patet, quia an ſit, & quid ſit, ſunt diuerſæ quæſtiones, & ideo requirunt diuerſas Methodus; probat aſſumptum, quoniam iſta opinio non diſtinguit de cognitione materiæ an ſit, & quid ſit, ſed abſolutè ait materiam cognoſci per analogiā ad formam, quod eſt falſum quò ad cognitionem an ſit, & probatur, quoniā Methodus per analogiam non eſt methodus inueniendi materiam, quò ad ſi eſt, ſed tantum quò ad quid eſt; quod conſpicitur ex hoc, quia cum Ariſtoteles textu illo 69. primi Phy. ſtatuiſſet materiam cognoſci per analogiam, ex hac analogia deduxit definitionem materiæ primæ dicens, quod materia ſuapte natura eſt ſubſtantia quædam informis in potentia ad omnes formas. Præterea methodus per analogiam ſupponit materiam eſſe, quod conſpicitur ex Ariſto. loco citato, inquit enim ſic. Sicut ſe habet æs ad ſtatuam; ita materia ad formam, & ad res naturales; iam verò diſcurſus iſte materiā præſupponit eſſe, quia naturalis materia ſe ſe habet ad res naturales, vti materia artefactorum ad res artefactas; iam verò clarum eſt, quod hæc comparatio ſupponit materiam eſſe, non autem probat illam dari; errant ergo dum dicunt analogiā eſſe methodum cognoſcendi materiā quò ad ſi eſt. *Secūda ratio.* Hæc opinio errat tertio dum interpretatur analogiam, qua Ariſtoteles ait cognoſci materiam pro habitudine ad formam, quoniā Ariſtoteles ibi per analogiā non intelligit talem habitudinem, ſed ſolū intelligit proportionem, & ſimilitudinem ad materiam artefactorum; vnde declarans *Tertia ratio.* quomodo materia per analogiā cognoſcatur, inquit quod ſicut æs ad ſtatuam, & lignum ad lectū, ita materia rerū naturaliū ad res naturales; iā verò illa materia rerū artificialiū informis eſt potentiaq; ad formas artificioſas, ergo, & materia rerū naturalium ſubſtantia quędam informis eſt, potentiaq; ad formas oēs naturales recipiendas. Hinc ponit ſuā ſniām, quæ eſt qđ methodus cognoſcendi materiam primā quò ad ſi eſt, eſt contrarietas exiſtens in tranſmutatione, vnde tex. 51. primi Phy. via trāſmutationis oſtendit dari materiā primam ſic; Omnis tranſmutatio fit ex contrario, *Opinio Mercenarij.* ſed vnum contrarium non recipit, neq; alterum contrarium trāſmutat, quia mutuò ſe perdunt, ergo ſola contraria in generatione non ſufficiūt, ſed opus eſt dare aliqđ ſubiectum, quod recipiat cōtraria, & ex eo ſimul cum altero contrario alterum generetur in tex. 52. oſtendendo quod principia non ſunt contraria, materiam dari demonſtrauit; quia cum hæ duæ propoſitiones nō poſſint de eiſdem verificari, principia non ſunt contraria, principia ſunt contraria; neceſſe eſt adinuenire aliquod principiū, qđ nulli ſit contrarium, hoc eſt materia, contrarietas ergo exiſtens in tranſmutatione eſt methodus ad inueſtigādum ſi eſt de materia; methodus autem inueſtigandi cognitionem materiæ quò ad quid eſt, eſt analogia, non quidem ad formam, vt Auerroes, & Scotus, & D. Thomas dicunt, ſed analogia ad materiam artefactorum. Contra primam cōcluſionem verò ex profeſſo arguit Achillinus lib. 1. de elementis dubio 10. Illud non eſt intelligibile per ſe, quod nō eſt actus, vel habens actū, at materia prima nō eſt actus, neq; includit eſſentialiter actum, ideo non eſt per ſe intelligibilis. Ambas propoſitiones veras eſſe ſupponit, relinquitur ergo qđ materia ſolū cognoſcatur ex accidenti. ſ. ex analogia ad artefacta, vel ex ſubiecto gñationis accidentalis, & hoc modo ait Ariſt. 1. Phy. tex. 69. cognoſci materiā. *Achillinus contra primam cōcluſionē. Prima ratio.* Secundò potentia eſt quædā latēria, & occultatio, ideò quæ ſunt potentialia, ſunt latentia aliquo modo ſic qđ non ſe oſtendūt intellectui ex ſe, ſed per aliud oſtēdūtur, vt per ſimilitudinem &c. at materia eſt potentialis, ergo per ſe nō eſt nota, ſed ignota, & ſi cognoſcitur, per aliud neceſſariò cognoſcitur. *Secūda ratio.*

Zimara & Th. 1. scitur. Zimara Theoremate 36. eandē opinionem, quæ est omnium Auerroistarum sustinet, & eandē rōnem adducit. *Thomistæ.* Thomistæ similiter in hoc cum Auerroistis conueniūt pp idem fundamentum; cum.n. dicant essentiam materiæ esse potentiam, & potentia sit respectus ad formā, dicunt quod materia non pōt cognosci sine forma.

Piccolomineus. Prima ratio. Excellētissimus Piccolomineus lib. 2. de materia, c. 2. impugnat opinionē Scoti primò sic. Quod est proprium formæ non est tribuendum materiæ, sed propria notione formare mentem, siue percipi à mente, est proprium formæ, ergo non est tribuendum materiæ. Minor probatur, quia recipi in alio, terminare, & formare aliud est propriū formæ, hinc dixit Arist. 3. de anima text. 6. quod mens est locus formarum. *Secūda.* Secundò sicut sensus 2. de anima, tex. 121. dr̄ recipere species sine materia, ita longe magis mens dr̄ recipere species sine materia, non materiam, vnde Aristo. 3. de anima tex. 38. docens quomodo anima fiat omnia, ait, nō lapis est in anima, sed species lapidis. *Tertia.* Tertio Ari. 3. de a ni. tex. 9. loquens de aptis intelligi à mente, numerat carnem, & esse carnis, f. compositum, & formam, non autem materiam, ergo materia non est per se intelligibilis. *Quarta.* Quartò 3. Physi. capite de infinito, infinitum dicitur ſm se ignotum, at materia est quoddā infinitum, & indetermina tum carens termino, ergo nedum est ignota per se, sed causa ignorantiæ. *Quinta.* Quintò. Sicuti se hēt res adesse, ità ad cognosci, at materia non est quid, nec pars quid est, sed vehiculum ipsius quid est, vt asserit in calce 2. Physic. ergo materia non est per se cognoscibilis.

Declaratio opinionis Scoti, & Aduersariorum confutatio. Cap. III.

Notādū. Vt veritas in hac re sit manifesta primò dilucidabimus secundam conclusionem, deinde primam; Quò ad secundā igitur est notādum quod materia prima tā quò ad si est, quàm quo ad quid est, cognoscitur via transmutationis, & corruptionis; hac enim Methodo Aristoteles adinuenit materiā primam dari in 1. Phy. tex. 51. & eadem methodo adinuenit definitionem materiæ, ex eo.n. quod videmus continuò aliquid corrumpi, & in illa corruptione aliqd deperdi, scilicet formam, & aliquid remanere arguimus dari subiectum illorum contrariorum, & eadem via, & methodo inuenimus essentiam materiæ: ex eo.n. quod ipsa remanet in corruptione, & modo hanc formam recipit, & modo aliam, dicimus quod materia existens ex se informe, sed in potētia ad omnes formas recipiendas, & ita hac methodo à posteriori, & ab effectu satisfacimus quæsito an sit, & quid sit materia prima: At hæc methodus includit habitudinē ad formam vt patet, quia transmutatio fit in subiecto, ergo hāc ēt in Theorematibus logicis diximus esse methodū inuestigandi definitionem substantiæ, .f. demonstrationem quia, vt ibi explicauimus, & probauimus, qūo hoc etiam fiat declarauimus in Theoremate de regressu, quære in his duobus locis. Hinc facilè possumus ostendere qūo opinio Scoti sit verissima; patet.n. qđ eadē methodus inseruit ad venandū de materia prima quod est, & quid est; non autē vt dicebat Mercenarius ad an sit inseruit methodus, & demonstratio ex contrarietate, & ad quid est analogia ad artefacta, immo particulariter contra hoc, quod analogia ad artefacta non sit methodus, & via sufficiens ad inuestigandum quid est de materia ostendo. Hæc similitudo ex se non facit fidem, sed præsupponit methodum ex transmutatione substantiali, ergo per se non est sufficiens. Antecedens probatur, quia si qs arguat, sicuti se habet materia respectu artificialium, ita materia respectu formarū naturalium, sed materia artificialium, & c. statim quis posset negare maiorem, scilicet illam similitudinem, scilicet quod sicuti se habet materia artificialium respectu formarum artificialium, ita materia formarū naturalium se habeat respectu formarum naturalium; nisi enim probetur, ex se nihil ualet; pro tanto ergo valet, quia ex trāsmutatione substantiali apparet hæc similitudo, & proportio: quia.n. in corruptione naturali destruitur forma, & remanet materia, & illa materia est informis de se, & potētialis ad oēs formas, hinc cognoscimus materiā rerū naturaliū esse similē materiæ artificialium; non ergo hæc similitudo est vera, & ppria methodus inuestigādi quid est de materia prima, sed est trāsmutatio substantialis

Ad duas primas rationes mercenarij. tialis. Hinc patet ad duas primas obiectiones Mercenarij, non enim valent contra Scotum: non enim dicit Scotus, neq; eius opinio asserit analogiam esse methodū inuestigandi cognitionem de materia prima an sit; imò diximus quod Analogia neque est methodus ad inuestigandum quid est de materia, vt ipse falsò arbitratur. Secunda verò ratio facit pro nobis, quia dicimus quod via generationis ostendit quod est, deinde addimus, quòd etiam facit scire qd est, vt lōgo sermone declarauimus in Theoremate logico, quòd demonstratio quia notificat substantiam. Ad Aristotelem verò dico, quod illa conclusio non deducitur ex illa Analogia præcisè, sed ex rationibus superius adductis ex ratione trāsmutationis, quibus Aristoteles probauerat materiā esse subiectum contrariorum, sed in se nullū contrarium habere, sed esse susceptiuam illorum, ex hac enim efficaciter deducitur, quod materia est informis, & in potentia ad omnes formas; illa autem analogia inseruit pro maiori declaratione, sed ex se non habet vim demōstrandi, & propter hoc patet ad secundum. Ad tertiam rationem pro solutione est notandum quod duobus modis potest exponi ille textus. Vno modo vt exponit Mercenarius, scilicet quod ibi dicat subiectam materiam cognosci per analogiam ad artefacta, & expositio est satis conformis verbis textus, sed tamen non propter hoc dicitur quod Aristoteles voluerit hanc Analogiam esse methodum cognoscendi quid est materia prima, sed esse quandam leuem argumentationem, quæ simul cum methodo ex generatione, & corruptione deducta deducit nos in cognitionē quid est materia prima. Alio modo potest exponi conformiter expositioni Auerrois, scilicet quod subiecta materia cognoscitur in analogia, id est in habitudine ad formā, ex se enim habet ordinē, & relationē essentialem ad formam; est enim subiectum formę ex propria natura, & ideò cum includat talem habitudinē non pōt cognosci, nisi in hac habitudine, & analogia ad formā, hāc autem habitudinem materiæ, ad formā declarauit per similitudinem materiæ artefactorum; æs.n. non est forma, neque aliquid formæ, sed potentia omnes formas artificiatas includit; etiam materia de se nō est forma, nec habens formam, sed potentia omnes formas includit, & sic conspicitur qd materia hēt habitudinem ad formam, & sic potest exponi ille tex. Sed Auer. errauit in eo qd vlterius progrediens dixit materiam nullo alio modo esse cognoscibilem, nisi in hac habitudine, quod falsum est, vt in prima cōclusione declarauit Scotus: porrò verum est ꝙ materia, vt est subiectū, & tertiū principiū rerum naturalium non est cognoscibilis, nisi in hac analogia, sed vt est ens absolutū per se, vt ostendimus in Theoremate de actu entitatiuo, est per se intelligibilis sine hac habitudine, & analogia, quia est ens, & intelligibilitas est passio entis, & sic hæc ratio cōtra nos nullum hēt robur.

Pro corroboratione verò primę cōclusionis nō sunt alia fundamēta cōstruēda, q̄ illud, qd Scotus adduxit, nēpe quia materia ēm se est ens absolutū; omne aūt ens est intelligibile per se, quia intelligibilitas est passio entis, qd fundamentū adhuc probatur, quia ens est obiectū adæquatū intellectus, vt dictū est in proprio quæsito, & sic omne ens est per se intelligibile, sicut oīs color est p se visibilis; dato ꝙ color sit obiectū adæquatū visus; tū specialiter contra fundamentū Aduersariorū arguo, & pbo qd actus formalis non sit causa intelligibilitatis rei. Qn̄ isti dicunt quod actus est cā intelligibilitatis, vel intelligunt ex parte rei, vel ex parte intellectus: si ex parte rei, hic est sensus ꝙ actus est causa pp quā res est intelligibilis; Si secūdo modo, hic est sensus, actus est causa pp q̄ intellectus intelligit rē. Si primo modo adhuc duobus modis intelligere possunt, vel.n. intelligunt quod actus est causa propter quā res est intelligibilis materialiter, & obiectiuè, .i. actus formalis solus est obiectū intelligibile siue materia intellectionis, & nihil aliud, vel intelligunt ꝙ actus est causa, & rō pp quam res est intelligibilis formaliter, adeò qd actꝰ est rō formalis, qua res est intelligibilis; ita ꝙ sunt tres sensus, Primꝰ est, actus est cā pp q̄ intellectus intelligit rē, Secundus, actus est causa, pp quam res est intelligibilis obiectiuè, Tertius, actus est causa pp quam res est intelligibilis formaliter. Aduersarij nō intelligunt primo modo, quia tunc nulla esset disputatio inter nos, quia non loquimur de intellectu nostro an possit materiā nec

Cōfirmatur prima conclusio.

Contra fundamētum aduersariorum.

nec ut intelligere, sed loquimur de materia ipsa in se an sit intelligibilis, & si hoc modo intelligerent, esset omnino quoque falsum, quia intelligentiæ abstractæ sunt maxime actus, & tamen ex secundo Meth. & alibi sunt difficillimè cognitũ ab intellectu nostro, quia se habet respectu illarum vti oculus Nicticoraci s respectu solis. Restat ergo quod intelligant secundo, vel tertio modo; sed neque secundo modo est vera, quia si solùm actus formalis esset obiectũ, & materia intellectionis, cætera entia non essent intelligibilia, vt materia, compositum, actu secũdus, scilicet operationes, item entia, de quibus loquitur Arist. 2. Phy. tex. 4. quæ nõ sunt neque habent naturam, & sic nõ sunt forma, nec materia nec compositum, sed sunt secundum naturam, quòd tamen est falsum, immò primò hæc cognoscimus, & illis mediantibus ascendimus in cognitionem formæ compositi. Præterea tunc materia prima nullo modo esset intelligibilis quia, quæ est extra obiectum alicuius potentiæ, non põt vllo modo percipi ab illa potentia, vt sonus, quia est extra obiectum visus, nullo modo est visibilis, ergo si actus formalis est obiectum intellectus, materia nullo pacto poterit intelligi, nisi forsan dicãt per accidẽs vt dicimus quod albedo in ædificatore ædificante ædificat; sed quæ sunt per accidens non pertinẽt ad scientiã. Relinquitur ergo tertius sensus, in quo ipsi loquuntur, sed hic quoque est falsus, quia similiter tũc sequeretur quod actus secundus, & entia secundum naturã non essent per se intelligibilia, probatur consequentia, quia illud, à quo aufertur ratio formalis intelligibilitatis redditur inintelligibile, sed actus secundus, & entia secundum naturam, secũdum se sunt denudata ab actu primo, & forma, quia forma non clauditur in eorum entitate, vt patet, sed sunt entia distincta. Similiter materiæ primæ tunc repugnaret intelligibilitas, quia ei repugnat actus, & forma, & sic neq; vllo modo posset intelligi, & tñ Aduersarij concedunt ipsam intelligi, nã eius definitionẽ, & proprietates assignant, nec valet dicere cognoscit per formã, quia cui repugnat ratio formalis intelligibilitatis, est penitus inintelligibile, sicut id, cui repugnat rõ formalis entitatis, nul lo pacto est ens, & sonus, quia ei repugnat ratio visibilitatis nullo modo nec p se nec per accidens est visibilis, neq; est quod dicant esse inteligibile per accidẽs, quia hoc est falsum, vt visum est, deinde quæ sunt per accidens non pertinent ad scientiam. Ex his patet quòd hæc propositio, quæ est fundamentum Aduersariorum, actus est causa intelligentiæ, est falsa secundum intellectum eorum, sed est hic notandum, ne decipiamur, vt decepti sunt Aduersarij, quod quidem omne ens reale est intelligibile, siue sit substantia, siue sit accidẽs, siue materia, siue forma, siue perfectũ, siue imperfectũ, sed tñ vnum ens nõ est ita perfectè intelligibile, vt alterũ, sed illud, qđ habet nobiliorem entitatẽ est perfectius intelligibile, & quoniam forma est perfectius ens quàm materia, ideò forma est magis intelligibilis. Insuper cũ forma sit causa diuersitatem rebus, forma quoque dicitur causa intelligibilitatis rerum; quod enim tribuit rei entitatem, tribuit quoque intelligibilitatem, quia intelligibilitas est passio entis, cum itaq; forma sit causa entiatis, est quoque causa intelligibilitatis, & in hoc sensu vera est illa propositio actus, & forma est ratio intelligibilitatis, sed sic nõ officit nobis, vt dictum est; quia nos cõcedim' quod illud est magis intelligibile, qđ habet nobiliorem actum; vnde substantiæ abstractæ propter hoc sunt maximè intelligibiles, idest perfectissima intelligibilia, nõ tamen sequitur quod res paruæ entitatis, & res, quæ nihil habet actus formalis dummodò sit ens, non sit per se inteligibilis, vt dictum est. Ad quod vberius declarandum valdè est vtilis illa disputatio quòd difficultas cognoscendi res non prouenit ex parte rerum, sed ex parte nostri intellectus, de qua suo loco, licet enim vnum intelligibile non sit ità perfectum, vti alterum, tamen vnumquodque quantum est ex se est æquè facilè intelligibile, vt reliquum. Hinc patet quomodo potentia sit causa ignorãtiæ, & occultationis, quia quod est potentiale est paruæ entitatis, & sic est parum intelligibile, & pp hoc materia prima dicitur parũ intelligibilis, quia est maximè potentialis, & intelligentiæ maximè intelligibiles, quia nihil participant de potentia, sed sunt entia perfectissima. Notãdũ

Hic

Hinc ad primam rationem nego maiorem, quia omnibus modis est falsa, ad secundam concedo quod potentia est causa occultationis, quia minuit entitatem, & perfectionem eius, & ideò dico quod materia est intelligibilis satis exiguo modo, quia habet multum de potentia, cum hoc tñ stat ꝙ materia est per se intelligibilis, tñ quia materia est per se insensibilis, ideò pro hoc statu cognoscitur per res sensibiles ꝑpter ordinem, & connexionem nostrarum potẽtiarum, & cõiter dicitur materia inintelligibilis, quia est insensibilis, vt dicimus in Theoremate de obiecto intellectus. Ad rationem Thomistarum patet ꝙ procedit ex falso fundamẽto, scilicet quod materia nõ habeat entitatem absolutam. Ex his facilis est responsio ad rationes Piccolominei, ad primam negatur minor, ad probationẽ respondeo, quod aliquid recipi in alio, & formare aliud potest intelligi duobus modis, vel vt actus in materia, vel vt obiectum in intelligente; primum est munus proprium formæ, sed secundum est munus omnis entis; istæ autem receptiones patet, ꝙ magis distant ab inuicem, quam Cœlum à terra, ꝙ conspiciẽ patet ex auctoritate, & exemplo, Aristo. in 3. de anima, tex. 6. ꝙ mens est locus formarum, neque enim hoc intelligitur de formis realibus realiter, sed de speciebus formarum, quæ intentionaliter in intellectu, & mente recipiuntur, quodlibet autem ens habet huiusmodi species, & formas. Per hoc patet ad secundã; vult enim dicere Arist. quod nõ recipitur in anima lapis materialiter, sed spiritualiter per suam speciem, ideò non sequitur propter hoc quod materia in se non sit intelligibilis, ipsa quoque per propriam speciem nõ possit intelligi. Ad tertiã alias ille textus est explicatus in Theoremate de primo cognito pro nunc dicatur quod locus ab auctoritate negatiuus non valet.

Ad quartum dico quòd concludit materiam esse paruæ entitatis, quia plurimum potentialitatis habet, & sic est parum intelligibilis; concludit etiam valdè esse remotam à sensu quia distat ab actu formali, & sic est insensibilis, & ideo pro hoc statu per se est parum intelligibilis, sicut etiam intelligenti; non ratione entitatis, sed ratione ordinis, & connexionis nostrarũ potentiarum. Ad quintum negatur minor. Ad probationem iam probatum est alias in ꝓprio Theoremate quòd materia est pars quidditatis, & habet suum quid.

THEOREMA XXVI.

In materia prima non datur forma corporeitatis, siue ratio seminalis coæterna ei.

Positio Alberti Magni, & aliorum. Cap. I.

Scotus secundo sententiarũ d. 18. q. vnica recenset quandam opinionem; quæ à magenistis tribuitur Alberto Magno, & Henrico, & ab alijs tribuitur Auicennæ, & alijs, quæ asserit in materia prima, esse formam corporeitatis æternam: Circa hanc materiam tria sunt facienda, primò declarabimus, quid intelligant per hanc formã corporeitatis, secundò eorum rationes adducemus, tertio examinabimus illam. Quo ad primum existimãt isti in materia prima esse quandam formam substantialem æternam, q̃ appellant formam corporeitatis, q̃ quidem per se ipsa non est perfecta forma, sed imperfecta, dat tamen materiæ, vt sit receptiua omnium formarum, hæc forma appellatur ratio seminalis, siue inchoatio formarum, quia ex illa educuntur omnes formæ tanquam ex seminario, & radice, & dicunt quod licèt sit imperfecta coagit cũ generãti extrinseco in prima generatione cuiuscunque rei. Pro hac opinione adducit Scotus varias rationes & sunt istæ; Nisi hęc forma admittatur in materia sequitur, q̃ dabitur creatio, immo quod hæc quæ generatio appellari solet ab hominib⁹ erit creatio. Consequens est falsum tam secundum Philosophos, quã Theologos, quia Philosophus non admittit creationem, neq; Theologus admittit quod agens naturale possit creare. Consequentia probatur. Quia creatio est productio alicuius nullã illius rei ꝑductæ parte supposita; sed sic est qđ si forma producitur ab agente sine hac forma æterna in materia producit illam rem totaliter, nullã sui parte supposita, ergo agens

Ad primum. Ad secundum. Ad rõnẽ Thomistarum. Ad primum. Ad secundũ. Ad tertium. Ad quartum. Ad quintum. Prima ratio.

turale creat, & sic illa, quam nos appellam⁹ generationẽ erit creatio, at si admittam⁹ illam formam incorporeitatis patet q̃d non sequitur hoc inconueniens, quia illa præsupponitur tanquam pars formæ inducendę.

Secũda ratio. Secunda ratio sequeretur, quod nulla generatio esset naturalis, consequens est falsum vt patet, consequentia probatur, Ille motus est violẽtus, & non naturalis qui est totaliter ab agente extrinseco, nullo autẽ pacto ab intrinseco, sed sic est quod si non admittatur hæc forma æterna in materia, quæ coagat agenti extrinseco, omne agens in motu generationis est extrinsecũ, quia materia non potest agere, neque forma inducenda, quia nondum est, nil aliud autem internum adest, Relinquitur ergo, q̃d omnis generatio fit violenta; Hæc ratio confirmatur, ex Aristot. in 2. Physicorum, tex. 2. vbi ait quod naturalia differunt ab artificialibus per hoc quòd naturalia habẽt principium internum motus, artificialia verò nequaquam, per quod principium patet, ꝙ vult intelligere principium actiuum non passiuum, artificialia enim quoque habent principium passiuum. At si hæc forma per perpetuò annexa materiæ negetur res naturales nullum habebunt principium actiuum internum.

Tertia ratio.

Quarta Quartò ait Aristoteles, 6. Metaphysicor. tex. 1. quod principium artificialium est in cognoscente, & principium naturalium est in moto, certum est quod in hac authoritate vniformiter loquitur de principio, alioquin non valeret argumentum, quod ibi facit, tunc sic, sed principium artificialium est actiuum, ergo principium quod est in natura debet quoque esse actiuum, at tale nil aliud esse potest, quàm illa forma corporeitatis, ergo.

Quinta Quintò, tertio ethicorũ violentũ est cuius principiũ est extra non conferente vim passo, ergo per oppositum passum naturale est illud quod nõ mouetur totaliter ab extrinseco, sed ipsum quoq; passum aliquam vim confert, ergo hoc quod in passo naturali conferat hãc vim, nil aliud esse potest quã forma hæc, vt dictũ est, ergo datur forma corporeitatis æterna materiæ q̃ est inchoamentum, & ratio seminalis omnium formarum.

Sexta Sextò arguunt alij, pro hac opinione sic. Tria supponunt, primò quòd supremum genus in cathegoria substantiæ vniuocum est corpus quod sola caduca corpora complectitur. Secundò genus vniuocum illud solum dicitur, cui aliqua vna natura communis extra animam respondet. Tertiò ꝙ hæc natura communis à qua sumitur vniuocatio non potest esse sine forma. Tunc ita argumentatur, corpus quod est supremum genus cathegoriæ substantiæ est vniuocum genus omnium caducorum corporum, ergo ei respondet in rebus aliqua vna forma ab omnibus talibus corporibus participata, datur ergo forma corporis, si ergo datur, ergo æterna est, quia quod est in re intereunte, & debet quoque esse in re generanda, non debet interire, at corporis natura siue forma nulli rei generandæ repugnat, immo est omnibus necessaria, & est in omnibus rebus, ergo nunquam interire debet, ergo est æterna sola autem materia est æterna, ergo in materia solum inesse potest, & sic concludunt quod forma corporis sit æterna.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

Hæc opinio cõiter ferè reijcitur ab omnibus, Scotus tamen præcipuè contra eam loco supra citato argumentatur, & impugnat fundamenta huius opinionis. *Prima ratio.*

Primò sic. Illi ponunt hunc actũ, & formam in materia ad vitandam creationem, & dicunt quod si hæc forma admittatur in materia optimè saluatur, quod generatio naturalis non sit creatio. Contra hoc non saluatur, quia quæro vtrum illa pars formæ de nouo adueniens per generationem præfuerit an non, si dicas quòd nõ, ergo cũ illa forma non sit à se, sed ab alio agente illam producente, & nihil illius præfuerit creatur, si dicas quod præfuit, ergo nihil noui acquiritur per generationem, & sic nihil est totaliter nouum, sed quodlibet, erit in quolibet, quod repugnat Philosopho 1. Physicorum, tex. 37. Huic rationi forsan aliquis responderet quod licèt pars generanda non præexistat, præexistit tñ forma illa æterna, quæ est pars eius imperfecta, & sic non creatur; Hæc rñsio est cõtra ipsos quia

quia ipsi aiunt ꝙ illud creat ꝙ pducit inesse nulla eius parte præsupposita, si hoc est verum, sequitur quòd illa pars quæ de nouo in generatione aduenit creatur, quia ipsa non præfuit, neque aliquid illius partis, illa enim præexistens forma æterna non est pars formæ quæ de nouo aduenit, alioquin hæc pars de nouo adueniens esset priusquã esset; si autem dicat, quòd hæc pars præfuit ergo non datur aliquod nouum in generatione vt supra. Ratio itaque est efficacissima, quia procedit ex supposito falso aduersariorum, & est ad hominem falsum, est enim quod illud dicatur creari quòd producitur inesse nulla parte sui præexistẽte, sed illud creari dicitur quod producitur de nihilo, scilicet nulla præsupposita materia, adeò quod id quòd producitur inesse, licèt nulla pars ipsius præexistat, dummõ de aliqua materia producatur in esse, non dicitur creari, sed generari; & sic in proposito, cum omnis forma naturalis educat de materia licèt nihil formæ præexistat, non dicitur creari, sed generari.

Secũdo. Secundò quòd talis forma quæ sit ratio seminalis nõ præexistat in materia, probat sic. Supponendum est vt etiam dicunt Aduersarij; quod forma illa æterna existens in materia; & forma adueniens sint eiusdem rationis, alioquin illa forma esset ex diuersis rebus diuersarum rationum, tunc sic agens quod (in virtute sua actiua) habet formã perfectiorem; habet quoque imperfectiorem eiusdem rationis, ergo sicuti perfectior ponitur in esse per generans, sic & imperfectior, ergo non est opus ratione seminali perpetua in materia.

Tertia. Tertiò, pars formæ per generationem inducitur aut educitur de potẽtia materiæ immediate, & tunc frustra ponitur ratio seminalis, & hæc forma in materia, aut non educitur de materia, sed de illa ratione seminali, vel de materia quatenus est sub ratione illa seminali, & forma illa corporeitatis, sed ambo hæc etiam absurda, quia vtrobique sequitur quod aliquid deducatur ad actũ de aliquo eiusdem rationis cum ipso. Consequentia patet quia ratio illa seminalis, vel materia, vt est sub illa ratione, & forma est eiusdem rationis cum forma inducenda, vt illi concedunt, & concedere habent ratione superius adducta, falsitas consequentis probatur, quia nihil fit ex alio eiusdem rationis cum se ipso, non enim aqua fit ex aqua, neque bos ex boue (nisi ratione agentis,) sed omne quod fit ex suo cõtrario fit, vel ex medio, vt dicit Philosophus primo Physicorum tex. 42. & inde.

Quartò, si hæc forma corporeitatis datur in materia prima, aut est eadem respectu contrariarũ formarum, aut in materia prima sunt singulæ rationes seminales singularum formarum specificatum; Non potest esse eadem, quia tunc idẽ numero erit pars formarum contrariarũ quod est incõueniens: Præterea, Illæ formæ contrariæ ex quo sunt contrariç differunt, non differunt autem per rationem illam seminalem, quia illa est illis vniuoca, & est eadem secundum aduersarios omnibus ex Hypothesi ergo p alind differũt, & sic sunt compositæ ex partibus diuersarum rationum, quod est falsũ, cum illæ sint simplices. Si verò in materia sint singulæ rationes seminales, singularũ formarum, tũc vel vna informabit materiã & aliæ non, & sic erunt per se subsistentes, aut omnes informant, & sic cum sint diuersæ specie illa materia vna erit informata diuersis formis specificis substantialibus, qđ quàm sit impossibile ex se patet, non ergo admittenda est aliqua ratio seminalis in materia neque forma corporeitatis vna, neque plures. *Quarta* Impugnat etiam aliud fundamẽtum desumptum ex naturalitate generationis, quia falsum est quod naturalitas generationis desumatur à principio actiuo, & hic probat quod natura non sit principium actiuum, sed passiuum, de quo suo loco, ideò non est quærendum principium actiuum, in generatione ad hoc vt generatio sit naturalis, sed sufficit principium passiuum, & sic propter hoc non est opus ponere hanc formam corporeitatis, quæ sit principium actiuum generationis coadiuuans agens externum, sed pro principio actiuo sufficit agens externum, internũ verò omne principium naturale est passiuũ. *Quinta*

Rationes aliorũ. Alij arguunt contra hanc opinionem, vt Auerroes, si hæc forma æterna esset in materia, non posset vlla alia, forma recipi in materia, consequens est falsum, quia toleretur generatio substantialis continua. Consequentia probatur; quia materia per hanc formam consti-

hanc formam constitueretur in actu, & sic omnis forma illi aduenies esset accidentalis, si quidem omne aduenies alicui in actu est accidens.

Quidam respondet quod duplex est forma alia specifica, & alia generica, specifica quidem constituit in esse actuali, & quodcumque aduenit enti existenti in actu per talem formam est accidens, sed forma generica non constituit in actu existentiæ, & ideò forma illi aduenire potest quæ ipsum constituat in esse actuali existentiæ, & sic in proposito.

Cum hęc forma corporeitatis sit generica non constituit materiam in esse actuali existentiæ, & sic formæ specificę materiæ aduenire possunt, & illam constituere in esse specifico, actuali, neque sunt accidentia. Contra hanc responsione arguit Zabarella, quia vel forma corporeitatis est coæterna materiæ ita quod intrinsecus inhæreat essentiæ materiæ, & sit inseparabilis ab ipsa, vel illi inest potentialiter ita quod materia respectu illius est in forma cōtradictionis. Non est dicendum hoc secundo modo, quia cum frustra sit forma quæ non reducitur ad actum posset contingere quod quandoque materia esset sine hac forma, & sic illa forma esset corruptibilis, neque esset æterna, si verò dicatur primum, vt dicere habent valet argumentum factum, quia cum talis forma intrinsecè inhæreat essentiæ materiæ, sequitur quod nulla alia forma substantialis illi aduenire possit, quia intus existens prohibet extraneum, sed neque hæc impugnatio est valida, quia dicunt quod intus existēs specificum prohibet aliud eiusdem speciei, & sic si illa forma esset specifica vtique non posset materia recipere alias formas specificas; sed quia hæc est generica non sequitur. Vndè dicerent quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti specifica, non generica de quo alias.

Positio opinionis Scoti, & solutio rationum aduersariorum. Cap. III.

PRopter rationes adductas Scotus apertè sustinet quod in materia non datur talis inchoatio formæ neque forma corporeitatis, quid autem sit ratio seminalis, & in quibus sit declarat, sed nos suo loco tractabimus de illa; Nunc ad rationes aduersariorum respondendum est. Ad primum patet ex dictis in confutatione opinionis aduersariorum, non valet enim consequētia, quia generatio fit ex subiecta materia, & hoc sufficit, ad saluandam generationē non esse creationem. *Ad primum.*

Ad secundum similiter negatur consequentia, ad probationem dico quòd principium naturale non est actiuum, sed passiuum, & motus non dicitur naturalis a principio actiuo, sed a passiuo, quia natura est principium passiuum tantum motus, & quietis, vt dicam, ideò licet aliquis motus totaliter fit a principio actiuo externo, tamen si sit conformis principio passiuo interno rei materiatæ est naturalis, si verò sit contrarium principio passiuo motus non est naturalis, sed violentus, vt in quæstione. An natura sit principium passiuum motus tantum, dicam. *Ad secundū.*

Ad tertium, quòd est confirmatio præcedentis rationis dico pro nunc. Quod artificialia differunt a naturalibus ne dum per principium actiuum, sed per principiū passiuum, quia naturalia habent principium passiuum inclinās ad talem motum, sed artificialia nequaquam, sed meram nō repugnantiam. *Ad tertium.*

Ad quartum dico quòd Aristoteles ibi non loquitur vniformiter pro nunc; sed quando dicit quod principium artificialium est in cognoscente, intelligit de principio actiuo, sed cum ait quòd principium naturalium est in moto, intelligit de principio passiuo. Ad impugnationem dicetur in quæstione præcitata. *Ad quartum.*

Ad quintum authoritas illa violentum est illud cuius principium est extra non conferente vim passo, debet sic exponi, quod violentus motus est ille qui fit a principio externo passo non conferente vim, scilicet passo non præbente inclinationē, & tendentiam, ad talem motum, sed potius præbente repugnantiam, vt motus terræ sursum. *Ad quintum.*

Ad sextum quicquid sit de illis suppositis quorū primum est falsum, vt infra ostēdā, ad argumentū Dico quod datur forma vna correspondens corpori, quod est genus vniuocum substantijs caducis, & mortalib. sed *Ad sextum.*

est

est vna genere, non numero, & ideò hæc nō potest in materia nuda coexistere perpetuò & ideò in argumento est fallacia æquiuocationis ab vnitate generica ad vnitatem numeralem. Vnde concedo q̄ forma generica sit æterna, quia vniuersalia sunt æterna, sed forma vna numero nulla est æterna, & nihil numero vnum est æternū, nisi Cœlum, cætera sunt fluxibilia, hoc modo etiam rationale est forma æterna hominis, ex hoc autem inferre quòd in materia debeat dari vna forma numero æterna est absurdum.

THEOREMA XXVII.

Materia non est vna numero, sed specie.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & aduersa reijcitur Cap. Vnicum.

Scotus in quarto distinctione vndecima, quæstione tertia, artic. secundo, contra Ægidium sustinet quod materia prima non est vna numero, sed diuersa, ac sustinere videtur eam esse vnam specie, & essentia, quod est idem quod esse vnius rationis, vt quid. Pro hac opinione varias rationes adducit, sed præsertim has; Dicere quod materia sit vna numero in omnibus cōpositis est contra philosophum, & contra ratione; ergo non est asserendum; Quod sit contra Philosophum probatur, quoniam Philosophus, in duodecimo Metaph. tex. 27. loq uēs de p se principijs ait, quòd sicut principiata sunt alia, sic eorum per se principia, & hoc secundum genus, & speciem, & numerum, & ad propositum expresè dicit, horū quæ sunt in eadē specie diuersa, supple sūt principia, non præcisè, sed quia singulariū, alia est tua materia, & mouens, & species, & mea, ratione autem vniuersali eadem. Ex hoc loco clarè deducitur, quòd ex intentione vult, quòd materia mea, & tua, vt est per se principium meum, & tuum est diuersa numero. Secundò ex processu Arist. in primo Phisic. tex. 81. & primo tex. 14. ac secundo tex. 51. de generatione in inuestiganda materia patet materiam non esse vnam numero in omnibus enim his locis Aristoteles ait materiam esse eandem substantiam toti transmutationi, & vtrique termino, ex hoc deducitur, ergo materia est eadem in genito & corrupto aliquo modo, quo modo non est eadem in duobus simul genitis, quia si esset eadem eodem modo generatio, & corruptio, non magis cōcluderent materiā vnā quam existentium simul diuersorum subinsero, sed eadem numero in igne genito, & in aere corrupto in ignem, ergo non potest esse eadē numero in aere, & igne simul existentibus. Tertiò si materia eadem numero esset simul sub forma aeris, & ignis, non requireretur transmutatio corrumpens præcedens ad hoc vt materia fieret sub alia forma.

Quartò est contra rationem, q̄m materia est prior ordine naturæ, quàm forma recepta, quia materia est fundamentum omnium, ait prius vt est prius essentialiter nō variatur propter variationem posterioris, ergo materia p er aduētum formarum, non posset plurificari numero si ipsa per se esset essentialiter vna numero, & sic eadem materia n umero reciperet diuesas formas substantiales contrarias vel saltem in com possibiles, vt aeris, & ignis, & tunc vlterius sequeretur, quod generans posset generare nihil corrumpendo, etiam eadem materia numero posset esse sub forma hominis, & Asini, & sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent perficiendo eādem materiam.

Ex omnibus his rationibus conuincitur, materiam primam non esse vnam numero, sed cum necessario materia, sit vna, quia vnitas est passio entis, & ideò cōpetit omnibus entib^9, necessariò debet esse aliquo modo vna, & cum vnum solùm tribus modis dicatur ex Aristotele 5. Physic. tex. 31. vnū numero vnum specie, & vnum genere, necessariò materia erit vna aliquo horū triū modorum, dictum est autem quòd non est vna numero erit, ergo vna vel specie, vel genere, non videtur autem posse dici quòd sit vna genere, quia non habet differentias specificas, per quas distinguatur in suas species, neque habet species, vt patet, erit ergo vna specie, quia est vna species entis; diuiditur autem in plura numero per vltimas realitates suas, vel dicamus, per vltimas realitates formæ, neque enim reperitur materia

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

vna

vna numero distincta ab altera nisi in composito, & sic quod est ratio indiuidualis cõpositi, est etiã indiuidualis ratio materiæ.

opinio Gandauensis & Zimara. Tamen Gandauensis lib. 1. Physic. q. 24. conclusione secunda, & Zimara ex Auerroe Theoremate 96. apertè sustinet quòd materia prima sit una numero. distinguit enim de materia prima, & proxima, compositi, & hanc fatetur esse plures numero. materiam verò remotam esse vnam numero asserit omnium generabilium, & corruptibiliũ; *Prima ratio.* & probat primò sic quia omnium quæ transmutantur adinuicem est vnum subiectum numero cũ trasmutatio requirat subiectum vnum numero sub vtroq; termino trãsmutationis ex 1. Phy. tex. 62. & 5. tex. 8. at oĩa naturalia sunt transmutabilia adinuicẽ, vt patet ad sensum, ergo materia est vna numero in omnibus entib. generabilibus, & corruptibilibus. *secũda ratio.* Secundò materia prima de se non est distincta, oportet ergo eã habere aliquam vnitatem: quia vniuersaliter quęcunque diuisionem non habent, vt sic, vnum dicuntur, sed materia non est speciei vnius, neque est vna genere, neque vna analogia, ergo relinquitur, qđ sit vna numero. *Modus dicendi huius opinionis desumitur ex Auerroe 12. Met. tex. 14.* Modus aũt, est aliquid dicitur vnũ numero duobus modis primò positiuæ, & hoc modo illud dicitur vnum numero, quòd habet formam vnam numero per quam est indiuiduũ, vt contingit de quolibet indiuiduo, alio modo aliquid dicitur vnum numero priuatiuè, quia est vnum per priuationem omnium formarum indiuidualiũ à quibus est multitudo numeralis, materia non est vna numero primo modo, sed secũdo, quia ipsa non habet aliquam formam actu perquã sit vna numero, sed caret omnib. quantum est ex se, non ꝙ carent omnib. simul, sed qa ipsa materia in essentia sola nullam formam claudit. *Tertia ratio.* Pro hac etiã opinione videtur esse Aris. qui 1. Meta. tex. 11. ait, qđ in fundamento naturæ, nihil est distinctũ, at materia est fundamẽtũ naturæ, ergo in illa nulla est distinctio, ergo est vna numero.

Reijcitur. Verũ hæc opinio non est vera, nec Aristoteli consentanea, & ideò contra eam, argumenta Scoti facta sunt efficacissima, quæ non oportet repetere; sed contra modum assignatũ, ita argumẽtor. Omnis priuatio reducitur ad positiuũ, sed materia per vos est vna numero priuatiuè, ergo debet hæc vnitas numeralis reduci ad aliquam rationem vnitatis positiuam: antecedens est concessum communiter, & consequentia est euidens. Sed quod decepit aduersarios omnes, est non rectè percipere quid sit vnitas specifica, vel generica, & quomodo hæ differant ab vnitate numerali; nã quia vidẽt materiã esse, & habere vnicam essentiam, ideò existimant eam esse vnam numero, quod tamen est falsum, nam sic etiam videmus naturam specificam esse vnicã essentiã, & esse vnum ens in rerum natura, nec tamen dicimus esse vnum ens numero, sed specie, ita in proposito, licèt materia sit vnica essentia, & vnum ens in rerum natura, non tamẽ est existimandum eam esse vnam numero, quia quod est vnum numero est incommunicabile pluribus, vt quod, & vt quo, materia verò communicatur pluribus vt quod, vt patet. prædicatur enim de hac, & illa materia, & actu diuiditur in hanc, & illã materiã sicut homo diuiditur in Sortem Petrũ.

Ad primum. Ideò ad rationes pro opinione aduersariorũ, adductas, ad primã dico, qđ in locis assignatis Aristoteles dicit in omni generatione debere reperiri aliquod subiectum, sed tamen non dicit Aristoteles ꝙ illud subiectum, debeat esse vnum numero, neque potest colligi, sed ultro damus in aliquibus generationibus eandem materiam, quæ erat in corrupto manere ingenito, vt materia, quæ erat sub forma aeris eadem numero manet in igne genito ex aere de nouo, sed ex hoc non sequitur quod eadem numero sit materia omnium generabiliũ, & corruptibilium, vt deducunt aduersarij, immò ex hoc deducitur argumentum in oppositum, vt patet ex secundo argumẽto Scoti, nunc adducto, quia cum sit eadem numero in genito, & corrupto, sequitur quod non est eadem numero in vtroq; illorum existentib. in esse suo, quia sic simul duo numero existerent in materia cadem numero, quòd est absurdum.

Ad secundum. Ad secundam rationem dico, quod est vna specie, vt declaratum est.

Ad tertium. Ad tertiam dico, qđ ex illa authoritate tantum habetur, qđ materia non est ratio, & causa distinctionis, & quod abstrahendo a materia formas, nulla datur distinctio rerum, quia omnis distinctio rerũ compositarum est a forma, non tamen sequitur qđ

materia

materia prima secundũ suam essentiã nõ sit distincta ab alijs entibus specificè, & quòd non plurificetur numero à forma, quòd tamen materiæ repugnaret si materia esset vna numero, ex propria natura.

Aduersarij etiã hoc fateri videtur dum asserunt materiam, esse vnã numero nõ positiuè, sed priuatiuè; hoc enim est dicere quod materia est quædam essentia cui non competit ex se multiplicari numero, sed à forma multiplicatur. Non potest autem materia esse vnum genere, quia non dantur plures species materiæ primæ, tamẽ apud D. Thomam, qui dicit aliã esse materiã rerũ generabilium, & corruptibilium, & aliã esse materiam corporum Celestium, posset dici quod materia prima sit vnum genere, sed apud nos, qui sustinemus materiam primam esse vnius rationis in omnib. & qđ in Cœlo nõ est materia, cogimur ẽt dicere materiam primã esse vnã specie, nõ genere.

THEOREMA XXVIII.

Materia est pars quidditatis substantiæ materialis.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

Scotus 3. sententiarum, dist. 22. q. vnica, art. 1. ex professo disputat de hac materia, & sustinet materiam esse partem quidditatis rei materialis, vt ignis, vel hominis, & huiusmodi, & prò hac sua sententia varias rationes efficacissimas quidem habet. Prima est, essentia substantiæ materialis, vt exempli gratia essentia ignis, est sufficiens ratio intrinseca igni essendi substantiam, circumscripta quacunque alia re ab essentia ipsa ignis, igitur si essentia ignis est forma circũscripta quacunque alia re ab igne forma ignis erit sufficiens rõ ipsi igni essendi ignem, & substãtiam, ergo ignis esset verè ignis si esset sola forma ignis, hoc autem est falsum, quia tunc destruitur omnis materia, si enim sola forma circumscripta materia est ignis, materia superflua est, & sic ignis erit ignis, & substantia absque materia; primum antecedens est clarum, quia essentia rei est principium internum sufficiens essendi ipsi rei, reliqua enim quæ requiruntur ad esse rei sunt externa. Prima cõsequentia de se est euidens, similiter secunda consequentia est euidens de se, Secundò cuius essentia est, secundum se in causata, ipsum quoque est in causatum, quia essentia, & id cuius est essentia, sunt eadẽ res realiter, tunc sic, id cuius essentia est in causata à causis intrinsecis, ipsum quoque est in causatum à causis intrinsecis, sed sic est, quòd si quidditas, & essentia rerũ materialium non includit materiã, esset in causata à causa materiali, quia non habet materiam causam sic, ergo id cuius est quidditas est similiter in causatũ materialiter, sed hoc est impossibile, quia tunc frustra poneretur ab Aris. materia causa substantiæ materialis. Tertiò, ens completum in genere nulli alteri vnitur, vt faciat vnum per se cum eo, sed solùm faciet vnũ cũ eo per accidẽs, vel vnum aggregatione, & ratio huius, est, quia quæ faciunt vnum per se non sunt entia cõpleta in genere per se, sed sũt principia rei completæ per se in genere, tunc sic, ergo si forma ignis est quidditas completa in genere, vt dicunt aduersarij, forma ignis nulli alteri vniri poterit cum quo faciat vnum per se, sed faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione, vt est aceruus lapidum, & ita cum forma ignis, vnitur materiæ ignis, non faciet vnum per se, sed vt dictum est faciet vnum per accidens, vel vnũ aggregatione. Quartò quòd non includit aliquam quidditatem, quæ sit in genere; vel non includitur ab aliqua quidditate existente in genere, id non est in genere neque per se, neque per accidens, materia autem certum est quod non includit quidditatem hominis, ergo si non includitur in quidditatem hominis, & aliorum ipsa non est in genere neque per se, neque per accidens, quod autẽ non est in genere nihil est, nisi sit Deus, quia solus Deus non est in genere, materia autem non est Deus. Maior patet, quia solum illa sunt in genere per se, quæ includunt quidditatem, vt indiuidua, vel sunt ipsamet quidditas vt homo, & humanitas; illa verò sunt in genere per reductionem, & per accidens quæ clauduntur in aliquo quod est per

per se in genere; minor quoque patet, quo ad primam partem, & quoad secundā partem est positio aduersariorum. Quintò, sicut hic actus siue hæc forma, & hæc materia faciunt vnum per se signatum, vt hunc hominem, ita forma in communi, & materia in communi faciunt vnum per se abstractum in genere, vt hominē, ergo in illo vno abstracto in communi clauditur forma, & materia, ergo entitas eius constat ex materia, & forma, & cōsequēter quidditas illius includit materiam, & formam; Antecedēs primum patet ex se, consequētia prima probatur, quia ex 2. Physicorum tex. 38. causæ, & effectus proportionant, si genere genere, si numero numero, igitur sicut cōpositum singulare constat ex materia, & forma, ita cōpositū in genere abstractum ab illis particularibus cōstabit ex materiā, & forma. Secunda consequentia est etiam eiusdem, quia illud, & entitas eius vnum, & idem realiter sunt. Sextò Philosophus 7. Metaphysices tex. 39. vult quod sicut ex hac materia contracta cum hac forma fit hoc indiuiduum vltimate, ita ex materia communi, & forma communi resultat quidditas communis, ergo materia est pars quidditatis in communi; ratio autem huius deductionis Philosophi est, quia ex hac materia, & ex hac forma, ideò fit vnum, quia hic est actus, illa verò potentia, sed esse actum; & esse potentiam conuenit per se pluribus, ergo per aliquid commune eis competit huic materiæ potentia, & huic formæ actus, illud cōmune non est nisi forma, & materia, quæ primò faciunt vnum, sed omne per se vnū habet per se suum quod quid est, ergo, & quidditatem, & sic materia in communi, & forma in communi faciunt quidditatem, hæc Scotus loco citato, & alibi habes alias rationes, etiam apud Antonium Andream in hoc quæsito, sed pro nunc istæ sint satis.

Quintò. *Sextò.*

Ponitur opinio aduersariorum cū suis fundamentis, quibus impugnatur opinio Scoti, & eadem reijcitur. Cap. II.

Vgo Alber. Magnus. Auerroes.

Ex aduerso sunt multi alij, qui sustinēt quod forma est tota quidditas rei materialis, sed hi diuisi sunt in duas partes. Alij qui enim vt Vgo de Sancto Victore, Albertus Magnus, & Auerroes, vt eis imponitur à Marginistis, Scoti; Sustinent quod materia non est pars quidditatis, accipiendo qdditatem pro essentia, & substantia, & natura materialis compositi, vti accipit Scotus, Diuus Thomas, & vti communiter accipitur apud recentiores Philosophos, & Theologos. Alij verò sustinent eandem conclusionem, sed alio modo, quia distinguunt inter quidditatem, & essentiam compositi substantiæ materialis, & pro quidditate intelligunt solam formam, quæ est perfectiua compositi, & complectiua eius. Pro essentia verò intelligunt naturam, & substātiam compositi, & quo ad istos quæstio solùm erit de nomine. Priores itaque pro se, habent has rationes quas pro illis adducit Scotus loco citato, & ferè oēs ex Auerroe deducuntur. Primò ex septimo Metaphysices cap. 5. materia est qua res potest esse, & nō esse, & propter hoc Aristoteles ibi vult quod quæcunque generata sunt, siue sint generata ab arte, siue ab alia causa, quia habent materiam sunt possibilia, ex hoc deducitur sic, ergo si materia esset pars quidditatis quidditas posset generari, & corrumpi, quod est contra Philosophum in eodem 7. tex. 34. capit. de partibus definitionis, vbi vult, quod quæcūque cōcipiuntur sine materia, vt rationes speciei hæc solùm nō corrumpuntur. Secundò quod quid est, est principium per se cognoscendi illud, cuius est, ergo quod secundum se est ignotum non includitur in ratione ipsius quod quid est, materia est per se ignota ex Philosopho 7. Metaphysices cap. de partibus definitionis tex. 35. ergo materia non potest esse pars, quod quid est, neque quidditatis cum idem sint. Tertiò in per se habentibus quidditatem quidditas est idem cum eo cuius est quidditas vt expresse dicit Philosophus in 7. Metaphysices cap. 4. tex. 20. tunc sic arguit, quod prohibet quidditatem esse idem cum eo cuius est quidditas, non est per se de ratione quidditatis, at materia est huiusmodi, ex eodem Philosopho ibidem cap. 4. vbi ait quod in conceptis cū materia nō est idē qd quid est cū eo cuius est. Quartò arguitur auctoritate Aristotelis, nā eodē 7. Metaphysices, cap. de partib. definitionis tex. 35. dicit, quod anima est substantia aīati, & species, & quod quid erat esse, ergo quidditas, est tantum anima. Quintò in eodem

Primo. *Secundo.* *Tertio.* *Quarta.* *Quinto.*

eodem 7. Metaphysic. cap. 2. text. 9. Aristoteles habet hæc verba compositū ex materia, & forma dimitendum est, quia huius substantia posterior est quidditate rei, vbi apertè excludit materiā, & quidditatē rei, & in epilogo illius capitis, ait quod partes, & materia non insunt quidditati substātię, ergo auctoritates expressæ sunt, quod materia nō est pars quidditatis rerū. Hāc opinionem falsam esse conspicitur faciliter ex argumentis factis a Scoto, si enim sola forma esset tota quidditas, & essentia rei, & cōpositi materialis sufficeret in definitione substantiæ materialis assignare formā, quia quidditas est, quæ explicatur per definitionem. præterea frustra poneretur materia pars & principium materialis substantiæ, neque substantiæ materiales possent dici materiales, neque compositæ, sed essent simplices eo, quia dicuntur materiales, & compositæ, quia habent materiam partem sui, quod si illa non est pars entitatis, & substantiæ earum non debent dici materiales, neque compositæ. Præterea Aristo. 1. Physicorum tex. 52. asserit materiam esse subiectum, quia ex ipsa componitur substantia composita, substantia autem nō potest fieri ex non substātia. Prætere è sæpè, & maximè 7. Methaphysicę tex 7. ait qđ triplex est substātia scilicet materia, & forma, & quod ex vtrisq; est scilicet cōpositū, si ergo compositum sit ex materia, & forma, ergo entitas, & substātia compositi sit ex materia, & forma, & sic necesse est dicere qđ sit pars substantiæ eius. Præterea in toto 1. Physicorum dicit tria esse principia rerum naturaliū, duo per se, & vnum per accidens scilicet priuationē; materia verò, & forma sunt principia per se, ergo nō est dubitādū materiam esse partem quidditatis rei materialis, quæ quidditas, nihil aliud est nisi essentia, & substātia ipsiusmet compositi. Ad rationes pro hac opinione facilè respondetur, immò Scotus aliquas illarum ducit in oppositum, & ostendit quòd concludunt pro ipsomet Scoto, sed rationes adductæ sufficiunt, qui eas videre voluerit legat ipsū Scotum loco citato. Ad primam itaque rationem dico, quod aliquid esse possibile, & corruptibile intelligi potest duobus modis, vno modo de potentia proxima, alio modo de potentia remota, concedo quod quidditas substantiæ materialis est corruptibilis de potentia remota, non proxima, licèt enim secundum se sit corruptibilis, non tamen actu corrumpitur in se, sed solum in suis singularibus, quidditatē autem substantiæ materialis esse corruptibilem de potentia remota non est inconueniens, immò est necessarium, quia per hoc distinguitur ab abstractis, insuper, quia corruptibilitas est passio propria corporis naturalis, & debet necessario ostendi in esse alicui vniuersali, non enim scientia est de particularib. & ideo verum est dicere corpus naturale in communi est corruptibile, & verificatur talis propositio, non quidem de potentia proxima, sed de potentia remota, ita etiam corruptibilitas quo ad potentiam remotam inest quidditati, & essentiæ rei materialis, & inest per materiam, & ita argumentum concludit pro nobis, quia cū talis quidditas in communi sit corruptibilis, & omnis corruptibilitas sit propter materiam, sequitur ꝙ quidditas substantiæ materialis includat materiam. Ad secundū concedimus quòd qđ quid est, principium cognoscendi illud cuius est, & ideo cū substantia materialis non possit cognosci sine materia, necessario in qđ quid est eius clauditur materia, & sic argumentum concludit pro nobis; Cum dicitur, qđ materia est ignota. Dico qđ pro tanto materia dicitur ignota, quia non est perpetua ratio, nec potissima cognoscendi illud cuius est, sed forma, tamen ipsa quoq; est necessaria, alioquin cognitio substantiæ materialis nunq̃ haberetur a nobis insuper omnis cognitio scientifica esset rerum immaterialium, & simplicium, non aūt compositarum, qđ est absurdum, ut patet, quia ad hanc cognitionem requiritur cognitio partium substantiæ compositæ. Possumus etiam dicere, qđ materia dicitur ignota, quia forma est aliquo modo ratio cognoscendi materiam, hoc tamen nihil refert, quia sufficit nobis qđ ipsa cognosci debet, an postea p se, vel per aliud, hoc nihil refert. Ad tertium cū dicitur qđ in conceptis cū materia nō est, idem quod quid est cū illo cuius est: Dico qđ Philosophus non vult negare ibi quod qđ est esse idē, cū illo cuius est in conceptis cū materia, cum probet aduersus Platonē esse idem in 7. Metaphysices tex. 20. sed vult

Marginalia: *Reiicit.* — *Secūdo.* — *Tertio.* — *Quinto.* — *Ad rationes in oppositum. Ad primam.* — *Ad secūdam.* — *Ad tertium.*

vult negare quod non est idem primò, vt clarius dicam in proprio Theoremate, de hoc. Dicat quid qd vult Zimara. Ad quartum ad auctoritatem Aristotelis, quando dicit quod anima est substantia animalis, & quod quid erat esse; Dico, quod accipit ibi substantiam, & quod quid est pro notiori parte definitionis, quæ est forma, non pro tota definitione, quòd probatur per eundem Philosophum glossantē se infra in eodem capite dicens siquidem est altera, & non est anima animal, & sic quid dicendū; hoc autem nō dicendum sicuti dictum est, vbi aperte se declarat, quod anima non est substātia animalis, sed altera pars. Ad quintum dico quod in illa auctoritate loquitur nō de illa materia, quæ est materia partis, sed de differentia indiuiduali, quæ dicitur materia ratione qua diximᵘˢ in materia de indiuiduatione declarando positionē Scoti, & sic ad omnes alias auctoritates Aristotelis vbi videtur dicere quod forma est qd ditas, & quod quid est rei. Respondendum est quòd non vult dicere quòd forma sit tota quidditas, & quod quid est, quia hæc includit materiam, sed loquitur sic, quia forma est principalior pars, & cum negat materiam esse partem quidditatis, vel loquitur de differentia indiduali, vel de materia, si loquitur de materia, quæ est pars intelligit quod non est pars principalis, neque æqualis, sed minus principalis, propter has rationes hæc opinio his tēporibus derelinquitur ab omnibus ferè.

Zimara Ad quartam.

Ad quintam.

Ponitur alius modus sustinendi formam esse totam quidditatem rei, & reijcitur. Cp. III.

VIdentes quidam alij Auerroistæ qđ ista opinio secundū hunc sensum supra expositum non potest sustineri, in alio sensu illam sustinere nituntur. Ideò Achillinus libro 1. de elementis dubio 22. Zimara Theoremate 39. Zabarella libro de natura cœli cap. 8. Mercenarius in suis dilucidationibus, & alij. Isti omnes distinguūt inter quidditatem, & essentiam siue substātiam rei, & dicunt quod quidditas rei est sola forma, & ideò cum materia non sit de essentia formæ materialis, neque etiam materia potest esse pars quidditatis materialis, cum illa quidditas nil aliud sit nisi forma substantiæ materials; tamen dicunt materiam esse partem substantiæ, & essentiæ rei materialis, & ingredi definitionem eius, quia essentia substantiæ materialis componitur ex materia, & forma, ideò materia est pars eius; & hæc quidem sententia exponitur clarè à Zimara in Theoremate illo 39. per hanc distinctionē respondet ad argumenta Scoti; hæc etiam ponitur expressè ab Achillino loco supra citato, vbi dubio principali respondens asserit quod materia non est pars quidditatis, quia de natura quidditatis est esse quid, & id quo aliquid est quid, hoc autē soli formæ cōuenit, ex quo apparet quod pro quid ditate non intelligit essentiam, & substantiam rei, sed solùm id quod dat esse, & perficit rem, quod est forma. Vnde inferius concludit quod materia licèt sit pars substantiæ compositę, non tamen est pars quid ditatis.

Achillin. Zimara Zabarella, Mercenari⁹.

Eandem sententiam sequuntur Zabarella, & Mercenarius, vt est videre apud eos locis citatis. Mercenarius in suis dilucidationibus, ita argumentatur. Arist. 2. Physi. tex. 28. definiens formā dixit quod forma est quod quid est rei, at ibi Aristoteles loquitur de forma partis, & non de forma totius, ergo forma partis est quod quid est, & quidditas rei; Confirmatur, quia in eodem tex. in calce ait, ꝙ partes definitionis sunt formę, ex quo deducit ꝙ cū partes definitionis sint solùm formæ partis, qđ quid est, est solùm forma partis. Secundò illud est tota quidditas rei quòd remipsam cōstituit in esse specifico, à quo totum esse rei depēdet, & id solùm est forma partis, ergo. Pro hac opinione adducūtur multæ auctoritates, & rationes, & primo auctoritas omniū antiquorum peripateticorum, vt Alexandri Aphrodisei, Themistij, Simplicij, Auerrois, & Alberti, qui omnes pro quidditate intellexerunt formam, non essentiam rei, sed re vera Albertus Magn⁹ fuit prioris opinionis, vt etiam conspicitur ex verbis eius, quæ adduceūtur à quodam moderno sectatore huius opinionis. Insuper ad sunt auctoritates Aristotelis claræ, nam tertio de anima text. 9. affirmat aliud esse carnem, & aliud carnis esse, ibi autem vt exponunt Themistus, & Simplicius per carnem intelligit

Prima ratio.

Secunda

Alexan. Themist. Simplicius.

Prima auctoritas.

ligit formam cum materia, p esse carnis vero intelligit formam simplicem, esse antē carnis est quidditas carnis, ergo quidditas est simplex. Item Arist. 7. Metaphysices tex. 9. cum diuisisset substantiā in materiam, & formam, & compositum, subiungit prætermittendum esse materiam, & compositum, & solùm esse considerandum esse formæ, mox verò tex. 10. proponit ibi agendum esse de ipsa qdditate, ergo ex hoc dicit Arist. habere pro eodē formā, & quidditatē, quia iam dixit se velle agere inposterum de forma, & incipit agere de quidditate, siue de quod quid est, ergo quidditas apud eum est idem quod forma. Tertia, item in 8. Metaphysices tex. 12. inquit Aristoteles, si quis interroget, quæ sit materia hominis, Respōdendum est esse mēstrua, si qd mouens, siue efficiens, Respondendum est semen, quæ sit forma, Respondendum est ipsum quòd qd erat rei. Quarta, item Aristoteles in secundo Physicorum tex. 19. etiam 6. Metaphysices, & alijs locis ait, quod ita definiuntur res naturales, per materiam sensibilem, sicuti simitas per nasum, adeò quod Aristoteles vtitur hoc exemplo ad rem declarandam, ergo sicuti nasus non pertinet ad definitionē simitatis, tanquam pars eius, sed tāquā subiectū, ita materia non vt pars, sed vt subiectum, debet ingredi quidditatem substātiæ materialis. Arguitur etiam rationibus, Primo sic, materia prohibet quod quid est esse idem cum illo cuius est, vt recitauimus supra cap. 2. Secundo verè dicimus aliam esse quidditatem hominis, aliam leonis, aliā equi, &c. quæritur nunc vnde nascatur hæc diuersitas quidditatum, non ex accidentibus, quia illa sunt extra quidditatē rei, non ex materia, quia illa est vna in omnib. sub lunaribus, ergo ex sola forma substantiali, ergo forma substantialis est tota quidditas. Tertio quidquid ponitur in definitione rei debet illam distinguere ab aliquo alio, sed distinguere, & separare est proprium actus & formæ, vt docet Aristoteles 7. Metaphysices tex. 49. materia autem non est actus, neque forma, ergo non est pars quidditatis, neque definitionis, sed si ponitur in his definitionibus ponitur tanquam vehiculum, & subiectum formæ, non tanquam pars quidditatis.

Respōs. Hæc opinio non dissentit ab opinione

ne Scoti in re, sed solùm verbis, vndè esse in his disputandum de nomine non de re, non dissentit quidem re, quoniam ait materiam esse partē essentiæ, & substantiæ compositi materialis, sed non vult quod hæc essentia, & substantia compositi materialis appelletur quidditas, sed solùm volunt per nomen quidditatis nominari formam simplicem, & clarum est, quod nos non dicim⁹ materiam esse partē formæ; sed asserimus esse partem essentiæ compositi, quæ fit ex materia, & forma, & hanc nos appellamus quidditatē, ergo habemus hucusque quòd quo ad rem consentiunt cum opinione Scoti. Contentio modò est de nomine, hæc quidem disputatio de nomine esset spernenda, quoniam cum Philosophi circa rem cōueniunt, non videtur decere eos de nominibus certare, sed quia in disputationibus multum refert vti vocabulis, & terminis, secūdum proprias significationes ad æquiuocationes tollendas volo etiam ostendere q rectius essentia, & substantia rei appellatur quidditas, quàm sola forma, & sic patebit q rectiori modo locutus est Scotus, quam aduersarij. Certum est quod nullibi Arist. asserit formam esse quidditatem, nusquā enim vsus est hoc nomine, quidditas, sed est nomen inuentum à suis commentatoribus, solùm autem Arist. vsus est hoc nomine, quod quid est rei, vndè in 2. Physicorū definiens formam non dixit, forma est quidditas rei, sed dixit forma est quod qd est rei, & 7. Metaphysices vbiq; semper vtitur hoc nomine, quod quid est, non quidditas. Videam⁹ modo vndè Philosophi sumpserint hoc nomen quidditas; certè habent dicere aduersarij quod deriuat à quod quid est, vndè quod quid est rei, & quidditas rei apud Philosophos sunt idē, & apud ipsos ēt sunt idē, quia ipsi dicunt, quod quidditas significat solam formam, quod quid est etiā significat formam, siquidem Aristoteles appellat formam, quod quid est rei; Relinquitur itaque clarum, quòd hoc nomen quidditas descendit à quòd quid est, & si quis hoc neget, dicat ipse à quo nomine deriuat, si dicat à quid; at quid, & quid est idem sunt, sed hoc clarius est, q quod probari possit, facto hoc supposito verissimo pbo, quòd hoc nomen quidditas si propriè accipiatur significat essētiā, & naturā specificā compo-

 siti

autem Arist. sæpè appellet formā qd quid est, hoc non fecit, quia reuera ipsa sola fit qd quid est, & quidditas, & essentia rei, sed quia est principalis pars constituens hanc quidditatem, & essentiam, materia enim est ex se turpis, & purum vehiculum, forma verò est quid diuinum perficiens materiam formaliter, virtute cuius resultat ex ipsa, & materia, entitas tertia compositi, quæ propriè dicitur quidditas, vt humanitas, equinitas, &c. sed hoc clarius dicamus.

Quòd quidditas significat formam totius, & solutio rationum opinionum pro hac secunda opinione, & Mercenarij. Cap. IV.

EX his quæ in præcedenti capite diximus apparet, quòd propriè hoc nomē quidditas significat formam totius, quòd ostenditur breuiter sic, forma totius, vt diximus in Theoremate de toto, an distinguatur realiter a suis partib. cap. 1. nihil aliud est, nisi natura, & essentia compositi quę resultat ex vnione partiū. s. materia, & formæ in generatione substantiali. Diximus enim quod sicut ex materia, & forma fit compositum quòd est entitas alia ab entitate partium realiter, ita quoque totum habet essentiam, & naturam aliam ab essentia, & natura partium, vt exemplificauimus de humanitate. ex anima enim & corpore fit homo, qui est quid tertiū ab anima, & corpore, & consequenter hēt essentiam propriā, & naturam aliam ab essentia partium, quæ dicitur humanitas, neq; enim humanitas significat solùm rationalem animam, sed naturam resultantem ex anima, & corpore, vndè sicut hæc essentia, & natura tertia dicitur forma totius, ita quoque entitas compositi cuius est hæc natura, & essentia, dicitur materia totius, vt supra loco citato explicauimus, ex quo apparet per formam totius quod nos nō intelligimus aliquam formam de nouo esse toto præter formam partis, immò hoc reprobat Scotus in pręcitato loco, sed intelligimus naturam, & essentiā compositi, & licèt huiusmodi termini non sint in vsu apud Aristotelem, non est tamen inconueniens ad declarandas difficultates rationabiliter aliqñ ipsos fingere, siquidem nomina sunt ad placitū, quoniam sæpe legimus Auerroē, & Gręcos finxisse multos terminos, quib. non est vsus Arist. vt est forma informans, & forma assistens, licèt Alexander dicat quædam verba ex quibus rationabiliter deducūtur isti termini, & multi alij, qui apud viros doctos sunt in vsu. Hinc cū ab Arist. qd quid est, & essentia rei sæpe dicatur forma, atq; eum essentia, & natura rei cōpositæ, vt supra vidimus non sit sola forma partis, sed natura resultans ex materia, & forma, voluit Scotus hanc naturā, & essentiam appellare formam, & vt distingueretur a forma qua est pars cōpositi, & constituens talem essentiam, & naturam cōpositi, appellauit eam formā totius, hanc verò formā partis. Hinc modò videant docti nunquid hæc forma totius sit chimera quędā, vel quoddā monstrum in Philosophia, qd nec intelligi, nec percipi possit ab intellectu absq; omni ratione cōfectum, similiter an materia totius sit quid chimericū: ex hoc ēt apparet satis inconsulto illos Scotistas loqui (qd dixerim pace Antonij Andreæ Scotistæ fidelissimi a quo in hac re, & clara verba Scoti in 3. sententiarū. vt demōstraui in Theoremate de toto an distinguatur realiter a suis partib. & in Theoremate de principio indiuiduationis me dissentire cogunt) qui dicunt materiam totius esse principium indiuiduationis, hoc. n. est falsum, quia materia totius est ipsummet compositum qd indiuiduatur, vt ex dictis patet, neq; unquam dixit Scotus in lib. sententiarum, vbi ex professo de hac re locutus est, materiā totius esse principium indiuiduationis, vt declaraui in Theoremate ipsomet de principio indiuiduationis; declarata in hunc modum formā totius, facile patet principale intentum, s. qd forma totius est quidditas rei, & qd quid est, siquidem qd quid est idē est quòd definitio, & quòd per definitionem explicatur, iam verò definitio explicat essentiam, & naturā speciei cōpositi, quia definitio ex Arist. in 7. Meta. loco citato; & ex aduersarijs millies est solius speciei propriæ, & natura, & essentia speciei substantiæ materialis, non est sola forma vt ostendimus 2. cap. in hoc Theoremate, sed requiritur materia quoque, ex quib. postea in generatione fit compositum qđ est ens reale, tertium habens propriam essentiam, & naturam, quæ est ea, quæ per definitionem explicatur, per hoc patet

Ad Mercenarij Sarnanus. quod rationes Mercenarij, quas facit aduersus hanc formã totius, & materiam totius, nullius sunt momenti, licet nec Sarnanus aduersarius eius rectè mentem Scoti perceperit, vt ex dictis patet. Concedimus enim nos quòd Arist. appellat formam partis, ꝙ quid est, & ipsam definit dicens quod est, quod quid est, sed non propter hoc vult dicere quòd ipsa secundum sit ꝙ quid est, sed quod est, constitutiua, & formatiua quòd quid est, & essentię rei compositæ, ita quòd ipsa est principalis, sed hoc non potest efficere sine materia, quæ ipsam associatur vt pars, vt docet ipsemet Aristoteles in 1. Phys. & 7. Metaph. & vbique. Quòd confirmatur, quia in 7 Metaph. tex. 10. & inde declarans Aristot. ex professò quòd quid est, per quòd quid est non accipit amplius solùm formam, sed essentiam compositi materialis, vt nunc in præcedenti capite declarauimus. Sed contra,

Obiectio. In definitionibus non sumitur denominatio à præstantiori, sed definitur res vt est simpliciter, ideò cum Aristoteles definiat formam esse quòd quid est dicendum est,

Solutio. formam esse quòd quid est simpliciter. Respondetur quòd cum Aristot. reperitur varius in dictis de aliqua re dēt exponi iuxta sua principia, & suam doctrinam, & conciliari, ideò cum alibi, vt ostendimus in 7. Metaphy. dicat ꝙ, quòd quid est est essentia rei quæ explicatur per definitionem, & alibi vt in citatis locis dicat formã esse ꝙ quid est, cõciliandus est, ꝙ forma est ꝙ quid est effectiuè, non totaliter, essentia verò totaliter. Ad argumentum autē dico, ꝙ diffinitio non est recta, cum in ea est æquiuocatio, vel nõ explicatur rei essentia, at in proposita definitione ostendendo ꝙ forma est ꝙ quid est rei non est æquiuocatio, & explicatur essentia formæ, quia forma est perfectio, & essentia rei, at non totaliter, sed principaliter, ideò est recta: ēt Aristot. in definitione motus ait, quòd motus est actus entis, nec tñ motus est propriè actus, sed actus imperfectus, & tñ non dicimus quòd definitio illa, sit malè assignata sed exponimus, & declaramus, Ita in proposito. Neq; alia ratio nobis

Ad secundã. obest, quæ dicit ꝙ tota quidditas rei est illud quod rem ipsam constituit, quia hæc ꝓpositio est falsa, licet enim forma sit ꝙ quid est rei principaliter, nõ tñ est tota quidditas rei. Rationes verò quas facit contra materiã totius nihil obsunt, quia laborant in æquiuoco, etiam appellat ipse materiam totius differentiam indiuidualem, vti alij multi Scotistæ, sed hoc esse falsum ostensum est, & quomodo loci Aristotelis intelligendi sint exposuimus in Theoremate de principio indiuiduationis. Ad auctoritates pro hac secunda opinione cap. 3. adductas, possemus vltrò concedere (quia etiam secundum ipsos concludunt formam appellari quidditatem) quod nos quoque admittimus, non tamen propter hoc sequitur quod solùm forma appelletur quod quid est, & quidditas rei ab Aristo. sed multis alijs in locis appellat essentiam rei, & substantiam compositi quod quid est, & nos dicimus hanc secundam appellationem esse magis propriam, vt ostendimus, tamen ordinatim respondeo ad omnes. Ad primam dico quod in illo 9. text. *Ad primam.* tertij de anima loquitur de singulari, & vniuersali, & sic per esse carnis non intelligit formam solam, sed essentiam carnis, per carnem singulare ipsius essentiæ carnis, vt exponemus infra in proprio Theoremate de hoc. Ad illud de 7. Metaphysi. concedo quidem quod diuisit substantiam in materiam formam, & compositum, & text. 9. dicit dimittendum esse compositum, & agendum de forma, & quod postea tex. 10. ait agendum esse de quod quid est, sed est bene textus considerandus, quia interpo.iit quædam verba in quibus manifestat se omninò non habere pro eodem formam, & quod quid est; Nam postquam dixit agendum esse de forma, subiungit hæc verba. Confitentur autem substantias esse sensibilium quidem, quare in his quęrendum prius, quoniam autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiam, & quorum vnum esse quod quid erat esse, speculandum est de ipso, hæc Aristo. Modò si Arist. pro eodem haberet omnino formã, & quod quid est, debebat statim cum dixit agendum esse de forma, incipere tractationem de quod quid est, tamen hoc nõ facit, immò adducit aliam diuisionem supra allatã tex. 7. q̃d substantia quatuor mo-

dis

dis dr̃ vno mõ,& maxime ꝙ qd erat eẽ. Secundo mõ vniuersale. Tertio modo Genus. Quartò mõ subiectum,& dicit se velle agere de substãtia,q̃ est, ꝙ quid est; signũ est ergo quod non est idem oĩno forma,& quòd quid est,& Quid cõfirmatur, quia incipiẽs tractationem de quòd quid est in textu 11.& sequentibus assignat quæ sint prædicata quòd quid est, & quorum sit quòd quid est, ex quibus locis vt diximus, clarè concipitur quod loquitur de quod quid est,quòd explicatur per definitionem quæ est essentia, & natura rei compositæ, non autem formę tantum,& reuera hic est scopus Aristot.ibi,disputat enim contra Platonem,vterq; autẽ dicebat quòd qd est idest essentiã rei esse maximã substantiã. Præterea Aristo.prius logicè, deinde Metaph. agit de ipso quod qd est,& ostendit quod ex prædicatis per se fit,& quod competit solũ speciei substantiæ propriæ,deinde vlterius tex.11.& 22.ostendit ꝙ non est separatũ à substantia corruptibili, quia tunc illa non esset,q̃a hẽt esse per ꝙ qd est;quòd si illud esset separatũ,ab ea, iã illa nõ esset,neq; similiter esset intelligibilis,quia est intelligibilis per quòd quid est, & per essentiam,ꝙ si illud est separatum ab ea,sequitur ꝙ non possit cognosci,& concludit sic contra Platonem,ꝙ illæ Ideæ separatæ non possunt esse constitutiuæ essentiæ substantiæ materialis,& ꝙ sunt superfluæ,sed ꝙ essentia taliũ substantiarum materialium constituitur à forma quæ est idem realiter cum illis.

Ad auctoritatem de 8.Meta.Resp.ꝙ posset exponi de forma toti⁹,potest ẽt exponi de forma partis eo mõ quo supra dictũ est.

Ad auctoritatẽ de 2.Phy.tex.28. q̃ eadẽ adducit̃ 5.Meta.c.de causa, cõcedo ꝙ partes definitionis sunt formæ, & ita materia quoq; pro vt est pars definitionis est forma q̃a est pars speciei,spẽs autẽ qñq, dr̃ forma ab Aris.nec obstat si qs dicat ergo materia erit pars formę,quia hoc non sequit̃, ait.n. Arist.5.Meta. tex.2. ꝙ forma est species & exẽplar,& ꝙ quid est rei, & ꝙ partes rationis sunt similiter species,& exemplar, dixit aũt ꝙ forma dr̃, ꝙ quid est , quia forma est cõstitutiua quidditatis,& ꝙ quid est,& essẽtiæ rei,q̃ essẽtia verè est spẽs, nõ quòd ipsa forma sit tota quidditas;materia ergo cũ sit pars essentiæ, & speciei rei materialis, quæ est forma totius,dr̃ pars ꝙ quid est, & forma nec tamen est pars formę partis quæ opponitur materiæ.

Ad exemplũ illud 6. Meta. illa ratio facit pro nobis,quia res sensibiles nõ possunt intelligi sine materia,exẽplũ autem nõ debet esse omnino simile, sed sufficit ꝙ sit simile,quo ad propositũ declarandum. Propositum autẽ Arist.ibi est, ꝙ forma rei materialis,non potest intelligi sine materia,vt similitas sine naso,& quo ad hoc solũ valet vt patet intuenti textum, & quò ad hoc facit pro nobis;Ad primam rationem respon sum est supra,cap.2. *Ad primam rationem.*

Ad secundam rationem dico , quòd originatiua quidditatum differentia prouenit à forma partis, non tamen sequitur propter hoc quòd ipsa sit tota quidditas.

Ad tertiam Respondetur, quòd etiã materia,vt est pars essentiæ habet rationem distinguendi,& ideò distinguit substantiã materialem ab æterna,& hæc distinctio sufficit,& sic potest dici actus vt est pars quidditatis.

THEOREMA XXVIIII.

In abstractis à materia idem est quod quid est cum illo cuius est;in conceptis vero cum materia quod quid est, est idem cum illo cuius est,sed non per se primo.

Declaratio, & dilucidatio huius propositionis. Cap.Vnicum

Extat auctoritas Arist.7.Met. tex.20. & 21.& 41. & alibi sæpe in quibus locis dicit,ꝙ in his quę sunt sine materia idem est,quòd quid est,cum illo cuius est , in conceptis verò cũ materia nõ est idẽ ꝙ quid est cum eo,cuius est.Scotus autẽ eã declarat pluribus in locis,sed pcipuè 2.sen.dis.3.q.6. Respõdendo ad 5.q.in solutiõne 4.argumenti & 3.sent.d.22.q.1.deducendo ad oppositũ tertiã rationẽ aduersariorũ . Exponit ergo Scotus hanc propositionẽ hoc modo quòd quid ẽ,& quidditas potest cõparari ad duo s.ad naturã,& indiuiduũ;nã & natura specifica dr̃ habere quidditatem,& essentiam, similiter indiuiduũ talis naturæ specificæ dr̃ habe-

habere quidditatem, & essentiam, si quidditas itaq; comparetur ad naturam specificã, quòd quid est, & quidditas est idem cum illa natura per se primò, & hoc tam in natura abstracta, quam in natura coniuncta materiæ, ratio huius est quia huic cōpetit primò, & per se talis quidditas, & essentia, quæ per definitionem explicat, si verò cōparetur individuo, vel supposito, tunc quid ditas, & ꝙ quid est, nō est idē illi primò; sed per se secundò, quia supposito cōpetit quidem ꝙ quid est, & essentia, sed non primò, sed primo suæ naturæ specificæ, deinde sibi, immò sibi inest quia includitur in natura specifica illa communi, qm̄ autē substantiç abstractæ non differunt numero, sed vnicum indiuiduum vnicam speciem cōstituit in illis absolutè. Dicit Aristoteles quod idē est quod quid est, & illud cuius est. In coniunctis verò cum materia, quia indiuiduū differt à specie per illam ultimam realitatem formæ, vt diximus in materia de indiuiduatione, ait quòd quod quid est non est idem cū illo cuius est. Intelligendo per id cuius est, non naturam specificam, sed suppositum, cui non primò, sed secūdò, competit talis essentia, & ꝙ q̄d est; adeò q̄d vult dicere q̄d in suppositis naturæ materiatæ non idē q̄d q̄d est, & ipsum indiuiduum, nō quia re vera nō sint idē per se, sed quia non est idem primò, sed secundo quia est idem primo cum natura specifica, deinde secundo cum indiuiduo. Hoc eodem modo est exponenda Auctoritas illa de tertio de Anima tex. 9. vbi dicitur quod aliud est magnitudo, & magnitudinis esse, sed non in omnibus, sed in quibusdam idem est caro, & carnis esse. Nam Aristoteles per magnitudinis esse intelligit naturam, & essentiam rei materialis, per magnitudinem verò singulare, & indiuiduū illius naturę, in aliquibus igitur ait esse idem natura, & quidditas, & indiuiduum illius naturę, scilicet in abstractis. In alijs verò scilicet in non separatis à materia aliud est essentia, & natura specifica ab indiuiduo, quia indiuiduū distinguitur à natura per differentiam indiuidualē.

Non vult autem dicere, quòd in coniunctis cum materia non sit idem, quod quid est, & essentia cū indiuiduo naturę per se, sed vult dicere q̄d licèt sit idem per se, nō tñ est idē p se 1. sed p se secūdo vt diximus,

Ratio autem huius expositionis esse potest quia iam Arist. 7. Meth. tex. 20. & alibi disputans cōtra Platonem probauit quòd, quod quid est, idest essentia, & natura rei materialis, est idem cum indiuiduo rei materialis, neque est separata ab illo, vti volebat Plato, dicebat. n. Plato quòd quidditas, & essentia harum rerum naturalium erant illæ Ideæ separatæ æternæ.

Hoc autem confutat Aristoteles tum q̄a si illæ Ideę sint essentia, & quidditas harum rerum sensibilium, istæ res sensibiles non erūt entitates, q̄a oē ens est ens per suam essentiam, ergo si illæ Ideæ sunt separatæ ab his sensibilibus, quomodo possunt esse essētia harum rerum sensibilium? similiter de his rebus non esset scientia, quia scientia est cognitio essentiæ rei, si autem essentia istarum rerum sensibilium esset separata ab his rebus, qui cognosceret essentias illas, non cognosceret res illas materiales cū hæ ab istis seiunctim, & omninò separatæ essent. Propter has rationes concludit Aristoteles, ꝙ, quod quid est, & essentia est idē cum illo cuius est etiam in his materialib: ideò cum dicit in his distingui quod quid est ab illo cuius est, intelligi debet, ꝙ nō est idem per se primo, sed per se secundo, vt dictum est. Ex his, & ex dictis in superioribus apparet, quòd ea, quæ dicit Zimara Theoremate 39. contra expositionē allatā à Scoto de hac ꝓpositione, nullius sunt valoris.

THEOREMA XXX.

In materia nō sunt dimensiones intermina ta.

Positio Auerrois. Cap. I.

DE mente Auerrois in præsenti materia est contentio inter Auerroistas, quidam vt Achilinus lib. 1. de elementis dubbio 17. & Zabarella in 2. lib. de materia cap. 8. dicunt existimasse Auerroem in tex. 63. 1. Phy. & in 1. capit. de substantia orbis, & alibi, quòd materia prima ante receptionem formæ sit quanta, & habet tres dimensiones scilicet longitudinē, latitudinem, & profunditatem, quæ tamen dimensiones sunt interminatæ, sine Achilli. Zabarella.

sine

sine determinatis terminis, & limitib. sed adueniente postea forma ipsa præfigit limites quantitati materiæ, & sic dimensiones prius interminatas terminat.

Econuerso Scotus, D. Thomas, & alij Latini sustinent quòd materia prima ante aduentum formæ non sit quanta, ac nullas habeat dimensiones, vel interminatas, vel terminatas, sed quod quātitas insequatur substantiam completam, & perfectam, quæ est substantia composita sicuti faciunt alia accidentia. Pro Auerroe sūt multæ rationes, sed istæ præcipuè. Arguit Zabarella in libris de philosophia naturali libro 2. de materia prima cap. octauo. Primo si quantitas non est generabilis, ergo æterna, at sola materia est æterna, ergo quātitas solùm est in prima materia: Antecedens quòd quantitas sit ingenerabilis probatur, quia nō habet generans, nō enim potest generari à forma, neque à quātitate neque à qualitate, ergo, non à forma, quia forma, non est quātа, & quod non est quantum, non potest producere quantum, forma autem de se est indiuisiblis vt forma, alioquin anima intellectiua, quæ forma esset diuisibilis non a quātitate, quia quantitas non agit, nō à qualitate, quia est posterior ea. Secundo si materia prima per se non esset quanta, quòd cōstat ex materia, & forma non esset quantum, consequens falsum apparet, cōsequētia probatur per duo fundamenta primum habetur 5. Methaphy. tex. 18. Vbi Philosophus ait diuisibilitatem esse propriam quātitatis, & aliarum rerum per ipsam, Secundum Philosophus 6. Phisicorū. textu 2. ait, quantum neque diuiduum fieri ex pluribus indiuiduis, & non quantis, tunc sic materia non est diuidua, neque forma, ergo neque quod constat ex materia, & forma, quia nemo dat quòd non habet, neque valet si quis dicat quantitatē sequi ad substantiam compositā, quoniam aduersatetur hæc responsio Philosopho, tūc enim sequeretur quòd ex non quanto fieret quantū. Tertio si quātitas interiret haberet contrariū, quia omne quod interit interimitur à suo cōtrario, & quantitati nihil est cōtrarium ex Aristotele in prædicamētis, ergo. Quarto ex ipso sensu, quia videmus quòd quādo ex aqua generatur aer, quantitas aquæ nō perit, sed crescit, & fit maior moles, ad terminos n. ampliores se extendit. Quinto materia non potest retinere existentiam sine quātitate, sed sic est, quòd materia est per se existens, non autem per formam, & maximè per Scotum ergo est per se quanta, habet has dimēsiones interminatas. Sexto forma non dat materiæ esse subiectū, sed supponit illā esse subiectum, ergo supponit etiam materiā habere id per quòd est subiectū, sed est subiectum per quantitatem, non enim habet materia partes distinctas citra quātitatem, & sic nō potest esse subiectum diuersarum formarum citra quantitatem, ergo in materia datur quantitas præcedens formam. Septimo si quātitas insit composito tāquam in subiecto non autē materiæ, sequitur hoc absurdum quòd forma substantialis sit subiectum quātitatis, & sic anima rationalis, quæ est diuisibilis erit subiectum quantitatis, est autem impossibile, quòd aliquid sit subiectum quātitatis, & nō sit quātum, ad sunt multæ rationes, sed hæ sūt potissimæ.

Margin notes: Zab. pro Auerroe Primo. — Secūdo. — Tertio. — Quarto. — Quinto. — Sexto. — Septimo.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis & allata reijcitur Caput. 2.

Scotus 2. sent. di. 3. q. 4. in impugnatione opinionis Gotofredi, & Ægidij via 2. 3. & 4. & in solutione rationū pro opinione, quæ sustinebat quantitatem esse principiū indiuiduationis apertè negat in materia prima hanc quantitatem interminatam, & quod hæc sit mēs eius cōspicitur, quia probat, quòd quantitas, quæ est accidens est posterior substantia & nedum substātia, quæ est materia, vel forma, sed substantia, quæ est compositum ex toto prædicamento substātiæ, & loquitur nedum de quantitate terminata, sed etiam de interminata, vt patet ex tertia via, & ex solutione ad cōfirmationē pro secūda ratione Gottofredi in calce. n. apertè reijcit rationes Auerrois, & quo ad hoc ait se esse cū Ægidio, quòd nullum accidens ante formā, vel post corruptionem formę possit remanere in materia, quòd est contra Auerroē, qui dicebat quantitatē eandē numero. s. interminatā remanere in genito, & corrupto, & licèt Mauritius in margine dicat, Scotū illud dicere nō asserendo, tamen non est verū, vt conspicitur ex alijs locis: Errat etiam Antonius Andreas 4. Metaph. q. vltima d. 3. vbi videtur asserere, quòd quātitas

est mediũ præsuppositionis inter materiã, & formã, hoc.n. expressè cõfutat Scotus loco citato ad M. dicens, φ forma immediate, perficit materiam absque quantitate, vbi confutat illam propositionem, φ agens particulare nõ attingit ad subiectum materię, sed attingit illam præcisè in quantum est quãta, alibi etiam ex Scoto habemus idem, nam 2. sen. d. 12. q. 2. ad D. & 4. d. 11. q. 2. soluendo secundũ principale apertè asserit, φ materia per se, vt habet actũ entitatiuũ, si daretur per potentiã diuinam sine forma, nõ esset in loco circũscriptiuè, sed definitiuè, quẽadmodũ Angelus, Angelus aũt non est quantus, & ideò est in loco definitiuè, ergo mens Scoti fuit, φ materia prima per se considerata ante aduentum formæ non sit quanta, sed indiuisibilis, quantitas verò ad eã sequatur sicuti reliqua accidentia sequũtur ad substantiam perfectam. Pro hac opinione arguitur ex Scoto vbi supra; primo sic, substantia præcedit accidens ex Aristo. 7. Metaphy. tex. 4. ubi ait qđ substantia est prior accidente natura, tẽpore, & cognitione, ergo quãtitas non potest præcedere formam substantialẽ, & sic quantitas interminata non potest esse in materia prima ante aduẽtum formæ substantialis: Ad hoc argumẽtũ respõdet Zabarella loco supra citato ca. 9. & exponit auctoritatem illam Aristo. & inquit eum Zimara Theoremate 9. qñ Aristoteles ait, quod substãtia est prior accidentibus tempore, natura, & cognitione, pro substantia debemus intelligere substantiam in communi præcedere proprium accidens, quælibet.n. substantia communiter præcedit omne accidens proprium, cum verò dicit tempore, natura, & cognitione, nõ est legendus textus coniunctiuè, ita quod intelligamus, quòd quælibet substantia debet præcedere suum accidens his omnibus modis, & ita est q̃ñ substantia non præcedit accidens proprium tempore, vt homo risibile: sed est intelligendus sic; qđ Aristo. dicit substantiam præcedere accidens, modi aũt quibus præcedit sunt isti s. tpe, & natura, & cognitione, sed non oĩb. simul, sed modo vno, mõ alio, vt in accidẽte proprio, substantia præcedit solum natura, & cognitione, non tpe, in alijs verò accidentib. tpe, & natura; & ita ad argumentum, substantia præcedit accidens, intelligitur φ quælibet substantia præcedit suũ propriũ accidẽs, & ita substantia cõposita præcedit dimẽsiones terminatas, quia q̃titas terminata est propriũ accidẽs substãtiæ cõpositæ, materia verò interminatas, quia interminata est accidens propriũ materię in se, sic.n. q̃libet substãtia dẽt præcedere propriũ accidens, & non accidentia aliarum substantiarũ, nã substãtia hominis præcedere accidentia hominis debet, nõ accidentia cęli; non est ergo incõueniens, φ aliquod accidens præcedat substantiam compositam, quia Arist. non dicit, quòd omnis substantia dẽat p̃cedere quodlibet accidens, etiã alterius substantiæ, sed solùm, φ quælibet substantia præcedit proprium accidens, & hoc modo soluitur hæc ratio Scoti, immò subdũt aduersarij, quod ibi Arist. loquitur solum de substantia composita, cuius accidẽtia existunt, & ideo non licet arguere de materia, cuius accidẽtia, vt est quantitas interminata non existunt.

Sed hæc solutio nulla est, & optimè confutatur per ea, quę dicit Scotus loco citato, clarũ est.n. inspicienti diligenter tex. Arist. quod ibi loquitur de substantia secundum quod est vnũ eorum, quæ diuidunt ens, ita quod vult φ substantia sm suam totam coordinationẽ sit prior accidentib. & qđ ideo debemus prius habere cognitionẽ de substantia a qua pendet cognitio accidentium, quæ illi inhærent, & inexistunt, ergo ex intentione Arist. in hac coordinatione nõ dẽt misceri accidens, ita quod sit aliqua substãtia prior accidente, & aliquod accidẽs prius substantia, quia tunc non præcederet tota substãtia omnia accidentia, sed illæ coordinationes essent permixtæ. Hæc expositio cõfirmatur ex cõtinuatione primi textus cũ sequentib. diuidit.n. primo ens, dicens, qđ multis modis dicitur, nam quandoque significat quod est, quandoque quale, & quantum, & subdit quod substantia est prior omnib. his modis, & probat, qđ substantia sit prior primitate prædicationis, & primitate causalitatis accidentibus, hoc autem verificatur de tota coordinatione substantiæ, & in tex. 5. determinat, qđ vult prius agere de substantia, quia ex eius cognitione uenimus in cognitionem accidentium, ergo de tota coordinatione substantię intelligit: Prætererea substantia præcedit accidens, ergo prima substantia debet præcedere

cedere primum accidens, sed prima substantia est substantia composita, ergo substantia composita debet præcedere quodcunq; accidens, ita quod ante primam substantiam, nullum omnino potest esse accidens. Quod si quis dicat substantia composita est prima substantia completa, sed materia est prima substantia incompleta. Contra hæc substantia incompleta per se manens distincta a forma non datur in rerum natura, ergo nec seiuncta a substantia completa, ergo non potest se sola materia præcedere accidens, non ergo dari possunt hæ dimensiones interminatæ præcedentes formā in materia; Quòd vero dicit, qd substantia non præcedit omne accidens tempore, in proprio quæsito discutiam.

Prætereasequeretur qd forma substātialis penderet ab accidentib. quia prior messet materiæ quantitas, q̄ forma substantialis, nec forma substantialis posset dare esse sine quantitate, ergo nō accidens a substantia, sed substantia ab accidente penderet, & tñ Arist. 7. tex. ait, qd forma est prior materia, & cōposito, qd non potest intelligi nisi de perfectionis prioritate, quia ipsa dat pfectionē materiæ, ergo non pendet a quantitate. Item substantia prima, quæ est præcipua substantia non haberet suū esse præcisè a substantia, sed penderet in essendo ab accidentib. quia ab illa quantitate interminata, ergo. Quod si quis diceret est prior in essendo nō in diuisibilitate, hęc respōsio tollit dimensiones interminatas præcedere formam in materia, & hoc est quod volo.

Secūda. Secundum argumentū principale sic potest formari, materia se sola non existit existentia singulari, at nihil potest esse subiectum accidentis nisi existat existentia singulari, ergo materia se solā non potest esse subiectum accidentis, & ita non dimensionis interminatæ, quia est accidens. Pro intelligētia istius rationis notandū est, quòd existentia est duplex, alia est existentia simplex, & alia est existentia singularis. Existētia simplex est habere esse extra suas causas, ita quòd sit in rerum natura, & hoc pacto materia prima hēt existentiam se sola, quia est pars compositi, forma quoq; habet existentiam hoc modo, quia & ipsa est pars compositi. Verùm hæc existentia non est sufficiens ad hoc vt sit subiectum accidentium, quia sic est ens incompletum, non potest autem ens esse subiectum alterius entis diuisi genere, & in suo genere completi antequam in se ipso sit completū, & perfectū alioquin etiam forma sine materia posset operari, quia est ens per se existens distinctum à materia, licèt actu nunquam reperiatur sine materia, sicut nec materia, reperitur sine forma. Alio modo consideratur, vt est singularis existentia, & hoc modo quod existit est capax accidētiū, modo materia prima se sola, & sine forma non existit hac existentia particulari, q̄ est subsistētia vt patet, ergo nō potest recipere in se accidentia, & ita nec quantitatem. Zabarella dicit, quòd hoc est verum de accidentibus terminatis non interminatis, nam ens potestate potest esse subiectū accidentis interminati; Contra quæro quomodo potest aliquid subijci accidēti; & sustentare accidens, si illud sustentans non subsistat actu, pfectò hoc est īpossibile, ergo si materia prima nō subsistit actu, profectò non potest esse subiectū, at materia p se sola actu non subsistit sine forma in rerū natura, licèt enim habeat actum entitatiuū p se, non tamen sequitur quòd reperiatur in natura sine forma, non est autē subiectum accidentis, vt habet actum entitatiuū quia cum hoc actu solo nō reperitur, licèt per Dei potentiam absolutam posset reperiri, sed est subiectum accidentium eo modo, quo ipsa reperitur in rerum natura; hoc modo autē reperitur solum sub actu formali, & in substantia completa, quod est compositum, ergo materia p se non potest esse subiectum accidentis, & multo magis valet contra Zabarellam, quia tenet quod materia in se est pura potentia non habens existentiam, ergo non potest esse subiectum accidentis. Si quis. n. diceret, quod tosa, quæ est in spinis in virtute est subiectum albedinis, diceret expressum mendaciū, si ergo materia solū habet esse in suis causis. & non extra, quia non existit, non pōt esse subiectū quantitatis interminatę. *Respōsio Zabarella.* *Reijcitur.*

Solutio rationum aduersariorum. Cap. III.

Ad Secūdum. Ad argumenta Zabarellæ, ad secundum quod habet aliquam difficultatem dico, quòd diuiduum non fieri ex in-

di-

diuiduis potest intelligi duob. modis, vno modo ex additione ita quod addēdo indiui dua simul non potest fieri aliquod diuiduū, & hoc intendit Arist. ibi, quia ostendit, q̄d linea, quæ est diuidua non potest constare ex punctis, quę sunt in diuidua, alio modo diuiduum potest fieri ex indiuiduis origina tiuè, & consecutiuè, & hoc modo diuiduū potest fieri ex indiuiduis, & sic quātitas in sequitur substantiam compositā, sicuti etiā alia accidētia, vel dicas, quòd materia virtualiter est quanta non actu, sicuti neque materia est qualis actu, nec relatiua, sed virtualiter solùm, vndè cum est completa per formam statim consurgunt accidentia, scilicet quantitas, qualitas, & alia quæ pro pterea dicuntur procedere à substantia vt à causa pullulatiua. Cum dicebatur nemo dat quod non hēt, dico quod habet virtualiter, nō formaliter. Hæc distictio soluit multas obiectiones, vel dicas sic, ꝙ sicuti agēs pōt generare substantiam de nō substantia, ita potest generare quantum de non quanto, quia potest generare substātiam ad quā eō sequitur quantitas, quæ est passio quantitatis compositæ. Porrò verū est, quod de eo, quòd nullo pacto est quantū agēs naturale non potest generare quantum sicuti nec de eo quòd nihil penitus est non potest generare substantiā, sed solum Deus, sed de eo quod est res aliquo modo quāta, & fuit corruptum potest generare aliud quantū, quia generat aliud ens quod est quātū alia quātitate, & hæc sumitur ex Scoto vbi supra.

Ad primum, & tertium. Ad primum, & tertium dico, quod quantitas per se non interit, sed ad interitū subiecti, sicuti nec color, nec alia accidētia in genere corrumpuntur, sed numero. ꝙ autē corrumpit subiectum corrumpit quoque quantitatem consequenter.

Ad quartum. Ad quartum, & ad similia, dico ꝙ quando non remanet substantia, neque eadē accidentia remanent, sed generans, quod producit nouam substantiam, producit quoq; noua accidentia consequentia istam substantiam.

Ad quintum. Ad quintum negatur quod materia non possit existere sine quantitate, quia existentia, est passio entis realis, vt diximus in Theoremate de actu entitatiuo materiæ, materia autem per se sine forma, & quouis accidente est ens reale, & substantia ideò per se habet existentiam, licèt non habeat quantitatem.

Ad sextum. Ad sextū negatur, quod materia sit subiectum per quantitatem, ad probationem dico ꝙ materia habet partes substantiales citra quantitatem, & sic potest esse subiectum diuersarum formarum substantialiū sine quantitate.

Ad septimum. Ad septimum negatur consequentia, ad probationem dico, quod forma nō est subiectum quantitatis, sed compositum, quod resultat ex materia, & forma, & illa tertia entitas est subiectum quantitatis, sicut & aliorum accidentium; quod autem forma sit subiectum quantitatis hoc modo non est inconueniens.

Opinio Buccaferrei reijcitur. Cap. IIII.

LVdouicus Buccaferreus vir doctissimus in primo de generatione tex. 24. in dubitationibus exponit alio modo mentem Auerrois circa has dimensiones, & ait ꝙ Auerroes non voluit intelligere ꝙ hæc trina dimensio quantitatis præcedat formam substantialem in composito, quia actus substantialis præcedit accidentalem, & vltra hoc materia nō existit sine forma, & sic non potest esse subiectum accidentis sine forma, sed intellexit ꝙ quantitas, quę est in rebus naturalibus est æterna, ac potest dici terminata, & interminata, & terminata vt est sub forma, vt exēpli gratia, quantitas, quæ est in corpore Sortis dr̄ terminata respectu formę Sortis, sed respectu aliarum formarū, quæ possunt aduenire illi materiæ, est interminata, quia illæ formæ possunt exigere maiorē, vel minorē extensionē, & quantitatē, & ideo respectu illarum dr̄ interminata, adeòquod eadē s̄m rē est quantitas terminata, & interminata, differt solum quo ad terminationē, & interminationem, hæc autem quantitas non inhæret materiæ ante formam substantialē, sed post formam substantialem, hanc eandem sententiam videtur sequi Franciscus Piccolomineus 3. lib. de materia, cap. 10. quòd si hæc est opinio Auerrois, vt credo est recta, & consentit cum Scoto, & est optima, & verissima, sic enim quantitas in communi est ingenerabilis, & incorruptibilis, sed hæc quantitas, & illa est generabilis sicuti etiā *Franciscus Piccolomineus.*

ma-

materia in communi est ingenerabilis, sed hæc materia, & illa est generabilis, & corruptibilis, & quod hæc responsio consentiat cum Scoto patet ex responsione ad secundum argumentum adductum à Zabarella pro Auerroe.

THEOREMA XXXI.

Materia prima non est corpus de prædicamento substantiæ.

Positio Zabarellæ. Cap. I.

Zabarella libro secundo, de prima materia, c. 17. sustinet materiam primam esse de sui natura corpus, vbi notandum, quòd non vult, quòd sit corpus per aliquam formam corporeitatis existentis in ipsa, vt putauit Auicennas, contra quem supra disputatum est, quàm etiam vt falsam ipse reijcit, neque sustinet quod materia prima sit corpus secundum se, scilicet ipsamet trina dimensio, vt putauit Ioannes Grammatic', sed existimat materiam primam secũdum propriam naturam seclusa quacunque forma esse corpus de cathegoria substantiæ, & esse supremum genus vniuocum in ea, & vtitur multis rationibus, sed his præcipuè. *Prima rõ Zabarellæ.* Ab omnibus conceditur quòd corpus est supremum genus de cathegoria substantiæ, & quòd est vniuocum suis inferioribus quẽ admodum alia genera illius prædicamenti, at omne quod est vniuocum est vniuocum, quia habet aliquam naturam communem æque participatam à suis inferioribus propter quam est vniuocum, ergo corpus debet habere hanc naturam communem, quę participetur ab his inferioribus, vt animal est genus vniuocum, quia habet animam sensitiuam, quæ participatur æque ab omnibus animalibus. Tunc sic quæro quæ est hæc natura propter quam corpus est vniuocum cæteris corporibus caducis, vel est materia, vel est forma, vel nex' formæ cũ materia, vel accidẽs, accidẽs esse nõ põt, q̃a accidens non potest cõstituere substantiam, neque est forma, quia forma corporeitatis ab omnibus reprobatur, & ab ipso in eodẽ libro paulo supra, restat ergo, vt sit, vel nexus materiæ cum forma, vt existimarunt multi latini, vel materia solũ vt ipse, at nexus non potest esse hęc ratio corporis, ergo materia, antecedens multis rationibus hoc comprobat. Primò ex componentibus incorporeis non potest constitui corporeũ, quia nemo dat, quod non habet, sed materia, & forma per Latinos sunt incorporea entia, ergo nexus eorum nõ potest esse causa corporeitatis. *Secundo* Secundo, ratio qua aliquid est vniuocum debet esse aliquod reale extra animam, vt animal est vniuocum cæteris animalibus per animam sensitiuam, quæ est ratio realis extra animam, tunc sic, hæc ratio propter quam aliquid est vniuocum non potest esse composita, quia si hoc esset maximè ratio speciei per quã species est vniuoca esset composita, quia species est compositior genere, attamen ratio speciei est simplex, vt ratio, qua homo est vniuocus est anima rationalis, ergo ratio qua corpus est vniuocum debet esse simplex, at nihil simplex datur præter materiã, & formam, ergo ratio vniuocationis corporis debet esse materia, vel forma, sed nõ est forma, q̃a vel esset forma gñalis, vel forma particularis, illa generalis esse non põt, quia ab omnibus refutatur, nec etiam illa particularis, quia illa nõ esset communis, & per consequens non esset vniuoca, vel cõstitueret corpus in cõmuni, sed constitueret hoc corpus particulare, & tunc nullum corpus vniuocum daretur, quòd est falsum, ergo materia erit ratio corporis, qua corpus est vniuocum, & sic ipsa erit corpus; *Tertio.* Tertiò, Arist. in primo de generatione tex tu 54. dixit materiam primam esse liberã ad oppositos actus veluti genus, ergo videtur ꝙ materia sit aliquod genus, at non est aliud, quam vt dictum. ergo. *Quarto* Quartò illud est primum corpus de cathegoria substantiæ via originis, à quo primo emanat corpus de genere quanti, & in quo primo inhæret, tanquam primum illius accidens, at prima materia est primum subiectum corporis de cathegoria quanti, quia emanat à prima materia, primo ergo ipsa materia prima est primũ corpus de cathegoria substãtiæ, Maior probatur, quia corpus de genere quanti non potest per se existere, sed necessariò prærequirit corpus de genere substantiæ cui inhæret per trinam dimensionem, substantia ergo est primum corpus

pus

pus cui inhæret quantitas scilicet trina dimensio, sed hæc substantia corporea est ipsa materia prima, ergo materia prima est corpus de genere substantiæ; hæc minor probata est in alia parte diffusè. Confirmatur quia nos ipso intellectu dum concipimus ipsam materiam primã absque forma, nõ possumus nõ concipere quandã molẽ in distinctã, cũ verò intelligimus formã intelligimus quoddã incorporeum, & indiuisibile, ergo patet ꝙ materia est corpus per se.

Quinto.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

Primo. HÆc opinio non est sustinenda, & contra ipsam ita argumentor; Corpus qđ ponitur in prędicamento substantiæ est cõpositum ex materia, & forma, at materia prima non est composita, ergo materia prima non est illud corpus; minor est euidẽs; Maior probatur, quia corpus de prædicamento substantiæ, est speeies generis generalissimi substantiæ diuiditur enim in corpoream, & incorpoream, & hæc differẽtia corporea constituit corpus, at omnis spẽs est cõposita, & est substãtia cõposita, ergo. Ad hanc rationem responderent ꝙ est falsum ꝙ substantia sit genus generalissimum vniuocum, nam ait ipse cum Zimara, & Auerroe quòd supremum genus de cathegoria substantiæ vniuocum est corpus, & non substantiæ, & ideò est simplex, & sic congruè dicitur; Contra sic arguo pro nunc (de hoc enim erit particularis disputatio) si substantia non est genus vniuocum, hoc erit quia non est vna natura communis extra animam, quia hæc est ratio vniuoci, sed erit conceptus fictus tãtum ab intellectu, sed hoc est falsum, quia tũc distinctio quã facit Arist. in 5. Metaph. text. 14. entis in decem prædicamenta, & similiter in prædicamentis, c. 3. & 7. Met. tex. 1. non esset distinctio realis, neque inter res reales, sed inter entia rationis. Similiter distinctio substantiæ ab accidente nõ esset distinctio inter rem realem, & rem realem, sed inter ens rationis, & ens rationis. Præterea prioritas quã ait Aristoteles 7. Meta. tex. 4. & alibi esse inter substantiam, & accidens nõ esset prioritas realis, sed rationis, quia est inter ens reale, & ens rationis, & tandem dicere quòd substantia sit purum nomẽ æquiuocum est auferre omnem doctrinam Aristotelis quã tradidit de substãtia in communi, siquidẽ de æquiuocis non datur sciẽtia, quæ omnia quam sint absurda, ex se patet, vel ergo dicendũ quòd substãtia in communi vt cõtra distinguitur ab accidente & includit æternũ, & corruptibile est vna entitas realis communis, & sic potest esse genus vniuocũ, cũ hæc sit ratio vniuoci, vel omnia prædicta absurda admittẽda sunt. Secũdò, Item nomẽ æquiuocum non habet qđ quid est, substãtia ĩ cõmuni habet qđ quid est, quia contra distinguitur ab accidente, substantia enim est quæ per se stare potest, accidens verò qđ est in alio. Tertiò quãdo substantia diuiditur p corpoream, & incorporeã, certum est quòd substãtia quæ diuiditur est substantia completa, non pars substantiæ, quod patet dũ exemplificamus, dicimus.n. substãtia incorporea, vt intelligẽtiæ corporea, vt animalia, & plantæ & huiusmodi, ergo substantia corporea quæ est de prædicamento substãtiæ non est nec materia, nec forma. sed substantia completa, at substantia completa est cõposita ex materia, & forma, ergo sola materia non est hæc substãtia completa, & corporea. Quartò si materia prima per se esset corp⁹, quod est genus de prædicamento substantiæ, tũc cum corpus diuiditur in corpus animatũ, & inanimatum sola materia sic diuideretur, non forma, & hoc est falsum, quia & forma alia est anima, & alia non est anima, ex quo fit, quod corpus aliud est animatũ, & aliud inanimatum, cùm ergo diuiditur corpus aliud est animatum, & aliud inanimatum, diuiditur nedum materia sed materia, & forma, & sic substantia completa est quæ diuiditur, non ergo materia est tale corpus. Quinto quando diuiditur substãtia quod alia est corporea alia incorporea, si per corpoream intelligitur materia prima, sequitur quòd forma materialis cadat sub alio membro scilicet in corporea; materia enim realiter distinguitur a forma, tunc sic ex oppositis differentijs nõ fit vnũ per se, materia & forma sunt sub oppositis differentijs, ergo ex illis non fit vnũ per se, quod est absurdum. Sextò, itẽ quæ sunt diuersa genere, sunt etiam diuersa specie, & numero, & consequenter vnũ non potest constitui in esse per alterum; at species corporis

Secũdo. *Tertiò.* *Quartò.* *Quintò.* *Sexto.*

poris quod per ſe eſt materia, & ſpecies formæ ſunt diuerſæ genere, quia ſubſtantia diuiditur per corpoream, & incorporeã, materia eſt ſubſtantia corporea, forma autem eſt ſubſtantia incorporea, ergo ſpecies formæ non poſſunt conſtituere in eſſe ſpecies materiæ, & ſic non poteſt conſtituere in eſſe animal, nec hominem; ſed cum omnes iſtæ ſint ſpecies materiæ debent habere eſſe per materiam, non per formam. Hoc declaratur exẽplo. Corpus diuiditur per animatum, & inanimatũ, & certum eſt, quòd ſpecies corporis animati non cõſtituuntur in eſſe p ſpecies corporis inanimati, vt homo, qui eſt ſpecies corporis animati, ſiue animalis non conſtituitur in eſſe per lapidẽ, qui eſt ſpecies corporis inanimati. Ad propoſitum ſubſtantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, & corporea eſt materia & incorporea eſt forma, ergo ſpecies corporis non poterunt cõſtitui in eſſe per ſpecies formæ, qa ſunt diuerſa genere. Ad hanc rationem forſan reſponderent, quòd materia includit in ſe formas materiales potẽtia, nõ immateriales, vti genus cõtinet ſpecies. Cõtrarũe ſequeretur qđ hæc eſſet ꝑdicatio recta, & per ſe, aĩa eſt materia, ſicuti valet dicere homo eſt ſubſtantia, ſiue ſortes eſt animal, nã ſortes & alia inferiora includunt actu ſua ſupiora, & ideo ſua ſuperiora prædicantur de illis per ſe in recto, & ſic ſi materia eſſet genus, & contineret formas materiales, vt ſpecies ſub ſe potentia, poſſet prædicari de illis per ſe in recto, ꝙ tamen eſt falſum, vt patet inductione, non enim eſt vera ſenſitiua eſt materia, rationalis eſt materia. *Septimo* Septimo illud corpus de prædicamento ſubſtantiæ eſt genus, & conſequenter vniuerſale, tunc ſic, vniuerſale eſt quod abſtrahitur à ſingularibus, & ſingularibus completis, quia non datur ſingulare in ſubſtantia, niſi habeat materiam, & formam ſecundum omnes opiniones, ergo hoc vniuerſale non continet in ſe ſolã materiam, vel formam ſortis, ſed totum ſcilicet materiam, & formam. Idem dicendum eſt de alijs, ex hoc vlterius, ergo corpus de genere ſubſtantiæ eſt vniuerſale abſtractum a corpore animato, & inanimato, ergo per corpus intelligitur ibi nedum materia, ſed intelligitur materia, & forma. *Piccolomineus* Vltimo Franciſcus Piccolomineus libro de materia, cap. 6. omne corpus, vel eſt mathematicum, vel artificioſum, vel Phyſicum, at materia non eſt corpus mathematicum, nec artificioſum, vt patet, nec Phyſicum, quia illud eſt in loco per ſe, ſed materia per ſe nõ eſt in loco, ergo. Item cadit ſub ſenſu, quod repugnat materiæ.

Poſitio Scoti, & ſolutio rationum Zabarellæ. Cap. III.

Ex his quæ habet Scotus 6. Meta. quęſtione prima, vbi aſſignat ſufficientiã, & rationẽ ſufficientiæ ſcientiarũ ſpeculatiuarũ, & alibi paſſim, ex eius doctrina elicitur Scotum exiſtimaſſe corpus quod ponitur in cathegoria ſubſtantiæ eſſe ſubſtantiã compoſitam, ſuſtinet. n. ꝙ ſubſtantia, q̃ eſt genus generaliſſimum ſit vniuocum, & quod diuidatur prima diuiſione in ſubſtantiã incorpoream, & corporeã, incorporea ptinet ad Metaphyſicũ, Corporea duobus modis conſiderari põt, vel vt eſt quanta & ſic pertinet ad Mathematicũ qui conſiderat purã quantitatẽ ſubſtantiæ. Alio modo poteſt conſiderari, vt habet principiũ motus, & ſic ptinet ad Phyſicũ: ex hac diuiſione habet, ꝙ dum ſubſtãtia diuiditur in ſubſtantiã corpoream, ſubſtãtia corporea eſt vna ſpecies ſubſtantiæ, ſicuti & ſubſtantia incorporea eſt alia ſpecies ſubſtantię, & cõſequenter, quod corpus illud non eſt quid ſimplex, ſed compoſitum ſiquidem eſt compoſitum ex realitate generis, .ſ. ſubſtãtiæ, & illius differentiæ corporeæ, vbi eſt notãdum quod per differentiam corporeã non debemus hic intelligere quantitatem, quæ eſt accidens, quia ſubſtantia non conſtituitur in eſſe per accidens aliquod, ſed intelligere debemus aptitudinẽ illam, quæ eſt in ſubſtantia ad recipiendam quantitatem, q̃ neſcimus alio nomine vocare, niſi per nomẽ corporeitatis: hæc. n. ſubſtantia caduca differt ab illa æterna; quia hęc eſt materiata; & apta nata recipere hæc accidentia, vt quantitatem, qualitatẽ, &c. Sed illa æterna nequaquã, & hæc ſñia confirmatur ex his rationibus, quibus opinionẽ Zabarellæ cõfutauimus, poſſumus etiam cõfirmare hãc noſtram ſententiam, ꝙ Ariſtote. diuidit 7. tex. 7. Met. & alibi ſæpe ſubſtantiã hãc corpoream in materiã, formam, & cõpoſitũ,

& ſi

& si hæc est bona diuisio, mēbra non debēt coincidere ; modo in hac diuisione videmus, ꝙ materia est vnum ex membris diuisis, nō aūt est illud quod diuiditur, at si materia esset genus, & illud corpus, quod est genus esset id, ꝙ diuiditur, non aūt alterū membrum illorum, quæ diuiduntur, vñ ex hac diuisione habemus duo; pŕimum quod materia non est genus vniuocum quod est corpus de cathegoria substantiæ, vt dictū est. Secundo quòd dato ꝙ esset, non posset continere sub se formam, neque compositum, vt partes subiectiuas, quod tamē esset necessarium, quia hæc contra distinguuntur à materia, nullum autem oppositum continet suum oppositum sub se tanquam speciem; Insuper si substantia nō sit genus vniuocum, hæc duo scilicet forma, & compositum non habebunt genus vniuocum supra se, & sic erunt generalissima; q̄ omnia quam sint absurda ex se patet.

Ad rationes Zabarellæ respondetur.
Cap. IIII.

Ad primum. Concedo quod corpus est genus vniuocum de prædicamento substantiæ, licèt non sit supremum; & est vniuocum per aliquam naturam, & rationem participatā ab inferioribus, sed hæc non est materia, neque nexus materiæ, neque accidens, sed illa differentia, qua constituitur in esse distincto ab intelligentijs, quæ circumscribitur per corporeum, quam nominare proprio nomine nescimus, vt infra hic dicit.

Ad secundum. Cum dicitur forma est indiuisibilis, ergo non potest esse causa, ꝙ aliqua substantia sit corporea, siue capax corporeitatis. Respondetur, quòd licèt actu sit indiuisibilis, in se tamen continet uirtualiter rationem diuisibilitatis scilicet quantitatem sicuti & alia accidentia, per hoc ad primum, & secundum.

Ad tertium. Ad tertium dico, quod Aristoteles ibi dixit materiam esse veluti genus, non tamen dixit esse genus; ideo solum infert, ꝙ est similis generi in hoc tm̄ ꝙ genus est indifferens ad oppositas differentias, vt ad rationale, & irrationale, ita materia de se est indifferens ad hominem, & ad non hominē, scilicet brutum, loquendo de materia prima in prima notione.

Ad quartum. Ad quartum in alio quæsito ostēsum est esse falsam minorem.

Ad quintum. Ad vltimum dico, quòd non est mirum ꝙ non possimus intelligere materiam nisi sub quadam mole, quia hoc euenit ꝓpter phantasmata quæ sunt in phantasia, quæ solum sunt corporea, & quia oportet intelligentem phantasmata speculari, ideò oia imaginamur cum corpore, etiam Deum, & Angelos, vnde pinguntur; ita de materia euenit, non tñ est corporea, sicuti nec Deus.

THEOREMA XXXII.

Esse existentiæ actualis non distinguitur realiter ab essentia.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Caput I.

Apertè Scotus pluribus in locis asserit esse idem realiter essentiam rei, & ipsius esse actualis existentiæ, & præcipuè 4. sent. d. 13. q. 1. ar. 3. circa mediū soluēdo quoddam argumentum, & secundo, dist. 16. q. 1. soluendo rationes pro D Thoma, circa finem, sed ex professo primo sent. d. 36. q. 1. contra Henricum qui volebat quod creaturæ ab æterno haberent in Deo esse essentiæ licet non haberent esse actualis existentiæ, in tempore postea volebat quòd reciperēt esse actualis existentiæ. Scotus autē ostendit quòd hoc est impossibile, quia hæc positio auferret creationem, & alijs multis medijs theologicis eandem impugnat. Vnde concludit Scotus quòd creatura tunc recipit esse reale cum recipit actualem existentiam per creationem, esse autem quòd habet in Deo ab æterno est esse cognitum, q̄d nihil est entitatis creaturæ, sed realiter est solum ipsamet scientia Dei, hic tamen nō adducit nisi rationes Theologicas. Item 4. d. 3. q. 3. & d. 1. q. 2. in corpore quæstionis. Item 3. sent. dist. 6. q. 1. idem apertè asserit, vbi probat quòd in Christo sunt plura esse existentiæ, & licet argumenta illa directè non probent, quòd nō est aliud essentia ab esse actualis existentię, sed quòd natura humana in Christo habet proprium esse existentiæ

stentiæ distinctum realiter ab esse existentiæ increatæ naturæ diuinæ, & illæ rationes sunt theologicæ, tamen ex his quæ ibi dicit facile elicitur esse idem essentiam, & eius actualem existentiam, & possumus quoq; habere rationes ad probandum hoc ex varijs locis suæ doctrinæ, in theologia facillimè probatur ab ipso; in philosophia aũt rationes ex ipso venabimur nos. Possumus primo ex secundo sententiarum distinctio. prima, quæstio. 5. ita argumentari. Illa sunt idem realiter quorum vnum non potest esse sine altero absq; contradictione dummodo non sit inter illa essentialis dependentia, & impossibilitas proueniat ex causa interna non ab externa, sed essentia, & existentia actualis rei sic se habent ꝙ vna non potest esse sine altera sine contradictione, ergo sunt idem realiter. Maiori apposui illam particulam dummodo nõ sit essentialis dependẽtia, quia substantia, & accidens sunt distincta realiter, & tamẽ vnum non potest esse sine altero, quia accidens essentialiter dependet à substãtia, sed in his est manifesta distinctio, apposui q̃d impossibilitas proueniat intrinsecus, quia quãdoque licèt distincta sint realiter, vnũ non potest esse sine altero propter aliquod agens externum illa connectens adinuicẽ, vt cœlum, & motus eius; neque.n. cœlum potest esse sine motu, & tamen cœlum, & motus distinguuntur realiter; Maior autẽ sic declarata probatur, quia dato opposito duo prædicata contradictoria de eodem respectu eiusdem verificabuntur, nam accipiatur sorres, & Plato, si Plato sit sortes realiter, & tamen possit esse non existente sorte, ergo de sorte, & Platone, q ex hypothesi supponuntur esse vnam rem realiter, verificabuntur hæc duo prædicata contradictoria est & non est. Dicantur enim sortes, & Plato qui supponuntur esse vna res realiter. A. erit verũ dicere de. A. existente sorte. A. est; non existente Platone. A. non est, & sic de. A. in eodem tempore verificabuntur duo prædicata contradictoria, ꝙ est impossibile, ꝙ sint circa idem pater. q̃a sunt circa. A. tanquam circa subiectũ sunt de esse, & sunt in eodem tempore ex hypothesi, supponimus enim ꝙ Sortes, & Plato, sunt vna res realiter, & ꝙ pro eo tempore quo Sortes est, Plato non sit, hac via sæpe vsus est Philosophus ad ostendendum aliquod diuersificari realiter ab alio, vt secũdo Physicorum text. 67. & primo Physic. tex. 51. & inde probauit, quòd materia est aliud à forma, quia materia manet sub vtroque termino generationis, forma verò corrumpitur. In quarto Phys. tex. 34. & 7. Topicorum cap. 1. loco 16. & 12. Illati tex. 3. probauit locum distingui realiter à locato, quia idem locus manet sub diuersis locatis; Denique hæc propositio nõ potest negari nisi à proterue cõtra quẽ nõ est disputandum; Minor principalis probat, quia omnis essentia realis est aliquid habẽs esse præter opus intellectus alioquin non esset ens reale, sed rationis si per solum intellectum haberet esse; etiam essentia est aliquod ens extra suas causas, quia ꝙ hẽt esse tantum in suis causis in se nihil est, vt Rosa in hyeme nihil est reale, in se ergo essencia est aliqd realiter extra suas causas, & præter opus intellectus: sed tale ens est impossibile, quòd possit separari ab existẽtia absq; contradictione, quia implicat cõtradictionem, quod talis essentia sit essentia realis, & non existat, cum ergo sit impossibile esse extra suas causas, & non existere, & hæc impossibilitas non proueniat, ab aliqua causa externa; sed intrinsecus ab ipsamet essentia; sequitur quod esse essentiæ sit idem, quod esse existentiæ, & ipsamet existentia, neque in his est dependentia essentialis, quia illa inter quæ est depentia essentialis vnum habet rationem producentis, siue dantis esse, alterum verò effectus, at in proposito hoc esse non potest, quia si in his esset dependentia esse existentiæ dependeret ab essentia, & sic essentia daret illi esse, sed nihil dat quòd non habet, essentia per Aduersarios, non habet esse existentiæ, ergo non potest dare esse existentiæ ipsimet existentiæ. Præterea nihil põt esse causa productiua realiter nisi habeat esse reale, & existat extra suas cãs; Rosa.n. in spinis existens tẽpore hyemis non põt afficere olfactum, & ꝓducere odoramẽtũ. ergo essentia, vt est distincta ab existentia non potest esse causa existentiæ, & sic inter essentiam, & existentiam non potest esse essentialis dependentia, & hæc ratio valde concludit contra aduersarios, quia tenent quòd existentia sit accidens realiter distinctum

Prima ratio.

ctum ab essentia, vnde sequitur quòd essentia si est causa existentiæ, etiã est causa realis, necesse est quod habeat in se proprium esse, cum causa præcedat saltem natura effectum & sit aliud ens ab eo.

Neque illud esse actualis existentiæ potest esse essentia, quia iam ponitur effectus realis distinctus realiter ab essentia oportebit, ergo quòd essentia habeat aliud esse extra causas proprium absque esse existentiæ quòd in se est falsum, & etiam ab aduersarijs negatur.

Secunda ratio. Secundò principaliter impossibilitas q̃ aliquod vnum non possit esse sine altero prouenit, vel quia est idem illi realiter, vel quia sunt simul natura, vel quia est posterius illo, sed sic est quòd essentia non potest esse absque existentia, neque existentia est simul natura cum essentia, neq; essentia est posterior natura existentia, sed è conuerso, ergo hoc prouenit quia essentia, & existentia sunt vnum, & idem. Maior est clara nulla enim alia causa videtur posse assignari propter quam vnum non possit esse sine alio præter prędictas. Minor probatur quo ad primam partem, quia nõ est reperire essentiam realẽ absque reali existentia, quòd probatur quia implicat contradictionem. Quò ad secundam partem etiam probatur, quia existentia non est prior essentia neque simul natura, cum illa, sed si est aliud ab ea est posterior, vt dicunt aduersarij, & habẽt dicere, sed hoc dici non potest, quia tunc essentia posset esse sine existentia, quia oẽ prius potest absque cõtradictione esse sine suo posteriori, cũ prius nullo pacto depẽdeat à posteriori in esse, omne autẽ ens reale potest esse absq; eo quod est aliud ab eo & à quo nõ dependet in esse, neque hæc propositio negari potest nisi a proteruo, hoc autem est absurdum, quia implicat contradictionem dicere est essentia realis, & non est, si enim est ens reale, & extra suas causas, & extra intellectum non est intelligibile quomodo non habeat esse, ac non existat cum tale esse extra suas causas sit existere.

Positio diui Thomæ cum suis fundamentis. Cap. II.

Diuus Thomas, ex altera parte multis in locis sed præsertim in secũdo, Cõtra gẽtiles c. 52. & lib. de ente, & essentia c. 5. sustinet quòd in omni creatura q̃dditas siue essentia, & esse eius actualis existentiæ distinguuntur realiter, & hanc quoque esse mẽtem Diui Thomę testatur Caietanus in cõmẽto libri de ente, & essentia, c. 8. tenet enim D. Thomas in rebus creatis duplicẽ cõpositionẽ, alterã ex materia, & forma, & hæc est in rebus creatis materialibus tantum, altera est ex essentia, & ipsamet existentia, & vult quòd essentia respectu existentiæ se habeat veluti potentia, existentia verò vt actus; essentia enim secundum eum habet potentiam recipiendi existentiã per priorem compositionem, res acquirit esse quidditatiuum specificum, & intelligibile abstractum à singularitate; & à causalitate efficientis, & finis per posteriorẽ verò compositionẽ res acquirit esse existẽtiæ, singulare sensibile, gñabile & corruptibile depẽdẽs a causis externis, & internis, & ita vult q̃ essentia, & quidditas rei sit realis, & tamen distinguatur realiter a suo esse, & quòd quã quam sit sine suo esse existentiæ actualis, vt in Theologia, quòd humana natura Christi, quæ vnita erat Verbo, esset sine existentia, & esse creato, tamen sit realis, & habeat esse reale. Sed nos nunc non procedemus contra hanc opinionem ex fundamentis theologicis, quia sumus in philosophia, sed solùm ex medijs naturalibus, licèt in Theologia multo facilius hãc sententiam reijcere sit.

Pro hac opinione Caetan⁹ loco citato adducit tres rationes desumptas à d. Thoma quæ satis tediosæ sunt in forma, sunt autẽ istæ, Prima omnis esentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum præter suum esse, nullum esse irreceptũ habet aliquid sibi realiter coniunctum præter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creata, ex hoc infert, ergo esse, & esentia non sunt idem. Not. pro Intelligẽtia illius rationis q̃d apud ipsum in hoc loco esse irreceptũ est esse independens, vti esse Dei, qui non producitur ab aliquo, ideò neq; recipitur ab aliquo alio, esse autem creaturę appellatur esse receptum, quia prouenit à Deo, & recipitur à creatura; In Deo idem est esse, & esentia eius, & sic esse irreceptum, & esentia sunt idem, sed in esse recepto essentia, & esse non sunt idem. Per hoc argumen- *1. Ratio Caietani*

mentum itaque concludere vult quòd esse creaturæ est esse receptum nō irreceptum, & consequenter quòd esse creaturæ, & essentia creaturæ non sunt idē realiter. Maior est nota per se, quia Sortes includit aliquid præter suum esse videlicet quantitatē albedinem, &c. Minor probatur. Quia sicut præcisa causa propter quam esse haber aliquid sibi annexum, est, quia est receptū in alio, quod potest recipere aliud, ita si esse non sit receptum non poterit habere aliquid aliud sibi annexū. Minor ergo est vera, quòd nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexum præter se. Consequētia verò patet: quia tunc essentia creata esset irrecepta. Confirmatur hęc probatio, quia esse substantiale Sortis adunatur cum alijs vt patet, quia Sortes est substantia, deinde quantus albus, &c. cum ergo adunatur cū alijs quæ non sunt ipsum, aut adunatur cū illis identicè, & hoc est manifestè falsum. Quia esse substantiale Sortis non est esse album; aut est sicut forma, & actus, ita quòd esse substātiale sit forma, & esse accidentale sit actus eius, & hoc non, quia nullum esse actualis existētiæ potest poni subiectum alterius, cum sit vltima actualitas, remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiūtur in tertiò, scilicet in essentia, ideò ablato ab esse existentiæ quòd sit receptum, aufertur etiam quòd possit habere aliquid sibi annexum, & sic remanet probata minor principalis quòd nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexū.

Secunda ratio. Secunda ratio, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullū esse creaturæ est esse irreceptum, probat maiorem, (quia minor patet) longo sermone, quia omne esse purum est infinitū, esse irreceptum est purum, ergo est infinitum; Maior est nota, minor autem ait ipse patet, ex ratione antecedenti, & ratione facta in tex. quæ est, quod sicut id quod recipit aliud est compositum ex recipiente, & recepto, itaquòd non recipit aliud est purum, & simplex, ergo esse irreceptum est esse purum, & simplex. Declarat etiam exēplo, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo, & nihil haberet nisi se ipsam, & insuper esset infinita in specie albedinis, quia albedo separata non potest intelligi ab aliquo sano intellectu, quod sit finita, & terminata ad aliquem terminum & gradum.

Tertia ratio. Tertia ratio est hęc. Quod conuenit naturæ specificæ absque omni causa efficiente, distinguitur realiter ab eo quod conuenit illi non nisi per causam efficiētem, sed prædicata quidditatiua conueniunt rei, absque omni causa effectiua, existentia autē, non conuenit nisi per causam efficientem, ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota, minor etiam quò ad secundam partē, quò ad primam verò declaratur, quia seclusa omni causa effectiua respectu rosæ, verum est dicere rosa est substantia corporea, quia si hæc non sit vera, ergo Rosa absolute sumpta non est in prædicamento, & prædicata primi modi per se non inessent rei, & definitio, separatur à definito, quæ omnia sunt absurda. Paulus Soncinas 4. Meta. q. 12. pro eadem opinione ita arguit; Essentia est indifferens ad esse, & non esse, quia aliquando est, & aliquando non est, ergo distinguitur essentia ab esse, cōsequentia patet. Quia illud quòd successiuè subijcitur oppositis, distinguitur à quolibet eorum; Vnde per hāc rationē probat philosophus, quòd materia distinguitur à forma, & priuatione, quia remanet mō sub forma, & mo do sub priuatione. *Soncinas Prima ratio.* Secundo si esset idem cum essentia sequeretur quòd esse (scilicet Creaturarū) esset per se subsistens, hoc est falsum ergo. *Secunda ratio.* Probatur consequentia essentia cuiuslibet, substantiæ separatæ est per se subsistens, quia sunt formæ abstractæ, ergo quicquid est idem cum tali essentia, est per se subsistens: Falsitas consequentis probatur. Quia omne esse per se subsistens est infinitum in ratione essēdi, sed esse substantiæ creatæ non est infinitum in ratione essendi, alioquin haberet in se omnes perfectiones rerum, Minor est euidens. Maior probatur. Quia vbi non est ratio limitationis ibi nulla est limitatio, ratio autē limitationis vel est subiectum in quo recipitur, vel sunt differentiæ per quas contrahitur, sed esse per se subsistens nō est limitatum. Primo modo, qa nō recipitur in aliquo subiecto, neq; secūdo modo, quia non habet vllas differentias, ergo est infinitum.

Tertia. Tertia ratio est eadem cum tertia Caietani

Quarto. tani. Quarto. Nulla res participat essentiam suam, sed habet eam quantum haberi potest, homo enim habet humanitatē perfectissimo modo, nec possibile est quòd magis sit in vno, quam in alio: sed quælibet creatura participat esse cum nō habeat existentiam perfectissimo modo, ergo esse & essentia non sunt idem. *Quinto.* Quinto, Nihil est in potētia ad se ipsum, alioquin esset prior, & posterior se, sed quælibet essentia citra Deum est in potentia ad esse, ergo distinguitur ab esse. *Sexto.* Sexto, nulla res potest intelligi sub opposito eius cui idem realiter, nō enim potest intelligi quòd homo sit nō animal, sed essentia potest intelligi sub opposito existētiæ; Intelligo enim essentiam rosæ non existere, ergo essentia distinguitur ab existentia.

Septimo Septimo. Arguitur authoritate Aristot. secundo posteriorum, vbi distinguit si est à quid est, quid est explicat essentiam, si est existentiam, ergo essentia & existentia distinguntur.

Confutatio huius opinionis & solutio rationum pro ea. Cap. III.

Verùm falsitas huius opinionis facilè patet ex rationib. supra allatis cap. 1. pro opinione Scoti: cū enim essentia nō possit esse sine existentia, neque in his nulla sit dependētia, neq; hæc impossibilitas proueniat à causa externa, necessariò dicendū est quòd essentia & existentia eius actualis sint idem realiter; neque valet Responsio Caietani ad primum argumentū, quā innuit respondendo ad secundū argumentum, Antonij Trombetæ, vbi negat minorē. s. quòd essentia non possit esse sine existentia, quā negationē confirmat exēplo de humanitate Christi, quæ erat in Christo, & tū non habebat existentiam propriam, hæc enim responsio facilè confutatur ex probatione minoris quàm supra adduximus: quia certū est quòd essentia & quidditas rei creatæ est ens reale extra suas causas, & actu, alioquin si sit in causis suis & in pura potentia, nihil est vt diximus in Theoremate de actu entiatiuo materiæ, filius enim qui est in lūbis patris in se nihil est, sed est solū entitas patris, & de illo nō est verum enunciare filius ille est ens, quia in se nihil est, similiter res quæ est in potētia actiua agētis, vt creaturæ quas Deus potest creare in se ipsis nihil sunt, quia nō sunt extra suas causas, vnde de antichristo non est verū dicere nunc antichristus est ens, quia nihil est, & certè hæc omnia ita vera sunt quòd probatione non egent, neque vllus rationis compos, & rationabiliter hæc negare poterit; modò si essentia & quidditas rei creatæ est ens reale, & extra suas causas est impossibile, quòd non existat, cum existere nil aliud sit, nisi esse ens in se reale extra suas causas, quòd si quis dicat existere nō dicit solùm esse extra suas causas, sed dicit esse singulare, & sensibile, hoc autem non est idem cū essentia. Contra, hæc Rnsio non est ad argumētum, quia nos hic intelligimus per existere esse actuale reale essentiæ quod ei competit vt est essentia, non vt est singularis & sensibilis, vndè quærimus. An essentia & esse eius actuale sint idem. non autem quærimus an essentia, & esse singulare sint idē, quia nos scimus, quòd essentia, & quidditas contrahit ad esse singulare, per aliud qcunq; illud sit de quo cōtendūt Philosophi vt suo loco disputauimus, sed sustinemus qd essentia, vt quid ditas, & vt essentia habet proprium esse, & hoc dicimus non esse quid reale distinctum ab ipsamet essentia, vt probauimus.

Responsio ad secundum reijcitur. Neque valet Responsio Caietani ad secūdam rationem quàm loco supra citato innuit, scilicèt quòd falsa sit illa propositio quòd omne prius possit esse absque suo posteriori, cuius tamen nullam rationem assignat, et enim hæc propositio est verissima, omnis res realis potest esse sine quocumque, alio à quo ipsa in esse non dependet; nam Angelus potest esse sine homine, quia Angelus non dependet ab homine in esse.

Responsio Caietani adprimū reijcitur. Neque vlla alia rō pōt assignari cur vnū esse possit absq; altero præter hanc, at prius in esse non depēdet à posteriori in esse, cur ergo non poterit illud prius absolute esse sine contradictione absque altero posteriore. Sed fortè dices hoc prouenit propter ordinem vniuersi, qui disponit sic, vndè nō videmus substantiam esse sine accidente, & tamen est prior. in esse accidente. Contra, hæc ratio non adducit impossibilitatem internam, sed externam, nam si substantia non potest esse sine accidente propter

pter vniuersi ordinem, hoc prouenit ex causa externa, non interna, & consequenter non est contradictio, quòd substantia possit esse sine accidente, sed quantum est ex se ipsa posset esse sine accidente, nisi extrinsecus impediretur: vera est ergo illa propositio, quòd prius potest esse absque suo posteriori; sed quòd essentia possit esse sine suo esse actuali existentiæ, est impossibile impossibilitate quæ intrinsecus prouenit, ergo sunt idem.

Prima rō contra Caietanum. Possumus etiam arguere alijs medijs cōtra hanc opinionem. Nam isti videntur asserere essentiam esse ens rationis tātùm, quòd tamen & ipsi falsum, esse assererent. Nam Caietanus libro de Ente, & essentia. Respondendo ad quartum argumentum Trombetæ, dicit quòd essentia hominis absolutè reponitur in reali prædicamento substantiæ, sed vt est in rerum natura sit realis realitate existentiæ, tunc sic contra eū, ergo essentia hominis, vt est essentia, & quidditas hominis, & vt est in prædicamento substantiæ nō est in rerum natura, ergo quæ sunt in prædicamento substantiæ non sunt in rerū natura, ergo nihil sunt, ergo non sunt entia realia, quia quod non est in rerum natura non est ens reale, ergo essentia, vt est distincta, ab existentia, non est

Secūda. ens reale, sed rationis. Præterea ipsi sustinent contra Scotum quod natura communis non est quid reale, sed quod omne ens reale est singulare, ergo quæ sunt in prædicamēto nisi sint singularia, non sunt entia realia, essentia, & quidditas hominis sine existentia non est singularis, ergo essentia hominis vt est separata ab existentia, non est ens reale: Si dicant quod essentia hominis non est ens reale, præterquàm quod hoc est ex se falsum, sibi contradicunt, quia tunc non posset distingui realitèr ab existentia, neque cum illa facere compositionem realem, quia compositio realis est ex extremis realibus, si dicant verò quod essentia, & quidditas hominis est singularis præterq̄ quod est falsum, quia tunc non posset sciri neq; diffiniri, qa fo[illegible] tia, & definitio est solùm vniuersaliū, sibi contradicunt, quia volunt quod existentia sit solum singulariū, ergo quidditas, vt q[illegible] ditas existeret, non ergo quidditas, & essentia hominis distingueretur ab esse eiusd[illegible]

quidditatis, & essentiæ hominis. Hoc confirmari potest sic, per hoc distinguitur ens reale, ab ente rationis, quod ens reale est in rerum natura præter opus intellectus. Ens verò rationis nequaquam, at esse in rerum natura est existere ex dictis nunc à Caietano, respondendo ad argumentum quartum Trombetæ, & essentia, vt est seclusa per eos ab existentia, est ens reale, quia realiter distinguitur ab existentia, ergo essentia per se est existens: Alij etiam sic arguunt, existentia si est quid diuersum ab essentia, vel est substantia, vel est accidens, non est accidens, quia ex essentia, & existentia tunc nō fieret vnum per se, neq; est substātia, quia vel esset forma, vel materia, vel cōpositū, neutrum est. Respondet Caietanus, ꝙ existentia substantiæ est substantia, & existentia accidentis est accidens, sed existentia substantiæ non est materia neq; forma, neque compositum, sed actualitas omnium illorum, & sic reductiuè est in genere substātiæ, & est principium formale vltimum substantiæ, sed hæc responsio admittit, quòd existentia sit forma, dicere enim ꝙ sit principium formale vltimum, est dicere, ꝙ est forma vltima, cū forma sit principium formale, sed hoc postea est falsum, quia formā pertinet ad essentiam rei, iste autem actus est extra essentiam, & sic erit accidētalis, vnde faciet vnum per accidēs, cum essētia, & maximè concludit hoc cōtra eos, qui in codē composito negāt plures formas substantiales, hac autem opinione stante in quolibet composito erit actus substantialis essentiæ, & actus substantialis existentiæ.

Tertia.

Quarta

Responsio Caietani.

Reijcitur.

Item secundum Aristotelem duplex est actus, & hanc propositionem valdè exagerant ipsi in materia de actu entitatiuo materiæ scilicet primus, & secundus, quæro de hac existentia, quam dicunt esse actum, vel est primus, vel secundus. Non secundus quia hæc est operatio ergo primus, sed hæc est forma constituens essentiam, ergo existentia erit forma essentiæ. Præterea dicunt quòd essentia est in potētia ad existētiam, tunc sic ex Arist. in 8. Phy. text. 32. & 2. de Anima 55. & secundum veritatem, duplex est potentia, s. essentialis, & accidentalis, at essentia non est in potētia essentiali ad existentiam, quia tunc in se non esset

completa, & perfecta, ꝙ est contra ipsos, neque est iu potentia accidentali, quia existētia substantiæ nō est accidēs vt nunc ex Caietano dicebatur, neque fit ex illis duobus vnum per accidens secundum ipsos, ꝙ tamen fateri esset necesse si poneretur in potentia accidentali, ergo essentia non est in potentia ad existentiam, & sic nō distinguitur essentia ab existentia realiter.

Ex his apparet itaque dicēdum quod existentia est realiter essentia, & quod est modus eius intrinsecus, sicuti finitas est modus intrinsecus creaturæ, & infinitas Creatoris, vnde hæc existentia sequitur essentiam, qualis enim est essentia, talis est existentia eius, si est essentia substantialis existentia eius est per se existentia, si est essentia non per se manens, neque eius existentia est per se existentia, sed inexistentia, & ita ista nomina sunt diuersa subsistentia, q̄ denotat per se existētiam competit substātiæ solùm, inexistentia, quæ significat existere in alio, competit essentiæ accidentiū, & sic existentia identificatur cum quacunque essentia rei cuius est, & qualis est essentia, talis est existentia, & quia triplex est substātia, s. materia, forma, & compositū, quælibet substantia habet suam existētiā, materia cum sit imperfecta habet suā existentiam, cum sit ens reale, sed est existentia imperfecta, forma verò habet propriā existentiam, quæ est perfecta, sed tamen per se non potest manere, tamen est talis conditionis ꝙ iūcta materiæ facit compositum, quòd per se postea existit, & hinc cum forma det essentiam composito dat et illi existentiam perfectam, quæ dicitur subsistentia, compositum enim subsistit.

Ad rationes in cōtrariū. Ad rationes aduersariorum ex dictis facilis est Responsio, procedūt enim ferè omnes ex falsa suppositione, scilicet quòd esse substantiæ Creatæ, & esse accidentale eiusdem recipiantur in aliquo tertio. s. in essentia, & sic supponitur id ꝙ probare deberent, nempè ꝙ essentia sit distincta ab esse suo, & quòd illud recipiat simul cū esse accidentali. Ideò ad primam rationem *Ad primam Caiet.* Caietani, Respondeo ꝙ minor potest habere duplicem sensum, vel enim intelligit per esse irreceptum esse independens, & improductum, veluti est esse Dei, & tunc concedo illam minorem, quia tale nihil habet realiter annexum præter suum esse, sed tunc non sequitur conclusio ab aduersario intenta, sed sequitur, quòd esse creaturæ, non est esse irreceptum, scilicet independens, quòd concedo, sed cum infert illam consequētiam, ergo esse, & essentia in creatura non sunt idem, nego hanc consequentiam, quia licet esse creaturæ, non sit independens tamē non distinguitur realiter ab essentia, & hanc consequentiam Caie. probare debet; supponit enim quod solum in esse independenti sit idem esse, & essentia, nos autem dicimus, quòd nedum in esse independenti, sed etiam in esse dependenti sunt idem. Alius sensus minoris potest esse, quòd intelligat per esse irreceptum, esse, quòd non recipitur in aliquo alio à se ipso distincto realiter, & in hoc sensu accipit Caietanus, tunc nego minorem scilicet quòd tale esse irreceptum non habeat aliquid sibi annexum, Ad primam probationem nego quòd causa præcisa propter quàm esse habet aliquid sibi annexum, sit quia recipitur in alio, hoc enim non est causa, quia esse substantiæ creatæ non recipitur in alio, & tamen habet annexum accidens, sed causa est, quia est ens imperfectum, quòd in se non habet omnem perfectionem, & sic ab alijs rebus ornatur, & perficitur. Ad confirmationem dicō, quòd esse substantiæ Sortis adunatur cum esse accidentale eiusdem Sortis, concedo ergo quod substantia, & accidens adunantur ad inuicem, est enim substantia, & essentia rei in potentia accidentali ad recipiendum accidens in se cum sit subiectum eius, & consequenter quoq; esse accidentis, vt patet [illegible]

Ad secundam. Ad secundam rōnem rñdeo per eandem distinctionem de esse irreceptū, si enim accipit esse irreceptum primo modo concedo maiorem, sed argumentum tunc cōcludit, ꝙ esse creaturæ non est independens, non tamen propter hoc sequitur quòd distinguatur ab essentia creaturæ, si accipit in secundo sensu vti illam accipit, nego illam maiorē, ad probationē nego minorē, ad probationem minoris, nego illam propositionem quæ in ratione subintelligitur, scilicet ꝙ esse irreceptum in secundo sensu, non sit compositum, licet enim esse substantiale creaturæ non recipiatur in essentia

tia tanquam in aliquo tertio distincto realiter, tamen est compositum, sicuti essentia eius est composita ex materia, & forma, & ex accidentibus, ideò ratio est nulla; sed Caietanus, vel est deceptus in illa æquiuocatione de esse irrecepto, vel voluit nos decipere. Ad illud exemplum de albedine. Concedo quòd si albedo sit per se erit simplex, non tamen sequitur propter hoc modò, quia inhæret substantiæ, sit composita ex esse, & essentia vt dictum est. Insuper falsum est; quòd esset infinita quia sibi repugnat intrinsecus infinitas, sicuti alijs rebus creatis, finitas enim in creaturis est modus eius intrinsecus, sicuti infinitas in Deo, de quibus rebus suo loco;

Ad tertium. Ad tertium. Negatur minor, quo ad primam partem, quòd prædicata quidditatiua conueniant rei absque omni causa effectiua, & ratio negationis est, quia essentia, & quidditas hominis est compositum, modò ad compositum constituendum non requiruntur solùm causæ internæ, sed externæ, forma enim ex se sine agente non dat esse composito, sed virtute agentis, cum ergo quidditas hominis, & essentia eius sit ens reale constitutum ex materia, & forma, habet quoque causam efficientem. Illud quidem verum est quòd talis quidditas, & essentia non reperitur sine singularibus actu, tamen ipsa per se est, ens reale quod contrahitur ad singulare, & indiuiduationem, per differentiam indiuidualem.

Ad probationem dico quòd falsum supponit nempè rosam posse esse ens reale absque causa efficiente; quia si rosa non habet causam efficientem ipsa in se nihil est, quia si esset, & esset fine causa efficiente, esset ens incausatum effectiuè vti Deus, quod non potest dici de creatura, seclusa ergo causa efficiente non est verum dicere quod Rosa sit substantia corporea, quia si Rosa non est, quomodo ei competere possunt illa prædicata? quòd enim est non ens nullum in se claudit prædicatum, alioquin possemus dicere etiam, chimera est substantia corporea, verificantur ergo talia prædicata de rosa, quia rosa in se est ens reale, & natura quædam communis vti cæteræ species entium effectiuè producta à suis causis efficientibus. Nota tamē quod si actu nulla rosa particularis reperiretur, quòd non esset verum dicere, quòd rosa sit substantia corporea, quia destructis illis particularibus, etiam natura communis euanescit; Competunt ergo prædicata per se, & definitio ipsi Rosæ, quia est ens reale extra suas causas efficientes, licet nō reperiatur diuisa à singularibus.

Ad primum. Soncinatis. Ad primam rationem Pauli Soncinatis, Negatur quòd essentia sit indifferens ad esse, & ad non esse, quia implicat contradictionem, potest quidem intelligi essentia non considerando an existat, vel non, sed non potest intelligi esse sine existentia, quòd est dictu (vt dicunt nostrates) potest intelligi essentia sine existentia præcisiuè, non diuisiuè.

Ad secundum. Ad secundam negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur maior, ad probationem dico quod ratio limitationis creaturarum est finitas interna, finitas enim est mod⁹ intrinsecus in creatura, vt suo loco dicam.

Ad tertium. Ad tertiam supra responsum est.

Ad quartum. Ad quartam nego quod quælibet Creatura non participet essentiam, esse enim, & essentia est propriū Dei, Creaturarum verò est per participationem, quòd autem dicit quòd nulla creatura participat essentiā suam, concedo, quia iam habet totā suam essentiam, sed neque hoc modo participat esse suum, sed habet illud totum, at participat esse, & essentiam accipiendo esse, & essentiam in cōmuni, quia creatura non est esse, & essentia per se ipsam, sed per participationem.

Ad quintum. Ad quintam negatur minor quæ ab ipso non probatur si intelligat quòd essentia prius sit essentia, & postea sit in potentia ad esse vt ipsi dicunt, si verò, intelligunt, quòd quælibet essentia creata est in potentia ad esse scilicet prius est possibilem esse, & postea actu est, hoc modo concedo, sed tūc non concludit aliquid pro aduersario.

Ad sextum. Ad sextā, Dico quòd falsum est nos posse intelligere Rosam absque existentiam diuisiuè, sed quidem præcisiuè, vt dictum est ad primam.

Ad septimum. Ad septimam, Dico quod illæ authoritates solum concludunt existentiam distingui formaliter, & ex natura rei ab essentia, non realiter, &c.

THEOREMA XXXIII.

Natura est principium motus passiuum tantum.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scotus. Cotus multis in locis asserit naturam esse principiũ passiuum tãtum motus, sed præcipuè 2. sent. distin. 18. quæstione vnica in confutatione opinionis Alberti de rationibus seminalibus, & 4. sent. dist. 43. q. 4. & 5. Metaph. capite de materia in
1. ratio. expositione. Rationes eius ex 2. sent. sunt istæ. Primo. Illa est naturalis mutatio in qua passum mutatur sicut aptum natũ est mutari à quocunque agente fiat illa mutatio, sed passum nunquam dicitur sic aptũ natum propter principium actiuũ, sed propter principium passiuũ internum. Ex hoc colligitur quòd natura est principium passiuum internũ non actiuum. Secunda propositio probatur ex 2. Physicorum text. 5. vbi Aristotel. declarans quæ sint illa quæ sunt secundum naturam, ait, quod sunt illa, quæ insunt rebus naturalibus per se, vt ignem ferri sursum possumus addere, & vt terram ferri deorsum &c. Ecce ꝙ ait illa esse secundum naturam, quæ insunt rebus secundum principium passiuum, non actiuum, nõ enim ait ferre sursum in igne esse secundum naturam, sed ferri sursum, ergo natura est principium passiuum, non actiuum, probatur eadem propositio ex octauo Physic. tex. 27. & infra vbi Aristot. facit illam diuisionem de mouentibus, declarans enim quòd mouentia alia sunt secundum naturam, alia violencia & extra naturam, ait quod illa, quæ mouentur contra principium passiuum, non mouentur naturaliter, sed violenter, & exemplificat, vt cum terra mouetur sursum, & ignis deorsum, hic motus est contra naturam, & partes animalium multoties mouentur extra naturam, vt cum extollit homo manũ &c. Ecce ꝙ hoc in loco determinat naturalitatem motus penes principiũ passiuũ, non penes principium actiuum. Prima propositio est ꝑ se clara, mutatio enim in qua passum mutatur aliter quam sit aptũ mutari dicitur violenta, vt motus terræ sursum; conclusionis sequela est clara, quia si motus dr̃ naturalis propter principium passiuum tantum, sequitur clarè ꝙ natura sit principium motus non actiuum, sed passiuum.

Secunda rõ natura est principium mot^9 internum rei non externum, sed natura est principiũ passiuum internum solum quoad principium passiuũ non quoad actiuũ, ergo natura est principium passiuum tantũ. *Secũda.*

Maior est clara ex definitione naturæ; minor probatur per Arist. 2. Physi. tex. 9. in declaratione definitionis naturæ, vbi declarans ꝙ natura non est principium accidentale, ait ꝙ infirmo accidit esse medicũ, & per medicinam sanari, duo.n. sunt in infirmo medico, principiũ actiuum sanitatis nempè esse medicũ, & principiũ passiuum, in infirmo, vult Arist. quod illud principiũ actiuum sanitatis s. esse medicum sit accidentale, non per se & consequenter vult ꝙ sit quid externum, solum ergo natura quo ad passiuitatem est internum principiũ nõ quo ad actiuitatem, ꝙ si etiam illud principium actiuũ inesset infirmo per se, nõ posset dici natura, quia tunc infirmus sanaretur in quantum medicus, non in quantum infirmus, sed hoc est falsum, quia sanatur in quantum infirmus, & sic illi infirmo cõpetit motus sanitatis ratione principij passiui, non autem actiui. *Tertia.*

Tertia ratio internum illud principium actiuum, & vis non potest esse natura, quia illa non agit nisi agens extrinsecum agat prius, quia si ageret ante per vnum diẽ, eadem ratione, & per quatuor, & sic semper ascendendo, & ita perpetuo illa ratio egisset in materia, clarum est ergo ꝙ agens extrinsecum prius agit, & prius illã excitat, sed in illo instanti in quo prius agit agens extrinsecum est actio naturalis, aliter nunquam esset naturalis, quia omnis transmutatio causatur ab agẽte extrinseco, has eadẽ rõnes hẽt in 5. Meta. de natura, clarius.

Aduersariorum positio cum suis fundamẽtis. Cap. II.

ADuersus hanc sententiam Scoti sunt ferè omniũ Philosophorum Scholæ, qui

qui omnes sustinēt quòd natura est tā principium actiuum quā passiuum motus; Vno excepto Simplicio, qui in 2. Physicorū tenet quod natura est solum principium passiuū, sed vlterius progreditur & ait, quòd anima nullo modo est natura, neque sub natura continetur. Ex quo apparet, quòd Simplicius partim est cum Scoto, & partim nō est cum Scoto, dum dicit quòd natura est solum principiū, passiuū est cum Scoto, dissentit verò à Scoto dum negat animam esse naturam, nam vt videbimus Scotus vult quòd anima cum sit forma, sit natura, & tamen natura est principium passiuum, vt videbimus.

Simplicius

Multi ergo aduersus Simpliciū arguunt & probant quòd natura sit principiū actiuum & hæc argumēta militant quoque aduersus Scotum, ideò oportet illa adducere & considerare ad claram cognitionem opinionis Scoti.

Zabrella primo

Primò itaque arguit Zabarella lib. de Natura cap. 5. & hæc sunt potiēra argumēta, quæ nō Aduersarijs adduci possint. Primò anima ab Arist. pluribus in locis appellatur natura, at anima est forma & principium actiuum, ergo natura est principium actiuum, minor est clara, maior probatur. primo auctoritate Arist. qui in 2. Phy. tex. 9. & 13. eiusdem ait quod si effodiatur lectus ita vt germinet, produceret lignum, non autem lectum, & ait eam esse operationem naturæ, sed illa operatio scilicet germinare est operatio animæ vegetantis, ergo appellat animā naturam, Item 8. Phy. tex. 27. ait animalia habere in seipsis principiū motus sui, cumq; dicit fieri à natura, modò motus illi fiunt ab anima, ergo anima ab Arist. appellatur natura. Item primo de partibus animalium c. 1. ait animam esse naturam, licèt dubitet de mente, sed de nutriente & sentiēte cōcedit quòd sunt natura, quia sunt principium motus. Vltimò cui competit definitio eidem competit nomen definiti; & natura definiti, sed animæ competit definitio naturæ; est enim verum quod anima est principium motus & quietis illius in quo inest primo & per se, non per accidēs, ergo anima est natura.

Secundo

Secundò ex Arist. in 2. Phy. à tex. 7. vsque ad 15. habemus quòd forma est natura & magis natura quam materia, tūc sic, sed forma est principiū actiuū motus (vt patet) ergo natura est principiū, nedum passiuū, sed etiam actiuum motus. Tertiò Arist. in tex. 3. 2 Physi. declarans definitionem naturæ ait se opposuisse illam particulam per se & non per accidens propter medicum sanantem seipsum, qui licèt per artem sanet seipsum, non tamen ars potest dici natura, quia nō est principiū per se sed p accidēs, modò certum est artem medicam in medico esse principium actiuum sanitatis, ergo naturam quoque esse principium actiuum sanationis intellexit, sed per se, vbi Ars egit per accidens.

Tertio.

Quartò Arist. ibi clarè dicit artefacta nō habere in se principium factionis, ibi autē vult affirmare de naturalibus id quòd de artificialibus negat, sed artefacta non habēt in se principium actiuum motus, ergo vult quòd naturalia illud habeant & sic natura erit principiū motus, & quietis.

Quarto

Mercenarius quoque in suis dilucidationib' in declaratione definitionis naturæ aduersus Simplicium probat quòd anima est natura, quia Arist. post quam diuisit ea quæ sunt, alia inconstantia natura, alia inconstantia arte, inter constantia natura numerat simplicia corpora, stirpes & animalia, at animalia habent esse & motum per animam, ergo anima est natura, & sic natura erit principium actiuum cū anima sit principium actiuum. Secundò Mercenarius contra Simplicium adducit auctoritatem Arist. ex text. 86. 2. Phy. vbi Arist. dicit ꝙ si ars nauis factiua esset in ligno, ageret sicut & natura agit in eo in quo est, ex his verbis aperte colligitē quòd natura est causa agens motus.

Mercenarius primo.

Secundo

Scotus etiā ex aduersarijs aduersus se adducit nonnullas rationes, quarū aliquæ superius adductæ sunt, præter illas adducit has duas. Prima, Arist. 6. Met. dicit, ꝙ principium artificialiū est in cognoscēte, & principium naturalium in moto tex. 1. ibi autē accipit principiū vniformiter, aliter argumentū nō valeret, sed principiū artificialium qđ est in cognoscente non est passiuū principiū, sed actiuū, ergo principiū naturalium ꝙ est in moto erit quoque actiuum. Secunda, Violentum est cuius principium est extra non conferēte vim passo 3. Ethic. Cap. 1. idest passo nō concurrēte per actionem,

Scotus Primo.

Secundo

nem, ergo per oppositum passum naturale est quod nõ mouetur totaliter ab extrinseco, sed passum concurrit agendo, oportet ergo quòd in re naturali sit principium actiuum motus, illud non potest esse aliud quàm natura, ergo natura erit principium actiuum motûs. Vltimo ego dubito sic, A principio actiuo denominatur actio naturalis, sed actio naturalis dicitur naturalis à natura, ergo natura est principium actiuum motus, Maior probatur quia dicimus quod ignire in igne est actio naturalis eius, neque enim quis diceret, quod sit actio violenta, vt prouenit ab igne, ecce ergo quod ignitio dicitur naturalis vt prouenit ab igne actiuè, minor est euidens.

Tertio.

Allata opinio reijcitur. Cap. III.

AD confutandum hanc opinionem, quod natura sit principium actiuum, & passiuum sufficiunt profectò rationes allatæ à Scoto, quibus neminem respondere vidi. Cum enim actio naturalis dicatur à principio passiuo non actiuo, sequitur quod natura sit principium passiuum tantum nõ actiuum, possumus addere, quod si forma vt est principium actiuum esset natura, sequeretur, quòd omnis motus factus à forma actiuè esset naturalis, quia prodiret à natura, attamen hoc est falsum, quia omnes concedunt, quòd cum animal mouet se sursum videlicet cum saltat, quòd ille motus est violentus, & contra naturã, vt expressè dicit Aristot. in octauo Physicorum loco supra citato, & tamen ille motus est ab anima, quæ est forma. Secundo omnis motus tam internus, quam externus fit à forma tanquam à principio actiuo, ergo omnis motus esset naturalis, & sic nullus daretur motus violentus. Præterea Arist. 2. Phy. tex. 71. & 73. quærens discrimẽ inter mouentia naturalia, & non naturalia ponit ipsum penes principium passiuũ, ait enim quod mouentia mota sunt Physicæ considerationis, sed mouentia, non mota non sunt Physicæ considerationis, ecce quod Arist. apertè discernit mouentia physica à mouẽtibus non physicis per principium passiuũ non per actiuum, ergo signum est quod natura est principium passiuum tm̃, & hoc confirmatur, quia ibi reddens rationẽ cur mouentia mota sint physicæ considerationis, ait quia in se ipsis habent principium motus, & hæc sunt verba textus (non enim in seipsis habentia motum aut principiũ motus mouent, sed mobilia sunt) quæro modo quid intelligat ibi per principium motus, non potest dici, quod intelligat principium actiuum, quia illud habent mouentia immobilia, mouent. n. ex interna natura, licèt ipsa non moueantur, oportet ergo intelligere de principio passiuo. s. quod illa quæ quidem mouent, sed tamen ipsa in se sunt susceptiua motus, sunt naturalia, & sic naturalitas sumitur penes principium passiuũ, & hic locus certè efficacissimus est, idẽ clarius dicit in tex. 73. sub his verbis duo sunt principia physica mouentia; quorum alterum non est physicum, quia nõ habet principium motus in seipso, hæc Arist. at certũ est, quod mouẽs non physicum habet principium actiuum. & caret principio passiuo, ergo mouens physicum distinguitur à non physicõ per principium passiuum.

Prima ratio

Secunda ratio.

Tertio.

Quarto possumus etiam confirmare ex 3. Phy. in definitione vtraq; motus, clarum est enim quod natura maximè ignoratur ignorato motu, & consequẽter maximè cognoscitur cognito motu, vt habetur in initio illius tertij, ex cognitione ergo motus facilè veniemus in cognitionem naturæ, modò Aristo. in definiendo motum ait (motus est actus entis in potentia, vt in potẽtia) & in secũda definitione ait mot⁹ est actus mobilis vt mobilis, omnes in expositione illi⁹ definitionis dicunt quod ponitur illa particula (vt in potentia) ad denotandum quod motus est actus entis non ex ea parte qua mobile est ens, sed qua est potentia, ex hoc habemus validam comprobationem nostræ opinionis, quoniam motus inest enti non ratione actus, & principij actiui, sed ratione potentiæ, & principij passiui, signum est ergo quod ens est naturale propter principiũ passiuum motus non actiuum; sed hæc opinio magis apparebit ex declaratione ipsius & solutione rationum aduersariorum.

Quarto.

Dilucidatio opinionis Scoti & solutio rationũ in oppositum. Cap. IIII.

NOtandum est itaque primò, quòd natura dicitur tam de materia quam de forma

Forma vt optimè docet Aristor. in 2. Phys. sed quomodo dicatur de forma non rectè intelligitur ab aduersarijs, quia dicunt ꝙ dicitur de forma vt est principium actiuũ, hoc autem falsum est, vt probauimus; nos autem dicimus qd dicitur de forma quatenus forma est principium passiuum, & sic natura dicitur de materia & forma, & de vtraque quatenus sunt principium passiuũ. Pro cuius intelligentia sciendum est, qd materia non dicitur esse principium passiuũ motus secundum illam vniuersalem potentiam, quæ est in materia prima qua est capax omnium formarum; vt perperam intelligunt multi ex aduersarijs, quia tunc nullus esset motus violẽtus, si quidem materia est in potentia passiua ad omnes formas, & sic ignem ferri deorsum non esset motus violentus nec contra inclinationem passiuam ignis, quia materia est capax omnium formarum & motuum, est ergo dicendum, quòd materia est principium passiuum indeterminatum quantum est ex se, sed potentia passiua sibi determinatur a forma, materia enim ex se non est magis determinata ad motum ad hunc locum quam ad alium; & consequenter res naturalis non habet a materia inclinationem passiuam ad hunc locum, & non ad illum. sed a forma, ignis enim aptus natus est ferri sursum non per materiam, sed per formam ignis, sic de terra, & de alijs. res ergo naturalis habet inclinationem passiuam a materia quidem, sed illa determinatur a forma, & hoc modo forma dicitur principium passiuum, quia ipsa est, quæ dat esse tale rei compositæ, & consequenter dat talem, & talem inclinationẽ passiuam, & quia hæc inclinatio magis pendet a forma quam a materia, vt patet, quia forma est quæ determinat rem ad hanc, & illam inclinationem, hinc fit quod appellat Aristoteles formam magis naturam quam materiam; hæc est clara mens Scoti, vt patet soluendo rationes aduersariorum 2. sen. distin. 18. Ideo perperam Zabarella carpit Scotum tribuendo ei, quòd asserat materiã esse principium passiuum secundum illam potentiam vniuersalem materiæ, hoc enim non dicit Scotus, sed dicit sicuti declaraui, vt videre est apud eum loco citato.

Secundò notandum, quòd res naturales vt omnes norunt constituuntur in esse ex materia, & forma, ita quod ex materia, & forma resultat compositum quod habet suam quidditatem, & essentiam, qua est tale compositũ, de qua locuti sumus in Theoremate de toto, & partibus an distinguantur realiter, hæc autem essentia, & quidditas compositi principaliter habẽt esse a forma vt patet. Insuper hæc quidditas, & essentia est talis conditionis quòd habet suas proprietates, & inclinationes per quas est capax diuersorum motuum, & variæ quietis, & hæ omnes illi largiuntur a forma, sed istę proprietates sunt principaliter passiuæ, quia istæ res naturales sunt subiectæ motui, & mutationi, & per hoc dicuntur naturales ad differentiam intelligentiarum, quę nõ habent has inclinationes passiuas ad pfici, vel ad corrumpi, istæ verò naturales illas maximè hẽnt, & per hoc differunt ab intelligentijs maximè, ergo eorũ essentia, & quidditas est in potentia passiua ad varios motus & quietes, & sic principaliter hẽnt proprium pati, agere verò est illis quodãmodo accidẽtale, quatenus naturalia sunt, vndè non agunt nisi moueantur ab alio, & motus originatur ab intelligentijs, quę nõ sunt naturales, cum ergo passio sit maximè propria rei naturalis, vel saltem magis quã actio, hinc iure dicimus naturam esse principium passiuum, non actiuum, siquidẽ natura nil aliud est nisi illa proprietas inclinatio, & propensio ad motum, quæ est in essentia, & quidditate rei naturalis, illa aũt vt dictum est, est passiua præcipuè, actiua verò quodammodo secundariò, & ideò dicimus naturam esse principiũ passiuum, & hinc soluitur illud dubium, qd multos turbat, nec benè soluitur, ꝙ natura videtur quid absolutum, & substãtiale, Siquidem est materia, & forma, quæ sunt absolutæ, & substantiæ, Aristoteles autem definit naturã per principium quòd est relatiuum, dicit enim, natura est principium motus, & cæt. Ad hoc enim dicimus nos, quod re uera natura nõ est propriè illa quidditas, & essentia compositi, quæ resultat ex materia, & forma, nam illa est habens naturam, vt dicit Aristoteles in secundo Physicorum, sed quia hæc quidditas habet suam proprietatem qua inclinatur ad diuersos motus hæc propensio, & proprietas est natura, & est illa, quæ definitur ab Aristotele, cum dicit natura est principium *Soluitur dubium.*

pium motus, &c. idest natura est proprietas, & inclinatio essentiæ rei ad motum, & quietem, & hæc non est substantia, sed qualitas supra quam fundatur relatio principij, & ideò iure definitur per principium, vel dicamus quod natura est substantia, quia nos Scotistæ dicimus quod propria passio est eiusdem prædicamenti cum eo cuius est passio, & sic hæc proprietas erit de prædicamento substantiæ cum sit passio essentię compositi substantialis, definitur autem per principium, quia super ipsam fundatur relatio principij, est enim vt diximus principium quo quidditas talis compositi est susceptiua talis motus, hæc ergo proprietas est natura, & sic omnes essentiæ, quæ tale principium passiuum motus habent sunt naturales, quæ verò eo carent, non sunt naturales; ex his omnibus clare apparet, quòd natura est principium passiuum tantum; alioquin si natura esset principium actiuũ res naturales non differrent à diuinis, & carentibus materia, materia verò, & forma dicuntur natura, quia constituunt essentiam, & quidditatem compositam, quæ habet naturam, & quia forma magis operatur in cõstitutione talis essentiæ, ideò forma dr̃ magis natura q̃ materia. Hinc facilè respondere possumus ad rationes aduersariorum.

Ad primam Ad primam concedo quod anima sit natura, quia est forma, & forma est natura, & magis natura quam materia, sed dico quod forma est natura ratione principij passiui, non actiui, vt dictum est supra, & hoc confirmatur, quia operationes animæ præcipuæ consistunt in pati; nam intelligere est pati, sentire est pati, similiter vegetare, augeri nutriri est pati; istæ enim operationes competunt composito propter formam, quæ est anima, quæ constituit essentiam, & quidditatem compositi, quædam autẽ operationes insunt animæ respectu quarũ est mere actiua, vt mouere corpus de loco ad locum, sed respectu harum forma non dicitur natura, sed agens, & similis est agentib. æternis, & vt sic est indifferens ad esse agẽs naturale, & violentum, si enim mouet conformiter inclinationi passiuæ rei motæ est agens naturale, si è contra est agens violentum. Pro tanto ergo forma est natura pro quanto, ipsa est dans principium passiuum rei quam constituit in esse.

Ad secundam. Ad secundam per idem respondetur. Concedo enim quod forma est natura, & magis natura quam materia, sed solum pro vt est principium passiuum non actiuum.

Ad tertiam. Ad tertiam dico quòd apposuit Aristoteles illam particulam per se, & non per accidens, ad denotandum, quod natura est principium internum per se, & non per accidens, huiusmodi autem esse solum principium passiuum denotat, non actiuum, quia infirmo, qui sanatur accidit quod sit medicus, & tamen in quantũ medicus est principium actiuum suæ sanitatis, sed esse susceptiuum sanitatis inest sibi per se, & sic principium passiuum motus inest ei per se, actiuum per accidens, & sic natura cum sit principiũ internum erit solum principium passiuum, vt deducebat Scotus in sua secunda ratione, quæ expositio etiam valde congruit textui si diligenter inspiciatur.

Ad quartam Ad quartam dico q̃ ibi intelligit de principio passiuo, artificialia enim habent nullum principium internum passiuũ motus, quia artificiale vt artificiale non magis tendit ad hunc motum quam ad alium, at naturalia omnia habent propriam inclinationẽ passiuam ad suum motum, & hæc est differentia quam intendit ibi Aristoteles.

Ad primam. Ad primam Mercenarij dicitur, ut ad primam Zabarellæ, concedimus enim, quod anima est natura, sed quatenus est principium passiuum, non actiuum.

Ad secundam. Ad secundam rationem dimissis aliarum responsionibus dico, quod natura duobus modis accipitur, vno modo pro principio motus secundum quam in præsenti locuti sumus, alio modo prout contra distinguitur ab arte, & secundum hanc acceptionem agens quod est liberum, & principium artis, quod dicitur agens a proposito distinguitur ab agente naturali, quod est illud, q̃ agit, sine libertate, & proposito. Tunc ad Arist. quando ait, q̃ natura agit propter finem dico q̃ ibi accipit naturam pro vt contra distinguitur ab arte, s. pro agente determinato ad vnum, hoc enim quoq; agit propter finem, nos autem in præsenti non loquimur de natura in tali acceptione, & hęc est æquiuocatio, quæ decepit multos.

Ad primam. Ad primum Scoti respondet ipse, quod principium artificialium est incognoscente, verum est de principio actiuo, sed principium

cipium naturalium est in motu, verum est de principio passiuo, neq; verum est quod accipiat principium vniformiter in vtroque, vt alias dicam.

Ad secundam Ad secundum respondet quod auctoritas illa debet sic exponi, quod violentum est illud, quod est contra inclinationē passiuam passi, & ideò agēs ei externo non praebet inclinationem passiuam, neq; tendentiā, sed potius inclinationem contrariam.

Ad tertiam. Ad vltimam difficultatem respōdeo per distinctionem, quae omnem ambiguitatem aufert in hac re, quod aliquid esse naturale potest accipi tribus modis vno modo id dicitur naturale quod est conforme principio passiuo rei, vt terrae ferri deorsum est naturale, & hoc modo aliquid dicitur proprie naturale, quia denominatur à natura propriè dicta, de qua locuti sumus; alio modo aliquid dicitur naturale q; est ab agente sine ꝓposito, vt calefacere in igne est actio naturalis, quia ignis agit sine discursu.

Tertiò modo aliquid dicitur naturale, quia est proprium alicui, vt risibile dicitur esse naturale homini, quia est propriū homini.

Ad propositum cum dicimus ignire in igne est naturale ei; dico, quod hic naturale accipitur pro eo, quod est proprium, & sic ignire est naturale igni, idest ꝓpriū igni, non tamen sequitur propter hoc, qđ natura ꝓpriè dicta sit principium actiuū, vel dic quod est naturale secundo modo.

THEOREMA XXXIIII.

Accidens non potest producere substantiam.

Opinio Scoti, & eiusdem impugnatio cum opinione quorundā aduersariorum, ex modernis. Cap. I.

Scotus.
Scotus 4. sententiarum dis. 12. q. 3. in initio apertè asserit, & probat accidens non posse producere substantiā neque principaliter, neq; instrumentaliter, sed vult quod substantia producatur nō nisi à substantiali forma, concedit quidem accidens dispositiuè agere ad productionem substantiae, & producere quasdam praeuias dispositiones ad formam substantialem, sed non vult quòd actio accidentis attingit ad productionem substantiae; sed solùm hanc attingat forma substantialis. Vndè hoc modo exponit authoritatem illam ex secundo de anima tex. 50. calor naturalis est quo anima agit, inquit enim quod non plus concludit nisi quòd calor est instrumentum hoc modo, quia scilicèt digerit, & alterat nutrimentum, vt in termino illius alterationis possit ex ipso generari substantia carnis, vnde sunt ibi duae actiones, & duo principia agendi, quia respectu alterationis, praeuiae principium agendi est calor, respectu autem formae carnis inducendae principiū est anima, vel forma substantialis carnis, & primum agens in hoc sensu dici potest instrumentum respectu secundi, quia est agens dispositiuum ad secundum agēs quod est forma substantialis, & licèt Scotus multa dicat ibi de accidente separato à substātia, & probet contra D. Thomam quòd tale accidens separatum non potest producere substantiam neque principaliter, neq; instrumētaliter, & haec sit disputatio Theologica, tamen respondendo ad quaesitum etiam apertè ostendit quòd accidens coniunctum non potest producere substantiā; & hoc probat in via naturali, nos autem loquimur nunc de accidente coniuncto, quia sumus in philosophia Aristotelis secundū quām accidens numquam separatur à substantia. Pro hac opinione sunt multae rationes, quas in confutatione aliarum opinionum adducam, ne idem pluries repetamus.

Aduersus hanc opinionem Scoti insurgunt quidam his rationibus. Primò ex Aristotele; deinde ex experientia. Ex Aristotele quia in libro de sensu, & sensili capi. de sapore ait ignem non agere vt ignis est, sed vt calidus est, ergo principalis actio ignis, quae productio substantiae est, non est ab igne, vt ignis est, sed vt est calidus, ergo caliditas in igne est principium producendi substantiam, sed caliditas est accidens, ergo accidens producit substantiam. Secundo. In primo libro de generatione scriptum est actionem non posse fieri, nisi vbi est contrarietas, quia debet agens esse contrarium patienti, at contrarietas non est proprie in substantia, ergo, substantia, non potest. generere

Tertia. ficare substantiam. Tertio experientia cõpertum est substantiam produci ab accidẽte, nam videmus calorẽ qui est inferro igni to, ignire stupam, & a lumine aeris ob reflexionem radiorum produci ignem, similiter per motum localem, vt per attritionem duorum corporum ignem procurari.

Opinio Perrery libro de causis c. 5 & inde. His rationibus moti isti asserunt quod substantia non generat substantiã, sed accidens, & sustinet quod accidẽs absolutè sua virtute potest producere substantiam, cum enim substantia vt visum est nunc non possit producere substantiam, neque accidens in virtute substantiæ substantiam producere possit, vt ostendetur nunc contra Thomistas, relinquitur quod accidens propria virtute possit producere substantiam. Respondent etiam rationibus quibusdam Scoti, sed eorum responsiones nunc videbimus, dum hanc opinionem confutabimus.

Confutatio huius opinionis, & solutio rationum contra Scotum. Cap. II.

Prima ratio. Scotus aduersus hanc opinionem ex professo arguit loco supra citato, conclusione secunda Respondendo ad quæstionem. Prima ratio est hæc. Omne agens totale vel est vniuocum, & ita est æquè perfectum vti effectus, vel est æquiuocum, & tunc est perfectius effectu, sed accidẽs non est, æquè perfectum vt substantia, neque perfectius substantia, ergo accidens non potest efficere, & producere substantiam. Minor propositio est clara; Maior etiam est nota, attamen quia forsan negaretur à proteruo adducendo instantiam, quòd Aliquod agens æquiuocum est ignobilius aliquando suo effectu sicut albedo respectu intellectionis albedinis, & similiter vis formatiua fœtus, quam vocat Galenus, diuinam, est accidẽs, & sic est ignobilior fœtu, & tamen producit fœtum, Ideò Scotus hanc propositionem declarat, & probat sic. Hæc propositio est per se nota, quia negata hac propositione, nõ potest probari Primum ens esse perfectissimum, & tollitur omnis ordo in nobilitate, & perfectione, nã negata hac propositione posset proteruus dicere quod totus mũdus, & quodlibet in eo, factum est, à musca, & certè hoc uerissimum est, si enim causa æquiuoca potest esse ignobilior, cur volet dicere Aristoteles, quod primum ens à quo cœlum pendet, & tota natura sit perfectius ens istis rebus factis? nõne potest esse quod ignobilissimũ, stante hac hypothesi quod illa propositio sit falsa? Præterea hãc propositionem multis alijs rationibus probat, sed innituntur aliqua propositione credita, ideò adduco hanc vltimam, quæ est tota naturalis; Si effectus potest esse perfectior causa diuidatur cogitatione ille effectus in duo (neque enim hoc implicat) nempe in id in quo secundum perfectionem æquatur causæ suæ, & in id in quo superat causam suam, & quæratur vnde habeat effectus id, in quo superat, & excedit causam suam: non à se, vt patet, quia si entitatem non habet à se, neque id in quo superat causam suam; Non a causa, quia nihil dat quod non habet, & causa hæc vltra effectum suum nõ habet quid excellentius in se ipsa, quia iam conceditur ex se imperfectior effectu, ergo à nullo, sed à nullo nihil prouenit, ergo non est ponenda in effectu vlla excellentia, & perfectio, qua excedat causam. Instantia autẽ illa de albedine nihil valet, quia vt dicã in proprio quæsito, intellectio fit ex obiecto, & intellectu, vnde possibile est talẽ effectum excellere altetam causam in perfectione, vt puta obiectum, quia reliquam perfectionem habet ex alia causa partialis scilicet intellectu; Neque alia instantia de fœtu valet, quia in proprio quæsito dicã quæ nã sit illa virtus formatiua fœtus, & animæ secundum Aristotelem. Huic rationi Respondent Isti moderni, & cũ cognoscant maiorem esse indubitanter veram, ad minorem dupliciter *Respondent fariter.* Respondent primò quòd inter substantiã, & accidens potest fieri comparatio, vel in ratione entis, & sic clarũ est quod accidẽs est ignobilius substantia. Secundò in ratione productiui, & producibilis, & sic est proportio inter ea, quia sicut accidens naturaliter est productiuum substantiæ, ita substantia naturaliter est producibilis ab accidente; Alio modo potest responderi. Quòd *Secunda Responsio* duplex est effectus agentis, vnum intrinsecum actui agentis scilicet ille qui per actionem eius attingitur; Alterũ est externum, qui quoniã habet naturalem, & necessariã connexionem cum primo illo intrinseco effectu, cum illa primus producitur, hic secundus quoque producitur per modum natu-

naturalis sequellæ, ille autē prior effectus necessariò est imperfectior causa; quia sequitur mensuram, & modum virtutis agentis, quando producitur per se ab illo agente, illæ verò effectus secundus nihil prohibet quin sit nobilior, vel ignobilior, quia per se non producitur ab illa causa, sed ex accidente per modum naturalis sequellæ; Ad propositum substantia est effectus accidentis non primus, sed secundus, quia prius exēpli gratia est in materia calor vt octo, & postea erumpit forma ignis, calor vt octo, est effectus primus, caloris ē eruptio est generatio formæ, ignis est effectus secūdus; ideò nihil prohibet hunc effectum esse nobiliorem causa. Sed neutra harū responsionū tollit argumentum Scoti; No. prima, quia, ex negatione proportionis in entitate sequitur negatio secundæ proportionis in productione, Maior enim quæ conceditur dicit quod omne efficiens est æquale, uel excellentius in entitate cum effectu, si ergo accidens in entitate est imperfectius substantia, sequitur quod, non possit esse productiuum substantiæ, cum ergo isti cōcedunt quòd inter substantiam, & accidens non est proportio entitatis, & qđ substantia est præstantior accidente, habent etiam cōcedere quod inter substantiam, & accidens, non est proportio productionis, & ꝓductiui, siue efficiētis, & effecti; Neque secunda responsio ualet, quia illa responsio videt concedere quod accidens sit causa efficiens substantiæ per accidens non per se, ait enim ꝙ substantia est posterior effectus externus accidentis, & quod talis effectus producitur non per se, sed per naturalem quandam sequellam, & accidentaliter, non per se ab accidente, hoc autem est quod intendit concludere Scotus, non ergo Accidens est causa absoluta per se substantiæ, sed solùm accidentaliter; Isti autem tenent quod accidens est causa totalis per se, & adęquata substantiæ, vt patet ex eorum positione, & suis rationibus, quas supra retulimus, & sic sibi contradicunt. Prætetea hic nos loquimur de causa per se effectiua substantiæ, non de causa accidentali, & dispositiua; Concedit enim Scotus, vt diximus ꝙ accidentia sunt causæ dispositiuæ ad generationem formæ substantialis, cum ergo accidens non sit talis causa per se, sequitur ꝙ substantia erit causa, quia nulla alia assignatur ab aduersarijs, neq; vlla alia assignari potest, quia omne ens efficiens per se, vel est substantia, vel est accidens, non est accidēs ex hac responsione, ergo erit substantia, & ita tantum abest vt hæ responsiones soluāt rationē Scoti, ꝙ potius illā confirmēt.

Reijcitur prima.

Reijcitur secūda.

Secundo ex quadam ratione Scoti possumus ita argumentari; Si accidens daret esse formaliter alieni rei, nō daret perfectius esse illi seipso, ergo si det alicui esse imperfectiori modo quā sit date esse formaliter, non dabit esse perfectius seipso, sed sic est qđ efficere est dare esse imperfectiori modo quàm dare esse formaliter, ergo cum accidens dando esse formaliter non possit ꝓducere ens nobilius seipso, neque efficiendo poterit producere ens nobilius se ipso. Maior propositio patet. Quia inuitis huic propositioni, quicquid non potest agens agendo nobilissimo modo quo potest, non poterit agendo ignobiliori modo, quæ est verissima vt patet. Minor quoque probatur quia dare esse effectiue præsupponit esse formaliter, forma enim prius dat esse formaliter, & postea efficienter, & sic modus dandi esse efficienter pendet à modo dandi esse formaliter. Insuper forma dando esse formaliter, dat esse per vnionem proprie entitatis, uniendo se materiæ, & cōstituendo compositum, sed dando esse efficienter non vnit ꝓpriā entitatē rei, cui dat esse, & ita nō ita est perfectus hic modus dādi esse sicuti modus dandi esse formaliter.

Secūda ratio principalis.

Tertiò si substantia non potest producere substantiam hoc euenit, quia ipsa nō habet virtutem producendi immediatè, sed sic est, quòd hoc est falsum; substantia enim producit accidens immediatè, patet de accidente proprio, quod fluit immediatè à subiecto proprio, quod est substantia.

Tertia ratio principalis.

Huic rationi respondent aduersarij negando quod accidens proprium producatur à proprio subiecto, quia si accidens proprium produceretur à proprio subiecto, vel produceretur eadem actione qua ipsum subiectum producitur, sed hoc implicat, quia producere præsupponit esse in, illa autē actione subiectū non est, sed recipit esse, vel alia actione, & hoc non, quia tunc accidēs proprium esset posterius tempore substantia, ꝙ est falsum; Insuper tunc accidens nedum

Responsio aduersariorum Propriū an accidens proprium producatur à suo subiecto.

dũ flueret à quidditate subiecti; sed à quidditate existente, hoc autem non est possibile, quia non est necessaria connexio in rebus corruptibilib. existẽtiæ ad quidditatẽ, sed hæc potest esse sine illa, nõ potest autẽ esse subiectum sine passione, relinquitur ergo quòd propria passio subiecti producatur ab agente producente subiectum, & eadem actione qua producit subiectum cum hoc discrimine quòd subiectum primo producitur, propria passio verò secundario.

Sed contra hanc responsionem facilè arguere possumus, nam quæro ab illis q̃nam sit proxima, & immediata causa caloris ignis, certè millies in sua doctrina habetur quod est ignis; Similiter quæ est causa proxima, & immediata luminis solis, certè dicere habet esse solem. Sed respondent aliqui quod est efficiens quod produxit ignem, certè hæc responsio non satisfacit, quia illud est causa remota non proxima, & immediata, vndè dato quod esset illud agens, & ignis substantia non esset; neq; calor ignis esset. Præterea illa est causa proxima, & immediata, ac totalis alicuius effectus qua posita, & circumscripta quacunque alia causa, effectus ponitur, & qua ablata effectus aufert, sed sic est quod posita substantia ignis & circumscripta quacumque alia causa calor ponitur, & ablato igne calor aufertur, ergo causa proxima, & immediata, & totalis caloris, ignis est substantia ignis. Idem est dicendũ de alijs proprietatibus substantiæ, ergo accidens proprium pendet, & causatur à subiecto cui est proprium, vtraq; ꝓpositio est clara. Præterea isti dicunt quod ꝓprium accidens sequitur ad esse subiecti per quandam naturalem, & necessariam sequellã, quæro ab illis quid sit naturalis, & necessaria cõsequẽtia inesse ad aliud, certè nil aliud est nisi pẽdẽtia causalis inesse ab illo, si enim hoc ens necessariò habet esse posito illo, est quia causatur ab illo necessariò, nisi.n. causaretur ab illo, & nõ pẽderet ab illo, in ratione causæ efficientis, proculdubio illud subiectum posset esse sine illo accidẽte, neque hæc necessitas essendi accidẽs cũ subiecto est externa, subiecto, sed interna, nisi enim esset interna, contingeret per aliquã potentiam vt putà diuinam, subiectũ esse sine passione, sed hoc omnino repugnat, ergo factis fatentur accidens proprium ꝓuenire à ꝓprio subiecto causaliter.

Præterea probo vniuersaliter quod substantia sit causatiua accidẽtis tàm proprij, quam communis, & etiam substantiæ. Certum est q̃d forma substantialis est principiũ actiuum, & efficiendi, at effectio respicit vel substantiam, vel accidens, ergo forma substantialis est effectiua vel substantiæ, vel accidentis, Minor est clara, Maior propositio est cõmmuniter concessa, Arist. enim sæpe ait materiam pati; formam verò agere, & aduersari; sustinent Naturam esse principium actiuum, & passiuum, & dicunt naturam esse principium actiuum ꝓpter formam cuius est agere, sicuti materię est pati; neque valet si quis dicat, forma est actiua tantum respectu materiæ, quia eam actuat, quoniam hæc expositio manifesto aduersatur illis in præcitato loco, volũt enim quod forma sit principium effectiuũ actionum, quæ proueniunt a composito, & respectu harum dicimus formam esse principium actiuum, neque causa effectiua illarũ est materia, ergo est forma. Insuper anima producit motus locales, intellectiones, &c. Insuper forma respectu materiæ nõ habet rationem causæ efficientis, sed formæ, quia actuat, format, & perficit materiam, non autem efficit materiam, vt patet, manifestum est ergo quod forma substantialis est causa effectiua in agentibus, & sic producet aliquod ens, illud autem est, vel substantia, vel accidens, vndè ad minus producet accidẽs, neque isti possunt dicere quod substantia producit accidens, sed mediante accidente, quia ipsa dat accidenti virtutẽ inducendi, quia tunc recedũt à propria opinione, sustinẽt enim quod accidẽs ꝓducat substantiam, & accidẽs se solo, & sic incident in opinione D. Tho. qui sustinet quod substantia producitur ab accidente, in virtute substantiæ. Hæc ergo ratio Scoti est efficacissima, cũ ergo substantia sit ꝓductiua immediatè, quare non producere potest substantiam? Neque eorum ratio aliq̃d cõcludit, dico.n.q; accidens ꝓprium producitur à substantia alia actione ab ea qua ipsũ ꝓducit. Ad ratione cõtra hoc nego consequentiam, quo ad 1. partem, sequitur enim solùm quod accidens erit posterius subiecto natura; nam subiectum in eo instanti temporis quo recipit esse, emittit, & propriam

Reijcitur.

Secũda ratio.

Tertia ratio.

Ad rationẽ aduersariorum.

primam passionẽ, vnde inter esse subiecti, & propriæ passionis mediat solum instans Naturę, quia præsupponitur esse subiecti ad esse accidentis, sed non præexistit subiectũ sine passione per aliquod tempus, hæc autẽ actio qua subiectum producit passionẽ est alia actio ab ea qua producitur subiectũ, quæ (illa prima completa) incipit, vnde prima actio natura præcedit secundam hanc; non tamen sequitur quod subiectum præcedat tempore passionem, quia subiectum recipit esse per primam actionẽ, sed in eodem instanti quo illa cõpletur incipit hæc secunda; ita quòd non mediat aliquod instans temporis inter esse completum subiecti, & productionem passionis, sed solũ instans naturæ; quòd si quis arguat istæ duæ actiones non fiunt in eodem instanti temporis, sed in duobus, ergo prima præcedit secundam tempore, Ad hoc iam responsum est, quod fiunt in instanti temporis, non naturæ; Differt tamen prioritas temporis à prioritate naturæ, quia plura instantia naturæ possunt esse in eodem instanti temporis, exemplum est Aristotelis in capite de priori in post prædicamentis, nam ad esse hominis sequitur veram orationem homo est; Ita quod res est causa veritatis orationis, & tamen inter ipsas est conuertentia, homo est, ergo vera est oratio homo est. Et econuerso. At si hæc non essent in eodem instanti temporis, non valeret hæc mutua conuertentia; quia pro instanti temporis quo esset homo, non esset veritas orationis. In secunda confirmatione conceditur consequentia, neque consequens est falsum, imò in hoc isti sibi aduersantur, quia tenẽt alibi quod existentia actualis sit idem realiter cum essentia, in hoc loco autem tenẽt quod existentia potest separari a quidditate, & essentia in creaturis, falsum est autem quòd essentia, & quidditas possit esse sine existentia, licet enim essentia; & quidditas rerum corruptibilium non necessario sint, & existant, tamen quãdo talis essentia producitur necessariò, tunc existit, quia existẽtia est idem realiter quòd essentia, vt diximus in proprio quæsito, non ergo est absurdum quòd accidens proprium fluat a quidditate existẽte, imò hoc est necessarium, nisi .n. existeret quidditas, & essentia talis, non posset emittere, & efficere propriũ accidẽs.

Quantò principaliter probatur etiam q substantia producat accidens, quia licet in ordine accidentali accidentium, vnum accidens producatur ab alio, tamen totus ordo accidentalis accidentium ut puta singularium accidentium in specie caloris pendet ab aliqua causa essentiali, extra illum ordinem immediatè, quia omnis ordo accidẽtalis reducitur ad aliquam causam immediatam, in ordine essentiali; in causis autem essentialiter ordinatis non datur processus in infinitum, ut declarat optimè Scotus in 1. sen. d. 2. q. 1. ar. 1. ex quo loco tota hæc ratio habet efficaciam, hæc autem causa essentialis ad quam reducitur totus ordo accidentalis productionis accidentium singularium in aliqua specie, non potest esse nisi substantia, quia omne ens quod non est accidens est substantia, ergo substantia est productiua, & sic cum sit productiua accidentis nulla videtur ratio cur non producat substantiam. Præterea sequeretur quod substantia vniuersaliter penderet ab accidente in esse; consequens est falsum ut patet, omnes enim dicunt accidentia esse entia imperfecta, quæ a substantijs pendent, sunt enim entia, quia entis, Consequentia probatur, quia si substantia hæc sit ab accidente, & illa item, & de alijs substantijs particularibus, ergo, & substantia in communi pendet ab accidentibus in esse; Quia substãtia in communi nihil est præter particulares substantias, ergo si particulares pendent ab accidente, & substantia in communi pẽdet ab accidente, & insuper accidens in cõmuni erit prius substantia, quia causa est prior causato. *4. ratio principalis.* *5. ratio.*

Ad rationes in contrarium. Ad primam dico, quòd in igne duplex est actio, vna est calefacere, altera est ignire, prima competit igni ratione caliditatis, & de hac loquitur Aristoteles, altera verò competit igni, vt ignis est, & substantia, & de hac non loquitur Arist. Ad secundam dico, quod pro tanto dixit Aristo. actionem non posse fieri nisi vbi est contrarietas, quia in qualibet generatione substantiali requiritur actio accidentium præuia, & dispositiua, illa autem est semper inter contraria, sed illa habita substantia postea producit substantiã immediatè per se; Ad experientiam dico q ferrum ignitum calefacit stupam mediate *Ad primam rõnẽ aduersariorum.* *Ad secũdam.* *Ad tertiam.*

te calore ignis existentis in ipso, forma verò ignis inducitur in stupam ab igne existente in ferro; Ad illud de lumine, & motu dico, quod illæ sunt generationes æquiuocæ, ideò ignis inductus per motum, & à lumine aeris per reflectionem depositiuè inducitur ab illis motibus. Sed per se ab illis corporibus motis, & a corpore luminoso, vti Rana a Sole, præuio calore, & humiditate terræ.

Opinio Diui Thomæ. Cap. III.

ALia est opinio D. Thomæ, qui 3. par. summæ quæst. 77. ar. 3. respondendo ad tertium, sustinet quòd forma substantialis non sit principium immediatum, & proximum agendi, & producendi substantiam, sed dicit quòd forma substantialis agit, & producit substantiam mediantibus accidentibus, & ita vult quod accidens agat in virtute formæ substantialis, & propterea accidens producat formam substantialem in virtute substantiæ, & ita hęc opinio discrepat a præcedente, quia præcedens volebat quòd accidens se solo per propriam virtutem producat substantiam; Sed hæc D. Tho. op. vult quod accidens quidem producat substantiam, sed in virtute substantiæ cuius est instrumentum. Pro hac opinione adducitur authoritas Arist. in secundo de Anima vbi dicit quod calor naturalis est quo anima agit, ergo substantia non agit immediatè, sed mediantibus accidentibus, illa autem non possunt producere substantiam in propria virtute, ergo in virtute substantiæ cuius sunt instrumenta; Pro eadem opinione adducuntur a nonnullis rationes factæ supra contra Scotum, illis enim probatur qđ accidens producit substantiam, sed hoc nō potest accidens propria virtute, ergo hoc efficit in virtute substantiæ, & ita D. Thomas respondet huic argumento 3. par. summæ q. 77. ar. 13. ad tertium, Nihil agit vltra suam speciem, quia effectus non potest esse potior causa, ergo accidens non potest producere substantiam, respondet, Inquam qđ accidens propria virtute non potest producere substantiam, sed bene virtute substantiæ, id potest, nihil enim propria virtute potest vltra speciem suam, sed virtute principalis agentis nihil prohibet. Contra opinionem istam arguit Scotus Theologicæ, & Physicæ nos physicas eius rationes adducemus, & primò repetam hāc rationem D. Thomæ adductam; Nihil agit vltra speciē suam, &c. cui respondet quòd verū est propria virtute, nihil autē impedit quin in virtute principalis agentis illud producere valeat; Contra hanc responsionē, si accidens agit in virtute substantiæ, vel hæc virtus est in accidente, vel extra accidens, si est extra accidens, non potest accidens agere virtute illa, quia nullum agens efficit aliquid virtute existente distincta a se subiecto, & realiter, non enim Sortes currit, vel aliquid aliud agit virtute quæ est in Francisco. Et postea ipse D. Thomas ait qđ hæc est causata a subiecto in accidentibus, ex quo apparet quòd intelligit hanc virtutem existere in accidente, sed hoc esse non potest, quia in accidente nihil est nobilius ipso, tum quia virtus subiecti alicuius non migrat de subiecto in subiectum, tum quia omne quod est in accidente est accidens, alioquin accidens esset compositum ex substantia, & accidente, vel accidens esset subiectum inhæsionis virtutis substantiæ, & sic substantia subiectaretur in accidente; Præterea virtus, & vis efficiendi aliquid est inseparabilis a radice, a qua prouenit, talis enim virtus est effectus formalis formæ substantialis, & eius proprietas, at effectus formalis, & proprietas est inseparabilis a forma substantiali, non ergo virtus, & vis productiua, quæ prodit a forma substantiali potest recipi in accidente, sicuti risibilitas non potest recipi in aliquo alio ab homine; Caietanus prima parte, quæst. 77. artic. 1. supra responsionem ad tertium glossat positionem hanc D. Thomæ, & inquit aduertendum esse, qđ quando D. Thomas ait accidens agere in virtute substantiæ est constructio intransitiua, vnde dicere accidens agit in virtute substantiæ est, ac si dicat accidens qđ est virtus substantiæ agit, non ergo fingere debemus aliquā formam intentionalem secūdum quam accidens agat in virtute substantiæ, vt quibusdam placuit, ait Caietanus, sed illa vis, & virtus est ipsum accidens, quo tāquam virtute substantia operatur, adeo qđ secundum Caietanum cum dicit D. Tho. accidens agit, & producit substantiam in virtute substantiæ, est ac si dicat accidens quòd

Ratio-nes pro D. Tho.

Respō. Scoti

Responsio Caiet.

quòd est vis substantiæ producit, & efficit substantiam, Sed contra. Hæc expositio est contra formam, & processum D. Thomæ, qui vt patet ex verbis eius allatis, per hanc virtutem substantiæ non intelligit ipsum accidens, sed aliquid aliud existens in accidente causatum à substantia, sed hoc omitto quicquid sit de mente eius, si hæc est opinio D. Thomæ sequitur q D. Thom. coincidat enim prima opinione, nempè illorũ, qui dicunt accidens producere substantiã propria virtute, nam si dicit quòd accidẽs quod est virtus substantiæ agit, & producit immediatè, ergo accidens per se producit substantiam, ratio est, quia ipsum secundũ se est virtus substantiæ vnde licet originetur à substantia, tamen recepto esse postea per se producit, qa producit quatenus est ens tale, est autem ens formaliter seipso, licet originaliter à substantia, & sic seipso producet substantiam. Sed ea opinio est supra satis cõfutata, est enim ens nimis ignobile accidens, & ideò non potest producere substantiam.

Reijcitur.

Secũda ratio.

Secundò principaliter ita argumentor contra positionem accipiendo eam in hoc sensu, q accidens producat substantiam in virtute substantiæ tamquam eius instrumẽtum, quæ videtur esse germana opinio Diui Thomæ; Nihil est instrumentum alicuius causæ, nisi superioris causæ in genere causæ efficientis, ergo si accidens coniunctum est instrumentum substantiæ, substãtia erit superius agens, tũc sub summo, sed superius agẽs prius naturaliter agit, quàm instrumentum, licèt in eodem instanti temporis, & si est agens naturale, agit quicqd potest, & quantum potest, ergo substantia prius naturaliter quàm accidens in eodem instanti temporis producat suum terminũ, producet ipsa suum: potest autem producere totam substantiam, quia perfectio substantiæ productę non excedit perfectionem substantiæ agentis, ergo in secundo instanti naturæ accidens non producet substantiam, quia illa iam est producta à substantia, vel si producit: substantia illa bis produceretur, s. à substantia, & accidente, Prima propositio patet, quia omnis causa instrumentalis pertinet ad cãm efficientem: Omne autem instrumentũ est alicuius agẽtis instrumentum, vt experientia patet de serra gladio, &c. & prima consequentia similiter ex hoc patet. Secunda et propositio patet, quia nullum instrumentum agit aliquid, nisi moueatur a principali agente, prius ergo principale agens agit q̃ instrumentum: secunda pars patet, quia agẽs naturale agit quicquid potest, & quantũ põt; secunda consequentia patet etiã, quia substãtia est agẽs naturale, ideò agit quicquid põt, põt autem producere substantiam, agit enim ad substantiam principaliter, sicut etiam accidens instrumentaliter agit, potest etiam producere totam, quia si potest producere aliquid substantiæ etiam potest producere totam substantiam, quia tota pfectio substantiæ productæ nõ excedit perfectionem substantiæ agentis, est ergo efficax hæc ratio, efficacissima autem est ad cõcludendum, q substantia est immediatum principium agendi, ad q̃ probandam Scotus adduxit, clarum est enim q principale agens prius agit quam instrumẽtum, & sic sequitur q substantia necessariò prius naturaliter agit quam accidẽs, ergò est immediatum principium agendi, q est cõtra fundamentum D. Thomæ, sustinet enim q accidens producit substantiam in virtute substantiæ, quia arbitratur substantiam nõ esse immediatum principium agendi, hoc autem fundamentum euertitur hac rõne.

Tertia.

Tertiò, omnis potentia meriè passiua est contradictionis ex Aristotele 9. Metaphys. subiectum autem non est in potentia contradictionis ad propriam passionem, quia passio non potest adesse, & abesse a subiecto, ergo illa est potentia actiua; hæc potẽtia actiua reducitur ad causalitatem efficiẽtem, non enim ad aliud genus causæ reduci posse videtur, ergo substantia est principium immediatum propriæ passionis, falsum est ergo illud fundamentum q substantia non sit principium immediatum agendi, hoc idem probatur per rationes factas contra præcedentes opiniones, vbi ostensum est substantiam producere accidens.

Quarta.

Quartò, confirmatur hoc ex Aristotele septimo Metaphysices textu 32. vbi dicit, quòd proprium est substantiæ ex his accipere esse, quia necesse est præexistere aliquam aliam substantiam actu existentem, quæ facit vt si animal fit, fit animal, quale verò, & quantum non necessarium

ſtatum niſi poteſtate ſolum, vult ergo ꝙ ad hoc ꝙ ſubſtãtia fiat, præexiſtat aliqua alia ſubſtantia, quæ producat, ſed ad hoc quòd quantum, & quale producatur non oportet quòd præexiſtat aliquod quale, vel quantũ actu, ſed ſolum poteſtate, ergo quantum, & quale quæ ſunt accidentia producuntur à ſubſtantia.

Quinta Quintò, 4. Meta. tex. vlt. dicitur ſingulum eſt id ꝙ eſt dum poteſt in propriã operationem, ergo ſubſtantia tunc eſt id quòd eſt, quãdo poteſt in propriã operationem, ergo ſubſtantia poteſt operari, & agere.

Sexta. Sextò, ſecundum D. Thomam illa forma eſt principium agendi in qua generans, & genitum aſſimilantur, ſed generatum aſſimilatur principaliter generanti in forma ſubſtantiali, ſecundum quid autem aſſimilatur in accidentibus, ergo ſubſtãtia eſt principium agendi, nec poteſt euadi hæc ratio reſpondendo ꝙ forma ſubſtãtialis eſt principium agendi remotum tum reſpectu ſubſtantiæ, q̃ accidentis, quia omnes cõcedũt, & maximè ipſe D. Thomas qui Theologus eſt, ꝙ Deus eſt forma quæ eſt principiũ proximum agendi in ſuo ordine, licet agat quoque mediantibus cauſis ſecundis, ergo dato & non conceſſo, vt ſupra improbatum eſt, ꝙ accidens habeat aliquam cauſalitatẽ reſpectu ſubſtantiæ poſteriorem actione ſubſtantiæ, ſubſtantia tamen per ſuam propriã formam erit principium actionis propriè immediatè in ſuo ordine, & certè hoc eſt mirabile ꝙ ſubſtantia, quæ eſt nobiliſſimũ in genere inter creata careat actione. Nullum Thomiſtam, vel alium reſpondentem vidi his rationibus. Paulus Soncinas 7. Metaph. tenet ꝙ accidens per ſe non pōt producere ſubſtantiam, an verò id poſſit virtute ſubſtantiæ, & inſtrumentaliter, nec verbum quidem facit, ſimiliter Caiet. in 3. parte ſummæ q. 77. art. 3. nihil dicit.

Pro hac ſententia confirmãda valent rationes quas facit Scotus 2. ſent. d. 16. in cõprobanda ſua ſententia, de potẽtijs animæ, quibus probat quod ſubſtantia eſt immediatum principium ſuarum operationũ quas, nititur ſoluere Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. ſed nihil facit, vt oſtendimus in Theoremate de diſtinctione potentiarum à ſe, & ab eſſenti animæ.

THEOREMA XXXV.

Forma ſubſtantialis immediatè informat materiam abſque vlla qualitate mediante.

Opinio Scoti cum ſuis fundamentis. Caput I.

Væ ſit mens Scoti circa hoc Theorema non habetur expreſsè apud Scotum; attamẽ ex his, quæ dicit in multis locis colligitur ipſum ſenſiſſe formam ſubſtantialem immediatè ſine vllis accidentibus vniri materiæ; colligitur autem hoc maximè ex 4. ſententiarum diſtinct. 12. quæſt. 3. per totam; probat enim ibi, quòd accidens non producit ſubſtantiam, neque per ſe neque inſtrumentaliter, ſed quòd ſubſtantia eſt immediatum principium efficiens ſubſtantiæ, & accidentis, deinde arguens aduerſus ſe multipliciter, & præſertim, quia qualitas præuiæ alterant, & corrumpunt ſubſtãtiam. Reſpondet, quòd qualitates corrũpunt ſubſtãtiam ſolũ diſpoſitiuè, quia illæ qualitates alterant qualitates ſubſtantiæ, ad quàm alterationem ſequitur poſtea generatio alterius ſubſtantiæ niſi adueniat aliquod impedimentum. Deinde declarãs quõ hæc præuia diſpoſitio, & alteratio fiat ab his qualitatibus, & quando Reſpondet Scotus non explicitè, ſed implicitè in præcitato loco, quòd cum ſubſtantia generans agit ad productionem ſubſtantiæ, etiã accidentia agunt ad productionem accidẽtium contrariorum accidentibus ſubſtantiæ corrumpendæ, ſed effectus cauſatus ab accidentibus, nẽpe alteratio eſt prior generatione ſubſtantiæ genitæ; Siquidem habita illa alteratione tanquam diſpoſitione præuia ſtatim ſequitur generatio ſubſtantiæ facta à ſubſtantia efficiente. Sed eſt hic notandum, ꝙ non vult, quòd accidentia illa ſcilicet qualitates inducant alterationẽ quo ad gradũ incompoſſibilem formæ corrumpendæ, ſed vult quòd ſolum diſponãt, & alterent vſque ad terminum vltimum, & gradum compoſſibilem, ſubſtantiæ corrumpendæ; gradus autem primus in

com-

compossibilis substantiæ genitæ non inducitur ab accidentibus, neque qualitatibus illis alterantibus, sed à substantia genita, vt infra dicam; Cum ergo accidentia alterando perueniunt ad vltimum gradum qualitatis compossibilis substantiæ corrumpendæ; Tunc substantia generans inducit formam substancialem nouam immediatè in materia, quæ postea producta in esse, ipsa est, quæ producit qualitatem incompossibilem substantiæ corruptæ, sed ante aduentum ipsius formæ substantialis de nouo genitæ in materia non præcedit qualitas in gradu incompossibili formæ corrumpendæ, vel corruptæ. Facta ergo alteratione præuia ab accidentibus illa accidentia non expelliunt formam à materia, sed cum, perueniunt ad vltimum terminum suarum virium, substantia generās immediatè producit substantiam, & sic forma substantialis immediatè iungitur materiæ. Vndè dicit Scotus in præcitato loco, quòd hęc propositio est manifestè falsa. Omnis substantia ideò corrumpitur, quia inducitur ab alterāte aliquis gradus incompossibilis propriæ qualitati substātię, ratio falsitatis est, quia alterans non habet tantam virtutem, quòd possit inducere gradum incompossibilem qualitati substantiæ, & corrumpere substantiam, quia nullum posterius secundum genus potest esse principium corrumpendi aliquid prius secundum genus, accidens autem alterans est, posterius substātia secundum genus, ideò non potest corrumpere substātiam; quòd probatum est in altera quæstione, vbi ostendimus substantiā generare substanciam, est ergo substantia generās, quæ corrūpit formam substantialem, dum in eandē materiam inducit aliam formam; accidentia vero substanciæ generantis agunt, & inducunt qualitates contrarias formæ corrumpendæ, & conformes formæ generandæ; Sed non inducunt vnquā gradus alterationis incōpossibilis formæ corrumpendæ; quia tunc incompossibilia essent in eodē subiecto; sed solūm diminuūt, & remittunt qualitates priores vſque ad quendam gradum; Quo habito postea substātia agens inducit formā de nouo genitā, adeò φ ex his colligitur, quod Scotus non vult, quòd præuię qualitates prius tempore, vel natura sint in materia, & illam disponāt ad recipiendum formam substantialem, & sic forma substantialis illi materiæ vniatur mediantibus his accidentibus, & dispositionibus, sed vult quòd forma substātialis immediatè inducatur à substantia agente, & generante; ipsa enim est, quę immediatè expellit, & corrumpit substantialem formam, & induckt nouam formam, in illa materia; accidentia verò quoddammodo prius alterando, & corrumpendo accidentia, & qualitates cōtrarias, sed nō corrumpunt formam substantialem corrumpendam; vndè habito effectu alterationis sequitur generatio substantiæ; sed hæc non attingitur per actionem accidentium, vt dictum est, sed à substantia efficiente, & generante; forma autem substantialis de nouo genita est, quæ postea inducit in composito proprias qualitates incōpossibiles substantiæ corruptæ, vnde accidentia, quæ manent in composito nouo nō præcedunt formam substantialem, sed illā sequuntur. Hæc sententia potest probari.

Primò, quia si qualitates dispositiuæ, & illa accidentia informarent materiam ante aduentum formæ substantialis sequeretur, quòd aliquando materia esset sine vlla forma substantiali actu, hoc autem est impossibile, probatur cōsequētia, quia in illo priori, in quo materia esset informata, & disposita qualitatibus illis, est per aduersarios sine forma substantiali; si enim illæ dispositiones præuiæ præcedunt formam substantialem, & disponunt illam materiam ad recipiendum formam, manifestum est, quòd præcedunt prioritate temporis, cum talis dispositio non fiat nisi in tempore, & hoc videtur clarum. Falsitas consequentis probatur, quia sicuti in materia est potentia ad suscipiendum omnes formas; ita nunquam est denudata à quacunque forma, sed semper actu est sub aliqua forma substantiali, & hoc est clarum; & confirmatur, quia corruptio vnius est generatio alterius; vndè ad corruptionem vnius formę substantialis, statim inducitur alia forma substantialis. *Prima ratio.*

Secundò, certum est, quòd qualitates proueniunt à forma substantiali, sequuntur enim formam sicuti quantitates materiam, & sunt effectus formales formæ substantialis, & sic inseparabilis à suo forma *Secūda.*

Vti calor est inseparabilis ab igne saltē naturaliter, ita argumētor, si qualitates dispositiuæ materiæ, sunt in materia ante aduētū formæ generandæ, quæro a quo causentur, & conseruentur in illa, non potest dici, ꝙ causentur a materia, quia qualitates non causantur a materia, sed a forma, tunc quæro, quæ sit hæc forma, non forma corrupta, quia illa non adest, non forma generanda, quia illa nondum est in materia, in quàm induci debet ipsamet forma substantialis, non a generante, quia generans, & genitum sunt distincta realiter; & sic forma generans est distincta a materia formæ generandæ, & consequenter qualitates existentes in materia sunt distinctæ realiter a generante; at in supposito statutum est, ꝙ qualitas est inseparabilis a forma a qua fluit, & sic qualitates fluentes a forma generante sunt inseparabiles ab ipsa; sed dicees agēs generans semper retinet proprias qualitates; sed efficit alias qualitates, & illæ sunt, quæ in materia manent. Contra hoc est impossibile, quia vt dictum est qualitas insequitur formam substantialē, & ab illa fluit, sic est impossibile, ꝙ reperiatur qualitas in aliquo subiecto sine forma sua substantiali a qua pendet; sicuti est impossibile, ꝙ propria passio sit sine suo subiecto a quo fluit, etenim quęlibet qualitas est propria alicui substantiali formæ, a qua est impossibile quod separetur: Præterea istæ qualitates si proueniunt, & habent esse in materia a generante, ergo destructo generante, & illæ destruentur, consequentia patet, quia remota causa remouetur effectus, at istæ qualitates per aduersarios ponuntur remanere cum forma genita etiam destructo generante, ergo non proueniunt a generante, & ita vel est dicendum, ꝙ istæ qualitates sunt in materia sine vlla causa illis dante esse, sed per se, quòd est inconueniēs, quia sunt accidentia, quæ per se sine causa a qua pendent manere non possunt, vel quod in materia non sunt vlla accidentia ante formam substantialem, sed post illam, atque illa pendent, & fluunt a forma substantiali quod est nostrum intentum.

Responsio. Verùm hæc ratio non videtur cōcludere, quia experientia videmus, ꝙ calor ignis inducit caliditatem in lignum, & tamen ignis est distinctus realiter a ligno, & illa caliditas recepta in ligno est etiā distincta a caliditate ignis, ergo similiter in materia potest sic euenire, ꝙ ab accidente disponēte, & alterāte inducatur qualitas a se distincta in materiā substantiæ generandæ, licet ipsa qualitas agentis alterantis non recipiatur in materia, respondeo ꝙ non est simile hic, & ibi, nam ideò ignis, agens, &c. inducit caliditatem in lignum, quia lignum approximatur igni, omnis.n. actio Physica fit per contactum ex primo de generatione; & ideò cum ignis approximetur ligno, & ipsum tangat forma, ignis agēs, agit in lignū, quia fit quodāmodo eius materia per illū contactū, & ideò sicut agit in propriā materiā, ita et agit in lignum, ꝙ sibi per contactū inhæret, & hoc idem dicendū est de omnibus agentibus Physicis, quæ in proportionata passa agunt, at hoc dici non potest de materia nuda absque forma substātiali, neque enim materia sic nuda potest tangi ab aliquo, quia ipsa sine forma non habet esse subsistentiæ, sed solum compositum est quod tangitur, vnde ex prohemio Metaphisices, actiones sunt singularium, & propterea cum materia nuda non possit tangi, neque in ipsam induci possint per illud agēs qualitates vllæ, sed opus est, quod prius informetur forma substantiali, tunc enim est tactibilis, & si approximetur tunc alicui agenti fortiori propria forma substantiali, alteratur, & corrumpitur; vel verius loquendo alteratur, & corrumpitur compositum ex ipsa, & forma conflatum, & tunc habet euidentiam confirmatio nunc supra adducta, quia si istæ dispositiones, & qualitates, quas dicunt in materia præcedere formam substantialem essent inductæ ab agēte, cessante, & destructo agente ipse quoque destruerentur, sicuti cessante igne cessat calor productus ab ipso in lignum; ipsi autem sustinent, quòd illæ dispositiones manent cum forma substantiali de nouo genita etiam destructo generante. Præterea si istæ qualitates dispositiuæ introducerentur in materiam ante aduentum formæ sequeretur, quòd accidentia, & qualitates dispositiuæ agentes, & introducentes istas corrumperent formam substantialem corrumpendam, sed hoc est falsum; quia in alio Theoremate ostensum

Reijcitur.

Secunda ratio.

sum est, quòd substantia generatur solùm à substantia, & consequenter etiã corrumpitur à substantia; & confirmatur adhuc, quia nihil posterius secũdum genus, potest corrumpere ens prius secundum genus; & ratio huius est, quia virtus sequitur entitatem, & qualis est entitas, talis est virtus: at præstantior est entitas rei prioris, secũdum genus, & ita præstantior est entitas substantiæ; ideò non potest corrumpi à virtute accidentis, cum sit vilior, sicuti & entitas accidentis, est vilior entitate substantiæ; consequentia verò probatur, quia huiusmodi qualitates dispositiuæ in gradu, incompossibili formæ corrumpendæ, non possunt inhærere materiæ, & disponere materiam ad recipiendũ nouam formam, nisi corrumpant primam formam substantialem, vt patet quia est illis incompossibilis oportet ergo quòd qualitates alterantes; corrumpant formam substantialem priorem corrumpẽdam, quòd est falsum, vt dictum est.

Rationes aduersariorum cum sua positione, & eiusdem confutatio, & rationum solutio. Cap. II.

EX altera parte moderni ferè omnes, & Græci, & Arabes sustinent, quòd in materia præcedant dispositiones præuiæ, & qualitates, quæ disponunt materiam ad recipiendum formam substantialem. Pro hac opinione ita argumentantur, & rationes pro hac opinione destruũt opinionem Scoti, omnis forma requirit determinatã materiam in qua insit, & introducitur, at hęc determinatio fit per pręuias qualitates disponentes materiam ad talem formam suscipiendam, ergo si forma non reperiat in materia has dispositiones ipsa non poterit informare materiam, neque recipi in eam.

Græci, & Arabes.

Prima ratio.

Secũda. Secundò, in vnoquoque potentia præcedit actum, ergo potentia determinata materiæ, præcedit determinatum actum substantialem formæ; sed potẽtia materiæ determinatur per dispositiones pręuias in materia existentes, ergo huiusmodi dispositiones pręcedũt formã substãtiale in materia.

Tertia. Tertiò, substantialis forma non potest ĩmediatè produci à substantia; quia substãtia vel nihil agit, vel non agit immediatè p se, sed mediante accidente, ergo generatio substantiæ necessariò consequitur productionem alicuius accidentis in materia, quæ est vltima, & perfectissima disposi-tio inducta ab agente virtute cuius inducitur forma substantialis de nouo.

Quarta. Quartò, omnes rationes quę fiũt ad ostẽdendum primas qualitates immediatè inhęrere materiæ primæ, & in corruptione nõ fieri resolutionem vsque ad materiam primam, & in quolibet elemento, cum vnum generatur ex alio contrarias qualitates interire, singulas verò remanere, hanc opinionem comprobant, & ita isti his omnib. rationibus moti sustinent formam substantialem inhærere materiæ, medijs qualitatibus, & dispositionibus in materia receptis ante aduentum formæ. Verùm hæc opinio non est sustinenda propter rationes adductas, quas neminem soluere vidi, & vltra illas potest sic confutari hæc opinio, quia hæc opinio negat omnem virtutem à forma substantiali, & eam ita vilefacit quòd eam submitti formæ accidentali, etenim stante hac opinione, forma substantialis pẽdet ab accidentali in esse, & operari, quoniam ipsa producitur in esse ab accidente, & ipsa per se in materia nullam actionem, neque operationem habet: Insuper forma substantialis, stante hac opinione, cum inducitur in materia iam materia est disposita, & perfecta, & sic materia non recipit à forma adueniente, nisi ipsam informationem, sed iam accidentia, & propensiones, & passiones ipsa materia receperat, & ita passiones, & proprietates materiæ informatæ immò compositi non essent à forma substantiali, sed ab accidentibus, quæ tñ omnia falsa sunt, & contraria naturæ formæ substantialis, vndè oẽs qualitates, & passiones, quæ sunt in materia, & composito proueniunt à forma substantiali, quæ cum dat esse, dat etiam tale, & tale esse; vndè si homo habet proprietates alias à plãta, ab animali bruto, & ab alijs rebus; ratio, & cã est assignãda ex parte formæ substantialis, qa scilicet habet diuersam formam substantialem, quæ etiam diuersas proprietates ei tribuit; non ergo materia est sic, vel sic disposita ante aduentum formæ substãtialis, sed per aduentum formæ substantialis disponitur sic, & sic, & recipit tale, & tale esse,

Reijcitur. Primò.

Secundo.

cum talibus, & talibus proprietatibus, & accidentibus: materia enim de se est apta nata recipere quamlibet formam neq; quãtum est ex se magis inclinatur ad vnam, q̃ ad alteram passionem, & proprietatem. Vanum est ergo dicere quod materia debeat disponi per accidentia ad hoc, vt recipiat formam substantialem. Quæ impugnatio etiam confirmarut ratione D. Thomæ prima parte summæ quæst. 76. articu. 6. quia esse substantiale est esse simpliciter, esse ꝙ dat accidens est esse secundum quid, pręcedit autem semper esse simpliciter esse secundum quid, non ergo dicendum est, ꝙ forma accidentalis prius habeat esse in materia quàm substantialis forma.

Tertio.

Ad primum in oppositũ. Ad rationes pro hac opinione. Ad primam respondeo quod formam recipi inde terminata materia potest intelligi duobus modis: vno modo, ꝙ recipiatur in materia alterata, & disposita per accidentia formæ substãtialis ad debitum terminũ quo substantia generantis potest generare, & producere nouam substantiam, & corrumpere veterem, & hoc modo est vera, vt dictũ est, alio modo potest intelligi, ꝙ in materia prius recipiantur dispositiones, & qualitates incompossibiles formæ corrumpendæ, & postea forma substantialis noua inducatur ab agente manẽtibus his qualitatibus, & dispositionibus tãquam medio, sine quo non posset induci forma substantialis, & hoc modo est falsa, quia tales dispositiones incompossibiles formæ corrumpendæ inducuntur à forma de nouo genita in materia, & ideò non possunt præcedere in materia aduentum formæ substantialis nouę.

Obiectio. Sed contra quis dicet, ergo forma hominis potest induci in quamcunque materiã, *Solutio.* vt in aquam, lignum, &c. Respondeo ꝙ non valet consequentia, quia non negamus præuias dispositiones, sed negamus dispositiones incompossibiles formæ corrumpendæ præcedere in materia formam substantialem de nouo genitam, vt dictum est. Sed pro intelligentia notandum est, *Notãdũ* ꝙ formæ incomposito sunt subordinatæ, & quando compositum est perfectum in ipso sunt plures formæ substãtiales quarum vna est perfectior altera, vltima autem est perfectior omnibus præcedentibus, illa autem non inducitur nisi alijs præsuppositis, vnde ad propositum forma hominis non potest induci in aquam, quia præsupponit alias formas substantiales, vt formam mixti, & formam corporeitatis, & alias vt dicam in Theoremate de pluralitate formarum, vnde hinc euenit ꝙ generans videtur inducere formam in materia determinata, quia in composito sunt plures formæ substantiales quarum vltima destructa, cæteræ remanent, vt corrupta anima remanet forma corporeitatis, & quia statim agens inducit nouam formam ideò videtur ꝙ generans inducat formam in materiam determinatam, & hoc quidem verum est in compositis, in quibus sunt plures formæ substantiales, sed non incomposito vbi est vnica forma substantialis, qua corrupta fit resolutio vsque ad materiam primam, sed in hac forma est quæ sibi materiam determinat in composito etiam vbi sunt plures formæ, vltima forma determinat adhuc sibi illam materiam perfectè, licet sit aliquo modo determinata per formam, vel formas præcedentes. Propositio autem illa forma requirit materiam eiusdem rationis vera est de materia, vt est pars compositi, quia tunc materia per formam fit eiusdem rationis cum forma, non autem verificatur de materia antequam sit facta pars compositi, vnde ignis non semper fit ex materia eiusdem rationis, sed modo fit ex terra corrupta, modo ex aere corrupto, modo ex aliqua alia re.

Ad secundum. Ad secundam concedo primam, & secundam propositionem scilicet, quod in vnoquoque potentia præcedit actum, & quod determinata potentia præcedit determinatum actum, sed cum infertur ꝙ hæc determinatio potentiæ fit ab accidentibus, hoc negatur, ratio est, quia determinata potentia in materia ad actum, est priuatio formæ in materia: priuatio enim non est carentia illam vniuersalis in materia omnium formarum, sed est carentia formæ particularis aptæ natæ in esse materiæ vnde potentia particularis materiæ, & priuatio in materia idem sunt realiter, differunt solùm formaliter; manifestum est autem quod hæc priuatio non adest materiæ per aliqua accidentia, sed se ipsa ex propria natura materiæ, quæ est, ꝙ semper sit sub forma, vel sub priuatione formæ, siue

ne sub potentia ad formam, hæc ergo determinatio potentiæ in materia non prouenit ab accidentibus, sed inest materiæ ex ratione materiæ. Vel dicamus ꝙ cum dicitur potētia præcedit actum vera est in istis generabilibus, sed cum infertur, determinata potentia præcedit determinatum actum, hoc negatur, quia potentia est de se indeterminata, & determinatur solùm ab actu, necesse est ergo ꝙ actus determinatus præcedat determinatam potentiam, siquidem est actus qui determinat potentiam. Si autem actus sit in se indeterminatus clarum est, ꝙ non determinat potentiam.

Ad propositum igitur falsa est illa propositio, ꝙ determinata potentia præcedat determinatum actum; quoniam est actus determinatus, qui præcedit potentiam determinatam; duplex autem est actus scilicet accidentalis, & substantialis. Actus accidentalis determinat dispositiuè, & instrumentaliter quo ad potest, & vsque ad certum gradum; actus substantialis verò completè, & perfectè determinat potentiam, & materiam conformiter ad proprium esse, & operari.

Ad tertium. Ad tertium dictum est in præcedenti Theoremate.

Ad quartum. Ad quartum ex dictis patet, & in proprijs locis de vnoquoque dictum est.

THEOREMA XXXVI.

Non datur minimum naturale per se existens in substantijs homogenis, quo non possit aliud minus dari per se existens.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

PRo intelligentia isti⁹ Theorematis est notandum, ꝙ de hac materia loquit Scotus 2. sententiarum: distinctio. 2. quæst. 9. F. & tractatio hui⁹ difficultatis habuit occasionem ex Theoremate examinato nūc supra de successiuo an componatur ex indiuisibilibus, nā postquam *Scotus.* Scotus in illa quæstione respondendo ad secundum principale, illis rationibus Metaphysicis ostendit, ꝙ successiuum non cōponitur ex indiuisibilibus, adducit responsionē quorundam (vt supra dixi) in litera C qui dicebant has rationes Scoti, & illas Philosophi valere contra minimum secundū materiam, non contra minimum secundū formam, quæ responsio potest habere (aiebat Scotus) triplicem sensum: quorum secundus sensus redit in quoddam dictum antiquum, ꝙ datur minimum, ꝙ potest per se existere, non autem datur minimum in toto, quo non est minus existens in eo in potentia, idest datur aliqua portio materiæ sub minori qua forma substantialis existere non potest, & hoc dicitur minimum naturale, siue minimum secundum formam, dicunt enim ꝙ forma substantialis determinat sibi certā quantitatem in minus sub minori qua ipsa existere non potest, sed nō datur minima pars in alio toto qua nō possit esse alia minor ea in potentia, dicunt.n. ꝙ quacunque minima parte in actu data deueniendum est ad aliquam aliam minimam partem minorem ea in potentia, & hæc dicitur minimum naturale secundum materiam, concedit ergo hæc responsio dari minimum primo modo, sed negat dari minimum secundo modo. Scotus aūt vult, ꝙ quocunque minimo dato tam secundū formam, quam secundum materiam detur aliud minimum in potentia, minus illo potens existere, & quoniam hoc aduersarij cōcedunt de minimo secundum materiam, & negant de minimo secundum formam, Scotus illud idem probat de minimo secundū formam, & maximè in substantia homogenea.

Probat ergo ꝙ quocunq; minimo dato secundum formam, datur aliud minimum minus eo in potentia, ꝙ est ac si dicamus, Scotus probat ꝙ in homogeneis forma substantialis non determinat sibi certam quātitatem ex intrinseco sub qua, & non minori existere possit, sed quacunque minima parte data adhuc minor ea dari potest, sub qua forma esse poterit intrinsecè.

Et nota ꝙ Scotus non incidit in redargutionem; quia licèt prius probaret, ꝙ non datur minimum, & videatur hic probare, ꝙ datur minimum, non tamen contradicit sibi; quia suprà ostendit non dari minimū idest indiuisibile; hic autem ostendit dari

minimum minus quouis alio minimo; sed tamen hoc minimum est diuisibile, sed hic est dubium, quia si datur minimum minus minimo in toto homogeneo, ergo totũ homogeneum componitur ex minimis, quod est contra determinata à Scoto in praecedentibus. Rñdeo, quod probat dari minimum minus minimo in potentia, non actu; vnde, & hoc confirmatur, quòd totum continuum constat ex semper diuisibilibus, quia non est deuenire ad vltimum minimum actu; sed quocũque minimo dato; semper aliud datur in potentia in infinitum. Probat ergo Scot⁹, quòd in toto, & praesertim in substantia homogenea nõ detur minimũ, quo non possit esse aliud minimũ minus eo per se existens; sed quòd quocunque minimo dato, aliud minus dari potest.

Opinio Thomistarum. Thomistae autem, vt patet ex Caiet. P. p. q. 7. art. 3. & ex Iauello 1. Phys. q. 19. tenent oppositum nempè, quòd in toto homogeneo, sit deueniendum ad aliquod minimũ, quo non possit dari aliud minimum minus eo, & nota quòd hoc minimum non est absolutè minimum, idest indiuisibile, sed est pars quaedam totius, sub qua, si minoraretur, non posset esse forma substãtiae homogeneae, vt dictum est, illa ergo pars vltima in quantitate, sub qua, & non sub minori potest esse forma substantialis appellatur, minimum, licet etiam in se esset diuisibile, quia volunt quod forma substantialis in homogeneis, habeat determinatã quantitatem, tam in maius, quàm in minus, sub qua, & non sub minori, vel maiori ipsa forma esse possit; & hoc est minimum, & maximum naturale, de quo loquimur. Scotus autem vult, quod forma substãtialis nõ habeat determinatam quãtitatem sub qua sit; sed vult, quòd sicut quantitas esset ex se diuisibilis in partes minimas (si ex se esset) ita id sibi competere possit dum est in toto homogeneo substantiali, neque vult, quòd forma substantialis impediat hanc diuisibilitatem; & ideo sicuti in quantitate nõ datur minimum, quo non possit aliud minus dari, cum ipsa sit semper diuisibilis, & quacunque minima quãtitate data, alia minor dari possit, quia illa adhuc est diuisibilis; ita vult quod in toto homogeneo quocunque minimo dato aliud minus dari possit. Possumus itaq; in hunc modum argumentari, &

Prima ratio. haec ratio optimè mentẽ, & positionẽ Scoti declarat. Sicuti forma substantialis naturalis non tollit à toto naturali, quin ita sit totum semper diuisibile per quantitatem, sicuti quantitas esset, si sola esset; ita ẽt forma naturalis non tollit, quin quodlibet diuisum possit per se esse, quantum est ex se, & ex parte sui, sicuti quaelibet pars quantitatiua in quam diuideretur quantum, per se esse posset. Sed sic est quòd in quãto ẽm se, quocunq; minimo dato adhuc aliud minus datur, quia est diuisibile in infinitum, & non possumus deuenire ad minimum indiuisibile, sed quodlibet minimum est semper diuisibile, ergo apparet quod est dabile aliud minimum minus quocunq; minimo dato per se existere potens, ergo sicuti in quantitate per se non est deueniendum ad minimum, quo aliud minus non detur, ita neque in toto naturali, vt homogeneo est deueniendum ad aliquod minimum, quo aliud minus non detur, neq; forma naturalis aliud asserere nos cogit. Scotus autẽ ad idem arguit loco citato F. primo sic. Sicut est essentiale, quanto posse diuidi in partes, ita est ei essentiale, quòd singulum eorum, in quae diuiditur possit esse hoc aliquid, ergo nulli parti quantitatis repugnat per se esse, & sic cum quãtum sit diuisibile in partes, & quaelibet pars sit diuisibilis illa in quo est diuisibilis, sunt possibilia ad esse, & existere; cum ergo quantum, & res naturalis quanta non possit resolui in indiuisibilia; sed solùm indiuisibilia; sequitur quod quodlibet minimum habet aliud minimum minus se, post seipsum, & illi minimo nõ repugnat per se esse, & existere. Cõfirmatur hęc ratio, & prima consequentia, primò, quia illae partes sunt eiusdem rationis quantum ad formam, & materiã cum toto, ergo possunt habere existentiam per se, sicuti, & totũ per se existit. Secundò, quia si illę partes essent, p se essent indiuidua eiusdẽ speciei cuius suũ totũ est indiuiduũ; at absurdũ vr, quod aliqd habeat in se naturã, pp quã põt esse indiuiduũ alicuius speciei; ita qd sibi nõ repugnat esse indiuiduum illius speciei, & tamen sibi repugnat absolutè esse non posse; sicuti esset absurdum, quòd alicui non repugnaret esse partem; & tamen repugnaret sibi esse simpliciter; & hoc maximè valet in substantijs homogeneis. q per se sũt,

Secunda.

Secũda.

neque

Tertio. neque egent altero ad hoc, vt sint. Tertiò, quia partes sunt naturaliter priores toto, ergo eis non repugnat prius duratione, posse esse sine toto; absque contradictione, sicuti repugnat ipsi toti esse prius partibus. *Quarto* Quartò circumscribamus omne continēs, & omne corruptiuum, & ponatur, quòd aqua sola sit in vniuerso; tunc quæcunque aqua datur, diuiditur, quia hoc est possibile ex dictis, suprà in præcedente Theoremate, vbi ostendimus continuum diuidi in sēper diuisibilia, & non posse deueniri ad indiuisibile; ista in quæ fit diuisio, non erunt nihil, quia hoc est cōtra rationē diuisionis, nec erunt non aqua, quia tunc aqua componeretur ex non aquis non etiā repugnabit formæ, aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu, quia ita parua præfuit, licèt in toto, neque per ipsam diuisionem corrumpitur aqua, quia ex hypothesi iam circūscripsimus omne corruptiuū, ergo non videtur assignari aliqua ratio intrinsecè, pp quam enti naturali repugnet, quin quocūque aliquo per se existente etiam minimo, nō possit aliud minus eo p se existere; potest quidē assignari ratio extrinseca, & virtus contraria corrumpentis, & hæc etiam est causa propter quam talia minima actu non dātur: sed ab intrinseco nulla ratio assignari potest. Aduersarij autem dicunt ex intrinseco repugnare toti naturali, quod quocūque minimo dato detur aliud minus eo per se existens. His rationibus probatur quòd quocunq; minimo naturali dato, potest dari minus, & quòd illud potest per se existere, & ꝙ hoc non repugnat intrinsecè illi toti naturali: sed solum extrinsecè; hoc tñ minimū non est indiuisibile, quia iā supra ostendimus, non dari minimū indiuisibile.

Rationes Aduersariorum & responsio ex ad rationes Scoti & eorundem omnium confutatio Cap. II.

Caietanus. CAietanus P.p. quæstione 7. art. 3. nititur soluere rationes adductas à Scoto & primò iacit quoddam fundamentum, ex quo contra determinatam sententiam posset argui. Fūdamentum est hoc; quòd cuilibet formæ naturali respondet determinata quantitas, quòd fundamētum probatur ex doctrina Philosophi 5. Met. tex. 3. Phy. tex. 38. quibus in locis ait Philosoph. ꝙ causæ cōparentur effectibus, & cōmensurentur eis, & è conuerso; ex hoc sequitur, ꝙ si formā substātialē naturaliter in cōmuni, sequitur quantitas, ergo determinatam formam sequitur determinata quantitas; sed quantitas determinatur secūdū terminos; vnde corporeitas hominis, & Leonis differunt, quia habent diuersos terminos, non qa sint diuersæ species. Ex hoc fundamento habetur ꝙ omne corpus naturale habet determinatā quantitatem in maius, & minus; ex hoc contra opinionem Scoti sic arguitur. Quælibet forma naturalis requirit determinatam quantitatem, ergo sub minori quantitate illa requisita, non poterit manere illa forma naturalis, ergo quocunque minimo naturali dato, nō datur aliud minus, sed est standum ad aliquod ens naturale minimum, siue ita paruum, quòd nō detur aliud minus illo, in quo seruari possit forma illa naturalis, hác eadē ratione vtitur Iauellus 1. phy. q. 19. sub alijs verbis. Præterea si non datur minimum secundū suum sensum, vt toties declaraui, siuè si quocūque minimo datur aliud minus, ergo forma Elephantis poterit saluari sub grano Sinapis, ꝙ est absurdum. *Secūda.* Tertiò est intentio philosophi 1. Phy. tex. 38. ꝙ detur minimum, quo aliud minus dari nō possit, *Tertia.* ait enim qd est dare minimā carnem, & minimā aquā. Eandem sententiā sequitur Achillinus Bononiensis 3. lib. de elementis dubio primo, propter eandem rationem *Achillinus.* D. Thomæ, ait enim quòd res naturalis sub aliquanta magnitudine, potest per se existere, & sub aliquanta magnitudine res naturalis esse non potest, & sic datur terminus in magnitudine sub quo res naturalis, vel forma naturalis esse potest, & quo minori esse non pōt: illud autē dicitur minimū naturale quo minus dari nō potest, quia illi formæ naturali repugnat esse sub minori quātitate. Pro eadem opinione arguūt quidam Moderni, eadem ratione: quia virtus, & potentia, actiones, & motus, & denique forma naturalis, omnia hæc sūt desinita, & determinata, ergo & quantitas, quæ propter hæc datur rebus naturalibus debet esse definita, & determinata. *Quarta* Secundò videmus in quacunque specie rerum naturalium determinatā esse paruitatē, & magnitudinē, quā nunquā excellunt indiuidua illius spe- *Quinta.*

cies

ciei V.g.homo nunquam attingit magnitudinem Cypressi;nec diminuitur ad paruitatem formicæ. Pro hac eadem opinione adducitur quoque illa auctoritas Aristotelis ex secundo de Anima.tex.41. omnium natura constantium est determinata ratio magnitudinis,& augmenti, & ex 1.Phy.tex. 38.vbi Aristoteles ait contra Anaxagoram dari minimam carnem. Caietanus autem Respondet ad rationes Scoti. Ad secundam (primam enim nō vidit) cōcedit antecedēs; sed negat cōsequentiam, ratio negationis est, quia diuidi in partes, & illas posse esse hoc aliquid non competit quanto per se positiuè; sed non repugnaret, vt patet de quantitate Cœli, quæ est verè quanta,& non est diuisibilis in partes; nec aliqua illarū partiū potest seorsum per se manere, & ideò quātitas coniuncta formę naturali potest impediri à forma naturali ne exerceatur, idest quòd non diuidatur in partes, & quòd illæ partes non maneant seorsum. Adducit etiam aliam responsionem; qđ illæ conditiones scilicèt quantum diuidi in partes, & illas posse per se existere non intelliguntur secundum actualem diuisionem; sed secundum designationem, & tunc ait, quod hoc modo omne quantum est diuisibile,& quælibet pars potest esse hoc aliquid, sed non secundum diuisionem actualem.

Sexta.

Responsio ad rationes Scoti.

Ad primam confirmationem negat sequellam; quia forma aquæ requirit aliquā conditionem, quæ est in toto, non autem in parte, vti est tanta quantitas, quæ non est in parte.

Ad secundum Respondetur similiter, ꝙ ad posse esse indiuiduum alicuius speciei non sufficit communicare in natura; sed debet habere etiam conditiones requisitas, quarum altera est, ꝙ habeat determinatam quantitatem. Ad tertium negat consequentiam quo ad partes inexistentes.

Ad quartum Respondet ꝙ si poneretur minima aqua, vel minimus ignis,& quod ille diuideretur non solùm corrumperetur sed annihilaretur,& corrumperetur a diuisione: quia licèt diuisio vt sic non sit, corruptiua, tamen diuisio talis minimi naturalis esset corruptiua, & annihilatiua in tali casu.

Confutatio harum responsionum. Cap. III.

Verum rationes istæ nullius valoris sunt,& sententia Scoti firmissima manet, neque responsiones istæ tollunt vim rationū Scoti, firmissima manet opinio Scoti; quoniam certum est, ꝙ causa positiua ꝑ se diuisibilitatis est quantitas, & hoc licèt in præsenti loco negetur à Caietano, tamē alibi millies fatetur, & præcipuè in materia indiuiduationis; vbi ait requiri quantitatem propter diuisibilitatem,& distinctionem; sed hoc dimisso hæc propositio probatur, quia diuisibilitas est effectus positiuus per se, ergo dēt habere causā per se positiuā, quia effectus positiuus requirit causam positiuam; alioquin positiuum esset à non ente; at causa huius diuisibilitatis, vel diuisionis per se nulla alia assignari potest, quam quantitas: dicere enim quòd sit aliquod aliud accidens, vt qualitatē, vel relationē, esset ridiculum, quia sunt posteriora quantitate neque potest esse substantia, quia vel esset materia, vel forma, vel compositum, at non est forma, quia multæ formæ sunt indiuisibiles, neque materia: quia circumscripta quantitate est indiuisibilis: similiter & compositum; relinquitur ergo ꝙ quantitas sit causa positiua,& per se diuisibilitatis. Præterea 5.Meth.tex.18.& sæpe alibi Aristoteles, ait proprium esse quantitati secundum ipsam esse diuisibile, vel ergo intelligit, ꝙ ei positiuè competit diuisibilitas, vel solum non repugnaret; si secūdo modo adhuc quæritur cui per se, & positiuè diuisibilitas competat. Præterea etiam formæ,& materiæ,& substātiæ, & alijs cōpetit diuisibilitas nō repugnāret, vndè materia,& cōpositū substātiale addita sibi quātitate diuiduntur, oportet ergo adinuenire aliquod cui competat diuisibilitas per se, illud est sola quantitas, est ergo verissimum quòd quantitas est per se,& positiuè diuisibilis, ex quo sequitur contra Caietanū ꝙ hæ conditiones diuidi in partes, & partes per se existere competit quantitati per se realiter,& positiuè,& consequenter in quocunque est quantitas per se, illud est diuisibile per se in partes potentes per se existere, quia in quocunque est ratio,& causa formalis alicuius effectus in illo quoque est esse-

Prima ratio.

Secūda.

Tertia.

effectus formalis illius causæ. Præterea, verum est illud quidem, q; forma naturalis potest impedire hunc effectum quantitatis, q; non reducatur ad actum; vt contingit in corpore Cœlesti, quòd quamuis sit quantũ, tamen actu non potest diuidi, quia illa forma est incorruptibilis, & dat esse incorruptibile Cœlo, & consequenter quoq; esse indiuisibile; sed quando forma naturalis, non tollit a toto naturali, cui dat esse, quin illud totum sit diuisibile, secundum quòd ipsa quantitas, si per se esset est diuisibilis, illud totum per se est diuisibile in semper diuisibilia, sicuti quantum per se separatũ est diuisibile in semper diuisibilia. Ad propositum forma naturalis non aufert a toto homogeneo, quin sit diuisibile secundum se totum, sicuti quantum si per se esset diuisibile, probatur; quia in toto homogeneo non est dare aliquam partem secundum q̃ non sit diuisibile; vt aqua in quacunque parte est diuisibilis, sicuti & ipsamet linea mathematica, ergo ex hoc deducitur quòd forma illa naturalis homogenea saluari potest sub quocunque minimo dato; quia si non posset saluari impedite. totum, ne esset semper diuisibile; secundum enim aliq̃ partem illud totum non esset diuisibile, nẽpè secundum illam partem minimam sub qua saluari non posset eius forma, sicuti euenit in toto Etherogeneo; quia enim forma totius Etherogenei non potest saluari sub quocunque minimo dato; sed requirit determinatam quantitatem, ideò forma illius impedit, quòd totum non est diuisibile secundum quamcunque partem, quia ipsa destrueretur. Possumus itaq; in hunc modũ argumentari ex hoc medio. Si forma naturalis in substantia homogenea, vt in elementis non posset esse quocunque minimo dato, ipsa impediret, & tolleret a toto homogeneo esse diuisibile secundum quamcunque partem semper per quantitatem; sed sic est, quòd forma naturalis in homogeneis non impedit totum, quin secundum quantitatem sit semper diuisibile secundum q̃cumq; partem, ergo forma naturalis homogenea potest esse sub quacunque minima parte data. Maior probatur; quia illa forma sibi determinaret tantam quantitatem in toto sub minori, qua esse non posset; sicuti contingit in toto Etherogeneo; quia enim forma naturalis in toto Etherogeneo determinat sibi in toto tantam quantitatem sub minori, qua esse non potest, ideò impedit totum, & ab ipso tollit, quòd non possit diuidi secundum quamcunque partem v.g. forma Elephantis determinat sibi in suo toto tantam quantitatem, sub qua minori esse non potest, & ideò tollit ab illo toto q̃ to Etherogeneo, vt a corpore Elephantis quòd non possit diuidi secundum quamcũque partem, neque enim est diuisibile secũdum partem mediam, &c. quia si diuideretur Elephas per medium forma Elephantis destrueretur, ita dicendum est de quocumque toto Etherogeneo, & ratio huius est, quia illa forma requirit diuersas partes simul, quæ si diuidantur ab inuicem, ipsa corrumpitur, vt patet, minor probatur, at in toto homogeneo non sic euenit; neq; enim forma naturalis in tali toto tollit a toto, qđ secundum aliquam partem non sit diuisibile, & quòd si diuidatur secundum illam, forma illa corrumpatur; sed secundum quã cunque partem illud totum est diuisibile; nam accipiatur hoc totum aqua secundum quamcunque partem diuidatur, vt circa medium, & extrema est diuisibilis; neque diuisibilitare data in quauis parte forma aquæ euanescit; sed remanet semper aqua; at si forma aquæ determinaret sibi in toto certam quantitatem, esset assignare aliquam partem in illo toto homogeneo, secundum quam illud non esset diuisibile, & forma ab illo diuisibilitatem tolleret, vti facit forma in Etherogeneo. Ex his ergo sequitur quòd forma in toto homogeneo non determinat sibi certam quantitatem, & sic sub quocunque minimo dato ipsa manere potest, & cõmuniter cum illa forma naturalis non impediat, quantitatis diuisibilitatem, & quãtum sit semper diuisibile, & quocunque minimo quanto detur aliud minus, ita quocunque minimo naturali homogeneo dato, datur aliud minus. Sed aliquis dicet, licèt totum homogeneum secundum quamcunque partem sit diuisibile, & forma naturalis homogenei hanc diuisibilitatem non impediat; tamen totum illud non est diuisibile simul secundum aliquas partes omnes, adeò quod remaneat aliqua pars minima illius totius, & sub ea sit forma naturalis, quia hoc repugnat illi formæ naturali; licet .n.

non

non impediat diuisibilitatem in toto secundum quamcunque partem, impedit tamen quòd simul fiat diuisio in tot partes, vt partes sint minimæ; quia sub illis non potest manere forma naturalis. Sed hæc responsio est nulla, quia in diuisione totius homogenei, non est deuenire ad minimum indiuisibile, & hoc conceditur, quia cum sit quantum continuum non constat ex indiuisibilibus, & sic non est resolubile in indiuisibilia, sed in semper diuisibilia; illud ergo minimum, in quòd possit diuidi habebit partes, quæ erunt diuisibiles in aliud minus q̃tum ex se, licet talis processus tollatur a cõtrarijs corrumpentibus, cum enim corpus quantum diuisum est in quasdam paruas partes; contrarium eius ambiens, illas partes destruit, & corrumpit, cũ minimam virtutem habeant: sed quantum est ex se, & ex intrinseco possent diuidi, quia illis non repugnat diuidi; & ita illi formæ ex intrinseco non repugnat, sub illo minimo reperiri, & hoc asserere cogimur, quia non videmus talem formam naturalem habere vllam determinationem in quantitate in tali toto. Præterea accipiamus aliquod totum homogeneum, vtaquam, & statuamus formam aquæ requirere in illo toto determinatam quantitatem, & illa ponatur quantitas bicubita; poterit ergo forma aquæ esse sub aqua bicubitali, & non sub minori? tunc diuidatur aqua illa bicubitalis iterum (hoc enim non repugnat, quia licèt secundum aduersarios, vt naturalis non possit diuidi, tamen vt quanta potest diuidi sicuti totum etherogeneum, licèt vt naturale non possit diuidi, quia forma naturalis, corrumpetur, tamen vt quantum potest diuidi; nihil.n. impedit diuidi corpus Elephantis in multas partes,) quæro an illa pars aquæ diuisa habeat formam aquæ, vel non; si dicas, qđ habeat formam aquæ habeo intentum, ergo forma aquæ non determinat sibi certam quantitatem; si dicas, quòd non habet formam aquæ. Contra non erit annihillata, vt ait Caietanus, quia annihillatio non est terminus agentis naturalis; sed solius Dei, quã etiam non nouit Philosophus, ergo erit materia sine forma actu, quòd repugnat, vel habebit aliam formam, & sic per simplicẽ diuisionem fiet generatio, quæ erat opinio Anaxagoræ, quam confutat Aristoteles 1. Phy. tex. 38. qui volebat quòd generatio fieret per segregationem. Et postea quæro de illa forma de nouo accedente illi materiæ, vel est homogenea, vel Etherogenea; non erit Etherogenea, quia illa semper requirit maiorem quantitatem, quam homogenea, vt etiam ex se patet, & experientia videmus; & ideo forma Etherogenea existere non potest sub quantitate ita parua, sub qua potest esse forma homogenea: si dicas quòd est homogenea; iterum eodem modo quæro de ea; vel enim habet determinatam quantitatem, vel non; si non, habeo propositum; si sic, habita illa iterum diuidatur in suas partes, quia non repugnat, vt dictum est, & sic semper; cum ergo sit impossibile quòd statuatur quantitas determinata formæ naturali homogeneæ, sequitur dicendũ quòd sub quocunque minimo naturali homogeneo dato forma naturalis repetitur.

Quinta. Tertio, ut quidam Moderni arguunt, cogitetur portio materiæ minor ea paruitate, qua isti dicunt corpus homogeneum, vt elementum sibi intrinsecè determinare, & applicetur ei ignis; aut ille ignis producet in illam portionem materiæ formam ignis, & calorem, vel non; si dicas quòd sic, habeo intentum, quia ergo forma ignis non determinat sibi certam quantitatem; si non, hoc est impossibile, quia tota materia prima est vnius rationis, & sic omnes partes eius: materia autem prima est in potentia proxima ad omnes qualitates, & formas elemantares recipiendas; videtur ergo inconueniens, qđ adsit aliqua portio materiæ, cui ab agente applicetur forma ignis, & non possit in eã recipi forma ignis, & quod dicitur de forma ignis dicitur de alijs elementis. Quarro, *Sexta.* quæro si in elementis, quòd est corpus homogeneum requiritur determinata quantitas in minus; ita quod in minori esse non possit, hoc euenit vel ex ratione materiæ, vel ex ratione quantitatis, vel formæ substantialis, non primum quia quantitas in materia non determinatur a materia; sed à forma; non secundum quia ipsa quantitas est indeterminata: est enim in infinitum diuisibilis: At dicent, est propter formam. Sed neque hoc esse potest, quia forma elementi immediatè inest primæ materiæ, & est comes quantitatis, & induit rationem materiæ, & quantitatis; non itaque hæc forma

requirit

requirit determinatam quantitatem in materia. Hinc ad responsiones Caietani accedendo patet quòd vanæ sunt, Responsio ad secundum patet quòd non soluit, quia ostendi supra, quod quantitati per se positiuè competit diuisibilitas in partes, & in partes potentes per se existere, non autem solùm non repugnanter, cum autem ait, quod repugnat partibus illis quanti diuisis per se existere propter formam, quia forma requirit determinatam quantitatem iam ostensum est quod hoc fundamentum est falsum; videmus enim quod in homogeneis forma naturalis non determinat sibi certam quantitatem, vt dictum est; secunda etiam illa responsio per hoc idem infringitur; quia iam ostendi, quod partes illæ diuisæ possunt per se existere actuali diuisione; & quod hoc sibi intrinsecè non repugnat; licet extrinsecè repugnet propter contraria. Responsio ad primam confirmationem rationis nulla est; immo ratio illa efficacissima est, existentia enim rei pendet a materia, & forma: quæ ergo habent materiam, & formam eiusdem rationis, si vnũ existit; siuè si vni extrinsecè existere non repugnat, neque alteri; at in toto homogeneo partes habent materiam, & formã eiusdẽ rationis, vt patet de tota aqua, & partib. eius, ergo sicuti non repugnat per se existere toti, neque partib. per se; cum autem dicit hoc non sequitur, quia vltra materiam, & formam eiusdem rationis requiritur illa conditio, habere tantam quantitatem, quæ quia est in toto existit per se, sed quia non est in partib. per se existere nõ possunt; Hoc nihil est, quia forma substantialis non determinatur ab accidente, sed accidens a forma substantiali, si ergo in toto, & in partib. est forma eiusdem rationis, necesse est quod adsint accidentia requisita, alioquin si requireretur aliquod accidens ad esse formæ, & illud in partib. non esset, neq; forma substantialis eiusdem rationis esse posset in illis partib. patet autem quod in partib. aquę est forma substantialis aquæ sicuti in toto, & omnino eiusdem rationis, ergo similiter responsio ad secundam confirmationẽ nulla est propter prædictas rationes: & insuper ratio illa efficacissima est, nam stãte hac responsione Caietani sequeretur quod non omnis pars aquæ posset esse indiuiduum aquæ: sed solum aliquæ partes; nẽpe illæ solæ, quæ haberent certam quãtitatem, & ita principiũ distinctiuũ numeralis in indiuiduis substantiæ, & constitutiuum eorundẽ non esset quid substantiale, sed quantitas, neque sufficeret ad constitutionem indiuidui forma substantialis, & materia, sed requireret accidens, & sic substantia prima pẽderet ab accidente, sed hoc forsan apud eos non esset inconueniens, de qua re loquuti sumus in Theoremate de principio indiuiduationis substantiæ materialis Tertia confirmatio similiter est efficax: nam valet etiã de partib. inexistentib. toto; prius. n. quam esset totum illæ existebant per se: quod perspicitur si nos accipiamus aliquas partes aquæ seorsum, & postea illas omnes in vnũ vas ponamus, illæ partes aquæ facient vnũ totum, in quo erunt inexistentes; quæro nũquid prius illæ partes duratione per se extiterunt? non potes negare, ergo verum est quod partes inexistentes possunt esse prius duratione toto, ergo etiã posterius duratione manere illis nõ repugnat intrinsecè: Responsio ad quartũ est penitus voluntaria, & sine ratione: diximus enim qđ minimũ indiuisibile non datur, sed datur minimũ, qđ partes habet, & est semper diuisibile, qđ autem tale minimum habens partes non possit diuidi, & quod diuisio in tali minimo sit corruptiua, immo annihilatiua, nulla ratio persuadet: quod enim habet partes intrinsecè, sibi non repugnat diuidi in illas: illud minimum habet partes, ergo sibi non repugnat intrinsecè, licèt extrinsecè, vt iam dictum est sibi repugnet. Ad rationem fundamentalem Caietani Respondetur qđ falsum est, quodcunque formæ respondeat determinata quantitas, vt probatum est: ad probationem ex Aristotele 5. Met. tex. 3. & 2. Phy. tex. 38. causæ commensurantur effectibus, & econuerso. Respondetur quod intelligitur secundum hunc sensum, qđ causę propriæ proprius respondet effectus, idest causæ vniuersali, vniuersalis effectus respondet, & causæ particulari effectus particularis: & in hoc sensu loquitur ibi Arist. ideo ex illa propositione non habetur qđ determinatæ formæ respondeat determinata quantitas. Ad secundum patet: quia nos non loquimur de toto Etherogeneo, sed de homogeneo. Ad tertium dictum est

Responsiones Caiet. reijciuntur.

Ad fundamentum Caietani.

Ad 2.

Ad 3.

Theore-

Theoremate 53. & per hæc eadem patet ad Achillinum. Ad primum ex Modernis possumus dicere, quod verum est antecedens de formis Etherogeneis naturalibus: & ideo consequens etiam de illis veritatem habet tam extrinsecè, quam intrinsecè, sed in toto homogeneo, verum est tantum extrinsecè, non intrinsecè; quia cum ignis sit augumentabilis in infinitum intrinsecè, habet etiam virtutem motuum &c. intrinsecè interminatam. Ad aliam dico, quod concludit de toto Etherogeneo; non de homogeneo. Ad illam auctoritatem Arist. 2. de anima, & 1. Phy. dictum est Theoremate 53. c. 2. respondendo ad 2. rationem.

Datur maximum in homogeneis maius quocunque maximo dato intrinsecè. Cap. IV.

EX declaratione præcedentis Theorematis patet declaratio etiam istius: initur enim, iisdem fundamentis, quia scilicet forma naturalis in homogeneis, non est determinata ad certam quantitatem in maius, neque in minus; sed quocunque maximo dato, datur aliud maius; sicut quocunque minimo dato, datur aliud minus; tamē Scotus apponit rationem particularem deductam ex Arist. 2. de anima tex. 41. in loco supra citato ad litteram N. quæ est, quod apposito combustibili igni augebitur, & ita si apponatur combustibile in infinitum, ignis augetur in infinitum; hæc etiam est ratio Aristotelis in citato loco ad probandum, quòd auctio ignis, non est propriè auctio. Huic rationi Respondet Caietanus loco citato supra, quòd hic ignis auctus in infinitum ex infinito combustibili apposito non esset vnus numero ignis, sed aggregatione vnus; & quædam fingit, quæ ex se suā inanitatem ostendunt, vnum enim aggregatione est vnum per accidens continens plura distincta numero, vt patet de aceruo tritici, & cumulo lapidum; dicere autem maximum ignem quendam, esse plures numero ignes, sed vnum per accidens, est dictum voluntarium. Insuper in vno aggregatione sunt plures materię diuersæ, & plures formæ similiter diuersæ numero actu, vt patet in cumulo lapidum, ergo in illo igne aucto in infinitum ex infinito combustibili apposito non erit vnica forma numero actu, sed plures formæ, & plures materiæ actu, quòd videtur ridiculum. Præterea si ille ignis nō esset vnus ignis, sed plures numero, non dixisset Aristoteles ignis ex combustibili in infinito apposito augetur in infinitum, sed dixisset multiplicatur ignis in infinitum, hoc etiam conuincitur ex continuatione textus ibidem, confutat enim ibi antiquos, qui dicebant quòd ignis erat causa augumenti cuiuslibet viuentis; Aristoteles verò hanc sententiam confutat per hoc, quia si ignis esset causa augumenti in viuente, posset augere quodlibet viuens in infinitum, quòd est inconueniens; quia omnium natura constantium determinata est ratio magnitudinis, & augmentiar ignis augens viuens vnum numero est vnus numero quoque, illum autē ait posse crescere in infinitum, ergo ignis, qui esset infinitus, est vnus numero; datur ergo quocunque maximo aliud maius intrinsecè in homogeneis, sed extrinsecè repugnat, quia in natura infinitum est impossibile.

Respon- sio Caie- tani. Reyci- tur.

THEOREMA XXXVII.

Indiuisibile vt nunc, & punctum est quid positiuum.

Positio Scoti. Cap. I.

SCotus 2. sent. dist. 2. q. 9. L. respondendo ad argumentum secundum. s. ad secundam probationem illius antecedentis, successiuum cōstat ex indiuisibilibus adducit prius quandam responsionem, quam Marginitæ ascribunt Nominalibus, quæ dicit, quòd indiuisibile est quid priuatiuū tantum, ideo ibi degreditur, & probat quòd indiuisibile sit quid positiuum, non autem priuatiuum tantum. Prima ratio est hæc, si indiuisibile esset tantum carentia diuisibilitatis, & non esset quid positiuum, sequeretur hoc inconueniens, quod generatio substantiæ, quæ non est per se terminus continui temporis non haberet mensuram vllam positiuam, & sic erit in nihilo, hoc autem videtur absurdum, idem esset dicendum de alijs mutationibus subitis, quæ non sunt 1. ratio.

per

per se terminus motus, vt de illuminatione, quæ fit in instanti: & licèt aduersarij quoquo pacto possent euadere, & se saluare in mutationibus, quæ sunt termini motuum, & fiunt in instanti; sunt enim quædam mutationes, quæ habent esse tantum in termino motus continui, vt priuatio continuitatis fit in terminatione continuitatis: licèt inquam quoquo pacto in his mutationib. possent se saluare dicentes, quod talia instātia sint pura priuatio, & carentia continuationis; tamen in mutationibus prædictis, quæ non sunt terminus motus continui, vt est generatio, & illuminatio: tales enim mutationes nihil sunt continui, neque positiuè, neque priuatiuè, sed fiunt in vno nunc in diuisibili, non possunt euadere, quia tale nunc nullo pacto potest poni quid priuatiuum purum, & pura carentia diuisibilitatis. Secundo 1. Post. declarando primum modum dicendi per se cap. 4. ait Philosophus, quòd ratio lineæ est ex punctis, idest in ratione essentiali lineæ cadit punctus: quæ ratio dicitur de linea in primo modo dicendi per se; at nulla priuatio pertinet per se ad rationem essentialem positiui, ergo punctus nō est præcisè quid priuatiuū.

Secunda ratio.

Tertio, si verum est quòd punctus sit priuatio, eadem ratione quoque possemus inferre quod linea, superficies, & corpus sint quid priuatiuum tantùm; sed hoc est falsum vt patet, ergo, consequentia probatur, quia omne terminatum definitur per terminās; sed linea terminatur per pūcta, ergo definitur per puncta. Rursus superficies terminatur lineis, ergo definitur per lineas, & sic eū corpus terminetur superficiebus definitur per superficies; at quod definitur per priuatiuum, non est quid positiuum; quia positiuum non includit essentialiter priuatiuū quia est eius oppositum priuatiuū, ergo si punctum est priuatio quædam, linea quoque erit priuatio quædam, & si linea est priuatio, ergo & superficies; & consequenter corpus.

Tertia ratio.

Quartò, ex hoc sequitur vlterius inconueniens, quia si superficies est tātùm priuatio profunditatis, quod pūctus erit tātum priuatio priuationis; siquidem punctus est priuatio longitudinis, quæ erit pura priuatio, at nihil videtur priuare priuationem nisi sit formaliter positiuum. So. insunt corporibus multæ qualitates sensibiles, & corporales secundum superficiem vt videtur, ergo superficies non est tantum priuatio, sed quid positiuum. Antecedens probatur de coloribus, & figuris, quorum vtrunque est in superficie tamquam in subiecto, & vtrunque est per se visibile, & per consequens est positiuum; non ergo dicendum est, quòd eorum subiectum immediatum sit priuatio. His rationibus Scotus probat quòd indiuisibile vt nunc, & punctus non est quid priuatiuum, sed quid positiuum; quàm sententiam fere omnes nunc sequuntur.

Quarta ratio.

Rationes aduersariorū, & solutiones. Cap. II.

EX altera parte Nominales aiunt quod indiuisibile formaliter est carentia sola continuæ successionis, & punctus est carentia longitudinis, & nihil positiui dicit quòd probant primò, quia si ponatur sola ratio continui, & ponamus quòd non sit infinitum, & circumscribamus quodcunque aliud absolutum, continuum erit terminatum, non ergo puncti, per quos terminatur continuum sunt quid absolutum, & positiui, quia circumscripto quocunque positiuo absoluto, & relicta sola ratione cōtinui continuum erit finitum nisi ponamus illud esse infinitum, dicendum est ergo quòd puncti nihil aliud sunt nisi carentia cōtinui, vel cōtinuæ successionis, & sic sunt pura priuatio. Secundò, videtur quòd Deus non possit separare finitatem à linea; sed Deus potest separare quodcūque absolutum ab altero absoluto, ergo punctus non est quod absolutū à linea; hæc ratio est Theologica. Tertiò, si pūctus esset quid positiuū sequeretur quòd punctus; & linea essent duæ essentiæ absolutæ; duæ autem essentiæ absolutæ non possunt fieri vnum, nisi vna accidat alteri, & tunc linea esset vnum per accidens, neque sunt vnum secundum identitatem perfectam, vt videtur, neque sunt vnum tertium compositum ex eis, quia neutra respectu alterius habet rationē actus, vel potentiæ, requiritur ergo quòd pūctus sit priuatiuum purum. Quartò, indiuisibile haberet esse, & non esse absque generatione, & corruptione; probatur cōsequentia, quia in medio lineæ est tantum vnus punctus; at diuisa linea sunt duo pūcti in actu, ergo est ibi

Prima ratio. *Secunda* *Tertia. ratio.* *Quarta ratio.*

ibi aliquis pūctus, qui prius nō erat, & ibi est ſi generatione, quia nō videtur probabile, φ diuidens generauerit ibi aliquam eſſentiā abſolutam; Hanc opinionem ſequitur Gulielmus Ocham, vt citant Margini ſtæ his ferè rationib. Verū ex dictis à Scoto hanc opinionem eſſe falſam conſpicitur, & ab omnibus fere hæc opinio derelinquitur his tēporibus. Pro intelligentia autem clariori rationū eſt notādum φ indiuiſibile nihil aliud eſt, niſi terminus cōtinui, vti eſt pūctum, & propterea formaliter diſtinguitur à continuo, & diuiſibili; ſed non diſtinguitur realiter, non enim eſt quid ſubiecto diuiſum, & ſeiunctū à continuo, vt à linea, ſed eſt terminus continui, & lineæ, & ſic apparet quomodo ſit quid, poſitiuū, quia eſt vltimum, & terminus indiuiſibilis continui, & ſic eſt quid poſitiuū; ſed cōnotat carentiam continuationis, & diuiſibilitatis, & per hoc formaliter diſtinguitur à continuo, ſed non realiter, neque ſubiecto. Ex hoc ad primam rationem poſſumus negare, φ poſita ſola ratione continui continuū ſit terminatum, quia de ratione continui non eſt eſſe terminatum, vel interminatum, quia ſi de ratione continui eſſet eſſe terminatum, quodlibet cōtinuū eſſet terminatum, & ſic tēpus quoq; eſſet terminatum, & tamen ſcimus φ eſt infinitū, & ſine limitibus ſecundū Ariſt. ſi etiam de ratione continui eſſet eſſe non terminatum, nullū continuū eſſet terminatum; vndè linea &c. non eſſent terminata, ergo de ratione cōtinui eſt, φ cōponatur ex partibus diuiſibilibus, quæ terminentur ad vnum terminū cōmunē, vt dicitur in prædicamēta quātitatis, & nihil amplius requiritur, vndè ad argumentū eſſet dicēdū quòd cōtinuū terminatur per aliud abſolutū. ſ. p pūctū, & ſic falsū eſt aſsūptū φ nō habeat partes, &c. Secūdò poſſumus dicere, φ circūſcripto quocūq; abſoluto diſiūcto realiter, & ſubiecto, à continuo; continuum eſt terminatū; ſed tunc neganda eſt minor, qa punctus licèt formaliter diſtinguatur a continuo, nō tñ diſtinguitur realiter, neq; ſubiecto, vt dictū eſt. Ad ſecūdū φ eſt argumētū Theologicū dico, φ Deus pōt, quæ non implicant cōtradictionē; ideò ſi poſſet eſſe infinitū cōtinuū, poſſet Deus facere illud, & ſic eſſet cōtinuū ſine punctis, quia eſſet intermina-tū; modò quia omne cōtinuū eſt finitum, & terminatū, ideò implicat dari continuū terminatū ſine terminis, & ideò nō poteſt Deus ſeiungere punctum à linea, non tamē pp hoc ſequitur, qđ punctū, & indiuiſibile nō ſit quid poſitiuū. Ad tertiū patet; quare ex puncto, & linea non fiat compoſitio, qa non diſtinguuntur realiter, & ſubiecto; ſed ſolū formaliter; vel dicamus, qđ non fit cōpoſitio, qa terminus, & res terminata non faciūt cōpoſitionē, nō. n. sūt duæ res, neq; partes eſsētiales, ſed vna eſt res, & alia eſt terminus, & vltimum illius rei. Ad quartū dico φ nō datur indiuiſibile actu in continuo, vt in linea, quia ſupra oſtenſum eſt φ continuū non cōponitur ex indiuiſibilib. ſed ibi eſt tātum in potentia, quia omnis linea ſecundū quamcunque partē eſt diuiſibilis, & ſic terminabilis punctis; vndè illi duo puncti, qui actu adſunt dum diuidūt nō aderant prius actu nec alter, nec ambo ſed vterque potētia; per diuiſionē aūt fiunt in linea actu; neque hæc eſt gñatio, quia, vt dixi punctus nō eſt re, & ſubiecto diuerſus à continuo, ſed ſolū formaliter; re aūtē eſt terminus, & vltimum ipſiuſmet continui. Hoc modo ſolui poſſunt illa argumenta licèt Scotus illa inſoluta reliquerit; forſan obliuione captus, dū multa alia perquirebat in illa quæſtione, quæ ſine cauſa ab Antiquis Scotiſtis difficillima ſemper habita fuit.

Opinio Ocham.

Fundamentum preſſolutione.

Ad Tertiam rationem.

Ad ſecūdum.

Ad tertiam.

Ad quartam.

THEOREMA XXXVIII.

Non datur minimus motus indiuiſibilis; ſiue è non ſit motus in inſtanti.

Propoſitum Theorema dilucidatur, Cap. I.

Cotus 2. ſen. d. 2. q. poſt G. & poſt N. multis rōnibus probat eſſe impoſſibile, φ fiat motus in inſtāti: rō præcipua, & demonſtratiua eſt hæc. Omnis motus alius à motu locali pēdet à motu locali, neque fieri pōt ſine motu locali, vt probat ipſemet Philoſophus 8. Phy. tex. 55. ſed motus localis non poteſt fieri in inſtanti, ergo nullus mo-

motus fieri pōt in inſtāti. Minor probatur, quia oīs motus eſt de gn̄e continuorū, & eſt ſucceſſiuus, vt patet ex 6. Phy. & 2. phiſ. oē & mobile neceſſariò hēt partes, quia indiuiſibile nō mouetur, nō pōt ergo totū mobile ptranſire ſpatiū, niſi prius vna pars tranſeat ſpatiū illud, & ita in vno inſtāti tranſit vna pars & in alio inſtāti alia pars, nō ergo totū pōt pertranſire illud ſpatiū in vno inſtanti. Præterea motus localis fit ſup quātitatē, & mediū diuiſibile, qa ſuper indiuiſibile nihil mouet, ergo mobile in tráſeundo illud mediū prius eſt in vna parte, deinde in alia & ſic nō pōt fieri in inſtāti. Sed hic eſt dubitatio, quia gn̄atio, & corruptio, ſimiliter & illuminatio ſunt mutationes inſtantaneæ, & ſubitę, vt elicitur ipſamet Ari. in 5. phy. tex. 7. quia generatio & interitus vertant. Iubet cōtradictoria ut ait hic Ales, iubet contradictoria autem non datur medium ergo mutatio inter ea fit momento, & ipſemet Sco. in 2. ſen. d. 2. q. 9. poſt L. cōtra eos, qui dn̄t pūctū, & inſtās eſſe quid priuatiuū tm̄, ergo datur aliquis motus, qui eſt in inſtāti.

Dubiū primū.

Secūdū. Itē Ariſt. ait guttas aquæ in inſtāti ſiue tpe indiuiſibili cauare lapidē 8. Phy. tex. 23. & lib. de ſenſu, & ſenſibili c. 8. ait ſenſum poſſe ſubito alterari, & nō dimidiū prius; & ſubinfert exemplū, vt aquā oēm ſimul coagulari.

Solutio. Pro intelligētia obiectionū notāda sūt ea, q̄ hēt Sco. in Met. li. 8. q. 3. in initio illarū additionū, qui declarat, ea, q̄ dicit Ariſ. 6. phy. de ſucceſſione motus; ait. n. Ari. 6. phy. tex. 7. 32. & 87. qd oē, q trāſmutatur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quē & ſic neceſſario vr̄ oē, q transmutatur hēre partes. Hoc argm̄ adducit ad pbandū formā ſubſtantialē ſuſcipere magis, & minus: ſed nō ualet ad hoc; quia hoc argm̄ nō cōcludit de diuiſibilitate mobilis ſm̄ magis & minus; ſed ſm̄ diuiſibilitatem mobilis in partes q̄titatiuas. Omiſſa ergo illa diſputatione de ſuſcipere magis, & minus, oportet videre qūo mobile eſt ſemp partim ī termino a quo, & partim in termino ad quē, quia vt ſupra obijcimus vr̄ q aliqua mutatio ſit ſubita, & cōſequēter vr̄ falsū, q oīs motus ſit ſucceſſiuus, vt vr̄ velle argm̄, & rō hic adducta ab Ariſt. ddm eſt ergo q hæc rō Ariſ. eſt veriſſima, & cōcludit q in reb. cōtinuis nō pōt ſubito fieri gn̄atio; ſed id, q trāſmutat partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quē, oē illud. n. q gn̄atur prius diſponit, diſponit aūt per alteratonē, non alteratur aūt ſimul totū, quia ſi ſubiectū eſt cōtinuū eſt diuiſibile in partes, & ſic cū forma inducat tm̄, qn̄ ſubiectū eſt ſummè diſpoſitū, nō pōt fieri gn̄atio cōtinui tota ſimul, ſed aliud, & aliud; & ſic forma ſubſtantialis prius inducit in aliā partē, & aliā donec complectè inducta eſt & hoc cōſonat d. Ariſt. 7. phy. tex. 34. vbi cōparat gn̄ationes ad inuicē ſm̄ velocitatē. Hoc itaq; argm̄ cōcludit de extēſione formarū, nō de ītēſione, & remiſſione formarū. Sed eſt videndū qūo hoc ſit verū, & intelligat hæc ſucceſſio in motu, quia q̄dā alterationes vīr poſſe fieri in inſtāti, ſi circūſcribat motus localis, qui neceſſariò fit in tpe, vt cōtingeret de multiplicatione ſoni, ſi nō eſſet impedimētū medij p q dēnt localiter defferri ſpēs ſoni. iō ddm eſt, q nulli formæ q̄tū eſt ex ſe repugnat ſubita mutatio, poſſet. n. in inſtāti induci, ſed rōne ſubiecti, qd eſt diuiſibile oī formæ cōpetere pōt ſucceſſio, & hoc eſt q intēdit Philo. 6. Phy. ſucceſſio quoq; in motu pōt eſſe rōne formæ, quia forma hēt gradus, & ſic paulatim, & ſucceſſiuè pōt induci, vt cōtingit in qualitatib. ſed hoc nō verificatur de oīb. formis; quia nō oēs formę hēnt gradus, vt ſunt formæ ſubſtantiales; & pp hoc Ariſt. diſtinxit 5. phy. motū a mutatione, eſt ergo ddm q ſucceſſio ī motu vbique eſt poſſibilis rōne ſubiecti, ſed non vbique rōne formæ, ſed ſolū in illis, in quib. formæ hēut varios gradus, ſed ſi accipiatur ſubiectū p ſe, & forma p ſe, in neutra iſtarū mutationum eſt neceſſaria ſucceſſio pp rōnē adductā de multiplicatione ſoni, ſi circūſcribat motus localis, ſi aūt iſtæ formæ p motū inducātur. i. nō ſubito inducantur, neceſſe eſt q ſit ſucceſſio: & tunc eſt neceſſe q ſit, vel rōne ſubiecti, vel rōne formæ vt dictū eſt. Sed arguit cōtra vtrūq; membrū. Arguit cōtra primū. ſ. q nō poſſit fieri ſucceſſio ex parte mobilis, quia alterās nō minus eſt potēs in principio, q̄ poſt, & agit ſm̄ vltimū ſuæ virtutis, ergo agit in tm̄ paſſū a principio ī q̄rū poſt. Cōtra ſm̄ mēbrū, qd. ſ. nō poſſit fieri diuiſio ſcdm gradus formæ: quia hoc vr̄ eē cōtra ſēsū, qd prima mediatas mobilis ſit in ſummo diſpoſita per pūā alterationē, quia hēt gradū formæ & ſecūda mediatas nullo modo ſit alterata. Cōtra vtrumq;,

vtrūq; qa tūc nō esset vna alteratio, sed plures. Pro solutione istorū argumētorū est notādū, φ aliud est ponere successionē in alteratione sm̄ partes mobilis proportionari agētis & aliud sm̄ partes mobilis ī proportionati ad agēs, quarū tñ quælibet sit proportionata mobili agēti; nā si accipiamus primū mēbrū, possumus dicere φ prima pars mobilis alterata ab agēte alterat sm̄ partē, vel φ nō alterat & hoc vel principaliter, vel instrumētaliter, si dicas φ alterat sm̄ partem principaliter, tūc alterās extrinsecū nihil agit; si dicamus φ alterat illam sm̄ partem instrumentaliter, tūc agens extrinsecū erit agens principale alterās; & prima pars agēs instrumentale & tunc patet ad argumentū cōtra primū mēbrū, φ licèt agens sit æquè potens tñ necesse est φ successiuè agat in passum, & mobile sibi proportionatum & sic prius in vna partē, postea in aliam si loquamur sm̄ alterū membrum, pōt dici φ agens prius necessariò agit in unā partem, & tūc illa pars alterata agit in sm̄, & sic ēt patet ad idem argumentū cōtra primū membrū,

Tertia Solutio.

Notandū. Notandū est insuper φ solutione argumentorū cōtra sm̄ membrum de successione ex parte formæ, φ si alteratū sm̄ vtrūq; membrū mō pdicto, alterat, vel alterat statim cū incipit hēre aliquid formæ, aut tūc tm̄ cū hēt formā in summo, aut qñ hēt eā in certo gradu, vt putà in 10. itaqȝ citra illū nihil faciat, horū triū membrorum scdus est impossibilis tā in absolutè summo, q̄ in summo possibili induci ab illo agente, qa dato, φ illud agens esset citra gradū summum, tunc illud alteratū ab ipso nihil vnq̄ posset facere, φ est cōtra sensum, etiam primū membrum, non est verū, quia posset esse aliqua forma ita remissè inducta. i. inducta ita secundū paucos gradus, φ mobile alteratū secundum illam non poterit agere. Vltimum membrū est verum quòd. s. agit cum peruenit ad determinatos gradus, & tūc patet ad argumentum contra secundum membrū de successione ratione formæ; quis aūt sit ille gradus in formis nō est facile assignare: fortè minor sufficit in forma magis actiua, vt calore, quàm frigiditate, & ex his patet ad omnes instantias, quanto. n. alterans magis intenditur, tanto velocius mouetur & & q̄to magis remittitur tanto debilius fit, & minus agit; tot etiā sunt alterationes quot alterantia & per hoc patet ad argumentum cōtra vtrūque medium. Arguit etiā Scotus quòd non sit successio in motu, quia vna pars mobilis non pōt mouere aliā ibi (sed primum argumentum contra vtrunque mēbrorum quærit de prima substātia &c.) (sed illa argumenta soluit, & probat φ necessariò est successio in motu sm̄ Philosophum; & illā positionē reijcit, & soluit argumenta illa, & hoc facit, vsque ad illa verba (Nota φ via tenēs successionē alterationis &c.)

Quomodo successio sit in motu.

Inquit ergo quòd sm̄ Aristotelem successio in motu potest esse secundum partes mobilis, & consequenter φ vna pars mobilis, est causa motiua alterius partis, quia omne ens actiuè potest omne ens in potentia reddere sibi simile actu, & prior pars est prior in actu quā secunda pars, & licèt aliqñ hæc successio actu non sit secundum partes; tñ illa causalitas adest, quia pars prior prius natura habet formam, q̄ posterior, licèt nō tēpore, & hoc modo euenit in illuminatione; si autem est successio secūdum formam, tunc pars prior aget, non secunda à principio, sed secunda tunc agit quando habet illam formā secundum gradum actiuum. Sed hic est difficultas, quia secūdū dicta, forma substantialis successiuè inducetur ratione mobilis, licèt non ratione suimetipsius, q̄a ipsa forma substantialis non habet varios gradus, vti forma accidentalis, hoc autē est contra Arist. 5. Phy. tex. 10. vbi vult quòd in substantia non sit motus; sed mutatio, & distinguit mutationē à motu tex. 7. quia mutatio transit de non esse ad esse; siuè de non substantia in substantiā; à priuatione autē ad habitum non fit transitus per gradus, ergo videtur quòd substantia non possit generari successiuè, neque etiam ex parte mobilis. Ad hoc Scotus dat duplicèm responsionem dimissa prima secunda est hæc, quòd forma substantialis non perficit materiam mediante q̄titate; ideò suum primū susceptiuum in q̄rum huius non hēt partē extra partē, & in inductione formæ substantialis nō est successio sm̄ partes sui susceptiui qa suū susceptiuū nō hēt partes sed hēt partes per accidens, quia nūquam est sine quantitate; & ideò in generatione, & inductione formæ substantialis est successio non per se quia neque ratione ipsius formæ substātialis, cū illa nō habeat gradus, neq; partes: neque

Dubiū.

Solutio.

que ratione susceptiui, in quātum est susceptiuum, quia vt est susceptiuum formę substātialis non est quantum; sed solum per accidens habet partes, quia non potest esse sine quantitate. Alteratio aūt per se habet successionem, quia qualitas per se est in q̄titate, & necessariò præ requirit quantitatem in subiecto, & ēt ipsa qualitas hēt gradus varios;& ideo in illa per se est successio, q̄ est verū cōmuniter vt videtur; iure ergo in substantia non est motus, sed mutatio, quæ est subita; sed in alteratione, & alijs prædicamentis est successio, & motus.

Quomodo autem fiat hæc successio in alteratione, & quare aliquod quātum motū, prius habeat calorem remissū, postea intensum, patet ex hoc; quia cū aliquod corpus incipit calefieri, incipit calor induci paulatim sic; qđ vnus gradus minimus inducitur prius in vnā partē deinde alius gradus per aliū motū inducitur in illā eandem partē, prior verò alteratio continuatur in partib. alijs mobilis sequentib. quarum vna cōpleta, vel quantulacunq; parte eius, potest incipere alia; & sic cum illa alia tertia alteratio; vndè prior pars alteratur ēt secunda alteratione, quando posterior pars alteratur prima alteratione, & sic in fine prior pars est intēsius calida, q̄ posterior; quia plurib. alterationib. superuenientib. alteratur magis prior, quā posterior. Ex his omnib. patet q̄uo in quolibet motu sit successio, & est impossibile qđ motus fiat in instanti, q̄a est successio in quolibet motu, vel rōne subiecti, vel ratione formæ; quia omnis motus fit super mobile, vel subiectū quantum, nō super indiuisibile, vt habetur 6. Phy. habetur etiam q̄uo generatio substantialis sit successiuè nō ratione formæ substantialis, quæ nō hēt gradus, neq; ratione sui subiecti, vt est eius subiectum, sed ratione sui subiecti per accidens, quia illud semper est quantū, & sic per accidens successiuè in illud inducitur forma substātialis. Ex quo apparet, q̄ non satisfaciunt quæstioni, qui distinguūt de generatione, dicentes quòd generatio duob. modis accipi potest; vel pro alteratione præuia ad inductionem formæ substantialis, vel pro ipsamet inductione formæ substantialis, & dicunt generationem primo modo acceptam esse successiuam non secundo modo, q̄m hæc distinctio non sufficit; quia adhuc quæro in illa inductione formæ substantialis cum subiectum sit quātum an inducatur statim in quanlibet parte subiecti an non; & ideò est dicendum vt supra quòd successiuè inducitur non per se, sed per accidens vt dictum est. Ad illud de guttis cauantibus lapidem dictum est supra in Theoremate illo, quòd continuum constat ex semper diuisibilib. ideò nūc breuiter dico, qđ Arist. non ait illam excussionem lapidum fieri in instanti; sed ait fieri in tempore admodū pauco. Ad illud de illuminatione dico, qđ nō fit successiuè, quia ad multiplicationem coloris nō requiritur motus localis; vnde omnes alij motus necessariò sunt successiui, quia interuenit motus localis; quòd si alteratio fieri posset sine motu locali, non repugnaret fieri in instanti; & sic de alijs motib. successiuis; vnde supra dixi, qđ est possibile omnem motum fieri successiue; non tamen est necessarium; si enim circumscribatur motus localis, non erit necesse qđ sit successiuus. Ad illud de sensu loquitur de alteratione intentionali, vbi subiectū est summè dispositum ad formam. Ad illud qđ aqua subito coagulatur dico, quòd ait Scotus in antiquis textib. illa verba non reperisse; attamen intelligatur, simul idest paruo tempore, & imperceptibili; vnde si sit plura aqua videmus etiam sensu, quòd non tota simul, sed paulatim coagulatur.

Solutio alterum Reijcitur.

Ad arg. de Guttis.

Ad arg. de illuminatione.

Ad illud de sensu.

THEOREMA XXXIX.

Corruptio vnius est generatio alterius & generatio vnius est corruptio alterius.

Opinio Scoti. Cap. I.

Scotus 2. sen. d. 1. q. 3. respondendo ad tertiū principale L. hanc propositionē declarat, & facit differentiā inter has propositiones. Corruptio vnius est gn̄atio alterius, & gn̄atio vnius est corruptio alterius, prima. n. propositio est verior sm̄ intētionē agētis: q̄a nunq̄ agēs intendit primo corruptionē, sed primo intēdit gn̄ationē: & q̄a ut plurimum non pōt agens inducere formam intētam in materiam nisi corrumpat cōpositum præexistens, ideo prius corrumpit, &

& postea inducit formam intentam in materiam illam;adeò quod primo & per se agens intendit gñationē,per accidens verò corruptionem. Secũda verò propositio nõ est ita per se vera ad intentionē agentis sicuti primo pp rõnem adductã,quia accidit gñanti qd corrumpat pp in compossibilitatem termini corrumpendi cũ termino,q̃ intendit,qa non potest producere formam quam intendit nisi in materiã præexistētē, & illa materia præexistens cõmuniter est sub forma compossibili formæ q̃ intendit inducere,& pp hoc oportet qd corrumpat cõpositum præexistens vt inducat intentum,Ex qua declaratione colligitur, quod hæc propositio non est formaliter vera. Gñatio vnius est corruptio alterius,qa gñatio, & corruptio sunt sm̃ propriã rõnē formalem opposita priuatiue ex 5. Phy. tex. 7.sed est vera cõcomitanter quòd. f.ad corruptionem unius concomitatur generatio alterius, & gñationem vnius cõcomitatur corruptio alterius,attñ hæc est differentia, qd ad corruptionem vnius per se,& sm̃ intētionem agentis sequitur gñatio alterius quia gñatio prius intenditur, sed ad gñationē vnius non cõcomitatur corruptio alterius per se,sed solũ per accidēs,quia generãs per accidens corrũpit.Ex quo loco patet quam parum accuratè Ludouicus Baccafereus in 1.de ge. tex.17. & Mercenarius in suis dilucidationibus in dilucidatione huius propositionis citent Scotum,cum illũ nõ viderint,& ei tribuant opinionem, q̃ nec somniauit,qd sæpe illis accidit,citant n. Scotũ in 4.sent.d.10.q.3.& 3.d.4.q.& tñ vt videre est, Scotus ibi nec nominat hanc propositionem, & aiunt Scotum dicere hãc propositionem esse veram quandoque mediate;quandoque immediate, propter pluralitatē formarũ in composito qd tñ nõ est verum,licet.n. teneat incomposito pluralitatem formarũ,non tñ hanc ppositionē sic glosat,& ad difficultatē illam,quòd dũ gñatur nõ interit forma mixti alio modo est respondendum vt infrà patebit. Ex hoc ēt habetur quænam istarum propositionum prior sit;an gñatio vnius, & postea corruptio, an prius sit corruptio vnius, & postea gñatio alterius; nã si loquimur quoad ordinē naturæ prior est corruptio vnius quã gñatio alterius,non.n. gñans põt inducere

Scotus male citatur

formam in materiam,nisi prius corrũpatur cõpositũ præexistēs;si verò loquamur quo ad finē agētis,prior est gñatio,q̃ corruptio si quidē gñans intēdit solũ gñationē cõpositi per se;per accidēs verò corruptionē præexistentis cõpositi. Ex quo apparet,quod sm̃ Scotũ gñatio,& corruptio nõ sunt vna mutatio numero,quæ diuersorum terminorũ respectu dicatur gñatio,& interitus,sed re vera sunt duæ mutationes,adeò quod vna põt esse sine altera quantum est ex se, & intrinsecè;põt. n. esse gñatio absq; corruptione,vt ipsemet Scotus dicit in eodem 2. sent.d.2.q.7.respõdēdo ad vltimũ principale;& in præsenti loco ait qd gñans gñando corrumpit per accidens, quia forma educēda est incõposibilis formæ præexistenti in materia; adeò quod si illa forma existēs in materia non sit incompossibilis formæ educēdæ nõ corrumpet illam,& tunc erit gñatio sine corruptione. Apparet ēt qd perpetuitas gñationis assignatur ex causa efficiēte,& gñante;ex eo. n. qd gñans semper intendit gñationem per se , & corruptionem per accidēns, hinc fit qd gñatio perpetuatur;neque.n.gñans per se corrumpit, sed p accidens,per se aũt gñat;quæ autē sunt per se sunt æterna per se,quæ per accidens sũt æterna per accidens, & sic gñatio est æterna per se;corruptio est æterna quoque,sed per accidēns.f.respectu generationis;qñ.n. agēs inducit aliquam formã incõpossibilē alicui corrumpit vt dictum est,& sic corruptio per accidēs est æterna.Ex quo apparet vndè hæc propositio habeat veritatem,pendet.n.ex duabus propositionibus, q̃ verissimæ sunt apud Philosophũ. Prima est quod gñans inducit formam in materiam , quæ nuda sine vlla forma manere non potest pter internam pendentiam,& inclinationē quam habet ad formã.Secunda est qd duæ formæ non sunt compossibiles in eadem materia numero,& ideò opus est qd agens corrumpat præexistentem formam in materia;& hinc fit qd vnius corruptio est generatio alterius , & vnius generatio est corruptio alterius,vt ēt Moderni quidã optime declarant , quæ propositio est fundamentum in Physica , & radix multarum conclusionũ, & maximè mũdi æternitatis, ideò apud Theologũ nõ est vera,neq. in se, sed nunc Physicè loquimur, & in via Arist.

Generatio & corruptio non sũt vna mutatio.

Alio-

Aliorum obiectionus circa prædictam declarationem, & earundem solutio. Cap. I.

Circa prædictam declarationem duæ præsertim sunt obiectiones. Prima est ex Zabarella in lib. de cōmuni rerū gñatione, & interitu cap. 5. ibi. n. sustinet q̄d gñatio, & corruptio non sunt duæ mutationes numero distinctæ, vt diximus, sed ait gñationem, & corruptionem esse eādem numero mutationem, quæ respectu duorum terminorum dicantur interitus vnius, & alterius gñatio, hanc sententiam probat pri- *Prima ratio.* mò si ignis agens in aquā vertat eam in aerem erit interitus aquę, & gñatio aeris, & tunc erit vnā mutatio, & facta ab vno, & eodem agente, & per vnā, & eandem, actionem, ab vno autem quatenus vnum non ꝓuenit nisi vnum, ergo illa est vnica mutatio numero re, secundum diuersas considerationes, & respectus dicta gñatio, & cor- *Secūda* ruptio; Secūdò omnis mutatio vna numero est à, termino ad terminum; neque vlla est, quæ duobus terminis non sit conclusa, quorum vnius est amissio, & alterius est acquisitio, sed cum corrumpitur e.g. per actionem ignis, aqua, in aere sunt duo termini, quorum vnus deperditur: & alter acquiritur, ergo nihil obstat, quin ille transitus, motus inter hos duos terminos sit vnus motus numero, siuè mutatio vna numero. Con- *Confirmatur.* firmatur exemplo motus localis; nam si descēdat lapis de summa turri adimmima, transit à loco ad locum, & est vnus numero motus re, ratione duo qui dicitur recessio ab altero loco, & accessio ad alterum; ꝙ patet, quia in eo sunt omnes conditiones requisitæ ad vnitatem numeralem motus, est enim vnius mobilis; & in vno tempore, & ꝑ spatium vnum, & à motore vno, ergo ꝙ de motu locali negari nō pōt non debemus negare de alijs motibus, itaque simili modo dicēdū est in gñatione substātiali, vna. n. est mutatio aquæ in aerē, q̄ est aquæ interitus, & gñatio aeris. Verū hæc opinio nō *Destruitur Prima ratio.* est vera, neque conformis dictis Arist. clarum est. n. q̄d Arist. 5. Phy. tex. 7. & inde fecit distinctionem inter motum, & mutationē, q̄a motus est trāsitio de subiecto in subiectum, sed mutatio est duplex: vel. n. est de non subiecto in subiectum, & hāc appellat gñationē, vel est transitio de subiecto in non subiectum, hæc est corruptio, ergo ex Arist. patet q̄d alia mutatio est gñatio, & alia est corruptio. Sed huic rationi innuit *Responsio.* responsionē, q̄d gñatio, & corruptio duobus modis considerari possunt, vel ſm̄ realitatē, vel ſm̄ rationē, si ſm̄ realitatem cōsiderentur sūt vnus motus, & vna mutatio; neq; hēnt diuersas definitiones; sed vnam cōmunē, quæ est, gñatio est mutatio totius in totū, & ꝙ voluerit cōpræhendere in hac definitione gñationē, & interitū: ostēdit ex illis verbis (huius gñatio, illius verò interitus) si verò considerentur ſm̄ rationē, sic distinguunt, & tūc hēnt vnaquæque ꝓpriā definitionē. Gñatio est trāsitio de non esse ad esse; & corruptio est mutatio de esse ad *Prima.* nō esse; sed ꝙ hæc responsio sit voluntaria & sine rōne ex eo patet, q̄a ibi Arist. ponit quatuor spēs mutationis; quarū prima est de nō subiecto in nō subiectum, q̄ non datur; secunda de nō subiecto in subiectum. Tertia de subiecto in nō subiectum. Quarta de subiecto in subiectum; mō si tertia, & secunda est distinctio ſm̄, rationē, ergo ēt distinctio inter secundum, & tertiam cum 4. est ſm̄ rōnem, & sic motus distinguitur à mutatione solum rōne; ꝙ q̄ absurdum sit dictu q̄liber uidere pōt ex differētijs, quas ibi Arist. ponit inter motū, & mutationem, uult. n. q̄d mutatio solum sit in substantia, motus verò in alijs tribus p̄dicamentis sed hoc clarius est, q̄ ostendi possit; sed ex eo facilè conijci pōt falsitas eiusdem responsio- *Secūda* nis, q̄d motus vnus numero, vt ait Arist. 5. Phys. tex. 34. est ille cuius est vnum mobile, vnum tēpus, & vnus terminus ad quē, siue q̄ est ad eādē spēm, & formā, at in hoc motu, qui est transitus ex aqua in aerem nō est vnum mobile, immò sunt duo mobilia, vel nullum est mobile, nā hic mouetur aqua, & aer; aqua. n. corrumpitur, & mouetur ab esse ad nō, esse; aer verò mouetur à non esse ad esse, sed verius est hic nullum vnum mobile esse quia ex Arist. in 5. Phy. *Tertia.* tex. 7. & 8. q̄d gñatur non est, & ꝙ corrumpitur similiter, nō est & ideò nō possunt dici moueri; q̄uo ergo hic transitus, & mutatio potest dici vnus numero; insuper termini ad quē, siuè formæ ad quas tēdunt sunt omnino diuersæ, quia vnius est forma, & esse positiuum; alterius est non esse, & priuatio. Præterea cum dicit, quòd definitio- *Quinta.* nes illæ de generatione, & corruptione de

5. Physi. competunt illis vt ratione distinguuntur vel intelligit, quòd competit illis, quatenus per solam operationem intellect⁹ nostri distinguūtur, vel accipit ibi per rationem, essentiam, & naturam generationis, si secundo modo habeo intentū, quia nos dicimus, quod generatio, & mutatio sunt mutationes secundum propriā essentiam realem distincta, & sic vna non est alia, & ita mutatio aquæ in aerem non est vna mutatio numero, sed duæ. Si verò primo modo intelligat. Contra ergo cessāte operatione intellectus non differt interitus à generatione considerādo interitum, & generatione absolutè absque comparatione illarum ad hanc, vel illam rem genitā, vel corruptam, quod asserere quam vanum sit, non est qui nō videat, sed vanitas huius opinionis patet etiam ex solutione suarum rationum. Ad primam nego quòd illa mutatio aquæ in aerem prouenieus ab vno agente sit vna numero; ad probationem, quia ab vno in quantum &c. nego illam propositionem; est enim falsa vt optimè declarat Scotus 4. senten. distinctione 1. q. 1. B. B. sæpe. n. videmus quòd ab vno in quātū vnum proueniūt plura. Præterea nego quòd hæc sit vna actio, sunt enim duæ actiones, quia est circa duas res scilicèt circa aquam, & aerem, & ad diuersos terminos ad quem, & in diuerso tempore, quia agens primò corrumpit aquam, deinde generat aerem.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

Ad secundam nego, quòd in præsenti sint tantum duo termini, quia re vera sunt quatuor est enim primo transitus aquæ, ab esse aquæ ad nō esse aquæ, deinde est alius transitus à non esse ignis, ad esse ignis; imo hoc potest esse validum argumentum contra ipsum, sunt quatuor termini, & quilibet motus vnus numero, siue mutatio concluditur duobus terminis tātùm, ergo hic nō est vnus motus numero solum, sed duo: licet. n. fiat transitus, & mutatio ab aqua in aerem; non tamen propter hoc isti sunt termini mutationum, quia mutatio non est expositiuo in positiuum, vt patet ex 5. Physicorum, sed talis mutatio est motus propriè dictus.

Ad confirmationem.

Ad confirmationem de exemplo motus localis, patet ex dictis, quòd non currit similitudo, multum enim diuersa est hæc mutatio aque in aerem ab illo motu lapidis à turri ad imma; quia in illo motu locali sunt omnia requisita ad motum localem vnum numero, quia a leit vnum mobile, vnum spatium, vnus terminus ad quē, quæ in proposito non adsunt, est ergo dicendum, quòd generatio; & corruptio sunt duæ mutationes naturaliter distinctæ, quę tamen se concomitātur in eodem instanti temporis, Secunda difficultas aduersus propositionem assignatam ab omnibus tangitur, & est quia videtur falsa, videtur enim quod cuili. et corruptioni vnius nō sequatur generatio alterius, nam in corruptione animalis nihil generatur, quia nulla alia forma noua acquiritur, si quidem illa forma cadaueris est illamet forma mixtionis; quæ in viuente præfuit, ergo datur alicuius corruptio, quæ non est alicuius generatio, idem dicendū est de generatione, nam adueniēs intellectiua corpori humano organizato generatur homo, & nihil corrumpitur, quia præexistēs forma mixtionis, siuè corporeitatis manet, quæ ratio militat contra nos præcipuè, qui tenemus pluralitatem formarū in eodem composito. Huic difficultati respondēt Zabarella, & Merecenarius, coincidit enim, & rectè, & hæc responsio colligitur ex Scoto in 2. sent. d. 12. q. 1. in an & 4. sent. d. 11. q. 1. A. quibus in locis declarat definitionem generationis assignatam primò de generatione. Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente. Ad argumentum itaque negant assumptum scilicèt quòd ad corruptionem animalis non sequatur generatio sequitur enim generatio mixti, corrumpitur enim totum illud, animal, & succedit mixtum, siue cadauer, quòd est aliud totū, & cum obijcitur nullam formam produci dicimus quòd generatur nouum totum; & noua forma, quia illa forma mixti, quæ prius non gerebat vicem formæ, sed materiæ, nunc gerit vicem formæ, & constituit compositum, & illi nomen imponit, quòd prius non faciebat & cum dicitur quod generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente idest non remanente, vllo accidente, intelligitur de accidentibus consequentibus formam illam totalem, quæ corrumpitur, non de alijs accidentibus consequentibus alias formas, vt diximus, in Theoremate de qualitate formarū

Secunda Difficultas.

Responsio.

capi

capite Vltimò est ergo verum quòd ad corruptionem vnius totius sequitur generatio alterius totius, etiam secundum nos ponentes pluralitatem formarum in eodem composito, sed hoc melius patebit in disputatione de pluralitate formarum, & ratio iam dicta est, quia non possunt se simul compati duæ totales formæ in eadem materia numero, sed hæc omnia, & obiectiones Buccafertei expendemus diligenter in disputatione de pluralitate formarum.

Asserendum est insuper propositionem hanc veritatem habere solum in substantijs non in accidentibus, & hoc omnes concedunt, & est expresse sententia Aristotelis in tex. 20. primi de generatione; non enim sem per vera est in accidentibus; quia cum accidens non det esse materiæ, sed ipsa per formam substantialem iam actu sit, potest accidens vnum recedere a subiecto absque quòd vllum aliud accidens generetur in ipsa; vti accidit, quando accidens non habet contrarium, vt recedente lumine nullum aliud accidens aduenit materiæ; possunt etiam plura accidentia diuersa specie in esse ipsimet subiecto, idem enim potest esse dulce album, &c. quare non est necesse, quod vno accidente adueniente alia recedant. In solis ergo substātijs est vera semp.

THEOREMA XXXX.

In nutritione est generatio aliqua noua formæ.

Opinio Scotí, & aduersariorum reiectio. Cap. I.

1. conclusio.

Cotus de augmentatione loquitur in 4. sent. distin. 44. q. 1. & recitata opinione Magistri, & Henrici, suam sententiam ponit quatuor conclusiones ostendendo, & probando quarum duas tantum in præsenti adducam quia illæ solum sunt ad propositum nostrum. Prima conclusio est hæc, in nutritione est aliqua generatio; extendendo generationem ad omnem inductionem formæ substantialis in materiam post priuationem. Exponit autem hanc conclusionem quòd hæc generatio facta in nutritione non est proprie generatio, sed potius aggeneratio; quoniam generatio terminatur ad per se ens, pro vt illud dicitur per se ens, quòd non est pars alicuius; sed hæc generatio in nutritione facta potest dici aggeneratio, quia est generatio alicuius, quod per generationem fit idem alicui præexistenti, cui aggeneratur; potest etiam dici ingeneratio, quia est generatio partis in toto, cuius non fuit pars. Secunda conclusio, forma quæ per hanc generationem in materiam nutrimenti inducitur est forma noua, non antiqua. *2. Conclusio.*

Comprobatio istarum duarum conclusionum pendet ex confutatione duarum opinionum contrariarum; rationes enim quibus istæ duæ conclusiones comprobantur etiam illæ duæ opiniones reijciunt. Pro intelligentia clara conclusionum istarum est videndus modus nutritionis; hoc enim cognito patebit veritas istarum conclusionum. Prima opinio est Magistri senten. in 2. distinct. 3. vbi declarans modum nutritionis ait, quòd nihil de nutrimento transit in veritatem naturæ humanæ, sed tantum illud est de veritate naturę humanæ quod contrahitur a parentibus, quòd autem generatur ex nutrimento quasi fomentum adhæret calori naturali ne extinguatur, sicut oleum adheret lichino, & hac de causa requiritur nutrimentum licet illud non conuertatur in veritatem naturæ humanæ. Hanc opinionem Scotus confutat multis medijs, sed præcipua, quia non minus est perfecta vegetatiua in homine, quam in bruto, sed sic est, quòd vegetatiua in bruto conuertit nutrimentum in substantiam aliti, ergo, & vegetatiua in homine poterit quoque habere hanc operationem, vt conuertat nutrimentum in substantiam aliti. Confirmatur; ita enim generatur homo imperfectæ quantitatis, quam brutum, & ita in eo fit continua deperditio partium sicut in bruto, ergo oportet quòd in homine ita fit augmentatio, & restauratio sicut in bruto; in bruto autem est augmentatio, & restauratio per hoc, quia terminus augmentationis est aliquid ipsius substantiæ nutriendi, & augumentandi, ergo necesse est etiam quòd augmentatio, & restauratio fiat in homine per hoc quod terminus augmentationis in homine sit aliquid ipsius substantiæ

De modo nutritionis varie opiniones. Prima Magistri sententiarū.

Reijcit 1 ratio

hominis. *Tertia.* Tertiò, quia stante hanc opinione, sequeretur, quod in homine esset aliqua caro, quæ simpliciter esset incorruptibilis per totam vitam suam, vel si corrumperetur nunquam posset restaurari, quorum vtrunque est inconueniens; primum quidem est inconueniens; quia illa pars incorruptibilis esset alterius speciei a cæteris partibus carnis corruptibilibus, dicere autem in homine esse diuersas species carnis tali diuersitate, nemo est qui non videat esse absurdum. Secundum quoque est inconueniens, quia tunc semper in homine esset minus de veritate carnis humanæ, quia cum aliqua portio deperdatur semper, & non possit restaurari, semper minus erit; vndè non solum non augebitur; sed semper dimminuetur. Propter has rationes, & alias, quas vide ibi, tenet Scotus quòd nutrimentum transit in veritatem naturæ humanæ, & hoc etiam communiter a Physicus conceditur, & ab alijs Theologis, cum nutrimentum transeat in veritatem naturæ humanæ oportet videre quomodo hæc conuersio nutrimenti in naturam humanam fiat. Duo autem modi dicendi solum extant, *Opinio Henrici D. Tho. & aliorum.* Primus est Henrici de Gandauo, vt imponunt ei Margistæ Scoti, quem D. Thomas, & multi ex Philosophis modernis sequuntur, qui dicunt, quòd nutrimentum conuertitur in præexistentem carnem acceptam a parentibus, sed conuertitur non recipiendo nouam formam, neque secundum totum, neque secundum partem, sed tantummodo, per hoc, quòd deficiente in nutrimento forma nutrimenti succedit in materia nutrimenti forma carnis præexistens, adeò quod hæc opinio vult, quòd dum per calorem naturalem partes carnis resoluuntur, & per fluxum deperduntur illæ partes fluant, & deperdantur secundum materiam solum, non secundum formam; ad eo quod volunt formam eandem penitus, & quò ad totum, & quo ad partes manere, & solum fieri fluxum in materia, & consequenter cum alimentum conuertitur in carnem præxistentem non acquiritur noua forma, vel noua pars formæ in materiam nutrimenti, sed solum illa materia nutrimenti amittit propriam formam, & inducitur forma carnis præexistentis; quod declarant exẽplo animæ intellectiuæ, *1. ratio* quæ de nouo perficit materiam, quæ fuit sub forma alimenti, neque tamen ipsa in se est noua, neque quò ad totum, neque quo ad partem. Confirmatur etiam per aucto- *Secunda.* ritatem Aristotelis in primo de generatione cap. de augumentatione tex. 34. vbi Aristoteles ait, caro secundum speciem manet, caro autem secundum materiam fluit, & refluit; ex hac auctoritate ita argumentatur: si in perditione carnis portio carnis secundum formam deperderetur, & etiam in nutritione acquireretur non esset verũ, quòd caro maneret secundum speciem, & flueret, & reflueret secundum materiam; sed etiam flueret, ac reflueret secundum formã. Tertiò probatur hæc opinio per rationem; *Tertia;* quia si in nutritione, nutrimenti, materia reciperet aliam formam carnis, quæ non præfuit in carne præexistente; ergo illa caro addita per nutrimentum carni præexistenti non faceret vnam carnem cum præexistenti, sed faceret quoddam contiguum, vel quoddam continuum cum illa, & tunc nutritio esset iuxta positionẽ carnis nouæ ad carnem veterem; quod negat Philosophus in primo de generatione cap. de augumentatione, ex hoc etiam sequeretur aliud absurdum, scilicet quòd non quælibet pars nutriti esset nutrita; neque omnis pars aucti esset aucta, nam solum augeretur illa pars carnis præexistentis, cui iuxta poneretur caro noua. Hanc sententiam confutat Scotus primò sic. Forma extensa, & diuisibilis *Reijcitur.* non recipit materiam indiuisibiliter, & mõ inextenso, sed diuisibiliter, & mõ extenso; ita quod cum materia vario modò extenditur, vario quoque modo forma illa extensa extenditur. at in proposito forma carnis est forma extensa. Vnde cum materia aliqui augetur, & extenditur ipsa forma quoq; necessariò augetur, & extenditur, tunc subinfert; sed partes priores formæ manẽt, ergò oportet quod in augmentatione aliqua pars formæ noua producatur, & generetur, alioquin non esset extensior nunc, quam prius, maior propositio probatur; quia ex Arist. in prædicamentis. de quantitate quanta est superficies tanta est albedo, ita quanta est materia, tanta est forma eius extensa; confirmatur, quia pars formæ est in parte materiæ, & ita maior pars formæ est in maiori parte materiæ,

cum

cum ergo maioretur materia, maioratur forma, & consequenter forma illa non potest maiorari, nisi maioretur materia, neq; materia sine maioratione formæ: quia tunc aliqua pars materiæ esset sine forma sua: sicut si maioraretur quantitas, & non maioraretur albedo, aliqua pars quantitatis esset sine albedine, quod est, inconueniens ratione formæ substantialis, sine qua materia nunquam esse potest. Minor quoque probatur, quia forma carnis si non est extensa, ergo est simplex, vt est anima intellectiua; quod non conceditur; sed ad diuisionem carnis ipsa forma carnis quoque diuiditur. Secundò conceditur ab hac opinione, quòd post nutritionem plures sunt partes materiæ in toto, quàm prius: aut ergo pars noua materiæ est in toto sine forma, quod est inconueniens: aut est ibi sub forma noua, & hoc est propositum nostrum, quòd intendim°; aut est sub forma præexistenti; sed hoc est impossibile: quia tunc vel illa forma præexistēs desinit informare partem materię, quàm prius informabat, & tunc eadē pars formæ migrabit a parte materiæ, quòd est inconueniens, aut illa pars formæ prior eadem perficiet simul partem materię veterē, & materiam nouam, quòd est inconueniēs, quia est impossibile, quòd duo perfectibilia; ab vno quorum vtrunque seorsum est adæquatum perfectibile illi perfectiuo simul ab eodem perficiatur: vtraque autē pars illa materiæ scilicet veteris, & nouæ est adæquatum perfectibile illi parti formæ, ergo illa pars formæ non potest simul vtranque partem materiæ perficere, quòd tamen contingeret stante hac opinione, vt dictum est. Tertio, corrupta materia, siue fluente parte materiæ, necessariò etiam fluit pars formæ, quæ illam partē materiæ informabat; sed p vos materiæ pars fluit, & restauratur, ergo, & pars formæ, quæ illam materiam informat fluit, & restauratur. Minor est clara ex concessis: Maior probatur, quia illa pars formæ dependet ab illa parte materiæ, quā informat, sicuti tota forma illa pendet a tota materia, cum educatur de forma materiæ. Præterea si illa materia corrūpitur, necessariò quoq; pars ea formæ, quæ illā partē materiæ informabat fluit, & corrūpitur, quia destructo eius subiecto manere nequit, & cōsequēter cū alia materia generatur, nouā formam per generationem acquirit; adeò quòd dicendum est compositum esse illud quòd fluit, & per consequēs compositum est, quòd redit per nutritionē, non materia pura sine forma. Ex confutatione harū duarū opinionū habetur comprobatio, opinionis Scoti de modo nutritionis, & de quidditate, & definitioneis, quæ est explicata per illas duas conclusiones, quia ostensum est, quod nutrimētum transit in veritatē naturæ humanæ cōtra primam opinionē, & contra secundā ostensum est, quod hæc transitio, & conuersio non potest fieri per solam additionem materiæ absque generatione nouæ formæ: sed quòd est necesse nouam formam generari in nutritione: ita quod cum nutrimentum transit in naturam aliti generatur ex nutrimento noua caro tàm quò ad materiam, quàm quò ad formam, & hæc caro de nouo manet per se, sed aggeneratur, præexistenti carni; ita quòd nutritio non est simplex generatio, sed aggeneratio, vel potius ingeneratio, quia nutritio est generatio partis in aliquo toto. Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella in suo lib. de accret. & nut. c. 18. licèt differat à Scoto immò ei contrarius sit in modo nutritionis, qua in re esse sibime contrarium infra ostendā ca. 4. dum disputabimus, an idem indiuiduum numero permaneat à principio vsque ad finem augmentationis, & ibi etiam soluemus rationes addactas pro opinione Henrici, quàm Zabarella, & quidam alij sequuntur, istæ enim quæstiones quòd sit nutritio, quomodo fiat, & quomodo idem numero compositum permaneat a principio vsque ad finē in nutritione, & augumentationehēnt easdem difficultates, & simul soluuntur, quoniam autem nutritio, & augumentatio maximam affinitatem habent ad inuicem, & parum distinguuntur, oportet prius videre quid sit augumentatio, deinde ad alias quæstiones soluendas accedemus.

Secūdo.

Tertio.

Probatur opinio Scoti.

Zabarella.

Quid sit augumentatio aliorum opiniones, & earundem confutatio. Cap. II.

CIrca definitionem augumentationis est maxima disputatio inter viros graues, & quidē res plena dubijs, attamē tres opi-

opiniones principes extant: sed antequam opiniones de hac re adducamus, notandū est, vt communiter omnes asserunt, quod vt inquit Auerroes primo de Cęlo com.22. accretio est nomen æquiuocum, & ideo est prius distinguendum ne disputatio confundatur. Vno modo itaque accipitur accretio pro aggregratione, siue accumulatione corporis ex simili corpore, vt cum aqua maior fit ex appositione alterius aquę, illa prior aqua augeri dicitur diminutio ei opposita dicitur. Secundò modo accipitur augumentatio pro rarefactione, absque nouæ particulæ alicuius accessione, & similiter condensatio dicitur diminutio illi opposita, vt aqua cum valde calefit dicitur augeri, quia rarefit: Tertiò modo accipit augumentatio pro incremento viuentium corporum, quo incipiunt augeri statim cū orta sunt, & hæc accretio est propriè augumētatio siue accretio, & de hac accretione hoc tertiò modo accepta loquimur in proposito, cui accretioni tres conditiones competunt ex Aristotele in 1. de gen. tex. 32. & 33. est, id quod augetur, idem numero maneat cum auctum est, quod erat ante accretionem: secunda est, quòd res maior fiat ex materia aliqua accedente extrinsecus: Tertia, quòd auctio fiat & secundum totum, & sm oēs partes p has tres conditiones secernitur augumentatio proprie dicta ab alijs augumentationibus impropriè dictis. His ità præmissis aliorum sententiæ considerandæ sunt. Prima opinio est Marsilij primo de generatione quæstione 10. & Caietani 5. Phy. qui dicunt, quod accretio nil aliud est, quàm generatio substātialis, accretio, enim est conuersio nutrimenti in substantiam nutriti secundum maiores partes, quam sint partes deperditæ, & resolutæ; sed conuersio nutrimenti in substantiā nutriti est generatio, vt patet, ergo secundum rem auctio nil aliud est, quàm generatio substantialis, & cum hoc addit, quòd auctio, & nutritio non differunt re sed solùm ratione, qa auctio appellatur auctio, quatenus est conuersio nutrimenti in rem nutritā secūdum plures partes eius, quàm fuerint partes resolutę, dicitur verò nutritio, quatenus reparat, & restaurat substantiam depeditam nutriti, vt carnis; Marsilius, & Caietan⁹ postea quoquo modo dissident inter se, de qua re vide Ludonicum Buccaferreū. Verum hæc opinio reiicitur a multis, quia vt inquit Buccaferreus Aristotele 5. Phys. tex. 7. & 8. & inde distinxit motum auctionis à generatione substantiali ex tribus, primo ex termino, quia generatio terminatur a l substantiam, q enim per generationem acquiritur est substātia, terminus verò ad quem augumentationis est quantitas hæc talis, vel talis. Secundò ex subiecto, quia subiectū generatiois est materia in pura potentia; at subiectum augumentationis est substantia actu, sicuti quoque sunt subiecta aliorum motuum, vt patet ex eodem 5. Phys. sub initio, differūt ratione mensuræ, quia generatio fit in instanti, augumentatio verò fit in tempore, quia est motus, & omnis motus est successiuus. Adiungit Zabarella aliud argumentū efficax, quòd si dicamus essentiam augumētationis esse præcisè illam generationem, nō habemus augumentionem, ratio est qa in accretione non solùm partes, sed etiā totum debet acquirere maiorem quantitatē; at si fiat tantum generatio nouæ carnis, & nulla alia mutatio in quantitate fiat, illud totum non acquiret maiorem quātitatem, & sic non extendetur magis totum, quàm prius, & ita consequenter non augebitur, augumentatio igitur non erit augumentatio: Neque hanc sententiā approbaret Scotus, qui 4. sent. d. 44. q. 1. apertè ait nutritionē differre ab augumentatione, qa nutritio fit in instanti, augumentatio verò in tēpore cum sit motus, insuper ait nutritionē semper durare, auctionem verò tantùm ad determinatum tempus, non ergo vult Scotus quòd augumentatio sit penitus re ipsa met nutritio.

Secunda opinio est Ioanuis Gandauensis 4. Phys. quæstione 10. & alibi, & Burlei in 3. Physico. & 8. isti dicunt quod accretio non est formaliter illa generatio, siuè aggeneratio nutrimeni in rem nutritam, quæ dicitur assimilatio, vel nutritio; sed dicunt quòd est extensio rei auctæ, quæ illam assimilationem, siuè generationē, & nutritionem cōsequitur. Pro hac opinione arguit, quia statuendo accretionem esse hāc extensionem, saluamus ipsam vere esse motum, & motum in quantitate cum successione, & in tempore factam, nam hæc extēsio fit ad

Accretio est nomē æquiuocum. *Cōditiones accretionis.* *Prima.* *Secūda.* *Tertia.* *Opinio Marsilij, & Caietani.* *Secūda opinio Gandauensis, et Burlei.* *Prima ratio.*

ad maiorem quantitatem nulla facta mutatione in subiecto. Præterea secũdum hanc sententiã seruatur in accretione id, quod ait Aristoteles primo de Gen. tex. 25. nempè, quòd id, quod augetur mutat locum, ita vt toto manente in eodem loco, partes de loco ad locum moueantur, quòd fieri conspicitur clarè in extensione. Hanc sententiam confutant Buccaferreus, & Iacobus Zabarella ex Petro Pomponatio. Primò quia extensio est motus ad raritatem, est enim rarefactio quædam extensio, at raritas est qualitas nõ quãtitas, vt ait Auerroes 4. Physic. comm. 84. & 7. com. 15 at accretio est motus ad quantitatem, non aũt ad qualitatem, ergo accretio non est extensio formaliter. Præterea Arist. primo de generatione ca. de accretione, volens accuratè definire quid sit accretio nunquam nominauit extensionem; sed nominauit solũ nutritionem ad maiorem substantiam. Tertio dicit Aristo. primo de gen. tex. 41. accretionem, & nutritionem esse idem subiecto, modo si accretio esset extensio non esset idem quod nutritio subiecto, quia nutritio non est extensio formaliter.

Secũda.

Reijcitur pri maratio

Secũda.

Cap. de accretione.

Tertia.

Tertia opinio est ipsius Pomponatij, vt refert Zabarella, quod accretio est adeptio maioris quantitatis, quæ fieri non põt absque aduentu quantitatis externæ. Hanc eãdem sententiam videtur sequi Ludouicus Buccaferreus in primo de Gene. duas enim definitiones assignat, quarum alteram appellat Logicam, alteram naturalem; sed in idem coincidunt, prima est. Accretio est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem. Secunda accretiò est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem, & perfectam, factus ab anima mediante calore naturali ipsius viuentis. In hac secunda apposuit causam efficientem, quam in prima reticuit, sed ambæ in vnam coincidunt. Ex his mihi videtur, ꝙ definitio Pomponatij, & istæ Buccaferrei in vnam conueniũt, nam illa adeptio maioris quantitatis nil aliud est nisi motus per se ad maiorem quãtitatem. Hanc opinionẽ comprobat Buccaferreus, quia habet illas tres conditiones assignatas ab Aristotele, primo manet idẽ mobile a principio vsque ad finẽ, quia est mot⁹, & in quolibet motu vno numero manet idem subiectum numero. Secundò, quia cum accretio sit motus per se fit secundum quamlibet partem nutriti, quòd.n. mouetur per se secundum omnem partem mouetur. Tertiam conditionem quoque habet, quia dicunt ꝙ est ad maiorem quantitatẽ, non potest autem fieri acquisitio maioris quantitatis, nisi extrinsecus aliud accedat. Hãc opinionem reijcit Zabarella, quia ait ꝙ non satisfacit quæsito, verum est enim vt quilibet fatetur, augumentationem esse motum ad maiorem quantitatem, sed cum in augumẽtatione sint plures mutationes, vt generatio nutritio, & extensio, quærit, quenam illarum mutationum sit, in qua cõsistat acquisitio maioris quantitatis, ita vt illa mutatio dicatur esse mutatio ad maiorem quantitatem. Ponit deinde suam opinionem, quæ est, quòd accretio non consistit in sola nutritione, neque in sola extẽsione; sed in utraque eandem probat, quia Aristoteles in primo de generatione vtrãque conditionem posuit, dixit enim accretionem fieri ex materia extrinsecus adueniente, vnde non in sola extensione consistit; sed in generatione, & conuersione alimenta in maiores partes substantiæ, in tex. verò 25. eiusdem secundum expressè posuit, quando dixit illa, quæ augentur locũ mutare, sicut illa, quæ extenduntur; ecce ꝙ sensit in accretione fieri extensionem, ex hoc loco apparet accretionẽ cõsistere etiã in extẽsione, hanc quoque fuisse Auerrois sententiam asserit, & multis alijs suasionibus eandem sententiam confirmat.

Tertia opinio quæ est Pomponatij.

Reijcitur.

Opinio Zabarellæ.

Exponitur opinio vera, quæ est quoque opinio Scoti, & rationes aliorum soluuntur.
Cap. III.

Ego hac in re existimo veram esse sententiam Pomponatij, & Buccaferrei, si rectè intelligatur, & etiam opinionem Zabarellæ; verum est enim, ꝙ si cõsideremus omnia, quæ concurrunt ad accretionẽ, ꝙ in accretione clauditur nutritio, & nutritio accretioni præsupponitur, nõ enim potest viuens ex materia externa augeri, nisi illa materia, vt alimentum vertatur in materiam aliti, hæc autem versio fit per nutritionem, ad quàm versionem statim sequitur postea maioratio quantitatis præexistẽris viuentis, & ideo quo ad hoc rectè dicit Zabarella

Sententia Pomponatij & Bucaferrei est vera.

barella accretionem consistere no . in sola nutritione, neque in sola extensione, sed in vtraque simul, sed profectò si cõsideremus formaliter accretionem, & secundum propriam quidditatem, vti considerauerũt Pō pōnatius, & Buccaferreus, non possumus dicere, φ nutritio sit de essentia eius, immò nutritio est distincta ab accretione, φ facilè probatur, quia vt inquit Scotus 4. sentē. d.44. art. 1. in fine, & vt ex se clarum est, & omnes fatentur nutritio est mutatio, quæ fit in momento, & reducitur ad generationem, immo est generatio, siue aggeneratio, vt supra dicebamus, at accretio non est mutatio, sed motus in quantitate qui fit in tēpore. Insuper nutritio distingui potest ab accretione, immo de facto distinguitur, quia cum viuens peruenit ad periodum accretionis, cessat accretio, & tamen nutritur quo ad viuit, non ergo in essentia accretionis clauditur nutritio, quia essentia rei pmanet destructa re, cuius est essentia; sed solùm est causa necessariò requisita ad accretionem vt diximus. Adiungitur argumētum illud, quòd affert Buccaferreus aduersus Marsiliũ, quia Aristoteles 5. Phys. tex. 18. dicit augumentationem esse motum, & illam dinstinguit a generatione per illas tres causas superius adductas, ergo non est nutritio, cum nutritio sit generatio siuè aggeneratio. Præterea tunc augumentatio esset quoddam aggregatum ex mutatione, & motu scilicet ex nutritione, & illa extensione ad quantitatem maiorem, quòd tamē videtur falsum, quia Aristoteles voluit accretionem esse vnam partem motus distinctam ab alijs, vt patet ex 5. Phys. tex. 18. vbi exactè distinguit, vnamquãque speciē motus: & licèt huic argumento nitatur respondere Zabarella, dicēs quòd nutritio est principium sequentis extensionis, vti punctus est principium lineæ, & ideò sicuti pũctus accipitur in definitione, & essentia lineæ, ita nutritio est conclusa in essentia accretionis. Hæc solutio non est bona, qa ex ea habetur, quòd nutritio est terminus a quo accretionis, modo terminus a quo non est essentialiter motus, qui fit ab eo: vndè cum homo discedit a caliditate ad frigiditatem, & sic mouetur frigidatione, calor non dicitur essentia frigidationis; sed est quid distinctum essentialiter, φ tamen necessariò requiritur ad talem motum, argumentum etiam est pro nobis, licet enim punctus claudatur in essentia lineæ, non tamen sequitur φ essentia puncti formaliter sit essentia lineæ, licet etiam in proposito sit multum discrimen, quia non est tanta necessitas inter accretionem, & nutritionem, sicuti inter punctum, & lineam: nam ista non possunt seiungi ab inuicem, neque vnum esse potest sine altero, at nutritio potest esse sine accretione. Quare si formaliter consideremus accretionem, & nutritionem, dicēdum est proculdubio, qđ sunt distinctæ, quia nutritio est mutatio, accretio verò est motus, & nutritio est aggeneratio nouæ substantiæ ad præexistentem substãtiã loco deperditarũ partiũ, accretio autem est motus per se viuentis, siue adeptio maioris quãtitatis in viuēte. Hoc modo optimè saluatur quod Accretio est motus ad quantitatem, vt optimè dicit Philosophus in 5. Phys. tex. 18. & distinguitur a nutritione, & generatione. Hoc modo etiã saluantur in accretione illæ tres conditiones, quas Philosophus accretioni assignat, scilicet quod maneat idem numero auctum a principio vsque ad finem, hæc est clara, quia in omni motu numero vno, semper manet mobile idem numero. Saluatur secunda, quia cum sit motus per se secundum totum mobile augetur, & secundum omnes partes. Saluatur quoque tertia, quia cum sit motus ad maiorem quantitatem non potest fieri, nisi alia quantitas extrinsecus adueniat. Ex hoc etiam habetur quomodo nutritio, & accretio simul cõueniãt, & differant; conueniunt quidem, vt inquit Aristoteles 1. de Gen. tex. 41. quia versantur circa idem subiectum, scilicet viuens, & circa eandem materiam scilicet nutrimētum, nutritio enim ex nutrimento restaurat partes deperditas, & ideo respicit nutrimentum, sed non vt quantum, accretio verò respicit nutrimentũ, sed vt quantum, qa respicit nutrimentum, vt auget nutritum ad perfectum, & sic differunt ex fine, & ēt formaliter. Ex quo loco apparet rectè Scotum in 4. dist. 11. q. 3. respondendo ad secũdum F. E. refutare Aegidium, quem asserere ait subiectum accretionis esse quantitatē, hoc enim est falsum, tum propter rationem, & auctoritatem Aristotelis nunc addu-

Scotus. Prima Secũda Tertia. Quarta

adductam, quia accretio versatur circa viuens, & est in viuente tanquam in subiecto, viuens enim est; quod motu accretionis mouetur, quantitas autē est forma circa quā mouetur, quod etiam confirmatur ratione Scoti ibi adducta. Nulla quātitas omnino eadem manet in toto motu, & sub vtroque termino, subiectum autem manet idem, ergo quantum non est subiectum augumentationis. Hæc etiam, quam explicauimus sententia de definitione auctionis est Scoti, licèt enim de auctione parum dicat in præcitato loco, & alibi, tamē ex ijs, quæ dicit ibi calce primi Articuli patet ipsum existimasse accretionem esse motum diuersum à nutritione, vt supra diximus; tum quia nutritio est mutatio, & fit instanti, & accretio est motus qui fit in tempore, tum quia manet nutritio destructa accretione; existimauit tamen accretionem fieri non posse sine nutritione, & versari circa idem idē subiectum, & materiam, non tamen habere eundem finem, quia accretio est propter perfectionē viuentis, nutritio propter conseruationem eiusdem; neque esse formaliter idem, quia nutritio est mutatio, accretio est motus, vt dictum est, si tamen velimus assignare perfectā definitionem accretionis complectentem omnes causas poterit esse hæc. Accretio est motus viuētis corporis quo totum, & omnes partes simul secundū omnes dimensiones extenduntur ad maiorem quantitatem factus ab anima per calorem naturalem ex alimento extrinsecus assumpto, & conuerso in substantiam, vt ipsum viuens, debitam sibi magnitudinem assequatur ad exercendas omnes operationes vitæ. Reliquæ particulæ huius definitionis ex dicendis patebunt, apparet etiam ex dictis quomodo fiat accretio, de qua re nihil dicit Scot.; fit.n. hoc modo; pri.n. alimentū per nutritionē vertitur in substātiā nutriti, deinde facta illa versione cum illud nutrimentum conuersum sit quantum, & sit additum viuenti, & cum illo sit factum idem, illud viuens magis extenditur tunc, & sic augetur, ita quòd nutritio quidem fit in momento temporis; sed auctio cùm sit motus, & communiter successiuus fit in tempore; neque enim transitus illæ à minori ad maiorem quantitatem factus post nutritionem fieri potest in momento; cur autem cum fiat nutritio semper, semper non fiat accretio infra dicam. Ad rationes aliorum, ad rationē illam Marsilij negatur maior: formaliter enim illa est falsa, quia auctio formaliter non est conuersio nutrimēti in naturam aliti, quia auctio est motus secundum quantitatem, vt diximus, licèt cōuersio nutrimenti in alitum quoque requiratur, vt dictum est, per hoc patet ad alias rationes; & ex dictis faciliter omnia argumēta contraria soluuntur quæ propter breuitatem omitto.

Quomodo fiat Accretio. *Ad rationes aliorum.*

Quomodo maneat idem numero, quod augetur à principio vsque ad finem. Opinio aliorum, & reiectio. Positio Scoti, & solutio rationum in contrarium. Cap. IIII.

VIdimus definitiones nutritionis, & accretionis, ex quibus solutā quædam alia dubia facilè poterimus. Primò est maxima difficultas circa conditionem illā auctionis, quòd auctum, & nutritum permaneat idem numero per totam vitam, certum est quod animal idem numero, & caro, & corpus idem numero permanet in tota vita, vt omnes arbitrantur; quomodo autem hoc fieri possit, est difficile cognitu ideò de hac re duæ sunt opiniones, quarū alteri omnino est adherēdum nisi velimus sequi sententiam Magistri de nutritione, quam supra ca. 1. reiecimus; sed sustinendo quod in nutrito semper aliqua pars deperdatur, & q loco illius ex nutrimento alia acquiratur, quę transit in veritatem materiæ nutritæ, alteram duarum viarum amplecti est necesse. Prima opinio est Alberti, D. Thomæ, vt Baccaferreus, & Zabarella eis tribuunt, & Henrici, quam etiam multi alij sequuntur, & tuetur quod ideò animal idem numero in tota vita seruetur, quia cōtinua deperditio, & acquisitio fit secundum materiam, non secundum formam, animā.n. vegetans semper permanet eadem numero, & secundum totum, & secundū suas partes, & quoniā esse est a forma, cū permanet eadē numero anima in animali in tota vita, necessariò quoque permanet idem numero animal, si verò quæratur quomodo hęc anima se habeat respectu nouę materię additę animali p nutritionē, & accretionē. Respōdent qd illa forma se extēdit ad informādā

Duæ opiniones.

de

de nouo illã materiã ficut informabat priorem materiam, quæ fluxit, vt sup. cap. 1. diximus exponendo opinionem Henrici. Verùm est hic notandum ꝙ loquendo de forma inextensa; & simplici qualis est anima intellectiua, comprehendens vegetatiuã, & sensitiuam in homine, est vera hæc opinio, & quo ad hoc non dissentiret Scotus; idem enim Franciscus permanet a principio vitæ, vsque ad finem, quia anima eius permanet eadem numero, licet in carne eius, & corpore fiat continuus fluxus, & refluxus partium, sed loquendo de forma extensa, vt carnis, & ossis, & vt est forma partium homogenearum secundum quas primo fit accretio, & nutritio, & quæ sunt formæ extensæ, & diuiduæ: non est vera opinio istorum. Difficultas autem in hac disputatione non est circa formam simplicem; sed circa formam extensam; qualis est forma carnis, ossis, & partium homogenearũ, quæ primo & per se augentur; est enim difficultas cum continuò aliqua pars carnis fluat, & refluat, quomodo eadem illa caro numero maneat a principio vitæ animalis vsque ad finem, idem de osse, & partibus homogeneis: neque possumus dicere, ꝙ permaneat eadem caro, quia permanet eadem anima vegetãs, vt Zabarella ait, & alij opinionis contrariæ, quia caro non est caro per animam, sed est caro per propriam formam carnis, quia nos sustinemus plures formas substãtiales in composito: vnde cum in cõposito sit forma corporeitatis, quæ est diuersa ab anima, etiam forma carnis, quæ pertinet ad formam corporeitatis erit diuersa ab anima, & hoc habet fateri Zabarella, qui nobiscum in composito fatetur plures foamas substantiales, & maximè formam mixti diuersam ab anima Prima ergo opinio ad hanc quæstionem est Henrici, q dicit ꝙ caro eadem manet: quia licet materia carnis fluat, & refluat: non tñ formanis fluit, & refluit, neque secundum totũ, neque secũdum partem, sed eadem forma numero manens extendit se, & succedit in materia nutrimenti corrupta forma nutrimenti, quam opinionem confirmat rationibus adductis supra primo capit. Verùm hæc opinio non est vera, quia forma carnis & partium homogeneatum est forma extẽsa, & diuidua ad diuisionem materiæ (nolo modo disputare an vegetalis sit diuidua nec ne, & an hæc sit propria forma carnis, quia de hoc erit sermo in materia de pluralitate formarum in eodem composito) cum ergo corpus, siue materia carnis, & corpus fluat, necesse est, ꝙ fluat pars illa formæ carnis, quæ illã partem materiæ informabat; & cũ de nouo aggeneratur pars carnis præexistenti carni, etiam noua forma, siue noua pars formę in illa aggeneratur, quia pręexistentes partes formæ non possunt extendi, quæ omnia rectè, & efficaciter illis tribus rationibus 1. ca adductis cõtra opinionem Henrici probantur, solutio. n. istius dubitationis pendet ex solutione illius: neque responsio Zabarellæ ad argumentum de migratione formæ soluit, quia nõ est ad argumentum eo modo, quo illud conficit Scotus. Ideò est alia opinio, quæ colligitur ex Scoto in 4. dist. 44. q. 1. ex declaratione quid sit nutritio, quæ est ꝙ ideo eadem caro numero, & os numero dicuntur permanere eadem a principio vsque ad finẽ, quia licet fiat deperditio in eis secundum partem materiæ, & secundum partem formæ, non tamen fit deperditio secundum totam materiam, & secundum totam formam, & ita nunquam illa caro corrumpitur secundum totum, & quoniam illud, ꝙ manet secundum totum, licet secundũ aliquam partem continuo fluat, & refluat, dicitur idem numero; ideo etiam caro, os, & omnis pars homogenea, & denique totum corpus dicitur manere idem numero, quia secundum totum semper manet, licet secũdum partes fluat. Sed contra hanc opinionem Scoti sunt rationes superius cap. 1. adductæ pro opinione Henrici, quas nõ solui mus ibi: & vltra eas arguit Zabarella contra eandem multi ·liciter. Primò sic, hæc opinio videtur aduersari communi hominum existimationi quia omnes eandem numero plantam, & idem numero animal per manere existimant a principio vsque in finem, modo si continuò particulæ nedũ materiæ (huic opinioni Piccolomineus libro de Accretione cap. 8. & inde, consentire videtur) sed etiam formæ fluant, sequitur ꝙ tandem caro animalis, & illud corpus plãtæ non erit idem numero, sed solùm per æqualentiam; quod etiam esse falsum statuitur, quia canis qui tunc per multos annos absens

Hæc opinio reijcitur.

Opinio Henrici

Reijcitur.

Opinio Scoti.

Sed contra hanc opinionẽ

absens fuit, rediens dominum non agnosceret, quod tamen est contra experientiã consequentia probat, quia iã anima canis esset mutata, & consequenter species quæ erant in memoria canis, essent deletæ, non ergo potest recordari effigiei domini sui.

Secundo Secunda ratio, si de noua particula carnis noua animæ particula educeretur, anima esset primò actus corporis homogenei, non corporis Physici instrumentarij.

Tertio. Tertiò sequeretur, ꝙ nullum esset in animali præcipuum membrum: sed oẽs partes corporis essent æquè præcipuæ consequentia probatur, quia prima pars iudicatur illa, in qua primo oritur anima, & in qua præcipuè residet, & sic falsa erit sententia Arist. qui dixit cor habere primatum, quia est sedes animæ.

Quarto. Quartò, sequeretur etiam quodlibet mẽbrum animalis ab animali separatum viuere: si enim habet animam primò exortã in ipso, non autem fluentem a corde, poterit per se viuere aliquandiù.

Quinto. Quintò, sequeretur non vnam esse aĩam in viuente: sed plures, quia in singula aggenerata carnis particula esset ꝓpria anima,

Henrici. sed istæ rationes non cogunt.

Ad primam capite primo adductam. Ad rationes Henrici, ad primam de exẽplo animæ intellectiuæ, dico ꝙ hoc exemplum de intellectiua est ad oppositũ, quia intellectiua modo inextensibili informat materiam, sed oppositum sequitur de forma extensibili, & diuidua in materia de qua nunc est sermo. *Ad secundam* Ad secundam rationẽ ex auctoritate Aristo. de generatione tex. 34. Scotus exponit illam auctoritatem Aristo. caro secundum speciem augetur, non caro secundum materiam, quoniam non debet intelligi, vt aliqui intelligunt, non enim intelligit ꝙ materia tantum fluat, & refluat & forma secundum se totam, & secundum quamlibet partem sui maneat, quia iam vidimus ꝙ hic sensus est falsus, est ergo sciendum ꝙ aliquæ partes sunt in carne, & viuẽte, quæ sunt compositæ ex materia, & forma, & tamen dicuntur partes secundũ materiam, & aliæ sunt simpliciter compositæ ex materia & forma, & tamen dicuntur partes secundum formam: & hoc tribus modis contingit: pars enim vna potest dici pars secundum formam tribus modis, & pars secũdum materiam etiam tribus modis. Pars

Quid sit pars secũdum materiã: & pars secundum formam.

secundum formam primo modo dr̃ pars, quandiù habet esse secundum formam, Secundo modo quandiù habet nedũ esse: sed sed etiam operari secundum formam: sed in hoc secundo modo est aduertendum, ꝙ ad hoc vt aliqua pars habeat operari secundum formam, requiritur ꝙ habeat determinatam virtutem intensiuam, & extensiuã; contingit autem ꝙ pars quandoque habebit esse secundum formam, & virtutem extensiuam ad operari, quia erit sufficientis quantitatis ad agere: sed deficiet ei virtus intensiua propter cuius carentiam ipsa operari non potest secundum formam: pars ergo habens esse secundum formam, & quantitatem sufficientem & virtutem intensiuã ad posse operari dicitur pars secundũ formam secundo modo: quando verò pars habet esse secundum formam, & habet quantitatem sufficientem, sed deficit ei virtus ad posse operari, dicitur pars secundum formam, tertio modo: pars vero secundũ materiam dicitur triplici modo his opposito. Primo modo pars secundum materiam est pars, quæ non habet esse secundum formã, sed fluit, & corrumpitur, & hæc non opponitur propriè parti secundum formam, nisi priuatiuè, vt homo mortuus opponitur homini viuo: Secundo modo pars secundum materiam dicitur pars illa, quæ habet esse in toto, sed nullam potest habere operationem, quia non habet quantitatem, nec extensiuam, nec intẽsiuam requisitam ad posse operari. Tertio modo pars secundũ materiam dicitur pars, quæ habet esse in toto secundum formam, sed non habet virtutem ad operari, nec quantitatem requisitam ad operari; sed tamen habet aliquam paruam quantitatem, cui tamen non potest fieri additio, quia vt infra videbimus, non cuilibet paruæ quantitati fieri potest additio. Tunc ad propositum Respondet Scotus ad citatã auctoritatem, ꝙ pars secundum speciẽ primo modo ait Philosophus, quòd non fluit, quia manet in toto, non quo ad secundum intellectum, quia habet virtutem conseruãdi se in toto, neque quo ad tertium intellectum: quia habet sufficientem quantitatẽ, vt aliqua pars sibi aggeneretur ad sui conseruationem: at pars secundum materiam fluit, & refluit tripliciter, quia pars secundum materiam primo modo corrumpitur, &

& euanescit vt patet, & alia aggeneratur; pars secundum materiam secundo modo fluit non quidem actu; sed quia est in proxima dispositione ad fluendum, quia nō habet propriam virtutem, qua possit se cōseruare: pars secundum materiam, etiam tertio modo est influxu, quia illa non est augumentabilis nam vt dicam nō quæuis minima pars potest augeri. Adeo quod sensus est, illa pars aucti, augetur, quæ habet sufficientem quantitatem ad se conseruandum vel virtutem ad operandum, vel quæ habet, saltem esse secundum formā idest nō fluit, pars verò aucti, quæ non habet has conditiones, non augetur. Hoc modo intelligitur auctoritas Arist. ideò non concludit ꝙ opinione aduersarij, quam expositionē olfecit aliquantulum Zabarella lib. prædicto c.19. loquendo de materia aucti. Ex his apparet malè fuisse intellectam propositionē Arist. ab alijs, quos iure confutat Zabarella in suo lib. de actione c.22. sed neque ipse verum sensum istius propositionis assequutus est, ꝙ patet ex dictis: asserit enim ipse in c.21. eiusdem libri, ꝙ anima cum per se sit indiuisibilis, per se non potest fieri maior, vel minor, neque augeri neque minui. Quomodo ergo dixit Arist. auctionem fieri secundum speciem, non autem secundū materiam, sed materiam fluere, & refluere? Respondet quod anima est quanta per accidens, quia est incorporea, & ideò potest penetrare per omnes partes corporis, ꝙ non est inconueniens, quia ipsa est incorporea, impossibilis.n. est penetratio corporum, nō autem rei incorporeæ in rem corpoream: cum ergo materia augeatur ex alimento apposito; ita etiam dicere debemus animā augeri, & speciem non per se, sed per accidēs .s. ratione materiæ, sed hæc expositio est cōtra sensum Aristot. directè, quia ipse negat materiam per se augeri posse, sed solū speciem per se; air.n. quòd auctio fit secundū speciem, materia verò fluit, & refluit, adeò quod opposito modo res se se habet ac qui dicit Zabarella, sic.n. auctio esset penes materiam, per se, non penes formam: nisi per accidens. Relinquitur ergo ꝙ expositio Scoti cæteris præponatur: etenim certū est Aristo. eo loco non posse negare augumētationem fieri secundum materiam, siquidē totum compositum quòd constat ex materia, & forma augetur, vt rectè in hoc Zabarella dixit in eodem lib. c.19. & secutus est expositionem Scoti, de partibus secundum materiā quoquo pacto, & quo ad id, quòd valdè refert; materia autem augeri nō potest, nisi forma, quæ est extēsa augeatur, vt dictum est, necesse est ergo & materiam; & formam augeri: quomodo ergo verificatur dictum Arist. dico quòd verificatur in sensu, quem exposuit Scotus, quia compositū secundum illas minimas partes, quæ dicuntur partes secundum materiam non augetꝰ, & sic secundum materiam non augetur, sed secundum illas partes dictas secundū formam augetur, & sic auctio fit secundū formam. Ad tertiam rōnem clarius infra parebit, pro tunc dico, quòd in nutritione adest iuxta pōsitio, sed et generatio, siuè aggeneratio, quia est iuxta positio quo ad partes minimas, quæ non nutriuntur, sed est aggeneratio respectu partium, quæ nutriuntur. Ad quartum dictum est, & infra dicam, ꝙ adsunt aliquæ partes minimæ, quæ non nutriuntur, quia, quæ nutriuntur requirūt determinatam quantitatem, & illæ oēs, quæ sunt determinatæ quantitatis, sunt quæ nutriuntur, non omnes absolutæ: Ad primam rationem Zabarellæ dico, quòd compositū, quòd augetur manet idem numero a principio vsque ad finem, quia nunquam cadē forma tota corrumpitur simul, licet modo vna pars, vel alia muretur: etenim cū pars noua aduenit non manet seiuncta, sed præexistentibus partibus formæ aggeneratur, ita quòd cum iterum alia pars fluit, non est dicendum esse partē illius formæ, quæ amplius non fluxerat, & sic quòd paulatim, & alternatim omnes partes illius formæ murentur, vt illi dicunt, sed est pars illiusmet formæ, vt constat ex partibus veteribus, & nouis, quæ vnum, & idem factæ sunt: nō ergo est eadem forma; & communiter compositum in fine per æqualentiam, sed idem numero realiter, sed benè hoc accidit ei quòd semper impurior euadit caro illa in fine, qa pars quæ adiungitur est minus pura, quam ea quæ recessit, & hoc euenit quia eadē caro numero ex accedente deteriorata .s. rōne agentis naturalis, quòd agendo repatitur, & semper debilius fit. Ad alia omnia argumenta nulla nunc habita cōsideratione an vegetatiua sit forma extensa vel non, dico quòd

Reijcitur expositio Zabarellæ.

Ad tertium.

Ad quartum.

Sol. rōnū Zabarellæ. Ad 1.

Ad alia Argumenta.

quòd supponũt Scotũ dicere formã indiuibilem paulatim augeri, & diminui; quòd falsum est; loquimur enim de forma extensa qualis est forma carnis, & partium homogenearum; hæ enim sunt extensæ, & diuiduæ ad diuisionem materiæ; & ita nõ est inconueniens partẽ illius corrumpi, & partem generari in materia, siuè præ existenti parti aggenerari.

Quomodo vnaquæque pars aucti augeatur, quæ est tertia conditio auctionis.
Cap. V.

NOn ẽ paruã lis inter Philosophos quo modo hæc conditio seruetur in nutritione, & auctione scilicet quomodo quælibet pars aucti augeatur, videtur enim falsa; quia tunc omne, quòd augeretur, augeretur in duplum, quòd tamen videtur esse falsum ex perientia ipsa, nõ enim quod augetur crescit in duplum quia fieret immensæ magnitunis i, opotet ergo videre quomodo fiat hoc. Scotus itaque in præ cirata dist. & quæstione soluendo tertiam rationẽ pro Henrico R. declarat in hunc modum. Sciendum est quòd in viuente sunt partes duplicis generis quædam enim sunt partes maiores, siuè partes sensibiles; quædam verò sunt partes minimæ. Partes maiores, & sensibiles sunt illæ, quæ extenduntur, & in quibus Pori oriuntur ex fluxu partium secũdũ materiã, qui in illa parte sensibili fit; Partes vero minimę sunt illæ partes carnis, vel ossis, quæ non extenduntur, & sunt ita paruæ quantitatis, quòd sunt insensibiles; non enim sunt minimæ idest indiuisibiles, qnia tale minimum non datur; sed sunt minimæ idest ita paruæ quãtitatis, ꝙ sunt insensibiles, in his nõ fiũt Pori sed ipsæ sunt partes partium in quibus pori fiunt, modo appelletur pars sensibilis, & maior A. quæ habeat partes minimas decẽ & dicantur. B. C. &c. tunc nutrimentum cum perdeputationes, & sequestrationes quæcunque illæ sint deductum est ad hoc, vt iam sit sub forma proxima formæ nutriendi, vt puta sub forma glutini, vel roris, & est approximatum per virtutem regitiuam corporis parti nutriendæ, & receptum in poris illis relictis ex fluxu partis secundum materiam, (qui pori antè aduenrum hunc nutrimenti erant pleni humore subtiliori; vndè totum erat carens densitate in partibus requisita ad benè esse eius) tunc nutrimentu mexistens iu his porris conuertitur in ipsum nutriendum, tunc ergo illa pars A. recipit in porro suas partes nutrimenti, & ibi existentes aggenerantur partibus. B. C. & alijs partibus præexistentibus illis, iuxta ponuntur; non tamẽ dicuntur iuxta poni toti, quia sunt aliquid intra ipsum totũ; licèt nulla pars de nouo genita sit aliquid intrà aliam partẽ illius partis nutritæ, sed ẽ pars per se noua loco partis antiquę, quæ fluxit. Sic ergo apparet, quò d in nutritione, & auctione est iuxta positio alicuiꝰ partis; quia fit iuxta positio partibus minimis, quæ non nutriuntur; sed non est iuxta positio partibus sensibilibus, quæ nutriũtur, sed est ingeneratio; siuè aggeneratio illis, idest est intrinseca generatio partis nouæ loco partis antiquæ, quæ fluxit, defertur autem nutrimentum ad partem nutriendam per quasdam vias subtiles deseruientes tali mistioni cuiusmodi sũt venę in corpore aĩalis, & alia hmõi correspondentia in plantis; postquam enim alimentum est ore contritũ, traijcitur in ventriculum, & ibi concoquitur primo postquam contritum est ore; & tunc cibus, & alimentũ ex hac cõcoctione euadit Chilus, & ita interit cibus, & generatur Chilus; deinde defertur Chilus ad intestina, & deinde ad iecur per venas & in iecore iterum cõcoquitur, & vertitur in sanguinem; deinde per venas ille sanguis defertur ad omnes partes nutriendas, & tuuc ex venis trãsmittitur p illos minutissimos poros, quos diximꝰ, & tũc est sub forma proxima formæ nutriẽdi; tũc nutrimentũ existens in illis porris alteratur iterũ, & cõdensatur, & cõuertitur tãdẽ in substãciã similẽ: & hæc vltima concoctio, & mutatio ẽ generatio illa, quæ dicit nutritio, ad quã sequitur accretio vt supra dictũ est. Ex his apparet qũo vnaquæque pars aucti augeatur; nõ n. augetur quælibet pars minima, qa tunc quodlibet, ꝙ augeretur, augereť in duplũ: sed augentur partes maiores tantum. Sed est dubium quomodo extendatur illud auctum, siuè illi fiat additio nouæ quantitatis: cum enim forma substantialis nutrimẽti corrumpatur, corrumpuntur quoque eius accidentia, & communiter quantitas, acci-

Opinio Scoti.

Dubiũ.

quomodo ergo alimentum vt quantum auget nutritum vt ait Aristoteles primo de generatione, & est verum? Respondeo quòd sicuti cum corrumpitur forma substantialis in materia illa nutrimenti generatur noua forma substantialis: ita licèt corrumpantur accidentia consequentia formam alimenti, tamen sequuntur alia accidentia consequentia formam de nouo genitā in illa materia, & sic generatur noua quantitas, quę postea fit vna, & eadem cum quantitate partium auctarum sicuti etiam forma noua genita in nutrimento fit vna, & eadem numero forma cum præexistenti. Difficultates contra hanc tolluntur ex illa quæstione, an in materia sint dimensiones interminatæ. Hanc sententiam sequitur etiam Pompenatius; Hinc etiam habemus quomodo totum compositum augetur, quia ad accretionem partium homogenearum qualis est caro, ossa, & nerui; partes Etherogeneæ, quæ sunt membra ipsius viuentis quoque augentur, & ita totum compositum augetur, sed vnde est ꝙ viuens semper nutritur, non tñ sēper augetur? Respondeo duplex est causa finalis, & formalis. Finalis, q̄a natura principaliter intendit accretionem, sed non principaliter intendit nutritionem, sed ex accidente. s. ex occasione conseruandi viuens: cum ergo principaliter intendat accretionē; cū aīal peruenit ad perfectā quātitatē adest impedimētum propter ꝙ amplius non potest augeri; & hæc est causa formalis quæ ab aliquibus asseritur esse exsiccationem, & duritiem ossium propter actionem caloris naturalis in illas; animal. n. in principio vitæ vsque quo augetur est molle, & valdè humidum ideò facilè augetur; sed cum ossa facta sunt sicca non possunt amplius extēdi, & nota, quòd ad accretionem opus est ꝙ fiat secundum omnes dimensiones; vndè licèt Iuuenis cum peruenit ad perfectam ætatem pinguior fiat, non tamen dicitur augeri, quia illa extensio non est secundum omnes dimensiones, neque ossa extenduntur; neq; enim propter illam pinguedinem sumit incrementum secūdum longitudinem. Sed hic est dubium circa id, ꝙ dictū est. s. quòd partes minimæ non augentur, quòd tamen videtur falsum; quia illæ partes minimè nutriuntur, vt videtur, ergo quoque augentur. Præterea si illis fiat iuxta positio ergo partes carnis erunt vt aceruus lapidū. Respondetur ad primum quòd illæ partes minimæ non nutriuntur, vt dictum est; sed solum partes sensibiles sunt, quæ nutriuntur. Ad secundum dico quod adest multa differentia, quia vltrà iuxta positionem habent eandem formam substantialem numerò, quòd non est verum de lapidibus in cumulo, ideò multæ partes carnis faciunt vnam carnem.

Solutio. *Pompo- est eiusdem opinionis.* *Propter quā causam.* *Notādū.* *Dubiū.* *Dub. 2.* *Ad 1.* *Ad 2.*

An aliqua sit pars materiæ in viuente, quæ non fluat; sed eadem per totam vitam seruetur, vt humidum radicale. Cap. VI.

PRo exacta cognitione huius materiæ remanet considerandum, nunquid in viuente sit aliqua pars materiæ, quæ non fluat, sed eadem per totam vitam seruetur. Circa quòd variæ sunt opiniones; est vna opinio, quæ à Marginistis Scoti loco citato tribuitur Magistro sent: de quo locuti sumus in primo cap. huius Theorematis, quæ & dicit, ꝙ in viuente reperitur duplex humidum, scilicèt vnum, quòd radicale, & & naturale dicitur, aliud verò cibale dicitur, primū contrahitur à parentibus in generatione, & hoc solūm esse de veritate naturæ humanæ dicitur; cibale verò humidum contrahitur ex nutrimento, primum durante vita secundum istos nunquam consumitur, quia eius consumptio est mors; secundum verò continuè generatur, & fluit, & hoc est quasi fomentū, & adhæret calori naturali, ne extinguatur sicuti oleum adhæret lichino, & propter hoc requiritur nutrimentum secundū istos, licèt secundū eos non conuertatur in naturam viuentis. Hanc eandē sententiam. Aliqui tribuunt Alexādro Afrodisiensi, & Io. Grammatico; sed nūquid isti viri huius opinionis extiterint, non est clarū, sed hoc dimisso consideremus opinionē in se, cuiuscunque illa sit. Pro hac opinione sunt variæ rationes.

Opinio Magistri sententiarū. *Allegatur Afrodiseus. Philoponus.*

Prima est, si tota materia flueret, & resiceretur, tunc animal posset seruari immortale, cōsequens est falsū apertè, consequētia probatur, quia anima per se niū non debilitatur, materia autem tota potest semper renouari, ergo tota anima pōt semper manere, & viuere, & si nunquam animal senesceret,

Prima ratio.

descet, nullum detrimentum pareremur, quæ omnia absurda sunt.

Secunda ratio. Secundò, si tota materia flueret, & tota renouaretur, sequeretur posse formam materialem separari a tota simul materia, consequens est apertè absurdum, consequentia probatur, si n. eadẽ forma potest a tota materia separari per partem, & post partem, ergo tota simul materia ab eadem forma põt separari, quia est eadem ratio vtrobique.

Tertia ratio. Tertiò, si nulla materiæ pars seruaretur eadem, non seruaretur idem numero indiuiduum a principio vsq; ad finem, consequentia probatur, quia vnum numero est, cuius materia est vna 5. Meta. tex. 12. Item, Idem numero est cuius materia est eadem, ergo si

Quarta ratio. materia tota mutatur, non erit idem indiuiduum quod oritur, & obit. Insuper non esset idem qui generatur, & auget, & minuit, nomen etiam æquiuocè diceretur de illo indiuiduo, essent enim plura indiuidua, & haberent vnicum nomen. Forma etiã mi-

Quinta ratio. graret de subiecto in subiectum, qũ forma eadem manet, materia verò tota mutatur.

Reycitur Verùm hæc opinio ab omnibus ferè reijcitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem,

Prima ratio. adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequeretur stante hac opinione, ꝙ in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, q̃m tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis a reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliqñ corrumperetur, nunquã posset amplius restaurari, & sic in hoĩe semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, ꝙ est inconueniens; consequentia patet, quia caro adepta p̃ nutritionem ex alimento non fit eadem cum carne illa naturali, neq; humidum illud cibale fit idem cum humido radicali, sed est diuersum, & inseruit pro fomento humido radicali.

Secũda ratio. Secundò, omne humidum est aptum natum pati a calore, sed humidũ radicale est verè humidum, alioquin esset abusiuè, & æquiuocè humidum, ergo illud debet esse aptum natum pati a calore.

Tertia ratio. Tertiò aiunt isti. Illud humidum radicale, ꝙ viuens trahit a parentibus multiplicari, & diffundi in totum animal perfectum, & seruari ad ætatem vsque perfectam, sed hoc est impossibile, quia illud humidum in initio ortus est admodum paruum, quomodo ergo potest diffundi per tantam molem, quantam videmus esse animalis perfecti, & Plantæ? Magister sent. inquit hoc fieri miraculosè, ad modum quo legitur in Euãgelio, Christum Dominũ multiplicasse quinque panes, & duos Pisces, sed apud Philosophum, qui non nouit miracula, hoc non potest dici. Tandem videmus ex paruo admodum semine generari arborem admodũ grã- *Quarta.* dem. Falsum est ergo in semine illo, siue in germine primo pullulante, ꝙ admodũ exiguum est, esse totum humidum, ꝙ diffunditur per omnes partes illius magni arboris, per ꝙ illa viuit, ideò Zabarella propter has *Zabarel la opinio* rationes habuit aliam sententiam, quæ tamen ab hac parum distat, inquit. n. ꝙ equidem asserendum est in viuente non fluere totam materiam, itaquòd nulla pars materiæ, quæ erat in Infante remaneat in senio, sed esse asserẽdum aliquam remanere, quæ a calore naturali non consumitur, sicuti aliqua pars a calore naturali consumitur; sed hæc differentia non sumitur ex eo, ꝙ alia pars sit radicalis, & alia cibalis, & aduentitia, vt præcedens opinio dicebat, sed sumitur ex eo ꝙ alia pars est hμmida, alia verò sicca, & terrestris: modo humidum cõsumitur a calore naturali, quia est eius propriũ pabulũ, pars verò terrestris remanet, vt ẽt patet de ijs quæ comburuntur, ꝙ toto humido consumpto ab igne, remanet cinis, q̃ est pars terrestris, quam ob eius maximam resistentiam non potest ignis absumere, modo uiuentia omnia in initio sui ortus sunt humidissima, & procedente ætate fiunt sicciora, & licet adueniat humidum radicale, semper tamen aduenit quoque cum eo aliqua pars sicca, & terrestris, quæ postea permanet simul cum sicco ducto ob ortu, & sẽper ætate procedente indurescit: Hæc est opinio Zabarellæ, quam profert libro suo de accretione & nutritione c. 23. quæ consistit in hoc ꝙ pars, quæ remanet in viuente a principio vsque ad finem est pars terrestris, neque est aliquod humidum, quòd nõ corrumpitur a calore naturali, vnde vana est illa distinctio de duplici humido scilicet radicali. vel naturali, vel cibali, sed totum humidum tam ꝙ ducitur a parẽtibus,

quàm acquisitum per cibum, dicitur radicale ad differentiam humidi excrementitij, quod non est aptum pabulum caloris naturalis: Verùm hæc opinio Zabarellæ neq; ipsa est sustinenda, si velit asserere, quòd eadem pars terrestris, quæ a principio est in viuente permaneat vsque in finem absq; vlla alteratione, vt ipse velle videtur, nam sequeretur tunc quòd illa pars esset incorruptibilis, vt argutum est supra contra præcedentem opinionem Magistri. Præterea in diminutione, & deperditione non corrumpitur solum humidum, vt videtur supponere Zabarella: sed est pars mixta, quæ fluit, vt pars carnis, modo illa pars mixta constat etiam ex portione sicca, & terrestri ergo sequitur quod etiam pars terrestris corrũpatur. Item concedit, quod id quod in nutritione acquiritur est etiam humidum, & siccum, ergo si nutritio est reparatio deperditi, est necesse quod in diminutione, & deperditione, etiam aliqua pars sicci deperdatur. Iudico itaque dicendum esse, vt videtur asserere Scotus, quod non reperitur aliqua pars materiæ in viuente, quæ eadem sola absque vlla alteratione, & fluxu permaneat in viuente a principio vsque ad finem ratio, & fundamentum huius positionis superius est explicatum cap. 3. vbi ostẽsum est in viuente fieri fluxum, tam secundum partes materiæ, quàm secundum partes formæ, & tamen idem numero seruari a principio vsque ad finem: cum enim omnes partes carnis, nerui, & ossis, & deniq; partes homogeneæ sint eiusdẽ rationis omnes, æquè sunt aptæ natæ fluere, & restaurari, & sic omnes patiuntur, & resoluuntur: cum autem caro, quæ ab ortu ducitur sit parua, & continuo vsque ad Senium fluat, & refluat, & sic de alijs partibus homogeneis, est necesse quòd in senio tota sit mutata, & alterata, quoniam omne agens repatitur, & debilitatur, omnis ergo pars materiæ viuentis, vel tota est mutata, vel saltẽ est alterata, & facta impurior propter reactionem, & repassionem, vt dictum est; quoniam omne agens naturale agendo repatitur, quoniam omnis pars est fluxibilis, & alterabilis, & nulla incorruptibilis. Hanc opinionem apertè ponit Scotus in 4. distinctione 44. quæstione prima, arti. primo, conclusione tertia, Eandem opinionem sequitur Franciscus Piccolomineus libro de accretione cap. vltimo, cum hac distinctione, quòd in viuentibus imperfectis nulla pars remanet eadem, in viuentibus verò perfectis, vt sunt animalia, & præsertim homo manet aliqua pars eadẽ, sed manet alterata. Pro hac opinione sunt rationes superius adductæ. Reliquum est ergo, vt rationes Aduersariorum soluamus.

Regeritur. Prima ratio. *Secũda.* *Tertia.* *Scoti opinio.* *Piccolomineus.*

Ad primam. Ad primam rationem pro opinione Magistri; quæ erat ratio Philoponi negatur cõsequentia ab omnibus, ad probationem dicitur, quòd licet forma, scilicet anima permaneat eadem, & tota materia renouetur, tamen non est materia renouata eiusdem perfectionis, sed semper est impurior, & imperfectior, quia agendo in alimentũ repatitur, & sic tandem consumeretur, & sic viuens non posse seruari immortale.

Ad secundam. Ad secundam rationem dictum est in 3. cap. quod non fluit pars materiæ sola: sed pars composita ex materia, & forma, & sic negatur antecedens, & consequentia, nunquã enim forma permanet absque materia, neque secundum partem, neque secundum totum, vt ibi dictum est, declaratum est etiã, quæ sit pars secundum materiam, & quæ secundum formam.

Ad tertiam. Ad tertiam respondetur negando consequentiam, ad probationem iam dictum est in 3. cap. quomodo idem indiuiduum manet idem a principio vsque ad finem, quoniam licet materia secundum partes mutetur, nunquam tamen mutatur secundũ omnes partes simul, & similiter forma nõ mutatur secundum omnes partes simul, & sic permanet idem. Ad probationem ex Aristotele, quia vnum numero est, cuius materia est vna, patet quòd materia illius indiuidui secundum totum semper est vna, quia secundum totum non mutatur, licet eius partes fluant.

Ad quartum, & quintũ. Ad quartum per idem patet. Ad quintum iam dictum est supra, quòd nedũ partes materiæ fluũt, sed etiam partes formæ, & ideò non sequitur migratio formæ de subiecto in subiectum.

THEO-

THEOREMA XLI.

Actio est in agente tanquam in subiecto.

Opinio Scoti quid sit actio, & in quo sit tanquam in subiecto. Cap. I.

Opinio Scoti.

Cotus in 4.sent.d.13.q.1.in principio quæstionis longo sermone agit de actione, multaq; dicit digna scitu; breuiter tamen ait; ꝙ actio vt est vnum ex decem prædicamentis scilicet quintum nō potest poni aliquid absolutum, quia tunc sequentur duo inconueniētia, vnum generale, & est quòd ad actionem esset actio, & sic in infinitum, quòd est impossibile, & contra philosophum 5.Met. probatur consequentia; quia actio si est quid absolutum est forma, hæc autem non est a se, quia nihil gignit a se, neque a nihilo, ergo ab aliquo agente, & sic ad actionem esset actio, quòd vt dictum est, est impossibile. Secundum inconueniens speciale est respectu subiecti in quo poneretur: vel enim actio in agēte, vel in patiente: si in agente ergo omne agens mutaretur per formam absolutè, antequā passum mutaretur ab ipso, quia passum nō mutatur ab agente nisi iam habente actionem: si ergo actio est forma noua absoluta in agente, agens, illam non potest recipere nisi mutetur ad ipsam: si est in patiente similiter sequitur hoc inconueniens quòd non potest aliquod passum pati secundum formam de genere qualitatis, vel quantitatis: quin simul duratione, & fortè prius nō patiatur secundum formam alterius generis: s. secundum actionem, quæ ponitur esse forma absoluta distincta a quantitate, & qualitate. Consequens est inconueniens vt patet, ecce ex his habemus, ꝙ hæc propositio negatiua est vera; ꝙ actio vt est vnum prædicamentū distinctū ab alijs nonē non est forma noua absoluta, neq; in agente, neque in patiente. Ostendit insuper ꝙ non potest esse forma absoluta non noua sed coæua subiecto in quo est; quia tunc pter alias

Actionē est quid absolutam.

rōnes sequeretur ꝙ actio esset, & non esset circa passum, ꝙ est contra rationem actionis. Consequentia patet, quia si sit in agente non semp agens agit: si sit in patiente, nō semper patiens patitur: clarum est ergo quòd actio non est forma absoluta coæua subiecto. Ex his vlterius deducitur, quòd si actio non est forma absoluta, & est genus distinctum, sequitur quòd sit quid respectiuum per se. Vlterius etiā deducitur, ꝙ est respectus alterius rationis a relatione, q̄ constituit quartum pdicamentum, si n. omnis respectus est vnius rationis quidditatiuę, non poneretur nisi vnum genus respectiuum, & sic solum essent quatuor prædicamēta; falsum est autem dicere ꝙ sint solum quatuor prædicamenta, quia debet supponi vera illa famosa diuisio prædicamētorum in decem, quia ipsa est Arist. in prædicamētis, & in 5.Met.& alibi sæpe, & vt Auicen. dicit 3.Meta. cogimur illam diuisionē obseruare, quòd sint decem pp auctoritatem Philosophorum, cui non debet facile contradici. Oportet ergo dicere quòd in respectibus datur aliqua sufficiens differentia per quam diuidantur, & cōstituatur hic numerus; hæc autem differentia sufficiens vt colligitur probabilius ex dictis auctorū est respectus extrinsecus adueniens, & intrinsecus adueniens, respectus intrinsecus adueniens est ille, qui positis extremis consurgit statim virtute extremorū, respectus extrinsecus adueniens, est qui positis extremis nō simul actu insurgit virtute extremorū, sed requiritur aliquid aliud externū ad hoc vt sic insurgat relatio. Relatiua q̄ constituunt quartū p̄dicamentum, sunt respectus intrinsecus aduenietes. Reliqua. s. x. vltima pdicamenta sunt respectus extrinsec⁹ aduenientia. Actio itaq; cum sit quintū p̄dicamentum diuersum a quarto, necesse est dicere, ꝙ non sit respectus intrinsecus adueniēs, sed erit respectus extrinsec⁹ adueniēs. His habitis, tādet ad propositū nrum, & statuit Theorema propositū. s. ꝙ actio est in agente & passio in patiente, & sic actio, & passio distincta sunt subiecto, & realiter. Pro hoc Theoremate adducit has rationes. Prima, in eodem est respectus & fundamentum eius, sed potentia actiua, quæ est fundamentum actionis est in agente, ergo & actio q̄ est respect⁹ erit in agēte. Secūdò in co-

Prædicamenta sunt 10

Opinio Scoti.

Primā ratio.

eodē non sunt respectu oppositi saltem ad idem neque vniuersaliter necessario sunt simul, passio autem vniuersaliter est in passo, non ergo necessariò in eodem passo est actio quæ est respectus oppositus passioni ipsi. Tertiò, in quocunq; est forma aliqua illud est simpliciter tale secundum illā formam, quia omnino irrationabile videtur quòd aliqua forma ponatur in aliquo, & non constituat illud informatum secundū ipsam, ergo si actio est formaliter in passo, passum erit formaliter agens, hoc non est dicendum, ergo est asserendum quod actio est in agente formaliter tamqnam in subiecto. Pro hac ratione habes alias rationes apud Antonium Andream in 7. Metaph. in quæstione de hac materia.

Tertio.

Scotus.

His rationibus Scotus ductus statuit actionem esse in agente tamquam in subiecto, in potentia verò actiua agentis, vt in fundamento proximo, similiter passio dicit respectum oppositum correspondentē isti, & est in passo vt in subiecto: & in potētia passiua vt in fundamēto proximo, & specialius quoniam in agēte sunt multi respectus, declarat qui nam sit ille respectus agentis, qui dicitur actio, & est respectus extrinsecus adueniens; & inquit quòd in agente est triplex respectus scilicet ad productum, vt ad genitum, secundo ad inductum, vt ad formam inductam in aliquod subiectum, e. g. ad calorem inductum in lignum, tertio ad subiectum illius formæ, vt ad lignum. Primi duo respectus sunt intrinsecus aduenientes, quia positis terminis statim insurgunt in fundamēto relationes: posito enim inesse filio statim in patre insurgit relatio paternitatis, vel generātis, & sic in alijs: at posito in esse subiecto, vt ligno, & posito in esse agente, non statim insurgit relatio inagente: potest enim agēs impediri quòd nō agat in illud subiectum; vt posito igne, & ligno potest contingere quod ignis non agat in lignum propter aliquod impedimentum, vt puta propter distātiam, vel aliquid aliud, & tunc in agente nō est relatio vlla respectu illius subiecti; quādo ergo talis relatio inest tali subiecto hoc euenit ex aliqua causa externa, & sic illa relatio dicitur extrinsecus adueniens, & hæc relatio propriè dicitur actio, quæ vt ex his colligitur est in agente tāquā in subiecto.

Rationes aduersariorum contra hanc sententiam Scoti secundum positio, & confutatio. Cap. II.

ADuersus opinio. Scoti insurgit Herueus quarto quolibet quæst. quarta, hac ratione quam aliqui demonstrationem appellant, si actio, est in agente vel est principium actiuum agentis, vel respectus agentis ad passum, vel aliqua entitas absoluta de nouo producta in agēte dum agit, & certè actio est alterum horum trium, at actio nihil horum esse potest, ergo actio non est inagēte, minor probatur quo ad omnes partes, & quo ad primam partem probatur primo, quia principium actiuum est principium actiònis, ergo si actio est principium actiuum, actio erit principium actionis, & idem erit principiū sui ipsius, quòd est impossibile. Secundo, vbi est actio semper agens actu agit, at agens non semper agit actu, licet semper habeat actu principium actiuum, vt patet de igne qui habet semper actu principium calefactiuum, neque tamē semper actu agit. Secunda pars minoris probatur, quia respectus pertinet ad prædicamentum relationis, actio vero constituit prædicamentum distinctum a relatione ergo, neque valet responsio Scoti quod actio est respectus extrinsecus aduenies; tū quia hic respectus extrinsec⁹ est fictio Scotistum quia ratio formalis relationis, quæ traditur ab Arist. est esse ad aliud quicquid ergo refertur per se ad aliud siue intrinsecè siue extrinsecè pertinebit ad Cathegoriam relationis tertia pars minoris probat quia si actio est, quid absolutum de nouo inductum in agente sequitur quod producatur per actionem, illa iterum per aliam actionem & sic dabitur processus in infinitum. Secundo quia tunc agens prius pateretur quam ageret quod videtur inconueniens. Alij vero contra Scotum argunnt, & probant simul quod actio sit idem realiter, quod passio & propterea sit in passo, sicuti passio est in passo: Primo, hæc positio Scoti repugnat Philosopho in tertio Physicorum tex. 20. ait enim Aristoteles ibi non esse inconueniens, vt idem actu sit commune duobus scilicet agenti, & patienti: nam agentis est tanquam a quo, patientis tamquā in quo, vt doctio est in docente quia est actus docētis,

Prima ratio.

Perrerij Secunda ratio.

dis, at non est decisus, sed est in ipso discēte. at doctio est actio, ergo secūdum Aristotelē actio est in agente tamquam in principio a quo, & in patiente tamquam in termino in quo; ecce quod Arist. non vult ꝙ actio sit in agente tāquam in quo siuè vt in subiecto, sed in passo tamquā in subiecto, actio ergo est in patiente. Secundò Aristoteles secundo Physicorū tex. 22. volens declarare quomodo idem motus sit actio, & passio diuersas soluit rationes, inquit motum esse actionem pro vt est actus huius in hoc; vbi per [in hoc] indicat actionem subiectiuè esse in passo. Tertiò 9. Meth. tex. 16. habet hæc verba. Quorumcumque præter actionē est aliud quod fit, horum actio in eo ꝙ fit est vt ædificatio in eo ꝙ ædificatur, & contexio in eo, ꝙ contexitur, similiter etiā de aliis, & omnino motus in motu. Ex his apparet quòd actio est in patiente. Quarto, Arist. 2. de Ani. tex. 139. habet hęc verba, si igitur motus est actio & passio, & est in eo, ꝙ mouetur, & patitur, actiui .n. & motiui act⁹ in patiente fit, at nō necesse est mouens moueri, & in tex. seq. ait. sicut .n. actio, & passio in patiente est nō in agente, sic & ipsius sensibilis actus in ipso sensitiuo existit. Quintò, arguunt ratione, si omnis actio est in agente, ergo nulla actio est trāsiens, sed omnis actio est imanens, quòd e⁊ cōtra Aristote. lib. 9. Met. tex. 16. vbi facit duplicem actionem immanētem & transeuntem etiā est cōtra omnes Philosophos, qui talē distinctionem admittunt. Sextò, omnis actio est motus, si est motus nō est in agente, ergo actio non est in agente. Antecedens probatur per Aristote. tertio Phys. tex. 19. vbi habet hæc verba. Cum igitur vtraque sit motus. (loquendo de actione, & passione) & tex. 22. ait; neque actio cum passione idem propriè sunt, sed cui insunt hæc motus & ratione probatur, nam agere est mouere, & esse agens est esse mouens, ergo actio est mot⁹. Præterea, actio est ens successiuum; quia agens per actionem successiuè agit, consequētia probatur, primo, quia omnis motus subiectiuè est in mobili, vt ait Aristot. 3. Phys. tex. 18. tum ex definitione motus; in qua dicitur quòd motus est actus mobilis, ergo motus est in mobili tāquam in subiecto; tum quia agens moueretur eo motu, quo mouet, ꝙ est inconueniens. Septimo, si actio est motus; passio etiam est motus, ergo unum numero mouēs simul produceret duos motus ꝙ est in conueniens, neque re ipsa possunt distingui isti motus; quia omnis motus distinguitur a termino; in actione autem, & passione est idem terminus, ergo actio, & passio sunt vnus motus. Octauo, sequeretur ꝙ agens esset prius & posterius actione: prius, quia producit actionem: posterius, quia secundum Scotum agens est formaliter agens per actionem inhærentem in ipso; & sic idem esset prius, & posterius eodem, ꝙ implicat. His rationibus moti asserunt isti ꝙ actio, & passio sunt idem realiter; & quòd sicuti passio est in patiente; ita actio quoque est in patiente. Rationes quoque Scoti, & pro Scoto adductas nituntur soluere, sed quia non rectè adducuntur ab illis, & fortiores dimittunt, ideo pro nunc illas omitto.

Tertia. *Quarta* *Quinta* *Sexta.* *Septima* *Octaua.* *Nona.* *decima*

Quòd hæc opinio non sit vera, clarè cōspicitur in ijs quæ diximus in declaratione opinionis Scoti, & ex rationibus eius quas nō oportet modo repetere. Prima tñ quidē Scoti est efficax, nā relatio est in eo in quo est eius fundamentum, & in quo ipsa fundatur, neque hoc negari potest: fundamentum autem respectu actionis est potentia actiua, vt patet, potentia autem actiua est in agente tamquam in subiecto non in passo, ergo actio est in agente; At responsionem innuere videtur ad hanc rationem ꝙ potentia actiua quæ est in agente fundat duplicem relationem diuersa ratione, .s. relationem quæ est motiui ad mobile, & eam, quæ est mouentis ad motum; sed hæc responsio nō est ad propositum; & ratio est, quia ipse non intellexit rationem Scoti; deinde confirmat rationem Scoti; hoc enim admisso quod potentia actiua fundet duas relationes illas, habemus quòd semper fundātur in potentia actiua; & consequenter quòd sunt in agente; in quo etiam est potentia actiua, tamquam in fundamento, quod est intentum Scoti. Secunda ratio est etiam efficax, cui non assignatur vlla respōsio. Tertia quoque cui nec similiter vlla responsio assignatur. Possumus etiam arguere ratione quorūdam Scotistarum. Si actio non est in agentē ergo in patiente ergo patiens, vt patiens aget. Huic rationi respondent quòd actio realiter est in patien-

Reijci- *Ratio efficax quorūdā Scotistarū.*

re, sed non formaliter, hoc est res, quæ est actio nempe motus est in patiēte, sed illud quod est exire ab agente, in quo consistit ratio actionis non est in patiente, sed in agente; hæc sunt eorum verba formalia, ex qua responsione confirmatur validissimè nostra positio: nam quæro, quid sit actio secundū propriam essentiam, & naturam, & formaliter dicunt, quòd est illud exire ab agente, siue ille respectus agentis ad subiectum patiens, quòd fatētur dum dicunt formaliter illud exire esse actionem. at hoc per se non est in patiente, sed in agente, ergo habemus quòd actio secundum propriam essentiam, & naturam est in agente non in passo. Præterea actio, & passio differunt genere, quia sunt diuersa prædicamenta, & consequenter re, cum decem prædicamenta differant re, tum etiam, quia si non differant re, ergo citrà operationem intellectus, idem erit docere, & doceri, verberare, & verberari. Ad hoc respondent Aduersarij, quòd decē prædicamenta non necesse est quòd distinguātur re, sed ratione idest diffinitione. nam licet actio sit idem re cum passione, tamen etiā citrà operationem cuiusuis intellectus actio non est passio. Hæc responsio admittit distinctionem formalem inter actionē, & passionem, & consequenter inter prædicamenta: quòd est contra famosam illam diuisionem Aristotelis, quæ ab omnibus reputatur realis: sicuti clarè conspicitur de substantia, quantitate, qualitate, & etiam talem omnes Philosophi existimauerunt, cui auctoritati Scotus nō ausus est contradicere: de qua diuisione, & distinctione alias erit sermo: actio autem, & passio nedū sunt diuersæ formaliter: sed realiter, quia sunt duæ res, nempè duo respectus reales: sicuti paternitas, & filiatio fundati in diuersis duobus substantijs: quòd probatur quia idem subiectum non est agens, & patiens respectu eiusdem, sed vnum agit, & aliud patitur, ergo & relationes fundatæ in illis subiectis sunt diuersæ realiter.

Solutio rationum aduersariorum. *Cap. III.*

Pro intelligentia veritatis, & solutione rationum aduersariorum, notandū est vt inquit Scotus, huius nominis actio est multiplex æquiuocatio, vno modo accipit actio pro operatione, & hoc modo intellectio, & volitio dicuntur actiones: & tamen re vera sunt qualitates. Secūdo modo actio per se dicit habitudinem, & respectum, & sic duobus modis potest accipi, vno modo pro respectu producentis ad productum, & in hoc sensu pater dicitur esse agens filij; sic ue habere actionem circa filium. Alio modo accipitur pro respectu inducentis ad inductum, siue educentis ad eductum, idest pro respectu mouentis à quocunque alio motu a generatione ad rem motam, & hoc modo calidū dicitur causa agens caloris in ligno. Tertio modo accipitur actio pro re acta includendo respectum ab alio: & hoc modo Arist. 3. Phy. tex. 15. 18. & 22. appellat motum actionem. Quarto modo actio propriè accipitur, & est respectus extrinsecus adueniens, transmutantis ad subiectum trāsmutatum, vt supra diximus declarando opinionem Scoti. Habita hac distinctione patet declaratio auctoritatum Aristotelis, & solutio rationum: secundum enim quòd vario modo accepit Aristoteles nomen actionis, sic vario modo de illa loquutus est: attamē loquendo propriè de actione vt actio est; numquam dixit eam esse in alio, quàm in agente: neq; esse idem quòd passio: sed quid diuersum; quoniam autem aduersarij hāc æquiuocationem distinguere nesciuerunt, ad pauca respicientes dixerunt actionem esse passionem, & esse in passo tamquam in subiecto. Ad rationes ergo aduersariorū ad primam quæ est Herueì dico quòd actio est respectus agentis ad patiens. Ad probationē contra hoc dico, quòd est relatio extrinsecus adueniens; ad impugnationem contra hoc dico, quod illa distinctio de duplici relatione intrinsecus adueniens, & extrinsecus adueniens est necessaria, vt visum est, & probatum recitando opinionem Scoti, quam hic non oportet repetere propter prolixitatem, & certè quilibet studiosus poterit iudicare an illa distinctio sit ficta, & voluntaria, vel potius deducta, ex re ipsa, & necessariò. Ad rationes aliorum, ad primam deductam ex auctoritate Aristotelis 3. Phy. tex. 20. respondeo quod actio multis modis accipi potest; vt supra diximus; in eo autē loco accipitur actio non propriè, sed pro operatione, & motu proueniente ab agēte ad patiens

Ad primā rationē aduersariorum

Ad 2. 3 & 4.

tiens, & ideo accipiendo hoc modo actionem valet argumentum, nos autem accipimus actionem propriè vt est in proprio genere, & quid diuersũ ab alijs: actio enim pro operatione est forma absoluta pertinens ad qualitatem, non autem ad actionẽ, sed actio propriè, & formaliter est ille respectus extrinsecus insurgens in agente dũ agit in passũ, vt diximus supra. Per hoc patet ad omnes alias auctoritates, & rationes adductas ex auctoritatibus in omnibus enim illis locis Arist. accipit pro actione motum, siuè operationem; de quo motũ iã clarum est esse in agente, mouente vt a quo, & in mobili, & passio vt in quo, sic enim hæc qualitas doctio est in docente vt à quo, & in docto vt in quo; at doctio nõ est propriè actio, sed qualitas quæ fluit à docente in doctum, motus. n. realiter est forma fluens, vt dicebamus ex commentatore in Theoremate quòd motus non est genus per se distinctum. Ad quintam rationem dico, quòd illa distinctio de actione immanente, & trãseũte fit de actione non propriè dicta: quia illa est semper immanens, sed fit de actione accepta pro operatione producta ab agente, talis enim operatio vel immanet agenti vt volitio, & intellectio in nobis, vel transit in aliud, vt combustio, verberatio &c. ideò prima dicitur actio immanens; 2. actio trãsiens. Ad sextam dico quòd antecedens est verum accipiendo actionem non propriè sed, pro actione, vt est operatio, sicut tũc dictum est, & de hac procedunt omnes suæ probationes: nos autem loquimur de actione propriè dicta, vt supra declaratum est. Ad septimã cõcedo, quod actio pro operatione est motus, & sic est passio, quia sũt vnus, & idem motus; sed accipiendo actionẽ pro actione propriè dicta, dico ꝙ actio non est motus. Ad octauam negatur consequentia ad probationem dico, ꝙ fit æquiuocatio de actione: nam actio pro operatione producitur ab agente, & ita agens est prius, sed actio propriè dicta, est qua formaliter dicitur agens: & hæc insurgit extrinsecus in ipso agente, dum se accingit ad operandum, & ad agendum ratione potentiæ suæ actiuæ, quæ est proximum fundamentum, illius actionis.

Ad quintam. *Ad sextam.* *Ad septimã.* *Ad octauam*

THEOREMA XLII.

Idem indiuiduum numero potest produci à diuersis generantibus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scotus 2. sent. dist. 20. q. 2. vbi loquit. An in statu innocentiæ illi soli tunc fuissent geniti, qui nunc sunt electi, in corpore quæsiti sustinet, ꝙ idem indiuiduum numero potuit esse filius Adæ, & filius Abrahæ, & similiter quòd quodlibet iudiuiduum numero potest esse à diuersis agentibus, non autem ex diuersis materijs; quia vult quòd ad vnitatem numeralem requiratur vnitas materiæ, non autem vnitas agentis, & producẽtis. hanc suam sententiam probat ibi primo quia sit ignis A. tantæ virtutis, & quantitatis q uod possit ex materia G. generare ignẽ etiam alius ignis. B. similiter tantæ virtutis & quãtitatis agat in illam materiam. G. poterit generare ex illa eadem materia illummet ignem, quem generauit ignis. A. in eodem instanti, & ita idem ignis numero produceretur, licèt agentia sint diuersa. Sustinet ergo Scotus ꝙ ad vnitatem numeralem geniti requiratur vnitas materiæ, non autẽ Vnitas generantis; neque temporis, sed à diuersis agentibus, in diuersis temporibus potest idem numero indiuiduum produci ex eadem materia; ratio fundamentalis huius assertionis, vt dicit ibi potest ex dictis, in eo loco, & alibi esse hæc, quia ad vnitatem numeralem indiuidui sufficit vnitas partium essentialium internarum. s. materiæ, & formæ, dummodò sit eadẽ materia, numero, & forma numero, indiuiduum sẽper erit idem numero; licèt causæ extrinsecè varientur. s. agens, & finis, & alia accidẽtia cõcurrentia ad eius generationẽ, & esse.

Pro hac opinione multa adduci possunt, quæ habet ipse in 4. sent. dist. 43. q. 1. vbi loquitur de possibilitate resurrectionis, quorũ aliqua in sequẽti c. tangemus. Hinc apparet Ludouicũ Buccafereum in 1. de generatione non rectè percepisse mentem Scoti; tribuit enim Scoto, quòd asserat idem indiuiduum

Ludouicus Buccaferreus.

uiduum numero posse generari à diuersis agētibus in diuerso tempore, & ex diuersa materia:hoc autem vltimum est falsum:qa certè vult, quòd idem indiuiduum numero possit produci à diuersis agentibus, & in diuerso tempore, sed non ex diuersa materia, vt nunc dictum est, & in præcitato loco Scoti videre est.

Rationes aduersariorum contra Scotum, & eorundem positio, & confutatio. Cap. II.

ADuersus Scotum insurgunt multi, quos refert Ludouicus Buccaferreus in primo de generatione, & primo sic, est auctoritas; Aristot. 8. Meth. text. 12. vbi habet. cum materia fuerit diuersa, & agens fuerit diuersum; quod generatur etiā erit diuersum, ergo. Itē 12. Methaphysices tex. 11. & 12. dicit quòd multitudo diuersa entium est ex multitudine, & agentium & materiæ, ex his locis habetur, quòd agēs requiritur ad vnitatem numeralem geniti: vbicunque, ergo est diuersitas agentis, est etiā diuersitas numeralis geniti, & sic idē numero nō pōt produci à diuersis āgētib. Secūdò arguit ratione sic omnis effectus debet proportionari causæ, & è contra. ergo determinati effectus debet etiam esse determinatū agens, & determinatum tempus, sed indiuiduum est determinatus effectus: ergo habet determinatam causam; ergo huius indiuidui est ita determinata causa, quòd non alia. Tertiò fortius Aris. 5. Phys. tex. 34. & 35. dicit quod ad vnitatem numeralem motus tria requiruntur. s. vnitas temporis, vnitas formæ, & vnitas, materiæ; 8. autem Physi. tex. 49. addit quartum. s. vnitatem motoris, ex hoc arguūt sic si hæc requiruntur ad vnitatem motus ergo hæc etiam requiruntur ad vnitatem numeralem mutationis, sed per vnam mutationem numero habetur vnum indiuiduum, ergo vnum indiuiduum numero non potest generari à diuersis agentibus. Adducit Buccaferreus non nullas alias rationes, sed quia illæ probant quod non potest idem indiuiduum pduci ex materia diuersa, illas non adduco; quia non sunt, contra nos vt diximus. Hāc sententiam sequitur Buccaferreus. Pro eadem opinione arguunt alij præter rationes supra allatas sic, effectus particularis per se, dependet à Cœli, aspectu, & sydere: quem omni pūcto temporis variati, necesse est, non pōt idē numero effectus pduci.

Verùm hæc opinio faciliter confutatur ex ijs, quæ diximus in explicatione opinionis Scoti nam de ratione entitatis numeralis indiuidui non est agens, neque rēpus, quia posita materia, & forma, & omnibus alij, circumscriptis, semper idē numero indiuiduum manebit, ergo illa entitas eadē numero manere potest variato agente, & tēpore, ergo de ratione huius entitatis numeralis non est, quòd sit ab hoc agente, & in hoc tempore magis, q̄ ab alio & alio tēpore, q confirmatur, quia pereūt illo agēte, & tempore variato manet idem numero indiuiduum, quia manet eadem matria, & forma, ex quib. est illa tertia entitas, quantum est ergo ex ratione entitatis indiuidui non repugnat quòd illud indiuiduum, quòd est ab vno agente potuerit esse ab alio agente in alio tempore, quia propter uarietatē temporis, & agentis non variatur entitas indiuidui numeraliter: sed semper eadem numero manet, sed forsan aliquis dicet, repugnat indiuiduo ex rōne externa. s. ex habitudine necessaria indiuidui ad agēs determinatum, & ex ratione temporis, & actionis: vnica enim actione fit vnū indiuiduū numero tantum ab uno agente, qua actione uariata, non pōt idem numero amplius fieri, ut dicebatur in argumentis. Cōtra. hæc responsio non tollit argumentum, quia uel habitudo indiuidui ad agens, & ad tēpus est necessaria, uel accidentalis, & contingens, si cōtingens, & accidentalis habeo intentū, si necessaria ergo est inseparabilis ab indiuiduo, & sic indiuiduū nō poterit esse sine habitudine, & relatione ad hoc agēs, & ad hanc actionē, sed hoc est falsum, quia destructo agente, & tēpore eo, perit illa habitudo, & tn̄ remanet entitas numeralis indiuidui. Respōdet quis forsan, q illa habitudo est in indiuiduo in fieri, nō in facto esse; vnde postquā factū est, pōt esse sine agente, & sine illa actione, sed nō poterit fieri sine illo agente, & sine illa actione. Contra, si indiuiduum in fieri pēdet solùm ab hoc agente, necesse est, q hoc eueniat, quia hoc agēs solum habet requisita ad perducendū hoc indiuiduū, sed hoc tollitur, quia ponimus, q aliud agēs sit eiusdem speciei, & virtutis, & habeat

& habeat eadem omnia requiſita, quæ habet agens quòd iam produxit. hæc autem requiſita ſunt eſſe eiuſdem ſpeciei;& habere eandem quantitatem,qualitatem,& virtutem;non eſt autem impoſſibile reperire diuerſa agentia habentia has eaſdem conditiones,vt patet de duobus ignibus,quos eſt reperire eiuſdem ſpeciei quantitatis, & virtutis; Actio autem eſt quid accidentale; nõ variatur autem eſſentiale ad variationem accidentalis. Prætetea idem numero,vbi,diuerſis motibus poteſt acquiri,ut motu circulari, & motu recto ergo & idem numero indiuiduum poteſt acquiri diuerſis mutationibus; Præterea accidit huic indiuiduo, quòd producatur in hoc vel illo tempore, ergo varietas temporis cum ſit accidentalis non poteſt variare entitatem numeralẽ indiuidui. Antecedens probatur quia aliter ſequeretur,quòd Antonius eſſet determinatus ad oriri tali die, & Aſcanius tali; quod eſt abſurdum; tum quia ſic tolleretur contingentia, non enim ſortes poſſet generare Aſcanium cum ſibi placeret, ſed tempore determinato, ſequeretur etiam quod Sortes,& Aſcanius in propria eſſentia includerent illud tempus determinatum, ſicut includit propriam materiam,& propriam formam quòd eſt falſum.Prætereaab omnibus conceditur quod ordo indiuiduorum eſt accidentalis,accidit enim quòd prius ſit genitus Antonius quàm Aſcanius; at ſi quodlibet genitũ neceſſario eſt a proprio a gẽte, hic ordo nõ erit accidẽtalis,ſed eſſẽtialis,& neceſſarius,quia dũm erit ꝙ prius ſit genitus Antonius,quam Aſcanius,quia ſuum agens non potuit producere prius Aſcaniũ, quam Antonium, ſi ambo ſint ab eodẽ agente:vel ſi ſint a diuerſis agentibus, & parentibus dicemus quòd neceſſe fuit Antonium eſſe prius genitum, quam Aſcanium, quia ſuum agens præceſſit agens, & parentem Aſcanij; ipſe autem pater Antonij non potuit producere Aſcanium, ſed ſolum Antonium, hæc tamen uidentur abſurda, quia omnes concedunt contingenter euenire, quòd Cæſar Imperator præceſſerit Neronem &c.

Sol. rõnum. Ad primum. Hinc ad rationes aduerſariorum Reſpondetur facilè,ad primam rationem,quæ inititur auctoritatibus Ariſtotelis reſpondeo concedendo, quòd ubi eſt diuerſitas materiæ ibi quoque eſt diuerſitas indiuiduorũ, & hoc eſt quod nos dicimus, & Ariſtoteles in prædictis locis, quòd autem Ariſt. ait ad diuerſitatem numeralem geniti requiri ẽt agentis diuerſitatem, non eſt abſolutè verum,quia vt experientia videmus idẽ agens numero,poteſt diuerſis actionib. diuerſa genita producere; vt idem pater diuerſos filios,quomodo ergo verificatur dictum Ariſto.dico quod diuerſitas agentis, & diuerſitas materiæ proximæ, eſt cauſa adæquata diuerſitatis geniti,& effectus,ſed.diuerſitas agentis tantum non ſufficit,ſed benè diuerſitas materiæ ſolum ſufficit, unde; ut dixi idem pater poteſt producere ex uarijs ſeminibus ſuis diuerſos filios, poteſt ergo formari hæc diſtinctio. diuerſitatem agentis requiri ad diuerſitatem numeralem geniti poteſt intelligi dupliciter vel ſimpliciter, & hoc eſt falſum, vel ſecundum quid, & hoc conceditur, ſola. n. diuerſitas agentis nullã facit diuerſitatem. Ad ſecundam dico,quòd determinati effectus debet eſſe determinata,& proportionata cauſa,& agens, ſed ſufficit quòd habeat determinatam cauſam, & proportionatam in ſpecie, non numero. ſimiliter de tempore debet habere determinatum tempus non numero, ſed in ſpecie, debet enim ei correſpondere hora; vel dies, vel annus,in quo generatur, ſed non magis hic dies,quam ille,& ideo a uarijs agentib. numero,& in uarijs temporibus numero poteſt produci idem ignis numero. Ad tertiũ dico quòd illa ratio concludit, quòd unius motus numero eſt unus effectus numero, non plures, quòd concedo, ſed non tamen propter hoc ſequitur,quòd ille effectus numero, qui modo productus eſt per talẽ motum non poſſit produci ab alio agente in alio motu;unde ad argumentum formaliter reſpondendo concedo illa quatuor requiri ad unitatem numeralem motus, & cum infertur per unam mutationem numero habetur unum indiuiduum numero,concedo, ſed cum infertur vlterius, ergo vnum indiuiduum numero non poteſt produci a diuerſis agentibus,nego hanc ſequelam,quia ratio illa concludit ſolum hoc, quod per unam mutationem numero habetur unum indiuiduum numero ſolum, non plura,attamen,quod illud indiuiduum numero,quod per hanc mutationem habetur, non potuerit

Ad ſecundum. *Ad tertium.*

rit haberi ab alio agente, in alia mutatione hoc non habetur: Sed dices diuersæ mutationes numero habent diuersos terminos numero; negatur hoc de possibili, de facto hoc est verum, & experientia probamus, attamen non est impossibile quod idem numero sit ab alio agente in alia actione. Et nota quòd non dico quòd postquam habuit esse per hanc mutationem, possit iterum habere esse per aliam mutationem; quia hoc est falsum, bis enim idem produceeretur, sed dico quod sicuti habuit esse hac productione ab hoc agente eiusdem speciei, etiam ita potuit habere esse alia productione ab alio agente, & ratio huius dicta est, quia hæc mutatio, & agens sunt quid extrinsecum ad genitum; ideo licet illa varientur, non tamen necesse est, quod varietur entitas numeralis geniti, vnde etiam idem numero vbi diuersis mutationibus localibus numero, & etiam specie potest acquiri, vt diximus supra, vt A. punctus potest acquiri via recta, & circulari. Ad quartum dico quòd varij aspectus Cœli producunt varios effectus; quia illi aspectus nedum differunt numero, sed specie, & ideo eorum diuersitas est causa diuersitatis specificæ, vel potius diuersitatis mutationum, & alterationum in specie, & hoc concludit argumentum, non tamen propter hoc sequitur, quod si sit agẽs eiusdem speciei, & virtutis, & qualitatis cũ ait. agente, & agat in eandem materiam, nõ possit eundem illum effectum numero producere quomodo produxit illud agens.

THEOREMA XLIII.

Datur reactio.

Positio Scoti. Cap. I.

Aec quæstio est satis difficilis; neq; Scotus de ea multum dilectat, forsan quia suis temporib. non erat in controuersia; ideò loquitur de reactione, ac eam admittit, veluti si de ea nullum esset dubium. Suppono autem quod reactio sit retributa actio, hoc est quòd cum agens agit in passum, etiam passum reagit in agens, & sic relatio est passio reciprocata, dum enim aqua patitur ab igne, etiam ignis patitur ab aqua; sustinet ergo Scotus quod detur reactio vt patet ex secundo sen. dist. 19. q. vnica, vbi loquens de statu Adæ in paradiso terrestri stante statu Innocentiæ asserit quòd Adam etiam stante illo statu nisi præuentus fuisset a diuina virtute, mortuus fuisset, redit rationẽ quia per continuam nutritionem eius calor naturalis ita debilitatus fuisset, quod non amplius potuisset conuertere nutrimẽtum in rem nutritam, & huius rationem dixit esse, quia omne agens Physicum agendo patitur, & repatiendo debilitatur, & citat Aristotelem in secundo de generatione. Eandem sententiam expresse habet 4. sent. dist. 44. q. 1. ar. 1. in declaratione suæ opinionis de augumentatione conclusione 3. Item tertio sen. dist. 16. q. 1. respondendo ad quęst. & etiam primo d. 17. q. 4. tertia via, & 2. dist. 15. & alibi, adeò quod certissimum, est ipsum admittere reactionem, & repassionem, sed pro hoc nullam adducit rationem, solùm auctoritatem Philosophorum.

Rationes eorum, qui negant reactionem, Cap. II.

De hac re non erat mihi agendum, quoniam de ea non est difficultas particularis contra Scotum, sed inter alios de hac re satis abundè locuti sunt Excellentissimi Philosophi, vt est Pomponatius, Franciscus Picolomineus, Iacobus Zabarella, Ludouicus Buccaferreus, & alij optimi Philosophi; attamen cum variæ existant opiniones eorum qui sustinent dari reactionem opportunum duxi etiam mentem Scoti aperire in hac re statuamus ergo prius dari reactionem, & postea modum afferemus. Burleus itaque Gregorius; Ocham, Suessanus, & multi sustinentes non dari reactionem his argumentis suum intentum probant. Prima est supponendum est quod actio ut ait Arist. in lib. de motu animaliũ non prouenit, nisi a victoria, & excessu agentis respectu passi, iacto hoc fundamento ita argumentantur, sumantur duæ res, in quibus actio, & passio esse debeat; hæ vel æquales habent vires, vel non; si æquales ergo neutra agit in aliam, quia dictum est ꝙ actio prouenit ex victoria, & excessu agentis; 1. ratio.

tis ac in his neutra vincit alteram, si verò sunt inæquales, illa quæ validior est aget in reliquam; sed hæc altera in illam non aget vicissim; quoniã debilius non aget in validius. ergo non datur reactio. Secũdò, si daretur reactio sequeretur idem moueri motibus cõtrarijs; hoc est falsum, ergo non datur reactio. Falsitas consequentis patet, cõsequentia pbatur, qa si ignis calefaciat aquam mediante aere, & ignis frigefiat etiã ab aqua medianr aere, sequitur ꝙ idem aer calefiet, & frigefiet. Sedò probatur eadem consequentia, quia ignis dato quod calefaciat aquam sine vllo medio; si refrigeretur ab aqua, necesse est quòd illas pars, quæ est propinquior aquæ prius frigefiat quam, remotior illa, ergo pars ignis propinquior aquæ frigefiet ab aqua, & calefiet ab alia parte ignis, & sic mouebitur motibus contrarijs. Tertiò, si daretr reactio sequeretur quòd agens non posset sibi reddere simile patiẽs, consequens est falsum quia hic est scopus agentis vt reddat sibi simile patiens consequentia probatur, quia statuantur agens calidum vt quatuor, quòd agat in frigidum vt duo; scopus illius agentis est reddere illud frigidum validum vt quatuor vt sit sibi simile; at, si statuatur calidũ in hac actione pati refrigerabitur, & sic non amplius erit calidum, vt quatuor, sed vt tres deinde vt duo; & deinde in fine illius pugnę non erit amplius calidum vt quatuor, & ita cũ nihil agat supra vires suas; non poterit agens illud calidũ, reddere sibi simile illud patiens. Quarta nititur exemplo, statuantur duo contraria agentia vt ignis & nix; & ignis statuatur posse calefacere per distãtiã decem pedum ad summum, nix verò agat ad distantiam solum duorum pedũ, ergo si statuantur distare solum quatuor pedibus, ignis aget in niuem; non autem nix in ignem, ergo non omne agens Physicum agẽdo patitur. Quinta ratio, si talis reactio daretur sequeretur quod idem secundum idem, & respectu eiusdem esset actu, & potestate, quod implicat contradictionẽ cõsequẽtia probatur, qa si ignis agat in aquã, & ipsam calefaciat, & calefaciendo eam ignis frigefiat ignis aget quatenus calidus, & patietur etiam quatenus calidus, & ita eadem ratione, qua est calidus erit actu, & potestate. Hæc argumenta contra reactionem adducuntur a Ludouico Buccaferreo secundo de generatione tex. 48. & a Zabarella libro proprio de reactione. Buccaferreus præter has rationes adducit experientiam, qua uidemus quod si guta aquæ super infundatur maximo igni, aqua patitur, quia ignis conuertit ipsam aquam in suam propriam naturam ignis: aqua tamen non reagit in ignẽ: neque enim hoc apparet ergo aliquod agẽs agit, & non repatitur. Item apparet de magnete, magnes enim trahit ad seipsum ferrum, & tamen magnes non mouetur a ferro, ergo non omne agens agendo repatitur. Septimò, si datur reactio sequitur quod duo contraria inesse possunt eidem subiecto: sed hoc est falsum, quia contraria mutuo se expellũt nedum ab eodem subiecto, sed a diuersis subiectis, & hoc est expresse concessum. Consequentia probatur, quia si ignis calefaciend aquam fregefit, in igne erit caliditas, & frigiditas, quæ sunt contraria tam in gradu intenso, quam in gradu remisso. Octauo, duo contradictoria, verificarentur de eodem, quòd est impossibile. Consequentia probatur, quia vnũ contrariũ est semper priuatio alterius contrarij ex 10. Met. tex. 9. si ergo in aliquo subiecto est calor, in eo est priuatio frigoris: at si illud subiectũ fit calidum, & frigidum vti contingit per reactionẽ, ergo simul in eodẽ subiecto erit habitus frigoris, & priuatio frigoris, & ita de eodem subiecto duo prædicata contradictoria verificarentur, est frigidum, & non frigidum, quòd est impossibile. Multæ aliæ rationes afferuntur contra reactionẽ: sed quia ferè coincidunt cũ his: & ex solutione istarum illæ quoq; facilè soluuntur, breuitatis causa illas omitto, propter has rationes Auctores prædicti, & multi alij recesserunt ab Aristot. & reactionem veram negauerunt.

Secũdo. *Tertio.* *Quarta* *Quinta* *Sexta* *septima* *Octaua*

Probatur dari reactionem. Cap. III.

VErũ ex altera parte sũt auctoritates expresse Ari. q admittit reactionẽ; Ad sũt etiam rationes efficacissimæ, quia vt inquit Buccaferreus, si tollatur reactio tota Philosophia rueret. Prima auctoritas Arist. est ex 3. Phy. tex. 8, vbi apertè ait quod omne agẽs Physicum agendo patitur, & mouẽdo mouetur, & rationẽ adducit ibi, quia agens Pgysic. est partim actu, & partim potentia

Prima auctoritas

tentia, vndè ex ea parte, qua est actu agit, ex ea parte, qua est potentia patitur. Itē habetur auctoritas Arist. expressa 1. de generatione text. 53. & 54. in quibus locis apertè Arist. ait q̄d omne agens Physicum communicans in materia cum passo agendo repatitur repatitur qui est locus citatus à Scoto, & etiam eodem 1. de generatione tex. 41. & 42. reddens rationem Arist. argumentationis, & diminutionis; dicebat quòd calor naturalis sicut agit in nutrimentum, & illud cōuertit in naturam aliti, ita etiam, patitur à nutrimento in tantum quod aliquando debilitatur adeò vt non possit amplius agere, & tunc moritur homo, & dat exemplum de aqua infusa vino, quæ licèt patiatur à calore vini, tamen vinum etiam patitur ab ipsa aqua, & in tātum patitur, quòd vinum fit aqueum.

Responsio Ad has auctoritates. Ad has auctoritates, qui negant reactionem respondere nituntur, & primo dicunt aliqui q̄ datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, vt putà si ignis agit in æquam per caliditatem non repatitur per qualitatem contrariam; scilicèt per frigiditatem, sed repatitur in alia contrarietate, vt putà ignis vt siccus patitur ab humiditate aquæ, & ita datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, sed secundum diuersas. *Reijcitur.* Sed hæc responsio nulla est; & impugnatur optimè a Buccaferreo; & Zabarella quoniā apparet quòd Arist. in citatis locis si rectè intelligatur loquitur de reactione in eadē contrarietate, & maximè ex tex. 42. reddēs rationem diminutionis ait, quòd calor naturalis agendo in nutrimentū, ille calor remittitur in tantum vt aliquando non possit amplius agere; calor ergo agit, & idem patitur; siquidē debilitatur. In super Arist. se declarat in 4. de generatione animalium cap. 3. quæ auctoritas non fuit animaduersa ab aduersarijs, eo enim in loco Arist. citat eū locū ex primo de generatione, & habet hæc verba (causa autem quòd motus soluatur est quòd omne agens etiam patitur à patiēte, vt quod secat hebetatur ab eo quod secatur, quòd frigefacit refrigeratur à calefaciente, denique, quæcunque mouent excepto primo motore mouentur aliquo motu; verbi gratia quod pellit pellitur quodammodo; quòd premit reprimitur interdum etiam fit, vt q̄ agit magis patiatur, q̄ agat, & refrigeretur quòd calefacit; & calescat, quod frigefacit,) ex hac auctoritate aperte patet quod Aristote. intelligit reactionē, in eadem contrarietate.

Alia responsio. Videntes alij quòd hæc expositio nō est bona, adducunt aliam expositionem ad verba Arist. & est, quod reactio quidem est primo & per se secundū diuersas contrarietates, secundariò tamen, & per accidens est in eadem contrarietate, nam dicunt, quòd dum ignis vt calidus agit in aquam, vt frigidam; ignis vt siccus repatitur ab humiditate aquæ, & sic siccitas ignis remittitur ab aqua; sequitur etiam postea remissio in calore ignis, & sic peraccidens, & secūdariò sequitur reactio in eadem cōtrarietate. *Reijcitur.* Sed hæc expositio optimè reijcitur à Zabarella, q̄a hoc dictum, est voluntarium sine vlla ratione; tum quia ex verbis Arist. apparet, quod loquitur de reactione per se, cum inquit quod calefacit refrigeratur, quia quæ sunt per accidens non pertinent ad sententiam. Alij alio modo responderunt, quòd datur reactio priuatiua in eadem contrarietate, non positiua. *Alia responsio.* Positiua autem reactio in eadem contrarietate secundum eos est quando calidum agit in frigidum imprimēdo in eo aliquid caloris; & frigidum imprimat aliquid frigoris in calidum. Reactio verò priuatiua est quando calidum agēdo in frigidum, non patitur aliquid à frigido; sed frigidum resistit calido quantum potest; hæc enim resistentia frigidi est reactio quædā, sed priuatia sed neque hæc expositio aliq̄d veritatis valet, & egregiè impugnatur à Ludouico Buccaferreo, & à Zabarella; nam Aristoteles non dicit tantum patiens resistere agenti; sed dicit calefaciens refrigerari, quæ absque dubio est reactio positiua. Præterea vt inquiunt ambo omne patiens resistit agenti, etiam non physico; Cœlum enim resistit quoque intelligentiæ, ergo si reactio est solùm resistentia, possumus dicere, quod reactio nedum est in agentibus communicantibus in materia; sed etiam in agentibus non communicantibus in materia; quod tamen est contra eos, & Arist. qui ait, quòd agens communicans in materia cum passo in agēdo repatitur, & hoc, & hoc negat de agente separato à materia. *Prima ratio.* Si plura contra hanc sententiam cupis, lege prædictos

dictos auctores locis citatis. Probatur qd' detur reactio etiam rationibus. Prima est hæc & sumitur ab experientia; videmus quod si quis manu calida rem aliquam frigidam apprehendat; vt glaciem manu calida illam glatiem calefacit, & simul Manus refrigeratur a glatie; & hæc experientia est ita nota, quòd nullus de hac re, minimam dubitationem habere deberet, Secunda ratio est efficacissima, si tollatur reactio, tollitur & mixtio; sed consequens est falsum, etiam secundum aduersarios. Consequentia probatur, quia in mixtionè miscibilia debent alterari; si enim permaneant in sua summitate; vt caliditas ignis non remittatur a frigore, & siccitas ab humiditate, ergo ignis non poterit misceri, quia non alterabitur; neque reduceretur ad temperamentum. Idem dicendum de alijs, & opus est quòd fiat alteratio secundum omnem partem, quia quælibet pars mixti est mixta; at si non detur reactio mutua excellentiæ elementorum non corrumpetentur, & sic fieri non posset mixtio; hæc ratio est efficacissima contra aduersarios.

Pro reactione. *2. ratio.*

Solutio rationum contra reactionem. Cap. IV.

Ad primum. AD primam rationem dico, quod actio est duplex perfecta, & imperfecta Actio perfecta est, quæ est cum victoria, & excessu agentis aduersus patiens; actio vero imperfecta est, quæ imprimit aliquam contrariam qualitatem passo sed tamen nõ obtinet victoriam. Ad propositum quando Aristoteles ait quod actio est cum victoria, & excessu agentis ad passum, loquitur de actione perfecta; non tamen propter hoc sequitur, qd contrarium non possit agere in suum contrarium actione imperfecta; licet sit minus validum suo contrario; & sic patet ad primum. Ad secundum Respondetur quòd non est inconueniens, quod idem secundum diuersa diuersis motibus moueatur; nam ignis calefacit ratione suæ formę, & quatenus est actu, patitur vero, & refrigeratur quatenus est in potentia ad formam aquæ; cum infertur quòd tunc duo contraria inerunt eidem subiecto, quia idem aer calefiet, & frigefiet, & eadem pars ignis calefiet, & frigefiet. Respondent aliqui, vt **Buccaferreus, & Zabarella**, quòd duo contraria non possunt esse in eodem subiecto in esse summo, quia summus calor, & summum frigus non se compatiuntur in eodem subiecto, sed in esse remisso se compatiuntur; vt contingit in aqua; si enim pars aquæ sit frigidissima, & superinfundātur alia pars aquæ calidissima, tunc aqua illa fit tepida; & sic sunt simul in aqua caliditas, & frigiditas, sed non in summo; sed in esse remisso, & refracto; ita ergo non est inconueniens, q'd ignis agendo in frigidum remittatur; & sic in eius subiecto maneat caliditas, & frigiditas; & hæc responsio certè est bona; & videtur eam quoque concedere Scotus in 1. d. 17. q. 4. & altera sequenti ei addita arguendo contra Gotfredum, dicit. n. quòd calidum antequam corrumpat frigidum, illud remittat, & cõcedat ibidem quod calidum, & frigidum in summo non manent simul, & ita videtur admittere contraria in esse imperfecto, & remisso posse esse simul in eodẽ subiecto. Hoc idem dicit in 2. sen. d. 2. q. 9. O tamen possemus nos dicere, & facilius, quod illa propositio contraria non possunt esse simul in eodem subiecto est vera in esse quieto, non in pugna scilicet contraria non possunt quiescere simul, & manere sine pugna in eodem subiecto, quia vnum expellit aliud, attamen in pugna hoc non est inconueniens immò necessariò si inter ipsa debet esse pugna, opus est, quòd ipsa sint in eodẽ subiecto; si enim calidum sit in vno subiecto, & frigidum in alio non pugnabunt inter se propter distantiam; sed quando sunt in eodem subiecto tunc pugnant, donec vnũ expellat suum contrarium, vel ambo vertātur in tertium, & ita fit in alteratione & in reactione dum ignis agit in frigidum; frigidum agit in calidum, idest dum calor expellere vult frigidum ab aliquo subiecto; frigidum quoque vult expellere calidum ab eodem subiecto, & ita existẽtia in eodem subiecto pugnant donec validius vincat, vel resoluatur in temperamentum, & in mediam quandam qualitatem si sint æqualia; & sic non est inconueniens quod in reactione, & alteratione contraria simul sint in eodem subiecto, immo est necessarium. Ad tertium Respondetur quòd dato, quòd Scopus agētis sit reddere patiens sibi simile, agens non frustratur hoc suo fine, quia reddit patiens sibi simile quo ad potest, ideo si per pugnā sit

Ad secundum. *Scotus.* *Aliā responsionē habes in responsione ad 2. Ad tertium.*

ideo potest in instanti inducere mobile ad terminum ad quem, inquit ergo Scotus redeundo ad propositum ꝙ resistentia prouenit ex defectu virtutis agentis: vnde hinc prouenit successio in motu, quia agens cũ sit virtutis debilis non potest statim inducere terminum intentum, quia media existẽtia inter ipsum mouens, & mobile non potest motor statim vincere, & superare, & propter hoc add[?]r Scotus ꝙ successio in motu prouenit nedum ex defectu virtutis agẽtis: sed etiã ex medijs, quæ resistunt; ex quo loco mihi videtur fuisse intentionem Scoti, ꝙ resistentia secundum se, & formaliter nil aliud sit quàm priuatio passionis: nam resistere est non pati; adeo quod resistentia formaliter est non passio ab agente, & secundum se est quid priuatiuum, quia autem priuatio reducitur ad positiuum; causa huius priuationis est duplex secundum Scotum .s. defectus virtutis agentis; nam ideo passum quandoque non patitur ab agente, quia agens non habet tantam virtutem, vt possit mouere passum. Alia causa est forma passi; quæcunque enim forma deside rat sui esse, & conseruationem; ideo dat esse quo ad pellitur, vel corrumpitur; & sic non dat locum aduersario quoad non cogitur; & ita ex his duabus causis oritur resistentia. Hinc oritur ꝙ quandoque patiens perfectè resistit agenti, quia scilicet agens est valde debile in agendo: & passum habet formam valde radicatam, quandoque resistit aliquo pacto, vt puta quia agens habet multas vires: sed tamen non habet tantam virtutem, ꝙ possit statim corrumpere passum, & inducere terminum, & formam intentam; & ideo paulatim agit. Ex hoc elicio, ꝙ Zabarella iure opiniones omnes alias de resistentia confutauit, quæ dissentiunt ab hac, quas ego non recenseo breuitatis causa; cum apud ipsum legi possint; similiterque eius opinio est comprobanda, sed deficit aliquo modo: dicit enim quòd resistentia est quid priuatiuum, & hoc est verum: dicit etiam, quòd causatur a forma passi (certum est enim quòd non potest causari a materia, cum materiæ proprium sit pati) & in hoc quoq; verum asserit: sed hoc non sufficit, quia si agens sit maximæ virtutis statim mouet passum, neque passum liget haberet formam cupidam conseruandi

Zabarella est cũ Scoto.

Defectus opinionis Zabarellæ.

suum esse resistere poterit; non ergo totalis causa resistentiæ est forma passi; sed requiritur etiam defectus virtutis agẽtis, qui defectus positiuè est limitatio virtutis agẽtis, vnde quodlibet agens habet determinatam virtutem; & hinc est quòd non quodlibet potest agere in quodlibet. Hinc apparet solutio alterius dubij an scilicet in motu locali fiat reactio. Buccafetreus, & Zabarella citatis locis tenent in motu locali dari reactionem: sed solùm in his quæ cõmunicant in materia proxima, & corporea sunt, veluti hæc inferiora, quòd probatur. Primo auctoritate Arist. 3. Physi. tex. 8. & 16. qui vniuersè loquens de mouẽtibus Physicis, inquit ꝙ omne mouens Physicè in mouendo mouetur. Secundo experientia nam si trabs erecta stet, ita vt leui facto ictu cadere possit, si tunc saxo, vel pila lignea percutiatur trabs cadit, & palea, vel saxum repetentitur, adeo quod pilea pellens trabẽ repellitur a trabe, ergo in motu locali datur reactio. Item duo gladij mutuo se percutientes se mutuo secant, & obtundunt. Item sera secãs lignum hebetatur a ligno, & ita aliquid repatitur a ligno. Sed ego nũquam hanc suiam probare potui, quia vbi non est actio, ibi non potest esse reactio; at actio propriè loquendo quę constituit alterationem, est solùm in qualitatibus, quia illæ propriè sunt actiuæ, & consequenter actio est solum in prædicamento qualitatis, Vbi autem eũ sit prædicamẽtum diuersum in eo non est actio: sicut neque in quantitate; an autem actio sit in substantia, iam dictum est in proprio loco, sed extendendo hoc nomen actionis ad quemcunque motũ materiatũ & quamcunq; operationẽ, motus localis põt dici actio; sicut & intelligere dicitur actio sed in talibus non fit reactio nisi per accidens. Ideo ad rationes in contrarium, ad auctoritatem Aristote. dico ꝙ illa propositio omne mouens mouetur ab alio habet hunc sensum, quòd omne mouens Physicum cum mouet aliquid mouetur ab aliquo, sed nõ ab ipso moto; vt si man⁹ mouet baculum; non vult dicere Arist. ꝙ manus iterum moueatur a baculo, sed vult dicere quod manus dũ mouet baculũ mouet ab alio .s. ab aïa. Sed cõtra hoc, quia Aristo. 4. lib. de ortu animaliũ ca. 3. inquit pellens pellitur quodãmodo, & quòd premit premitur,

An in motu locali fit reactio.

Opinio Buccafe rei, & Zabarellæ.

Reijcitur.

Ad primam rãnem in oppositũ.

tur, vbi videtur velle significare, quod mouens mouetur à moto. Sed respondendum est, quòd propositio Arist. est vniuersaliter vera eo modo quo exposuimus, scilicèt ꝙ mouens Physicum mouetur ab alio dū mouet, non à moto; si quando autem mouetur à moto hoc est per accidens, scilicet ratione quatundam qualitatum inexistentiū sibi tam agenti, quam patienti; vt verbi gratia, quia pellens est durū, sed non ita durū vti est res, quæ pellitur, vt cum manus mouet lapidem; hinc fit quòd pellens quodam modo pellitur; sed hoc non est verum ratione motus localis, re vera enim manus mouet lapidē, quia mouet eum de loco ad locum; sed lapis non mouet localiter manum, sed solum quia lapis est durus, & caro manus est mollis; ideò caro manus cedit lapidi, & hæc re vera potest dici actio, qa est inter qualitates; durū enim agit in molle; similiter cum duo gladij se percutientes obtunduntur, & fera cum secat lignum; concedo quidem, sed hæc non sic repatiuntur adinuicem vt mouentur motu locali, sed vt prædictæ sunt qualitatibus oppositis, inter quas certum est quòd est actio; durum enim agit in molle; vndè cum gladius agit in gladium, si vnus est durior alio illum obtundit, & quoniam in illo altero est etiam durities, & in hoc cum duritiæ est aliqua mollities, repatitur, & obtunditur ab alio gladio. Ad illud exemplum de Trabe, & de ludo pilearum in tabula dico, ꝙ pilea percutiens trabem pellatur à trabe non ei competit ratione motus localis; qa non est de essentia motus localis quòd moueatur à moto, vt dictum est; sed competit eis per accidens, scilicet quia mouens intendit inducere pillam in locum intentum; & quia reperit impedimentum scilicet corpus durum in medio, neque illud pertransire potest fit ictus, & collisio; & quia ambo dura sunt vel franguntur, vel retrocedunt; ita ergo retrocessio cōpetit illis ratione duriciei, quæ inexistit vtrique & quòd est magis durum magis agit in alterum, & si ambo sint æqualiter dura, æqualis fit retrocessio. Fit ergo in motu locali repassio sed non ratione vbi, & motus localis, sed ratione qualitatum existentium in mobilibus & sic in vbi non datur actio neque reactio accipiendo propriè actionem, sed extendendo actionem ad quemcunque motū materiatum, & passionem motus localis potest dici actio, sed ī tali actione & motu nō est reactio, nisi per accidens, scilicet ratione qualitatum existentiū in mobilibus quæ se pellunt, vt dictum est.

THORMA XLIIII.

Raritas fit per acquisitionem noua quantitatis, & condensatio per d perditionem.

Adducuntur variæ aliorum sententiæ de rarefactione & condensatione, & reijciuntur.
Cap. I.

Ifficilis est admodū hæc materia de rarefactione, neque satis apertè patet quā partem sustineat Scotus, vt autē materia hæc dilucida fiat notādū est, quod rarefactio, & cōdensatio dupliciter capiunt vno mō ꝓ maioratione alicu⁹ corporis in quātitate sua per extrinsecū corpus adueniēs, vt per intromissionē extrinseci, & condensatio pro minoratione alicuius corporis in quantitate sua per aliquod recedens, exemplum de vtroque potest esse in spongia, quæ cum constringuntur porri manibus, illa constrictio appellatur condensatio, & cum dimittitur spōgia in natura sua & porri implentur aere dicitur rarefieri. Sed hæc rarefactio & cōdēsatio impropriè dicitur. Alio pacto accipitur rarefactio pro maioratione alicuius quanti siuè aliquo extrinsecus aduenienie, & sic condensatio erit minoratio alicuius quanti sine alicuius alterius expulsione, & hæc est rarefactio propriè dicta, & de hac loquimur in ꝓposito. Notādū.

Circa hoc, tres sunt opiniones celebriores. Quidam existimant in rarefactione totam priorem quantitatem corrumpi, & aliā de nouo generari scilicet corrumpi minorem, & produci de nouo maiorem, & hæc tribuitur a Marginistis Scoti 4. sententiarum distinct. 12. quæst. 4. Gotfredo & Burleo, sed re vera Burleus in 4. Physicorū hāc sententiā nō habet, Alij dicūt ꝙ rarum fit nulla quantitate extrinsecus accedente, sed sola Tres opiniones.

sola noua extensione prioris quantitatis accedente, & hanc opinionem sequitur Ludouicus Buccaferreus in primo de generatione tex. 42. in examine quam desumit ex Auerroe 4. Physicorum tex. 84. & in eo loco secundi de generatione, & ex Ioanne Grammatico ibi hanc eandem sententiam aperte tenet Burleus in 4. Physicorum text. 84.

Opinio Thomist. Thomistæ quid sentiant in hac re, non est multum clarum, tamen vt patet ex ijs, quę habet Iauellus in 4. Physicorum quæst. 19. & Paulus Soncinas 8. Metaphisices, parum distant ab hac opinione, sustinere enim videntur ꝙ nō acquiritur noua quantitas in rarefactione, sed solum noua extensio quã titatis eiusdem dantis esse eidem materiæ magis extensum quàm prius daret, & condensatio non est deperditio quãtitatis prioris, sed est eadem quantitas, alio modo dãs esse quantũ eidē materiæ scilicet minus extensum.

Tertia opinio. Tertia opinio est communis quę dicit, ꝙ raritas fit per acquisitionem quantitatis nouæ non quo ad totum, sed solum quo ad partem, & condensatio est deperditio partis prioris quanritatis.

Nunc istæ opiniones sunt examinandæ.

Prima Opinio probatur. Pro prima opinione sunt variæ rationes ꝑ sertim istæ quas adducit Scotus 4. sentent. distin. 12. quæstione prima.

Prima ratio. Primo termini motus sunt incompossibiles ex 5. Physicorum tex. 26. Sed rarefactio est motus à quantitate ad quantitatem, ergo nihil prioris quantitatis a qua incipit motus rarefactionis manet cum posteriori quantitate, q̃ de nouo per motum acquiritur.

Quòd si quis dicat quantitatem manere eandem in hoc motu, sed solum mutari ter minos quantitatis, modo, n. quãtitas terminatur ad maiorē modo minorem. Contra, quia termini motus, & subiectũ motus realiter differre debent, sed subiectum motus rarefactionis, & eius termini realiter non differunt, quia quantitas, & termini eius. s. maius, & minus in qualitate non differunt realiter.

Secũda. Secundo quælibet pars rarioris est rarior ergo quęlibet pars rarioris est maior s̃m quantitatem, ergo quælibet est quanta noua quantitate.

Tertia. Tertio quantitas illa, quę præfuit si manet quæro in quo subiecto maner, non nisi in eodem in quo prius, quia accidens non migrat, ergo illud ꝙ prius fuit quantum hac quantitate, modo erit quantum quantitate eadem, ergo non potest esse quantum nec secundum se totum, nec secundum partem alia noua quantitate nisi idem esset simul quantum duabus quantitatibus quòd est absurdũ, & impossibile, vel nisi in rarefactione sit aggeneratio nouarũ partium substantiæ sub noua qnantitate, & ista aggeneratio partium quantarum ad quantitates præexistētes sit rarefactio, sed hoc nihil est, quia tunc non quęlibet ratioris pars esset rarior formaliter, illa. n. pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc quod sibi continuaretur pars alia noua.

Reijcitur prædicta opinio. Contra hanc sententiam arguit Scotus 4. sent. d. 12. q. 4. primò quia si tota quantitas corrumperetur sequeretur quod corrũperentur omnia accidentia reliqua, quæ in sunt illi subiecto, quòd est falsum, cõsequẽ

Prima ratio. tiã probatur, quia corrupto subiecto corrũpuntur omnia accidentia, quæ illi subiecto insunt, sed qnantitas est subiectum omnium accidentium quæ insunt composito, quantitas enim prius & immediatè inest subiecto, & reliqua accidentia, vt qualitates consequuntur post quantitatem secundum omnes, immò secundum Auerroistas quantitas inest materiæ priusquam forma substantialis, licet hoc non sit verum. Falsitas consequentis patet ad sensum, nã idem sapor numero manet in re rarefacta idem color &c. Et si dicatur quòd non debet sensus hoc indicium ferre, sed ratio. Contra secundum Aristotelem 8. Physicorum text. 26. fatuum est ibi quærere rationem vbi habemus aliquid certius ratione; præterea numerus secundum Philosophum secundo de anima tex. 64. est sensibilis; vnde sensus potest iudicare de numero suorum propriorum sensibilium, ideo sensus potest iudicare an aliquod accidens, quòd est obiectum eius proprium sit idem numero vel diuersum ante, & post rarefactionem, tamen Scotus non multum innititur huic rationi quoniam innititur fundamento satis dubio.

Secũda ratio. Secundò, non est possibile, quòd quantumcunque diuersa agentia regulariter inducant eandem formam post corruptionem eiusdem corrupti, sed a quocunque rarefiat corpus rarefactibile siue ab igne siue a sole inducitur regulariter talis sapor, & talis color, ergo manent eadem, & consequenter ma-

nec etiam eadem quantitas: quod si concedant omnia accidentia in rarefactione esse noua clarius, & efficacius.

Contra hanc opinionem arguitur, quia talia accidentia non possunt inesse post rarefactionem illi subiecto rarefacto nisi inducatur de nouo ab agente inducente rarefactionem (neq;.n.ab alio agete induci possé vr) quia nullum agens aliud hic operať, sed agens rarefaciens non potest inducere illas quantitates, & accidentia ergo ibi non erunt post rarefactionem, probať minor, quia ignis, quidē potest rarefacere, sed non potest inducere has qualitates, quia ignis non continet in se virtualitates mixti, neque continet in se virtualiter quęcunque, & quantumcunque diuersa accidentia secundum genus, vel speciem, vt per se patet.

Secūda opinio q̄ est Auerroistarū pbatur. Alia opinio est Auerroistarū quę inititur his rationibus præsertim, qm̄ quantitas est inseparabilis a materia, ideò non potest acquiri noua quantitas nisi acquiratur noua *Prima ratio.* materia, in rarefactione autem non acquiritur noua materia, quia tunc corpus rarefactum non esset idem quo ad omnem entitatem ꝙ prius, quia haberet nouam mate- *Secūda.* riam, ergo. Præterea additio fm̄ materiam ad forma præexistentem vr̄ reduci quoquo pacto ad accretionē, differt aūt rarefactio ab augumentatione, & diminutione, vt oēs concedunt, ergo. Secundo rarefactio distinguitur ab augumentatione ex Aris. in 1. de gene. c. de accretione per hoc ꝙ accretio fit ex aliqua materia extrinsecus accedentē; sed rarefactio nequaquam, ergo in rarefactione non accedit noua quantitas. Pro hac opinione faciunt etiā rationes quas infra adducemus contra opinionem communē, quam sequitur Scotus, & quas supra adduximus contra præcedentem opinionem, cū enim, rarefactio non fiat permutationē totalem substantiæ, vt dicebat prima opinio, nec fiat pmutationem alicuius partis quantitatis de nouo accedentis, vt dicit Scotus, & alij tertiæ opinionis, nec accedat noua materia, quia est contra naturā rarefactionis, sequitur quod rarefactio solum fiat per nouam extensionem quantitatis.

Reijcitur. Verùm hæc opinio non est sustinenda, dicunt.n. quod rarefactio fit per nouā extensionem non per nouam quantitatē. Contra at noua extensio est noua quātitas, ergo rarefactio fit p nouā quantitatē: assumptum pbatur il ud formaliter est quantitas quo aliquid formaliter, est quantū, sed aliquid dr̄ esse quantū formaliter per aliquā extensionē longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis, ergo extēsio formaliter est quāti- *Secūda ratio.* tas. Præterea si extēsio nō esset formaliter quātitas, sequeretur qd magis extēsum nō hēret maiorē quātitatē q̄ minus extēsum, & sic homo longus non esset magis quātus, nec haberet maiorem quātitatem homine paruo, quia ego possem dicere quātitatem hominis longi esse magis extensam, quam quantitatem hominis minoris, sed tn̄ quantitatem in vtroque esse æqualem. Quod si quis dicat est maior quantitas in hoīe longo, quia est plus de materia quam in homine paruo. Contra ex hac respōsione sequitur ꝙ vbi est plus de materia ibi quoque sit plus de quantitate, sed hoc est falsum, consequentia est euidens, falsitas consequentis probatur, quia si accipiamus pugillum terræ pedale, & pugillum aeris pedalis est plus de materia in pugillo terrę quā in illo pugillo aeris fm̄ istos, at si vbi est plus de materia ibi est plus de quantitate, sequeretur quod pugillum terræ pedale deberet excedere multum in magnitudine pugillū aeris pedale, cum in illo pugillo terræ sit multum plus de materia quam in pugillo aeris pedale, ꝙ tn̄ est absurdum. Quòd si quis dicat ibi esse quantitatem, sed non extēdi, est ridiculum sicut esset dicere hic est homo, sed caret intellectu, quia repugnat, quod hic sit tanta quantitas, & non sit tanta extēsio, & probatur alioquin deficeret nobis mediū cognoscendi maiorem, & minorem quantitatē in rebus, hæc.n. innotescit ex dimensione extensionis, linea.n. quæ est magis extēsa in longitudine est maior quanti- *Tertia ratio.* tas altera linea minus extensa; per hoc etiā impugnatur eorū fundamentum, quod quātitas sequatur materiam, qm̄ tunc densum pedale habet plus de materia quam rarum pedale, ergo densum pedale debet habere plus de quantitate quam rarum pedale, & tamen hoc est ridiculum dictu, nullus.n. mathematicus dicet vnquam ꝙ densum pedale habeat plus de quantitate q̄ rarum pe- *Quarta ratio.* dale, cum vtrunq; sit pedale. Quartò, quātitas continua ab Aristotele in prędicamētis

defi-

definitur quòd est quantitas cuius partes copulantur ad inuicem, & ad vnum terminum communem, adeo quod hæc est differentia essentialis constituens quantitatem continuam in esse differetem ad discreta, scilicet partes eius copulari ad inuicem, & ad vnum terminum communem, at copulari ad inuicem, & ad vnum terminũ communem nil aliud est nisi partes extendi alteram extra alteram secundum dimensionẽ longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis sine diuisione, ergo extensio secundũ aliquam dimensionẽ est essentialis differentia quantitatis continuæ, & consequenter extensio est essentialiter quantitas.

Ponitur opinio Scoti, & comprobatur, at aliorum rationes soluuntur. Cap. II.

Scotus agit de hac materia in quarto sent. dist. 12.q.3. per totam, sed nulli bi apertè suam sentẽtiam aperit, nam soluendo rationes pro prima opinione post B. videtur velle quod raritas sit appositio quorundam corporum subtiliorum de nouo generatorum ex aliquibus partibus rei rarefactæ ab agente rarefaciente, adeo quod rarefaciens de aliquibus partibus substantiæ rarefactibilis generat aliqua corporea subtiliora quam sint partes illius corporis rarefactibilis, & ita quia nõ possunt esse simul cum alijs partibus adhuc remanentibus in specie sua (nam duo corpora non possunt esse simul) ideo illæ partes expellunt alias grossiores de loco suo, & per consequens totum corpus occupat locum maiorem, & sic rarius esse nihil est aliud quàm habere plura corpora subtiliora permixta secundum iuxta positionẽ cum partibus suis proprijs. Sed hanc opinionem reicit in corpore quæstiti respondendo ad quæstionem post F. varijs rõnibus, sed præcipuè, quia videtur mirum quod nulla substantia manẽs omnino eadem possit transmutari à raro indensum in quodam; extra autem in responsione ad secundum pro prima opinione dicitur, ꝙ verior est opinio, quòd rarefactio non inferat nouam quantitatem, sed solùm sit extẽsionis extensio, quæ est opinio. Auerroistarum, sed neque Scotus hanc opinionem sequitur, quia auctor illius extra munit suã sententiam ex responsione Scoti ad tertium principale, at responsio illa potius est contraria, quia dicitur ibi, quòd licet species sacramentales non possit augeri nec minui propriè, quia hic motus competit animatis tantùm, tamen possunt à quantitate minori ad quantitatem maiorem transmutari, & è conuerso; dicendum est itaque Scotum sentire, cum opinione quam ipse dicit esse communem, quod in rarefactione fiat acquisitio alicuius nouæ partis quãtitatis quòd patet, quia reiciẽdo primã opinionem ibi quantum ad istam opinionem paulo infra apertè dicit quòd licèt non sit verum quòd in rarefactione fiat acquisitio totius nouæ quantitatis, tñ omnis opĩo eo gitur dicere ꝙ fiat acquisitio alicuius partis quãtitatis, & ꝓbat qa alioqn corpus rarefactum nõ esset post rarefactionẽ maius: Quòd si quis dicat est mai⁹ quia habẽt maiorem extensionem, Iam in præcedenti capite hanc sententiam reiecimus disputando aduersus Auerroistas, insuper respondendo ad quæstionẽ post F. Pro hac sententia nõ adueuntur rationes aliæ prçter eas quas adduximus reiciẽdo alias opiniones, cum enim ad sensum pateat in rarefactione fieri nouam extensionem, patet etiam produci nouam quantitatẽ, vt disputauimus contra Auerroistas, nõ fit autem inductio quãtitatis nouæ quo ad totũ, vt ostendimus cõtra primam opinionem, ergo erit noua solùm secundum aliquam partem.

Opinio vera Scoti.

Ideo ad Rationes pro prima opinione respondetur ad primam de incompossibilitate terminorum, motus & mutationis ex quinto Physicorum, dicitur quòd illa propositio est vera de primis terminis, qui sũt semper priuatio, & forma, sed non est vera vniuersaliter determinis concomitantibus illos terminos, vt diximus in theoremate de pluralitate formarum, neque enim prima forma est incompossibilis sequenti, & de nouo inductæ per mutationem, & motum, item maior quantitas, & minor quatenus vna est priuatio alterius sunt incompossibiles, sed quatenus denotant aliqd positiuum ipsius quantitatis sic sunt compossibiles, ad secundam, cum dicitur qđ quælibet pars est rarior, & consequenter maior secundum quantitatem, conceditur, sed cum dicitur ergo quælibet est quanta noua quãtitate, negatur cõsequẽtia, quia sequit

Ad rõnes Propter opinio. Ad primam.

Ad secundam.

solum q quælibet pars recipit nouam quãtitatem non secundum totum, sed solum secundum partem aliquam, neque enim illa pars est indiuisibilis, sed diuisibilis, & sic cũ extenditur, recipit nouam quantitatem secundum illam partem secundum quam fit extensio. Ad tertium Respondetur quòd illa pars corporis quę rarè fit recipit alterationem per rarefactionem, vt nunc in sequenti capite dicam, & ideò cum recipiat nouam qualitatem recipit etiam nouã quãtitatem, remanet ergo antiqua, & prior quãtitas, sed noua quantitas illi additur ab agẽte rarefaciente, quæ quantitas de nouo educitur ex illa eadem materia, & composito per alterationem alterando enim illud corpus per rarefactionem noua insurgit quantitas in extensione, subtiliatur enim corp' illud per calefactionem, & sic extenditur adeò quod noua quantitas inducitur absq; noua materia, ideò cum dicitur in argumẽto illud q fuit quantum, vel est quantũ eadem quantitate antiqua, & sic non potest fieri quantum, noua quantitate nisi sit quãtum duplici quantitate, dico q est quantũ priori, & antiqua quantitate, sed non est quantum tanta quantitate quãta postea est quantum in posteriori quantitate post rarefactionem, est quantum priori quantitate, quia illa non deperditur nec mutat subiectum, sed non est quantum tanta quantitate quanta in posteriori, quia quælibet pars quãtitatis extenditur, & crescit per additionem nouæ quantitatis secundum quòd alteratur pars corporis cui ipsa quantitas inest, & sic si quælibet pars corporis alterat', & rarè fit quælibet pars quantitatis dilatat' per nouam quantitatem accedentem illi.

Ad tertium.

Ad rõnes pro Auerroist. Ad primam. Ad rationes pro Auerroistis, ad primam concedendo quòd quantitas est inseparabilis a materia, nego propter hoc sequi non posse nouam quantitatem sine noua materia, nam ex præexistenti illa materia ab agente rarefaciente, & extenuante corpus illud rarefactibile, educitur nouã quantitas in eadem præexistenti materia, verũ est ergo quòd quantitas non potest esse sine materia, non tamen sequitur quòd indeterminata materia sit determinata quantitas, ita q portio eadem materiæ non possit modo sub maiori modo sub minori quantitate, sustinendo etiam quantitatem consequi materiam post aduentum formæ substantialis, vt sustinuimus loquendo de dimensionibus interminatis, dicimus quòd absque aduentu nouæ materiæ compositũ illud potest rarefieri, & condensari, intẽdi, & remitti in quantitate sicut intenditur, & remittitur in qualitatibus, quia forma talis compositi non est determinata ad hãc, vel ad illam quantitatem incerto, & determinato gradu, sed intra quandam latitudinem. Ad secundam respondetur rarefactionem fieri ex aliquo extrinsecus accedẽte potest intelligi duobus modis, vno modo ex materia aliqua noua, vel ex aliqua substantia noua, & sic augumentatio fit ex aliquo extrinsecus accedente, scilicet ex alimento, & hoc modo rarefactio non fit ex aliquo extrinsecus accedente, & in hoc differt accretio a rarefactione, alio modo ex aliqua quantitate noua, & sic concedo quòd rarefactio fit ex aliquo extrinsecus accedente, Arist. loquitur primo modo, nõ secundo modo. Ad tertiam patet quòd veram esse dicimus opinionem asserentem rarefactionem fieri per nouam quantitatem superadditam. *Ad secundam.* *Ad tertiam.*

Dubiũ Verùm adhuc circa hanc opinionem tertiam quam dicimus esse Scoti, est dubium, quia ad eam videtur sequi penetratio corporum, quæ est impossibilis, consequentia probatur quia stante hac opinione habet', q cum magnitudine præexistenti acquiritur noua magnitudo, & simul extenditur in eadem materia, dimensiones ergo illæ se penetrant. Respondetur negando consequentiam: tunc enim sequeretur hæc penetratio corporum quando plures dimensiones, & quãtitates essent in eadem materia, & illa non esset magis extensa quàm prius, quia tunc illę dimensiones se penetrarent, qm̃ vna non esset extra aliã in psenti nõ sic se habet res, quia dicimus per nouam quantitatem eandem materiam magis extendi dũm rarescit, & deperditum condensatur, & remittitur. *Solutio.*

Exponitur in quo prædicamento sit rarefactio, & condensatio, & qui motus ad eam concurrant. Cap. III.

NOn est consentaneum apud omnes in quo prædicamento fit rarefactio, & condensatio: quidam putant esse de prædica-

dicamento qualitatis, vt Burleus 4. Phys. tex. 84. Et D. Thomas primo de generatione capite de accretione, licet obscurè loquatur, isti dicunt, quod raritas & densitas est qualitas de tertia specie qualitatis, & quòd nil aliud est nisi ipsamet extensio quantitatis, adeoquod volunt, quod ipsa extensio, & remissio quātitatis sit qualitas de tertia specie, & differat realiter a quantitate, cū sint in diuersis prædicamentis sunt enim passiones, & termini ipsius quantitatis. Insuper aiunt raritatem, & densitatem esse qualitates sequentes ad calidum & frigidum, & certè hanc esse opinionem Burlei non est dubitandum, licet de Diuo Thoma non sit ita euidens. Pro hac opinione est Auerroes qui 4. Phy. 84. dicit, quod in rarefactione acquiritur qualitas non quantitas noua, & idē repetit alibi sæpe. Secundo quia Aristoteles 7. Physicorum tex. 11. dicit, quod differentiæ corporis naturalis sunt, rarum, & densum, ergo rarum, & densum non sunt quantitates, sed qualitates, alioquin non insequerētur corpus naturale, vt naturale, sed corpus mathematicū, quod nō est verùm, quia mathematicus abstrahit a raritate, & densitate.

Opinio D. Thomæ & Burlei.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Hæc sententia reijcitur. Prima ratio.

Hæc opinio non est approbanda, quia si quantitas secundum se est non extensa, sed est extensa per qualitatem superadditam, sequitur quod quantitas non habebit partem extra partem, nec ipsa erit diuisibilis in partes per se, sed per accidens, scilicet per qualitatem, hoc autem videtur absurdum maximum, & contra essentiam quātitatis, vnde Aristoteles in prædicamentis capite de quantitate enumeratis speciebus quantitatis dixit illas esse propriè quantas aliā verò per ipsas dici quantā, vt actionem esse annuam, & albedinem esse magnam, quia superficies est magna. At stante hac opinione qualitas esset illa secundum, quam aliquid diceretur quantum, magnum, & paruum. Præterea ostendimus superiori capite extensionem non distingui a quantitate, sed esse vnum, & idem formaliter. Tertio Aristoteles in prædicamentis capite de qualitate apertè dicit, quòd rarum & densum non sunt qualitates, sed positiones, quia rarum dicit distantiam partium, & densum proximitatem partium, modo hæc proximatio, & distantia dicunt ordinem, & positionem partium, non ergo sunt qualitates. Quarto Aristoteles 5. Metaphysi. tex. 19. enumerando species qualitatis non enumerat rarum, & densum ergo. Quinto tunc materia esset extensa formaliter per qualitates, scilicet per extensionem, ergo frustra ponitur quantitas in materia, quia non per aliud ponitur quantitas in materia, nisi propter hoc, vt extendatur materia, at si materia est extensa per extensionem, quæ est qualitas, frustra ponitur extensa per quantitatem, & frustra quoque datur quantitas, nullo ergo modo sustineri potest illa opinio, quæ dicit, quòd extensio est distincta realiter a quātitate, maximè hac ratione, quia tunc quantitas non esset diuisibilis, nec haberet partem extra partem, quod est cōtra communem animi conceptionem de quantitate.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Alia est opinio quę tribuitur a Buccaferreo Gregorio Ariminensi in primo sent. d. 17. q. 4. & reuera soluēdo ibi quodam argumentum videtur hanc opinionem sequi licet parum de hac re loquatur; hæc opinio itaque ait quod raritas, & densitas sunt de prædicamento quantitatis, quoniā raritas, & densitas sunt extensio ipsius quantitatis, extensio autem est ipsamet quantitas, adeo quod hæc opinio vult raritatem, & densitatem esse ipsāmet quantitatem. Sed hæc sententia reijcitur ex hoc quòd in pedali quātitate terræ, & in pedali quātitate aeris est æqualis extensio, & tamen non est æqualis raritas, ergo raritas, & densitas non sunt extensio ipsa. Secundo, raritas, & densitas ex 7. Physi. tex. 11. sunt differētiæ corporis naturalis, ergo non conueniunt alteri a naturali, ergo non cōueniunt corpori mathematico, at extensio conuenit corpori mathematico ergo raritas, & densitas nō sunt idem quòd extensio.

Opinio Gregorij Ariminensis reijcitur.

Ideò cum alijs rectius dicēdum est quòd raritas est agregatum ex multis motibus, & secundum hos motus poni potest in varijs prædicamentis.

Opinio vera.

Ideò pro intelligenda veritate est notandū quòd in raritate, & densitate propriedicta cōcurrit alteratio, fit enim raritas per calefactionem, & dēsitas per infrigidationem, & quoniam alteratio fit in qualitate, & semper raritas, & densitas consequitur hanc alterationem factam in qualitatibus, hinc fit quòd dicitur qualitas, & numera-

tur inter secundas qualitates, accedit φ secundum ipsas corpus dicitur qualo, & qualificat corpus, & propter hoc raritas, & densitas dicuntur qualitates, Ad hanc autem alterationem mox sequitur extensio, & productio nouæ quantitatis in materia rarefacta, vel deperditur aliqua portio quātitatis in materia condensata, & hic motus est propriè in quantitate, quia est productio nouæ quantitatis, & ideo secundū hāc considerationem raritas, & densitas debent poni in prædicamento quantitatis. Sed est hic notandum quòd aliqui arbitrantur raritatem essentialiter esse qualitatem, & primario, secundario autem, & concomitāter esse quantitatem, vt Zimara in contradictionibus, Auerroes 4. Phys. super tex. 84. & Zabarella libro de accretione cap. 10. quoniam raritas consequitur motum factū ad calorem, & densitas motum ad frigus, sed iudicio meo decipiuntur quoniam essentia raritatis consistit in extensione quātitatis in eadem materia absque noua materia adueniente; vnde quantumcumque corpus alteraretur per calorem vel frigus tñ si non sequatur extensio maior in quantitate, nunquam dicetur corpus illud esse rarefactum vel condensatum, videtur ergo mihi dicendum quòd raritas, & densitas est motus factus in quantitate formaliter, causaliter autem est in qualitate, quia raritas prouenit ex alteratione facta in qualitate, & ratione huius causalitatis dicitur raritas esse in prædicamento quantitatis per accidens, fit enim in quantitate hic motus per alium motum factum in qualitate, quatenus etiam in corpore rarefacto est quædā variatio partium ab eo quod prius erat, & simul indenso, hinc fit φ etiam ab Aristotele remouetur a qualitate, & ponit̄ in prædicamento situs, vel dicamus, cum alijs φ tunc Aristoteles non loquitur de raritate propriè dicta, sed de raritate impropriè dicta qualis est raritas, & dēsitas spongiæ de qua supra loquuti sumus capite primo in initio, & sic possumus conciliare omnia dicta Aristo. & etiam quo q̄uo opiniones allatas, prima.n. scilicet D.Thomæ, & Burlei loquitur de raritate, vt in ea fit alteratio. Secunda opinio loquitur, de raritate, & dēsitate, vt in ea fit acquisitio vel de perditio nouæ quantitatis, quando Arist. illas ponit in prædicamento situs, considerat ordinem motuum inter se, & ad locum, vt dictū est, vel dicamus φ loquitur de raritate impropriè dicta hanc sententiā videtur sequi Scotus qui in 4.d.12.q.4. soluendo tertiū principale dicit in quantitate vltra augumentū & diminutionem reperitur alia transmutatio, vt diuisio, & continuatio, qui procul dubio sunt duo motus, & sunt in quantitate p se, vnde a Mathematicis considerantur: per accidens autem ait in quantitate esse rarefactionem, & condensationem, vbi dicendo φ rarefactio est in quantitate secundū accidens vult ostendere, quòd raritas propriè, & absolutè non est quantitas, licet fiat in quantitate, quoniam licet fiat in quantitate tamen fit per accidens, scilicet interueniendo alterationem in quantitate, & ita dicere possumus quòd rarefactio, vt est acquisitio nouæ quātitatis est formaliter in quātitate, vt denotat alterationem factam per caliditatem, vel frigiditatem est in prædicamento qualitatis, vt denotat distantiā partium secundum varium situm, & habitudinem partium est in prædicamento situs. Ad rationes, ad primā pro opinione Auerrois potest dici quòd si velimus eam trahere ad bonum sensum, quòd pro tanto dicit raritatem, & densitatem esse qualitates, quia ponuntur inesse per alterationem, quæ fit in qualitate. Ad secundā patet, φ pro tāto dixit raritatē, & densitatē esse dñas corporis naturalis, q̄a fiūt per alteratione, q̄ cōpetit solū corpori naturali. Ad rōnē pro secūda opinione patet q̄uo concludit accipiēdo raritatē, & densitatē pro productione nouæ quantitatis vel de perditione eiusdem.

Opinio Zimaræ & Zabarellæ reijcitur.

Conciliantur oēs opiniones.

Opinio Scoti.

Ad primam rōnem pro Auerroe.

THEOREMA XLV.

Motus non est genus per se distinctum, sed est in illo genere prædicamentali in quo fit, & fit quoque in prædicamento relationis.

Positio Scoti. Cap. I.

De hac re est maxima lis inter expositores Aristot. in pluribus locis, sed præcipuè in 4.text.3. Physicorum. Scotus pluribus in locis loquitur de hac re. in 4. distin. 12. quæst. 4. ad D. in fine, & in solutione argumen-

Scotus.

mentorum principalium; sed clarius loquitur de hac re in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 1. ad M. & supra; vbi videtur probare sententiam Auerrois qui pluribus in locis loquens de motu, & maximè 3. Phys. tex. 4. ait quod motus nil aliud est realiter nisi forma fluēs: & ita vult quòd motus sit in illo prædicamento in quo est forma, quæ fluit, & acquiritur per motum; vnde motus ad qualitatem nil aliud est nisi qualitas mota; motus ad quantitatem nil aliud est, quam quantitas mota; hoc idem Scotus asserit; ait enim qđ motus nil aliud est, quam forma producta, vel educta ab agente; quòd est idem ac si dicat, motus est forma fluens, & tendens ad esse perfectum: sed se declarat Auerroes ꝙ duob. modis potest cõsiderari motus, vno modo materialiter; & sic nihil aliud est nisi forma fluens, sed formaliter ait, quòd est passio, quia Aristo. ait in prædicamentis ꝙ motus est passio, sed quo ad hoc videtur dissentire a comentatore Scotus; quòd enim vno modò motus sit forma fluens apertè Scotus fatetur ultimo loco citato; quod autem formaliter consideratus motus sit passio negare videtur; declarans enim ibi quid sit actio, inquit, ꝙ sæpè actio accipitur non propriè pro actione, sed pro re acta, & forma fluente cũ hoc respectu esse ab alio; vnde in hac forma fluente duo sunt vnum, ut absolutũ s. illa forma fluēs, est & aliud nempè, esse ab alio; de absoluto non est dubium ꝙ est in determinato genere. s. vel in qualitate, vel in quantitate, vel alio; de illo verò esse ab alio, est dubium in quo genere sit; & inquit quòd si illud esse ab alio, significat respectum ab agente, & producente, a quo forma fluit, pertinet ad genus relationis, vt supra ibidē declarauit; si vero dicit respectũ a transmutata pertinet ad genus passionis. Vbi mihi videtur velle dicere Scotus; qđ si ille fluxus, siue illa uia, & progressio; quæ denotatur per esse ab alio in hac forma fluēte, respiciat agens quòd sit inducens, vel pducens (idest, si respicit agens quòd det illi totale esse, vt est producens, vel det esse secũdum aliquam partem, vti est inducens) ille fluxus est relatio, quia insurgit intrinsecus in illa forma posita illa forma, & refluente in esse, si verò ille fluxus, qui denotatur per esse ab alio, respiciat transmutantem ꝙ est illud agens, quo posito, & posito passo, in ꝙ forma illa inducitur. forma illa acta per motum, & fluxum non statim ponit in esse) ille fluxus erit passio, quia extrinsecus insurgit in illa forma fluente, dictum est autem quòd talis respectus extrinsecus insurgens in passo ad agens est passio proprie, quæ est sextum prædicamentum, vt diximus in proprio Theore. clarum est autem quod ille fluxus in forma fluente vel respicit agens producens, vt in mutatione, & corruptione, qa in his mutationib. res acta respicit totale esse, vel non esse, vel respicit agens educens, vt in alijs trib. motibus propriè dictis, quia res acta per illos respicit nouam formam, non autem totale esse, ideo cũ motus omnis, & mutatio sit forma fluens ab alio, & forma sit materiale motus, esse autem ab alio, siue fluxus sit formale motus, & hic fluxus sit habitudo ad agens inducens, vel educens sequitur quod motus formaliter sit relatio, & sic motus formaliter erit in prædicamento relationis, forma. n. quæ habet esse per generationem non potest poni in esse nisi cum habitudine ad generans, quia per generans ponitur in esse similiter quantitas quę augetur, nõ potest poni in esse quoad illam partem auctam nisi cum habitudine ad augens, qualitas, quæ alteratur, non potest poni in esse nisi cum habitudine ad alterans, & corpus quod mouetur at vbi non potest poni in esse quò ad tale nisi cum habitudine ad sui mouens, cum ergo hæc forma fluens quo ad illud esse qđ recipit siue sit totale siue partiale non possit poni, in esse sine habitudine admouens, sequitur quòd illa habitudo sit relatio intrinsecus aduenïens. Hæc dixi ut Scotus intelligatur in præcitato loco, vbi sicuti pulcherrimam doctrinam tradit, ita est difficilimus; attñ aliquo lumine percepto facilè intelligi potest. Breuiter itaque dicere possumus, qđ in motu duo sunt. s. forma fluēs, & fluxus formæ, forma fluens est materia motus; & hæc non est dubium ꝙ est in prædicamento illo. in quo fit talis motus, vt puta in quantitate, vel qualitate, vel vbi, vel in substantia. Adest postea aliud. s. fluxus formæ, & hoc est formale motus, & hic fluxus significat pendentiam formæ fluentis ab agente, nam dicere formam fluentem est dicere formam perueniētem ab aliquo agēte ad suum terminum, quia autem hic fluxus

xus est in forma fluente, quia ea posita statim insurgit hæc relatio, ideò est respectus intrinsecus adueniens, & sic est in prædicamento relationis, non passionis, quia passio est respectus extrinsecus adueniens, vt in suo loco diximus, vnde si hæc forma fluens posset esse, & non habere hunc respectum fluxus ab agente, sed requireretur aliquid externum, hic fluxus esset respectus extrinsecus adueniens, & sic esset propriè passio formaliter. ergo motus.s. illa via, & progressio formæ in potentia ad esse actu, est relatio, materialiter uerò est forma fluens, vel acquisita per motum, & est in genere illo, in quo est illa forma fluens, vel acquisita. Hæc itaque positio habet duas partes. prima est quod motus pro materiali est forma fluens. Secunda, quod motus pro formali est relatio. Prima conclusio potest probari, qa materia, siue res, quæ mouetur, & secundũ quam fit fluxus est forma, quæ tendit a termino a quo, ad terminum ad quem, in quocunque motu, quæ est imperfecta donec perueniat ad terminum ad quem, & perficiatur motus. Secunda, etiam faciliter probatur ex dictis, quia fluxus formæ; siue illa via, & progressio formæ ad perfectionem, nihil aliud est, quam pendentia, & respectus formæ ad agens a quo fluit, & prouenit, & est respectus intrinsecus adueniens, vt patet, & consequenter est in prædicamento relationis; quòd confirmatur, quia non est substantia, neque quantitas, vt patet, nec est qualitas, quia esset sub aliqua illarum quatuor specierum qualitatis; quod autem sub neutra illarum sit, patet per se intuenti, neque est respectus extrinsecus adueniens vti sunt illa sex vltima prædicamenta, est ergo relatio de 4. prædicamento. Ex hoc vlterius deducitur, quòd motus pro materiali non est genus per se distinctum ab alijs; sed est in illo prædicamento, in quo est forma fluens; quod erit alterum illorum quatuor, quæ nominat Philosophus 3. Phys. tex. 4. scilicet substantia, quantitas, qualitas, & vbi, & hoc probatur, quia forma perfecta, & imperfecta non differunt genere, quia perfectum, & imperfectum non uariant speciem, forma autem fluens in principio motus est imperfecta, sed in fine motus est perfecta; & est alicuius determinati prædicamenti. ergo etiam forma fluens imperfecta est illius determinati p̃dicamenti. pro formali est in prædicamento relationis, vt dictum est.

Rationes aliorum contra determinatam sententiam. Cap. II.

Contra secundam concl. sunt variæ rationes, quidam enim sustinentes motum per se in nullo prædicamento reponi ita arguunt. tantum motus ab Aristotele ponitur in post prædicamentis, non autem in aliquo prædicamento, ergo signum est, quod Arist. voluit, qđ peruagaret omnia p̃dicamenta, in nullo verò determinatè esset, item omnes interpretes exponentes quartum textũ tertij Phy. aiunt motum non dici vniuocè, ergo motus non est in aliquo determinato, quia & æquiuoca, & Analoga remouentur a prædicamentis. Tertia, motus est idem cum termino ad quem, quoniam ab ipso accipit vnitatem, & distinctionem, vt dr 5. Phy. tex. 18. nihil autẽ commune est vniuocum ut genus terminis motus; vt q̃titati, qualitati, & Vbi, quia sunt genera per se primo diuersa. Quarto, si motus esset in aliquo determinato genere, sequeretur ꝙ augumentatio, diminutio, alteratio, & latio essent vnius generis, ꝙ est falsum. Consequẽtia patet, quia essent, & in vno genere videlicet in motu. Falsitas consequentis probatur Arist. 5. Phy. tex. 31. tradit tres modos ẽm quos motus dicitur esse vnus; ait enim vel motus est unus genere, vti sunt omnes motus eiusdem generis; ut omnes alterationes; vel dicitur vnus specie, quoniam terminus ad quem est vnus speciei; vt omnes calefactiones sunt vnius speciei, quia fiũt ad calorem, qui est vna species qualitatis, vel est vnus numero. Quinto specialiter, arguit ꝙ motus non sit in prædicamento relationis, nam si motus est relatiuũ necessario habebit vnũ correlatiuũ, hoc aũt, vel erit mobile, vel mouẽs, quid. n. aliud sit ne fingi, q̃dẽ põt, at non põt esse relatiuũ ad mobile, qa ille est respectus accidentalis ad suum subiectum, ꝙ non pertinet ad Categoriam relationis; alioquin omne accidens deberet poni in prædicamento relationis, quod tamen est falsum; neque est respectus admouens, quia hic est respectus effectus ad causam; at hic respectus est respectus secundum dici, non secundum esse; & sic non est in prædicamento.

Contra 2. concl. & Prima ratio.

Tertia

Quarta

Quinta

dicamento relationis; alioquin omnes res, quæ productæ sunt à Deo deberent conijci in prædicamentū relationis; his rationibus non nulli dicunt, quod motus per se nō est in aliquo determinato genere: sed quòd est in prædicamento reductiuè. s. in prædicamento illius rei, ad quam fit motus.

Opinio quorundam.

Reÿcitur

Verū hæc opinio partim est vera, & partim est falsa: partim est vera, quia si intelligit de motu pro materiali verum est quod motus hoc modo sumptus nō est in aliquo genere per se determinato, sed est reductiuè in illis prædicamentis, ad quæ fit motus vt declarauimus, at de motu pro formali non est vera, quia certum est quod motus est accidēs reale realiter distinctum, ab alijs accidentibus; oportet ergo quòd vel sit genus per se distinctū ab alijs decem prædicamentis: vel quod contineatur in aliquo illorum decem prædicamētorum, alioqnin esset nihil, non potest autem dici, quod sit genus diuersum ab illis decem prædicamētis stando in doctrina Arist. quia illa decem prædicamenta amplectuntur oēs res, ergo, motus pformali, scilicèt ille actus entis in potentia, siuè illa via ad perfectionē, & fluxus formæ est aliquid alicuius determinati generis, nō est autem alterius, nisi relationis, vt vidimus, & sic motus pro formali est in prædicamento relationis. Ad rationes in oppositum patet per hanc distinctionem. motus duobus modis considerari potest; vel pro materiali, vel pro formali, all aia argumenta cōcludunt de motu primo modo nō secundò. Ad quintum Respondetur quod motus pro formali est respectus fundatus in forma fluente sicut filiatio in filio, correlatiuum eius est respectus fundatus in mouente, & producente fluxum sicut correlatiuū filiationis est Paternitas, quæ fundatur in Patre, ideò probationes in contrarium, nō sunt ad propositum; neque enim est relatio causati ad causam, licèt illa concomitetur, sed est relatio specialis denominans mouens.

Ad rationes ad dict as.

Ad 5.

An ad aliquid sit motus. Cap. vlt.

Est dubium circa dicta, quia dictum est quod motus materialiter est tantummodò in quatuor prædicamentis. s. substantia, quantitate, qualitate, & Vbi, quia solū in his fieri potest motus, & forma fluens, & apta moueri est tantum in altero horū quatuor prædicamentorum, & hoc idem apertè dicit Arist. in quinto Phy. tex. 10. vbi dicit in his quatuor solùm reperiri motum (accipio nūc motum in communi, vt amplectitur motum, & mutationem) Insuper dicit ibidem Arist. quòd motus non est in prędicamento relationis, & adducit hanc rationem, quia relatio potest aduenire termino, absque termini mutatione, vt si quis qui prius erat seruus Antonij fiat Princeps; fit dominus Antonij, qui Antonius prius erat dominus, & sic Antonius ex Domino fit seruus absque vlla mutatione vel motu in se ipso. Ex altera parte videtur, quòd in relatione sit motus, nam mutari est aliter se habere, modo Antonius aliter se habet nunc, quā prius, quia prius erat Dominus, nunc est seruus. ergo videtur quòd in relatione sit motus. Scotus ad hanc difficultatem respondet in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad secundum pro prima opinione ad G. & concedit expositionem Simplicij, quam affert huic dubitationi, inquit enim Simplicius; quòd mutari duobus modis accipi potest, primo modo mutari significat aliter se habere in se nunc, quam prius, & sic illud mutatur hoc modo, quod se aliter habet in se nunc, quam prius, & hoc dicitur mutari, per se primo, alio modo mutari potest accipi largius pro omni, quòd aliter se hēt siuè in se, siuè ad aliud, & hoc mō dicimus, ꝙ in Ad aliquid, siuè in Relatiuo est motus, qa cum relatio aduenit fundamento, licèt fundamentum in se nō moueat, neq; mutetur; tñ mutatur in ordine ad aliud; se enim aliter habet nunc respectu sui correlatiui, ꝙ prius se haberet; & sic respondetur ad dubium, quòd Arist. quando ait solum in quatuor prædicamentis esse motum, loquitur de illis prædicamentis in quibus per se est motus quia formæ, & res existentes in illis prædicamentis per se, & in se mutantur, at res quæ sunt in prædicamento Relationis non per se primo mutantur, non enim in se mutantur, sed solùm secundariò, & in ordine ad aliud; & ratio huius est, quia relatio, quæ illis aduenit per motum, non est forma ad se, sed ad aliud, & sic fundamentū relationis illius non mutatur in se per illam formam, sed in ordinem ad aliud, & hoc est

quod

quod etiam dicit Arist.in 5.Phys.in eodem tex.10.inquit;quod in ad aliquid est motus ex accidenti.s. non per se primo,sed secundariò neq; in se,sed in ordine ad aliu d.Praeterea Aliter responderi potest: nam Scotus in 4.Sent.d.6.q.10.B.prima ratione aduersus D.Th. & 3.sent.d.1.q.1.R.in omnibus his locis probat quòd Relatio extrinsecus adueniens potest esse terminus mutationis absque vlla productione formae absolutae. Vndè vbi est relatio extrinsecus adueniens quia posito corpore in esse loco,non statim ponit̃ hoc vbi,vnde posito corpore, & Platea nō ponitur corpus meum esse in platea, sed causa externa accedente, quae moueat corpus meum ad locum plateę, producitur ubi nouum. s. ecce in platea, esse quòd terminus illius motus est vbi .s.illa praesentia corporis mei ad plateā quae est circumscriptio passiua corporis locati ad locum,quòd autem talis relatio extrinsecus detur,ibi late probat Scotus, & nos suo loco diximus. Ideo dictum Arist.verificatur de relatione intrinsecus adueniente,non de relatione extrinsecus accedente.

THEOREMA XLVI.

Si daretur vacuum, motus fieri posset in eo tempore.

Positio Auerrois,& Scoti cum suis fundamentis. Cap.I.

Cotus 2.sent.dist.2.q.9.respōdendo ad quartum principale,declarat quòd in vacuo, si daretur posset fieri motus & hoc aduersus Auerroem, & quoniam res haec difficilis est,diligenter est perpēdenda. Auerrois 4.Phys.tex.71.asserit quod si in vacuo daretur graue moueretur impossibile,quia motus omnis mensuratur tempore,& fit in tēpore,tempus enim est mensura motus.Consequentia vero tenet apud ipsum, quia sustinet quod successio in motu fiat ex resistētia medij, cum autem in vacuo nullum sit medium nulla potest esse resistentia, & sic cum graui nihil resistat in vacuo, si moueatur mouebitur in instanti; haec etiā videtur esse intentic. Aristotelis in praedicto loco nam tex.71.cōficit hanc rationem,quae est proportio medij,ad medium in subtilitate & densitate,eadē est ꝓportio motus ad motū in velocitate,& tarditate,sed nulla est ꝓportio vacui ad plenū ī subtilitate;agit̃ nec motus ad motū in velocitate, & tarditate, sed oīs motus possibilis ad oēm motū possibilē pōt esse aliqua proportio in velocitate ergo nullus motus est possibilis in vacuo, sed aliquis est possibilis in pleno.Haec ratio est demōstratio, & optimè cōcludit, sed est benè intelligenda. Maior propositio supponit ꝙ quale est medium,talis sit motus vndè ex similitudine medij oritur similitudo, & proportio motus,s.si medium est densū motus est tardus,si medium est subtile motus est velox. Minor est vera, q̃a vacui ad plenum nulla est similitudo neq; proportio.Ex his sequitur conclusio, qd̃ motus q̧ est in vacuo nullam habet similitudinem in velocitate neq; in tarditate ad motum,q̧ fit in pleno, at oīs motus possibilis hēt aliquā proportionem in velocitate cum alio motu possibili,cum ergo hic motus factus in vacuo nullā habeat similitudinem cum motu facto in pleno,sequitur quòd motus in vacuo non detur. Aliam rationem cōficit Aristoteles ad hoc in 4 Phy.tex.72.quae est ducens ad impossibile; est impossibile apud Philosophum,quòd motus factus in pleno sit ęqualis motui facto in vacuo,at si admittatur ꝙ motus fieri possit in vacuo, sequitur hoc impossibile, quòd autem sequatur probat sic. Accipiatur aliquod corpus plenum,quod sit subtile in tanta proportione quòd excedat aliud corpus plenum subtile tātum,quantum tempus motus facti in vacuo excedit tempus motus facti in pleno; tunc si fiat motus in hoc pleno, subtiliori, erit ęqualis motui facte in vacuo, ꝓ vt diximus est impossibile. Consequentia autē patet,quia si corpus illud subtilius sit subtile in tāta proportione,quòd sit aequale ꝓportionaliter tempori, in quo fit motus in vacuo,sequitur quòd aequalis erit motus factus,in tali pleno,& in vacuo, & haec ratio ducit ad impossibile, qua ratione ēt probatum est,quòd impossibilis est motus in vacuo propter hoc in conueniens. Haec dicit Scotus de mente Aris.in 2.sentent.dist.2.q. 9.in

Marginalia: Auerro. es opin. (beside the Auerrois passage); 1.ratio. (beside "medium nulla potest esse resistentia"); 2.ratio. (beside "Aliam rationem cōficit Aristoteles")

ſin 4. Arg. principali. Reſpondendo poſtea Scotus his rationib. in eodem loco ad quartum dicit Ad Auerroem, quòd pro tanto ſecundum Philoſophum in vacuo non poſſet moueri graue, quia vacuuum non poſſet cedere graui, ratio huius eſt, quia ſecundum Philoſophum vacuum eſt nihil, & nullum habet ſpatiũ, & ideò graue non poteſt prius eſſe in vna parte, deinde in alia, & ſic vacuũ non poteſt cedere graui; at ſi vacuum ſtatuatur aliquod ſpatium quantum habens latera diſtantia inter quæ nullum ſit corpus, ſed ſit penitus vacuum; vt exempli gratia ſi eſſet quædam Aula magna vacua; dicit Scotus quòd in tali vacuo poſſit fieri motus, & eſſet in tempore, & non in inſtanti, ratio eſt, quia in motu duplex eſt ſucceſſio, alia eſt ſucceſſio eſſentialis, & alia eſt ſucceſſio accidentalis (hanc ſucceſſionem alij appellant reſiſtentiam internam, & externam, externa eſt ſucceſſio accidentalis interna eſt eſſentialis) ſucceſſio eſſentialis in motu eſt ex ſpatio quanto in quanrum quanto, ſi enim graue moueatur à recto Aulæ vacuæ ad pauimentum, neceſſe eſt quòd prius ſit in priore parte illius ſpatij, deinde in media, tandem in vltima, hæc eſt ſucceſſio eſſentialis. Ex hoc apparet, quòd talis motus non poſſet fieri in inſtanti, quia in inſtanti non poſſet has partes ſpatij pertranſire, ſucceſſio verò accidentalis prouenit ex ſubtilitate, & denſitate medij, & hæc ſucceſſio non poſſet eſſe in motu facto in medio; quia medium vacui nihil eſt, & ſic neque eſt denſum, neque ſubtile; ſucceſſio itaque eſſentialis prodit ex duplici cauſa, ſcilicèt ex diuiſibilitate ſpatij, & ex impotentia agentis, & hæc ſecunda eſt propriè reſiſtentia, vt dixi in Theoremate de reactione ca. 5. ſed diuiſibilitas ſpatij non eſt propriè reſiſtentia, quia in illa præciſè conſiderata non eſt agens, neq; patiens. At Franciſcus Piccolomineus lib. de elem. cap. 23. ait hanc impotentiam agentis non requiri ad ſucceſſionem, ſed ſufficere primam cauſam nũc aſſignatam, quia limitatio agentis potius conſtituit determinatum terminum formæ acquirendæ, quam determinatum tempus, vnde agens ſi contrarium non pugnaret, induceret formam in inſtanti ſicuti ſol ſine tempore illuminat, quia lumini contrarium non competit; ſed hæc ratio nihil concludit, & eius expoſitio eſt falſa, quia reſiſtentia prodit ex impotentia agentis quoque, alioquin ſequeretur, quòd idem paſſum in eodem tempore cæteris paribus immutaretur ab agente validiſſimo, & ab agente valdè remiſſo, vt quòd idem lignum ita cito comburatur ab igne intenſo ad centum, ſicuti ab igne intenſo ad decem, quòd tamen experientia patet eſſe falſum, conſequentia eſt clara, quia eadem eſt forma patiens, & eodem modo reſiſtit vtrique. Falſa quoque eſt in propoſito, quia ſucceſſio in motu eſt principaliter ex impotentia agentis, quia in motu locali in vacuo non eſt contrarium repugnans formaliter quod impediat motuens, ideò ſucceſſio in illo motu, quod in inſtanti non peruenit a termino a quo ad terminum ad quem, eſt ex impotentia agentis; Vnde quo debilius erit agens, eo maior erit tarditas in illo motu, ratio autem non concludit, quia ſolis illuminatio eſt actio ſpiritualis, & non corporalis, ideò non concludit in propoſito de quo alias plura. Ex hoc ergo apparet quòd in vacuo poſſet fieri motus ſucceſſiuus, & tamen cum hoc, rationes Philoſophi concludunt, quia Philoſophus conſiderauit nedum ſucceſſionem eſſentialem in motu, ſed etiam accidentalem, motus autem ſucceſſiuus ſucceſſione accidentali in vacuo fieri non poteſt, ut dictum eſt, quia hæc prouenit ratione denſitatis, vel ſubtilitatis medij, quæ denſitas, vel ſubtilitas non eſt in medio vacui; aduenit etiam velocitas, & tarditas motui ratione denſitatis, vel ſubtilitatis medij, quia impedit, vel promouet graue. Vnde motus in vacuo non haberet talem velocitatem, vel tarditatem. Ex quo patet Piccolominenm lib. de elementis cap. 24. non rectè carpere Scotum, debebat enim totum textum Scoti legere in reſponſione ad quartum principale, & tunc vidiſſet, quæ ſit germana mens Scoti. Per hoc patet reſponſio ad omnes obiectiones contra Ariſtotelem, & patet quomodo ſuæ rationes concludant, immo (vt videtur) omnia ferè quæ dicit Piccolomineus ad ſaluandum Ariſtotelem in proportionibus motuum fere ex Scoto in hoc loco deſumpſiſſe videtur.

Rationes ergo Philoſophi concludunt, quod

Piccolomineus.

Reijcitur.

Ad rōnē Piccolominei.

Soluuntur rōnes & Ariſt.

Piccolomineus malè carpit Scotum.

quòd in vacuo non posset esse motus cum succeßione accidentali, scilicèt, tarditate, & velocitate, vti est in motu facto in pleno, quia non adest proportio medij inter vacuum, & plenum, vt dictum est in illis rationibus, non tamen propter hoc concludũt, quòd in vacuo non possit fieri motus succeßiuus succeßione essentiali, vt dictum est, quia esset proportio inter talem motum essentialem in vacuo, & motum factum in pleno, quò ad succeßionem essentialem, licet non quò ad accidentalem, quia, & in motu facto in pleno, succeßio essentialis fit ex spatio quanto, & sic ad primam rationem quæ est demonstratio dicendum est ad maiorem, quòd vera est de motu quò ad succeßionem accidentalem non quo ad essentialem, nos autem dicimus in vacuo possibile esse solum fieri motum quo ad succeßionem essentialem, non accidentalem. Similiter ad secundam rationem dicimus, ꝙ illud non est impoßibile, quia medium vacuum, & medium plenum possunt æquari quo ad succeßionem essentialem, non quo ad accidentalem. Et sic ex his patet, quòd in vacuo potest fieri motus succeßiuus, qa essentialis succeßio in motu est ex spatio quanto, quòd virtus finita in instanti pertransire non potest; mouens ergo posset se mouere in uacuo, & mouere in tempore, vt dictum est.

Ad primam.

Ad secundam.

Rõnes aliorũ pro hac opinione.

Pro hac opinione arguitur ab alijs, sed huic medio ferè omnes rationes innituntur. Ponatur lapis in concauo lunæ, & reliquum spatium vsque ad centrum ponatur vacuũ, non est dubium, quin ille lapis mouebitur deorsum, quia natura est grauis, & est extra suum locum, & nihil obstat, vel igitur mouebitur succeßiuè, & sic habeo ꝙ volo, vel in instanti, & sic erit simul in supremo medio, & in vltimo loco, ꝙ est impoßibile, nã ait Arist. in 6. Phy. omne mobile, ꝙ mouetur per aliquod spatium prius pertransit priores, partes quam posteriores illius spatij. Præterea omnis succeßio prouenit ex distantia extremorum, at hæc distantia potest esse tam in spatio vacuo, quam in pleno, ergo in vacuo potest esse motus. Alij alias rationes deducunt, sed hæ sunt potiores.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & earum solutio. Cap. II.

PRima Iandunus 4. Phy. q. 11. eum Auerroe sustinet, ꝙ in vacuo non fit poßibilis motus localis, & arguit primò sic, si datur vacuum, & in eo fiat motus localis, aut mobile existens in vacuo mouetur ad vnam partem solum, uel ad omnes simul, non est dicendum ꝙ ad oẽs simul, quia implicat ꝙ unum & idem corpus tendat ad plures partes simul secundum idem sui, neque potest moueri ad vnam partem tantũ, quia uacuum si esset esset vniusmet dispositionis per totum, & nullam partium diuersitatem haberet, neque virtutum, vt omnes cõcedunt, & sic qua ratione moueretur mobile ad vnam partem, eadem ratione moueretur ad aliam oppositam. Secundo si in vacuo fieret motus sequererur hoc impoßibile, ꝙ in uacuo æqualiter moueretur corpus graue, & leue cęteris partib. s. figura, & magnitudine. Consequẽtis falsitas patet, est. n. inconueniens ꝙ graue eiusdem figuræ, & magnitudinis cum alio leui eiusdem figuræ, & magnitudinis equali motu moueantur deorsum. Consequentia probatur quia ꝙ vnum mobile eiusdem figuræ, & magnitudinis velocius moueatur alio, est. quia velocius, & fortius diuiditur medium per ꝙ fit motus, si autem detur vacuum medium illud cum sit inane non potest fortius diuidi ab vno quam ab alio, ergo æqualiter mouebuntur, Alij vero, vt Auicenna, Achillinus, & alij probant si motus fieret in vacuo ille motus esset in non tempore, & maximè de corpore simplici, oĩs succeßio, & mora in motu prouenit ex resistentia interna mobilis, vel ex externa resistentia, sed si moueretur corpus simplex in vacuo nullam haberet resistentiam, ergo motus in vacuo non poterit fieri in tempore, nec erit succeßiuus. Maior probatur quia succeßio nõ prouenit ex mouente, quia mouens quantum est ex se vellet quam primum inducere terminum intentum. Confirmatur mora in motu est propter aliquam resistentiam quam mouens repetit, etiam mouens sibi ipsi non repugnat, ergo. Confirmatur, quia videmus eandem virtutem actiuam modo mouere tardius, modo veloeius secundum qđ reperit, maiorem, vel minorem resisten-tiam

Prima.

Secũd.

Achillinus.

tiam, agens etiam naturale in principio paulatim, & successiuè agit ob qualitates sibi repugnantes, sed vbi eas expulit agit in instāti, tūc.n. pūcto tēporis ꝓducit formā substātialē, nō ergo ex mouente ꝓuenit mora, & successio in motu. Relinquitur ergo ꝙ successio in motu ꝓueniat ex resistentia interna mobilis, vel ex resistētia externa medij, qa nō pōt fingi ꝙ proueniat ab alio. Minor verò probatur, corpus simplex in vacuo si moueretur non haberet resistentiā externam quæ est a medio. s. à dēsitate medij, neque haberet resistentiam internam mobilis, qa vel illa ꝓueniret a materia, vel à forma, non à materia, quia materia est indifferens ad quemlibet motum, non à forma quia illa est principium motiuum: ergo ipsa non resistet sibi in motu quē facit, cum itaque in tali motu facto in vacuo nulla sit, resistētia, nulla quoque erit successio, & cōsequenter talis motus erit siue vlla mora, & in non tempore.

Zabarel la. Hāc rōnē valdè exagerat Zabarella lib. 1. de motu grauium, & leuium cap. 10. & eā cōfirmat, quia ait omnem resistentiam prouenire ab actu, vndè compositum in quo sunt plures actus; vt est animal, si esse in vacuo ait Zabarella ex Auerroe moueretur motu continuò: quia adest resistentia interna, anima enim, & forma corporis sibi resistunt, sed negat elementa posse moueri in vacuo in tempore, quia ista cum sint simplicia habent vnicum actum, & sic non possūt habere internam resistentiam. Potentia n. nulli resistit, actus verò sibi ipsi in actione quā facit non resistit, ideò in vacuo non possunt moueri, quia mouerentur in istātis Quod confirmat exemplo illuminationis q̄ fit in istanti, eo quòd non habet cōtrarium actum; qui lumini resistat in illuminando.

Quarta Quarto sic, si successio motus in vacuo non prouenit ex resistentia medij, sed successio quæ medium affert est accidentalis: sequitur quod corpus simplex graue magis naturaliter, & magis velociter moueatur, in vacuo, quā in pleno, quia nullum habet impe-

Nota. dimentum, sed hoc est cōtra Arist. tertio de cælo tex. 28. vbi ait naturam vti medio tāquam instrumento ad faciendum motum naturalem, vel violentum, & motum naturalem iuuari atque promoueri à medio, ergo sine medio pleno non potest fieri motus neque naturalis, neque violentus: Sed nota quòd hæc ratio nō probat motum factum in vacuo corporis simplicis fieri in non tēpore ad quod adducitur ab istis, sed solum probat si quid probat, quod motus in vacuo fieri non pōt: quia non habet requisita quorum vnum est plenitudo medij secundum eos. Quintò, sequeretur quod corpus simplex nunquam posset moueri purè naturalliter, neq; tanta velocitate, quanta est aptum moueri in pleno, sed solum sic fieret in vacuo, consequens est absurdum, qa nullum corpus simplex modò moueretur naturaliter, quoniam vacuum non datur, sed omne medium est plenum; consequentia ꝓbatur, quia naturalis velocitas corporis simplicis semper impediretur, & retardaretur à medio; hæc ratio concludit vt Præcedens nunc assignata. Sexto probant etiam ꝙ in vacuo nullo modò posset fieri motus. Omnis motus localis depēdet a motu locali Cœli ex Arist. 8. Phy. tex. 56. & in 12. Met. tex. 38. sed sic est ꝙ posito vacuo auferetur motus Cœlorum, ergo in vacuo nullus motus localis fieri potest. Septimo: motus localis non pōt fieri sine loco, neque locus pōt esse sine superficie corporis continentis, vt patet ex 4 Phy. tex. 41. sed in uacuo nulla est superficies corporis continentis, qa nullū corpus ergo in uacuo nō fieri posset motus localis. Verùm rōnes istæ nullius sunt momenti, & sententia Scoti est satis declarata in c. superiori, & est exposita mēs Arist. & est efficacia suarum demostrationū in hac materia, nunc relinquitur, vt has rationes dissoluamus. Ad primam quidem rationem Ianduni. dico ꝙ mobile in vacuo moueretur ad vnam partem determinatè, s. ad illam ad quam moueretur a mouente, vt si mobile esset graue tenderet deorsum, qa forma grauis mouens moueret illud deorsum determinatè, ideò ratio assumit falsum. s. quòd determinatio motus ad vnam partem magis q̄ ad aliam proueniat ex medio. Ad secundam nego consequentiam, ad probationem dico quod duplex est velocitas, & tarditas in motu, vna essentialis quæ prouenit ex uirtute mouenti, alia accidentalis quæ prouenit ex medio, & sic ad propositum dico, quod mobile in uacuo licèt careret uelocitate, & tarditate accidentali q̄ prouenit à medio, haberet tñ tarditatem & ua-

Quinta *Sexto.* *Septimo* *Prima ratio.* *Ad 2.*

& velocitatem essentialem prouenientem à mouente, & tunc quia mobile graue habet mouentẽ fortiorem quam mobile leue, ideò velocius moueretur mobile graue, quam mobile leue, licèt esset in medio vacuo. Ad tertiã nego maiorẽ, concedo.n.ꝙ successio te in motu est ex resistentia, sed dico ꝙ re sistentia nedũ prouenit ex medio, & ex mo bili, sed dico quod oritur quoq; ex defectu virtutis mouentis, qa .n.mouẽs est virtute exiguum, ideò hinc fit quod nõ põt induce re statim mobile ad terminum intentũ, qm̃ in vacuo licèt non adsit resistẽtia ex parte mobilis, neq; ex parte medij, tñ adest resistẽ tia ex virtute mouentis quod quidẽ cũ sit corporeũ, & virtutis finitæ, nõ põt inducere re mobile, ab vno extremo spatij vacui ad aliud extremũ spatij vacui in istãti, sed fiet necessariò in tẽpore. Maior itaque est falsa qa est diminuta, & tunc quoq; minor est fal sa, dico.n.quòd in mobili est resistentia in trinseca ex parte formæ, non qa forma sibi resistat, sed quia habet virtutem limitatam & sic non põt mouere in instanti mobili, li cèt nullũ mediũ sibi resistat. Ad rationes ꝓ bãtes maiorem, ad primam dico ꝙ moueus vellet in ducere in instãti si posset, at nõ po test quia spatium est quantum ex Hippote si; & ideò necesse est ꝙ prius sit in medio q̃ in fine, & dato ꝙ nullũ aliud impedimentũ adesset, adesset hoc ꝙ est limitatæ, & determinatæ virtutis, & sic non põt in quocunq; minimo tẽpore mouere, sed necessariò mouet in tempore determinato. Ad secundam iã dictum est, ꝙ resistentia quoque prouenit ex defectu virtutis mouentis. Ad confirmationem dico ꝙ hoc accidit qñ vltra resistentiam prouenientem ex defectu suæ virtutis ad est resistentia accidentalis proueniens ex medio, tunc.n.sñ quod mediũ est, vel subtilius, vel dẽsius velocius, & tardius mouetur. Ad aliam confirmationem dico, quod etiã in motu locali in vacuo adest impedimentum nempè partes spatij pertransibiles, remoto autem hoc impedimento ẽt mouens localiter ducit statim mobile ad locum intentum. Ad confirmationem minoris dico, quod corpus simplex non moueret se ex resistentia interna proueniente ex defectu virtutis mouentis, & ex continuitate spatij, vt dictum est. Ad illã cõfirmationem de illuminatione respondeo, vt Piccolomineus quod non est ad propositum; quia illa est actio spiritualis, non corporalis vel dicamus quoq; illuminatio fit in instanti, qa non habet vllum impedimentũ externũ, at in motu locali adẽst impedimentum .s.distantia localis qua ablata in instãti corpus fit in loco. Ad quartã ꝓ intelligentia dico qđ Aris.in 3.de Cœlo tex.28.ait aerẽ seruire motori violento, & naturali, quia aer est grauis, & leuis, grauis respectu ignis, leuis respectu terræ, & aquę, ad ea ergo q̃ mouentur deorsum inseruit motori; quia cum ipse aer quoque sit grauis impellit, & promouet rem deorsum. Similiter inseruit mouẽ ti dũ mouet aliquid sursum; quia aer est leuis, vt dictũ est, & sic promouet sua leuitate rẽ illã sursum, & hic re vera est sensus Aris. vt quilibet videre põt, ex quo patet responsio. Ad quartã nego.n.cõsequẽtiã quia mediũ, vt inquit in citato loco Aris.est, vel graue, vel leue, & sic vt leue adiuuat mouẽtem dum mouet rẽ sursũ, ut uerò est graue adiuuat mouentẽ dũ rẽ deorsum, mouet, vt aer, quia est leuis respectu terræ, & aquæ sua leuitate promouet rem quæ mouetur sursũ, & grauitate rem, quæ mouetur deorsum. Ad 5.

Si autem à medio circumscriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret solùm densitas, non est dubium, quod tunc graue moueretur uelocius in uacuo q̃ in pleno. Ad 5. patet ex dictis similiter, quia consequentia ualeret si à medio circumscriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret tm̃ densitas, at quia mediũ semper, vel est graue, uel leue, ideò ubi impediret densitas supplet grauitas, uel leuitas medij, & sic res in medio pleno mouetur naturaliter, & sua uelocitate naturali. Ad sextã dico, quod hic quærimus Ad 6. an si uacuum esset, & esset uirtus motiua in eo an posset mouere in tempore, & dicimus quod sic, undè licet non re uera Cœli motus sit causa omnium motuum, tñ facta illa Hipothesi nõ esset causa omnium, quia il Ad 7. la uirtus esset primum principium motus sui. Ad septimam dico, quod si daretur uacuum, ut loquimur, adhuc darentur corpora, dato enim quod aer esse uacuus, adesset terra, & Ciuitas una distaret ab alia, & sic quicuuque moueretur super superficiẽ terræ, & transiret per uacuum, uti est aer, uel dicamus quod ad motum localem sufficit corpus unum, quod sit terminus à quo, & alius

alius quòd sit terminus ad quem, licèt enim medium sit vacuum, nihil refert, immò hoc non esse impossibile ostendimus supponendo dari vacuum.

THEOREMA XLVII.

Locus est vltimum corporis continentis immobile primum.

Declaratio huius definitionis loci secundum mentem Scoti. Cap I.

HÆc est definitio loci quam ponit Arist. 4. Phy. tex. 41. locus est vltimum corporis continentis immobile primum, cuius duas particulas declarat Scotus 2. sent. d. 2. q. 6. respondendo ad quæstionem, prima particula est, vltimum; inquit. n. definitio Locus est vltimum, corporis continentis, &c. per vltimum intelligit Philosophus vltimã superficiem corporis continentis; rationem adducit Scotus pp quam locus dicitur vltimum, & est hæc, quia nullum diuisibile sm̃ illam dimensionem, sm̃ quam est diuisibile pōt applicari alicui immediatè, vt cōtinẽs ipsum, quia non potest totum immediatè inhærere contento; sed solùm inhæret contento secundum vnam partem illius dimẽsionis, sm̃ quam est diuisibile; vt vas cōtinẽs aquam, non potest immediate totum vas inhærere aquæ, qa vas est diuisibile sm̃ profunditatem in diuersis superficieb. ideò vas inhæret aquæ sm̃ vltimam superficiem vasis, & hæc est quæ continet aquam præcisè, Illud ergo est locus solũ, quòd est præcisum continens; hoc autem est vltimum corporis continentis .s. vltima superficies corporis cōtinentis; Ex hoc habemus, quòd p̃cisum continens, ꝙ est re vera locus, est indiuisibile tūnc nunc dicta; nullum autem indiuisibile de gñe quantitatis per se existit sed est in aliquo diuisibili, & ideò sequitur ꝙ illud p̃cisum continens, ꝙ est locus sit vltimũ alicuius corporis continentis: subinfert autem hanc vltimitatem non esse de ratione loci, sicuti de ratione loci est cōtinere præcise, & ratio huius est, qa si fieri posset, quod illud indiuisibile, ꝙ inhæret immediatè, & continet locatũ, vt putà illa superficies, per se maneret, & non esset vltimũ alicuius diuisibilis, ipsa p se esset locus & præcise contineret, & non esset vltimum alicuius corporis cōtinentis; hæc ergo vltimitas cōpetit loco nō vt locus est siuè non vt continens est; sed quia tale continens præcisè non potest esse nisi aliquod vltimum corporis continentis. Secũda particula declarãda in definitione motus est, immobile, in cuius declaratione primò ponit opinionẽ D. T. & illã reijcit. Secũdo, ponit propriã declarationẽ, q̃ nos primo loco ponemus Duo dicit de loco quo ad hãc immobilitatẽ, primũ est, ꝙ locus est omnino immobilis immobilitate opposita motui locali secundũ ꝙ ẽt dicere possumus locũ esse incorruptibilẽ, & æternũ specie, siue secũdũ æqualentiã; re vera. n. locus idẽ numero est corruptibilis, sed specie, & p æquiualentia .n pōt dici incorruptibilis, & hoc secundum adiecit ad declarãdũ quomodo locus dicatur incorruptibilis. Vbi notãdũ est, ꝙ aliud est dicere, locũ esse immobilẽ, & aliud esse incorruptibilem; vnde Aristoteles ait locũ esse immobilem, nō tamen dicit esse incorruptibilem. Scotus ergo declarat primum, scilicèt quomodo locus sit immobilis, & inquit qd locus est immobilis motu locali, quia locus non potest moueri de loco ad locum, siuè per se siuè per accidens, quia si moueretur de loco ad locum siuè per se, siuè per accidens sequeretur, quod locus esset in loco per se, siuè per accidens, quorũ vtrumque est inconueniens, quia tunc loco possemus assignare alium, & alium locũ. Confirmatur, quia tunc etiam sequeretur, quod quiescens moueretur, vel moueri posset de loco ad locum, vt quiescens, quod implicat. Consequentia probatur, quia quod habet successiuè alium, & alium locum mouetur localiter; fixum autem, & quiescens in aliquo loco, si locus ille moueretur haberet alium, & alium locum successiuè mutaretur enim locus dum ipse quiescit: & sic apparet consequentia. Implicatio autem contradictionis in consequente est manifesta, quia quiescens, pro tanto est quiescens, quia manet in eodem loco numero; non potest ergo mutari locus per se, neque per accidens, quia tunc quiescens non quiesceret quod si quis contendat locum moueri per accidens, quia videtur moueri ad motum corporis cuius est vltimum, non est contendendum quia quæ sunt per accidens non pertinent ad scientiam, licet ratio

adducta à Scoto efficaciter probet locum neque moueri per accidēs, vt visum est, quia implicat contradictionem. Hoc ergo modō ait Scotus locum esse immobilem, quæ explicatio equidem est verissima, & fortissimis nixa fundamentis, & secundum mentem Aristotelis. Ex quo apparet Benedictū Pererium non rectè Scotum intellexisse; dum id, quòd ait Scotus de incorruptibilitate putat Scotum dixisse de immobilitate. Nunc videamus secundum scilicet quomodo locus sit incorruptibilis. Inquit Scotus loc⁹ idem numero absque dubio est corruptibilis, & de facto corumpitur, quia si subiectum non maneat idem nullum accidēs absolutū, vel respectiuū existens in ipso manet idem: at clarum est, ꝙ subiectum loci, siuè superficiei vltimæ corrumpitur, & mouetur localiter, ergo locus ille numero corrūpitur, quia non manet eadē ratio loci in eo subiecto, quæ prius erat; neque possumus dicere, quòd maneat eadem ratio loci in corpore succedente, vt exēpli gratia, aqua succedit aquæ, sed eadē ratio loci numero, quæ erat in priori aqua, non potest manere eadē in subsequente aqua, quia accidens non migrat de subiecto in subiectū, corrumpitur ergo locus idem numero, quomodo ergo locus est incorruptibilis? quia dicimus, ꝙ Turris existens in aqua, quę cōtinuò fluit, semper manet in eodem loco, & tamē locus ille ambiens turrim.s. superficies aquæ continuò mouetur, & corrumpitur, qa semper aqua fluit. Respōdet Scotus ꝙ ille locus turris non permanet idē numero re vera, quia vt probatū est cū continuò subiectum.s.aqua fluat, superficies, & locus continuo mutatur, & corrūpitur; sed dicit idem locus manere per æquiualentiā, quia illi loco succedit alius locus eiusdē speciei, & quoniam inter illum locum priorem, & hūc posteriorem subsequentem nullum intercedit spatium videntur esse vnus numero locus, & ratio huius apparentiæ est, qa motus localis est ad duo vbi diuersa, quo ad respectum ad totum vniuersum, inter quæ intercedat spatium, & quia inter hæc duo vbi non intercedit spatium, neque habent diuersum respectum ad totum vniuersum, non potest in ijs fieri motus localis; & consequenter videntur vnum vbi, & vn⁹ locus numero. Dat pulchrū exemplū in nominib. significatiuis, quia hæc vox homo, quotiescunque prolata dicitur cōmmuniter vna vox numero, & distinguitur ab hac voce, lapis, numero, cum tamen non possit eadē vox numero bis proferri, itaquòd quot sunt prolationes, tot sunt voces distinctæ numero, & hæc vox, homo, & hæc vox, lapis, non tantum numero, sed etiā specie distinguntur & rō quia ad finem vocis.s.ad exprimendum cōceptum sunt idē; ideo per æquiualentiam dicuntur unum numero, homo, & homo; lapis, & lapis; sic loci illi licet sint diuersi numero, tamē quia sunt circa idem locatum sine intermedio spatio, & nō variat respectus ad spatij vniuersum dicuntur unus locus numero. Ex his apparet quomodo verificet dictū illud turris manens in flumine continuo fluenti, manet semper in eodem loco, & vniuersaliter de quacūque re, apparet etiā quomodo locus sit immobilis, & rō est corruptibilis numero, incorruptibilis per æquiualentiā. Alij autem omnes decipiuntur non distinguēdo immobilitatē ab incorruptibilitate.

Pererius.

Locus est corruptibilis.

Obiectiones aliorum contra dicta à Scoto, & eorundem positiones. Cap. II.

QVidā Moderni arguunt aduersus Scotum, dixit enim Scotus quod locus est incorruptibilis per æquiualentiam, non numero, ipsi vero arbitrantes locum esse incorruptibilem etiam numero ita argumentantur. Primò Aristoteles 4. Physicorum text. 41. negat nauim quæ est in aqua, quę cōtinēter labitur, esse in loco; hac ratione, quia.s. locus est immobilis; aqua vero mutatur: at si esset vera positio Scotistarum facilè huic rationi Aristotelis posset occurri dicendo aquam fluminis in quo est nauis mutari quidē per se, tamē manere eandem secundū æquiualentiam, & hoc sufficeret ad tuēdū loci immobilitatem. Secundo diuersæ superficies diuersorum corporum continentium aliquod locatum non possunt æquiualere in idem numero, sed in idē speciē; hic autem quæritur immobilitas loci numeralis, qa illa turris existēs in flumine, vel aere, dicit esse in codē loco numero; licet superficies ambiens nō semp sit eadem numero. Tertiò, si qs trāseat ex vna parte aeris ad aliā sm Scotistas diceretur esse in

Prima ratio.

Secūda.

Tertia.

eo dem

eodem loco, quia licèt mutauerit varias su perficies aeris, tamen cum illæ sibi inuicē sint æquiualētes, & eadem penitus ratione contineāt deberet dici esse in eodem loco. Cum itaque isti moderni cognoscere non possēt, quomodo locus omnis sit immobilis, deuenerunt in hanc sententiam, φ hæc conditio cōpetat solum loco naturali, nec cuicunque loco naturali, sed solū loco naturali elementorū solū.n.ille loc' est ꝑpetu', & immobilis. Ad obiectionem illā de turri in flumine Respondet φ est in loco eodem actiuè, quia ipsa non mutat locum, sed passiuè nō, quia ipsa deseritur a diuersis locis, vel aliter locus duobus modis vsurpari potest, vno modo ꝓpositione, & situ, & ità aiūt quod turris est in eodē loco.i.in eadē positione, & situ semper. Alio modo accipitur locus propriè ꝓ superficie vltima corporis continentis, & sic turris nō est in eodē loco numero, sed diuerso. Sed quod hæc positio sit falsa probatur faciliter per ea, quę dixit Scotus declarando immobilitatem loci: clarū est.n.φ Arist. loquitur 4 Phy. de loco in communi, sicuti loquitur de tēpore, & motu in communi; dicuntur.n. isti sex vltimi libri, libri cōmunes quia in illis agit de passionibus communibus corporis naturalis, sicuti in duobus primis agit de principijs communibus corporis naturalis, non ergo arctatur illa conditio ad locū particularē, & locum elementorum tantum. Præterea re vera omnis locus est immobilis, vt probauit Scotus. ergo immobilitas est conditio competens vniuersaliter loco. Ad rationes contra Scotum facilè est respondere, ad primam dico quod, vt est videre legēti textum in precitato loco Arist. ibi daclarat locum ex similitudine ad uas: ait.n. locum esse veluti uas sed ad est hæc differentia, quod vas est mobile; locus verò immobilis quod est in aliquo quod mouetur, non est in eo tamquam in loco, sed tamquam in vase, vt nauigium in fluuio, non est in fluuio tamquam in loco, quia fluuius non est in mobilis, sed est in fluuio tamquam in vase, & hac omnia vera sunt, quia re vera nauis non est in fluuio tamquam in loco, quia non continetur nauigium primo a fluuio, sed a superficiē fluuij, quæ postea est immobilis. vnde subinfert quòd non vas, sed superficies vltima vasis est locus, dico ergo φ Arist. ait nauigium in fluuio non esse in eo tamquam in loco tamen non negat eum (dum est in fluuio) habere aliquem locum, q̄ cū sit corpus necessario est in aliquo loco, hic autem est superficies fluentis aquæ; & illa superficies est immobilis per equiualentiam. Ad secundā patet ex dictis iā, φ locus idem numero nō permanet, sed idem specie, qui tamen dicitur vnus numero ratione superius assignata. Ad tertiam similiter patet ex dicto, quia qui transiret ab vno vbi ad aliud vbi non haberet eundem locum neque numero, neque specie, neq; in ordine ad vniuersum totum, sed omnino diuersum, inter que etiam daretur spacium, & posset fieri motus localis, & ideò nō sequitur secundū positionē Scoti illum sic transeuntem debere esse in eodē loco D.T. multis in locis, sed præcipuè 4. Phy. s. tex. 4 t. ponit suam opinionem quomodo locus sit immobilis, quæ tamen a non nullis Thomistis non rectè explicatur, neque intelligitur; inquit ergo φ locus materialiter est mobilis; sed formaliter nō, hoc declarat exēplo; nauis est in flumine, totus fluuius vt est immobilis est locus nauis; sed quia totus fluuius respectu nauis est locus communis, oportet reperire locum proprium nauis hic necessariò erit aliqua pars fluminis inquantum habet ordinem ad totum fluuium vt est immobilis, volentes igitur accipere proprium locum nauis in flumine, non debemus accipere locū secūdū aquam quæ fluit, sed secūdū ordinem & situm quem habet hæc aqua fluēs ad totum flumen vt est immobile, quiquidem ordo, vel situs remanet in aqua succedente, & sic est immobilis; vnde licèt aqua materialiter fluat, non tamen quatenus habet rationem loci fluit; adeò quod aqua materialiter fluit, sed ille ordo, & situs aquę qui est locus formaliter semper manet in aqua succedēte, & sic locus immobilis hoc eodem modo D.T. ait sumendum esse locū in corporib. mobilibus naturalibus per respectū ad totū corpus sphericū Cœli, quod habet immobilitatem propter immobilitatē cētri, & Polorum; nam ordo, & situs, quē habet quodlibet corpus naturale respectu Cœli, & centri est eius proprius locus; vnde licet illud corpus, vt putà aer ambiēns turrim varietur & corrumpatur, nō corrumpitur tū ordo ille, & situs quē habebat respe-

Reijcitur.

Ad primam.

Rationē contra Scotum

Ad secundam

Ad tertiam.

Opinio D.Tho.

Q 2 Au

ctu Centri, & Polorum mūdi; sed ille remanet in aere succedente sibi, & hoc modo respondet ad obiectionem illam, quæ fieri posset, quia dicimus, quod locus est terminus, & superficies vltima continentis, sed continens mouetur, ergo locus qui est, terminus continentis mouebitur quoque, Respondet.n. quod hæc superficies, & terminus continentis non erat locus in quantū erat terminus, & superficies illius corporis mobilis, sed secundum ordinem, vel situm, quem habet in toto immobili. Ex quo apparet opinionem D.T. esse, qd licèt superficies continentis corporis vt aquæ, vel aeris moueatur; tamen quia situs vel ordo illius superficiei ad vniuersum, vt est immobile non mouetur sed spremanet in corpore succedente, hinc fit quòd locus est immobilis. Hæc est germana opinio D.T. vt est videre in loco citato tex. 41. quarti Physicorum hanc, eandem sententiā sequitur Franciscus Picolomineus. li. do cōib. affectionib.

Opinio Piccolominei. *Prima ratio.*

Scotus, autē loco citato iu 2. sēt; distin. 2. quęst. 6. in corpore tangit hanc opinionem, & eā cōfutat hac vnica ratione, quia corrupto subiecto corrumpitur quodcunque accidens ipsius siuè sit absolutum sinè respectiuū; sed superficies est accidens absolutum corporis cōtinētis; ordo verò, & situs illius superficiei respectu vniuersi, vt est immobile est accidens respectiuum; est.n. respectus quidam, ergo & ille corūpitur: non ergo manet idem locus numero? quod si dicat Iauellus esse eūdem ordinem, & situm specie non numero. Contra ergo similiter possemus dicere, quòd superficies est immobilis, quia licèt non maneat eadem numero, manet eadem spetie, & sic frustra confugimus ad hunc situm, & ordinē. Sed D T. existimauit, quòd idem situs numero maneret semper; vndè dixit quidem superficiem aquæ, & aeris fluere, sed situm, & ordinem eius ad vniuersum non moueri. Et nota ꝙ iste situs, & ordo nō potest esse idē numero, licet respiciat eūdem terminum etiam secundum Thomistas, quia habet varia fundamenta s. varias superficies, at eadem relatio non potest fundari in diuersis fundamentis, etiā secundū ipsos, vt alias dicemus; quod si dicāt, vt Iauellus, qd istę superficies sunt termini relationū; sed t. continens. s. Cœlum est fundamentum. Cōtra, quia tunc Cœlum esset locus materialier non illa superficies, quia relatio denominat fundamentum, nō terminum, Secundò contra hanc opinionem arguunt quidam Moderni validissime, quia si ratio formalis sit hic ordo, & situs, locus erit de genere relatiuorum, vt patet, locus autem est ens absolutum. Tertiò, quia secundum hāc sententiam superficies non esset de essentia loci, nam ipsa ablata adhuc remanet ratio formalis loci; qd tamen est inconueniens, cum ponatur ab Ari. in diffinitione loci superficies pro genere: Multas alias rationes habes contrà hanc sententiam apud alios, quas hic adducere esset superfluum.

Ad Secundam. *Ad tertiam.*

Scotus in eodem loco confutat quandam responsionem vel opinionem quorundam aliorum, qui dicebant locum esse vltimum nedum corporis continentis, sed vniuersi & secundum hoc locum esse immobibilem Hanc responsionem, vel opinionem impugnat per hoc, quia locus non potest esse vltimum totius vniuersi, nisi quia primò est vltimum alicuius partis vniuersi partes autem vniuersi sunt aliæ, & aliæ, ergo vltimum vniuersi est aliud, & aliud, vt est vltimū illarum partium, & sic non est vnum, & idem numero vltimum, sed plura numero, & sic neque potest saluari locum esse immobilē, sed est alius & alius & variabilis vt sūt illę partes vniuersi.

Opinio aliorum reijcitur.

Alia est opinio Auerroistarum quorundam, quia dicunt quod locus est immobilis, quia nō est necesse quòd locus moueatur ad motum locati; etiam quia locus est immobilis per se, licet per accides possit moueri; sed hæc opinio rectè confutatur à quibusdam Modernis, primò quia licèt non moueatur locus ad motum locati attamen moueri potest ad motum corporis locantis, & sic non est immobilis. Insuper hoc modo vas posset diei immobile, quia non mouetur semper ad motum aquæ, vel rei locatæ, sed per se, & tamen Aristoteles ait vas esse mobile, & hac de causa non posse esse locum. Aliàs rationes quęre apud. alios Et per hoc idem cōfutatur Picolomineus, q loco nūc citato etiā hāc rationē adducit p immobilitate loci Quo ad 2. rōem autē dicūt locū esse immobilē, qa est immobilis per se, rectè dicunt, sed rationem huius non adducunt, Scotus autem eam egregiè expli-

Opinio Auerroistarum reijcitur.

explicauit, vt uid- sit locus enim est immobilis nedum per se, sed etiam per accidens, quia tunc locus mutaretur de loco ad locum per accidens, quòd repugnat loco, tamen potest dimitti quia quæ sunt per accidens non pertinent ad scientiam.

THEOREMA XLVIII.

Vltima Sphera non est in loco.

Positio Scoti cum suis fundamentis.

Cap. I.

Scotus in quolibetis q. 11. in initiò apertè asserit primũ Cœlum, siue Vltimam sphæram non esse in loco, atque non esse contradictionem dari aliquid corpus, quod sit sine aliquo alio corpore continente; hęc positio non probatur a Scoto alia ratione, nisi quia ex Aristotele 4. Phy. & primò Cœli, & ubi dicit vltrà vltimam sphęram non dari aliud corpus continens; cum autem vltrà vltimam speram non detur aliud corpus continens, neque vltima sphera esse potest in loco, quia locus est vltimum corporis continentis. Hãc suam positionem confirmat soluendo rationes in oppositum, vt videbimus. At quoniam Cœlum mouetur localiter, & nihil dicitur posse moueri localiter, nisi sit in loco, videtur dicendum q primum Cœlum sit in loco Respondet Scotus quòd primum Cœlum mouetur in loco quò ad locare, non quò ad locari, quia ipsum primum Cœlum non locatur, cum neque contineatur ab aliquo cum non habeat aliqđ corpus extra se, sic non est modo in alio, licèt moueatur localiter, sed mouetur secundum locare quia nunc aliter locat corpus contentum, quàm prius locauerit, & isto modo ait intelligit dictum Auerrois, 4. Phy. Co. 43. vbi dicit, Cœlũ esse in loco p Centrum, nam Cœlum esse in loco, est locare locabile fixum in loco, Cœlum enim voluitur continuò circa Centrũ, & sic aliter, & aliter locat centrum, & quoniam centrũ est fixũ, & est immobile, ideò primũ Cœlum est immobile, quò ad totum, quia nunquam mutat locum quò ad totum, nõ ergo vltima sphera est in loco propriè scilicet passiuè, sed pro tanto dici potest esse in loco, quia locat alia, non quia locetur, quia ipsa non locatur; & licèt moueatur localiter, non mouetur localiter, quia modo sit in vno loco passiuè, modo in alio; sed quia modo locat locatum hoc modo, modo alio modo, voluitur enim circa locatum, & sic aliter, & alter locat. Hanc suam sententiam confirmat Scotus soluendo rationes, quæ contra ipsum fieri possent primo arguit, sic *Prima ratio.* Istud locare nõ potest poni, in aliquo, genere, ergo iste motus lcare non pertinet ad aliquod genus prædicamentale, & consequuter non datur. Antecedens probatur, quia non potest poni in genere vbi, quia vbi est circumscriptio passiua; locare autem est circumscriptio actiua, vt patet, neque potest esse in vllo alio genere, quia tũc motus esset in alijs pluribus generibus quã ponat Phylosophus 5. Physi. tex. 18. omnis motus localis ab ipso ponitur in vbi, quòd sic hic motus locare non ponitur in vbi neque etiam poni debet in quãtitate, vel qualitate ergo vel ponetur in alio prædicamento, & sic motus erit in plurib. prædicamentis, q̃ posuerit Arist. vel in nullo genere prædicamẽtaliter ponetur, & sic talis motus nõ dabitur. Secũda ratio; *Tertia.* Sicut Cœlum pôt circulare licèt non contineatur a corpore, ita posse circulare licet non cõtineret corpus, & sic illa forma fluens, secundum quam est motus circulationis posset per se esse sine respectu ad continens, & ad conuentum, & sic esset merè absoluta, & tunc neq; esset in loco per locare, quia nihil locaret, & tũ moueretur localiter: moueri ergo circulariter in vltima sphera non esset locare aliter, & aliter Centrum. Tertiò, probat vniuersaliter omne corpus necessariò esse in loco passiuè, & consequenter sphera vltima cum sit corpus erit in loco passiuè, quia quòd competit generi competit quoq; omni speciei, corporeitas est ratio per se essendi in loco: sed cõtradictio est rationem formalem esse absque eo, cuius est ratio formalis, ergo contradictio est corporeitatem esse sine esse in loco, cum corporeitas sit ratio essendi in loco. *Quarta* Quartò, arguit specialiter de primo Cęlo. Illud corpus mouetur, & nõ nisi motu locali, sed moueri localiter requirit esse in

in loco, quia moueri localiter est aliter se habere in loco, quam prius, ergo primum Cœlum erit in loco passiue; si dicatur quòd primũ Cœlum quiescit, præterquam quòd est contra Philosophum, & veritatem, non vitamus etiam instãtiam, quia omne, quòd quiescit, in loco quiescit, ergo primũ Cœlum in loco erit.

Ad primam. Ad primam rationem nõ respondet Scotus, neque ad secundam, sed quidam alij ex dictis à Scoto in 4. sent. d. 10. q. 1. Respõdet, & rectè ad primum quòd illud locare ponitur in prædicamẽto, vbi; cum obijcitur, q̃a vbi ex philosopho est tantum circumscriptio passiua; dico quòd si respiciamus definitiones illorum generum generalissimorũ & maxime sex vltimorum, multa reperiuntur, quæ in nullo genere prædicamentali essent, quòd tamen est falsum, quia illa decem genera sufficiẽter euacuant omne ens. Dicendum est ergo quòd vbi sicuti, & alia genera non assignatur sub ratione communi, & adequata sicut posset assignari, sed sub ratione nimis stricta: & ideò si assignaretur ratio communis vbi quæ sibi competeret, illa includeret vbi passiuũ, & vbi actiuum.

Ad secundã. Ad secundam, dimissa responsione aliorũ negatur assumptum, quia omnis motus, est a medio, vel ad medium, vel circa medium ex primò de Cœlo sæpè, & motus circularis est circa medium, est ergo impossibile quòd aliquid moueatur circulariter; nisi versetur circa medium immobile: vel dicas vt illi dicũt, quod admisso casu erit ille motus circa medium imaginatiuum, non reale, & hoc sufficit ad solutionem rationis; sed stante ordine naturæ talis motus est impossibilis.

Ad tertiam. Ad tertiam respondet ipsemet Scotus loco citato; sed responsio breuiter consistit in hoc, quòd corporeitas, siuè demensio est ratio formalis corporis essendi in loco aptitudine, non tamen actu, vndè sequitur quidẽ quòd corpus per corporeitatem, & dimensionem sit aptum esse in loco, non tamen sequitur q̃ actu sit in loco q̃a ad esse actu in loco requiritur agens externum deducens ad actum, sicuti albedo est ratio formalis albo essẽdi simile: non tamen sequitur, q̃ albũ actu sit semper simile, sed bene aptitudine; similiter hęc quidem est necessaria in secundo modo dicendi per se homo est risibilis, sed hæc non est per se, homo ridet, quia est purè contingens: ita in proposito corpus est locabile in aliquo, est per se necessaria in secundo modo, sed hæc corpus est in loco actus est purè contingens, non ergo est contradictio quod sit aliquod corpus, & q̃d sit sine loco actu, & sic Cœlũ primum est quidem locabile aptitudine, idest illi non repugnat locari, hæc enim non est potentia, & aptitudo Physica, sed Logica, sed tamen actu non est in loco, quia extra se non habet corpus.

Ad 4. Ad quartam respondetur vt supra dictũ est quod primum Cœlum mouetur quò ad locare, nõ quò ad locari, & sic possumus dicere quod est in loco nõ passiuè, sed actiuè vt dictum est supra hanc eandem sententiã optimè tuetur Alexander Aphrodiseus, vt ei tribuit D. T. & eandem rationẽ adducit, q̃ Scotus nempè quia non est necesse quòd omne corpus sit in loco, & alij quidã huic opinioni suffragantur, quia dicunt, quòd locus Cœli esse debet Cœlo cõueniens, & suo motui locali: motus autem localis Cœli est circa medium, & centrum, non a medio sursum vel deorsum, ideò Cœlo non debet assignari locus continens vti sit elementis, sed congruus locus suo motui, qualis est locus contentus. s. medium, & centrum. Sed hæc ratio non est tuta, quia a pari ceteræ sphæræ ab vltima essent in centro, & medio tanquam in loco, quia & illæ mouentur in orbem, & tamen Arist. dicit illas omnes esse in loco, non quia sint in centro, sed, quia sunt in continente, & habent aliud corpus extra se a quo continentur, est ergo dicendum, quod primum Cœlum non est in loco passiuè, vt communiter accipitur esse in loco, quia non habet aliud corpus extrà se neque per se, neque per accidens, sed potest dici esse in loco actiuè, quia locat centrum, & alia corpora, & quiescit quò ad totum in centro, quod fixum manet.

Opinio Alexandri Alphrodisei.

Opinio Themistij. Huic opinioni etiam proximè accedit Themistius 4. Physicorum texto 45. qui ait vltimam spheram esse in loco ratione proximi orbis, quem tangit secundum superficiem concauam, quæ est sphera Saturni, ecce quòd vult esse in loco quò ad locare, non quò ad locari; Hãc eandẽ sẽtẽtiã videtur sequi Auerrous, qui 4. Phy. Cõ. 43. dixit 1. Cœlũ esse in loco p accidens. i. p centrũ,

Auerroes.

nam

nam Cœlum est in centro tanquam in loco per se scilicet in corpore continere; id enim est in loco per accidens, quòd est in corpore alio, quòd & in loco per se; patet autem quòd primum Cœlum non est in centro quò ad locari, sed quo ad locare; si hoc modo sentit Auerroes est cum Scoto, quò ad hoc; quidquid sit de eius sententia. Franciscus Piccolomineus quoque huic sententiæ acquiescit in lib. de communibus affectionibus, cap. 18.

Positiones Aduersariorum & earundem euersio. Cap. I L.

Alij dixerunt primum Cœlum esse in loco per se passiuè, sed inter se sunt valdè discrepantes, quos omnes nolo recensere, & confutare, cum passim ab alijs adducantur; sed solum adducam opinionem D. Thomæ, quæ cæteris videtur probabilior, qui 4. Phy. tex. 43. ait primum Cœlum contineri a loco, modus positionis est hic. Supposuit D. Thom. quòd vniuersum sit aggregatum ex primo Cœlo, & alijs orbibus, & quatuor elementis; hæ enim sunt principales partes mundi; dixit ergo quod vniuersum totum est in loco, sed differenter: quia orbes inferiores sunt in loco per se, quia vnus orbis est in alio, & alius in alio vsque ad primum Cœlum, quod quoniam non habet Cœlum supremum a quo contineatur, non est in loco per se, sed est in loco ratione partium internarum tantum; habet enim prima sphera suas partes, quæ mouentur circa spheram Saturni, dum tota prima sphera voluitur; & sic partes primi Cœli sibi inuicem succedunt, & correspondent diuersis partibus connexis Saturni, quæ est sphera proxima vltimæ; & hoc modo dicit primum Cœlum esse in loco non per se, sed per partes internas, & continuas, quas continet, quarum vna est locus respectu sequentis, & sic deinceps dum mouentur. Hanc suam sententiam D. Thomas probat, quia locus quæritur propter motum localem, vt habetur 4. Physi. text. 32. quod ergo secundum se totum mutatur localiter, etiam secundum se totum est in loco, quia secundum se totum transit ex vno loco ad alium; sed quæ mouentur de loco ad locum secundum partem etiam sunt in loco non secundum totum, sed secundum partes huiusmodi est Cœlum, nam licet secundum totum immobile maneat, tamen secundum partes mutat locum, quia partes illius spheræ sibi inuicem succedunt, & sic, vna est locus respectu sequentis, quam continere videtur; quòd si quis obijciat partes Cœli non sunt in loco per se neque per se mouentur secundum locum, quia Cœlum est corpus continuum, & totum corpus cõtinuum per se est in loco, & per se mouetur. Respondet quod partes continui corporis, licet actu per se non sint in loco, neque moueantur in loco, tamen in potentia sunt in loco, & mouentur in loco, & hoc sufficit, quia si diuiderentur a se inuicem essent in loco per se. Pro hac sententia est expresse Ari. 4. phy. tex. 45. vbi apertè ait Cœlum esse in loco per accidens scilicet per partes. Sed hæc opinio D. Thom. non est sustinenda, neque enim saluat primum Cœlum esse in loco passiuè, vt profitetur, quia neque partes primi Cœli continentur a sphera Saturni, sed potius continent spheram Saturni; & licèt moueantur circa spheram Saturni, & sibi inuicem succedant; non sibi inuicem succedunt in loco passiuè, a quo vicissim contineantur, sed sibi succedunt in locare; cum enim primum Cœlum voluatur circa spheram Saturni, aliter, & aliter illam locat, non tamen locatur ab ipsa: D. Thomas autem ait, & rectè essentialem conditionem loci esse continere locatum; istæ partes primæ non continentur a loco vllo, sed solum continent, ergo dicendum est, quod illæ non sunt in loco per se passiuè, & consequenter neque Cœlum est in loco per illas. Secundo, essentialis conditio loci est, quod locus distinguatur a locato, & quod sit extremum continentis; sed in partibus Cœli vna non est distincta ab altera neque inter illas mediat superficies, quæ dicatur locus sequentis partis. Præterea aliud est esse in aliquo vt pars in toto, & vt aliquid in loco, quia quod est in aliquo, & non est distinctum ab illo, vt ait Aristot. tex. 34. 4. Physi. illud est in illo, vt pars in toto, non vt locatum in loco; istæ partes ab inuicem non sunt distinctæ, ergo sunt in toto Cœlo, vt partes in toto, non vt corpus in loco. Quarto, est etiam impossibilis hæc opinio in se ipsa, quia inquit D. Thomas,

Opinio D.T.

Prima ratio.

Responsio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Thomas, quod partes primi Cœli sunt in lo co potentia, non actu, ergo Cœlum non erit in loco actu, sed potentia; at Cœlū actu mouetur localiter, ergo actu est in loco. Insuper hæc potentia non est Physica, nempè quod partes sint in loco per se in potentia: immo est impossibile quod diuidantur, & seiungantur a toto; potentia ergo hæc est solum imaginaria, adeo quod Cœlum erit in loco solum per imaginationem, quòd etiam est contra ipsum D. Tho. Alias rationes vide apud alios; vt apud Peterium.

Ad rationes pro hac opinione, ad primā dico, quòd partes primi Cęli non sunt in loco, neque mouentur localiter passiuè siue quo ad locari, sed actiue scilicet quò ad locare, vt dictum est; ideo falsa est minor, ad secundam, quæ inititur autoritati Arist. & validissima videtur, quia expressè Arist. dicit primum Cęlum esse in loco per accidēs, quia est in loco per partes, quatenus vna cōtinet aliam. Respondeo, quòd authoritas defert secum solutionem; ait enim Aristo. ibi, quòd Cęlum est in loco quidem per partes, quia vna pars continet aliam; sed ait tale esse in loco, esse per accidens in loco idest impropriè. & apparenter propriè enim locus est continens, & est quid diuersum a contento, quorum neutrum verificari potest de partibus Cęli, vt ostendimus contra D. Thomam; re vera ergo prima sphera non est in loco propriè passiuè neque per se, neque per accidens; sed est in loco per accidens idest apparenter quatenus scilicet mouetur in orbem, & hic motus videtur esse secundum partes (licèt re vera sit secundum totum, vt vidimus contra D. Thomam, quia illæ partes non sunt seiunctæ, neque aptæ natæ seiungi ab inuicem) ideo videntur partes esse in alio & alio loco, & sic consequenter primum Cęlum videtur esse in loco per partes, sed re vera nō est in loco per partes passiuè, vt diximus, sed solum potest dici esse in loco actiuè. Reliquæ rationes, quæ fieri possunt pro hac sententia per eaque dicta sunt, facilimè solui possunt.

THEOREMA XLIX.

Tempus non est quantitas realiter distincta a motu.

Opinio Scoti. Cap. I.

LIcèt Scotus in 2. Sent. dist. 2. quæst. 2. & 3. videatur hac in re problematicus, tamen apertè in 4 sen. dist. 48. q. 2. in corpore soluendo primā rationem contra opinionē Theologorum. G. apertè dixit tempus non esse aliam quantitatem realiter distinctam a motu, ita quòd vna fundetur in alia, vpote tempus in motu, sed ait tempus, & motum esse vnam quantitatem realiter, & solum distingui formaliter. Certum est n. qđ tempus est mensura motus octauæ sphæræ, quæ voluit vniuersum motu diurno, qui motus est regularissimus & maximè vniformis, est etiam velocissimus omnium aliorū motuum; hæc n. est Sententia Arist. aperta in 4. Phy. tex. 133. inquit. ergo Scotus, qđ non est imaginandum, qđ tempus sit in motu Cęli, vt quantitas in alia quantitate; & adducit rōnē quia in eodem subiecto pmanente nō oportet ponere duas quantitates, quarū vna sit subiectū, alia sit propria passio illius; hoc n. videtur esse maximè inconueniens; at si poneremus tempus esse q̄titatem realiter diuersam a motu, sequeretur, ꝙ in Cęlo prius esset motus, qui est vna q̄titas, deinde in motu tanq̄ in subiecto esset tempus, vt eius propria passio. Inquit ergo Scotus quòd tempus nil aliud est realiter nisi motus includens suam successionem, & vltra motum tempus realiter nil addit, sed formaliter tempus differt a motu, qa est mēsura motus; & sic formaliter differt a motu motus n. primi Cęli est fluxus illius corporis cęlestis, tempus aūt est ille fluxus, vt mēsuret alios motus, & etiam illum met motū primi Cęli, & sic secundum hanc mensuram formaliter motus ille est tempus; vnde rationes quæ requiruntur ad mensuram fundamentaliter sunt in motu primi Cęli, quæ sunt vniformitas, siuè regularitas illius primi Cęli, & velocitas, nā de ratione mensuræ duo sunt, s. certitudo mensuræ, debet. n. quan-

quantitas, & numerus mensuræ esse certus, inuariabilis, & notus, & sic cum inter motus locales motus Cœlorum sit regularis, & vniformis, & notissimus apud omnes gentes, necesse est, quòd motus localis Cœlorum sit mensura aliorum motuum. Secundum, est de ratione mensuræ, quòd sit primum omnium illorum, quæ sunt in illo genere, vt inquit Aristot. in quarto Physicorum tex. 133. & quòd sit æquabile ab alijs illius generis: ita quòd comparando, siue æquando alia illius generis illi primo cognoscatur numerus, & mensura illorum: modo circulario, & motus primi Cœli est primus omnium motuum aliorum orbiū, & est minus idest velocior: ita quòd alij motus possunt illi æquari, & commensurari, & ex hac æquabilitate potest cognosci numerus, & quantitas illorum motuum sicuti ex æquatione panni ad vlnam cognoscitur quantitas panni; cum ergo id quòd est primum, & æquabile, & summè notum in aliquo genere sit mensura eorum, quæ sunt in illo genere; iure motus primi Cœli cum sit primus in genere motus localis, & sit summè notus, quia est vniformis, & sit minimus, quia æquabilis, certum est quod est mensura omnium aliorum motuum; & consequēter fundamentaliter ille motus habet rationes, & conditiones mensuræ, & sic iure ille motus statuitur tempus: patet ergo quòd tempus nil aliud est realiter, nisi motus primi Cœli; formaliter vero ille motus non est tempus, quia ille motus sic absolutè cōsideratus secundum suam rationem formalem, sine ratione mensuræ non est tēpus, quia tempus formaliter dicit mensuram, sed ille motus primi Cœli consideratus, vt est mensura aliorum motuum propter conditiones, quas habet, vt diximus, est tēpus, tempus ergo est primus motus realiter, formaliter est diuersum, hæc absque dubio est mens Scoti, quæ est maximè conformis doctrinæ Arist. in 4. Physic. in fine text. 133.

Obiectio sed hic est obiectio. quia si tēpus est primus motus, siue motus primi Cœli quō mensurabitur motus ille primi Cœli? Respondet Scotus in 2. sent. d. 2. q. 3. B ex Arist. 4. Phy. tex. 114. vbi dicit tempus posse mensurare se, non quidē primo, sed determinando partem vnam motus, quæ postea cum nota est, est nata mensurare totum, sicuti enim solemus longitudinem aliquam, vt pannū mēsurare cubito, vel Vlna, quæ est longitudo determinata, & nota, sic possumus mensurare tempus, .s. primū motū determinādo aliquā partē illius motus, & postea per ipsam mensurare illū totum motum primi Cœli, qđ est tēpus. Pro hac opinione, quæ est Alexandri Themistij, Græcorū, & etiā Zimaræ in contradictionibus super 4. Physi. arguitur multipliciter, & primo sic. Aristo. postquam in 4. Phy. tex. 102. desiniendo tempus dixit, tempus esse numerū motus, & quietis: se declarauit de quo numero intelligere dicēs, quod intelligit de numero numerato: adeoquod vult quod tempus sit numerus numeratus: at numerus numeratus est motus, nam inquit ibi, quod tempus est numerus motus, ergo motus est res numerata: sed res numerata est numerus numeratus, ergo dū dicit tēpus esse numerū numeratum, est ac si dicat tempus esse motum. *Prima ratio.* Secundo, si tēpus esset quid, distinctum à motu esset etiā notius motu, quia mensura debet esse notior mensurato, nisi enim prius cognoscamus quantitatem vlnæ, non poterimus per eam mensurare pannum, at tempus nō est notius motu: immo est oppositū, quia tēpus cognoscitur per motū: vt patet ex ijs, quæ dicit Arist. in 4. Ph. tex. 97. de illis, qui in Sardo dormire fabulabantur ex eo enim quod nullum motum perspexerunt dormientes, nullum tempus præterijsse existimabant, & tamē quingenti anni, vt dicunt iā præterierant, ergo signum est, quòd tempus cognoscitur ex priori & posteriori in motu, igitur tempus nō potest esse mensura distincta realiter à motu. *Secūda.* Alias rōnes habes apud alios: sed hæc opinio est ita conformis mēti Aristotelis, vt supra in hoc capite hanc sententiam aperiendo demonstrauimus, quod non eget alijs rationibus, ideo aliorū opinionem, & rōnes in oppositum videamus.

Rationes contra determinatam opinionem. Cap. II.

Scotus secundo sententiarum, dist. 2. quæst. 2. videtur problematicus hac in re, loquitur enim dubitatiue, & inquit, si tempus differt a motu, & quæstio. 3. eiusdem distinct. post B. similiter videtur problematicus esse, & videtur magis declinare

re ad partem affirmatiuam, quam ad negatiuam; adducit enim rationem, quia probat tempus esse distinctum à motu, quæ videtur efficacissima pro opposita autem par te nihil dicit, ratio est hæc. Illæ quantitates sunt eædem realiter, in quibus partes eiusdem proportionis, & quantitatis sunt æquales in vtraque quantitate secundum numerum, & secundum magnitudinem; cum autem partes eiusdem proportionis, & quantitatis nō sunt æquales in numero, & magnitudine in vtraque quantitate, clarum est, quòd illæ quantitates non sunt eædē realiter hæc est maior. Minor est hæc, sed partes eiusdem proportionis in motu non sunt æquales in numero, & magnitudine cum partibus eiusdem proportionis in tempore, ergo tempus, & motus non sunt eadem quātitas realis, sed diuersa. Maior propositio ex se vera videtur: non enim videtur intelligibile quòd quantitates in quibus partes eiusdem proportionis non sunt æquales in numero, neque in magnitudine sint vna quātitas, quia in eadem quantitate partes eiusdem proportionis non sunt diuersæ, sed eædē. Minor vero probatur sic, cum eisdem partibus temporis possint esse plures partes motus, æquales prioribus partibus tēporis, vel tot inæquales; exēpli gratia, sit virtus mouēs aliquod mobile velocius in duplo altera virtute mouente idem mobile; vt puta Sortes mouens lapidem per miliarium in vna hora; Angelus vero ponatur mouere in dimidia hora eundem lapidem per milliarium (pono enim quòd Angelus habet velociorem virtutem in duplo Sorte) tunc omnes partes magnitudinis, quæ sunt in motu tardiori, sunt etiā in motu velociori; mouens enim velocius non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis, sed præcisè alteram post alteram, ergo tot, & tantæ sunt partes in motu tardiori, quot, & quantę in motu velociori; non potest autem idem tempus, & habens easdem partes esse cum hoc motu, & cum illo, vt patet in exemplo adducto; vnus enim motus fiet in hora, alius in dimidia, & hoc est necessarium si alterum mouens sit velocius mouens in duplo, ergo partes eiusdem proportionis illius temporis, vt puta horæ non possunt esse eędem partibus velocioris motus, neque partibus tardioris motus, quia illæ sunt inæquales, vt apparet in exemplo, & consequenter tempus illud totum non est idem illis motibus secūdum totum, neque secundum partes, & sic tempus erit quātitas diuersa à motu.

Prima ratio.

Pro hac eadē opinione arguitur, ab alijs ita. Motus non est vnus in omni loco, sed tempus est vnum in omni loco, ergo tempus non est motus. Maior patet, quia sicut sunt diuersa vbi, & diuersæ res motæ, ergo & diuersi motus. Minor vero est euidens, quia omnes motus eodem tempore mensurantur, vt fatentur omnes. Tertia ratio desumitur ex Aristotel. 4. Physi. co. tex. 96. vbi ita arguit, omnis motus, vel est velocior, vel tardior alio motu; sed tempus non est tardius, neque velocius, ergo motus non est tēpus. maior patet experientia. minor probatur, quia velox, & tardum determinantur tempore; nam velox est, quòd in pauco tempore multum mouetur, & tardū est quòd in multo tempore parum mouetur; sed tempus non determinatur tempore. Alij ita arguunt, mensura differt à mensurato; sed tempus est mensura, motus est mensuratum, ergo tempus differt a motu. 5. Arist. 4. Phy. repræhendit eos, qui dicebant motum Cœli esse tempus, vel alium quemlibet motum, & statuit tempus non esse motum, sed tamen non esse sine motu, quia est passio, vt ait Philosophus isdē 12. Meta. 6. cum definit Aristoteles tempus 4. Phy. dicit, qd tempus est numerus motus; ibi accipit numerus actiuè; adeo quod est, sensus, quòd tempus est numerus, quo numeram' motum; & hoc probatur, quia post quam Aristo. assignauit definitionem motus probat tempus esse numerū motus sic, id quo metimur plus, & minus est numerus, sed tpe metimur maiorem, & minorē motum, ergo tēpus est numerus. Hæc probatio vim habet si numerus accipiatur actiuè, non autem si accipiatur passiuè; at si tēpus est numeru mensurans non erit motus, quia motus est numerus numeratus, siue numerus passiue; motus enim est ille, qui numeratur. Verùm quæ sit mens Scoti iam supra ostendimus & licet videatur problematicus, tamen vt diximus in 4. sent. aperte se determinat, ideo soluendæ sunt rationes supra adductæ.

Secūda. *Tertia.* *Quarta* *5a* *Sexta*

Ad primam quæ est Scoti patet responsio ex

Ad primam.

ex determinatione facta in capite præcedē ti: nam dictum est ꝙ tempus est motus realiter primi Cœli, ideò differt realiter a quocunque alio motu particulari, & sic concedimus totam rationem, sed ratio concludit ꝙ tempus non est eadem quantitas numero cum motibus particularibus, & hoc nos concedimus, quia vt dictum est, tempus primi Cœli: at motus primi Cœli est quantitas diuersa numero ab omnibus alijs motibus particularibus, vt dictum est, & hoc cō cludit ratio, sed non propter hoc sequitur, quòd tempus sit quantitas diuersa a motu in communi, vel a quocunque motu particulari, vt a motu primi Cœli, vt intendunt aduersarij.

Ad secundam. Ad secundam rationem similiter respondetur quòd concludit motus particulares esse diuersas quantitates a tempore, & hoc concedimus, sed non concludit, quòd tempus sit quantitas diuersa, a quolibet motu particulari, quia non probat, quòd tempus sit quantitas diuersa a motu primi Cœli, tē pus enim est vnū numero apud omnes, quia motus primi Cœli est vnus apud omnes, sed alij motus particulares sunt diuersi, quia sunt circa mobilia diuersa numero, licet ergo tempus sit vnum numero apud omnes, & motus sint plures non tamen sequitur quòd tempus non sit motus.

Ad tertiam. Ad tertiam dico quòd concludit tēpus esse quid diuersum a motu formaliter, non materialiter, nā motus primi Cœli, vt motus dicitur velocissimus, tamen vt est mensura motuum aliarum rerum non dicitur velox, neque tardus, tempus ergo duobus modis considerari potest; materialiter, vel formaliter, vera est minor accipiendo tempus formaliter, non materialiter.

Ad quartam. Ad quartam, Respondetur quòd sufficit si mensura distinguatur a mensurato formaliter, non materialiter: quomodo concedimus in præsenti, vel concedere possumus totum argumentum; dicimus enim tempus scilicet motum primi Cœli differre numero ab omnibus alijs motibus, & sic mensura differt a mensurato realiter: quomodo autem tempus possit se ipsum mensurare, iam dictum est, & tunc non est necesse ꝙ mensura realiter distinguatur a mēsurato, sed formaliter.

Ad quintam. Ad quintam, respondeo, quòd licet Aristo. 4 Phys. tex. 9 7. reprehendat eos qui dixerunt motum esse tempus tamen in calce illius libri text. 133. eos Veritati accessisse proximius fatetur, vbi apertè declarauit naturam temporis: eos autem reprehendit superius, quia non declarauerant exactè tempus, & rationem formalem temporis: non sufficit enim dicere tempus esse motū, sed oportebat declarare quomodo, & qualis sit motus, & per hoc illos reprehendit.

Ad sextam. Ad sextam dico, ꝙ ibi se declarat Arist. quòd intelligit tempus esse numerum numeratum. Ad rationem Aristo. dico, quòd accipit ibi tempus pro formali, & sic ei cō petit mensurare, & esse quo mēsuramus, tā materialiter non est quid diuersum a motu.

THEOREMA L.

Quies & substantiæ rerum generabilium, & corruptibilium mensurantur tempore.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. vnicum.

Scotus 2. sent. dist. 2. quæst. 4. in corpore ad. A. soluendo primā obiectionem docet apertè quietem mensurari tempore, & etiam declarat modum, quo mensuratur tē pore, & ne Theologica misceamus humanis, & Philosophicis prætereo ea, quæ dixit ibi de æuo, de qua mensura, & æternitate alias Deo dante in Theologia disseram. Statuit ergo in primis Scotus ꝙ omnia, q̄ actu mutantur, vel sunt mutabilia, mensurantur tempore, & licet aliam opinionem adducat, quæ asserit, quòd æuo mensurantur omnia, quæ actu non mouentur, licet sint mutabiles; & variabiles tamen magis primam opinionem commendat scilicet ꝙ non æuo, sed tempore mensurantur omnia variabilia, licet actu non mutentur, neque varientur. Hinc ad propositum nostrum ait Scotus, quā forma, quæ est apta nata fluere, & moueri actu, quiescit, quies illa non potest mensurari alia mensura, nisi tempore, quia ex Hypotesi tempore mensuratur forma nedum fluens, sed quæ est nata fluere; sic autem est forma dum actu quiescit.

Ad-

Adducit aliã rationem ex Arist. 5. Phys. tex. 52. & 53. vbi asserit, quòd quies est priuatio motus modo priuatio mẽsuretur suo habitu semper; tantum enim malum est cæcitas in oculo apto nato ad videndum in determinato tempore, quantum bonum est visio, & sic mensura, qua habitus mensuratur, eadem mensuratur priuatio licet secũdariò, & quodammodo per accidens; at habitus oppositus quieti est motus, hic autẽ mensuratur tempore. ergo quies mensuratur tempore. Declarat autem hoc per exẽplum de vacuo. nam si daretur vacuũ in aliqua domo maior esset distãtia mei ad vnũ parietem, quam ad alium, sicut natum est esse maius plenum inter me, & illum pariẽtẽ q̃ inter me, & alium; vndè tunc diceretur vacuum esse tantum quantum corpus illud, quòd esset interceptum in vacuo; si vacuum non esset. ita in proposito; tanta est quies, siue priuatio successionis in forma, quæ est apta moueri, quanta esset successio, & motus partium illius formæ si moueretur. hanc eandem sententiam repetit, & cõfirmat in eadem dist. quæst. 11. in corpore quæsiti, vbi asserit, quòd si quiesceret Cœlum, quies eius mensuraretur tempore illo, quo motus primus mensuraretur, si esset positiue, & actualiter, Et hæc opinio est Ari. 4. Phy. tex. 118. quãdo enim ibi dicit Philosophus quòd quies mensuratur per accidens tempore hoc idem voluit innuere ꝙ Scotus dixit, habitus enim quietis est motus, & hic primò mẽsuratur tẽpore, & quia priuatio mensuratur mensura qua habitus sibi oppositus ẽr consequenter per accidẽs dr̃ quies mensurari tempore; possumus tamen dicere, quòd quies etiam per se mensuratur tempore accipiẽdo per se pro eo ꝙ competit alicui secundum propriam naturam, sic enim quies mensuratur per se tẽpore; quia naturæ quietis non competat alia mensura, quam tempus; licet ei primo nõ competat. sed suo habitui, nempe motui. Eodem in loco disputat Scotus qua mensura mensuretur substantia rerum generabilium, & corruptibiliũ, & inquit, quòd per se mensuratur æuo, per accidens verò tempore, quatenus scilicet eam cõsequtur quãtitas naturalis; hoc autem dicit ibi Scotus loquendo secundum veritatem, & Theologicè, non autem secũdum mentem Aristotelis, Ari. enim non distinxit inter æuum, & æternitatem, vt patet in primo de Cœlo post text. 100. vbi ostendit intelligentias esse entia carentia loco, tempore, & alijs passionibus corporis, cum sint incorporeæ, & mensurari æuo, & æternitate vbi pro eodẽ videtur accipere æuũ & æternitatẽ, res vero generabiles, & corruptibiles dixit Aris. mensurari tempore, & ratio eius fuit, quia non seiunxit motum a substantia earum; si enim seiunxisset motum a substãtia earũ & nouisset mensuram æui quomodo distinguitur ab æternitate non dixisset substantiã mensurari tempore, sed quia accepit cõiunctum substantiã gñabilẽ, & quãtitatẽ cõsequẽtẽ ipsam q̃ est motus; ideò dixit substantias generabiles, & corruptibiles mensurari tempore, & hoc quoque sensit Scotus vt expositũ est; quare Pererius nõ rectè intellexit Scotũ, de qua re alias in Theologia fusius disseremus Deo dante. hæc enim conlusio substantia generabilis per se mensuratur æuo non est Aristotelica, sed Theologica, quia secundum Aristotilem mensuratur tempore.

Pererius non intellexit Scotum

THEOREMA LI.

Idem nunc secundum substantiam non permanet idem in toto tempore.

Cap. Vnicum.

Anc difficultatẽ exactè pertractat Scotus 2. sent. dist. 2. quæst. 2. C. & probat multis rationibus ad mentẽ Philosophi quod item nunc nõ permanet idem secundum substantiam in toto tempore. Prima ratio sumitur ex Phil. 4. Phy. tex. 104. eo enim in loco Philosophus, vt etiam Vicomercatus in sua expositione super illum locum tangit, comparat nunc ad mobile scilicet n. mobile, siue id, quòd fertur in motu maxime notum est, & eo cognoscimus prius, & posterius in motu, ità, per nunc, tamquam per partem temporis notissimam cognoscimus prius, & posterius in tẽpore; hæc ait Aris. loco citato. Subinfert Scotus sed non cognoscimus prius, & posterius in motu per mobile acceptum secundum substantiam, sed per mobile quatenus est sub alia, & alia muta-

mutatione, ergo neq; cognoscimus prius, & posterius in tempore per nunc idem secundum substantiam, sed per nunc aliud, & aliud secundum substantiam. assumptũ probatur, quia si accipiatur mobile secundum substãtiam, nõ cognoscitur eo prius, & posterius in motu, sed solum quatenus mobile est sub mutatione alia, & alia indicat nobis prius, & posterius in motu. Secunda ratio ad idem desumitur ex text. 105. eiusdem quarti Phy. loquendo. n. de tertia proprietate nunc, ait Philosop. quod sicuti motus localis nõ potest esse sine mobili, & è conuerso, ita neque tempus potest esse sine nunc, neque nunc sine tempore, & subinfert Philosophus, quod sicut se habet mobile ad motum, ita nunc ad tempus, sicuti mobile, & motus sunt simul sic etiã nunc, & tempus sunt simul; hæc Arist. Tunc Scotus subinfert, sed mobile in toto motu est alterum, & alterum, quia semper mutatur, ergo, & nunc in toto motu semper est alterum, & alterum. Tertia ratio efficacissima est Arist. 6. Phy. tex. 89. probat quod indiuisibile non potest moueri, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus, ergo si nunc idem in toto corpore manet idẽ secundum substantiam sequitur quod idẽ nunc fluat secundum diuersa esse, quæ etiã sunt indiuisibilia, & sic totus fluxus eius cõponeretur ex indiuisibilibus, quod est contrà Philosophũ in prædicto loco, ut dictũ est. Quartò, ad hanc candẽ conclusionem adducit duas rationes Philosophi quarũ altera sumitur ex 4. Phy. tex. 92. illa sunt simul, quæ sunt in eodem indiuisibili, ergo si nũc est idem secundum substantiam in toto tẽpore, ergo omnia sunt æquè præsentia, & simul, tam ea, quæ sunt nunc, quam ea, quæ in millesimo anno. Alia ratio eiusdem Philosophi habetur in eodem 4. Phys. tex. 91. si nunc sit aliquod diuersum a mobili, & sit aliquid indiuisibile de genere quantitatis vti cõiter conceditur necessario erit alicuius continui terminus, vel alicuius discreti pars, at si ponatur pars discreti, ergo dabitur tempus discretum, quod Philosophus non concessit; secundum. n. ipsum tempus est quantitas continua: si vero est terminus cõtinui. ergo opus est, quod sit aliud, & aliud secundum substantiam, secundũ quod terminat aliam, & aliam partem continui tẽporis, quia est impossibile, quod idem nũc secundum substantiam sit principium alicuius quantitatis, & eiusdem terminus. Q. f. si quis respondeat huic rationi, quod idem nunc secundum substantiam terminat secundum diuersa esse, multipliciter hanc responsionem tollit Scotus vide ibi, & præcipuè, quia non est intelligibile, quod ipsum nunc mutetur ad diuersa esse, & tamen nõ mutetur secundum substantiam. Præterea hoc vnum nunc secundum substãtiam, aut idem est secundum substantiam in quolibet mobili, aut Præcisè in uno non in quolibet, quia tunc vnum accidens numero esset in pluribus subiectis diuersis, neque est in vno mobili præcisè, ut patet, quia mensuraret illud mobile solum.

Secunda ratio. *Tertia ratio.* *Quarta* *Quinta.*

Sed contra hanc sententiam videtur esse Arist. ex professo 4. Phys. tex. 104. vbi soluens quæst. de nunc, an sit idem in toto tempore videtur dicere, quod est unum, & idem secundum substantiam, sed ad hoc respondet Scotus, quod Philosophus ibi intelligit tantum concludere, quod quodlibet nunc est vnum, & idem secundum substantiam, tamen consideratum in ordine ad præteritum, & futurum est diuersum, quia est principium futuri, & finis præteriti, & sic quod libet nunc est vnum idem re, & substantia, diuersum ratione; non vult autem dicere, quod idem numero nunc permaneat in toto tẽpore, quia hoc esset falsum Patet ex dictis, & etiam, quia tempus est quantitas continua, & successiua, & sic habet partem post partem; Sed hoc nõ videtur soluere difficultatem, quia si quodlibet nunc est idem secundum rem diuersum ratione, adhuc remanet, quomodo respondendum sit ad quæst. propositam a Philosopho an idem nunc permaneat in toto tempore. Respondet. Scotus quod Arist. hanc difficultatem numquam expressè soluit, sicuti neque illam an tempus detur, sed multa dicit ex quibus illæ solui possunt. Inquit ergo Scotus, quod sicut mobile secundum se in quocunque motu est idem secundum substantiam i. comparatũ ad se, sed aliud, & aliud secundũ esse. i. secundum quod reperitur sub alio, & alio motu, ita nunc secundũ se est idem, sed comparatum ad præsens, & ad futurum est aliud, & aliud, sub infert, sed non est tanta identitas

Obiectio *Solutio.* *Dubiũ.* *Responsio.*

titas instantis in toto tempore, quãta est vnius instantis, vt comparatur ad vnum mobile, & hoc per se patet. ideo in toto tempore est aliud, & aliud nunc secundum substãtiam, & certè hoc modo debet intelligi Philosophus, neque enim vult dicere, ꝙ idem nũc numero percurrat modo hoc mobile, modo illud, quia sic migraret accidens de subiecto in subiectum, sed pro tanto dicit esse idem nunc secũdum substantiam, quia vnum nunc non secernitur ab altero nũc, sed est illi continuum, quia tempus est quãtitas continua, vnde imaginamur contingere in tempore, vt imaginantur Matematici dum protrahunt lineam, fingunt.n. lineam fieri ex fluxu pũcti in qua generatione lineæ manet semper idem punctum, hoc etiam modo videtur contingere in tempore, sed non est ita, sed semp est aliud, & aliud nũc non discretum, sed continuum neque seiunctum ab altero puncto, & ideo Aristo. dixit manere idem nunc secundum substãtiam, sed diuersum secundum esse, & hanc solutionem innuit Simplicius, qui dixit nõ manere idem nunc numero in toto tempore, sed idem species, quæ est vera, vt colligitur ex alijs locis apud Arist. licet ille tex. 104. videatur verbis aliquam vim inferre.

THEOREMA LII.

Omne successiuum componitur ex semper diuisibilibus, & consequenter est continuum.

Rationes Scoti pro sua opinione. Cap. I.

HAnc propositionem diffusè tractat Scotus 2. sent. dist. 2. q. 9. soluendo secundum argumentũ principale, qua in re est adeo obscurus, & prolixus, vt egeat multo studio, & patientia. Primo enim arguendo ad oppositum in secundo argumento principali multis rationibus ostendit, quòd nullum successiuum est continuum, quia componitur ex indiuisibilibus, & minimis, sed soluendo hoc secundum argumentum principale, prius probat, quòd successiuum non componitur ex indiuisibilibus, & minimis, deinde soluit rationes in oppositum adductas in illo secundo argumento ab eo loco (Ad secundum nego illud, quod assumitur &c.) incipit disputare, & probare, quòd successiuum non componitur ex indiuisibilibus, neque minimis, & durat vsque ad illa verba. [ad primum dicitur, quòd licet possibile sit continuum posse diuidi secundum omne signum &c.] quæ est parũ post litteram .H. ab hoc loco postea vsque illuc [Ad tertium principale, &c.] soluit rationes adductas in contrarium, sed hæc obscura sunt, quia digreditur, & loquitur de minimo vniuersali de minimo motu, de indiuisibili, quæ omnia difficilia sunt. Nos breuibus agemus aliquantulum veritatẽ aperientes; qui disputationem exactam vult videre, legat Scotum loco citato, cui maximum lumen præbebit hæc nostra breuis explicatio, quòd ergo successiuum non componatur ex indiuisibilibus probat multis rationibus. prima desumitur ex Aristot. 6. Phy. tex. 23. ibi enim Arist. hanc propositionem multis rationibus ostendit; sed hac demonstratione præcipuè, quæ est ducens ad impossibile; si successiuum, vt tempus de quo ibi loquitur, componatur ex Atomis, siue ex indiuisibilibus, sequitur ꝙ illud indiuisibile diuidatur, probatur hæc consequentia sic, primò supponit ꝙ velocius, & tardius in omni tẽpore inuenitur, & quòd id quod velocius est, maius spatium transire potest, quam id quod est tardius in tempore æquali; quæ omnia iam esse vera supra ostenderat; tunc etiam ex his supponit, ꝙ in quacunque proportione possit accipi motus velocior omni motu dato, & consequenter si detur aliquis motus, qui mensuratur tribus instantibus, erit accipere motũ velociorem illo in duplo, qui mensurabitur instanti, & dimidio: ecce quod tunc instans, quòd ponitur indiuisibile diuidetur; cum ergo hoc sit inconueniens, non est dicendum quòd successiuum, vt tempus componatur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus. *Prima ratio.*

Adducit aliam rationem, quæ est permanens, est continuum, ergo & successiuũ, probatur consequentia, sed pro intelligentia probationis notandum est, ꝙ supponit Scotus id, quòd habet Aristot. 6 Phys. tex. 3. & inde: *Secũda ratio.*

inde: quòd continuum non potest confici ex indiuisibilibus, quia partes componẽtes continuum, necesse est quòd habent duo extrema, quorum vnum tangat extremũ antecedens, alterum extremum subsequens, ex quo sequitur postea extensio alioquin continuum non posset extendi. hoc supposito tacitè probat consequentiam sic, si motus, (qui est de genere successiuorum) constat ex indiuisibilibus, vel hæc indiuisiblia in motu sunt immediata, vel mediata, vtrũque est absurdum, ergo motus non constat ex indiuisibilibus: probatur absurditas, si in motu ista indiuisibilia sunt immediata, quæro de mobili, & ipsis vbi, quæ mobile habẽt in illis instantibus immediatis, vel inter vltimum vnius vbi, & vltimum alterius vbi est medium, vel non, si nõ est medium, ergo vltimum vnius vbi est immediatum vltimo alterius vbi, & consequenter instans in quo mobile est in illo vbi habet vltimũ per quod est immediatum alteri instanti, ergo in istis instantibus erunt duæ partes per quarum vnam tangit vnum instans antecedens, & per alteram aliud instans sequens, sicuti quodlibet vbi in magnitudine locali habet duas partes, vt dictum est in supposito, & tunc sequitur quòd hæc instantia nõ erunt indiuisibilia, & sic motus non constabit ex indiuisibilibus: si vero inter illa duo vbi sit medium, quæro in quo tempore vltimum illius mobilis sit in illo medio, non est dicendum quòd sit in altero instanti illorum duorum, quæ competunt illis duobus vbi, quia sicuti non est in illis duobus vbi, ita neque in instantibus respondentibus illis duobus vbi. ergo erit in aliquo medio inter illa duo instantia, ergo illa duo instantia non erunt immediata, & sic motus non componitur ex instantibus indiuisibilibus, sed ex partibus diuisibilibus. Hæc est probatio Scoti, sed vltra hanc rationẽ ista consequentia similiter quòd si permanens est continuum, successiuum quoque est cõtinuum; probatur difuse ab Aristo. 6. Physicorum sub initio, vnde tex. 4. habet hæc verba. eiusdem rationis est. motum, & magnitudinem, & tempus componi ex indiuisibilibus vel non, antecedẽs etiam probatur ab Ari. eod. 6. difusè. Scotus tñ illud ꝓbat per duas propositiones Geometricas, quas ꝑ obscuritatem, & prolixitatem omitto.

Rationes in oppositum, & earundem solutio. Cap. II.

Aduersus hanc veritatem multipliciter arguit Scotus loco citato secundo argumento principali. primo sic. successiuum diuiditur in indiuisibilia, ergo componitur ex indiuisibilibus consequentia patet. Antecedens probatur. Possibile est successiuum diuidi in omnia, in quæ est diuisibile, ergo possibile est ipsum esse diuisum in omnia, in quæ est diuisibile: sed hæc possibilis ponatur in esse; & sequatur, ergo est diuisum in indiuisibilia, quia si non, ergo non est diuisum in omnia in quæ est diuisibile. Secundo probat idem antecedẽs, quia successiui nihil est actu nisi indiuisibile. hoc probatur, quia si aliquid diuisibile successiui existeret successiuum simul esset, & non esset successiuum, quoquo pacto. n. permaneret: modo illud indiuisibile transiet raptim tunc quæro quid illi succedit? si aliquid indiuisibile, habeo propositum, quia tunc continuum componitur ex indiuisibilibus: si vero succedit diuisibile tunc successiuum actu non est, quia iam dictum est, tunc successiuum actu esse solum cum eius indiuisibile existit. Secunda ratio principalis successiuum componitur ex minimis. ergo non est continuum. Cõsequentia probatur, quia minimum quo non est minus nõ habet partem ex qua sit, & sic est minimum, non quantum: at non quantum non potest continuari nõ quanto. ergo minimum non potest continuari, & sic cõstãs ex minimis non est continuum. Antecedẽs vero probatur auctoritate Philosophi primo Physicorum textu 38. vbi arguendo cõtra Anaxagoram suæ rationes videntur initi hoc fundamento, quòd datur minimum naturale, vt minima caro, vel minimus ignis. ergo si datur permanens minimum, debet quoque dari minimum successiuum scilicet minimum tempus, minimus mot⁹, & sic motus debet cõponi ex illis, & diuidi in ista. Item secundo de anima tex. 41. ait Philosophus quòd omnium natura constãtium determinata est ratio magnitudinis, & augumenti. ergo deueniendum est ad minimum vniuersale, at non solum naturalia sunt permanentia, sed etiam successiua, ergo

Prima ratio.

Secunda ratio.

go habent determinatam paruitatem, & magnitudinem. Item in de sensu, & sensato cap. 7. in illa prima dubitatione videtur velle, quòd passiones naturales non sint diuisibiles in infinitũ, & videtur probare per hoc, quia tunc videretur sensus posse inteudi in infinitum, quia ad percipiendum minimum indiuisibile requiritur acutior sensus in infinitum. ratione etiam probatur

Prima ratio. idem antecedens primo sic, datur prima pars motus. ergo datur minima. consequẽtia probatur, quia si quælibet pars haberet partem minorem se, aliquid sui esset prius aliquo sui in infinitum processus in infinitum non datur, ergo standum est ad aliquam partem minimam, quæ est illi prima pars motus. Antecedens probatur auctoritate Philosophi, octauo Physicorum text. 23. vbi Philosophus dicit non enim si partibile in infinitum est quòd alteratur propter hoc, & alteratio, sed velox fit, sicut multoties densatio (ecce quòd ait alterationem non esse partibilem in infinitum, sed fieri velociter, ergo in illa potest reperiri prima pars motus illius qui dicitur alteratio) & quia videtur hoc repugnare ei, quòd prius dixit in sexto nempè quòd ante omne moueri est mutatum esse, & ante omne mutatum esse est moueri. Respõdet Auerroes, quòd illud in sexto intelligitur de motu in quantum est continuus, esse diuisibilis; hic autem intelligitur de motu in quantum est actu productus, & generatus; quòd confirmat exemplo de guttis pluribus, quæ cadentes non cauant quælibet gutta partem lapidis, sed vltima gutta cauat lapidem; ecce quòd motus ille simul totus est: Sed nota quòd Auerroes pro velociter habet subito, ideo putat quòd motus fiat in instanti, & totus motus sit simul, & hoc comprobari putat per exemplum de guttis aquæ, & idem dicit de alteratione, & trahentibus nauim. hoc idem dicit de alteratione libro de sensu, & sensato vbi ait cõtingere totũ simul alterari, & totum simul

Secũda ratio. condensari, & non partem post partẽ. Hoc idem antecedens probatur ratione; quia inter contradictoria non datur medium, inter non esse ipsius formæ inducendæ per motum, & esse ipsius non est medium cum sint contradictoria; non esse autem ipsius formæ inducendæ fuit in vltimo instanti formæ præcedẽtis cum enim illa forma est corrupta, statim incipit non esse formæ inducendæ. ergo inter illud instans, in quo est non esse formæ inducendæ & instans in quo est esse formæ inducẽdæ, nõ est mediũ, sed si nullũ esset primũ inter esse formæ inducendæ, & non esse ipsius esset medium, ergo ibi est dare primum, illud primum est minima pars, quia nõ esset prima nisi esset indiuisibilis.

Solutio harũ rationum. Ad has obiectiones respondet Scotus paruum post. H. ad primam negatur antecedẽs;

Ad primam. ad probationem respondetur quòd continuum est possibile diuidi in indiuisibilia; non tamen est possibile actu esse diuisum in indiuisibilia; quia ista diuisio est solum in potentia, & in fieri non in facto esse tota, & ita ista de possibili non potest vnquam tota simul poni in esse. Contra hanc responsionem arguit. Per nos hęc

Obiectio est vera, continuum potest diuidi in infinita, ergo possibile est diuisionem iam factã esse in actu in infinita. Hæc Scotus, subinfer tũc ergo à simili idẽ dicẽdum de successiuo, quia successiuum est continuum. Dimissis responsionibus aliorum Respon-

Solutio. det Scotus, quòd consequentia est impossibilis; quia quando fit diuisio actus cõtinui secundum vnam partem, vt puta secundum .a. non fit secundum .b. quia cum reductione vnius potentiæ ad actum stat alia potentia non reducta ad actum; vt si reducitur ad actum potentia ad diuidi secundum .a. non reducitur potentia ad diuidi sm̃ .b. quia necesse est diuisione existente in fieri, vel in facto esse secundum .a. aliquid continuum terminari per .a. & ita potentiã, quæ est in illa parte continui ad diuidi, non reduco ad actum, est, ergo impossibile quod continuum actu simul diuidatur secũdum omnes partes in quas est diuisibile; vnde illa propositio vniuersalis. Continuum est diuisibile secundum quodcunque signum, siue secundum quamcunque partem, est vera accepta in hoc sensu, quòd continuum est diuisibile secundum omnem partem nõ simul, sed seimuctim, quia vnaqueque pars indifferenter est diuisibilis, sed non omnes simul, & hac de causa illa consequentia non valet, continuum est diuisibile secundum quamcunque partem, ergo actu poterit esse diuisum in omnes partes non valet

let inquam erit diuisum secundum omnes partes simul, sed solùm erit diuisum secundum omnes partes, sed non simul, quia nulli parti repugnat diuidi, sed repugnat omnibus simul, vt dictum est. hic est sensus intentus ibi a Scoto, licet propter magnam rationem perplexitatem, & multitudinem, sit obscurus; & hic est sensus in quo intelligitur hæc propositio continuũ est diuisibile in infinitum; continuum enim est infinitum, & quia est infinitum est diuisibile in infinitum, tamen non potest actu esse diuisum in infinitum; tum, quia non est possibile esse actu diuisum in omnes partes, in quas est diuisibile; tum quia continuum est infinitum solum in potentia, non actu, quia infinitum actu non datur.

Ad 2. Ad secundam probationem illius antecedentis, primo præmittit responsionem nominalium, & eam confutat, deinde ponit propriam, quæ est, cum quærit, quid succedat illi indiuisibili raptim transeunti. Respondet quòd succedit pars continua fluens, non autem indiuisibile, & hæc pars fluens succedit, quia continuum est immediatum indiuisibili; & ideo falsa est etiam illa propositio, quòd successiuum tunc tantum sit cum eius indiuisibile est, quia etiam successiuum est, cum eius pars diuisibilis est; sed tantum valet successiuum non est eodem modo, & vniformiter; hoc autem non est inconueniens; sicuti nec etiam linea habet esse vniformiter vbique, quia linea habet esse in partibus suis diuisibilibus, vt in vltimis, & in punctis, quibus terminatur, vt in terminis. Ita tempus, & aliud quoduis successiuum, non habet esse vniformiter semper; pro vt semper distribuit, & pro partibus fluentibus, & pro indiuisibilibus.

Ad 2. principalem. Ad secundam rationem principalẽ pro illo antecedente de minimis, negat antecedens. ad primam probationem ex primo Physicorum textu 38. contra Anaxagoram; Respondet quòd Philosophus ibi non intendit dari minimum; sed sufficit ei contra Anaxagoram ostendere; quod in diminutione ita totum minoratur, quod non semper de eo æquale abstrahi potest, & consequenter toties caro diuidatur, quòd non poterit tamdiu amplius ab ea æquale diuidi, & sic non fieri poterit generatio, vt volebat Anaxagoras, qui dicebat, quòd generatio fiebat ex segregatione vnius ab altero, & sic volebat quòd caro generaretur ex alia carne segregata ab aliquo toto; hoc autem est impossibile, quia diuidendo deueniendum est ad carnem, a qua non potest accipi caro in tanta quantitate, quòd ex ea alia caro posset generari; caro autem, ex qua debet fieri generatio debet esse determinatæ quantitatis, non minima; non admittit ergo Philosophus minimum naturale, sed minimum tale, quod non est aptum, vt ex eo fiat generatio.

Ad 3. Ad illud ex secundo de anima dicit, quòd ibi Philosophus loquitur de quantitate naturali augumentabilis, & diminuibilis, & hoc conceditur, quia determinata est ratio magnitudinis, & augumenti secundum quam vnaquæque res produci debet, & secundum quam debet augeri, & minui non enim potest augeri supra montem Olympum, neque in ortu est parua vt formica; sed ex hoc loco nihil habetur contra nos.

Ad 4. Ad illud ex libro de sensu, & sensibili. Respondet quòd concluditur, quòd sensus cresceret in infinitum, si sensibile in quantum est perceptibile a sensu esset diuisibile in infinitum; sed illud est impossibile, quia minimum sensibile non est perceptibile a sensu, vt etiam Philosophus ibi dicit, ergo sensus non potest intendi in infinitum.

Ad 1. rationem. Ad primam rationem ait posse negari consequentiam, quia qui dixerunt dari primum in motu, dixerunt mutationem primam esse partem motus, tamen negat dari primum motum, & primam mutationem, quia Philosophus. sexto Physicorum textu 52. ex intentione ostendit oppositum, scilicet quòd omne moueri præcedit mutatum esse in infinitum, & è conuerso, & de hac re aggreditur disputationem, de qua suo loco. Ad auctoritatem autem Aristotelis ex octauo Physicorum, textu vigesimotertio, quæ in oppositum adducitur, Respondet quòd Philosophus ibi intendit solum osten-

ostendere, quòd non omnia semper mouentur, vt nonnulli antiqui putabant, & conuincit illos ex ijs motibus, quibus in talem opinionem inciderunt, quia enim videbant animal augumentatum esse perceptibiliter in magno tempore, vt puta in anno, putabant quòd illud animal semper augeretur in toto tempore, licet imperceptibiliter, Philosophus autem illis obuiat, quia bene potest tale mobile quiescere per aliquod tempus, & postea moueri in aliquo paruo tempore illo motu; itaquod non oportet semper illum moueri illo motu, & ad hoc adducit exemplum de guttis aquæ cadentibus, & cauantibus lapidem, quarum multæ cadunt, & nihil mouent, vna tandem vt puta centesima cauat in virtute aliarum, non tamen vult dicere Philosophus, quòd ablatio partis lapidis fiat in instanti, & tota simul, quia hoc est impossibile, nam illa ablatio est motus localis, qui necessario fit in tempore; sed vult tantum dicere, quod hic motus non fit successiuè; ita vt secundum quòd vna gutta aquæ cadit fiat aliquis motus in illa cauatione; sed ait, quòd hic motus cauatio fit in casu vltimæ guttæ, sed tamen illa cauatio non est instantanea; sed successiua, quia est impossibile, quòd fiat in instanti, vt alias dicam, & secundum hunc sensum postea subinfert, ꝙ alteratio non est partibilis in infinitum, sed velox. Ita etiam expositio Comentatoris non est bona, quia est contra litteram; vbi enim nostra expositio habet velox; illa Comentatoris habet subito; & iden ipse exponit in instanti, sed debet exponi velox, idest repente, siue in tempore paruo, & imperceptibili; vult ergo dicere Philosophus, quòd licet alterabile posset in infinitum alterari, non tamen est necesse, ꝙ alteratio illi correspondeat; itaquod illa alteratio continuo fiat, quia ipsa fiet in aliquo paruo tempore.

Ad vltimam rationem de contradictorijs concedit Scotus, quòd inter non esse formæ inducendæ, & esse eiusdem non datur medium; sed quòd esse formæ inducendæ immediate sequitur non esse eiusdem, quia inter illud non esse, & esse formæ inducendæ, nihil mediat; non tamen sequitur, quòd esse formæ inducendæ ꝙ tempore mensuratur vniatur primo, secundum totum illi non esse, ꝙ mensuratur indiuisibili, sed vnitur illi immediatè per partem vnam, deinde per alteram; ideo non sequitur quòd illud, primum sit minimum, & indiuisibile, sed est pars indiuisibilis, & sic habetur quomodo successiuum non componatur ex indiuisibilibus.

Ex hoc etiam patet quomodo vera sit illa propositio continuum est diuisibile in infinitum; intelligitur enim in potentia, non actu, immo illi repugnat verificari actu, vt dictum est supra soluendo primam rationem; est enim vera solùm in hoc sensu. Continuum est diuisibile secundum quamcunque partem non simul, sed seiunctim; & ita in infinitum est diuisibile, quia in diuidendo continuum secundum partem seiunctim non possumus deuenire ad finem, quia cum secatur secundum vnam partem, secundum aliam terminatur, & sic in infinitum, & veritas eius pendet ex veritate præcedentis, quòd continuum non componitur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus: ideo neque potest resolui in indiuisibilia; Hinc patet quam absurda fin[illegible], quæ alij dicunt de diuisibilitate continui.

Sed circa illam propositionem est difficultas, quia omne finitum per ablationē finiti tandem consumitur, ergo continuū corpus tandem consumitur, ergo non est diuisibile in infinitum in semper diuisibilia. *Dubiū.*

Respondetur, iam dixi, quòd illa propositio est vera in potentia, non in actu; certum est enim quòd omne corpus finitum continuum actu non diuiditur in infinitas partes, quia est deuenire ad aliquas partes ita paucas, quas contraria illius corporis facilè corrumpant: tamen in potentia illæ partes essent diuisibiles in infinitum, quia non sunt indiuisibiles, neque constant ex indiuisibilibus vt dictum est, & ideo illis repugnat diuidi, vsque ad indiuisibilia; adeoquod sunt semper diuisibiles: quæcunque enim pars minima data, illa habebit partes, & ita erit diuisibilis, tamen actu propter agentia contraria, cum corpus continuum est diuisum in

quas-

quasdam paruas partes consumitur, quia illæ partes corrumpuntur a contrarijs, & ita verificatur illa propositio, omne corpus finitum per ablationem partium tandem consumitur, idest per ablationem æqualem partium paruarum, quæ a contrarijs facilè corrumpuntur, illud quoque corrumpitur; tamen secundum se, & in potentia, & intrinsecè illi non repugnat diuisibilitas in infinitum, quòd etiam declaratur in Theoremate, vbi loquar de minimo naturali.

Error aliquorū. Et nota, quòd illa responsio, quæ communiter ad hãc propositionem adducitur, quòd continuum est diuisibile in infinitū secundum partes eiusdem proportionis, non autem secundum partes eiusdem quãtitatis, in se est falsa; licet sit Philosophi in tertio Pysicorum textu 59. quia etiam facta diuisione secundum partes eiusdem proportionis, illud continuum finitum consumitur, vel non fiet processus in infinitum, quòd patet nam detur magnitudo decem pedum, auferatur ab ea dimidia pars, deinde ab illa dimidia parte iterum auferatur dimidia: hæc enim erit diuisio per partes eiusdem proportionis, non eiusdem quantitatis, quia prima pars dimidia, & hæc secunda pars dimidia non sunt eiusdem quantitatis, sed eiusdem proportionis, tamen patet cuique, quòd faciente talem diuisionem in toto finito non fiet processus in infinitum, sed illud tandem consumabitur, est ergo dicendum ꝙ in se non est sufficiens ratio; sed fundatur in hac prima radice, quia magnitudo est continua, & continuum est diuisibile in infinitum, vt dixi, & hanc præcipuam rationem esse asserit Aristoteles tertio Physicorum textu 69. vt in vtroque loco notauit Vicomercatus, & Burleus rectè in eo tex. 59.

THEOREMA LIII.

Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas.

Opinio Scoti cum suis fundamentis, & reiectio Aduersariorum. Cap. vnicum.

Cotus primo sententiarum in prologo quæstione de subiecto, quæstiuncula secunda, Respondendo ad tertium, approbat opinionem Auicennæ, qui dicebat Metaphisicam posse ostendere dari substantias abstractas, & reprobat Auerroem in hoc contradicentem Auicennæ, dicebat ergo Auerroes 1. Physicorum textu 83. ꝙ ad physicum solùm spectat ostendere dari substantias abstractas, & non ad Metaphisicam, & quòd nullum aliud medium est efficax ad hoc ostendendum, præter motū; Scotus è contra, cum Auicenna ꝙ etiã Metaphysicus potest ostendere dari substantias abstractas. *Scotus.*

Prima ratio est hæc, si aliquas substãtias separatas esse, esset suppositū in Metaphysica, & probatum in Philosophia naturali, sequeretur ꝙ Physica esset prior Metaphysica, ꝙ est absurdum. Falsitas consequentis patet, consequētia probatur, quia tūc Philosophia naturalis ostenderet si est de subiecto Metaphysi. quòd quidem subiectum præsupponitur toti cognitioni scētiæ Metaphysicæ. *Prima ratio.*

Secunda ratio, per omnem conditionem effectus quam impossibile est inesse effectui, nisi ab aliqua causa prima talium entium, potest demonstrari de illa causa, quòd est. At sic est quòd in Metaphysica considerantur multæ passiones quas impossibile est inesse entibus nisi a causa talium entium, quæ sunt substantiæ abstractæ, ergo per illas potest demonstrari de substantijs abstractis, quòd sunt. Maior est nota per se. Minor verò probatur, quia multitudo entium, dependentia, compositio, & huiusmodi sunt conditiones entium, quæ illis inesse non possunt nisi ab *Secūda ratio.*

aliqua prima causa illorum, quia multitudo pendet à simplicitate, dependentia ab independentibus, fluxibilitas, & corruptibilitas, a necessitate, ergo per hæc media potest Metaphysicus probare dari substantiam simplicem, independentem, necesse esse, talis est substantia abstracta, ergo multa media habet Metaphysicus per quæ potest demonstrare de substantijs separatis, quòd sunt. Adiungit Scotus quòd multo perfectius Metaphysicus ostendit primam causam, esse ex passionibus Metaphysicalibus causatorum, quam ex passionibus Physicis, scilicet motu, quia passiones Metaphysicæ, ostendunt perfectiora prædicata de prima substantia, quam Physica, quia Physica ostendit solum Primam causam esse mouentem, sed Metaphysica ostendit primam causam esse necesse esse, primum ens, & cætera, profectior autem cognitio, & immediatior de primo ente, est cognoscere quòd sit primum ens, & necesse esse, quam quòd sit primum mouens. Contrariam sententiam habet Zimara Theoremate 52. circa finem, & 60. Zabarella etiam libro de inuentione æterni motoris, capite primo. Omnes aduersus hanc sententiam, ita arguunt; Omnia alia media præter motum, nullius sunt valoris, neque necessaria sunt, ergo solus Physicus potest ostendere substantias abstractas dari. Consequentia est clara; Antecedens probatur; nam cum argumentamur datur ens dependens, quòd a nullo dependet, hic est Deus, ergo. Item datur bonum, ergo melius, ergo optimum, & cætera. Antiqui Philosophi illi qui præter res corporeas, & sensibiles, nil aliud existere concedebant, dicerent, illud summum, & optimum, & perfectissimum, esse Cœlum, nec vltra præter illud dari Deū, nisi ergo confugiamus ad motum, non poterimus probare dari substantias separatas.

Opposita sententia Zimara Zabarel læ. Prima ratio.

Franciscus Piccolomineus, libro de motoribus Cœlorum capitulo septimo conuenit in cōclusione cum Scoto, scilicet quòd alijs medijs quam per motum, potest probari dari substantias separatas; sed tamen reprehendit Scotum.

Piccolomineus.

Prima ratio. Primò, quia Scotus non assignat quibus rationibus Arist. sit vsus.

Secunda ratio. Secundò, quia non est verum quòd alia media sint potiora, quam æternitas motus.

Tertia ratio. Tertiò, quia alia media, vel supponunt æternitatem motus, vt videtur dicere glossa Scoti, in margine, & tunc solus motus est medium necessarium, & alia media non sunt potiora illo, sed debiliora, vel si non supponunt, ergo errauit Aristoteles, qui tum in Physicis, tum in Metaphysica ostensurus dari substantias separatas, semper incipit ab æternitate motus, in eoque moratur, non in alijs.

Quarta ratio. Quarto retorquet rationem Scoti quam adducit contra Auerroem, contra ipsummet Scotum, Rationes Metaphysicæ supponunt rationem Physicam, ergo Metaphysica est posterior Physica, consequētia valet, si consequentia Scoti valet contra Auerroem, Antecedens est Scoti, tenendo, vt glosa illa marginis Scoti ait, quòd rationes Metaphysicæ supponant rationes Physicas.

Quinta ratio. Quintò arguunt alij, quia omne quòd consideratur à Metaphysico est abstractū. Media ergo omnia Metaphysica sunt abstracta, At per medium abstractum nō potest ostendi dari abstractum, quia esset petitio principij.

Opinio Scoti. Cōfirmatur. Prima. Verum obiectiones istæ, nullæ sunt, & conclusio Scoti, manet in suo robore, quæ etiam probatur optimè per rationes superius adductas ex Scoto; Et cōfirmatur multis auctoritatibus Aristotelis, Aristoteles 3. de cœlo, textu secundo, ait, magis esse alterius, & prioris phylosophiæ quam sit naturalis ostendere esse quædam ingenerabilia, & omnino immobilia; in Metaphysica autem sæpè pollicetur se ostensurum dari substantias separatas, vt 3. Met. tex. 7. Sexto, Met. tex. 2. & 3. in 7. Met. tex. 6. & 5.

Secunda. & alibi, in principio tertij libri eiusdem Metaphysices asserit ad Metaphysicam pertinere ostendere dari substantias separatas, his verbis. text. 2. & hoc idem quoque necessariò est quærere, verum sensibiles substantiæ esse solum dicendæ sint, aut præter has aliæ (& paulo infra in eodem textu 2. habet hæc verba) quinto est & etiā illud quærendum necessario, vtrum oporter necessario dicere, quod substantiæ sunt sensibilia tantum aut sunt aliæ substantiæ ab illis sensibilibus, vbi apertè dicit

cit pertinere ad Metaphisicam ostendere de Substantijs abstractis an sint; & deinde quænam sint; & alibi sæpè. Nec valet responsio communis Zabarellæ, quod Aristoteles in prædictis locis loquitur de quid est, non de an sit, & quod in omnibus prædictis locis iure dicit Aristoteles substātias immobiles esse ignotas, quia Aristoteles in octauo Physicorum non docuit primū Motorem esse substātiam immobilem, sed motorem immobilem: vnde hoc prædicatum, quod primus motor sit substantia immobilis probatur in Metaphisica, sicut & alia prædicata pertinentia ad quid est, non autem probatur quod sit: non valet inquàm hæc responsio, quoniam patet legentibus, textum, quod Aristoteles loquitur de si est, non de quid est, quoniam in Metaphisica disputat aduersus Antiquos, inter quos nō erat contentio de numero substantiarum: Aliqui enim ponebant ideas, aliqui res mathematicas, aliqui solum res sensibiles esse substantias, ideo semper pollicetur se velle determinare quot genera substantiarum deutur, & præserrim, 7. Metaph textu 6. inquit quærendum esse an dentur aliæ substantiæ præter sensibiles, & istæ quomodo sunt, per quod denotat vtramque quæstionum, an sint, & quid sint. Idem habetur 3. de Cœlo tex. 2. vbi habet Arist. hæc verba. Esse enim quædā entium cognita, & totaliter immobilia magis est alterius, & prioris, quam Physicæ considerationis. at illud verbum esse significat existentiam, & sensus est; ostendere, quod in rerum natura sit aliquod ens ingenitum, & totaliter immobile, magis est Metaphysicæ, quàm Physicę. non ergo in illis verbis asserit Aristoteles ad primum Philosophum spectare probare immobilitatem primi Motoris, vt vult Zabarella, sed loquitur de existentia entis im mobilis, & ibi vult magis spectare ad primum Philosophum declarare existentiam entis ingeniti, & immobilis, quàm ad Physicum.

Rationes etiam illæ quas Scotus adducit ex Metaphisica sunt efficaces, nam ex Aristo. 8. Physi. quòd melius est semper arbitramur in natura esse si possibile est, stante hoc principio, sic sequitur, datur aliqua substantia irrationalis, & corporea, datur alia substātia quæ partim est corporea, & partim intellectualis, vt homo, ergo debet dari aliqua substantia merè intellectualis, & incorporea seiuncta a materia, quia hoc est optimum, hæc ratio est efficax. *Tertio.* Præterea in causis essentialiter ordinatis, non datur processus in infinitum, ex octauo Physicorum, & secundo Metaphysices textu quinto, & inde, at datur effectus dependens ab alio, ergo deueniendum est ad vnum primum, quòd sit independens, illud est substantia abstracta; *Quarto.* Item datur ens compositum, ergo debet dari aliquod ens simplex, cum illud sit perfectius, & ꝙ est perfectius, est admittendum in rerū natura; *Quinto.* Item ordo accidentalis rerum, vt generatio, est contingens, at omne contingēs pendet ab aliquo necessariò, alioquin non esset permanens; ergo deueniendum est ad aliquam causam necessariam, qualis est Deus omnes istæ rationes, concludunt, vt patet. *Sexto.*

Ad primum Zabarellæ. Ad primum aūt Zabarellæ, dico, ꝙ dicere hoc optimum, independens, primum efficiens, esse cœlum, vel corpus; est vanū quia corpus omne dependet a loco, non est etiā optimū, quia videmus ꝙ intellectus est perfectior corpore, apud nos, ergo illud ꝙ est perfectissimum omnium, & optimum, non potest esse corpus, sed erit intellectus. Præterea omne corpus participat potentiā saltem ad vbi, at ꝙ participat potentiam, non est optimum, sed solùm purus actus. Illud quidem est verissimum, ꝙ motus æternitas, est medium euidentius ꝙ habere possimus; quia ꝙ substantia separata sit, nō potest cognosci a priori, quia non habet causam supra se, innotescit ergo solùm per effectus, inter omnes effectus autem substantiarū separatarum clarior & notior est motus, cum omnia efficiantur per motum, non tamen propter hoc sequitur quin alia media sint efficacia, licet non sint ita euidentia vti motus, conspicuum est enim ꝙ Cœlum & corpus simplex, non est optimum, cum Musca propter vitam, sit excellentior Cœlo.

Ad primū Piccolom. Ad primum Piccolominei, dico qđ Scotus adducit aliquas rationes, quibus vti potest Metaph. vt visum est, licet non percurrat per omnes, & hoc sufficit.

Ad secūdum. Ad secundum dico, quod Scotus non ait quòd cęteræ rationes sint potiores, & efficaciores

tiores, ratione desumpta a motu, sed sit quòd sunt perfectiora media, & q; Metap. ostendit de prima causa q; est perfectiori modo quã Physicus quia Physicus per motũ, ostendit quòd datur vnũ mouẽs primũ, at Metaph. ostendit per illa media quòd datur vnum primum, quòd est necesse esse, & quòd datur vnum primum quòd est simplex, quòd est intelligens, &c. quæ omnia sunt prædicata excellentiora, ait ergo Scotus, q; media Metaphisica sunt perfectiora, & perfectiori modo ostendunt primum causam, vt dictum est, non tamẽ ait q; sint efficaciora.

Ad tertium. Ad tertium dico, quòd illæ rationes Metaphys. non supponunt motum, sed sunt media diuersa, sed eas neglexit Aristotel. quia ratio desumpta ex motu, erat euidentior, & satis per se efficax, glosa autem illa Scoti pro tanto ait rationes illas præsupponere physicas rationes, quia aliqui aduersarij Scoti ex eo loco arbitrabantur Scotum negare motum esse sufficiens medium ad ostendendum dari. Primum motorem, & physicam hoc præstare non posse, quòd est falsum, quia Scotus non negat Physicam per motum posse probare dari substantias separatas, sed ait id quoque posse Metaph. & media Metaphisica ducere nos in excellentiorem cognitionem primæ causę, ideo illa glosa ait aduersarios Scoti decipi, putantes Scotum asserere Metaphisicã probare substantias abstractas dari non supposita probatione physica, idest solùm Metaphisicum probare dari substantias abstractas, & excludere penitus probationẽ Physicam tamquam inualidam.

Ad quartum. Ad quartum per idem patet, quia rationes illæ Metaphisices ex Scoto, non præsupponunt rationem physicam, sed sunt penitus diuersæ rationes. Præterea ratio Scoti est efficax contra Auerroem, quia Auerroes dicebat quòd genus substantiarum separatarum est subiectum in Metaphisica. modo scientia quæ probat de subiecto alterius scientiæ quòd est, est prior illa, & ideo verè sequeretur, quòd physica esset prior Metaphisica, at si vna scientia accipiat medium vnum ab alia scientia, non propter hoc sequitur quòd sit posterior illa, quia non propter hoc sequitur q; sit de subiecto posteriori illa.

Ad quintum. Ad quintum possumus dicere, quòd media Metaphisicalia sunt abstracta a motu. & mutatione, sed abstracta tamen omnia non sunt eiusdem rationis, quædam enim sunt notiora, & quædam minus nota, & sic per magis nota deuenimus in cognitionem eorum quæ sunt minus nota quædam enim licet sint abstracta, tamen sunt notiora nobis alijs abstractis, & per illa ascendẽdo ad cognitionem istorum non fit petitio principij. Nunquid autem hæc demonstratio q; datur primus motor per viam motus sit dicenda Phisica, vel Metaphisica; satis doctè disserit Zabarella in libro de inuentione æterni motoris: Ego breuiter puto dicendum hanc demonstrationem esse naturalem, quia media & quæsitum sunt naturalia, est enim clara doctrina Aristotel. primo Posteriorum, quòd non debet fieri transitus de genere in genus, & quòd medium, subiectum, & passio debet esse in eadem scientia, & sic frustra a nonnullis quæritur an demonstratio denominanda sit a medio, vel a subiecto, quia & media, & subiectum, debent esse eiusdem generis, quòd autem in hac demonstratione, media & quæsitum sint naturalia, patet, quia hæc est demonstratio, omne quòd mouetur, ab alio mouetur, sed in mouentibus, non datur processus in infinitum, ergo deueniendum est ad vnum primum motorem immobilem, ecce quòd cõclusio est de prædicato naturali; & medium similiter, & sic tota demonstratio est naturalis, quòd autem hic primus motor sit substantia à materia separata in corporea &c. sunt prædicata Metaphisicalia, & sunt aliæ conclusiones deductæ, ex hac conclusione datur motor æternus, accepta pro medio, Metaphisicus enim conclusionem, & demonstrationem physicam accipit pro medio ad alia prædicata inuestiganda de primo motore.

An demonstratio, qua est ad substantias abstractas dari g motum sit naturalis, vel mathematica.

THEO-

THEOREMA LV.

Deus est infiniti vigoris, etiam secundum Aristotelem.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scotus. Illud in primis est notandum in tractatu de Intelligentijs, quòd Scotus protestatur in 1. sent. dist. 8. q. 5. & 7. q. quolibetali, nempe quòd cũ ex dictis Philosophi possit elici opinio rationabilior, & verior, & quæ est conformis fidei, quæ est summa veritas: non vult imponere ipsi Arist. opinionem irrationabiliorem; sed ex eius dictis vult elicere rationabiliorem sententiam quam possit.

In quæstione igitur septima quolibetali Respondendo ad primum principale probat de mente Philosophi Deum esse infiniti vigoris; Sed antequam adducam rationes secũdum est ꝙ Scotus per infinitum vigorem, non intelligit omnipotentiam eo modo quo Theologi ponunt omnipotentiam in Deo, quæ est infinita potentia actiua efficiendi quodcunque etiam immediate, sine causis secundis; Talem enim omnipotentiam in Deo & infinitum vigorem, non nouit Arist. quia posuit necessarium esse ordinem, & connexionem causarum secundarum; sed per infinitum vigorem, intelligit potentiam actiuam infinitam in se, in efficiendo quodcunque tamen alligatam causis secũdis, vt infra manifestabitur; adeo quod Scot⁹ probare intẽdit quòd prima Intelligentia secũdum Aristotelem habet infinitam potentiam in se, sed actu illã non exercet pp imperfectionẽ effectuum, propter quam dantur causæ secundæ quib. illa potẽtia infinita, est alligata; Probat ergo Scotus, quòd Deus sit infiniti vigoris ex Arist. Primo sic, Aristoteles 8. Phys. tex. 78. & 12. Met. tex. 41. Probat Deum carere magnitudine, & vtitur hac demonstratione quæ in formam reducta continetur, in duobus syllogismis hoc modo. (Prima ratio.)

Omne illud quòd mouet per infinitum tempus, habet infinitam potentiam, At Deus mouet per infinitũ tẽpus; ergo Deus habet infinitam potentiam; Subsumit, sed quòd habet infinitam potẽtiã caret magnitudine. At Deus habet infinitam potentiã, ergo De⁹ caret magnitudine. Maior primi syllogismi porbatur quia si esset finitæ potentiæ, illa consumaretur, & ita non posset mouere per infinitum tẽpus; Minor est probata in 8. Physicorum vbi iam concluserat quòd motus est æternus; Maior secundi syllogismi, probatur ab Aristotele ibidem sic, quia vel haberet magnitudinẽ infinitam, & hoc esse non potest, quia non datur magnitudo infinita, neque habere potest magnitudinem finitam, quia in magnitudine finita, non potest esse virtus infinita, sed quacũque potentia in magnitudine finita data, posset dari aliqua maior;

Ex hac ratione Aristotelis, colligitur ipsum existimasse primam Intelligentiã esse infinitæ potẽtiæ, quoniam in maiore propositione primi syllogismi, & secundi certum est, quòd per potentiam infinitam intelligit talem infinitatẽ potentiæ, quæ non potest stare cum opposito consequentis; scilicet cum habere magnitudinem, vel esse in magnitudine, qa hoc esset dicere quòd faceret consequentiam, quæ secundum intentionem eius, non teneret, nam ex eo, quod primus motor habet potentiam infinitam; Infert quòd primus motor caret magnitudine. Modò si illa infinita potentia motoris, posset stare cum magnitudine, cõsequentia Aristotelis esset nulla, quia non valeret dicere habet potentiam infinitam, ergo caret magnitudine; Relinquitur; ergo quòd Aristoteles in vtraque illa maiori, per infinitam potentiam, intelligat potentiam quæ stare nõ potest cum magnitudine: Ex hoc arguo sic, sed potentia infinita in duratione potest stare, & actu est secundum Philosophum cum magnitudine, ergo dũ ait Philosophus. Primum motorẽ esse infinitæ potentiæ; non intelligit de infinitate in duratione, sed inteligit de infinitate vigoris; Antecedens probatur, quia Cœlum est actiuum, agit enim secundum, omnes, lumine & calore immortalia, & est præditum magnitudine, & tamen est æternum, & habet infinitam potentiam actiuã in duratione. Consequẽtia probatur, quia nõ dat alia potẽtia infinita nisi durationis,

vel vigoris; Potentia Motoris non est infinita in duratione, ergo in vigore; Hæc ratio mihi videtur efficacissima, nisi enim Aristotel. intelligeret de potentia infinita in vigore, sed in duratione, vt Aduersarij volunt, faceret ipse Aristoteles consequentiã quæ secundum ipsummet Aristotelem, non valeret: Ex hac ergo demonstratione Aristotelis, deducit Scotus quòd mens Aristotelis est, quòd primus motor sit infiniti vigoris; Vnde non curat an ratio illa Aristotelis concludat propositum ipsius Aristotelis, necnè, sufficit sibi colligere mentem Aristotelis esse quòd primus motor sit infinitæ potentiæ in vigore. Huic rationi respondere nititur Franciscus Piccolomine libro de Cœlorum motoribus, capit. 34. & 35. sed neque eam adducit, vt eam format Scotus, neque vim illius perpendit; tamen Responsio eius cõsistit in hoc, quòd Aristoteles eo in loco, intendit probare æternum motum, non posse produci a motore, & virtute materiata, & habente magnitudinem, siue illa virtus sit finita, siue infinita, adeoquod tota conclusio est ista.

Solutio Piccol.

Primus motor non est habens magnitudinem finitam, vel infinitam, quam postea probat, quia magnitudo infinita non datur, in magnitudine vero finita virtus existens, non potest mouere per infinitum tẽpus ex dictis in tex. 78. In super ex hoc ait patere quòd loquitur ibi Aristotel. de finita, & infinita virtute, quæ competit formis materialibus, quod est finitum, & infinitum extensione, & motu, talis autem finitas, & infinitas, non competit formis abstractis; vnde ipse sustinet quòd Deus non est finitus, nec infinitus ea acceptione qua finitum, & infinitum accipitur in illo octauo Physicorum, & propterea ait per-eram multos formare illam demonstrationem, sic enim esse formandam ait, Nulla virtus materiata mouet semper, At primus motor mouet semper, ergo non est virtus materiata, Maior probatur, quia virtus materiata, vel est infinita extensione, mora, & actione, vel est finita, & in magnitudine finita, non infinita, quia non datur, non finita, quia talis per ostensa in text. 78. illius 8. non valet semper mouere, hæc ex dictis Piccolominei habentur, ex quibus, ad rationem Scoti, patet esse respõdendum ꝙ Arist.

per potentiã infinitã, intelligit, non potentiam infinitam in vigore, sed in duratione siue mora, & extẽsione. Verùm hęc solutio, nullius est momẽti, & roboris: Primũ, quia dato ꝙ sit aliqua difficultas de hac demonstratione, vt ponitur in 8. Phy. tñ hoc modo formatur ad vnguem in 12. Met. tex. 41. sed etiam hoc eodẽ modo conficitur in 8. Phy. licet difficiliori modo, Dico igitur ꝙ hæc responsio Piccolominei, vel coincidit cum sententia nunc relata de mẽte Scoti, vel est falsa primũ quidem clarum est institutum. Arist. in illo tex. 78. & 79. 8. Phys. esse, velle ostendere ꝙ primus motor, est carens materia, & magnitudine: ꝙ lucidè cõspicitur ex primis ver is illius text. 78. quæ sunt ista, (ꝙ autem. hoc necesse est impassibile esse, & nullam habere magnitudinem nunc dicamus;) Modo si dum Piccolomineus ait Aristo. institutum esse ibi velle ostendere motũ æternum non posse effici a motore, & virtute materiata, hoc idem vult intelligere, est nobiscum, quia est idem dicere motus æternus non potest effici a motore materiato, & motor æternus caret magnitudine, & materia; cũ deinde inquit ꝙ Arist. institutũ est ostẽdere ꝙ mot' æternus effici nõ põt a motore materiato siue finito, siue infinito, hãc infinitatem, & finitatẽ, vel accipit pro medio, ita ꝙ illa finitas, & infinitas sit mediũ, quo concludit Motorem primum esse sine magnitudine, vel ponit eam ex parte quæsiti, & conclusionis nõ pro medio, ita ꝙ hic sit sensus, quòd Aristot. intendit ostendere ꝙ motus æternus effici non potest a motore materiato finito, neque infinito, si intelligit primum sensum, est nobiscum, & tũc currit ratio vti supra ipsam formaui, quia tunc opus est quòd intelligat Aristotel. per potentiam finitam, & infinitam, potentiam vigoris, & non durationis siue moræ, si autem intelligit secundo modo, vti videtur intelligere Piccolomineus, est sensus manifestè repugnans Aristo. apertè enim Arist. intendit probare ꝙ primus motor caret magnitudine, quia in magnitudine non potest esse potentia infinita, vnde ad hoc probandum, facit duo fundamẽta, primum in tex. 78. ꝙ nulla virtus finita põt mouere per infinitũ tempus secũdum in tex. 79. ꝙ in magnitudine finita, nulla virtus infinita esse põt, ex quibus duobus fundamentis, postea

Reijcitur.

eli-

elicitur demõstratio, quòd primus motor careat magnitudine, quia primus motor mouet per infinitum tempus, ergo est virt⁹ infinita ex primo fundamento, sed virtus infinita ex secundo fundamento non est in magnitudine finita, infinita autem magnitudo ex quarto Physicorum non datur, ergo primus motor non est virtus in magnitudine; Ex his lucidè patet infinitatem, & infinitatem virtutis esse medium in hac ratione, non quæsitum vel conclusionem probandam, quæ est quod primus motor per æternum tempus mouens est sine magnitudine, & tunc patet quomodo optimè currit ratio Scoti, quia cum dicitur in Maiori primus motor mouet per infinitum tempus, ergo est virtus, infinita ex primo fundamento, necessario debet Aristoteles intelligere de infinita potentia in vigore qa si intelligeret de infinita potẽtia in mota, tũc minor esset falsa cum dicitur, At virt⁹ infinita nõ est in magnitudine finita, quia Cœlum est magnitudo finita, & tamen habet virtutem infinitam in duratione; Ex quo patet Aristotelem intelligere, & loqui in illo octauo de virtute, & potentia, & finitate, & infinitate quæ competit formis abstractis, & consequenter falsam esse illam conclusionem Piccolominei, quòd Primus motor non est finitus; nec infinitus infinitate de qua loquitur Arist. in 8. Physicorum. Quòd etiam Aristoteles ibi potentiam finitam, & infinitam accipiat pro medio, & non pro conclusione, conuincitur formando demonstrationem eo modo quo ipsam Piccolomineus Format, nam conclusio est ista, Primus motor non est virtus materiata, nec habens magnitudinem, quæ deducitur ex illa maiori, nulla virtus materiata mouet semper & ex minori illa Primus motor mouet semper, me dium est mouere semper; Probat ergo Aristoteles quòd Primus motor est sine magnitudine, & sine materia quia mouet semper, & nulla virtus materiata mouet semper, Probat deinde maiorem, quia virtus materiata, vel est finita vel infinita, & infinita non datur, finita vero non mouet semper ex tex. 78. Modo conspicuum est quod in hoc discursu subintelligitur propositio illa quòd mouet semper est virtus infinita, quia causa propter quam virtus materiata, non mouet semper; est quia ad mouere semper, requiritur virtus infinita, & virtus infinita non potest esse in magnitudine, & tunc postea subsequitur illa probatio maioris quia si in magnitudine esset virtus infinita, vel illa magnitudo esset finita, vel infinita; quorum vtrumque est impossibile, Ecce quòd omnino cogitur fateri medium in hac demõstratione, esse potentiam infinitam.

Gregorius Ariminensis, primo sentent. dist. 42. quæst. 3. arti. 1. huic rationi Scoti, aliter respondens inquit quòd Philosoph⁹ nunquam fecit istam consequentiam Deus est infinitus, ergo non est vnitus in magnitudine, sed arguit sic, nullum finitum mouet tempore infinito: Omnis virtus in magnitudine est virtus finita, ergo nulla virtus in magnitudine mouet tempore infinito. Ex quo postea potest subsumi, Deus mouet tempore infinito, ergo non est virtus in magnitudine, Quomodo autem in præmissis accipiatur finitum, nõ vult considerare, sed inquit dato quòd fiat hæc consequentia, Deus est infinitus, ergo non est virtus in magnitudine, intelligendo in antecedente de infinitate durationis, non vigoris, valeret consequentia secundũ Philosophum, quia talis infinitas motionis localis in duratione secundum Philosophũ, repugnat virtuti cuicũque existenti in magnitudine, quia nulla virtus in magnitudine, potest mouere motu locali per infinitum tempus, quia quælibet talis virtus ex hoc motu locali defatigatur. Vnde licet aliqua virtus in duratione, posset per infinitum tẽpus alterare, non posset tamen mouere localiter, quia in hoc motu locali defatigatur, non in illo motu alterationis. *Gregorii de Ariminio.*

Verùm hæc Responsio Gregorij, est nulla, Primo falsum est quòd illa consequẽtia non habeatur in Aristotele, licet enim non sit in Aristotelis verbis formaliter, tamen habetur virtualiter, quoniam ex illo medio, mouet per infinitum tempus concludit quòd Primus motor est sine magnitudine, vt supra diximus, nam ex Primo fundamento probatum ab Aristotele nulla virtus finita mouet semper, relinquitur quòd virtus quæ mouet semper sit infinita, & ex secundo fundamento quòd nulla virtus infinita esse potest in magnitudine infinita. *Reijcitur.*

finita. Ex his sequitur, si Primus motor mouet semper & est infinitus in uirtute mouendi, non est in magnitudine, ecce consequentia clara in octauo, hæc eadem lucide patet inspicienti tex. 41. 12. Meth. & denique quocunque se vertant, clarum est ad medium quo utitur Arist. ad probandũ Primum motorem esse sine magnitudine, est mouere semper siue infinitas potentiæ mouendi, quod idem est: quocunque modo postea formetur, hoc nihil refert, hoc vidit & intellexit Gregorius, ideo dicit se non velle pro tunc cõsiderare præmissas; Quod vero ait ꝙ etiam accipiendo in antecedente siue in medio pro potentia infinita, infinitatem in duratione, ratio Arist. concluderet, quia talis infinitas motionis localis in duratione repugnat virtuti in magnitudine existenti, propter hoc quod quælibet virtus infinita in magnitudine in suo motu locali est fatigabilis, est pẽitus ridiculũ, nã si daretur uirtus duratione in magnitudine, certum est, quod non Laxaretur, neque fatigaretur, quia esset infinita, nõ ergo quælibet virtus in magnitudine in motu locali est fatigabilis, sed solum finita; infinita autem non potest esse in magnitudine, quia magnitudo infinita, nõ datur, neque in magnitudine finita, virtus, infinita existere potest, propterea probatum est supra qđ consequentia & ratio Arist. non concluderet si intelligeret de infinitate in duratione, propter Cœlum, in quo est potentia infinita in duratione, & tamen habet magnitudinem:

Aliorũ responsio Alij dicunt quod ex illa ratione, non colligitur Deum esse infiniti vigoris, sed esse sine magnitudine, & ꝙ postea illam assumit Scotus ad probandum Deum esse infiniti vigoris.

Reicit. Hæc responsio non tollit rationem Scoti, quia nos quoque concedimus Arist. concludere per illam demonstrationem, quod Primus motor caret magnitudine, sed dicimus quod hoc intentum habere nõ potest, nisi intelligat in antecedẽte, siuè in medio, de infinitate uigoris, quia infinitas rationis non sufficit ad probandum Deum carere magnitudine.

Zimara Tandẽ Zimara Theoremate 60. in principio & fine de mẽte Auerrois, Respondẽs huic rationi, concedit Arist. intelligere re vera in illa demonstratione de finitate & infinitate uigoris, non tamen sequitur ex illa ratione quod Deus sit infiniti uigoris, quia illa ratio, ut eã pertractat Auerroes, procedit de uirtute naturali, & concludit quod cum Primus motor sit mouens æterno tempore, sequitur quod non est virtus in corpore, siue virtus naturalis, nam omnis uirtus in corpore, & naturalis, est finita, quia in corpore finito, non potest esse uirtus infinita, & corpus infinitum non datur, & ita est impossibile quod uirtus infinita naturalis & corporea detur, Primus motor autem cum semper moueat, est virtutis infinitę, ergo Primus motor non est uirtus naturalis, & corporea, sed alterius generis abstracta, non tamen ait Zimara ex hac ratione secundum Auerroem, sequitur, quod Primus motor sit virtutis infinitæ in vigore, qa secundum Auerroem, finitas vigoris sequitur formam, vnde omnis forma tam corporea quam abstracta secundum Auerroem, est finita, quia de ratione formæ est terminare, & finire: Infinitas vero vigoris, sequitur corpus, & materiam, & cum non detur corpus infinitum, neque etiam datur in rerum natura virtus infinita in vigore; Primus motor itaque cum sit forma licet sit forma abstracta, non tamen est virtutis infinitæ, sed finitæ; Verum solutio ista Zimaræ, nihil efficit rationi Scoti, immo confiċiendo eam rationem hoc modo quomodo expressè eam confiċit Auerroes 12. Metaph. tex. 41. concludit mentem Scoti, quia si hæc ratio concludit quod Primus motor non est virtus naturalis, quia semper mouet, & quod mouet semper, habet infinitã potentiam, & non finitam, & hic per finitã potentiam intelligit potentiam finitam in vigore, ergo per potentiam infinitam etiã intelligit potentiã infinitam in uigore; Et sic concludit Primum motorem esse immaterialem, quia est uirtutis infinitæ in uigore, quomodo ergo Zimara dicit quod licet demonstratio concludat Primum motorẽ esse immaterialem, quia est uirtutis infinitæ in vigore, quomodo ergo Zimara dicit quod licet demonstratio concludat Primũ motorẽ esse immaterialẽ tñ nõ sequi ꝙ concludat illum esse infiniti vigoris, si accipit infinitum vigorem pro medio ad probandum Primum motorem esse immaterialem, certè non sequitur ex demonstratione illa *Reicit.*

illa hæc cõclusio Primum motorem esse in finiti vigoris, sed præsupponitur, quia est medium in illa demonstratione. Et hoc no bis sufficit, quod autem ait non valere illã consequentiam, quoniam de mente Auerrois finitas sequitur formam, & omnis forma est finita in vigore, & infinitas vigoris sequitur materiam, vel non est uerum illud esse de mente Auerois, uel sibi apertè contradiceret: & Aristoteli, & veritati, si quidẽ ipse Auerroes explicans illam demonstrationem. Aris. ex eo quod Primus motor mouet semper, ait esse potentiæ infinitæ, & ex eo quod non est virtus in corpore, quia in corpore finito, nõest virtus infinita, in corpore aũt in finito, esset virtus infinita, sed tale corpus infinitum non datur, ait quod Primus motor est virtus seiũcta a materia, & corpore, ergo de mente Auerois non est quod virtus infinita sequatur corpus, & nõ formam, quia iam statuit Primum motorẽ esse formam ab stractam a corpore, quia est virtutis infinitæ non in duratione, vt tu ipse Zimara exposuisti, & sæpius supra probatum est, sed quia est virtutis infinitæ in vigore.

Adducuntur aliæ rationes ad idem, ex Scoto. Cap. II.

Secunda rat.

Alia ratio potest desumi ex Scoto in præcitato loco, nã postquam ostendit Scotus quod Aristoteles in illa demonstratioe per potẽtiã infinitam intelligit potentiam infinitam in vigore nõ in duratione, prosequitur declarare quomodo ratio Aristotelis concludat absolute non amplius secundum mentem ipsius Aristotelis (quia per rationem nunc allatam ostensum est, quomodo Aristoteles hanc rationẽ fecit, & quomodo existimauit concludere) in ratione autem Aristotelis, aderant illæ consequentiæ per ordinem, Primus motor mouet infinito tempore, ergo habet potentiã infinitam, ergo caret magnitudine, quærit ergo Scotus quomodo ex primo antecedente deducatur Secundum, scilicet ex ista Deus mouet semper, ergo habet potentiã infinitam, & inquit quod licet illud antecedens, secundum Theologos sit falsum, scilicet quod Deus mouet semper, tamen multi eorum concedunt quod potest mouere per infinitum tempus a parte ante, sicuti omnes Theologi dicunt posse mouere per infinitum tempus a parte post. Modo ex hac possibilitate concluditur infinitas potentiæ sicuti ex motione actu, quod enim potest aliquid facere, licet illud non faciat actu concluditur habere virtutem quam poneretur habere si actu illud efficeret; Ex hoc vltro quærit an ex hoc antecedente cõcludi possit potentia infinita intensiuè, & ostendit quod sic, & ipse adducit rationem quomodo concludat; non secundum intentionem Aristotelis, sed absolute. Vnde supra in eodem loco adducendo primam rationem, quam nunc in præcedenti capite adduxi; postquam ostendit Aristotelem intelligere de potentia vigoris dixit; (Concedo quod Aristoteles siuè sufficienter probauerit intentum suum, siue non, intellexit de infinitate potentiæ intensiua) ex quo patet quod Caietanus in quæstione de infinitate Dei, non rectè percepit Scotum: putauit enim quod Scotus dicat rationem Aristotelis de mente ipsius Aristotelis concludere eo modo quo Scotus ait, & ergo nunc explicabo; quod non est verum, sed est Scotus qui illud antecedens primum Aristotelis perpendit, Primus motor est mouens per infinitum tempus, & cõsiderat an ex illo possit deduci hæc consequentia, ergo habet infinitã potentiam in vigore, & Scotus ait, quod sic, sed cum additione, scilicet quod mouet per infinitum tempus, & a se habet infinitam potentiam intensiuam, & in hoc sensu accepit illud Aristoteles, quia loquitur de primo motore qui mouet a se, Ratio autem est hæc quę nobis pro principali ratione insequitur potest, Omne quod habet a se potentiam actiuam a se quoque habet entitatem, quod habet entitatem a se, habet illam in tota plenitudine quæ sibi competere potest, sed entitas in tota plenitudine quæ alicui competere potest, est solum entitas infinita, ergo Primus motor ex eo quod mouet a se, concluditur habere entitatem infinitam, & potentiam actiuam infinitam. Caiet. Construitur ratio.

Propositiones istius rationis probantur, Prima quidem patet, quia potentia sequitur entitatem, & ideo nihil potest mouere

à se

a se, nisi habeat entitatē a se, si autē haberet entitatē ab alio, non moueret se a se, sed ab alio haberet quod moueret; Et denique concessum est ab Arristotele quod Primus motor, è nullo dependet in entitate, neque in virtute, & potentia mouendi, sed omnia alia ab ipso pendent.

Secunda propositio probatur quoque, quia quod habet aliquid a se, habet illud illimitatè, & sic in tota plenitudine, itaquod maior dari non potest, Probatur, quoniam nihil habetur limitatè in aliquo, nisi illud accipiatur ab aliquo superiori agente determinante illud ad certum gradum; Si enim aliquod ens haberet virtutem illimitatam ex se, & aliud haberet ex se virtutem limitatam, nulla posset assignari ratio propter quam illud haberet virtutem illimitatam, & illud non, quia vtrunque est a se; sed esset a casu, quod non est dicendum in ijs quę sunt à se, & sunt entia necessaria; Est ergo vera ista propositio, quod quod habet entitatem a se, habet illam illimitatā siue illimitate, & in tota plenitudine, quia maior dari non potest, Ex qua sequitur necessario quod Primus motor habeat entitatem, & virtutem illimitatem, & infinitam intensiuè.

Ex his quoque apparet quod si ex illo antecedente Arristotelis puro, scilicet quod mouet semper, non deducitur hoc consequens, habet potentiam infinitam, tamen cum ista additione, quod mouet semper, & a se deducitur, Arristoteles autem, vel arbitratus est solum illum illud antecedens sufficere ad inducendum hoc consequens, vel hanc additionem subintelligi voluit.

Respōsio Piccolominei. Huic rationi Respondet Piccolomineus loco ubi supra, quod prima Intelligentia, de se est limitatata & finita quia ex Aristotele octauo Metaphysices, formæ sunt sicuti numeri, & ideò omnis forma consistit in indiuisibili & est aliquid definitum, & terminus sequitur eius conditionē, Deus itaque est essentia optima, quæ secum defert terimnos sibi competentes, quia est optimum ultra quod nihil aptum est ei cōpetere, & a nobis excogitari.

Alij. Alij Respondent, quod virtus quæ est a se habet totam potentiam quæ sibi non repugnat, At infinita potentia ei repugnat, quià tunc primus motor mouere posset in non tempore, quod est impossibile.

Verum Responsiones istæ nullæ sunt, Prima quidem Responsio; nihil obest rationi, immo Scoti ratio directè est contra illam, Nam ratio adducta directè probat ꝙ Prima forma, scilicet Intelligentia est sine limitibus in entitate, & in uigore, quo ad inventionem, & propositiones assumptæ sunt probatæ, & ad eas nihil respondetur, non ergo sufficit negare conclusionem, nisi ostendatur, vel falsitas propositionum, vel æquiuocatio in illis propter quam non sequatur talis conclusio, quæ per aliquā distinctionem pateficiet, sed neq; negat propositionem, neque aliquid in rationem dicit, sed solum negat conclusionem, Propterea hoc respondere, est nihil dicere, quod autē præmissæ assumptæ sint veræ, & directè impugnent hanc responsionem, patet; *Reicitur* Prima quidem propositio est euidens ex se secunda autem in qua difficultas tota consistit, Probatur quia si nullum habet agens supra se à quo ei limitetur entitas, proculdubio inest sine limitibus, Vnde si in eo esset virtus, & entitas limitata ex se, & quælibet res entitatem limitatam quam habet, haberet ex se sic limitatam, non possemus habere rationem propter quam Intelligentiæ haberent entitatem limitatam tot gradibus, & alia res tot gradibus, sed omnia essent casu, est ergo dicendum quod datur aliqua res quæ habet entitatem illimitatā, & perfectissimam in maiori gradu quo nulla maior dari possit, quia si haberet illa res determinatam entitatem, non possemus assignare causam, propter quam illa habet entitatem limitatam, quia causam superiorem non habet, ergo esset dicendum hoc deuenisse casu vt dictum est, quod est incōueniens, sed posita tali re habere entitatem infinitam & illimitatam, habemus postea rationem propter quam possumus assignare propter quid cœtere res sic sunt limitatæ. At dicunt hæc virtus infinita Primæ intelligentiæ repugnat, propter multa inconuenientia quæ sequerentur.

Contra, adducere inconueniens non est soluere rationem, dicere ergo quod non potest esse illimitatæ entitatis prima intelligentia, quia temouet in instanti, &c. non est respōdere rationi, sed arguere, At opus est propositionibus respondere.

Cum

Cum ego Aduersariorum obiectionibus respondebo, hæc incōuenientia tollam. Sed aliquis dicet, Respōdēt propositionibus rationis, qa negant ſm ſ. φ virtus mouens ex ſe ſit infinitę potētiæ. Contra hæc iā eſt ꝓbata; Iterū, Respondebit illa probatio non valet, quia non eſt neceſſe quòd omnis virtus limitata, limitetur ab alio, quia aliqua ꝑ ſe eſt limitata, & hoc modo eſt iſta Prima intelligentia; Contra quia nulla poteſt aſſignari ratio, & cauſa iſtius limitationis, ergo erit ſic limitata caſu, quòd eſt abſurdum ponere in ijs q̄ ſunt à ſe, & maximè neceſſaria, Cōſequētia clara eſt, qa hic nullā poſſumus aſſignare cām p ſe, ergo recurrēdū ē ad cām accidentalē; Prçterea, q̄ro cur eſt limitata ad tot gradus, & nō ad plures; cū.n. ſi finita, certum eſt quòd poterat ſortiri plures gradus entitatis, quia quocunque gradu limitato dato, maior dari poteſt alio, quia non eſſet limitatū. Præterea, limitari & determinari, eſt quid priuatiuum quia dicit defectum, & omne priuatiuum reducitur ad poſitiuū, ergo opus eſt aſſignare cauſam poſitiuam iſtius limitationis, & determinationis extrinſecam, vel intrinſecā, intrinſeca nulla datur quia illa ſubſtantia eſt ſimplex; neque extrinſeca, quia nulla datur ſuperior illa ergo videtur, quòd nullo pacto Prima ſubſtantia poſſit dici limitata, & determinata, Prætetea, in Prima intelligentia eſſet aliqua compoſitio ſcilicet entitatis illius, & iſtius priuationis, eſſet quoque aliquo modo imperfecta, quæ omnia negat. Ariſ. 12. Meth. tex. 30. & inde dici de Prima ſubſtantia, quā vult eſſe perfectiſſimam, & ſimpliciſſimam; Præterea ſtat ratio ſupra facta, quia dato caſu, quòd eſſet aliquod ens, quod haberet plenitudinem entitatis a ſe, aliud verò haberet a ſe entitatem limitatam, tunc cum vtrūque iſtorum habeat entitatem nulla pôt aſſignari ratio propter quam illud habeat plenitudinē entitatis, iſtud verò limitatam, niſi caſus qui non eſt ponendus in his quæ ſūt a ſe, ergo dicendū eſt quòd eſſe à ſe eſt cauſa propter quam hic haberet plenitudinem entitatis, illud verò non, illud ergo quod eſt a ſe & habet entitatem a ſe, habet quoq; plenitudinem entitatis, quia per hoc differt illud quod eſt a ſe ab eo quod nō eſt a ſe.

Gregorij ſolutio. Gregorius autem de Arimino loco ſupra citato huic rationi Reſpondet, primo quod plenitudo entitatis, & potentiæ, eſt ſine infinitate intenſiua, itaquod concedit Primū motorem quia eſt ex ſe habere entitatem, & virtutem in tota plenitudine, non tamen habere infinitam intenſiuè; Secundo negat id quod habet entitatem, & potentiam ex ſe habere entitatem, & potentiam intenſiuè infinitam, quia cœteræ Intelligentiæ etiam ſecundum Scotum, non habent entitatem infinitam, & illimitatam. Verùm iſta reſponſio nihil obeſt rationi Scoti, nam & ille negat unam propoſitionem quæ probatur à Scoto, & ad probationem Scoti nihil dicit, propoſitio quam negat eſt, quod virtus habens entitatem, & virtutem in tota plenitudine, non habet virtutem infinitam intenſiuè, At hæc probata eſt, & etiam per ſe patet, quia ſi eſt finita intenſiuè, adhuc maior virtus haberi poteſt. Et illa pôt intendi, non ergo eſt in tota plenitudine. *Reijcitur.*

Alia propoſitio etiam q̄ negat; ſ. quod illud quod eſt a ſe, non habeat entitatem, & virtutem infinitam intenſiuè, eſt probata à Scoto, Ipſe verò ad probationem nihil dicit, probauit eam Scotus; quia nullus eſt qui illi Primo enti limitet & determinet entitatem, & virtutem & ideò habet in maiori plenitudine quæ poſſit haberi, hæc autem maior plenitudo eſt infinitas intenſiua quia ea maior dari non poteſt, quæ propoſitio etiam confirmata eſt nunc ſuperius reiiciendo reſponſionem Piccolominei, ea ratione præcipuè, quia dato caſu, ſiuè facta Hyppoteſi quod aliquod ens haberet entitatem infinitā, & aliud entitatem limitatā, & vtrunque eſſet à ſe, non poſſet aſſignari ratio iſtius diuerſitatis, cum vtrunque ſit à ſe, ſed eſſent caſu ſic diſtincta; ratio ergo præciſa infinitatis entitatis, & virtutis eſt eſſe a ſe, & ſic quod eſt a ſe, neceſſariò habet virtutem infinitam intenſiuè, quod verò non eſt a ſe, non poteſt illam habere; Quod ſi quis dicat caſus eſt impoſſibilis, dico quòd ad inueſtigandam veritatem, etiam ſupponimus aliqua falſa, & impoſſibilia, quod Ariſtoteles ſæpe facit, vt patet 4. Phyſi. vbi diſputat an ſi vacuum daretur in eo fieri poſſet motus, vacuum eſt impoſſibile dari, tamen ſupponit quod detur, vt veritatem clarius elucidet, & hoc apud Philoſophos ſæpè eſt in vſu. Ideò etiam in propoſito, licèt ſit impoſ-

ſibile

fibile quòd duo quorum vnum sit virtutis infinitæ, & aliud virtutis finitæ, sint ambo a se, tamen pro inuestiganda natura, & virtute eorum quæ sunt a se, potest supponi, quia illa Hypotesi facta, innotescit eorum differentia ab alijs, & natura & virtus, ꝙ autem ait Scotum asserere secundas Intelligentias esse à se, & improductas, est falsum vt suo loco dicemus.

Tertio principaliter. Tertio principaliter arguit Scotus ad ostendendum primum motorem esse infinitum in vigore 1. sent. dist. 2. quæstione 2. ratio eius ab eo conficitur ad ostendendum valere hanc consequētiam quam facit Aristoteles 8. Physicorum, & 12. Met a. Primus motor mouet motu infinito; ergo habet potentiam infinitam in vigore, arguit ergo sic Quodcunque agens habens virtutem qua quantum est de se posset in infinita simul, licèt incompossibilitas effectuum impediat ista simul poni: Tale agens est virtutis infinitæ Primum mouens est huiusmodi, ergo est infinitæ virtutis, Maior propositio declaratur, quia si esset aliquod agens quòd posset simul producere Album & nigrum, quantum est ex se Istud non esset minus pfectum si non posset actu ea simul causare, quia ista non sunt simul causabilia, quia hæc non simultas, est ex repugnantia eorū & non ex defectu agentis, quia agens simul habet virtutem respectu amborum si illa ex se essent compossibilia. Minor quoque probatur, si primum mouēs haberet omnē causabilitatem omnis causæ possibilis formaliter & simul, proculdubio esset virtutis infinitæ, licèt illa causabilia non possent actu simul poni in esse, quia quantum esset ex se posset simul infinita pro lucere. Sed primum mouens profectiori modo habet in se omnem causabilitatem quam si eā haberet formaliter, quia illam habet eminenter, ergo si habendo illam formaliter esset infinitum in vigore; multo magis si habet illam profectiori & excellentiori modo, erit infinitum in vigore, Minor illa probatur in 7. quolibetto & in eadem quæstione in principio, etiam alibi, quia Arist. in 2. Meth. tex. 5. ꝓbat quòd datur status in causis efficientibus, & probatio Arist. breuiter consistit in hoc, Tota vniuersitas causatorum causam habet, non autem quæ sit aliquid istius vniuersitatis, qui a tunc idem esset causa sui, ergo est aliquid extra totam vniuersitatem causatorum, si ergo in causis non datur in finitas, est deueniendum ad vnā primamcausam, in qua erit status tā quam in primo principaliter, & simpliciter causante. Ex hoc arguitur sic, omnes aliæ causæ secundæ, habent esse ab ista prima cā ergo i. cā eminenter in se continet eā istarum secundaruum causarum, si enim illa prima est quæ illis causis secundis dat esse, & causare, necesse est quod nobiliori modo illa Prima causa contineat in se illam causabilitatem ex hoc paret minor, scilicet ꝙ Primum mouens continet in se eminenter causabilitatem omnis causæ possibilis quia omnis alia causa ab illa prima dependet in esse; At aliquis dicet, quod licet primum mouens eminenter contineat ca usabilitatē causarum secundarum non tamen potest ex se & totaliter in omnes effectus sine causis secundis, quia non est probatū quod sit totalis causa, & proxima omnium effectuū quod tamen requiritur ad concludendum, quod sit virtutis infinitę.

Scotus hanc obiectionem esse nullam ꝓbat, quia Prima causa est ita perfecta modo sicuti si esset totalis causa formaliter, dato enim ꝙ esset formaliter, causa omnium, nihil perfectius esset quam sit nunc, quia nō plus esse potest quam esse primam causam; dat enim esse & causare omnibus alijs causis Prætere a causæ secundæ nō requiruntur propter perfectionem adendam in causando, quia tunc remotius a Prima causa esset perfectius, quia perfectionem requireret causam, cum requirat plures causas secundas, sed causæ secundæ secundum Philosophos requiruntur propter imperfectionem effectus, vt prima causa, cum alia causa im pfecta possit causare effectū, in pfectū q secū dum ipsos non potest immediatè causari à prima causa; Confirmatur vt dictum est, qa causa secunda proxima primæ, totam perfectionem illam causatiuam, habet a sola prima causa, ergo tota illa per fectio à prima est, & sic habet illam perfectionem eminentius quàm secunda, quia etiam respectu secundæ est totaliter causa, & causa æquiuoca, similiter arguitur de tertia causa respectu secundæ, uel respectu primæ. Et sic de omnibus alijs est dicendum, ergo ex his patet quod prima causa est virtutis infini-

tæ

Aliare spõsiore-ſcitur. tæ, quia habet in ſeomnem perfectionem aliarum cauſarum ſecundarum.

Quòd ſi quis huic rationi Reſpondeat quòd prima cauſa, eſt cauſa conſeruans omnium, non efficiens; hæc reſponſio eſt nulla dupliciter, primo quia Ariſtotele 2. Met. tex. 5. & inde quando probat non dari proceſſum in cauſis infinitum, neque aſcendendo, neque deſcendendo, ſed deueniendum eſſe ad vnam primã cauſam à qua omnes aliæ dependent, loquitur de omnibus quatuor generibus cauſarum, & præcipuè de efficiente, vt patet ex ſe, ergo in cauſis efficientibus, eſt deueniendum ad cauſam primam in cauſatam à qua omnia alia cauſantur. Secundo, quia cauſa conſeruãs, reduci debet ad aliquod genus illarum quatuor cauſarum, non poteſt autem reduci ad materiam, neque ad formam, neque ad finem vt patet, ergo reducitur ad efficiens, Et confirmatur, quia conſeruare in eſſe, eſt continuò dare eſſe, quòd eſt continuò producere & efficere, quòd enim conſeruat aliquid, manutenet illud ne deficiat in eſſe, iſtud autem manutenere, eſt date eſſe, quòd clarius infra dilucidabitur, licet per ſe ſit clarum. Præterea quòd eget conſeruatione, eſt in ſe, & ſuo eſſe dependens, ergo habet eſſe illud ab alio efficiente, neque.n. prima cauſa poſſet conſeruare illud eſſe, niſi tali rei, dediſſet tale eſſe.

Aliare ſpõſio reſcitur. Si quis alius verò dicat, Primam intelligentiam nõ eſſe cauſam primam productiuam aliarum omnium cauſarum, quia non eſt cauſa productiua Intelligentiarum aliarum a prima, vt habet dicere Gregorius, & alij, qui negant alias intelligentias prouenire a prima, manifeſte aduerſatur rationi Ariſtotelis prædictæ, in qua oſtenditur deueniẽdum eſſe ad vnam primam cauſam efficientem in cauſatam, a qua omnia pendent, quia tunc non eſſet vna prima cauſa efficiens, ſed plures, quòd eſt inconueniens, & contra ipſum manifeſtè in eodem loco, ſicuti enim nõ ſunt plures primæ materiæ, neque plures vltimi fines, neque plures vltimæ formæ, ita nec plures efficiẽtes.

Varię aliæ rationes ab alijs adducuntur, ſed iſtæ ſunt rationes Scoti, & efficaciores mihi videntur quæ in hac materia adduci poſſint, ideo patet quòd non ſine ratione Scotus vult Ariſtotelem fuiſſe huius opinionis; De mente Auerrois, nolo modo diſputare, ſed quòd acceſſerit ad hanc opinionẽ, & quòd rationabiliter poſſit ei imponi hęc opinio, conſpici poteſt ex ijs quæ dicit Zimara Theoremate 60. Hãc eandem ſententiam ſecuti ſunt multi viri Docti, vti Philopponus; Simplicius 8. Phyſ. tex. 84. Amonius in initio capitis de ſubſtantia Alexander Aphrodiſeus, & alij multi quos cõmemorat Franciſcus Piccolomineus libro de Motoribus capit. 33. *Auer.* *Philopo nus.* *Simplicius.* *Antoni.* *Alexander.*

Adducuntur rationes Aduerſariorum & ſoluuntur. Cap. III.

ADuerſus hanc ſentẽtiam Scoti Aduerſarij multis rationibus inſtant, Frãciſcus Piccolomineus libro de Cælorũ motoribus cap. 34. Arguit. Primò ſic, & ratio iſta adducitur quoque a Zimara, & multis alijs., Deus mouet immediatè, vt efficiens proximũ, & pro viribus definitio tempore, ergo non eſt infiniti roboris. *Piccolomineus.* *Prima ratio.*

Antecedens probatur, ab eo alibi quo ad illam partem quòd immediatè mouet, vt efficiens, & definito tempore. Cõſequentia deducitur per regulas proportionis motuum, quia motoris ad mobile debet eſſe aliqua proportio, nam qualis eſt ratio motoris, talis eſt velocitas motus, ſed ſi motor eſt infinitus, cum mobile ſit finitum, nulla erit proportio, & ſic nullum aſſignari poterit tempus in quo moueat, ergo prim⁹ motor non eſt infiniti roboris; Hæc conſequentia ab alijs formatur ſic, ſequeretur quod moueret in non tempore quod eſt abſurdum manifeſtum; Confirmatur conſequentia ex Ariſt. 8. Phyſ. text. 79. vbi ait quod ſi in magnitudine finita eſſet vis infinita, moueret in non tempore, quia ſi aſſignaretur aliquod tempus in quo moueret, reperiretur aliqua vis finita, quæ in eodem tempore moueret, & ſic eodẽ tempore moueret vis finita, & infinita, quod deſtruit Ariſtoteles, vt conſpicuè abſurdum. *Confirmatur.*

Confirmatur, quia vel poteſt primus motor velocius, mouere quam mouet, vel nõ, ſi non, ergo non eſt infiniti vigoris, ſi ſic, in æternis idem eſt eſſe, & poſſe, ergo ſi poteſt mouere, mouet actu, & hanc rationẽ putant inſolubilẽ in principijs Ariſtotelis. *Confirmatio.*

Secundò, Motor Cæli ex ſentẽtia Ariſt. *Secũda ratio.*

eſt

est infinit⁹ eo modo quo colligi pōt ex medio quo vtitur Aristo. At Arist. vtitur pro medio motu infinito duratione, & mora, non velocitate, ergo Primus motor ex Arist. sententia, est infinitus duratione, non virtute.

Tertia ratio. Tertiò, Media quæ nos ducunt in cognitionem vigoris infiniti, sunt tria scilicet Reuelatio, Creatio, & Miracula, sed ista media sunt incognita Aristot. & viribus naturalibus ergo nec ab Arist. neque à natura potest cognosci immensitas roboris in Primo motore.

Quarta ratio. Quartò, si primus motor ex sententia Aristo. esset infiniti roboris, omnes Cœli motores essent infiniti roboris, Consequēs est absurdum, ergo & Antecedens, Consequentia probatur, quia Arist. ad primi motoris notitiam, eleuatur per motum æternum; De quo autem verum est medium, vera quoque est Conclusio, at verū est de omnibus Motorib⁹ Cœli quod semper mouent, ergo etiam verùm est quod sunt æterni roboris, si ergo ex motu æterno, siue ex mouere semper deducitur infinitas vigoris, necessario fateri cogimur omnes Cœli motores cum semper moueant, esse infiniti vigoris; & cōfirmatur hæc ratio, ex eo quòd Arist. in 8. Phys. & 12. Met. tex. 43. quòd enunciat de Primo motore, de omni Cœlorum motore putat esse enunciandum, vnde in 12. Met. loco citato, cum ostendisset per æternum motum Primum motorem esse abiunctum à materia, quæritant huiusmodi motor sit vnus, vel plures, & ait esse plures, & de omnibus esse verùm id quòd ostensum est propter idem medium. Quintò, cuilibet Agenti respondet proprium patiens, ex tertio de Anima tex. 17. ergo si primis motor esset roboris infiniti deberet ei respondere mobile infinitum, sed hoc est impossibile; ergo & Antecedēs; Quòd Confirmatur, ex Aristote. sententia Deus est agens necessarium, ergo produxisset mundum infinitæ molis. Sextò, ex sententia Aristo. repugnat dari infinitum actu, sed Deus est prima forma ex calce primi Phys. & purus actus ex 12. Met. text. 47. ergo non est infiniti roboris Aristo. autem primo Phys. cumulatim reicit infinitum ex parte formæ, & solum concedit infinitum in potētia ad materiam. Septimò, omnis

Quinta ratio. *Sexta ratio.* *Septima ratio.*

nostra cognitio ortum habet ex phantasmatibus, sed phantasmata sunt finita, ergo non possunt ducere nos in cognitionem infiniti. Octauo, infinitum est ignotum ergo Deus erit ignotus, sed si Deus est ignotus, cum sit principium primum omnium rerum omnes res essent ignotæ. *Octaua ratio.*

Gregorius Gregorius de Arimino aduersus eandem sententiam, Arguit primò sent. dist. 42. quæst. 3. art. 1. & Primò, supponit duo, primum quòd Deus immediate est motor orbis, & hoc ait nedum verum esse ex mente Arist. sed etiam esse concessum à Scoto, secundum fundamentum est, quòd de mente Aristote. Deus mouet necessariò, ex his duobus fundamentis manifestè sequitur quod primis motor nō est infiniti roboris, quia moueret in instanti, consequentia est clara, quia mouet immediate ex primo supposito, & necessario ex secundo, ergo sm vltimum suæ potentiæ, ergo mouet in instanti. Secūda ratio, si Deus esset infinitus in vigore, posset mouere quodcūque mobile quātumcūque magnū, At ex sentētia Aristot. hoc nō potest efficere, qa ait Arist. secundò Cœli tex. 70. quòd si in aliquo orbiū erraticorum essent plures stellæ, orbis vltimus esset in labore cum mouet orbes motu diurno, At si potētia motoris primi mobilis esset infinita, non moueret cum labore, vt iam dictum est; Quod confirmatur ex Auer. 12. Meta. text. 40. vbi ait de mēte Arist. quòd si in primo Cœlo essent plures stellæ, aut maiores, orbs ille aut tardius moueretur aut nō moueretur penitus. *Prima.* *Secūda.*

Zimara Zimara Theoremate sexto, nititur opinionem Auerrois deffendere, & satis prolixus est, tamen ea quæ faciunt ad rem sunt hæc breuiter collecta; In principio illius Theorematis ait Scotum sustinere de mente Auerrois primum motorem esse infiniti vigoris, qua in re ostendit ipse Zimara nō vidisse Scotum cum Scotus hāc disputationem sumat proprie contra Auerroem, vt patet ex eo loco respondēdo ad primum principale; quòd autem Primus motor non sit infiniti vigoris, probat prius factis duobus fundamētis, quorum primum est quod finitas in vigore sequitur formam; adeo quòd quæcumque forma quantum est de se, est finita in vigore, siue illa forma sit iuncta materiæ, siue sit abstracta a materia. Secūdum *Prima.* *Secūda.*

dum, infinitas vigoris sequitur corpus infinitum, vt infinitum, primum fundamentum probatur auctoritate Arist. in octauo Metaph. tex. 10. dicentis q formæ sunt sicuti numeri, numerus autem quilibet est limitatus, est finitus, de ratione etiã formæ est limitare, & determinare; Quòd cõfirmatur ex Aristo. 3. Physic. tex. 60. & 65. vbi Philosophus dicit q finitas est a forma sicuti illimitatio, & infinitas est a Materia, & ait hanc esse communem viam Philosophorum, secundum fundamentum probat ijsdem medijs, quia si forma est causa limitationis necessariò materia est causa illimitationis, & consequenter corpus infinitũ, quia habet materiam infinitam, erit infinitum in vigore, sed specialiter probat, quia in maiori quanto est maior virtus, cæteris paribus, hæc propositio conceditur ab omnibus Philosophis, & ideò si virtus illa augetur in infinitum, est quia corpus augetur in infinitum; ex his patet dicendum Primum motorem non esse vigoris infiniti, q a nõ est corpus nec virtus in corpore, sed forma abstracta a materia; Quæ etiam confirmatur, quia admisso vigore infinito, non esset proportio inter motorem, & mobile, vt supra Piccolomineus, & Gregorius arguebant.

Secundũ

Solutio.

Ad primum.

Verùm rationes istæ non cogunt, & ex dictis facilè soluuntur. Ad primam Respondeo quod Primus motor mouet mediatè, non immediate. Ad rationes contra hanc responsionem, in sequentibus respondebitur, & per idem patet ad primam confirmationem, tenet enim de motore infinitæ virtutis mouente immediate, de hoc enim sequeretur quod moueret in non tempore; Ad aliam confirmationem, Dico q Primũ motorem posse mouere velocius quã mouet, potest intelligi duobus modis, vel rõne sui, vel ratione effectuũ, ratione sui potest velocius mouere. Quia habet vim infinitã in vigore, sed ratione effectuum nõ potest, quia est necesse quod vtatur causis secũdis, & illis mediantibus agat, vt dictũ est in præcedentibus. Ad secundam concedo q medium quo vtitur Arist. ad inuestigandã primi motoris infinitatem, est æternus motus, sed nego propositionem quæ subintelligitur pro formãdo subsyllogismo. s. q ex hoc medio; Motus æternus; non posset colligi in-

Ad secundam.

finitas vigoris, quia vt ostẽdimus in prima ratione, Aristo. ex eo q motor primus mouet in æternum, concludit q est potẽtiæ infinitæ, & ex hoc vlterius concludit, q est sine magnitudine, & impartibilis; dum autẽ ex æterno motu deducit primum motorem esse infinitæ potentiæ, dictum est q necessario intelligit de infinita potentia in vigore, non in duratione propter instantiam de Cœlo; Ad tertiam Dico q illa tria media, ducunt nos in cognitionem omnipotentis Dei, eo modo quo asserunt Theologi Deũ esse omnipotentem, & infinitum in vigore, at eo modo quo intelligunt Philosophi, adsunt media naturalia, vt vidimus; Ad quartam rationem specialiter respondebitur in proprio quæsito An cæteræ Intelligentiæ sint infinitæ in vigore, tñ pro nunc nego consequentiam, ad probationem Dico q æternus motus sic absolutè sumptus, non est sufficiens medium ad concludendã infinitatem vigoris, sed requiritur alia particula. s. a se, quod. n. mouet a se æterno tempore, est infinitæ potentiæ in vigore, vt pertractauimus in secũda ratione principali pro Scoto, Aristotel. autem non fecit mentionem de hac particula expressè, sed forsan sub intellexit, & credendum est ipsum illam subintellexisse, quia loquebatur de Primo motore, qui a se mouet, quia tamen expressè in illa ratione non ponitur, dixit Scotus nolle disputare An ratio Philosophi concluderet nec ne intentum, quòd quidem intentum, proculdubio erat ostendere quod Primus motor caret magnitudine, quæ carentia magnitudinis nõ potest probari per infinitatem durationis propter instantiam de Cœlo; Ad confirmationem, ex Aristot. in 12. Metaphysi. clarius etiam dicam, pro nunc Dico, quòd vsque ad tex. 42. loquitur de Substãtijs abstractis in communi, & ibi multa prædicata inuestigat quæ competunt substantijs in communi, attamen non omnia illa prædicata competunt cuicunque Intelligentiæ, sed aliqua tantum primæ Intelligentiæ, aliqua alia tãtum alijs, A tex verò 42. incipit distinctiᵉ agere de illis, & docet quomodo ordinem habeant ad vnam primam a qua aliæ depẽdent, & multa in particulari de prima docet, & de aliis quæ illis solis competunt; & ideo falsa est illa propositio q q̃ enunciat

Ad tertiam.

Ad quartam.

Arist. de primò motore, de alijs quoque vel sit intelligi, vnde cum in 12. Met. tex. 43. quærit an vna vel plures sint tales substãtiæ, illud verbum (tales) non refert omnia prædicata enummerata de substantijs abstractis; sed refert solùm genus Substantiarum abstractarum, adeò quod est ac si quærat an vna vel plures sint substantiæ generis illius scilicet abstractarum a materia quæ expositio in proprio loco infrà confirmabitur, Ad quintam respondetur quod illa propositio Arist. ex tertio de anima, vt in Theorematib. animasticis dicam: nõ dẽt intelligi, quod cuicũq; Agenti debeat respõdere propriũ passũ adæquatũ, quia in hoc sensu est falsa, nam materia prima est passũ proportionatum multis formis, immo eadẽ porrio materiæ est proportionatum passũ multis formis, sed sufficit quod in tota coordinatione entium, cuilibet agenti respondeat proprium passum, Ad propositum, sufficit quod Agenti primo respondeat totus Mundus, vt passum, non potest autem ei respondere Mundus, infinitus, quia repugnat ex parte effectus, & postea nõ agit secundũ totam suam virtutem, quia agit mediatè, vt dictum est & dicemus infrà, Ad sextam Dico quod Arist. negat infinitum in quantitate molis actu; & de hoc loquitur in tertio phy. loquitur etiam de formis materiatis, & quantis non negat autem de infinito virtutis, & perfectionis, & de formis seiunctis a materia, de quo etiam infrà Respondendo ad Zimatam.

Quinta ratio.

Sexta ratio.

Ad 7. si ratio illa concludit, sequitur ꝙ nullã possumus habere cognitionẽ Substãtiarum abstractarum, consequentia probatur, qa nostra cognitio est per phãtasmata, Phantasmata omnia nostra sunt corporea, ergo non possumus venire in cognitionem abstractorum, si ergo, qa Phantasmata sunt finita, non possunt nos ducere in cognitionem infiniti, neque quia sunt corporea possũt nos ducere in cognitionem incorporeorũ dicendũ est ergo qd licet effectus, & res istæ ex quib. Phãtasmata gignũtur sint finita, tamen quia habẽt quasdã cõditiones quæ non possunt prouenire a causa finita argumẽtamur dari cã infinitã, vt ex continua gñatione, cõseruatione, & æterno motu ex Ari. argumẽtamur dari causam infinitam agentẽ infecti; Ad 8. si illa ratio cõcludit contra nos, concludit quoq; contra eos quia sustinent ꝙ Primus motor infinitus in mora, & duratione, ergo si infinitum est ignotum, primus motor secundum eos etiã erit ignotus, ideò est respondendũ, qđ infinitum vt infinitum est ignotum, qa num quam possumus pertingere ad cognitionẽ, totalem illius, quia habita cognitione eius ex vna parte remanent infinitæ cognoscendæ, & sic Deus quò ad omnes gradus suæ virtutis infinitæ, est nobis ignotus etiam secũdum Theol. quia Deus solum cõprehendit ab intellectu Diuino modo infinito, At infinitum pro aliqua sui conditione cognoscitur a nobis, & sic infinitum in duratione & in vigore cognoscitur, sed non infinito modò, Ad primã rationem Gregorij, Dico ꝙ primum fundamentum est falsum, & et negatur a Scoto, vt infra dicam, primus. n. motor mouet mediate, non immediatè, & sic ratio illa non concludit, vt superius dictum est, Ad secundam rationem, Dico ꝙ Arist. in eo loco scilicet secundo de Cœlo, non loquitur de primo motore, sed loquitur de 1. sphera, q̃ motu suo mouet alias spheras, soluit. n. illam dubitationem motã superius, quæ est, vndè est ꝙ cum in sphera superiori sint innumeræ stellæ in planetis est tãtum vnica stella, & post quam dedit duas solutiones, ponit tertiam in eo tex. 70. quæ consistit in hoc, quod cum prima sphera superior moueat omnes inferiores, si cum hoc haberet mouere plures stellas, esset ei laboriosum, qa cuiuslibet corporis est virtus finita, hoc est quod dicit Arist. vbi aperte patet quòd facit comparationem inter corpora mota, & spheram mouentem, & dicit spheram mouentem excedere in potentia corpora mota, sed finita, quia illa sphera superior est corpus, in corpore autem non est virtus infinita: Quod etiam confirmatur, quia cum dicit ꝙ prima sphera moueret cum difficultate, si in illis orbibus essent plures stellæ, non debet intelligi quod in stellis esset ponderositas, aut aliquid resistens motui, quia nihil tale est in illis, sed vult dicere, qđ debet esse excessus corporis mouentis ad mobile in virtute quæ illis corporibus cęlestibus competit, q excessus non esset si in inferioribus simul cũ multitudine spherarum esset multitudo stellarum, tunc enim sphera illa superior non

Septimã.

Octaua.

Primã Gregorij.

Secũda.

non esset corpus aptum mouere corpora illa inferiora, quod etiam loquatur de corpore non de moto & separato, patet ex verbis tex. ait. n. (omnis autem finiti cor poris ad finitũ virtus est,) vndè licèt Auerroes hoc intelligat de motore separato, & abstracto, non tamen verũ est;

Ad Zimaram. Ad Zimaram, primum, & secundum fundamenta falsa sunt, primò, quia Materia non est actiua, sed passiua, non agit sed patitur ergo Materia de se non est habens vigorem, & virtutem agendi, & consequẽter non potest habere vigorem finitum, a quò autem remouetur Genus, remouentur quoque eius differentiæ, & species; sed à Materia remouetur virtus agendi, ergo & finitas & infinitas, quæ sunt partes eius, econuerso sola forma est quæ agit, & habet virtutẽ operãdi, ergo soli formæ competere potest virtus finita, & īfinita, si est forma limitata in entitate, est quoque limitata in potentia, & vigore, si verò est illimitata in entitate, necessariò quoque est illimitata in potẽtia, & vigore, quomodo dictum est de primo motore. Ad probationem ex 8. Met. dico, quod dum ait Aristoteles formæ sunt sicut numeri, non vult dicere quod quælibet forma sit determinata in entitate, q̃ virtute, ita quod sit finita, sed vult dicere quod sũt determinatæ in specie, sunt. n. ex se specie distinctæ, & diuersæ, vndè formæ materiatæ sunt quæ membris diuersis dant esse, & illos determinant, & specificant, formæ vero abstractæ sicut per se sunt species distinctæ, & diuersæ habent etiam similitudinem aliã formæ; cum numeris & de ea loquitur ibi Aristoteles, quæ est quod sicut numerus non suscipit magis, & minus, ita formæ non suscipiunt magis, & minus ve diximus in disputatione, an forma substantialis suscipiat magis, & minus. Ex hoc patet ad rationem, cum dicit quòd formæ est limitare, & finire, verum est quod est limitare, & finire esse, & naturam rei, quo ad esse specificũ, & qualitatem substantialem, non tamen propter hoc sequitur, quòd esse finiti vigoris, & uirtutis, sequatur formã, quia hæc est alia finitas, & determinatio, Vel dicas quod formæ finitæ est limitare, & finire, non formæ infinitæ, uti est primus motor. Ad illud de tertio Physicorum dico q̃ Aristoteles confutat infinitum in actu, & admittit infinitum in potentia loquendo de infinito in magnitudine molis, non de infinito in magnitudine perfectionis, & virtutis, non est ergo verum quod ille neget infinitum a forma, & concedat infinitatem materiæ.

Ad probationem secundi fundamenti, ex illa propositione in maiori, quanto est maior uirtus cæteris paribus dico, quod hæc propositio fert secum solutionem, ait enim quod est vera cæteris paribus, ergo non sufficit quod materia augeatur ad hoc vt augeatur virtus alicuius, sed opus est, q̃ omnia sint paria, inter hæc autem requiritur præcipuè intensio formæ, nam in maiori quanto in quo etiam est intensior forma, est maior virtus, sed si assummas maius quantum in quo sit forma minus intensa quam forma alterius quanti minoris, in illo quanto maiori non erit maior virtus, sed minor, vt patet de Asino, & Leone, Asinus est maior Leone quantitate molis, sed non est maior virtute, &c.

THEOREMA LV.

Primus motor mouet mediatè primum mobile.

Exponitur & probatur opinio Scoti. Cap. I.

Scotus. Cotus 1. sent. dist. 8. quęs. 5. sed præcipuè in quolib. q. 7. G. tenet consequenter ad dicta, quod Primus motor secundum intentionem Ar. moueat mediatè primũ mobile, itaquod respectu primi mobilis est duplex motor, sicuti & respectu aliorum orbium, scilicet propria Intelligẽtia, quæ primum mobile mouet immediate, & primus motor qui mouet idem primum mobile per propriam intelligentiam appropriatã primo mobili, reliqui orbes etiam habent propriam Intelligentiam motricem, vltra primum motorem, qui omnibus illis Intelligentijs dat esse, & operari, ita quod primus motor nullum orbem immediatè mouet, sed omnes mediatè, primum tamẽ principaliter, & appropriate mouere dicitur

propter nobilitatem, & principalitatẽ eius hanc suam sententiam paucis probat Scotus, immò videtur eam supponere, quasi de illa nulla sit controuersia, cũ videatur Auerroe in hanc sententiam declinare licet Zimara, & alij Auerroistæ oppositum de mente eius sustinere nitantur, sed quicquid sit de hoc videamus rationes Scoti, & rem ipsã consideremus, arguit primo Scotus ex auctoritate Aristotelis in 8. Physi. tex. 78. & 79. & licet Scotus in eo quolib. intendat ꝓbare, quod aliæ Intelligentiæ a prima sint productæ a prima tamen assumit pro medio, quod primus motor, qui est infinitæ potentiæ non mouet immediatè, & illud ex sententia Aristotelis in 8. Phy. probari ait, videamus ergo hoc medium; Aristoteles in præcitato loco textu 79. probat quod virtus infinita in vigore non potest mouere immediatè aliquod mobile, quia moueret in non tempore, hoc consequens est impossibile, ergo etiam antecedens est impossibile, scilicet quòd motor, qui est infinitæ potentiæ in vigore moueat immediatè aliquod mobile, hac argumentatione, quæ tota est Aristotelis, sumpta pro maiori; deducitur, sed primus motor est infinitæ potentiæ in vigore ergo non mouet immediatè Cœlum sed mediatè tantum, maiorem illam, quæ est argumentum Aristotelis probatur esse de mente Aristotelis, probat in citato textu Aristoteles propositionem illam, quam secundo loco assumpsit ad probandum quod primus motor caret magnitudine, nempè quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, probat inquam hoc modo primo assumit quod maior virtus mouet in minori tempore, quam minor virtus; Vndè videmus, quod maior virtus calefactiua citius calefacit aquam, quam minor virtus. Ex hoc fundamento deducit si in magnitudine finita sit virtus infinita sequitur alterum horum duorum absurdorum; nempè, vel quod non detur tempus vllum in quo talis virtus mouere possit, vel quòd finita virtus æquali tempore mouebit cum virtute infinita dimisso hoc secundo absurdo, quod non facit pro nobis probat primum absurdum consequi, quia iam suppositum est, quod maior virtus mouet in minori tẽpore, quam minor virtus, ergo infinita virtus in tempore minori in infinitum mouebit, quia infinitum excedit finitum ꝑ exuberantiam infinitam, at non datur vllum tẽpus minus tempore finito in infinitũ quia tale tempus est non tempus, ergo virtus infinita in vigore non potest mouere, quia si moueret, moueret in non tempore, ex quo absurdò, & alio, quod dimisi postea sequitur, quod talis virtus infinita non possit esse in magnitudine finita, vt ibi egregiè Vicomercatus exponit. Modo ad propositũ nostrum ex probatione consequentiæ istius absurdi facta ab Aristotele conspicuum patet ex Aristotele quòd virtus infinita in vigore non potest mouere immediatè, sed si mouet aliquod mobile mouebit mediatè & quod primus motus, qui prodit ab illa infinita virtute non est motus localis alicuius mobilis, quia illud moueret in non tempore, est ergo ille primus motus alterius rationis, nos autem dicimus, quod ille primus motus est productio intelligẽtiæ, ideò dixit Arist. quod primus motor moueat vt amatum, & desideratum de quo infra. Ex his patet maior nostræ rationis, minor verò probata est in superiori Theoremate de vigore infinito primi motoris ex hac ratione coadiuuatur & prima ratio facta pro infinitate vigoris, quia dum Arist. in illa demonstratione vult ostendere, quod primus motor caret magnitudine, & probat per hoc, quia mouet infinito tempore, & ꝙ ideò habet infinitam potentiam, potentia aũt infinita nõ põt esse in magnitudine, neque infinita, neq; finita loquit᷑ Arist. de infinitate potentiæ in vigore, non in duratione vt aduersarij exponunt, vt conspicuè patet ex probatione consequentiæ istius absurdi; conspicuè enim patet ipsum loqui de infinitate in vigore, quia loquitur de virtute infinita ad quam sequitur hoc absurdum, hoc autem sequitur de virtute infinita in uigore, quia si ad esset uirtus infinita in uigore moueret in non tempore, non autem sequitur hoc absurdum de uirtute infinita in duratione, loquitur ergo Arist. in eo loco de uirtute infinita in uigore. Confirmatur in eodem 8. tex. 78. uult Aristoteles qd motor infiniti uigoris moueat cœlũ infinito motu idest tempore infinito. Subinfert Scotus ergo non mouet immediatè, sed mediatè. s. mediate aliqua Intelligentia alia a prima, antecedens est clarum, qa Arist.

Prima ratio.

Confirmatur primum motorẽ esse Infinita virtutis in vigore.

Arist. in illo textu supponit ex probationib. prius factis, quod primus motor mouet ęter no tempore cum motus sit æternus, quòd autem existimet primum motorem, qui infinito tempore mouet esse infiniti vigoris, iam ostendimus in Theoremate proprio, quia quod mouet infinito tempore habet potentiam infinitam, & caret magnitudine, consequentia verò deducitur, quia si moueret immediatè moueret non tempore, quod est inconueniens, vt dictum est supra, ideò necesse est quod moueat mediatè, hanc &t esse sententiã Arist. s. quod primus motor moueat mediatè, asseritur ab Auerroe 12. Met. tex. 41. & re vera illud apertè asserit Aris. loco citato.

Respon sio. Piccolominei. Franciscus Piccolomineus libro de Cœlorum motorib. cap. 18. huic rationi respondẽs primo eam reflectit contra Scotum, deinde illam soluit, reflectit hoc modo. ab eo sine medio mouetur primum mobile de quo Ar. in 8. Physi. tex. 79. format ostensionem. vt ostendat quod caret magnitudine, at format ostensionem illam de Primo motore, & primo principio etiam secundum Scotum, ergo primum mobile mouetur a primo principio sine medio, Secundo illa ostẽsio vera est de omni motore cæli non de solo primo, ergo si ex ea colligeretur debere dari aliquis medius motor etiam colligeretur in quolibet motu planetarum dari duplicem motorem, quod ipse Scotus inficiatur. Tandem rationem ipsam soluit, quia institutum Aristo. eo loci est ostendere motum cæli non posse effici a motore materiato nec finito, neque infinito, & de illo habent vim ostensiones assignatæ; sed ex dictis patet, quod istæ reflexiones nullæ sunt nec minus solutio; Prima quidem reflexio re vera non potest dici reflexio, quia est ratio penitus diuersa a ratione, Scoti, vt patet inspicienti formationem vtriusque Scotus enim probat, quod primus motor non mouet immediatè, quia moueret in non tempore, quæ est ratio Aristoteles in illo 79. tex. vt visum est, Piccolomineus autẽ probat, quod primus motor mouet immediatè, quia ostensio illa qua Aristoteles probat primum motorem carere magnitudine fit de primo motore. ecce quod sumit penitus diuersum medium. neque etiam concludit hæc ratio aliquid contra Scotum, nego enim maiorem ad probationem verò dicebat, quia tunc conclusio respõderet principijs, nego hoc sequi, quia vt diximus in materia de vigore infinito conclusio illa quod primo motor careat magnitudine procedit ex duobus illis fundamentis, quòd nulla virtus finita mouet per infinitũ tempus, sed solum virtus finita, & quod virtus infinita non potest esse in magnitudine; ex his duob. sequitur, quod primus motor caret magnitudine; sed iste forsan vult dicere, quod conclusio non responderet principijs idest medio, vult enim quod medium quo ostenditur dari primum motorem abiunctũ a materia sit motus localis, adeò quod si primus motor immediatè non moueat primum mobile motu locali motus non erit sufficiẽs medium, sed si hoc intendit in præsenti ratione non est ad propositum, quia in eo loco non habetur talis ratio, huic autem rationi infra in solutione rationum oppositarum satisfaciam, est enim Achillis Zimaræ, & aduersariorum. Secunda reflexio nihil valet nego enim quod ratio illa concludat de alijs, Intelligentijs vt supra in materia de vigore infinito ostendimus cap. 3. soluendo quartũ; & dicam infra in solutione obiectionum aduersariorum. solutio autem, quam adducit nullius est momẽti; quia in Theoremate de vigore infinito cap. 1. perpendendo, primam rationem Scoti ostendimus falsum esse quod institutum Aristoteles ibi sit ostendere motũ Cœli non posse effici a motore materiato, sed esse ostendere motorem Cœli carere magnitudine. Secundo probatur eadem conclusio efficacissima ratione, quæ adducitur a Scoto in præcitato loco septimo quolibeto, & ab Antonio Andrea 12. Met. q. 2. & a Iāduno 12. Met. q. 17. & est ista, prima intelligentia mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis, hæc propositio habetur ab Aristotelis 12. Metaphisica texto 36. subinfero, sed intelligibile, & appetibile mouet tantum intellectum, & appetitum, non autem illud, quod caret intellectu, & appetitu, ergo primus motor mouet tantum intellectum, & appetitum; maior vt dixi est Aristotelis minor verò probatur, quia omne agens, & mouens agit, & mouet passum sibi proportionatum, hæc est clara de se, sed corpus carens intellectu, & appetitu non est passum proportionatum ad patiab isto intelligibili, & appetibili, ergo solum intellectus, & appetitus. subinfero

Reijcitur. *Secũda ratio. principalis.*

sed orbis cælestis seclusa intelligẽtia neque est intellectus, neque habet intellectum siue appetitum, ergo orbis non mouetur a primo motore qui est Deus immediatè, hæc ratio proculdubio est efficacissima. Huic rationi respondet Zimara de triplici causalitate, & concedit quod Deus mouet, vt finis, & vt intelligibile, sed cum subinferimus, ergo nõ mouet effectiuè cęlum, sed debet dari alius intellectus qui moueat immediatè ipsum orbem, respondet quod nõ sequitur hoc, quia illemet primus sicuti est mouens in ratione finis, ita illemet primus motor effectiuè mouet orbem, quia in separatis à materia idem est efficiens & finis. Hæc responsio non soluit, quia Arist. ibi declarat modum quo primus motor mouet, & inquit quod mouet vt appetibile, & desiderabile, & adducit rationem, quia hæc solum non mota mouent, nõ ergo mouere potest pellendo, vel trahẽndo siuè efficiente motu locali, vt inquit Zimara, quia talia mouẽtia etiam mouentur, sed mouet solùm intellectum, scilicèt Intelligentiã sibi proximam (quæ dicitur anima Cœli nõ ratione informationis, sed ratione propriè assistentię) & sic primus motor est mouens non motus quia talia mouentia solum mouent, & non mouentur. Prætetea nos non negamus primum motorẽ mouere primum mobile, sed dicimus quod illud mouet mediante anima, & intelligentia appropriata ipsi primo mobili. Præterea concedit q̃d in separatis a materia idem est efficiens, & finis, ergo efficientia primi mouentis non est alterius rationis a causalitate finis, cõsequẽtia probatur, quia tunc non esset vera ista ꝓpositio in separatis a materia idẽ est efficiẽs, & finis, sed esset quid diuersum; & confirmatur exemplo de blaneo, quod mouet appetitum, & sic efficit, quod homo tendat ad balneum, & si est causa finalis, & efficiens, ergo dum primus motor mouet intelligẽtiam sibi proximam in ratione finis, & illa mota a fine mouet orbẽ, vt assimiletur primo mouenti non distinguitur in primo mouente efficientia a causalitate finis. per hæc eadem reiciuntur ea, per quæ respondet Piccolomineus ad hanc rationem in cap. 18. de cœlorum motorib. Tertiò principaliter adduco rationem ipsiusmet Arist. in illo 12. Meth. text. 36. assignat enim rationem propter q̃ cogimur dicere quod Primus motor mouet vt appetibile, & intelligibile, & est ista, quia ista sola mouent non mota, tunc arguitur sic, eo modo mouet primus motor, quo mouent illa, quæ dum mouent non mouentur ab alio, sed sic est, quod illa, quæ dũ mouent non mouentur ab alio solùm sunt, quæ mouent, vt appetibile, ergo primus motor solũ mouet in ratione appetibilis, & desidorabilis quod autem mouet solum, vt appetibile, & intelligibile mouet solum intellectum, & appetitum propter rationem nunc supra dictam, ergo non mouet orbem, qui caret intellectu, & appetitu, sed ipsum intellectum, & appetitum; maior & minor huius Syllogismi sunt Arist. expressè præterea conspicuum est ex 8. quod primus motor est immobilis per se, & ex 12. Math. tex. 43. & per accidens, minor etiam ponitur ab eo in præcitato tex. 41. Deus est infiniti vigoris, sed q̃d est infiniti vigoris non potest mouere aliq̃d mobile immediate motu locali. quia moueret in instanti, tamen prius motor mouet ex. ĩ Aristotele primum mobile, ergo mouet mediatè.

Respon- sio Zim. *Reiicitur.* *Tertia ratio.*

Adducuntur rationes aduersariorum. & soluuntur. Cap. II.

ADuersus hãc opinionem insurgunt multis rationibus, quarum principaliores hic adducã, arguit Zimara quæstione de triplici causalitate, & Theoremate 60. primò, sic, nullum datur medium ad probãdum dari primum motorem nisi motus; quia solus naturalis demonstrat. dari primum motorẽ via motus at si primus motor non mouet immediate primum mobile, & vt efficiens hoc medium erit insufficiens, neque naturalis poterit ostendere dari primum motorem. hanc rationem tanti facit Zimara, quod eã putat insolubilem, eadem vtitur Gregorius de Arimino Secundo sen. d. 1. q. 1. att. 2. vbi nititur probare quo primus motor mouet immediate. Secundo Aristot. in 12. Met. tex. 43. inuestigat numerũ Intelligentiarum ex numero orbium, & ita tot esse statuit intelligentias quot orbes, ratio autem hæc non valeret nisi omnes Intelligentiæ mouerent immediatè orbes, nam si vnus orbis haberet duas intelligentias ꝓfecto nõ essent tot Intelligentiæ quot orbes, sed esset plures Intelligentiæ quam orbes. Tertio sæpe habetur

Prima rat. Zimara. *Secunda* *Tertia.*

apud

apud Aristotelem & est verissimum, quod Intelligentiæ agunt in duplici genere causę scilicet finalis, & efficientis ergo nedum mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis, sed etiam in ratione efficientis, & ita mouet cœlum immediate; plures alias rationes adducit ad ostẽdendum hanc fuisse mentem Auerrois, sed de hoc parum est

Quarta. curandum. Pro hac sententia quarto loco adducit auctoritas expressa Philosophi in 12. Metaph. tex. 38. vbi aperte Philosoph' ait, quod primus motor mouet primũ mobile motu lationis, quo primo mobili moto reliqua mouentur, ergo primus motor mouet immediate, & in eodem. 12. tex. 43. ait Arist. quod præter simplicem lationem vniuersi, qua mouere dicimus substantiam immobilem scilicet primam, cæteræ lationes planetarum sunt ęternæ; ecce quòd aperte ait Aristo. primam latioñe fieri a primo motore Quinto Franciscus Piccolomi-

Quinta Rationes piccolominei. neus libro de cœlorum motoribus cap. 17. ille motus qui sæpe ab Arist. nuncupatur motus totius in quem cuncta conspirant, qui est regula, & mensura, & tanquam vita aliorum motuum ab eo solo motore prodire potest, qui obtinet conditionem totius, est prin ceps cũctorum ex quo cuncta pendent, & per quem cuncta perficiuntur sed hic solus est Deus, ergo Deus mouet effectiue, & immediate primum mobile. Confirmatur, quia Arist. resoluens corpora cœlestia in 8. Phys. & 12. Metaphy. nunquam ea in plura resoluit quam in duo scilicet in mẽtem secretam a molle mouentem, & in corpus mobile, ergo cuilibet corpori mobili cœlesti solùm cõpetit vnus motor, ergo primum cœlum habet vnicum moto-

Ratio. Gregory de A rim. rem, qui est Deus. Sexto Alij, vt Gregori', nisi primum mouens moueret effectiue primũ mobile, esset otiosum sm Arist. & esset

Sexta. Septima superfluum in mundo. Septimo, Alij ita arguunt, Arist. in 8. Phys. tex. 78. probat primũ motorẽ esse impartibilẽ ista demõstratione, qa si esset in magnitudine, vel illa esset finita, vel infinita nõ infinita, qa illa nõ datur, nõ finita tũ quia tunc moueret in nõ tempore, tum quia virtus finita moueret in æquali tempore cum virtute infinita, at deductio illa, quod primum mouẽs moueret in non tempore non sequitur si ipse moueat in ratione finis, sed tantum si dicamus ip sum mouere in ratione causæ efficientis.

Verùm rationes istæ nullius sunt momẽ ti ad primã quę est Zimaræ, respondetur, quòd sufficit Physico via mot' deuenire ad vnum primum mouens immobile, sed ad ipsum phisicũ non spectat cognoscere quomodo primus motor moueat, sed hoc pertinet ad Metaphisicum, qui etiam secũdum Zimaram cõsiderat quidem de ipso primo motore, Vnde in Physicis nunquam dixit Philosophus quomodo primus motor moueat, sed in Met. dicendo quod mouet vt appetibile, & desiderabile, ideò non elicitur ex hoc medio motus an primus motor moueat mediate, vel immediate, sed sat est, quod per motum æternum scimus deueniendum esse ad vnum Primum motorem immobilem, vnde nos non negamus primum motorem esse causam efficientem motus, sed dicimus quòd non est applicatus orbi, ita quòd immediate moueat, sed dicimus quod mouet mediate efficienter, dicimus insuper, quod hæc efficientia, & causalitas motus non est distincta à causalitate finis, neque enim arbitrari debemus, quòd Deus moueat primum mobile, vt homo mouet lapidem, & vt manus baculum, hoc enim esset valde stultum, & tamen hoc modo aduersarij videntur velle Primum motorem mouere eum enixe sustineant ipsum pellere & trahere primum mobile, sed dicimus quòd mouet vt obiectum intelligibile, & appetibile mouet, hoc enim genus motionis est nobilius & hæc sola non mota mouent; sed de hac efficientia primi mouentis insequenti plura dicemus, quòd autem hæc sit intentio Aristotel. in 8. Phys. patet, quia sic procedit ibi ostendit, quòd omne quòd mouetur ab alio mouetur in quocunque genere motus, & sic in mouentibus localiter deueniendum esse ad vnum mouens quòd sit imobile per se, & per accidens quomodo autem illud primũ mouens immobile moueat non disquirit Physicus quia sufficit illi ostendere de primo motore quòd est; per hoc idẽ patet respondendum esse hoc modo ad alias auctoritates probantes Deum esse motorem, vt ad illam ex 3. Phys. mouentia alia sunt mota & sunt Physicæ considerationis, alia mouẽtia nõ mota & hæc non sunt Physicæ cõsiderationis, istæ.n. auctoritates & similes non

Soluuntur.

Ad primam.

non plus concludunt, quàm ꝙ Deus & primus motor est mouens, sed quomodo moueat non habetur ex illis, quia hoc ad Physicum non spectat, sed ad Metaph. Ad secundam in qua Aduersarij faciunt maximã vim, Respondet Antonius Andreas in 12. Metaphy. quòd ibi Philosophus accipit ꝓ vno & eodem motore primum mouens immobile, & intelligentiam immediate mouentem primum mobile, & ideo primo mobili vnicum videtur assignare motorem, & hæc responsio potest sustineri, quia Arist. ibi enumerat motores per se, licet autẽ primum mobile moueatur a duplici motore, quia tamen intelligentia recipit virtutem mouentem a primo motore, ideo Primus motor enumeratur tanquàm proprius motor; quòd si quis dicat etiam cæteræ Intelligentiæ aliorum orbium recipiunt virtutẽ a prima, ergo non sunt per se mouentes. Respondeo, ꝙ idem est iudicandum de prima Intelligentia, & alijs respectu primi motoris, tamen quia primum mobile est alijs orbibus nobilius, motus eius ab Aristot. tribuitur primo motori; tamen ego puto melius respondendum esse, quòd Aristot. per primum mobile intelligit aggregatum ex orbe & Intelligentia, adeoquod cum dicit Primum motorem mouere cęlum, per cęlũ intelligit Intelligentiã & orbẽ, & sic primo mobili assignat vnicũ motorẽ, & ꝙ hæc sit intentio Arist. ꝓbatq́; a Arist. in tex. 36. ait primum motorem mouere, vt appetibile, & intelligibile, modo orbis ille, & primũ mobile circumscripta Intelligentia non habet intellectum, neque appetitum, & ita non potest moueri ab appetibili neque ab intelligibili, ergo illud, quod mouetur a primo motore est aggregatum ex intellectu & orbe, itẽ in calce tex. 37. ait, ꝙ primus motor mouet primum mobile, vt amatum, & desideratum, cœlum vero siue primum mobile motum reliqua mouet, ecce apertè, quòd per primum immobile, & cœlũ accipit aggregatum ex Intelligentia, & orbe, & hæc fuit causa per quàm Alexander, & alij dixerunt cœlos esse animatos: Quod si quis dicat hoc etiam dici posset de alijs Intelligentijs & orbibus, quòd mouentur a primo motore dico, quòd verum est, nam primus motor non solum mouet primum mobile, sed alios orbes, vnde inquit cœlũ vero motum alia mouentur, & mouet illos in ratione amati, quia semper accipitur aggregatum ex intelligentia & orbe, mouet ergo primus motor omnes orbes, quia mouet Intelligentias assistentes orbibus illis, dicitur tamen appropriatè mouere primũ mobile, quia cum ab illo cæteri motus pendeant, & sit nobilius illius iure eius motio tribuitur ipsi primo motori, & ita quot sunt orbes tot sunt Intelligentiæ, primus motor vero superest vt diximus. Quod ẽt primus motor nõ sit appropriatus alicui orbi; Sed super oĩa & alijs oĩbus tribuat vitam, patet ex ijs, quæ in calce 12. Metap. tex. 52. dicit Aristo. vbi illas Intelligentias & mundum comparat familiæ, in qua alij serui sunt, alij filij, ipsum vero primum motorem cõparat patrifamilias & Duci, & Principi, non ergo proprium eius munus est aliquam sphetam voluere sed omnibus alijs Intelligentijs præbere virtutem & potentiam. Confirmatur etiam quia nunquam Aristot. dixit de alijs Intelligentijs, quòd moueant in ratione amati, & desiderati, sed solum dixit, hoc de primo motore.

Ad tertiam. Ad tertiam non negamus in primo motore efficientiam, sed dicimus, quòd non efficit immediatè motũ localem primi mobilis, quia eius efficientia non distinguitur ab eius causalitate finali, sed sunt idem, sicuti & efficiens & finis sunt idem inseparatis a materia, quòd clarius infra patebit dũ loquimur de modo quo Deus producit Intelligentias secundum Arist.

Ad quartam. Ad quartam ad illas duas auctoritates patet ex dictis ad secundam rationem dicit quidem Aristor. primum motorem mouere primum mobile motu lationis, sed per primum mobile, & per cœlum non intelligit corpus cœleste exclusa Intelligentia, sed aggregatum ex intelligentia & orbe, vnde iste mouet Intelligentiam dando illi esse & virtutem mouendi, sed ipsa postea immediatè mouet orbem.

Ad quintam. Ad quintam dico, quòd illa ratio Piccolominei concludit illum nobilissimum, & prętantissimum motum primi mobilis prouenire a primo motore, & hoc nos gratis concedimus, sed non concludit, quòd ꝓueniat immediate.

Ad cõfirmationem dicimus, quòd quodlibet corpus cœleste habet propriam Intel-

ligon-

ligentiam assistentem, & ideo iure Aristot. resoluit illa in mentem, & corpus, tamen non propter hoc sequitur, quòd primus motor sit applicatus primo mobili, quia est cæteris Intelligentijs excellentior, quippe qui illis vitam, & esse tribuit, possumus etiam dicere, quòd Aristotel. dum loquitur de primo mobili, & diuidit illud in mẽtem secretam a materia, & orbem, per orbem intelligit, aggregatum ex Intelligentia, & orbe, cum ipsum aggregatum habeat rationem passiui, & solum primus motor actiui absque vlla passione, cum neque esse, neque virtutem ab vllo alio recipiat.

Ad sextam. Ad sextum dico quòd non est otiosus primus motor, licet non moueat motu locali, asserit enim Aristotel. 12. Metaph. tex. 39. quòd est vita fœlicissima, & quòd in contemplatione sui beatur, & certè qui huic argumento mirentur videntur. 12. Metaphys. non legisse quia ibi Aristot. expresse dicit vitam primi motoris esse beatissimam, eamque consistere in contemplatione sui ipsius, non in rerum extra seipsum ne vilesceret intellectus ille, & aperte in illo tex. 39. ait quòd in ipso idem est intellectus, intelligens & intelligibile, & subinfert, quòd est speculatio sui ipsius, & est delectissima, & optima, munus ergo primi motoris, & Dei Benedicti non est voluere, vel pellere corpus illud cœleste, sed speculatio sui ipsius etiam secundum Aristotel. quòd est maximè congruum veritati Christianæ, & mirum est, quòd dum Aristotel veritatem ipsam attingit sui expositores illum peruertere volunt.

Ad septimam. Ad septimam dico quòd ratio illa concludit motorem habentem infinitam virtutem mouendi carere magnitudine, vt diximus in Theoremate de primi motoris infinitate in vigore; de modo verò, quo ille motor moueat; ex illa ratione nihil habetur, ideò negatur consequentia scilicet ꝙ inconueniens illud non sequatur si moueat in ratione finis, quia illa est motio effectiua quę intenditur secundum vim mouentis.

THEOREMA LVI.

Omne aliud citra primam intelligentiam est causatum, ita quod secunda intelligentia Cœlum, & materia prima sunt causata.

Explicatur opinio Scoti, & eius prima ratio adducitur, & contra aduersarios dilucidatur, & confirmatur. Cap. I.

DE opinione Philosophorum, & maximè Aristotel. & Auicennæ, est maxima disputatio quid de hac re dixerint, tamen Scotus 7. quæstione quolib. & 1. sententiarum distinctio. 8. quęstione quinta, in initio ait se non velle imponere absurdiorem sententiam illis quam eliciatur ex dictis eorum. Aliqui ergo dicunt ipsum Aristotel. sensisse Intelligentias, & entia æterna necessaria esse incausata vt Henricus, & alij cum quibus multi ex modernis concordant, tamen cum hoc dicunt aliquo modo pendere a prima, quia videtur illis quòd sit contradictio dicere Intelligentiæ sunt æternæ, & necessariæ, & tamen sunt ab alio; Scotus vero ait Philosophum existimasse entia æterna, & necessaria esse causata, & producta a prima Intelligentia per emanationem, neque hoc est contradictio apud ipsum, quia tenet hoc falsum principium, quòd Deus agat necessario extra se, ad hoc autem consequitur quòd effectus immediate proximus Deo sit æternus, quia non potest non esse, & tamen est causatus, hanc ergo esse mentem Aristotelis probat Scotus primo in 12. Metaphysices tex. 52. vbi declarat omnia entia licet non similiter, essentialem habere ordinem inter se, sed magis ad vnũ primum, itaquod in entibus vnũ pẽdet ab altero, & omnia a primo, & dat exemplũ de familia in qua serui, liberi, & iumenta habent ordinem ad patremfamilias, & ab illo dependent, sed nõ similiter; dat ẽt exemplũ de exercitu in quo est vnũ supremũ caput, ita in toto vniuerso euenire ait, &

Scotus. *Henricus.* *Prima ratio. Scoti.*

& tandem inquit entia nolunt male disponi, vnus ergo Princeps: Ex his omnibus apparet q̄ omnia etiam Intelligentiæ pēdent inesse a primo Motore: & cōsequenter omnia sunt causata præter primū, sicuti in familia omnes pendent a Patrefamilias. Confirmatur si enim aliquid aliud vt Intelligētiæ secundæ essent infinitæ, & incausatæ, & æquales primæ non possent ordinari essentialiter ad aliud, quia infinitum intensiuè non potest subordinari essentialiter alteri, nec sicut ad finem, quia vnum infinitū nō est propter aliud bonum, neq; ad aliud bonum, vt ad principalius, quia nihil est principalius bono infinito, si ergo cæteræ Intelligentiæ essent infinitæ & in productæ non haberent ordinem essentialem ad primum, q̄ est inconueniens, quia bonum Vniuersi consistit in vtroque ordine, sed maximè in ordine ad primum, vt explicat Philosoph°, in 12. Metaph. tex. 52. Ratio ista adducitur a Scoto de Intelligentijs, sed concludit & de alijs, quia si Intelligentiæ pendent inesse a primo Motore, magis Cœlum, & materia prima, & ego eam confirmo authoritate Arist. in eodem 12. text. 38. in calce, vbi habet hæc verba, a tali ergo principio tum Cœlum, tum natura dependet, & primo de Cœlo text. 100. inter multa habet hæc verba, vnde & alijs communicatū est his quidem exactius, his autem obscurius esse, & viuere, ex quibus locis apertè patet, q̄ omnia præter primum ens, & primā causam habent entitatem causatam, & dependentem ab illo primo Motore; Respondetur hic ab Henrico, q̄ in Intelligentijs est ordo, non tamen est causalitas, sicuti in numeris, & figuris est ordo, & ita vna dependet ab alia, & omnes a prima, & tamen non causantur ab illa; Contra hic ordo est essentialis, vel accidentalis, non est dicendū, q̄ sit accidentalis, quia in causis accidentaliter ordinatis causa secunda inquantum causat non dependet a causa prima ex Scoto in primo sent. dist. 2. q. 2. sed potest per se effectum producere, sed in causis essentialiter ordinatis secunda inquantum causat dependet a prima. Item in causis accidentaliter causantibus causalitas est eiusdē rationis, nam Socrates & Cicero eius filius habent causalitatē eiusdem rationis, sed in causis essentialiter ordinatis causalitas est alterius rationis, quia prima est perfectior secunda: Tandem causæ accidentaliter ordinatæ nō omnes requiruntur simul ad causandū, sed vnaquæque per se sufficit, Socrates enim ex se generat sine Platone Patre suo, sed causæ essentialiter ordinatæ necessariò omnes simul requiruntur; Ex his patet q̄ Intelligentiæ, & prima causa, quæ sunt causa horum inferiorū, sunt essentialiter non accidentaliter ordinatæ, quia omnes simul requiruntur cū prima ad causandum; q̄ si quis dicere vellet illas esse accidentaliter ordinatas vti sunt Indiuidua specierum, cogeretur dicere q̄ etiā essent causatæ, quia vniuersus ordo causarum accidētaliter ordinatarum pendet ab ordine causarum essentialiter ordinatarum, & insup vnaquæque causa accidentalis ab alia depēdet in esse, Indiuidua enim perpetuantur, quia cœlum, & Intelligentiæ, & aliæ causæ essentialiter ordinatæ sunt perpetuæ, & dant esse, & vltra hoc vnumquodque Indiuiduum recipit esse ab alio Indiuiduo. Ad propositum ordo essentialis sic se habet, q̄ ea quæ tali ordine dependent ab alio depēdent in essendo, quia destructo primo illius ordinis reliqua collaberentur, & si destructo primo non ruerent alia; esset ordo accidentalis non essentialis ad illum primum, modo si primum mouens non esset, nihil aliorum esset, si quidem ab eo dependent omnia, etiam est vt Princeps & paterfamilias, ergo secundæ causæ habent dependentiam inesse ab illo, quia habent ordinem essentialem; Præterea stat argumētum in robore, satis enim est nobis q̄ secundæ Intelligentiæ ordinantur, & dependent a prima, sed incātum, & improductum est a se, & ad nullum ordinatur, alioquin etiā prima Intelligētia, vt Deus posset ordinari ad aliud & dependere; at hoc negatur in Deo, hac sola ratione, quia est in cantus, ergo Cæteræ Intelligentiæ sunt causatæ; Quod verò dicitur de numero non est ad propositū quia maior numerus dependet a minori, quia minor materialiter acceptus est pars maioris, & sic maior in essendo dependet a minori tamquam totum a parte, sed minor numerus formaliter acceptus non est aliqd maioris numeri, & sic maior non dependet a minori, neque minor a maiori, in his autem Intelligentijs nihil est q̄ habeat rationem

Cōfirmatur.

Cōfirmatio alia.

Respōsio Henrici.

Reijcitur.

xem totius, & partis, sed omnes sunt act*, est ergo necesse si habent ordinem, & dependentiam ad primum, ꝙ dependeant in esse, & in causari, quia Circumscripta hac causalitate a prima, nõ remanet vlla ratio propter quam aliæ Intelligentiæ ordinentur, & dependeant a prima.

Responsio alterum

Alij respondent ad hoc argumentum, & has authoritates, ꝙ Intelligentiæ depẽdẽt a prima quo ad operationem tantum. Contra, vel intelligũt ꝙ secundæ Intelligentiæ nullam habent operationem nisi a prima, vel Intelligunt ꝙ intelligentia secunda habet propriam operationem, vt mouere immediatè Cœlum, sed tamen hanc suam operationem exercere non potest absq; auxilio primæ, primum non potest dici, quia ꝙ a se habet entitatem, habet etiam operationem a se, & ꝙ non habet operationem a se, neque etiam entitatem, si quidem operatio indicat entitatem, & qualis est operatio, talis est entitas causatiuã illius operationis, quia operatio prodit a principijs internis subiecti, si ergo secundæ Intelligentiæ sunt a se, est mirum ꝙ nullam habeãt ꝑ se operationem. Essent etiam entia inferiora quocumque ente materiali, cum nullum tale sit ꝙ non habeat propriam operationem; si dicamus secundum ergo nõ sunt ex se incausatæ quo ad esse, quia tunc possent per se operari, sed egent auxilio primæ, ergo prima est Prior illis, non potest autem assignari ratio illius maioritatis nisi hæc quòd prima est a se, reliquæ ab alio alioquin hæc diuersitas esse a casu.

Reijcitur.

Alij respondent ad has authoritates, ꝙ aliæ Intelligentiæ, & entia æterna solũ pendent a prima quo ad conseruationem, non quo ad causam efficientem, vt Piccolomineus in duobus libris de Creatione, sed maximè in secundo libro ca. 7. & 11. ait etiam pendere a prima tanquam a forma & fine. Contra, Hæc conseruatio siue sit respectu esse, itaquod esse Intelligentiarum secundarum non possit perpetuari nisi a virtute, & influxu primæ Intelligentiæ in quo sensu ipsi loquuntur, siue hæc conseruatio sit respectu operationis, itaquod secundæ intelligentiæ solum depẽdent a prima, vt possint operari, nulla est, nam hoc secundum reducitur ad primum, quia ꝙ dependet in operari, non est a se, sed ab alio, vt nunc supra dicebamus; & sic conseruantur quo ad esse, tunc sic; Conseruatio quo ad esse est continua datio esse, nam ꝙ conseruat entitatem rei, continuo dat entitatem rei, vt de se patet inspiciendo quid sit cõseruatio, vt optimè docet Scotus 2. sent. distin. 2. q. 1.

Responsio aliorũ.

Reijcitur.

Respondendo ad primum principale; & ẽt declaratur, quia in his corruptibilibus conseruare est vitare contraria rem corrumpẽtia, vt subministrare alimentum quo res ꝑpetuatur, at hoc est dare esse; In illis vero quæ non corrumpuntur per motum, & mutationem, sed per depositionem, si adsit cõseruans, opus est ꝙ perpetuet esse per quandam manutenẽtiam illius entitatis in esse, ne deficiat hæc talis manutenentia quæ est continua datio esse, ꝙ enim conseruat sic esse dat esse. Confirmatur, quia si illa entitas eget conseruante, de se est fluxibilis, & possibilis, non esse, per conseruantem antẽ remanet in esse, ergo de se est causata, & nõ summè necessaria, quia tũc nullius auxilio in essendo indigeret. Præterea quæro qua de causa egent conseruante, certè quia per se esse non possunt, alioquin frustra diceretur illas pendere a primo tamquam a cõseruante, ergo Intelligentiæ ex eo ꝙ pendẽt a prima causa, sunt causatæ, patet itaq; ꝙ sic respondendo nihil dicunt.

Aliorũ responsio.

Alij vt Acchilinus quolib. secundo loquens de Intelligentijs, soluens quoddã argumentum in calce secũdæ viæ qua arguit contra Philosophum, dicit ꝙ Philosophus non concedit Intelligentias, neque alia entia necessaria conseruari a Prima, sed quòd ipse Intelligentiæ seipsas conseruant laborando, vt illi primæ se assimilent, sicuti illa intendit operari id in quo consistit eius perfectio, ita Intelligentiæ se conseruant, qa intendunt assimilari primæ, & in hac operatione consistit earum perfectio, ita ꝙ ipsæ se conseruant.

Reijcitur.

Contra, ꝙ est possibile de se, non potest perpetuari a se, at intelligentiæ per se sunt possibiles de se, itaquod egent conseruatione, ergo non possunt a semetipsis conseruari. Minor conceditur ab ipso, nam nõ negat Acchilinus, ꝙ non conseruentur, sed inquit ꝙ a seipsis conseruantur per operationem, itaquod operatio est causa conseruatiua, quòd si non operarent non se conseruarent, & deficerent ergo.

Minor

Minor est concessa, Maior probatur, quia à se habet possibilitatem, non habet perpetuitatem, quia hoc implicat contradictionem, esset enim per se corruptibile, & non corruptibile. Itē tunc non haberent dependentiam à prima, nam prima nullam haberet actionem circa secundas, & tamen Philosohpus ait quòd à prima pendet Cœlū, & tota natura, &c.

Bacchony Resp. Ioannes Bacchonius 2. senten. distin. 3. quæstione prima art. quarto. Respondet quòd dependēt à prima nō in rōne causæ efficiētis, sed in ratione causæ finalis, sustinet autem quòd causa finalis dat esse, & nobiliori modo quam efficiens, & concedit apertè quòd etiam æterna vt Cœlum, & Intelligētiæ habent esse post non esse, & quòd hoc concesserit Philosophus, hoc legitur clare in calce articuli quarti soluendo rationes: Causa autem propter quam negat verā causalitatem in ipsis est, quia reputat quòd omnis causalitas vera sit per motum, & mutationem, & quia hæc entia non habent esse per motum, & mutationem, ideò negauit quòd sint efficienter a prima, tamen concessit quod habeāt esse ab ipsa tamquā à causa finali, & ait quòd hic modus est excellentissimus, & hic modus est modus emanationis, quem nos concedimus: & hoc pacto ait Philosophus concedere creationem, conuenit ergo nobiscū re, solùm differt in modo loquendi, & in obstinatione.

Gregorius de Arimino. Gregorius de Arimino in 2. sentent. distinct. 1. quæst. 1. artic. 1. in solutione difficultatis similiter facit hanc distinctionem, de efficiente verò quem appellat agēs verum, & de efficiente per similitudinem, qui est hic quem nos appellamus agens per emanationem, concedit primam Intelligentiam esse efficiens per similitudinē, dat exemplum de forma, quæ est causa productiua suorum accidentium, & proprietatū consecutinè, vt forma ignis respectu leuitatis, & hoc modo concedit Deum producere Intelligentias, patet autem quòd hic modus concordat nobiscum, solùm differt in verbis, nam & ipse confitetur quòd re vera habent esse post non esse, & sic de se sunt causabiles quò ad entitatem, sicuti accidentia & proprietates formarum substantialium sunt effectæ, & productæ post non esse à forma, nunquam prima forma habet esse sine Intelligentijs secūdis per aliquod tempus, sed solùm prioritatem naturæ, ita nos dicimus de prima Intelligentia respectu secūdarū: Eadem videtur esse sententia Francisci Piccolominei in secundo libro de Creatione, adeoquod nobiscum re sunt, sed verbis discrepant, & voluntate. *Piccolomineus.*

Secūda ratio principalis. Secundo principaliter pro confirmatione huius rationis Scoti arguo ad conclusionem ex exemplo allato ab Aristotele de exercitu, loquens enim Aristoteles de ordine vniuersi, & de entibus in ipso, ait quòd se habet veluti exercitus in quo vnus est supremus, alij inferiores, & minores & tandem aliqui qui solùm obediunt, & supponit quòd in hoc exemplo entia non cōsiderantur vt entia sunt & vt homines sunt, neque vllo alio modo, sed solùm vt milites sunt, & vt personæ belli, quia aliæ considerationes non sunt ad propositum, tunc sic arguo, omnes qui sunt in exercitu vt milites sunt, pendēt à primo Duce, nam ipse est qui inferiores milites pecunia ducit, & sic dat illis esse milites Centuriones, & Duces cuiuscunque cohortis, habent ergo esse à supremo Duce, qui illos instituit, vel de eius mandato instituuntur a maioribus Ducibus in tali gradu, tandem omnes Duces Inferiores, & etiam superiores, vt Duces legionum ac Vices gerentes in tali esse, à primo Duce constituuntur, Hoc ergo est verum quòd omnes personæ exercitus in tali esse dependent à primo tunc sic, ergo in ordine mundi omnia entia pendent in tali esse quem habent à prima causa, & ita Intelligentiæ quæ sunt primæ, & vna est maior altera, pendent à prima in tali esse, ab ipsa enim habent esse tale, & sic de Cœlo, & de alijs, alioquin similitudo non valeret, vnde sicuti in exercitu pereunte Duce, nihil remanet, Ita in mundo si periret Primus motor (dicebat Philosophus) omnia perirent, nam nisi daretur substantia æterna necessaria (dicebat Philosophus in 12. Metaphisices textu 29.) motus destrueretur. Hoc etiam apertè voluit innuere in illo exemplo de exercitu, & de patre familias, apud quem dicebat alios esse propinquiores, & propter hoc maioris nobilitatis, alios remotiores, & propter hoc minoris nobilitatis.

Tertia ratio. Tertio, Nobilius Dominium est tribuendum

dum Deo, at Dominium monarchicum est nobilius quàm aristocraticum, ergo Deo tribuendum: Sed aduersarij ponentes omnes Intelligentias esse incausatas, & solùm quandam paruam relationem habitudinis respectu primæ vt reuerentiæ amantes, faciunt dominium mundi aristocraticum, nã in Aristocratia vera Princeps solùm ordine est primus, & quadam reuerentia, sed in vigore, & potentia, non plus valet quã alius Senator, Ita isti dicũt de Deo, at hoc dominium ab Aristotele non reputatur optimum, sed solùm Monarchicum in quo tota potestas est apud Principem vnum, & hoc voluit innuere Philosophus dum exemplificauit de exercitu, & patrefamilias, nã apparet quòd in his est dominium Monarchicum, non aristocraticum, dixit enim entia nolunt male disponi vn⁹ ergo Princeps.

Adducuntur aliæ rationes Scoti ad idem probandum, & dilucidantur. Cap. II.

Quarta ratio. PRo eadem cõclusione arguit Scotus in eodem quolib. sic, Aristoteles 12. Metaphisices tex. 36. ait quòd Primus motor mouet vt appetibile, & amabile, modò tali motione non potest mouere nisi Intelligentiã sibi proximã, ergo causat intelligere ipsius Intelligẽtiæ, sed illud Intelligere est ipsamet substãtia Intelligẽtiæ, ergo Intelligẽtia secunda est producta: Hæc ratio est efficax, & medius patebit cũ declarabimus modum quò Intelligentiæ producuntur, Pro nunc tamen sic declaratur: Deus est obiectum appetibile & intelligibile, obiectum autem mouet ad intelligere se ipsum, iste autem actus Dei mouendi ad Intelligere Dei, est productio Intelligentiæ secundæ, & sic prima Intelligentia ad extra communicat suam bonitatem; non ergo mouet vt intelligibile, itaquod quasi præsupponat intellectum secundæ Intelligentiæ esse vti euenit apud nos, sed ita mouet ad intelligere, quòd iste actus mouendi est productio substantiæ Intellectualis quæ Intelligentia secunda dicitur, & sic de alijs, hic ergo est modus productionis Intelligentiarum, & ita habet vim hæc ratio, & concludit, quia secundum aduersarium ista motio qua Deus mouet vt intelligibile, siue intelligere in secunda Intelligentia est substantia ipsiusmet secundæ, Intelligentiæ, ideò valet ratio, quia illud intelligere causatur à Deo, qui est obiectum mouens, ergo & substantia illius Intelligentiæ causatur à Deo. Quis autem sit iste aduersarius contra quem ibi loquitur Scotus non habetur, Marginistæ in illa q. 7. quolib. notant D. Thom. par. 1. q. 64. art. 2. sed ibi D. Thomas de hac re non loquitur; Caietanus libro de ente, & essentia de hac re loquitur, sed est nobiscum. Ad hanc rationem Respondẽt, aliqui quòd nũquam dixit Aristoteles quòd prima Intelligentia sit causa Intelligentis, sed intellectionis, ait enim ꝙ mouet vt Intelligibile ergo est causa Intellectionis non Intelligentis, & sic non sequitur quòd Intelligentia sit producta. Contra verum est quòd in his inferioribus distinguitur intellectio ab intelligente, tamen obiectum est causa effectiua Intelligentis in quantũ est Intelligens, sed in separatis à materia idem est Intelligens, & intellectio sua, itaquod si tu concedis primum causare intellectionem secundæ, cum hæc intellectio sit eadem cũ essentia Intelligentiæ, hinc fit quòd concedis essentiam secundæ esse causatam. Alij qui alij vt Gregorius Respondent quòd cõcedunt Philosophi Primam esse causam secundæ Intelligentiæ, & aliarum vt obiectum est causa Intelligentis, sed obiectum non est causa efficiẽs Intelligentis, ergo neque prima est causa efficiens Intelligentiæ secũdæ quòd ad substantiam Sed contra, obiectum est causa efficiens Intelligentis vt intelligens est, nam obiectum est quòd efficit intellectionem, & nullam aliam habet causalitatem, nisi mouere & efficere, ergo in separatis à materia in quibus idem est intellectio & intelligens, obiectum ꝙ est causa intellectionis, etiam est causa efficiens Intelligentis, idem enim sunt.

Responsio aliquorum.

Reijcit.

Responsio aliorum.

Reijcitur.

Sed adest instantia ipsius Gregorij, quia prima Intelligentia non producit secundã per suum Intelligere, quia intelligere primę est substãtia primæ; Respondetur quòd primus motor Deus non causat secundam Intelligentiã per suum intelligere, neque hoc dicimus nos, sed dicimus ꝙ causat secundã Intelligẽtiã, & alias mouendo ad intelligere se, q est obiectũ Intelligibile, & sic, dũ prima mouet ad intelligẽdũ ꝓduci, qa

illa

ista motio est productio Intelligentiæ, siue intellectionis quæ est substantia, appellata secunda Intelligentia, &c. & eatenus dicitur mouere vt intelligibile, & appetibile, quatenus producit Intellectionem sui, quæ est substantia intelligens, & apperens ipsam primam, aliud ergo est Intellectio primæ qua se intelligit, & aliud est motio qua extra se vt intelligibile mouet, quia nos concedimus quòd eius intellectio, est substantia ipsius primę, qua prima in ea est idem Intelligens, & intellectio, & intellectum, sed motio illa qua vt intelligibile extra se mouet est productio Intelligentiæ vt infra dicam. Confirmatur quia de ratione obiecti in his inferioribus est quòd producat, excitat enim potentiam, modo obiectum illud diuinū est quid longè excellens, ergo actus eius & motio debet esse longè nobilior, ergo debet esse productiuus intellectionis quæ sit substantia, si quidem hic inferius obiectum producit intellectionē, quæ est accidens.

Alia responsio reijcitur. Alij Respondent quòd talis actio nō est vera efficientia, sed similitudinaria, & metaphorica; Contra, omnis Intellectio siue Intelligentia quæ non est eandem obiecto, causatur ab obiecto, & non nisi effectiuè, & realiter recipit enim esse suum q̃ est reale ab obiecto, sed hęc intellectio quę ponitur secunda Intelligentia, est diuersa ab obiecto, quia est ad extra, & causatur ab obiecto, ergo est effectiuè verè, & realiter à prima, accipiendo hic causam efficientem pro causa, quæ dat verè esse de non esse, licet si sine motu, & mutatione, & sine prioritate tẽporis. *Secūda ratio.* Tertio arguit Scotus sic, secundum Aristotelem Primus motor est infinitæ virtutis, & ideo non potest mouere immediatè, ergo mouet mediante aliqua alia Intelligentia, quæ est finita, sed quod est finitum non est à se, ergo Intelligentia secunda est ab alio; hæc ratio habet vim ex eo quod primus Motor est infinitæ virtutis, quod supra est probatum. Quarto determinatum est quod respectu Cœli sunt duo mouẽtia, & hoc est verum siue sustineat nobiscum quod primus motor mouet mediate Cœlum primū, siue cum alijs immediate, quia habent dicere quòd præter vnumquemque Motorẽ assistentem cuilibet orbi, etiam primus Motor illis orbibus virtute assistit, si enim nihil operaretur primum mouēs circa orbes alios, nulla esset dependentia ad primum, neque inter illos esset ordo essentialis ad vnum primum, quòd esse falsum supra ostẽdimus. Tunc sic arguit Scotus. Quandocūque sunt plura agentia essentialiter ordinata; aut secundum accipit esse à primo exẽplum de Celo, & igne Nam ignis habet esse a Cœlo, aut licet nō accipiat esse a primo, accipit tamen aliquam influentiam, exemplum Baculus accipit à manu motū vt possit mouere pillam aut tertio ambo agentia attingunt eūdem effectum immediatè, sed ordine quodam, quia primum principaliter, secundum minus principaliter, exemplum de Patre, & Matre respectu prolis secundū opinionem quòd mulier actiuè concurrat, Ad propositum vel ergo hæc duo mouentia se habent tertio modo, & hoc est impossibile, quia tunc in æquali tempore, immo in eodẽ moueret virtus maior quo minor, quòd est absurdum, nam in eodem spatio temporis mouet, & primus Motor sphærā primi mobilis scilicet spatio 24. horarū, & illa intelligentia assistens, & sic de alijs; aut secundo modo, sed hoc est inconueniens, quia illa entia æterna nihil recipiunt vltra suum esse, essent enim alterabilia, si reciperent influentiam aliquam a prima, quæ non esset essentia earum, hæc ergo Influentiā, & virtus nō poterit esse aliquid aliud, ab eius essentia Relinquitur ergo quod se habeant primo modo, & tunc habemus propositum; Ad hoc argumentum Respondet Achillinus illo 2. Quod dicens quòd istæ duæ Intelligentiæ non distinguunt re, sed ratione. *Responsio Achillini Reijcitur.* Sed hæc responsio non eget impugnatione, tunc enim vnica in omnibus orbibus esset intelligentia re, sed plures ratione. Probat etiam Scotus hoc fuisse de mente Auerrois, sed de hoc nolo disputare, qui vult hanc rem in via Commentatoris videre, videat Zimaram quæst. illa de triplici causalitate. *Auerroes idem sentit.*

Septimo. Quinto Scotus in primo d. 8. q. 5. arguit alia efficacissima rōne philosophus in 12. Metaphysices. tex. 52. concludit vnitatem vniuersi ex vnitate finis, ergo omne aliud ab illo fine tendit ad illum vltimum finem, hoc etiam ab omnibus aduersarijs conceditur, subinfert, quod habet causam finalem,

lem, vt dictum est, ergo habent causam efficientem, Maior in qua est tota difficultas probatur ex 5. Met. cap. 2. quia finis non est causa nisi inquantum mouet efficiens ad agendum, vel dandum esse alicui propter se ipsum finem amatum. hæc est Aristotel. loco citato, nam finis est id gratia cuius aliquid fit; mouet ergo solum agens ad agendum, & ad dandum esse alicui propter se ipsum finem, adeò quod causalitas finis est respectu agentis, & efficientis, quia hoc solum mouetur à fine, res ergo quę ordinatur ad aliquem finem extra se necessariò habet efficiens quòd mouetur à fine, & producit rem ipsam ad esse propter illum finem, quoniam res quæ est propter finem pro tanto mouetur à fine, quia finis mouet suum efficiens ad dandum illi esse, & nisi haberet tale efficiens dans illi esse non esset illa res ad finem, exemplum sanitas vt finis mouet hominem ad ambulandum, ecce ambulatio habet causam finalem scilicet sanitatem, ideò habet etiam efficientem scilicet animam hominis facientem ambulationem ipsam, quæ anima mouetur à sanitate. Tunc ad propositum omnes Intelligentiæ præter primam ordinãtur ad primam vt ad finem, ergo habent causam efficientem dantem illis esse propter illam primam, quæ causa efficiens est postea ipsa prima, quia ipsa est finis & efficiens. Verùm hæc ratio non videtur concludere, quia dicet aduersarius ex hoc non sequitur quòd omne quòd habet causam finalem habeat efficiẽtem, quia illud agens quòd agit propter finem, vel producit aliqui propter finem; non est factum per talem actionem in fine, ergo à pari intelligentiæ mouentur, quidem ad efficiendum aliud ab vltimo fine, non tamen sequitur quòd ipsæ sint effectæ tali motione. Hæc Responsio est nulla, quia tunc secundæ Intelligentiæ essent ordinatæ ad primam quò ad operatione tantum, non quò ad entitatẽ suã, at hoc est absurdum, quia quò ad entitatem, & operationem ordinantur ad primam, & ideò sequitur ratio quòd cum sint ordinatæ ad aliud secundum entitatem sunt causatæ. Præterea ratio Scoti consistit in hac propositione, quòd habet causam finalem, factum est propter illum finem, quia finis est gratia cui⁹ aliquid est, vel, fit, non potest autem aliquid esse propter aliquid aliud nisi sit posterius illo fine, & ab aliquo efficiente, sit etiam ... il le ordo, & pendentia ad illum finẽ, quod quidem efficiens efficit illam rem propter illum finem quòd autem est in suo esse absque vllo fine, est incausatum, & sic est solus Deus; Tunc ergo sic arguitur.

Quorundam. Reijcitur. Responsio.

Si secundæ Intelligẽtiæ quantum ad propriã entitatem non sunt effectæ propter finem non sunt ad finem, sicuti nec primum efficiens est ad finem, quia non ordinatur ad alium, ipse enim est suus finis, ergo & secundæ Intelligentiæ erunt finis, & non ad finem non ergo erit vnus finis omnium entium in mundo, & hæc est vera ratio Scoti. Præterea cum dicimus efficiens habere finem non intelligimus quod efficiens habeat finem ita quòd illa entitas quæ est effectiua sit ad finem propter illud efficere, sed dicitur efficere propter finem, quia entitas quæ producitur ab ipsa est ad finem, vnde si fieri posset quod efficiens produceret aliquam entitatem, quæ non ordinaretur ad aliquem finem, tunc efficiens illud non diceretur agere propter finem, quia eius efficiens ad nullum finẽ ordinaretur, solùm itaque illud dicitur esse ad finem, quòd habet entitatem propter aliud, omne ergo quod habet causam finalem, necessario habet causam efficientem, quæ causa efficiens propter illum finem efficit talẽ entitatem; si itaque secundæ Intelligentię nõ sunt causatæ, neque habent causam efficientem, sequitur quod neque etiam habent causam finalem, etiam si ponantur producere hæc inferiora propter primum finem, nõ enim quatenus efficiunt, sunt ad finem, sed vt habent esse propter finem: Vnde finis definitur. 2. Metap. tex. 2. & 2. Phys. tex. 28. q' est cuius causa aliquid fit. Præterea pro tanto res dicitur habere causam finalem, quia propter finẽ habet esse; finis ergo dat illi esse, sed finis nulli rei dat esse sine causa efficiente, sed per causam efficientem, ergo quòd habet causam finalem, habet quoque necessario efficientem, & ita si Intelligentiæ habent causam finalem, habẽt quoque efficientem. Multæ aliæ rationes adducuntur ab alijs, & ab eo, sed hæ mihi videntur potissimę. Franciscus Piccolomine⁹ in suo lib. 2. de Creatione multa dicit contra hanc sententiam, sed tamen in nostram sen-

Piccolomineus

sententiam deuenit reipsa, vt patet ex dictis ab eo in cap. 5. illius libri, solùm discrepat verbis, Hæc est ergo opinio Philosophorum, q entia necessaria præter primũ sunt causata, neque apud illos hoc implicat contradictionem, quia existimant primum agens agere necessario, & consequenter dare illis entibus esse necessario, & propter hoc sustinent æterna esse causata.

Explicatur modus productionis Intelligentiarum secundum Arist. Cap. III.

QVò ad modum productionis Intelligentiarũ sunt duo modi dicendi præcipui, vnus verus, & est Arist. quem explicant Auerroes, & Zimara Theorema te 12. Alius est Auicennæ qui in modo productionis concordat cum Aristot. & Auerroe, scilicet quòd non producuntur istæ Intelligentiæ per motum, & mutationem, sed per emanationem, at differt in ordine, quia Aristo. voluit quod omnes proueniãt a prima, Auicenna voluit quod vna ab altera proueniret, & a prima solum vnicam prouenire, sed in hoc errauit, videamus ergo modum verum, & ordinem productionis Intelligentiarum, quem probat Scotus quoque in illa septima quolibet. Necesse est si prima Intelligentia habet aliquam efficientiam, vt diximus, hanc esse emanationem, necesse est enim quòd efficiat, & producat veluti obiectum intelligibile producit, & efficit intellectionem de se, hæc enim est productio, & causatio spiritualis, quæ tamen dat verum esse reale, quoniam producit rem de non esse ad esse reale, & hoc confirmatur, quia dixit Aristo. quòd primum mouet, vt appetibile, & intelligibile, itaque si mouet, mouet & efficit in ratione obiecti, quot ergo modis mouet immediatè, tot producit Intelligentias, quia vnusquisque actus talis, est vna Intelligentia, nam sicuti obiectum intelligibile apud nos dum mouet intellectum meum producit vnam intellectionem, sed dum mouet alium, aliam intellectionem producit; Ita quod quot actus mouẽdi habet, tot producit Intelligentias, quia vnusquisq; motus est vna Intelligentia, ita primum appetibile quot motiones efficit tot Intelligentias producit, differt in hoc ab obiecto nostro, quia obiectum a[..]d nos ex se non sufficit producere perfectè intellectionẽ, sed ipsum simul cum intellectu, tamen qnantũ est ex se producit suam intelligentiam, sed obiectum illud diuinum cum sit excellentius producit Intelligentiam perfectè per seipsum absque alio intellectu, & hæc est distincta ab ipso, & est substantia quæ appellatur secunda Intelligentia, &c. Vnde etiam adest alia differẽtia quod obiectum apud nos præsupponit intellectum in esse, sed obiectum diuinum quod est primũ non præsupponit intellectum vllum alterius Intelligentiæ, sed per talem actum mouendi producit Intelligentiam, quæ est ipsa substantia secunda intelligens, & quot motiones efficit tot Intelligentias producit. Vnde non est imaginandum quod intelligendo se producat alias Intelligentias, vt ait Bacconus, quia Intellectus intelligere, & Intellectio sunt idem, in prima, & in abstractis à materia, & sic prima produceret semetipsam, & secunda Intelligentia esset idem realiter cum prima, q est falsum: Hęc verò secunda Intelligentia pro tanto intelligit primam pro qnãto intelligit seipsam, quæ est similitudo, & imago primę, & sic cognoscunt omnes per suam essentiam, & ita cognoscunt primam Intelligentiam, quia cognoscunt seipsas, quæ sunt imagines ipsius vnaqueque autem inferiora cognoscit, qa cognoscit se, quæ est quo quo pacto causa illorum, siue pro tanto, quia cum sit perfectior alijs inferioribus quo quo pacto illas in se continent eminenter; non tamen ita perfectè sicuti prima, & ita apparet quo modo Intelligentiæ sic se habent quod in vna quaque Intellectus, intellectio, & intelligens fuit vnum, & idem.

De inequalitate, est difficultas propter quam causam videlicet sint inequales, & quo ad hoc est Respondẽdum, q proueniũt a prima ordine quodam, omnes quidẽ proueniunt immediatè, tamen non in eadẽ perfectione, quia entia non possunt æqualiter participare esse diuinum; Vnde ait 1 co. Cęli quod ab ipso communicatum est esse his quidem clarius, his verò obscurius; Vnde se habent sicut numeri, nam sicut omnes numeri proueniunt ab vnitate ordine quodam, ita entia illa æterna a quibus postea hæc omnia inferiora causaliter emanant.

De

hæc omnia inferiora caufaliter emanant De pluralitate eur tot fint, & non plures, non habemus caufam a priori, fed a posteriori, & eft quia non funt plures fpheræ, & quia primum agens eft neceffarium operatur, entia, quæ funt neceffaria ad regimen mundi, & ideò tot producit Intelligentias quot orbes neceffario mouendi funt, hinc etiam vnum Celum, & vna materia, & non plures dantur. hinc patet deffectus opinionis Auicennæ: quoniam prima Intelligentia non habet alium modum mouendi nifi, vt appetibile, & defiderabile, manifeftum eft autem quod à tali obiecto plura prouenire poffunt immediatè, nã vnum obiectũ plura mouere poteft, & ita fuit fundamentum Auicennæ, qđ erat illa propofitio Ab vno inquantum vnum non prouenit nifi vnũ, ea.n. non eft abfolutè vera, fed debet fic glofari, Ab vno in quantum vnum fecũdum effentiam, & virtutem non prouenit nifi vnum, fed ab vno in quantum vnum fecundum effentiam, & non fecundum virtutem poffunt prouenire plura, vt eft in ꝓpofito: Scotus autem 4 fent. d. 1. q. 1 Refpõdet ad rationes pro Auicenna, & Dicit ꝙ hæc propofitio fi intelligatur de omnino, vno in re, eft falfa, quia ab vno omnino in re operante per intellectum, & voluntatem poffunt prouenire multa, dũmodo habeat diftinctam cognitionem cognitorum: Angelus.n. fecundum Theologos diuerfas intellectiones producit, quæ glofa non repugnat primæ, fed illa propofitio recipit verã que quod verò ait Zimara hanc glofam nõ effe ad mentem peripateticorum, quia illi volunt quod Intelligentiæ intelligãt aliud a fe, pro nunc dico quod Scotus tunc loquitur fecundum Theologos, tamen fufficit ꝙ illa propofitio non eft vera nifi cum glofa illa, licèt probatio Scoti fit Theologica nos poffemus varias probationes naturales adducere. fed in re clara non oportet immorari, probent ipfi.

Opinio. Auicennæ.

Zimara

Explicatur quod datur, & quomodo datur Creatio in via philofophorum. Cap. IV.

SCcotus de hac re loquitur in 2. fent. d. 1. q. 2. In principio, & etiam Zimara 12. Theoremate, & quæft. de triplici caufalita te Piccolomineus in duobus libris de Creatione. Pro Intelligentia fciendum eft quod creatio eft productio alicuius rei de nihilo in effectu, & de hoc confentiunt omnes Theologi, licet diuerfi varijs verbis illam affignent, effentia.n. creationis confiftit in hoc quod, eft productio rei in effe reale de nihilo, fine nulla alia re prefuppofita, per quod diftinguitur è generatione, & alijs mutationibus, quia generatio femper prefupponit aliquod fubiectum ex quo ab agente generante res generata educitur, at quod generatur ex nihilo penitus producitur, hoc exactè declarat Scotus in 2. fent. d. 1. q. 2. & hoc idẽ fonat illa diffinitio quã affignat in eadem dift. q. 5. Refpondendo ad fecundum principale dum dixit Creatio eft productio totius creati in effe non prefuppofita aliqua parte eius. Francifcus Piccolomineus Primo libro de Creatione cap. primo reprehẽdit hanc definitionem, qa videtur competere productioni omniũ formarum, quia omni forma adeò tota producitur, vt nil eius anteceffcrit, ideoque dicit ipfe effe affignãdã talẽ definitionẽ creatio eft actus perfectus creatoris quo creabile ex non effe penitus conftituitur in effe, ratio huius diffinitionis eft, quia creatio habet commune cum motu quod fit actus diftinguitur poftea in reliquis, quia motus eft actus imperfectus, creatio verò eft actus perfectus, & tota fimul. Verum vt breuiter agam, res.n. Theologica potius eft quã Phyfica pro determinatione præfentis fpeculationis obiter pronunc dico ꝙ Diffinitio cõmunis Theologorũ eft rectè affignata, illa verò Piccolominei eft fatis vana, neque explicat effentiã creationis, falfum ẽ.n. quod Creatio cõueniat cũ motu in actu, qa actus q fumitur in definitione motus fignificat viã ad pfectionẽ, & fignificat viã entis imperfecti tendentis ad perfectionẽ: Vndè motus dicitur actus mobilis, vt mobilis, & entis in potẽtia ita qđ actus qui accipitur in motu eft progreffio, & via ipfius entis in potẽtia, adeòquod talis actus prẽfupponit fubiectũ aliquod.f. illud ens potentiale tendens ad perfectionem, at Creatio non eft via, neque progreffio aliqua alicuius entis, fed pura productio entis realis ex nihilo fimpliciter facta a Creante. Ad rationem in oppofitum, Dico quòd omnis forma materialis, quæ cõtinuo generatur edducitur

Quid fit creatio.

Piccolomineus.

Reijcitur.

tur de potentia materiæ, & sic aliquid sui præsupponitur.s.materia, at quod Creatur nihil sui præsupponi debet, neque in se, neque in alio, sed fit ex nihilo penitus.

An creatio sit mutatio Est etiam obiter alia difficultas determinanda quam pertractat Franciscus Piccolomineus primo libro de creatione, cap. 3.s. An Creatio sit mutatio, quo in loco imponit Scoto q dixerit creationem simpliciũ, vt animæ, & Angelorum non esse mutationem, sed creationem compositorum, vt terræ, ignis, &c. esse aliquo modo mutationẽ.

Reijcitur. Sed Frãciscus Piccolomineus non rectè percepit Scotum sciendum est ergo, quòd vt inquit ipsemet Scotus in 3. dist. 11. quæstio. 1. in corpore quæsiti A. creari, & creatura duobus modis potest accipi, scilicet strictè, & generaliter, strictè, creari illud dicitur q de nihilo penitus immediatè a Deo producitur, & sic Angelus, Anima, gratia, &c. dicuntur Creaturæ Dei, & productio istorum in esse, est creatio strictè dicta. Creari verò generaliter est, q recipit esse quidem a primo efficiente de nihilo, at non immediatè, sed mediatè, scilicet quoniam habet esse ex materia, quæ primo a Deo immediatè fuit producta ex nihilo, & ab efficiente quod etiam habuit esse a primo immediatè, & sic animalia, Plantæ, &c. quæ modo sunt in mundo communiter dicuntur Creaturæ, quoniam licèt non prouenian immediatè a Deo ex nihilo, sed per generationem ab alijs, & ex alijs, tamen habẽt habitudinem ad primum a quo illa immediatè habuerunt esse ex quibus illa producta sunt. Modo ad propositum, quando Scotus in 2. senr. dist. 1. q. 5. Respondendo ad quintum dicit, q nulla Creatio est mutatio, vel saltem creatio simplicium non est mutatio, & facit hanc distinctionem, & ponit differentiam inter creationem rerum simplicium, & compositarum, respicit id q diximus, quia creatio strictè & propriè accepta, vti est productio animæ, non est mutatio propter rationem, quam ibi assignat quæ est quia in tali productione res nõ mutatur neque transit de vno esse ad aliud esse, neque a potentia reali ad actum, quia prius non fuit sub materia, & postea sub forma, sed primo recipit totum esse trãsitũ a pura negatione ad esse reale, & sic vniuersaliter est dicendum de Creatione propriè loquendo, & hæc est opinio Scoti, vt patet ex his quæ dicit in illo secundo sent. dist. 1. quæst. 2. in corpore, vbi est proprius loc⁹, loquendo verò de Creatione secundo modo possumus dicere quòd ista est mutatio, quia productio illarum rerum est per generationem vnde transeunt de potentia reali ad actum, & prius habent esse in materia, Deinde per formam, & licet in se non præexistat, præexistit tamen in sua materia, & nouiter actuatur per formam aliam ab agẽte; Sed his dimissis de quibus diffusè in Theologia alias disputabimus. Pro Intelligentia an Philosophus concesserit Creationem, accipiendum est, quòd creare est producere aliquid de nihilo in effectu, vt diximus, & in hac definitione omnes conueniunt, illud autem de, vt inquit Scotus in principio illius secundæ quæstionis primæ distinctionis secundi potest duplicem habere sensum, vel enim dicit ordinem naturę, vel durationis, primo modo facit hunc sensum. Creatio est productio de non esse ad esse, itaquod nõ esse solum præsupponitur ipsi rei productæ non tamen notatur quòd per aliquod tempus non esse præexistat rei effectæ, exemplum est de sole, & radijs, nã non esse radiorũ solum natura præcedit esse ipsorum radiorum, non autem tempore. Secundo modo facit hunc sensum Creatio est productio de non esse ad esse, itaquod non esse simpliciter per aliquod tẽpus præcessit esse: Ad propositum secundo modo Philosophi non concedunt Creationẽ, qa secundo modo est creatio temporalis, & ipsi tenent mundum æternum. Adducit Scotus talem rationem ad hoc, Deus de mente Philosophorum est agens necessarium, ideo posito Deo statim ponitur operatio, ergo res habuerunt esse statim, & sic esse Dei nõ præcessit non esse creaturarum per aliquod tempus, quia nullum fuit tempus in quo mundus & aliqua res non esset, & in hoc Philosophi discordant a Theologis; Quo ad primum modum Scotus sustinet, quòd Philosophi concesserint creationem, Sensus conclusionis est hic, Philosophi concesserunt res habere esse post non esse simpliciter, ita q prius habuerunt non esse, quã esse, non quidẽ prius tẽpore, itaquod p aliquod tẽpus extiterit nõ esse rei ante ipsum esse rei, sed solummodo primitate naturæ præ-

An philosophus concesserit creationem.

Quò phi losophi concesserint creationem.

præsupponitur non esse ad esse, sicut dictū est quòd Sol præcedit radios non tempore, sed primitate naturæ, Vnde sol dat esse radijs, & tamen sunt simul tempore cum sole, Scotus ergo, primo adducit rationem Ægidij ad hoc, & illam confutat, deinde ipse Scotus sic arguit; Deus potest immediatè aliquid efficere & causare ergo potest creare. Antecedēs probatur, quia Deus est primum efficiens secundum omnes Philosophos, ergo non potest immediatè aliquid causare, & efficere, tunc nec etiam mediatè, quia tunc ille non esset primum efficiēs, sed illud aliud quo mediante efficeret, est ergo dicendum quod aliquid immediatè efficiat alioquin non esset efficiens, nam circunscripto illo alio non esset efficiens, consequentia probatur, quia illud quòd recipit esse à primo efficiente non est ex se formaliter necessarium, & habet esse à causa, ergo habet esse post non esse posterioritate naturæ, ergo est creatum; probat etiam quòd agat immediatè nullo præsupposito, quia omne aliud ab eo est causatum, & productum; ergo in illa prima productione, & efficientia immediatè, & nullo præsupposito egit, & effecit, ergo creauit; Quod si dicatur ab aduersarijs quòd Deus non agit immediatè, sed præsupposito Cœlo, & Intelligentijs, & materia prima, quæ sunt in causabilia, & ingenerbilia, hoc nunc impugnatum est, quia ostēdimus Intelligentias Cœlum, materiam primam, & omnia entia necessaria prouenire immediatè a Deo.

Prima. ratio. Scoti.

Tota hæc quæstio pendet ab hac propositione. Omnia præter Deū sunt causata ab ipso Deo, quia hac existēte vera, etiam est verum quòd primum productum fuit productū nullo præsupposito, & consequenter fuit Creatum, illa autem propositio iā probata est in superioribus.

Rationes in contrarium explicantur, & soluuntur. Cap. V.

Gregorius de Arimino 2. sent. d. 1. q. 1. arguit contra hanc positionē per duo fundamenta, Primum est quod ex nihilo nihil fit, in hoc enim cōueniunt omnes qui de Natura loquuti sunt, vt ait Philosophus 1. Phy. tex. 34. 2m est ꝙ motus Cœli numquam recipit esse, vt patet ex 8. Phy.

Prima ratio.

His stantibus probatur quod entia æterna a lia à primo Motore non sint facta, vt est materia prima, Cœlum, & Intelligentiæ, primo de materia, quia si materia esset facta, materia esset antequam esset per primum suppositum, quia si facta est, opus est quòd sit facta ab alia materia, & hæc est argumētatio Arist. primo Phy. tex. 82. & 12. Met. text. 12. Vbi probatur quod materia est ingenerabilis; Hac eadem ratione probatur de Cælo, quia tunc Cœlum esset factum ex nihilo, & similiter Intelligentiæ. Secundo Cęlum non esset æternum, quod est cōtra secundum suppositum. Confirmatur ab alijs, quia tūc Cęlum esset possibile, & sic esset corruptibile, Itē cui non cōpetit ratio, & definitio causæ efficientis, neque etiam causa efficiens, at Cœlo non competit ratio causæ efficiētis, quia ex 2. Phys. text. 29. Causa efficiens est vnde motus, at Prima Intelligētia respectu æternorum nō est vnde motus, quia illa non producit per motum. Item æterna haberent potentiam, quia quod est possibile, & effici potest, habet potentiam, ergo in æternis vt sunt Intelligentiæ esset potentia, quod est contra Pphilosophum in 12. Met. tex. 30. & inde. Item de eo quod producitur verum est dicere quod producitur, vel fuit verum dicere quod aliquando producitur, tunc sic aut entia æterna producūtur quando sunt aut aliquando producuntur, & non semper, nō secundum, quia non fuissent semper, si aliquando producuntur, neque primum, quia tunc essent semper in fieri & sic numquam essent perfecta. Item 12. Met. text. 42. Ait Arist. Verum vna vel plures sint tales substantiæ, ergo si prima est improducta, & reliquæ multæ alia similes sunt rationes quibus inixi Gregorius de Arimino, Bacchonius, & Henricus de Gandauo sustinēt non dari productionem in æternis.

Secūda. Tertia. Quarta. Quinta Sexta. Septima

Contra hanc sententiam arguit, ex aliorum opinione Scotus, Primo sic Intelligentiæ secundum Philosophum sunt formaliter necessariæ, ergo non sunt causatæ. Secundo, quòd est causatum est de se possibile esse, & est non ens, at Intelligentiæ sunt simpliciter necesse esse, ergo non sunt causatæ, quia Arist. poneret contradictoria. Tertio, Frācisceus Piccolomineus lib. 2. de Creatione cap. 3. sic arguit. Creatio expo-

Octaua. Nona. Decima

Vndecima. scit vim infinitam Creatoris, Arist. immensam Dei virtutem nō nouit, ergo. Item qđ non potest fieri non potest factū esse, at nō *Duodecima.* potest fieri Creatio noua. quia illa non datur, ergo neque æterna. Quinto, Arist. probauit materiā, & mundum esse infinitū, er- *Decima tertia.* go istę ostensiones essent inanes. Sexto ponere creationem æternā, est dicere pugnantia; Probatur, nam omnis creatio exposcit aliquod creatū primū, si ergo ab æterno humana species exēpli grā: manauit ex Deo, vel datur aliquis homo prim⁹ qui manauit a Deo, vel consimiliter se hēt de oībus: asserere quod consimiliter se habeat & oībus, est euertere Creationem, quia modo homines non creantur, sed gignuntur, dicere vero dari primum hominē creatum est euertere emanationē æternā, quia in æternitate non datur primum, nec ēm; hanc rōnem arbitratur magni pōderis, Reliquæ rōnes adductæ sunt a Gregorio, & aliis.

Solutio. Pro solutione istarū rationum, & oīum, quæ fieri possunt, notandæ sunt duæ distin. prima est quod duplex est agens, alterum *Prima distinctio.* per motū, & mutationē, & alterum per simplicem emanationē, sicuti dicimus solē producere radios solis, non per mutationē aliquam, sed quia quodammodo ab ipso emanant, sicuti etiam accidentia, a subiecto, & satis compertum est quod oēs dicunt solem esse causam efficientem radiorum suorum, & subiectum accidentium, est ergo vera ta- *Secūda dist.* lis distinctio de agentibus; Secunda distinctio est quod agens producens effectū duobus modis potest præcedere, vel tēpore, vel natura, tempore, vt sunt agentia per motū, vt pater generans filium, natura vero vt agentia per productionem, & emanationem, vt sol respectu radiorum suorum. Tunc ad propositū Dico quod cū dicimus nos æterna esse producta, non intelligimus, ꝙ sint producta per motum, & mutationē, neque dicimus ꝙ agens primum, vt puta Deus tēpore præcesserit illa entia ęterna, ita ꝙ per aliquod tempus præextiterit eorum nō esse, sed dicimus quod producta sunt ꝑ emanationē, sicuti radij solis a sole, & ꝙ agens præcessit illa non tēpore, sed Natura, sicuti sol radios, & ita nō esse ꝓcessit esse natura, non tēpore, oēs autem obiectiones probāt ꝙ æterna non sint facta, & producta productione, quæ est per motum, & mutationē, & quod agens non præcessit, & tēpore illa entia, quæ nos concedimus, non tamē probāt ꝙ non sint producta secundo modo.

Tamen applicando omnia ad propositū, Ad illa duo supposita Gregorij. Ad primū *Ad primam rationem.* ex nihilo nihil fit, Respondetur verū est factione, quæ est per motum, & mutationē, & de hac loquebatur Philosophus in 1. Physi. & in 12. & in hoc oēs antiqui conueniebāt, tū fallit de actione, quæ est per emanationē, & quo ad hoc non conueniebant oēs antiqui, qa hanc concessit Plato, & sic patet ꝙ materia est ingenita, & æterna, & Cœlū est æternum, quia non est gñabile tali generatione, & sic ēt Intelligentiæ. Ad secundum suppositū Motus Cęli est æternus, ergo Cęlū numquā est factū, quia fuit semper. Dico ꝙ est æternū in duratione, & numquam fuit aliquod instans tēporis in quo nō fuit, & de hac duratione concludunt rōnes Ari. non tū sequitur quod in aliquo instanti naturæ non fuerit cum habeat efficiens a quo dependet in esse, & per hoc patet ad secun- *Ad 2.* dā negō.n. quod cęlum non sit externū. Ad tertiā Dico ꝙ id quod est possibile possibili *Ad 3.* litate, quæ correspondet generationi per motum, & mutationem est corruptibile, sed quòd est possibile possibilitate, quę correspondet emanationi non est corruptibile, Cœlum est possibile secundo modo non primo. Ad quartam Dico quòd ibi defi- *Ad 4.* nit efficiens, vt est in rebus generabilibus, & corruptibilibus, vel quod efficiens est vnde motus adeo quod motus accipitur, pro ipsa actione, ita quod est sensus quod illud est efficiens a quo est actio dans esse, & ita motus ibi accipitur in communi ad motum verum, & ad metaphoricum qui est hic motus emanationis. Ad quintam, *Ad 5.* Negatur consequentia, quia potentia est solum in illis quæ producuntur per motū, & mutationem & hanc negat, sed potentia pro non repugnantia, vt est in Intelligētijs, non negatur ab illo, quia hæc non est causa corruptibilitatis. Ad sextā Dico ꝙ entia æ- *Ad 6.* terna aliquando sunt producta, sed hoc aliquando fuit ab æterno, & sic non sequitur quod aliqñ non fuerint, sed semper sunt, & fuerunt modo prædicto. Ad septimā Dico, *Ad 7.* ꝙ illud verbū tale refertur ad vltimam conclusionem. s. An vna vel plures sint substantiæ inalterabiles, & incorruptibiles, quòd

sitą

seu illud referas ad aliam conclusionem, vt sit sensus An vna vel plures, quæ careant magnitudine, ergo debes refferre etiam ad superiores conclusiones de eadem substantia, vt quod mouet in ratione finis, vt appetibile, & vt Intelligibile ꝙ mouet primum Cœlum, & sic cum concludat Philosophus quod tales sunt plures, habebis concedere quod sunt plures, quæ mouent in ratione finis, & quod plures mouent primũ Cœlũ, & sic de alijs, quæ sunt absurda.

Ad 8. Ad octauam; Respondet Scotus qđ physicus non iudicauit hanc esse repugnantiã aliquid esse causatum, & esse formaliter necessarium, sed manere simul, vt supra diximus.

Ad 9. Ad nonam, Respondetur Quod causatum non est de se non ens, ita ꝙ causato non competat entitas, quia causatum tunc esset nihil, sed causato non competit modus essendi, qui est esse a se, potest ergo esse entitas necessaria formaliter non a se, sed ab alio, est etiam possibile, & potentiale, sed illa potentia præcedit esse non tempore, sed natura tantum.

Ad 10. Ad decimam, Ex Piccolomineo Dimisso pro nunc an ad veram creationem requiratur virtus immensa, & omnipotentia propriе dicta, Dico quod Arist. concessit primum Motorem esse vigoris infiniti, vt diximus in proprio loco.

Ad 11. Ad vndecimam, Dico ꝙ hæc creatio, & emanatio ẽm Philosophum cõtinuo fit, & semper est facta, cum sit æternus mundus.

Ad 12. Ad duodecimã, Dictũ est quomodo ille ostensiones Arist. concludunt.

Ad 13. Ad decimamtertiam, Nego quod Creatio, & æternum dicant pugnantia. Ad probationem, Dico quod sicuti res tunc emanant a Deo sic semper emanarunt; cum arguitur contra, quia nunc res generãtur nõ creantur, Dico quod Intelligentiæ, & alia æterna, quæ immediatè a Deo pendent nõ generantur, quia continuo a Deo conseruãtur in esse, & hoc conseruare est continuo creare, quia conseruat, & manu tenet illud primum esse quod habuerunt, post nõ esse, non posterioritate temporis, sed naturę ab æterno, & ista sunt Intelligentiæ, Cœlum, materia prima, a quibus postea ex materia prima ista fluxibilia continuo generantur; generatio ergo habet esse mediante emanatione, & propter hoc generatio est æterna, quia emanatio primorum principiorum est æterna, & hoc est quod ipsi quoq; fatentur dum dicunt omnia continuo conseruari a Deo; Reliqua vero entia, quæ continuo a Deo, & ab aliis agentibus producuntur ex aliquo præsupposito, illa dicuntur generari, hoc enim est discrimen inter Creationẽ, & generationem, quod Creatio est productio rei in esse nihilo præsupposito; Generatio & productio rei in esse aliquo præsupposito non ergo modo omnia generantur, sed quædam emanant continuo, vt æterna, quædam vero continuo generantur, vt fluxibilia, quæ ab æternis ponuntur in esse, & corrumpuntur continuo.

THEOREMA LVII.

Deus ex sententia Philosophorum ad extra necessariò agit, sed secundum veritatem agit contingenter.

Exponitur obiter sententia Scoti tam in via Aristotelis, quam in via veritatis circa contingentiam rerum ex qua varię obiectiones aduersariorũ soluuntur. Cap. vnicum.

Cotus vbiq; in operibus suis fatetur Arist. posuisse Deũ agere necessario ad extra, sed proprius locus est in 8. dist. 1. sent. q. 5. vbi nedum hanc esse Arist. mentem ait, sed etiam pro Philosophis in hac materia adducit varias rationes; sed cum hoc concessum sit ab omnibus Peripateticis de hoc non est laborandũ, & præsertim quia rationes quas ibi Scotus ex Philosophis, & pro Philosophis conficit, etiam soluit ostendens ẽm veritatem Deũ agere liberè: cũ itaq; ibi disputet cum Philosophis, & pro veritate ipsa, & nos hic solum ẽm placita Arist. loquamur, deferẽda est hęc disputatio ad Theologica, de qua alias (Deo dante) agam; nunc vnum tangamus obiter, & pręmonebo solum de radice, & causa contingentiæ rerum ad extra ẽm rei veritatem, licet hoc sit purè Theologicum, qm quidã Moderni in operibus Philosophicis agentes de contingentia secũdum rei veritatem, carpũt Scotum, Scotus enim primo *De radice contingentiæ.*

primo sententiarum distinctio. 2. quæst. 2. post R. & distinctio. octaua, primi quæstio. 5. arguendo contra Philosophos, & alibi assignans radicem contingentium, ait illam esse libertatem diuinæ voluntatis, q̃a enim Deus liberè, & contingenter agit est & operatur, ideò adest contingentia in rebus, sed si ipse ageret necessario, non esset contingentia in rebus. Impugnant hanc opinionem inferrendos, tunc omnes res essent contingentes, quia omnes res producuntur liberè a Deo, ergo nulla res dabitur quæ sit necessaria, quòd tamen est falsum; Item nihil prohibet quod Deus dum vult res liberè, quòd alias velit esse liberas, idest contingenter producantur; aliàs necessarias esse, idest necessariò producantur, & similibus rationibus, sed quia de hac re est grauissima disputatio inter Scotum, & D. Thomam, & sequaces, & alios Theologos, & ex determinatione huius quæstionis pendent aliæ difficillimæ disputationes pertinentes ad salutem nostram, nolo hic immorari, sed Deo dante omnia apertè dilucidabo in operib. Theologicis, pro nunc solum dico quòd iste vir non percepit mentem Scoti, sicuti nec multi alij, non enim Scotus vult totalem causam contingentiæ rerum esse libertatem diuinæ voluntatis, sed vult contingentiam pendere primo ex libera Dei voluntate, & deinde etiam ex rebus ipsis creatis, & vnde ponit voluntatem nostram liberam esse, & multa casu, & fortuna euenire; Scoti mens ergo est quòd si prima causa, scilicet Deus, necessario agat; necessario omnia quoque euenient, & nulla dabitur contingentia, & ideo dixit Aristotelem nõ potuisse sustinere has duas præpositiones. Deus necessario agit, & datur contingentia, loquendo secundum veritatem. Ratio est quia Deus est prima causa quæ mouet immediatè sibi proximam causam, si ergo illam mouet necessario, & illa aliam necessario quoque mouebit, & sic omnia quæ mouent, necessario mouebunt, vnde sic totus motus erit necessario causatus, ergo q̃libet pars illius motus erit necessario causata, & sic nihil contingenter causabitur, cum omnia per motum causentur in his inferioribus, & ita cum dicamus omne agẽs particulare recipere vim ab illo maiori, & primo (ponimus enim Deum habere perfectam causalitatem) voluntas mea in operando ab illa prima causa depender, ergo si illa causa necessario agit, & ista particularis necessario aget, vel in agendo non pendebit ab illa prima, quòd est absurdũ, & insuper hæc particularis aliter operando quàm prima intenlat, erit potentior prima causa; causa prima quoque frustaretur suo fine, & impediretur a particulari, quæ omnia absurda sunt; quòd autem dicunt actionem primæ causæ recipi in secundis causis non secundum conditionem primæ causæ, sed secundum dispositionem causarum secundarum est ridiculum, quia causa secunda esse, substantiam, & dispositiones recipit a prima causa, & maximè secundum veritatem, ergo causa prima est quæ determinat causam secundam, non causa secunda est quæ determinat primam, ambæ causæ etiam simul concurrunt ad eũdem effectum, sed potentialiori modo causa prima, quomodo ergo si causa prima naturaliter, & necessario agat ad vnum effectum causa secunda poterit resistere, & eam a fine naturali auuertere, & dirigere ad proprium Scopum? est ergo mens Scoti quod prima radix contingentiæ est libertas diuinæ voluntatis, ex eo enim quod Deus liberè agit condidit res in suis naturis alias liberas, & alias necessarias, & tunc illas operari finit secundum suas naturas, & propterea quæ contingenter producuntur, sic producuntur, quia ita sibi placuit, & quæ necessario producuntur hoc modo producuntur, quia ita ei placuit. Ex his patet quòd rationes illæ non concludunt contra Scotum, quia supponunt, quòd de mente Scoti cõtingentia solum proueniat ex diuina libertate, & non ex causis secundis, quòd non dixit Scotus, sed solùm dixit quòd prima radix contingentiæ est libertas diuinæ voluntatis, cum qua postea ad hoc vt res contingentes sint, concurrũt aliæ causæ, vt voluntas nostra, & aliæ difformitates in motibus, quæ per se nihil efficere possent, si prima causa omnibus dãs esse, & operari operaretur necessario, & ab his causis secundis liberis dicuntur contingentes, quæ vero proueniunt a causis secũdis necessarijs, & naturalibus necessariè, & naturales dicuntur ab his causis. Nunquid autem

Prima ratio ad necessariorum.

autem hæc opinio sit vera, & rationes adductæ & aliæ pro veritate ipsius concludant patet, tamen alias cōsiderabitur, quia res est magni momenti.

Aristot. Quo ad Aristotel. autem non ait Scotus quòd sibi contradicat, sed solum ait quòd Aristotel. sustinendo hoc antecedens quòd Deus agat necessario, & sic perfectum agēs vt tenent catholic, nō potest sustinere hoc consequens quòd datur contingentia, propter causam nunc adductam. De opinione autem Aristo. clarum est, quòd vt dixi posuit Deum agere necessario ad extra, tamē posuit actionem suam solum esse circa Intelligentias, & mundum superiorem, cui per emanationē dat esse vt diximus supra, sic enim immediate pendent ab ipso Intelligentiæ, cœlum, & æterna, fluxibilia verò, & hæc inferiora non pendent ab ipso immediatè, sed mediantibus causis secūdis, quæ in his inferioribus agūt necessariò per motum orbium cœlorum: & sic continuo fit generatio, & corruptio, verum quia in his his inferioribus adsunt causæ particulares quæ simul cum causis illis vniuersalibus producūt suos effectus, & illæ causæ sæpè sunt imperfectæ propter varios defectus quos habent propter suam imperfectionem, non semper attingunt finem, & Scopum intentum a natura, vnde multa per accidēs fiūt: causæ enim vniuersales naturaliter agunt, & necessariò tendunt ad suum finem, & Scopum, sed quia causa particularis deficit, euenit alius effectus ab eo, quem communiter intendit illa causa particularis cum vniuersali causando, & ista sunt monstra, & alia quæ casu, & fortuna euenire solent. Vnde talia ab Arist. appellantur contingē-

Non datur fatum apud Arist. tia 6. Metaph. tex. 7. dicit enim contingentia siue talia entia per accidens reduci ad causam per accidens. Ex quo loco etiam colligitur secundum Arist. non dari fatum, vt nonnulli Philosophi dicebant asserentes illa quę per accidens hic videntur fieri, produci a quadam virtute corporis cœlestis cū quodam ordine operantis tunc enim non essent ista contingentia, neque penderent a causa per accidens, sed a causa per se, pro-

Apud Arist. non datur prouidentia. pter eandem rationem apud Aristo. non datur prouidentia in Deo, quia tunc hæc omnia quæ per accidens eueniunt non essent contingentia, non enim haberent causam per accidens, sed per se, & non possent esse ad vtrumlibet, nisi dicamus cum Francisco Piccolomineo lib. de Mundo, cap. vlt. & ante, ꝙ Deus apud Peripateticos protāto dicitur habere prouidētiam, quia in omnibus in communi largitur necessaria; sed quo ad particularia non habet prouidentiam, quia neque distinctam cognitionem omnium, sicuti nec Princeps omnia particularia distinctè cognoscit, & prouidet, sed solum quæ ad vniuersalia spectant, & per hæc consequenter dicitur habere prouidētiam de singularibus, sed hæc prouidentia cum sit per actionem necessariam, non est propriè prouidentia. Dicit insuper Scotus *An contingens dari non possit ostendi.* 1. sent. 39. in principio solutionis quæstionum ꝙ ista propositio datur cōtingens, nō potest demonstrari a priori. Vnde Aristot. *Opinio Scoti.* primo Pethiermenias, & alibi disputans cō tra necessitatem futurorum, nō deducit ad aliquid impossibilius Hippotesi (id est hoc ꝙ datur contingens) sed ad aliquod impossibilius nobis manifestius. s. ꝙ non oportet nec consiliari, nec negociari, & ideo negantes talia manifesta indigent pena, & exponē di sunt tormentis donec cōcedant ꝙ possumus torquere, & non torqueri. Contra hoc *Obiectio aduersariorum.* etiam arguunt isti Moderni quoniam possumus a priori ita ostendere ꝙ datur contingentia in rebus præsertim in sublunarib⁹; quid quid habet materiam & contrariū est contingens, sed omnes res sublunares habent materiam, & contrarium, ergo in illis est contingentia; & alijs similibus rationibus vtuntur; Sed disertè iste vir decipitur, *Solutio.* aliud enim est probare dari ens possibile, & corruptibile, & aliud est probare ꝙ res possibilis, & corruptibilis quādo causatur, causetur contingenter, ita ꝙ possit non causari, argumentum quidem probat ꝙ ens possibile, & corruptibile datur: sed non probat ꝙ tale ens dum causatur liberè causetur, immo videmus, ꝙ omnia ferè sublunaria necessariò causantur, & tū in se sunt corruptibilia. Scotus autem loquitur de contingentia in causatione rei. Vnde appositè distinxit in 1. sent. d. 3. q. illa secunda ante R. quòd vocat hic contingenter causatum nō quodcunque non sempiternum, & non necessarium, sed illud cuius oppositum fieri posset quando illud fit.

T 4 THEO-

THEOREMA LVIII.

Intelligentiæ non sunt formæ informantes Cœlum, sed assistentes.

Exponitur mens Scoti, & aduersariorum rationes soluuntur. Cap. vnicum.

Scotus 2. sent. d. 14. q. Vnica in corpore apertè sustinet, quod Cœlum secundum Philosophos non est animatū formaliter, sed quod Intelligentia est forma assistens ei vt nauta naui, pro hac opinione ita argumentatur, si dicamus Cœlum esse animatum formaliter, vel est dicendū, quod Cęlum erit tm̄ anima intellectiua quia Philosophi non posuerūt in Cęlo nisi intellectiuā, & ita intellectus erit quantus, quod non est intelligibile, quia Cœlum vt patet est quantum formaliter; vel Cœlum erit aliquid perfectibile ab anima intellectiua, & hoc est inconueniēs quoque, quia tunc in Cęlo erit potentia cōtradictionis, & ita Cęlum non erit necessariū, & sempiternum, quod est inconueniens, vt ostendimus in Theoremate, quod in Cęlo non est materia, consequentia est euidens quia si Intelligentia est forma dans esse formaliter corpori cœlesti, necesse est, quod in Cœlo sit materia perfectibilis ab illa forma. Nec valet responsio, quorundam recentiorum, vt inquit Mercenarius in suis Dilucidationibus, qui rationi huic maximè initiuntur, quam nouit esse, validissimā. Non valet inquā Responsio Recentiorū, qui dicunt quod potentia est duplex vna ad esse tm̄, & ad dimidiū contradictionis, alia verò ad vtrūque, & quod materia Cęli est in potētia ad esse tm̄, & ad dimidium contradictionis, & per hanc recipit Intelligentiā ipsam cū qua facit vnum per se; hæc inquā rūsio est nulla, quia in illo Theoremate de materia Cęli ostēdimus aduersus Caietanum quod omnis potentia passiua est potentia contradictionis: & Confirmatur nunc per alias rōnes, quia tunc rō Arist. quam facit 9. Met. tex. 17. ad probandum quod æterna non hēnt potentiā ad esse, esset nulla, vtitur. n. hoc medio, si æterna haberent potentiam adesse, haberent etiam potentiam ad non esse; & 12. Metaphy. tex. 30. vbi probat quod Intelligentiæ in sua essentia non hēnt potentiā, per hoc idē medium qm̄ haberet quoque potentiā ad non esse, nam aliquis posset his rationibus respōdere quod habent potentiā ad esse, & ad dimidiū contradictionis, non ad totam cōtradictionem, neq; etiā valet quorundam aliorū responsio asserentium quod materia Cœli nō est quidem in potentia, tn̄ ex ipsa, & Intelligētia fit vnum per se, quia est talis conditionis, vt ex ipsa, & orbe possit fieri vnum per se, licet non sit potentia, sed hæc respōsio est sine rōne, immo rationi contraria, nā rō compositionis, p p quam ex duobus fit vnū est quia vnum est potētia, & aliud est act⁹, at ex duobus in actu nunquam fit vnū per se, vt inquit Arist. in 8. Meta. tex. 15. & 2. de Anima tex. 8. & alibi sæpè; Præterea re ipsa fatentur isti materiam cęli, esse potentialē, dum dicunt eam actuari a forma, nā æquidem si actuatur materia Cœli per se ipsam est in potentia, & carens actu, & sic habet in se priuationem; præterea, si in Cœlo, Intelligentia est forma informans Cœlum, necessario illa quoque mouebitur per accidēs ad motum Cœli, sicuti anima nostra mouetur ad motum corporis moti, sed hoc est cōtra Arist. in 8. Physic. vbi ait, quod Intelligentiæ non mouentur per se, neq; per accidēs, sed solùm mouent. At aliqui respondent quod duplex est forma informans, alia. n. est forma informans, & constituens subiectū in esse, & simul constituitur in esse per subiectū, quō sunt istæ formæ materiales, alia verò est forma informans, & constituens in esse subiectum, sed non constituitur in esse per subiectum, tunc ad argumētum dicunt qd forma primo modo mouetur per accidens, ad motum sui subiecti, nō autem forma secundo modo accepta. Intelligentiæ autem sunt formæ informantes secundo modo, non primo. Dimissa impugnatione Mercenarij de qua in rebus animasticis, cum alijs arguitur quòd per hanc distinctionē non soluitur argumentum, quoniam dato quòd sit vera illa distinctio, non tamen sequitur, quòd forma informans, quæ constituit subiectum, & non est constituta non moueatur per accidens ad motum sui subiecti, quia dum mouetur Cœlum quæro, vel mo-

Prima ratio.

Responsio quorundā.

Reiicitur.

Prima ratio.

Alia responsio reycitur.

Secūda ratio.

Responsio quorūdā Reycitur.

mouetur sola materia Cœli, vel agregatum ex materia, & forma, non sola materia, quia per eos est potestate tantum, & aget termino, & actualitate, subiectum autem motus, est actu, & determinatum, ergo id quòd mouetur est agregatũ, sed illud cõstat ex materia, & forma, ergo materia, & forma mouentur, & sic Intelligentia mouetur per accidens saltem; & confirmatur exemplo Solis, qui modo est in occasu, modo in ortu, si ergo sol est compositus ex Intelligentia tanquam ex forma informante, Intelligentia quoque erit modo in ortu, modo in occasu.

Tertia ratio. Tertia ratio desumitur ex eodem octauo Physicorum multis in in locis, sed maxime ex textu 40. & inde, & adducitur à Scoto complicata cum præcedenti, Aristoteles distinguit id quòd mouetur in duas partes in partem per se motam, & partem per se mouentem, at si Cœlum constat ex Intelligẽtia tanquam ex forma informante, non constabit Cœlum ex parte per se mota, & parte per se mouente, quia materia per se sine Intelligentia est pura potentia, & non est actu, & ideo non potest esse subiectum motus, Intelligentia quoque nõ poterit esse per se mouens, quia forma informans non mouet per se sed est ratio mouendi, vt anima in nobis, & ipsa mouetur, necesse est ergo inuenire alium motorem, qui moueat Cælum per se diuersum ab intelligentia; hæ sunt rationes Scoti, quæ maximam euidentiam habent. Pro hac eadem sententia multipliciter arguit Franciscus Piccolomineus in libro de Cælo cap. 19. & hanc plurimi viri clari sequuntur, & multi sectatores Auerrois, adeoquod est fere communis his temporibus apud grauiores Philosophos. *Piccolo.* Contra hanc sententiam nonnulli arguũt sustinentes oppositam sententiam, vt Suessanus, Balduinus, Achillinus, & alij, Ach. lib. 3. de orbibus, dubio primo per totum, sed maxime conclusione quia probat Intelligentiam dare esse formaliter Cælo, sic; forma vt habetur ex secundo Physicorum textu 28. est quòd quid est rei, & dat esse rei, Intelligẽtia est forma Cęli, ergo est quòd quid est Cęli, siue dat esse Cęlo formaliter.

Prima ratio. In oppositam.

Secũda. Secundo quandocunque forma substantialis est realiter vnita materiæ informat materiam, & dat illi esse substantiale; sed Intelligentia est forma Cœli substantialis ex 12. Meta. text. 37. ergo; maior probatur, quia negata hac propositione non probaretur dari formam substantialem, dantẽ esse substantialem composito substantiali.

Tertia. Tertio ex Aristotele secundo de anima text. 37. Anima est qua viuimus, & viuere est viuentibus esse, sed Intelligentia est anima cęli, ergo; Alij rationem hanc formãt sic, aiunt Aristotelem in illo secundo ita argumentari. Anima est forma, ergo est causa vt viuentia sint à pari Intelligẽtia est forma ergo est causa vt cœleste corpus, sit actu.

Quarta. Quartò, inseparatis à materia idem est efficiens, forma, & finis, cum ergo Intelligentia sit efficiens, & finis, ergo ẽt est forma cęli. *Quinta.* Quinto, omne quòd mouetur includit in se quatuor genera causarum, sed cęlum mouetur, ergo claudit in se quatuor genera causarum, sed si excludas Intelligẽtiam esse formam informantem cœlum in in cęlo non erit formalis causa. *Sexta.* Sextò, Intelligentia est natura cęli, ergo est causa intrinseca cęli, quia natura est intrinseca rei, at non est materia, ergo est forma. *Septima.* Septimo, alij arguunt ex Arist. in 2. de Anima tex. 24. vbi probat animam esse actum corporis hac ratione, omne id per quod alicui propria operatio in est, corporis actus est, sed per Intelligentiam cęlo propria operatio inest, igitur Intelligntia cęlestis corporis actus est. *Octaua.* Octauo, quòd largitur alicui vnitatem, largitur eidem esse, sed Intelligẽtia largitur cęlo vnitatem, quia ex orbe, & Intelligentia magis fit vnum quam ex materia, & forma ergo. *Nona.* Nono, Arist. in 2. de cęlo tex. 13. ait in cęlo nedum per relationẽ ad nos, sed absolute, & ratione sui inueniri differentias positionis cum sit animatum, ergo si cęlum est ex se animatum, igitur ab anima recipit esse, & formatur ab ea, hæc autem anima est Intelligentia ipsa.

Decima. Decimo, Corpora Cælestia inuicem compara vel sunt eiusdẽ, vel distinctè speciei quodcunque dicatur semper infertur Intelligentiã dare esse, quoniã species constituitur in esse per formam, ergo per Intelligentiam diuersam specie distinguũtur specie, vel sunt eiusdẽ speciei, quia ab Intelligentia eiusdem speciei sunt constituta in esse,

Ad

Ad primam. Ad rationes istas facilis est solutio. Ad primam dico quòd forma est duplex, scilicet proprie dicta, & improprie dicta. Intelligentiæ non sunt formæ proprie dictæ, sed potius agentes, quia tantum mouent, vt nauta nauim, at non dant actu esse, pro tanto autem dicuntur formæ, quia dant Cœlo motum quia est vnus ex quatuor gradibus vitæ, possumus itaque dicere, quòd duplex est forma.s. informans quæ est verè, & propria forma, alia est assistens quæ est impropriè forma, definitio Arist. in 2. Phy. intelligitur de formante, non de assistente, vti sunt Intelligentiæ, forma enim assistens non dat esse substantiale, sed dat solùm aliquē gradum vitæ, nempe mouere.

Ad secundam. Ad secundum dico quòd Intelligentia est forma cœli assistens non informans, & hoc est ꝙ dicit Arist. 12. Met. tex. 37. & vbi ꝗ, maior autē est vera de forma informāte.

Ad tertiam. Ad tertiam dico quòd Intelligentia dicitur anima cœli, & est qua cœlum viuit, sed viuit solùm quarto gradu vitæ scilicet motu locali, non tamen ex hoc solo gradu vitæ sequitur quod ipsa sit anima perfecta informās, & dans esse substantiale per informationem, si verò conficiatur alio modo dico vt Mercenarius quòd non argumētatur Arist. eo modo in illo loco, sed opposito modo nempè sic, Id quòd est causa vt res sit forma est, at anima est causa vt viuens sit, ergo anima est causa vt forma, vnde ibi probat minorem scilicet quòd anima est causa in triplici genere causæ scilicet efficientis, formalis, & finalis, valeret ergo ita Intelligentia est causa vt cœlum sit actu, ergo Intelligentia est forma informans cœlum, sed tunc antecedens est falsum, nec valet nisi quo ad mobile.

Ad quartum. Ad quartū dico ꝙ Intelligētia est efficiēs quatenus est principiū motus, est finis quatenus cœlum est propter Intelligentiam, est forma nō quia dat esse formæ, sed quia dat quartū gradum vitæ, ideò in inseparatis à materia finis, forma, & efficiens sunt vnū. Per hoc idem patet ad quintum. Ad sextū dico ꝙ Intelligentia non est natura cœli,

Ad sextum. delarauimus enim in proprio Theoremate quo in cœlo sit natura, & quomodo motus cœli sit naturalis. Ad septimum dico ꝙ

Ad septimum. maior est vera secundum proportionē, verum est quidem ꝙ id per ꝙ inest alicui propria operatio substantialis est actus eius, sed ꝙ est causa vt alicui insit tātum motus localis non autem aliæ operationes, nō est actus eius, & forma informans, sed solùm assistens. Præterea possumus negare ꝙ Intelligentia sit tō, & causa propter qua propria operatio insit cęlo, nam propria operatio cœli est agere hæc inferiora saltem lumine, & calore, at hæc operatio non inest cœlo per Intelligentiam sed ex propria natura cœli, moueri autem est quodammodo ei accidentale quia est operatio quæ illi ab alio extrinsecus scilicet ab Intelligentia.

Ad octauum. Ad octauū Negatur ꝙ Intelligentia det vnitatem cœlo, ad Auerroem dicentem ex orbe, & Intelligentia magis fieri vnum quam ex materia, & forma, dico quòd non vult asserere quòd ex orbe & Intelligentia fiat vnum compositum, vt illi perperam intelligunt, sed vult dicere quòd ex Intelligentia & orbe fit vnum magis indiuisibile quā ex materia, & forma materiali.

Ad nonam. Ad nonam Respondet Piccolomineus cœlum dici absolute, & ratione sui animatum quia habet vitalem actum, & vitalem contactum virtutis, ex quo vitali contactu prodeunt differentiæ, non tamen propter hoc sequitur quòd sit verè animatum anima informante, quòd vt breuiter dicatur est animatum effectiue, non formaliter.

Ad decimam. Ad decimum dico quòd sicuti illa corpora sunt actu entia per se ipsa, ita etiā p se ipsa ab inuicem differunt, non per aliquā formā informātem, & dantē illis esse substantiale.

THEOREMA LIX.

Cœlum est corpus simplex.

Ponuntur opiniones Aegidij, & Diui Thomæ cum suis rationibus, & reijcitur Opinio Aegidij. Cap. I.

Voniam in hac materia Opinio Scoti non potest comprobari, nisi ex confutatione Opinionum Aduersariorum, ideò prius apponam Opiniones Aliorum, deinde Opinionem Scoti patefaciam. Ægidius primo loco putauit in Cœlo esse materiā, &

& eam esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorũ. Pro hac opinione ipse, & multi alij varias rationes adduxerunt. Prima ratio sumitur ex Aristotele primo de Cœlo textu 92. Omne Indiuiduum sensibile, & per se existens constat ex materia, & forma, Corpus Cœleste est huiusmodi, ergo Corpus Cœleste constat ex materia, & forma minor est per se nota, maior est Aristotelis in assignato loco, immò totum argumentum; ibi enim expresse ponens hanc maiorem, colligit aliud esse rem absolutè sumptam, vt Cœlum, aliud esse eamdem vt singulare, vt hoc Cœlum; Cœlum enim absolutè pronunciatum significat formam, at hoc Cœlum significat formam in materia, ait ergo Aristoteles apertè quod Cœlum cõstat ex materia, & forma; Subinfert Ægidius, at nulla alia materia datur apud Arist. nisi illa prima materia, quæ inuentá est primo Physicorum, quæ est materia horum inferiorum, ergo eadem est materia Cœli, & horum inferiorum.

Prima ratio.

Secundò, eadem accidentia sunt communia vniuerso orbi, Cœlo, & mortalibus, ut accidentia eadem eandem materiam cõsequuntur, ergo habẽt eamdem materiam. Antecedens patet, quia lumen perspicuum ratum, dẽsum, sunt communia mortalibus & Cœlo, Et confirmatur, quia ex Aristotele secundo de ortu, & interitu, quæ comparantur secundum molem, & dimensiones, habent communem materiam ait Aristoteles, Cœlum, & mortalia sunt huiusmodi, ergo, nam dicimus solem maiorem terra, lunam minorem, ergo communem materiam includunt.

Secunda ratio.

Tertiò, ait Aristoteles secundo de ortu, & interitu esse genere eadem, & numero æqualia principia Cœli, & mortalium ergo materia est eadem in Cœlo, & mortalibus.

Tertia ratio.

Quartò, vnica est forma mundi, ergo vnica materia. Item vnum primum efficiẽs omnium, ergo vnica prima materia omnium, cuilibet patienti respondeat proprium efficiens. Item vnus est mundus, ergo vnicam habet materiam quia vnius operis est vnica materia, & confirmatur quinto Metaphisices vnum numero est id, cuius materia est vna, Mundus est vnus numero, ergo materia eius est vna, & sic Cœli, & inferiorem vnica est materia.

Quarta ratio.

Quinto, Cœlum vel est pura potentia, vel est purus actus, vel compositum ex actu & potentia. sed non est purus actus, quia Cœlum est quantum, & habet alia accidentia; neque est pura potentia, quia non est prima materia, ergo est compositum ex potentia, & actu. His omnibus rationibus probatur in Cœlo esse materiam, & illam materiam, & esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, & quia videbat contra hanc suam sententiam valere argumentum Diui Thomæ, & Auerrois, quia tunc Cœlum esset corruptibile. Respõdet quod hoc non sequitur, quia ait sunt duo genera formarum, quæ materiam informant; alia enim forma habet contrariam aliam formam, & propter hoc materia illi subiecta habet potestatem recipiendi aliam formam contrariam, & propter hoc in tali materia est priuatio, alia verò forma nullam formam contrariam habet, sed satiat omnem capacitatem materiæ, q̃ informat, & tunc materia illi subiecta non est in potentia ad aliam formam recipiẽdã, quia tota eius capacitas satiatur hac forma hoc modo contingit in proposito de materia Cœli, cum enim nullam aliam formam contrariam habeat, satiat omnem capacitatem materiæ, quam informat, & ita non est in potentia ad vllam aliam formam, & sic Cœlum licèt habeat materiam eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, tamen Cœlum est incorruptibile. Duo itaq; dicit Ægidius, quòd in Cœlo est materia. Secundò quod illa materia est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

D. Thomas prima parte quæstione 66. articulo 2. partim conuenit cũ Ægidio, partim dissentit, conuenit in hoc quòd in Cœlo est materia, & quòd Cœlum est compositum verè ex materia, & forma, dissentit verò, quia ait hanc materiam esse alterius rationis a materia horum inferiorum, quomodo autem sit diuersa declarat, & hoc est notandum, vt cognoscatur, quomodo differt ab Opinione Auerrois, est ergo diuersa secundum D. Thomam in hoc tantùm; quia materia horum inferiorum est in potentia ad diuersas formas, neque vnquam recipere potest vnam formã, quæ sit ei perfectio integra, & sit totum eius obiectum receptibile, sed omnis forma, quam recipit

est pars obiecti adæquati, ex quo fit quòd in materia horum inferiorum necessariò semper relinquitur potentia ad aliam formam, qua est priuata, & ita in materia horum inferiorum hac de causa est priuatio, & corruptibilitas at in materia Cœli nulla est priuatio, neque potentia ad aliam formam, quàm ad eam, quam habet, quia illa forma satiat totam capacitatem materiæ, siquidem illa materia est tantum in potentia ad illam formam & non ad aliam & propter hoc in Cœlo non est corruptibilitas, vult ergo quòd materia Cœli sit in potentia ad esse quòd recipit a forma Cœli, & nō ad vbi solùm, & in hoc differt ab Auerroe, qui vult quòd materia Cœli sit solum in potentia ad vbi, sed non ad esse, & vltra D. Thomas vult, quod materia Cœli sit solum in potentia ad hanc formam Cœli, non ad aliam, per quòd distinguitur a materia horum inferiorum.

Prima ratio. D.Th. Primam partem huius positionis, qua cō uenit cū Ægidio, scilicèt quòd materia Cœli sit in potentia ad esse ad formam Cœli, & ita sit pars, ex qua simul cum forma Cæli componatur Cælum, probat hoc argumē to. Omne ens actu vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam, at Cælum seclusa Intelligentia est ens actu, vt patet, ergo vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam, at non est totū actus, & forma quia omne tale est intellectum in actu, quod non potest dici de corpore Cælesti, quia est sensibile, relinquitur ergo quod sit habens actum; sed habe-*Secunda ratio* re actum est componi ex forma, & subiecto formæ, ergo Cœlum constat ex materia, & forma. pro hac parte etiam valent rationes adductæ pro sententia Ægidij quò ad id in quo conueniunt. Secundam partem probat in qua discrepat ab Ægidio. Cœlū apud Aristotelē est ingenitum, & in corruptibile, ergo eius materia non habet annexam priuationem, antecedens est clarum, consequentia quoque est clara, quia priuatio est causa corruptibilitatis, subinfert, at materia horum inferiorum habet annexā priuationem, quia est in potentia contradictionis, ergo hæc, & illa differunt, & sunt alterius naturæ, quæ alteritas cōsistit in hoc q hæc materia inferior est in potentia ad diuersas formas oppositas, ideò habet annexam semper potentiam, & priuationem, etiam cum est actu sub vna forma, at materia Cœli est in potentia solùm ad vnam formam, quam actu habet, ideò non est in eo priuatio, neque potentia ad alias formas, & ita non est in Cœlo corruptibilitas.

Prima ratio contra Ægi. Vtraque istarum Opinionum est falsa secundum Scotum, & communibus vrgentur difficultatibus, & etiam proprijs. nos tamē primo reijciamus Opinionem Ægidij. Aduersus eam arguit Scotus 2. sent. dist. 14. q. 1. argumento eodem, quo etiam vtitur aduersus D. Thomam, vt infra videbimus, & est illud idem argumentum, quo vtitur D. Thomas contra Ægidij sentētiam propter quod vitandum D. Thomas dixit materiā Cœli esse alterius rationis a materia horum inferiorum, quod est. Stante opinione Ægidij sequeretur Cœlū esse corruptibile, consequens est falsum, ergo, & antecedens, consequentia probatur, quia in quocunque est potentia contradictionis, in eo est corruptibilitas, quia potentia contradictionis est ratio corruptibilitatis, at in materia prima est potentia passiua, quæ est potentia cō tradictionis. ergo in Cælo non est materia prima. Huic rationi respondet Ægidius qd licèt in Cœlo sit materia prima passiua *Responsio.* quæ est contradictionis, non tamen sequitur, quòd Cælum sit corruptibile, quia forma Cæli est adeò perfecta, qđ satiat omnē appetitum, & capacitatem materiæ, & potentiæ eius, & ideò Cælum non est corruptibile licèt includat materiam primam; nulla enim manet priuatio in illa materia amplius respectu cuius remaneat appetitus in materia. Hāc respōsionē reijcit Scot. q a nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formæ, nisi det actū oppositum priuationi alterius formæ, vt puta forma ignis non pōt satiare appetitum suæ mātæ, & potentiæ eius, q̄ habet ad *Reijcitur.* formā aquæ; nisi det esse illi materiæ, q daret formā aquæ; hæc ppositio ē euidēs, q a alter sp manebit appetitus ille in materia illa ad illud esse, & actum, sed forma Cæli non dat suæ materiæ actum oppositum priuationi cuiuscunque formæ alterius a se, ergo non potest satiare omnem appetitum materiæ, suæ, sed in illa materia remanet priuatio formæ ignis, aquæ & c. minor hæc probatur, quia nulla forma dat actum oppositum

positum priuationi cuiuscunque formæ, nisi in se contineat oẽs formas saltem virtualiter, sed forma Cœli non sic continet oẽs formas, quia non continet intellectiuã vt patet, ergo saltem in materia Cæli est priuatio formæ intellectiuæ, ergo materia Cæli est in potentia ad illam, & ita Cœlum est corruptibile, hæc ratio est efficacissima, & põt ampliari, qa certum est ꝙ forma Cæli non continet in se formas mixtorum neque formas elementorum, cũ sint diuersæ formæ etiam gñe, clarum est autẽ ꝙ si materia Cæli est materia prima, siue eiusdem rationis cum materia prima ꝙ est in potentia ad recipiẽdum huiusmodi formas actu, & licet forma Cæli sit nobilior formis mixtorum, & concurrat ad gñationem ipsarũ, non tñ illas virtualiter continet, quia tunc forma Cæli per se posset producere omnes effectus, & efficere omnia, quæ efficiunt formæ mixtorum, sicuti Deus, quia virtualiter in se continet omnes causas inferiores, & creaturas põt per se producere, & efficere omnes effectus, quos ipsemet Creaturæ producere possunt; at sm̃ Arist. Cęlum est vnum genus substantiæ, ꝙ habet suas operationes, & effectus proprios, distinctos, ac diuersos ab alijs agẽtibus, quo fit ꝙ forma Cęli sit pars obiecti adæquati materiæ primæ: obiectum verò totale, & adæquatum receptibile à materia est gñs vniuersũ formarum, vti color in vniuersum est obiectũ visus; sicuti ergo licèt potentia visiua actu sit sub vno perfecto colore, vt putà sub albo, non p p hoc negatur quin sit in potentia ad alios colores vidẽndos, neque ab illo colore perfecto satiatur potentia, & appetitus potentiæ visiuę, ita materia prima licet sit sub forma Cæli, quæ est forma perfectissima, non tamen propter hoc dici debet quod sit penitus satiata, & ꝙ in ea amplius non sit appetitus ad alias formas, quod si quis dicat rationem corruptibilitatis in his inferioribus prouenire non ratione materiæ, sed ratione formarum horum inferiorum, quæ sibi inuicem sunt contrariæ, forma autem Cæli nullum habet contrarium

Ad secũdam. & ideò non est corruptibilitas in Cælo; hęc responsio est nulla, quia potentia, & priuatio non insunt materiæ primæ ratione formarum, sed ex ꝓpria natura materiæ, vndè ait Arist. 1. Phy. tex. 59. & inde: ꝙ priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, licèt sint diuersæ ratione. Secundo arguere possumus vt Zabarella, & alij. Si materia Cæli est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, ergo ei competit definitio materiæ primæ, patet cõsequentia, sed hoc est falsum, quia in calce primi Phy. tex. 72. & inde ait Arist. quod materia prima est primum subiectum, ex quo fit aliquid, ergo materia Cœli erit subiectum ex quo aliqd poterit generari, ergo Cęlum erit corruptibile, neq; valet dicere ibi materiam definiri vti est in corporibus inferioribus tantũ, quia esse in corporibus inferioribus esset ei accidentale si est communis ad omnes formas sicuti est accidentale potentiæ visiuæ quod videat colorem album, & sic hæc definitio esset per accidẽntalia, at clarum est quod hæc est conditio essentialis materiæ quod ex ipsa fiat aliquid, cum ergo hæc sit essentialis conditio materiæ, necesse est etiã quod competat Cęlo, ergo Cælum erit corruptibile. Tertio Methodus inueniẽdi materiam primam est transmutatio, at in Cœlo nõ est transmutatio, ergo non possumus cognoscere in Cælo an sit materia, maior probatur in quodã nostro Theoremate de cognitione materiæ, & confirmatur, quia illa sola vsus est Aristoteles 1. Phy. tex. 51. & inde vel ergo illa sola dat, vel est notior, vel efficacior via sine qua non possumus cognoscere an det materia prima. Alias rationes require apud alios, vt apud Franciscus Picolomineum, hæ mihi videntur potiores, sed multę rationes contra Opinionem D. Thomæ ẽt valent contra hanc sententiam. *Ad tertiam.*

Reijcitur opinio D. Th. *Caput* II.

IN eodem loco Scotus reijcit Opinionẽ D. Thomæ, & primo adducit rationem primam, quam adduximus contra Ægidiũ quam repetere non erit inutile propter responsiones Thomistarum. *Ad primam.*

Nullum incorruptibile constat ex materia, Cælum ex Arist. Physi. 1. de Cælo, & alibi est incorruptibile, ergo Cælum non constat ex materia, minor est clara, & concessa, maior probatur. In quocũque est materia in eo est potentia passiua, hæc propositio patet, quia materia habet annexam potẽtiam, & est propria passio materiæ, immo secũdum D. Thomã, & Ægidium potentia est de essentia materiæ in primo mõ dicendi

di per se, at ex Arist. 9. Meth. tex. 17. omnis potentia passiua est potentia contradictionis, ergo in Cęlo si sit materia, Cœlum erit in potentia contradictionis, sed quod est in potentia contradictionis, potest esse, & non esse, quod potest esse, & non esse est corruptibile. ergo à primo ad vltimum si Cœlum constat ex materia, Cęlum non erit incorruptibile, sed formaliter corruptibile, sicuti ignis, & quodlibet aliud corpus naturale, & dato quod non esset aliquod agens externum, quod posset ipsum corrumpere, tamen intrinsecè esset corruptibile in se, quia haberet materiam, quæ est principium internum corruptionis. Caietanus prima parte summæ quæst. 66. art. 2. nititur soluere rationem hanc Scoti, & pro declaratione Opinionis D. Thomæ, & solutione rationis huius, & Aliarum ponit hanc distinctionem. materia secundum se non est aliquod ens, sed solum substantialis potentia ad formam, & hæc est quidditas materiæ, sed esse substantialem potentiam ad formam contingit duobus modis, vel enim est ad formam secundum genus, vel secundum speciem; differunt autem isti modi, quia potentia ad formam vnam genere tantum est ad plures species simul, sed potentia ad formam vnam specie tantum non est ad plura, nisi per accidēs, vt ad plura indiuidua, in quę est multiplicabilis, sed hæc non pertinent ad artem, ex hac differentia consurgit alia differentia, quæ est quòd potentia ad formam vnam secūdum genus habet priuationem annexam, sed potentia ad formam vnam secūdum speciem nequaquam, & hæc secunda differentia patet, quia potentia, quæ ad plura, dum habet actu vnum illorum est in potentia ad reliquum, ac per hoc priuatur illo, & sic habet annexam priuationem, materia verò habens potentiam ad formam vnam specie, siue potentia ad formam vnam specie, cum illam habet nullo caret, quod sit apta habere, & sic illa potentia non habet annexam priuationem, & monet huic fundamento esse standum, quia hoc est clarissimum, quod nihil appetit negationem, aut malum, nisi quia appetit vnum, cui est annexa negatio alterius, vt calefactibile appetendo calorem appetit priuationem frigoris. potentia ergo secundum genus habet annexam priuationem, non potentia secūdum speciem tunc ad propositum ait, quòd materia horum sublunarium est potentia ad formam secundum genus, scilicet ad formam substantiæ generabilis, & corruptibilis quam respicit, vt actum adæquatum, & quia sub forma hac generica sunt multæ species, oportet quod cum est sub vna specie, sit in potentia ad alteram, & sic est priuata illa, ideō materia horum inferiorum habet annexam potentiam, sed materia Cęlestis corporis non est potentia, ad formam vnam genere, sed ad formā vnam specie; ita quod non est putandum (ait ipse) quod materia Cęli respiciat formā Cęlestem in communi, & vt actum in genere adæquatum, quia sic sequeretur in ea potentia ad plura, & priuatio, & corruptibilitas ab intrinseco, vti contingit in materia horum inferiorum, sed dicendum est quòd materia lunæ, est in potentia secundum se ad formam lunæ tantum, & materia solis ad formam solis tantum, & sic de alijs, & ita quot sunt species corporum Cęlestiū, tot sunt genera Physica eorum, & ait quòd quando dicit, materia Cęli, non dicit, neque significat aliquam vnam materiam, sed quoddam analogum omnibus materijs corporum Cęlestium.

Responsio Caietani.

Hac habita distinctione, vt respondeat ad rationem Scoti, quę etiam est Auerrois, format aliam distinctionem, quæ coincidit cum ista, scilicet quòd potentia est duplex, quædam est purè receptiua, quæ scilicet nulla passione media recipit formam, vti est potentia ad vnicam formā speciei: quædam autem est potentia receptiua, & simul passiua, ita quod & agitur ab agente, & recipit formam, vti est potentia ad formam secundum genus modo prima potētia non est potentia contradictionis, sed hæc secunda.

Ad propositum ait quòd luna constat ex materia, quæ est purè receptiua, quia nulla passione media, aut actione recipit illam formam, & sic dicendum est de alijs corporibus Cęlestibus; Quod confirmatur quia luna est in potentia ad figuram sphericam, & tamen non est in potentia contradictionis respectu illius, quia est tantum illius receptiua, sed non est passiua respectu illius; quod si quis instet quòd potentia secundum

cundum se est indifferens ad actum, & negationem, & consequenter inferatur, ergo materia Cœli potest esse sine actu, neganda est consequentia, vel similis illatio quocunque modo, aliter formetur ratio. ratio negationis est, quia ista propositio negatiua est vera, potentia non ex se habet actum; sed ex ea non infertur affirmatiua. ergo ex se habet non actum, quod est esse in potentia contradictionis secundum se ad actum, & ad nō actum, similiter ista propositio affirmatiua. potentia ex se habet non actū est falsa; similiter ista. potentia ex se nō magis habet actum, quam non actum. quoniā hæc materia Cœli, quę est potentia substantialis formæ Cœli, ita vendicat sibi actum talem, & talem formam quod non aliam, hæc est prima responsio. secundo respōdet ad hominem, idest ad intentionem Aristo. 9. Met. dicens quod cum Aristot. ait quod omnis potentia est potentia contradictionis, ibi loquitur de potentia, vt potētia est, at quando potentia iam est sub actu nō est potentia, vt potentia, & ita purè receptiua nō clauditur sub illa propositione, ꝙ autem potentia, vt est sub actu non sit potentia probat ex Arist. in eodem tex. 17. 9 Metaph. vbi Aristo. negat in Cœlo esse potētiā ad motum, & tamē clarum est, quod in Cœlo est potentia ad motum, quia motus est actus entis in potentia; vt in potentia; cum ergo motus sit in Cœlo, in Cœlo est potentia ad motum localem, cum ergo negat in Cœlo potentiam ad motum, nō alia de causa negat, nisi quia Cœlum semper actu est sub motu.

Secūda respōsio.

Reÿcitur. Verùm hæc defensio Caietani videtur tota verbalis: attamen contra eam arguo, & dimissa disputatione an materia sit pura potentia substantialis, quæ alibi est discussa, probo quòd illa distinctio de duplici potentia scilicet purè receptiua, & receptiua, & passiua simul sit nulla, quia tam primū, quam secundum membrum est potentia cōtradictionis (dato gratis quod in materia reperiatur ista duplex potentia ad formam secundum genus, & ad formam secundum speciem, quod est apertè falsum, quia determinatio omnis est a forma nulla a materia, & ideo in materia ex natura sua non reperitur distinctio potentiæ, sed distinctio ista potentiarum prouenit a formis informantibus ipsam materiam, & a formis illis postea euenit quòd materia illa determinatur ad formam vnam secundum speciem, & illa ad aliam) probo itaque quod potentia, quam ipse dicit purè receptiuam, siuè potētia, quæ est ad vnicam formam specie habeat priuationem annexam, & sit potentia contradictionis primo sic. Potentia secundum se est indifferens ad actum, & negationem; hæc propositio ex se est vera, & non eget probatione, quia si esset determinata ad alteram partem, non esset potentia, sed esset vel purus actus, vel pura negatio; potentia ergo est indifferens ad vtrunque, quia potest recipere vtrunque, & carere vtroque successiue, & hæc propositio etiam admittitur a Caietano, vt visum est, sed negat postea consequentiā. tunc ergo arguitur hoc modo. potentia de se est indifferens ad actum, & negationem actus, at materia per vos, est potentia ergo est indifferens ad actum, & negationem actus, totum huc vsque conceditur, at ex hoc sequitur quod in potentia est priuatio actus, & ita est potentia contradictionis: hæc est consequentia, quam negat Caietanus, quia inquit solum sequi hanc propositionem, quod potentia non ex se habet actum, non autem istam, potentia non habet actum ex se; ego autē probo hanc esse bonam consequentiam; nā omnis potentia indifferēs ad duo extrema, æqualiter illa duo extrema recipicit, alioquin non esset indifferens ad illa, sed ex cōcessis, & nunc probatis materia, & potentia est indifferens ad actum, & negationem actus. ergo æqualiter respicit actum, & negationē. ergo non minus repugnat illi materiæ, & potentiæ ex se negatio actus, quam actus ipse, quia tunc non esset indifferens ex se ad vtrumque, sed actus ei non repugnat, immo competit, & illi inest actu, ergo negatio quoque illi materiæ, & potentiæ inesse potest actu quantum est ex natura potentiæ, alioquin vt dictum est, potentia illa non respiceret indifferenter vtrumque, at potentia contradictionis est ea, cui ex se non repugnat esse sub extremis cōtradictorijs, ergo omnis potentia est potentia contradictionis, & sic potentia purè receptiua quoque erit potentia contradictionis. Secūdo Caietanus, ait quod hæc propositio est vera, & sequitur ex illa, potentia non ex se habet

Secunda ratio.

Secūda.

habet actum, tunc sic. hæc propositio est propositio Cathegorica de subiecto infinito, vt patet, at ex Arist. in secundo Perhiermenias ad propositionem affirmatiuam de subiecto infinito sequitur affirmatiua de prædicato infinito, vt ad hanc non homo est iustus, sequitur ista. homo est iniustus, ergo in pposito si hæc est vera potẽtia nõ ex se habẽs actum (quæ est eadẽ, prior. n. resoluitur in hanc) etiam ista erit vera potentia est non habens actum ex se, siue potẽtia est in habens actum ex se. ergo priuatio actus potentiæ ex se inest, & certe hæc ratio est efficacissima, & euidentissima: quod si quis dicat hanc propositionem esse modalem, non absolutam. hoc admisso, adhuc remanet vis rationis, quia ex Aristo. in secundo Perhiermenias ad faciendam propositionem modalem negatiuam debet negatio apponi modo, non verbo. Itaq; si hæc propositio, potentia non ex se habet actũ, est modalis erit negatiua, quia negatio est apposita modo scilicet ex se, quæ est conditio modificans propositionem; vnde opposita ei affirmatiua est hæc. potẽtia ex se habet actum, & re vera potest dici modalis, quia non negat absolutè actum inesse potẽtiæ, sed negat modum inessendi, scilicet ex se. Tunc arguitur sic. Quando propositio negatiua est vera, id, ꝙ negatur inesse alteri per talem propositionem re vera non inest, sed per te hęc propositio negatiua est vera potentia non ex se habet actum, ergo id quod negatur potentiæ per hãc propositionem re vera non inest potentiæ; subinfero, at negatur actus ex se inesse ipsi potentiæ, ergo actus re vera non inest ex se potentię, sed vbi nõ est actus ibi est priuatio, quia opposita priuatiua sunt immediata, ergo cum in potentia ex se non insit actus, qui est habitus, inerit priuatio ex se, & ita ista potentia erit potentia cõtradictionis, immo hoc argumẽto cõcluditur, quòd priuatio prius inest ipsi potẽtiæ, quàm actus, vt patet Tertio ego alias ostendi quod priuatio, & potẽtia materiæ sunt idem realiter, differũt formaliter solùm; quia priuatio primo dicit carentiam, secundo aptitudinem. sed potentia prius dicit aptitudinem. secundo carentiam, tunc sic. potẽtia, & priuatio sunt idẽ realiter. ergo potentia est priuatio actus. consequentia patet, quia potentia, & priuatio sunt idem realiter. vlterius, ergo in quęcunque subiecto, & materia est potentia in eo est priuatio actus sibi oppositi, ergo implicat dicere in aliquo esse potentiam, & nõ inesse priuationem cum priuatio, & illa potentia sint idem re vera est ergo vniuersaliter propositio Arist. quod omnis potentia passiua est cõtradictionis, quia illud subiectum quod est in potentia, potest esse sub actu, & sub priuatione illi opposita. Quarto, ait quòd potentia hæc, scilicet materia Cœli non ex se habet actum tunc arguo. ergo ab alio habet actum, consequentia est clara, sed, quod habet actum ab alio, habet illum ab agente; & ab illo agitur, & per illud recipit formam: per te autem potentia, quæ agitur ab agente est potentia receptiua, & passiua simul, quam etiam fateris esse potentiam contradictionis, ergo materia Cœli non erit potentia purè receptiua, sed receptiua, & passiua, & consequenter erit potentia contradictionis.

Tertia. *Quarto*

Contra hanc sententiam etiam est efficacissima ratio Ægidij, quæ est materia Cœli secundum eos seclusa forma Cœli est solũ pura potentia, at pura potentia non distinguitur a pura potentia, quia omnis distinctio est ab actu; cum ergo materia Cœli, & horum inferiorum non possint distingui sunt idem, sed iam ostensum est, & conceditur, quod materia horum inferiorum nõ est in Cœlo. ergo nulla materia est in Cœlo. Huic rationi respondet Caietanus, ꝙ maior est vera, quòd omnis distinctio est ab actu. ad minorem ait quod istæ potẽtiæ distinguuntur per actus, quos per se primo respiciunt, & per quos diffiniuntur; si vero quæras intrinsecum distinctiuum ipsorum ait quod est interna comensuratio vniuscuiusque materiæ ad propriã formam sibi adęquatam, quæ comensuratio est ipsamet essentia materiæ identicè, & formaliter. Verum hæc responsio est nulla, & eam satis cõfutauimus in Theoremate de Indiuiduatione animæ intellectiuæ; pro nunc autẽ possumus ita argumentari; quia tunc sequitur quod essentia materiæ erit formaliter relatio quædam, non quid absolutum. cõsequẽtia probatur, quia omnis habitudo essentialis ad aliquem est relatio realis, materia per te est comensuratio illa ad formam, & ad propium. ergo essentia materiæ erit pura relatio:

Secũda rõ principalis. *Respõsio Caietani.* *Rejectio.*

relatio; & nota quòd non dico materia erit relatiuum, sed dico relatio, quia relatiuum vltra relationem notat fundamentum relationis, quia est cōcretum, at in essentia materiæ primæ s̄m istos nil aliud est, nisi ista substantialis comēsuratio, quia hæc est idē ticè, & formaliter essentia materię. ergo materia prima, & ista materia Cęli est simplex relatio; sed isti concedunt quod materia sit quid respectiuum, non absolutum, ꝙ est adeò absurdum, vt non egeat confutatione, tunc enim substantia erit relatio, vel materia ista non erit substantia, immo materia ista non erit res absoluta, quia aiunt quod est pura potentia; cuius essentia est comensuratio ad proprium actū, ergo est pura relatio; quod confirmatur, quia si præter relationē materia aliquid absolutum dicat ista habitudo, & comēsuratio erit ei accidēs ꝓpriū, non cō stituens eā in esse in primo modo dicendi per se, & tunc coincident cū Opinione Scoti, quā blasphemiā in Phylosophiā putant, & certè hæc ratio est efficacissima. Alias rōnes habes apud Franciscum. Piccol. Zabar. Mercenarium, & alios.

Tertia ratio principalis. Tertio principaliter arguit Scotus contra hanc opinionem D. Thomæ particulariter; ratio. n. adducta probat quod materia nullo modo est in Cœlo, quia habet potentiam; hæc ratio vero probat ꝙ non pōt fingi alia materia diuersa a materia horū inferiorum, & illam dici esse materiā Cœli, vti dicebat D. Thomas, & Thomistæ dicunt, vt patet ex dictis a Caietano nunc. Probat ergo quod in Cœlo non est materia, neque ēt alterius rationis a materia horum inferiorū: Si in Cęlo est materia alterius rationis a materia horū inferiorum sequitur quod sint duæ materiæ primę alterius, & alterius rationis. consequentia patet, consequēs est falsum. ergo & antecedens; falsitas consequentis probatur, quia non sunt duo fines primi, nec duo efficientes primi alterius, & alterius rationis, ergo neque similiter duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis. *Respōsio Caietani.* Huic rationi respondet Caietanus vbi supra, negando falsitatem consequentis, ad probationem negat consequentiam, quia nō est par ratio de causis extrinsecis, & causis intrinsecis, nam causæ extrinsecæ nō ingrediuntur compositionē rei, vt partes rei, *Reÿcitur.* sed intrinsecę intrant cōpositionē rerū, vt partes, & ideo debent variari iuxta rerū varietates. Contra si hæc responsio valeret sequeretur quòd quot sunt varietates rerū, tot essent materiæ primæ, & ita nedum materia Cęli, & horum inferiorū essent diuersæ, sed in his inferioribus essent plures materiæ primæ, consequens est apertè falsum consequentia vero probatur, quia in his inferioribus sunt variæ species, & variæ naturæ rerum; ergo materia, quæ est pars illarū debet esse alterius, & alterius rationis. Prætetea etiā verificatur de causis extrinsecis, ꝙ multiplicantur, & variantur ad variationem rerum, nam videmus diuersas causas efficientes, & diuersos fines, neq; enim omnia ab eadem causa efficiēte procedunt, neque ad eundem finem, sed prout variæ res sunt, uarios quoque fines, & causas requirunt, & tamen propter hoc non dicimus, quod sint plures primi efficientes, & vltimi fines, ergo neque debemus dicere quòd sint plures materiæ primæ. Prætetea vt inquit Scotus quæro a quo istæ materiæ distinguātur vel ab alio, vel a seipsis, si ab alio quodcunque illud sit per aliquam differentiam, vel aliquam formam illas adinuicē distinxit, & si hoc est verum, ergo prius conueniebant in aliqua vna natura, & sic datur vna materia prior his duabus materijs, ex quibus istæ deductæ sunt, vel illas immediatè produxit, & creauit quod non admittitur in Philosophia; si dicas ex seipsis distinguī est impossibile, quia tunc essent actus, non materiæ, & potentiæ, quia actus est, qui distinguit, & separat, non materia, vel potentia, cum ergo non possimus assignare distinctionem, relinquitur quod non possint esse diuersæ. Quartò, principaliter arguit Scotus. *Quarta principalis.* Data hac alteritate quod materia Cœli sit alterius rationis a materia horum inferiorum, adhuc non potest saluari ꝙ Cęlum sit incorruptibile ab intrinseco; probatur consequētia, quia hæc materia saltē erit in potētia ad hāc formā Cęli, & ad priuationē tionē illius, & ita erit hæc materia de se in potētia cōtradictionis, sed materia est causa corruptibilitatis in quantū est in potentia ad priuationē formæ, q̄ hēt ergo; Confirmatur: quia ratio propter quam Arist. posuit, & adinuenit materiam fuit potentialitas ad mutationem, vnde ipsa mutatio fuit via, & methodus inuestigandi materiā primam

Responsio Caietani

nam; vbi ergo nulla est mutatio videtur quòd neque debeat poni materia. Caietanus vbi supra huic rationi respondet ex dictis negando quòd materia Cœli, vt putà Solis sit in potentia ad priuationem illius formæ quia, vt dictum est ab eo supra, solùm ea materia est in potentia, quæ respicit diuersas formas, sed illa quę vnicam formam respicit non habet annexam priuationem.

Reijcitur.

Verùm hoc fundamētum Caietani superi⁹ est reiectum, vbi ostendimus omnem potētiam includere vtramque partem contradictionis, immo potētiā esse ipsammet priuationem realiter, solum differt ratione, vel formaliter. Cōtra quam responsionem maximè militat confirmatio, quam nunc adduxi ex Scoto; nunc enim loquimur philosophicè, & ideò debem⁹ vti terminis eo modo. quò vsus est Arist. at Arist. adinuenit materiam solùm ratione mutationis, vbi ergo non est mutatio, vanum est ponere materiam & multo vanius est fingere nouam aliam materiam omnino diuersæ rationis, & conditionis à materia, quam adinuenit Arist. possum⁹ etiam sic arguere. vel illi potentiæ materiæ Cœli ex se repugnat priuatio formæ, quam habet, vel non, si non, ergo intrinsecè, & quantum est ex se potest esse sub priuatione, & sic Cœlum est corruptibile, si dicas quòd ei repugnat. contra, quia omnis repugnantia est ab actu, non a potentia quia potentia vt potentia patitur, non agit, neque reijcit aliquid à se, sed solum patitur, & recipit, ergo materiæ Cœli, & illi potentiæ non repugnat negatio quātum est ex se; Quod si dicas ei repugnat propter formam quam habet, quia solum ad eam est in potentia, contra ergo hæc repugnātia est ab extrinseco, nō ex natura materiæ, sinè potentiæ, & ita deducitur quod extrinsecè quantū est ex ratione materiæ Cœlum erit corruptibile. Rationes autem Arist. sunt plures quæ aduersarios conuinciūt, & præcipuè ex Aristotel. 9. Met. tex. 17. vbi apertè ait quod omnis potentia passiua est contradictionis, & quòd propter hoc æterna non habent huiusmodi potentiam, quia tunc possent non esse, quod illis repugnant, & ratio, quam ibi adducit Aristoteles est, quia sicuti quod non est possibile esse vtique numquā existit actu, quia non possibile ęquipollet impossibili, & sic,

Secũda au-to.

quod non est possibile est impossibile, & quod est impossibile numquam est actu, ita quod est possibile contingit actu esse, & non esse, & ita concludit quod id quod est possibile esse, contingit actu esse, & non esse (illud autem solùm sic possibile dicitur, quod est in potentia passiua, non actiua, quòd patet) tale ergo possibile in quocunque illud dicatur siue in substātia, siue in quanto, siue in quali, semp cōtingit esse, & nō esse ideò cum Substantiæ æternæ sint penitus incorruptibiles, non possunt esse passibiles, neque in potentia, si ergo in Cęlo est potētia materiæ, erit passiua potentia (nequdenim illam potentiam materiæ Cœli actiuam esse quis dicet) & sic sequitur quod sit potentia contradictionis; vel ergo erit potentia passiua respectu esse ipsius materiæ Cœli, & sic ipsa materia Cœli poterit non esse actu, vel erit potentia passiua in materia respectu esse formæ Cęli, & ita quoq; illa materia poterit esse, & nō esse actu sub illa forma. Hinc apparet nullam esse responsionē, quam affert Caietan⁹ huic authoritati, ait enim Arist. loqui de potentia, vt potentia, non vt est sub actu, vndè vult Caietanus, vt videtur quod potentia passiua, quæ est sub actu non sit potentia passiua; quod est expressè falsum, quia semper manet potētia secūdum propriam essentiam, alioquin si eius natura mutaretur Cœlum non constaret ex materia illa, quæ est potentia, sed differt solum, quia tunc est sub actu; potest ergo esse sine illo actu: vndè hæc inferiora licèt sint sub actu dicuntur habere in se potentiam passiuam, quia actum illum amittere possunt, & ideò si materia Cœli est passiua non amittit suam naturam. licèt fiat sub actu, sed semper est passiua, & sic cū omnis potentia passiua, sit contradictionis illa potentia materiæ Cœli erit cōtradictionis. Præterea Arist. loquitur de natura, & essentia potentiæ in se, & etiam de illo, in quo ipsa est, ait enim qd possibile, id ꝙ est in potētia passiua cōtigit esse, & nō esse actu, possibile etenim, ꝙ ē actu, & ē sub forma actu ad q̄ prius erat in potētia, hēt potētiā passiuā, qa pōt esse & nō esse actu. vnde ait ꝙ nullum æternorū est sic in actu, quia tūc posset esse, & nō esse, sed eorū actus est omnino exclusus a potētia passiua, & sic nullo mō sūt possibilia, siuè sub potentia passiua;

Caietani expositio reijcitur.

na; immo Arist. ibi p possibile intelligit id, quod prius erat in potentia passiua, & postea est sub actu, hoc enim contingit non esse, quod probo, quia ponit discrimen inter æterna, & caduca, modo per caduca intelligit quæ actu sunt sub forma, vt res naturales actu non præcisè ea quæ futura sunt, & non sunt actu: differentia autem est, quia hæc caduca possibilia sunt, quia contingit, ea non esse sempiterna verò nequaquam loquitur, ergo etiam Aristot. de potentia passiua, vt est sub actu. Ad illud vero quod ait Aristot. ibi negare in Cœlo esse potentiam ad motum, cum tamen motus sit actus entis in potentia. Respondeo, quod Caietanus non rectè intellexit eum locum, vel si intellexit, vt credo, quia est facilis, voluit illũ peruertere; postquam Aristo. dixit sempiterna carere potentia passiua, hoc etiã determinat de motu æterno Cœli, & de ipsomet Cœlo dicẽs quòd etiam motus qui est æternus caret potentia passiua, quia non contingit illum motum non esse, & sic est necesse esse, similiter Cœlum non est in potentia passiua, quia non potest non esse, sed ait in tali motu, qui est tantummodo motus localis, & in Cœlo esse potentiam vnde, & quo; vult ergo dicere Philosophus quod ille motus non potest deficere, & non esse, & sic non habet potentiã passiuam, tñ habet potentiã, quæ requiritur ad ipsum vt motus, quæ est quod mobile sit potentia ab vno vbi ad aliud vbi, & vtique in Cœlo admittit hanc potentiam, quia in Cœlo est potentia ab vno vbi ad aliud vbi secundum partes Cœli, & hæc est potẽtia, quæ in motu includitur dum diffinitur 3. Phys. motus est actus entis in potentia, vt in potentia, sed non est potentia passiua ad esse, vel non esse; Sed aliquis dicet hæc potẽtia Cœli ad motũ est passiua, & tñ non est contradictionis, quia Cœlũ non põt esse sine motu, ergo nõ omnis potentia passiua est contradictionis; Respondeo licet non opus sit propter Aduersarios, hoc enim est aliud dubiũ, Dico quod est potentia passiua, & ideo est cõtradictionis, vnde Corpus Cœleste quãtum est ex se posset non moueri, patet.n. quod illa æternitas motus in Cœlo est ab Intelligentia extrinsecus mouente; negat ergo Philosophus in motu potẽtiã passiuã ad esse, quia motus est æternus, & sempiternus secundum esse simpliciter quod habet, (est enim esse suum ab Intelligentia, quæ est æterna, & naturaliter mouet, & ita motus secundum esse, quod habet est æternus) non ergo est in potẽtia passiua ad esse (& hic nota quod valet in via Philosophi: apud Theologum non valet, quia omnis natura est defectibilis) mobile etiam non est in potentia ad esse sed solum est in potentia passiua ad vbi hoc, & illud, & posset quantum est ex se non moueri, sed extrinsecè impeditur, & sic conceditur esse in potentia contradictionis quantum est ex se, non absolutè secundum Philosophum. Ex his patet impugnatio omnium eorum, quæ dicit Iauellus 8. & 9. Metaph in hac materia, procedit enim secundum fundamentum Caietani. *Iauellus.*

Ponitur opinio Scoti, & soluuntur rationes Aduersariorum. Cap. III.

EX confutatione Opinionum præcedẽtium patet veritas Opinionis Auerrois, quam Scotus loco præcitato laudat, & sequitur, quæ est quod Cœlum est corpus simplex, neque componitur ex materia, & forma, sed est quædam substantia diuersa ab elementaribus, simplex per se actu, quę ab Aristote. appellatur quinta essentia: sed pro intelligentia variarum auctoritatum Aristo. & Philosophorum est notandum, quod substantia Cœli appellatur quandoq; materia, sed materia alterius rationis a materia horum inferiorum, neque tamen coincidimus cum Opinione D. Thomæ, quia D. Thomas, ponit materiam Cœli differre a materia horũ inferiorum solum in hoc, quòd materia horum inferiorum est in potentia ad plures formas, vt vidimus, sed materia Cœli (ait ipse) est solum in potentia ad vnicam formam, sed in reliquis vult quod conueniat materia Cœli, & horum inferiorum, & maximè in hoc, quòd sicuti ex materia, & forma in his inferioribus fit compositum, ita vult quòd ex materia Cœli, & forma Cœli Cœlum componatur, & fiat, quod postea fit compositum vnum immortale, & incorruptibile. Auerroes vero, & nos cum illo dicimus substantiam Corporis Cœlestis esse simplicem non constantem ex materia, & forma tanquam ex partibus, sed eatenus componi ex materia, & forma dici quatenus Intelligentia *Scotus.*

motrix dicitur forma eius, orbis verò dicitur materia, quæ nō habet potentiam ad esse sub actu, sed solum ad vbi, sed D. Thomas præter Intelligentiam ponit aliam formam, qua corpus Cœleste habet esse. Secundum Auerroem ergo, & Scotū materia Cœli, est ipse orbis, & corpus Cęleste, respectu cuius Intelligentia non est forma informans, sed assistens: est ergo in Cœlo materia non proprie, quæ habet annexam potētiam, sed materia impropie dicta, quæ est locus Intelligentiæ, ex quo sequitur, vt inquit Piccolomineus nos rectius loqui dicendo in Cœlo non esse materiam, quam asserendo in Cęlo esse materiam, quia vox absolute prolata debet accipi in potiore significatione, materia autem significat alteram partem potentialem compositi principaliter, vt patet ex communi vsu loquēdi.

Piccolomineus.

Hæc autem opinio ex dictis contra D. Thomā, & Ægidiū satis patet, pōt tñ adhuc aliquib. authoritatib. cōfirmari. Primo, Arist. 8. Met. textu 12. ait quod res debent cognosci per omnes causas, & etiam ibi enumerat quatuor genera causarum etiam materiā, deinde monet nō oēs res habere omnes has causas, & reddit rationem quoniam naturales substantiæ, & æternæ non habent causam materialem, vel si habent non habent talem qualem habent substantiæ corruptibiles, sed habent materiam solum mobilē de loco ad locum, ecce quòd ait in Cœlo non esse materiam, vel si sit quod non est talis materia qualis est materia substantiarum inferiorum, quæ habet potentiam ad esse, & assignat discrimen, quia illa habet solùm potentiam admoueri de loco ad locum, sed non ad esse, est ergo illa materia, substantia actus simplex per se existens. Secundo, Aristo. 12. Metaph. tex. 5. & 29. ait triplicem esse substantiam scilicet sensibilem corruptibilem, vt hæc inferiora, sensibilem incorruptibilem, vt Cœlum, insensibilem, & incorruptibilem, vt Intelligētię, ergo Cœlum est alterius generis substantię a substantia horum inferiorum, non ergo debet participare compositionem, & materialitatē, & potentialitatę q̃ habēt hæ substātiæ inferiores. Ad rōnes pro aduersarijs.

Prima.

Secūda.

Ad primam ad uersariorum.

Ad primam Aegidij pro Intelligētia est notandum illud quod habetur sæpe apud Scotum quod forma duobus modis accipi potest, vno modo pro forma illa quæ est altera pars compositi, & re distinguitur a materia in qua inhæret, & talis forma non est in corpore cœlesti vt dictum est, cum non sit corpus compositū, sed simplex, alio modo accipitur forma pro quidditate, & essentia rei, omnis enim res habet essentiā propriam, & proprium quod quid est, & hoc modo Cœlum habet formam, quia habet propriam quidditatem, & essentiā, forma primo modo dicit a Scotistis forma partis, forma secundo modo dicitur forma totius de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus. cap. 1. sed hoc est verum solum in rebus materialibus, quę sunt compositæ, nā eorum quidditas est forma totius, sed in abstractis a materia vbi non est totum, neque pars, nō dr̃ eorum quidditas forma totius, sed essentia simplex, differunt aūt istæ duæ formæ siue forma his duobus modis capta: nā forma primo modo accepta scilicet forma partis distinguitur re a materia, & composito, quia sicut aliud est materia, & aliud forma, ita aliud est forma, & aliud forma, & materia simul, quæ iam transiuerunt in cōpositū, sed forma secundo modo accepta. s. pro quidditate nō sic se hēt, qa hæc non distinguitur re a materia propria, siue ab eo cuius est quidditas, sed est idē vt ego alias ostēdi in ꝓprio Theoremate de hac re, sed distinguitur rōne solū, nā homo re idē est ꝗ animal rōnale, quæ est eius essentia, & distinguitur sola rōne, & per hoc vitamus nugationē dū dicimus, homo hēt quidditatē; ad propositū Cœlum est indiuiduum materiale, & sensibile, quod habet suam quidditatem a quā distinguitur nō re, sed ratione cum ergo dicimus Cœlum, dicimus quidditatem, & essentiam per se, quæ est secundū se intellecta tantum non sensibilis, cum dicimus hoc Cœlum dicimus quidditatē in composito sensibili, & materiali. ita Aristot. cum ait in primo de Cœlo, cum dico Cœlum dico formam, ibi per formam non intelligit formam partis, vt perperam contendit Mercenarius contra Sarnanum, neque per materiam intelligit materiā partis, sed per formam intelligit quidditatē ipsam intellectilē, per materiam verò ipsum indiuiduū sensibile habēs quidditatē; hinc ad formam argumēti Aegidij, maior admittitúr de indiuiduo materiali, corruptibili,

non

non de æterno, vt est Cœlum; ad probationem maioris ex Aristotel. desumptam primo de Cœlo, tex. 92. patet quod Aristotel. ibi non loquitur de materia, neque de forma partis, sed de forma pro quidditate accepta, & de materia pro ipsomet composito, quæ vero ait Mercenarius contra hãc distinctionem; alias reiecimus in præcitato Theoremate.

Ad secundam. Ad secundam respondet Franciscus Piccolomineus, quod accidentia cœli, & horum inferiorum, non sunt communia vniuocè, sed per quandam similitudinem, & proportionem, & ita quantitas cœli, & mortalium non dicitur vniuocè, sed per proportionem: Alij dicunt quòd est eadem Mathematicè, non physicè, idem dicendum de luce, perspicuo, claritate, & densitate, & rationem adducit Piccolomineus cap. 27. quia cum substantia cœli sit alterius naturæ, & conditionis a substantia mortali, opus est quoque quòd accidentia eius sint alterius generis ab accidentibus horum inferiorum, & cum arguitur, quia quantitati cœli competit eadem desinitio eodem enim modo desinitur superficies cœli, quo superficies corporum inferiorum, respondetur quòd est eadem desinitio proportione, & similitudine nõ vniuocè, superficies enim cœli, & alia accidentia eius sunt diuersa ab accidentibus his inferioribus, sicuti & substantia cœli est diuersa a substantia hac inferiori, tamẽ similitudinem habent in aliquibus, vt etiam substantia cœli habet aliquam similitudinem cum substantia [redacted] inferiorũ, vt quia substat accidentibus, sicuti & ista, sed adsunt multæ aliæ differentiæ, quoniam autem cœlum valde distat a nobis hanc diuersitatem non valemus cognoscere nisi in aliquibus; & cum difficultate maxima; de qualitatibus autem, vt quod est ratum, & densum diuerso modo se habent in cœlo, & in his inferioribus patet, quia in his inferioribus fiunt per admistionem partium materiæ, sed in cœlo sunt ex conditione suæ essentiæ, vt inseruiat Intelligentiæ, & vniuerso, & sic stella est densior portio cœli, non ex maiori parte materiæ, sed ex conditione suæ essentiæ, etiam cœlũ est perspicuum, & opacum, perspicuitas sequitur raritatem, opacitas densitatem; habet etiam lumen, quia multa corpora sunt lucida ex sui conditione, vt sol, & stellæ, vel dicamus, vt inquit Mercenarius quòd quantitas cœli, & horum inferiorum, & alia accidentia sunt idem vniuocè vniuocatione Metaphysica, non Physica, quo modo etiam substantia æterna, & corruptibilis verè vniuocè conueniunt, & super hac responsione fundatur prior, quia omnis proportio fundatur super aliqua vnitate vniuocationis. *Alia responsio.*

Ad tertium. Ad tertium respondetur ex Arist. in verbis sequentibus quod æternorum, & mortaliũ principia sunt eadem proportione, uam in æternis est aliud quod habet rationẽ materiæ, vt corpus cœli: aliud quòd habet rationem formæ vt Intelligentia, vnde subinfert Philosophus ibidem, hoc quidem vt materia, id verò vt forma.

Ad quartum. Ad quartum respondetur, quòd forma mundi, est ordo mundi siue essentia mundi consurgens ex omnibus entibus illum integrantibus, ita concedo quod est vna materia totius illi respondens, quæ est molles mundi habens esse per formam illam vniuersalem, quæ est forma totius mundi, sed formæ partis sunt variæ, & variæ materiæ, nõ vna, licet sint subordinatæ; Ad illud de efficiente respondetur quod est vnum primum efficiens, at ei respondet pro materia vnus mundus; est vnus primus motor, & ei respõder vnum primum mobile, & vnus motus quò omnia mouentur; Ad aliud de vnitate operis quod operis vnius est vna materia, iam dictum est, quod mundus est vnus vnitate ordinis, & similiter materia ei⁹ est vna vnitate ordinis.

Ad quintum. *Ad argumentũ D. Thomæ.* Ad quintum respõdetur eadem rñsione qua ad argumentum D. Thomæ cum dr, quod cœlũ, vel est actus, vel habens actum, distinguo, vel sumit in hac maiori actũ pro altera parte cõpositi, vel actũ pro quidditate, & essentia rei, si primo modo negatur illa maior quia est insufficiens, dicimus.n. qđ datur aliquod ens extra animã, quod neq; est talis actus neq; habet talem actum, & hoc est cęlum, quod neq; habet formã partis, neq; est forma partis, sed est essentia qđã quinta, & simplex, quæ nõ cõstat ex partibus; si verò accipiat actum secundo modo cõcedimus totũ argumentum, qa maior, & minor sunt veræ, nam cęlum est habens actũ, est.n. in-

diuiduum habens propr'am essentiã, a qua distinguitur solum rõne, nec obstat aliud argumentum Thomistarum.s.q̃ nihil dicitur habere semetipsum, Aristo.aũt multis in locis dicit cœlum habere materiam, respondetur quòd hic modus loquendi est vulgatus, & Tritus in Philosophia, dicim⁹ enim homo habet definitionem suam. Homo est animal rationale, & tamen hic non est distinctio realis, sed solum rationis; possumus etiam dicere, quòd cœlum est actus scilicet essentia simplex, & pura, neque improbatio Diui Thomæ valet, cum dicit ꝙ tunc esset intellectus in actu idest Intelligentia seiuncta a corpore, & non esset sensibile, peccat enim per insufficientem diuisionem, vt supra diximus, quia datur quiditas, & essentia, quæ est actus, & non est Intelligentia separata a corpore; Quæ vero dicit Caietanus pro ostendenda efficacia huius rationis, nullius sunt roboris, ait enim rationem Diui Thomæ, habere vim ex resolutione substantiæ, quæ secundum Aristotel. est solùm triplex scilicet materia, & forma, & compositum; materia ergo cœli cum non sit compositum, neque materia, ergo erit forma, quæ est altera pars compositi, quæ est de numero eorum, quæ sunt intellecta in actu, vt enim Cætera omittam, fallitur Caietanus, dum arbitratur non dari aliam substantiam, præter istas tres, nam supra in hoc capite dixim⁹, dari etiam apud Arist. diuisio substantiæ in sensibilem, & corruptibilem, vt est substantia horum inferiorum in substantiam sensibilem, sed incorruptibilem, vt est cœlum, & in substantiam in sensibilem, & incorruptibilem, vt sunt Intelligentiæ, distinctio autem illa Caietani ex 7. Metaphy. & alibi in materiam, formam, & compositum est diuisio substantiæ sensibilis, & corruptibilis, non substantiæ in communi, ideo cum ratio Diui Thomæ habeat vim ex hac distinctione, peccat ex insufficienti diuisione, & nullam vim habet.

Caietani ratio soluitur

THEOREMA LX.

Elementa manent in mixto virtualiter.

Opinio Auicennæ cum suis fundamentis & reiectio. Cap. I.

HOc Theorema habetur ex professo a Scoto in 2. sent. d. 15. in corpore, vbi exactè hanc materiam pertractat, & recitatis aliorum opinionibus, suam sententiam ponit, quæ ex confutatione aliarum, habet suũ robur, Ideò prius aliorum opiniones adducemus, quia ex confutatione illarum, clarius patebit quæ sit mens Scoti, & quibus fundamẽtis innitatur.

Primo loco Scotus adducit opinionem Auicennæ, ex Comentatore, qui eam refert, & confutat, tertio lib. de Cœlo text. 67. & 1. de generatione cap. de mixtione, quiquidem Auicenna, sustinet ꝙ elementa manent in mixto secundum substantiam, itaquod formæ elementorum maneat in mixto, & consequenter etiam qualitates elementorum, Sed formæ elementorũ manẽt integrè, & sine vlla remissione, sed qualitates elemẽtorum remanent in esse remisso, castigato, & refracto.

Auicennas.

Pro hac opinione Scotus nullam rationẽ adducit, sed solũ ponit disputationẽ Auerrois cõtra Auicenam, quàm nullius esse valoris ostendit, unde postea Auicennã proprijs rati[...]impugnat, tamen a sectatoribus Auicennæ, Pro hac opinione referuntur huiusmodi rationes. Arist. 1. de generatione tex. 84. dixit in mixtione, neq; ambo miscibilia interire, neque alterum, sed remanere vtrunque, & in tex. 88. eiusdem libri dixit guttam vini non admisceri multæ aquæ, quia gutta destruitur, cum ergo primo loco dicat miscibilia remanere in mixto, & in secundo loco neget guttam aquæ misceri, quia corrumpitur, sequitur, ꝙ ipse iudicet elementa manere in mixto, At non dicitur res manere, & seruari, nisi maneat, & seruetur eius forma substantialis, ergo formæ elementorum debent manere in mixto; hoc etiã concluditur ex nomine mixtionis, quæ enim miscentur manent,

Prima ratio.

nent, At formæ elementorũ cum sint substantiæ, non possunt remitti, quia substantia non intenditur, neque remittitur, ergo manent integre; qualitates autem cum suscipiant magis, & minus, remanent in mixto, sed in esse refracto. Secunda Arist. 5. Met. tex. 3. ait elementum esse id ex quo inexistente, res fit, ergo Arist. vult, quòd elementa inexistant mixto, At non inexisterent, nisi remanerent formæ elementorũ, ergo formæ substantiales elementorum remanent in mixto. Tertia, deffiniens Arist. mixtionem primo de generatione, ait mixtionem miscibilium alteratorum vnionem esse non dixit corruptorum, At alteratio pertinent ad qualitatem, ergo elementa ingrediendo mixtum, non corrumpuntur, sed solùm alterantur, ergo formæ substantiales elemẽtorum manẽt. Quarta Arist. 3. lib. de Cœlo; tex. 67. disputans contra Platonem, docet elementa non habere figurã aliquam propriam, & vtitur hoc argumento, quia si haberent aliquam figuram, non possunt remanere in mixto, & hoc consequẽs hẽt pro incõueniẽti, ergo putat elementa manere in mixto secundum substantiã. Quinta, In initio primi de Cœlo, ait mixta moueri ab elemento prædominante, vult ergo quòd elementa maneãt in mixto, alioquin prædominans mouere nõ posset, nisi actu esset in mixto secundum substantiam, & si remanet elemẽtũ prædominans, ergo & reliqua quibus prædominatur. Sexta, nisi elementa seruentur in mixto, mixtio non differet a generatione, & corruptione, quia tunc nil aliud esset mixtio, quam generatio mixti, & interitus elemẽtorum. Septima, mixtum in elementa dissoluitur, nam Arist. tex. 84. primi de generatione, ait miscibilia iterum posse separari à mixto, & mixtũ resolui in elementa, ergo mixtum constat ex elementis alioquin non posset resolui in elementa.

Secunda ratio. *Tertia ratio.* *Quarta ratio.* *Quinta ratio.* *Sexta ratio.* *Septima ratio.*

Mercenarius. Archangelus Mercenarius quoque in secundo Tomo suarum dilucidationum, eandem opinionem sustinet, & addit has rationes, Prima, si elementa non manẽt in mixto secundum substantiam necesse est assignare corrumpens è quo eorum substantia, & forma substantialis destruatur cum ingrediuntur mixtionem, dicere enim elemẽta corumpi dum ingrediuntur mixtum, & non assignare corrumpens, est ridiculum, at nullum datur tale corrũpens ergo manẽt formaliter in mixto. Probatur, quia non corrumpũtur eorum termini, quia hic modus corruptionis cõpetit tantũ Relatiuis, vt corrupto patre, corrũpitur filius, at elementa non sunt relatiua, sed substantiæ; neque corrumpuntur ad corruptionem subiecti, quia sic accidentia corrũpuntur, & elementa sunt substantię, & licèt, & corũ formę sint in materia, non possunt tñ corrumpi, quia eorum subiectum quòd est materia prima, est in corruptibile, si ergo corrumpuntur ab aliquo corrũpuntur, aut ergo inter se corrũpuntur, aut ab alio, non primum, quia cum elemnta hẽant quodãmodo pares vires, Arist. 1. de gñatione, tex. 89. vnum non põt corrumpere aliud, qa corrũpẽs semp alteri dominatur, neque ab alio corrumpi possunt, vel enim à Cœlo, vel a generante, vel à forma mixti generanda, non à Cœlo, quia quòd corrumpit aliud, illud corrũpit qualitate contraria ei in quod agit, Ignis enim qualitatibus contrarijs frigoris corrũpitur. At si Cœlũ corrumperet ignem frigore, & humore, his qualitatibus non corrumperet aquã, quia aqua his conseruatur, nõ corrũpitur Si verò siccitate corrũperet aquam, ea qualitate non corrumperet ignem, quia siccitate conseruatur, ergo Cœlum non potest esse corrumpens, neque ob eandem rationem, generans, corrũpens esse potest neque possunt corrumpi à forma mixti generanda, quia forma mixti est finis istorum elementorum, iam verò finis non est contrarius ijs quæ sunt ad finem, neq; incompossibiles ijs; Præterea finis non mouet nisi Metaphoricè, ex Arist. 1. de generatione, tex. 5. ergo forma mixti, non potest esse corrũpens: Secunda principaliter, mixtum non potest corrumpi nisi combustione, vel putredine. At cum corrumpitur mixtum combustione, & resoluitur in terram, vel est dicẽdum quòd illa terra erat iam in mixto, & tunc habeo intentũ, vel est dicendum q de nouo sit genita, At hoc secundum dici non potest, quia si generaretur de nouo, generaretur ab igne, quia quòd est corrumpens, est etiam generans, Vnde cum ignis comburit lignum, producit ignẽ, at ignis non potest producere terram, quia terra

Prima ratio. *Secunda ratio.*

est frigida, & humida, quæ qualitates, neque sunt in igne, neque produci possunt ab igne, ergo terrra in quam resoluitur mixtum, erat in mixto substãtialiter. Tertio Arist. 1. de generatione. tex. 54. inquit, videntur enim quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia rursus separari, ecce quòd ait elementa esse possibilia rursus separari, ergo secundum substantiam sunt in mixto integra, alioquin separari non posse. Quartò, Arist. 3. Cœli tex. 31. contra Anaxagoram probans non partes consimiles esse primordia, & elementa rerum, sed ignem, terram, aquã, & aerem, vtitur hoc argumento quoniam mixta cũ intereũt, in quatuor elementa dissoluũtur, ex quo concludit quatuor elementa habere rationem principij, & subiecti.

Tertia ratio. *Quarta ratio.*

Auerrois. Disputatio contra Auicennam. Auerroes, Auicennam arguit quo ad illud quod ait formas elementorum remanere in mixto in esse integro, & nulla ex parte læsas, in reliquis conuenit cum Auicenna scilicet formas substantiales, & qualitates remanere, sed vult quòd omnes remaneant in esse refracto, tam formæ substantiales, quã qualitates, vtitur ãt tali argumẽto. Idem est iudicium de toto, & partibus, ergo si qualitas potest remitti secũdũ partem absque quòd remittatur forma substantialis, ergo etiam posset remanere elementum integrum, secũdum substantiam amissa tota qualitate, & sic põt esse ignis, & nõ calidus, quòd omnes concedunt esse impossibile. Verùm Scotus hanc rationem Auerrois, nullam esse ostendit, quoniã illa propositio quàm assumit pro fundamento in hac ratione, non est vera absolutè, verùm est quidem quòd eadem est ratio totius & partis si inter se comparentur, quia eo modo quò se habet pars qualitatis, eodem modo se habet tota qualitas, at si consideretur respectu tertij, vt respectu subiecti, non est eadem ratio totius, & partis, quia quodlibet elementum habet qualitatem in quadam latitudine, sed nõ precisè sub tali & tali gradu, vñ licèt qualitas necessariò concomitetur subiectum, non tamen sub hoc, vel illo gradu, contingere posset quòd gradus qualitatis intendatur, vel remittatur, neque tamen forma substantialis necessariò intendatur, neque remittatur, Vnde sicut non sequitur hoc corpus non potest esse sine hoc loco, & sine illo ergo pari ratione sine omni, sic in proposito, non valet ratio Comentatoris: Ex quo loco desumitur opinionem Scoti de suscipere magis, & minus in forma substantiali, esse cã quàm nos adduximus in Theoremate de hac materia sustinet enim vnam formã substantialem suscipere magis, & minus in generatione, Sed postquàm recepit esse, non amplius remittitur neque intenditur, per quòd distinguit ab accidentibus; Arguit ergo ipse contra Auicennam multis rationibus, quam cõtra Auerroem videbimus quę valent contra vtrumque; Sed nunc sufficit adducere istam; Forma substantialis simul cum materia, nata est constituere suppositum per se subsistens in genere substãtiæ, ergo si sint plures formæ substantiales elementorum in mixto, quælibet constiruet vnum suppositum, & sic in omni mixto essent plura supposita, quia ibi erit suppositũ aquæ, & suppositum ignis, quorũ quod libet natum est per se subsistere; hoc autem est maximum incõueniens, quia sic in mixto esset iuxta positio; Præterea mixtum nõ esset vnum, quia nullum ens per se vnum subsistens, potest habere duas formas specificas, quarum vna non sit nata perfici ab alia, at stante hac opinione, in mixto vno essent quatuor formæ specificæ neque vna esset nata perfici p aliã, ergo mixtũ non erit vnum, sed quatuor, Alias rationes nunc contra Auerroem adduximus; Alias rationes aduersus hanc sententiã habes ap. Bucaferreum in 1. de generatione, cap. de mixtione, & ap. Franc. Piccol. & Zab. in libris suis de mixtione, Ad rationes Auicennæ respondebimus infrà.

Scotus impugnat hãc Auerrois rationem. *Ratio Scoti cõtra Auicennam* *Secũda ratio.*

Opinio Auerrois cum suis fundamentis. Cap. II

AVerroes in præcitato loco tertij de Cœlo comento 67. postquam cõfutauit Auicennam ponit suam opinionem, quæ est, quòd elemẽta manent actu in mixto sm substantiã, & sm qualitates, sed in esse fracto, & castigato, tã quò ad qualitates, q̃ quò ad formas substãtiales, & ita cõuenit cũ Auic. quò ad qualitates, sed quò ad formas substantiales disentit, quia Auicennas illas in mixto remanere dicebat in esse integro,

tegro, Auerroes autem ait illas remitti, & frangi, & ad quandam mediocritatem redigi; Vbi est notandum duo dicere Auerroē in hac sua opinione, Primum quòd elementa manēt in mixto secundum formas substantiales, & in hoc consentit cum Auicenna. Secundum est, q ait has formas substātiales manere in esse fracto; & in hoc dissentit ab Auicenna, pro primo dicto faciunt omnia argumenta, quæ adducta sunt pro Auicenna, Ipse tamen hæc duo addit referente Scoto.

Prima ratio. Primo ex Arist. in 5. Metap. text. 4. Elementum est ex quo componitur res, & manet in eo, ergo substantia elementi manet in mixto, licet in esse refracto;

Secunda ratio. Secundo si elementa non manerent in mixto, sed omnino corrumperentur adueniente forma mixti, sequeretur q materia prima susciperet omnem formam sine ordine, q est inconueniens, quoad secundum dictum, illud probat per rationem q̄ superiori cap. ex eo adduximus aduersus

Tertia ratio. Auicennam, & reijcimus. Præterea Auerroistæ adiungunt ex eo, nisi dicamus formas substantiales remitti, sequeretur mixtionem esse tantum congregationem, & iuxta

Quarta ratio. positionem, quem modum mixtionis reiecit Arist. Insuper mixtum non esset vnū, sed plura vt ostendebat argumentum Sco-

Quinta ratio. ti; sequeretur &̄ q quælibet particula mixti, non esset mixta; quia aliqua particula ignis esset purus ignis, aliqua pur' aer, &c. & tamen Arist. voluit q quælibet particula mixti, esset mixta; At si dicamus formas elementorum posse remitti, & frangi, hæc omnia inconueniētia tolluntur, quia tunc non sunt amplius plures formæ specificæ, sed vna, quàm etiam sequitur vna qualitas media, oriens ex congressu, & mutua alteratione, & castigatione excellentiarū qualitatum elementarium, hoc modo etiam nō sequitur generationē mixti, esse puram alterationem, q sequebatur ad Auicennam, quia secundum hanc sententiam, fit noua forma substātialis specifica, quæ est forma mixti, & elementa non seruant amplius nomen, definitiones, nec species, quia per illā castigationem desierūt ignis, aer, aqua, terra, & totum incepit esse aurum, ferrum, vel huiusmodi, & sic in mixtione habetur noua forma substantialis specifica, & nouū esse substantiale: denique saluatur mixtum esse vnum, & quamlibet mixti particulam esse mixtam, Hucusque consentiunt omnes Auerroistæ, sed postea valdè dissentiunt in declarando quomodo hæ formæ elementorum maneāt in mixto in esse refracto, quorum multas opiniones refert Frāciscus Picolomineus in suo lib. de mixtione, cap. 8. & iure etiam confutat.

Cōsensus & dissēsus Auerroistarum.

Opinio Achilini. Alexander Achilini, lib. de elementis 3. artic. cum quo multi alij, dicit elementa primo diuidi in partes minimas, & eas iuxta se poni, & tunc deinde forma, & qualitates, refranguntur, & cōsurgit temperamentum, hoc modo tamen, quòd forma mixti effunditur per oēs particulas, adeo quod in qualibet particula reperitur forma mixti, cum forma elementi, forma enim mixti superuenit illis formis elementorum; cuius mixti ipsæ formæ elementorum sunt portiones, propter quam formam mixti etiam illæ particulæ positæ sub formis elementorum prohibentur dici, & nominari formæ elementorum.

Rejcitur. Sed hæc opinio iure confutatur a Piccolomineo, quia hæc mixtio esset minimarū partium iuxta positio: quam mixtionem sæpe reicit Arist. 1. de generatione; Alias multas rōnes adducit, quas ap. eu n quilibet legere potest;

Opinio Pomponatij. Alij, vt Pōponatius, & Suessanus. dicunt necesse esse iuxta positionē partium elementorum, mutuam actionem & passionē, ad quam sequitur extensio formarū cū remissione, itaquod in quolibet minimo ente naturali, sunt quatuor formæ elementorum, quibus aduenit quinta forma, quæ est forma mixti, & sic in quolibet mixto sunt quinque formæ; q̄ sententiā quoq; iure Piccolomineus reijcit, quia &̄ hoc modo sequtur q mixtio erit coaceruatio, & confusio q̄dā entiū, & iuxta positio, nō mixtio;

Rejcitur.

Opinio Aureoli. Alij dicunt vt Aureolus, & alij, q in mixto sunt tm̄ illę quatuor formæ elementorū, sed in esse remisso, & castigato, & q forma mixti non est quinta forma illi adueniens, sed q mixtū nil aliud est nisi quatuor formæ contēperatę, definitaq; proportione simul ligatæ, vti est armonia, q̄ est congruens proportio variatū vocū, quæ opinio neq; est vera,

Rejcitur. quia tunc mixtum esset quoddam accidēs, si formaliter accipiatur, proportio enim est accidens, si verò fundamentaliter accipitur, nō erit vna forma simplex, neq; vna essentia, sed multæ iuxta positæ; Alia etiam multa

mulia habes ap. eũ. Alij quoque vt Cardanus, dicit φ mixtum est forma elemẽti prædominantis in mixto, in quo qdẽ sunt quatuor formæ substãtiales mixti, sed illa q̃ prædominatur dicitur forma mixti, sed neque; hæc opinio est sustinenda, quia tunc mixtum non differet specie ab elemento prædominãte. His itaque opinionibus dimissis, quæ ab omnibus reijciuntur, est his temporibus alia opinio, quam sequũtur duo Philosophi celebres Franc. Picc. in suo lib. de mixtione cap. 9. & Iacobus Zab. similiter libr. de mixtione cap. 7. quam etiam esse veram Auerrois opinionem sustinent, Piccolomineus ponit duas conclusiones, Prima est, in mixto est, vnica forma specifica, siue vnica forma constituens mixtum in specie: Secunda illa forma specifica mixti, consurgit ex formis elementorum remissis, non tanquam, ex termino à quo, vt volunt Latini, & etiã Scotus, sed tanquam ex partibus, vti medij colores, & medij sapores consurgũt ex extremis; adeòquod forma mixti, est quidem essẽtia simplex, vti est oĩs forma, sed tñ formæ elementorũ fiunt gradus formæ mixti adeò qđ formę elemẽtorũ sũt partes formę mixti; & in hoc ait se dissentire à Latinis, q nolũt formas elemẽtorũ esse partes mixti, vt putà qui volũt illas interire; Hæc opinio est penitus eadem cum opinione Zabarellę nam capit. 7. conclusione secunda ponit vnam distinctionem de intendi, & remitti, & ait quod duobus modis potest fieri remissio, & intensio: vel cum variatione speciei, vel absq; variatione speciei remissio, cũ variatione speciei est quæ constituit medium quod specie differt ab extremis, vt si albũ ita remitteretur quod fieret rubedo, alia est remissio quæ non est cum mutatione speciei, & hæc constituit medium, quod non differt specie ab altero extremorum, vt si album quò ad aliquos gradus remittatur pro admixtione nigri, ita tamen quòd non amittat speciem, sed solum non sit ita albũ vti extremum album, tunc ponit duas conclusiones, quod formæ elementorum non suscipiunt magis, & minus secundo modo & hoc modo dixit Aristoteles substantiam non suscipere magis, & minus, sed primo modo, ait formas elementorum suscipere magis, & minus, & ita per hanc secundam conclusionem, declarat opinionem Auerrois, quòd formæ elemẽtorum substantiales intenduntur, & remittuntur illa remissione qua variatur species, Adeò quod in mixtione elementa admiscentur ad inuicẽ & quia sunt contraria, remittuntur ad inuicem, & hac remissione mutant speciem, & ita ignis, desinit esse ignis, & terra desinit esse terra, & aqua, & aer, sed fiunt noua species, vt caro, uel aurum, quod rectè ab Aristotele vocatum est medium, & diuersum a miscibilibus, quia est tale medium qđ specie differt ab extremis, & ita hoc mediũ est ipsum mixtum, siuè forma mixti. Amplius declarans rationem huius positionis, ait φ natura horum corporum, quæ debebant esse materia aliorum corporum, debebat esse talis, vt eorum formæ varijs modis remissę possent euadere formæ omnium mixtorũ & horum species constituere, adeò vt oẽs, mixtorum formæ, nil aliud re ipsa sint quã gradus aliqui omnium formarum elementarium, diuersæ tamen formaliter a formis elementorum, quia non amplius cõstituũt elementa, sed mixtum, & dant aliud esse specificum. Ex his patet quod ambo isti viri grauissimi, conueniunt in hoc, quod in mixto manent elementa secundum formas substantiales, & tamen est vnica forma specifica in mixto, quæ est forma mixti, cuius gradus, & partes, sunt ipsæ formæ elementorum, quæ tñ formæ elementorum, non sunt amplius formæ elementorum, sed mutatæ sunt in tertiã formam substantialem, nempè in formã mixti; Hanc eandem sententiam sequitur Ioannes Bacconius 3. sẽt. d. 16. vbi diffusè eam declarat, vbi habentur hæc propria eius verba post allatã quãdam distinctionem (& illo tertio modo deber concedi) quod aliquid elemẽtorum manet in mixto, non duobus primis modis, vt sic dicatur, quod elementa, siue formæ elementorum manẽt in mixto secundum gradus suos medios, aut remissos transmutatos in formã mixta (& infra se declarat) vt per hoc quod dico quod manent secundũ gradus suos, intelligatur quod aliqua realitas media illarum formarum elementarium manet in mixto (& infra, & probe φ duo transmutantes, excluduntur quod illi non remanent infra proprias species.) Ex quibus verbis, & alijs multis, patet ipsũ quoque sensisse quod formæ elementorum

Opinio Picc. & alior.

Prima conclusio. & Secũda.

Bacconi opinio.

rum

rum remanent in mixto in esse refracto, ita quod non amplius sunt in propria specie, neque amplius sunt terra, ignis, &c. sed mutatæ sunt in tertiam formam, nempè mixti, cuius sunt realitates, vel partes, & ita secundum eos, in mixto est vnica forma specifica simplex, cuius tamen formæ elementorum, hoc modo refractæ, sunt gradus. Pro hac opinione Auerrois hoc modo declarata, sunt variæ rationes: Zabarella habet hoc fundamentum, Nisi dicamus hoc modo elementa manere in mixto, nullam possumus afferre rationem cur elementa magis dicantur materia mixti, quā mixtum mixti, nec magis elementa dicerentur materia hominis, quàm semen materia hominis, & homo materia cadaueris; nam si formæ elementorum interirent penitus, ita mixtum fieret ex elementis, vt homo ex semine, At lata est differentia quia elementa dicuntur materia mixti, quia remanent in mixto, sed semen dicitur materia hominis, quia fit ex semine non remanente, sed corrupta forma seminis, neque satis est dicere, quòd elementa remanent per qualitates, quia qđ corrumpitur per formam substantialem, nō dicitur remanere in aliquo, neque valet dicere quòd remanent potestate, quatenus possunt iterum elementa generari ex ipso mixto, quia hoc modo possemus etiam dicere mixtum manere in alio quod ex eo generatur, & sic possemus dicere quòd caro est in pane, quia caro potest generari ex pane; est ergo dicendum quod remanent in mixto, itaquod seruant aliqd sui actus, vt dictum est. *Prima ratio.*

Secunda ratio. Secunda ratio desumitur ex Arist. 1. de generatione tex. 89. vbi ait, miscibilia non mutari alterum in alterum, sed vtrunq; in alterum, ita vt non alterum ipsorum generetur, sed medium, & commune, At Arist. non appellaret mixtum medium, & commune, nisi aliqua ex parte retineret vtriusque materiam, hoc autem nullo alio modo potest intelligi nisi prædicto modo.

Tertia ratio. Tertia ratio: in eodem libro tex. 84. ait miscibilia nec omnino remanere sicut corpus & album, quæ integra penitus coniunguntur, neque etiam interire, sed seruari vires ipsorum, vbi per vires, patet ipsum intelligere realitates, siue gradus formę, quia statim subiungit inde fieri vt possint iterū separari, si ergo possunt separari, signum est qd prius in actu erant in mixto, non.n. alio modo nisi ex proteruia potest interpretari illud separari; separantur.n. illa solum quæ sunt actu coniuncta. Quarta ratio. Item tex. 48 secundi libri de generatione. ait quando in duorum elementorum cōgressu, vnum est absolutè actu, & alterum potestate, non est mixtio, sed huius generatio, huius verò interitus, At quando neutrum interijt omnino, sed modo aliquo calidum factum est frigidum, & frigidum factum est calidum, & neutrum factum est actu absolutè, sed transit vtrunque in quoddam medium, tunc est mixtio, vult ergo Aristo. elementa in mixto remanere actu, sed in esse fracto, vnde ibidem dicit, elemēta in mixtione, solùm amittere excellentias, & frangi, sed non penitus interire; Secundo, ex Baccouio primo de generatione tex. 83. probat Aristo. quod mixtio non est generatio, quia in generatione alterum corrumpitur, at in mixtione omnia elementa corrumpuntur, ita vt non remaneant aliq; realitates, ergo mixtio non erit mixtio, sed erit corruptio, & generatio, quod negatur ab Aristotele. *Quarta ratio.* *Quinta ratio.*

Reijcitur sententia Auerroistarum. Cap. III.

Verum contra hanc opinionem, validissimæ sunt rationes Scoti, quas in præcitato loco tùm contra Auicennam, cùm contra Auerroem facit, primo itaque arguit sic forma elementaris nata est cum materia constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si sint plures formæ elementares in mixto, quælibet constituit suppositum proprium, & sic in omni mixto essēt plura supposita, quia ibi erit suppositum aquæ; & suppositum ignis, &c. quorum quodlibet est natū per se subsistere, hoc autem est inconueniens, quia tunc mixtio esset iuxta positio, & mixtum non esset vnum, hæc quidem ratio est validissima, & absque dubio concludit aduersus Auicennam, & aduersus illos Auerroistas, qui ponunt in mixto formas quidem remissas, sed esse separatas, & formam mixti esse formam superuenientē illis quatuor formis elementorum, vti supra ostendimus Sed isti moderni Auerroistæ vti Piccolomineus, *Prima ratio.* *Responsio quorundā*

neus, & Zabarella sequentes opinionem Bacconij, Respondent huic rationi, vt est videre ap. Zabarellam in lib. de mixtione, cap. 12. quod aduersus eos hæc ratio non concludit, quia ipsi non dicunt quod formæ elementorũ maneant in mixto vt quatuor formæ, sed vt vna forma, quia iam trãsierunt in aliam formam specificã, s. in formam mixti, ideò non possunt constituere vnaquæque suum suppositum in esse specifico. Et sic ad argumentum negant cõsequentiam, Sed isti dum volũt vitare argumentum Scoti in maximum absurdum incidunt immò in apertam contradictionem & certe hoc argumentum Scoti est nodus indissolubilis. Ex opinione nunc recitata istorum, & ex responsione ad hoc argumentum, habetur quod nullo modo formæ elementorum manent in mixto actu, itaq; hęc in re consentiunt cum Latinis, discrepant tantum verbis, aperto ore in primis omnes fatentur formas elementorum in mixtione non seruare suum esse specificum, sed remitti, itaquod trãseunt in tertiam formã; s. in formam mixti; tunc sic argumẽtor forma quæ amittit proprium esse specificũ, & transit in aliam specificam formam, penitus corrumpitur, Sed per vos formæ elemẽtares amittunt in mixtione propriam esse specificum, & transeunt in aliam formam specificam diuersam a quocunque illarum ergo formæ elementorum secundum substantiam, & actu, non remanent in mixto vt contenditis deffendere, sed nihil penitus illorum actu manet, cum penitus corrũpantur. Minorem cõfitentur aperto ore, difficultas ergo erit in maiore sed maior est ita clara, ꝙ eã neq; protoruus negare põt, qa esse specificum est propria essentia & substantia formæ, vndè si anima rationalis huius hominis, amitteret esse specificum hominis, & reciperet esse specificum Angeli, quis non videt quod illa anima esset penitus corrupta, & ex ea genita esset alia. Sed eq; dem res est ita clara quod per se loqui videtur, Præterea isti dicunt manent forma terræ aeris, &c. in mixto, sed non est amplius terra, neque aer, &c. quia factæ sunt forma mixti, tunc sic arguo, at vbi non est terra, ibi non est forma terræ; vbi non est aqua non est, forma aquæ, tunc enim maneret forma absque subiecto, ergo formæ substantiales elementorum, non manent in mixto secundum substantiam, & denique si desinit esse forma aquæ, non debemus dicere quod forma aquæ maneat in mixto. Dices manent realitates formarum; cõtra tũc quæro, quid sunt illæ realitates secundum substantiam, an formæ elementorum, vel formæ mixti? Si primum ergo non corrumpuntur secundum esse specificum, & sunt forma terræ, aeris, &c. Si secundum ergo substantiæ formarum elementorum, non manent in mixto, sed penitus corrumpuntur: Preterea, quod amittit esse specificum alicuius speciei, nihil est illius speciei, sed sic sunt formæ elementorum per vos, ergo in mixto formę tales, nihil sunt speciei aq; vel terræ, &c. si ergo terra, vel aqua, siue gradus terræ, vel gradus aquæ non possunt dici formæ elementorum substantiale, nihil sunt specierum elementorum, Maior assumpta probatur quia a quo remouetur totum, remouetur, & quælibet pars totius At ab eo quod amittit esse specificum, remouetur tota natura speciei, ergo id quod amittit esse specificum, amittit, totam naturam speciei, & sic nihil est illius speciei; si ergo formæ substantiales elementorum amittũt esse specificum, amittunt totam naturam speciei, & sic non potest dici quod amplius manent in mixto formæ elementorum, quia iam per vos sunt corruptæ, Denique dicere formæ elementorum corrumpuntur quò ad esse specificum, & postea dicere formæ elementorum secundum substantiam siue gradus, & realitates dum ingrediuntur mixtum, actu manent in mixto, est contradictio, quia realitates siuè gradus formæ substantialis, actu manere non possunt in mixto si corrumpuntur, & mutant speciem, ipsæmet formæ substantiales si enim dum vinum amittit formam specificam, & fit aqua, diceret quis realitatem, & gradus formæ vini manere actu in aqua, diceret contradictionem, quia si iam corrupta est forma specifica vini, quomodo actu manet realitas vini? Prętereà forma ignis, & sic de alijs, corrumpitur penitus in mixtione, vel, non (hæc est contradictio in qua non est dare medium.) Si dicas quod penitus corrumpitur, ergo formæ elementorum, neque realitates, neque gradus remanẽt actu in mixto, Si dicas ꝙ nõ penitus

Reijcitur. Secũda Tertia. Quarta

corrumpuntur, sed remanenr realitates, & gradus, vt dicitis, ergo non mutant esse specificum, quia transitus de vno esse specifico ad aliud abijcir primum esse penitus, quia formæ sunt simplices, sed paulatim remittuntur, quæ remissio non mutat speciem, sicut album remissum est semper album, neque amittit esse album, & ita in mixto illæ realitates formarum, cum habeant esse specificum proprium, licèt remissum, specie distinctæ erūt ab inuicem, & à forma mixti, & ita in mixto non erit vinea forma specifica, & mixtio erit iuxta positio, vt à principio argumentabamur; Præterea terminus à quo gñationis formæ mixti, q̃ro à vobis quid si vos cogimini dicere quod sint formæ elementorū, quia forma mixti etiam per vos fit ex formis elemētorum, vel ergo forma mixti fit ex illis realitatibus formarum, itaquod illæ corrumpuntur, & trāseunt in formā mixti, vt: sanguis, & caro ex cibo, & tūc desinunt esse, & sic amplius in mixto actu non manent, sicuti neque cibus actu manet in carne; vel fit ex illis itaquod non corrumpuntur, sed in suo esse manent, & sic forma mixti illis superuenit, vt forma, & tunc non corrumpūtur secundum esse specificū, & sic in mixto vltra formā mixti, erunt isti gradus formarum elemētariū, quæ facient iuxta positionem, non mixtionem, erit.n. mixtio agregatio realitatum formarū elementarium, simul cum forma mixti, neque.n. inseruire possunt pro materia, quia tunc forma mixti non esset forma simplex, sed quædam cōpositio, vel agregatum; ex his omnibus apparet istos, cum Latinis conuenire re ipsa, ꝙ non intendunt, & repugnantia dicere.

Prima ratio principalis. Secundò Arguit. Scotus est inconueniēs quod aliquod subsistēs, possit habere duas formas specificas, quarum vna non est nata perfici ab alia, At si ponatur elementa manere in mixto secundum formas substantiales; poneretur dari subsistens per se habēs duas formas specificas, quarum vna non est nata perfici ab alia, ergo in mixto non possunt manere formæ substantiales actu, Maior est euidens, nam & illi qui ponunt in cōposito plures formas substantiales, non ponunt plures formas secundum contrarias, sed ponunt illas esse subordinatas. Ad vnam, respectu cuius aliæ se habent vti materia, & hoc ēt fatetur Zabarella; Minor probatur, quia vel formæ elementorum retinent suam essentiam, vel illam amittunt, si illam amittunt nihil eorū remanet, neq; realitas, neque gradus illarum formarū, quia tunc ad esset realitas formæ ignis absque natura, & essentia ignis ꝙ impliceat, quia realitas formæ ignis siue gradus formæ ignis pro tanto est realitas, & gradus formæ ignis, quia est realitas essentiæ, & formæ specificæ ignis; si ergo manet realitas, & gradus formæ ignis, manet quoque essentia, & forma specifica ignis, & immo vltra si manet realitas ignis, & gradus ignis, & manet absque forma specifica ignis, sequitur hoc inconueniens quòd erit realitas, & gradus formæ ignis, sed diuersæ speciei a forma ignis, quis autem audebit dicere quod realitas formę ignis sit diuersę speciei a forma specifica ignis: si enim est diuersæ speciei à forma ignis perfecti, non est amplius realitas formæ ignis, sed est corrupta, sicuti panis cum recipit esse specificum carnis, non potest dici amplius gradus vel realitas formæ panis, sed potius gradus vel realitas carnis siuè formę carnis: Relinquitur ergo ex hoc q̃d si formæ elementorum amittūt in mixtione esse specificū, in mixto nō manēt, si vero manēt ergo in mixto sunt duę formæ specificæ, & earum vna non est nata perfici ab altera; hoc vltimum probatur, quia formæ elementorū sunt formę contrariæ quarū vna non est nata perfici ab altera; Huic rationi Respōdet Zabarella, vt supra; ꝙ non cōludit aduersus eū, qa nō dicit formam elementorū remanere in esse integro, sed in esse fracto, qa remanent realitates, quibus aduenit noua formalitas, & sic realitas formæ elementaris, fit alia forma, sic semp, respōdet Zabarella soluendo argumēta Scoti, & maximè quartū, & quintū, s̃m suā enumerationem; Sed hoc pluries est cōfutatū, qa illa realitas formæ ignis certè est alicui⁹ vni⁹ speciei, nihil.n. est in mūdo ꝙ nō sit alicuius vni⁹ speciei, vna.u. res, vnius est speciei; vel ergo est speciei ignis, vel speciei formæ mixti, si est speciei ignis, ergo non amittit esse specificū ignis, quòd est contra te & sic sūt in mixto quatuor specificæ formæ contrariæ, vel est speciei formę mixti, ergo nō est amplius realitas formæ ignis, quia nihil est simul duarum spe-

Responsio Zabarellæ.

Reÿcitur.

specierum diuersarum,& ita elementorum formæ non remanent in mixto,sed corrumpuntur,& certè velle hac in re peruicare est in manifestissima pertinatia manere,quam quilibet ingenuus Philosophus vitare debet:Hoc etiam confirmatur ex eo quod ipsi adducunt de medijs coloribus certe cum ex albo,& nigro fit color medius, vt rubens; non manent in rubedine realitas albedinis & realitas nigredinis, quia tunc rubedo nō esset qualitas,& forma simplex vti ipsa albedo,sed esset quædam mixtio realitatum, extremorum;colorum,immò ex illis si manerent realitates extremorum, nō fieret vna tertia forma per se,sed solum fieret quędam iuxta positio, quia ex realitatibus diuersis,& contrarijs,si maneant,in suo esse, fit tantū aggregatio,nō gñatio quia non pōt gñari noua forma diuersa a prima , ex prima,nisi prima corrumpatur,& sic mutetur in illam , non ergo manent realitates formarum elementorum. Concludit etiam efficaciter contra eos , qui ponunt in mixto manere gradus formarum in esse specifico suo,quia tunc clare concludit quod quatuor formæ, quarum vna non est perfectibilis ab alia manebunt in mixto. Dicent manent gradus formarum non formæ.Contra,vel illi gradus amittunt esse specificum suæ formæ elementaris vel non, si amittūt ergo non remanent, quod est contra te , si non amittunt, ergo manent in suo esse specifico,& sic licet sint refracti, & remissi,tamen habebūt esse specificum, & sic in mixto erunt quatuor formæ specificæ remissæ quarum vna non est nata perfici ab alia, ꝙ itidem est inconueniens. Præterea contra istos omnes valet ratio illa,quod tunc quælibet particula mixti non erit mixta, Nam vel isti gradus,& realitates formæ ignis,manent distincti , & tunc non fit mixtio , vel miscentur perfectè,itaqꝫ in qualibet minima portione mixti,est realitas formæ aquę ignis,terræ & aeris sed sunt confusè simul ergo eadem portio materiæ mixti , simul informabitur a realitate formæ ignis , & simul a realitate formæ aquæ,aeris,& terræ, sic eadem portio materiæ numero informabitur simul ab oppositis realitatibus formarum,quod est impossibile , quia nullum subiectum simul,& semel, potęst manere sub contrarijs: Præterea si maneant istæ realitates actu,& sunt sic comixtæ,realitas formæ aquæ , erit comixta realitati formæ ignis , & sic medium non erit forma mixti simplex,sed quædam iuxta positio realitatum minutissima,Preterea , vel isti gradus & realitates gerunt officium materiæ , vel formæ,vel intereunt,si intereunt,habeo intentum , si funguntur officio formæ ergo dant esse,quia officium formæ est dare esse & sic quælibet realitas dabit esse per se subsistens, cum sit realitas substantialis, vel si funguntur officio materiæ , erit materia formæ mixti,& sic forma mixti erit ex realitatibus elementorum,tanquam ex materia & sic forma mixti erit compositū quodā , non simplex essentia qualis est omnis forma.

Tertia principaliter.

Quarta ratio Scoti est efficacissima,Mixtum generatur ex elemento, vel ex elementis,& corrumpitur in illa,ergo talis incompossibilitas est inter formam mixti,& inter formas elementorum, qualis est inter terminū generationis a quo , & inter terminū generationis ad quē, At terminus a quo, & ad quem non se compatiuntur in eodē subiecto,ergo neque forma elementorum , & forma mixti se compatiuūtur in eodem mixto subiecto, vndè sicuti est impossibile quod quādo ex aqua fit ignis , materia simul perficiatur forma aquæ, & etiam forma ignis,ita in proposito est impossibile ꝙ materia mixti simul perficiatur formis elementorum,& forma mixti. *Quarta rat. principalis.*

Ad hoc Argumentum efficacissimū, Respondet Zabarella consequenter,& concedit totum argumentū,quia ait contra se nō concludere,quia non dicunt formas elemētorum remanere,sed esse re vera terminum a quo,& formā mixti,esse terminū ad quē, neque hæ possunt esse simul neque eadem res pōt esse simul mixta,& elementa, (hæc sunt verba eius formalia)est tamē ea lē realitas formæ elementorum,& forme mixti, Sed hæc responsio est penitus vana,nam videtur concedere, has realitates formarum quas ponit remanere,se habere vti materia ponit remanere , se habere vti materia in generatione ,quæ remanet sub vtroque termino generationis,nam remanet sub termino corruptionis formarum elementarium, quia dum corrumpitur eorum esse specificum & forma elemēti remanent realitates *Responso*

quæ

quæ etiam seruatur in generatione formæ mixti, At hoc est ridiculum asserere de gradibus formæ, cum ipsa sit quæ corrumpitur in materia, & generatur in materia, non autem sit materia, & subiectum generationis. Insuper forma substantialis elementi esset composita ex materia, & forma, quia in corruptione eorum desinit esse specificum, & remanet realitas quæ subit aliam formam specificam, & realitas quæ gerit vicem materiæ.

5. ratio principaliter. Quinta ratio, omne subiectum corporeum consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeæ, At forma elementi quantumcunque remissa constituit substantiam compositam, ergo ipsam consequitur propria quantitas sicuti passio propria, sed eadem propria passio, non est plurium subiectorum, ergo in vno subiecto erunt plures quantitates, vt quantitas mixti, quantitas ignis terræ, aeris, &c. & ita tunc vel duo corpora erunt simul, & dabitur penetratio corporum, vel mixtio erit tantum iuxta positio, Hoc Argumentũ euitare non possunt Auerroistæ, dum asserunt gradus formarum elementarium retinere officium formæ in mixto, vt patet, quia tunc vnaquæque dat esse subsistens p se, ad quòd sequitur propria passio, quæ est quantitas propria, si verò dicant realitates gerere officium materiæ incidunt in errorem peiorem, vt dictum est, si corrumpuntur penitus, habemus propositum, &c.

Ponitur opinio Scoti, & probatur ex dictis. & declaratur quomodo discrepet à cæteris latinis, quorum opinio reijcitur. Cap. IV.

EX confutatione istarum opinionum apparet comprobatio opinionis Scoti; quæ sicut a nemine est explicata, & intellecta, ita omnium est verissima, eam ponit in præcitato loco secundo dist. 15. q. vnica, in corpore, quæ est elementa nõ manent in mixto secundum formas substantiales; siue in esse remisso, siue in esse summo, vt probatum est; & cum non maneant secundum formas substantiales, manifestũ est quòd neque manere possunt quò ad accidentia, quia accidentia manere non possunt eadem numero destructis eorum subiectis, nihil ergo elementorum manet in mixto, & in hoc vltimo differt a Latinis alijs cum quibus tenent ferè omnes Scotum conuenire; sed tunc quomodo saluabitur id quod ait Aristo. elementa manere in mixto? Respondet Scotus & declarat quomodo elementa manent in mixto, & certe est ægregia declaratio, & pro declaratione adducit illam distinctionem de duplici medio quam etiam adducunt Zabatella, & Piccolomineus, sed Scotus considerat tantum vnum membrum; s. medium per participationem extremorum, dimittens, medium per abnegationẽ extremorum, ait ergo qđ medium per participationem extremorum dicitur componi ex extremis, vt rubor ex albo, & nigro, sed ista compositio non est vera compositio ita quòd media illa qualitas integretur ex partibus extremorum, & partes extremæ sint partes rubedinis, quia illa qualitas est ita simplex sicuti sunt extrema, adeoquod rubedo est ita simplex sicuti albedo, & nigredo, sed pro tanto illa qualitas media dicitur componi ex extremis, quia habet naturalem conuenientiã cum extremis, quam non habet extremum ad aliud extremum, propter ergo hanc cõuenientiam naturalem cum vtroque extremo, dicitur componi ex extremis, tamen re vera non est composita, sed est qualitas simplex uti sunt extrema, hoc etiam hucusq; fateri habent, & fatentur Piccolomineus, & Zabarella, & ideo dicũt quòd forma mixti, quæ est tale medium, est forma simplex, ita ad propositum, cum Arist. dicit formas elementorum manere in mixto, ita quod corrumpuntur excellentiæ, & refranguntur, & manet in medio, vult dicere qđ forma mixti habet naturalem conuenientiam cum formis elementorum quam non habent formæ elementorum ad se inuicem, sicuti dicimus rubedinem continere in se albedinum, & nigreditem, quia habet conuenientiam cum vtroque, sed hoc non sufficit ad tectam intelligentiam opinionis; sed opus est declarare quomodò ex elementis fiat mixtum, quòd nondum patet. Quomodo ex elementis fit mixtum, inquit ergo Scotus quod quando elementa concurrunt ad generationem non generatur mixtum per actionem illorum mutuo se corrumpentium. sed quòd agunt in virtute vniuersalis agentis, adeò quod secundum Scotum

tum agens vniuersale vtitur elementis, & ex illorum actione, & mutua corruptione, inducit aliam formam substantialem, quæ est forma mixti, in qua forma mixti, non remanent amplius formæ substantiales elementorum, neque eorum accidentia, quia iam corrupta sunt, sed dicuntur manere in mixto in virtute siuè secundum vires, quia illa forma mixti, producta ex elementis ab agente vniuersali habet quandam mediam naturam, quæ retinet vires, & qualitates similes virtutibus formarum substantialiũ elementorum, adeò quod euenit sicuti si ex albedine, & nigredine ab aliquo agente per actionem illorum ad inuicem, & corruptionem induceretur rubedo, tunc rubedo, fieret ex albo, & nigro, & vires albedinis, & nigredinis dicerentur manere in albedine in esse refracto, & in medio, non quia re vera gradus albedinis vel rubedinis maneret in rubedine, quia est simplex, vt dictum est, sed dicerentur manere secundum virtutes, quia ex illis producta est rubedo, quæ continet qualitates, & virtutes similes virtutibus, & qualitatibus elementorum in esse medio, & refracto, hæc proculdubio est mens Scoti, vnde declarans verba Aristotelis, quibus dicit quod elementa manent in mixto virtualiter, ait, quod forma mixti est pfectior sine dubio formis elementorum, & ideò dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, sicuti imperfecta, & inferiora, in suis superioribus, & perfectis, & sicuti sensitiua, & vegetatiua manent in intellectiua: non quia intellectiua componatur ex sensitiua, & vegetatiua, tamq̃ ex partibus, quia intellectiua est forma simplicissima, sed qa intellectiua est forma continẽs virtutes similes virtutibus vegetatiuæ, & sensitiuæ, Et respõdẽdo ad secundum argumentum ait, quòd in mixto sunt qualitates similes qualitatibus elementi, nõ eędem & in fine corporis Respõdet resolute, & ponit conclusionẽ suæ opinionis his verbis, Dico ergo quod quatuor elementa manent in vno mixto virtualiter habente formam substantialem, continentem in virtute formas elementorum, non tamen secundũ substãtiam, vt partes sui, sed propter prędictam conuenientiam, & continentiã virtualem; & pro hoc videtur esse Philosophus qui dicit quòd manent potentia, & virtute;) hæc sunt verba Scoti, Ex quibus apparet in hac opinione Scoti duo esse, Primò declarat quomodo elemẽta maneãt in mixto, Secundò declarat quomodo ex elementis fiat mixtum Mixtum autem fit ex elementis ab agente vniuersali, quod agens ex elemẽtis per actionem eorum, & corruptionem mutuam, producit formam mixti: Ecce secundum dictum; Elementa, verò non manent in mixto neque secundum substantiã, siuè in esse remisso, siuè in summo, neque realitates eorum, quia iam corrupta sunt, & forma mixti, est simplex, Sed manent secundum vires in esse medio, quia illa forma mixti habet virtutes similes virtutibus elementorum in esse fracto, & medio; hoc est primum dictum quod probatum remanet per rationes contra Auerroistas, & Auicennam, & per auctoritatem Aristotelis dicentis elementa manere in mixto virtute, & per exemplum illud de medio, Secundũ dictum quod scilicet elementa ex se non producunt formam mixti, sed quod agant in virtute vniuersalis agentis, probat dupliciter Primo quia quæro de instanti, in quo generatur mixtum, vtrum in illo sint omnia elementa corrupta, vel adhuc manent, si omnia sunt corrupta, & in illo instanti, in quo inducitur forma substantialis mixti, est vera actio, & productio, & generatio, ergo mixtũ gñatur ex non ente, si aliquod illorum maneat, ergo non corrumpunt se mutuo in generatione mixti, & tũc etiam non generetur mixtũ nisi ex illo vno Ex hac ratione apparet qđ mixtũ non põt generari ex sola actione, & mutua corruptione elemẽtorũ neq; tñ excludit corruptionẽ, & mutuã actionẽ elementorũ quia hæc necessariò requirit, vnde respõdendo, ad primũ aperte ait, qđ cũ mixtio sit quædã gñatio p cõsequẽs est corruptio alteri⁹, At nõ põt esse corruptio nisi elemẽtorũ, neque possunt corrũpi nisi agãt ad inuicẽ, sed pbat φ p solã actionẽ elementorũ, nõ põt generari mixtum, sed requiritur virtus agentis vniuersalis. Secũda ratio est clarior, Causa equiuoca est nobilior suo causato, sed elementa in instanti, in quo corrumpũtur, & in quolibet instanti, sunt inpfectiora ipso mixto, ergo non causant nec generãt ipsum mixtũ; p actionem suam. Opinio Piccolominei, & Zabarellæ huic prope accedit, *Opinio Piccolominei & Zab.*

cedit,& nõ differũt nisi in obstinatione,sed in re e eadem, aiunt.n. formas substantiales elementorum corrumpi specificè, & fieri vnam tertiam formam simplicem, quæ est forma mixti,ecce quod dicunt idem;q.si formæ quo ad esse specificum corrumpũtur,& euadunt tertia forma.s.mixti, ergo secundum substantiam non remanent, neque secundum realitates siuè gradus, quia tunc non mutarent esse specificum illi gradus,& realitates,vt sup probatum est, neq; forma mixti constans ex illis gradibus, & realitatibus diuersarum formarum, esset simplex essentia,vti est,& ipsi fatẽtur; quia dicunt in mixto esse vnicum esse formale, & vnicam formam specificam, & sic si volunt vitare implicationem contradictionis incidiunt in opinionem Scoti,sed inciderunt in hanc contradictionẽ propter duas rationes oppositas, quæ illos vrgebant ex vna parte est Arist.qui dicit ex elemẽtis fieri mixtum, & elemẽta manere in mixto,& corrumpi eccelẽtias ,hoc autem non uidetur posse saluari, nisi formæ remaneant aliquo modo in mixto,ideò dixerunt eas manere secundum realitates,quia vero ex alia parte plures formę substantiales specificę, quæ non sint subordinatæ,non possunt stare in vno supposito,vt valde ostendunt rationes Scoti,dixerunt formas corrumpi,secundum esse specificum, & sic putabant se omnia saluare, sed non animaduerunt tũc se incidere incontradictionẽ; ideò melius est si dicamus cum Scoto,ex elementis fieri mixti formam ab agente vniuersali per eorum corruptionem ad inuicẽ in qua remanent per proportionem,& similitudinẽ virium in medio nõ in summo,sic.n saluatur vnitas mixti, & elementa manere in mixto virtute, decipit etiam eos mixtio sensibilis sicuti.n.ĩ nostris mixtionib. quas sensu cernimus,videmus realitates siue partes, minimas misceibiliũ remanere, ita non potuit capere Zabarella, quomodo ex elementis fiat mixtio,& elementa realiter non maneant,sed debebat aduertere quod hæc mixtio sensibilis non est vera mixtio,sed iuxta positio, quam rejicit Arist.toties,ideò non debet esse talis mixtio ex elementis ex his epparet in quo differant cęteri Latini è Scoto,q̃ differentiam rectè notauit Zabarella, quia cæteri vt D.T. Ægidius Marũlius, & Ludouicus Baccafereus, dicunt quidam formas elementorum interire in mixtione penitus,sed qualitates ilorum remanere in esse facto,Scotus autem neque substantiales formas,neque virtutes eorum,vult remanere, vt patet apud eum respondendo ad secundum,vt supra diximus, & per suam totam positionem. Pro hac opinione duas au ctoritates adducunt, quia Arist.84. primi de ortu, & interitu, vbi ait miscibilia non manere actu in mixto,vt corpus,& album neque etiam interire, sed manere vires eorum,istæ sunt qualitates,ergo.

Accidit propi.O- pi.Scoti | *Op.aliorum latinorum Thom*

Secundo Arist.secundo de partibus animalium c.1.dicit tres in animali esse compositiones, & primam esse ex ijs corporib. quæ a nonnullis elementa vocẽtur.s.aqua terra,aere,igni,sed statim subiungit melius fortasse esse dicamus corpora constare ex virtutibus elementorum,quæ ex elementis ipsis,& virum nomine statim ait se intelligere qualitates,ergo clara est auctoritas A. qd elementa meneant in mixto tantum secundum qualitates. Sed hæc opinio non est sustinenda quia cum forma substantialis corrumpitũr,etiam accidentia corrumpuntur,non ergo eędẽ qualitates mixti numero remanẽt in mixto,sed sunt eadem proportione, & similitudine, & hoc modo respõdemus ad illa duo argumenta concluđunt.n.quod virtutes elementorum manẽt in mixto, eædem proportione, non realiter, & secundum substantiam.

Secũdum

Solutio rationum Aduersariorum, & declaratio quomodo mixtio, idem quod generatio mixti Cap. V.

PRo solutionę rationum Aduersariorum,& intelligendis auctoritatib. Ari. q̃ in contrariũ adducuntur, Notãdũ est primo qd gñatio mixti,& mixtio non differũt re sed resunt idẽ,quoniã mixtio nũqnam, est perfecta nisi cũ aquisiuit suum terminũ, s.formam mixti,sed differunt solũ rõe, qa mixtio, vel respicit formam mixti producta, vel elementa ex quibus producitur, si priumũ dicitur generatio,qa est pductio, formæ substantialis mixti, si respicit elemẽta dicitur mixtio,quia illa simul miscẽtur,& corrumpuntur,& sic sunt principia mixtionis:& generationis formæ substan-

Notãdũ

rio diuersimodè considerata dicatur, mixtio, & generatio mixti, & etiam secundum has varias considerationes habeat duas definitiones, quæ verè vna sit. Notandum est insuper quòd in mixtione, & generatione mixti sunt tria per ordinem, primum est alteratio mutua per actionem, & passionem mutuam contrariarum qualitatum, secundum est actio actiuarum qualitatum in passiuas, tertiũ est productio mixti, quæ in definitione, mixtionis, dicitur vnio, & hoc tertium est mixtio, & mixti generatio, q̃a reliqua duo sunt dispositiones ad mixtionem, & ad generationem mixti, & præcedunt tempore ipsam generationem mixti, quod autem hęc vnio siuè generatio mixti, sit re vera mixtio, & quòd Arist. quãdo diffiniuit mixtionẽ dicens mixtio, est miscibilium alteratorum vnio, per vnionem, intelligat generationem formæ mixti, & non vnionem elementorum tantùmodo alteratorum, vt volebat Mercenari⁹ patet ex eo, quia tunc mixtio esset iuxta positio elemẽtorum, quia illa integra cum suis formis adhuc permanent, quod genus mixtionis sæpe Aristoteles reicit, disputãs contra Antiquos, & confirmatur quia inquit Aristo. mixtio est miscibilium alteratorum vnio; vbi illud participiũ præsentis temporis, alteratorũ, vt exposuit Scotus, significat alterationem iam præcessisse mixtionem. & à mixitione præsupponi, non autẽ in ea formaliter consistere naturam mixtionis; sunt ergo idem definitio mixtionis, & definitio g̃nationis mixti, quarum prima est, mixtio est miscibiliũ alteratorũ vnio; secunda est q̃ affert Arist. quarto Metheotorum, & est transmutatio patientiũ qualitatũ ab agentibus su p illas dominãtibus, in vtraque ponitur substantia, ipsamet mixtionis, & generationis mixti, & ponuntur etiam præuiæ dispositiones substantiæ subiectę, cum dicit in diffinitione mixtionis q̃d est vnio, & in diffinitione g̃nationis mixti, cũ dicit q̃ est transmutatio, dispositiones verò cũ dicetur in diffinitione, mixtionis, miscibiliũ alteratorũ, in diffinitione g̃nationis, cũ dicitur patientiũ qualitatum ab agentibus super illas dominãtibus, differũt verò ratione, q̃a vna respicit elementa alia formã mixti; quæ omnia abundè & ergregie declarat Zabarella libro primo de generatione mixti, cap. quinto, & eandem opinionem sustinet Franciscus Piccolomineus libro de mixtione cap. 11. quæ omnia sunt consona doctrinæ Scoti immò puto quod Zabarella hanc sententiam mediandiante Mercenarium, & Herastum, magna ex parte acceperit ex Scoto, multam vim enim facit super expositionem illius particulæ alteratorum, quæ proculdubio est Scoti, vt videre est ap. eum, re spondẽdo ad primum, super quam expositionem, vlterà alias rationes, maximè fundat se, quòd mixto fit generatio formæ substãtialis, non simplex vnio elementorum alteratorum, ex quo etiam patet quod ap. nos, nulla est illa difficultas, An forma mixti, sit forma superadita formis elementorum in mixto, & rationes Zimaræ non concludunt contra nos: quia supponunt, q̃ formæ elementorũ remaneant secundum substantiam in mixto, licet in esse fracto, & ideo postea quærunt Auerroistæ An forma mixti, sit forma superaddita illis formis elemẽtorum, At nos dicimus formas elementorũ solum remanere proportione, non actu; Secundo, Notandæ sunt duæ distinctiones, prima quòd elementa manent in mixto, possunt intelligi duobus modis, & primo secundum esse reale, & substantiale, & hoc modo non manent mixto, neque secundum substantiam, neque secundum qualitates, vt ostẽdimus, Alio modo potest intelligi quòd maneant secundum proportionẽ virtutũ, & qualitatũ, & hoc modo, elementa manẽt in mixto. secundo Elementa secundum hanc proportionem virtutis manere in mixto potest duobus modis intelligi vno modo q̃d maneant sẽcũdũ proportionẽ virtutis in summo, Alio modo quod maneãt secundũ proportionẽ virtutis in esse refracto, & temisso, Manent hoc sc̃do modo non primo, ex his ad Primam rationem quæ innititur Aristo. auctoritati de primo de generatione, tex t. 84. Respondetur quòd ait vtrunque remanere, quia vtrumque secundũ proportionẽ virtutis manet non autẽ secundũ substantiã, si enim generaretur aliquod mixtũ quòd non haberet cõuenientiam vllam cũ virtute ignis, diceretur interire ignem penitus in illo mixto, quia forma mixti nullam haberet proportionem cũ forma ignis, At forma mixti debet habere proportionem

Notãdũ.

An forma mixti sit superaddita formis elementorum.

Secũdũ Notãdũ

Ad primam.

nem cum omnibus formis elementorum, & sic est medium resultans ex illis, Ad illud de tex.83. Dico quod Aristot. adducit illud exemplum de guta aquæ ad declarandū q elementa debent manere omnia in forma mixti, secundum proportionem (non secūdum rem) non autem alterum corrumpi secundum proportionem virtutis, Vndè sicut guta vini non dicitur misceri amphoræ aquæ, quia corrumpitur, ità si aliqua forma elementi interearit ita quod forma mixti nullo modo illis similis fit, neque vllā cū illa habeat conuenientiam, non dicetur illud elementum manere, & esse in illo mixto similitudine, neque illud elementum esse mixtum illi formæ mixti, sicuti neque guta aquæ est mixta amphoræ vini, quia corrumpitur, & quo ad hoc valet tantum similitudo, neque enim exempla quatuor pedibus currere debēt, & ideò omnes auctoritates exponendæ sunt de hac remanentia, & corruptione secundum proportionē, & similitudinem virtutis, non secundum substantiam elementorum Sed contra, quia ait Arist. sicuti syllabæ ex literis constāt; ita mixtum ex elementis, At literæ manent in syllabis actu, & secundum substantiam, ergo & elementa, Respondetur quod hoc exemplum nō est omnino simile, quia subinfert ibidem. Aristot. nunquid autem hæc elemē ta insint actu, vel potentia, alibi soluendū est, & soluit postea dicens quod manēt virtute, tenet ergo similitudo quod sicuti ex literis fit syllaba, ità mixtum ex elementis, immò hæc auctoritas facit pro nobis, nam syllaba fit quidem ex literis, sed facta syllaba, literæ non sunt amplius literæ, sed syllaba, sicuti dixit Arist. 7. Met. tex. vltimo de syllaba ab quæ fit ex .a. & .b. sed postea non est amplius neq; .a. neq; .b. sed ab; ita mixtum fit ex elementis, sed non ea amplius sunt elementa, sed mixtum. *Dubit.* *Solutio.*

Ad 2. Ad secundum Respondet Scotus quod Aris. ibi loquitur de materia prima.

Ad 3. Ad tertium Respondet Scotus q omnis mixtio est quædā gñatio & p cōsequens est necesse q ad ipsā præcedat corruptio alterius q̄ sūt elemēta, qd autem corrūpit, prius alterat, & sic elemēta, & miscibilia prius alterantur, deinde corrūpuntur; Vndè Ari. ait mixtio est vnitio miscibilium alteratorum, deinde corruptorum, non secundum substantiā, sed secundum virtutem vel similitudinē virtutis possumus ēt dicere quod mixtio est vnio miscibilium alteratorum, idest, mixtio est vnio elementorū secundū, similitudinem virtutis, non in summo, sed in esse fracto, & alterato, quem sensum esse necessarium illius definitionis, ex dictis ostendimus esse; Ad quartum egregie Respondet Ludouicus Buccafereus, nempè q Arist. ibi loquitur ad hominē, f. ad Platonē dicentē qd mixtum constat ex cōpositione elementorū, sed cū hoc dicebat qd elementa habēt proprias figuras, Arist. antē ait qd si elementa haberent proprias figuras, cum maneant in mixto secundū Platonē, in mixto daba vacuū, q a hęc corpora cū pprijs figuris, nō possunt verè contineri in mixto, nisi intercipiatur vacuū, & sic cōcludit Ar. qd elemēta nō possunt habere pprias figuras ex hoc medio, qd manēt in mixto secundum substantiā, sed hoc mediū qd maneāt in mixto secūdū substantiā, accipit a Platone, & arguit ad hominē nō ex ppria sent. *Ad 4.* *Ad 5.*

Ad quintū Respōdet Scotus prædominium elemēti in mixto attēditur penes illā qualitatē mixti in qua mixtū assimilatur vni elemēto magis, quā alij, Vndè secūdū diuersā mixtionē elemētorū cōcurrentiū in generatione illa, aliquādo mixtū magis conuenit in forma cū vno elemēto, qua cū alio, & sic in qualitate simili, q̄ est qualitas mixti nō elemēti, & ideò habet similē modū, cōsequēter etiā simile actionē nō ergo hoc pdominiū arguit substātiā elementi esse in mixto, sed mixtū magis assimilari illi elemēto secundum cui motum mouetur naturaliter.

Ad 6. Ad sextū duplex est generatio; Vna qua genitum nullo modo assimilatur priori corrupto, vt, cum ex aqua fiat aer; Alia in qua genitum de nouo aliquam conuenientiam habet cum eo quod est corruptum, vt cum fit ex nigro rubeum, tunc Dico, quod Aris. negat mixtionē esse generationem primo modo, sed concedit secundo modo, vt declaratum est.

Ad 7. Ad septimū habemus respōsionē ex ipsomet Zab. eodē lib. ca. 10. exponēdo sententiā Alexādri, inquit. n. Alexādrū rectè annotasse, cum dicit Aristo. elementa iterum ex mixto posse separari, hoc non debere intelligi ità, vt illa, elementa penitus ea-

dem redeant numero, quæ prius in mixtionem venerant, sed quod non redeunt, eadẽ numero, sed solum specie, hoc modo dicimus ad rationem, ꝙ equidem mixtum pōt resolui in elementa, & elementa possunt separari a mixto, sed non eadem numero, q̃ ingressi sunt, sed solum eadem specie, hoc autem concludit pro nobis, elementa non manere in mixto secundum substantiã, sed corrumpi, & manere secundum similitudinem tantum, & hoc nobis potest inseruire pro argumento principali; Quia si non separantur ex mixto eadem numero, sed solum eadem specie, ergo realitas eadem numero ignis, non manet in mixto, sed corrũpitur, & tunc nihil penitus elementi quod pertinet ad vnitatem numeralem manet in mixto.

Ad primum mercenarij, Dico quod elementa corrumpuntur a se inuicem, & ab vniuersali agente, quod inducit mixtũ, Cũ dicitur ꝙ hoc esse non potest, quia habent pares vires ex Arist. Dico ꝙ dicuntur habere virtutes pares, quia vnum non potest cõuertere aliud in suam naturam, sed propter hoc non sequitur, quòd non adsit interior virtus in vno quàm in alio, sed quia parum vnum excedit aliud, hinc fit, quod dũ agit in aliud repatitur, & sic corrumpuntur omnia, & resoluuntur in tertiã formam, .s. formam mixti, si etiam hoc argumentum concluderet sequeretur elementa esse corpora incorruptibilia, cum nullum corrumpens habeant.

Ad secundum Dicimus quod nulli dubiũ est, quod terra in quam resoluitur mixtum per combustionem, actu non erat in mixto, & eadem numero, vt supra diximus respondendo ad septimum pro Auicenna; sed de nouo generatur, Cum arguitur, quia ignis non producit terram, sed ignem; Respõdetur quod agit quantum potest ignis, vt vertat mixtum in ignem, sed quia tale mixtum multum assimilatur terræ, & qualitatibus terræ, hinc fit quod reperit ignis maximam resistentiam, & cum non possit vertere in ignem, vertit in terram affectam tamen calore igneo.

Ad tertium iam responsum est supra ad septimũ. Ad quartum cõcedimus mixtũ cũ corrũpitur corrumpi in quatuor elemẽta, non tamen propter hoc sequitur ꝙ elementa sint in mixto actu secundum substantiã.

Ad primum Zabatellæ dicitur ꝙ non debemus decipi a mixtione sensibili, in qua videmus res iuxta positas, seruari realiter quam respicit ipse, ex cuius similitudine videtur decipi, sed cum mixtio sit generatio ipsa mixti secundum rem, non alio modo dicere debemus elementa esse materiã mixti, quam dicamus semen esse materiam hominis, ostendimus enim ꝙ elementa penit⁹ corrumpuntur; Vel possumus dicere ꝙ elementa secundum proportionem, sunt materia mixti, siquidem tantum secundũ proportionem remanẽt in mixto, vt vidimus.

Ad secundũ ex Baccono patet ex dictis supra quomodo mixtio, & generatio sunt idem re, differunt ratione.

Ad alia tria, quæ auctoritatibus Arist. innituntur, iam dictum est, quomodo illæ auctoritates intelligendæ sunt, cum.n. loquãtur de remanentia elementorum in mixto, intelligendæ sunt secundum similitudinẽ qualitatum, non secundum realitatem, & substantiam, & sic elementa cum veniũt ad mixtionem, vnum non corrumpitur omnino in aliud, sed ex ambobus fit mediũ mixtum, ꝙ virtutes illorum in esse remisso tenet in similitudine, quia hẽt virtutes in se, similes virtutibus elementorum in esse remisso; Et cum facit vim super illud verbũ, separari, quia nisi elementa essent actu in mixto, non possent separari, iam supra responsum est, respondendo ad septimũ pro Auicenna, fatetur.n. loco citato etiam Zabarella cum Alexandro, elementa nõ manere in mixto actu eadẽ numero, sed eadẽ specie, ꝙ sic est pro nobis, nõ cõtra nos, &c.

Ad primum Mercenarij. Ad secundum. Ad tertium. Ad quartum. Ad primum Zabarella. Ad secundum. Ad alia.

THEOREMA LXI.

Elementa dum naturaliter mouentur a seipsis mouentur.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Disputatio ista plena est dubijs, ꝙ patet ex varijs opinionibus virorũ grauissimorũ, hanc autem ex professo examinat Scotus 2. sent. d. 2. q. 10. per totã, primo itaq; ponã opinionem Scoti

Scoti, secundo rationes aliorum cōtra Scotum adducam, & soluam, opinionesq; aliorum euertam quantum in me fuerit: asserit ergo apertè Scotus loco citato, ꝙ in grauibus, & leuibus est potentia actiua ad illud vbi, cuius sunt receptiua naturaliter, idest habent principium internum actiuum mouendi se ad proprium locum naturalē, quæ est propria forma substantialis elementorum: quā esse veram opinionē Scoti, colligitur ex rationibus quas adducit, quæ omnes probant allatam sententiam. Primo itaque Scotus arguit auctoritatibus Arist. Secūdo rationibus, auctoritas prima sumitur ab Arist. 8. Phy. tex. 32. & indè, vbi Arist soluens hanc dubitationem de principio efficiente motus grauium, & leuium, primo distinguit potentiam dupliciter. s. in potentiam ad actum primum, & in potentiam ad actū secundum, primā cōiter expositores vocāt essentialem, secundam vocant accidentalē, prima potentia est, quæ respicit actum primum, & formam, vt cū quis non habet sciētiam, sed potest illā habere, siue acquirere, antequam illam acquisiuerit, dr̄ esse in potentia essentiali ad illam scientiam, hæc est potentia essentialis, secunda potentia respicit actum secundum. s. operationem rei, cū enim aliquid est adeptum actum primū, vt cum aliquis adeptus est scientiam, pōt exire in actum secundum, s. operari, vt considerare, & cum aliquis adeptus est animā, q̄ est actus primus, est in potentia ad sentire, & intelligere, quia potest operari actu, hæc ergo est potentia accidentalis, quæ distinctio, nedum ab Aristot. in 8. Phy. tex. 32. sed & in libris de Anima. 3. tex. 8. & alibi sæpe, & apud oēs est frequenter in vsu; Habita hac distinctione, ad propositum eum applicando dicit, ꝙ ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, ꝙ patet, quia ex igne pōt fieri aqua, & hæc potentia in igne dr̄ ad actum primum, siue essentialis, quia respicit actū primū aquæ, postquam vero genita fuerit aqua ex igne, & sic potentia prima redacta fuerit ad actū primum, tunc insurgit potentia accidentalis, siue potentia ad actum 2m, quia ignis factus aqua habet potentiā infrigidandi, & potest infrigidare actu nisi impediatur; His habitis hanc distinctionē, applicat proposito de motu grauiū, & leuium, nam leue fit ex graui, & tunc antequam graue fiat leue; graue est in potētia ad leue, cum vero ex graue factum est actu leue, itaquod illa potentia essentialis, quæ erat in graue deducta est ad actum primū, tunc insurgit potentia accidentalis, scilicet ad actum secūdum. s. ad moueri sursum, nisi impediatur; Vnde verba formalia Aristo. sunt hæc, cum autem est iam leue actu, operabitur mox, nisi prohibeatur: prohibetur autem cum leue est in aliquo loco contrario, vt cum est deorsum, & actu in illo detinetur ab agente aliquo externo, ne possit sursum ascendere; Ex hoc loco cōspicitur Arist. velle, ꝙ elementum cum recepit actum primum, habeat in se potentiam, & virtutem exeundi ad actum secundum, & ad operationem, & de facto exire se, & sicuti ignis, vt factus est ignis actu, & habet calorem actu, verè, & effectiuè efficit calefactionem, quę est eius operatio, ita ignis actu existens leuis, effectiuè se habet ad esse sursum, siue ad ferri sursum, quæ est operatio eius, se ergo elementa mouent quo ad actum secundum ex Arist. subinfert etiam Arist. in eodem tex. hæc verba, Et iam leue operabitur mox, nisi aliquid prohibeatur; actus autem leuis est alicubi esse, vt sursum, prohibetur autem cum in cōtrario loco sit; Vbi notanda sunt illa verba (actus autem leuis est alicubi esse, & sursum;) nā per istud verbum est actus, clarum est quòd non intelligit actum primum, sed actū secundum, quasi dicat actio leuis, idest operatio leuis; est tendere ad aliquem locum, scilicet sursum, nam si velimus exponere de actu primo est falsum, ꝙ ait Aristot. quia licet leue sit in loco contrario non tamē prohibetur ab actu primo, quia adhuc habet actum primum, sed prohibetur ab actu secundo, quia non habet actum secundum, scilicet suam operationem, cum ergo dicit actus leuis est alicubi esse, scilicet sursum, est ac si dicat operatio leuis, est esse sursum siue tendere sursum, si etiam exponamus actus leuis est esse alicubi. s. cum est in actu leue, est actu leue, itaquod leuis est ascendere, nihil impedit nostram opinionem, quia tunc est dicere, ꝙ leue, quia actu leue est, ascendit, ꝙ est dictum causale, ꝙ nobis manifestat leue esse causam ascendendi sursū, ꝙ nos fatemur, & asserimus.

Secunda auctoritas desumitur ex 4. Phy. cap.

Scotus.

1. Ratio

cap. de vacuo, text. 85. vbi ait apertè, quòd ad ratum, & densum, concomitantur duæ contrarietates scilicet graue, & leue, durū, & molle, loquens vero de contrarietate graui, & leui in tex. 86. eiusdem libri, apertè asserit ꝙ rarum, & densum, secundum hanc contrarietatem grauis, & leuis, sunt actiua motus, secundum autem durum, & molle, sunt passiua, Ex hac auctoritate, clarè patet grauia, & leuia, per se ipsa esse principia effectiua motus. Sed hic occurrit obiectio Aduersariorum, quam reflectit Scotus aduersus eos, deinde illam soluit.

Responsio

Respondent Aduersarij, quòd ista nō est intentio Aristotel. licet hoc modo sonent verba, Ratio est quia in 2. de generat. text. 8. Aristo. enumerans qualitates actiuas excludit qualitates grauitatem, & leuitatem a qualitatibus verè actiuis, & passiuis.

Confutatio.

Respondet Scotus, quod si valet hæc obiectio, & Arist. eodem modo intelligat in 2. de generat. loco citato, & in 8. Physi. etiam obiectio valet contra Aduersarios, & sibi ipsi Arist. aduersatur etiam secundum Aduersarios, nam Aduersarij dicunt, ꝙ in 8. Phy. ait grauia, & leuia habere in se principium patiendi, non agendi, in secundo autem de gener. ait, ꝙ graue, & leue, nec sunt actiua, nec passiua, & etiam hoc probat ibi, hæc ergo auctoritas non solum est contra Scotū, si intelligatur eodem modo, quia dicit grauia, & leuia habere in se principium actiuū, sed etiam contra Aduersarios, qui dicunt grauia, & leuia, habere in se ipsis principiū passiuum ex 8. siquidem Arist. in 2. de generat. negat a grauibus, & leuibus principium agendi, & patiendi quoque, oportet ergo dicere ad tollendam hanc contradictionē, ꝙ Arist. non loquitur eodem modo in vtroque loco, sed sicuti loquitur in libris Phys. de motu in generali, & vniuersali, in libris autem de generat. loquitur de motu ad formam, ita in 4 Phys. loquitur de actione, & passione in communi, & in vniuersali, & ita uerū est, ꝙ dicit 8. Phys. quod nedum habet principium patiendi, respectu motus localis, sed etiam agendi, in libris autem de generat. loquitur de actione ad formam vbi agens, & patiens sunt contraria in principio, similia in fine, & loquitur de actione q̄ est productio actiua, & passione quæ est ꝓductio passiua, & hoc modo negat grauia, & leuia esse actiua, vel passiua, quia neque sunt principium faciendi alia, neque patiē di ab alijs; & hoc expressè sonat ratio sua ibi, non tamen propter hoc sequitur, quòd non sint principia actiua aliquo modo respectu motus localis, vt dictum est.

Tertia ratio.

Tertiò, arguit Scotus rationibus, Omnis effectus quando in actu causatur, habet causam in actu; hæc propositio est Aristot. apertè 2. Phy. tex. 37. & 5. Met. cap. de causa, vbi dicit efficiens in actu, & causatum in actu, simul sunt, & non sunt, probatur etiam vltra auctoritatem Arist. hæc propositio, per rationem, quia ꝙ non est, quando non est nō ꝓducit aliquid ad esse, hæc ergo propositio est manifesta per se, stante hoc fundamento, sic arguit, cum graue mouetur deorsum actu, necesse est, ꝙ adsit aliqua causa actu producens illum motum deorsum hæc propositio manifestè deducitur ex fundamento allato, subinfert, at tunc non causatur actu iste motus a remouente prohibens, qa remouens prohibens, postquā remouit impedimentum, nil amplius efficit, vt patet exemplo, est lapis in turri positus super aliquo ligno, ego aufero lignum, statim lapis cadit deorsum, ego non amplius ago in illo motu, sed solum egi in principio quando abstuli impedimentum quo lapis ille non poterat ferri deorsum; motus ergo ille lapidis deorsum, post ablationem impedimē ti, non fit a remouente prohibens, hoc idē ait Scotus dicendum esse de impellente graue deorsum, quia expellens videtur esse remouēs prohibēs, vt cum quis pellit lignū, vel aliquod graue deorsum, ꝙ per se moueri deorsum non posset, nihil aliud facit, nisi ꝙ remouet prohibens, & impedimentū, & Confirmatur, quia hoc agens remouens impedimentū, est agens per accidens, vt vř dicere Arist. 8. Phy. tex. 32. at præter mouēs per accidens, opus est dare mouens per se, de hoc autem loquimur in proposito, neq; talis motus effici potest a centro trahente; quia dato per impossibile, ꝙ nullum graue esset in centro, sed tota terra esset amota è centro, itaquod nullum corpus esset in centro, & tamen remaneret centrum sub ratione centri, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum, & tamen per Hyppotesim data, nullum corpus esset in centro, ꝙ posset trahere graue, manifestum est autem quòd

actio

actio illa tractionis, necessariò debet fieri ab aliquo corpore, neque est vbi Matemamaticum.i.illud centrum purum, quòd est vbi Mathematicum, potest esse causa talis motus, quia constat quòd talis forma Mathematica, non est forma actiua, quia est de genere quanti, at quantitas non est de genere actiuorum, neque potest esse Cœlū, quia est fuga recurrere ad agens vniuersale, & negare causas particulares, & effectus particulares, Preterea, influentia Cęli, quantum est de se, est vniformis in toto, & in medio, quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum, nisi poneretur agens particulare determinans, neq; potest esse generans, quia accidere potest ꝙ generans actu non sit, cum graue mouetur deorsum. neq; potest dici quòd graue actu motum, sit causa talis sui motus in actu, qa nihil mouet se vniuocè ad illud, ꝙ hēt, nā ignis non calefacit se: Praeterea motus est quid extrinsecum graui, & rei motæ, est.n. accidens quoddam, oportet ergo dicere, ꝙ causa efficiens motus, sit aliquid intrinsecū ipsi graui, vel ipsummet graue per aliquid intrinsecum. Hæc ratio potest confirmari ex his, quæ dicit Arist. 2. post circa tex. 56. & inde, de causa, & effectu, inquit.n. effectꝰ præteriti, esse causam præteritam, præsentis præsentem, & futuri futuram; actu existentis actu existentem, potestate existētis, potestate existētem, Vnde cum effectus existit, opus est quod causa eodem modo existat.

Respōsio aliquorū Huic rationi Respondet Gotfredus concedens totam illam, & cum concluditur, ꝙ hæc causa est aliquid intrinsecum, dicit ꝙ generans manet virtute in graui, & per hoc generans mouet ipsum graue.

Reiectio Sed hæc Responsio reijcitur a Scoto, qa generans manet virtute in genito, vt causa in suo effectu, at quod manet sic in aliquo, ipsum p se nihil est, pater.n qui genuit filiū si non habet aliud esse, nisi esse ꝙ habet in filio, per se erit non ens, vt patet, Vnde omne ꝙ est in filio, est entitas filii, non entitas patris, solum est illa relatio, quòd habuit esse a patre: at virtus quæ efficit motum grauis deorsum, debet esse ens actu per se; qa reducitur ad causam efficientem, causa aūt efficiens si non est actu, non potest efficere actu, sequitur ergo, quòd hoc intrinsecum existens in graui quod est principiū motꝰ, non sit generans in virtute existens in grani genito, sed quòd sit aliquid actu existens in graui genito. Quartò, Illud quòd mouet aliud tm̄, quia mouetur prius vniuersaliter ab alio, ab eodē habet quòd moueat, & moueatur; hæc propositio de se patet, sed graue cui alligatum est aliquid leue, cuius leuitas non excedit grauitatē eius, mouet leue trahendo illud ad centrū secū, vt patet experientia, tunc subsumo, at graue illud cū mouet illud leue, prius vniuersaliter mouetur, quòd patet, quia ex suo motu trahit secū leue, ab eodē aūt habet, quòd moueat illud leue, & ꝙ ipsum moueatur ex propositione dicta: at mouet illud leue deorsum ex sua grauitate, vt vidētur oēs fateri, ergo & graue ipsum mouetur a sua grauitate; Hæc rō confirmatur, quia qn̄ aliquid habet potētiā actiuā respectu alicuius formæ pōt eā causare in quocunq; proportionato, & debitè approximato, sed graue hēt potentiā actiuam respectu vbi deorsum, vt patet respectu leuis ꝙ secum trahit in deorsum, ergo qn̄ graue est extra locum deorsum cū sit receptiuum illius vbi, poterit causare istam formam vbi deorsum in seipso, quia est patiens proportionatum, & approximatum sibi. Quintò, Quies ita requirit causam in actu causantem, sicuti motus in actu, & hæc causa dētelle coena ipsi graui quiescenti, at nulla alia cā coena ipsi graui causans quietem assignari potest nisi ipsa grauitas, cæteræ.n. causæ cum distinguantur a graui, possunt seiungi, & separari a graui, ergo grauitas ipsa est quæ mouet graue deorsum effectiuè ad illam quietē, & Confirmatur, quia ab eadem causa efficitur quies, & motus ad quietem, quies.n. est finis intentus a causa mouente graue deorsum, & ideò causa mouēs graue ad centrū, facit quoq; graue manere in centro, at grauitas facit quiescere graue in centro, ergo grauitas est quæ mouet graue deorsum. Sexto, graue impeditū a motu deorsum, si grauitas eius vincit virtutem illius impedientis, vel resistentis, remouet illud prohibens semetipsum graue a motu deorsum; hæc propositio est manifesta per exemplum, accipiatur aliquod graue in aere alligatum filo, & suspensum, postea vero suo pondere filū frangatur, & feratur deorsum, certum est filum fuisse impe- *Quarta ratio.* *Quinta ratio.* *Sexta ratio.*

X 4 dimen-

dimentum,idq; a nullo alio sublatum esse q̃ a grauitate illius grauis deorsum tendentis, remotio autem illa impedimenti, siue fractio illa fili, certum est ꝙ est motus violentus, & sic habet causam externam, quam nullam aliã esse fingere possumus, nisi grauitatem, at graue illud nõ alia de causa frãgit, & aufert illud impedimentum, nisi vt se faciat in centro, ergo ab eodem principio habet se facere in centro a quo habet illud impediens remouere per grauitatem remouet impediens, ergo per grauitatem tendit deorsum.

Septima ratio. Septimò, Ab eodem generante posset generari aliquid grauius, & aliud minus graue, & possent ista duo esse in eadem distãtia a centro, & in eadem influentia Cœli, & tamen grauius velocius moueblitur quã graue, ergo difformitas motuũ in istis est ab aliquo principio interno. *Octaua ratio.* Octauo, motus naturalis intenditur in fine s̃m Philosophum in primo de Cœlo tex. 88. & 89. at huius est difficile assignare causam si causa effectuũ istius motus esset præcisè aliquid extrinsecum. Ex his oĩbus colligitur, ꝙ elementũ mouetur a seipso, .s. a propria forma, quõ autem hoc se habeat, & ad mentem Philosophi declarat per vnam pulchram, & verã distinctionem, ꝙ agens est duplex, .s. vniuocum, & æquiuocum, agens vniuocum est ꝙ inducit formam in passo eiusdem rõnis cũ forma per quam agit, Agens æquiuocũ est, illud ꝙ agit non per formam eiusdem rationis cum forma quam producit, siue agens æquiuocum est illud quod non inducit formam in passum eiusdem rationis cũ forma quam actu habet, exemplũ primi, vt homo generans hominem, exemplum secundi, vt sol producens ranam, inquit modo Scotus, sicuti agens vniuocum potest per suam formam agere in passum, & receptiuũ sibi proportionatum, & proximum, ita agens æquiuocum per suam formã põt agere in passũ sibi proportionatum, & approximatum, & si ipsummet sit receptiuum illius actionis, & effectus potest producere illum effectum in seipso si sit carens illo, immo tunc causabit hunc effectum in seipso ex quo est sibi approximatum, ita in proposito. lapis existẽs sursum, est in potẽtia ad vbi deorsum, & caret illo, grauitas autem est principiũ effectiuũ æquiuocũ illius vbi in eo in quo est aptũ natũ recipi, ergo in se ipso poterit producere, & efficere illud vbi, immo prius producit hoc vbi in se ipso, deinde in alijs mediante seipso; causare ergo vbi deorsum est operatio grauis, sicuti calefacere est operatio calidi, sed ꝙ causet hoc vbi in seipso, est ei accidentale, accidit.n. sibi in quantũ est causatiuũ huius vbi, ꝙ ipsum sit receptiuum huius vbi, vt dictum est; Addit Scotus hic motus factus a forma grauis, non est naturalis in se, in quãtũ habet principiũ actiuum in se, sed solum ex hoc ꝙ habet principium passiuum intrinsecum naturaliter inclinans ad motum hunc, natura.n. est principium passiuum ex 2 Phy. tex. 3. nõ actiuũ intelligendo tam de materia q̃ de forma, vt alias diximus in ꝓprio Theoremate de hac re, & hoc probat in hoc codẽ loco Scotus; Sed quia de hoc alias loco citato diximus, hic non est immorandũ, forma ergo elemẽti non est natura, vt est principium actiuũ talis motus, sed quatenus largitur graui inclinationem, & proportionem passiuam ad hunc motum: hæc est germana mens Scoti, fideliter relata, vt quilibet videre poterit conferendo cum litera Scoti.

Modus positionis Scoti.

Agens vniuocũ & æquiuocum.

Adducuntur rationes Aduersariorum, ac eorũ opinio explicatur, per quam reijcitur opinio Scoti. Cap. II.

Dimissis opinionibus antiquorum, loquar solum de Peripateticis, multi sunt qui ex opposito asserunt elementa nullum habere internum motorẽ per se in suis motibus naturalibus, sed solum motorẽ externũ, & aiunt quod illud est, vel generans, vel remouẽs prohibẽs, & statuũt duplicẽ esse motorẽ, q̃a mouere est ducere rẽ de potestate ad actũ, duplex aũt est potestas in elemẽto, prima quidẽ est qua graue est in potestate ad ascendendum, quæ dr̃ essentialis, quia ad hoc vt ascendat, necesse est ꝙ essentiam mutet, & fiat leue, talis.n. ascensus repugnat graui, nisi mutet essentiam, vt cũ ex terra fit ignis, statim facta hac esẽtiali mutatione, ꝙ erat prius graue ascendit, nisi impediatur, quia est actu leue; hic ascensus, & motus fit a generante, quia dans formam, dat cõsequentia formã, & ideò quia gñans dedit graui leuitatem, dedit quoque ascensum sursum, Alia est potestas ascendẽdi in ele-

Aliquorum opinio.

elemento qua elementum iam factum leue aſcenderet ſurſum; ſed quia impeditur, non poteſt ferri ſurſum, & hæc eſt poteſtas accidentalis, quia accidit leui extra ſuum locum exiſtenti, quòd non aſcendat cum habet naturalem inclinationem ad aſcendendum; ab hac poteſtate accidentali ducitur ad actu, & mouetur ſurſum à remouente prohibens; vt ſi vas aere plenum detineatur in fundo aquæ ab aliquo ſaxo ſuperpoſito, & aliquis remoueat ſaxum ſuperpoſitum aſcendit aer, tunc aer ille dicitur moueri ſurſum ab eo à quo abductum eſt impedimentum; Hanc ſententiam probant auctoritate clara Ariſt. in pluribus locis, hæc enim quæ dicta ſunt modò, dicuntur ab ipſomet Ariſt. in 8. Phy. text. 32. & 4. de Cœlo tex. 24. & 25. ergo elementa nullum habent internum motorem, ſed ſolùm externum, & illum duplicem, modo prædicto.

Prima ratio.

Secundò Ariſt. 8. Phy. tex. 29. & 30. expreſsè diſtinguit grauia, & leuia ab animalib. per hoc quòd animalia mouentur à ſeipſis, & à motore interno, nempè ab anima grauia verò, & leuia non mouentur à ſe, ſed ſemper ab externo motore.

Secūda ratio.

Tertiò addit Ariſt. aliam rationē, quæ eſt id quòd mouet ſe, etiam ſiſtit ſe, & mouet ſe contrarijs motibus; At elementum neque ſe ſiſtere poteſt, neque ſe mouere motibus contrarijs, ergo non mouetur a ſeipſo.

Tertia ratio.

Quartò, Ariſt. in calce tex. 32. 8. Phy. ſoluit quandam tacitam obiectionē, ex qua ſolutione videtur apertè confirmare prædictam ſententiā dicere aliquis poterat, ſi elementa ab externo motore mouentur, cur ergo illum motum naturalem appellamus; vt cū ignis mouetur ſurſum? videtur enim potius violentus. Reſpondet Ariſtot. grauia, & leuia habere in ſeipſis principium paſſiuum motus, non actiuum, & ab illo principio paſſiuo, motus ille dicitur naturalis, quia eſt conformis inclinationi, & propenſioni paſſiuæ quam habent, ideò licèt non moueantur à ſe, ſed ab alio, non tamen dicendū eſt quòd non ſit naturalis.

Quarta ratio.

Quintò, Nullum continuum poteſt ſeipſum mouere ex 8. Phy. text. 29. ſed elemēta ſunt de genere continuorum, ergo.

Quinta ratio.

Sextò, Ariſto. ipſe adducit rationē pro hac opinione efficacem, non poteſt idē ſecundum idem agere, & pati, quia idem ſecūdum idem eſſet ſimul poteſtate & actu, ergo non poteſt idem mouere ſeipſum, niſi habeat duas partes re diſtinctas vnā mouentem alteram motam vti in animali videmus; quòd diſtinguit in animam mouentem, & corpus motum, at in elemento nō poſſumus reperire partem per ſe mouētem diſtinctam à re mota, quia diſtinguitur ſolùm in materiam primam, & in formam elementi, at cōceſſo quòd forma ſit per ſe mouens, tamen materia non poteſt per ſe mouere, neque moueri, quia non eſt actu, omne autem quòd mouetur debet eſſe actu ex 5. Phyſ. tex. 7. ergo, Hæ omnes ſunt rationes ipſiuſmet Ariſt. ergo videtur quòd hæc ſit ſententia clara, & aperta Ariſt.

Sexta ratio.

Hanc ſententiam ſequitur D. Tho. p. p. q. 18. art. 1. reſponden lo ad ſecundum, nullam aliam rationem aſſignat, forſan ſupponēs hanc eſſe veram propter rationes adductas ex Ariſt. nūc ſupra. Iauellus tamen 8. Phyſic. q. 9. pro Diuo Thoma arguit primo ſic, ſi duo ita ſe habeant, vt remoto impedimēto vnum neceſſariò ſequatur aliud, dans primum dicitur quoque dare ſecundum, ſed generans dat formam elementorum ad quā proximè ſed ſequitur latio, niſi ſit impedimentum, ergo generans qd dat formam elementorum, dat quoque lationem eorum; Cōfirmatur, quoniam ex Ariſtot. quarto de Cœlo, tendere in ſuum locum, eſt tendere ad formam, at motus ad formam rei prodit à generante, ergo à generante prodit motus ad ſuum locum in elementis.

Opinio D. Tho.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertiò exemplo proiectorum confirmatur, nam proiecta ſolùm recipiunt principium motus à proiciente, & tamen pereunte poſtea proiciente, dicuntur illa proiecta moueri à proiciente, ergo ſimiliter elementa cum primo recipiant à generante formā per quam mouentur licèt generans pereat, nō tangat elementa, tū dicuntur moueri à gñante. Hanc eandē ſententiā videtur ſequi Simplicius 8. Phy. tex. 33. & alibi, Itē Themiſtius in 8. Phyſ. tex. 32. omnes iſti dicunt elementa moueri a generante, licèt diuerſificetur poſtea in aſſignādo, quonam ſit iſtud generans; Alij enim dicunt eſſe Cœlum, Alij generans proximum diuerſificantur quoque multi in aſſignando quomo

Tertia ratio.

Simplicius Themiſtius.

do forma e'ementi con urrat; Alij enim dicunt,quod generans est Princeps mouens, forma verò substantialis elementi, & grauitas, sunt instrumenta inseruientia generanti ad motum, Alij verò dicunt formam esse causam motiuam per accidens, non p se,sed per se esse generans,& hanc esse opinionem Auerrois aliqui dicunt, quam exponunt per exemplum, sicuti enim rem ex mouēdo triremē seipsum mouet, sic etiam corpus simplex pellendo mediū pducit seipsū vsq; ad locū suū naturalē, Alij adducūt exemplum nautæ, qui se mouet mouendo nauim,quod est mouere se per accidens,ex eo enim quod mouet nauim in qua est,mouet quoque seipsū,ita corpus simplex mouet medium,medium autem motu, mouet corpus simplex,& sic graue mouendo medium,mouet seipsum,sed per accidens. *Auerrois opinio.*

Hanc sententiā refert Zimara esse Auerrois in quadam sua quæstione manu scripta,vt inquit Franciscus Piccolomineus,& alij moderni eiusdem esse sententiæ Auerroem farentur in 4.de Cœlo com.22.immò eam esse Aristot.nituntur probare, qa Ari. 3.de Cœlo,tex.28. ait naturam ad efficiendum motum localem corporum simpliciū siue naturalem, siue violentum vti medio aere tanquam instrumento, atque eo sublato neutrum effici, vel constare posse, & 4. Phy tex.72.ait in vacuo nullum motū corporum simplicium fieri posse,quia nō adest medium;videtur ergo Arist. velle quod elementa moueāt medium, & ad motum aeris se moueāt, adeòquod se mouent per accidens;Iacobus Zabarella conciliare nititur omnia dicta Auerrois, & vult ipsum asseruisse idem quod Scotus & ait malè Scotum reprehendere Auerroem de in cōstantia, quia Auerroes semper sibi constitit, sed de Auerroe nobis non est curandum si consentit nobiscum,quia de hoc non est lis,sed an consentiat nobiscum est dubium,cum eius dicta varia sint etiam teste ipso Zabarella, & præcipuè sui sectatores ei aliā opinionē tribuant,& propter hoc iustè dicit Scotus quod auctoritatibus Auerrois non est multum initendum; Opinio autem adducta a Zimara,non est vera,vt nunc infra patebit cuiuscunque illa sit. *Zimara* *Zabar.*

Prædictæ opiniones reijciuntur, & rationes pro eis soluuntur. Cap. III.

Verùm opinionem D.Thomæ non esse approbandam satis apertè patet ex rationibus supra adductis a Scoto pro sua opinione, quibus clarè ostensum est, quod nec generans neque remouens impedimentum, sunt principium per se proximum effectiuum motus naturalis elementorum, præsertim quia effectus in actu,& maxime ille cuius esse consistit in fieri requirit causam per se in actu,motus autem est effectus in actu,& eius esse consistit in fieri,ergo requirit causam in actu quando est, at generans,& remouens impedimentum, possunt non esse quando motus est, ergo neque generans, neque remouens impedimentum sunt principium effectiuum per se motus naturalis elementorum; Præterea Franciscus Piccolomineus adducit aliam rationem efficacissimam, quæ desumpta est ex Scoto in materia de virtute seminali, vt ibi patebit; quando dicunt elementa moueri naturaliter a generante, clarum est quod per generans, intelligunt generans proximum,non Cœlum, quia Cœlum est agens commune,& remotum, At generans proximum,& res genita, sunt duo particularia, quæ ad inuicem accidentaliter sunt ordinata,at causæ ordinatæ accidentaliter,sūt huius conditionis quod posterior non agit in virtute prioris,vt sortes genitus a Platone,non operatur, neque mouet in virtute, Platonis,sed per propriam virtutem,& per seipsum, ergo elementū genitum, vt leue, ex graui, non operatur neque mouetur in virtute grauis, sed ipsa forma leuis per seipsa est causa effectiua sui motus. *Prima ratio.* *Secunda*

Ex ijsdem rationibus patet opinionem Auerrois,& aliorum quocunque modo explicatæ,sint, dummodo asserant principiū per se proximum effectiuum motus naturalis,esse generans;vel aliquid aliud,vt remouens impedimentum,formam verò nequaquam, sed esse principium mouens per accidens,esse falsas,& præsertim contra opinionem explicatam a Zimara. arguunt Zabarella,& Piccolom. & Gregorius de Arimino,quoniam graue mouet aerem per se vt isti dicunt,ergo prius mouetur graue,antequam *Contra Zimarā*

tequam moueat medium, neq; enim prius potest mouere aerem medium, nisi prius moueat se, sicuti nec Remus potest mouere triremem, nisi prius moueatur, & nauta non potest mouere nauim, nisi prius moueat se saltem natura, ergo in illo priori motu, non mouetur ab aere moto, sicuti nec primus motus nautæ est a naui; Tunc quæro de illo motu, a quo proueniat per se, certè à seipso, vel à generante, at quòd à generante, siue a quocunque alio externo, est iam impugnatum, ergo a seipso mouetur per se, non ergo per accidens; Præterea hæc opinio rñe est penitus eadem cum opinione D. Thomæ quò ad principium mouens per se, quia nullum assignat mouens per se, nisi generans, vel remouens prohibens quæ tamen non sunt mouentia per se, sed per accidens; Nos autem in proposito loquimur de principio effectiuo motus naturalis per se, non per accidens.

Ad primā rationē in oppositū. Ad rationes in oppositum, facilè est respondere, ad intentionem Aristotelis ex dictis à Scoto facilè elicitur responsio, nam inspiciendus est Scopus principalis Aristotelis in octauo Physicorum, maximè enim intendit ostendere quod omne quod mouetur, ab alio mouetur vsquequo deueniatur ad primum motorem immobilem, sed hoc non ostendit de quocunque motu cuiuscunque rei, non enim est necesse quod omnis motus rei, sit ab alio; sed sufficit qđ quo ad actum primum, sit ab alio, inquit ergo Aristoteles quod elementa mouentur a generante, quia a generante habent actū primum, à quo pendet actus secundus, & hoc quidem est verissimum, quia non potest negari quin grauia a proprijs formis moueantur, tanquam ab agente proximo per se efficiente talem motum; vt patet ex rationibus allatis, tamen quoniam elementa hanc formam non habent a se, sed ab alio, scilicet a generante, dicit Aristo. quod mouentur a generante, possumus itaq; ita distinguere grauia, & leuia moueri a generante, contingit duobus modis, vno modo quod moueantur a generante tanquam a principio proximo, & per se, & hoc est falsum, quia sic mouentur a propria forma, alio modo elementa dicuntur moueri a generante tanquam a principio dante elemētis actum primum, quo habito, postea se mouent, & sic Arist. loquitur, & asserit grauia moueri a generante, & hanc causam præcipuè assignat in octauo, quia est ad suum intentum ibi, non tamen negat quin moueantur a seipsis vt dictum est. Ad id vero quod ait moueri a remouente prohibens, patet quod hoc dicit esse principium mouens per accidens, de quo non loquimur modo, præterea illa efficientia videtur pertinere quoque ad actum primum, nam cū graue impeditur a motu deorsum, videtur quodammodo non habere actum primum, cum ad actum primum sequatur semper actus secundus remouens, ergo impedimentum dicitur quodammodo dare actum primum elemento cum remouet illud impedimentum quo ablato est solutum, & sua naturæ restitutum vt possit operari secundum illum, patet per hoc ad intentionem Arist. & ad primam rationem. Ad secundā Respondet Scotus, quòd ratio illa Philosophi, concludit quod grauia, & leuia non mouent se, sicuti faciunt agentia operantia per cognitionem, & per hoc habet intē-tum suum, quod grauia, & leuia, non sunt primus motor, qđ ibi intēdit, quia primus motor operatur, & mouet per cognitionē; inquit ergo grauia, & leuia non mouere se, quia non possunt sistere se, neque mouere se quocunque volunt, vti animalia, quia non sunt agentia operantia per cognitionem, & propter hoc dicuntur moueri ab alio, quia illum motum, quem, efficiunt, non habent ex se vti animalia habēt suos motus, sed illum habent a generante, quod dedit illis talem, & talem formam efficientem talem, & talem motum, Vndè non possunt aliter mouere se, sed animalia maximè, non tamen propter hoc sequitur quin moueant se naturaliter, per hoc patet etiam ad tertiam. *Ad secundam, & tertiam.* Ad quartam, Respondet similiter Scotus, quod per illud innuit Aristo. motum illum elementorum non dici naturalem a principio actiuo, quia vt alias dictum est, natura non est principium actiuum, sed passiuum, non tamen propter hoc negat quin actiuè se moueant, neq; Aristo. ibi dicit quod non habeant in se principiū actiuum, sed quod ab actiuo principio, motus ille non dicitur naturalis. *Ad quartam.* Ad quintam Respondet Scotus, quod non concludit de continuo quatenus quantum, sed de continuo, *Ad quintam.*

nuo, qđ est eiusdem dispositionis in omni parte, probat, n. Arist. ꝙ graue non mouet se effectiuè, quia non ha et partem vnā in actu, quæ possit facere aliam in actu, secundum eandem qualitatem, & hoc modo conceditur quòd vna pars grauis existens in actu, non causat motum in alia parte, sed dicimus nos quod totum graue, est in actu secundum actum primum, & ita mouet se totum secundum actum secundum, non pars partem.

Ad sextam. Ad sextam quod est difficilius, Respondet Scotus, quod illa propositio quod nihil potest mouere se ipsum, est tantummodo vera in agentibus vniuocis, non æquiuocis, vt diximus super cap. primū in calce, Ad ꝓbationem, quia idem esset simul in actu, & in potentia, similiter non valet nisi quando agens ageret vniuocè, tunc n. sequeretur ꝙ idem haberet actu formam eiusdem rationis ad quam moueretur actu, quod implicat contradictionem; sed hoc non valet loquendo de agente æquiuoco, quia hoc agēs habet virtualiter tantum illam formam ad quam mouetur, sed non habet eam formaliter immò est in potentia ad eam formaliter esse autem in actu virtualiter respectu alicuius formæ, & carere illa formaliter, & consequenter esse in potentia ad illam formaliter non est contradictio.

Ad rationes Ianelli respondetur vnica responsione; Generans, & remouens prohibēs efficere motum in grauibus & leuibus contingit duobus modis, vel proxime vel remote, concludunt quod generans, & remouens, prohibens efficiunt motum remote, quia in hoc sensu est vera illa propositio Dans formam dat consequentia formam; vnde pater generans filium cum dat ei actum primum dat quoq; actū secundum scilicet generare alios filios, sed tamen pater non dicitur generare illo filios, nisi remotè, quatenus dedit formam, & actum primum, quo ex te possit in actum secundum. At in proposito loquimur de mouente proximo non de remoto,

Adducuntur quædam obiectiones contra sententiam Scoti, & diluuntur. Cap. IIII.

HÆc opinio Scoti, videtur dubia in aliquibus, & ꝓpea Franciscus Piccolomineus in libro secundo de elementis cap. 21. aduersus eam, arguit, conuenit quidem Piccolomineus cum Scoto, in conclusione s. quod grauia, & leuia a seipsis moueantur sine a proprijs formis, sed differt in modo a Scoto, quia Scotus videtur dicere, vt elicitur ex dictis suprà, quod non requiritur distinctio realis inter mouens, & motum, sed sufficit distinctio rationis, siquidem idē mouet seipsum, vtitur etiam illa distinctione quod agens vniuocum non potest in se ipsum agere, sed bene agens æquiuocum; *Piccolomineus.* Arguit ergo Piccolomineus contra hæc duo dicta quæ redunt in idem, & probat ꝙ necessaria sit distinctio realis inter mouens & motum, & primo sic, hæc positio aduersatur Aristoteli 8. Phy. post. 40. tex. vbi latissimè probat aliquid solum ex se moueri, quia constat ex parte mouente, & ex parte mobili, adeòquod constituit differētiā realem, & ex natura rei, inter mouentem & motum, Secunda ratio, si sufficeret distinctio rationis inter mouens, & mouens, & mobile, vt inquit Scotus, tunc Arist. in 8. Phy. suis rationibus non assequeretur intentum, nam sibi proposuit in mouentibus & mobilibus deueniendum esse ad primum quod ita ex se mouet, vt constat ex motore immobili, & parte mobili, at si sufficit distinctio rationis sola, dicere possem, Cœlū æternum, & ingenitum, moueri ex se, sine alio motore immobili per se, & pre tertium, quia mouens motu locali, est motor æquiuocus quod etiam fatetur Scotus, Insuper ait ex A. in Phy. tex. 32. haberi qđ motus elementorum dicitur naturalis a principio passiuo, non. Contra hoc, quia Arist. in 8. tex. 32. de hac re nec verbum quidem facit, Præterea si motus iste est a forma & forma est natura, & est principium actiuum, motus ille debet dici naturalis ratione principij actiui, non passiui quod est materia? Præterea conspicuā est sententia Arist. 8. Phy. tex. 72. asserentis totum animal, quia ab anima interno principio mouetur, moueri secundum naturam quamuis corpus contra propriam naturam moueatur. *Secunda ratio.* *Tertia* *Quarta*

Iacobus Zabarella quoque libro de motu grauium, & leuium cap. 13. comenda Scotum in conclusione, quod elemēta moueant se a proprijs formis, & quod nulla requiratur distinctio realis inter mouens;

&

Prima obiectio. & motũ sed primo repræhendit ipsum Scotum, quia dicit Auerroẽ hac in re fuisse inconstantem, cũ sibi maximè cõstiterit semper, sed hac in re ipsemet Zabarella, ait Auerroem variè locutum fuisse, licet modo ipse diligenter considerans Auerroem, faciat eum esse determinatæ sentẽtiæ, sed omnes aliorum Auerroistarum opiniones, testantur sententiam Scoti esse veram; Repræhendit secundo Scotum ipse quoq; quo ad illam distinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco, qua Scotus suam sententiã cõfirmat, & Aduersariorum rõnem soluit; nã falsum est quod omne agens æquiuocũ possit agere in seipso absq; distinctione reali; siquidem dantur multa agentia æquiuoca, quæ agunt per transmutationem extra se; *Secunda obiectio.* vti est Cœlum respectu istorum inferiorũ, in talibus autem nihil potest transmutare seipsum, & quod nihil potestatem habet tribuere sibi actum, nisi habeat partem per se mouentem, & partem per se motam; q; probat etiam alijs exemplis; nam vinũ est virtute calidum, & actu frigidum; sed in potẽtia ad fieri calidum actu, & formaliter, attamen non potest calefacere se ipsum; motus etiam secundum Arist. generat calorem quo liquescit plumbeus mucro sagittę, hoc modo quod mucro sagittæ per motum agit primo in aerem, & ipsum atterendo accendit, quo accenso postea calefit ipse mucro, ecce quod mucro, & sagitta habet virtutẽ calefaciendi se, & est in potentia formali, & tamen non potest seipsum immediatè mutare; non ergo est idonea ratio Scoti, neq; hæc distinctio ipsiusmet Scoti, ad probandam hanc conclusionem valet.

Præterea, hæc ratio est agens æquiuocũ, & habet potentiam recipiendi formam, ergo potest mutare seipsum, est falsa, & implicat cõtradictionem, quia si hoc esset verũ, *Tertia obiectio.* sequeretur quod tale agens non esset in potentia formali ad habendam illam formã, sed esset sub actu semper, quia si habet virtutem operandi, & est dispositum, & est sibi præsens cum sit agẽs naturale, semper erit in actu; Quarto, viget contra Scotum ratio *Quarta obiectio.* Aduersariorum quòd admissa hac sententia Scoti, ruit processus Aristo. in 8. Physic. adinueniendum primum motorem immobilem, nã Aduersarius diceret, deueniri ad primum mouens, q; seipsum mouet absque distinctione motoris, & moti, & sic non daretur primum mouens immobile.

Verùm, quia ista obiectio vltima militat etiam contra eos qui sustinent quòd elemẽta moueantur a seipsis, ipsi Aduersarij alter respondent, & declarant hunc modum quo elementa se mouent alio modo, quam faciat Scotus.

Piccolomineus. Franciscus Piccolomineus itaque respõdet elementa moueri per essentialẽ distinctionem originis, actionis, & passionis, nam corpus graue, totum mouet, & totum mouetur, ita tamen, vt origines, & primæ rationes agendi, & patiendi sint distinctæ, nam quamuis sola forma non moueat, est tamẽ prima, & integra ratio agendi, similiter quamuis sola materia non moueatur: est tamen integra ratio patiendi, & ita non sequitur absurdum quod idem relatum ad idem, sit actu, & potentia: cum itaq; elemẽtum sit cõpositum ex materia, & forma potest habere hanc distinctionem, quod si esset simplex, vti est Angelus, non posset ei competere talis distinctio, nec posset mouere se secundum Aristot. sicut ipse Aristo. de alijs Intelligentijs dicit. Iacobus Zabarella accipit distinctionem de agente operãte per motum, & mutationem, & operante *Zabarella.* per emanationem, verum est, ait, quod in agente operante per motum, & mutationẽ, necesse est mouens, & motum distingui, at in operante per emanationem, non est necesse; & per hoc soluitur obiectio facta ab alijs contra Scotum, quam ipso Scotus soluere non potest; nempè quòd stante sententia hac destrueretur processus Aristotel. in 8. Physi. ad inueniendum dari primum motorem immobilem, quia Aduersarius diceret posset, primum seipsum mouens, esse mouens, per emanationem, perinde non requiri distinctionem realem mouentis, & moti, cum a semetipso moueatur, & perinde possemus dicere Cœlum seipsum mouere, Respondet enim quòd nullus motor per emanationem potest dici primus, quo fit vt cum peruenerimus ad hunc, necessario prodeat a motore alio priore, talis. n. motor per emanationem, non potest esse nisi forma naturalis, & ideo hæc obiectio contra eum nõ valet. Præterea ipsemet Scotus aduersus se duas rationes admodũ difficiles adducit, quas non oportet latere, quia *Scotus contra se agit.*

huic

huic materiæ maximum lumen præbet earum solutio.

Prima rō Scoti cōtra se Prima est, aliqua diuidētia entis, sunt in compossibilia in aliquo vno, vt substantia, & quantitas, nam diuiditur ens in substantiam, & quantitatem; at videmus quòd id ꝙ est substantia, non est quantitas, & ꝙ est quantitas non est substantia, sed actus, & potentia diuidunt omne ens, (substātia enim, & quantitas non diuidunt omne ens) ergo potentia, & actus sunt incompossibilia in quocunque eodem, non ergo est possibile, ꝙ idem sit in actu, & in potentia.

Secūda ratio. Secundo, omne ꝙ mouet se, diuiditur in duo, quorum alterum est primo mouēs, alterum primo motum ex 8 Physi. text. 30. & 40. & probatur ex prima cōclusione 7. Phy. ꝙ nihil mouet se primo, quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret, ꝙ implicat contradictionem.

Solutio Antequam dissoluam obiectiones istorum, ostendendum est, quòd modus istorū, quo declarant hanc conclusionem, & ratio

Reijcitur modus dicē di Piccolominei. ni respondent, non est admittendus; Respōsio quidem Piccolominei est falsa, quia falsum est quod rationes agēdi, & patiendi in graui, sint distinctæ realiter, quia eadē forma, quæ est principium agendi motum deorsum, est principium, & ratio patiendi, nō materia, primum conceditur, secundū probatur, quia materia de se nullam habet determinatam propensionem ad hunc, vel ad illum motum, vt ad sursum, vel deorsum, vnde in leui est apta moueri sursum, in graui deorsum, tota ergo determinatio illius inclinationis passiuæ est a forma quæ dat esse graui, ergo eadē ratio, & origo quæ est principium agendi, est etiam principiū patiendi, hoc autem abūdè probatur in Theoremate quòd natura est principium passiuum motus tantum, & sic falsum est quòd materia sit integra ratio patiendi, & forma integra ratio agendi; Concedo quidem formam esse integram rationem agendi, sed eū hoc etiam est ratio patiendi, materia enim solum habet potentiam indeterminatā patiendi, a forma vero illa determinatur; Præterea materia, & forma, vt sunt incompositio, non sunt realiter distincta, sed vnum numero reale, & magis vnum quòd esse possit, ergo non est distinctio realis inter illas, & eo magis hoc sequitur, quia videmus, & cōcedunt quòd non solā materia mouetur, & non sola forma agit, sed totum mouet, & mouetur, vbi est ergo hæc distinctio realis mouentis, & moti; Certè nō video quomodo possit saluare hanc distinctionem realē, nisi fortè dicat ꝙ grauia, & leuia mouēt se, vt faciunt animalia, quòd quia est nimis vanum, non credo ipsum asserere.

Ad rationes ergo eius, dico quòd sufficit aliquando sola distinctio rationis in aliquibus agentibus æquiuocis, vt in proposito. ad Aristot. in 8. Physico. tex. 40. Dico quòd ibi Arist. loquitur de agente vniuoco, quòd patet ex exemplis adductis, ait enim quòd tunc sequeretur quòd idem doceret, & doceretur, alteraret, & alteraretur, quæ sunt incompossibilia. Contra hanc responsionē arguit Piccolomineus, & probat quòd Arist. ibi loquatur etiam de motore æquiuoco, quia motor secundum locum est æquiuocus motor, & tamen ait Arist. ibi, quod idem nō potest moueri, & mouere motu locali, ait enim si idem moueret se, idem ferret, & ferretur, quod est inconueniens, ergo; Rursus, omnes rationes Aristotel. in 8. Phy. ruerent, quibus ostendit deueniendū esse ad vnum motorem immobilē ratione, quia possemus dicere cum Scoto, quod satis est distinctio rationis inter mouens, & mobile, & quod ideo possum' sistere ad mouens quod etiam moueatur a se: Præterea est conspicua Arist. sententia primo de generat. tex. 73. vbi disputans contra Democritum asserentem Athomos descendere, inquit Arist. vel diuiduntur in motorem, & mobile, & ita non erunt Athomi, vel secundum idem contraria ipsis inerunt, quæ ratio inanis esset si sat esset distinctio rationis inter mouens, & motum; Respondetur quod (vt supra dictum est) ibi Arist. loquitur solum de mouente vniuoco, non æquiuoco, vt ipsemet Arist. testatur in calce tex. 40. ait enim id quòd ipse dixit, quòd nihil se mouere potest secundum totum, verum est solum in agentibus vniuocis, Ad illud de motu locali, Dico quod mouēs motu locali, potest comparari ad duo, primo potest comparari ad vbi, quod est quid extra ipsum agens, & tunc respectu illius, est agens æquiuocum, quia induit in se vbi, quod est forma alterius rationis a forma per quam agit, & hoc modo non negat Aristote. quinimo.

Ad primam.

Impugnatio Piccol.

mouens motu locali, nō possit seipsum mouere, quia videmus quod animal seipsum mouet ad vbi hoc, vel illud, alio modo potest considerari mouens motu locali in ordine ad formam internam per quā mouet localiter, & tunc non potest mouere illa forma, & ad illam formam moueri, quia sequeretur quod tunc haberet formam per quā mouet, & non haberet, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu dixit Aristot. quod non potest idem mouere, & moueri, quia ferret, & ferretur, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu, mouens motu locali, esset agens vniuocum, quia induceret formam in se per quam operaretur, quod implicat contradictionem, & certè hic est sensus in quo loquitur Arist. ibi, vt patet intuenti literam, alioquin Arist. ipse mentiretur, dum ait id quod dixit totum non posse mouere seipsum, verum esse solū de agente vniuoco, quibus verbis ostendit se locutum esse de mouente motu locali, vt est agens vniuocum, non vt est agens æquiuocum.

Ad secūdam. Ad secundam impugnationem, Dico ꝙ processus Arist. non ruit quia dato quod inter aliquod agens, & patiens æquiuocum, solum requiratur distinctio rationis, & qđ illud idem posset mouere seipsum, non tamen propter hoc dabitur status in tali mouente, quia huiusmodi mouens, non est immobile, & ideo non potest esse primum, Aristo. autem probat necessario deueniendū esse ad vnum primum mouens immobile, vnde etiam in animalibus in 8. Physic. text. 20. docet quòd mouent seipsa motu locali, & animal mouetur ab anima in motu locali, at anima a nullo amplius mouetur motu locali, licet moueatur ab obiecto motu metaphorico, & tamen non propter hoc sequitur quod anima sit primum mouens, & ratio est, quia licet ipsa moueat seipsam motu locali, & sit immobilis ab alio motu locali, non tamen est immobilis quocumq; motu ab alio, quia mouetur ab obiecto, & aliis, ita de grauibus licet seipsa moueant grauia motu locali, non tamen graue est immobile quocunque motu, quia mouetur ab alio, vt a generante ad actum primum, & ideo non potest esse primum mouens, non ergo datur status in illo licet ergo solummodo cadat distinctio rationis in aliquib. mouentibus, & motis tantum, non tamē ꝓpter hoc sequitur quod tollatur processus Arist. in 8. Phys. Per hoc patet etiam ad secundam obiectionem principalem falsum est. n. quod ex hac nostra positione sequatur Cęlum posse statui primum motorem, quia Cœlum, idest corpus illud æternū, nō est immobile per se, sed mouetur, ergo ipsū dato quod esset seipsum mouens, sine intelligentia, non esset primum mouēs, quia nō est immobile, at primum mouens debet esse immobile, ideo statuit Arist. dari Intelligentiam, quæ est tantum mouēs non mota, Cœlum verò est motum; Ad aliā obiectionem quod elementa dicuntur naturaliter moueri a principio passiuo, non actiuo, iā dictum est in Theoremate de natura, ꝙ est principium passiuum tm̄; Ad obiectionē illam quod Arist. in 8. Phy. tex. 32. nec verbū facit de hac materia, s. an motus elementorum dicatur naturalis a principio passiuo; Dicitur quod Piccolomineus non rectè cōsiderauit illum tex. nam, vt patet cuiq; intuenti illum tex. clarū est ꝙ in medio illius tex. Arist. mouet hanc dubitationem, quā etiam Antiqui quidam mouebant, s. ꝓpter quid grauia, & leuia in sua loca mouentur, & Respondet, quod causa est, quia ipsa apta sunt secundum propriam naturam ad illa loca moueri, vt leue sursum, & graue deorsum: ex his deducit Scotus qđ motus elementorum ad propria loca est naturalis, vt patet, at causa, & principium huius motus ex Arist. est inclinatio naturalis, siue aptitudo passiua ipsorum elementorum, ergo motus naturalis dicitur naturalis a principio passiuo eorum. s. ab illa inclinatione passiua, non ab actiuo principio; hæc dicit Arist. & hæc eadem Arist. dicere ait Scotus, & ita patet quod nullius valoris est hæc obiectio Piccolominei. Ad aliam obiectionem iam dictum est in proprio quæsito, quòd forma est natura, sed non dicitur natura quatenus est principium actiuum, sed quatenus est principium passiuum, quod quomodo intelligatur, ibi diffusè ostendimus; Ad obiectionem aliam ex eo loco Arist. breuiter Dico, quod ibi Aristot. facit generalem quandam diuisionem mobilium, & inter multas diuisiones, ponit hanc quod aliqua mouentur natura, aliqua præter naturā, & declarās, quæ moueant natura, ait esse illa, q̄ habent

Ad secūda principalem obiect. *Ad tertiam.* *Ad quartam.*

habent internum principium motus, non externum, & exemplificat de Animali secundum se totum, cum enim habeant interNum principium, moueri naturaliter dicitur, si tamen loquamur air Aristot. de corpore naturali per se, possumus dicere quod mouetur naturaliter, & præter naturam si mouetur cōtra inclinationem passiuā etiā si ille motus fiat ab anima, est contra naturam; si verò sit secundum inclinationem naturalem est naturalis, ex quo colligitur hunc locum facere pro nobis, vt patet, qa inquit motum corporis animalis, si fit contra inclinationem passiuam, non esse naturalem, sed præter naturam; Ad illud ergo quod air Animal rotum cum mouetur a se ipso naturaliret moueri; Respondeo per hoc denotare naturam esse principium motus internum, non externum, pro tanto enim quę à se ipsis mouentur dicuntur naturaliter moueri, quia habent internum principium motus, sed cum duplex sit iuternū principium, scilicet actiuū, & passiuum, ex his non apparet quod nam principium sit illud quod natura dicitur scilicet an actiuum, vel passiuum, immò illud esse solùm passiuum colligitur ex verbis sequentibus, in quib. determinat quod si corpus moueatur ab anima, contra inclinationem passiuam, non natura, sed præter naturam mouebitur; Ad Zabarellam verò Dico, quod responsio sua coincidit cū responsione Scoti, quam putat falsam; nam dum dicit qđ graue est agens per emanationem, quæro an sit agens vniuocum, vel æquiuocum, certum est, vt etiam fatetur ipse, quòd est agēs æquiuocum, quia inducit formam scilicet vbi, quæ est forma alterius rationis à forma per quam operatur; ait etiam quòd inter tale agens, & patiens, non requiritur distinctio realis, sed rationis, hoc est id quod dicit Scotus, scilicet quòd inter agēs æquiuocū, & passiuū sibi respondēs sufficit distinctio rationis, cum etiam Respondet ad rationem aduersariorum quòd tolleretur processus Aristo. in 8. Phy. & ait quòd ad suam sententiam hoc non sequitur, qa tale mouēs per emanationem, non potest esse primum, est eadem responsio, quę Scoti quare enim tale agens non potest esse primum; inquit, quia semper mouetur ab alio, scilicet à generante, & hoc est quòd ait

Confutatio Zabarella.

Scotus huiusmodi mouens æquiuocum nō posse statui primum, quia non est immobile, sed ab alio mouetur, scilicet a generāte motu alterationis, & generationis, & ēt ab alijs, processus autem Aristotelis, & rationis ibi adductæ probant dari vnum primum motorem immobilem, omnino, non sufficeret, ergo dicere datur status amouēs, quod moueat se; quia primum mouens debet esse immobile per se, & per accidens, vt dictum est suprà sed Zabarella deceptus est in cognoscenda ratione fundamentali opinionis Scotus adduxerit illam distinctionē de agente vniuoco, & æquiuoco pro fundamento ad probandum grauia mouere se, & vel hac ratione, agens æquiuocum non requirit distinctionem realem inter se, & passum, & potest mouere se, elementa sunt agentia æquiuoca, ergo possunt mouere se, vndè in obiectione ait Scotum deficere in adducta ratione suæ positionis, quia falsa est ista propositio, quòd omne agens æquiuocum, agat in seipsum, & quod nullum agat in passum distinctum à se realiter, quia licèt vera sit de aliquibus agentibus, æquiuocis vt de ijs quæ agunt per emanationē, vt Cœlum eum agit in hæc inferiora, non est tamen vera de omnibus sed fallitur, Zabarella, quia hæc distinctio non inseruit Scoto ad probandum suam conclusionem, sed ad eam probandam, sufficiunt rationes adductæ pro conclusione in primo capite, & maxime quia effectus actu requirit causam actu, sed hæc distinctio inseruit Scotus ad declarandam suam positionem, qūo grauia moueant se; & ad soluendam illam obiectionem quod nihil mouet se, qa illa vera est in agentibus vniuocis, non in æquiuocis, vndè, sat est Scoto quod aliqua agentia æquiuoca moueant se, & quòd in illis non requiratur distinctio realis mouētis, & moti, & per hoc patet ad suā secūdā obiectionē principalem cōtra Scotum, & ad tertiam, neque enim Scotus confecit talem rationem, qualem ibi colligit Zabarella; patet etiam ad quartam obiectionem; cui eodem, modo satisfacit Scotus, quia tale mouens non est primum, quia est motū, rationes autem Aristo. omne quod mouetur ab alio moueri &c. probant deueniendum esse ad vnum primum mouens, quod sit immobile, & quod illud mouēs qđ mouetur

Ad secundum tertium, & quartū.

sit immobile, & quod illud mouens quod mouetur, non potest esse primum, siuè illud moueatur à se, siuè ab alio, quia ante se habet alium motorem, primum ergo mouens debet esse immobile quocunque motu, cuiusmodi non sunt grauia.

Ad primã obiectionem quo est so. Ad primam obiectionem Scoti contra se, Respondet, quod actus & potentia duobus modis considerati possunt, vno modo vt sunt modi entis, & sic sunt incompossibilia in eodem ente, sicuti rationale, & irrationale in eadem re, Alio modo, vt accipiuntur pro principio actiuo, & passiuo, & hoc modo non sunt incompossibilia in eodem, quia non sic diuidunt ens, quia idem intellectus pręsente obiecto, potest inducere in se intellectionem, & ità est actiuum, & passiuum.

Ad secũdum. quo est e. Ad secundum Respõdet quòd illa propositio omne mouens se diuiditur &c. valet in mouentibus per cognitionem, & mouentibus sed orgauicè, quia illæ partes organicæ nedum requirũt distinctionem inter se, & animam, sed etiam inter se ad hoc, vt moueant, sed hoc non valet in mouentibus se non organicè, quia totum est vniforme quantum ad actum primum totum in potentia quantum ad actum secundum; Ad probationem ex septimo Physicorum Respondet quod ratio illa Aristotel. non probat quòd nullum totum possit se primo moueri, idest secundum omnes partes simul, sed probat quòd nulli toti competit mouere se secundum totum primò, & secundum, quamlibet partem primò, ità quod causalitas adæquata mouendi, competat simul toto primo, & cuilibet parti, illius totius primo, quia hoc implicat, sequeretur enim quod ad quietem partis totum quiesceret; & non quiesceret, at si dicamus totum mouere se primò, quia secundum quamlibet partem mouet, & mouetur, licèt mouere se non competat primò cuilibet parti, sed solùm toto, non implicat contradictionem, nec sequitur quod si pars quiescat, totum quiescat, & non quiescat;

THEOREMA LXII.

In mixto principium motus naturalis secundum elementum prædominans est forma mixti. Cap. Vnicum.

CVm experientia constet, & Aristotel. expressè asserat in initio primi libri de Cœlo omnia mixta moueri secundum prædominium elementi prædominantis, est difficultas, q[ui]d nam sit principium actiuum istius motus, & de hoc est contentio apud philosophos. Scotus secundo sent. d. 1. soluendo tertiũ argumẽtum ait hoc principiũ actiuum esse qualitatem quãdam mixti resultantẽ, ex mixtione elementorum similis qualitatis elementi prædominantis, nã dũ fit mixtio ex elementis, vt diximus semper vel saltem vt plurimũ, forma mixti magis cõuenit cũ vno elemento quam cũ alio, & sic conuenit etiam cũ qualitate illius elementi, magis quã cum qualitate aliorum, & ita illa qualitas est principium actiuum motus naturalis in illo mixto, quæ qualitas non est qualitas elementi, cum non adsint elementa in mixto, sed qualitas formę mixti, quæ sequitur conditionem elementi, cum quo forma mixti magis conuenit.

Ad hanc opinionem comprobandam Scotus nullam adducit rationem, sed ex ijs, quæ habet in quæsito, & quæ nos supra diximus potest probari, quia principium motus localis in elementis sunt qualitates, ideò enim terra mouetur deorsum, quia est grauis, & ignis sursum, quia est leuis, ergo & in mixto causa motus ad hunc, vel illum locum naturalem est qualitas ipsius mixti, si sit graue tendit deorsum, si leue tendit sursum, & sic de alijs, ergo qualitas est principium actiuum motus, & Notandum est quod hæc qualitas non est prima causa, & radix motus naturalis mixti, sed est forma mixti, neque valet contra Scotum obiectio quam adducit Zabarella libro secundo de motu grauium, & leuium capitulo secundo, & tertio, contra Latinos scilicet quia forma mixti est alterius rationis à forma elementorum, & quòd propterea non potest efficere motum simplicem qui dicatur secundum præualens *Notãdũ* *Obiectio Zabarel la soluitur.*

Y ele-

elementum, quæ enim diuersa sunt diuersos motus quoque producunt. Non valet inquam, quia licet sint diuersæ, tamē vt dictum est elementa remanent virtute, & pro portione, & sic forma mixti semper conuenit magis cum aliquo vno elemēto, & ideo cum sit magis similis vni elemento, quam alteri, motus illius formæ dicitur factus secundum elementum dominans, non quod re insit, & dominetur, sed proportione, & similitudine, forma ergo mixti est causa, & radix principalis motus, qualitas autē inseruit pro instrumēto sicuti etiam diximus de motu elementorum. Ex hoc patet quòd in mixto est vnicum tantum principiū motus actiuum naturale, non plura: Sed contra hanc sententiam arguūt nominales qui sustinent quòd elementum nō mouetur ab vnica forma, sed a pluribus, quam opinionem probant, & primò faciunt duo fundamenta, Primum ex Arist. 4. de Cœlo graue in suo loco non grauitat nec leue in suo loco leuitat; idest graue in suo loco non mouet, neque mouetur, similiter nec leue, sed solum quando sunt extra propria loca: secundum fundamentum est quod graue tūc secundum naturam dicitur esse locatum, quando est infra leuius se ipso. tunc fingūt exemplum, sit mixtum habens quinq; gradus igneæ qualitatis, tres aereæ, tres aqueę, tres terreæ, certū est in hoc dominari qualitatem igneam, attamen non semper mouetur ab illa, quia si tale mixtum ponatur in igne descendet, quia illi gradus qualitatis igneæ in proprio loco nō mouent ex primo supposito, insuper nouem alij gradus elementorum grauium præualent cum etiā fuerit in aere, descendet, quia tres gradus aereæ qualitatis erunt otiosi ex primo fundamento, illi autem sex gradus grauiorum præualebunt quinque gradibus igneis, at cum fuerit in aqua tale mixtum ascendet, quia gradus aquei erunt otiosi, reliqui octo leniores prǽualebunt tribus terreis, & sic ascendet, & sic illud mixtū quiescet inter aerem & aquam, quod oleo, & similibus competere videtur; in hoc ergo exemplo apparet quod non semper mixtum mouetur ab elemento prædominante, sed etiam ab alijs non prædominantibus. Verùm hæc opinio iure reijcitur a Zabarella, tū quia falsum est quod qualitates eædem elementorum maneant in mixto, vt disputauimus cōtra Latinos alios, tum quia sequeretur, ꝙ idem moueretur motibus contrarijs naturaliter, quod est absurdum, motus.n. secundum vnam qualitatem illi esset naturalis, sed alij elemento esset contrarius, & violentus. Insuper sequeretur ꝙ elementum prædominans, vt terra quantūcunque excederet, non posset vnquā facere mixtum quiescere in suo loco, vt in centro, quia isti dicunt ꝙ elementum in suo loco non mouet, reliqui octo gradus qualitatum leuium dominabuntur, & illud mixtum ascendere facient, est ergo dicendum ꝙ in vnico mixto est vnica forma, & sic est vnicum principium motus non plura, quod vt diximꝰ maiorem similitudinem habet cum vno elemē to quam cum alio, & hac de causa dicitur moueri, secundum elementū prædominās, quia tale elementum cui magis assimilatur vr̄ dominari in illo mixto. Ad rōnes istorū, ad illa exempla dicendum est ꝙ talia exempla sunt impossibilia, quia supponunt in aliquo mixto reperiri varios actus, & gradus distinctos formarum, nos autē dicimus esse vnicam formam quæ naturaliter mouet secundum essentiam quam acquirit in sua generatione. Ad primum fundamentū dr̄ qd est verum de elementis per se existentibus, sed non existentibus in mixto. Secundū fundamentum est oīno falsum quod patet si accipiamus vtrem plenum aqua, cui aer supernatet, & ponamus vtrem in loco ignis, non tñ pp hoc dicetur aqua existens in illo vtre esse in suo loco, licet sit infra leuius se. s. infra aerem, quia non est in loco naturali in vniuerso sibi a natura constituto, & determinato. Alia est difficultas, quia motus mixti factus secundum elemētum prædominās vr̄ esse simplex, at forma mixti est complexa, ergo non vr̄ posse producere motū simplicem. Pro Intelligentia istius argumenti videndū est quid sit motus simplex, & quis compositus. Ad quòd est R̄ndendū breuiter ꝙ ex Arist. 1. de Cœlo, tex. 6. motus simplex est ille, qui non est cōpositus ex motibus diuersis, vt ex recto, & ex circulari, ita quod solum rectus, & circularis sunt simplices, hæc autem simplicitas in motu tantum oritur ex vnitate lineę super quam fit, siue fiat a causa simplici, siue a mixto, nam ratio simplicitatis, vel cōpositionis in motu sem per

Nominales arguunt primo. — *Reijcitur.* — *Ad rōnes oppositum.* — *An motus mixti sit simplex.*

per est petenda a simplicitate lineæ super quam fit motus. Videndum est modò quæ fit linea simplex, & quæ mixta, hæc autem potest esse mixta duobus modis vno modo est mixta Mathematicè, quæ scilicet partim est recta, partim verò circularis, sed alio modo apud naturalem dicitur simplex, vel mixta; simplex est linea protracta a cẽtro terræ, siue ascendendo, siue descendendo, quia non descendit ad latera, ideò non est mixta; mixta, verò est cum partim vergit ad latera, & tamen tendit ad centrũ, vel ducitur a centro; Modò ad propositũ cum mixtum naturaliter secundum elementum prædominans mouetur ad centrum, vel recedit a centro per rectam lineam (Nam omnis motus mixti, vel est sursum, vel deorsum) quia natura superflua reiecit, & cũ tũc mixtum appetat proprium locum mouetur ad illum per breuiorem viam, quam per lõgiorem, breuior autem est via recta quam mixta, ergo colligitur ex hoc ꝙ motus naturalis elementorum, & etiam mixtorum, ille.s.qui factus est secundum elementum prædominans, est simplex quia fit per lineã rectam naturalem, mixtum etiam mouetur alio motu, qui mixtus dicitur, & est ille qui fit a mixto, vt mixtum est, vt qui fit ab animali eum quærit cibum, quia hic motus nõ fit super lineam rectam; Ideo ad propositũ patet ꝙ licet forma mixti fit composita, tamen motus factus ab ea secundum elementum prædominans est simplex, quia fit sup lineam rectam simplicem, motus verò mixti factus ab anima est mixtus, quia non fit per lineam rectam, sed per mixtam.

Contra primo. Sed contra hoc arguitur, quia ad simplicitatem motus tria requiruntur vnitas naturæ mouentis, simplicitas corporis, quòd mouetur, & simplicitas spatij, sicuti ẽ conuerso ad compositionem motus requiruntur illa tria scilicet pluralitas principiorũ mouentium. Secundo compositio corporis; Tertio compositio spatij, at in mixto principium non est simplex, nec mobile est simplex, ergo neque motus mixti secundũ elementum prædominans est simplex. Maior probatur, quia mouentia diuersa diuersos motus efficiunt, & modo sursum, & modo deorsum, mouent, vt contingit in motu vẽtorum, simplex etiam corpus vno motu simplici mouetur, & mixtum motu mixto ex Aristote. prim. de Cœlo textu 7. motus etiam factus per spatium, & lineam simplicem est simplex, sicuti factus per mixtam lineam est mixtus, vt nunc dictũ est.

Secũda ratio. Secunda ratio sequeretur eundem effectum produci a tali absolutè, & a tali secundum quid; Consequens est falsum, quia idẽ effectus non potest produci a summè calido, & leuiter calido. Consequentia probatur, quia terra absolutè ꝑ se est summè grauis, & illa producit motum deorsum, ergo si mixtum in quo terra prædominatur producet motum deorsum rectum, sequitur ꝙ idem effectus producatur ab absolutè graui, & a secundum quid graui.

Ad primam. Ad primum argumentum Respondetur negando maiorem, quia ad simplicitatem motus sufficit simplicitas lineæ, & spatij super quam fit, ad probationem quo ad primam partem dico quòd forma mixti est duplex, & ideo duobus modis mouere potest, vel motu simplici, vel motu mixto, illa quę mouet ratione qualitatis simplicis, vt grauitate, vel leuitate quam acquirit in generatione talis motus est simplex, quia fit super lineam rectam, vt dictum est, & hoc mòdo mouent formæ mixtorum inanimatorum, vel forma mixta non mouet aliqua simplici qualitate, sed per se, vti est anima, & tunc hic motus est mixtus, quia non fit super lineam rectam, sed est compositus ex mixto, & circulari. Et nota quòd omnis forma tam mixtorum quam elementorum est simplex, quia est vna simplex essentia, quoniam nullam habet compositionẽ, sed forma mixtorum dicitur mixta, quia præsupponit alias formas in materia eadẽ priores se, siue illæ remaneant post aduentum suum, siue recedant, & sic anima licet sit essentia simplex dicitur mixta, quia præsupponit alias formas in materia, formæ verò elementorum dicuntur simplices, quia nullam priorem formam præsupponunt in eadem materia priorem se, & sic etiam patet. Propter quid forma mixti dicatur mediare inter formas elementorum, & animã, quia anima præsupponit formam mixti, forma verò mixti præsupponit formas elementorum. Differũt quia anima est addita formæ mixti, quia forma mixti in aduentu animæ non corrumpitur, sed formæ elementorum in aduentu formæ mixti nõ remanẽt actu,

sed solũ proportione vt dictum est, forma ergo mixti cum semper assimiletur alicui elemento recipit similẽ qualitatem, & per illam mouet, & sic ille motus dicitur factus secundum prædominium illius elementi, & est simplex. quia mouet qualitate, & principio simplici, anima vero, quia mouet per se non qualitate illa, ideò facit motũ mixtum: Ad probationẽ secundæ partis quæ innititur auctoritati Arist. primo de Cœlo tex. 7. Respondeo quod Aristo. loquitur de mixtis quãdo mouent, vt mixta, vti solum sunt mixta animata, & de his mixtis propriè verificatur dictũ Arist. vt dictum est.

Ad secũdum. Ad secundum argumentum maior est vera cum hac cõditione, quod nullum tale secũdum quid potest producere eundem effectũ omnibus modis ꝙ ꝓducit tale simpliciter, & ideò argumentum concludit, ꝙ mixtum graue non potest mouere se ita fortiter, vti graue simplex, & quòd ideo non potest occupare locum ita infimum, sicuti graue simplex. Corpora enim grauia habent loca ordinata in mundo, secundum ꝙ sunt magis, & minus grauia, sed non sequitur ꝙ nõ possit mouere motu simplici, &c.

THEOREMA LXIII.

Motus Cœli est neuter.

Exponitur mens Scoti, ac aliorum, obiectiones soluuntur, et declaratur, quo modo in cœlo sit natura. Caput vnicum.

Scotus. Scotus 2. sent. d. 2. q. 6. in fine corporis quæsiti O. & 4. d. 48. q. 2. E. Respondendo ad vltimum principale .o. asserit apertè motum cœli non esse naturalem, & pro se citat

Auicenna. Auicẽnam 9 suæ Met. vbi idem asserit, & rationem ad hoc adducit, quia si motus cœli esset naturalis esset terminabilis ad aliquem locũ, in quo postea deberet quiescere, & si moueretur ab illo loco, ille mot⁹ esset sibi violentus, at videmus quòd in cœlo nullus est motus violentus, quia tunc Cœlum esset corruptibile quo ad motum, neque eius motus æternus esset. Hoc potest confirmari a simili, Ignis naturaliter mouetur, ideò habet proprium locum sursum ad quem tendit, & in quo naturaliter quiescit, quòd si ab illo loco moueatur deorsum, hic motus est illi violentus, ergo etiam si Cœlum moueretur naturaliter haberet proprium locum ad quẽ moueretur naturaliter, a quo postea non posset remoueri nisi violenter: Similiter in 4. d. 48. q. 2. E idem asserit, & nullam aliam rationẽm adducit, nisi quia motus naturalis est ad aliquem terminum in aliquo vbi ad quiescendũ; sed motus cœli non terminatur ad quietem in vllo vbi, ꝙ patet quia tũc eum recederet ab illo vbi ad aliud violenter moueretur, & hac de causa ait Scotus non est naturalis neque violentus: sed neuter.

Zabarella. Perrerius libro de Natura cap. 6. recẽset opinionem Scoti, & tres rationes pro eius opinione adducit quæ re vera nõ sunt apud Scotum, vt est videre eum in locis citatis, nullibi autem de hac re præterquam in ijs locis loquitur Scotus, sed solum affert illã rationem quàm ego adduxi, illa enim est totum eius fundamentum. *Prima ratio.*

Zabarella quoque libro de Natura Cœli cap. 10. ait Scotum fuisse huius opinionis, sed nihil de illa dicit, solum approbat Perrerium. Arguit Perrerius aduersus Scotũ, primo ex Aristotele primo de Cœlo, textu quinto vbi probat Aristoteles, Cœlum habere aliquem motum naturalem, quoniam est corpus naturale habens naturam: Itẽ ex tertio libro de Cœlo, tex. 1. de partibus animalium cap. quinto, & octauo Metaphysices tex. 1. & 2. & alibi ait, Cœlum esse corpus naturale, sed corp⁹ naturale habet principium motus, & quietis, ergo habet motũ naturalem.

Secũda. Secundo, Motus circularis, quo Cœlum mouetur, vel est ei naturalis, vel violẽtus, sed patet, quòd non est violentus, quia est perpetuus, nullum autem violentum est perpetuum.

Tertia. Tertiò, omnis res naturalis habet naturalem propensionem ad suam operationem, & perfectionem, sed propria Cœli operatio, & perfectio est motus circularis, ergo cœlum habet naturalem inclinationẽ ad motũ circularẽ, Tandẽ q̃ sunt necessaria ad efficiendum

endum motum circularem ea omnia sunt in cœlo naturaliter, ergo etiam motus circularis est ei naturalis. Antecedens patet, quia adest figura orbicularis, adest grauitas, & leuitas, est substantia incorruptibilis carens contrario, quæ omnia requiruntur ad motum Circularem faciendum. Franciscus Piccolomineus quoque libro de Cœlo cap. 34. ait Scotum dicere cœlum non esse prociliuum ad motum, sed esse indifferens cum ad motum, tum ad quietem, quod falsum esse probare nititur, sed quia hoc non dicit Scotus, vt patet ex dictis, neque ipse Piccolomineus assignat locum in quo hoc dicat Scotus, ideò rationes eius omitto. Pro Intelligentia ergo opinionis Scoti, & veritatis sciendum est quod motus localis duobus modis potest esse naturalis. Vno modo quia fit a principio naturali absque consideratione termini ad quem est.

Piccolomineus.

Sciendū.

Alio modo dicitur motus naturalis, qa tendit ad quietem in aliquo vbi, vt motus terræ deorsum, est naturalis, quia tendit ad vbi deorsum, vt vbi quiescat itaquod distinctio in hoc consistit quod motum esse naturalem contingit duobus modis, vel ratione principij. Tunc dico quod quando Scotus ait motum cœli non esse naturalem intelligit ratione termini, non ratione principij, quod conspicitur ex suo fundamento ait enim non esse naturalem, quia tunc haberet aliqd vbi, in quo quiesceret, & a quo non posset moueri nisi violenter, clarum est autem quod Cœlum non habet aliqd vbi determinatum in quo quiescat, non est ergo naturalis motus cœli ratione termini quia ad nullum vbi inclinatur, vt ibi quiescat, & sic est neuter, ratione verò principij nulli dubium est quod motus Cœil est naturalis, neque hoc negat Scotus. nam in 12. Met. text. 29. dicit tres esse substantias quarum duæ scilicet substantiam sensibilē & generabilem, & sensibilem, & ingenerabilem pertinere ad Physicum Insensibilem verò, & incorruptibilem ad Metaphysicum per substantiam autem sensibilem, sed æternam intelligit Cœlum, ergo cum concedat pertinere ad Physicum, & alibi concesserit corpus naturale esse subiectum in Philosophia naturali, sequitur quod iudicauerit esse corpus naturale; & consequenter eius motum esse naturalem, & hoc corpus

in se habere naturæ, Item concedit naturam esse principium motus passiuum, at in Cœlo est principium passiuum motus, quia est aptum natum mutari motu circulari, ergo iudicauit in Cœlo esse naturam, & illū motum esse naturalem, quia est conformis suæ inclinationi, & naturæ, quo ergo ad principium est naturalis motus cœli, non quo ad terminum. Hanc etiam esse mentē Scoti conspicitur, quia cū dicit Scotus Respondendo ad vltimum principale quod in Cœlo est habilitas quædā ad moueri Circulariter propter figuram Sphericam, sed talis habilitas non sufficit ad naturalitatē, ostendit apertè Cœlum habere in se principium passiuum, & consequenter naturam, & motum cœli circularem, hac ratione posse dici naturalem, sed ait non posse dici perfectè naturalem, quia omnis motus naturalis est ad aliquem terminum naturalem, hoc deficit motui Cœli, & hac de causa ait qđ nō est motus naturalis, scilicet ratione principij, & termini, sed solū ratione principij: Quod autem hæc opinio Scoti sit vera probatur. Et quod cœli motus non possit appellari naturalis absolutè probatur, qa omnis motus naturalis habet motum violētum sibi oppositum, vt patet, at nullum possumus assignare motum violentum in cęlo neque enim in motu circulari possumus assignare motum violentum, quia talis motus non est ad aliquod vbi determinatum ad quod accedendo mobile dicatur moueri naturaliter, & a quo recedendo dicatur moueri violenter. Hinc patet solutio rationū Perrerij, neque enim militant contra Scotum, sed sunt pro Scoto, quia probant motum Cæli esse naturalem rōne principij nō ratione termini, vt dictum est, nos, autem hoc cōcedimus. Per hoc idem patet ad omnes alias rationes; Per eādem patet ad rationes Francisci Piccolominei, Neque enim verum est quod Scotus asserat cœlum non esset procliuū ad motum, ait Scotus quod non est procliuum ad aliquod vbi determinatum, sed indifferens, vt diximus; ideo quæ dicit nullius sunt valoris contra Scotum.

Prima ratio.

Ad rationes Perrerij.

Ad Piccolomineum.

Sed contra hanc determinationem est communis obiectio, quia dictum est quod in Cœlo non est materia, neque forma, Aristoteles autem secundo Physicorum, ait

Obiectio communis.

natura dicitur de materia, & forma, ergo videtur quòd in Cœlo non ſit natura, & ꝙ conſequenter motus Cœli non ſit naturalis ratione principij. Reſpondetur etiam communi Reſponſione, quod natura an alogicè dicitur de corporibus Cœleſtibus, & ſublunarib. ideò ſicut materia & forma in mortalibus dicuntur natura, quia ſunt principium paſſiuum motus corporũ corruptibilium, Ita eſſentia, & quidditas corporis cœleſtis dicitur natura cęli, quia eſt principiũ paſſiuum motus circularis, in cœlo; Sicuti enim ex materia, & forma in his inferioribus conſtituitur res naturalis habens talẽ, & talem inclinationem paſſiuã, Ita in cœlo quidditas eius cum ſit ſimplex per ſe ipſam eſt determinata ad talẽ aptitudinem, & propenſionem motus, non ergo debem' in Cœlo quærere formam diſtinctam à materia qua cœlum recipiat talem, & talem inclinationem, vti contingit in his inferioribus, ſed ipſa quidditas ſolùm per ſe habet talem propenſionem; Ex quo etiam patet quòd in Cœlo (loquor de orbe) nullum eſt principium actiuum internum reſpectu motus ad quem eſt inclinatũ, & habet propenſionem, ſed principium eſt externum ideſt Intelligentia, & tamen orbis per ſe dicitur naturale corpus, & habere naturam: Ex quo confirmatur veram eſſe opinionem Scoti, quòd natura eſt principium paſſiuũ tantùm, non actiuum, cum Cœlum dicatur habere naturam, & tamen habet ſolùm principium paſſiuum motus internum, non actiuum, &c.

Solutio.

THEOREMA LXIIII.

Subſtantiæ abſtractæ præter primam ſunt in genere.

Ex ponitur ſententia Scoti, & declaratur propoſitio illa, æterno, & corruptibili nihil eſt commune vniuocum. Cap. I.

X Theoremate quod Deus non eſt in genere patet qua de cauſa aſſerere debemus ſecundas ſubſtantias eſſe in genere, ratio ſiquidem eſt, quia illæ ſunt finitæ, & licèt ſint neceſſariæ ſecundum Philoſophũ, non tamen ſunt neceſſariæ ex ſe, ſed ab alio, vt diximus modo cõceptus generis repugnat tantum conceptui infinito, & neceſſe ex ſe, vel conceptui de ſe indifferenti ad infinitũ, & finitum ad neceſſe eſſe, & contingens eſſe, vt vidimus ſupra. Dicendum eſt ergo illas eſſe in genere, & in gñe ſubſtantiæ, q̃n ens diuiditur infinitũ, & finitũ, ſubſtantiæ abſtractæ præter primam continentur ſub ente finito, modo ens finitũ diuiditur in decem pdicamenta per modos intrinſecos, & ſic ens per ſe ſubſiſtens eſt ſubſtãtia, & primum prædicamentum ſubſtantiæ abſtractę continentur ſub hoc genere ſubſtãtiæ, quia, & illæ per ſe ſubſiſtunt, diuiditur poſtea ſubſtantia, in ſubſtantiam corpoream, & incorpoream, ſubſtantia incorporea continet ſubſtantias abſtractas excepta prima itaquod ſubſtãtiæ abſtractæ ſunt vna ſpecies ſubſtantiæ & ſic continẽtur ſub genere; Sed eſt difficultas, quia non videntur eſſe potentiales, neque compoſitæ, quomodo ergo ſunt ſpecies? Reſpondetur ꝙ ſubſtantiæ abſtractæ limitatę non ſunt cõpoſitæ ex re, & re, neq; ex realitate & realitate actualiter, ſed tantum potentialiter (vt etiam ſunt formæ actuales, licèt diuerſa ratione, vt infra parebit) quia vt inquit Scotus in 1. d. 8. q. 2. per totam, quælibet Creatura cum ſit finita, licèt actu non ſit compoſita, tamen eſt compoſita potentia, quia habet entitatem cum priuatione alicuius gradus entitatis, qa nulla Creatura hẽt entitatem ſecundum totam perfectionẽ, quæ nata eſt eſſe entitas in ſe, quia tunc eſſet infinita, & ideo caret ſemper aliqua perfectione, & ſic eſt componibilis, ſubſtantia itaq; quatenus eſt genus generaliſſimum, eſt potẽtialis, & eſt cõtrahibilis, & de facto contrahitur per has differẽtias eſſe actu cõpoſitam, & componibilem. Itaquod ſubſtãtia alia eſt componibilis tantum, alia eſt compoſita actu, cõponibilis eſt ſubſtantia incorporea, compoſita actu eſt ſubſtantia corporea, quæ poſtea diuidit' inanimatũ, & inanimatum, & ita primæ ſpecies ſubſtantiæ, vt eſt genus generaliſſimũ, ſunt ſubſtantia componibilis tantum, & ſubſtantia compoſita actu: Thomiſtæ autem tenent etiam ꝙ ſecundæ ſubſtantiæ abſtractæ ſint actu compoſitæ ex actu, & potentia. Ex

eſſe

esse & essentia, vt patet ex Caietano in libro de ente, & essentia, sed alias ostēdimus quod non differt esse ab essentia, ideo non possunt esse compositæ actu, ex actu, & potentia, & ex rebus realiter diuersis. Sed contra hanc determinationem est propositio illa Arist. 10. Met. Corruptibile, & incorruptibile differūt plusquam genere, quomodo ergo possumus dicere, quòd substantiæ abstractæ secundæ sunt in genere, hæc propositio debet exponi, & declarari ad totalem cognitionē huius materiæ. Ideò

Solutio. Respondet 4. sent. d. 6. q. 10. ad M. & apertè asserit corruptibile, & incorruptibile differre quidem genere physico, nō autem genere logico, vbi declarans hanc propositionem Arist. ex 10. M. Corruptibile, & Incorruptibile differunt plusquam genere, ait ꝙ corruptibile, & incorruptibile non possunt esse eiusdem generis Physici, quæ enim sunt talis generis sunt transmutabilia, incorruptibile autem non est transmutabile, quia caret materia, imò differunt genere Physico, quia non conueniunt in mutabilitate, & transmutatione, causa huius est quia non conueniunt in materia, sed inquit nihil prohibere quin conueniāt in vno genere logico, tale enim genus potest continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Physicum, & exemplificat (vt patet) de substantia quæ continet corporeā, & incopoream, & de quantitate, quæ continet corporalem, & spiritualem; Hanc eandem sententiam defendit Antonius Andreas 10. Metaph. quæst. vltima. Hanc opinionē tuentur omnes Latini. Pro hac opinione adducta sunt fundamenta in Theoremate quòd Deus non est in genere, & præsertim, quia omne quòd est potentiale, & componibile est in genere secundæ Intelligentiæ sunt potentiales quia licèt actu non sint compositæ, sunt tamen componibiles non ex alio actu, sed ex alijs gradibus perfectionis, quia compositæ sunt ex positiuo, & priuatiuo, Sustinet itaq; Scotus ꝙ substantia quæ est genus generalissimū, est vniuocum genus, & quòd continet sub se substantias æternas, & corruptibiles.

Aduersary. Ex altera parte Auer. in cap. super Porphyrium, & multis alijs in locis, & cū eo sui sequaces, vt Iandunus 10. Met. quęstione vltima, & Zimara Theormate 62. qui sequitur Iandunum, & Zabarella lib. 2. de materia, cap. 15. qui Zimaræ sententiam in hoc approbat, tenēt isti omnes ꝙ corruptibile, & in corruptibile differunt plusquam genere, & negant quòd substantia prędicetur vniuocè de æterno, & corruptibili, & innituntur huic authoritati Arist. ex 10. Met. Corruptibile, & Incorruptibile differunt plusquam genere. Vndè volunt quòd supremum genus vniuocum de prædicamento substantiæ sit corpus, quòd amplectitur solùm substantias compositas ex materia, & forma, & sic neque Intelligētia, neque Cœlum continetur sub substātia, tā quam sub genere vniuoco, sed substātia respectu illorum omnium est genus multipliciter dictum, siuè aunalogum, & quia Scotus, & latini exponunt quòd differunt genere Physico, non genere logico. Contra hanc expositionem, & sententiam sic arguunt.

Prima ratio. Primò sic, Iandunus, & Zimara in præcitatis locis, si Arist. intelligere de genere Physico, non de genere logico, dū dicit ꝙ corruptibile, & incorruptibile differūt pluſquam genere, sequeretur quòd ratio eius peteret principium, & nihil concluderet cōtra Platonē: Probatur consequentia, quia Plato dicebat Ideam hominis, & hominem singularem esse eiusdem speciei logicæ, qa volebat quòd haberēt eandem rationem, & deffinitionem vterque sed non volebat ꝙ essent eiusdem generis Physici, qa ponebat Ideam sine mate ria hominem verò singularem ponebat cum materia, & sic non volebat quòd essent eiusdem generis Physici, Modò Aristot. arguit aduersus Platonem, quę differunt genere differūt etiam specie, corruptibile vt hic homo, & īcorruptibile vt Idea differunt plusquā genere, ergo differunt specie, ecce quòd si Arist. Intelligeret de gñe Physico, Plato negaret illā propositionē, qd quæ differunt genere, differant specie & Arist. peteret pirincipium qa hoc est quòd probare debet Ari. scilicèt ꝙ quæ differunt genere Physico differant etiam specie logica, quia Plato hoc nō habet pro Inconuenienti, at si dicamus Aristo. Intelligere de genere vniuoco, ita quòd hic sit sensus, quod quæ differunt genere. I. in nullo vniuoco conueniunt, differunt etiā specie, corruptibile & incorruptibile differunt genere, neque in vllo vniuoco conueniunt,

niunt, ratio eius est efficax, quia tunc sequitur ergo corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem speciei, quòd est intentum Aristotelis in illa ratione.

Secūda. Pro hac opinione adducit Zimara aliam rationē, quæ est hæc, ex 12. Met. tex. 26. Actus, & potētia sunt principia omniū decē prædicamentorū, qa quæ sunt in pdicamento quandoque sunt in potentia, quandoque sunt in actu, quæ autem sunt quĕdo que in actu, & quandoque in potentia sunt corruptilia, & generabilia, ergo quæ sunt in prædicamento sunt solùm res generabiles, & corruptibiles, ergo supremū genus vniuocū de prædicamento substātiæ corpꝰ ꝙ continet solùm substantias generabiles, & corruptibiles.

Tertia Tertiò Zabarella in præcitato loco ita Argumentatur, & probat ꝙ huiusmodi genus logicum vniuocum non detur, ꝙ sit dictum re à Physico arguit autem sic, genus logicum siuè genus prædicabile non potest esse vniuocū, nisi ei respondeat natura cōis extra animam; vnius est enim ille conceptus cui non respōdet extra animam Natura cōis, genus aūt cui extra aīam correspōdet cōis natura est genus Physicū, ergo genꝰ logicum vel est idem re ꝙ genus Physicum, vel est figmentum, tunc ad propositum, Cum æternum, & corruptibile nō conueniunt in aliqua natura communi extra animam, si enim aliquam participarent, illa essent materia, sequitur ꝙ non conueniant aliquo genere vniuoco, & sic supremū genus vniuocum de prædicamento substantię est corpus ꝙ complectitur omnia inferiora corpora, & est illis vniuocum per materiam, quam omnia participant. His eisdem rationibus vtitur Franciscus Piccolo-*Piccolo-minens.* mineus libro de Cœlo, Cap. 14.

Huius opinionis cōfutatio, & solutio rationum pro ea. Cap. II.

CОntra hanc opinionem facilè possumus arguere ex dictis supra, Isti enim nedū, negāt substātias abstractas esse in genere substātiæ, sed neque illis esse aliquid commune vniuocū cum his inferioribus ꝙ plus est; ideò iisdem medijs quibus probatū est ens esse vniuocū Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, similiter potest argui ꝙ substantia dicit conceptum vniuocū substantijs abstractis, & mortalibus: sed specialiter nunc sic arguo. Isti concedunt quòd *Prima ratio.* substantia, vt compræhendit sub se æternā, & corruptibilem est genus annalogum, vt visum est ex Zimara, & Auerroe, at tale analogum vt probauimꝰ in Theoremate de vniuocatione entis stat cū vniuoco ergo si substantia vt est genus analogum continet sub se substantiam æternam, & corruptibilem, substantia est genus vniuocum, & vniuocè dicitꝰ de substantia æterna, & corruptibili.

Præterea omnis scientia est de vniuersalibus vniuocis, non de æquiuocis, & quæ *Secūda.* non sunt vniuoca nō pertinent ad scientiā, de substantia in communi ad æternam, & corruptibilem est scientia, ergo substantia in communi est genus vniuocum non esset scientia de illa, & hæc ratio vitari non potest contra distinguēdo analogum ab vniuoco: Maior est Aristot. vbiq; de eo enim quòd non habet vnam rationem communē non potest esse scientia, & ideò si analogū non dicit vnam rationem communem non est vniuocum, & de eo non potest esse scientia, si verò dicit vnam rationē quæcūque illa sit, est vniuocum, vt diximus supra; Minor conceditur. Quia Arist. 7. Meta. & vsque ad 12 multa differit de substātia in cōmuni, & maximè cum ipsam diuidit ab accidentibus, quam postea diuidit in tres species, scilicèt insensibilem, & corruptibilē, in sensibilem sed incorruptibilem, in insensibilem æternam, & incorruptibilem.

Tertiò principaliter in Theorematibus *Tertiā* logicis ostendimus quòd genus scientiæ necessario est vniuocum, licèt de Metaphysica possint proteruiare dicentes, quòd ens est analogum, tamen de Mathematica hoc non potest dici, quæ est de quātitate, quæ non est analogum, sed vniuocum. Præterea sequitur secundum Zabarellam quòd omne genus vniuocum sit Physicum. Contra si omne genus vniuocum est Physicum, ergo substantiæ abstractæ in nullo genere vniuoco conueniunt. Consequentia est de se manifesta; Falsitas consequentis probatur, quia quæ differunt specie conueniunt in aliquo geuere, sed substantiæ separatæ inter se differunt specie secūdum aduersarios, & omnes in via Aristote. vt suo loco dicam, ergo debent conuenire in aliqua

aliquo genere re, & hoc genus dẽt esse vniuocum, quia species specialissimæ continẽtur sub genere vniuoco, substantiæ aũt abstractæ sunt veluti species specialissimæ, ergo non omne genus est Physicum. Quarto, vniuocum est illud ꝙ includitur in suis inferioribus secundum nomen, & secundũ rationẽ, sed substantia includitur in substantia æterna, & corruptibili, ẜm nomen, & secundum rationem, ergo. Maior est Arist. in ante prædicamẽtis, & vbique vbi de hac re loquitur. Minor probatur, quia per se existere, non esse in alio est cõceptus, & rõ substantiæ, hic autem conceptus est p̃ter opus intellectus, quia per hoc distinguitur substantia ab accidente, at tã substãtia æterna, quã corruptibilis per se existit, neq; est in alio tãquã in subiecto, ergo conceptus substantiæ est vniuocè inclusus in illis. Quod aũt conceptus substãtiæ in eõi sit genus, ꝓbatur, quia contrahitur per differentias, nõ per modos Intrinsecos, quia æternũ, & corruptibile variant essentiã substantiæ, neq; sunt solũ gradus, & modi intrinseci, vt gradus albedinis, sed hẽnt rõnem extrinseci, qa additi rei variant essentiã, & faciũt aliã speciẽ substantiæ, qđ nõ verificatur de Infinito, & finito contrahentibus ens, vt supra ostẽdimus declarãdo modos Intrinsecos.

Quarta

Ad rõnes aduersariorũ, ad prima multa essent dicenda pro declaratione illius text. sed pro nunc dico ꝙ rõ Arist. optime cõcludit contra Platonem, neq; petit principiũ, nã in principio illius textus ostendit, ꝙ corruptibile, & incorruptibile opponuntur secundum potentiam, & impotentiam, quæ aũt sic opponũtur differunt gñe. Ex hoc in calce textus concludit quod si datur spẽs illa hominis æterna, quã ponebat Plato est impossibile ꝙ sit eiusdem speciei, & rõnis cũ homine singulari, vt dicebat Plato, rõ est quia quæ differunt genere, differunt ẽt specie, Corruptibile, & Incorruptibile differunt genere, vt supra ostenderat, ergo illa species æterna, quæ est incorruptibilis, nõ est eiusdẽ speciei cũ homine singulari, qui est corruptibilis, illa autẽ propositio super quam innititur ratio, .s. quæ differunt gñe, differunt etiam specie, est per se clara, neq; probatur ab Arist quæ.n aliquo genere differunt, siue illud sit Physicum, siue sit logicum, certum est ꝙ non possunt esse vnius eiusdem speciei, quæ continetur sub illo genere, in quo non conueniunt. Modò Idea hominis, & hic homo non cõueniunt in genere Physico, quõ ergo possunt esse idem in specie vna, quæ continetur sub illo genere Physico? Porrò si in tali specie conuenirẽt, etiam in tali genere conuenirent, hic autẽ homo est speciei animalis, ꝙ est genus Physicum, ergo si Idea hominis est eiusdem speciei cum hoc homine, erit quoque ipsa species animalis, & sic conuenient in gñe Physico quoque. Vera ergo est propositio per se, quæ differunt genere differunt etiã specie; Hæc pro solutione præsenti: Sed ꝓ nobis facit ratio Arist. in eo loco; Probat.n. in principio illius textus, ꝙ corruptibile, & incorruptibile differunt solum genere Physico, quia differunt ẜm potentiã, & in potẽtiam, sed quæ differunt ẜm potẽtiam, & im potentiam in aliquo vniuoco genere conueniunt .s. in substantia, conueniunt etiam in transcendenti, .s. in ente ergo.

Ad primã aduersariorum.

Ad secundam rationem dico ꝙ Arist. ait ꝙ actus, & potentia circumeunt decẽ prædicamenta non quidem actus, & potentia realis, sed ait ꝙ actus, & potentia circũeunt omnia prædicamenta secundum similitudinem, vt patet expressè textu ibidem, & sic vult inferre ꝙ omnia quæ sunt in prædicamento constant ex actu, & potentia, vel reali, vel ex similitudine, substantiæ corruptibiles constant ex actu, & potentia reali, substantiæ vero æternæ constant ex actu, & potentia reali, substantiæ verò æternæ cõstãt ex actu, & potentia ẜm similitudinem, quia in illis est aliquid quod habet rõnẽ actus, & aliquid ꝙ hẽt rõnem potentiæ, quia constant ex priuatiuo, & negatiuo vt dictũ est.

Ad secundam.

Ad tertiam rõnem dico qđ supponit falsũ nẽpe nullã naturã esse realẽ, & extra aĩam a qua possit summi vniuocatio, & nõ sit Physica; Hoc.n. est falsissimũ, vt ostẽdimus contra eius opinionẽ: Concedimus quidem qđ talis natura q̃ ipse dicit facit vniuocationẽ Physicã, at non p p hoc sequitur, ꝙ nõ deẽ vniuocatio Meth. siuè logica, quæ est p conuenientiã in aliqua vna natura reali extra aĩam seiuncta a motu, & mutatione, quam appellamus Meta. siue logicam de qua tractat Metaphysica. Immo si talis vniuocatio non daretur necessariò esset tollẽda de medio Metaphysica, &c.

Ad tertiam.

THEO-

THEOREMA LXVI.

Substantia suscipit magis, & minus.

Exponitur quid sit suscipere magis, & minus, et variæ aliorum adducuntur opiniones, & reijciuntur. Cap. I.

Cotus de hac re loquut' est plurimum. 8. Meta. q. 3. sed adeo obscurè, vt non parũ sit laboris in inuestigãda eius sententia aliqua etiam dicit 1. sent. dist. 17. q. 3. vt dicemus; sed quia magis propriè loquitur in 8. Metaph. ideo consideranda sunt ea, q̃ dicit eodem octauo. Prius autem oportet declarare quid sit suscipere magis, & min'; deinde videbimus quomodo substantia suscipiat magis, & minus. Quo ad primũ itaque variæ sunt opiniones, vt ipse in eodem 8. Meta. dicit loco citato, & Antonius Andreas 8. Met. q. 6. & super sex principia, ca. vltimo, Aliqui enim dicunt, quòd suscipere magis, & minus, est suscipere incrementum, & decrementum quo ad subiectũ, vel quo ad accidens, vel quo ad vtrumq;. Hãc sententiam probant, quia illud dicitur grauius, siue magis graue, quod habet maiorẽ grauitatẽ extensiuè: Sed hæc opinio est falsa, & reprobatur ab Auctore sex Principiorum, quia tũc eadem substantia numero suscipit magis, & minus, quia eadem substantia numero augetur, & diminuitur, vt Antonius est maior cum est vir, quàm cum erat puer, quod tamen negatur ab Arist. in prædicamentis. Item, quia quantitates solæ p se susciperent magis, & minus, quia illæ p se crescunt, quod tamen negatur ab Arist. tùm in capite de quantitate, cùm in capite de qualitate. Item tunc maius album esset albius q̃ est falsum, vt patet experientia.

Quid sit suscipere magis, & minus. Prima ratio.

Secũda ratio.

Aliqui alij dicebant, q̃ suscipere magis, est magis recedere a contrario; suscipere minus est admisceri contrario multum; adeo quod dicebant solùm inter contraria reperiri susceptionem magis, & minus: & hanc opinionem videtur sequi Antonius in prædicamentis, cap. de substan. Sed hæc opinio improbatur, quia lumen in medio suscipit magis, & minus, & tamen nullum contrarium miscetur sibi, similiter virtus intenditur, & remittitur absque admixtione vitij. Aliqui alij dicebant, q̃ suscipere magis, & minus est formam habere esse in subiecto secundum maiorem, & minorem dispositionem eius, remanente essentia eius immutata. Hæc opinio est D. Tho. prima secũdæ, q. 52. art. 1. & 2. vbi apertè ait, quod forma secundum se remanet immutata; sed dicitur suscipere magis, & minus secundum quod participatur a subiecto in maiore dispositione, vel minore, & hæc est opinio, q̃ refert Scotus. 1. sent. q. vltima, distinct. 17. post V. V. vbi loquitur de augumento Charitatis.

Secũda opinio

Reijcitur.

Tertia opinio.

D. Tho. opinio.

Pro hac opinione est auctoritas Arist. 8. Meta. qui ait quòd formæ sunt sicut numeri, idest in se indiuisibiles: Sunt etiam aliæ rationes, quas infra adducam ex Scoto pro eadem opinione: per easdem enim rationes tenet D. Thomas, quod nulla forma neq; accidentalis, neque substantialis suscipiat magis, vel minus secundum participationem graduum formæ, sed solum ratione receptionis in subiecto.

Contra hanc sententiam arguit Scotus primo sent. distin. 17. q. vltima. Primo sic. Contraria in summo sunt incompossibilia in eodem, sed in gradibus remissis nõ sunt incompossibilia, ergo necesse est quod hoc proueniat ex aliquo, quod est in contrario dum est intensum in summo, quod non est in contrario dum est in esse remisso, quia aliter essent etiam incompossibilia in esse remisso, subinfert, sed illa incompossibilitas non est habitudo ad subiectũ, neque ex habitudine ad subiectum; prior enim est incompossibilitas formarũ in se, quam sit formarũ in subiecto recipiente; quia enim sunt incompossibiles in se, ideo sunt incompossibiles in eodem subiecto, non è conuerso, ex his deducit, ergo illud, quod est ratio incompossibilitatis in formis intensis oppositis, est aliquid positiuum in eis secũdum se, non in ordine ad subiectum, & consequenter quando in eis fit remissio, vel intensio, fit respectu alicuius intrinseci ipsarum formarum non ratione dispositionis, & esse quod habent in subiecto. illud autem intrinsecum postea nil aliud esse potest

Reijcitur.

Prima ratio.

test, nisi gradus ipsarum formarum.

Secūda ratio. Si forma est indiuisibilis dat subiecto esse indiuisibile, & indiuisibiliter: non enim subiectum est tale, secundum formam, nisi, quia forma est talis in seipsa, ergo si forma est talis, quod in ipsa secundum se non sit aliqua maioritas perfectionis, & non habeat varios gradus perfectionis in se, nec subiectum secundum eā dicitur magis tale.

Tertia ratio. Praeterea quaero de illa dispositione vel esse, an sit idem realiter, quod forma illa, vel non: si idem, ergo sicuti illa dispositio, & esse recipit magis, & minus & habet varios gradus, etiam illa forma secundum essentiam recipiet magis, & minus, cum idē sint. si est quid diuersum, quaero de illo, vtrum secundum suam essentiā suscipiat magis, & minus, si sic habeo propositum, s.qd suscipere magis, & minus contingit secundum essentiam. si dicas. non, sed per aliud, ergo dabitur processus in infinitum, quia eodem modo quaeram de illo alio. Praeterea.

Quarta ratio. Habito termino in ratione termini, cessat motus, quia habitibus praesentibus cessat motus, & generatio, vt habetur ex primo de Generatione; sed per te in principio calefactionis habetur tota caliditas secundum rationem, qua est terminus calefactionis, ergo, in principio calefactionis cessabit motus. Probatur minor, quia in principio calefactionis est aliquid de essentia caloris; si ergo essentia caloris non suscipit magis, & minus, sequit quod in principio erit calor perfectissimus secundum modum, quo est terminus, quia iam adest essentia caloris tota; haec autem conclusio est falsa, & contra sensum: quis enim nō uidet quod caliditas augetur semper magis, & consequenter essentia caloris recipit magis, & etiam minus.

Caietani defensio. Caietanus prima secundae quaest. 83. art. 2. nititur defendere D. Thomam, & ait Scotum putare D. Thomam dicere duo. Primum quod formae intendantur propriè, & remittantur secundum habitudinem ad subiectum. Secundū est quod res illa, quae est forma quando intenditur, & remittitur, nihil sui reale acquirat absolutum, vel disperdat, sed solū aliquid in ordine ad subiectum; & ait quod hoc secundum dictum, secundum veritatem non est D. Thomae, sed solùm primum:

Reijcitur. sed quilibet, vel caecus poterit iudicare an hoc dicat D. Thomas, vel non: nam apertè D. Thomas in illis duobus articulis ait, quod forma secundum se non mutatur, quia formae non fit additio, sed solum in forma fit additio secūdum materiales dispositiones, & adducit rationem in secundo articulo, quia si fieret additio, vel detractio ex parte formae haec additio, vel detractio mutaret speciem. Item primum dictum includit necessario secundum, quia dicit formae intendunt tantum secundum habitudinem ad subiectum: ecce dicit tantum, ergo nullo alio modo.

Responsio Caietani ad primam rationē Scoti. Ad primam rationem autem Scoti solū respondet Caietanus primo negando antecedens scilicet, quod contraria remissa se compatiantur in eodem subiecto; ait enim quod semper pugnant proportionabiliter sicuti faciunt quando essent in summo, qd si maneant in mixto simul, hoc est propter formam mixti.

Secūda responsio. Secundo respondet, dato antecedenti cō sequentia illa non valet, quae erat, ergo hęc repugnantia competit illis contrarijs absq; habitudine ad subiectum, ratio est, quia illa incompossibilitas competit formis in ordine ad subiectum, quia habitudo formae ad subiectum pręcedit incompossibilitatem illorum graduum inter se, sed haec defensio est inanis.

Reijcitur. Prima Responsio Primo patet quod antecedens est verum, licet enim in mixto contraria sibi contrarientur: tamen certum est quod in mixto simul manent, & se compatiuntur in eodem subiecto, quòd tamen in esse summo fieri non poterat, & hoc sufficit nobis.

Reijcitur. Secunda responsio est falsa, quia iam ostendi cōtra Caietanum in materia de principio indiuiduationis animae intellectiuae, quod illa participabilitas, vel commensuratio formae ad subiectum materiale non est principium constitutiuum talis formae, & consequenter talis participabilitas non est prior gradibus formae, & cōsequentibus naturaliter tales gradus, vt est incompossibilitas eorum ad inuicē, vt latè dixi in materia de indiuiduatione substantiae materialis.

Secūda ratio. Praeterea non soluitur ratio, quia incompossibilitas formarum contrariarū est propter gradus qui in summo non se compatiū tur in eodem subiecto, sed cum remittūtur se compatiuntur, ergo in illa remissione nō

fit

fit variatio tota solum in dispositionibus formæ subiecti, sed fit quoque variatio in gradibus formæ, quia aliqui illorũ disperduntur, ergo remissio non fit solum ratione participationis, & dispositionis formæ in subiecto, sed secũdum essentiam ipsiusmet formæ in qua fit deperditio graduum.

Aliorũ opinio. Aliqui alij dicunt ꝙ suscipere magis, & minus prouenit a maiori, vel minori radicatione formæ in materia, ita ꝙ ipsa forma p se non intenditur in essentia, sed dicitur esse magis, vel minus, quatenus magis, vel minus radicatur in subiecto. Sed hæc opinio *Reijcitur.* neque ipsa est vera, quia illa radicatio, vel est quid distinctum, ab ipsa forma, uel nõ, *Prima ratio.* si nõ est quid distinctũ habeo intentũ, quia sicuti illa radicatio est maior, vel minor, ita illa forma. si est quid diuersum, tunc quæro, vel est quid absolutum, vel quid respectiuum; si quid absolutum habeo intentũ, quia illud est forma aliqua, & habet magis, & minus; si est quid respectiuum, similiter est forma, relatio est forma accidentalis, & sic forma secũdum essentiam habet varios *Secũda ratio.* gradus. Præterea sequeretur stãte hac opinione, quod vbi forma est magis radicata, ibi subiectum sit magis tale: sed hoc est falsum, probatur falsitas consequentis, quia verecundus quandoque est rubicundior aliquo homine naturaliter rubeo; & tamẽ in eo est minus radicatus rubor quam in alio qui est sanguineus naturaliter. dicunt etiã Medici, ꝙ febris Ethica est magis radica- *Tertia ratio.* ta quam Tertiana, & tamen tertiana est magis intensa. Aliqui alij, vt Auctor sex prin cipiorum, dicunt, quod magis, & minus *Aliorũ opinio.* est per accessum ad terminum, vel ad formam, a qua aliquid denominatur; quod.n. propius accedit ad illam formã dicitur magis, quod autem magis recedit, dicitur minus: Supponit autem ꝙ illa forma accidentalis, quam aliqua subiecta recipiunt, habeat nomen impositum ab vltimo suo gradu perfectissimo, & ita vult quod illud dicatur album, quòd est perfectissimum, & purissimum album; per album itaque intelligitur albedo in perfectissimo gradu, illud subiectum ergo quod propius accedit, & plures gradus albedinis participat, dicitur suscipere magis, & quod remotius manet, dicitur suscipere minus. & quoniam imponitur nomen, vt supponit, ab vltimo gradu formæ, ideo dicit, quòd illud recipit magis quod propius accedit ad rationem nominis: quod minus recedit, suscipiet minus. Hæc positio videtur falsa tan- *Reijcitur.* tum quo ad id quod supponit, scilicet qđ impositio nominis fiat ab vltimo gradu formæ: tunc enim nihil esset album albedine nisi albissimum: nam si nomen album imponitur ab vltimo, & perfectissimo gradu albedinis, significat tantum perfectissimã albedinem in subiecto; subiectum ergo album remissè, non poterit dici album; tñ in re est vera, qa admittit gradus in formis accidentalibus, & ait subiectũ recipere magis, & minus, cum recipit plures, vel paucio res gradus illius formæ.

Tandem est sententia propria Scoti in *Opinio Scoti.* eo octauo, loco citato, & primo sententiarum distinct. 17. quæst. vltima, quæ est, ꝙ suscipere magis, & minus in quacumq; forma, quæ sit apta suscipere magis, & minus siue sit substantialis, siue accidentalis, est esse maius, vel minus alio, non maioritate molis, sed maioritate perfectionis in natura rei, siue in complemento perfectionis: vel, esse maius in potentia, siue in feruore actionis. Prima dicitur naturalis bonitas. Secunda naturalis vigor, adeo quod illud est magis, quod habet maiorem bonitatem naturalem, vel maiorem vigorem naturalem. sed hoc secundum sequitur primam; vbi enim est maior bonitas naturalis, siuè, vbi est completior ratio perfectionis naturæ rei, ibi etiam est maior vigor. Ex qua sententia apparet quòd secũdum Scotum, vti etiam fatetur Antonius Andreas super librum sex principiorum, capite vltimo, forma omnis specifica habet quandam latitudinem in gradibus, ita quod in se continet multos grados perfectionis naturalis. & propter hoc participatur ab indiuiduis secundum magis, & minus, quia vnum indiuiduum participat illam secũdum aliquos gradus, aliud secundum plures: & propter hoc datur magis, & minus in indiuiduis; quod si in quidditate, & illa forma specifica non darentur illi gradus, non posset esse magis, & minus. dat exemplum in primo sententiarum dist. 17. quæst. vltima litera x. sicut quantitas molis si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum, per se esset maior, vel minor absque

alia

alia habitudine ad subiectum. Vnde hic notandum est, ut infrà etiam dicimus, quod in forma, & quidditate specifica sunt isti gradus prædicti, qui sunt gradus indiuisibiles, sed in illa non dantur uarij, nec plures gradus specifici, imò si plures essent gradus specifici, non esset vna species, sed plures, quia quilibet gradus specificus cōstituit speciē, sicuti quęlibet vnitas addita numero variat numerum, & aliam speciem constituit; sed in ea sunt plures gradus perfectionis, quos indiuisibiles nominamus, & illud indiuiduum, quod plures continet, est magis; & quod minus habet, dicitur minus. sic ergo patet, qđ sit suscipere magis, & minus.

Opinio Scoti, an substantia suscipiat magis, & minus. *Cap. II.*

His p̄missis oportet determinare principalem dubitationem, an scilicet forma substantialis suscipiat magis, & minus. de forma accidentali non est, vt dissera mus, quia ex dictis in præcedenti capite patet ipsam suscipere magis, & minus, quòd & omnes cōcedunt, licèt discrepent in modo positionis. de suscipere magis, & minus loquitur Scotus in primo sententiarum d. 17. q. vltima, & inde, sed in communi loquitur, tā de forma accidentali, quā de substantiali, imò magis de accidentali. Quo autem ad formam substantialē (loquimur de forma substantiali, quia si forma substantialis suscipit magis, & minus, consequenter etiā substantia suscipit magis, & minus) loquitur in 8. Met. q. 3. loco citato, & in additionibus, & ante additiones. Vbi Scotus ponit tres cōclusiones prima est in initio quæstionis, & est, quod si accipiatur substantia in communi, & pro quidditate, substantia non suscipit magis, nec minus, qui sei, vt sic, nō competit suscipere magis, & minus, sed quatenus est in indiuiduis tantum, si verò consideratur quatenus participatur ab indiuiduis tunc ponit duas conclusiones. Prima est quòd vna forma substantialis est maior alia eiusdem speciei, & intelligit maior maioritate perfectionis, idest est magis substātia alia forma eiusdem speciei: & hanc conclusionem vniuersaliter sustinet cum Henrico contra Auerroem de quacunque forma substantiali, Auerroes enim eam sustinet tantum in formis elementorum.

Scotus ponit tres conclusiones.

1. conclusio de qua non est sermo.

2. conclusio secundi membri distinctionis.

2. conclusio.

Secunda conclusio est, quòd eadem forma numero non intenditur neque remittitur, quam conclusionem etiam sustinet cū Henrico contra Auerroem, qui sustinet aliquam formam substantialem eandem numero intendi, & remitti. vt patet de formis elementorum. Quo ad primam conclusionem secundi membri distinctionis in eodē loco ait Scotus, nullam esse rationem cogētem pro, nec contra; tamen ipse magis adhæret conclusioni positæ, quam oppositæ, & rationes pro ea adducit.

Primò sic, pro ea conclusione est articulus secundus Parisiensis, igitur de intellectiua & cætera, sed hoc cogeret apud Theologos, non Philosophos.

1. ratio pro conclusione prima.

Secundò adducit vnam rationem efficacem, quæ est. Quandocunq; aliqua vna substantia numero eiusdē speciei habet aliquā qualitatem conuenientem necessariò speciei intensiorem, q̄ alia forma eiusdem speciei, forma prioris substātiæ est perfectior, & consequenter magis substantia quàm forma secundæ substantiæ habentis minus intensam qualitatem: sed sic est, qđ vna substantia numero eiusdem speciei habet qualitatem necessariò consequentē speciei intensiorem quā alia forma eiusdem speciei, ergo illa est perfectior, & magis substantia alia. Minor probatur inductione, quia vnū indiuiduū ignis est calidius alio indiuiduo ignis, quantitate materiæ eadem vtrinque existente; & vnum indiuiduum vini, & carnis est dulcius alio indiuiduo eiusdem speciei, & sic de alijs. Maior patet ex duobus suppositis. Primum qđ qualitates emanant ab illa forma substātiæ excluso quocunq; alio extrinseco agente, vt patet de frigiditate aquæ nam cum frigiditas aquæ per contrarium remittitur, si postea substantia illa aquæ sibi relinquatur, redit ad pristinum statum, & gradum frigiditatis, ergo videtur quòd causa efficiens reditus frigiditatis nō sic alia, quam forma substantialis aquæ. Secundum suppositum, Causa naturalis non impedita agit secundum vltimum potētię. Ex his duabus propositionibus sequitur quod si qualitas producta ab vna substantia eiusdem speciei sit minus intensa qualitate proueniente ab alia substantia eiusdē speciei, etiam forma substantialis sit imperfectior, & minus substantia, quia præstantia

Secunda.

tia effectus arguit nobilitatem causæ, maximè quando agunt causæ secundum vltimũ potentiæ suæ, & non sunt impeditæ, & sunt in suo esse quieto, & non pugnant cum contrariò. Hoc etiam fatetur D. Thomas prima parte summæ quæstione 85. articulo 7. ait enim quod corpus quãto est perfectius dispositum, tanto meliorem sortitur animam. Ecce quod ponit magis, & minus ex parte animæ, non in ordine solùm ad corpus, vbi videtur contradicere sibi in prima secundæ, quæstione 52. art. 1. & 2. dicat quicquid vult Caietanus, alibi enim illam commensurationem computauimus, & etiã confirmatur per articulũ allegatum; quid autem valeant responsiones aliorum ad hoc, infrà considerabimus.

Alias rationes adducit Scotus pro hac conclusione in principio illius quæstionis, sed quia illæ non concludunt magis, & minus in substantia, sed diuisibilitatem subiecti, vt dixi in Theoremate, quod non datur minimus motus, ideo illas omitto aliter arguendo sic.

Tertia. Ex Arist. 8. Met. tex. 10. habetur quod substantia quæ est secundum speciem non suscipit magis, & minus, sed si quidem in materia, quæ auctoritas est clarissima, ibi enim comparat formas numeris, & ait, q̃d sicut numerus non habet magis, vel minus ita substantia quæ est secundum speciem non suscipit magis, vel minus, sed quæ cum materia, q̃d autem intelligat per hoc, patet quia intelligit substantiam secundum esse indiuiduale, siuè secundum quod recipitur in indiuidua, hæc enim est substantia in materia, non abstracta a materia, hoc modo igitur substantia suscipit magis, & minus, quia recipitur in indiuidua secundum magis, & minus. Quo verò ad secundam conclusionẽ tenet contra Auerroem s. quod eadem forma substantialis numero non suscipiat magis vel minus, nec intendatur, vel remittatur. & probatur ab eo sic ex eodem medio ferè. Si remissa qualitate remittatur forma substantialis, igitur ammoto contrario remittente nulla est causa intrinseca redeundi ad gradum intensum, vt puta, est aqua in summo frigida, accedit ignis, & remittit frigiditatem aquę per quinque gradus, deinde cessat agere tunc est manifestũ, quod aqua redit ad pristinam frigiditatem s. ad gradum intensum, modo si forma substantialis aquę tunc remissa fuisset, quando illa frigiditas est remissa, manifestum est, quod aqua non potuisset redire ad gradum intensum in summo, quia forma substantialis, quæ remansit tunc, non potest vltrà suas vires, & sic non potest producere qualitatem intensiorem, quia illa non est sibi proportionalis illa etiã forma remissa non potest esse principium sufficiens, nullum ergo erit principium effectiuum reditus illorum quinque graduum ablatorum, oportet ergo dicere, quod eadem forma substantialis numero non intenditur neque remittitur. Confirmatur, quia cum aliqua qualitas innaturaliter est intensa per contrarium p̃sens, vt cum aer calefit contra gradum naturalem suum, non est dicendum q̃ tunc forma aeris intendatur, quia ammoto igne non daretur causa intrinseca per quam aer rediret ad perfectum calorem remissum, & tamen videmus quod ablato igne agẽte extrinseco & relicto aere sibi, redit ad calorẽ naturalem. hoc autem est clarissimum de animabus scilicèt quod nulla intenditur, neque remittitur, de quibus est atriculus in speciali. Tertia est auctoritas Arist. 5. Physicorum, vbi negat motum in substantia; & concedit illum in qualitate, non negat autem motũ in substãtia penes partẽ mobilis, quia sic generatio est succesiua, vt ostendimus supra Theo. 37. ex. 6. Physicorum, ergo negat motum penes partes, vel partibilitatem formarum.

Secunda conclusio probatur. *Secũda.* *Tertia.*

Hic nota q̃ Antonius Andreas in hac cõclusione non est cũ Scoto, sustinet. n. in prędicamentis capite de substantia, & in vndecimo Met. quæst. prima quod eadem substãtia numero, nõ oĩs, sed aliqua intenditur, & remittiť & maxime de formis elemẽtorũ, & aĩs, hoc sustinet, & ita est cum Auerroe, imò plus dicit quam Auerroes, sed rationes quas pro se adducit illas easdẽ adducit Scotus, & soluit, vt videbimus infrà. *Antonius Andreas dissentit à Scoto.*

Notandum est etiam quod in his dictis videtur contradictio, nam diximus supra, quod in forma substantiali nõ sunt gradus sed in forma accidentali; de inde diximus, q̃ suscipere magis, & minus est participare magis, vel minus gradus perfectionales formæ, ergo si forma substãtiales nõ habet grad⁹, nõ põt suscipere magis, vel min⁹. Ad

hoc respondetur, quod non negamus omnino esse gradus in forma substantiali, imò illos admittimus, nempe indiuisibiles, vt supradiximus in prima conclusione de forma substātiali, sed negamus gradus eo mō quo sunt in forma accidentali forma.n. accidētalis paulatim inducit̄ p gradus, vt patet de caliditate in aqua, & sedm illos gradus est ī cōtinuo fluxu; nō sic est de forma substātiali, quia tota simul in instanti inducitur, neque cum est inducta & generata modo intēditur, & modo remittitur, vt forma accidentalis attamen non propter hoc sequitur, ꝙ in generatione indiuiduali vna forma non recipiat plures gradus perfectionales altera, & hinc fit, quod suscipit magis, & minus.

Rationes aduersariorum contra primam conclusionem Scoti, responsio ad fundamenta Scoti, & eorundem solutio, & confutatio. Cap. III.

D.T. rationes. Diuus Thomas prima secundæ quæstione 52. articulo primo, & 2. videtur negare, quod forma substantialis suscipiat magis, & minus, sed hoc dicit in sensu secundæ conclusionis, asserit ipse quoque formam substantialem suscipere magis, & minus. Quod confirmatur ex prima parte, quæstione 85. articulo 7. vt supradiximus, sed est diuersus a nobis quo ad modum, sustinet enim quod forma substantialis suscipiat magis, & minus ratione dispositionis in subiecto, quod supra confutauimus. Hoc etiam intendit Iauellus in octauo Met. quæstione 6. si recte notaueris. Eandem sententiam sequitur Mercenarius in suis dilucidationibus. Pro hac opinione præter rationes supra pro D.T. adductas, sunt istæ Arist. 8. Met. tex. 10. habet, quod formæ sunt sicuti numeri quo ad hoc, quod si numero addatur vnitas, variatur numerus, vt si addatur vnitas denatio fit vnde narius, & binarius fit ternarius; ita forma substantialis si ei addatur aliquis gradus, vel detrhatur, variatur essentia, & natura eius, ergo forma a substanialis non suscipit magis, uel minus

Prima. Secundo. Arist. decimo Met. capite penulti mo tex. 25. dici, quod differentiæ formales mutant speciem; at si essent gradus in essentia formæ substantialis tunc illi gradus essent differentiæ formales, ergo si addatur gradus formæ variatur species eius. Tertio Porphirius dicit capite de differentia, quod differentia formalis nō suscipit magis nec minus ergo.

Secūda

Tertia.

Quarta. Quarto. Auctor sex principiorum ait, ꝙ forma est consistens in simplici, & inuariabilis essenria.

Quinta. Quinto, Ex Iauello octauo Met. quæst. 6. quodlibet indiuiduum constituitur in esse per formam indiuisibilem, ergo illa non habet varios gradus, ergo illa non potest suscipere magis, & minus.

Archangelus aliam adducit. Aristot. in in Prædicamentis dicit, quod substantia nō suscipit magis, & minus, ergo. Neque valet respondere, quod verum est dictum Aristo. quo ad esse specificum, nō quo ad esse indiuiduale, quoniam indiuiduale; quoniam ibi Arist. intendit per illam proprietatem demonstrare quod substantia differt ab accidēte p hoc, ꝙ accidens suscipit magis, & minus, substantia verò minime, sed accidēs non suscipit magis, vel minus quo ad esse specificum sed quo ad esse indiuiduale, quia vt ibi ait Aristo. hic homo est magis albus alio hoīe, si ergo intelligat̄ Ari. quo ad esse specificum, non habebit Arist. intentum suum. Addunt aliam auctoritatem Ar. in 1. de Anima tex. 65. vbi ait Philo. ꝙ intellectus est incorruptibilis, ꝙ si corrumperetur maximè corrūperet̄ ab illa debilitate, q̄ est in senio; hoc autem ait non contingit. sed sibi accidit, sicuti virtuti sentienti, & potentiæ visiuæ, quæ quidem non minuitur quo ad substantiam, neque remittitur, sed si quid prima patitur, ita vt deterius operetur, id sibi contingit ratione organi male dispositi, vnde si acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. Ex hoc loco habet Philosophus, quod sensitiua se habet veluti intellectiua, quo ad intendi, & remitti: at hæc secundum Scotum est indiuisibilis omnino, ergo forma substantialis non suscipit magis nec minus tam quo ad esse specificū specificū q̄ quo ad esse indiuiduale. Ex his ad rationes Scoti respondent.

Ad primam dicitur, quod vnus ignis est magis, vel minus intensus alio non propter formam ignis magis, vel minus intensam, sed propter materiam, & propterea cum dicitur remissio effectus denotat remissionē

cau-

causæ, negant hoc, quia dicunt hoc prouenire ratione materiæ, vel dispositionum subiecti.

Ad secundam. Ad secundam ex Arist. 8. Met. tex. 10. dicitur quod non concludit formam suscipere magis, vel minus, sed tantum, quod vna forma est perfectior altera sed ratio non assignatur ab Arist. Archangelus autem dicit quod ibi Arist. nõ loquitur affirmatiue, sed sub conditione, vt sit sensus, forma substantialis non suscipit magis, vel minus, sed si susciperet vllo pacto, tũc susciperet in materia, sed nec hoc, nec illud supplendum est ergo non valet illa auctoritas pro Scoto.

Reijcitur opinio adducta. Verum quod ista opinio sit falsa patet ex rationibus Scoti adductis, quæ nõ soluuntur per responsiones illas, primum argumẽtum Scoti manet in suo robore, quia materia habet esse a forma, & materia in composito est talis conditionis, quia forma dat ei tale esse, ideò si operatio indiuidui vnius est perfectior quam alterius, hoc non est ascribendum materiæ, sed formæ, quia forma dat esse, nec pendet a materia, sed materia a forma. Nec est dicendum quod proueniat propter dispositiones in materia, quia dispositiones consequuntur formam, ergo non sunt contrariæ formæ. Maioritas ergo intensionis, vel remissionis non est ascribẽda dispositionibus, sed formæ, quæ est causa prima.

Præterea illæ dispositiones, quæ sunt in materia nõ sunt contrariæ formæ, quia cõtrariæ formæ qui contrariæ ad aduentũ nouæ formæ recedunt, ideò non possunt impedire operationes formæ inductæ de nouo.

Secunda ratio. Secunda ratio similiter manet in suo robore, dictum est.n. quod substantia non potest dici suscipere magis, vel minus ratione materiæ, sed ratione formæ. Responsio Archangeli est mera fictio, quia patet legenti textum, quod Arist. affirmatiue loquitur, ait.n. Et quemadmodum nec numerus habet magis, nec minus, nec quæ secundũ speciem substantia, sed quidem cum materia. Ecce ait sed si quidem cum materia, loquitur ergo affirmatiuè.

Prima ratio an Gaui. Præter rationes adductas pro opinione Scoti, opinio aduersariorum impugnatur sic. Ipsi admittunt quod vna forma intensius operatur alia, quod et experientia patet, sed confugiunt ad modum suæ positionis dicentes hoc prouenire propter materiam & dispositiones eius, ideò hoc eorum fundamentum est confutandum. Et quidem contra illud sunt illa duo argumenta superius secundo capite facta contra D. Thomam desumpta ex Scoto in primo sententiarum dist. 17. q. vlt. sed præter illa, adhuc ex eodem loco argumentor. Forma huius ignis, & huius sunt formæ eiusdem speciei species secundum se totam habet dispositiones eiusdem rationis in susceptiuo, ergo omnia indiuidua illius habet dispositiones eiusdem rationis, & sic vnum indiuiduum non habet maiorem dispositionem altero, cum sint eiusdem speciei, & tamen vnum indiuiduum est magis intensum, vel remissum altero, ergo maioritas, vel minoritas non prouenit ex dispositionibus, sed ex gradibus formarum. Secunda propositio probatur, quia data veritate eius oppositi, sequeretur quod quando lignum est dispositum ad recipiendum hoc indiuiduum ignis non esset dispositum ad recipiendum aliud indiuiduum ignis eiusdem speciei, quod tamen est ridiculum, quia cum lignum est calefactum ad gradus debitos, recipit indifferẽter hanc, vel illam formam ignis. Secundo, Si præcedant tales dispositiones ad magis, & minus, tunc non erit vnus motus ab intẽsu ad remissum, quod est absurdum. Cõsequentia probatur, quia nihil mouetur ad remissum, nisi quatenus habet dispositionẽ istã conuenientem receptioni remissi? non potest autem hæc dispositio haberi nisi per motum factum in hac dispositione, adeò quod intercedit motus factus in illa dispositione, ergo motus ab intenso ad remissum non esset vnus motus, sed duo. Idem dicendum de motu a remisso ad intensum.

Contra eandem opinionem habes rationes apud Gregorium de Arimino primo sent. distinct. 17. & apud Bacconium primo sent. distinctione 14. sed prima ratio adducta contra responsionem aduersariorum ad primum Scoti, est validior omnibus, quia est fundamentum huius positionis.

Ad rationes aduersariorum. Ad primã, Formæ sunt sicut numeri, etiam dicitur quod forma substantialis accepta pro quidditate, vt abstrahit ab indiuiduis, non suscipit magis vel minus sed forma substantialis, vt

vt participatur ab indiuiduis suscipit magis, & minus, vt dictum est, Auctoritas intelligitur primo modo, non secundo.

Ad secundam. Ad secundum per idem Respondetur qđ est verum de gradibus quidditatiuis, id est de differentijs specificis, quæ variant speciem, non de gradibus indiuidualibus, qui non variant speciem, vt dictum est.

Ad tertiam. Ad tertium dicitur eodem modo.

Ad quartam. Ad quartũ de Auctore sex principiorum dr̃, qđ probat formã esse indiuisibilẽ, quo ad quantitatẽ molis non quo ad quantitatẽ perfectionis; nos aũt loquimur secũdo modo, non primo. *Ad ratio nes Mercenarij.* Ad rõnes Mercenarij patet per secundã distinctionẽ infra assignandã.

Ad primam. Ad primã dico, qđ Arist. in Prædicamentis ait propriũ esse substantię non suscipere magis, vel minus motu continuo; non tñ negat quin suscipiat magis, & minus motu indiuiduali, seu indiuisibili, vt dictum est, & iuxta hoc Arist. ponit differẽtiam inter substantiã, & accidens, adeo φ est sensus Arist. in Prædicamentis qđ substantia nõ suscipit magis, vel minus motu cõtinuo, vt facit accidens; vnde exemplificat, sortes nõ est magis homo nunc, q̃ prius, quia habet semper idem esse, quod a principio habuit, sed bene est modo magis albus quã prius, quia accidẽs motu cõtinuo intenditur, & remittit; his tamen non obstantibus Plato potuit habere perfectiorem formam in generatione quam sortes.

Ad secundam. Ad secundam auctoritatem ex primo de Anima tex. 65. dico quod nihil aliud probat, nisi quòd forma substantialis nõ suscipit magis, vel minus motu cõtinuo, & ideo est ita pfecta in puero, q̃ in sene φ concedimus; sed p p hoc non aufertur, quin in motu indiuiduali suscipiat magis, & minus.

Fundamentum omniũ positionũ adductarum. Sed pro breui, & dilucida solutione rõnũ in contrariũ adductarum, & adducendarum, & pro declaratione auctoritatũ Arist. notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est, φ substantia duobus modis accipi põt: vno modo pro quidditate, vt abstrahit a suppositis, & indiuiduis; alio modo põt accipi substantia pro quidditate, vt includitur in indiuiduis, substantia primo modo considerata non suscipit magis, nec minus, quia quodcunq; additur quidditati, est differentia specifica, quæ variat quidditatẽ contrahendo illã, & ideo hoc modo non suscipit magis, nec minus. Secundo modo quidditas substãtiæ suscipit magis, & minus, quia hoc indiuiduũ pfectius hẽt naturã specificã quã aliud. *Secũda distinctio* Secunda distinctio est, φ aliter contingit suscipere magis, & minus in accidentibus, & aliter in substantijs, quia in accidentibus magis, & minus inducitur motu continuo, nam eadẽ caliditas numero, modo est in quatuor gradibus, modo in octo, mõ in sex, & semp in motu cõtinuo absq; φ eorũ patur, intenditur, & temittitur ad pdictos, & similes gradus, in substantia aũt magis, & minus inducitur solũ in mutatione indiuisibili, q̃ est gñatio, quã appellamus mutationẽ indiuidualẽ, quia terminatur ad indiuiduũ; qñ aũt indiuiduũ generatur, tunc participat magis, vel minus alio indiuiduo de sua natura specifica, sed postea amplius nõ remittitur neq; intenditur quo ad substantialẽ illã formã quã recepit, sed semp in eodẽ gradu permanet, & in hoc consistit differentia inter substantiam, & accidens. Notãdũ est ẽt, quod differentiæ specificæ ex quarũ additione variatur quidditas dicuntur gradus specifici: gradus vero illi, qui in latitudine eiusdẽ speciei reperiuntur, secundũ quos magis, vel minus participatur ab indiuiduis dñr indiuiduales, siue indiuisibiles. Per has duas distinctiones rñdetur cõiter ad oẽs auctoritates: cõcludunt. n. φ substãtia accepta p quidditate, & vt abstrahit ab indiuiduis nõ suscipit magis, vel min⁹. Itẽ auctoritates negãt substantiã suscipere magis, vel minus motu cõtinuo, nõ aũt motu indiuisibili, & ita oẽs illæ auctoritates faciũt pro secũda conclusiõne, nec contradicũt primę. Nos tñ ad vnamquamq; supra respondimus. Per hæc patet ad auctoritatẽ adductam a Iauello, quod indiuiduum constituitur in esse per formã indiuisibilem motu continuo; vt patet ex dictis.

Rationes aduersariorum contra secundam conclusionem, & earundem solutio.
Cap. IIII.

Ratio Prima. Contra secundã conclusionẽ est Auer. qui sustinet formas elemẽtorum cõtinuò intendi, & remitti, sicuti ẽt euenit in qualitatibus. Hanc sent. probat primo sic, tertio Cœli, com. 67. si formæ elementorũ non suscipiunt magis, & minus non potest fal-

saluari generatio mixti; cõsequentia probatur, quia elementa certum est quod manent in mixto, non possunt autem manere in esse summo, & perfecto, quia tunc generatio mixti adueniret enti perfecto, & materiæ iam existenti in actu; quòd autem ad uenit enti existenti in actu est accidens, ergo forma mixti habita per generationem esset accidens, quòd est inconueniens. Confirmatur, quia mixtum non esset vnũ, quia vnaquæque forma elemẽtorum dat esse simpliciter: quatuor autem sunt elementa, ergo quatuor composita ergo mixtum non esset vnum. Secundò, ibi aduersus Auicennã, sic arguit. Si formæ elementorum non remitterentur ad remissionem suarum qualitatum, formæ elementorum possent conseruari in materia sine dispositionibus suis; consequens est falsum, consequentia probatur, quia qua ratione duo, vel tres gradus caliditatis remitti possunt absq; remissione formæ, pariter, & omnes, cum sint eiusdem rationis, & sic forma ignis poterit manere in igne, & tamen ignis non erit calidus. Vltra adiungit Scotus alias rationes pro hac opinione, quas pro se Antonius Andreas adducit.

Confirmatur. *Secũda.*

Prima ratio. Scoti pro aduersarijs. Prima, Calidum intenditur, & remittitur, ignis. antecedens est manifestum, consequentia probatur, quia propria passio sequitur formam tanquam per se causam, ergo cum propria passio intenditur, signum est, quòd forma quo que intenditur per se.

Secũda. Secunda, si in alteratione præcedẽte corruptionem aquæ in ignem, inducitur calor in aquam ipsam, igitur, & forma ignis, nõ perfecta, ergo imperfecta, & remissa, Antecedens patet, quia aqua per calorem disponitur ad corruptionem, & receptionem formæ ignis. Probatur consequentia, quia calor est propria passio formæ ignis, & propria passio non potest esse sine subiecto. Insuper, quia si posset induci vnus, vel duo gradus caloris absque forma ignis, pariter possent induci oẽs sine forma ignis, & sic esset totus igneus calor in aqua, & maneret aqua, & non esset ibi forma ignis, quòd est absurdum.

Tertia. Tertiò, ignis remisso calore non æquè ignit, & vinũ aquaticũ non cõuertit semper aquam in vinum; & tñ illæ gñationes fiunt per formã substantialem generantis, ergo signum est quòd illa forma remittitur, & consequenter etiam intenditur.

Quarta. Quartò, Ex Arist. 6. Phy. omne quòd transmutatur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, ergo oportet transmutantem habere partes, & secundum illas partim esse in vno loco, & partim in alio: hoc non pteſt intelligi nisi forma sit diuisibilis, ergo successiuè inducitur, & sic intenditur, & remittitur.

Quinta. Quintò, si duo ignes numero vniantur, & fiat vnus ignis, certum est quòd ille est intensior, ergo certum est, quòd ille ignis compositus habet perfectiorem formam quàm vnusquisque illorum per se seiunctus, quia ardentius vrit.

Ad rationes aduers. His rationibus omnibus respondet Scotus loco citato. Videntur istæ rationes probare, quòd vna forma numero est intensior altera, vt diximus in prima conclusione de forma substantiali; & si in hoc sensu, adduxisset Antonius Andreas, non esset contrarius Scoto, & illas concederemus: sed videntur vlterius probare, quòd eadem forma substantialis numero intendatur, & remittatur, vt facit albedo, & hoc est quòd negat Scotus, & propter hoc soluit illas rationes; neque.n.hoc vltimum probant: Antonius Andreas autem videtur eas adduxisse in hoc sensu, sed quidquid sit de mente eius, ad rationes respondetur.

Ad primam. Ad primam dico quòd supponit falsum, scilicèt quòd elementa maneant in mixto, vel secundum esse remissum, vel secundum esse summum, quorum vtrunque falsum est, vt diximus in materia de mixtione.

Ad secũdam. Ad secundam. Est notandum pro Intelligentia, quòd multa entia ad hoc vt sint simpliciter, necessariò requirunt aliquam qualitatem, infrà latitudinem aliquam graduum, non tamen necessariò in hoc gradu, vel in illo: exempli gratia vita hominis requirit, sanitatem aliquam; non tamen requirit hanc proportionem humorum præcisam in hoc gradu, vel illo ad hoc vt sit, quia si vita requireret determinatum gradum sanitatis, vt hanc proportionem humorum præcisam, sequeretur quòd corpore meo aliqualiter infirmato anima mea periret, & vita destrueretur dicendum est ergo quòd forma substantialis requirit aliquam qualitatẽ infrà aliquam latitudinẽ,

sine

sine qua existere non potest, & tūc illa qualitas intra illam latitudinem licet intendatur, & remittatur, dummodo non exeat illam latitudinem, forma semper manet in eodem statu; cum verò qualitas exit extra illam latitudinem, forma statim corrumpitur: ita in proposito forma ignis ad hoc vt sit, requirit caliditatem in quadam latitudine graduum, vt exempli gratia requirit caliditatem quinque graduum, scilicet a quinto ad decimū, adeo quod supremus gradus ignei caloris est decimus, infirmus est quintus; quādo ignis est in esse quieto, quia tunc est in summo, ignis habet caliditatem in decimo gradu, cum verò alteratur a contrario paulatim deperdit gradus istos, sed non statim eum amittit decimum gradum caloris, forma ignis alteratur, sed neque eum amittit octauum, & sextum: vnde videmus, ꝙ si auferatur contrarium, redit ad pristinam caliditatem decem gradnū ꝙ si forma esset remissa, euenire non posset, vt dictum est supra: neque etiam corrumpitur, quia non requirit præcisè decimum gradum caloris, vel octauum ad suū esse. sed cum corrumpitur quintus gradus, tunc, & forma ignis corrumpitur, quia exit extra latitudinem determinatam, & sic ignis cum conuertitur in aquam necesse est ꝙ amittat caliditatem, & remittatur, ita ꝙ ignis tendens ad corruptionem est remissior igne in esse quieto, licet habeat eandē formam æque perfectam. Ex quo sequitur etiam, ꝙ ignis tendens ad corruptionē in aquam sit aliquādo minus calidus aqua, quæ corrumpitur in ignem; nam, & aqua ipsa, dum corrumpitur in ignem, amittit frigiditatem, & recipit caliditatem: nō potest enim forma aquæ corrumpi, nisi cum est inducta caliditas in tot gradibus, quòd sit incompossibilis formæ aquæ, & sic caliditas debet excedere frigiditatem in aqua multum, autequam forma aquæ corrumpatur. E conuerso, in igne corrumpendo in aquā frigiditas debet excedere caliditatē, ad hoc vt forma ignis corrumpatur, & inducatur forma aquæ; alioquin non esset bene disposita aqua cum conuertitur in ignem, neque ignis, cum conuertitur in aquam: ignis ergo in via ad corruptionem in aquā est minus calidus aqua in via ad corruptionem in ignem: tamen in esse quieto clarū est quòd ignis est calidior aqua, & aqua frigidior est igne. Ad argumentum ergo negatur consequentia, ad probationem dicitur quod vnus, & duo gradus non sunt necessarij simpliciter ad hoc vt forma sit, sed cæteri intra latitudinē. Per hoc soluuntur duo argumenta Scoti, quæ videntur probare, ꝙ dum intenditur calor in aqua corrumpenda in ignem, etiam forma ignis paulatim inducatur, quorum primum est. si paulatim nón inducitur forma ignis in aquam dum aqua conuertitur in ignem, sequitur quòd aqua manens aqua, erit calidior igne manente igne, quod est absurdum. Ad hoc respondetur, & negatur falsitas consequentis in aqua, & igne in via ad corruptionem. in esse quieto vero consequens est falsum. Secundum argumentum est: Ignis corrumpēdus frigescit, igitur ante corruptionem deuenit ad vnicum gradum caliditatis tantū, quia alias non summè disponeretur ad corruptionē, ergo aqua corrumpenda in ignē, excedit ignem corrumpendum in octo gradib. caloris, & ita erit nouies calidior igne. Respondetur, (non disputādo modo an forma ignis possit manere cum vno gradu caloris, nec ne; forsan enim cum ignis amisit plusquam medietatē graduum caliditatis, forma ignis est incompossibilis illi materię ꝓpter frigiditatem oppositam, hoc autem non facit ad præsens quæsitum,) vt supra, ꝙ admissa forma ignis manere cum vnico gradu caliditatis, & nouem frigiditatis, hoc consequens non est absurdum de igne, & aqua in via ad corruptionem, sed esset incōueniens de illis in esse quieto, sed sustinendo latitudinem graduum, dicimus ꝙ ignis corrumpendus frigescit, & cum amisit vltimum gradum suæ latitudinis est sufficiēter dispositus ad corruptionem in aquam, itaquod nunquam permanet ignis in tali gradu, ꝙ sit minus calidus aqua corrumpenda in ignem, idem dicendum de igne corrumpendo in aquam.

Duo argumēta Scoti aduersarijs soluuntur

Ad primum ex Scoto negatur consequētia; potest enim esse, ꝙ causa naturalis impediatur a contrario agente præsente, & agente, & ita per illud contrariū potest eius effectus remitti, licet ipsa causa non remittatur, ꝙ hic patet, quia causa sibi derelicta ablato contrario causat effectum perfectū, vt prius, non ergo remittitur causa in se, li-

Ad primū Scoti.

cet remittatur effectus. Valeret quidē consequentia arguendo ex effectibus causaris a diuersis causis sibi derelictis in esse quieto, quia si illi effectus sic se haberent, q vnus esset magis intensior alio, valeret quidem tunc inferre, ergo vna causa est intensiot alia, vti nos argumentabamur pro prima conclusione de forma substantiali, pro ea enim rectè concludit, non pro hac secundā. Ex hoc apparet, quod replica Antonij Andreæ ad hāc responsionem nulla est; ad probationem consequentiæ negatur q caliditas sit propria passio ignis, quia nec indiuisibiliter est sequens, nec soli inherēs, sed est qualitas necessariò consequens formam ignis necessitate absoluta, secundum aliquem gradum determinatum in illa latitudine.

Ad secundam. Ad secundam rationē de alteratione negatur similiter consequentia nam non est verum, q cuilibet gradui qualitatis, quę in est per actionem agentis extrinseci correspondeat propius gradus formæ.

Ad primam probationem consequentiæ dictum est, q caliditas non est propria passio ignis. Ad secundam similiter dico q nō valet vnus gradus caloris potest esse ab agēte extrinseco, .s. ab igne in aquam sine forma ignis, ergo omnes gradus ignis possunt inesse aquæ sine aquæ corruptione, & intro ductione formæ ignis, non valet, quia forma ignis requirit quandam latitudinē graduum indeterminatam, ad quam postea ipsa forma ignis subsequitur.

Ad tertiam. Ad tertium Respondetur q intensio, & remissio in huiusmodi effectibus prouenit ex contrario impediente, de forma autē sibi derelicta in esse quieto, non valet.

Ad quartam. Ad quartum dictum est supra in Theoremate, q datur minimus motus, illam rationem concludere extensionem quantitatiuā molis, non extensionem virtutis, & perfectionis, de qua nunc loquimur.

Ad quintam. Ad quintum dico, quòd tunc fit generatio noui indiuidui habentis formam intensiorem; ex duobus enim illis indiuiduis debilibus generatur ab agente vnum indiuiduum habens formam intensiorem: ideo cō cludit hoc argumentum pro prima conclusione de forma substantiali, non contra hāc secundam.

THEOREMA LXVI.

Lumen est intensio siue species sensibilis ipsius lucis.

Ponitur quæstio Scoti ad litteram ex secundo sententiarū, distinctione 13. quæstione vnica, quia in ea sunt multa pulchra scitu de hac materia. Cap. primum.

Circa istam distinctionem decimamtertiam quæro simul de luce, & lumine.

Et primo quæro, Vtrum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilē sui? Quod non. August. septimo super Genesis ad literam. Anima ministrat corpus per lucem, & aerem &c.

Præterea. Lumen gignit substantiam, vt patet de igne, ergo est substantia.

Præterea. Lumen frāgitur, & reflectitur, ergo est corpus, quia iste sunt passiones corporis.

Præterea. Quòd non sit species, quia denominat mediū non sic species coloris.

Excludit etiam oppositum, scilicet tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi, & nigri in medio.

Tertio quia habet effectum realē in medio, & organo scilicet visum corrumpere, & gignere calorem. effectus realis non cōuenit speciei, &c.

Cōtra. lux est de sensibilibus, secūdo de anima, ergo habet aliquam speciē sensibilem, non aliam a lumine, ergo &c.

Hic tria sunt videnda. primo quid sit lux secundo quid lumen. 3. qualiter lumen a luce gignatur.

De primo dico, quòd lux non potest poni substantia: quia est per se sensibilis: non sic substantia, ergo &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substātia, quod enim vere est nulla accidit ex primo Phylosophorum. Antecedens patet, quia si in igne esset lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior; quæ essent in poten-

potentia ad formam specificã. Non primo modo: quia tunc quæcunque haberent lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo, quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis cœlestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile formam substantialem corporis cœlestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ. Non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis cœlestis quàm lux.

Confirmatur per Damasc. lib. 2. cap. 8. quære.

De secundo dico, quòd lumen non est substantia completa: hoc est, per se subsistens, quia nec spiritualis: cum sit extensibilis, nec corporalis: quia tunc duo corpora essent simul. est enim lumẽ cũ toto aere, nec oportet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, qua tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis, quia illud, cui aduenit, manet perfectum in specie, illo recedente: sicut apparet aere quandoque illuminato, quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantiæ. Nec est verisimille, ꝙ ad aliquod aliud genus pertineat præterquam ad genus qualitatis.

Cum autem quantum ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species siue intentio qualitatis sensibilis.

Notandum est, ꝙ intentio non dr̃ hic illud, in quod tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectũ esset intentio, sed intentio hic dicitur illud, per quod, tanquã, per principium formale, in obiectum tendit sensus, & sic quidquid est signum, est res secundum August. de doc. Christiana: licet non e conuerso, & ideo in distinctione rei, & signi: res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis licet intentio sit res, & forte sensibilis res, in quam possit sensus tendere: tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in alterum: cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quòd lumen propriè est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensum, quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

Hoc autem est falsum, & contra Commentatorem supra de Sensu, & Sensato, vbi vult, quòd necesse est lumen proprium in oculo esse ad hoc, vt recipiat species colorum & videat.

Modus ponitur iste, quòd sicut lux, vt visibile est prius naturaliter colore: ita & species eius est naturaliter prior specie coloris, & ita tã in perficiendo mediũ, ita quòd medium non illuminatum non sit capax ad percipiendum colores, quàm in perficiendo visum: ita quòd organum non illuminatum non sit visiuum proximè.

Quantum ad Tertium articulum, qui declarat istum secundum, notandum est, quòd est dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsum Alacen. in perspectiua sua. Rectus radius est, qui diffunditur a luminoso in medio eiusdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminosi.

Radius reflexus est, qui, occurrente opaco, antequam terminetur virtus actiua luminosi, diffunditur in partem oppositã, non ex electione, sed quia naturale agens, cuius virtus actiua non est totaliter exhausta in directum agit quantũ potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum.

Radius fractus est, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur in illo medio, sed non secundum lineam rectam, sed incidit ibi angulus, quando autem occurrit medium densius frangitur radius ad perpẽdicularẽ, quia ex quo est perpendicularis est fortissimus in agendo.

Vnde cum frangitur ad agendum in me-

dium densius requiritur situs propinquior perpẽdiculari radio: talis est situs radij fracti ad perpendicularẽ, quando aũt occurrit medium rarius frangitur radius a perpendiculari propter oppositam causam.

Dico tunc, quòd lumen multiplicatum secundũ istos tres radios immediate gignitur ab ipsa luce, & etiam immediate est species sensibilis ipsius lucis. De recto patet. De reflexo probatur: tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente. Tum quia quærere Commentatorem de hoc, qui dicit, quòd radius egreditur a corpore radioso, & effunditur in speculum, & inde reflectitur in eodem.

Eodem modo etiam per radium fractũ, videtur ipsa res multiplicans se, & non species aliqua, ipsius rei visæ, & sicut ista lumina primaria multiplicatione diffusa sũt immediatè species lucis gignentis, fortè ita immediatè gignuntur ab ea, loquendo de immediatione ad causam; non excludẽdo ordinem effectuum ordinatorum, respectu eiusdem causæ.

Sed præter ista, est aliud lumẽ secundarium, quod dicitur lumen accidentale, quale est vbi est vmbra. In hoc enim distinguitur vmbra in actu à tenebra, quia tenebra est priuatio luminis, tam primarij, quàm secundarij, vmbra est priuatio luminis primarij. Istud autem secundarium lumen, licet quandoque diffundatur per reflexionem, non tamen a corpore polito, quia reflexio a tali corpore est gignitio radij primarij, quia est immediata species ipsius lucis gignentis, non autem sic istud lumen secundarium, immo gignitur ab ipso lumine primario, ita quòd si per impossibile reflexio remaneret sine lumine radij imprimentis, gigneret sphæricè, vel hemisphæricè istud lumen secundarium, non sic autem gigneretur lumen reflexum à radio primario, qualis est reflexio a corpore polito, est ergo omne lumen species, sed lumen primarium est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarij.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem, quia cum lumen videatur, non erit species visibilis.

Respondeo, species aliqua intensa non obstante, quòd sit intentio, & species alterius visibilis, potest tamen in se esse visibilis, sicut dicit Comment. super de Sensu, & sensato, capitulo primo, quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter species nõ sunt visibiles, nisi quando terminantur ad opaca, ita quòd non contiguatè opacis, non possunt gignere species sui, quibus videantur: sicut species coloris dum est in medio non videtur, sed quando contiguatur opaco, tunc videri potest, sicut patet de radio transeunte per vitrum coloratum, apparet color in pariete, vbi terminatur radius, ille, & videtur coloratus similiter sicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radi⁹ coloratus visibilis. Nec tamen propter hoc negatur ille rubor esse species qui apparet in pariete: quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor videret rubeum vitrum, vel ruborem vitri. Vnde hæc est falsa, illud, quod est intentio obiecti visibilis non est visibile, sed ista est vera. Omnis intentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Vnde forma illuminans Lunam lumen est, & non lux: quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis. similiter per Aristotel. in de Sensu, & Sensato. Fulgor emissus ab oculo moto in tenebris visibilis est: & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum non videtur, quod patet: tum quia radij Solares, de nocte non apparent, qui tamen intercipiuntur inter nos, & cœlum, & supra conum pyramidis vmbræ terræ. Tum, quia existens in carcere opaco, & tenebroso: vbi per opposita foramina transiret radius Solaris, non videret: ita, quòd nusquam reflectente se ad opacum, non videret illum radium, si corpuscula illa non frangantur.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum, & non terminatum ad corpus opacum: Sole existente super Orizontem nihil videretur, quia non esset terminans.

Eãdem ergo conditionem habet lumen, quam habent aliæ species principales colorum, quantum ad videri, & non videri, sicut principales species colorum: quæ, si radiosè multiplicantur, possunt generare

alias

alias ſecundarias accidentales non radiosè multiplicatas,& per illa videri,& tamē non negatur illas primas eſſe intentiones pro eo, quòd ſimpliciter ſunt ſimilitudines illorum primorum colorum gignentium, ita in propoſito.

Ad primum dico, quòd Auguſtin. accipit ibi lucem pro corpore ſubtili, puta fortè pro igne, qui eſt corpus ſubtilius in mixto, vel pro aliquo corpore ſubtili multum conueniente cum igne in natura: ſicut & ſcriptura dicit lucem factam fuiſſe prima die: non quòd tunc fieret accidens ſine ſubiecto, ſed tūc fiebat corpus luminoſum, cuius forma notior erat lux,& ideo deſcribitur ſubiectū ignotum per terminum notiorem.

Ad ſecundum dico, quòd alterans in fine alterationis generat, non autem illa qualitas, qua alterauit.

Ad tertium dico, quòd iſta ſunt metaphoricè dicta de lumine: ſicut patet per Auicen. ſexto naturalium, non enim aliquid idem procedit rectè, quaſi motu locali, & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo, ſed quando virtus actiua non eſt totaliter exhauſta, ideſt, non tantum cauſauit, quantum poteſt cauſare, tūc vlterius, ſi non poteſt, ſecundum lineam rectam agere, ſecundum quam natura maximè agit, quia illa eſt breuiſſima, & efficaciſſima ad operandum, agit ſecundum aliā lineam iſti propinquiorem, & hanc fractā, vel reflexam, ſi nihil poteſt agere vlterius reagendo in idem paſſum, in quod prius egit, cauſando tamē ibi cum illo, prius cauſato aliquid ſimpliciter imperfectius.

Et ſi obijcias, quòd cum perfectiori cauſato priori non poteſt eſſe cauſatum imperfectius poſterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario, non poteſt eſſe lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, poteſt eſſe radius reflexus.

Dico, quod falſitas concluſionis apparet ad ſenſum.

Patet enim, ſi radius Solis incidat in aquam, & reflectatur in aliquem locum tenebroſum, vbi non eſt radius rectus, ſenſus dicit reflexionem fieri, vſque in locum illum tenebroſum. Non autem illic fieret, niſi prius eſſet radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo dicit Senſus lumen ſecundarium, ſiue ſpeciē luminis primarij diffundi a lumine primario contiguato alicui corpori opaco, vſque ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium, & tamen per totum illud medium eſt lumen primarium.

Tunc ergo illa propoſitio eſt neganda, vbi eſt forma perfectior, ibi non poteſt multiplicari aliqua imperfectior, ſiue ſpecies, quæ ſit forma imperfectior.

Ad alia, quæ ſunt contra ſpeciem, ſiue intentionem. Dico ad primum, quòd omne accidens fortè, poſſet denominare ſubiectum ſuum, in quo eſt. ſi eſſet denominās; vel nomen impoſitum, quod ſignificaret denominationem conuenientem formæ, reſpectu talis ſubiecti.

Hoc modo non eſt denominatiuum impoſitum a ſpeciebus colorum, quia denominatiua impoſita a coloribus denominant ſubiectum, habens colores, ſecundum eſſe reale.

Si autem eſſet denominatiuum impoſitum, quod denominaret ſubiectum habere formam; ſecundum eſſe intentionale, non ſecundum eſſe reale, bene poſſet medium denominari a tali nomine albi, & tale eſt impoſitum a lumine. & fortè magis hic, quàm in coloribus, propter maiorem perfectionem, & euidentiam huius intentionis, quam aliarum intentionum viſibilium.

Quod additur ſecundo, de oppoſito dico, quòd lumen vnum non excludit aliud lumen alterius rationis, ſicut lumen Solis non excludit lumen Lunæ in eadem parte medij, vel alterius ſtellæ; ſicut nec ſpecies nigri excludit ſpeciem albi; vel econuerſo in eadem parte medij, ſed ſicut lumē quodcunque excludit a medio tenebram: quæ eſt eius priuatio non contrarium, vel diſparatum, ita ſpecies cuiuſcunque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad tertium concedo, quòd res eſt, & effectum realem habere poteſt: non tamen ita res, quòd poſſit non eſſe intentio: quia cum ratione ſua ſtat, quòd ipſa per ſe ſit ratio tendendi in obiectum. Et hoc ſufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediatè ab ipſa luce, & non pars radij a parte probatur, quia ſi ponatur, quòd lumen in aliqua parte medij gignat lumen ex ſe: quilibet punctus lu-

cis multiplicat se sphericè; quia omne actiuum naturale agit in medium circumstans sphericè: si sit ex omni parte æquè dispositum, & si habeat opacum obstans ex vna parte sui: saltem multiplicat se hemisphericè, ergo modo si lumen esset gignens respectu alterius luminis: ex quo non habet opacū impediens ex aliqua parte sui sphericè se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumē vlterius secundariū indirectum: ita gigneretur ex omni parte radij distantis, quod est contra sensum.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans localiter, quia si non posset agere nisi, vbi est localiter, tantum posset illuminare aliquod indiuisibile, quòd si præsens est in ratione agentis alicui distanti localiter, ergo & pari ratione toti medio vsq; ad tantam distantiam, ad quantam sufficit virtus eius, & si præsens est illi toti, & potest in toto causare lumen, ergo causat, quia ipsum lumen genitum ab ipso dato, quòd posset causare aliud lumen: tamen lumina re præsens est maioris virtutis, quam lumē genitum, & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

Declaratur sententia Scoti breuiter, & opiniones aduersariorum reijciuntur cum suis fundamentis. Cap. II.

EX allata quęstione Scoti patet quid sit dicendum secundum Scotum de allato Theoremate. De luce quidem asserit quòd non est dicendum quòd ipsa, sit substantia, ratio est quia ipsa lux est per se sensibilis, at substantia non est sensibilis per se, ergo lux non est substantia, sed est dicendum. quòd est forma accidentalis actiua consequens formam substantialem cœlestis corporis, sicuti formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ quæ sunt formæ accidentales; de lumine verò ait quòd non est substantia, quia non est substantia completa, quia nec spiritualis, nec corporalis vti probat, neque est substantia incompleta, vt materia, vel forma, vt etiam ibidem probat, relinquitur ergo quòd lumen sit accidens, non videtur autem verisimile, quòd pertineat ad aliud genus, quàm ad qualitatem; est ergo dicendo quòd lumen sit qualitas, & de tertia speciè qualitatis, tertia autē species qualitatis scilicet sensibilis qualitas diuiditur in duas partes scilicet in qualitatem sensibilem, & in qualitatem quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis, lumen est species qualitatis sensibilis, quæ dicitur species, & intentio qualitatis per se sensibilis.

Sed pro clara Intelligentia huius rei explicare debemus, quid sit intentio, & eius Intentionale hoc enim cognito cognita erit natura luminis, & opiniones falsæ facilè reijcientur.

Porro hoc nomen Intentio, nil aliud significat, nisi attentionem, & diligentiam animæ in alicuius rei consideratione.

Vnde qui diligenter aliquid considerat dicitur attentus scilicet valdè Intentus, sed in hac significatione non accipitur in præsenti, alio modo accipitur Intentio pro actu potentiæ tendentis in aliquod obiectum, siue illa potentia sit intellectus, siue sit sensus, & hoc modo consideratio, & cognitio quàm habet Intellectus de rebus realibus videlicet de homine, animali, &c. A Philosophis dicitur Intentio, & dicitur prima Intentio, quia est prima cōsideratio Intellectus circa illud obiectum reale; quando postea Intellectus iterum considerat illa obiecta realia, & format secundas Intentiones, vt diximus in Theoremate quòd Logica est scientia illa secunda consideratio Intellectus dicitur secunda inteutio, & intentio, in hac significatione cōmuniter accipitur a Philosophis. Vnde scientiæ reales dicuntur esse de primis Intentionibus, Logica quæ est scientia rationalis, dicitur esse de secundis Intentionibus, tamen in præsenti Intentio non accipitur in hac significatione.

Tertio modo accipitur intentio pro illa ratione formali per quam potentia tendit in obiectum, & sic species intelligibiles, & species sensibiles cum sint rationes formales quibus intellectus tendit in obiectū intelligibile, & sensus in obiectum sensibile illæ species dicuntur Intentiones, & entia Intentionalia, quoniā enim illæ species dicuntur Intentiones, & entia Intentionalia, quoniam enim illæ species habent esse spirituale, & repræsentant obiecta sua, dicuntur esse Intentiones illorum obiectorū

idest

idest imagines, & similitudines in anima illorum obiectorum, ad propositum dicit Scotus quod lumen est intentio, & species lucis quoniam lumen est species, & imago per quam sensus tendit in lucem, & illam cognoscit, & sic lumen habet esse intentionale.

Sed subinfert Scotus, quod lumen nedũ habet esse intẽtionale, sed etiam habet esse reale, pro cuius Intelligentia notandũ est, ꝙ illud dicitur habere solum esse reale, & non Intentionale quod solum est per se sensibile, sed non est ratio sentiendi alicui, vt in proposito, lux est solum sensibilis, tamẽ non est ratio, qua sensus videat, & color est solum visibilis non ratio qua visus videat, & ita lux, & color, & similia habent solum esse reale, non intentionale, sed illud quod potest sentire, & quod etiã est ratio sentiendi alicui, dicitur habere esse reale, & esse intentionale, & hoc modo inquit Scotus, ꝙ se habet lumen, quia lumen est species, & imago lucis, & sic habet esse intentionale, est ẽt per se visibile, qa potest terminare visum, & sic habet quoq; esse reale, tenet ergo Scotus ꝙ lumen habet esse intentionale, & esse reale Quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet sensum; nõ declarat Scotus neque etiam assertiue dicit, ꝙ sit per se sensibile, sed inquit fortè; sed rñ dicit ꝙ lumen, & vniuersaliter illa species, & intẽtio est res, & ideo habet esse reale, & ita patet quomodo lumen habet esse reale, & intentionale, quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet visum infra manifestabitur nunc. Ex his patet discrimen inter lucem, & lumen, nam lux est obiectum per se visibile, & est forma accidentalis cõsequẽs corpora cœlestia, vt solem & stellas; sed lumen est species, & imago ipsius lucis ab illa manans, vti aliæ species sensibiles emanãt, & producuntur a suis obiectis sensibilibus. Quomodo autem lumen possit habere esse reale, & intentionale Scotus declarat exemplo Theologico ex D. Augustino de doctrina Christiana, sed nos possumus hoc declarare exemplo naturali, nam sæpè videmus a lumine per ampullam vino plenam transeunte, produci speciem, & imaginem coloris vini in panno linteo subiecto; illa enim rubedo quæ est in vino est color realis, & mouetur ad motum vini, quòd est eius subiectum, sed color qui est in panno linteo est color intentionalis, qui non mouetur ad motum subiecti panni, sed ad motum vini, & ad motum luminis causantis a quo producitur; iste ergo color intentionalis est species, & imago coloris realis vini; & sic habet esse intentionale, & quia etiam est res in se, & sensibilis, terminatur enim visus ad eum dicitur quoq; habere esse reale, licet illius esse reale sit esse valde ignobile, & exiguum.

Hanc sententiam probat Scotus, & præsertim probat quòd lumen habeat esse intentionale hoc argumento, quia si lumen non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensationem, quia quòd est tantum sensibile, & non ratio sentiendi si ponatur supra sensum, impedit sensationem, quia sensibile positum supra sensum, non sentitur ex Aristotele secundo de Anima, & ita lumen positum supra oculum impediret visionem oculi, ꝙ opposito modo se habet. *Prima ratio.*

Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella libro primo de visu, capite sexto, & Franciscus Piccolomineus in libro de visu capite octauo, quòd verò dicit Piccolomineus capite nono, ex Scoto non haberi quid sit esse spiritale luminis, est falsum, nam ex dictis constat, quòd esse spiritale luminis est esse Intentionale, & ita cum lumen habeat esse Intentionale, & sit imago, & species lucis habet esse spiritnale, & hoc idem dicit ipsemet Piccolomineus, neque tamen sequitur, ꝙ lumen creatur, quia creatio est productio ex nihilo, sed lumen, & omnes species spirituales producuntur ex obiecto principali, & ab eodem quoque emanant, ita quod non educũtur ex nihilo, & sic non creantur. *Zabarella. Piccolomineus.*

D. Thomas secundo de Anima textu 70. & prima parte, quæstione 67. articulo tertio, arguit contra hanc sententiam Scoti, & probat quòd lumen in medio non habeat esse intentionale; sed reale, & naturale duabus rationibus. *D. Tho.*

Prima, quia lumẽ denominat aerẽ actu, quia aer sit luminosus actu, ergo lumen est forma naturalis: & habet esse naturale, & secundum tale esse, est in medio, & diaphano, probatur consequentia, qm̃ forma intẽtionalis non denominat subiectum, non, nã ocu- *Prima ratio.*

oculus dicitur albus per speciem sensibilem coloris albi, sed forma realis, & naturalis.

Secūda Secunda, quia per radios solis calefiunt corpora, at intentiones non causant transmutationes naturales, ergo signum est qd lumen non est species intentionalis, sed est forma realis, atque habet esse reale & non intentionale. Ex quo loco videtur D. Thomas non distinguere inter lumen, & lucem sed arbitrari idem esse lucem, & lumen, & hoc certe ipsum arbitrari quilibet considerans ea quæ dicunt ibi D. Thomas, &

Reyci- tur. Caietanus apertè cognoscet, & hanc esse intentionem Thomistarum conspicitur quoque ex ijs quæ dicit Iauellus secundo de Anima quæstione 29. ait enim quod lux

Prima ratio. & lumen idem sunt, sed ratione differunt, quia dicitur lux vt est in corpore luminoso vt in sole, dicitur verò lumen, vt est in medio, & diaphano, ecce quod asserit lucem, & lumen esse idem secundum rem, sola ratione differe. Sed hæc sententia Diui Thomæ optimè impugnatur per argumēta Scoti, quia si lumen esset aliquid reale solum, & non intentionale positum supra sensum visus, oculus non videret, quia sensibile ꝙ non est intentionale positum supra sensū, non facit sensationem. Et hæc ratio est efficacissima etiam consitente ipsomet Caietano.

Secūda. Secunda ratio Scoti desumitur ex Arist. in libro de sensu, & sensibili non longe a principio. Vbi Arist. ait necesse lumen proprium esse in oculo ad hoc vt, recipiat species colorum & videat, & ponit hunc modū quod sicut lux, vt visibile est prior naturaliter colore, ita species lucis est naturaliter prior specie coloris etiam prius naturaliter species lucis perficit medium quam species coloris, itaquod medium, nō potest recipere speciem coloris, nisi prius receperit speciem lucis, & ita similiter species lucis, prius perficit organum quam species coloris, adeò quod organum visus non est proxime visiuum antequam receperit speciem lucis, modo ex hoc loco conspicuè patet ꝙ

Tertia. lumen est species lucis, & quod consequenter habet esse intentionale in medio. Est ēt falsa opinio Diui Thomæ in eo quod non distinguit lucem a lumine, nam, vt patet ex Arist. in hoc loco, & alibi, lumen est species, & imago lucis, producitur enim lumen à luce corporis incidi tamquàm ab obiecto reali, adeò quod negare lumen non distingui a luce, est negare rem manifestam. Caietanus in Comentario illius articuli tertij 67. quæstionis, propter vim primi argumēti Scoti, nititur conciliari D. Thomam cū Scoto, & trahit D. Thomam in sententiam Scoti, & inquit quod luminis esse, non est pure intentionale, neque pure naturale, sed est quid altius præhabens in se virtualiter id quod spectat ad esse intentionale, & ad esse naturale, & ita ait quod est vtrumque; & neutrum, & ita ait D. Thomam, & Scotum aliquo modo verum dicere. Sed in hac sententia Caietani sunt multi errores; Primo confundit lucem, & lumen, credit enim, & lucem, & lumen esse eamdem rem realiter, vt patet ex declaratione suæ sententiæ in illo Comentario & hoc fuit causa, quod non Intelligere potuit quid sit lumen. Secundo expresè repugnat D. Th. qui ibi in Corpore articuli adducit opinionem dicentium lumen esse intētionem, & illam recipit per illas duas rationes superius adductas non enim vult quod lumen sit aliquo modo intentio. & sententia Diui Thomæ est ita clara quod non eget manifestatione. Tertio est falsa; quia non est verum quod esse luminis virtualiter contineat, id quod pertinet ad esse intentionale, & esse naturale, siue reale, sed formaliter habet esse intentionale, & reale, vt ostendimus, est enim intentionale formaliter, quia est species, & similitudo lucis, habet etiam esse reale formaliter, quia lumen est ens reale sensibile terminatiuum visus, non ergo continet esse intētionale, & reale virtualiter, sed formaliter hi vero duo modi continendi sunt diuersi, & incompossibiles, vt communiter conceditur. Ex altera parte Ægidius secundo de Anima textu 76. tenet quod lumen in medio, & diaphano habeat esse intentionale tantum non reale, & hoc probat duplici ratione.

Caietanus. *Reycitur.* *Opinio Aegidij* *Prima ratio.*

Prima, quia sensibile positum supra sensum, non facit sensationem, ergo si lumen haberet esse reale in medio, aer illuminatus positus supra oculum, non faceret sensationem, vt facit, sed impediret sensationem.

Secūda. Secunda, omnis forma recepta in materia sm esse reale, si materia hēt contrarium & illa

& illa forma habet contrarium, hæc propositio probatur, quia omne, quod recipitur per modum recipientis recipitur, modo omnia corpora inferiora diaphana habent contrarium, quia vel sunt elementum, vel elementatum, ergo si lumen recipitur in diaphano secundum esse reale, habebit contrarium, sed hoc est falsum, quia lumini opponitur solum tenebra, quæ est contrariũ priuatiuum.

Reijcitur. Sed hæc Aegidij sententia falsa est, quoniam nos supra ostendimus, ꝙ lumen habet esse reale, quia est qualitas de tertia specie qualitatis, & non est nihil; & hoc confirmatur argumento illo, quia lumen producit effectus reales, quia lumen vehemens destruet temperiem oculi, qui est effectus realis, producit quoque colorem, vt dicemus infra, at effectus realis est a causa reali: Sed causa erroris Aegidij, & multorum, vt inquit Zabarella fuit quòd existimauerunt non posse aliquid esse simul intentionem & rem, cum tamen è contrario res se se habeat, & hoc negare sit pugnantia dicere, quoniam si aliquid est species, & intẽtio alicuius obiecti, ergo est res aliqua, quo modo enim esset intentio, & species si esset in se nihil, & ideò optimè hoc declarauit Scotus exemplo desumpto ex Diuo Augustino de Doctrina Christiana, scilicet de re, & signo, quoniam quando distinguimus rẽ a signo, non propterea dicimus signum nõ esse rem, sic enim esset nihil, proinde signũ appellari non posset, sed cum rem a signo distinguimus, nil aliud significare volumꝰ, nisi aliquid esse rem tantum, non signum, quid vero esse rem, & signum rei, & ita hoc modo distinguitur res, & intentio, aliquid enim est res tantum, & non intentio rei, aliquid autem est intentio, & res simul, quia non potest esse intentio rei quin sit aliqua res, & ita habeat esse reale, quòd etiam decepit multos, qui existimauerunt, ꝙ illa quæ spiritualia sunt nihil sint quòd tamen est falsum, quia dantur substantię spirituales quæ nobilissimæ sunt; dantur etiã accidentia spiritualia quæ habent veram entitatem licet minorem, quam accidẽtia realia, a quibus producuntur, vt diximus in Theoremate de sensu agente, istæ ergo species habent esse reale, sed debile; ex his duobus erroribus processit etiam sententia Diui Thomæ, quoniam non potuit cogitare quòd lumen habere posset simul esse spirituale, & reale, & existimauit quòd id haberet tantum esse spirituale, & intentionale, non posset agere actione reali, quasi esse spirituale non sit esse reale. Ad rationes Diui Thomæ, & Aegidij ex dictis facilis est solutio.

Ad primam ratione Diui Thomæ. Ad primam Diui Thomæ habetur respõsio ex Scoto soluendo quartum principale, nego igitur consequentiam, ad probationẽ dico ꝙ quodlibet accidens posset denominare suum subiectum, & sic lumen, & quodlibet accidens intentionale posset denominare suum subiectum, tamen quoniam non habent denominatiua propria, ideo nõ denominant subiecta sua, denominatiua.n. imposita a Coloribus: & aliis denominant subiectum habens Colores secundum esse reale, non intentionale, si autem esset denominatiuum impositum quòd denominaret subiectum habens formam secundũ esse intentiale, non secundum esse reale, bene species, & intentio posset denominare subiectum, & sic species coloris Albi in oculo posset denominare oculum album.

Ad secũdam. Secunda ratio cõcludit ꝙ lumen est res, & hoc nos concedimus, non tamẽ sequitur, ꝙ etiam non sit intentio vt declaratum est, & sic negatur, ꝙ species intentionalis non agat Physicè, nec obstat ꝙ sint diuersæ rationis, quia hoc concludit solum ꝙ nõ causet vniuocè, tamen negari non potest quin causet æquiuocè.

Ad primũ Aegidij. Ad primum Aegidii respondetur, ꝙ authoritas illa Aristotelis sensibile positum supra sensum non facit sensationem, vera est, & Aristoteles eam intelligit solum de obiecto sensibili reali terminante sensationem tantum, non de eius specie, quinimò necesse est, speciem ad contactum vsque organi peruenire, si fieri debet sensatio, ideò hoc argumẽtum quo abusus est Aegidius, optimè vsus est Scotus, vt notauit Zabarel.

Ad secũdum. Ad secundum maior est falsa, quia materia de se non habet contrariũ, sed quidquid habet, illud hẽt a forma: ad probationẽ per illam maximam dico ꝙ non est ad propositum, quia sensus illius maximæ; quidquid recipitur per modum recipientis recipitur, est hic, quidquid recipitur in aliquo, recipitur secundum Capacitatem, & modũ

quo

quo recipiens recipere potest: hic autem sẽsus non est ad propositum, vt patet quomodo autem generetur lumen a luce, & etiam lumen sit visibile, licet sit species lucis, optimè est declaratum a Scoto in tertio Articulo. Ex prædicta quæstione habetur quoque quid ipse Scotus senserit de necessitate luminis in visione, certum est enim quod lumen requiritur ad visionem, quoniam sine lumine non potest fieri visio, sed an requiratur ad illuminandum medium perspicuum, an ad illuminandum obiectum colorẽ, an etiam propter organum est difficultas apud expositores Aristotelis. Auempaces enim, & Auicennas ex vna parte sustinẽt q̃d lumen requiratur solum ex parte Coloris, scilicet ad hoc vt Color illuminetur, & fiat actu visibilis, & motiuus diaphani. Auerroes ex altera parte sustinet quod requiratur lumen non propter Colorem, sed ad illuminandum medium solum, sed Auerroes quoque non negater requiri lumen propter organum. Vnde Gandauensis in secundo de Anima quæstione 19 de mente Auerrois sustinet requiri lumen, tam ex parte medij, q̃ organi. Alij, vt Albertus quem sequitur Zabarella, sustinẽt quod requiratur lumen tam ex parte Coloris, quã medij, & organi. Scotus expressè dicit in secundo Articulo recitatæ quæstionis requiri lumen ex parte medij, & organi, & hoc etiam de mente Auerrois, adeo quod videtur approbare sententiam Auerrois, tamen non negat requiri ex parte coloris quoque, sed de hac re non loquitur ex proposito, ideò quilibet teneat sententiam quæ sibi rationabilior videtur, mihi probatur opinio Alberti, & Zabarellæ, qui sustinent quod lumen requiratur, & propter Colorem, & propter organum, & propter medium, quam optimè tuetur Zabarella Primo lib ro de Visu, & aliorum obiectiones optimè tollit, & huic mihi maxime accedere videtur Scotus. Qui verò vult tueri opinionem Auerrois, soluat obiectiones in contrarium. Quod lumen requiratur propter medium expresse dicitur in libro secundo de Anima capite de Visu, Arist. assignando enim definitionẽ luminis dixit, lumẽ est actus perspicui quatenus p̃spicui neq; .n. p̃spicuũ posset recipere species colorum, nisi illuminaretur a lumine, modo propter eamdem rationem organum visus, scilicet oculus requirit lumen, quia & ipse est perspicuus, ideo sine lumine non posset recipere species colorum, quod verò requiratur etiam propter Colorem patet experientia, quia si Color sit in tenebris licèt medium sit illuminatum, & organum oculi, tamen Color non videtur, quia sine lumine non potest mouere perspicuũ. At econuerso si Color sit illuminatus etiã medio existẽte tenebroso Color videtur, vt patet de aliquo existente in Spelunca tenebrosa, qui videt Colorem illuminatum existentem extra illam speluncam. Non tamẽ dicendum est quod Color possit videri absque quod medium illuminetur, quoniam medio existente omnino tenebroso, non potest recipere species colorum, sed dicendũ, est quod lumen illuminans Colorem est ꝙ postea quoquo pacto illuminat medium; ita quod potest recipere species illius Coloris, & illas differre ad visum adeo quod lumen tunc gerit vicem lucis, & illuminat, ꝑ hanc experientiam itaque comprobatur ꝙ est necesse ad visionem Colorem illuminari, sed tamẽ non sequitur quod medio omnino existente tenebroso possit Color videri, requiritur ergo lumen, & propter Colorem, & medium, & organum. Obiectionis in contrarium optimè soluuntur a Zabarella, & alijs quæ quia diffusè apud illos habentur, hic omitto. Quomodo fiat Color, non dicit Scotus, sed ex dictis eius in hac quæstione possumus conijcere sententiam Zabarellæ positam secundo capite primi libri de Visu esse probabilem, &c.

Necessitas luminis. *Auicennas, & Auempaces.* *Albertus.* *Scotus.*

THEOREMA LXVII.

Anima rationalis est forma informans.

Exponitur sententia Auerrois cum suis fundamentis Cap. I.

INter omnes difficultates Philosophicas oĩum cõsensu maxima est An anima rationalis sit immortalis, cui aliæ tres coniunctæ sunt in eodem discrimine, nempè an anima rationalis sit forma informãs hominis,

minis, secunda an sit vna, vel p lures, tertia de origine ipsius, sed sicut sunt valdè difficiles in doctrina Aristotelis, ita quod a multis multa, & valdè prolixè scripta sunt, quæ quemlibet legentē tædio afficere possunt; ita sunt valde vtiles, ideo dimissa plixitate, & confusione quæ in alijs mihi displicet de his sermonē habiturus breuiter difficultates potiores aperiam, & maximè q̄ sit mens Scoti. Primo ostendam quod anima rationalis est forma informans. Secundo quod non est unicus intellectus in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. Tertio examinabo quid secundum Arist. dicendum sit de immortalitate intellectus hoīs. Quarto loquar de origine intellectus, & aliarum animarum secundum Arist. Quo ad præsens Theorema, Scotus quarto sent. dist. 45. quæstione 2. in principio corporis quęstionis aperte sustinet animam intellectiuam siue intellectum esse formam informantem hominis, & hoc comprobat enixè aduersus Auerroem, ideo vt rectè percipiantur rationes Scoti, prius adducam opinionem asserentium intellectum esse assistentem tantū homini, non informantem, neque dantem esse specificum, cum suis rationibus. Auerroe præsertim hanc sententiam secutum esse. s. intellectū esse assistentem, non informantem, actum, clarè conspicitur ex commentario eius in 5. tex. tertij libr. de anima & multis alijs in locis, & hanc fuisse mentem eius, omnes eius sectatores, & etiam oppositæ sententiæ auctores asserunt quicquid dicat Achillinus in tertio quolibeto dubio octauo, eandem secuti sunt Themistius (licet D. Thomas oppositam sententiā ei tribuat) vt videre est in tertio de anima tex. 20. vbi tuetur vnicum esse intellectum in omnibus hominibus, vt Auerroes, Philopponus in secundo de anima in præfatione, & indeclaratione primi tex. Simplicius & inter Lationos Gandauensis, Viccomercatus, Franciscus Piccolomineus libro de humana mente cap. 17. & multi ex Modernis. Hi omnes dicunt intellectum non dare esse specificum homini, neque esse formam informantem, si uero quæratur ab eis, quæ sit forma informans. & dans esse specificum homini, dicunt esse cogitatiuum.

Scotus. *Auerrois opinio.* *Achillinus.* *Philopponus.* *Piccolomineus & aly.* *Fundamentū opinionis.*

Pro hac Opinione rationes præcipuæ quæ adducuntur sunt illæmet, quæ adducūtur pro immortalitate animæ, omnes enim (excepto D. Thoma cum suis sectatoribus) de mente Arist. sustinent intellectū immortalem esse, sustinent quoque non esse informantem, sed assistentem, & vnicum esse in omnibus, quia putant in via Arist. hæc duo esse incompossibilia. s. quod intellectus sit immortalis, & quod sit forma informans, & multiplicatus ad multiplicationem indiuiduorum, quia tunc sequeretur, quod actu essent infiniti intellectus, cum Mundus, & generatio ex Arist. sit æterna a parte ante, & a parte post, quod est maximum absurdum. Illi ergo, qui sustinent etiam vnitatē, excepto D Thoma, vt dixi.

Prima ratio.

Ideo Franciscus Viceomercatus in sua quæstione de anima rationali hanc vnicam rationem adducit Arist. in secundo de anima tex. 11. apertè asserit quasdam partes animæ non esse separabiles, quia sunt actus ipsius corporis, vt uegetatiua, & sensitiua. quasdā vero nihil prohibet separari a corpore, quia non sunt actus corporis, & hæc sunt verba Arist. quasdam autem nihil prohibet separari propter id, quod nullius corporis sunt actus. Ex quo loco habet, quod apud Arist. intellectus qui est hæc pars separabilis non est forma informans corporis; & consequenter est assistens, & quoniā nōdum hoc erat explicatum, subiungit hęc verba. Amplius autem immanifestum est si sit corporis anima actus, vt Nauta Nauis. Hanc difficultatem postea Arist. explicauit dum ostendit, quod intellectus est immortelis, & separabilis a corpore. sic. n. ostendit quod non est forma informans, adeo quod sic potest formari ratio, forma informans, non est separabilis a corpore, at intellectus est separabilis a corpore, ergo intellectus non est forma informans, sed assistens, maior habetur in illo tex. 11. in verbis adductis minor probatur per rationes, quibus, probant intellectus immortalitatem.

Franciscus Piccolomineus libro 2. de humana mente cap. 18. non nullas alias rationes adducit, quarum prima est, omnis forma dās esse corporis est finis generatiōis p Ar. 2. Phy. tex. 70. vbi dicit, qđ finis, & forma gñationis in idē venit, at mens. i. intellectus nō ē finis gñationis q a finis gñationis ē natura ex 2. Ph. tex. 14. mēs aūt nō est natura ex

Piccolomineus. Prima ratio.

ra ex primo de partibus animalium, ergo intellectus, & mens non informant hominem. Secundo ea forma constituit corpus naturale ad quam materia est in potentia, at materia cum sit natura est in potentia ad formas, quę solum per naturalem transmutationem ex ea educuntur, non ad eas, quæ extrinsecus adueniunt, & sunt æternæ vt est intellectus ergo intellectus non dat esse homini per informationem.

Secūda.

Tertia. Tertio, forma non attinēs ad Physicum non dat esse corpori Physico, mens ex primo de partibus animalium non est Physicę considerationis, ergo.

Quarta. Quarta, & amplectitur omnes alias, forma, & formatum, terminus, & terminatum debent esse eiusdem conditionis, sed mens est immaterialis, & incorruptibilis, & consequenter diuersæ conditionis, ideo non potest formare, & dare esse materiæ sine cōposito materiali, neque materia ipsa potest terminari ab huiusmodi formis. His fere rationibus nituntur ostendere intellectum non esse formam informantem.

Alias rationes pro hac Opinione habes in calce sequentis capitis.

Hæc sententia reijcitur, & explicatur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. II.

Scotus HÆc Opinio est adeo impia, & inepta, vt suam ineptiam in ipsamet fronte deferat, nā ut inquit Scotus in 4. sent. dist. 43. quæst. 2. secundum ipsum Auerroem huius sententiæ defensorem, & alios eiusdem sectę, homo non esset formaliter nisi quoddam animal irrationale, tamen per quandā animam irrationalem, & sensitiuam excellentiorem animabus aliorum Bruttorum, quod quam sit impium, & ineptum, consensus communis omnium hominum manifestat, qui asserunt hominem in hoc excellere alia bruta, quia homo est rationalis, & intellectiuus, quod alijs brutis non competit. Ideo Alexander Aphrodiseus eccellentissimus Peripateticus D. Thomam Scotus, & multi ex Modernis: vt Pomponatius, Zabarella, & multi alij enixè tuentur intellectum esse formam informantem, sed opus est hanc sententiam contra Proteruos comprobare. Rationes autem omnes erunt a posteriori, vt inquit ipsemet Scotus loco citato, quia a priori nulla datur ex operatione ipsa itaque probatur quod anima rationalis, & intellectus sit forma informans ipsū hominem.

Prima ratio ex D. Thoma. Ratio prima communis omnibus Doctoribus huius sententiæ sumitur ex intelligere quæ ratio a D. Thoma formatur in hūc modū prima parte quæstigne 70 art. primo Intelligere est propria operatio hominis, ergo est a propria forma hominis, sed intelligere est ab intellectiua, ergo intellectiua est propria forma hominis. Hanc rationem ex principijs D. Th. ait Scotus nihil valere, quia D. Th. sustinet ꝙ intellectus in intellectione se habeat passiuè, non actiuè, ideò minor secundū hoc principium esset falsa, si quidem stante hoc principio intelligere non esset opus prodiens ab intellectiua, sed ex obiecto. Huic obiectioni respondere nititur Caietanus, & alij, sed de hac reloquemur in proprio loco, dum disputabimus de causis producentibus intellectionē pro nunc satis est nobis quod ratio satis in se est efficax, quam Scotus sic format. homo intelligit formaliter, & propriè, ergo anima intellectiua est propriè forma hominis. Antecedens est manifestum ex Philosopho tertio de anima tex. primo vbi dicit Philosophus de parte autē animæ qua homo intelligit, & sapit, & 1. ethico. cap. 9. in his locis expressè dicit Philosophus intelligere esse propriam operationem hominis, & hominem formaliter intelligere, operatio etiam vt contra distinguitur contra actionem seu factionem, formaliter inest operanti, & non est actio transiens in alterum, sed in ipso manens. ex 9. Met. tex. 16. Confirmatur, quia x. Ethicorum Arist. ponit fœlicitatem hominis in intelligere, manifestum est autem, quod illa fœlicitas inest homini formaliter, ergo intelligere quoque inest homini formaliter, quoniam fœlicitas consistit in intelligere, licet ergo hoc antecedens sit de se euidens, & verum, attamē contra Proteruum Scotus illud probat efficaciter, & notandum qđ in antecedente intelligit Scotus de intelligere propriè accepto, vt contra distinguitur a toto genere cognitionis sensitiuæ, & primo adducit probationes D. Thomæ, quas in aliquo deficere ostendit sed his dimissis, adducamus rōnes proprias Scoti, quę sunt efficaces.

Reijcitur.

Responsio Caietani.

Ratio propria Scoti.

ces. Prima ratio, Habemus in nobis aliquā cognitionē obiecti sub aliqua ratione, sub qua non potest cognosci a sensitiua, ergo habemus in nobis formaliter hanc operationem, quæ est intelligere, antecedens ꝓbatur primo, quia experimur in nobis, qd actu cognoscimus vniuersale. Secundo experimur nos intelligere ens, siue qualitatem, vel aliquod aliud ens sub ratione communiori, quam sit ratio primi, & adæquati obiecti sensus, includendo etiam supremā sensitiuam. Tertio experimur, qd distinguimus genus sensibilium ab aliquo quod non est illius generis. Quarto experimur quòd cognoscimus relationes rationis.s. secūdas intentiones, vt intentionem generis, & speciei, & oppositionis, & aliarum intentionū logicalium. Sexto experimur, quod assentimus complexis principijs absque dubio errandi, vt primis principijs. Septimo experimur in nobis discursum a noto ad ignotū, & illi assentimus necessariò modo cognitio. istorum non potest attribui parti sensitiuæ, ergo necessario in nobis præter potentias sensitiuas est intellectus. Si quis autem proteruus negaret maiorem.s. hos actus, quos diximus inesse nobis, non est cum eo vlterius disputandum, ait Scotus, sed est illi dicendum, quod est Brutum sicuti non esset disputandum cum eo, qui habet oculos, & negaret se videre colorē, sed est illi dicēdū, quod eget sensu, & quod cęcus est. Assumptum vero huc minorem.s. quod nullus istorum actuum possit cognosci secundum aliquam potentiam sensitiuam probatur, & primo de vniuersali, quia vniuersale cognoscitur a nobis sub illa vniuersalitate, vt dicitur de omnibus singularibus in quibus continetur, & sub hac vniuersalitate sensus nō cognoscit, quia communi consensione sensus est singularium, intellectus vero vniuersalium, sed de secundo res est euidentior.s. quod cognitio rerum sub communiori ratione, quam est obiectum adæquatum sensitiuæ potentiæ non possit haberi a sensu, quoniam nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione vniuersaliori quam sit ratio adæquata sui obiecti: cognitio ergo, quæ est in nobis de rebus, quæ excedunt rationem obiecti sensus, etiam sensus principalis, non potest fieri, & generari in nobis ꝑ potentiam sensitiuam, & certè hoc argumē

cum est efficax; at experimur in nobis, quod de albedine cognoscimus, quod est species, coloris, & quod color est eius genus, experimur etiam, quod cognoscimus albedinē esse qualitatem, & quod continetur sub qualitate, non sub quantitate, assignamus quoque definitiones qualitatis, &c. qui omnes actus non possunt esse alicuius sensus siue interni, siue externi, de externis patet. Si qs verò dicat hos actus ēē cogitatiuæ, vel imaginatiuæ, contra, quia tunc superflua est virtus intellectiua, cum ipsa non habeat nobiliores actus: cognoscere.n prædicatur, quidditatiuè, assignare diffinitiones rerū, discurrere, sūt nobiliores operationes, quæ intellectui ascribantur, ideo si ille compe tunt cogitatiuæ, superfluus est intellectus. De tertio patet ex dictis in hoc secundo, qa virtus ponēs discrimen inter aliqua duo debet cognoscere vtrumque, at virtus sensitiua non potest exire extra obiectum sensibile, ergo non potest distinguere, & dignoscere id quod est sensibile ab eo, quod non est sensibile, cum nō sensibile nō cognoscatur ab eo. De quarto patet per idem, cum.n. illæ relationes sint extra res sensibiles, imò sint tantum in rebus intelligibilibus, sequitur quod sensus illas cognoscere non possit, quia sunt extra limites sui obiecti. Confirmatur illud etiam primum.s. de vniuersali per hoc, quia sensus est rerum existentiū tantum, at vniuersale actu, & iste relationes rationis nō possunt existere per se, ergo nō potest sensus illas cognoscere. De quinto, & sexto patet quod non possunt haberi a sē su, quia fiunt per relationem rationis, est.n. ratio nostra, & mens, quæ illa simul connectit, & perinde cognoscit, & inducat, & deniq; discursus, & comparatio propositionū est peculiaris operatio intellectus secundū omnes, & ex Arist. tertio de anima, vbi enumerans operationes intellectus dixit illas esse tres.s. simplicium appræhensionem, & diuisionem, & deniq; discursum. Si ergo discursus haberi possit a sensitiua virtute superfluus est intellectus: Ex his omnibus apparet clarum esse antecedens primum.s. quod homo formaliter, & proprie intelligit. i homo habet in se formaliter cognitionem excellentiorem cognitione sensitiua. Consequentia vero primi enthimematis, quæ erat, ergo anima intellectiua est forma hominis

Responsio ad tacitam reiectionem.

Prima ratio.

minis, probatur sic, talis actus, qui est intelligere non est substantia nostra, quia modo adest, modo abest a nobis, ergo est accidēs, ergo oportet dare sibi aliquod receptiuum proprium, quia omne accidens propriè in aliquo subiecto proprio recipitur; at hoc subiectum receptiuum non potest esse aliquod extensum, neque organicum, vti sunt omnes sensus, quia tunc intelligere esset actus extensus, ꝙ est impossibile, & conceditur ab aduersarijs, quia intellectus non vtitur organo, probauimus etiam nullam talē cognitionem posse cadere sub aliqua potentia sensitiua: si autem reciperetur in sensu, sensus cognosceret ea, quia cognoscere est pati, ergo eius subiectum erit aliquid inextensum, & illud subiectum debet inesse nobis, quia iam diximus, quod in nobis experimur huiusmodi actus intelligendi; at reliquæ formæ, quæ sunt in nobis, & reliqua omnia sunt extensa, & sunt sensus, ergo illud subiectum erit solum anima intellectiua, & consequenter anima intellectiua est forma informans hominis, & intrinsecus dans esse, non extrinsecus, vt Nauta Naui, quia tunc in nobis non experiremur huiusmodi actus; Si. n. intellectus est, qui intelligit, & est subiectum receptiuum istorum actuum, sed postea est extra hominem, ergo homo non intelligit formaliter sicuti cum Nauta intelligit, vel loquitur, nauis nō dicitur loqui, neque intelligere, quia Nauta est extra essentiam Nauis, at si intellectio reciperetur in forma essentiæ Nauis, Nauis diceretur loqui, & hæc ratio absque dubio est efficacissima. Huic rationi videtur Auerroes quodammodo innuisse responsionem in illo quinto tex. in digressione, quæ tamē vt inquit Scotus est fictio, quę nec ei, nec alijs est intelligibilis. videtur ergo ex Auerroe posse responderi, ꝙ ideo homo intelligere dicitur, licet intellectus coniungitur homini per phantasmata, & sic cum intellectus, homo dicitur intelligere. Verum quænam sit hæc coniunctio nec ipse Auerroes, nec aliquis alius eius sectator explicare potuit, vt inquit Scotus in prædicto loco, & experientia discimus, nam coniunctio phātasmatis in ipso intellectu est coniunctio obiecti intelligibilis cum potentia intelligente; ideo licet phantasmata sint in homine, vt in phātasia & illis vtatur intellectus, nō propter hoc fit, quòd homo, vel illa phātasmata intelligant, sicuti color existens in pariete, & mouens oculum meum, non facit quòd paries videat, quia phantasma habet semper rationem cogniti, non cognoscentis, & hoc est verum secundum omnes, est ergo mera fictio ista coniunctio. Sed alij aliter declarant hanc coniunctionem, vt Franciscus Piccolomineus in secūdo libro de mente cap. 17. ait enim quòd intellectus dupliciter nectitur in homine, scilicet primo per naturam, secundo per operationē, nexus per operationem est coniunctio per phantasmata, vt nunc diximus, licet nō explicetur ab eo: nexus vero per naturam, in quo ipse facit maximā vim, quis sit, & quomodo fiat, non docet, solum dicit, quod hic nexus intellectus cum homine per naturam est intimior, quàm nexus materiæ, & formę & subinfert hæc verba. Homo constitutus per phantasiam, dicitur per mentem cum eo innctam intelligere; tandem ad argumētum dicit, cum dicitur, quod homo formaliter non intelligeret non esset beatus, &c. Respondetur ꝙ hoc non sequitur, quia homo per phantasiam cui iuncta est mens intelligit, & est capax summi boni, &c. Hæc vir iste maximæ existimationis. Sed hæc declaratio est verbosa, & nihil momenti in se habet, ita ut verū sit, quod dicit Scotus, scilicet quod ista coniunctio intellectus cum homine, ficta ab Auerroe, non est intelligibilis, & quod nullus eius sectator eam explicare valet. Sed breuiter reijcitur, quia dicit iste vir, quod intellectus iungitur phātasiæ, & homini, & quòd iste nexus est intimior, quàm nexus formæ cum materia, tūc argumentor, ergo est intellectus nō est forma assistens, sed est plusquam forma informans, & consequenter non est separabilis ab homine: probo consequentiam, quia actus informans, vt est forma iuncta materiæ, non est separabilis a materia per eos, ergo si intellectus maiori nexu vnitur homini, quam forma materiæ, multo minus intellectus erit separabilis ab homine.

Præterea debeat explicare quomodo fiat & quæ vnio sit iste nexus intimior: porrò ex Aristotele nō datur maior nexus, quàm actus, & potentiæ, cum ex his duobus construatur vnum per se, si ergo vnio intellectus ad hominem est maior, ergo multo

magis

Respōsio Auerroes. Reijcitur. Respōsio Piccolominei. Reijcitur. Prima ratio. Secūda ratio.

magis ex intellectu, & homine fiet vnum per se, & sic vnum habebit rationem actus aliud potentiæ, sed excellentiori modo, & sic erit informans,& plusquam informans, si hæc maior informatio est possibilis.

Tertia. Præterea non est intelligibile apud Aristotelē quomodo ex duobus actibus fiat vnum per se,intellectus est actus, homo per eos iam est in actu per phantasiam,phantasia est actus,& nullo modo potentia respectu intellectus,ergo falsum est quod ex intellectu, & homine fiat vnum intimius, & magis,quam ex forma cum materia, sed erunt distincta, & duo entia segregata tantum sibi præsentia.

Quarta Denique si intellectus non est informās & tamen est vnitus cogitatiuæ, & homini, ergo erit aggregatus illi, & sic erunt vnum per accidens,& aggregatione,& consequenter homo non intelliget formaliter, licet habeat sibi aggregatum intellectum, sicuti nec Nauis intelligit, licet habeat aggregatum sibi Nautam, qui intelligit, est ergo impossibile,quod homo formaliter intelligat dum ponitur intellectum esse assistentem,quia sic semper est extra hominis essētiam,& naturam,intellectus autem est;qui producit,& recipit intellectionem.

Aliorū responsio. Alij voluerunt explicare hanc coniunctionem per exemplum luminis in perspicuo,lumen enim aduenit aeri extrinsecus, neque est eius forma,& tamen est ratio ipsi aeri recipiendi colores, sic intellectus licet non sit forma hominis,sed extrinsecus homini adueniat, tamen est ratio propter quam homo est intelligens.

Reijcitur Prima ratio. Sed hoc exemplum,vt optimè inquit Zabarella non est ad propositum, quia aer in quantum aer non recipit colores,sed quatenus perspicuum,fit vero perspicuum per lumen quia lumen est actus,& forma perspicui,& lumen dat esse perspicuo, & sic postea perspicuum recipit colores at in proposito intellectus respectu hominis non se haber, vt lumen, respectu perspicui secundum Auerroem quia intellectus non dat esse hōi fm eū, sed lumen dat esse pspicuo.

Secunda Præterea intellectus ipse absque corpore recipit intellectionem, quia est in organicus,at in perspicuo non euenit,sic,quia non est lumen,quod recipiat colores,sed perspicuum constitutum in tali esse per lumen; & sic lumen non recipit,sed est ratio, qua perspicuum recipit colores, ideo exemplum non est ad propositum.

Secunda rat. principalis Scoti. Secundo principaliter arguit Scotus in eodem loco pro eadem conclusione ex operatione voluntatis,siue appetitus,quam experimur in nobis,sic. Homo est Dominus suorum actuum, itaquod in potestate eius est determinare se ad hoc & ad oppositos actus,& hanc propositionē cōcedit Ari.passim in sua Philosophia, vt primo Perhiermenias capite de futuris contingentibus, & 2.Phy.cap.de fortuna,& casu;& maximè 6.Met.vbi probat dari entia contingentia. probat ēt multa pertinentia ad Prudentiā, in moralibus, admittens consilium quod est de futuro, & de eo quod nos vitare possumus,& deniq; hoc est clarum in Philosophia Ar. & sensu ipso patet, cum hac propositione assumit aliam,quæ quoque est euidentissima.s.quod hæc libertas, & indeterminatio nō potest prouenire ab aliquo appetitu materiali, & extenso, siue ab aliqua virtute sensitiua,quia omnis virtus appetitiua sensitiua, & extensa determinatur ad certum genus appetibilium sibi conueniens,itaquod illud apprehensum non potest non conuenire nec appetitus nō approbare,quæ propositio confirmatur,quia agere secundum electionem, & a proposito cōpetit soli homini, vt experientia patet, ꝙ si talis electio competat homini secundum potentiam sensitiuam aliquam,ergo & per impossibile ablato intellectu ab homine, posset homo libere agere,eligere hoc,& nō illud,ꝙ est inconueniens, quia superfluus esset intellectus, quod si quis dicat, actio ista libera prouenit ab intellectu, sed recipitur in cogitatiua, hoc improbatur, quia actio illa,quæ est ab intellectu est inextensa,& inorganica,sed omnes sensus sunt organici,& eorum operatio recipitur in ipsis mediantibus organis,actio autem illa intellectus est inextensa,& inorganica,ergo nō potest recipi in cogitatiua, vel in aliqua alia virtute organica,& extensa. Ex his duabus propositionibus sequitur hæc tertia,ꝙ electio, & indeterminatio inest nobis per animā,intellectiuā tunc sic, experientia videmus nos habere hanc actionem liberam, hæc nobis non potest inesse per aliquam virtutem sensitiuam, quia illæ sunt orga-

nicæ, & extensæ, ergo inest nobis per intellectiuam, & consequenter anima intellectiua est forma nostra, quæ omnia probata sunt ex dictis. Tertiò, principaliter arguitur ex vnitate specifica hominis, homo per rationale constituitur in esse, & distinguitur a brutis, sed rationale denotat nobis animam intellectiuam, ergo anima intellectiua dat esse specificū homini, & est eius forma informans, hæc ratio communiter adducitur a sectatoribus istius sententię, & cōfirmatur, quia certum est, quod homo distinguitur a brutis: nō potest autem distingui, nisi, per aliquam formam substantialem, vel ergo ista forma est anima intellectiua, vel illa cogitatiua Auerrois, at non potest esse illa cogitatiua, quia vel illa cogitatiua est illamet imaginatiua, siuè Phantasia, de qua loquitur Arist. in calce secundi de anima, vel est alia forma: si est eadem, homo a brutis non differt specie, quia etiam bruta habent phantasiam, nec valet dicere, quòd in homine est excellentior, quia magis, & minus non variant speciem, & Aristot. ibi agens de ea, nullum in ea discrimen ponit, sed de ea agit communiter, vt omnibus animalibus competit si verò est alia forma substantialis a Phantasia illa, Arist. debebat de illa verba facere, cur enim Arist. de tali forma substantiali ita necessaria, & digna non est locutus, & tamen est locutus de phantasia, & forma substantiali dante esse specificum Brutis? ergo dicendum est quòd forma dans esse specificum homini, est anima rationalis. Quartò, est Argumentum Aristo. 2. de anima tex. 24. vbi volens Arist. probare quod anima est forma corporis, ita argumentatur, anima est id, quo primo viuimus sentimus, mouemur, & ratiocinamur, ergo anima est forma viuentis, sentientis, mouentis, & ratiocinantis; ex quo loco apertè patet, quòd fatetur animā esse formam ratiocinantis; sicuti anima sentiens est forma sentientis animalis; iam verò illa est forma informans, ergo anima rationalis, qua ratiocinamur est forma informans sed ratio in se est efficax: ex eo enim quòd homo ratiocinatur; probat animam, per quam ratiocinatur homo, quæ est intellectiua esse formam, per quam constituitur in esse.

Quintò, Scotus tangit aliud argumētū, quòd est, quia intellectio est actio immanens, non transiens omnium consensione, at si intellectus est assistens, erit transiens, quia transit ab intellectu in hominem sicut actio intelligentiæ, qua mouet orbem est transiēs ab Intelligētia in orbē. Sexta ratio, Arist. 2. de anima diffiniens animam dixit. Anima est actus corporis Physici organici, &c & ibi assignat definitionem de anima in communi, vt protestatur in primo tex. vbi pollicetur se velle assignare rationem cōmunissimam de anima, ergo etiam anima intellectiua est forma dans esse specificum homini. Respondet Franciscus Piccolomineus vbi supra, quod Arist. ibi respexit totam animā, non partes eius, ideo verum est, quod tota anima est formans, sed non quælibet pars, vt est intellectiua. Hæc responsio dicit, pugnātia. Si.n. tota anima in communi est forma informans, quomodo non est forma informans quælibet eius pars, profectò si aliqua pars non est informans, falsum est, quod tota sit informans. Secundo Respondet, quod genus in hac definitione, s. actus non dicitur vniuocè, sed ab vno, & sic est commune ad actum informantem, & assistentem, & hæc responsio est cōmuniter omnium Auerroistarum, sed impugnatur ex ipsomet Aristo. nam in 2. de anima tex. 2. postquam pollicitus est se velle assignare definitionem communissimam animæ, diuidit substantiā (supponit ex disputatione habita contra Antiquos animam esse substātiam) distinguit ergo substantiam in tres partes scilicet in materiam, formam, & compositum, & materiam dicit esse potentiam, & formam esse actum perficientem materiam; dicit enim ibi quòd forma facit hoc aliquid: deinde eliciens definitionē animæ in quarto text. ait, quòd anima non est corpus, neque materia, sed quòd est actus, & forma corporis Physici, ergo actus qui sumitur in definitione animæ est forma, & actus dans esse, non autem in communi sumptus ad actum assistentem, & informantem. Hoc idem cōfirmatur ex eodem 2. tex. 7. ibi.n. Aristo. ait non esse quærendum an ex anima, & corpore fiat vnum, sicuti non est quærendum, an ex cera, & figura fiat vnum, quīa ex potestate, & actu non sunt duæ res, sed vna; ecce quod actus iste est, qui informat, & dat esse potētiæ. Idem colligitur ex tex. 8. eiusdem libri, vbi dicit, quod anima est quod quid est corporis

Tertia.
Quarta
Quinta
Sexta.
Responsio Piccolominei.
Reijcitur.

sis, modo forma assistens non est φ quid est rei, sed hoc verificatur solum de causa formali dante esse specificum, quæ est vnũ genus earum per se; vnde forma in 2. Phy. tex. 28. definitur φ est quod quid est rei. In eodem etiam tex. comparat corpus animarũ securi, & animam figuræ securis, vt figuræ securis est, quæ constituit in esse securim, non autem illi assistit. Idem docet Arist. in tex. 9. & 10. comparando corpus oculo, & animã potentiæ visiuæ: dicit. n. potentiam visiuam esse quod quid est oculi, sine ea enim esset oculus æquiuocè, ita quoq; anima est, quod quid est corporis Physici illi dãs esse, non assistens, sicuti potentia visiua non assistit oculo, sed informat & dat esse. Respon-sio Vicomercati ad hæc omnia argumenta non est responsio, sed repetitio suæ positionis: ait respondere vnico verbo ad omnia argumẽta ĩ spẽ, φ stante, φ aĩa rõnalis sit assistens. nihilominus homo est intelligens est vnus per se, viuere potest, & differt ab alijs per rationale, quia in homine est vnica aĩa, quæ est eius vera forma informans, sed non ſm omnem partem, quia non ſm intellectũ, sed hæc rñsio, vt dixi est repetitio suę opinionis, & per rationes adductas reiecta est, quia si anima rõnalis non est informãs, homo non intelligeret formaliter, vt ostendit prima ratio, non operatur liberè, vt ostẽdit secunda, non differret a Brutis, vt ostendit tertia, & quarta, intellectio nõ esset immanens, vt quinta, neq; hoc congruit definitioni ab Arist. assignatæ, vt ostẽdit. Sexta ratio. De his multa alia legi possunt apud Alexãdrum, Põponatiũ, & alios Viros Doctos. Hæc satis sunt ex dictis a Scoto. Præterea, vt nũc dictũ est cõtra Piccol. hæc rñsio dicit repugnãtiã, quia repugnat, qđ aliqua vna forma ſm totã essentiã sit informãs, & eius aliqua pars non sit informans, sed assistens: nõ. n. esset vnica essentia numero, sed aggregata ex pluribus animabus, quarũ illa quæ est assistẽs, non est vera forma hominis, quia non est quod quid est eius.

Responsio Vicomercati reijcitur.

Rationes variæ pro opinione Auerrois præter adductas in primo capite adducuntur, quarum quasdam præcipuas ego adducam; longissimæ. n. disputationes de hac re habentur. Gãdauensis 3. de anima q. 5. multipliciter arguit, & nota quod eius rationes supponunt, quòd omnis forma informans materiam, & corpus sit materialis. Primò inquit, sequeretur quòd anima rationalis esset mortalis, consequẽs est falsum, ergo. Ibi habet alia argumenta, sed ego ex eius dictis ita arguo. Si anima rationalis est forma informans, ergo anima rationalis est materialis, consequens est falsum, ergo & antecedens, consequẽtia probatur, q̃a forma immaterialis non potest dare esse materiale si ergo rationalis est forma immaterialis, non potest dare esse materiale homini, & informare materiam, & ex aduerso si dat esse materiale, ipsa est materialis, & corporea. falsitas consequentis probatur, quia si esset materialis, ipsa non reciperet omnes formas materiales, nec formas rerum materialium, quia nihil recipit se ipsum, neque speciem sui, at intellectus recipit omnes formas materiales quantum ad earum species, ergo non est materialis. Sequeretur ẽt, φ si intellectus est informãs corpus φ sit extensus, quia est subiectũ figuræ corporis, & aliorũ accidentiũ, nã materia per se non põt esse subiectum accidẽtiũ, est ergo subiectũ accidentiũ per animam dantem illi esse specificum, ergo si illa est intelectiua anima intellectiua erit subiectũ figuræ quæ est quãtitas, & sic ipsa erit quãta saltem per accidens, quòd est absurdum. Quarto, si anima rationalis esset materialis, non posset intelligere vniuersalia, quia vniuersalia intelliguntur cum abstractione à materia, ergo solũm competit facultati abiunctę à materia. Quinto, Alij arguunt ex Arist. 3. de anima tex. 4. & 6. vbi dicit intellectum humanum esse immixtũ, idest non commixtũ cũ materia, ergo intellectus nõ est forma informãs. Sexto Arist. in primo de anima tex. 92. ait non posse quidem fingi quam partem corporis occupet intellectus, ergo intellectus non est forma corporis ergo est abiunctus à materia. Septimo, Arist. secundo de gñatione animalium cap. 3. ait quòd intellectus extrinsecus accedit, ergo nõ est forma informans, sed assistens homini.

Aliæ rõnes pro opinione Auer.

Prima. *Secũda.* *Tertia.* *Quarta* *Quinta* *Sexta.* *Septima*

Proponuntur quædam digna scitu pro intelligentia veritatis, & rationes Aduersariorum soluuntur. Cap. III.

PRo solutione rationum Aduesariorum sciendũ est, quod Arist. semper fuit dubius,

bius, an omnis forma informās sit corruptibilis, vel potius aliqua sit corruptibilis tantùm, aliqua verò non; quod aliquæ formæ informantes sint corruptibiles, non dubitauit, sed pro certo habuit, & patet ratione, & experientia per cōtinuam corruptionem rerum, sed de anima rationali fuit valde dubius, & modo in hanc partem, modo in aliam declinauit, vt dicemus in sequentibus, dum de immortalitate tractabimus; adeò q̄d tres sunt propositiones apud Aristot. prima Anima rationalis est forma informans hominem. Secunda anima rationalis est in organica, incorporea, & immaterialis secundum suam essentiam, neque alicui organo adicta, & operatur sine organo. Tertia anima rationalis in se, & quo ad essentiam suam est incorruptibilis. De duabus primis fuit semper certus, quia p rōnes probari possunt, & ab eo probantur, ꝙ clarum est ex dictis, nam in præcedentibus visum est de prima, de secunda quoque habetur intentio Aristotelis in tertio de anima textu sexto, vbi apertè probat quòd anima rationalis non est organica, neque cōmixta corpori, idest in operando non vtitur organo, quia esset qualis; esset enim calida, vel frigida. De tertia verò ꝓpositione fuit dubius, & secundum varia principia variè locutus est. Si inspiciebat operationem animæ rationalis, quæ est sine organo, Item si inspiciebat eius excellentiā, sibi videbatur incorruptilis, & immortalis: idcò aliquādo dixit intellectū esse quid Diuinum, forsan esse separabilem à corpore, extrinsecus aduenire, & alia huiusmodi. Si verò cōsiderabat ꝙ intellectus operatio nō est sine corpore, q̄a non est sine phantasmate, & ꝙ est actus corporis, & quòd alij huiusmodi actus sunt corruptibiles, & multa alia, quæ infra tangentur declinabat ad mortalitatē. Et certè nisi nos Christianæ fidei essemus adiuti, hoc lumen immortalitatis animæ ignorauissemus, & si illam admisissemus, illam admisissemus cū multis erroribus, vt fecerunt Auerroes, & Platonici; qui etsi dixerunt animam rationalē esse immortalē, tamē illi multas impietates adiunxerūt, vt ponendo numerū determinatum ab initio mundi, vt Platonici, aut vnicā vt Auerroes, & alia multa absurda. Stante hoc fundamēto facilè est rūdere ad rōnes in oppositum.

Ad primam. Ad primam Gandauensis negatur consequētia cō negationis est, quia cōsequentia innititur illi propositioni, ꝙ oīs forma informans materiā sit materialis, & corruptibilis, quā diximus vniuersaliter non esse certam apud Aristo. sed si solum, quo ad aliquas formas, non autem quo ad rationalē, de qua in præsenti loquimur.

Ad secundam. Ad secundam negatur consequentia, ad probationem negatur illa propositio quòd forma immaterialis nō possit dare esse materiale, i. informare corpus, & dare vitā, nō p otest quidem dare esse corporeum, & extēsum, & sic currit argumentum, sed potest dare vitam intellectiuam, & esse inextensam.

Ad tertiam. Ad tertiam respondetur negando consequentiam, quia intellectus dat esse homini vitale, non corporeum, & extensum, iam. n. corpus per formam corporis est quantum, & extensum, per animam vero habet esse intellectuale, & vitam, & sic non sequitur ꝙ sit quanta, extensa, & organica, licet det esse homini per informationem.

Ad quartam. Ad quartam respondent Alexandri negando consequentiam, quia ad intellectionem vniuersalium sufficit abstractio ab organo sm operationē, non sm esse, nos insuper possemus respondere concedendo totū argumentum, sed negamus suppositum. s. ꝙ anima rationalis sit materialis.

Ad quintam. Ad quintam respondetur, quòd intellectus duobus modis potest dici commixtus corpori, vel quo ad esse, vel quo ad operationem, quo ad esse affirmatur ab Arist. vt visum est, quia illi dat esse, sed quo ad operationem est immixtus, & quia commixtio intellectus cum corpore quo ad operationem poterat duobus modis esse, vel quo ad obiectum recipiendum, vel quo ad corpus, vt illo vtatur ad intelligendum tanquam organo, & eius instrumento, Aristo. in illo 3. de anima tex. 4. refutat primam conclusionē quo ad obiectū, & inquit, quod intellectus est immixtus ab omnibus obiectis, quia in sua natura nullum obiectum habet, quia intus existens prohibet extraneum, secundū vero reicit in 6. tex. vbi apertè ait ꝙ intellectus in operādo nō vtitur organo, quia tūc intellectus esset calidus, vel frigidus, adeo quod Arist. ibi vult ostendere, quod intellectus non vtitur organo corporeo ad intelligendum, vt sensus, sed est immixtus ab eo,

Ad

Ad sextam. Ad sextam per idẽ patet: nil aliud enim Aris. vult dicere ibi nisi quod intellectus in corpore non habet determinatum locum.i. organum, non.n.est colligatus alicui parti corporis, quo vtitur, vt instrumento, vt cæteræ partes animę sed est inorganica virtus. Ad septimam. Ad septimam dicemus, dum loquemur de origine animæ rationalis infra. Ad Vicomercatum. Ad rationem Vicomercati dico ꝙ rectè debet considerari ille textus, & tunc patebit quòd ille text. 11. facit disertè pro nobis, nam in illo tex. Arist. statim in initio ex dictis colligit, quòd anima non est separabilis à corpore, sed statim Arist. venit in mentem animæ rationalis, de qua erat ipse dubius, & erat apud Philosophos tanta controuersia, ideò statim quodammodo restrinxit sermonem, & restrinxit se. vndè hæc sunt verba eius. Quod quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut partes quædã eius, si partibilis apta nata est, non immanifestũ est. Ecce quòd prius ait manifestum esse animam nõ esse separabilem à corpore, deinde propter dubiũ de anima intellectiua, quæ est pars animæ in communi, quã prius deffiniuerat, se restrinxit dicens, aut quædam partes eius, & aliam rationem adducit propter quam aliquæ partes sunt separabiles, quædam vero non, & inquit, quia aliquæ sunt actus quarundã partium corporis, quędã vero nõ idest ideo aliquæ partes non sunt separabiles, quia alligatæ sunt aliquibus partibus corporis, quibus egent ad eorum operationes obeũdas, & quia absque illis operari non possunt ideò ne ociosæ sint, non possunt separari. Sed quædam scilicet intellectiua quæ nõ sunt alligatæ alicui organo; non.n. in operando vtuntur organo, nullum habent impedimentũ ex hac parte quin sint separabiles, & rursus, quia ista separabilitas ipsi erat dubia, nec volebat se determinare, adhuc eam in obscuritate inuoluit, subinferẽs, amplius immanifestũ si sit corporis actus anima, sicut Nauta Nauis: videbat.n. sequi ꝙ si anima rationalis est separabilis à corpore, anima rationalis assisteret corpori, vt etiam aliqui Antiqui forsan existimabant, ideò hanc sententiam reprimit dicẽs immanifestum est autẽ an anima sit corporis act⁹, vt Nauta Nauis idest sed ex dictis non est manifestũ an anima sit actus corpori assistens, vt Nauta Nauis, quasi dicat, sed potius oppositum est manifestum, quòd est actus corporis per informationem, ꝙ itẽ supra probauerat, vti ostendimus perpendendo textum 79. & 10. cap. præcedenti: & cõfirmatur hæc expositio, quia si Arist. iudicasset animam intellectiuam esse formam assistentẽ, & hoc colligeret ex eo ꝙ intellectus non est actus alicuius partes corporis, debuisset colligere sic, manifestum est ꝙ anima est actus corporis, vt Nauta Nauis, & non oppositum, at ipse colligit oppositũ.s. non esse manifestum an sit actus corporis, vt Nauta Nauis, textus ergo ille attestat egregiè dubitationem Arist. in materia de separabilitate, & incorruptibilitate animæ intellectiuæ. Ad Piccolomineum. Ad primam rationem Piccolominei respõdeò primò quòd anima duobus modis considerari põt, vel ẽm quidditatem, vel vt est forma, scđo modo est natura, nõ primo modo, Aristo. dicit loco citato animã in prima significatione non esse naturam, non in secũdo, vide infra Theorema te sequẽti cap. 3. Secundo possumus dicere ꝙ re vera anima rationalis est natura, quia est forma hominis, vt vidimus sed quia vt dictũ est Aristot. fuit dubius de æternitate animæ rationalis ẽm varia principia vario modo locut⁹ est de ea, & q̃a cõmuniter forma naturalis ẽ corruptibilis, & de aĩa rõnali erat dubiũ, an esset mortalis, vel potius immortalis; tũc declinãs ad immortalitatẽ dixit intellectũ nõ esse naturã, non q̃d ꝙ voluerit dicere q̃d anima non sit forma non informans, sed voluit dicere, ꝙ nõ est natura.i. & mortalis vti cõiter sunt formæ nãles, & fateor, & fatet Scotus apud Arist. reperire auctoritates magis exp̃ssas ꝓ immortalitate, quã ꝓ mortalitate, sed rõnes sunt efficaciores ꝓ mortalitate, q̃ ꝓ immortalitate, & mirũ si arbitratus est Arist. animã rõnalẽ esse immortalem, quòd illam nullibi saltem aliqua ratione suaderit, cum esset res tanti momẽti. Ad secundam. Ad ẽm Respondetur per idẽ, tamen infra declarabimus quomodo anima quælibet nedũ rationalis extrinsecus educatur, & tñ sit forma informans, q̃a Scotus de mẽte Arist. tenet, ꝙ Deus sit⁹ productiu⁹ animæ cuiuslibet ex semine, ideo dato ꝙ aĩa extrinsecus accedat.i. ab vniuersali agẽte ex virtute seminis producatur, nõ tñ sequitur ꝙ non sit forma informans, & ꝙ materia ad eam

Ad tertiam. eam non sit in potentia. Ad tertiam dico, quòd variæ sunt expositiones illarum triũ rationum. Arist. s. quo anima rationalis pertineat ad Physicum: pro nunc dico, ꝙ non ait, ꝙ rationalis non pertineat ad Physicũ, sed ꝙ non pertinet ad Physicum secundum omnem suam considerationem, non. n. pertinet ad Physicum quatenus est ens, sed ad Metaphysicum, vel dicas, ꝙ tunc declinat ad immortalitatem, vt supra, & sic ait non *Ad quartam.* pertinere ad Physicum. Ad quartã Respõdetur quod maior est falsa absolutè prolata, quia non est inconueniens, ꝙ forma ſm suam essentiam sit immaterialis, & informet corpus Physicum, & det illi vitam, concedimus ergo quod intellectus est immaterialis; & immixtus organo corporeo, quia per se, est receptiuus specierum absque aliquo instrumento corporeo, sed quando ait, ꝙ intellectus est incorruptibilis, negatur hoc assumptum, quia hoc est dubium, & dato ꝙ esset immortalis, non propter hoc sequitur, ꝙ non possit informare corpus, & negatur quòd hæc forma non sit proportionata corpori; est enim actus, corpus vero potentia.

THEOREMA LXVIII.

Anima rationalis secundum veritatem est immortalis, sed de hac veritate fuit dubius Aristoteles.

Exponitur Sententia Scoti. Cap. I.

Scotus. Cotus 4. sent. d. 43. q. 2. declarando secundam propositionem, quæ est ista. An animã rationalem esse immortalẽ ratione naturali possit probari. Respondet quòd naturaliter non possumus habere rationes necessarias, atque demonstratiuas, ad illam probandam, sed solum probabiles, & loquens de Philosophis maximè de Aristotele ait, ꝙ auctoritates eius, quæ videntur asserere immortalitatem possunt solui duobus modis, vno modo, quia dubium est quid ipse Arist. circa hoc senserit: variè. n. loquit in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorum aliquibus videtur sequi vnum oppositum, & ex alijs aliud. Vnde probabile est ꝙ Arist. in illa cõclusione semper fuerit dubius, & nunc magis accederet ad vnam partem, nunc magis ad aliam, iuxta hoc ꝙ tractabat materiam consonam magis vni parti, ꝗ̃ alteri, neq; sibi cõtradicit in quodlib. 21. sed habet eandem doctrinam quam habet in eo. 4. sent. loco citato, & nos declaramus in seq. Theor. c. 1. declarando authoritatem illam Arist. Intellectus de foris aduenit, docet. n. secundum principia Arist. animam intellectiuam esse immediate a Deo, sed non dicit secũdũ omnia principia Ari. esse immortalem. quod si quis obiiciat, ait Scotus, in eo quolibeto quod ratio naturalis, põt attingere ad probandam aĩam intellectiuam esse immediatè a Deo, quia est immortalis, ergo ſm principia Arist. vult Scot᷒ aĩam intellectiuã esse immortalẽ. Rñdeo qd aliud est asserere aĩam intellectiuã esse immortalẽ ꝓbari posse rõne naturali, aliud est ſm principia omnia Arist. esse immortalẽ. ex illa rõne Scoti potest inferri primũ, non ſm. Vnde & Scot. in 4. sent. loco citato, dicit qd ad probãdũ aĩam intellectiuã esse immortalẽ sunt rõnes probabiles, licet non sint demõstratiuæ neq; necessariæ tñ authoritates Arist. ait posse dupliciter solui, s. vel qa fuit dubius, vel quia si asseruit aĩam rõnalẽ esse immortalẽ non probauit. nulla ergo est contradictio in lato, sed idẽ vtroque loco dicit, & hoc elicit quoq; ex 7. q. quodlib. sub P. vbi citat quodlib. 21. quo in loco apertè ostendit se ibi loqui de productione aĩæ intellectiuæ non de immortalitate animæ. quod si quis obstinate hanc expositionẽ reijciat dicamus quod ſm aliqua principia Aris. anima intellectiua est immortalis, vt nunc infra patebit, & de his loquitur ibi Scotus. hanc eandem sententiam habet Scotus in 3. sententiarum, distinctio. 27. quæst. vnica artic. 3. sub. g. Quòd autem hoc verum sit facilè ostenditur. Aristo. 7. Metap. tex. vlt. vult ꝙ qñ compositum resoluitur, solùm partes materiales remaneãt, scilicet elemẽta, sed forma nequaquam, vnde dicit ibi, ꝙ compositum constituitur ex partibus materialibus, vt ex terra, & igne, sicuti syllaba compõnitur ex elementis, sed vltra hoc adest forma totalis resultans, & dans esse toti. Vnde syllaba ab, nõ est solum a, &

b: sed aliquid alind, & eato non est solùm ignis, & terra, aut calidum, & frigidum, sed & alterũaliquid, per illud aliquid alterum innuens formam substantialem, & totalem, & hoc probat, quia dissolutis his, idest elementis, vti a, & b, & terra, & igne elementa quidem manent, sed caro, & sylaba non manet, idest forma substantialis totalis, quę dabat esse carni non manet post totũ, & ex hoc eijcitur quòd forma substantialis, qua totum habet esse non manet separata à toto suo materiali; sed hæc forma totius non est alia forma à forma partis, vt declaraui in Theoremate, An totũ distinguatur realiter à suis partibus, quia forma partis est, quæ dat esse rei, & constituit essentiam rei, vt ibi declaraui, at anima rationalis est, quæ dat esse homini, vt probauimus, & est q̃ q d est hominis, ergo ipsa iuxtà principia Arist. nõ remanent se iuncta a toto materiali, siuè a partibus materialibus. Et ex hoc confutatur responsio Iauelli ad hoc argumentum, qui concedit formam totius corrumpi, sed negat animam esse formam totius: rationes autem in dicto Theoremate adductæ cap. primo hoc probant, & hoc quo ad secundam respõsionem, quo ad primam responsionem verò concedit Iauellus Aristotelem probare ibi, quòd totum est aliud à partibus, q̃a partes remanent post totum. Sed ego quæro à Iauello quæ sint partes, quas Philosophus ibi dicit remanere post totum, certè dicit esse solùm materiales, non formam, immò formam dicit corrumpi, ergo hæc consequentia est Aristotelis, partes quæ remanent post totum sunt solùm elementares, ergo non forma.

Reijcitur responsio Iauelli.

Secũda. Secundò est principium apud Aristotelem, quòd incipit desinir esse; vndè hoc vtitur Aristoteles contra Platonem primo de Cœlo textu 102. & indè & textu 126. & in dè, & ibi habet pro incompossibili q̃ aliquid receperit esse, & sit perpetuum, & incorruptibile, sed anima rationalis incipit esse apud Aristotelem, ergo. Item 3. Physicorum cap. de Infinito text. 60. habet cuius est principium, eius est finis. Huic rationi respondet Iauellus eodem 3. de anima quæstione tertia, dupliciter. Primo quòd argumentum concludit de genito generatione Physica, sed anima non est genita generatione Physica. Sed hæc responsio destruitur per rationes Philosophi, & per suã mer declarationem istorum terminorum, ingenitum, & genitum, nam expresè tex. 125. se declarat quid intelligat per ingenitum, & quid per incorruptibile intelligat, & dicit, & quòd accipit ingenitum in suã significatione pro eo, quòd est nunc, & prius verum non erat dicere non esse, idest pro eo, quòd semper fui, & est: & per incorruptibile intelligit id, quòd nunc est, & de quo posterius non erit verùm dicere nõ est; & ostendit, quòd hæc duo se consequuntur ingenitum, & incorruptibile: in tex. verò sequenti probat ex his, quòd genitum, & corruptibile se consequuntur: adeòquod omne, quòd est genitum est corruptibile, ex hoc patet falsitas responsionis Iauelli, quia Arist. non loquitur de genito, generatione physica, vel alio modo, sed loquitur absolutè de genito, quòd est illud, quod habuit esse post non esse, vti dicunt ipsi de anima, nam sicut ingenitum est, quòd semper habuit esse, sed post non esse habuit esse; & adducit rationem, in text. 127. 128. & 129. quæ consistit in hoc, datur aliquid, quòd semper fuit, semper est, & erit, & hoc dicitur semper ens; datur aliud, quod nunquam fuit, neque est, neque vnquam erit, & hoc dicitur semper non ens, inter hæc duo extrema datur medium, quod medium est genitum, & corruptibile hæc enim non sunt semper, vt semper ens, neque semper non sunt, vt semper non ens, ergo sunt medium, & sic aliquandò sunt, & aliquando non sunt: genitum enim pro aliquo tempore determinato est, pro aliquo verò non est corruptibile similiter pro aliquo tempore est, & pro aliquo non est, & sic se videntur consequi: & hac ratione probat Arist. corruptibile, & genitum se consequi: ex hac ratione colligitur quod Arist. non accipit genitum, quòd est corruptibile pro genito generatione Physica, sed pro eo, quòd aliquando habuit esse post non esse, quocunque modo illud esse recipiat. Ex his etiam patet falsitas secundæ responsionis Iauelli ad hoc argumentum, cui magis ipse assentit, quę est, quod Aristoteles loquitur de genito, quod habet contrarium, euiusmodi non est anima, falsum enim est, quod loquatur de genito sub hac contractione particulari,

Prima responsio Iauelli.

Reijcitur.

Reijcitur responsio.

Secũda responsio Iauelli reijcitur.

ticulari, ad genitum habens contrarium, quia vt dixi loquitur de genito absolutè, quod habet esse post non esse, & est mediũ inter semper esse, & non semper esse. Sed plures aliæ rationes ad hoc in illis textibus habentur, quas vnusquisque videre potest. His possumus addere tertio quòd secundum Aristotelem forma est, quodquid est rei, neque essentia rei compositæ, ergo implicat, quod illamet forma sit separabilis ab illa essentia, itaquod destruatur essentia illius compositi, & forma illa maneat, & hæc ratio est, quam magnificat Alexander Aphrodisiensis, quæ re vera est efficacissima, dicere autem animam rationalem non esse formam specificam hominis est adeò impium, & contra rationem, vt supra diximus, vt nihil magis. Ex his principijs Aristoteles declinabat ad mortalitatem intellectus.

Quarta. Quartò etiã primo de anima tex. 12. ait intellectum nõ intelligere sine phantasmate, ex quo colligitur nõ posse separari à corpore, quia esset otiosa.

Reijcitur responsio D. Tho. Responsio D. Thomæ nulla est, quia ostẽdam eius opinionem esse impossibilẽ apud Aristotelem neque respõsio Auerroistarũ, qui dicunt vt Vicomercatus, & Franciscus Piccolomineus, quòd licet corrumpatur vnius phantasia, alia remanet, cum qua intellectus intelligit semper, est ergo mens separabilis ab hoc, & ab illo corpore, sed non a corpore in communi, sed hæc respõsio est vana, quia ergo incorruptibile, æternum, & diuinum pendet a corpore in sua propria, & peculiari operatione, quia non potest operari sine corpore, siue illo vtatur vt instrumentum, siue quocunque alio modo. Præterea Aristotel. loquitur de corpore particulari vniuscuiusque hominis, quia loquitur de passionibus, vt de timore, ira, desiderare, &c. & quærit de his an sint illis particularibus corporibus simul cum intellectu communes, vel soli animæ, & concludit quòd si communes sunt toti coniuncto, anima non est separabilis ab illo corpore particulari, certum est autem quòd timor, confidentia, ira, &c. insunt toti coniuncto, vt ibi dicit etiam de intelligere, quia non est sine phantasia, non ergo confugere debent ad corpus in communi, mirum est de viris istis dum Aristoteles dicit videri sibi animam esse abiunctam a corpore libenter interpretantur de corpore particulari, dum vero Aristoteles dicit sibi videri non posse separari, quia non potest operari sine corpore, interpretantur de corpore in communi; at Aristoteles loquitur vniformiter, quia de eadem quæstione semper loquitur, & maximè in illo primo de anima textu 12. quia dicit esse dubitationem de passionibus animæ an sint totius coniuncti, vel solius intellectus, quia si primum non est separabilis a corpore; si vero secundum nihil prohiberet, sed primum concedit, & negat secundum, & sic ex hoc principio pendet inseparabilitas.

Tertia. Præterea tertio de anima, textu 20. dicit quod intellectus post mortem non reminiscitur; quæro ego ad quem pertineat reminiscentia an ad homines, & intellectus particulares (suppono enim reminiscentiã esse intellectus in hac vita) certè pertinet ad particulares, non ad vnam vniuersalem Intelligentiam; sed inquit quòd non reminiscitur, ergo supponit, quòd intellectus remanens post mortem sit ille particularis, qui erat viuentis huius, & quod sint, plures, non vnus post mortem. Ex altera parte habebat quædam principia, licet nõ ita cogentia, quæ ipsum impellebant ad immortalitatem, quæ vt ex eius dictis colligitur videntur esse dignitas intellectus, qui videtur esse quodammodo quid diuinũ, est enim in operatione sua inorganicus, & hoc est maius, & magis cogens principiũ, quod tamen non ita cogit, vt aduersa, quæ adduximus. *Alterã principiũ impelliẽs ad immortalitatẽ*

Aderat etiam opinio maximorum, & præcedentium Philosophorum, desiderium naturale hominis, existimatio omnium hominum ferè, pietas legum, & alia huiusmodi, quæ tamen sunt leuia: & hoc confirmatur, quia Aristoteles nullam adduxit rationem, neque anuit vnicum medium, quo probaret illam esse immortalem, sed aliquando asseruit quidem esse immortalem, sed sub dubio, & sub ambiguitate, vt expositores eius illas auctoritates in vtranque partem trahant, & exponant, quæ omnia signa sunt euidentia dubitationis Aristotelis in hac re, qui nesciuit ad alteram partem certam, & euidentem se determinare, & certè nisi lumen supernaturale nos adiuuisset

nisset

nuisset; arbitror innumeros homines hoc dubio inuolutos fuisse: res enim nimis ardua est ex lumine naturali tantum. Secundus modus, quo possumus soluere auctoritates Aristotelis est, quia possumus dicere, quòd licet existimauerit animam rationalem esse immortalem, hoc tamen rationibus necessarijs non probauit: neque enim omnia dicta a Philosophis assertiuè erant probata ab eis per necessariã rationem naturalem, sed frequenter non habebant, nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgatem opinionem Philosophorum præcedentium, vnde Philosophus secundo de Cęlo textu 60. in quo loco tractat duas difficillimas quæstiones inquit tentandum dicere quòd videtur dignum reputantes promptitudinem magis imputari verecundiæ, quam audaciæ, si quis propter Philosophiã stare, & paruas sufficientias diligit, de quibus maximas dubitationes habemus.

Secũdus mod.º soluendi auctoritates Arist.

Ex quo loco elicitur debere sufficere Philosopho quæuis parua sufficientia de rebus arduis, vbi non poterunt peruenire ad maiora, ne contradicerent principijs Philosophiæ, & in eodem capitulo ait de alijs astris dicunt Ægyptij, & Babilonici, a quibus multas credulitates habemus de vnoquoq; astrorum: ex quo loco patet, quòd quandoque Philosophi acquiescunt alicui conclusioni propter suas persuasiones probabiles, aliquando propter assertiones suorum principiorum præter rationem necessariã, & ex hoc habetur responsio clara ad omnes auctoritates Philosophi, etiam si essent expressæ, quod licet Aristoteles existimauerit animam immortalem, nunquam hoc rationibus necessarijs probauit: immo ad hãc conclusionem nullam ipse Aristoteles rationem adduxit, vt illam probaret, vt patet ex diligenti inquisitione eorum, qui dicunt indubitanter Aristotilem posuisse animam immortalem, quia nullam rationem nec leuissimam factam ab Aristotele ad ostendendum animam esse immortalem adducunt, licet varias auctoritates eius adducant, ex quibus ipse videtur asseruisse hãc immortalitatem.

Sed hic vnum aduertendum esse notandum est, quòd quando Aristoteles videtur dicere animam rationalem esse immortalẽ, non tenet eam immortalem vti facit Auerroes, & eius sectatores, id est non tenet eam esse vnam Intelligentiam assistentem omnibus hominibus, quia vt visum est fatetur eam esse informãtem, sed dicit esse immortalem, vt D. Thomas, id est animam rationalem vniuscuiusque esse immortalem. At dicet Aduersarius, hoc nõ potuit dicere Aristoteles, quia eius principijs aduersatur: & ego respondeo quòd aliquibus suis principijs aduersatur, ideò quia non habuit rationem sufficientem ad probandum immortalitatem, quæ tamen animæ ob alia principia, quæ diximus ei competere videbatur sibi, semper cum dubitatione dixit eam esse immortalem, certus ergo fuit Aristoteles, quòd intellectus est forma hominis, & hoc probauit, sed an esset immortalis fuit dubius: Quòd confirmatur, quia teste Frãcisco Piccolomineo secundo libro de mente humana cap. 20. Arist. nullibi mentionẽ fecit de vnitate intellectus, si ergo Arist. existimauit animam rationalem esse quandam Intelligentiam vnã numero hominibus assistentem, certè vel vnum verbum de hac vnitate dixisset, at quia supponebat eam multiplicari ad multiplicationem Indiuiduorũ, quia est forma informans, ideò vt de re clara nec verbum fecit.

Notandum.

Opiniones, & rationes Aduersariorum explicantur. Cap. II.

Illi, qui animam esse immortalem absq; vllo dubio dixerunt de mente Aristotelis, in duas partes diuisi sunt, aliqui enim dixerunt illam esse vnicam in omnibus hominibus, vt Auerroistæ omnes, & Vicomercatus, Franciscus Piccolomineus, & alii.

Auerroistæ Vicomercatus. Franciscus Piccolomineus.

Alii vero dixerunt multiplicari ad multiplicationem Indiuiduorum, & vnamquamque esse immortalem, atque hæc opinio est vera, & de fide; sed hanc diximus fuisse dubiam Aristoteli, & hanc secutus est D. Thomas. Quæ opiniones licet diuersæ sint, tamẽ in eo quòd vtraque sustinet animam rationalem esse immortalem rationes communes habent, quas adducere libet, vt dubietas Aristotelis in hac re, & meritum fidei Christianæ magis appareat. Scotus pro hac opinione adducit varias rationes, & auctoritates. Primò Philosophus secundo de anima tex. 21. dicit, quòd intellectus separatur

D. Tho.

ratur à cœteris sicut perpetuum à corruptibili, hãc eandem adducunt Vicomercatus, & Piccolomineus.

Secūda. Secundò, tertio de anima tex.7. ponitur differentia inter sensum, & intellectum, quia vehemens sensibile corrūpit sensum, sed vehemens intelligibile perficit intellectum, ergo intellectus non debilitatur in operando, & tunc vltra sequitur quòd sit incorruptibilis in essendo.

Tertia. Tertiò (hæc magnificatur à Francisco Piccolomineo) in 12. Methaphysicæ textu 17. ait Philosophus autē posterius aliquid manet perseuerandum est; in quibusdam enim nihilil prohibet, vt si anima est tale non omnis, sed intellectus, ergo vult dicere quòd intellectus est forma manens post compositum, ergo est immortalis.

Quarta Quartò, secundo de generatione animalium capite tertio habentur hæc verba, relinquitur igitur, vt intellectus de foris adueniat, ergo intellectus nō accipit esse per generationem, ergo neque potest amittere esse per corrùptionē, quia eius esse non subest alicui tali causæ corrumpenti, vel generanti (hāc plurimi faciunt Vicomercatus, & Piccolomineus.)

Quinta Quintò, ex dictis Aristotelis formatur ratio, est vnum principium apud Aristotelem quòd naturale desiderium non est frustra, nunc autem in anima est naturale desiderium ad semper esse, vt patet, ergo.

Sexta. Sextò, septimo Methaphysices vult Philosophus quòd materia est qua res potest esse, & non esse, ergo Illud quòd non habet materiam non habet talem potentiam non essendi, intellectus s͡m Philosophum non habet materiā, quia est forma simplex.

Septima Septimo, tertio Ethic. vult quod fortis debet se exponere morti pro Republica & nono Ethic. vult idem, etiam secundum iudicium rationis naturalis, ergo secundū rationem naturalem Aristot. cognouit immortalitatem animæ; probatur consequentia, quia nullus propter quodcūque bonū virtutis vel in se, vel in a'to potest appetere omnino non esse suum, at si anima non esset immortals, tunc forti appeteret non esse suū totaliter, ergo D. Thomas p.p. quæstione 75. articulo sexto, arguit ex verbis Philosophi sic, quòd corrumpitur corrumpitur per contrarium aut per deffectum alicuius necessariò requisiti ad esse eius, sed anima intellectiua non habet contrarium, nec esse corporis est simpliciter necessariū ad esse eius, quia habet proprium esse per se, & idem in corpore, & extra corpus solùm adest hęc differētia, quòd in corpore illud communicat corpori, extra corpus nō communicat.

Octaua. D. Tho.

Nona. Nonò, Præterea aīa est simplex simplex, pōt separari a simplici, ergo non potest separari à se ipsa, ergo neque a suo esse, quia non habet esse per aliam formam à se diuersam, sed per seipsam, secus est de composito, quòd habet esse per formam, quæ forma potest separari à materia, & ita esse cōpositū destrui.

Decima Decimò, Piccolomineus libro secūdo de mente humana capite quarto Aristotel. primo de anima textu 49. inquit laboriosum est, & mistum esse corpori: adeò ut non valet absolui adhuc fugiendum, siquidē melius est mēti non esse cum corpore, vt dici solet, & multis placet. Ecce quòd commēdat sentētiā Platonis in hoc quòd dixit animam esse immortalem.

Vndecima Vndecimò, In eodē primo textu 65. ait Philosophus, mens quidem videtur irasci substantia quædam existens, & non interire, & infra ipsum, igitur intelligere, & speculari marcescit quoddam interius corrupto, ipsa autem impatibilis est, & paulo infra mens autem fortassis quid diuinius, & impatibilius est.

Duodecima Duodecimo, Aristoteles in primo de partibus animalium capite primo probat mentem non esse de consideratione Physica tribus rationibus, ex quo loco Piccolomineus eli cit rationem primò ex conclusione, forma omnis ad Physicum non attinens est immortalis at mens ex dicto loco non attinet a d Physicum, ergo est immortalis.

Decima tertia. Decimo tertio Aristoteles ibi adducit rationem primam quæ est. Si naturalis Philosophus loqueretur de omni anima, præter naturalem scientiam nulla relinqueretur Philosophia.

Decima quarta. Decimo quarto, forma quæ non est natura non attinet ad Pysicum, mens non est natura, ergo non atrinet ad Physicum; minor probatur, quia mens non est initium motus acretionis, neque lationis, neque alteratoinis. &c.

Deci-

Decima quinta. Decimoquinto, est tertia ratio Aristote lis ibi. Quæ sunt ex abstractione non pertinent ad Physicum, sed mens est abstractione ergo, supponit Aristoteles mentem esse de numero abstractorum.

Decima sexta. Decimosexto ex quarto textu tertij de anima arguitur. Ibi accipit Aristoteles mẽtem omnia intelligere, ex quo deducit qđ anima est mixta corpori, & in hoc laudat Anaxagoram, qui dixit mentem imixtam esse corpori, quia intus existens prohibet extraneum. Ex quo loco sic arguitur Arist. hic intelligit mentem esse segregatam, & immixtam corpori, vti posuit Anaxagoras, quem hic laudat, sed Anaxagoras posuit mentem segregatam a corpore omnino, & quo ad esse, & operationem, & esse immortalem, ergo Aristoteles existimauit mentẽ esse immortalem, & a corpore, & quo ad esse, & operari esse seiunctam.

Decima septima. Decimoseptimo, arguitur ex sexto tex. vbi dicit Aristoteles mentem non esse mixtam corpori, quia esset calida, vel frigida sic arguitur. Forma, quæ non fit qualis, neque eget instrumento corporeo est immortalis, sed mens est talis minor est Aristotelis in eo textu, maior probatur, quia forma quæ eget materia ad sui esse etiam pro fungendo suo munere eget aliquo materiato instrumento ergo quæ nõ eget pro suo munere fungendo aliquo instrumento materiato, est secreta a materia, & est consequẽter est immortalis.

Decima octaua. Decimooctauo, in textu 19. loquens de intellectu agente dicit quod est imixtus, separabilis, & simplex, sed intellectus agens, & possibilis re idem sunt, ergo intellectus secundum essentiam est immortalis.

Decima nona. Decimonono, tertio de anima textu 20. ait quod intellectus post mortem non reminiscitur, quia corrupta est phantasia, ergo intellectus manet post mortem, & est immortalis.

Alias rationes adducunt alij, sed hæ potiores videntur, & ex solutione, & declaratione istarum quilibet poterit de alijs iudicare.

Opinio prædicta reijcitur, & rationes pro ea soluuntur. Cap. III.

VErum ista opinio quo ad neutrã viã est admittenda. Opinio quidẽ D. Thomæ in se est vera, & absolute, sed illa nobis certitudinaliter innotuit per fidem, & reuelationem supernaturalem, ab Arist. autem fuit quidem cognita, sed dubia, vel saltem non habuit rationes efficaces ad illam probandam, imò ex eius principijs sequitur oppositum omnino, quia ipse negat creationẽ temporalem, quam tamen sustinendo immortalitatem animæ cum pluralitate cogimur admittere, sed hoc admisso, quia possent varia respõdere vnum est argumentum quod est insolubile, quia Aristotel. posuit mundum esse æternum a parte ante, & a parte post, ideò si animæ rationales sunt immortales, infinitæ animę actu essent infinitum autem actu non potest dari ex Arist. 3. Phy. tex. 56. & inde ideo cum nõ potuerit Arist. soluere hoc argumentum, nihil de immortalitate animæ voluit certò proferre, sed, vel sub dubio, vel sine vlla ratione. *Reijcitur. Opinio D. Thomæ.* *Argumẽtum insolubile.*

Responsio D. T. Nec responsio D. Tho. & Iauelli ad hoc argumentum ipsum tollit, respondent. n. quod Phylosophus tertio Phy. negat dari infinitum in corporalibus, non autem negat infinitum in intellectualibus, & immaterialibus, sed certe hæc responsio est falsa quoniam clarum est apud Arist. pluribus in locis, quod dicit naturam respuere infinitum, & maxime octauo Physicorum tex. 43. vbi dicit motores orbium, qui sunt separati a materia non esse infinitos, quia melior est finitas, quam infinitas, & primo Ph. tex. 50 aduersus Antiquos ponentes infinita principia, inter rationes multas, quibus refutat principia infinita esse, dicit semper finita melius esse ponenda quam infinita, & sic semper Arist. renuit infinitatem, ergo maxime renuit in proposito. Sed quod Ari. in 3. Phy. & 11. Met. probet non dari infinitum actu etiam in immaterialibus, probatur ex rationibus suis, quas adducit contra Antiquos ponentes infinitum separatum a sensibilibus, pbat enim Philosophus absolutè non dari infinitum ibi 11. Met. hoc modo, si datur infinitũ actu existens vel est substantia, vel accidens, non est substantia, quia tunc infinitum non erit multitudo, neque magnitudo, quia ista sunt accidẽtia, at consequens est falsum, quia multitudo, & magnitudo sunt de essentia infiniti quia infinitum est diuisibile, diuisibilitas *Reijcitur.*

est

est passio quantitatis, ergo infinitum erit accidens, sed hoc esse falsum probat primò aduersus Platonicos, quia hoc ipsi dicere non poterant, quia ponebant infinitum esse falsum probat primo aduersus Platonicos, quia hoc ipsi dicere nõ poterant, quia ponebant infinitum esse principium omnium, accidens autem non potest esse aliquod huiusmodi, sed infra probat absolutè quod infinitum non possit esse accidens, quia vel esset magnitudo continua infinita. & tunc daremur corpus infinitum, quod est absurdum, & longo sermone in illo 11. ca. 8. probatur, & 3. Pys. vel esset numerus infinitus, sed hoc secundum quod maximè facit ad propositum nostrum (quia Aduersarij ponentes infinitas animas actu ponunt infinitatem in numero, adeò quod dabitur infinitus numerus actu) confutat hac ratione, quia omnis numerus, vel habens numerum, est numerabile, si ergo infinitum est numerus per se existens separatum a sensibilibus, vel a quocunque subiecto, erit innumerabile: si etiam inerit alicui subiecto, illud subiectum erit innumerabile; at falsum est vtrumque istorum esse innumerabile. s. quod tam numerus in se quam habens numerum non sit numerabile, patet ergo quod non datur infinitus numerus in se, ꝙ est accidens, neque dantur infinita numerabilia actu quæcunque illa sint, siue sensibilia, & materialia, siuè abiecta à materia, ergo non dantur infinitæ animæ actu, quia tunc esset numerus infinitus in se, vt est accidens, esset etiam actu infinitum numerabile innumerabile, quod est inconueniens, quia non posset numerari; & tamen omne numerale est innumerale. Præterea in 3. Phys. à tex. 56. incipit loqui de infinito per modum determinationis, cum eousque determinaret de infinito per modum disputationis; determinat autem ibi quod omne infinitum semper est quid potentiale, & non est totum simul, sed quod accipitur pars post partem, & dat exemplum de ludo Agone, & de die, qui numquam est totus simul, sed pars succedit parti, & hoc in tex. 57. in calce autem illius textus, & sequenti comparat ad inuicem duo infinita. s. infinitum generationis hominum, & temporis ad infinitum in magnitudine, & docet in quo cõueniant, & in quo differant, inquitque conuenire, quod in utroque infinito, id quod accipitur semper est finitum, & semper remanet aliquid accipiendum; differunt verò in hoc, quod illud finitum, quod accipimus in magnitudinibus semper permanet, & non corrumpitur. sed illud finitum, quod accipimus in infinito generationis, & temporis corrumpitur, & defficit: ex hoc loco conspicuè percipitur, quod Arist. non vult res, quæ in continua successione habẽt esse remanere, & consequenter non vult ꝙ detur infinitus numerus rerum actu à parte ante, quod tamen Aduersarij dicunt, est etiam falsum, quod dicit Iauellus nempe ꝙ Pitagoras ponebat infinitum quantum, nõ in numero, & quod ideò Arist. reijcit tale infinitum in quantitate, non in numero, quoniam Pitagoras, & Antiqui, ut ibi dicit Philosophus ponebant infinitum sine quantitate esse quid separatum, quia si ipsi dixissent infinitum illud, quod arbitrantur dari, esse quantitatem, Arist. in 11. Met. non argumentatus fuisset aduersus eos per illã disiunctionem, infinitum illud aut est substantia aut est accidens, quia iam Aduersarij asserebant esse quantitatem. est ergo dicendum, quod Antiqui dicebant absolutè dari infinitum, quid vero illud esset, erat aliud negotium; ideo Philosophus reprobat tale infinitum, quia omne quod est, est substantia, vel accidens illud autem infinitum non est substantia, nec accidens, ergo non datur: probat etiam non esse quantitatem, quia vel esset continua, vel discreta, & neutrum esse ostendit, & sic infinitum nihil esse His possumus addere quod apud D. Tho. individuatio est propter materiam, anima autem in se ipsa est sine materie, quomodo ergo potest multiplicari? Opinio autẽ Caietani quo ad hanc Indiuiduationem alias est refutata. *Secunda ratio principalis.*

Opinio vero Auerroistarum est impia, quia negat intellectum esse formam informantem, & putant Arist. dicere animam esse abiunctam à corpore per informationem, & solum esse assistentem, & propterea esse immortalem, & vnicã numero: quod principium esse falsum patet ex ijs, quæ supradiximus de informatione animæ *Reijcitur Opinio Auerroistarum*

intellectiuæ, & rationes, siue auctoritates adductæ, informationi nihil officiunt, quia auctoritates non dicunt intellectum separari à corpore. i. non informare corpus hominis, *Rationes probantes animam esse immortalē*

Non faciunt cõtra informationem. minis, dum homo actu viuit, sed dicunt animam esse separabilem a corpore. i. in se non esse materialem, & corpoream, vel dicunt esse separabilem a corpore nẽpe post mortem. i. non esse interituram, hoc autem non erat inconueniẽs expressũ apud Philosophos antiquos, quod anima esset immortalis, & quando tamen esset actus informans hominem, vt patet de Platonicis qui ponebãt quendã determinatum numerum animarum a principio mundi creatarum, quas postea informare corpus asserebant, dum homo generabatur, & licet Franciscus Piccolomineus dicat Platonicos posuisse animam esse assistẽtem, tamen ex ijs, quæ dicit Zabarella libro de humana mente cap. 4. colligitur ipsos posuisse illam esse informantem, sed hoc nihil refert pro nũc. Hæc propositio ergo erat dubia apud Arist. An omnis forma informans esset corruptibilis, & sic stant simul quod Arist. non dubitauerit de animæ informatione, sed illã asseuerãter tenuerit, & probauerit, vt patuit supra, tamẽ dubitauerit de eius immortalitate, rationes etiam, quæ videntur probare aĩam esse seiunctam a corpore nõ esse mixtã, & c. nõ probãt aĩam rõnalem nõ esse actũ informãtẽ, & dãtẽ esse specificũ homini, vt supra toties diximus, sed solũ non esse organicã, & operari sine organo, neq; alicui parti corporeæ esse adictã, vt sũt partes sensitiuæ, quod magis patebit nunc, dum respondebimus ad vnam quamque. Redeundo verò ad immortalitatem duobus modis possumus respondere ad oẽs has rões.

Prima responsio generalis. Primo quod Arist. nihil certi attulit, & quod si aliquando dixit animam esse immortalem, illud sub dubio protulit.

Arguit Piccolomineus. Sed aduersus hanc responsionem arguit Piccolomineus dicens, imo Arist. de nulla alia re tam clare, & sæpe locutus est, & si de hac re dicendum est Arist. sub dubio locutũ fuisse, nulla est res, de qua clarè locutus sit,

Rejicitur. Sed hæc cõfutatio nõ est cõfutatio, non. n. q a Piccolom. dicit Arist. locutum esse clare ideo Arist. locutum esse absque dubio probatur, debebat rationes adducere.

Secunda responsio generalis. Secundo modo possumus dicere, quod & si forsam Arist. existimauerit animam rationalem esse immortalem, & aliquando illud assertiue protulerit, tamen ad hoc nullam adduxit rationem necessariam: ratio autem illa, quę efficacior. Aduersarijs videtur, q a ipsa rõnalis non est comixta corpori, vel alicui parti, & quod ideo est separabilis, iam dixi quod probat animam rationalem non esse organicam. i. in operando nõ vti corpore, vel aliqua parte eius determinata ad operandum, vt facit sensus, & confirmatur ad huc, quia si Arist. ex eo quod anima rationalis non est actus alicuius corporis deducit separabilitatem a corpore omnino in tex. 11. secundi de anima, quem locum ipsi tantũ magnifecerunt, ergo debebat concludere. quare manifestum est intellectum esse, actum, ut Nauta nauis, & separabilem a corpore, sed Arist. infert oppositum, dicẽs amplius autem est immanifestũ an anima sit actus corporis, vt Nauta Nauis. ratio ergo illa nihil valet, neque contra informationem, neque p immortalitatis certitudine apud Arist. sed solum concludit separabilitatem animæ ab organo determinato in operando, at inquit Vicomercatus, Arist. ex eo quod rationalis non est organica concludit esse imixtam a corpore in tertio de anima tex. 6. Dico quod non concludit animã esse immixtam corpori secũdum esse, sed solum probat non esse organicam, & materialem, & hoc modo non misceri corpori, quia tunc esset calida, tamen nõ sequitur quod probet non dare esse formale. *Ratio Vicecomercati rejicitur.* Nunc ad vnam quamque rationem breuiter respõdetur cum etiam Scotus ad multas illarum, & potiores respondeat, in quo magis patebit dubietas Arist. Ad primũ Rẽspondetur ꝙ intelligit ibi Arist. de separabilitate a corpore in operãdo, q a non vtit organo dicit ergo ꝙ est separabilis, & incorruptibilis corruptione organica, quæ est p p corruptionẽ organi, potentia. n. nisi ua est corruptibilis, quia eius organũ corrumpitur, intellectus ergo est separabilis, & incorruptibilis tali corruptibilitate, non tñ seqtur propter hoc ꝙ intellectus absolutè sit incorruptibilis in operando, q a tunc esset quoque incorruptibilis in essendo, sed est simpliciter corruptibilis in operãdo iuxta illud tertij de anima. Intellectus corrũpit in nobis quodam interiori corrupto. *Ad primam rationem in particulari.* Possumus, & aliter dicere, qđ ibi A. loquit, dubitatiuè, hæc. n. sũt verba tex. De speculatiua aũt potẽtia nihil manifestũ, est sed videtur genus alterũ animæ esse, & hoc solũ

con-

contingere separari vt perpetuum a corruptibili; Ecce quod prius inquit de hoc intellectu nihil certi esse, sed videri esse genus aliud: certe si assertiuè loqueretur, non debuisset dicere, de speculatiua nihil est certum, est certum, sed debuisset dicere, est, certum, & indubitatum illam esse aliud genus animæ, & esse separabilem: clarum est ergo quod hoc dixit secundum vulgatem quandam hominum opinionem, qui iudicabant animam esse immortalem, sed ipse nihil certi habebat.

Ad secundũ. Ad secundum Respondetur quod excellens sensibile corrumpit sensum per accidens, quia corrumpit organũ, & per oppositum, quia intellectus non habet organum, non corrumpitur ab excellẽti obiecto, non tamen propter hoc sequitur quod intellectus absolutè sit incorruptibilis.

Ad tertium. Ad tertium Respondetur quod Arist. ibi loquitur sub dubio, quia apponit particulam dubitatiuam forsan, vel secundum aliam literam conditionalem; si, si tamen quis contendat Arist. illud expressè dicere, dicendum est, quod illud non probauit aliqua ratione necessaria, quod ostendit eum sic locutum esse propter vulgarẽ quorundam hominum opinionem communiorem, & propter quasdam persuasiones, de quibus diximus supra.

Ad quartum, & quintũ. Ad quartum in sequentibus, dum loquemur de origene respõdebitur. Ad quintum de desiderio naturali Respondetur quod æquè concludit de omnibus, nam quodlibet brutum fugit mortẽ.

Ad sextum. Ad sextum Respondetur quod illa est vera descriptio materiæ, sed non debet intelligi sic, quod illa res solum sit corruptibilis, cuius ipsa materia est pars, quia tunc forma ignis non esset corruptibilis, quia est simplex, sed debet intelligi quod illud est corruptibile, cuius materia ipsa est pars, vel q̃ recipitur in materia, hoc secundum autem est dubium de intellectu, immo potius videtur oppositum, quia clarum est quod recipitur materia.

Ad septimum. Ad septimum Respondetur quod bonum commune est maius bonum, quam bonum particulare, & ideo politicus debet magis diligere illud bonum commune, quam suum bonum particulare, etiam si ignoret se esse immortalem.

Ad octauum. Ad octauum quæ est ratio D. Thomæ respondet Scotus, dum inquit D. Thomas quod anima rationalis habet proprium esse per se, vel accipi ibi esse prout contra distinguitur ab inesse accidentis, & hoc modo non valet consequentia, quia etiam forma ignis cum sit substantia si esset sine materia, esset per se; vel accipit esse per se pro esse, quod conuenit composito in esse substantiæ, hoc modo antecedens est falsum, quia si anima per se haberet esse hoc modo nunc, non indigeret corpore; ratio ergo non includit, nisi intelligatur illa propositio sic, quod anima habet per se esse subsistens absque corpore naturali, sed hæc propositio non est nota naturaliter, sed credita.

Responso Caietani. Respondet Caietanus in commentario p.p. quæstione 75. articulo 6. quod est satis probata ex modo operationis propriæ animæ, quæ est intelligere: probat enim ibi D Thomas, quod anima est per se subsistens, & independens à corpore ex modo operandi sic. Id, quod est cognoscitiuum omnium nullam habet naturam corporis, anima est cognoscitiua omnium, ergo nullam corporis rationem hẽt, minor est clara, maior probatur, quia intus existens prohiberet extraneum, quod probatur experientia in sensu gustus, qui quando est affectus ab aliquo sapore vehementer non sentit alium, sic contingit in febricitantibus Quod etiam sit incorporea probatur, ex operatione, quia operatur sine organo, si enim operaretur per organum, natura illius organi impediret omnium cognitionem;

Reijcitur. Sed iam diximus supra, quod ratio ista non probat animam esse separabilem à corpore, & per se subsistentem Prima ratio probat animam non esse mixtam obiecto materialiter, vt docet Aristoteles 3. de anima tex. 4. Secunda autem ratio probat solũ animam non vti organo, neque esse determinatam alicui determinatæ parti corporis, vt est sensus, & hoc concludit ratio Philosophi 3. de anima text. 6. at inquit Caietanus ibidem & 1. de anima cap. 1. quòd animã esse separatam ab organo, idest à parte corporis in idẽ coincidit quòd est esse separatam à toto corpore, quia ratio, quæ probat animam non esse separatam à toto corpore, quia ratio, quæ probat animam non esse comixtam organo, quæ est, quia esset calida, vel frigida, concludit idem de toto, si enim intellectus non est separabilis à toto corpore quo ad operari, sed requiritur corpus in quo recipiatur simul cum intellectu

ctu intellectio; & species intelligibilis, sequitur similiter quod intellectus erit organicus, quia habebit totum corpus pro organo, & ratio eadem Aristotelis contra totũ corpus valet, quia sequeretur similiter tũc, quod intellectus esset calidus, vel frigidus, est ergo fuga valde puerilis declinare a parte ad totum cum quæritur an intellectus corpori, ut subiecto vniatur. Respondetur quod Scotus non dixit species intelligibiles, & cognitionem recipi in corpore, partialiter, & particulariter in anima, itaquod ex anima, & corpore fiat integrum, & primarium susceptiuum intellectionis, vt ibi tribuit Caietanus Scoto, sed ait tantum recipi in anima, quæ tamen non est, neque subsistit sine corpore, ideò Caietanus nõ rectè percepit Scotum, at si intellectus esset organicus, species, & intellectio reciperentur in corpore, scilicet in in organo illo, sicut euenit in potentijs sensitiuis, non recipitur autem in corpore, sed in anima, quæ non est sine corpore cum intellectus sit actus, & quodquid est corporis: quod autem ratio, qua Aristoteles probat intellectum non esse organicum, probet etiam intellectum non esse actum, & formam informantem corporis, sed per se subsistentem non dicere debet Caietanus, qui secundum D. Thomam tenet animam esse immortalem, & tamen formam informantem contra Auerroem, valet quidem hæc consequentia intellectus non vtitur aliqua parte corporis pro organo ergo nõ utitur to.o corpore pro organo, sed non valet postea hæc alia consequentia, intellectus non vtitur corpore pro organo, ergo est actu nõ informans corpus. Ad rationem autem in se propter Auerroistas dictum est, quod Aristoteles probat intellectum non vti organo, quia tunc intellectus esset alicuius temperaturæ, & esset calidus, vel frigidus; hoc autem non possũmus dicere de intellectu, qui est forma incorporea, & immaterialis secundum essentiam, non ergo ex hac ratione probatur ꝙ intellect⁹ sit immixtus corpori, idest nõ debet esse formale corpori, sed probatur quod in se est imixtus, incorporeus, & immaterialis, neque etiam ex hoc postea sequitur, q̃d si est immaterialis, & incorporeus in se sit separabilis à corpore, quia est actus, & q̃dquid est corporis, non est autem naturaliter certò notum quod aliquis actus informans materiam, sit separabilis ab illa materia, sed hoc est dubium, vt supra diximus. Sed Caietanus eadem quæstione art. 2. arguit contra Scotum quod sibi in hac materia, scilicet in hoc quod dicit operationẽ intellectus, scilicet intelligere esse operationẽ animæ, cum corpore aduersetur, tenet enim duas propositiones, ex quibus videtur sequi oppositum, nam in 4. dist. 43. q. 2. tenet hanc propositionem quod in nobis est operatio quædam transcendens omnem operationẽ sensibilem, & hoc est uerum, quia hoc medio vsus est ad ostendendum potissimè intellectum esse formam informantem, non assistentem. In quolibetis autem quæstione 9. D. & inde, tenet quod ex hoc quod operatio aliqua est sic immaterialis, vt de intelligere dictum est, quod recipitur in anima sola, & non in composito ex anima, & corpore, ut proximo receptiuo infertur benè, ergo anima est separabilis à corpore, modo ex his duabus propositionibus sequitur tertia, q̃d intelligere recipitur de facto in sola anima, non in composito vt proximo receptiuo, & vlterius sequitur quarta propositio, q̃d anima sit immortalis, quod tamen Scotus dicit nescire. Si ergo Scotus quando dicit ꝙ intelligere est operatio animæ, vt est vnita corpori intelligit quod anima sit ratio intelligendi toti composito, itaquod corpus sit correceptiuum proximum, & propter hoc ex hac operatione non potest inferri anima est per se subsistens, contradicit positioni de 4. sent. quia tunc intellectio esset sensibilis, non transcendens sensibilem cognitionem: si uero intelligit quod anima est ratio operandi ipsi composito, itaquod sit totum suppositum, quod operatur, contradicit positioni de 9. quolibetali, in qua dicit operationem recipi in sola anima, & ex illa posse inferri quod anima est separabilis à corpore. Cogitur ergo Scotus dicere, quod intelligere est operatio solius animæ, absque corpore omnino. Ad hoc breuiter dico, quod in dictis Scoti nulla est contradictio, quia ibidem vbi hæc dicit. s. intelligere recipi in anima tanquam in proximo receptiuo, dici tamen operatio totius compositi, quia anima non est quid per se seiunctum subsistens, sed est actus corporis, & sic operatio animæ est operationibus compositi,

positi. Ad illud vero, quod videtur facere maiorem difficultatem, & quod decipit Caietanum, nempè quod ex hoc quod intelligere recipitur in anima, non in toto composito, tanquam in proprio receptiuo ualet inferre separabilitatem animæ à corpore. Respondeo quod egregie ibi se declarat Scotus, dicẽs, quod ex hac operatione, quæ sic recipitur in sola anima valet inferre separabilitatem animæ à corpore, idest valet inferri ipsius naturæ animæ immaterialitas, quia in esse suo substantiali non pendet à materia, sed inquit Scotus non propterea inferri immaterialitas ulterior, quæ est impossibilitas informandi materiam. Ecce quod stat, quod anima ipsa habeat propriam operationem absque corpore, non tamen valet inferri ex hoc, quod ipsa anima non sit actus materiæ illi dans esse formaliter, sed solum valet inferri, quod anima in se est potentia immaterialis, qđ nos iam concessimus, quod vero Caietanus infert est immaterialis, ergo est immortalis, non sequitur necessariò, quia non est notũ ratione naturali, quod actus, qui de se est immaterialis, sed tamen est actus materiæ, sit immortalis, & maneat post illam materiam, siuè compositum, cui dat esse.

Ad nonam. Ad nonam, quæ est secunda ratio D.Th. Respond. Scotus, quod non omnis corruptio est per separationem alterius ab altero, sed aliquando est per desitionem esse. Caietanus ait quod instantia non ualet, quia procedit de annihilatione, ipse D.Thomas vero loquitur de corruptione. Sed hæc responsio est nulla, quia verum est quidem de composito quod desinit esse per separationem formæ à materia, tamen hoc non est verum de forma substantiali; si quis enim quærat quomodo forma vegetalis desinit esse non dicet, quia aliquid separatur ab ea, quia est simplex, & tamen non est in se incorruptibilis: non ergo est sufficiens ratio simplicitas formæ, quia & cæteræ formæ in se corruptibiles, neq; absque subiecto manere possunt; & tamen sunt simplices. Sed dices, alia est ratio de illis, quia illæ sunt materiales uel actus materiæ, vel aliquid aliud. Et hoc ego arguo, ergo simplicitas formæ non est sufficiens ratio incorruptibilitatis formæ. *Caietani defensio reiicitur.*

Ad decimam. Ad decimam patet præcipuè ex hac auctoritate, quod quando dicit animam esse immortalem, hoc dicit, quia est consonum multis; non quod hoc ipse rationibus sic esse certum statuat.

Ad vndecimam. Ad vndecimam patet ipsum loqui cũ dubitatione, quia toties utitur illo verbo fortassis.

Ad duodecimam. Ad duodecimam in qua, & in tribus illis rationibus Aristotelis faciunt maximam vim Vicomercatus, Piccolomineus, & cæteri Auerroistę, licet possem disputare de modo, quo concludant illæ rationes, tamen dimisso hoc, de quo multi viri diserti vtriusque sectæ scripserunt possumus exponere illas cum Mercenario in suis Dilucidationibus, ipse enim quamuis teneat animã immortalem de mente Aristotelis tamen illas rationes non iuuare hoc cognouit: ideo Respondetur dist. qua ipse ad dissoluendas eas utitur, quod intellectus duobus modis considerari potest, vel ut est forma corporis, vel secundum suam quidditatem, primo quidem modo intellectus pertinet ad Physicum, secundo modo nequaquam, si curi, nec vlla alia forma Physica, sed ad Methaphysicum spectat, quia considerat quidditates omnium rerum, vt entia sunt, & sic patet ad duodecimam.

Ad decimam tertiam. Ad decimamtertiam quæ est prima ratio Aristotelis ex dictis patet, quia antecedens est verum cum hac glossa, si Physicus loqueretur de omni anima omnib. modis; non enim daretur Methaphysica, quia si loqueretur de anima omnibus modis, loqueretur etiam de omni intelligibili omnibus modis, quia correlatiua pertinent ad eandem scientiam & tunc rectè sequitur, ergo superfluerent aliæ scientiæ.

Ad decimam quartam. Ad decimamquartam dicitur, quod intellectus, non est natura considerata secundum suam quidditatem, sed est natura ut forma, & actus corporis est, ideo secundum primam considerationem remouent ipsum à consideratione Physica.

Ad decimam quintã. Ad decimamquintam Respondetur, qđ intellectus ut quidditas est à materia abstractus, & sic non pertinet ad Physicum, ut forma verò, non est abstractus, & sic pertinet ad Physicum. Ad omnes istas quatuor rationes possemus etiam respondere, quod Aristoteles secundum varia principia, vario modo loquitur, ibi loquitur secundum

tam opinionem ponentem immortalitatem: in libris vero de anima, vbi pollicetur se velle loqui de anima in communi, ut in initio secundi de anima, & in particulari de intellectu, vt in principio tertij de anima, ubi dicit de parte autem animæ, &cæt. loquitur secundum eos, qui ponunt animã esse mortalem.

Ad decimam sextã. Ad decimamsextam responsum est, quod ibi Aristoteles loquitur de imixtione ab obiecto, & laudat Anaxagoram non absolutè, sed in ratione huius dicti, dicebat enim Anaxagoras, quod erat necesse, quod mens esset immixta ab omnibus, vt imperaret omnibus, ita Aristoteles ait, quod est necesse, φ intellectus sit immixtus ab omnib. obiectis, ut omuia obiecta cognoscat; intus enim existens prohibet extraneum.

Ad decimam septimã. Ad decimamseptimam iam exposuimus sæpè quomodo ille textu. intelligatur, probat enim Aristoteles ibi tantum quod anima non est corporea, & materialis, & organica, sed in se est immaterialis, non tamen propter hoc sequitur, quod non sit actus corporis, & sic quo ad esse est commixta corpori, sed quo ad essentiã suam, & naturam nequaquam. sed contra, quia nulla forma incorporea videtur posse dare esse corpori; quomodo enim forma immaterialis, & incorporea dabit esse corporeum, & materiale? Respondetur, quod de ratione, & essentia animæ non est quod sit corporea, & materiata, sed solum quod sit actus, & perfectio corporis, cui quidem corpori non dat esse quantum, & extensum, quia illud habet corpus per propriam formam corporeitatis, sed dat corpori Physico vitam, ideo non est inconueniens quod anima sit immixta corpori secundum suam naturam, & essentiam, tamen sit mixta corpori quo ad esse, non vera mixtione, sed sicut forma miscetur composito dando illi esse. Ad rationem ergo Piccolominei negatur maior: ad probationem negatur antecedens, & hoc est, quod probare debet, quod forma, quæ eget materia ad sui esse, semper egeat organo, & materia ad operandum, quia anima etsi non possit esse sine corpore, non tamen vtitur corporeo organo.

Ad decimam octauam & nonam. Ad decimamoctauam, illud concedimus ab Aristotele dici, tamen non probatur ab eo, & ideo colligitur dicere illud secundum mentem aliorum, per idem patet ad vltimum.

Animam rationalem esse immortalem secundum veritatem Phylosophicè probatur, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. V.

Quid sentiat Arist. de animæ rationalis Immortalitate uiddmus, uerũ quia res hæc est magni ponderis, & veritas est, quod anima rationalis humana est Immortalis, ideo nunc dimissis principijs Aristotelis & aliorum Phylosophorum gentiũ, quorum multa quam vana sint, & falsa cumulatè ostendit franciscus Picus Mirandolanus in libro illo præclaro examinis vanitatis Doctrinæ gentium, Nos (Dimissa fide, & Reuelatione supernaturali secundũ quam de hac ueritate dubitare nefas est, dicto Domino Iesu Christo, qui veritas ipsa est, apud D. Lucam cap. 12. Nolite timere eos, qui occidunt Corpus, Animam aũt occidere, non possunt. Timete autem &c. & in Euangelio, & in sacris literis passim impijs cominante ignem æternum, iustis vero uitam æternam.) In Phylosophia idest lumine naturali producentes, exclusa reuelatione supernaturali hanc ueritatẽ astruamus, Neque enim Phylosophia Arist. est vniuersa Phylosophia. Hãc ueritatẽ igitur præsertim duabus vijs manifestabimus. Prima erit per rationes ostensiuas si nõ demostratiuas, saltem ualde cogentes, secunda per claram, & facilẽ solutionẽ rationum in contrariũ;

Prima ratio. Quo ad Primum sit hæc ratio, Conspicuum est hominem habere liberum arbitrium, propter quod præsertim eleuatur supra alia animalia, non enim solum excedit animalia bruta, quia discurrat, ipsa uero nequaquam, sed quia liber est in suis operationib. & sæpius operatᶜ cõtra Inclinationẽ naturæ, unde hoc beneficio, Homines cõstrũt vrbes, Domos, serũt Agros, gubernãt se inuicem, s. Cum cognoscant quid sibi bonum, & quid sibi malũ elligant illud, hoc

fugiunt, quod facere non possunt cetera bruta animalia licet cognoscunt quid sibi bonum, quid sibi malum; quia naturali Instinctu dicuntur ad agendum illud quod agunt; Ex hoc fundamento ita argumentor. Quod corpori, & materiei dominatur est a materia liberum & solutum, sed anima rationalis materiæ dominatur & imperat, ergo est à materia soluta; at quod est a materia solutum nullam habet causam, corruptibilitatis, ergo anima rationalis est incorruptibilis & eterna. Minor patet ex Dictis. Maior uero probatur.

Nam ideo res naturales cognitionis expertes non sunt separabiles a materia quia non dominantur materiæ, sed à materia trahuntur, & materiæ imperio subijciuntur, vt forma lapidis non dominatur suæ materiæ sed a sua materia trahitur, quod si materiæ dominaretur, & traheret materiam ad libitum esset quoque soluta a materia: Idem quoque euenit de cæteris animalibus brutis, quoniam enim eorum animæ non dominantur materiæ, sed materiæ imperio subijciuntur; ideo a materia non sunt liberæ & solutæ; Cum igitur anima rationalis materiæ dominetur, proculdubio censenda ob Immortalis, assumptum in subsillogismo est euidens, quia materia propter potentiam sibi annexam ut causam corruptibilitatis, ergo ubi non est materia, non est corruptibilitas, quod etiam nouit Aristoteles 12. Metthaphys. textu 30.

Secundo Suadetur Immortalitas ex religione, neq; enim sola religio Christiana, q̃ est uera Religio sustinet & credit Animam rationalem hominis esse Immortalem, sed omnis, & quecumque religio gentilium, siue fuerint Greci, siue Caldei, siue Arabes, uel alterius gentis, & his temporibus siue sint maumethani, siue Gentiles, & denique omnes nationes que religionem habent, tenent animam rationalem esse Immortalem ac ponunt præmia, & penas illis post mortem, & licet discrepent in declarando statum animæ rationalis post mortem, ita ut ridicula affirment, tamen hoc est in confesso apud omnes gentes animam rationalem superstitem esse post mortem, & Immortalem seruari hac de causa colunt Deum, siue Deos inncta eorum instituta propter futuram felicitatem, quod non esset adeo firmum, & stabile, si mendatium esset, & Comentum hominum, quia segmentum hominum non potest esse idem apud omnes gentes, & temporis spatio euanescit hoc ergo est argumentum euidentissimum Immortalitatis animæ rationalis.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Tertio Insatiabilitas animi, & apetitus nostri rationalis ostendit ipsius Immortalitatem, quia uidemus hominem quocumque bono creato adepto minimè satiari, sed semper plura, & perfectiora optare, quod non contingit in brutis, illa enim adepto subiecto natutali conquiescunt, signum est ergo quod animæ rationalis subiectum & finis ultimus est aliquid infinitum, at in hoc mortali corpore non potest consequi hoc obiectum infinitum, & tamen hec consecutio noitest illi Impossibilis, quoniam uoluntas non est Impossibilium, ex tertio Eticorum capitulo quinto & tamen anima rationalis tantopere hoc obiectum Infinitum exoptat, ergo necesse est post mortem dari alium statum, in quo hunc suum appetitum satiare possit ac in obiecto, & bono infinito conquiescat.

Quarta ratio.

Quarto Argumentor, in hunc modum; Nulli Dubium est quod Deus est ens nobilius ipso homine, ergo debet habere totam perfectionem, & nobilitatem hominis, & nobiliori modo, sed homo est agens liberum & libertas in homine dicit maximam perfectionem, & excellentiam ergo tribuenda est Deo; Consequentia est euidens, alioquin Deus non esset uirtus Intellectiua perfectior homine, & Confirmantur quia facere Deum agens necessarium ut est ignis est facere illum uiliorem homine imo & Brutis quia illa habent spontaneum.

Hoc ergo iacto fundamento, quod Deus est agens liberum elicitur clare quod Deus habeat prouidentiam vniuersi

huius,

huius, & horum Infectiuum, Cum enim regat libere cuncta ea disponit pro modo suæ libertatis; Tunc sic.

At si anima rationalis non esset Immortalis sequeretur hoc maximum absurdum, quod Deus esset impius & Iniustus, quod apud omnes gentes est nefas.

Consequentia uero probatur, quoniam in hac vita non agitur cum hominibus secundum eorum merita, quinimo cernitur in rebus hominis magna quędam inequalitas, & inordinatio dum improbi magis prospere vinnè quam boni, dum illi plarumque abundant omnibus bonis, istie uero calamitate viuunt, nisi ergo hæc inequalitas, & inordinatio, in alia uita, & statu ordinetur Deus esset impius, hoc non est dicendum, ergo necesse est quod post mortem Detur status in quo iustis, & malis condigna premia reddantur.

Quinta ratio. Quinto Argumentor ratione dessumpta ex Diuo Augustino decimotertio de Trinitate capitulo octauo vbi licet asserat viribus naturalibus difficile esse astruere animæ rationalis immortalitatem, & quod pauci ex phylosophis illud assumpti sint, tamen facit rationem ad probandum animam rationalem esse Immortalem, que sufficit ad persuadendum unumquemque ratione prædictum; omnes Naturaliter apetimus beatitudinem, beatitudo autem est uiuere ut uolumus, dum tamen nihil mali uelimus, quia beatus est ille, qui uiuit ut vult & nihil mali vult, hanc esse Diffinitionem veræ Beatitudinis posser probari ex consensu communi hominum, tunc enim vnusquisque se beatum esse existimat, quando habet quicquid vult, & nihil mali vult; Tunc sic, at nemo potest esse beatus sine vita, quia vita est fundamentum beatitudinis, ergo si anima nostra rationalis est mortalis, non est possibile Nos habere Beatitudinem quam rantopere habemus sitam, & innaram nobis quia non habemus vitam, si vero anima rationalis est Immortalis possibile est nos habere beatitudinem, quia possibilis est vita sempiterna, quam omnes exoptamus.

Sexta ratio. Sexto Efficacissima ratio desumitur ex illo principio concesso, & probato ab Aristotele, scilicet quod anima intellectiua non est organica, neque materialis secundum essentiam quia non est calida, nec frigida, nec corrumpitur a uehementi intelligibili, sed perficitur ut habet tertio de anima text. sexto & septimo at tale genus formæ Physicæ nihil prohibet separari a corpore, & manere post mortem, ut ipsemet Aristoteli habet in eodem secundo de Anima textu. vndecimo & duodecimo methafisices textu. decimoseptimo ergo Anima rationalis est Immortalis.

Quod autem hoc repugnat alijs proprijs Aristoteles mundi æternitati nihil curare debemus, quia fatemur illud principium Mundum esse eternum esse falsum & Aristotelem in illis deceptum esse.

Ad rationes in oppositũ. Vltimo Animæ rationalis Immortalitas maxime ostenditur ex solutione, rationum in oppositum.

Cum enim illæ nos cogant, & habeamus rationes probabilissimas pro animæ Immortalitate & ex Aristo. in octauo Physicorum 56. dignius semper accipiamus in natura si sit possibile procul dubio asserere debemus animam rationalem esse Immortalem.

Neque enim Phylosophi de omnibus ueritatibus habent Demonstrationem sed sufficit in rebus difficilibus, persuasiones probabiles, & aliorum sapientum auctoritates ait Aristoteles duodecimo Methaphysices textu. quadragintaquinque de numero orbium & alibi sæpe.

Notandum est autem pro solutione rationum in contrarium quod anima rationalis etiam ex Aristotele vt supra diximus est forma Immaterialis in organica, & in extensa, Video ei non repugnat esse sine materia, & corpore.

Ad primam rationem mortalitatem. Tunc ad Primam rationem que inter efficatiores adduci solet, que desumitur ex illo principio Aristoteles se-

Ad quartam rationem. Ad quartam rationem, quæ desumitur ex operatione animæ Intellectiuæ Respondetur quod intelligere formaliter est actus immaterialis, & ideo competit Deo, & intelligentijs, non est ergo de intrinseca ratione actus intelligendi, quod pendeat a corpore, sed ex accidenti: scilicet quia anima intellectiua est iuncta corpori pro hoc statu, nec aliquod obiectum potest sibi præsentari sine sensibus, quia nihil est in intellectu, quia prius fuerit in sensu; & propter hoc necesse est intelligentem fantasmata speculari pro hoc statu.

Ex hoc autem non sequitur quod intellectus non possit intelligere sine corpore & sensu, absolute loquendo.

Aliud argumentum essentia Aristo. solutur. Erat aliud argumentum. Si anima rationalis est immortalis, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, vt ceterra multiplicatur, sequitur dari infinitum in actu in multitudine, quia Aristoteles posuit mundum esse æternum, quo supposito facto infinitæ animæ necessario præcesserunt.

Respondetur quod hoc concludit apud Aristotelem sed non concludit secundum veritatem quia principium illud Aristoteles quod mundus sit eternus est falsum, neque ratione naturali demonstratum est ab ipso, vnde rationes illius factæ in octauo physicorum soluuntur a Ioanne Grammatico, & a multis alijs non est autem mirum, quod ex falso principio sequatur falsa conclusio; Concludamus ergo verè & absolutè.

Animam rationalem esse immortalem, & præter hunc dari alium statum, in quo veram beatitudinem consequi poterit.

Vbi obiter notandum esse duco non admodum scitè facere quosdam, qui contendunt eos iniuriam veritati, & fidei catholicæ inferre, qui asserunt Aristotelem dicere animam rationalem immortalitatis esse expertem; vel fuisse dubium.

Primò, quia fides catholica non egit nostris mendacijs, immò hisce eam velle munere esset maxima impietas; quia exponeretur derisioni infidelium; dicere autem Aristotelem posuisse animam rationalem esse immortalem non est ita clarum, vt maxime, & euidenter distet a mendacio; Vnde tot sunt contentiones de eius mente.

Præterea parum est curæ Ecclesiæ, quid dicat Aristoteles, quia doctrinam suam non ex argumentationibus Philosophorum, sed ex reuelatione diuina; & fide tenet, & propter hoc tot alias assertiones Aristotelis, & aliorum philosophorum reijcit; & damnat, vt eleganter ostendit Diuus Augustinus in libro de Trinit. præsertim decimotertio loquens de beatitudine hominis.

Et multo magis eos errare puto, qui dicunt esse de fide tenere Aristotelem potuisse animam rationalem esse immortalem.

Primum enim falsum docent, quia sacrum Concilium Lateranense sub Leone Decimo sessione 8. decernit quidem esse de fide asserere animam rationalem humanam esse immortalem, & hanc veritatem professores publicos tanquam veritatem sinceram debere defendere aduersarios reijcientes, & eorum rationes soluentes in suis scolis contra temere philosophantes, temere enim philosophantur, qui assertiones Alexandri Aphrodisei, vel Auerois, vel Aristotelis asserunt esse veras in Philosophia, quasi philosophia Alexandri, Auerrois, Aristotelis, vel alicuius alterius Philosophi sit vniuersa philosophia, vt supra dicebamus) Dicant ergo illas assertiones deduci ex doctrina illorum philosophorum, quæ cum habeat multa falsa principia, non est mirum ex illis sequi conclusiones falsas, quas tamen ipsi veras iudicent, sed non dicant esse veras in philosophia absolutè, quia philosophia absolutè sumpta, vel est sapientia, quam lumine naturali exclusa diuina reuelatione habemus, quæ est vulgaris acceptio huius nominis philosophia, vel est sapientia vera, & hoc modo idem est philosophia quod vera philosophia, & tunc coincidit cum sapientia reuelata, quia ipsa sola sincera, & indubitata veritas est. In philosophia autem hoc duplici modo sumpta falsissimum est animam intellectiuam hominis esse mortalem, vt iam abunde ostensum est; sed non discernit asserere Aristotelem hanc veritatem cognouisse, vel eam ex princi-

nitatem ipsius passi, siue nouitate agentis, & ita diceretur hic, quòd Deus necessitate naturali, transmutat corpus organicum ad animationem quam citò corpus est susceptiuum istius animationis, & à causis naturalibus fit aliquando de nouo istud susceptiuum, & tunc noua est mutatio ad animationem ab ipso Deo; sed quare reducenda est illa nouitas immediatè in Deũ, sicut in causam agentem? Respondeo, sicut quia est primum agens, ideò secundum Aristot. est semper agens aliqua actione in passum semper eodem modo, se habens ita si aliquod passum potest esse nouum, & susceptiuũ alicuius formæ, quæ non potest sub esse causalitati illius causæ secundæ, Deus est immediata causa illius, & tamen de nouo, qa omnipotentiæ passiuæ in ente oportet ponere aliam actiuam correspondentem, & ita si potentiæ passiuæ nouæ, non respondet alia potentia actiua creata, correspodebit sibi immediate Diuina; hæc Scotus, ex quibus clare patet Scotũ voluisse Aristotelem existimasse animam intellectiuam esse immediate productam à Deo; & tamen non esse creatam, quia creatio est productio de nihilo, sed ista productio naturalis, est eductio de potentia materiæ, hoc enim idem est quòd animatio, vt ipse dicit; habetur etiam ratio huius sententiæ, quia sustinendo quòd rationalis anima habeat esse, post non esse, vt sustinere debemus, sustinẽdo multiplicationem, & informationẽ abiecta transmigratione Pytagorica, & numero determinato animarum, secundum Platonem, quæ omnia certum est Aristotelem reiecisse, & insuper sustinẽdo illa principia Aristotelis quòd anima sit immortalis, necesse est nos dicere ipsam esse à Deo immediate productam, ratio est adducta, tunc non potest produci à causa naturali, ergo Diuina, non ab Intelligentia vt dictum est, ergo à Deo; Sed sustinendo etiam animam rationalem esse mortalem, secundum alia principia Aristotelis, quæ magis cogentia apud eum videntur, vt supra diximus, necesse est etiam dicere quòd immediatè producitur à Deo, & hoc nedum de anima rationali, sed etiam de sentiente dicendum est; hoc autem diligenter probat Scotus in secundo sent. distin. 18. & licèt non loquatur de intellectu, tamen quia loquitur in communi de anima animantium, quæ per propagationem producunt sibi simile, comprehenditur quoq; anima intellectiua; Scotus ergo in præcitato loco, Tria declarat 1. Primo in quibus fit semen. Secundo quid sit semen, Tertio qualiter in eis fit; Quo ad primum, dicit quòd aliqua producunt sibi dissimilia in specie, & in forma, vt sol producens Ranam, & agentia æquiuoca, alia sunt quæ producunt sibi similia, & hoc dupliciter, vel immediatè vt ignis, ignem, vel mediante propagatione, in primis duobus, non requiritur ratio seminalis mediante qua forma inducatur, sed solùm in tertio quòd autem in illis duobus non sit semen, probat primo, quia nihil est dicere quòd ignis in producendo ignem de aqua, primo causet sibi rationem seminalem, quę sibi coagat, vel agenti vniuersali, quia elementa sunt imperfectissima entia secũdum Commentatorem 3. Cœli, comm. 22. & 67. semen autem cuiuscunque agentis est imperfectius eo agente, non ergo illa ratio seminalis ageret ad formam perfectã mixti, (si enim ignis non posset agere, multo minus semen ignis ageret ad formam mixti, cum illud semen sit imperfectius igne,) Præterea ratio seminalis, agit absente agẽte principali, sed cessante igne a sua actione, non continuatur caliditas, vel actio caloris mediãte qua generatur ignis, sed redit aqua ad frigiditatem, ergo. Præterea, semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitum, sed hic est actio immediata sine semine, qa ignis immediate generat ignem, ergo. Præterea Arist. 7. Met. tex. 29. & 31. dicit quòd sicut in artificialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tantũ ab extra, vt ignis ab igne; igitur non præcessit in materia ratio seminalis quæ est inchoatio formæ; His habitis accedit ad secundum, scilicet ad declarandum quid sit semen, & quid sit ratio seminalis. Deinde declarabit quomodo, & qualiter hæc ratio seminalis in animalibus, & alijs animãtibus se habet, non enim eodem modo se habet in omnibus; Inquit ergo Scotus, quòd semen est corpus quoddam, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud vt scilicet ex illo generetur aliquid simile generanti, & vt hoc melius videatur, potest distingui in natura

De semine. *Prima ratio.* *Secunda ratio.* *Tertia ratio.* *Quarta ratio.* *Quid sit semen.*

duplex processus in formis, vnus ascendendo, vt a forma seminis, ad formã sanguinis, à forma sanguinis ad formam aliam. s. Embrionis, vel alterius, & iste processus est ab imperfecto ad perfectum; Alius processus est descendendendo à perfectis ad imimperfectiora, resoluendo. s. in cadauer, & in fęces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel ad materiam primam, Illud autem à quo incipit natura in primo processu, est semen, & constat naturam in illo non sistere; sed vlterius procedere, & ascendere vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in resoluendo, & descendendo, scilicet quod natura non sistit citrà vltimam, & tota natura astricta est huic ordini, & processui, semen igitur est quoddam corpus imperfectũ productum a generante vt sit via ascendendi ad vlteriores formas perfectas. Ratio autem seminalis est aliqua forma seminis, in quantum semen est, & illud est vel forma substantialis seminis, vel qualitas necessario consequens forma substantialem eius: sicut forma Tritici in tritico, vel qualitas consequens formam substantialẽ tritici, est ratio seminalis tritici, semen aũt fit ex nutrimento in quo semine est ratio seminalis tamquam in subiecto, nec semper est semen in seminante, cũ fiat de superfluo alimenti. Hæc de secundo. Tertium principale est ad quid sit semen, & hoc est quod in præsenti quętitur, An scilicet semen sit pp generationem, & hoc certum est quod semen est propter generationem, sed quæritur qualiter conduceat ad generationem, s. an ita sit propter generationẽ quod sit principium generationis actiuum, vel potius passiuum. Scotus Respondet apertè, quod semen non potest esse principium actiuum generationis attingens formam, & animam generandam, & hoc probat primo sic. Quod non est, non potest esse principium productiuum substantiæ. Sed semen in instanti generationis non est, ergo tunc non est principium productiuum generationis, vel termini generationis. Secundo, neque etiam dum est, potest esse principium tale, quia semen est aliquod de proximo conuertibili in id quod debet generari hoc autem habet rationem passiui, non actiui. Tertio, Imperfectiuus non est causa sufficiens actiua perfectioris, sed tamen est imperfectius quam res generanda etiam cum omnibus spiritibus suis, ergo etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis. Ad hoc Respondetur, quod semen mouet, & agit in virtute decidentis, & generantis, & ideo sic potest agere ad productionẽ substantiæ, & geniti, & hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem Diuinam. Sed contra hoc arguitur, In uirtute non entis eo modo quo est non ens, nihil agit. Sed generans, vel decidẽs semen in proposito, est non ens cum non sit præsens illi corpori in quod debet agere semen, vel ratio seminalis, & potest non esse simpliciter, ergo si semen agit, hoc erit in virtute alicuius in se contenti; Præterea, causæ per se, & essentialialiter ordinatæ licet simul concurrant ad unum effectum causandum sicut patet de sole, & homine in generando hominem, causæ tamen accidentaliter ordinatæ, non requirunt se in causando, sed licet vna sit ab alia, ex quo tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus, non existente causa à qua est, sicut patet de Platone generato à Sorte, qui potest generare Ciceronem sorte non existente, nec causante. Vnaquæque igitur causatum accidentaliter ordinatum agit, & causat, propria virtute, sed generans, vel seminans, & semen sunt accidentaliter ordinata sicut Sortes, & Plato igitur ad actionẽ introductiuam formæ vltimæ, non concurrit forma generantis, sed si nec semen nec generans sunt principium actiuum, formę, & substantiæ generandæ, quod nam erit principium actiuum generationis, & vltimæ generandæ quæ est anima?

Respondet quod nec semen, nec aliquid in semine, nec pater, nec Mater, sunt principium productiuum istius vltimæ; de semine dictum est, & de ratione seminali est eadem ratio, Pater etiam & Mater possunt nõ existere quando compositum generatur, ergo illa non sunt quæ producunt, neque est forma Cœli, quia multa viuentia sunt perfectiora forma Cœli neque Angelus, siuè Intelligentia, quia Angelus nõ agit nisi mediante motu Cœli. Relinquitur ergo quod à Deo.

Vlterius quærit Scotus, postquam semẽ non est principium actiuum vltimę formę, an saltem sit principium præuium alterationum

Quid sit ratio seminalis.

Ad quid sit semẽ.

Scoti opinio.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Responsio

Confutatio.

tiuum corporis organici, quòd generatur.

Respondet ꝙ neque huiusmodi actiuitatem possumus ponere in semine, quia semẽ est vniforme, & vnigeneum, & ideò non potest per aliquem gradum entitatis suæ, vel per qualitatem suam seipsum corrumpere, vel pro mouere ad vlteriorem gradum, sicut patet de igne, & suo calore, ista etiã, qualitas seminis si esset actiua alteraret se, nihil autem alterat se, quia nihil agit in seipsum; Præterea principium vniforme non principium actiuum difformitatis, nisi passiuum sit difforme, sed semen est vniforme, & vnigenitum, dato etiam quòd sit actiuum, & similiter materia, ergo non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici; Sed a quo prouenit igitur ista difformitas, & organizatio corporis?

Respondet Scotus, quòd recurrendum est hic ad virtutẽ Diuinã, sicut, & Auerroes facit in dissoluẽdo quæstiones difficiles.

Secundo Cœli, & ideò Galenus vocat virtutes seminum diuinas, dicit ergo quòd virtus quæ facit diuersitatem organorum in corpore animalis debet esse difformis, & huiusmodi est actio caloris Cœlestis, vel corporis Cœlestis, quæ est conformis virtuti Diuinæ: Hæc habet Scotus de semine, & virtute seminali animalium; Ex quo loco apertè patet ipsum tenere nedum animam rationalem immediatè prouenire a Deo, sed animam sentientem, & vniuersaliter animas animalium, in alijs verò ab animalibus poni potest ratio seminalis hoc modo quia mixta habere possunt a generãte quasdam qualitates, quæ sunt viæ ad formas vlteriores, & perfectiores, vt in cadauere bouis, potest induci qualitas aliqua a corpore Cœlesti, quæ est via ad formam. Et hæc qualitas, dici potest ratio seminalis, hoc idem potest dici de corporibus nõ verè mixtis, quia Corpora Cœlestia non semper generant de verè mixtis, sed de mixtis, per iuxta positionem, & tale mixtũ potest habere qualitatem quæ est via ad formam perfectiorem, & sic patet quid sit dicẽdum de ratione seminali in animalibus, & aliis ab animalibus secundum Scotũ; Quæ opinio cum sit munita rationibus, vt sigillatim ostensum est, iudicanda est vera.

Soluuntur quædam dubitationes contra prædicta, & eadem sententia magis confirmatur. Cap. II.

EX his habetur quòd locus ille ex secundo de generatione animalium, quamuis valdè exagitetur a Boetio, Pomponatio, Vicomercato, Piccolomineo, & alijs, potest explicari hoc modo quo Scotus explicauit, scilicet quòd ibi Aristoteles voluerit dicere quòd mens extrinsecus accedat ratione principij productiui, quia producitur immediatè a Deo, & propterea ille locus nihil iuuat pro immortalitate animæ, quia siuè sit immortalis, siuè mortalis, tamen extrinsecus aduenit hoc modo, non solùm intellectiua, sed quælibet alia anima: Quòd confirmatur ex serie illius capitis, quam optimè ponderauit Zabarella cap. nono de humana mente; nam Aristoteles proposuit ibi tres quæstiones, sed præcipuè hanc quæ est tri membris, an omnis anima extrinsecus accedat, vel nulla: vel aliqua, & antequàm soluat disputatiuè procedit vt sui moris est, & primo probat ꝙ nõ non omnis anima extrinsecus accedit, idest non præexistit ante corpus, quia aliquę vtũtur organo, & sic non possunt præexistere ante corpus, & postea accedere ad corpus, quia prius fuissent otiosæ, & hanc argumẽtationem statim sequũtur verba illa (restat igitur vt mens sola extrinsecus accedat, eaque sola Diuina sit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis,) quasi dicat omnes animæ partes extrinsecus accedere est impossibile, quia aliquæ sunt organicæ, sola relinquitur mens quæ extrinsecus accedere possit, ac Diuina esse dicatur, quia ipsa non est organica, idest quãtum est ex vi huius rationis desumpta ab organis, nihil prohibet eam esse Diuinam, & extrinsecus accedere quo ad substantiam, Ecce quòd nihil certi colligit, & hæc est eadem sententia quæ est in vndecimo tex. 3. de anima.

Mox habitis his verbis, soluit quæstionẽ propositam, & ostendit quò omnis anima extrinsecus accedat, non quia præexisterit secundum substãtiam ante corpus, quia hoc est impossibile, & de organicis probauit, de rationali reliquit sub dubio, sed

ratione

ratione agentis, & efficientis a quo producuntur dicuntur extrinsecus accedere, nam ait quòd formæ inanimatorum educuntur de materia ab agente elementari, sed anima nō potest produci a calore elementari, ideò habet principium externum, cœleste, & Diuinum, scilicet Astrorum vires, in semine enim ait reperiri spiritū, qui proportione respondet elemento stellarum, quas stellas etiam ait nobilitate, & dignitate inter se dissidere, prout etiam animæ producendæ nobilitate discrepant: actiones autem stellarum sunt instrumenta primi mouentis, immo in sequentibus dicit in semine esse duplicem virtutem, vnam ab ipso semine separatam, alteram verò non separatam, agit enim semen tanquam agens proximum instrumentale, agit etiā virtute Cœlesti, tamquam instrumentum Cœlestis agentis; Itaque hic locus egregiè confirmat sententiam Scoti, neque enim Scotus negat in semine omnino actiuitatem, agit.n. semen maris, in semen fœminæ, qua actione disponitur, & fit potentia animarum, nō actu, vt dicit Aristoteles in eodem cap. secū di de generatione animalium, sed actu animatur a Deo producente animam: negat ergo Scotus solam actiuitatem quoad vltimā formam quæ est anima, neque illa auctoritas nobis obest quòd inquit Aristoteles ꝙ sola mens extrinsecus accedit, quia dictum est, quòd in alio sensu accipit extrinsecus accedere, ab eo in quo accipit dum soluit quæstionem, nam in eo sensu quo ibi loquitur, neq; intellectiua, neq; vlla alia extrinsecus accedit, licet illud de intellectiua ibi non probetur per illam rationem.

Obiectio Suessani Aduersus hanc sententiā arguit Suessanus 7. Metaph. quo ad definitionem seminis, & nititur ostendere, quòd semen sit corpus perfectum, & quòd malè Scotus dixerit dum asserit semen esse corpus imperfectum. *Reiectio* Sed hoc nihil est, quia Scotus dixit pro tanto semen esse corpus imperfectum, quia non intēditur a natura propter se, sed propter aliud, ordinatur enim ad animal: Contra conclusionem vero principalem, scilicet, quòd anima quælibet producatur immediatè a Deo, *Obiectio Iauelli.* Arguit Iauellus 7. Metaphysic. q. 14. & probat quòd cæteræ animæ præter animam intellectiuam virtute seminis producantur, ac ab illo attingantur, hac præsertim ratione, quam cæteri huius sententiæ plurimi faciunt, quia si cæteræ animæ producerentur a Deo, non a virtute seminis, sequeretur quòd illę crearentur. Creatio non admittitur a Philosopho: Probatur consequentia, quia nulla alia ratione anima intellectiua dicitur creari, & non generari, nisi quia non educitur ab agente naturali de potentia materiæ, sed hoc argumentum nullius est momenti, *Solutio.* dicimus enim vt patet ex dictis, quòd in hoc differt creatio a generatione, quia id quòd creatur producitur ex nihilo de nulla subiecta materia, & nullis prequisitis dispositionibus in materia, at in præsenti dicimus animam posse produci a Deo, secundum Philosophū, sed de materia subiecta prærequisitis dispositionibus, & ideo non est creatio, sed generatio, ꝙ etiam optimè nouit Franciscus Piccolomineus lib. 5. de materia, cap. vlt.

Obiectio ex Themistio. Ex Themistio alij sic arguunt, si semen non produceret animam, sed Deus, ergo nō magis homo posset generari ex semine hominis, quam equi.

Respondetur quòd non negamus semen agere dispositiuè, est enim corpus inductū a generante, & a natura propter animal generandum, & agit ad terminum quendam, quo habito Deus perficit, quod semen attingere non potest, quia Deus est causa vniuersalis, quæ supplet deffectus causarum naturalium quando passiuè sunt debitæ dispositæ, & nulla causa actiua hoc attingere potest. *Obiectio Iādani.* Iandunus septimo Metaphysices quæstione 19. ex commentatore sic arguit, si anima inducitur ab agente separato, ergo genitum non est vnum. Probatur consequentia, quia omne generās terminatur ad actum, sed datur agens coniunctum materiæ, datur, & agens separatum, vtrunque agens producit aliquid in actu, ergo genitū est duo in actu, non vnum.

Respondetur quòd consequentia non valet, quia non sunt duæ formæ vltimæ, sed agens iunctum materiæ, vt forma seminis agit ad dispositionem quandam, sed illa ordinatur ad vlteriorem formam, quæ postea inducitur a Deo, ideo cum istæ formæ sint subordinatæ, genitum non est duo, sed vnū.

Secunda obiectio. Secundo, agens separatum non pōt transmutare materiam, sed genitum est generatum per transmutationem, ergo non est genitum

bitum a Deo: Dico quòd maior est vera de agente separato sed solo operāte, non de eo operante per causas secundas, vnde in proposito, Deus vtitur motu Cœlorum, & motu seminis, tamquam causis instrumentalibus ad inducendas præuias dispositiones, sed vltima forma quæ in instanti inducitur a solo Deo producitur.

Obiectio Soncinatis.

Paulus Soncinas, nonnullas rationes adducit, quæ nullius momenti sunt, ideo eas omitto, sed præsertim arguit, quia generatio omnis naturalis esset æquiuoca, Consequens est falsum, consequentia probatur, quia formæ rerum naturalium, non sunt eiusdem speciei cum intelligentia. Respondetur quòd æquè concluderet de anima intellectiua, ideo Respondeo quòd est generatio est vniuoca, quia generans, licet non attingat productionem vltimæ formæ, tamen sufficienter disponit materiam ad quā dispositionem sequitur necessariò secundū Aristotelem ipsius animæ productio, & ꝙ arguit, quia tunc agens naturale superfluū esset, quia quicquid potest facere maius, potest facere minus, nihil est, quia hæc propositio valet in effectibus eiusdem rationis sed in effectib. diuersæ rationis nequaquā, nā homo pōt generare hoīem, & tñ nō pōt generare pulicē, & tñ homo est effectus nobilior pulice: ita in ꝓposito, licet Deus ſm Arist. possit producere animam, non tamē pōt ꝓducere dispositiones, quia istæ sunt effectus viliores, qui Deo competere non possunt, & propter hoc datæ sunt causæ secundæ, vt alibi dictum est.

THEOREMA LXX.

Intellectus non est unus numero in omnibus hominibus sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum.

Exponitur ex dictis mens Scoti, & rationes Aduersariorum præcipuæ adducuntur, & soluuntur. Cap. vnicum.

VT nonnullæ difficultates tollantur, quæ prædeterminatis aduersari videntur, expendere decreui particulariter, an intellectus sit vnus numero in omnibus. Quod verò hac in re sit dicendum, ex dictis facilè patet, & præcipuè ex eo quod intellectus est forma informans hominem, atque illi dans esse specificum, nam luce clarius sequi patet, quòd intellectus multiplicat ad multiplicationem Indiuiduorum, & quoniam hoc cognouerunt Auerroistæ, dixerunt intellectum esse formam assistentē, nō informantem. Solus Achillinus 3. quolibeto, dubio secundo, vt rectè inquit Zabarella, negauit hanc consequentiam. Intellect⁹ est forma informās, ergo multiplicatur ad multiplicationem Indiuiduorum, sed rectè confutatur ab eodem Zabarella, & confutatio est per se euidens, sequeretur enim, ꝙ si intellectus est forma informans, & tamen est vnus numero, ꝙ omnes homines particulares essent vnus homo numero, & singularis, & quòd vnus homo numero haberet esse alterius hominis particularis, quæ omnia implicant contradictionem, & ipsi sensui aduersantur,

Prima ratio. Zabarella cōtra Achillinum.

at respondet Achillinus hæc absurda non sequi, quia intellectus est vna Intelligentia vniuersalis, quæ dat esse omnibus hominibus particularibus: quasi dicat: Si intellectus esset forma particularis, non posset dare esse omnibus particularibus hominibus, sed quia est vniuersalis, ideo singulares homines possunt ab illo intellectu sumere esse suum hoc, & vnum: ratio verò multiplicationis oritur ex materia diuisa ab intellectu informabili cogitatiua, quæ cogitatiua multiplicatur, & sic datur multiplicatio Indiuiduorum in natura humana, licet esse specificum, & esse hominem hunc recipiāt ab eodem intellectu.

Responsio Achillini.

Sed hæc positio est adeo implicita absurditatibus, vt nihil magis. Quæro quomodo forma vniuersalis potest dare esse singulare per sui informationem, forma enim informans est quod quid est rei, & essentia, & qualis est forma, tale esse dat rei, & non esse oppositum? quomodo ergo forma vniuersalis dare potest esse singulare? Præterea quando dicit, quòd intellectus est forma vniuersalis, quæro vel est forma vniuersalis in prædicando, & tunc implicat contradictionem dicere, quòd est vna Intelligentia numero, sicuti dicere, ꝙ animal est vnum numero, & hoc dicere non potest, quia omne tale vniuersale habet sub se Indiuidua, est ergo solum vniuersale in causando, at vniuersale

Reijcitur.

Secūda.

in

in causando non dat esse formale causatis, sed per modum efficientis, vt patet de alijs causis vniuersalibus, vt est Deus Cœlum, &c.

Tertia. Præterea, vt inquit Zabarella singularitas substantiæ, vel pendet a forma, vel a materia, vel adiungamus nos, ab accidentibus, vt omnes modos Indiuiduationis comprehendamus; si a forma, ergo forma vna numero constituit vnum singulare, & sic valet nostra consequentia: vel singularitas, & Indiuiduatio prouenit a materia; vel accidētibus, & tunc forma ipsa est singularizata, & indiuiduata, & sic erit numero distincta ab altera forma.

Secūdo principaliter. Secundò communiter adducitur contra hanc vnitatem intellectus argumentum desumptum ab operatione, & argumentū est hoc. Actus secundus intellectus, scilicet intellectio, multiplicatur ad multiplicationem Indiuiduorum, ergo etiam actus primus, scilicet intellectus, consequentia est euidens, quia diuersitas operationum indicat diuersitatem formarum, antecedens est clarum, quia intellectio mea, non est tua, quia ego aliquando dormio, & tu vigilas, & aliquid intelligis, ergo intellectio tua non est mea. Præterea vnus discipulus discit, & alius est ignorans.

Respōsio Ad hoc argumentum respondet Auerroes, & Auerroistæ, vt Gandauensis, Vicomercatus, & alij negando consequentiam, ratio est, dicunt ipsi, quia ad multiplicationē posterioris, non sequit̄ multiplicatio prioris: licet enim multiplicentur intellectiones, non tamen propter hoc sequitur, ꝙ multiplicari debeat intellectus, qui producit huiusmodi, intellectiones assignant etiā rationem multiplicationis intellectionum ex parte phantasmatum: cum enim phantasmata sint varia, variæ quoque intellectiones sunt: non enim solus intellectus intelligit, inquit Vicomercatus, sed totus homo, & sic licet intellectio in se sit vna, tamen respectu eorum qui intelligunt, sunt plures, & phantasma illustratum ab intellectu agente in diuersis hominibus, diuersas intellectiones producit. Sed re vera hęc ratio sic ieiunè formata non est efficax, qa ad multiplicationem posterioris non sequitur multiplicatio prioris, sed declarata eo modo, quo infra est efficax: quòd vero ipsi dicunt de multiplicatione intellectionum

Quomodo secūdum auerroistas multiplicatur intellectio

ratione phantasmatum, est perpetua Auerroistarum cantilena, quam in Theoremate de informatione animæ ostendimus non esse intelligibilem: mirum est enim quòd intellectus sit productiuus, & receptiuus intellectionis solus, quantum est ex parte potentiæ (neque enim in hoc vtitur corporeo organo, vt dictum est supra,) & tamē diuersæ intellectiones in hoc, & in illo homine sint propter diuersitatem phantasmatum, non intellectuum, quæro ab Auerroistis, sunt ne phantasmata, quæ intelligunt nec ne? profectò dicere quòd phantasmata sint quæ intelligant: est merum absurdum, quia intelligere est actus vitæ, & ideo est actus alicuius formæ viuentis, scilicet animæ; si autem phantasma non intelligit, relinquitur, quòd solus intellectus sit, qui intelligat. cum neque sensus, neque corpus intelligere dicantur, vt ex se patet: tunc vltra argumentor, & suppono vnam propositionem veram, quam supra ostendimus in Theoremate de informatione animæ, quòd intellectio recipitur in intellectu, & quòd pro tanto intellectus intelligit, quia recipit intellectionem in se, quæ infra probabitur, & est concessa, tunc sic arguo. *Rejectio.*

Diuersæ intellectiones numero recipiūtur in diuersis subiectis numero actu, vt in diuersis hominibus, vt alia in Sorte, alia in Platone, &c. vt experientia videmus, ergo diuersi intellectus numero dantur, & non vnicus, consequentia patet, quia intellectus est subiectum intellectionis, antecedens est verum, sed negaretur forsan ab Auerroistis, qui dicunt vnicam esse intellectionem numero in omnibus, sed contra. Quando aliqua duo sic se habent, ꝙ vno destructo remanet aliud, illa distinguitur numero, sed intellectio Sortis potest destrui illo dormiente, & remanere intellectionem Platonis, vt patet, ergo differunt numero, quod si concedant esse diuersas intellectiones, sed hoc prouenire non a diuersitate numerali intellectuum, sed hominum in quibus recipiuntur. Contra, Intellectio cum recipitur in hominibus, non recipitur in parte corporea, vel sensitiua, sed in intellectu, ergo si recipitur in diuersis hominibus, est quia in illis sunt diuersi intellectus, vnde si esset vnus numero intellectus, diuersæ intellectiones non

non possent recipi in diuersis subiectis numero diuersis. Præterea e conuerso eadem intellectio numero, quæ recipitur in intellectu, cum intellectus intelligat patiendo, erit in omnibus hominibus eadem numero consequentia est euidens, quia dicunt, ꝙ in omnibus hominibus est vnicus, & iisdem intellectus, & sic sequitur, quòd eadem erit intellectio omnium hominum numero.

Aliqui dicunt, quòd est eadem specie, non numero, sed hoc, vltra quod reprobatur ex argumento facto, quòd concludit, quòd esset eadem numero in omnibus hominibus, si concedatur est falsum, quia sequeretur, quòd omnes homines haberēt eandem cognitionem specie, & sic, qui studeret medicinæ, disceret illud ꝙ discit studens Mathematicæ, &c.

Alia argumēta apud alios. Adsunt multa alia argumenta apud D. Thomam, Gregorium Ariminensem, Zabarellam, & alios, & maximè illud D. Thomæ, quòd intellectus mouetur a phantasmate tanquam ab obiecto, adeo quod cum phantasma mouet intellectum meum, necesse est dicere quòd moueat intellectū aliorum hominum, si iisdem numero intellectus est in omnibus hominibus, at ego nūquam cognoui intellectum meum moueri a phantasmate aliorum & certè si Auerroistæ non dicant suam cogitatiuam esse, quæ intelligit & patitur, & recipit intellectionem; & intellectum esse tantum causam efficientem intellectionis, non possunt hæc argumenta, soluere, dicere autem cogitatiuam recipere intellectionem & intellectum se habere merè actiuè, est falsissimū, vt ostendimus in Theoremate de informatione, & alias in sequentibus manifestabimus.

Prima ratio Auerroistæ. Visa veritate, nunc rationes potiores adducendæ sunt, quas Auerroes ipse, & Auerroistæ pro hac vnitate adducunt. In primis ab omnibus adducitur hoc argumentum, ꝙ existimatur magni momenti. Omnis forma substantialis, quæ est multiplicata, & numerabilis est perfectio inhærēs materię, extensa ad extensionem materiæ, sed hoc repugnat intellectui, ergo intellectus non est forma multiplicata. Maior probatur ex Arist. in 12 Methaph. tex. 49. vbi dicit multitudinem Indiuiduorum sub eadem specie a materia prouenire. Minor vero probatur, quia omne materiale est potestate intellectum, vt ait Aristot. in text. 16. tertii libri de anima: omne autem potestate intellectum est obiectum intellectus possibilis, ergo idem intellectus est obiectum sibi ipsi, & mouet se ipsum, & recipit se, quæ omnia sunt absurda, ergo intellectus non est forma numerabilis, neque multiplicatus.

Secūda ratio. Secundo, si intellectus esset multiplicatus numeraliter, sequeretur quòd intellectus vnius hominis non esset eiusdem speciei cum intellectu alterius hominis. probatur consequentia, quia vel esset indiuiduatus per corpus, vel per se ipsum, non per corpus, quia subsistit ante corpus, non per se ipsum, quia in eadem specie non sunt differentiæ substantiales ex libris Post. sed solùm accidentales, ergo si intellectus est multiplicatus numeraliter, & substantialiter non erit in eadem specie.

Tertia ratio. Tertiò, si intellectus vnius hominis esset penitus distinctus numero ab intellectu alterius hominis, sequeretur quòd Magister non posset producere scientiam in animam discipuli, consequens est falsum, consequentia probatur, quia scientia non est qualitas, & ideo non potest aliam numero scientiam in alio producere eo modo, quo calor ignis producit in alium, alium calorem numero, igitur idem est intellectus Magistri, & Discipuli; alioquin non habemus modum, quo discipulus possit doceri a Magistro, hine est etiam ait Themistius, quòd communes animi cōceptiones apud omnes sunt eędem.

Quarta ratio. Quartò, si intellectus esset multiplicatus, sequeretur ꝙ intellectiones essent multiplicatæ, & si hoc sequitur etiam ꝙ erunt multiplicatæ in infinitum, at infinitum non datur, ergo. Secunda consequentia probatur, quia ab hac intellectione mea, & ab hac tua poterit abstrahi alia vniuersalis, quæ si iterum a pluribus hominibus particularibus intelligatur erunt plures intellectiones de illa, a quibus alia vniuersalis intellectio abstrahi poterit, & sic in infinitum, ergo.

Ad primam rationem. Sed rationes istæ nullo negotio soluuntur. Ad primam quidem respondetur quòd animam rationalem esse formam materialem potest duobus modis accipi, vno modo quæ-

quatenus materiale idem est quòd corporeum organicum, & extensum, & in hoc sensu accipitur ab ipsis, alio modo accipitur quatenus materialis forma dicitur, quę est forma, & quod quid est materiæ, siuè corporis materialis, concedimus animam rationalem esse materialē hoc secundo modo, non primo modo, & in hoc sensu conceditur maior (licèt alio modo dicamus nos de Indiuiduatione, vt patet in proprio Theoremate) & negatur minor, ad probationem respondet Zabarella, & rectissimè, quòd obiectum adæquatum intellectus nō est materiale tantum, sed omne ens, & sic Intelligentia, & anima, sub eo continentur, sed hoc obiectum postea est duplex; aliud est obiectum intellectus primariū, & aliud secundarium, primarium est omne ens præter ipsum intellectum, secundarium vero obiectum est ipsemet intellectus: dixit. n. Aristor. 3. tex. 11. de anima, quòd intellectus intelligit se per intellectionem aliorū, & sic non mouet primò intellectum sed secundariò, scilicet per alia obiecta primaria: quando autem Aristoteles dixit intus existens prohibet extraneum, est intelligendus de obiecto primario, non de secundario.

Ad secundam. Ad secundum Respondetur, quòd indiuiduatur homo, sicuti cœtera indiuidua specierum materialium, scilicet per vltimā realitatem formæ, vt declarauimus in proprio Theoremate de principio Indiuiduationis.

Ad tertiam. Ad tertium Zabarella optimè retorquet illud in Aduersarios, nam aliqua animalia bruta, vt Psitacus vocem humanam audiens, eam imaginat, & in memoria figit, & mirabiliter imitatur, nec propter hoc dicimus, quòd eadem numero sit phantasia Psitaci, & hominis, & certe hoc argumentum est indignum illorum. Ad rationem tamen in se dicitur, quòd intellectus Magistri differt numero ab intellectu Discipuli, & cum arguitur quia sciētia non est qualitas actiua: respondetur, quod non agit materialiter, sed spiritualiter, vt etiā quantitas, quę imprimit speciem suam in oculo, & deinde in imaginatiua ita scientia explicata per voces deffertur ad auditum, inde ad Phantasiam, & sic imaginatur, & tandē intelligitur, & modum hunc adiscendi docuit Aristot. primo Perhyermenias dum dixit vocem esse signum eorum, quæ sunt in animo, & sic nos explicare conceptus nostros per uoces.

Ad quartam. Ad quartum conceditur prima consequentia, secunda vero negatur, ad probationem dico, q̃ ab intellectionibus particularibus pōt abstrahi vna intellectio vniuersalis & in illa sistimus: cum dicis iterum si illa intelligatur a pluribus erunt plures intellectiones singulares, a quibus abstrahi poterit intellectio vniuersalis, dico, quòd intellectio duobus modis potest considerari, vel subiectiuè, vel obiectiuè, si obiectiuè intellectio de obiecto vniuersali, siue sit in vno Indiuiduo, siue in pluribus, dicitur vniuersalis: intellectio verò subiectiuè dicitur singularis quia est in subiecto singulari. Ad propositum ab intellectionibus singularibus subiectiuè, & vniuersalibus obiectiue potest abstrahi intellectio in communi scilicet consideratio intellectionis illius vniuersalis in se absque consideratione huius, & illius subiecti particularis intelligentis, & hic datur status: si enim iterum illa intellectio de illo vniuersali obiecto intelligatur à particularibus, non potest abstrahi alia intellectio ab illis intellectionibus particularibus, sed semper eadem abstrahitur quæ prius. Vel dicamus breuius, quòd intellectio in communi est species, & sic quæcunque intellectio cuiuius de quauis re, est indiuiduum intellectionis in communi, ideò sistimus in abstractione Inteligētiæ in vniuersali: licet enim iterum ergo illam intellectionem vniuersalem intelligam, & ille, & ille, istæ omnes intellectiones sunt Indiuidua illius intellectionis viuersalis: licet ergo dari possit processus in infinitum in intellectionibus particularibus, non tamen datur processus in intellectione in generali, quia illa est veluti species, quæ est vniuersalis, & semper manet, licet Indiuidua multiplicentur in infinitum. *Secunda responsio.*

THEO-

THEOREMA LXXI.

Aliqua species entium naturaliter generabilium possunt produci vniuocè & æquiuocè.

Exponitur opinio Scoti, & declaratur an genita ex putri, & semine, sint eiusdem specie. Cap. I.

Scotus 1. sent. dist. 2. q. 7. soluendo primum principale: de hac re loquitur ex professo, declarando propositionem illam Auerrois 8. Phys. commento 46. quòd vnius naturæ est vnus modus communicandi, & inquit quòd ibi Auerroes loquitur ex professè de homine, & disputat contra Auicennam, cui ipsemet Auerroes imponit, quòd existimauerit hominẽ posse produci æquiuocè: probat ergo Auerroes, quòd homo non possit produci æquiuocè, sed solum vniuocè, idest per propagationem, per multas rationes; Inquit autem Scotus quòd cõclusio Auerrois est vera intelligendo ipsam de homine, & de alijs genitis naturaliter perfectis, si tamen Auerroes intelligat vniuersaliter, quòd nulla res genita naturaliter etiam imperfecta potest etiam generari alio modo, scilicet solum generari vniuocè, & non æquiuocè, ait Scotus conclusionem Auerrois esse falsam, & rationes illius non concludere, primo itaque probat conclusionem Auerrois esse falsam de rebus imperfectis naturaliter genitis, neque enim ea vnicum modum generationis, & vniuocum habent, sed etiam æquiuocum, itaq; & producta vniuocè, & æquiuocè, sunt eiusdem speciei, licet sint diuerso modo producta, & genita, & hoc primo probat auctoritate Sanctorum, sed illis dimissis, vtamur naturalibus rationibus, & primo sic, genita ex putri propagant alia iterum propagantia, propagantia autem sunt vniuoca generatis a se, ergo propagata, & genita per putrefactionem sunt vniuoca, quòd si ad hoc argumentum, Auerroes, & sectatores contrariæ opinionis negent assumptum, vt negant propter instantiam de apibus, & de consimilibus animalibus, quæ genita ex putri generant, sed diuersam speciem, ait Scotus quòd saltem hoc non potest negari in plantis, quia plantæ æquiuocè genitæ, hoc est non ex semine, sed ex putri postea producunt semẽ vniuocè, ex quo generantur plantæ aliæ eiusdem speciei. *Prima ratio.*

Secunda ratio, Multa genera animalium ex terra procreantur sine parentibus, quæ tamen pariunt cocundo, sibi similia, ergo species genitæ vniuocè, possunt etiam produci æquiuocè, probatur antecedens, quia similiter viuũt, & moriunt, habent easdem operationes, & circa eadem obiecta, & ab eisdem conseruantur, & ab eisdem corrumpuntur, habent eosdem motus, siue quantum ad sursum, siue quantum ad deorsum, siue quantum ad motum progressiuum, & eadem organa motus progressiui, At Arist. ex vnitate motus, concludit vnitatem naturæ 1. de Cœlo tex. 8. & etiã Auer. ibi hẽt motus vnus, non prouenit nisi ex vnitate naturę; habent insuper hęc animalia mẽbra eiusdem speciei, membra autem leonis, non differunt a membris cerui, nisi q̃a anima leonis, differt ab anima cerui, primo de anima, tex. 53. & generaliter quæcũque media possunt concludere vnitatẽ specificam, siue sumpta ex accidentibus siue sumpta ex operibus, concludunt propositum de vniuocationem generatorum sic, & sic in vnitate specifica. Ad hæc duo argumenta Respondent Aduersarij. *Secunda ratio.* *responsio*

Ad primum dicit Mercenarius, plãtas solum generare aliam plantam, quæ genita sunt ex semine, at illæ quæ sunt genitæ ex putri nequaquam, & hoc confirmat auctoritate Aristotelis præsertim 8. de Historia animalium cap. 1. vbi habet hæc verba, Plãtarum nullum aliud minus esse videtur, nisi q; sibi alteram faciant, videlicet quæ ex semine procreantur. *Ad primum.*

Ad secundum Respondent Idem Mercenarius, & Franciscus Piccolomineus, negando antecedens: Ad probationẽ, dicunt quòd non habent organa, neque membra, neque motus eiusdem speciei, quòd comprobatur, quia orta ex putri generant quidem, sed illa non sunt mas, neque fœmina, ergo non habent eadẽ mẽbra, sed sunt similia, & hæc similitudo est causa deceptionis, sunt ergo eiusdem generis subalterni, sed non eiusdem speciei. Istæ responsiones, nõ de *Ad secundum.*

Reijcitur ista responsio.

possunt reijci, nisi experientia, æquidem de plantis, satis compertum puto ꝙ quædam generantur ex putri vt patet de arboribus. siluestribus, vt sunt quercus, & castanæ siluestres pira quædam & poma syluestria, quæ oriũtur ex putri, & tamen producunt semẽ, ex quo si seratur producitur alia quercus, & Pius, & malus, & de quercu est quidẽ certum, satis.n.conspicuũ est, quòd illæ nascuntur aliquæ ex putri, & tñ generant glandes quas si seminamus, oriũtur aliæ plantæ quercus; Auctoritas autem Aristotelis, non dicit quòd solæ plantæ ex semine productæ, producant sibi similes plantas, sed exemplificat in plantis ex semine productis, quia in illis non est illa difficultas, sed de genitis ex putri, non est ita clarum, immò multa, vt dicemus, non producũt sibi similia in specie, sed diuersa, similiter de animalibus genitis per coitum in animalibus genitis ex putri, an omnia sint diuersæ speciei, itaquod neque sint fœminæ, neque mares, esset probandum. Aristo. illud quidem dixit de aliquibus, at non de omnibus, immò in sexto de Historia animalium, capit. vltimo, ait Terræ persicæ parte quadam mare fœmina recisa, fœtus fœminæ prægnantes, comperiuntur.

Ex quo apparet, quòd non omnes mures geniti ex mure orto ex putri, sunt nec mares, nec fœminæ, sed aliqui sunt qui mares, vel fœminæ, sunt quod etiam nos infra ex ipsomet Aristote. magis ostendimus, & hoc dicit ex propria mente, non ex aliorum sententia, vnde si diceret hoc ex aliorum senteutia, illud exprimeret sicuti facit statim infra cum ait, sunt qui vehementer affirment mures si salem lambant impleri sine coitu, Ecce quia hoc dixit ex aliorum sententia, declarauit se hoc dicere ex aliorum senrentia, & hoc frequenter habet in vsu, in illis libris, ꝙ cum aliquid dicit de mente aliorum, se explicat.

Tertia ratio.

Ad rõnem Arist. infra rñdebitur. Tertio Aris. in 7. Met. tex. 22. & 23. vult ꝙ sicut aliqua eadem fiunt ab arte, & a casu, ita vult, ꝙ naturalia eadem, alia fiant a natura, & alia a casu, & Auerroes ibi vult in textu, ꝙ illa possunt generari sine semine æquiuocè, in quorum materia potest produci virtute cœlesti aliqua virtus similis virtuti seminis in propagatis.

Respõsio Mercenarij & Piccolominei.

Ad hoc Respondent Mercenarius, & Piccolomineus, ꝙ intelligit quod sunt eadem genere, non eadem specie; quia ille locus non est proprius locus de hac materia, sed liber primus de generatione, vt Piccolomineus, vel 5. de Historia animalium, quibus in locis, se explicat hæc genita ex semine, & ex putri esse eadem genere, diuersa verò specie; Sed ista solutio, non satisfacit, quia infra ostendemus quòd in libris de animalibus concessit aliqua eadem specie, fieri ex putri, & ex semine, sed auctoritas Aristotelis est intelligenda de identitate in specie, non in genere, quoniam adducit exẽplum, & similitudinem de sanitate, inquit enim quòd sicut eadẽ sanitas inducitur ab arte, & a natura, ita eadem animalia ex semine, & absq; semine oriuntur, ecce quod per similitudinem se declarat, sicuti ergo eadem sanitas specie producitur a natura, & ab arte, eadem quoque animalia specie, ex semine, & sine semine producuntur, nec valet quòd inquit Mercenarius, similitudinem tenere in hoc solum, quòd sicuti sanitas arte, & natura producitur, ita quoque animalia quædam ex semine, & sine semine produci, nam tunc Arist. non debebat apponere illud verbum eadem.

Reiectio.

Præterea neque expositio ipsiusmet Mercenarii, esset bona; dum exponit Aristot. intelligere eadem genere, nam si Aristot. solum intendit, ꝙ sicut sanitas producitur arte & natura, ita animalia producuntur ex semine, & sine semine, non possumus dicere quòd ipse dicat esse eadem genere, sicut & non vult ipse quod dicamus esse eadem specie; Præterea quòd hæc expositio non sit admittenda patet, quoniam quando nos adducimus exempla, & similitudinem ad declarandum aliquid, debemus interpretari rem sicuti similitudo illam nobis patefacit, at ait Aristot. quòd sicuti eadem sanitas producitur ab arte, & a natura, ita eadem animalia producuntur ex semine, & sine semine, ergo sicuti eadem sanitas specie producitur a natura, & ab arte, ita eadem animalia specie producuntur ex semine, & sine semine, quòd vero ait Franciscus Piccolomineus, nil obstare licet sanitas sit eadem specie, quæ producitur arte, & natura, quia in sanitate seruatur principale agens, quia ars est instrumentum natu-

verò ex putri, & ex femine variatur principale agens, & quòd ideo non sequitur argumētum, nihil est, quia nos hic non dicimus quòd sit eiusdē speciei, & vniuocè respectu principij producentis, sed ratione formæ, & essentiæ productæ.

Præterea tunc repræhendendus esset Arist. qui non fecisset bonam comparationem, nam sanitas ab arte, & a natura facta, esset eadem specie, sed animal ex femine, & ex putri, nō essent idem specie, ideo prauam comparationem fecisset Arist. dicendo quòd sicut eadem sanitas producitur arte, & natura, ita eadem animalia producūtur ex femine, & putri, immo dictum Aristotelis esset falsum, quia non essent eadem animalia, sed diuersa; asserendo ergo quòd comparatio Aristotelis sit bona, dicere coguntur vbique esse eadem: eodem modo Arguo ipse auctoritate Aristotelis, vt etiā argumentatur Ludouicus Buccaferreus, ex 6. de Historia animalium cap. 15. ibi Aristo. in principio decimiquinti capitis, habet hæc verba, sed sunt qui ex limo, & arena proueniunt, etiam ex iis generibus, quæ per coitum, & oui, primordio generantur, verba ista sunt adeo conspicua, & sentētia, & probatio Arist. in illo loco, vt nil magis in præcedente capite declarauerat quo modo pisces lacorum, & fluuiorum, generentur, & pariant, & in calce capitis, dicit quòd pisces magna ex parte, ex ouo genetantur, subinfert postea, in initio capitis 15. verba prædicta, quibus asserit apertè, quòd sunt quidam pisces etiam ex ijs generibus, quæ ex coitu, & ouo generantur, qui quoque ex limo, & ex arena generantur, & deinde assignat loca in quibus hi pisces, & ex coitu, siuè ex ouibus, & ex limo, & arena generantur, & producuntur; Ecce ergo quod apertè Arist. asserit eandem speciem piscis quæ generatur ex ouo & per coitū, generari quoque ex arena, ergo genita ex putri, & ex femine, & per coitum, sunt eiusdem speciei deinde in eodem loco procedit declarans quòd in quibusdam stagnis apud gnidum, sub ortu canis resicatis, limo iā arido, vbi primū imbribus restagnare loca cœperūt pisciculi nascebantur, genere Mugilum, quod per coitum procrearur, & hoc idem euenire ait in nonnullis Asiæ auibus, & tandem subinfert quòd mirum in modum hanc sententiam confirmat, esse quosdam auctores, qui putant omne genus, mugilum (quòd Græcè dicitur. Cephalos) ex putri, & sponte oriri, sed air non rectè existimare, & adducit rationem, quia fœminæ eorum habere oua cernuntur, & mares genitale: ex quo apparet quòd etiam aliqua generantur per coitum, est etiam alius locus in problematibus parte 10. probl. 66. vbi Aristo. ait animalia alia ex coitu generari tantùm, vt homo, & æquus, alia ex coitu, & sine coitu, & semine, sed sponte: qui locus est clarissim°, patet n. animalia perfecta non posse produci semine, & sine semine, sed alia, vt imperfecta, posse vtroque modo produci.

Quarta ratio.

Respondent Piccolomineus, & alij, quòd hæ auctoritates, probant genita ex femine, & sponte, esse eadem genere proximo, sed non specie, Possumus eorum responsionem adiuuare, quia Aristote. in præcitato loco 6. de Historia animalium, dicit Mugila genita ex putri, & per coitum, esse eiusdē generis, hæc enim sunt verba eius, sunt qui omne Mugilum genus, sponte oriri opinētur, sed non rectè, ergo videtur, quòd Aristotel. dicat esse eadem genere, non specie: Sed hæc responsio, non est admittenda, quoniam ibi Aristotel. per nomen genus, intelligit speciem specialissimam, & hoc frequenter est in vsu in illis libris, & ideo non est fienda vis in verbo; Vnde etiam in primo de generatione animalium, cap. primo. Qui locus, est præcipuum fundamentum Aduersariorum, dum dicit genita ex putri generare quidem, sed sobolem, quæ nec est mas, neque fœmina, & ideo est diuersæ speciei, vtitur nomine generis, pro specie, ait enim procreant quidem; (scilicet genita ex putri,) sed non sui generis prolem, vbi apertè per genus, intelligit speciem specialissimam, sed vlterius respōsio ipsa impugnatur, ex hoc quòd Aristoteles ait illa eadem quæ ex femine, & coitu procreantur, procreari quoque sponte: Modo si per eadem interpræremur eadem genere, sequitur quòd nedum eadem specie, sed eadem genere, idest eadem natura generica producatur, & ex femine, & sine femine, sed quod competit generi, competit quoque speciei, ergo si alicui toto gnēi piscium, competit generari ex femine, & sponte, ergò omnibus speciebus illius generis

Responsio Piccolominei.

Reiectio

ris competit generari ex semine, & sine semine, & ita hæc responsio est pro nobis, immò facit nos colligere plusquam volumus; at si per eadem, interpretemur identitatem specificam, vt reuera interpretari debemus, sensus est φ ex generibus piscium, etiam ex iis qui ex semine, & coitu nascuntur, sunt quædam species, quæ & ex semine,& sine semine procreātur, vt species Mugilis; & certè hic est germanus sensus illius textus. Hoc eodem modo procedit auctoritas ex problematibus.

Quinta ratio. Quinto, arguo ex Aristot. 5. de Historia animalium capit. 1. quem locum Mercenarius pro se adduxit, sed si eum integrum cōsiderasset, vidisset eum fauere nobis, Inquit Aristot. ibi, quòd animalia quæ non nisi semine ex cognatis progenerantur, omnia ortum habent,& generationem per coitum; dūmodo habeant sexus discrimen itaquod sit mas, & fœmina,& subinfert quòd in genere piscium, sunt nonnulla quæ gignuntur, nec mas, nec fœminæ sunt, & subinfert hæc quidem sic genita esse quidem eadem genere, sed diuersa specie ab aliis, & subinfert quædam vero sunt quæ omnino sunt sui generis; Perpendo istam vltimam particulam, pisces qui generantur ex coitu,& non sunt mas, neque fœmina, sunt genita,& procreata a genitis ex putri, vt in eodem capite docet Aristoteles de his dicit esse genere eadem cum aliis, scilicet cū suis partibus, vt etiam Aduersarii fatentur, at in vltima particula subinfert quædam etiā sui generis omnino constituunt, ergo in his verbis manifestat quod: si aliqua sunt diuersi generis a suis parētibus genitis ex putri, vt quæ nec mas, neque fœmina sunt, aliqua etiam omnino sunt eiusdem generis cū suis parentibus, non ergo dicit Aristo. φ omnia progenita a genitis sponte, sine diuersæ speciei, sed aliqua, illa. s. quæ nec mas, nec fœmina sunt, at alia ait esse quæ sunt omnino eiusdem sui generis quæ autem sunt omnino eiusdem generis cum aliquo, sunt eiusdem speciei, ergo aliqua soboles genitorū ex putri est eiusdem speciei, cum ipsis patētibus ortis ex putri.

Sexta. Sextò, Scotus probat propositionem allatam, etiam de mente Auerrois non esse veram vniuersaliter, nam de accidentibus ipsemet Auerroes, affirmat quod generantur æquiuocè, in secundo de Cœlo commento 42. Ibi enim concedit, φ in accidentibus, non semper generatio est ab vniuoco, & ponit exemplum de calore, qui generatur æquiuocè ex motu, & concursu radiorum, & etiam a calore vniuocè.

Septima. Septimò; probat idem in substantiis aliis ab animalibus, quia ignis generatur æquiuocè, & vniuocè, quòd æquiuocè patet 3. Cœli, & Mundi, com. 56. & ibi per Auerroem exitus ignis de lapide, non est de capitulo translationis, sed de capitulo alterationis, hoc est, non generatur per latione, sed per alterationem, generatur etiam per motum localem 1. Met. de generatione impressionum ignitarum.

Rationes aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. II.

Ex aduerso multi alii existimarunt allatam propositionem: vnius naturæ, est vnus modus producendi, esse vniuersaliter veram de quacunque re naturaliter genita, idque apertè sentit, & probat Auerroes tum 8. Phy sic. com. 46. tum 1. de generatione animalium cap. 1. in paraphysi, præcipuæ rationes eius sunt primo, quæ sunt eiusdem formæ sunt ex eadem materia, sed quæ sunt eiusdem speciei specificæ, sunt eiusdem formæ, ergo erunt ex eadem materia, hoc syllogismo accepto pro maiori, subinfert minorem, sed orta ex putri, & ex semine, sunt ex diuersis materijs, ergo orta ex putri, & ex semine non sunt eiusdem formæ, neque eiusdem speciei; vel vniuersaliter sumatur minor sic, sed materiæ correspondentes diuersis agentibus, & producētibus, sunt alterius rationis, ergo idē eiusdem speciei, non potest produci a diuersis agentibsu, Minor propositio primi syllogismi est euidens, Maior verò probatur ab Auerroe, quia alioquin propriæ materiæ non responderet propria forma,& tunc quodlibet generaretur ex quolibet, & vltra materiæ vniuersaliter essent otiosę,& superfluę, assumptū in subsyllogismo probatur in generatione per propagationem, nā propagatum generatur ex semine, sed genitū ex putri non, sed ex alio corpore putrefacto. *Prima ratio.*

Secū da ratio. Secundo, in eisdem locis si eadē species ex semine, & ex putri posset generari, frustra

stra esset natura, & frustra parasset marē, & fœminā pro cōseruatio e speciei, Cōsequētia est euidens, quia tunc homo posset generari a natura, & a casu, ergo absq; natura, & semine, homo generari posset; quia illa natura diuersis principiis posset communicari, & sic natura producens semine esset frustra, at natura minime est redūdans: sequeretur etiam q homo posset fieri natura, & casu, Consequens est falsum, quia q fit a casu, est oppositum ei q fit a natura. Præterea nulla species est ex accidenti, & a casu, quia quæ eueniunt a casu, sunt monstruosa, vnaquæque etiam species, prædita est propriis principiis per se, quibus cadit sub natura, ex quibus gignitur, & constituitur.

Tertia ratio. Tertio, si homo posset gigni ex terra, vt vermis, aut hoc esset vt in pluribus, aut raro, aut necessitate, at non est dicendum, q d ex necessitate, quia nunquam fieret ex semine, non frequenter, quia tunc rarò fieret ex semine: si rarò, ergo contingenter fieret, & casu, talia autem sunt monstruosa, & diuersæ speciei a natura genitis, ergo non sunt eiusdem speciei.

Quarta ratio. Quarto, arguit Scotus pro Auerroe, diuersorum motuum specie, sunt diuersi termini specie 5. Phy. tex. 48. & infra, at in proposito sunt diuersi motus, & diuersæ productiones, ergo etiā termini producti sunt diuersi specie.

Quinta ratio. Quinto, arguunt Mercenarius in suis dilucidationibus, & Franciscus Piccolomineus in libro de ortis ex putri cap. 12. auctoritate validissima Arist. primo de generatione animalium. cap. 1. vbi Arist. conspicuè asserit, quæ nō ex coitu, sed ex putri materia oriuntur, & generant quidem, sed genere diuersum, quodque gignitur, nec mas est, nec fœmina; talia sunt nonnulla insectorū, & Aristo. adducit rationem: ait. n. quod iuxta rationē euenit, nam si ex coitu eorum, quæ ex animalib. orta sunt, animalia orirentur, hæc si eiusdem generis essent, primum quoque ortum parentum talem esse oporteret, q rectè ita censemus cum ita eueniat in cæteris animalibus pateat, sed si dissimilia quidem, & quæ coire inter se possent, generarētur, rursus ex eis alia quædam natura procrearetur, & alia ex ea, idq; in infinitū procederet, at natura infinitum renuit, &c. Ex quo loco patet Arist. apertè affirmare orta ex putri, & ex semine, esse diuersæ speciei, & insuper id ratione probauit.

Sexto, adiungit Mercenarius, auctoritatem ex Arist. 5. de Historia animalium. cap. 1. vbi apertè Aristo. inquit quod in genere piscium, nonnulli sunt, qui ex putrescenti limo oriuntur, qui licet idem genus cum aliis sortiantur, specie tamen differunt.

Septima ratio. Septimo, est locus Aristotel. 2. de anima tex. 34. vbi Arist. ait quòd naturalissimū est opus viuentium sibi simile procreare, quæcunque imperfecta non sunt, neque abor-

Reijcitur. ta, aut sponte genita; Hæc sententia vt patet ex rationibus assignatis in præcedēti capite, est falsa, & licet habeat aliquam apparentiam de animalibus propter auctoritates ferè expressas Aristotelis, tamen de aliis substantiis, vt igne, & plantis, & aliis, & de accidentibus, nulla remanet dubitatio, sed & de animalibus, nō verificari, quoque ex respōsione ad auctoritates adductas magis patebit.

Ad primum Auerrois. Ad primam rationem Auerrois, Respondet Scotus loco citato, & maiorem primi syllogismi glosat, quando dicitur forma eiusdem rationis requirit materiam eiusdē rationis, ibi materia, potest accipi duobus modis, vel pro materia, quæ est pars rei inexistentis, & hoc modo vera est maior, sed est falsa minor assumpti, quòd genita ex semine, & ex putri, sint ex materiis diuersæ rationis a forma, vel potest accipi, ibi materia, pro opposito, scilicet pro materia, vt est sub opposita forma rei generandæ, & vt est annexa priuationi, & hoc modo accipit Auerroes, & sic est falsa; nam ignis eiusdem speciei generatur, siue ex terra corrupta, siue ex igne corrupto, & hoc modo concedimus quòd genita ex putri, & ex semine, sunt ex diuersis materiis. Ex hoc patet q non quodlibet, fit ex quodlibet, quia vnūquodque non fit ex quacunque materia, tā quam ex materia sibi inexistente, vt pars, sed ex determinata materia, determinatur enim materia in aduentu formæ per præuias dispositiones, eo modo quo diximus in Theoremate de modo generationis substantiæ, sed accipiendo materiam pro opposito: dicimus quòd quodlibet fit ex quolibet, quia materia de se est indifferens ad omnes formas, & est eadem in omnibus, &

sit quodlibet fieri potest ex materia, vt cit sub opposito corrupto; neque etiam sequitur quod dentur materiæ quæ sint otiosæ in rerum natura.

Ad secundum. Ad secundum non respondet Scotus quia ex responsione ad tertium haberi potest solutio, Respódeo itaq; ipse per ordinem, & nego primam cõsequentiam, quia licet homo tunc posset produci ex semine, & ex terra, tamen natura producens ex semine non esset frustra, quia hæc est producens per se, & per determinatam causam, illæ aliæ causæ vero producunt ex accidenti; Secúda cõsequentia conceditur, & negatur falsitas cõsequentis, pro responsione vero ad probationem, & pro maiori declaratione propositi, notandum est ex Scoto 7. Met. tex. 23. in expositione, quòd non inconuenit quod aliqd idem numero sit genitum a casu, & naturaliter, vt cum sanitas in aliquo ægroto euenit ex fricatione, & fricans non habet intẽtionem sanandi, nam si consideremus naturam, & corpus sanati, sanitas est inducta a natura, quia natura per illam fricationẽ, operata est sanitatem, & sic illa sanitas est naturalis, si vero consideremus causam agẽtem fricationis, tunc illa sanitas est a casu, quia illa sanitas est inducta præter intentũ fricantis, ita in proposito euenit de animalibus genitis ex putri, si consideremus causam vniuersalem eorum, ea est sol, & est causa naturalis, sicuti semen est causa genitorum per propagationem, si vero considerentur quo ad causam particularem inducentem, & producentem animal ex putri, illa est causa per accidens, nam calor qui est in putrefacto, non intendit generationem illius animalis, sicut virtus quæ est in spermate; adeoquod animal genitum ex putri, & a casu, est naturaliter productum, quia a causis naturalibus naturaliter agẽtibus; est productum a casu, quia præter intentũ causæ proximę agentis, quare autem plura fiãt per propagationem, q̃ ex putri, est quia q̃ fiunt per propagationem, habent causam particularem determinatam, sed quæ fiunt ex putri, habent causam particularem indeterminatam, ideo eueniunt raro, quia pter intentum causæ particularis, quæ cum non possit aliquando attingere terminum intentum, vel etiam attingendo per accidens, aliud generat, ideò ad probationem falsitatis consequentis, cum dicitur quòd prouenit casu, opponitur ei quòd euenit a natura, dico quòd opponitur quo ad modum productionis, ratione causæ particularis, non autem quo ad rem productam, vt declaratum est de sanitate; Cum dicitur Secundo quòd ea quæ eueniunt a casu, sunt monstruosa, & non naturalia, Negatur Cõsequentia, quia stat quòd eadem res producatur casu, & etiam sit naturalis, & naturaliter producta, cum dicitur vlterius, quòd vnaquæq; species est prædita proprijs principiis quibus cõstituitur, verum est de principiis internis, & etiam externis secundum vsum communem naturæ, non est tamẽ inconueniens quòd quãdoque, & per accidẽs ab aliis, & diuersis principiis externis constituatur, vt dictum est de causa proxima efficiente, hæc desumuntur ex Scoto partim ex 7 Met. partim ex primo sent. loco citato respondendo ad secundum.

Ad tertium. Ad tertium respondet Scotus, (sed ipse inquit in text. ad secundum) & pro Intelligentia supponit, quòd aliquid non dicitur fieri raro, vel vt in pluribus, quia illa res in se contingat raro, vel frequenter, sed illud dicitur euenire, vt in pluribus quòd habet causam determinatam ad suum euentum, illud vero dicitur euenire raro, quòd non habet causam determinatam ad suum euentum, quæ vt in pluribus producit effectum suum, sed tantum euenit ex alia causa ordinata ad alium effectum, impedita tamen quod non possit producere illum effectum quem intendit, & tamen ex tali impedimento prouenit istud raro, Insuper accipitur, raro, & vt in pluribus duobus modis, vno modo prout distinguit inter opposita contradictoria, non prout distinguit inter opposita disperata, & sic illa eueniunt raro, quæ nunquam eueniunt, illa eueniũt, vt in pluribus, quæ aliquando eueniunt, & hoc modo sunt vt contradictoria, alio modo accipitur raro, prout cõparatur ad causam indeterminatã, & vt in pluribus ad causam determinatam, & tunc vt in pluribus, & raro, sunt opposita disperata, Ad argumẽtum itaque concedit quòd non esset ex necessitate, sed esset vt in pluribus, accipiẽdo vt in pluribus primo modo, quia orta ex putri habent causas naturales, licet proxima sit indeterminata, adeoquod sunt extra nũquam,

quam, & sic aliquando eueniunt, neque est impossibile quòd eueniant vt Aduersarij dicunt, concedit itaque Sotus quod si homo generaretur ex putri, ꝙ eueniret vt in pluribus, prout vt in pluribus accipitur primo modo, & opponitur rarò contradictoriæ vt dictum est, sed accipiendo secundo modo, eueniunt rarò, & non vt in pluribus, quia secundo modo, genita ex semine, eueniunt vt in pluribus, quia habẽt causas omnes determinatas, sed orta ex putri eueniunt raro, quia habẽt causam particularem indeterminatam, & hoc modo vt in pluribus, & raro, sunt disparata, non contradictoria, vt declaratum est, neque tamen ex hoc sequitur quòd genita ex putri sint monstra, propter rationem nunc dictam respondendo ad secundam rationem, qa stat simul quòd aliquid naturaliter producatur, & casu.

Ad quartam. Ad quartam quam conficit Scotus pro Auerroe, Respondet ipsemet Scotus quòd illa propositio maior, non est immediata, sed pẽdet ex alijs duabus propositionibus, quarum si vna sit falsa, propositio quoque est falsa, propositio prima ex qua pendet est, motus differentes specie sunt illi in quibus formæ secundum quas sunt fluxus, differunt specie, vt dealbatio, & denigratio, sunt motus specie differentes, quia albedo secũdum quam est fluxus in dealbatione, & nigredo secundum quam est fluxus in denigratione, differunt specie, secunda propositio, forma fluens, vel forma secundum quam fit fluxus, (idem enim sunt) est eiusdẽ rationis cum forma terminata; vbi autem altera istarum duarum est falsa, propositio maior assumpta quoque est falsa, ꝙ autem illa maior pẽdeat ex illis duabus propositionibus, & ꝙ altera illarũ existẽte falsa, ipsa quoque sit falsa probat ex Philosopho 7. Phy. sed illud est aliud negotium, satis est per se manifestum, ꝙ forma fluence existente alterius rationis à forma terminata, non oportet ex distinctione motuum, concludere distinctionẽ terminorũ, in proposito autem, secunda propositio est falsa, quia forma inducta per ꝓductionẽ, & generationẽ, vtramque tam ex semine, quam ex putri, nempe essentia rei productæ est alterius rationis à forma quæ est fluens, vel secundum quam est fluxus, & motus, quia forma secũdum quam fit fluxus, & generatio ex putri, non est essentia rei productæ, quia haberet esse, antequam esset, idem dicendum de forma secundum quam fit fluxus generationis ex semine, quæcunque illæ formæ sint.

Ad quintam. Ad quintum quòd est difficilius argumẽtum quod pro Aduersarijs adducatur Respondet Auicennas quem multi alij secuti sunt, vt Conciliator, Antonius Trombeta, & multi alij, quòd Aristo. loquitur particulariter, scilicèt tantùm de quib usdã animalibus. quæ immediatè generant dissimile specie, vt Ranæ genitæ ex putri, generant primo ranunculos, qui videntur pisciculi paruuli, & appellantur marsiliones, & illæ post modum efficiuntur ranæ, idem de vermibus, qui faciunt sericum, primo generant papiliones, deinde redeunt ad propriam speciẽ; Sed hæc expositio vt inquit Ludouicus Buccaferreus, est extorta, & falsa, quia Aristo. ibi vniuersaliter loquitur de omnibus genitis ex putri, quia ibi dicit, in vniuersum vt ita dixerim. Præterea tũc ista possent se perpetuare, quòd tamen Aristot. in eodem loco in ratione facta, negat; Indico itaque Respondendum cũ ipsomet Buccafereo, qui certe veram responsionem attullit, & nisi hoc modo dicamus, pugnãtia in ipsomet Arist. comperiemus Dicendum est ergo quod Aristo. posuit tres gradus animalium, quædã generantur solum ex semine vt animalia perfecta, quædam generantur solum ex putri vt animalia quędam imperfectissima, vt pediculi, pulices, Anguillæ, &c. quædam vero generantur, & ex putri, & etiam ex semine, Ad propositũ, quando Arist. in primo de generatione animalium cap. 1. asserit genita ex putri, non generare sibi simile in specie, loquitur de secundo gradu, scilicet de ijs quæ solum ex putri generant, At nos in proposito nõ nitimur tueri, qđ oĩa genita ex putri, & sua soboles, sint eiusdẽ speciei, sed solùm dicimus dari quædam animalia, quæ & ex semine, & ex putri producuntur sicuti dixit Aristot. 6. de Historia animalium cap. 15. de Mugilis, quæ generantur ex semine, & etiã ex arena, potest ergo in proposita quęstione, fieri duplex comparatio, prima inter animal genitum ex putri, & animal genitũ ex semine, secũda inter aĩal genitũ ex putri & eius prolẽ, Argumentum, & aucto-

ritas Aristotelis loquitur secundo modo, non primo modo, Nos vero loquimur primo modo, & hoc est quòd Scotus intendit, sustinet n. Scotus, & probare vult; quòd non est inconueniens, quòd aliqua natura imperfecta communicetur pluribus modis, & quòd idem specie generetur natura & casu vt probant argumenta allata, hoc autem est sustinere ꝙ dantur illi tres gradus animalium, non ergo valet contra nos illa auctoritas, & ratio Aristotelis. Sed notandum est quòd non omnia genita ex putri, sunt huius naturæ quòd non producāt sibi similem, sed hoc est verum solum de ijs animalibus secundi gradus, solum ex putri producuntur; Sed de ijs quæ sunt tertij gradus, scilicet quæ ex putri, & ex semine producuntur, non valet, quia hæc producunt prolem sibi similem in specie, vt ostendimus ratione secunda, & quinta in capite præcedenti. Per hoc idem patet ad sextum, & septimum, sed sexta nullius est momenti, vt probauimus ratione quinta expendendo sensum illius loci, in cap. præcedenti.

Ad sextam, & septimā. Ad septimum verò patet quòd loquitur de ijs quæ generantur solum ex putri.

THEOREMA LXXII.

In animali vt in homine non sunt tres Animæ realiter distinctæ scilicet vegetatiua per se, sensitiua per se, & intellectiua per se, sed sunt vna met eadem Anima.

Exponitur sententia eorum qui existimant hoc Theorema esse falsum. Cap. I.

Zabatella libro de facultatibus animæ cap. 8. & plures alij Auerroistæ, vt Gandauensis 7. Physic q. 8. sustinent enixè in eodem animali esse plures animas, vt in homine esse tres animas realiter distinctas, scilicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, & quod istæ tres animæ sint tres diuersæ substantiæ, realiter distinctæ, quæ hoc modo se habent, quod vegetatiua se habet veluti materia respectu sensitiuæ, & sensitiua respectu vegetatiuæ habet rationem actus, & hoc compositum ex Vegetatiua, & sensitiua se habet veluti materia respectu intellectiuæ, & intellectiua habet rationem actus, & sic Aristoteles collectionem illarum animarum solet appellare animam, ipsas vero animas solet appellare partes; Vnde in principio tertij de anima ait de parte autem animæ ita ergo animæ istæ hoc modo subordinatæ, & colligatæ per actum, & potentiam dicuntur quodammodo vna forma, quia priores omnes sunt veluti materia, vltima verò est vti actus, quas formas latini appellant gradus, cum vereātur appellare formas.

Primū argumentum pro hac opinione. Primum argumentum pro hac opinione est hoc: Non repugnat in eodem composito esse duas formas substantiales, ergo neq; tres, neq; decem, neque centum; sed in composito viuente est forma mixti, & Anima; quæ sunt duæ formę substātiales realiter distinctæ, vt suo loco nos quoque asseruim', ergo non repugnant quod in eodem composito sit tres animæ, quæ sint formæ substantiales diuersæ eadem ratione, & modo ordinatæ. Secundum Ab eadem forma est impossibile prouenire effectus oppositos *Secūdū argumētum.* sed sæpe euenit, quod id quod vult sensus reijcit intellectus, & tō, ergo rō, & sensus sunt duæ diuersæ formæ; neque valet si qs dicat quod diuersitas effectuum contrariorum solum arguit diuersitatem potentiarum non animarum, quia vt dictum est eadem potentia realiter, essentialiter non potest simul, & semel producere effectus oppositos.

Tertiū argumētum. Tertium argumētum forma simplex est essentia; & qd quid est rei, & dat esse est rei; vna autem forma, dat vnicum esse, non plura; Ideo forma, quæ dat esse homini & constituit hominem in esse non cōstituit in esse animal, nec viuens, idest, illa forma per quam homo, est homo non efficit, vt per eandem homo sit animal sed per aliam, scilicet per sensitiuam, & per uegetatiuam est viuens; cum ergo in homine sint tria esse, & vnica forma det vnicum esse; sequitur ꝙ in homine sint tres animæ.

Quartū argumētum. Quartum argumentum sequitur etiā secundum ponentes vnicam formam in animali, vt in homine, quòd idem esse proueniat à pluribus formis nam si rationalis constituit hominem, & rursus animal, & viuēs, & si-

& similiter forma æqui constituit in esse æquum, & rursus animal, & viuens, & idem dicat de forma Leonis, & cetera, ergo esse animal prouenit a diuersis formis, quòd est ridiculum; ergo dicendum est, quòd datur propria forma constituens hominem, & propria forma constituens animal, & propria forma constituens viuens, & sic in eodem animato sunt tres animæ per se distinctæ.

Quintū argumētum. Quintū si ponamus plures animas in eodem composito optimè seruamus vniuocationem generis; si vero teneatur oppositū minimè seruatur: Probatur hoc, quia illa verè dicuntur vniuoca, quæ conueniunt in aliqua natura communi, sed si ponatur, quod uegetatiua sit vna forma eadem existens in omnibus viuentibus, tunc apparet quod omnia viuentia sunt vniuoca, quia cōueniunt in eadem natura communi, quę habet esse per illam formam; at si homo est viuens per rationale, & equus est viuens p formam propriam equi, &c. non est vera vniuocatio, quia naturæ viuenti non nulla correspondet vna natura realis communis in rebus, neque valet communis responsio latinorum ad hoc, quæ consistit in hoc, ꝙ licet anima rationalis sit vna, tamen habet tres gradus, scilicet rationalem, sensitiuum, & vegetatiuum & ideò licet anima rationalis, & anima equi sint realiter animæ diuersæ tamen participant gradum sensitiuæ, & in hoc conueniunt & propter hoc seruatur vniuoca generis sensitiuæ in illis, similiter licet anima rationalis, & anima equi, & anima plantarum sint diuersæ animæ, participant tamen gradum vegetatiuæ omnes, & per gradum seruatur vniuocatio in illis, qa ille gradus vegetatiuæ est communis illis, sed contra hos gradus arguitur non enim videtur intelligi posse quid illi sint, & primo sic: Quæro de his gradibus vt distincti sunt, vel sunt substantiæ, vel accidentia, non datur mediū, nō sunt accidentia, quia quòd constituit substantiam, non est accidens, ergo substantia; si substantia, vel materia, vel forma; non materia ergo erunt distinctæ formæ, ergo in homine tres distinctæ animæ.

Sextum Sextum argumentum statuitur a Latinis, quòd vnusquisque horum trium graduum, vt vegetalis, sensitiua, & rationalis habent alios gradus, siue facultates, dicūt enim, & est verum, quòd vegetatiua habet generatiuam, actiuam & nutritiuā; sentiēs visiuam, auditiuā, &c. rationalis; intellectum, & voluntatem, ex quo sequitur magnum absurdum, scilicet quòd facultates habeant facultates, siuè potentiæ potētias, quòd est absurdum, quia sola substātia animæ habet varias facultates operandi, quia facultas nihil aliud est, nisi aptitudo operandi; modo aptitudo ad operandum non habet aliam, & aliam aptitudinem ad operandum, esset enim ridiculum hoc, quia illa facultas est accidens qualitatis, scilicet illa aptitudo ad operandum. Si ergo vegetatiua, & sensitiua sunt facultates, siuè potentiæ animæ, non est dicendum quòd habeat facultates; at habent ex Aristotile vt clarum est, ergo non sunt falcutates, & gradus; sed animæ, & substantiæ distinctæ.

Septimum. Septimum argumentum. Operationes; diuersæ arguunt formas diuersas realiter; sed actus vegetalis, & sensitiuæ, & rationalis sunt diuersæ, ergo sunt diuersæ animæ in homine. Gādauensis loco citato sic arguit. *Gandauensis. Trimatio.* Primò supponit ꝙ omne, quòd inest homini per formam, qua est animal inest homini secundum quòd est animal. Secundum suppositum est, quòd omne quòd inest homini secundum quòd est animal inest omni animali; Tertium suppositum quòd si est eadem forma, quæ dat esse homini, & esse animali, non dat esse secundum diuersum modum, sed eodem modo, nam si per diuersos modos; quæro de illis modis quid sint, vel enim sunt substantiæ, vel accidentia, non accidentia, quia accidens, non dat esse substantiæ, ergo substantia, sed non materia, ergo forma, quòd est propositum. Tunc sic arguit, omne quòd inest homini per formam qua est animal inest homini secundum quòd est animal per primum suppositum, & consequenter inest omni animali per secundum suppositum, sed omne quod inest homini per formam qua est homo inest ei per formam qua est animal per aduersarium, qui concedit, ꝙ eadē est forma per q̄ est homo, & per q̄ est animal ergo omne ꝙ in est homini per formā qua est homo, inest homini secundum quòd animal, & per consequens omni animali quòd est absurdum.

Secunda ratio. Secundò, aliquod accidens inest formæ genericæ per se primo, & non formis specificis, ergo forma gñica est diuersa a formis specificis. Cõsequẽtia patet, qa si essẽt idẽ, q̃ vni inest inesset quoque alteri. Antecedens probatur, quia sensus inest animali per se primo, & omnibus alijs per formam animalis, non autem inest per se primò sensus homini, vel equo, ergo, &c.

Prima. Authoritas Aristotel. Aliæ rationes non sunt ad hoc propositum. Auctoritatibus Aristotelis idem probatur. Prima est Aristot. primo cap. libri de Vita, & morte, vbi habet hæc verba; (Necesse est vnam, & eandem esse particulam in animali, qua & animal est, & viuit, ipso autem esse plures, & diuersas) vbi per esse, intellexit essentiam, voluit ergo esse diuersas essentias, & animas in eodem animali. Item secundo de generatione animalium cap. tertio dicit: Conceptum in vtero prius habere animam vegetãtem, postea sensibilem. qua animal est, denique rationalem qua est homo, ergo ex hoc habetur, quod sint diuersæ animæ, & formæ, & essentiæ; si quidem prius vna aduenit, quam alia. *Responsio Impugnatiuntur.* Nec valet si quis dicat, quod Philosophus ibi loquitur de ordine naturæ, non de ordine temporis, quia patet ex textu quod loquitur de ordine temporis. Nec valet qđ quis dicat hoc debere intelligi de operationibus animæ non de essentia; dicunt enim aliqui, quòd anima rationalis in instanti aduenit: sed non statim operatur omnibus modis; sed prius operatur opera vegetatiuæ: deinde sensitiuæ, & rationalis. Hæc responsio non valet inquam, quia Aristoteles ibi loquitur non de operationibus, sed de substantia animæ: clara enim sunt verba eius, quæ sunt. (Non simul fit animal, & homo, nec simul animal, & equus) at substantia, non operatio est, quæ dat esse rei, & facit esse animal, vel hominem.

Auerrois, Galenus Zabarella. Itaque hæc opinio, quæ est Auerrois, & Galeni quoque pluribus in locis, vt refert Zabarella loco citato; ponit quòd in homine, & in animali sunt plures formæ substãtiales, vltra formam mixti, scilicet tres animæ, hoc modo quòd vna est subordinata alteri, & vna habet rationem potentiæ respectu alterius, & vltima sola habet rõnẽ actus, & oẽs istæ dũr constituere vnã animã ratione huius potentialitatis, & actus.

Exponitur opinio Scoti, & comprobatur, ac recitata opinio Auerroistarum reijcitur. Cap. II.

Certum est, quod Scotus, licet in composito asseruerit esse plures formas substantiales, vt suo loco diximus: tamen non existimauit in animali esse plures animas realiter distinctas; sed voluit quod in homine esset sola anima intellectiua, quæ contineret vegetatiuam, & sensitiuam tanquam potentias: Brutum quoque contineret vegetalem tanquam potentiam, & similiter facultates vegetalis tanquam proprias facultates: has verò potentias continet vnitiuæ: & realiter vt dictũ est in Theoremate præcedenti: sed remanent distinctæ formaliter, sicuti color, & qualitas vnitiuè continentur in albedine, & sunt distincta formaliter, & tamen albedo est vna forma simplex, ita vegetatiua, & sensitiua continentur realiter in intellectiua, & vnitiuè; Sed formaliter distinctæ manent: nihilominus intellectiua est forma simplex, & si hoc modo aduersarij intelligerent, rectè dicerent, sed ipsi volunt, quod in homine sint tres animæ realiter distinctæ, quarum vna sit velut materia respectu alterius, vt diximus, quod est absurdum.

Opinio Scoti. Quod autem hæc fuerit mens Scoti elicitur ex quarto sententiarum, distinctione 43. littera A. vbi hoc apertè dicit, & declaratum esse affirmat in secundo sententiarum distinctione prima, quæstione 6. & distinctione 16. & quarto sententiarum distinctione 11. quæstione tertia, articulo secundo, in quibus omnibus locis semper dicit vegetatiuam, & sensitiuam esse eandem animam cum intellectiua in homine, licet quando sunt in diuersis animatis sint animæ per se diuersæ, ad hanc sententiam tamen comprobandam nullam rationem adduxit, quia suis temporibus forsan non erat dubia, solum in 16. distinctio. secundi probat quod istæ potentiæ animæ non sunt accidentia, neque sunt partes animæ vt dicebant Riccardus, & alii: sed nullibi probauit, quòd non sint tres animæ separatæ in homine, tamen multa dixit, ex quibus hæc opinio quæ mihi verissima videtur

detur, (ex eo maximè quia rationes aduersatiorum nihil concludunt) comprobari potest: rationes autem quibus aduersa reicitur hæc nostra comprobatur. Itaque contra hanc opinionem Auerrois sunt rationes, & auctoritates Arist.

Prima ratio. Primo est auctoritas Aristotelis secundo de anima textu 31. vbi ex professo hanc dubitationem dissoluit, ait enim ibi, quod vegetatiuum, est in sensitiuo potentia, vt triãgulus in quadrangulo, vel vt Trigonon in Tetragonon quod idem est, at triangulus non est in quadrato, vt alia figura distincta ab ipso quadrato, sed est vna met figura realiter cum ipso quadrato ergo anima vegetatiua, vt est in sensitiua non sunt duæ animæ distinctæ realiter, sed est vnica anima continens animam vegetalem, sicuti quadratus est vna figura tantum simul cum triangulo: Ex hac ratione colligitur vegetalem secũdum essentiam esse in sensitiua realiter,& vnitiuæ, vt diximus declarando mẽtem Scoti, non tamen sequitur, quod sint duæ animæ, sed vnica, & simplex, vt est albedo, licet vnitiuè contineat colorem,& qualitatem, & vti est ens, licet contineat suas passiones.

Notãdũ. Sed est hic notandum quod antequam dicat vegetatiuam esse in sensitiua adducit rationem in illo eodem textu, quæ consistit in hac comparatione, quod similiter se habet de figuris, & animæ potentiis, quia id quod est prius, semper est potentia in eo q̃d est posterius, & ex hoc infert, quòd vegetatiua est in sensitiua, vt triangulus in quadrato, modo hic est considerandus intellectus istius propositionis: Quod omne prius est in potentia in suo posteriori: si volumus exponere, vt exponit Zabarella, scilicet q̃d triangulus est in quadrato potentia, quia est materia quadrati, & materia dicitur potentia illius rei cuius est materia: hæc expositio est inanis, quia directè est contra sensum litteræ, quòd enim est materia alicuius rei non dicitur esse in potẽtia in illa re, sed actu: Modo si triãgulus est materia quadrati non possumus dicere quod triãgulus sit in potentia in quadrato, sed erit actu: est ergo exponenda vt vniuersaliter exponitur illa propositio, Omne prius est in potentia in suo posteriori, ꝙ ad eum consequitur, ꝙ scilicet licet actu non contineatur semper in suo posteriori, tamen semper potentia continetur, & sic binarius licèt non sit semper in ternario, quia quandoque binarius est per se, vt quando non existit ternatius, ita triangulus est in potentia in quadrato, quia quotiescunque quadratus erit, in eo continebitur actu triangulus.

Ita vegetatiua per se, est in potẽtia in sensitiua, quia quandoque est per se sine sensitiua, tamen quando est anima sensitiua, semper in ipsa est anima vegetatiua, & ex hoc licet inferre quod vegetatiua continetur in sensitiua vt triangulus in quadrato, quia omne prius est in potentia in suo posteriori quod ad illud sequitur: sed vegetatiua, & triangulus sunt priora ad sensitiuũ, & quadratum, ergo semper vegetatiua est in potentia in sensitiua: si per se consideretur antequam sit actu in illo posteriori, quando postea est actu in illo posteriori fit vna, & eadem cum illa posteriori realiter, & si ex hoc sequitur quod non sint duæ animæ, sicut nec sunt duæ figuræ quadratus, sed est una realiter, & duæ formaliter, nec sequitur quod vna habeat rationem actus, alia potentiæ, quia nec triangulus est materia quadrati, ita quod quadratus sit solum actus, quia quadratus nedum addit formam aliam, sed materiam aliam, nempè alium angulum, est ergo vegetatiua in sensitiua vti pars integralis, licet non sit re vera integralis, quia anima est essentia simplex, sed similitudinariè: ex quo patet quod iure optimo dicit Scotus has potentias, & animas vnitiuè contineri in ipsa anima, & esse vnã essentiam realiter, distingui verò formaliter, & si secundum hunc sensum loquerentur Zabarella,& Auerroistæ essent nobiscum, & certè eorum opinio posset redigi ad bonũ sensum, quia forsan ipsi dicunt esse tres animas, quia vident animas istas manere formaliter distinctas in essentia animæ, quam totam animam dicunt esse vnam, sed ex collectione omnium istarum constitutam. Vnde si intelligant animam esse vnam entitatem simplicem constantem ex iis vnitiuè, sentiunt nobiscum.

Secũdò, hæc opinio dicit quòd cuilibet generi correspondet propria forma alioquin nõ esset vniuocatio illius respectu suorum inferiorum, & ita vegetatiuo respõdet *Secũda ratio.*

pro-

propria forma quæ est generica. Sensiti uo respondet propria forma quæ est generi ca, sed minus communis; rationali respō-det proptia forma rationalis, quæ est forma specifica. Tunc sic, si hoc est verum sequitur hoc absurdum ꝙ accidēs non erit forma simplex, sed composita, & in albedine erunt tres, vel plures formæ realiter distinctæ; Consequentia probatur, quia albedo primo est qualitas, deinde color, deinde albedo, ergo in albedine erunt tres formæ realiter distinctæ, vna per quam albedo est qualitas, secunda per quam albedo est color, tertia per quam albedo est albedo, sicuti in homine secundum illos est vna forma qua homo est viuens, alia qua est animal, & alia qua est homo, consequentis falsitas per se patet, quia omnes fatentur, Accidentia esse formas simplices, neque enim in illis est aliquid quòd habeat rationem materiæ, & aliquid quòd habeat rationem formæ intrinsecæ. Quod si quis dicat, hoc valere solum in substantijs non in accidentibus; Contra saltem ex hac ratione habeo ꝙ illa ꝓpositio cuilibet generi ad hoc ꝙ sit vniuocum, debet respōdere propria forma distincta a specificis est falsa, quia color vniuocè prædicatur de albedine, & rubedine, & tamen non respōdet ei propria forma distincta a forma albedinis, & rubedinis, de hac re egimus in Theoremate de pluralitate formarum cap. 4.

Tertia ratio. Tertiò, si in homine sunt tres animæ realiter distinctæ, ita ꝙ generi cuilibet, respōdeat propria forma sequitur quòd in Francisco erunt tres animę particulares realiter distinctæ, vna faciet Franciscū esse hoc animal, Alia esse hoc viuens, & alia esse hunc hominem consequentia est euidens, Hinc arguo sic omnis forma singularis realiter existens est alicuius speciei, sed hæc forma per quam tu dicis Franciscum esse hoc animal, est singularis, & realiter existens, ergo debet esse alicuius speciei. Sed conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, non maior ergo minor quæ est tua conclusio: sustines enim ꝙ Franciscus sit animal per vnam formā singularem existentē in Francisco, totus hic discursus est bonus vt patet, maior ab omnibus conceditur, est enim impossibile quòd sit aliquod singulare existēs in natura rerum, & nullius sit speciei, quod etiam probatur, quia genus non prædicatur immediatè de pluribus differētibus numero: sed de pluribus differentibus specie necesse est ergo ꝙ singulare sit sub specie, deinde sub genere, ꝙ etiam patet ex eo dicto Aristotelis quòd secundæ substantiæ vt genera, & species fundantur in primis substantiis. Vnde Aristoteles dicebat in prædicamentis quòd destructis primis substantiis est impossibile aliquid aliorum remanere, non ergo existere possunt genera, & species absque Indiuiduis, & sic est contra dictio, quòd detur singulare generis per se existens, & nullius sit speciei; potest quidē intellectus considerare singulare vnum generis absque consideratione cuius speciei sit; sed illud non potest esse in rerum natura, nisi sit alicuius speciei: minor est corū positio, falsitas conclusionis est patēs, quia forma quæ facit Franciscum esse viuens cō stituit Franciscum in genere viuētium per Aduersarios, non in aliqua specie determinata est ergo impossibile, quòd detur hæc forma particularis viuens, & nullius speciei viuentium sit. Item quòd detur vnum particulare animal, & nullius speciei, sit semper enim cum aliis Indiuiduis cōstituit vnam speciem, vel si sit vnum numero tantum constituit propriam speciem, vt patet de Intelligentijs, & de Sole, est enim Sol vnicum Indiuiduum, & non abiicit speciē, sed est vnius speciei determinatæ, similiter, & vnaqueque Intelligentia vnicam speciē constituit in via Aristotelis.

Quartò, Tunc daretur forma generis absque speciebus, nam illa est prior, quia homo viuit prius vita plantæ, neque per se dependet a specifica, neque a singulari. Consequens tamen est absurdum, quia genera, & species, & omnia similia nō habēt esse per seiunctum a singularibus, sed solū in suis singularibus a quibus abstrahūtur, & quibus destructis destruuntur. *Quarta ratio.*

Quintò, Id quod generatur, & corrūpitur est singulare, & Indiuiduum, vniuersale verò est ingenerabile, & incorruptibile per se, at si in Francisco est forma generis existens, & illa generatur, & corrumpitur per vos, ergo vniuersale per se generatᵉ, & corrūpitur, & nō ad corruptionē singulariū, nam si in Francisco est forma per quā est viuens, & alia per quam est animal, Cum *Quinta ratio.*

viuens,

viuens, & animal sint uniuersalia, quia sunt genera, viuens, & animal per se generatur & corrumpitur, ergo vniuersale generatur, & corrumpitur per se, quod est absurdum.

Sexta ratio Sexto, arguo quod genus non sit forma distincta à specie, Clarum est quod vniuersalia nihil sunt præter singularia absque opere intellectus, sed intellectus noster est, qui facit vniuersale, vidēs enim omnes particulares homines in quibusdam proprietatibus, vt puta rationaliter conuenire, fecit vnum vniuersale quod appellauit speciem, & sic de alijs, hinc quia vidit multa alia q̃ conueniebant in uiuere, fecit aliud vniuersale quod appellauit genus, & dixit omnia illa esse vnius generis, quæ viuunt & sic de alijs, vt paret cuilibet Phylosopho, & est q̃ communiter dicitur, intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus; ex hoc apparet quod in una singulari composito, vt Frācisco, non est in rei veritate una forma particularis per quam sit viuens, & alia per quam sit animal, & alia per quam sit homo, & sic de alijs, quia cū omne prius possit esse sine posteriori potuisset natura absque contradictione facere Franciscum esse viuens, & non esse animal, vel alicuius alterius generis viuentium, & esse animal, & non esse rationale, uel alicuius alterius speciei animalis, quod tamen est impossibile, concluditur ergo quod in Francisco est vnica forma, loquor modo de anima, non de forma mixtionis, quæ est anima rationalis, quæ cum sit perfectissima, & habeat plures gradus perfectionis, continet enim in se rationem vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi, & sic viuens est animal, & est homo per eandem formam numero.

Septima ratio. Septimò possumus adducere argumentū Scoti quod mihi efficacissimum uidetur. Dicit Zabarella loco citato cap. nono, quod ista collectio animarum in eodem uiuente solet appellari tota anima ab Aristotele, qa ex actu, & potentia fit unum pēr se, Istæ antem animæ sic sunt subordinatæ, quod vna respectu alterius est potentia, ut vniuersalior respectu minus uniuersalis, minus verò vniuersalis est actus, & sic plures formæ colligate, simul per actum, & potentiam dicuntur quodamodo una forma quæ habet plures substantiales formas, modo in primis est statuendam unum fundamentum quod illi nobiscum fatentur, scilicet, quod licet nos admittamus in composito plures formas substantiales, ut formam mixtionis, & animam, tamen compositum nō potest esse vnum numero, nisi vltima forma adueniens habeat rationem actus perfectissimi, & præexistens forma, materiæ, siuè præexistens compositum constitutum in esse per formam mixti respectu ultimi actus, non se habeat ut potentia, & nullo modo ut actus; nisi enim hoc dicamus, non possumus tueri compositum in quo sunt plures formæ substantiales esse vnum numero, sed essent tot numero quot huiusmodi formæ essent in eo; uel forma adueniens esset accidētalis, hoc stante fundamēto Ita argumentor, uel iste tres animæ in Francisco conectuntur adinuicem, ut actus, & potentia, uel non, si dicas quod non, tibi aduersaris, & insuper Franciscus non esset vnum Indiuiduum, & compositum numero, sed plures, vel sensitiua, & rationalis essent formæ accidentales quę omnia absurda sunt; relinquitur ergo quod se habeant vt potentia & actus; Tunc sic, sed quod constat ex duobus, vel pluribus quorum vnū habet rationem potentiæ, & aliud rationē actus, est totum essentiale, & unum per se perfectissimo modo, ergo tota anima siuè collectio animarum istarum non erit quodamodo vna forma, vt dicit Zabarella, sed erit compositum perfectum, & per se unū, sed hoc est absurdum, qui anima non est essentia composita, sed simplex, sed vlterius deduco argumentum ut deducit Scotus; Si iste animæ sunt partes essentiales animæ. Animę ipsa non poterit informare, & dare esse corpori, consequens est manifestè falsum, Consequentia probatur, quia quod constat ex aliqua potentia receptiua, & perfectibili ab alia, & ex perfectiuo simul, non potest inesse alicui informando illud; hoc assumptum probatur, quia illi parti receptiuæ repugnat, ut ignis non potest inesse alicui informando illud, quia eius parti potentiali, scilicet, materiæ repugnat informare, ita eueniet in proposito; Cum enim ipsa anima aliqua pars sit receptiua, sequitur quod animę repugnet ex illa parte in esse alicui illud informando, neque enim est maior ratio de potentia hac in anima quā de materia in alijs compositis, & hoc est dili-

diligenter notandum, quia Zabarella est perplexus, dicit enim quòd iste animæ sūt subordinatæ vt actus, & potentia, & postea inquit quod sunt quodammodo vna forma, & deinde inquit quod tamen sunt tres animæ realiter distinctę, & ꝙ vegetatiua prius tempore aduenit, deinde sensitiua, tādem intellectiua; at hæc pugnant ad inuicem, quia si habent rationem actus, & potentiæ, ergo non sunt quodammodo vna forma, sed simpliciter sunt vna forma, & vna essentia composita per se.

Octaue. Octauò, Franciscus Piccolomineus libro de multitudine formarum arguit ex Aristotele primo de anima textu 57. quo loci Aristoteles habet esse inconueniens in eodem composito esse plures animas; rationes aliæ apud ipsum videri possunt, ex his clarè colligere possumus in homine nō esse plures animas, sed vnicam in se continentem varias potentias, quæ quidem potentiæ, quia formaliter distinctæ manent. Ideò videntur formæ seiunctæ, & per se, tamen nō est verùm, sed est vnica essentia numero continens potentias, quæ formaliter distinguuntur, vt superius declarauimus.

Rationes Aduersariorum soluuntur. *Caput Tertium.*

Ad primum. AD rationes in oppositum faciĺe est ex dictis respondere. Ad primam dico quòd non est par ratio de forma mixti, & de anima, nam forma mixti est particularis, & constituit suum compositum particulare in esse singulari, qđ non potest fieri ab alia forma quam a forma mixti; sed esse vegetale, & sensibile, potest poni in esse ab anima rationali continente in se vegetalē, & sensitiuam potentiam, & ideo cum non ad sit necessitas multiplicandi entia, non debemus ponere multas animas; repugnat etiam ut diximus arguendo, & maximè in ratione septima.

Ad secundam. Ad secundam dico quòd pugna quæ in homine est inter rationem, & sensum, non arguit diuersitatem realem in homine rationalis, & sensitiuæ, sed solum differentiā formalem, vt diximus, insuper rationalis anima est actus corporis, & habet affectiones corporeas, & simul est rationalis, & habet iudicium quo discernit rectum a malo, non est ergo inconueniens quòd diuerso modo affecta, diuersa appetat, & fugiat: quandoque enim contingit quòd obiectū delectabile appetat anima potentia sensitiua cum circumstantia indebita, ita qđ ratio, & mens isti aduersabitur; tunc ipsa anima sibi aduersabitur vario modo affecta, affecta ratione æqui, & honesti, aduersabitur sibi affectæ bono delectabili, sed non honesto, neque sunt isti actus oppositi, quia fluunt ab ipsa anima, & forma, sed diuerso modo disposita, & eum reijcit duce ratione, tunc non appetit, & cū appetit sensum non reijcit, quandoque est dubia, & neutrū accipit, licèt inclinetur magis ad vnum quā ad aliud, neque est mirum quod eadem potentia secundum varios affectus producat oppositos actus, vt sensus, quandoque appetit mel propter dulcedinem, sed odit propter intemperiem quam inducit in stomacum, Ecce hic pugna, & est in sensitiua, ꝗa gustus appetit lac propter dulcedinem, sed tactus fugit lac propter intemperiem, & tamen non dicunt aduersarij quòd in sensitiua sint plures animæ.

Ad tertium, concedo quod vnica forma dat vnicum esse, sed cum dicit quod in homine sunt tria esse, Concedo formaliter, nego realiter, est enim vnicum esse reale, & vnica essentia realis, quæ constituitur in esse per animam rationalem, quæ est ita perfecta quòd dat suo composito illas tres perfectiones quòd sit animal, & uiuens, & rationale, sicuti albedo albificās parietem, facit ꝙ paries est albus, & coloratus, & est qualificatus; & tñ est unica forma, & cū ait ex Arist. de forma est quod quid est rei, sed aliud quod quid est uiuentis, ergo sunt tres animæ. Respō. ꝙ, quodquid est animalis, & quodquid est hominis, & c. est aliud formaliter, non aliud realiter, & propter hoc non sunt tres formæ reales, realiter distinctæ in homine, sed solùm formaliter, sicut facultas uisiua, & auditiua in anima sensitiua formaliter distinguuntur non realiter, & tamē aliud est quodquid est uisus, & aliud est qđ quid est auditus. *Ad tertium.*

Ad quartum argumentū patet quid sit dicendum ex Theoremate, ꝙ datur natura cōmunis: tñ pro nunc dico, ꝙ natura communis, tam generica, quā specifica nō est separata à singularibus, ꝗa sic esset Idea Platonis, *Ad quartum.*

nis, sed est diuisa in singularibus itaquod vnumquodque Indiuiduum speciei participat vnam partem illius naturæ specificæ, & vnaquæque species capit partem naturæ genericæ, & sic natura generica, & specifica licèt in se præter operationem intellectus habeant propriam vnitatem, non tamen habent illam seiunctam a singularib. Ex quo patet qđ eadem forma singularis includit in se, & naturam specificam, & genericam, & ideò est alicuius determinatæ speciei, & determinati generis & propter hoc fit abstractio a singularibus, & intellectus dicitur abstrahere vniuersale a singularibus, quia contẽplatur postea hanc naturam cõmunem seiunctim a singularibus, vt prædicatur de pluribus, & est in plurib. quòd est facere vniuersale completum. Tunc ad argumentum. Dico quod plures formæ particulares dant vnum esse vniuersale & commune. Quia sunt subordinatæ.

Ad quintum. Ad quintum, patet per idem, non.n. requiritur ad vniuocationem quod vniuocata habeant vnam naturam communem per se existentem realiter distinctam a singularibus, sed sufficit si vt modo dicebamus conueniant in aliqua natura communi, vel cõceptu vno qui est diuisus realiter in multis, sed tamẽ est vnus propria vnitate cõmuni, & hic conceptus est vniuocus, quia non est purum nomen, sed significat aliquam naturam, vel realitatem vnam in se, existentem tamen diuisam in multis, vt albedo, & nigredo conueniunt vniuocè in hoc conceptu color, qui color non est quid vnum per se realiter distinctum a coloribus particularibus, sed est vna natura communis, siue realitas diuisa in albedine, & nigredine, & alijs speciebus coloris, quam cum omnes participent dicuntur esse vniuoca in illa, sic cum equus, homo, &c. participent animam sentientem quæ est natura communis diffusa in eis dicuntur vniuocè contineri sub viuente, vniuocatio ergo optimè seruatur in his potentijs, & gradibus, cum arguitur contra gradus istos, dico quòd argumentum est efficax contra Diuum Thomam, & Aegidium tenentes potentias esse accidentia, sed nos faciliter dicimus quòd illi gradus sunt potentiæ quæ sunt ipsamet substantia animæ, sed formaliter ab ea, & a se inuicem distinctæ, & sic possunt dare diuersa esse formaliter licet sint vnum in eadem anima numero, sicuti eadem numero albedo dat albedini esse albedinem, esse colorem, & esse qualitatem; Vnde vltima consequentia negatur sunt formæ, ergo sunt tres diuersæ formæ realiter, quia non valet.

Ad sextum. Ad sextum, Respondetur quod vegetatiua vt est per se, & sensitiua similiter per se habet suas potentias, sed vegetare, idest nutrire augere, & generare sunt facultates rationalis quæ cum contineat in se vegetalẽ continet quoque eorum facultates, cum verò vegetatiua est per se habet etiam suas facultates, & potentias quæ sunt ipsamet substantia animæ vt dictum est, & sic substãtia habet facultates, & non facultas facultatẽ, idem dicendum de facultate sentiente.

Ad septimum. Ad septimum, dico quòd vna forma simplex potest habere diuersas operationes, nã secundum aduersarios anima vegetalis est vnica substantia, & forma simplex, & tamẽ habet tres operationes distinctas, ut nutrire, generare, & augere, & similiter sensitiua habet quinque sensus, qui diuersas habent operationes nec tamen propter hoc dicimus quòd sint quinque animæ sensitiuæ, idem dicendum de anima intellectiua, est ergo falsa illa præpositio ꝙ forma simplex non possit habere diuersas operationes.

Ad primũ Gãdauẽsis. Ad primum Gandauensis nego tertium suppositum, Ad probationem dico quòd dat esse per varios gradus, siue per varias potentias quæ sunt substantiæ; neque tamẽ sunt formæ per se realiter distinctæ, sed formaliter vt dictum est; argumentum est efficax contra Thomistas, qui dicunt has potentias esse accidentia.

Ad secũdam. Ad secundum dico quod argumentum illud facit pro nobis concludit.n. has potẽtias formaliter distingui ab inuicem, sed non realiter, nam cum istæ potentiæ formaliter sint diuersæ habent prædicata formalia diuersa, & quæ conueniunt vni potentiæ primo non conueniunt alteri primò; Sed quando sunt idẽ realiter conueniunt ei per se secundo, & sic quia sensitiua differt formaliter a rõnali, sentire cõperit primo sensitiuæ, rationali vero secundario, at si rationalis non esset eadẽ anima realiter cum sensitiua, nec primo, nec secundo hoc prædicatũ illi competeret, sicut ꝑdicata albedinis non cõpetũt primo, nec secundo rationali,

quia

quia & formaliter, & realiter distinguũtur.

Ad primam auctoritatem. Ad primam auctoritatem dicendum quod illa authoritas facit pro nobis; haec enim sunt verba Aristotelis (Necesse est vnam, & eandem esse animae particulam in animali, qua, & animal est & viuit ipsa autem esse plures, & diuersa) Ecce quòd apertè dicit quod est vna particula in animali qua viuit, & est animal, ergo non sunt duae animae quarum altera viuat, & altera sit animal, sed est vna, & eadem qua viuit, & est animal, quòd autem adiungit, ipso autem esse plures, & diuersas, ideò adiungit, quia aliud est esse viuens, & aliud esse animal, non realiter, sed formaliter, & sic ostendit quòd particula eadem dat vtrumque esse, licet illa esse sint distincta non realiter, sed formaliter.

Ad secundam. Ad auctoritatem de secundo de generatione animalium, dico quòd dum dicit Aristoteles quòd homo prius viuit vita plantae postea animalis, postea rationalis, non vult dicere quod in homine prius tempore sit anima vegetalis per se quantum ad substantiam absque sensitiua, & rationali, quia tũc existeret per aliquod tempus extra suas species forma generis, absque quod esset ullius speciei determinatae, quòd est impossibile, est ergo dicendum quòd Aristoteles quidẽ ibi loquitur de prioritate temporis, sed nõ loquitur de substantia animae, sed de operationibus, adeò quod est sensus quod in homine prius tempore operatur potentia vegetalis quam sensitiua, & rationalis.

Vbi est notandum quòd licet anima rationalis in homine sit eadem quòd vegetalis, & sensitiua realiter, & etiam in instanti quo ad essentiam tota inducatur, tamen quia est forma corporea, & est actus corporis Physici organici quòd paulatim perficitur, hinc fit quòd in operationibus paulatim perficitur, Vnde primo uegetalis opera efficit, deinde sensitiuae, & tandem intellectiuae. Propter hoc dixit Aristoteles quòd non simul fit animal, viuens, & homo; Sic etiam saluamus quòd forma generis non existit extra speciem, quòd ipse Zabarella saluare non potest; quod enim dicit formam generis existere non posse absque specie, & singularibus verificari de formis perfectis nõ autem de imperfectis cuiusmodi est homo in fieri est vanum, quoniam compositum substantiale quodcunque esse habeat, habet illud esse per formam, & si est uiuens est per animam, ergo necesse est quòd illa anima sit alicuius determinatę speciei, quia omne singulare est alicuius determinatae speciei.

Obiectio. Sed contra opinionem nostram est argumentum ualidum, quia tunc rationalis contineret in se ipsa virtualiter vegetalem quod videtur impossibile, quia nulla forma continens virtualiter aliam formam formaliter operatur, sicut illa ut patet de Deo qui virtualiter continet in se omnes potentias naturales, nec producit effectus formaliter, vt ille potentiae naturales, sed modo eminentiori; at homo formaliter generat, augetur, & nutritur ut animatum anima vegetali tantum, ergo vegetalis non continetur virtualiter in rationali, sed formaliter, & actu.

Responsio. Respondetur quòd rationalis continet uegetalem, & sensitiuam, non virtualiter eminenter ut Deus res, sed realiter, & formaliter, idest, continet potentias istas secũdum rationes suas formales, & ideò potest operari formaliter uti operantur uegetatiua, & sensitiua, quando sunt seiunctae realiter a rationali.

THEOREMA LXXIII.

In eodem composito numero sunt plures formae substantiales.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Caput Primum.

Vòd in composito substantiali animato plures formae substantiales reperiantur; & maximè duę, scilicet forma mixti, & anima, sustinet Scotus 4. sent. dist. 11. q. 3. artic. 2. in quo loco multa dicit, ex quibus possunt deduci multae rationes. Prima ratio erit haec.

1. ratio. Vbicunque sunt plures mutationes substantiales, ibi sunt plures formae substantiales; sed in composito animato sunt plures mutationes substantiales, ergo in composito sunt plures formae substantiales. Maior probatur, quia vnaquaeque mutatio substãtialis terminatur ad formam substantialem

ex

ex Ariſt. hæc maior eſt clara, quia per hoc differt à mutatione accidentali minor probatur alia eſt mutatio ad corpus alia ad animam, quia inducitur à diuerſis agentibus, nam corpus inducitur à generante, qui producit ſemen; Anima verò à Deo; ſiue ab vniuerſali agente ſecundum Philoſophum, qui illam educit de ſemine, quod intelligitur nedum de intellectiua, ſed de ſenſitiua quoque, & vegetatiua, vt dicam in materia de virtute ſeminali, ergo ibi ſunt plures formæ ſubſtantiales, & tamen homo, vel animal eſt vnum compoſitum. Præterea vel inducātur illæ duæ formæ ab vno, vel diuerſo agente nihil refert: ſufficit ꝙ ſint duæ mutationes ſubſtantiales. Sed huic rationi forſan aduerſarij reponderent, quòd verū eſt quidē in pluribus mutationib. ad eſſe plures formas; ſed imperfectior corrumpitur adueniente pfectiori, & ſic adueniente anima corrūpitur forma mixti.

Reſpōſio

Obiectio

Sed contra, operatio arguit formam; ſi ergo in mixto ſit aliqua operatio, q̄ non poſſit peruenire ab aīa; neceſſariò erit ab alia forma ab anima; ſed in mixto animato ſunt multæ tales operationes ergo. Maior eſt clara. Minor probatur. Mixtum animatum cum ex turri deijcitur deorſum præter internum mouetur naturaliter à ſeipſo, non tamen ab anima vt patet quia talis motus eſt à grauitate, quæ grauitas repugnat motui animæ, vnde animal in progrediendo fatigatur, ergo eſt forma mixti, quę mouet ſecūdum qualitatem elementi prædominantis, ergo in mixto præter animam eſt alia forma, quæ eſt cauſa huius motus.

Secūda.

Secundò, certum eſt, quòd corpus habet eſſe ab aliqua forma, ſed hæc non eſt intellectiua, nec vegetatiua, nec ſenſitiua, non intellectiua, quia ipſa eſt inextenſa, corpus verò extenſum, at nulla forma inextenſa dat eſſe extenſum, quia hoc aduerſatur ſuæ naturæ, ergo habet eſſe ab aliqua alia forma, quæ ſit extenſa, hæc non eſt ſenſitiua, neque vegetatiua, quia modo inextenſo continentur in intellectiua, ergo datur forma corporis ſubſtātialis diſtincta ab anima, & ita ſunt plures formæ ſubſtantiales ſaltem in homine.

Reſpōſio Prima.

Sed huic argumento reſpondent Thomiſtæ dupliciter, primo quod corpus habet eſſe quantum à materia, quæ licet non ſit ſubiectum trium dimenſionum, eſt tamen ratio receptiua earum in homine, & non forma, hæc eſt Iauelli.

Secūda.

Secundò dicunt quòd dato ꝙ forma ſit quæ dat eſſe quantum homini, & corpori, negant hoc non poſſe efficere animā intellectiuam, quia licet ſi ſpiritualis, æquipollet tamē in ſubſtantia, & virtute animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, & formæ mixti, & ita non incōuenit quòd anima intellectiua det eſſe corporeum; & faciat omnem effectum, operationem formæ mixti, quia licet non ſit quāta formaliter, eſt tamen quāta virtualiter, vndè anima rationalis eſt media inter ſubſtantias penitus incorporeas, & formas penitus corporeas, quia formaliter non eſt quanta, ſed virtualiter.

Cōtra primam reſpōſionē.

Hæc eſt reſponſio Iauelli 7. Met. quæſtione 19. deſumpta à Caietano. Sed contra primam reſponſionem certum eſt ſecūdum Thomiſtas, & veritatem, quòd materia de ſe non eſt cauſa determinationis, & limitationis quantitatis in corpore, quia materia de ſe eſt indeterminata, ſed tota limitatio in corpore eſt à forma, licet enim rō recipiēdi quantitatem in corpore ſit materia, tamen ratio recipiendi hanc limitationem quantitatis, & hęc non eſt materia, ſed forma, quia forma eſt, quę determinat, & agit, materia vero ſolùm patitur, & eſt ratio paſſionis, & probatur inſuper, quia ſi limitatio quantitatis in aliquo corpore proueniret ratione materiæ, nulla eſſet ratio, propter quā hoc corpus debet eſſe maius alio corpore, at hoc quòd ſit maius alio non prouenit à materia, ſed à forma, quæ requirit tantum, & tantam materiam, & cum talibus organis, & hoc eſt conſpicuū inanimatis; non enim forma bouis poteſt informare corpus formicæ; ſi hoc ſit verū, ſequitur ergo clare quòd ratio, & forma conſtituens corpus in eſſe quanto determinato non eſt materia, ſed forma, quia forma eſt, quæ limitat quantitatem, non materia, & ſic tollitur prima reſponſio, quia licet materia ſit ratio fundamentalis, non tamen eſt ratio formalis limitationis. Neq; anima intellectiua poteſt eſſe cauſa talis limitationis quantitatis in corpore, & ſic tollitur ſecunda reſponſio, quia quòd dat alicui eſſe per informationem, & eſt inextenſum, & ſpirituale, quo ad ſubſtantiam dat

Cōtra ſecundam reſponſionem.

eſſe

esse inextensum, & spirituale tali composito; sed anima dat esse per informationem composito, & est spiritualis, & inextensa secundum substantiam, ergo dat esse composito spirituale, & inextensum. Minor est clara. Maior probatur, quia forma dans esse per informationem alicui cōposito dat illi tale esse, qualis est essentia talis formæ, quia eadem forma dicitur essentia, & quòd quid est compositi, & ita si forma est spiritualis dat esse spirituale, & immateriale cōposito, non ergo potest limitare quantitatem in materia, & constituere formam corporis; sed illam supponit. Item, Nihil dat quod non habet; anima non habet quantitatem; nec limitationem quantitatiuam, ergo neque potest eam dare corpori, & ꝙ confugiunt ad hoc, quòd anima habet hāc vim virtualiter & nō formaliter est falsum quia anima dat esse animato per informationem actualem, non virtualiter, & ideò si faciat corpus esse quantum, hoc facit per propriam informationem substantialem, nō per virtualem influxum. Item anima nō continet virtualiter tm̄ effectus quos operatur circa corpus; sed & formaliter: forma litet.n. animat, sentit veget at, intelligit, ergo si dat esse t quantum, & limitatum hoc erit formaliter, & per propriam incxisten tiam, qua informat corpus, ꝙ ei repugnat cum sit spiritualis, vt dictum est. Præterea nulla substantia continet in se virtualiter effectum sibi repugnatnem, neque.n. ignis cōtinet in se virtutē frigefaciendi, at limitari quantitate, & extendi ad tantam, & tantam quātitatem repugnat animæ intellectiuæ formalliter & secundum substantiam, quia ipsa est inextensa, & incorporea, ergo non potest esse causa virtualiter limitationis, & determinationis formæ corporis, tunc enim per se limitaret se ipsam ad tantam quantitatem, & tantam; quòd est falsum, quia accidit animæ intellectiuæ, ꝙ comprahēdatur talibus, & talibus limitibus cum sit penitus immaterialis, & expers quantitatis.

Tertia ratio. Tertiò, non potest regulariter idē effectus produci à diuersis quantumcūque agētibus, sed à quocunque agente corrumpatur aīa viuens semper tamen remanet idem corpus ꝙ erat, siue enim animal gladio, vel morbo pereat, vel suffocetur, vel fulmine percutiatur est idem corpus, & eiusdē rationis ꝙ erat viuēs, ergo hoc corpus nō potest esse aliquid de nouo productum, quia tunc non semper esset idem speeie, sed diuersum secūdum diuersitatem agentium, & diuerso mō agentiū, ergo relinquit ꝙ corp⁹ animalis habeat esse ab alia forma, q̄ ab anima viuente, quia si ab anima viuente habuisset esse, tunc illa corrupta defecisset; sed remanet, ergo habebat propriam formam; Sed dicens, quare non permanet diu sub illa forma, sed cito marcescit? Dico ꝙ hoc prouenit, quia ordinabatur ad illam formam perfectiorem, à qua recipiebat perfectionem: ideo illa defficiente, & ipsum corpus deficit; non tamē propter hoc sequitur quòd à se non habuerit propriam formam.

Huic argumento Respondent Iauellus, & Caietanus vbi supra, ꝙ propositio maior non est vera quando effectus est via ad desitionem rei, & ad effectum vilem, vti est cadauere, & eo magis non valet, quia omnia ista gentia inducunt alterationem, quia disponitur anima ad recedere à corpore; dicit insuper Caietanus quòd est dubiū an cadauer sit eiusdem rationis, quòd educitur à diuersis agentibus potest enim dici quòd sic, & quòd non. *Responsio Prima. Secunda*

Contra primam responsionem arguo, si illa propositio maior non est vera ergo leo poterit producere culicem, est enim effectus vilis, & vulneratio, quæcunque inducet dolorem eiusdem rationis, & deinque quodlibet producere poterit quodlibet vile, quòd quam sit absurdum ex se patet, quia determinata agentia habent determinatos effectus. Præterea inquit quòd agentia ista inducunt alterationem eiusdem rationis, hoc est falsum, quia cum morbi sint diuersi, & modi agendi sint diuersi, etiam alterationes diuersas speeie inducunt, alia est.n. alteratio, qua per morbū interit aīal, & qua gladio. Præterea inquit q̄d hic effectus.s. forma cadaueris est forma media, & via ad desitionem rei, ergo hæc corruptio animalis nō est generatio alicuius noui cōpositi per formā de nouo accedentē, vt dicitis, sed tantùm corruptio, si q̄dem dicitis ꝙ est via ad desitionem rei. Insuper natura tēderet ad destructionem in suis generationibus & a perfecto ad imperfectum, quod *Contra primam*

est

est absurdum, cum ergo agentia inducunt mortem animalis, non generant aliquid, sed solum corrumpunt, & sic cum remaneat corpus cum sua forma corporeitatis, dicendum est illam formam iam etiam in uiuente præcessisse, & esse eandem quæ prius, non de nouo sit productam. Confirmatur modo, quòd sit idem numero corpus mortuum quòd erat viuens, & quòd non sit de nouo genitum, quia anima interit per mortem, quæ est caloris vitalis, atq; insusi extinctio, forma verò mixtionis interit per putredinem, quæ est extinctio caloris elementaris a calore ambiente, ergo per mortem non corrumpitur forma mixti. Et confirmatur, quia mortuo animali supersunt ossa, & nerui si propria eorum forma de nouo gignitur, non potest assignari a quo gignantur, quia percoctionem gignũtur, vt dicitur 4. Met. a quo autem fiat talis coctio in tam breui tempore non pôt assignari. Ad hoc Respondet Gregorius quod decedẽte anima nõ remanet corpus ꝙ erat prius, sed sit generatio noua cadaueris, cũ arguitur contra, quia a diuersis agentibus non potest prouenire idem effectus &c. Respondet quod ali quando verũ est non semper, nam sæpe idem effectus peruenit a diuersis causis, vt calefactio est ab igne, & a sole, quandoq; sunt a diuersis agentib. diuersi effectus, & hoc aduenit quoque in cadauere, quia aliquando per vnum humorẽ, aliquando per alium, &c. adeoquod nouũ est cadauer, & diuersum ab alio quo ad substantiam, sed quo ad accidentia remanet idem, sed hoc ait prouenire, quia accidentia consequuntur materiam, & cum materia remaneat eadem accidentia quoque remaneut eadem licet forma recedat. Hæc responsio nulla est. Contra quam sic insurgo, si accidentia remanent eadem, vt tu concedis, ergo & substantia, & forma substantialis corporis probatur, consequentia, quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum, modo si eadem sunt in corpore viuo, & mortuo, & parte diuisa a subiecto, ergo migrant, quod quam sit falsum patet. Secundum quod dicit est falsum, idest, quòd accidentia insequantur materiam, quoniã cum materia de se semper se habeat vno modo, sic semper accidentia in quocumq; generato essent eadem quòd est falsum, est ergo dicendum quòd consequuntur formam, & ideo ad mutationem formæ, & ad diuersitatem eius sequitur diuersitas accidentium, ideò cum ipsa recedit recedunt etiam accidentia, quod confirmatur, quia accidentia insequuntur compositum, & nõ materiam solum, ideo corrupto subiecto, & composito, & ipsa corrumpuntur. Quarto si in composito non sunt plures formæ substantiales, ergo Agens producens animam illam producit immediatè in materia prima & sic anima est actus primus materiæ primæ Consequens est falsum, quia anima tunc non haberet organum, nec corpus dispositum ad operationes illius, etiam superfluæ essent tot mutationes præuiæ ad formas substantiales cum per aduentum vltimæ formæ priores recedãt, & fiat resolutio vsque ad materiam primam quam immediatæ postea illa vltima forma informat. Consequentia patet, quia si priores formæ recedunt manet sola nuda materia prima. Quinto, & fortius ex Aristotele.

Responsio Gregorij | *Confutatio.* | *4. ratio.* | *5. ratio.*

Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ex hoc deduco. Anima est perfectio corporis, ergo anteq̃ anima perficiat corpus iam corpus Physicum, & organicũ est; nisi.n. esset non diceret Philosophus ꝙ anima sit perfectio corporis Physici organici, sed diceret quod anima effecit corpus physicum, & organicum. Colligitur, ergo clarũ q̃d corpus præcedit animam quo ad esse, & hoc etiam concedunt aduersarij Confirmatur etiam hoc, quia anima non dat esse corpori, sed dat operationes, ut vegetatiua generare nutrire, augumẽtare, sensitiua sentĩre, & ideo etiam in secunda difinitione ait Anima est qua primo nutrimur, sentimus, intelligimus, ex quo patet ꝙ anima nõ dat corpori esse corpus, sed esse animal, & operari opera uitæ, quia ex corpore Physico, & organico, & anima tanq̃ ex materia, & forma fit cõpositũ.s. animal. Sexto Pro hac opinione arguunt Franciscus Piccolomineus, & Zabarella in libris suis de hac materia; hãc.n. sententiã, ut veram declarãt, & probant aduersus alios. Arist. 8. Phy. tex. 28. & 29. dicit animalia solũ mouere se ipsa hac ratione, quia diuiduntur in partem per se mouentem, & in partem per se motam; anima.n. est mouẽs instar nautæ, & corpus instar nauis est motũ; hoc autẽ dicere de inanimatis

6 ratio. Piccolominei & Zabarella.

nimatis non possumus, quia ipsa solum diuiduntur in materiam primam, & formam, at materia non potest dici mouens, neque per se mota, quia quod per se mouetur debet esse actu; quod probatur, quia Aristot. in 5. Phys. distinxit id quod mouetur, ab eo, quod generatur, quia quod mouetur est actu, vt patet de eo, quod mouetur de loco ad locum, at quod generatur non est actu, materia autem non est actu, ergo non potest per se moueri. In animalibus igitur cũ sit pars per se mouẽs, quæ est anima, & pars per se mota, quæ est actu, necesse est quod hæc pars mota, quæ est corpus habeat formam substãtialem diuersam ab anima, qua sit actu ergo in animali vltra animam est forma substantialis dans esse corpori.

Septimo Septimo idem accidens quod erat in viuente seruatur in mortuo, nam idem odor, & sapor seruatur in herba demortua, qui erat in viuente, ergo signum est quod proueniat ab alia forma, quæ ab anima. s. à forma mixtionis. Respõdetur ad hoc quod non sunt eadem accidentia, sed similia. Contra formæ oppositæ, & diuersæ speciei effectus oppositos, & diuersos specie producũt non similes, & eiusdem speciei, sed anima, & forma cadaueris, quam dicunt de nouo produci, est opposita animæ, & speciei diuersæ, immõ, & generis diuersi, ergo non potest producere eosdem effectus, quos producit anima ipsa.

Octauo. Vltimò arguit Scotus Theologicè, quia tunc sequeretur quod corpus Christi in sepulchro non fuisset idem corpus numero, qđ erat viuens, quia si iam de nouo aduenit alia forma diuersa numero, & specie à priori, qua, erat corpus viuẽs nõ est idẽ numero.

Caietani Responsio Respondet Caietanus, qđ corpus Christi in triduo fuit simpliciter idem, quia fuit idem suppositaliter, materialiter, & quoad esse existentiæ actualis, non autem idẽ formaliter, & quod hoc sufficit ad verificandas oẽs auctoritates sãctorum, & inquit quod nos trepidamus timore, vbi non est timor sed hoc dimisso, quia Theologicum est; certe verum est nos trepidare, & libenter captiuamus intellectum nostrum, vbi lumẽ super naturale elucescit, at ipse non trepidat, vt suas opiniones tueatur, sed ad rem rediens quomodo corpus Christi potest esse idem numero in sepulchro quod erat viuẽs, si dicatis, quod in morte de nouo generat aliud totum diuersum, & numero, & specie a priori toto? si esse est a forma, & vnicum esse ab vnica forma, & a pluribus formis plura esse quomõ si in Christo sũt duæ formę diuersæ numero, & specie, altera qua est viuẽs corpus, altera qua est cadauer, potest esse corpus Christi idem quõ ad entitatem, & esse essentiæ, de qua modo loquimur? Dicitis, est idem suppositaliter, hoc est dicere est idem numero, at si forma nõ est eadem numero, quomodo suppositum erit idem numero? Dicitis est idem materialiter, hoc nõ sufficit, quia entitas, & essentia corporis Christi non cõstituitur ex sola materia, sed ex forma quoque, ideò si forma est diuersa, necessario quoq; suppositum est diuersum esse autem actualis existẽtiæ secundũ vos non pertinet ad esse essentiæ, & entitatem corporis Christi, nos autem loquimur de hac entitate, præterea si non manet eadem essentia, & entitas corporis Christi, neque manere potest idem esse existẽtiæ. quia esse, & existentia non distinguuntur, vt suo loco diximus.

Rationes pro opposita sententia adducuntur. Cap. II.

D. Th. EX altera parte est D. Thomas prima parte sũmæ q. 76. art. 3. & 4. sustinet qđ in composito nõ sint plures formę substantiales, & arguit multis rationibus, prima est art. 4. vnius entis est vnum esse, vnum esse est ab vnica forma, ergo vnius entis substãtialis est vnica forma. Secunda ratio principalis ibidem in corpore ar. 4. si in composito essent plures formæ substantiales tunc vna adueniret enti completo, & sic daret esse accidentale, & ita non distingueretur a forma accidentali, differunt autem, & maxime, quia forma substantialis dat esse simpliciter accidentalis secundum quid. Tertio, in ar. 3. vltra primã rõnem nũc adductã adducit secundam rationem, quam licet ipse D. Th. adducat ad probandum qđ in homine est tantum vnica forma, tamen Thomistæ vt Caietanus illam etiã valere dicũt vniuersaliter contra pluralitatem quamcunque formarum in eodẽ composito, & sumitur ex prædicatione, & est hęc, quę sumũtur à diuersis formis vel prædicantur ad inuicem per accidens, vel in secundo modo dicendi per se, si formę non sint subordinatæ

Prima *Secũda.* *Tertia.*

tæ erit prædicatio accidentalis, vt si dicamus album est dulce, si verò sint subordinatæ erit prædicatio per se in secundo modo vt si dicamus superficiatum est coloratum. Ad propositũ, ergo si in homine sit vna forma qua dicatur animal, & alia, qua dicatur homo, vel ergo non erunt subordinatæ, & sic erit prædicatio accidentalis, cum dicimus homo est animal, vel erit prædicatio in secundo modo dicendi per se, cum dicimus, homo est animal, vtrunque autem est falsũ, quia animal, per se de homine prædicatur, & sic primum est falsum: homo etiam non ponitur in definitione animalis, sed animal in definitione hominis, ergo est in primo modo non in secundo modo.

Quarta Quarto, generatio vnius est corruptio alterius, ergo cum aduenit anima intellectiua corrumpitur illa prima forma corporeitatis præexistens.

Quinta Quinto, Ex Henrico de Gandauo, qui in brutis negat formam mixti distingui ab anima, si sint plures formæ in eodem subiecto vel educuntur de vna potentia materiæ, vel de pluribus, non de vna, quia vna potentia est ad vnam formam specie secundum Commentatorem, ergo omnes istæ formæ essent eiusdem speciei, quod est impossibile, tunc etiam duæ species, & formæ perficerent vnã potentiam, quod est impossibile, quia ex Arist. potentiæ distinguũtur per actus ergo quot actus, tot potentiæ, nec potest dici, qd sint plures potentiæ, quia illæ essent sine ordine in materia, & tunc etiam formæ essent sine ordine.

Sexta. Sexto, Ludouicus Buccafereus 1. de generatione Arist. definiẽs generationem ait Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente, ergo in generatione dũ noua forma aduenit præcedẽs corrumpitur non ergo manent plures formæ substantiales in eodem composito.

Septima Septimo, Caro viua, & caro mortua essẽt vniuoca, quod est absurdum. Preterea essent duæ formæ completæ, & vltimatæ in composito, quod est absurdum, quia eadem caro vltrà propriam formam substanitalem haberet animam, & sic haberet duas formas vltimatas, & completas.

Octaua. Octauò, Arguit Iauellus, si anima intellectiua aduenit formæ corporeitatis mixti, quæ est extensa saltem per accidens anima intellectiua extenditur, qđ patet a simili, quia non alia ratione albedo recepta in quãto est quanta per accidens, nisi quia recipitur in quanto, sed quod anima sit extensa per accidens est contra Scotum, & veritatẽ quia communiter tenetur formam extensã educi de potentia materiæ: anima autem intellectiua non educitur de potentia materiæ

Nona. Nono, particulariter quod sit superflua in animalibus brutis, quia in his anima sensitiua, & vegetatiua dat esse extensum vt patet ex Arist. 2 de animá, dum loquitur de animalibus annulosis, & Entomis decisis, & Plantis in quibus dicit animam sensitiuam, & vegetatiuam diuidi in partes, ergo in his non est multiplicanda forma corporeitatis cum per sensitiuam, & vegetalem fiant, quæcunque fiunt a forma mixti.

Decima Decimo, Paulus Soncinas. Possibile est secundum Scotũ, quod materia sit actu sine forma, tunc per diuinam potentiam vniatur materiæ forma leonis cum quantitate absque vlla alia forma, tunc certè cõpositum illud erit animal, ergo etiã est corpus, & tamen non habet nisi vnicam formam substantialem. Consequẽtia hęc vltima probatur, quia ab inferiori ad superius affirmatiuè valet consequentia si est homo, ergo est animal valet, ergo etiã valet si est animal est corpus.

Vndecimo, Vndecimò, arguit ibidem a datur hæc forma corporeitatis in animali, cõstituet genus, dicitur enim tale animal corpus per talem formam corporeitatis; Tunc sic, omnis forma prior potest esse absque posteriori sine contradictione: sed sic est, quod genus non potest esse absque differentiis specificis quia nullum est genus, quod non sit in aliqua specie, ergo forma hęc constituens genus non potest esse absque alijs formis specificis, ergo non distinguitur ab illis.

Istarum rationum solutio Cap. III.

Verum ad hanc opinionem reijciendã non est opus alijs rationibus prætterquam nunc supra adductis, ex illis enim satis apertè falsitas eius conijcitur. Reliquum est vt rationes per ea soluantur.

Ad primam. Ad primã rationẽ Respõdet Scotus in 4. dist. 11. q. 3. B B. sed pro Intelligẽtia sciendũ est, vt suprà diximus, quod in animali licet sint plures formæ substantiales tamen non faciunt plura entia, quia istę sunt subordinatæ, ad vltimũ quod est cęteris perfectior

& quod dat esse specificum, & vltimarum composito vt in animali anima, licèt enim in composito animato sit forma mixti, & in forma mixti sint aliæ partiales formæ dantes esse substantiale partibus ipsius corporis; tamen omnes istæ formæ ordinantur ad formam mixti, & forma mixti ad animam; adeoquod respectu materiæ quam informant sunt actus: sed respectu formę ad quã ordinantur se habẽt vti materia; adeoquod forma mixti respectu animæ intellectiuę se habet vt materia, & hæc est sententia Arist. in calce quarti Meteororum, vbi dicit solam postremam formam esse absolute formam, & actum, intermedias verò esse materias, & formas ratione nũc dicta; hoc etiam exposcit ordo naturæ, neque enim anima potest immediate in formate materiam, sed necessario prærequirit saltem prioritate naturæ loquendo de intellectiua corpus organizatum, vt posset operari.

Ideo his sic stantibus ad primam rationẽ ita respondetur vnius entis est vnicum esse completum, & absolutum, sed multa possũt esse partialia: ideo cum subinferr, sed vnicũ esse est ab vnica forma. Respondeo quod si hæc propositio absolute sumatur, & esse vno modo accipiatur, semper est falsa, quia vnicum esse totale, idest vnica entitas totalis (per eodem enim apud Scotum est esse, & essentia, siuè entitas, vt alias ostendimus) est a pluribus formis partialibus: si verò accipiatur difformiter, & cum specificatione, idest vnum esse partiale est ab vnica forma, & vnicum esse totale, & absolutũ, est ab vnica forma totali, & absoluta est vera, & ideo tunc concedimus quod in composito est vnicum esse completum, & perfectum, & quod est ab vnica forma absoluta, & completa nõ tamen propter hoc obstat quin in composito reperiantur plures formæ substantiales, quæ vti materia se habent respectu illius vltimæ formæ, vt dictum est.

Hoc eodem modo Respondent huic argumento Franciscus Piccolomineus, & Iacobus Zabarella. Caietanus P. P. Summæ quæstione 76. articulo 3. hanc responsionem reijcere nititur, & inquit eam tripliciter deficere, sed quia duo priores modi nihil obsunt responsioni, adduco tertiùm, qui est, quod tenemur, ceccitare communi, quam tamen in nostris principijs cogimur

Caietani impugnatio.

fateri, & videre, immò semper in ore habemus, nempè, quod ex duobus in actu non fit vnum per se, sed per accidens, si ergo in composito sunt plures formæ substantiales sequitur quod compositum animatum non erit vnũ p se, sed per accidens: Sed hęc obiectio nulla est, quia verum est quod ex secundo in actu non fit vnum per se, sed dicimus, quod in composito substantiali formæ præuiæ se tenent loco materiæ non formæ: non enim habent rationem actus, sed potentiæ respectu animæ, vt nunc ex Arist. 4. Methaphysices supra diximus; ex duobus verò in actu per se, & non subordinatis verum est quod fit vnum per accidens non per se.

Respon.

Ad secundum argumentum ex dictis facile Respondent Piccolomineus, & Zabarella, quod illa propositio; quidquid aduenit enti in actu, facit vnum per accidens, si ne non dat esse substantiale verum est de illo actu, qui est actus, & forma vltima, & cõpleta quæ alteri formæ non subordinatur: sed de illo actu, & forma, qui etiam est potẽtia, vt dictum est de forma mixti non est vera, & hæc est optima solutio.

Secũdo.

Sed, quoniam ratio D. Thomæ, videtur initi rationi, & naturę formæ substantialis & accidentalis, & facere vim in hoc, quod forma substantialis dat esse simpliciter, & accidentalis secundum quid, siue esse tale.

Respondet Scotus in quarto vbi supra, quod ille terminus simpliciter potest duobus modis accipi: & hæc distinctio habetur ex Aristotele in primo de generatione 12. & inde, vbi arguit contra Antiquos, quod ex non ente simpliciter non potest aliquid fieri, quia ex nihilo nihil fit, & quod ideo debet dari materia; & eadem habetur in primo Physicorum versus finem, vbi de eadem re loquitur contra Antiquos; Ait ergo Scotus, quod cum dicimus aliquid esse ens simpliciter potest duobus modis intelligi. Vno modo prout simpliciter accipitur pro vniuersalitate, & tunc ens simpliciter, est quodcunque ens, quod contra distinguitur a non ente, & nihilo simpliciter; non ens simpliciter autem est, quod vniuersaliter non est ens, & sic purum non ens est non ens simpliciter, & ita huic non enti simpliciter, opponitur quodcunque ens, quantumcunque

cunque minimam habeat entitatem, & sic tam substantia, quam accidens quodcunque dicitur ens simpliciter, prout opponitur omnino non enti, & puro nihilo: Alio modo accipitur ens simpliciter, prout contra distinguitur ab ante secundum quid; & tunc ens simpliciter est substantia, & secundum quid est accidens; & sic esse simpliciter est primum esse naturale, esse secundum quid, est secũdum esse naturale; natura enim dat prius esse per se subsistens, & perfectũ, quod dicitur esse substantiale; dat deinde alia consequentia tali substantiæ; & hæc dici possunt esse secundaria naturalia: dat.n. prius homini esse substantiale, & hoc est esse primum naturale; dat deinde esse album, & hoc est esse secundum quid, quod est esse secundum naturale; Sed si quæras vnde est, quod hæc forma dat esse simpliciter, illa secundum quid? vnde distinguuntur.

Obiect. Respondet Scotus, & egregiè, quod vel tu quæris de re in se, vel in comparationẽ ad cognitionem nostram; in se nulla causa, assignari potest, quare illa dat esse simpliciter, nisi quia est forma substantialis; hæc vero dat esse secundum quid, quia est forma accidentalis; sicuti non possumus reddere rationem, quare substantia, est substantia, & accidens est accidens; si quo ad cognitionẽ nostram, dicit quod Philosophi distinxerũt inter formam substantialem, & accidentalem a posteriori; & sic varias causas assignauerũt; vt pote per recipere magis, & minus, per habere contrarietates, sed suum mediũ principalius, & manifestius dignoscendi formam accidentalem a substantiali est, quod quandiu proceditur in substantialibus formis, forma posterior est perfectior quando proceditur in accidentalibus, posterior est imperfectior, quando ergo in composito forma adueniens est perfectior priori, signum est, quod est substantialis, quando est imperfectior, signum est, quod est accidentalis, & sic patet ad formam argumenti, quod videbatur procedere quasi hęc opinio Scoti non distingueret inter formam substantialem, & accidentalem, nam hæc opinio non destruit hanc distinctionem inter formam substantialem, & accidentalem; sed illam assignat, & ex parte rei, & parte nostra.

Hanc responsionem inquit Caietanus loco supra citato articulo 4. esse voluntariam, quia Scotus ad placitum exponit terminos, & non secundum vsum Philosophorum, quia apud Philosophum, simpliciter, habet tantum duos sensus, vno modo simpliciter idem est, quod totaliter; & sic intelligitur ex non ente simpliciter, idest totaliter nihil fit; secũdo modo, vt idem est quod nullo addito, & hoc modo accipitur in proposito; subinfert quod Scotus, & alij huius opinionis decepti sunt, quia non discernũt in hoc termino simpliciter, actum exercitum ab actu signato, cum tam.n. distent, sicut Cœlum a terra. Exponit autem actum signatum dicens, quod in actu signato ponitur simpliciter in ipsa re de qua est sermo vt cum dicimus generatio hominis est generatio simpliciter, generatio hominis albi est generatio secundum quid; In actu verò exercito simpliciter est loqui de ipsa re, de qua est sermo absque adiectiuo aliquo, vt in generatione hominis dicimus homo fit, idest simpliciter fit, cum dealbatur verò homo non dicimus homo fit, sed dicimus homo fit albus, idest fit talis. Tunc ait quod D.Thomas, & Arist. ponunt discrimen inter formam substantialem, & accidentalem penes esse simpliciter, & secundum quid, in actu exercito; & sic forma substantialis dat esse simpliciter, forma verò accidentalis dat esse secundum quid, & ita procedit ratio D.Thomæ, quia cum forma substantialis det esse simpliciter, si alia forma adueniet illi non dabit amplius esse simpliciter, sed esse tale, idest secundum quid; & sic erit accidentalis. *Caietani Impugnatio.*

Sed nihil dicit Caietanus. Primò patet ex dictis, quod Scotus non vtitur ad placitum terminis; sed sicut generatio est accepta ab Arist. 1. de gener. deinde hoc mirum non esse debebat Caietano cum notum sit hos terminos simpliciter, & secundum quid apud Philosophos varijs significationibus accipi; quod autem ait formam substantialem distingui ab accidentali penes simpliciter, & secundum quid in actu exercito, si quis diceret hoc esse terminos ad placitum rectè diceret, sunt enim confecti a Caietano; sed his omissis, dicimus ut supra, quod esse simpliciter in actu exercito potest accipi duobus modis. Vno modo vt cõtra distinguitur à penitus nihil; tunc dicimus *Responsio.*

mus, quod per hoc non distinguitur forma substantialis ab accidentali, quia neque forma substancialis dat esse simpliciter hoc modo. Alio modo potest accipi, ut contra distinguitur ab ente secundum quid, & ab ente, quod est accidens: & sic concedimus formam substantialem distingui ab accidentali: sed tūc non valet argumētum, vt prius dicebamus: non enim valet, forma substantialis dat esse simpliciter, ergo forma illi adueniens dat esse secundum quid, idest dat esse accidētale: sed si est perfectior: dat esse substantiale simpliciter perfectius.

Caietanus autem arbitratur, esse simpliciter in actu exercito esse id, quod contra distingitur ab omnino non ente, & vult quod forma substantialis det tale esse simpliciter, quod contra distinguitur ab omnino non ente, hoc enim, est totaliter dare esse, & nullo addito, vt exponit ipse, simpliciter sed hoc est falsum, quia forma substantialis nō dat esse totaliter, & nullo addito: sed prærequiritur materia: cum qua simul dat esse composito, non ergo forma substantialis dat esse totaliter, & nullo addito: sed dat ex parte: immò dat tale esse, sicuti accidētalis quoque dat tale esse; & ita apparet, quod forma substantialis non distinguitur ab accidentali per dare esse totaliter, & nullo addito, quia non dat tale esse, sed potius conuenit cum forma accidentali, quia vtraque dat esse tale, oportet ergo confugere ad aliā differentiam.

Ad tertium. Ad tertium Respondet Scotus, quod si respiciamus vim prædicationis videtur prima facie haberi solum, quod prædicatum acceptum a forma priori non dicitur per se de eo, quod sumitur a forma posteriori, quod conceditur; ratio huius est quia istarum formarum, vna non includit aliam, quod requiritur ad prædicationem per se tamen ad argumentum Respondet negando maiorem quo ad secundum membrum scilicet quod prędicata, quæ sumuntur a diversis formis etiam si sint subordinata, cum prædicantur ad inuicem fiat prædicatio per se in secundo modo, quonia prædicatio ista erit semper prædicatio accidentalis, & non per se, vt est hæc, homo est albus: superficies est colorata: & animal est rationale, &c. & ratio huius est, quia in propositionibus per se requiritur quod vnum includatur per se in alio: at quando accipitur vnum prædicatum præcisè à forma priori vt a genere, & aliud præcisè à forma posteriori, vt a differentia constituente speciem, neutrum includit alterum per se: & ideo cū prædicantur ad inuicem nunquam est prædicatio per se, vt si dicam animal est rationale, non est per se, neque rationale est animal, est per se, & tamen istæ duæ formæ sūt subordinatæ, vt patet, & cum dicitur hæc est per se homo est animal.

Respondet Scotus, quod ideo valet, quia homo non importat solum differentiam specificam, sed vltrà eam includit etiam rationem generis, ideo cum animal includatur in homine tamquam genus in specie prædicatio illa est per se homo est animal in primo modo, sed ista rationale est animal, vel animal est rationale in nullo modo per se clauditur, quia neutra includit aliā; cum dicebatur, quod hæc est per se in secundo modo corpus superficiatum est coloratum: nego consequentiam: sed erit prædicatio accidentalis, quia nulla forma intrinsecè clauditur in alia, & sic prædicata sumpta præcisè ab his formis, si prædicantur ad inuicem erit prædicatio accidentalis.

Caietani impugnatio. Caietanus vbi supra artic. 3. ait Scotum dissimulare vim rationis D. Thome quæ tamen est conspicua, & ostendit, quod hæc propositio homo est animal, stante quod sint duæ formæ diuersæ animalis, & hominis, erit vel prædicatio per accidens, vel in secundo modo dicendi per se: at ex dictis patet Caietanum non percepisse Scotum, hoc enim dixi Scotus respiciendo vim prædicationis super quam fundabatur ratio D. Thomæ vt supra diximus soluendo eam deinde ad rationem D. Thomæ respondet negando maiorem, vt diximus. Sed probat Caietanus contra responsionem Scoti quod illa propositio maior est vera quo ad secūdum membrum quoque, quando prædicatum, & subiectum sumuntur à diuersis formis præcise, quia ista est vera per se, terra est grauis, & ignis est calidus, & tamen subiectum vt terra sumitur ab vna forma, scilicèt a forma substantiali terræ, grauis vero sumitur à grauitate, quæ est accidentalis forma: Idem de igne, & caliditate dicendum. Ecce ergo quod etiam prædicata, & subiecta quando sumuntur a diuersis *Responsio.*

ſis formis præcisè ſi prædicantur ad inuicē faciunt propoſitionem per ſe. Sed hæc pro batio eſt nulla, & exemplum hoc non eſt ad propoſitum, quia terra, & grauitas non ſunt duæ formæ diſtinctę dantes eſſe alicui rei; ſed grauitas eſt propria paſſio terræ, & ineſt terræ, ſiue clauditur in terra tamquā in proprio ſubiecto, & ideo talis propoſitio, & ſimiles, vt illa, ignis eſt calidus ſunt in ſecundo modo dicendi per ſe, ſicuti iſta homo eſt riſibilis, at quando formæ ſunt diſtinctæ, & vna non eſt de conceptu per ſe alterius, vt eſt illa, rationale eſt animal, dico quod nunquam eſt prædicatio per ſe, ſed per accidens. Ex dictis ibidem a Caietano poteſt formari alia ratio talis, nos dicimus quod hæc propoſitio homo eſt animal, eſt per ſe, quia homo includit in ſe animal, at hoc de facto eſt verum, quia in homine eſt vnica forma continens ſpecificam, & genericam, at data Hypotheſi; quod in homine eſſent duæ formæ, altera qua eſt homo, & altera qua eſt animal; tunc homo aut ſignificaret formam ſpecificam ſolā per modum totius, non per modum partis & differre a forma ſpecifica, quæ determinat, & dat eſſe formaliter, & habet rationem partis, quod non eſt dicendum: vel ſignificaret habens vtrãque formam genericam, & ſpecificam, & tunc optimè ſequitur, quod homo non eſſet verè id, ꝙ eſt animal, niſi vel ratione partis, & hoc repugnat prædicationi per ſe primi modi: vel eſſet idem ꝙ aīal per accidens, ꝙ etiam repugnat prædicationi directæ per ſe primi modi, quia prædicatum nullo modo debet eſſe per accidens.

Ad hoc reſpondetur breuiter, quod homo ſignificaret habens vtranque formam genericam, & ſpecificam; ſicuti modo animal ſignificat habens animam, & formam corporis, cum dicitur quod tunc homo nō eſſet verè id qđ eſt animal niſi ratione partis, dico quod hoc eſt verum, neque enim homo dicit ſolum animal, ſed animal rationale, & ſic eſt animal ratione partis, qa animal eſt pars eius; neque cōtradicit prædicationi directè primi modi, quia in illa prædicatum, vel dicit totam eſſentiam ſubiecti, vt cum diffinitio prædicatur de diffinito: vel dicit partem, vt cum pars definitionis prædicatur de definito, vt contingit in propoſito, & ita homo eſt animal, eſt in primo modo dicendi per ſe, quia animal ꝙ eſt prædicatum, clauditur in homine, vt pars in ſuo toto, quæ omnia declarata ſunt in declaratione illorum modorum per ſe.

Ad quartum reſpondetur, vt dictum eſt in declaratione huius propoſitionis, quòd generatio vnius totius eſt corruptio alterius totius; corrumpitur enim forma ſpecifica, vt anima; & ſic corrumpitur illud totum, & aliud totum per aliam formam, quæ remanet, dat aliud eſſe ſpecificum, quia eſt diuerſæ ſpeciei a priori corrupta. *Ad quartum.*

Ad quintum reſpondetur, quòd in materia eſt duplex potentia, vniuerſalis, & particularis: educuntur omnes formæ de eadem potentia vniuerſali, non de eadem particulari; Auerroes autem loquitur de potētia particulari; ſimiliter eadem particularis non poteſt perfici a pluribus formis: ſed vniuerſalis non eſt inconueniens, & ꝙ dicitur potentiæ diſtinguuntur per actus, intelligitur ſimiliter de potentijs particularib.: licet auctoritas illa non ſit ad propoſitum, quia Ariſt. loquitur ibi de potentiis animæ, quæ ſunt facultates: non de potentia, quæ eſt idē cū prīatione realiter. Vel dic vt Scotus ibi. ꝙ educunt ex diuerſis potētiis materiæ: quæ ibi ſunt cum ordine, quia ordinantur prius ad vnam, quam ad aliam, vt ad formam mixti, quam ad animam. *Ad quintum.*

Ad ſextum reſpondetur, ꝙ totum in illa definitione accipitur coniunctim, non diſiunctim, adeoquod totum corrumpitur, & fit aliud totum per aliam formam vltimā, & completiuam, non tamen quælibet pars corrumpitur vt dictum eſt. *Ad ſextum.*

Ad ſeptimum dico, ꝙ caro viua, & mortua eſt vniuoca; ſed non dicitur quandoq; vniuoca, quia caro viua vltra propriam formam mixti habet animam, a qua perficitur magis, & ad quam ordinatur vt eius organum, & inſtrumentum, ideo corrupta anima, ipſa quoque perit, neque diu permanet ꝙ obicit, quia tunc in carne eſſent duæ formæ completæ. Hoc negatur, dictum eſt.n. ꝙ prior forma ſe habet reſpectu poſterioris veluti materia. *Ad ſeptimum.*

Ad octauum dicitur, quod concluderet ſi anima intellectiua eſſet extenſa per ſe: forma enim extenſa per ſe educitur de potentia materiæ: immo hoc concludit contra eos, quia cum ipſi non ponant formam *Ad octauum.*

corporeitatis diuersam ab intellectiua; intellectiua dabit esse per se extensum, (oportet enim quod corpus aliqua forma formaliter habeat esse extensum,) & sic per se erit extensa, & communiter educta de potentia materiæ.

Ad nonam. Ad nonum dico, quod Aristoteles ait animam vegetalem esse materialem, diuiduã, & extensam; non tamen ait, quod det corpori esse extensum; sed dat operari opera vitæ; & sic de sensitiua non tamen sunt ita materiales, & extensæ, quod possint dare esse corporeum; ut alibi dicam; anima enim etiam vegetatiua est tota in toto, & tota in qualibet parte, quod non est verum de forma mixti, non enim tota forma mixti est in capite, sed pars in parte, & ideo licet anima vegetalis sit diuisiua, & extensa ad extensionem corporis, non tamen ipsa potest dare esse corporeum, quia tunc pars daret esse parti uni, & alia pars alij parti, at anima est tota in qualibet parte, & tota dat esse vni parti, & tota toto.

Ad decimam. Ad decimum Respondetur negando vltimam consequentiam. Ad probationem dico, quod ideo vniuersaliter valet consequentia ab inferiori ad superius affirmatiuè, quia secundum cursum ordinarium naturæ minus vniuersalia præsupponunt magis vniuersalia, & anima præsupponit formam corporeitatis in animali, at per re in hoc casu variatur hic ordo naturæ, & ideo non valet consequentia. est etiam casus hic impossibilis; & includit repugnantiam, quia anima est actus corporis Physici, & ideo nisi corpus prius sit physicum, & organicum anima nõ potest illud informare; vñ Deus non potest facere, qd lapis existens lapis informetur anima, & generet, quia ad generationem requiruntur organa debita quæ non essent in lapide, & in materia prima sine forma corporeitatis.

Ad vndecimam. Ad vndecimum Respondetur quòd hæc ratio non concludit contra nos; sed contra Iandunum, quia non sustinemus quodlibet genus constitui a propria forma; sed aliqua, & ita Respondetur quod aliud est loq. de genere, qd est conceptus abstractus, & communis pluribus speciebus & aliud loq. de hac forma particulari, quę est in hoc cõposito, per quam compræhenditur sub tali genere, verum est, quòd genus non potest esse sine suis speciebus, & differentijs: sed hæc forma particularis per quam compræhenditur sub genere, potest esse absq; alijs formis illi adiunctis, quia non clauditur in illis, vti genus in speciebus: sæpe enim euenit quòd genus abstrahatur a formis prioribus, & alijs præcedentibus, & tũc genus potest esse sine speciebus subsequentibus ut euenit in proposito; nam hoc genus corpus abstrahitur a formis particularib. corporeis: & tales possunt esse sine formis subsequentib. quæ dant illi corpori aliud esse specificum; sed quando genus sumitur a realitatibus; realitas, a qua sumitur genus, non potest manere absque suis speciebus, quia includitur in illis vt realitas, & pars earum.

De numero formarum substantialium in eodem composito explicantur varia opiniones, & reijciuntur, & ponitur opinio Scoti, & defenditur. Cap. IV.

Ostensum est plures esse formas substantiales in composito: de numero verò earum sunt variæ opiniones. Iandunus 1. de anima q. 8. & 2. Metaph. q. 10. tenet in composito esse tot formas substantiales quot sunt prædicata, quidditatiua, & essentialia in primo modo dicẽdi per se, & sic in homine vult aliam esse formã, qua est homo: aliam qua est animal, aliam qua est corpus, &c. & ꝓ se habet multas rationes. *Iandunus.*

Prima. Primò, Philosophus 7. Meth. tex. ait qđ deffinitio est sermo habens partes, & quòd partibus definitionis respõdent partes rei, ergo alia est pars a qua homo est homo, & alia a qua homo est animal.

Secũda. Secundò, Philoso. 2. Met. volens probare quod non datur processus in infinitum in causis formalibus, probat non esse processũ in prædicatis in qd, ergo vult ꝙ secundum diuersitatem talium prædicatorũ sint distinctæ formæ in eodem indiuiduo.

Tertia. Tertiò, idem non potest esse simile, & dissimile alicui secundum eandem formam: sed homo secundum quòd animal est similis æquo, & secũdum quod homo est ei dissimilis, ergo non est eadem forma qua est animal, & qua est homo.

Quartò,

Quartò, diuersa quod qd est sunt diuersæ formæ, quia quod quid est est forma; sed in quolibet existente in genere sunt diuersa quòd quid est, ergo diuersæ formæ. Maior est euidens; minor probatur, quia diuersa obiecta intellectus sunt diuersa, qd quid est, sed genus & differentia sunt diuersa obiecta intellectus; quia vnum potest intelligi sine alio, ergo sunt diuersa quòd quid est, & communiter diuersæ formæ.

Quinta. Quintò, Arguit autem ipse Iādunus sic; sequeretur tunc, quod risibile inesset omnibus animalibus brutis. Consequentia probatur, quia risibile inesset homini per formam hominis, ergo si eadem est forma, qua homo est homo, & qua est animal; risibile inerit homini secundum quòd est animal; sed quod inest animali secundum quod animal inest omnibus animalibus, ergo risibile inesset omnibus animalibus.

Sexta. Sextò, conceptus animalis est diuersus a conceptu hominis secundum omnes; vel ergo sumuntur a diuersis formis, uel a diuersis modis essendi, si primum habetur intentum, secundum autem dici nō potest: quia quo ad modos essendi differt animal a se ipso: alius enim est modus essendi animal, vt animal, & alius est modus essendi animal vt sentiens.

Septima Septimò, illæ formæ sunt diuersæ realiter, quarum materia recipit vnum mediante alio, sed materia prima recipit prius formas vniuersales: deinde minus vniuersales; mediantibus vniuersalibus ex Commentatore 1. Meth. text. 17. ergo.

Rejicitur. Verum hæc opinio non est admittenda; licet enim quandoque diuersa prædicata sumantur a diuersis formis: non tamen hoc semper verum est, quia sæpè sumuntur diuersa prædicata a diuersis realitatibus, & gradibus formæ eiusdem: quod probatur, quia si quodlibet prædicatum sumeretur a propria forma sequeretur, quod ignis esset corpus valdè compositum, quia est ignis, est corpus, est inanimatus, est substātia, &c. & tamen ab Aristotele appellatur corpus simplex, similiter albedo non esset forma simplex, quia est qualitas: est qualitas patibilis, est color, est accidens: ergo esset valdè complexa: idem de quatuor primis qualitatibus esset dicendum: quæ omnia sunt absurda. Alias rationes habes apud Thomistas in Metaphysica, & apud Piccolomineū libro de multitudine formarum in eodem composito cap. 3.

Ad primam. Ad rationes in oppositū facilè Respōdetur, ꝙ partib. definitionis respōdent aliqñ formæ diuersæ; aliqñ realitates diuersæ, ut declarat rectè Antonius Andreas 7. Meta. q. 14. & ego alias declarabo.

Ad secundam. Ad secundum Respondetur quod ibi arguit Aristo. a maiori ad minus, & probat, quod si non datur processus in infinitum in prędicatis quidditatiuis per se, quę sunt plura; multo minus dabitur processus in infinitum in formis quæ sunt pauciores.

Ad tertiam. Ad tertium dico, quod homo differt ab equo, quia habet formam alterius speciei ab anima equi, non tamen sequitur ꝙ in homine pręter animā intellectiuam sit alia forma, qua sit animal, quia anima intellectiua claudit in se virtualiter vegetatiuā, & sensitiuam, & sic per eandem animam est animal, & homo, vt alias dicam in Theoremate an in homine sint tres animæ.

Ad quartam. Ad quartum similiter patet qd non omne qd quid est est forma, sed sępe est tm̄ realitas, quia de realitatib. formæ assignatur quoque quod quid est, & definitio.

Ad quintam. Ad quintum per idem patet, quia risibile inest homini per formam, qua est homo, quæ tamen eadem est cum forma, qua est animal, quia continet eam virtualiter: neque tamen valet consequentia, quod risibilitas insit alijs animalibus, quia animalia reliqua habent animam alterius speciei, cui non competit risibilitas.

Ad sextam. Ad sextum concedo, ꝙ sunt diuersi, & ꝙ sumuntur quandoque a diuersis formis, quandoque a diuersis realitatibus.

Ad septimam. Ad septimum concedo, quando in composito sunt plures formæ, ꝙ vniuersalior prius recipitur, quam minus vniuersalis, nego tamen, quod cuilibet prædicato essentiali respondeat propria forma, & ꝙ quodlibet genus desumatur a forma, sæpe enim desumitur a realitate ut dictum est, vt color in albedine, &c.

Opinio Zabarellæ. Est alia opinio Zabarellæ, & aliorum, q dicunt in homine esse quatuor formas substantiales, scilicet formam mixti, quæ resultat ex multitudine formarum particularium mixti, secundo animam vegetalem: tertio animam sentientem: quarto animam

mam intellectiuam; volunt enim quod in homine istæ tres animæ sint realiter; & essentialiter distinctæ; sed de hac re habemus propriam disputationem; dum de rebus animasticis loquemur. Alij vt Franciscus Piccolomineus secundum Aristotelē ponunt in homine tres formas scilicet formam mixti, secundò animam, quæ organis vtitur, vt sensitiuam, & vegetatiuam; tertia est intellectiua, quę extrinsecus aduenit, quæ ab eo appellatur mens; sed de hac re quoque loquemur in proprio loco, vbi ostēdam, quod intellectus, & mens est forma informans, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum; & quod non distinguitur a vegetatiua, neque a sensitiua in homine; sed illas in se virtualiter claudit. Vltimo loco est difficultas de partibus organicis, an in vnaquaque parte organica corporis sit vna forma distincta substantialis diuersa ab alijs formis, quo ad hanc opinionem Thomistæ sustinent partem negatiuā arbitrantur enim nullo modo formas multiplicari in aliquo composito. Alij vero ut Piccolomineus, & Zabarella licèt non faciant proprias disputationes de hac re: tamen vt colligitur ex varijs eorum dictis tenent partem affirmatiuam.

Opinio Piccolominei.

Disputatio de formis partium organicarum.

Thomistæ.

Scotus.

Scotus de hac re videtur problematicus: nam in tertio sententiarum distinctione quarta in principio corporis quæstionis; & in eodem libro distinctione secunda quæstione tertia in corpore videtur problematicus; in quarto etiam vbi probat dari multitudinem formarum in eodem composito, videtur se restringere ad formam mixti tantùm, & animam; an uerò forma corporis mixti constet ex pluribus formis particularibus specie, & numero distinctis, nō loquitur; attamen ego puto ipsum sensisse partes organicas corporis habere varias formas specie distinctas; huic enim parti magis accedere videtur. Antonius Andreas septimo Metaphysices q. 17. sustinet quoque partem affirmatiuam; & re vera hęc est rationabilior. Et probatur ab Antonio Andrea primo sic; aliqua pars corporis animalis potest separari ab animali, vt os, vel pes, & tunc illa pars manet, & tamen non manet in esse, neque habet entitatem suam a forma totius animalis; neque etiam generatur de nouo, vt sensu videmus, etiam in tam breui tempore incisionis non videtur quomodo possit de nouo generari.

Antoni' Andreas. 1. ratio.

Huic rationi Respondent Thomistæ, & assertores opinionis oppositæ, quod os illud habet esse per formam de nouo genitā. Ad improbationem huius dicunt; φ quantumcunque paruo tempore stat illa incisio; tamen fit alteratione: quæ ut præuia sufficit pro generatione nouę formæ in parte decisa, & confirmatur, quia illa forma est forma cadaueris, quæ est vilis, & est via ad resolutionem in elementa, ad cuius generationem, nec multum temporis, nec multæ dispositiones requiruntur.

Thomistarum. Responsio.

Sed hæc responsio superius est confutata in primo capite, licet enim sit vilis illa forma cadaueris; est tamen substantialis, & est habita per generationem per vos: at scimus, quod generatio prærequirit varias dispositiones, & maximè generatio ossis; prærequirit concoctionem humoris, quæ alterationes, neque una hora, neque uno die perficiuntur, ut uidemus in ordinaria generatione ossis, ergo est impossibile, qđ in tam breui tempore cum inciditur pes, vel manus, quod tempus est uix perceptibile, fiat generatio nouæ formæ; quæ requirit tam longam alterationem. Præterea in membro absciso a corpore animalis, ut est pes adest caro, & os, & neruus, quæ habent varia temperamenta, & communiter requirunt varias dispositiones: & tamen omnes eodem tempore generarentur, quod uidetur absurdum.

Secundo, vna forma mixti non uidetur posse informare materiam dispositam contrarijs, & repugnantibus mixtionibus: sed in corpore animalis sunt tales mixtiones ex primo de Anima, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum, &c.

Secūda.

Huic rationi Respondent, quod duplex est forma, una quæ est vnica essentia, & virtute, alia quæ est unica essentia, sed multiplex uirtute: vera est maior de forma primo modo, non secundo modo, ratio autem currit de forma primo modo accepta: unde ipsi uolunt quod forma mixti animati æquipolleat in uirtute formis quatuor elementorum.

Responsio.

Sed hæc responsio supra etiam primo c. est exclusa, quia forma qua corpus est corpus est forma informans, & dat esse informando,

Reijcitur.

mando, non dat esse virtualiter, vt sol virtualiter producit ranam; vnde forma, quæ dat esse mixto, non dat illi esse virtualiter, sed formaliter quoque; haber enim entitatem mixtam per formam informantem; ergo non sufficit, quòd æquipolleat anima in virtute formis elementorum, & sed opus est, quòd formaliter det esse tale mixto nō tantum virtualiter, vt sol dat esse ranæ; anima autem non est talis, vel talis mixtionis, vel temperamēti, quia est forma simplex; ergo anima nō est forma illa dans esse tale, vel tale parti organicæ mixtæ.

Tertia ratio. Tertiò, ex Aristotele in libro de animalibus Cor prius tempore generatur, quam aliæ partes animalis, & hoc modo etiā possum⁹ assignare multas mutationes completas, quarum vna præcedit aliam, sed istæ mutationes terminantur ad formam substā tialem ergo in corpore animalis sunt plures formæ substantiales. *Respōsio* Hic Respondet φ Arist. ibi per generationem cordis intelligit solùm figurationem eius; non tamen est vere, & essentialiter cor, nisi in eo instāti, in quo introducitur anima, quæ informat totum, & singulas partes. *Reÿcitur.* Contra, Tunc mutatio illa esset mutatio accidentalis nō substantialis; & communiter, in mixti mutatione non essent plures mutationes substantiales, quòd tamen est contra sensum. Præterea tunc prius inhæreret accidens cordi scilicet illa figuratio, quam forma substantialis, & remaneret post adventum formæ substantialis, quorum vtrunque est contra ipsos, quia forma substantialis est, quæ primo dat esse, contra Auerroem de dimēsionibus in terminatis, & accidentia quæ requiruntur pro dispositionibus ad formā substantialem non manent adueniente forma substanriali. Præterea illa figuratio est terminatio quantitatis vt patet; sed hæc terminatio fit à forma substantiali secundum omnes, & secundum Thomistas subsequitur ad formam substantialem contra Auerroem in materia de dimensionibus interminatis; ergo opus est, quòd antequam corsi gatetur habeat propriam formam substantialem.

Contra Scoti. Contra sententiam Scoti sunt omnes rationes superius adductæ contra pluralitatē formarum in eodem cōposito, quæ etiam solutæ sunt.

Sōcinas. Sed præter eos arguit Paulus Soncinas 8. Metaph. q. 10. & 1, probat φ forma carnis est anima, & communiter idem erit dicē dum de aliis.

Prima ratio. Primo arguit sic. Anima est terminus nutritionis; sed terminus nutritionis per se primo est forma carnis, ergo anima est forma carnis. Prima propositio probatur, q̄a nutriri conuenit tantum viuentibus, vt dicitur secundo de anima; ergo eis competit per animam, ergo anima est terminus nutritionis.

Solui-tur. Hæc ratio ab ipso satis confusa fit; sed solum concludit, φ anima est causa efficiēs nutritionis, & hoc est, quod dicit Arist. in 2. de anima, & hoc nos concedimus, sed nō sequitur quod anima sit terminus nutritionis: sed caro, & os, & formæ particulares eorum, neque enim anima nutritur, vel augetur: sed caro, & corpus.

Secūda ratio. Secundo, caro est caro per animam quia quidquid est in animali genitum ex semine, illud totum est tale per animam: sed caro est generata in animali per virtutem seminis, ergo *Solui-tur.* Respondetur quod hæc ratio concludit animam esse principium effectiuum corporis, & carnis, quod concedo; non aūt sequitur quod anima sit forma carnis: vt est pars organica corporis.

Tertia ratio. Tertio, si diuersæ cōplexiones requirunt diuersas formas substantiales, sequitur qd diuersæ potentiæ animæ requirunt in suis substantiis diuersas animas: sed hoc consequens est falsum, ergo. Probatur consequentia, quia, quæ sunt magis intima, magis distinguuntur, sed in animali sunt magis intimæ potentiæ animæ, quam diuersæ qualitates elementares, & complexiones, ergo si in animali diuersæ complexiones requirunt diuersas formas: multo magis hoc requirunt diuersæ potentiæ animæ.

Solutio. Ad hoc argumentū nego consequentiā. Ad probationem dico, quòd non est ad propositum: concedo quidem, quod distinctio, quæ est per intimiora, sit maior distinctione, quæ non est per intimiora, sed nego, quòd potentiæ animæ distinguantur realiter sic; distinguuntur enim formaliter tantum; quòd autem non ponimus plures animas sentientes; licet videamus plura organa, & diuersas operationes, euenit, quia non cogimur nulla enim sequitur contradictio,

ctio, quod illis plures effectus prodire pos sunt ab eadem forma, quando habet illa organa diuersa absque contradictione; at dare esse formale tale, & tale mixto videmus quod non potest prodire ab eadem forma mixti; similiter eadem pars mixti esset, & non esset, vt diximus in prima ratione, quia esset, & tamen esset sine propria forma, quod est impossibile.

Quarta Quartò si diuidatur animal annulosum, cõstat quòd partes diuisæ sunt eiusdem speciei, & tamen cauda, & caput habent diuersas complexiones.

Soluitur. Respondeo quòd partes illæ habent animam eiusdem speciei, sed per se non sunt partes eiusdem speciei, sed diuersæ speciei, propter diuersas formas mixti specificas dantes illis esse.

Quinta Quintò manus mortua non est manus nisi æquiuocè; ergo manus mortua nõ est manus per propriam formam, quia tũc esset manus vniuocè viua, & mortua, ergo signum est, quod est manus solum per animam.

Soluitur. Antecedens est Arist. in 7. Met. Respõdet Antonius Andreas, qđ manus duobus modis potest cõsiderari, vel manus, vel vt organum officiosum, siue vt organum animæ. Secũdo modo est manus æquiuocè. i. instrumentum æquiuocè, quia non amplius inseruit animæ, sed primo modo est manus vniuocè per hoc patet ad obiectionem Iauelli contra hoc quòd non stat ratio organi licet maneat ratio substantialis manus.

Auerroistarũ reycitur. Confutatio. obiectio. Denique est alia opinio Auerroistarum, quæ ponit in composito vltrà animam, & formam mixti formas elemẽtorum in mixto, sed hæc opinio iam supra est confutata in materia de mixtione; est ergo dicendum in quolibet animato composito esse vnicã animam, deinde formam mixti generalem, quæ dicitur forma corporis resultans ex alijs formis mixti partialibus corporis. Sed contra, quia tunc animal non erit vnũ numero.

Solutio. Respondetur quod licet animal habeat plures formas, non propter hoc sequitur, ꝙ non sit vnum, sed sequitur ꝙ non est simplex: vnde compositum est verius vnum in genere. i. perfectius vnum, sed non indiuisibilius vnũ, & ideo sufficit quòd partes istæ organicè sint in eadem materia ordinatæ ad formam mixti; respectu cuius sunt partes integrales, vnde videmus corpus animalis esse congeriem quandam membrorum, & partium homogenearum, & eterogenearum vniũtur, ergo simul per formam vltimam mixti aceruus autem lapidum nullam vnam formam communem habet, quæ faciat illos lapides vnũ compositũ numero. Alia argumenta habes apud Antonium Andream, & eorum solutiones vide eum: quæ autem dicit Suessanus aduersus hanc positionem ex dictis hic, & supra facile reijci possunt. *Suessanus.*

An idem accidens numero quod erat in corrupto permaneat in genito. Aliorum sententia expenduntur & reijciuntur, & opinio Scoti comprobatur.

Cap. V.

AD perfectam cognitionem pluralitatis formarum in eodem subiecto, oportet videre nũquid idem accidens numero quòd fuit incorrupto remaneat in genito: hoc enim erat vnum ex præcipuis fundamentis quibus nitimur probare, ꝙ forma mixti est forma diuersa ab anima. In hac re duæ sunt extremæ opiniones.

Aliqui dixerunt quòd idem numero accidens, quòd fuit incorrupto non potest manere in genito, quia si hoc esset verum alterum horum duorum absurdorum accideret, vel enim accidens idem numero migrabit de subiecto in subiectum, vel dicendum est, quod omnia accidentia primò, & immediatè inhærent materiæ primæ.

Consequentia probatur, quia si subiectum accidẽtis statuitur compositum, cum corrumpitur compositum, corrumpitur subiectum accidentis, si ergo remanet accidens in alio composito, quòd de nouo generatur, patet quod migrabit de composito in compositum, & de subiecto in subiectum, quòd ab omnibus Philosophis impossibile esse censetur, vel si volumus vitare migrationem de subiecto in subiectum, debemus dicere quòd subiectum immediatum accidentium est materia prima, quia eadem semper manet sub vtroque termino generationis, sed hoc est contra Aristot. primo de gen. text. 24. vbi dicit subiectum accidentium esse sensibile, & 8. Metaph,

taph. tex. 8. ait materiam prius recipere formas substantiales deinde accidentales, ex quo patet quòd subiectum accidentis est compositum constans ex materia, & forma substantiali. Alij verò, vt Ludouicus Buccaferreus primo de Gen. Marsilius, & Gregorius Ariminensis 2. sent. d. 12. quæst. 2. arti. 2. tenent quòd idem numero accidens potest seruari ingenito, quod fuit in corrupto; quam opinionem sensu ratione, & auctoritate Aristo. Probant sensu, quia videmus in cadauere eandem cicatriacem, quæ fuit in viuente, & hoc omnes homines fatẽtur. Ratione, quia si est alia cicatrix ab ea, quæ fuerat in viuente, quæro a quo nam agente si producta, oportet certe quòd in puncto temporis fuerit impressa cadaueri; quòd nec immaginabile quidem est, cum nullum appareat agens, à quo potuerit imprimi. Auctoritate quia Aristot. primo de Gen. tex. 24. affirmat in mutatione aquæ in aerem seruari eandem perspicuitatẽ, & humiditatem; & aperte fatetur posse in genito aliquid accidens sensibile manere, sed negat solum remanere posse, vt subiectum. Et in in secundo de Gen. tex. 34. ait in elementis symbolam qualitatem habentibus faciliorem esse mutationem, quia symbola qualitas eadẽ manet in genito, quæ fuit in corrupto. Zabarella libro de communi rerum Gen. cap. 8. hanc secundam sententiam sequitur, & nos quoque eãdem sustinere videmur cogi, cum maxime hoc argumento vsi simus ad probandum formam mixti esse diuersam ab anima, quia eadem seruantur accidentia in cadauere, in viuente, vt dictum est de cicatrice; tamen ex aduerso Scotus 2. sent. d. 3. quæst. 4. respondendo ad secundam rationem pro opinione aperte dicit, quòd si corrumpitur forma corporeitatis, non manet vllum accidens in genito, quòd præfuit in corrupto, quid ergo dicendum, dico, quòd vtrũque dicere possumus, & quod idem accidens, numero manet, & quod non manet; primum patet per rationes adductas a Buccaferreo, & alijs, quæ sensibus patent, non manent etiam, vt dicit prima opinio Pomponatij, & eius rationes ostendunt; veritas autem patebit si considerabimus solutiones; quas efferũt aliqui rationi Pomponatij Buccaferreus, & alij ad rationem illam concedunt accidẽtia inhærere materiæ primæ immediate, & sic volunt materiam primam esse immediatum subiectum accidentium. Ad improbationem contra hoc ex Aristotel. primo de Gen. distinguunt quod subiectũ est duplex inhærentiæ, & denominationis; materia prima est subiectum inhærentiæ; compositum verò denominationis. Ad illud ex 7. Met. dicunt, quod ille est ordo recipiendorum non recipientis, formæ. n. sunt. quæ hunc ordinem postulant, vt prius substantialis; deinde accidentalis recipiatur; sed materia quãtũ est ex se ipsa; est apta recipere immediatã formã accidentalẽ, atque substantialẽ; sed huiusmodi responsiones in re confutat Zabarella loco supra citato; prima. n. distinctio non soluit argumentum, qa Arist. eo loco vult ponere discrimen inter formam substãtialem, & accidentalem, & ponit per hoc, quia forma substantialis non habet subiectũ sensibile, sed accidentale; at stante hac responsione subiectum formæ substantialis, & accidentalis est eiusdẽ rationis, si quidẽ est materia prima, & sic compositum erit subiectũ denominationis respectu vtriusque. Secunda responsio quoque est nulla, tum quia est falsa, quia nihil est frustra in natura, neque datur receptibile, quin detur receptiuum, & sic est maxima consonantia, at stante hac responsione daretur receptibile. s. ordo formarũ, nec tamen daretur ordo receptiuæ potẽtię, immo consentaneum est materię primæ, ꝙ primo appetat formam substãtialẽ, a qua perficitur vnde dicebat Aristo. primo Phy. quòd sicuti appetit fœmina marem ita materia formam, quod intelligitur de forma substantiali; tum, quia non tollitur præsens difficultas, nam stante etiam hoc ordine formã recipiendarum sequitur ꝙ formę accidentales non possint inhærere materiæ primæ nudæ, sed necessariò inhærent composito. Proinde ipse Zabarella aliam solutionem excogitauit, quæ est; Primum statuendũ est prę omnibus potestatẽ pariẽdi esse propriam materiæ primæ, & omnibus alijs cõperere per ipsam, & sic ipsa est subiectũ receptiuũ omnium formarum tam substantialium, q̃ accidentalium. Cæterum, & si ipsa sit tale subiectum, negari tamen non potest ipsam esse aptam eas recipere ordine quodã, itaq; eo ordine perturbato nõ reci-

Aliorũ opinio.

Zabarella.

Opinio propria.

perep-

perentur, & hic ordo est, quod prius recipit substantiales, quam accidentales, & inter substantiales prius recipit vnam deinde aliam; tamen per huius ordinis constitutionem non stat, quin proprium sit materiæ pati, & ipsa sola sit receptaculum omnium formarum: adeoquod ad omnem difficultatem tollendam cogimur dicere aliud esse subiectum receptiuum formarum, & aliud esse conditionem illi necessariam ad recipiẽdum formas, subiectum receptiuum est materia prima, conditio recipiendi formas accidentales est forma substantialis: non tamen forma substantialis est subiectum receptiuum; sicuti quantitas est conditio recipiendi qualitatem in substantia: non tamen quãtitas est subiectum qualitatis, sed solum conditio necessaria ad hoc, vt recipiatur in materia. Ex his respondet ad auctoritates Arist. ꝙ quando Arist. ait accidentia habere subiectum sensibile, & Auerroes dixit accidentia habere subiectum actu, non solum subiectum inhærentiæ respexerunt, sed aggregatum ex eo, & conditione necessaria ad recipiendum; per hoc enim distinguuntur formæ accidentales a substantialibus, quia accidentales requirunt prius receptas substantiales: non ecõuerso, & ideo dicuntur accidentia habere subiectum sensibile, & actu: ex hoc etiam patet quod auctoritas Aristo. ex 7. Metaph. non est contraria, sed pro hac opinione: & ideo cum accidentia inhæreant materiæ primæ, licet inhæreant mediante forma substantiali, quia tamen materia prima est eorum primũ subiectum, patet quod cum eadem materia maneat eadem in corrupto, & genito, quod accidentia illis inhærentia non migrãt de subiecto in subiectum.

Reijcitur. Verum neque hæc responsio tollit argumentum. Ex hac enim responsione habetur, quod licet accidens propriè inhæreat materiæ primæ, tamen non potest inhærere ei, nisi prius illa materia sit informata forma substantiali, ergo luce clarius apparet, ꝙ si destruitur formæ substantialis, quæ est cõditio, & ratio propter quam tale accidẽs inhæret materiæ, ꝙ illud accidens amplius illi materiæ non inhærebit: ergo dum corrumpitur compositum, accidentia in illa materia remanere non possunt: ablata.n. causa per se, & proxima alicuius, effectus tollitur talis effectus: causa autem inhærẽtiæ accidentis in materia prima per se est forma substantialis, ergo illa destructa per corruptionem, non potest in ea materia amplius remanere illud accidens: quòd si remaneret sequeretur, ꝙ forma substantialis non esset causa talis inhærentiæ.

Propria opinio. Iudico itaq; dicendum, ꝙ accidentia inhæreant composito proprio, nam inhærere materiæ primæ mediante forma substãtiali, est inhærere composito, cum materia prima cum forma substantiali sit compositum ipsum: certum est autem, ꝙ nõ quodlibet accidens inhæret cuilibet composito: sicuti nec quodlibet fit a quolibet, sed vnũquodque a causa determinata, ex Aristote. primo Phy. quòd ergo hoc accidens inhæreat huic subiecto, nõ prouenit ratione materiæ, cum ipsa indeterminatè sit apta recipere quæcunque accidentia, ergo hoc prouenit ratione formæ, quæ quia est talis ad ipsam quoque consequitur tale accidens: cum ergo dictum sit quod in cõposito sunt plures formæ substantiales, vt in animali anima, & forma mixti; in mixto quoque erunt accidentia varia: alia quæ insequuntur animam, alia quæ insequuntur formã mixti; cum ergo corrumpitur in animali anima, & remanet forma mixti corrumpũtur accidentia consequentia animam, & remanent accidentia consequentia formam mixti: propter hoc cicatrix eadem numero quæ erat in viuente remanet in mortuo, quia cicatrix insequitur formam mixti nõ animam: & ita apparet quomodo possum dicere, ꝙ idem accidens numero manet in genito, quòd erat in corrupto, & quomodo non tam corrumpitur accidens consequẽs formam corruptam, non corrumpitur accidens consequens formam remanentem, & ita cum dixit Scotus, quod corrupta forma substantiali corrumpitur accidens quoq;, intelligit primo modo: cum ait, quod idẽ accidens, quod erat in corrupto manet in genito intelligit secundo modo.

Nota. Et nota, quòd quodlibet accidens habet aliquam causam dantem illi esse, vel saltem conseruantem: qua destructa ruit illud accidens, & illa est semper aliqua forma substantialis, nam si accidentia consistunt in fieri, vt ambulatio & locutio, pendent ab anima, & ideo illa destructa destruentur, vel

eorum

eorum natura consistet in facto esse, vt sunt artificiata, & ista vltra causam efficientem, qui est artifex, habent etiã causam conseruantem, quæ reducitur quoque ad efficientem, quæ est forma dãs esse materiæ in qua producuntur, vt figura in ligno pendet ab artifice, & a forma mixti ligni, tanquam a conseruante: vnde licet possit talis figura esse sine efficiente causa, non tamen potest esse sine causa alia conseruante: vnde si auferatur forma ligni a ligno, in quo est figura, figura quoque corrumpetur. Ecce, ergo quod omne accidens inhæret alicui composito ratione alicuius formæ, qua destructa destruitur, & illud.

Ex hoc etiam habetur, quòd in corpore puro mixto: vbi est vnica forma mixti, cũ corrumpitur illud mixtum, & fit aliud accidens, quòd erat in priori mixto non remanet in mixto de nouo genito, q̃a nulla forma remanet eadem numero in genito, & corrupto: idem dicendũ de elementis, quæ sunt corpora simplicia; cum enim ex aere fit ignis, nullum accidens idem numero q̃ erat in aere remanet in igne, sed solum idẽ specie, & hoc modo intellexit Arist. quando dixit in secundo de genera. in elementis habentibus symbolam qualitatem faciliorem esse mutationem, quia in mutatione aquæ in aerem seruatur eadẽ humiditas; intelligitur eadẽ nõ numero, sed specie, vt et pulchrè explicat Zabarella lib. 2. de qualitatibus elementarib. cap. 5. & 9.

THEOREMA LXXIIII.

Potentiæ animæ distinguuntur formaliter ab Animã, & a se inuicem.

Exponitur, & cõprobatur opinio Scoti. Cap. I.

DE hac re loquitur Scotus 4. sent. dist. 44 q. 2. respondendo ad quæstionem, & 2. dist. 16. q. vnica magis ex professo, ex ambobus his locis possumus colligere vnam distinctionem, quæ est declaratiua Theorematis, cum. n. quæritur de potentijs Animæ, An distinguantur ab inuicẽ, vel q̃ritur de istis præcisè, vt sunt *Distinctio declaratiua Theorematis* potẽtiæ aĩæ, vel, vt sunt totius cõpositi potentiæ: primo modo potentia est illa pars animæ; quæ est principium operandi, secũdo modo est totum coniunctum, ex illa parte Animæ, & organo, non enim Anima potest tristari, vel gaudere per se, quia istæ formaliter sunt operationes totius coniuncti, & sic potentia visiua potest accipi pro hoc coniuncto includente essentialiter illã perfectionem animæ, & aliam perfectionẽ corporis mixti sibi correspondentem, & sic visio est totius coniuncti primo: itaq; proximum receptiuum, & ratio suscipiendi, non est anima, vel aliquid quod præcisè est in anima, nec forma mixtionis in organo, sed forma totius compositi ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio est ratio proxima recipiendi sensationem, & in hoc differt intellectus a sensu, quia intellectiua primo est susceptiua intellectionis, non enim est organica) non totum: sed sensitiua potẽtia non est primo receptiua sensationis, sed totum coniunctum, vt dictum est. Propositum Theorema intelligitur secundum primum sensum, in secundo vero sensu possumus dicere quòd potentiæ sensitiuæ distinguuntur realiter; Probatur, Potentia hoc modo nil aliud est nisi compositum ex corpore illo mixto, & potentia animæ, vt potẽtia visiua est quoddam totum essentialiter constans ex perfectione animæ sensitiuæ, qua animal videt, & ex perfectione illius corporis mixti nempe oculi, qui quidem oculus est organum illius potentiæ. Ideo hoc modo consideratæ potẽtiæ animæ quatenus sunt illud totum coniunctum, Dico quòd distinguuntur ab ipsa anima, & probatur sic. Illa quorum vnum potest esse sine altero absque contradictione, distinguũtur realiter, At sic est quod Anima sensitiua potest esse sine potentia visiua, quæ est illud coniunctum, vt patet in Cæco, ergo similiter vna potentia potest esse sine altera, vt auditus sine visu, ergo distinguũtur realiter: sed Aliquis forsan dicet; hoc quidem concludit quod istæ potentiæ distinguuntur ab inuicem realiter, sed non concludit quod distinguantur realiter ab anima tota, quia illæ potentiæ non possunt esse sine essentia animę licet essentia possit esse sine illo coniuncto: Respondetur quod hoc prouenit, quia anima est quid prius ef- *Dubiũ.* *Solutio.*

sen-

sentialiter illo coniuncto, ideò illud coniũctum non potest esse sine anima, quia ab illa dependet; hoc autem non impedit distinctionem realem, vt dictum est declarando hanc distinctionem realem in Theoremate de esse, & essentia; Considerando verò ipsas potẽtias quatenus sunt præcisè ipsius animæ, & nõ totius coniuncti: apertè Scotus secundo sent. dist. 16. quæst. vnica, sustinet quod non distinguuntur ab anima nec a se inuicem realiter, sed solum formaliter contra D. Thomam, Henricum, & alios, adeoquod vegetatiua, sensitiua, & intellectus, vt sunt potentiæ, & facultates præcisè ipsius animæ intellectiuæ, non distinguuntur realiter, sed formaliter ab essentia animæ, & inter se; similiter potentiæ istæ, generatiua, nutritiua, & augumentatiua, vt sunt potentiæ animæ vegetatiuæ: similiter visus, auditus, &c. vt sunt præç sè potentiæ animæ sensitiuæ, solum formaliter ab ipsa anima, & inter se distinguuntur.

Opinio Scoti explicatur

Hæc est positio Scoti: Hanc suam sententiam explicat Scotus in præcitato secundo sent. distin. 16 quæst. vnica in corpore hoc modo. Assumit quòd illa, quæ continentur vnitiuè in aliquo, non sunt omnino idẽ, quia quæ sunt omnino idem non dicuntur vnitiuè contineri in aliquo, quia illa non vniuntur, vnitio enim connotat aliqualem distinctionem, qualem non possumus ponere in iis, quæ sunt omnino idem: illa ẽr sic vnita nõ manent distincta ea distinctione, qua prius distinguebantur antequam vnitiuè continerentur in illo, sed remanẽt solum distincta formaliter, & fiunt idẽ realiter: hæc autem, quæ sic vnitiuè continentur in aliquo, & sunt idem realiter, & distincta formaliter, sunt duplicis generis, quia quædam sunt de natura continentis, vt quę cunque sunt superiora ad continens, exempli gratia ab eadem re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis sensibilis, & qualitatis, & hæc sunt superiora ad hanc albedinem, & ideo omnia sunt de essentia albedinis huius particularis, in qua vnitiuè continentur. Alia sunt contenta in aliquo vnitiuè quasi posteriora, quia sunt quasi passiones continentis, nec sunt res aliæ ab ipso continente, hoc modo ens continet multas passiones, quæ non sunt aliæ res ab ipso ente; vt probat Aristot. 4. Metaph. text. 4. & 5. sed distinguuntur ab inuicem tantum formaliter, & quidditatiuè, & etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiua; aliter Meta h. concludens tales passiones de ente, & illas considerans, non esset sciẽtia realis.

Ad propositum, sicut hoc secundo modo ens vnitiuè continet rationem vnius veri, & boni, & aliarum passionum: sic Anima continet potentias istas vnitiuè quamquã formaliter sint distinctæ Hanc sententiam confirmat persistendo in exemplo allato de ente, & suis passionibus, & accipit hanc propositionem ab eo positam, & probatã quæstione prima Prologi art. 4. in Reportatis iuxta principium: quæcunque haberent aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habẽt secundum rationẽ vbi non sunt distincta realiter; sub hac maiori adiungit hanc minorem Atens, & vnum, si essent separata realiter, essent distincta distinctione quidditatiua, & reali, ergo & nunc quando sunt vnitiuè contenta in ente, retinent illam distinctionem quidditatiuam, & formalem secundum rationem (intelligite non ratiocinantem, sed ratiocinatam, licet enim amplius non sint duæ, vel plures res, habent tamen suos conceptus formales, & quidditates quas prius habebant dum erant separata) sic in proposito, possumus accipere de intellectu, & voluntate, quæ non sunt partes essentiales animæ, sed sunt vnitiuè contentæ in anima, quasi passiones eius, propter quas anima est operatiua, nõ quod sint essentia eius formaliter, sed distinctæ sunt, idem tamen identicè, & vnitiuè, vt nos dicim', de attributis Diuinis in essentia Dei, imaginandum est ergo quòd anima quasi in primo instanti naturæ, est natura talis, in secundo est operatiua, siuè potens operari secundum hanc operationem, vel illam; & potentiæ, quæ sunt principia istarum operationũ vnitiuè continentur in essentia eius, & secũdum istam viam possunt saluari omnes illæ auctoritates, quæ dicunt quòd istæ potentiæ egrediuntur ab essentia animæ, & sunt quædam virtutes eius. Item qd sunt mediæ inter formas substantiales, & accidẽtales, quia sunt quasi passiones animę, & passio egreditur, & ebulit a subiecto, sunt tñ idem essentiæ animę realiter, vt dictum est &

& possunt & dici partes secundum quod nulla dicit totam perfectionem essentiæ continentis, sed quasi perfectionem partialem, similiter isto modo facilè est concipere, quod vna potentia non continet perfectiones omnium aliarum, nec totam perfectionem ipsius animæ, licet sit eadem propter illam distinctionem formalem: vnde sic contenta non continent se mutuo, quia sunt distincta formaliter, & iuret se, & a cõtinente, cui sunt primo idem realiter.

Opinio. Hæc est positio Scoti ad verbum, quæ satis per se ipsam est explicata; In hanc sententiam Scotus deuenit, quia rationes Aduersariorum non cogunt, & pluralitas sine necessitate non est ponenda: Non est autẽ necesse ponere istas potentias distinctas ab anima, & a seipsis realiter, & mutliplicare tot entitates, vt patebit soluendo rationes Aduersariorum attamen in eadem quæstione respondendo ad quæsitum in corpore, adducit nonnullas rationes quæ satis firmiter hanc sententiam comprobant, & sunt istæ.

Prima Ratio. Primo si potentiæ animæ realiter distinguuntur ab anima, sequitur quod anima non intelligit, nec vult, nec operatur p se, nec formaliter, sed per accidens. Consequens est falsum, & hæc falsitas probatur, quia dicere quod anima non habet propriã operationem, est asserere nobilissimum ens carere propria actione; præterea, omne, per accidens reducitur ad aliquid per se: debemus; ergo aduenire aliquod agens, quod intelligat per se, sentiat per se, &c. Illud nõ videtur posse poni aliud quam anima, ergo anima non per accidens, sed per se intelligit, sentit, &c, Consequentia probatur, qa intelligere est proprie intellectus, velle voluntatis, sentire sensitiuæ, &c. & per has potentias, anima intelligere, sentire, operari dicitur: Accipio modo quod intelligere, & sentire &c. est pari, & ideo quod istæ operationes recipiuntur in his potentijs, alioquin non diceretur intellectus formaliter intelligere nec sensus formaliter sentire, & tunc sic argumentor, Quãdocunque Aliqua operatio, vel actus recipitur in aliquo distincto realiter ab altero, nec potest recipi in illud alterum, nisi, aliquo aljo mediãte, tunc illa operatio, vel actus dicitur recipi per accidens in illud alterum in quo est mediante alio, vt exẽpli gratia, color dicitur recipi per accidens, in substantia corporea, quia recipitur mediante superficie: Ita in proposito si intelligere genere, &c. recipiuntur in anima per potentias distinctas realiter ab anima, nec possibile est alio modo recipi; sequitur quod anima intelligit per accidens, vult per accidens, generat per accidens, &c. quia recipit has operationes per potentias quæ sunt accidentia, & sunt quid realiter diuersum ab anima, nec est quod aliquis dicat Anima: habet hanc operationem dare esse, quia constituit in esse animali, quoniam anima quatenus dat esse est actus primus: vnde anima dicitur actus primus corporis Physici, sed vltra actũ primum, habet etiam actũ secũdum, inquit enim Aris. Anima est actus corporis Physici organici potentia vitam habentis. Vbi per potentia vitam habentis Aduersarij exponunt, idest potentis operari ecce ergo quod Arist. ait animam esse principium oparandi, & exercere opera vitæ.

Secunda. Ex his colligitur q Anima, & suæ potẽtiæ sunt idem realiter: secundo substantia generatur a substantia, non enim accidens generat substantiam, quod probatur, quia forma generantis, quæ est pincipium generationis, debet esse nobilior, vel saltem æqualiter nobilis cum re genita, tam in vniuoca quã in æquiuoca generatione: Hanc propositionem probaui diffusè in Theoremate proprio; sed, est impossibile formam accidentalem esse nobiliorem, & perfectiorem forma substantiali, ergo potentia si est accidens, non potest esse principium generandi immediatum, & principale. At p Ar. potẽtia vegetatiua est principiũ generãdi, ergo vegetatiua, & cæteræ petẽtię, nõ sũt accidẽtia, sed substãtiæ, eædẽ q anima: Sed ad hanc rationẽ respondẽt Aduersarij, vt ellicit ex Gaetano 1 parte quæst. 54. art. 3. q verũ est quod anima secundum essentiam, est principium primum, & per se, operandi, sed agit mediatè nempe mediãtibus formis accidentalibus tanquam instrumẽtis; sed hæc responsio cõfirmat propositũ, nostrum, quia principium primũ, & per se operationis est potentia animę, si ergo animę essentia primo per se operatur, & operario primo, & per se est a potentijs, sequitur quod potentiæ, & animæ essentia sunt vnum,

Responsio Caietani.

uum,& idem realiter, Cõsequentia est clara, φ autem operatio primo, & per se sit a potentiis patet, quia Aristo. dixit vegetatiuam esse principium alendi, nutriendi,& generandi, non dixit esse instrumentum,& accidens quo anima generet, vt patet ex secũdo de Anima, cap. de vegetatiua circa text. 34. 42. & 48. & per totum illud caput: dixit etiam potẽtiam visiuam esse principium videndi, intel ectus etiam est principium intelligendi, intellectus enim est qui formaliter intelligit, ergo si primò, & per se anima intelligit, & non per accidens, necesse est cõfiteri potentias animæ, & animam ipsam esse idem realiter.

Tertia. Tertiò, Quanto aliquid ordinatum ad finem attingit finem immediatius, tanto est maioris nobilitatis, Anima est nobilissima forma, ergo statuendum est ipsam immediatè,& se ipsa attingere finem.

Quarta Quartò,& fortius, eadem sunt principia essendi,& principia operandi,& ea forma, q̃ dat esse, dat etiã operari, sed anima est principium essendi, ergo est etiam principium operandi: at non est principium operandi nisi in ratione potentiæ, ergo potentię sunt idem realiter cum anima: Ad hoc Respondet Iauellus secundo de Anima, quæstione 22. ex Caetano vbi supra, quod anima est principium operandi mediatum non immediatum: Hæc responsio confirmat id quòd intendit argumentum nostrum, quia dum dicit quod anima est principium mediatum operandi, fatetur animam,& potentiam esse idem re, quia anima dicitur esse principium operationis, non secundum essentiã, quia sic est actus primus, sed quatenus dicitur potentia dat actum, secundum, & est principium operandi, vnde Aristot. tribuit operationes potentijs scilicet vegetatiuæ sensitiuæ, intellectiui, &c. Anima ergo operans est potẽtia operans, per aduersarios anima est principium mediatum operans, ergo anima,& potentia sunt eadem res.

Respõsio Iauelli.

Quinta Quintò, Aliqua forma inferior anima, potest esse principium immediatum agendi, patet de calore, & qualitatibus actiuis, aliter esset processus in infinitum, hoc etiã est nobilitatis, ergo hoc multo magis competere dẽt animæ intellectiuæ, quæ est forma nobilissima: Pro hac eadẽ opinione nostra,& contra sententiam D. Thomæ,& Aegidij faciunt rationes nonnullæ Auerroistarum, tenentium in animato esse plures aĩas, nam nos illas facilè soluere possumus, sed secũdum opinionem D. Thomæ nequaquã solui possunt, vt suo loco dicemus.

Variæ aliorum sententiæ adducuntur cum suis rationibus, & reijciuntur.
Cap. II.

Variæ sententię de hac materia fuerũt antiquitus, Alij enim videntur dicere, quòd potentiæ animæ sint partes animę realiter distinctæ ab inuicem, non tamẽ ab animæ essentia, & hæc ascribitur a Marginistis Scoti, D. Bonauenturæ, & Ricardo, Pro hac opinione, sunt variæ auctoritates; prima Arist. 3. de anima tex. 1. ait de parte autem animæ, & intelligit de intellectu: Boetius in libro diuisionum dicit anima diuiditur in potentias sicut in partes virtuales: & aliæ plures auctoritates, & rationes: Hanc sententiam Scotus cõfutat in prædicta quæstione, sed nos de hac opinione loquemur in particulari Theoremate, in quo disputabimus, An vegetatiua, sensitiua,& intellectiua in homine sint tres animæ, realiter ab inuicem distinctæ, vt tenet Zabarella, & alij: Alij vero, vt Henricus, dixerunt φ potẽtiæ animæ sunt idem essentiæ animæ, distinctæ tamen inter se realiter.

Hæc opinio probatur, quia anima secundum se non dicit potentiam, nam potentia 9. Metaph. definitur per actum, & econuerso; anima autem secundum se considerata, non diffinitur per actum, ergo non est potẽtia, at essentia animæ sub tali, & tali respectu dicitur talis, & talis potentia, secundũ hoc igitur quod anima secũdum se comparatur ad diuersos actus, sunt in anima diuersi respectus, qui dicuntur diuersæ potentię, & per huiusmodi diuersos respectus, anima determinatur ad diuersos actus, quomodo autem determinetur ad diuersos actus, declaratur, quia anima determinatur ad actus potentiarum organicarum, per organa ad intellectum agentem, & voluntatẽ, quæ sunt potentiæ actiuæ ex comparatione ad obiectum, & hæc determinatio est ex natura potentiarum, quia habent determinatũ agere: ad intellectum verò possibilem, determinatur ex comparatione ad obiectum, sed *Opinio Henrici*

per

per species receptas, quatenus ergo anima consideratur, vt est iuncta organo, est potentia organica; quatenus, consideratur, vt potest deputare aliquod obiectum, & potest velle illud, est intellectus agens & voluntas quaten⁹ recipit species intelligibiles est intellectus possibilis, & sic patet, ꝙ potẽtiæ nil aliud sunt realiter, nisi ipsa animæ essentia, quæ per varios respectus distinguitur.

Reijcitur. Hanc sententiam reijcit Scotus pluribus rationibus. Primò, quia hæc positio non satisfacit quæsito communiquo quæritur an potentiæ animæ distinguantur ab inuicem, quia in hoc quæsito non quærimus de potẽtia, vt dicit respectum ad actum, sed quærimus, de fundamento istius respectus, quasi de potentia, quæ est, vel potest esse principium operationis actiuè, vel ꝓ̃ncipiũ receptionis passiuè: quærimus ergo de proximo fundamento relationis principij ad principiatum, siuè de principio immediato actionis, vel passionis, & in hoc sensu, probat Scotus quod opinio Henrici sit falsa, primo ꝗa impossibile est absolutum cum relatione facere principium per se vnum, sed vnius operationis per se, est vnum principium per se, ergo impossibile est quòd in ratione principij vnius operationis per se, includatur per se relatio; sed intelligere est actus per se vnus, & similiter velle, &c. ergo impossibile est quod eorum principium includat aliquid absolutum, & respectiuum per se.

Secundò respectus non est de essentia potentiarum passiuarum, ergo nec actiuarum; consequentia patet, Quia est eadem ratio vtrinque sunt enim omnes potentiæ: Antecedens probatur, tum quia materia recipit formas per essentiam suam non per relationem; tum etiam, quia si relatio esset de essentia materiæ, esset absoluta, & esset pars absoluti, & faceret per se vnum cum absoluto, quòd est euidenter falsum; Adducit alias rationes Scotus ad hominem, quas hic non refero: quia hæc opinio non habet his tẽporibus sectatores magni nominis, pro re ipsa sufficiunt rationes adductæ. *Ad rõnẽ pro hac opinione* Ad rõnem pro hac opinione, dicitur ꝙ anima formaliter non est potentia, sed materialiter, vt declaratum est nunc, & cap. præcedenti, quia est principium actiuum sub quo fundatur; respectus potentiæ; *Opinio D. Tho.* Aliqui alij, vt D. Thoma, & Ægidius, dixerunt potentias animæ esse accidentia de secũda specie qualitatis, & ideò distingui realiter ab essentia animę, & à se ipsis. Pro hac opinione multæ rationes adducuntur à Thomistis, sed duæ præsertim adducuntur a D. Thoma in prima parte quæstione 77. art. 1. vbi hanc sententiam ex professo sustinet.

Primò; Potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentiarum istarum nempe intelligere, & velle sunt accidentia animæ, ergo & potentiæ. *Prima ratio*

Secundò, si potentiæ animæ essent essentia ipsiusmet animæ, sequeretur quod habens animam semper actu operatur; sed anima non semper intelligit, neque semper operatur, ergo consequentia; probatur, quia sicuti, quia anima est actus primus habens animam semper viuit, ita si esse potentia, & principium immediatum actus secũdi habens animam, semper operaretur. *Secũda ratio.*

Tertiò, arguũt alij ex principijs D. Th. Esse, & operari in quolibet creato distinguuntur realiter, quia esse reductiuè est in genere substantiæ, operari verò in genere accidẽtis: hæc propositio probatur, quia in solo Deo idem est actio, & essentia. Ex hac propositione inferunt ergo essentia in rebus creatis & potentia operatiua eius, distinguuntur realiter; Consequentia deducitur, quia diuersorum actuum, diuersa sunt principia, quoniã vnusquisque actus proportionatur suo principio, sed esse, & operari sunt diuersi actus, quia esse est substantiæ; operari autem est actus potentiæ operatiuæ, ergo principia eorũ, quæ sunt essentia rei, & potentia operatiua, sunt distincta realiter. *Tertia ratio.*

Quartum argumentum; Essentia animæ est actus primus corporis, sed non omnes potentiæ sunt actus corporis, nec partes corporis quoniam aliquæ sunt inorganicæ vt intellectus, ergo potentiæ nõ sunt essentia aĩæ: & confirmatur, ꝗa animę essentia est simplex, & ideò non potest esse actus corporis, & separata a corpore, nisi ẽm diuersa, & ita secundum essentiam est actus corporis quò ad potentiam, scilicèt intellectum, est separata. *Quarta ratio.*

Quintò, Si anima esset idẽ realiter quòd potentiæ suæ, vna non moueret aliam, ꝙ est falsum, vt patet in 3. de anima in quo Philosophus dicit phantasiam mouere ap- *Quinta ratio.*

petitum: Consequentia probatur, quoniam Philosophus 8. Physico. probauit nihil mouere seipsum.

Aegid. Aegidius Romanus adducit talem rōnē: Accidens variabile non inest substantię, nisi mediante accidente inuariabili: intelligere, & velle sunt accidentia variabilia, & conueniunt animæ mediante intellectu, & voluntate: ergo intellectus, & volūtas, sunt accidētia. Maior probatur, quia maior distinctio non procedit ab vnitate, nisi mediante aliqua minori distinctione: Herueus arguit sic: Nullum simplex potest esse immediatū principium, & totale diuersarum operationum, & hoc probat in illo vbi magis videtur, nam materia vna, & simplex, non potest secundum se esse principium receptiuū diuersarum formarum alterius rationis; nisi mediantibus dispositionibus quibusdā determinantibus ipsam ad diuersas formas, alias.n. quodlibet fieret ex quolibet, ꝙ est impossibile. 1. Phys. tex. 42. & inde, ergo vna essentia simplex nō pōt esse principium immediatum diuersarum operationū, vt sunt intelligere, & velle: ergo hoc erit per potentias realiter distinctas.

Zabarella. Iacobus Zabarella libro de facultatibus animæ c. 3. aliis argumētis D. Tho. q̃ efficaciora putat, eādē sñiam probat, & licet aliquatenus discrepet ab opinione D. Tho. tñ hanc sñiam, ꝙ potentiæ animæ distinguuntur realiter ab essentia animæ, & ꝙ sit accidentia de secunda specie qualitatis, indicat verissimam.

Prima ratio. Prima ergo ratio est hæc; Potentia naturalis, siuè aptitudo ad operandum ponitur ab Arist. in secunda speci e p̄dicamenti qualitatis, potētiæ aīæ sunt aptitudines ad operandū, ergo sunt accidentia secunda specie qualitatis. *Secūda ratio.* Secundò; Si anima esset idem quod suæ essentiæ, ipsæ quoque potentiæ essent idem inter se: Consequens est falsum apertè, quia tunc potentia visiua erit idē quod potentia motiua, & potētia olfactiua, & etiā oēs concedunt potentias esse plures, & non vnā, consequentia est euidēs, quia quæ sunt idē alicui tertio, sunt idē inter se. *Tertia ratio.* Tertiò, pro eadem opinione ita argumentatur. Potētia operandi, respicit actū secundum, & operationē ipsam, sed sēm p perfectior, & nobilior est actus quàm potētia ipsam respiciens, ergo si potentia essentialiter, & secundum internam rationem esset a nima ipsa, operatio quæ accidens, esset perfectior quàm anima.

Quarta ratio. Quartò ex dictis D. Thomæ, Sicuti se habet posse ad esse, ita potentia ad essentiā; sed in anima differt esse a posse, ergo & potentia differt ab essentia: Quòd esse differat a posse probatur, quia anima cum sit actus primus dat esse, non tamen semper dat operari, vt contingit in oculo cæco, nam anima illi oculo dat esse non tamen dat operari, vt patet; quia non videt cæcus: Propter has rationes Zabarella conuenit cum opinione D. Thomæ scilicet ꝙ potentiæ sint accidentia de secunda specie qualitatis, & quod ideò realiter distinguantur ab essentia animæ, & a se ipsis tamen discrepat ab opinione D. Tho. in alio, vt ait cap. 4 quia D Tho. & Ægidius, existimarunt quòd potentiæ sint agentia media inter essentiam animæ, & ipsam operationem. Hoc indicat Zabarella esse falsum, & ait Scoti argumenta esse efficacia contra hoc, & ideò ipse vult quòd istæ potentiæ sint quædam accidētia, & aptitudines ad operandum, vult etiam ꝙ præsupponant aliā priorem naturam, quæ est essentia animæ, a qua proueniunt ipsæ potentiæ, tāquam a causa efficiente, non p modum transmutationis, sed per modum emanationis; quæ prima causa est etiā immediatum principiū operationis intelligēdi, & volendi, &c. licèt ergo istæ potentiæ sint quodāmodo mediæ inter essentiam animæ, & operationem, non sunt tñ causæ mediæ; sed essentia ipsiusmet animæ est immediatum principium operationis; & hæc colliguntur ex 2. 3. & 4. notando illius 4. cap. quibus declarat Zabarella hanc suam sentētiam: Verum hæc opinio, non est sustinenda vt per rationes Scoti superius adductas: *Reijcitur.* satis patet; sed qm isti dicunt ꝙ istæ potentiæ sunt accidentia de secunda spē qualitatis, & in hoc faciunt maximam vim, & præsertim Zabarella; ideò hoc est diligenter considerandū: Pro clara ergo notitia huius rei est notandū, ꝙ potentia duobus modis pōt capi, vno mō pro ipso principio, & vi, a quo aptitudo agendi, & patiendi emanat, alio mō pro ipsamet aptitudine, & potentia litate agēdi, & patiendi; membra istius diuisionis patent; q a aptitudo agendi, & patiendi est accidēs; principium verò a quo emanat hæc aptitudo est forma substantialis com-

Potentiæ aīæ non sunt de prædicamento qualitatis.

compositi; modo nos ponimus duas conclusiones ex quibus comprobatur sententia Scoti, & opinio aduersa reijcitur; Potentia primo modo accepta est ipsamet essentia formæ substantialis, potentia secundo modo accepta, est accidens de secunda specie qualitatis: Prima conclusio probatur, quia secundum omnes forma substantialis; est actiua; & hoc aduersarij fatentur vbique, & probatur, quia forma distinguitur a materia, quia materia est principium passiuum, forma vero actiuum. At non esset actiua, nisi secundum essentiam esset principium agendi; si enim hoc principium agendi esset, quid eiternum ipsi formæ, iam forma non ageret per se, neque; esset principium per se, sed per accidens, sicut lignum ignitum calefacit non per se, sed per accidens, immo in se forma substantialis nullo modo posset, dici actiua; quia cui non competit ratio denominationis, neque ipsa denominatio ei competere potest, ratio autem quia aliquid denominatur agens, est principium, & vis agendi, ergo si tale principium nō competit formę substantiali, neque ei competere potest denominatio ista quidditatiue. Præterea formæ substantiales diuersæ constituunt diuersa composita habentia diuersas aptitudines agendi, & patiendi, ergo aptitudo non est primum principium, & vis agendi, sed habet ante se aliud principium a quo ipsa emanat, & quod est verùm, & proprium principium agendi, & patiendi: Præterea, si negemus omnem actiuitatem, & passiuitatem a formis substantialibus, erunt entia oriosa, & accidentia erunt nobiliora eis, & diuersitas actionum in substantijs prouenit ex accidentibus, non ex substantijs, non habebimus etiam viam cognoscendi quomodo vna substantia sit nobilior altera, quia via inuestigandi hoc, est ex effectibus, quæ sunt accidentia, & operationes, vt patet; & denique tota Philosophia euertitur; hoc etiam aperte admittit Zabarella in illo 4. cap. notando quarto, in quo dicit apertè potentias non esse causam mediam inter animam, & operationes; sed animam ipsam esse immediatum principium operationum in genere causę efficientis; & fatetr rationes Scoti, in hoc firmiter concludere aduersus D. Thomam, qui vult quòd potentiæ sint causæ mediæ inter animam, & operationem in genere causæ efficientis. Et notandū est ꝙ forma nedum est principium actiuū aptitudinis agendi, sed est principiū passiuum. i. principium aptitudinis patiendi, vt declaraui in Theo. quod natura est principium passiuum tātum; primum principiū ergo determinatarum agēdi, & patiendi est forma substantialis, & sic patet prima conclusio: Secunda conclusio est clara, & de hac non est controuersia, quia quælibet aptitudo siue agendi, siue patiendi quæ consequitur essentiā formæ, fluit a forma, & sic illa aptitudo nō est substantia, quia in his substantijs corruptibilib. substātia non producitur nisi per motum, & mutationem, ergo erunt accidentia; quia accidētia fluunt per modum emanationis a substātia, & sic est inseparabilis illa aptitudo a forma, & cōposito cuius est, & illi soli competit, & semper dicitur accidēs proprium, sin minus, dicitur accidens cōmune, & ex hoc patet quomodo propria passio distinguitur, & non distinguitur a subiecto. Si enim propria passio accipitur pro principio aptitudinis, est substantia, non accidens; si verò accipiatur pro aptitudine emanante a forma, est accidens de prædicamento qualitatis.

His habitis, vlterius dico, ꝙ potentia naturalis, & impotentia quæ ponitur ab Arist. in secunda specie qualitatis, est potentia secundo modo accepta. Probatur per rationes adductas, nunc pro prima conclusione, quia potentia primo modo accepta est essentia, & natura ipsa formæ substantialis, & ideò est ipsamet substantia formæ substantialis: Probatur etiam ex tex. Arist. in prædicamentis cap. de qualitate non enim dicit Arist. ibi quòd omnis potentia naturalis sit qualitas, sed dicit quòd potentia facile aliquid faciendi, & facile aliquid patiendi est qualitas; quia facilitas agendi, & patiendi inest rei propter illam qualitatē, quę pululat a forma substantiali, & hoc confirmatur exemplis Arist. ibi, quibus se declarat, inquit enim quod durum dicitur illud, quòd habet potentiam non facilè secari, potentia ergo ad non facilè secari est secunda species qualitatis, non inquit igitur Aristot. quòd potentia absolutè ad non secari sit species qualitatis, sed potentia non

facile secari. Ex hoc ergo manifestum est, quòd vult secundam speciem qualitatis esse illam aptitudinem, & propensionem, quæ in insequitur formam substantialē rei. propter quam res non est sic potens, vel im potens absolute (quia hoc quòd sit absolu te potens, vel impotens est à forma substan tiali) sed propter quam res est facile potens, vel non facile potens agere, & pati, quòd prouenit a qualitate. Quòd etiam declaratur exemplo de elementis, quòd enim ignis feratur sursum, non dicimus absolutè prouenire a leuitate, sed a forma substantiali ignis; sed a leuitate prouenit facilitas ascendendi sursum, & ideo leuitas est accidens, & iure dicimus ignem habere naturalem potētiam ascendendi sursum: & naturalem potentiam ascendendi sursum in igne esse leuitatem, & in terra tendendi deorsum grauitatem, &c. Quia ab his qualitatibus habent facilitatem ad suos motus naturales. Ex his etiā est notandum ꝙ istæ duæ potentiæ declaratæ non conueniunt in aliquo genere, quia potentia primo modo est substantia, secundo modo est accidens; substantia autem & accidens in nullo genere conueniunt, potentia igitur in se est trāscendens, & dicitur de forma quæ est substantia, & actus primus; & de operatione quæ est accidens, & actus secundus, ita potentia primo modo dicitur de forma ipsa, potentia secundo modo dicitur de aptitudine fluente à forma, & est accidens, & hoc egregiè confirmatur ex Aristo. 9. Met. tex. 2. vbi Aristo. ex professo de potentia postq̄ declarauit quid sit potentia absolutè, tam actiua, quam passiua, quæ continetur sub primo menbro a nobis declarato, declarat deinde potentiā secundo modo dictam, his verbis. Iterū autem hæ potentiæ dicuntur, autem solum faciendi, aut solum patiendi, aut ipsius bene, quare in harū rationibus, insunt aliqualiter rationes priorum potentiarum, vbi not. est illud verbum (aliqualiter) dicit enim Aristo:el. quòd potentia secūdo modo dicta, scilicet potentia bene, vel male faciendi, includit quodā modo rationes potentiæ absolutæ, quasi dicat per quandā similitudinem, nō vult ergo quòd vtraque potentia contineatur sub eodem genere, quia sic simpliciter potentia secundo modo includeret rationem potentię, sed vult quòd includat solum aliqualiter. s. per similitudinem, & proportionem; ꝙ etiam confirmatur, quia infertur tex. 3. diuidit potentias in rationales, & irrationales; & potentias rationales dicit esse principia in animatis, potentias vero irrationales esse principia in inanimatis; & dicit omnes artes, & scientias factiuas esse potētias. i. principia efficiētia artes mechanicas, & morales esse potentias: idest principia productiua actus moralis. At quis dicet principia prima efficientia huiusmodi artes esse accidentia? dicamus ergo quòd potentia proprie accipitur pro principio primo, quòd est substantia, & essentia rei a qua emanat actio ipsa, & aptitudo; secundario vero pro aptitudine quæ consequitur ipsam formā, & essentiam substantiæ, & hæc est accidēs, & secunda species qualitatis.

His declaratis patet quòd potentiæ animæ, non sunt potentiæ secundo modo, sed primo modo, & sic non sunt accidentia, sed substantiæ; hoc etiā per rationes Scoti probatum est, tamen vt res certior fiat, illud idem ex Arist. comprobatur euidentissimè. Arist. in 2. de anima tex. 13. diuidit gradus vitæ in quatuor species scilicet in vegetare intelligere, sentire, & moueri secundum locum, deinde in tex. 19. mouet duas q. i. vtrum vnusquisque horum graduū sit anima, vel pars animæ. Secunda si sit pars: vtrū sit separabilis ab alia loco, & subiecto, aut rationem solùm, & hæc sunt verba Aristo. Vtrum autem vnumquodq; horum est anima aut pars animæ, & si pars vtrum sit separabilis ratione solum, aut etiam loco: deinde soluens secundam quęst. ait quòd de quibusdam est certum, quod non sunt separabiles ab inuicem, vt patet in Euthomis decisis, in quorum partibus decisis est sensus, fantasia, desiderium, vegetatiuum, appetitus, & motus secundum locum: sed de intellectu est dubiū, quia videtur quibusdam, quòd sit separabilis ab alijs, vt æternū a corruptibili; Ex his locis desumitur argumentum clarissimum Potentiæ animæ quæ sunt vegetatiua, sensitiua, & cœtera (hos enim gradus vitæ appellat Aristo. potencias tex. 27. eiusdem secundi vt dicim⁹) sunt partes animæ, sed cuius totum est substantia, partes quoque sunt substantiæ, at anima, quæ est totum, est substantia, ergo *Prima ratio.*

potea-

potentiæ, quæ sunt partes animæ erunt substantiæ.

Secunda. Præterea quando dicit Arist. quòd de intellectu est difficultas, an sit separabilis, certum est, quod non intelligit per intellectũ accidens, sed animam intellectiuam, de hac enim lis erat apud antiquos, non de accidẽte aliquo, certum est enim quod accidens non est separabile, & maximè hoc cogit Thomistas, qui ex hoc loco desumunt Aristo. sensisse animam rationalem esse immortalem, at quando dicũt intellectum esse immortalem, certum est eos per intellectum non intelligere aliquod accidens, sed substãtiam, & essentiam animæ intellectiuæ: si ergo intellectus est substantia, ita quoq; vegetatiua, sensitiua, motiua secundum locũ, & omnes potentiæ sunt substantiæ, quia eadem est ratio de omnibus: cum omnes dicantur potentiæ, & sint.

Tertia. Præterea in text. 22. eiusdem secundi de anima determinat Aristot. ꝙ istæ potentiæ omnes non sunt semper in eodem subiecto, sed aliquando adest vna tantum, vt in plantis vegetatiua solum, in animalibus brutis vegetatiua, sensitiua, & motiua secundum locum, tandem in homine omnes. Tũc quæro de vegetatiua, quæ est in planta an sit accidens, vel substantia? certè dicendũ est ꝙ est substantia, quia tum e non est pars animæ, sed anima, vt ibi dicit D. Thomas in expositione. Tunc arguo, sed quòd est vni substantia, non potest alteri esse accidens, vegetatiua est substantia, & anima in planta, ergo in homine, & aĩali non est accidẽs.

Quarta Præterea probatur, ꝙ istæ potentiæ sint anima ipsa, & actus primus. Illud quo primo viuimus, mouemur, intelligimus, & sentimus est anima, sed intellectiua, sensitiua, vegetatiua, & motiua secundum locum primo intelligimus sentimus, & mouemur ergo istæ potentiæ sensitiua, intellectiua, & aliæ sunt ipsamet anima: Maior est Aristo. secundo de anima tex. 24. Minor est clara.

Quinta Præterea in 3. lib. adsunt innumeræ authoritates ostendentes intellectum esse substantiam, & animam ipsam intellectiuam, nam in primo tex. ait Philosophus: de parte autem animæ; si intellectus est pars animæ ergo non accidens: in 4. text. ait ꝙ est immixtus intellectus ab obiecto hoc non potest intelligi de accidẽte, vt per se patet, quia loquitur de essentia intellectus, quam ostendit immixtam esse ab omnibus obiectis: in sexto autem tex. ait intellectũ esse immixtum a corpore, & organo corporeo, hoc autem certum est dici de essentia intellectiua animæ, & maximè secundũ D. Thomam in Septimo ait, animam intellectiuã esse locum specierum non tota; sed intellectũ ergo intellectus est pars integralis animæ, & aliæ potentiæ scilicet vegetatiua; & cætera sunt partes etiam eius.

Alia multa loca adducit Zabarella libro de humana mente cap. 14. in quibus ostendit Arist. loqui in 3. lib. contra Diuum Thomam de intellectu secundum suam substantiam, ex quibus aduersus ipsum Zabarellam habemus validum argumentum, quia sequitur quod intellectus non est accidens, sed substantia: quòd enim secundum se est accidens animæ, non potest de eo tractari, vt est substantia, & essentia animæ: sed per te Arist. tractat in 3. de intellectu, vt est anima intellectiua, ergo intellectus secũdum se non est accidens, sed substantia, & essentia animæ intellectiuæ. Sed diceret forsan Zabarella intellectus duobus modis accipi potest, vno modo pro intellectiua anima, & sic est substantia, alio modo pro potẽtia, & sic est accidens.

Cõtra hæc distinctio est falsa, nam intellectus propriè, qui est quartus gradus vitæ est potentia, & vt potentia est pars animæ, & quartus gradus vitæ; vnde Aristote. 2. de anima tex. 27. habet hæc verba. Potentiarũ autem animæ quæ dictæ sunt, aliis quidem insunt omnes, alijs vero quædam, quibusdã vero vna sola: potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, secundum locum motiuum, & intellectiuum, ecce quod appellat gradum vitæ intellectiuã potentiam, gradus autẽ vitæ intellectiuus est anima intellectiua, non ergo aliud est intellectus, acceptus pro potẽtia, & acceptus ꝑ anima, sed idẽ realiter, ideo dicitur pars & potentia anima, respectu aliarum potentiarum illius. s. sensitiuæ vegetatiuæ &c. Ex his omnibus colligitur, quod potentiæ animæ sunt potentiæ substantiales, non accidẽtales, & sic non pertinent ad secundam speciem qualitatis, sed ad substantiam. Sententiam Scoti sequuntur omnes ferè Philosophi his temporibus, vt Franciscus Piccolomineus *Piccolomineus*

Mercenarius. Bucafer reus. mineus primo libro de materia capite 10. Mereen. in suis dilucidationibus; Ludoui. Buccafer. Gregorius Ariminensis, & multi alij apud quos adsunt rationes non spernẽdæ,& quòd dictum est de vegetatiua, sensitiua,& intellectiua, dicendum est de generatrice, altrice, & nutrice, sicuti enim illa quatuor priores sunt potentiæ animæ intellectiuæ, ita istæ sunt potentiæ animæ vegetali, quando anima vegetalis est sola, vt in plantis, quando autem vegetalis est simul cum sensitiua, & intellectiua, istæ tres facultates, generatiua, nutritiua, & cætera, sunt potentiæ quoque animæ sensitiuæ, & intellectiuæ, differunt solum: quia illæ quatuor sunt magis generales, istæ magis speciales, sed omnes sunt potentiæ,& distinctæ formaliter ab eadem.idem dicendum est de potentijs sensitiuis, vt visiua, auditiua,&c.

Rationes aduersariorum soluuntur.
Cap. III.

Ad primam. EX dictis patet solutio ad rationes in oppositum. Ad primam D. Thomæ respondet, & simul eam impugnat Scotus, loco citato, Nam illa propositio actus, & potentia sunt eiusdem generis, includit æquiuocationẽ, duobus.n.modis potest accipi potentia, vno modo, vt est principium operandi,& sic diuiditur in potentiam actiuam,& passiuam 2.& 9. Meta. vt supra vidimus, alio modo accipitur potentia, vt contra distinguitur ab actu, propositio allata est vera de potentia hoc secundo modo accepta, imo hoc modo accipiendo potẽtiã, actus & potentia sunt nedum eiusdem generis, sed eiusdem speciei,& numero, quia idẽ indiuiduum quod nũc est in actu, prius fuit in potentia, sed de potentia in hoc sensu nõ loquimur in præsenti. (tertio modo etiam potest considerari actus,& potentia, vt sunt passiones entis, & in hoc sensu patet quod non sunt eiusdem generis, quia in nullo prędicamento sunt, sed sunt illimitata, vt est ens, & in hoc sensu quoque patet, quod est falsa allata propositio.) Accipiendo autem potentiam primo modo, falsa est illa propositio; quia potentia, quæ est principiũ transmutationis, vt potentia actiua, & actus illi respõdens non sunt rei existentis in eodẽ genere, neq; in eadẽ specie, neq; in eodẽ numero; vniuersaliter in eodẽ numero nunquam sunt, quia nihil producit seipsum, in eadẽ specie aliquando sunt, quia homo generat hominem, qui sunt eiusdem speciei, sed etiam sæpe sunt in diuersis speciebus, & generibus, vt cum substantia generat accidẽs, nam potentia actiua substantiæ est in substantia, actus illi respondens est accidens, ecce quod differunt genere, & genere generalissimo: quod autem substantia producat accidens immediatè est sententia Arist. 7. Metaphy. in fine tex. 32. & vltimo, vbi dicit, quòd substantia non producitur in esse nisi a substantia, sed quantum, vel quale producitur in esse nullo quanto, vel quali præsupposito in actu, sed solum in potentia, ex quo apparet quod substantia est immediatè effectiua accidentis: de potentia passiua idem patet: quia accidens, qui est actus, immediatè recipitur in substantia alioquin esset processus in infinitum quoniam accidens inesset alteri, & illud alteri, & sic in infinitum.

Potentia autem passiua substantiæ, & actus qui est accidens sunt diuersi generis. Item D.Thom. ponit in anima virtutem actiuam respectu istarum potentiarum, quia eas fluere ab essentia, attribuitur virtuti actiuæ essentiæ.

Item ipsemet in 3. sentent. ait, quòd essentia animæ est immediatum principium, & proximum receptiuum istarum potentiarum, quantumcunque sint accidẽtia sm ipsum, & tñ sm eundẽ, nõ sunt in eodem genere cum essentia animæ: ergo receptiuum non est semper eiusdẽ generis cum recepto.

Caiet. prima parte summæ quæst. 77. art. primo, nititur deffendere hanc rationẽ D. Thomæ,& pro solutione adducit hanc dist. quòd tripliciter res se habent, quædam.n. sunt essentialiter in genere potentiarũ, quædã vero sunt essentialiter in genere actuũ, quædam participant potentiam, & actum. *Caietan.*

Ad propositum ait, ꝙ allata propositio, Actus & potentia sunt in eodem genere, intelligitur de potentia essentialiter (in proposito enim ait esse sermonẽ solum de his, quæ sunt essentialiter in genere potentiarum) ordinata ad actum, siuè sit receptiua, siuè sit actiua, vt patet in 12. Meta. tex. 26. neque contra hoc adducitur aliqua instantia, *Reijcitur. Caietan.*

tia,& quod instantiæ adductæ a Scoto non militent contra hoc ibi nititur ostendere: sed hæc responsio Caietani nihil obest pro bationibus allatis a Scoto etenim ista potẽtia essentialiter non potest esse nisi potẽtia, quæ contra distinguitur ab actu, hæc poten tia enim est essentialiter potentia, quia om nino secundum essentiam opponitur actui; At ratio Scoti dicebat propositionem illã eiusdem generis esse actum, & potentiã in hoc sensu esse verissimam, sed nõ esse ad ꝓpositum, quia hic non loquimur de potentia, quæ essentialiter opponitur actui; sed de potentia, quæ est principium transmutationis: quæ potentia, non est essentialiter potẽtia, sed necessario actus, vt patet de potentia actiua, ꝙ enim non est non potest agere, etiam passiua, quod enim non est non potest transmutari: & ꝙ rationes Scoti nõ militent contra propositionem in hoc sensu concedimus, sed rationes Scoti procedũt contra potentiam primo modo acceptam, scilicet pro principio transmutationis siue sit actiuum siue sit passiuum; locus autẽ ille, ex 12. Met. tex. 26. non rectè intelligitur a Caietano, vt etiam notauimus in Theoremate de Philosophiæ naturalis subiecto, dicit enim ibi Arist. ꝙ omnium prædicamentorum sunt eadem principia non absolutè, sed secundum proportionem, quia in omnibus est actus, & potentia, quæ sunt principia illorum: sed ait Arist. ꝙ non eodẽ modo in omnibus se habet actus, & potentia, quia in aliis materia est potẽtia, & actus est forma: in alijs vero inest potentia, & actus, quia antequam essent prius erant in potentia, & postea facta sunt in actu, primo modo actus, & potentia sunt principia substantię, quæ componitur ex materia, & forma: secundo modo omnia accidentia constant ex actu, & potentia, non quia quidem sint composita ita quod accidens constet ex aliquo quod sit potentia, & ex aliquo quod sit forma, vt arbitratur Caietanus, quia accidentia sunt formæ simplices, sed dico constare ex potentia, & actu, quia prius erant potentia, & postea facta sunt in actu, sicuti dicit Philosophus 1. Physic. ex non domo fieri domum, sed illum locum Arist. diligenter exposuimus in Theoremate de subiecto Philosophiæ naturalis. Sed dato ꝙ Arist. diceret, vt vult Caietanus quòd quod libet prædicamentum constaret ex aliquo, ꝙ sit potentia, & ex aliquo ꝙ sit actus, ita quòd accidens, vt quantitas, qualitas, &c. esset quodam compositum; non est ad propositum, quia hæc potentia essentialiter ordinatur ad actum, vt cum illo cõponatur, & faciat compositum, at nos hic non loquimur de potẽtia, quæ est pars compositi: sed de ea, quæ est principium operationis.

Præterea talis potentia ordinata ad actũ est semper passiua, vt patet: nos autem hic loquimur de potentijs, quæ sunt principiũ actiuum, & productiuum: nõ est ergo ad ꝓpositum hæc ratio, quæ tali potentiæ innititur, & laborat in æquiuocum: reliqua quę dicit Caietanus ibi, quilibet ex dictis videre potest quòd non sunt ad propositum.

Aliter respondet Iauellus in secundo de anima quæstio. 12. & tali modo videtur interpretari mentem Caietani, dicit enim quòd propositio ista, actus & potentia sunt eiusdem generis, in doctrina Diui Thomæ intelligitur de primo principio actiuo, vel passiuo quòd ex primo intento authoris ordinatur ad producendum, vel recipiendum aliquem actum primo, & per se non secundario, & per accidens: modo anima non est ordinata primò ad producendum suas potentias, quæ sunt accidentia, sed ad dandum esse substantiale, & constituere animatum: secundario verò ad producendum potentias. Potentiæ verò ex primo intento authoris ordinatæ sunt ad actus suos producendos per se, & non per accidens ideo potẽtiæ, & actus sunt eiusdem generis. *Iauellus.*

Sed hæc interpretatio est falsa multipliciter, quia animam dare actum primum est producere potentias (vt vtar eius modo loquendi, qui tamen est improprius, & falsus) probo, quia q̃ro a Iauello quid sit animam dare esse substantiale, certè est constituere viuens, & animal, at constituit viuens per potentiam vegetalem, & animal per sensitiuam, ergo animam dare actũ primum, & producere potentias idem sunt: alioquin posset anima dare esse substantiale, & actum primum, & non dare viuere, neque esse animal quod est absurdum; ex quo habemus duo contra Iauellum primum, ꝙ falsum est animam per se, producere actũ primum, & per accidẽs potentias, quia hęc duo sunt vnus, & idẽ actus. secundum est, *Reijcitur.*

quòd

quod anima, & potentiæ suæ sunt eiusdem generis, quia actus primus animæ per se est productio potentiarum quia non potest dare actũ primũ nisi producendo potentia. Insuper dato quod potentiæ sint accidentia, falsum est quod anima primo, & per se non sit ordinata ad producendum eas, quia vt probatum est supra, nunc substantia immediatè producit accidens per se, alioquin accidens primum productum a substantia nõ haberet causam productiuam per se, quod est absurdum quia omne ens non per se, habet causam per se, item accidens proprium non posset demonstrari de subiecto, quia in demonstratione ponitur solum causa per se.

Ratio Ianelli. Arguit etiam Ianellus contra id quod dicit Scotus quod actus, & potentia sũt eiusdẽ generis, est verum de potentia, vt contra distinguitur ab actu, quia nedum est verum quod sint eiusdem generis, sed eiusdem speciei, & idem numero, per hoc quia sunt termini incompossibiles, vt potentia obiectiua rosæ, & actus entitatiuus rosæ; ergo distinguuntur realiter; Dico primò

Responsio quod ille, & Gaietanus decipiuntur dum interpretantur Scotum intelligere per potẽtiam, quæ contra distinguitur ab actu potẽtiam obiectiuã, quia Scotus absolutè intelligit q̃cumq; potentiã, quæ contradistinguitur ab actu siue sit obiectiua siue sit subiectiua. Secundò ad rõnem dico ꝙ Scotus ibi nõ dicit, quod potentiæ, & actus sint idem numero, sed inquit quod sunt in eodem numero scilicet in eodem indiuiduo, quia nedum sunt in eodem genere, & in eadem specie, sed etiam in eodem numero.

Secũda Ad secundam rationem respondet Scotus, & digreditur arguẽdo contra eam quod alias videbimus solutio rationis consistit in hoc, negatur consequentia, ratio negationis est, quia non valet similitudo de dare esse & operari, anima enim dat esse corpori formaliter, & in genere causæ formalis; & sic valer dicere, anima est actus corporis Physici, & cætera, ergo corpus Physicum, & cætera semper est in actu, est verò causa operationis in genere causæ efficientis; Non est autẽ necesse, quod causa efficiens semper agat? potest ergo anima esse actus primus, & forma corporis Physici, absque quod efficiat operationem, vel possit efficere; quia ista sũt diuersa genera causarum. Gaietanus, & Iauellus ad hanc solutionem dicunt, quod ratio D. Thomæ concludit, quia quando dantur duo principia, quorum vnum non est expectatiuum sui actus, aliud verò est expectatiuum sui actus, illa sunt diuersa principia, sed essentia animæ non est expectatiua sui actus, quia semper dat esse, potentia vero est expectatiua, ergo sunt diuersa principia. Sed hæc ratio nulla est; quia hoc cõcluderet si essent principia in eodem genere causæ, sed quia in proposito sunt in diuerso genere causæ non valet vt dictum est, quia anima, vt est essentia; est causa formalis; vt productiua operationis est causa efficiens. primus actus q est formalis non potest abesse illi, sed secundus aliquando. Caietanus verò sic arguit. Ab actu in quantum actus non prouenit potentia, sed anima est actus, si aũt daret solum actum, primum, & non operationem ab ea; vt est actus, proueniret potentia, ergo anima si est actus, etiam statim operatur Respondetur, quod ab actu in quantum actus non prouenit potentia in suo genere, sed non inconuenit, quod proueniat in alio genere, & sic ab anima in quantum est actus formalis nõ prouenit potentia in genere causæ formalis, sed prouenit potentia in genere causæ efficientis. *Tertia.*

Ad tertiam negatur consequentia, ad probationem dico quod diuersorum actuum diuersa sunt principia sufficit quòd sint diuersa formaliter non semper realiter, essentia, autem animæ, & eius potentiæ sunt diuersæ formæ formaliter non realiter; si verò formetur ratio, vt eam format Scotus, sicut se habet esse ad essentiã ita operari ad potentiã, tunc mutetur proportio, & dicamus sicut se habet esse ab operari ita essentia ad potentiam, sed esse in omni creato distinguitur ab operari, ergo essentia distinguitur a potẽtia Respondet Scotus, quod illa propositio maior, sicut se habet esse & cætera, est falsa, quia esse est idem qd essentia realiter, nec differt ab illa, sed operari differt realiter a potentia, & fluit ab illa. *Quartã*

Ad quartam dico quod continet expressum mendacium, & contra ipsos est. Nam dicit quod essentia animæ est actus corporis, & ideò non est separata secundum essentiam sed solum secundum intellectum, modo ex hac ratione sequitur, quod anima intellectiua non sit separabilis a corpore, sed accidens

dens ipsius animæ, scil cet intellectus, qui est potentia, & accidens secundum eos, & sic solum accidens erit separabile, & accidens solum erit immortale, non essentia animæ; quæ in se quam sint absurda, & etiã contra eos patet. Ad rationem tamen dico quod minor est falsa. Ad probationem iam diximus, in Theoremate de informatione animæ intellectiuæ, quod licet intellectus, non sit virtus organica, tamen est forma informans, & hoc ipsi quoque dicere habent, nisi sibi contradicere velint, & sic hæc non sunt incompossibilia, quod anima intellectiua sit simplex, & inorganica, & tamen sit actus informans.

Ad 5. Ad quintum, iam declarauimus quomodo propositio illa de octauo Physicorum, nihil mouet seipsum intelligatur in Theo. quod elementa mouent se ipsa. Opporteret etiam declarare, quomodo phantasia moueat appetitum, sed propter prolixitatem vitandam, dico quòd non est inconueniẽs, ea quæ formaliter distinguuntur mouere se ipsa ad actum secundum: sicut nõ est inconueniens quod idem realiter moueat seipsum hoc modo; licet nihil moueat se quo ad actum primum.

Ad rationem. Ad rationem Egidij: Scotus eam reflectit aduersus Egidium. Quæro enim vtrum potentia sit variabilis necne, si non, cũ anima sit ita inuariabilis sicut potentia, ipsa anima poterit recipere actus variabiles, sicut potentia: si potentia est uariabilis non potest recipere per te variabile, nisi mediãte aliquo inuariabili, non ergo potest esse medium quo essentia recipiat actus variabiles. Ad illud Eruei resp. Scotus negando *Ad rõnem her uei.* illam propositionem: scilicet quod idem simplex non possit esse principium diuersarum operationum; est enim falsa, quia etiam secundum aduersarios substantia animæ, tunc non posset esse receptiuum immediatum trium potẽtiarum: si quis dicat hoc verum esse æquè primo, tamen ordine quodam, ita vt vna recipiatur mediãte alia, vel prius natura alia, non esse inconueniens; hoc impugnatur, quia una forma in corporalibus non est principium recipiendi aliã, vt raritas in igne non est principium recipiendi calorem, nec calor in igne est ratio recipiendi leuitatem, etiam si prius natura recipiatur calor, quia tunc leuitas nusquã reperiri posset nisi ubi esset calor, ex quo calor esset per se ratio recipiendi leuitatẽ, sic in proposito etiam si vna prius alia recipiatur, tamẽ immediatè intelligere, & velle in eodem susceptiuo recipiuntur, scilicet in essentia animæ. Quod dicit de materia, quòd non recipit diuersas formas nisi vario modo determinata confirmat propositum, quia materia immediatã recipit saltem illa absoluta quibus ipsa determinatur. Quod etiam dicit materiam mediantibus, illis dispositionibus recipere formas falsum est, quia quòd est receptiuum vel ratio recipiendi formam substãtialem per se, est de substantia compositi, ergo illud absolutum, quod sic disponit materiã, vel est forma substantialis, & tunc in composito essent plures formæ substantiales, quod ille negat, vel esset simpliciter accidẽs, & sic accidens esset de essentia compositi, quod est inconueniens; ratio ergo nedum non cõcludit, sed admittit multas absurditates.

Ad primam Zabarellæ patet ex dictis in secundo cap. quoniam potentiæ, quæ sunt *Ad Zabarellæ primã.* de secunda specie qualitatis, sunt aptitudines ad faciliter operandum, sed potentiæ animæ non sunt aptitudines, sed principia prima a quibus aptitudines emanant; istæ autem potentia patet, quòd non differunt secundum magis, & minus, sed secundum speciem, & genus, & sic eius rationes quas facit, primo libro de materia cap. nono nullæ sunt. Cũ enim dicit sicut se habet actus ad actum, ita potentia ad potentiam, actus autem currendi, & bene currendi sunt in prædicamento qualitatis, ergo potentiæ currendi, & potentiæ bene currendi sunt in prædicamento qualitatis; maior est falsa, & nititur illi propositioni, eiusdem generis sunt actus, & potentiæ; quæ propositio est falsa in sensu, quo illam assumunt, vt declarauimus supra in respon. ad primum D. Thomæ. Cum etiam dicit, quod sub potentia absolutè continetur potentia bene agendi ex nono Metaph. iam dictum est in 2. cap. quomodo ille locus intelligatur, neque enim illæ potentiæ sunt species unius generis, scilicet potentiæ in communi, vt ille dicit, sicut declarauimus: sed differunt plusquam genere, & hæc potentia sec. modo dicta, quæ est accidens, continet aliqualiter, & per quandam similitudinem potentiam

tiam

tiam primo modo dictam, non vniuocè.

Secūda. Ad secundam resp. quod sunt idem realiter differūt formaliter: quod siquis arguat vt Zabarella ibidem, rationes istæ formales per quas potentiæ distinguūtur ab inuicē vel sūt aliquid, vel nihil; non nihil quia nihil non est causa differentię, ergo aliquid, & tunc vel substantia, vel accidens; non substātia, quia tunc erunt formæ substantiales, ergo relinquitur, quod sint accidentia. Resp. quod argumentum contra nos nihil valet, quia dicimus, quod illę formalitates sūt substantia, nec tamen sequitur, qđ sint diuersæ formæ, sicuti nec verum, bonum, & vnū; in ente sunt diuersæ formę, sed diuersæ formalitates, & realitates reales. Cum secundo arguit si potentiæ sunt idem realiter, & secundum internam rationem, sequeretur quod potentia olfactiua quatenus olfactiua esset potentia visiua, quia hæc conditio quatenus est essentialior conditio, quæ infit potentię. Respondetur negando consequentiam: Non enim dicimus, quod potentiæ illæ sint idem secundum rationes formales, imo hoc negamus, sed solū dicimus eas esse idem realiter, quia sunt vnamet res realiter cum essentia animæ, & cum se ipsis conditio autem illa quatenus, infert identitatem secundum rationem formalem, vnde licet vnum, & bonum, a simili sint idem realiter in ente, non tamen valet inferre ergo bonum in quātum bonum est verum.

Tertia. Ad tertiam respondetur per dist. superius allatam, quod duobus modis accipitur potentia, vno modo pro vt contradistinguitur ab actu, & sic est vera minor, sed sic nō loquimur in proposito, secundo modo, accipitur pro principio transmutationis, & sic falsa est minor, quia potentia est nobilior actu illo secundo scilicet operatione, & de hac loquimur in proposito.

Quarta. Ad quartum patet ex dictis ad tertiam pro D. Thoma, falsa enim est illa maior, sicut se habet esse ad operari ita essentia ad potentiam, quia esse non fluit, nec distinguitur ab essentia, sed est illi idem operari vero distinguitur a potentia ideò non est simile.

THEOREMA LXXV.

Potentia intrinsicè & essentialiter distinguuntur a se ipsis, sed a posteriori per actus, & per obiecta.

Exponitur Opinio Scoti, & Aliorum Opiniones, & rationes reijciuntur. Cap. Vnicum.

EX dictis in duobus præcedētibus Theorematibus patet satis conspicuè quomodo potentiæ distinguantur ad inuicem, & per quid distinguantur, tamen, quia de hoc non consentiunt omnes; res breuiter est explicanda, tota difficultas oritur ex verbis Arist. 2. de Anima tex. 22. & 33. in qbus locis dicere videtur, quod potentię distinguātur per actus, actus per obiecta, ex hoc enim loco aliqui dicunt, quod essentialis distinctio potentiarum, & a priori sumitur ab actu, & ab obiecto. Alij verò dicunt, quod potentię distinguūtur se ipsis formaliter, & a priori, per actus verò distiguuntur a posteriori. Hæc secunda Opinio mihi verior videtur, & ea expresse est Scoti plurib. in locis, sed ex dictis maximè elicitur quia cum ipsæ potentiæ a se inuicem solum formaliter distinguātur, clarum est quod ratio illas distinguens est ratio formalis vnius cuiusque ipsarum potentiarū, sed hoc expresse dicit, & probat Scotus quolib. q. 13. post. HH. ponit enim hanc distinctionem, per quam explicat allatam propositionem dessumptam ex Arist. quod potentias distingui per actus potest intelligi duobus modis, vel quod distinguantur per actus essentialiter, & a priori, vel quātum ad manifestationem, & à posteriori, primo modo ait esse falsum, neque eo modo intelligi debere propositionem Aristo. quia quod est essentiale principium, & ratio distinctiua alicuius ab aliquo non est posterius distincto: sed actus est posterior potentia essentialiter, ergo actus non est ratio, nec principium cōstitutiuum potentię maior est euidens, quia principia essentialia distinguentia rem sunt etiam principia essen-

essentialia constituentia rem in esse, & sic praecedunt, non subsequuntur: minor quoque est euidens, quia actus est effectus proueniens a potentia, effectus autem est posterior causa saltem natura; adeo quod ratio est efficacissima. Hoc idem potest elici, & probari ex Scoto 2. dist. 1. q. 6. in corpore enim quaesiti probat quod Angelus, & Anima differunt specie, & quòd ratio istius distinctionis prouenit, quia anima est talis naturae, & Angelus talis naturae, accipit hanc propositionem; & eam ibi probat, qd omne potens agere est aliquod ens habens actum primum, & in eo est prior actus primus secundum se, quam in comparatione ad actū secundum, cuius potest esse principium: ita quod licet illud quo ens tale est principiū actus secundi non sit aliud a natura sua, nō tamen prima entitas sua est natura sua, vt est principium actus secundi, sed natura sua vt in se est haec, & ita prima distinctio entis non est per naturam suam in quantū est talis operationis, sed per naturam suā, vt haec natura, licet per identitatem ipsa sit principium actus secūdi. Ex hac ergo propositione declarata, & probata a Scoto possumus arguere, quod potentiae primo, & essentialiter distinguatur per se, quia omne ens, quod est principium alicuius actus secundi primo est actus primus secundū naturam, & in se; postea est principium actus secundi, sed potentiae sunt principia productiua actuum secundorum, vt diximus in praecedentibus, ergo prius sunt entia talia secundum se, & sunt actus primi per se, deinde sunt principia actuum secundorum, ergo potentiae animae primo, per se, & essentialiter distinguuntur per se ipsas, quam p actus, vel per relationem ad actus secundos. Maior est euidens ex dictis, & adhuc probatur ratione, & exemplo adductis ibi a Scoto, quia omne ens, quod est principiū alicuius operationis, ideo est principium talis operationis, quia est ens tale, & est talis naturae, etiam exemplo confirmatur. Sol est principium generandi multa mixta in his inferioribus si modo quaeras primā distinctionem Solis a Planta non est illa potentia, vel principium producendi mixta, sed est forma Solis, & forma Plantae; minor est probata satis in praecedentibus dum ostendimus, quod potentiae non sunt accidētia; sed quod sunt substantiae, & quod vnitiuè continentur in anima, & quod manent distinctè formaliter hoc modo itaque dicendum est potentias animae distingui a priori. Ad Aristote. autem dicimus, qd in praecitatis locis, quando dicit, quod potentiae distinguuntur per actus, & actus per obiecta intelligit quantum ad manifestationem, & a posteriori: & confirmatur hoc, quia Arist. 2. de Anima tex. 33. ait; quod qa potentiae distinguuntur per actus, & actus per obiecta, vult prius agere de obiectis tā quam de notioribus, & praeuijs ipsis actibus, deinde de actibus, & tandem de potentijs: clarum est ergo, qd quando dixit actus distingui per obiecta, & potentias per operationes, locutus est secundū manifestationem, & a posteriori, quia actus inducūt nos in cognitionē manifestam ipsarum potentiarum. Hanc sententiam optimè explicat, & tuetur Mecenatius in suis dilucidationibus, & Iandunus 2. de anima q. 8. & Herueus in suis quolibetis, & multi alij.

Possumus etiam dicere, quòd potentiae distinguuntur per actus, & per obiecta tanquam per principia extrinseca, quae sunt finis, & agens, actus enim est finis potentię, & obiectum est concausa productiua simul cum potentia actus essentialiter, tamen distinguuntur per se, vt dictum est, & hoc idē Scotus in quolibetis citato loco dicit.

D. Thomas p. p. q. 77. ar. 3. examinat causam istius distinctionis ex professo, & apertè dicit, quòd potentiae distinguuntur per actus, & rationem adducit, quia inquit, potentia secundum illud quod est potentia ordinatur ad actum: vnde oportet rationē potentiae accipi ex actu, ad quem ordinatur, & per consequens oportet, quòd ratio potentiae diuersificetur, vt diuersificatur ratio actus: ex quibus verbis apertè patet, q vult essentialem differentiam in potentia pendere ab actu, sicuti ratio, & essentia potentiae includit habitudinem ad actum, ad quē ordinatur: quomodo autem obiectum distinguat actum, declarat ibi in reliquo corpore articuli. Haec certè est opinio D. Thomae; tamen Thomistae, vt Caietanus, Iauellus, & alij quoniam viderūt, qd haec sentētia patitur maximas difficultates, qa actus est posterior potentia, & ideo ratio, & differentia distinctiua essentialis, interna, & a priori

priori non poteſt ſumi ab actu vario modo exponunt. Caietanus interpræetatur huiuſmodi dictum ibi in cometo ſcilicèt ꝙ hæc propoſitio Potentiæ diſtinguuntur per actus; pôt hêre quatuor ſenſus, quorum tres adducemus, qui faciunt ad propoſitum. primus quod quando dicimus, quòd potentiæ diſtinguuntur per actus ly per denotet differentiam diſtinctiuam, itaquod actus ſint principia, quib. formaliter vt proprijs differentijs potentiæ diſtinguantur, & hoc eſt omnino impoſſibile, quia differentia formalis eſt interna rei, & eſt illa eadem, per quam res eſt talis, cuiuſmodi nõ ſunt actus reſpectu potentiarum. Secundus ſenſus eſt, quòd ly per denotet principium declaratiuum tantùm; vt nos diximus, & hunc ſenſum impugnat Caietanus, quia inquit illũ procedere ex ignorantia Philoſophiæ naturalis, & ex ignorantia diſtinctionis inter actus, vt effectus potentiarum ſunt, & vt ſunt finis earum: vnde ait ſi hanc diſtinctionem animaduertiſſent Aſſertores talis opinionis, & etiam notaſſent id, quòd dicitur in 2. Phyſ. quòd rerum naturalium optima redditur ratio a priori, cum ex fine ſumitur, non dixiſſent hanc diſtinctionem potenriatum per actus, vt per finem eſſe a poſteriori, ſed a priori. Caietanus itaque reprehendit hunc ſenſum in eo quod nos dicimus eſſe diſtinctionem a poſteriori, non a priori: ipſe vero vult, quod ſit a priori, qa eſt per cauſam finalem, per quam quando oſtendimus aliquid dicimur oſtendere a priori, non a poſteriori. Tandem ponit ſenſum, in quem dicit loqui D. Thomam, & eſt ſatis implicatus (ſic.n. euenit cum quis ficticia dicit,) & eſt ꝙ ly per denotat principium difinitiuum extrinſecum quidem a re, ſed intrinſecum difinitioni rei, itaquod potentiæ diſtinguuntur per actus a priori, non tanquam per differentias, nec tanquã per cauſas omnino extrinſecas, ſed tanquã per cauſas incluſas neceſſario in diffinitionibus primis earum: incluſas autem dico p additamentum eo modo, quo alterum correlatiuum cadit in difinitione alterius, hæc ſunt eius verba formalia, quibus declarat hunc vltimum ſenſum, quæ verba quilibet vel parum eruditus conſiderans, cognoſcet continere contradictiones, & tandem nullum ſenſum facere, niſi repugnantem. Sed accipiamus ea in potiori ſenſu, quem illis tribuere poſſumus, & vt ea interpræetatur quoque Iauellus, ſenſus eſt, quod potentiæ diſtinguuntur a priori, & ex natura ſua per actus, non tamen actus ſunt principia diſtinctiua eſſentialia, neque omnino principia externa, ſed ab actibus ſumitur tale principium conſtitutiuum potentiæ, & diſtinctiuum illius ab alijs potentijs ad differentiam entis abſoluti; quod habet principium diſtinctiuum eſſentiale intrinſecũ, & ab intrinſeco ſumptum adeoquod dicũt potentias eſſe relatiua, & ſicut relatiua cõſtituuntur in eſſe, & diſtinguuntur ab alijs per differentiam ſumptam ad ſuum correlatiuum, quæ eſt habitudo illa eſſentialis relatiui ad correlatiuum, quæ habitudo eſt interna relatiuo, ſed ſumpta extrinſecus.ſ. ex ſuo correlatiuo ita potentiæ diſtinguũtur per habitudinem ad actus, quæ habitudo eſt interna illi potentię, ſed tamen ſumitur ab extremo. ſ. ab actu, ad quem habet habitudinem. Verum hæc Opinio in hoc ſenſu a Thomiſtis his expreſſa includit repugnantiam, & eſt falſa primum quidẽ ea, quæ dicit aduerſus ſenſum ſecundum huius propoſitionis, quem nos diximus eſſe verum nullius momenti ſunt, & quod aſſumit, quod ea, quæ diſtinguuntur per cauſã finalem diſtinguuntur a priori, & hoc dici expreſsè in 2. Phy. dico eſse falſum, neque haberi in illo ſecundo, debebat aſſignare locum, ſi ibi expreſsè habetur. Sed pro intelligentia eſt notandum, vt omnes ſciunt, quod cauſa finalis non cauſat neque efficit niſi metaphoricè, eſt.n. prima in intentione, ſed vltima in executione, finis mouet efficiens, ſed non agit, nec producit realiter: ex quo patet ꝙ nec etiam finis conſtituit in eſſe aliquid realiter; non ergo poteſt eſſe finis cauſa diſtinguens a priori, quia illa diſtinguunt a priori, quæ conſtituunt a priori, & dant eſſe reale, vti forma, materia, & efficiens, ſed finis a poſteriori, & ratione termini diſtinguit: finis.n. non habet rationem principij in productione reali, ſed habet rationem termini, & diſtinctio, quæ ſumitur a fine ſumitur tanquam a termino, & ab effectu, & ſic a poſteriori, & ab effectu, quia vt cauſa agit ſolum ſpiritualiter, & Methaphoricè, vt dictum eſt: cum ergo potentias per actus diſtingui dicimus, eſt diſtin-

Interpretatio Caieta. & Iaudli.

Reiectio

Quomodo cã finalis cauſat.

distinctio a posteriori, non a priori. Quo ad opinionem verò in se secundum sensũ expositum ab ipsis, repugnat eis, quia in præcedentibus dixerunt, quod potentiæ sunt accidentia, & sunt qualitates de secunda specie qualitatis, & sic sunt absolute, nunc vero faciunt has potentias accidentia de prædicamento relationis probatur, quia dicunt quod ratio, & principiũ distinctiuũ istarum potentiarum sumitur ab externo .s. ab actu ad differentiam entis absoluti, & Caietanus dicit, quod ista principia distinctiua sunt inclusa in diffinitionibus potentiarũ per additamẽtum, sicut vnum correlatiuum includitur in sui correlatiui definitione & hoc est ex se clarum, quia si potentiæ in sua diffinitione, & in sua natura includant habitudinem ad aliquid extrinsecum, ità quod per illam habitudinem ab alijs distinguantur certum est quod sunt relatiua, quia essentia relatiuorum est ad aliud se habere; non ergo erunt absolutæ, & sic sibi contradicunt, & certè ex hoc laqueo exire nequeunt; tamen Caietanus ibi in cõmentario ad hoc argumentum euitandum confugit ad quãdam distinctionem, qua sæpè vtitur, & in libro de ente, & essentia in quæstione. An inhærentia, sit de essentia accidentis, & quæstione de indiuiduatione animæ intellectiuæ, quæ distinctio, est hæc, quod duplex est absolutum, aliud a termino, & hoc est propriè absolutum, vt substantia, qualitas, &c. hæc.n. non habent vllum terminum, ad quem dicant habitudinem, respectiuum verò ad terminum est illud, quod respicit essentialiter aliquem terminum, vt patet, filius, &c. & hæc sunt propriè Relatiua; & in genere relationis posita; aliud est absolutum, quod dicitur absolutum ab actu, & ab obiecto, & est illud, q̃d non respicit actum, neque obiectum nullũ & relatiuum huic oppositum dicitur relatiuum ad actum, & obiectum, sed non ad terminum, & sic non est in prædicamento relationis, sed est absolutum, sed hæc distinctio est voluntaria, & propositio ex Arist. in Prædicamentis, omnia Relatiua, vel sunt secundum esse, vel secũdum dici. Relatiua secundum dici non sunt verè relatiuã, quia sic etiam partes substantiæ essent relatiua, vt inquit Arist. in cap. illo de Relatione ergo vera Relatiua sunt secundum esse, sed relatiua secundum esse sic definiũtur ab Arist. Relatiua dicuntur, quorum esse est omnino ad aliud se habere. (illa enim particula, vel quocunque modo ad aliud se habere p̃tinet ad relatiua secundum dici) vnde Philosophus corrigendo illam definitionem relatiuorum, illam partem abscindit, & dicit hanc solam esse veram definitionem. Relatiua dicuntur, quorum esse est omnino ad aliud se habere, & quorum vnius cognitione habita, non potest aliud non cognosci, stãte hoc ita argumentor. Ista relatiua ad actum, & obiectum, & quocunque alio modo, sic se habent, quod eorum esse est omnino ad aliud, ergo sunt propriè relatiua, & debent poni in prædicamento relationis, & sic tã relatiua ad actum, quam relatiua ad terminum, vel obiectum sunt in prędicamento Relationis, & cõsequenter hęc distinctio est nulla. Consequentia patet ex dictis, antecedens probatur, quia tu dicis, quod in definitione potentiæ ponitur habitudo ad actum, & ad obiectum, & D. Th. ait, quod potentia secũdum illud, quod est potentia .i. potentia secundum propriam naturam dicit ordinẽ ad actum, & ad obiectum, ergo potentia, vt potentia secundum se est propriè relatiuum, quia secundum suam naturam respicit aliud .s. actum, & obiectum, quod si dicas potentiam non includere habitudinem ad actum ex natura sua, sed esse additum, tibi contradicis, & D. Thomæ, quia tunc potentia secundum q̃ potentia non dicit habitudinem ad actum (nam illa reduplicatiua secundum quod denotat essentiam formalem potentiæ, & hoc etiam in sensu tuo) sed erit quid extrinsecum, & accidentale, & sic non competet illi secundum, quod potentia. Præterea actus, & obiectum sunt termini habitudinis potentiæ, & vniuersaliter omne illud, ad q̃ aliquid ordinatur, dicitur terminus illius, non est ergo vera ista distinctio, quod detur aliquod relatiuum, & non sit ad terminum, quia si dicit habitudinem ex natura sua ad aliquid extra se, illud ad quod sic dicit habitudinem est terminus illius, & per hoc distinguitur ab absoluto, quia absolutum non dicit habitudinẽ ad aliquid aliud extra se, sed est omnino intra se in præsenti autem potentia dicit habitudinem ad actum, & ad obiectum per vos, quæ sunt extra

Opinio Caietani reyci tur.

Responsio Caietani.

Reyicitur.

tra

tra potentiam etiam secundum vos Aduersarios, ergo potentiæ secundum hunc sensum sunt propriè,& per se relatiua, & in prædicamento Relationis. Est ergo dicendum cum Scoto, quod potentiæ in se,& secundũ suam naturam sunt absolutæ, quia sunt substantiæ,& distinguuntur seipsis, quibus postea aduenit relatio principij ad principiatum, & causæ ad causatum, & sic extrinsecè,& ratione finis, & effectus distinguũtur a posteriori, et ultra distinctionẽ intrinsecam omnis.n. res prius est hæc, & hẽt actũ primum,& postea, quia hẽt talem actũ primum est in potentia ad talem actum secundum. Sed circa prædicta occurrit dubium non dissimulandum. dato enim qd propositio intelligatur a posteriori, ut nos diximus, videtur adhuc falsa, quia tunc necesse esset, q d quilibet actus diuersus prodiret a diuersa potentia,& ꝙ quodlibet obiectum diuersum consideraretur a diuersis potentijs, tñ hoc videmus esse falsum,& probatur de obiecto, quia obiectum visus cadit sub obiecto sensus cõis, & obiectũ sensus cadit sub obiecto intellectus: de actibus verò adsunt difficultates in Theologia, sed in Philosophia clarũ est, ꝙ actus diuersi specificè nõ proueniunt ab eadẽ potentia, nisi illa potẽtia sit illimitata, sed loquendo de potẽtijs limitatis,& adæquatis, quælibet hẽt propriũ actum,& sic potentiæ distinguuntur per actus a posteriori, nam actus vegetandi non producitur a sensitiua, nec actus visiuæ ꝓducitur a tactu, nec actus intellectus producitur a voluntate: ideo iure dixit Arist. 2. de Anima tex. 32. Potentiæ distinguuntur per actus,& non vt aliqui dicunt, potentiæ distinguuntur per obiecta, sed postea dixit actus distingui per obiecta: certũ est.n. ꝙ si obiecta sunt diuersa specie, actus, qui fiunt circa illam erunt quoq; diuersę speciei, qa actus,& a potentia, & ab obiecto producũtur: licet ergo ratione potentiæ, & initiatiuè possent dici idem, tamen terminatiuè,& formaliter sunt diuersæ speciei, quia diuersitas in illis est ab obiecto,& sic omnem distinctionẽ in actibus habemus ex obiecto; ex potentia quandoq; nullam, vt qñ proueniunt ab eadem potentia exempli gratia, Sensus visus vidit albedinem, & rubedinẽ, illæ duæ visiones sunt actus specificè diuersi, & hoc illi euenit non ratione potentiæ, & visus, sed ratione obiecti. Loquẽdo verò de obiectis ad soluendum dubium, vtendũ est hac distinctione, quam Scotus multis in locis assignat, sed præsertim primo sen. d. 3. q. 3. ar. 2. Cũ ꝙ potentiæ disparatę tripliciter se habent ad inuicem, aut sunt omnino disparatæ, & contradistinctæ, vel sunt subordinatæ,& si sunt subordinatæ, vel sunt in eodem genere, vt cognitiua superior, & inferior, vel in alio genere potentiarum, sicut cognitiua, & sua potentia appetitiua. Primo modo potentiæ disparatę hẽnt omninò obiecta disparata, & diuersa, quia nulla earũ, ex quo sunt disparatæ, est per se operatiua circa obiectũ, circa ꝙ uersatur alia potentia, tales sunt sensus exteriores inter se, vt visus, auditus, &c. Secundo modo potentiæ disparatæ habent obiecta prima subordinatè; itaquod sicut potentia superior potest habere per se actum circa quodcunq; circa ꝙ potest potentia inferior; ita obiectũ primum potentiæ superioris continet sub se obiectum potentię inferioris: vnde primum obiectum visus secundum suã cõmunitatem continetur, vt inferius sub primo obiecto sensus cõis. Tertio modo si potentia appetitiua adæquaretur cognitiuæ in operando circa quæcunq; obiecta, idẽ esset obiectum primum vtriusq;, & sub eadem ratione formali quantũ est ex ratione obiecti, licet quoad rõnem potentiarũ distingueretur; si uerò nõ adęquat obiectũ appetitiuę, erit inferius ad obiectũ cognitiuę, sed sub eodẽ genere. Ex hoc patet quomõ sit intelligenda illa propositio communis potentias distinguuntur per obiecta.

Solutio.

THEOREMA LXXVI.

Non datur sensus agens distinctus realiter a passiuis.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur, & aduersa reijcitur. Cap. I.

DVo sunt disputanda in præsentis Theorematis cognitione, primum an detur sensus agens distinctus a passiuis. Secundum quomodo sensus passiuus sit actiuus, an. s. sit totalis causa sen-

sa sensationis, vel potius partialis, & obiectũ alia causa partialis, minus tñ principalis. Quo ad primũ, licet Scotus ex professo de hac re non sit locutus; tamen ex ijs, quæ dicit multis in locis colligitur ipsum existimasse non dari sensum agẽtem distinctum à patiente sed sensum ipsum passiuum esse actiuum, & passiuum, diuersa tamen ratione. Hanc esse opinionem Scoti colligitur ex multis locis in libr. sent. sed pſertim primo dist. 3. q. 7. y. exponẽdo auctoritates adductas pro opinione D. Thomæ, & Ægidij, & in eadem quęstione soluendo primũ principale, & secundo sent. dist. 2. quæst. 10. in principio corporis quæstionis. nam in his locis, præsertim primo, declarans quomodo intelligatur auctoritas illa Philosophi (Intelligere est pati.) & nota quòd licèt Scotus in text. dicat hic tamen non determinando; tamen quoniam alibi, vt in secundo loco citato, se remittit ad hũc locum, & inquit, vt determinatũ est in primo, asserendum est hanc esse suam opinionem, licèt de hoc esset aliqualis dubitatio apud eum, quando scripsit illam quæstionem in primo sent. habet hæc verba dico quod Philosophus locut⁹ est cõmuniter de potentijs animæ, in quantum sunt, quibus formaliter sumus actu secundo puta de sensu in quãtum est, quo formaliter sentimus de intellectu, inquantum est, quo formaliter intelligimus: formaliter autem intelligimus intellectu in quantum recepit intellectionem, quia & si causet eam actiuè, nõ tamen dicor intelligere intellectu in quantum causat, sed in quantum habet intellectionem, vt forma; habere enim qualitatem est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere intellectionem quod idem est; est ipsum esse intelligentem; nos igitur intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem; ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necesse habuit dicere eum esse passiuum, & quòd intelligere est quoddam pati: hoc est, quod intellectio inquantum est quoddam, quo formaliter intelligimus est forma quædam recepta in intellectu; non autem intelligimus ea in quantum est quid causatum ab intellectu.

Hæc Scotus, & plura alia addit ex quib. deduco suam sententiam esse, ꝙ sensus est actiuus, & passiuus, loquitur enim, simul de intellectu, & sensu; sed principaliter de intellectu; ita quòd indicat eodem modo rem se habere, & de intellectu, & de sensu; & asserit sensum, & intellectum pro tanto dici pati, quia recipiunt sensationem, & intellectionem; non autem quia sint omnino passiui, ita quòd nullo modo producant sensationem, & intellectionem; hoc etiam expressè dicit respondendo ad primum principale.

Pro hac opinione non adducit Scotus vllas rõnes; quia nulla erat dubitatio suis tẽpotibus, an daretur sensus agens distinctus a passiuo; attamen potest hæc sentẽtia probari expressis auctoritatibus Arist. vt dicemus infra. Sed prius aduersariorum sententiã exponamus. Gandauen. secundo de anima quæstione 16. Apollinaris secundo quęstione 13. licèt in aliquibus differat a Suessano, & alij dicunt, quòd præter sensum passiuum datur sensus agens realiter distinctus a passiuis; immò volunt, quòd sicuti sunt quinque sensus passiui, ita quoque sint quinque sensus actiui, & hanc sententiam præcipuè duobus rationibus probant. *Opinio aduersariorum.*

Prima longo sermone exponitur, & quatuor innitur fundamentis, vt videre est apud Gandauensem; sed breuiter eius vis cõsistit in hoc. Si non daretur sensus agens, &c. sequeretur quòd sensatio nullũ haberet principium actiuum. Consequens est euidenter falsum. Consequentia verò probatur, quoniam tũc hoc principium esset vel sensus passiuus, vel obiectum, vel aliquid aliud; sed nõ est sensus passiuus quia tũc idem esset principium actiuum, & passiuum, siuè receptiuum eiusdem, quod est impossibile; neque principium per se actuum illius sensationis potest esse species, vel obiectum, quia tunc obiectum esset ratio principalis, & causa sensationis, qđ est inconueniẽs, quia tunc sequeretur, quod obiectum, & species esset nobilior sensu, quod est absurdum, quoniam sensus est forma substantialis, obiectum verò, & illa species sun accidentia. Consequentia probatur illud est perfectius altero, cuius perfectissima operatio est nobilior perfectissima operatione alterius; nam operatio indicat essentiam rei, at tunc producere sensationẽ esset perfectissima operatio o- *Prima ratio.*

biecti sensibilis, vel speciei; perfectissima vero operatio sensus tunc esset recipere sensationem, ergo obiectum, & species absolutè essent nobiliora ipsomet sensu.

Secūda ratio. Secunda ratio principalis, principiū actiuū sensationis, vel est species sensibilis, vel sensus agens: neque.n.aliud esse posse videtur, (nam non potest esse sensus passiuus, vt argumento allato probatum est,) sed nō potest esse species sensibilis, quia species sensibilis: vt ipsi dicunt est principium receptiuum sensationis: nihil autem est principiū actiuum, & receptiuū eiusdem relinquitur ergo, ꝙ necessario detur sensus agens distinctus a passiuo realiter.

Tertia ratio. Tertia, sicut se habet sensus ad sensibilia ita intellectus ad intelligibilia; sed sic est, ꝙ ad hoc, quod intellectus potentialis intelligat intelligibilia, necesse est vt detur intellectus agens distinctus a potentiali, ergo etiam in sensu ad hoc, vt cognoscat sensibilia debet dari sensus agēs distinctus realiter a passiuo.

Reijcitur. Verum hæc opinio apertè aduersatur Aristoteli, nam Aristoteles clarè docet sensus passiuos esse quoque actiuos, ideo vanū est multiplicare entia absque necessitate;

Prima ratio. præsertim autem secūdo de anima tex.127. declarat, ꝙ sensus passiui nedum patiuntur a sensibili: sed agunt quoque, monet enim ibi dubitationem, quia si sentire est pati, plantæ quoque sentire videntur, quia patiūtur a tangibilibus qualitatibus, vt a caliditate, & frigiditate, & tamen plantæ non dicūtur sentire.

Respondet Aristoteles quòd hoc euenit, quia ibi non est vis sensitiua: vnde licet plātæ patiantur ab illis qualitatibus, & aer patiatur ab odore, non tamen dicuntur sentire: quia sentire (inquit Aristoteles) est aliquid præter pati, scilicet quia est agere, qd etiam declarat in fine illius tex.127. Item

Secūda ratio. secundo de anima textu 37. asserit sensus esse causas sensationis. Item Arist. 9. Meta. tex. 16. ait sentiendi, & videndi munus esse actiones immanentes, ergo sensatio, & intellectio manent in eo quòd illas causat: at sensatio manet in sensu passiuo, ergo causatur a sensu passiuo, neque valet si quis dicat Aristote. per has auctoritates denotare dari sensum agētem, sed non denotare hūc sensum agentem esse distinctum a passiuo, quoniam in præcitatis locis Arist. expressè loquitur de sensibus passiuis, vt patet, maximè prima, & secūda auctoritate ad ducta ex secundo de anima. ratio etiam deducta ex 9. Metaphy. concludit euidenter de sensibus passiuis.

Tertia ratio. Arguit etiam Zabarella: quærendum est enim, an ambo isti sensus sentiant, an solus patiens: si ambo, ergo alter superuacaneus est. Præterea ergo etiam ambo patiuntur, quia ex Aristo. sentire est pati: quare ergo etiam sensus agens patitur, & sic ab alio agēte vsque in infinitum; si verò sensus agens non sentiat, sequitur aliud absurdum, scilicet non cognoscentem esse nobiliorem cognoscente. Nec valet responsio Gandauēsis ꝙ agens quatenus agens, est nobilior passiuo: sed passiuus est nobilior quatenus cognoscens; quoniam ex perfectiori operatione infertur maior perfectio absolutè: cum ergo sensus passiuus cognoscat, erit absolutè perfectior agente, & tamen ipse sustinet, ꝙ agens est perfectior patiente, & sustinere habet, quia semper agens est perfectius patiente ex Aristo.3. de anima, cap. de intellectu agente.

Ad primā rationem. Ad rationes aduersariorum. Respondetur ad primum negando consequentiam. Ad probationem dicimus ꝙ principium actiuum partim est species, partim est sensus passiuus, vt probatum est; sed species, & obiectum sensibile est minus principale agens, sensus verò est magis principale; sicuti etiam dicemus loquendo de intellectu.

Ad probationem contra hoc, quia tunc idem ageret, & reciperet, siuè pateretur ab eodem. Respondetur ꝙ illa propositio super quam innititur hæc ratio, s. quod idē non potest esse actiuum, & passiuum respectu eiusdem, vera est in agētibus vniuocis: non in æquiuocis, vt declarauimus in Theoremate, ꝙ elementa a proprijs formis mouētur, & clarius dicemus in materia de causis producentibus intellectionem ex Scoto in 1. sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primū pro secunda opinione, vbi optimè explicat hanc propositionē: nunc breuiter dicimus, quod est vera allata propositio de agente vniuoco, quia hæc agentia agunt per formam, quam actu habent. Vnde tale agens non potest agere, & pati secundum eandem formam, quia sequeretur ꝙ posset induce-

se in se formam quam actu haberet, & per quam operatur, quod implicat contradictionem: sed in agente æquiuoco, non est vera, quia tale potest agere in se ipsum, & pati, quia potest inducere in se ipsum formam, qua caret per aliam, quam habet, & ita sensus per propriam formam potest agere, & inducere in se sensationem, quæ est alia forma accidentalis, quia carebat.

Nec valet quod aliqui dicunt, quia tunc obiectum erit principale agens, non valet inquam, quia licet obiectum sensibile concurrat; tamen minus principaliter concurrit, quia solum excitat potentiam sentientem ei offerendo se, siuè suam speciem: sed postea sensus ex illa specie promit sensationem, quam postea ipsemet sensus recipit in se ipso.

Ad secundum. Ad secundam rationem patet per idem: procedit enim ex illo falso fundamento, quod sensus passiuus non possit producere actiuè sensationem, eo quod nihil potest agere, & pati respectu eiusdem, quod nunc quomodo intelligitur, declaratum est.

Ad tertium. Ad tertium Respondetur quod illa propositio sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, non est vera vniuersaliter, sicuti nulla comparatio vniuersaliter est vera; sed comparatio valet in hoc solum, quod sicut sensus patitur a sensibili obiecto, ita intellectus ab intelligibili obiecto patitur; & sicut sensus sentiendo patitur passione perfectiua, ita intelligendo patitur, & perficitur passione perfectiua.

Exponitur quot causæ, & quæ concurrunt ad generandum sensationem, & quomodo actus sentiendi producatur. Cap. II.

Opinio Suessani & Bucaferrei. EX dictis in præcedenti, cap. & ex multis alijs rationibus, quæ apud græcos, & alios auctores colligi possunt, qui eadem sententiam sustinet, satis apertè constat non dari sensum agentem; sed passiuum producere, & recipere sensationem; modo superest declarare modũ productionis sensationis. Sed antequam hoc explicemus, considerandum est, quot causæ requirantur ad sensationem producendam;

Quidam dicunt, quod vltra obiectũ sensibile, & sensum passiuum requiritur aliud agens externum producens speciem sensibilem, quod verò illud sit discrepant. Quidam vt Suessanus dicunt, quod est Deus; quidam alij vero vt Buccafetreus dicunt, quod est Cœlum, siue Cœlestis intelligentię agentes per Cœlum. Pro hac opinione sunt duæ rationes præsertim.

Prima ratio. Prima ratio est, quoniam species sensibilis, quæ in medio, & in organo sensus producitur, est accidens spirituale, obiectum verò sensibile illius est materialis qualitas; at spirituale est nobilius materiali, ergo si solum obiectum sensibile produceret speciem sensibilem, ignobilius produceret nobilius, quod est inconueniens; necesse est ergo ad euitandum hoc absurdum, ponere aliud agens præter obiectum sensibile; & confirmatur argumento sumpto ab intellectu, quoniam Aristoteles vidit, quod solũ phantasma, non potest producere speciem intelligibilem, adinuenit intellectum agentem, qui est agens nobilius intelligibili, ergo etiam in sensu hoc dicendum est: hoc autem externum agens nobilius specie intelligibili, non videtur aliud esse nisi Deus inquit Suessanus; ideo ponit Deum esse causam primam, & remotam, quæ per mediũ obiectum materiale tanquam per instrumentum producat speciem sensibilem spiritualem. *Secunda ratio.*

Reijcitur. Buccaferreus verò secundo de anima lectione 78. videtur dicere, quod, huiusmodi agens sit Cœlum, & intelligentiæ per Cœlum operantes. Verum istæ duæ sententiæ, quæ in idem coincidunt, quatenus nolunt, quod species sensibilis, non producatur ab obiecto materiali sensibili; sed a Deo, sunt reijciendæ, quoniam recurrere ad causas vniuersales sine necessitate, est vanum; in proposito autem possumus assignare causam particularem producentem illas species spirituales sine vllo absurdo, absque quod recurramus ad Deum, & ad agẽs vniuersale. Præterea ista opinio, & Suessani, & Buccafer: ei videtur asserere species sensibiles spiritales produci à Deo immediatè, nam cum natura obiecti sensibilis sit materialis, non potest, neque per se, neque vt instrumentum producere effectum spiritualem nobiliorem se; ergo *Prima ratio.* *Secunda.*

Deus erit immediatè producens speciem illam spiritualem, quod est absurdum quia tunc species non penderet ab obiecto vllo modo, ꝙ si intelligat Suessanus, ideo Deũ producere mediatè speciem illam spiritualem, quia ptimo producit obiectum materiale sensibile, deinde per illud ꝑducit speciem spiritualem, tunc asserit id, quod negat, quia tũc obiectum materiale immediatè producet speciem spitituałẽ per propriã naturam, quod ipse negat; hoc eodem modo aduersus Buccaferreum arguere possumus: nam vel intelligentiæ immediatè per Cœlum producunt has species spirituales, vel mediante obiecto materiali; si primo, ergo nullo modo pendent tales species ab obiecto materiali: si secundo modo, ergo materiale producit spirituale, quod ipse negabat. Si isti dicunt Deus, & intelligẽtiæ sunt causæ vniuersales, & principales, obiectum materiale minus principalis. Contra hoc modo, Deus, & intelligẽtiæ sunt causæ omnium rerum, non solum specierum sensibilium: at hic requirimus causam immediatam particularem producentem illam speciem spiritualem: omnis enim effectus particularis vltra causam vniuersalem semper habet causam particularem propriam.

Ad primam. Ad primam rationem respondetur, quod illa propositio vniuersalis, omne spirituale est nobilius materiali, non est vniuersaliter vera; sed solum in substantijs, quia substantiæ immateriales, sunt nobiliores substantijs materialibus: sed in accidentibus non valet, accidentia.n.spiritualia, vt istæ species sẽsibiles, sunt ignobiliores ipsis accidẽtibus materialibus, sunt enim effectus ipsorum obiectorum, & qualitatum sensibiliũ: sed minoris entitatis, quam illæ: sicut enim in substantijs, substantiæ abstractę sunt causæ, sed ęquiuocè substantiarum materialiũ, & ideo substantiæ materiales deficiunt a perfectione substantiarum immaterialium, ita accidentia materialia sunt causæ accidẽtium spiritualium, sed quodammodo æquiuocè, non enim ista accidentia sensibilia spiritualia, sunt adeo perfecta, vti sunt ipsæ qualitates sensibiles illas producentes; nam species coloris quæ recipitur in perspicuo, est ignobilior ipso colore reali, neque est inconueniens quòd accidens spirituale producatur a reali, si enim non est inconueniens, quod vna qualitas producat realiter aliam qualitatem realem, vt caliditas caliditatem, multo minus erit mirum, quod producat qualitatem ignobiliorem, vti est species spiritualis accidentalis.

Ad secundam. Ad secundam negatur similitudo: non enim in omnibus similia sunt sensus, & intellectus, vt declaratum est in præcedenti cap. ad tertium quo ad secundum, determinato quod non datur sensus agens distinctus a passiuis; & quod species sensibilis ꝓducitur ab obiecto sensibili., relinquitur quod causæ sensationis tantummodo duæ sunt, scilicet obiectum, siuè species sensibilis, & sensus passiuus. *Secundũ principale.*

Opinio D. Tho. Videndum est modo a quonam istorum actiue producatur ipsa sensatio D. Thom. p.p.q.85.art.2.respondendo ad tertium, & secundo de anima ter.149.aperte negat omnem actiuitatem a sensu, & vult quod sensatio actiuè producatur ab obiecto, & quod obiectum per immutationem sensus producat sensationem, & hæc opinio tribuitur ei quoque a Scoti Marginistis: attamẽ Thomistæ volunt, quòd ipse, & Scotus concordent, vt patet ex Caietano in Commento illius articuli, & ex Iauello 2.de anima q.21. quidquid sit de opinione D.Thom.si primo modo sustinet, est falsa, & multis rationibus potest improbari, quas adducit Scotus probando quod intellectio non producitur a sola specie intelligibili: (eadem.n.est ratio de intellectu, & sensu quo ad hoc) *Impugnatur.*

Pro nunc hæc ratio sufficit, nullus effectus productus a causa æquiuoca est nobilior causa æquiuoca: sed sensatio est accidens nobilius ipsa specie sensibili, & productus æquiuocè ab illa, ergo sensatio nõ prouenit a specie sensibili. maior, & minor sunt euidentes, & concessæ.

Opinio Græcorũ & Zabarellæ. Græci, & Zabarella libro de sensu agente, capite nono dicunt totam actionem esse ascribendam animæ solæ: vnde capit. octauo refutat opinionem Scoti, qui dicit sensationem partim ab anima, partim ab obiecto produci; asserunt ergo isti eandem animam, siuè facultatem sensibilem esse, quæ agat, & patiatur, tamen variis rationibus, nam anima fungitur duobus muneribus: primo informat organum, & dat illi esse, & facit, ꝙ organum sit receptiuum. Secundo vtitur organo a se informato ad

ope-

operandum; quo ad primū munus dicitur anima, & sensus pati, quia recipit speciem: quo ad secundum dicitur agere, quia speciē receptam iudicat; & ita recipere est solius organi animati, iudicare est solius animæ, & ratione iudicij anima dicitur agere; quia nil aliud est sentire, quam iudicare.

Refellit. Sed hæc opinio cōfutari potest omnibus illis rationibus quibus probabimus, quod sola anima intellectiua non est causa productiua intellectionis, sed requiritur obiectū vt causa partialis; Sed pro nunc hac vnica ratione confutatur; quia apud Arist. sentire est pati, dum ergo sensus formaliter sentit, non agit, sed patitur; alioquin si sentiē do ageret, sentire esset agere: & non pati.

Nec valet si dicat, ꝙ sentire dicitur pati, quia in sensatione sensus patitur ab obiecto: quoniā vt ipse Zabarella dicit sensum pati ab obiecto, non est sentire, quia hęc est prior operatio, quam iudicare, quod quidē iudicare secundum eum est sentire, & præterea tunc obiectum esset causa productiua sensationis, quia in illo actu sensus tantum patitur, & obiectum solum agit, & sic vera esset opinio D. Tho. quam ibi ipsemet Zabarella reijcit, quod sentire esset ab obiecto solum; si ergo dicamus, ꝙ sentire est iudicare, sentire non erit pati.

Opinio Scoti. Vltimo loco Scotus, vt patet in præcitato loco supra eodem modo iudicat esse dicēdum de intellectu, & sensu, & quoniam de intellectione asserit, qđ producitur a duabus causis ab intellectu tanquam a principali, & ab obiecto tanquam a minus principali; idem est dicendum de sensatione, ꝙ producatur ab obiecto, & a sensu actiuè, sed ab obiecto minus principaliter, a sensu verò principaliter, quæ omnia quomodo intelligantur, dictum est supra in primo cap. & melius declarabitur in Theoremate de causis producentibus intellectionem, probatio istius assertionis colligitur ex confutatione aliarum opinionum contra quas Scotus pbauit, ꝙ nec solus intellectus, nec solum obiectum est causa actiua, & productiua intellectionis; sed vtrunque requiritur, quæ probationes vt dixi suo loco patebunt, ne idem sæpius repetamus.

Contra Scotum arguit Zabarella. Sed contra hanc opinionem Scoti arguit Zabarella eodem libro capite octauo, & probat, quod nec obiectum sensibile, neque species possit esse causa efficiens, nec primaria, nec secundaria sensationis hac ratione, Sensatio est cognitio formaliter, & sentire est iudicare: sed neque species, neque obiectum iudicant, neque cognoscunt, sed sola anima, ergo.

Solutio. Ad hoc patet solutio ex declaratione modi sentiendi; modus autem est hic, vt potest colligi ex solutione primi argumenti principalis in præcedenti cap. desumpta ex Scoto loco vbi ibi citauimus, & positione Scoti posita in primo capite huius Theorematis, obiectum sensibile primo producit speciem sensibilem, & illam imprimit in organo, tunc sensitiua potentia excitata ab illa specie sensibili illam appræhendit, & iudicat, siue producit actum sentiendi, & postea hanc sensationem, & actum recipit in se: modo in productione illius actus sensationis, & cognitionis concurrunt obiectum, & sensus, ita quod sicuti scientia patitur ex obiecto, & potentia cognoscente, ita sensatio illa oritur ex obiecto, & sensu; alioquin si non penderet sensatio quoque ab obiecto, vna sensatio non distingueretur ab altera; neque sensatio perfectionis sensibilis esset perfectior sensatione imperfectioris sensibilis, & propter alias rationes, quas suo loco adducemus, dum loquemur de causis productiuis actus intelligendi: nec tamen obiectum dicitur sentire, vel cognoscere, quia non iudicat, nec cognoscit, sed est materia circa quam, siue ex qua promitur iudicium, & cognitio, & sic habet causalitatem propriam respectu actus sentiendi, quæ reducitur ad efficientem, nam sensatio ipsa habet esse, & ab obiecto, & a sensu, vt diximus; habita hac productione actus postea cum sensus recipit in se istā sensationē, dr propriè, & formaliter sentire, quia sentire est actio immanēs, & sic sentire est pati, sicuti etiam intelligere est pati, vt declarauimus in principio primi cap. Ex his ad argumentum patet primò, quòd falsum est quòd actus sentiendi non producatur, & ab obiecto, & a sensu: nec tamē propter hoc sequitur quòd obiectum iudicet, sicuti scientia prouenit ab obiecto, & ab intellectu, neque tamen sequitur quòd obiectum intelligat.

Falsum est etiam; quòd sentire formaliter sit iudicare, & sensatio sit cognitio actiua,

ua, idest falsum est, quòd sensatio sit productio actus sentiendi, quoniam licet ille actus prærequiratur, tamen formaliter sentire est recipere in se actum sentiendi, & sic sentire est pati: ideo recipere actum visionis est videre, recipere actum olfactionis est olfacere, &c. sicuti recipere actum sciendi est scire; vnde si nos produceremus actum intelligendi, sed illum non reciperemus in nobis, non diceremur scire, quia esse quale est recipere qualitatem.

Piccolomineus. Franciscus Piccolomineus negat species sensibiles producentes sensationem; sed vult quòd ipsa sensatio sit ipsamet species sensibilis, libro tertio de humana mente, cap. septimo. Sed de hoc in Theoremate de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXVII.

Intellectus, & obiectum sunt causa productiua intellectionis.

Ponitur 8. & 9. q. ex. 3. distin. primi sent. ad literam, quæ sunt plena mirabili doctrina: secundo quærit de notitia genita: quæ sit causa gignens, vel ratio gignendi eam, &c. Cap. I.

Secundo quæro de notitia genita, quæ sit causa gignens, vel ratio gignendi eam.

Et quæro vtrum pars intellectiua propriè sumpta, vel aliquid eius, sit causa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.

Et arguitur, quòd non: quia 2. de Anima probat Philosophus sensum esse passiuum, non actiuum, per hoc quòd si esset actiuus semper ageret, sicut si combustibile esset combustiuum, semper combureret, ita arguitur in proposito, si pars intellectiua esset actiua respectu intellectionis, semper intelligeret, & ita sine obiecto, quod est falsum.

Confirmatur ratio ex 2. de Anima: sensibilis, & sensus est vnus actus puta sonatio, & auditio est idem actus: ergo à simili motio actiua obiecti, & motio passiua intellectus, quæ est intellectio, est idem actus, ergo intellectio est ab obiecto.

Secundo sic, tertio de Anima. Intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, sicut intellectus agens est, quo est omnia facere, ergo intellectus possibilis saltem non erit causa actiua respectu cognitionis, sicut potentia passiua non est actiua respectu actus.

Tertio sic. Actiones distinguuntur penes distinctionem principiorum actiuorum, si igitur intellectus, qui est indistinctus sit principium actiuum omnis intellectionis, tunc omnes intellectiones essent eiusdē speciei, & si omnes intellectiones, ergo, & oēs habitus, & ita consequenter oēs scientiæ essent eiusdem speciei.

Ad oppositum Auic. 9. Meta. Immaterialitas est ratio intellectiui sicut intelligibilis igitur intellectus siue pars de intellectiua ex immaterialitate sua se sola est actiua respectu intellectionis sicut receptiua.

Secūda ratio. Item si obiectū, vel aliquid eius esset ratio formalis agendi: ergo intellectiones obiectorum diuersorum specie essent diuersæ specie, quod est falsum. Consequentia probatur, quia actus differunt specie, qui sunt à causis diuersis specie, falsitas consequentis probatur, quia tunc de qualibet specie specialissima esset propria scientia, & ita de pluribus speciebus specialissimis, non posset esse vna scientia.

Tertia ratio. Probatur etiam idem per Philosophū 1. Ethico. vbi vult; quòd intelligere est propria operatio hominis; secundum quod homo, vnius autem speciei est operatio vna secundum speciem.

In ista quæstione est vna opinio, quæ attribuit totam actiuitatem respectu intellectionis ipsi animæ. Et imponitur Augu. qui dicit 12. super Gen. cap. 28. Quòd quia imago corporis est in spiritu, quin est præstatior corpore, ideo est præstantior imago corporis in spiritum, quam ipsum corpus in sua substantia, & sequitur; nec sanè putandum est facere aliquod corpus in spiritum, tanquam spiritus corpori facienti materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstatior est res, quæ facit illa re, de qua facit, nec vllo modo præstantius est corpus spiritu: immo spiritus corpore.

Quamuis ergo incipiat imago corporis esse in spiritu, tamen eadem imagine, non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facie celeritate mirabili, & sequitur. Cuius imago

mox

mox, vt oculis visum fuerit in spiritu videnti, sine vllius puncti temporalis interpositione formatur.

Idem 10. de Tri. c. 5. Ani. conuoluit, & rapit imagines corporũ factas in semetipsa: & de semetipsa dat .n. eis formandis quidã substantiæ suæ; seruat autem aliquid, quo liberè de talium imaginum specie iudicet: hoc est mens idest rationalis intelligentia, quæ seruatur, vt iudicet. Nam illas animæ partes, quæ informantur corporum similitudinibus etiam cum bestijs communes nos habere sentimus: igitur ipsa anima in se format imagines ipsorum cognitorum: vt dicit ista auctoritas, & expressius præallegata.

Pro ista opi. arguit per rationes sic. Effectus non excedit causam in perfectione: melius est autem omne viuum non viuente secundum Aug. de Ciuit. ergo operatio vitalis non potest esse nisi a principio agendi vitali, vel viuo: istæ operationes cognoscendi sunt operationes vitales, ergo sunt ab ipsa anima sicut a ratione gignendi.

Secundo sic. Quanto forma est perfectior, tanto est actualior, & per consequẽs actiuior, quia actiuum esse cõuenit alicui inquantum est in actu, sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima, ergo maxime actiua, igitur se habet in ratione actiui, & se sola seipsam mouet in operatione sua, cum etiam hoc possint formæ imperfectiores, sicut patet de formis elementorum, & quorundam mixtorum.

Tertio sic Philo. 2. Physi. & 6. Ethic. & 9. Meta. distinguit inter actionem, & factionem, & vult, quòd actio proprie dicta manet in agente, sicut exemplificat ibi de speculatione: intellectio igitur proprie est operatio manens in agente; manet autem in parte intellectiua, vt dicit Phil. 9. Meta. ergo erit ab ea, vt ab agente.

Quarto, & est quasi idem. Actio propriè dicta, vt distinguitur cõtra factionem, denominat agens: intelligere autem denominat hominem secundum partem intellectiuam, ergo est actiue a parte intellectiua, vel ab homine secundum partem intellectiuam.

Contra istam opi. quòd non sit intentio Aug. Apparet 9. de Trini. cap. vlt. & 30. departis. Liquido tenendum est, quod omnis res, quàm cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui, ab vtroq; enim paritur notitia. a cognoscente scilicet & cognito. Idem 2. de Tri. c. 2. vel 5. Ex visibili, & vidente gignitur visio.

Item 15. de Trin. c. 10. & 24. vt prædictum est. Formata quippe cogitatio ab ipsa re, quam scimus: verbum est, ergo intendit attribuere aliquam causalitatem obiecto.

Hoc etiam arguitur ratione sic. Quia tãtum sunt quatuor genera causarum per se, sicut apparet ex 2. Physi. & 5. Meta. ergo illis existentibus, in se perfectis, & non impeditis, & sufficienter approximatis, sequetur effectus ex illis, si sint causæ naturales, vel poterit saltem esse, si sint causæ libere agentes, & quia forma habet esse aliquo modo per ꝓductionẽ, & finis sequitur productionẽ rei in esse aut si præcedit, hoc est, inquantum mouet efficiens ad agendũ, Ideo quando duæ causæ priores ipsa re.s.efficiens & materia sunt in se perfectæ, & approximatæ, & non impeditæ, sequitur effectus, vel saltem potest sequi; ergo si aĩa est totalis causa actiua notitiæ genitæ & ipsa est materia disposita siue subiectum receptiuum, vel susceptiuum respectu eiusdem, & ipsa est semper actu præsens, cum sit causa naturalis, semper erit actualis intellectio quæcunq; in ea, cuius ipsa est causa, & cuius ipsa est causa de se, vel saltem aliqua, in quam potissime ipsa potest. Non enim põt opponi imperfectio alicui⁹ causæ in se retenta prima hypothesi, nec non approximatio nec impeditio, quia nihil videtur tunc impediens.

Instantia de causis accidẽtis cõparatis ad substãtiã excludit, qa substãtia est materia in qua. De responsione etiam per impedimentum quære vbi de virtutibus, si actiuæ. Fugere autem ad causam sine qua non, quæ requiritur ad hoc, vt notitia gignatur, hoc est dicere, quod omnes per se causæ nõ sunt sufficientes causæ, sed requiritur aliquid aliud, a quo res causanda dependet essentialiter; ergo nõ erunt tantum quatuor causæ, siue quatuor genera causarum, sed plura, vel aliquid dependebit essentialiter ab aliquo, quod non est causa eius.

Item omnes causæ præter quatuor dictæ, sunt accidentales rei, igitur nõ simpliciter

citer res depēdet ab eis, nec in esse, nec in fieri. Antecedens dicit expresse Commē. 2. Physic. comm. 30. & 31. Item probat, qđ non sunt nisi quatuor causæ cuiuslibet rei, vel aliqua istarum, 2 Physi. comm. 68. 69. & 70. per demonstratiuam sufficientiam.

Per hoc etiam improbantur diuersi modi ponendi tenentium istam opinionem: siue enim ponatur obiectum necessarium in ratione causæ sine qua non, vel in ratione termini vel in ratione excitantis, si non detur sibi aliqua per se causalitas, cum ipse per se causæ sint perfectæ in se, & approximatæ; & omne impedimentum remotum, quomodo saluabit, quod ipsum necessario requiratur, nisi ponendo quinque genera causarum?

Specialiter etiam illud de excitatione nō videtur valere. Quæro enim quid sit excitare, si aliquid causare in intellectiua potentia: ergo obiectum aliquid causat antequam intellectiua de se agat: ergo intellectiua non est tota causa prima respectu cuiuslibet in se causati, sed etiam obiectum. Si excitare non sit aliquid causare in potentia intellectiua, non aliter se habet in se post excitationem, quam ante, & ita non magis excitatur nunc, quam prius. Hęc tñ ratio concluderet simili modo, vt videtur, contra actionem voluntatis.

Vnde ad ipsam responderi potest, quòd quando aliquæ formæ habent essentialē ordinē, ita qđ vna recipitur mediante altera in codē siue sit natura, siue potentia, & hoc, siue ab eodem agente, siue ab alio.

Dato etiam qđ neutra sit ratio recipiendi alteram, nunquā secunda potest induci ab agēte in suo receptiuo, nisi prima sit prius inducta.

Exemplum de volitione, & delectatione ponendo illa esse diuersa realiter, nunquam secunda recipitur, nisi prius prima recipiatur, cum tamen secunda habet causam actiuam naturalem præcedentem etiam antequam sit volitio; & in huiusmodi ordinatis negatur maior: similiter de specie in telligibili ad intellectionem, ponendo speciem intelligibilem non esse causam effectiuam, nec receptiuam intellectionis. Similiter de lumine, & si non sit actiuum, neq; receptiuum respectu speciei coloris.

Aliter dicitur, quòd quandocunq; aliquam formam recipi in suo potentiali de necessitate præexigit aliam formam recipi in suo receptiuo, falsa est illa maior, agens perfectum approximatum passo, & nō impeditum potest agere; intelligendo de potentia proxima. Et hoc siue receptiuū formæ prioris sit eadem potentia cum receptiuo formæ posterioris. Exemplum, volitio, & delectatio in voluntate, siue sint eadem realiter. Exemplum, in anima intellectio, & volitio, ponendo totaliter voluntatem actiuam respectu velle, siue in eodem supposito recipiantur, non in vna natura, nec potentia. Exemplum de phātasmate, & intellectione, si negetur species intelligibilis, & actio tota detur intellectui, siue in alio, & alio supposito recipiatur forma prior, & posterior. Exemplum, lumen in aerē, & in aqua a sole.

Nec hic saluatur propositio, quod forma prior sit actiua respectu posterioris, vel ratio recipiendi sicut lumen in medio respectu speciei coloris: quia si in talibus instetur nihil valet instantia quia ibi actiuum proximum deficeret, vel passiuum proximum.

In quatuor autē instantijs positis neutra conditio accidit. Nam nec volitio est causa actiua delectationis: sed obiectum, nec receptiua, sed voluntas sic in alijs secundū illas opiniones.

Nec est dicendum, quòd maior illa est vera, nisi ab eodem fiunt duo effectus necessarij secundum ordinem producibile, quia etiam non est vera, si necessario est ordo inter formas a diuersis agentibus inducibiles, sicut patet instantijs positis. Vniuersaliter ergo quæcunque forma, ad hoc vt recipiatur in suo passiuo, requirit aliā prius recipi in quocunque. Nunquam actiuum formæ secundæ est in potentia accidentali ad agendum in receptiuū illius, nisi forma prior iam sit inducta, ergo potest dici, q pro instanti, pro quo causabilis; dependet ab alijs. quia non est causabilis nisi naturaliter post aliam, quæ præexigitur. Igitur forma posterior, quo ad fieri, dependet essentialiter ab alio, quam a suis per se causis in fieri, quæ sunt agens, & materia. Concedi potest igitur hæc conclusio, quod prius essentialiter non tantum conuenit esse, vt

se, vt effectus sit, sed etiam posterius. Patet in tractatu de primo principio. Tamen nō probabiliter negatur illa maior, nisi ostendatur prioritas alterius formæ veluti actiuæ respectu secundæ, vel vt rationis recipiendi, vel vt effectus propinquioris causæ cōi, vel causæ necessario prius causanti.

Alia est opinio, quæ totaliter est in alio extremo, quæ dicit, sicut colligitur ex diuersis locis sic opinatis, q anima intellectiua, vt intellectiua est nihil habet actiuitatis, vel causalitatis respectu intellectionis. Non enim habet talem causalitatem intellectus possibilis, siue informatus specie intelligibili, quam ipsi negant, siue nudus, quia secundum eos nihil idem potest agere in seipsum, q probant, quia cum agens sic tale in actu, quale passum est in potentia; vt apparet 3. Phys. Et primo de Generatione, sequitur, tunc quod idem esset in potentia, & in actu. Quod primo videtur esse oppositum primi principij Meta. noti per rationem actus, & potentiæ, & tunc etiam idem esset efficiens, & materia, quod videtur esse contra Philos. 2. Phys. Materia & efficiens non coincidunt. Tunc etiam idē referretur ad se relatione reali, quod videtur impossibile. 5. Metaphy. Propter oppositionem talium relationum, tandem ad hæc deducunt, q poneretur quodlibet in se agere, & mouere se, vt pote, quod aer ad præsentiam solis illuminaret se, & non Sol, & lignum ad præsentiam ignis calefaceret se, & non ignis. Nec esset ratio quare nō esset aliquid naturaliter sic causatiuū cuiuscunque noui in se, quia non esset vnde probaretur, quin quodlibet esset causatiuum cuiuscunque noui in se.

Ex istis propositionibus dicunt, quod agens, & patiens distincta sunt subiecto, & dicunt, quod quæcunque difficultates accidunt in aliqua materia, non sunt propter eas neganda ista principia; quia tunc tollitur omnis inquisitio veritatis per talia principia negata, qua enim ratione negantur in vna materia, & in alia.

Propter idem dicunt, quod intellectus agens non potest aliquid causare effectiue in intellectu possibili, quia non distinguitur ab eo subiecto, sed quasi formaliter ipsum lumine suo perfundendo, vel perficiendo, huius illustrationem facit, sicut cum producitur aliquod corpus luminosum, in quo sunt istæ duæ perfectiones; scilicet diaphaneitas, & ipsa lux: dicitur, quod lux hoc corpus perspicuum facit luminosum non transmutando ipsum a potentia præcedente actum ad talem actum, sed totum simul factum est secundum rationem causæ efficientis ab agente extrinseco producente corpus tale, aut tale ad esse tale. Sed ideo dicitur lux facere illud corpus luminosum, quia est formaliter perficiens illud corpus. Ita est in proposito, intellectus agens in ratione causæ efficientis nihil agit in intellectum possibilem, sed qui creauit animam per modum causæ efficientis, ipse in ea hanc illustrationem fecit, istas potentias simul in eadem subiecta producēdo.

Similiter ponunt, quod intellectus agēs nullam operationem habet respectu intellectionis, nisi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus, scilicet agit ad hoc, vt illud habeat rationem mouentis, & obiecti in actu, ergo ad ipsam intellectionem præter ista duo intellectus agens nullam actionē immediate habebit. Quid igitur erit effectiuè intellectionē?

Respondent, quod obiectum idem secūdum eem efficit intellectionem, & volitionem, & hoc inquantum relucet in phantasmate illustrato ab intellectu agente, non effectiue, sed quasi formaliter concurrente, respectu intelligibilis.

Qualiter autem sit possibile phantasma mouere intellectum possibilem, cum tamē virtus phantastica, & intellectus possibilis sint in eadem subiecta animæ, & phantasma non distinguitur subiecto ab intellectu possibili. Dicunt, q aīa pōt cōsiderari dupliciter, vel secundum essentiam vel secundū potentias. Primo modo est totum in qualibet parte corporis, nec est principium alicuius operationis. Secundo modo, aliqua potentia determinat aliquam partem corporis, vt organica, aliqua non, vt intellectiua, q ipsa sub rōne talis potentiæ non est in ista parte corporis, nec in illa, q̄a in nulla est, quia per se nec in toto nec in aliqua parte, sicut nec operationes, q per eā exercentur, sicut ergo potentia, quæ esset in alia parte corporis, quam est phantasia; posset immutari ab eo, quod est in phantasia, ita potentia, quæ non est determinata ad partem,

tem, in qua est phantasia, sed extra illam, sic quod non est ibi plus, quam in pede, poterit immutari ab eo, quod est in phantasia, ita est in proposito, quia illæ potentiæ non sunt alligatæ, & immersæ materiæ sicut aliæ.

Contra istam opinionem. Intellectus agens secundum eum, nihil causat, quod sit formaliter in phantasmate, sed solum fit remotio prohibentium per quendam contractum spiritualem huius lucis ad phantasmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis fit informatio intellectus possibilis. Et ex hoc sequitur, quod nihil, quod est in intellectiua parte, vt intellectiua cõprehendit intellectum agentem, & possibilem, habebit aliquam rationem actiui, siuè agentis, siuè vt rationis agendi respectu cuiuscunque intellectionis, & ita tantum phãtasma effectiue se habet ad intellectionem, vel si sit ibi efficientia aliqua, per quam effectiuè fiat irradiatio, vel illustratio sup phãtasmata, illa efficientia erit præcise ipsius Dei qui creauit tale lumẽ in intellectu possibili. Vel ergo Deus agit immediatè ad intellectionem quamcunque, vel tantũ phãtasma erit causa omnium actionum intellectiuæ partis, tam intellectionum, quam volitionum. Nihil ergo aliud a Deo se habet actiuè respectu intellectionis cuiuscunque nisi phantasma solum. Hoc videtur valde inconueniens, quia vilificat valde naturam animæ. Nullam enim videtur perfectionẽ phantasma causare posse in intellectu, quæ excedit nobilitatẽ eius, quia effectus æquiuocus non potest excedere causam suam, sed deficit, igitur nihil causatum præcisè a phantasmate; sicut a tota causa actiua, sicut ponit ista opinio de intellectione, potest esse perfectius phãtasmate, sed necessario imperfectius; & ita nulla operatio siue intellectio erit in homine perfectior phantasmate, quod est absurdum.

Iuxta secundam rationem contra Goffredum videtur contra ipsum, quomodo animal phantasiatur absque sensatione exteriori, quid enim ibi mouet organum ad actum? Nil certe videtur ibi distinctum subiecto, nisi ponat memoriam sensitiuam in alio organo a phantasia, & illam mouetet phantasiam ad imaginandum.

Item secundo ex ista opinione sequitur, quod angelus in quo non potest poni talis distinctio in subiecto, nullam intellectionẽ possit habere nouam; quantumcunque habeat obiecta multa præsentia habitualiter, immo nullam potest habere effectiuè, nisi a Deo, quia opposito posito, intellectus mouebitur a se, vel agens, & patiens erunt indistincta subiecto.

Hoc videtur ipse concedere, quia ponit, quod angelum posse habere nouam intellectionem, est mere creditum.

Hæc responsio non videtur Christiani, sed putè Philosophi pagani, cum angelus multa noua sciat, & sit beatus in operatione sua.

Hoc etiam non euadit. Nullum.n. creditum repugnat conclusioni sequenti ex veris principiis. Ex isto autem principio necessario. Agens, & patiens sunt distincta subiecto, sequitur, quod intellectus nõ potest habere ex se aliquam intellectionem actiue: ergo si oppositum huius conclusionis est creditum, principium illud, ex quo sequitur ista conclusio, est falsum: hoc magis patet de velle. Constat enim, ꝙ primũ velle malum angelus immediate nõ habuit a Deo: patet igitur, quod ibi agens fuit indistinctum subiecto a passo.

Tertio sequitur, ꝙ non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinate intelligendum requiritur, & sufficit, secundum istam opinionem, quòd phantasmata ordinatè occurrant, quæ occurrentia ordinatè mouent intellectum, sed quod ipsa ordinate occurrant: non potest fieri per habitum in intellectu, quia nihil in passo dat mouẽti ordinate mouere, aut saltẽ per habitum in phantasia possunt ordinate occurrere, absque omni habitu in intellectu, ergo &c.

Confirmatur, quia ideo secundum istos negatur habitus in voluntate, quia ipsa faciliter mouetur conformiter intellectui, ergo a simili, cum mouetur intellectus a phãtasmatibus, eo modo, quo occurrunt, sufficit habitus in phantasia ad hoc, quod ordinate occurrant. Hæc tria argumenta pondero. Fiunt talia argumenta contra eos, primo sic.

Tertio si phantasma causat omnem intellectionem effectiuè, & causa naturalis non agit nisi secundum naturam, illam, quæ est actu, *Prima ratio.*

actu,

actu phantasma nunquam causabit aliquā intellectionem in intellectu, nisi conformē phantasmati, & ita nunquam causabili cōpositione falsam repugnantem rationi terminorum, quorum phantasmata sunt in virtute phantastica, aut si quodammodo potest, sicut respondet, quod per vnum, oppositum cognitum potest suum oppositum cognosci; hoc non est, nisi quia per vnam compositionem veram potest cognoscere oppositam esse falsam. Sed nunquam idem phantasma causabit aliquam intellectionem falsam tanquam veram, vel ecōuerso.

Et si dicas quod phantasma falsè repræsentat obiectum, ideo causat intellectionē falsam in intellectu: Sequitur, quod idem phantasma manens idem: nunquam potest causare assensum oppositum, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falsam.

Tertia ratio. Item quando dicitur, quod intellectio secundum Philosophum est actio manens intra.

Respōdent, quod intelligere, secundum modum significandi grammaticalem, significat actiuè, & intelligi passiuè: tamen secū dum rem, intelligere est passio, & quod intelligitur est agens: Intelligere enim nō significat aliquid, vt habet esse in subiecto in se, & absolutè, sed quasi tendens in alterum, vt in obiectum, siue in terminum, & quia actionis est procedere ab agente, & tēdere in passum, ideo tales perfectiones, quę in re sūt passiones, hoc est manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur esse actiones immanentes. Contra: Philosophus distinguens actionē a factione 2. Physicorum, & 6. Etic. cap. 5. & 9. Meth. Assignat diuersa principia propria actioni, & factioni quod non oporteret, si intelligeret, quod illud, quod assignat esse actionem, esset passio; quia tunc non oporteret assignare sibi principium actiuū proprium, non enim oporteret prudentiā esse actiuam, sicut ars est habitus factiuus, si actio nihil esset, nisi quædam forma recepta in alio, vt in eo quod dicitur agens.

Quarta ratio. Item habitus non ponitur præcise ad patiendū, & maximè in passiuo summe dispo sito ad formam, non enim oportet illud facillitari ad recipiendum, quod in se est summe dispositum ad recipiendum, sed intellectus est summè dispositus ad quamcunque intellectionem, quia nihil habet contrariū ergo non oporteret ponere aliquem habitum in intellectu, si præcise esset passiuus respectu intellectionis.

Probatur prima propositio, quia habitus est, quo vtimur cum volumus, & habitus habentem perficit, & opus eius bonum reddit, ex secundo Ethicorum. Omnia ista attribuunt aliquam actiuitatem habitui.

Item quomodo intellectus discurret syllogizando, vel argumentando, si phātasma causat omnem intellectionem. Non enim videtur intelligibile quomodo phantasma ta decurrentia causant omnem discursum.

Confirmatur quia intellectus confertēs A. Ad. B. Secundum talem habitudinē qualis est ipsorum ex natura rei, non causat relationes rationis. Puta quando comparat ea, vt differentia; vt contraria; vt totum, & partem & huiusmodi. Ergo sola illa collatione causantur relatio rationis; quæ nec in esse nec in cognosci consequitur extrema ex natura eorum; ergo extrema non sunt causa illius actus collatiui.

Item quomodo causabuntur intētiones logicæ, vel relationes rationis? Si enim phātasma causat omnem intellectionem, quæcunque causata ab eo erit realis, quia illa dicitur esse realis intellectio, quæ causatur immediate a re, vel a specie repræsentante rem in se, ergo nulla intellectio causabit intentiones logicas, vel relationes rationis quia intellectus nullo actu suo poterit conferre obiectum ad aliud, quæ collatio causat relationem rationis, vel intentionem secundam in obiecto. *Quinta ratio.*

Item quomodo reflectetur intellectus supra actū suum; & hoc quomodo erit in potestate potentiæ reflectentis. Si enim phātasma causans aliquam intellectionem, hæc naturaliter causare reflectionem super illam actionem: pari rationem, & reflexionem reflexionis, & sic in infinitum, vt dicit Aug. 15. de Tri. Si autem non habet causa re reflexionem sed tantum actum absolutū & postea occurrat aliud phantasma, non videtur posse assignari, quomodo posset esse aliqua reflexio super aliquem actum. *Sexta ratio.*

Item quomodo illud nō vilificat animā quod omnem actionem suam naturalem,

quæ

et alibi, vbi inquirens de principio actiuo actionum vitalium, scilicet sensationis, & intellectionis, ponit quòd illud principiũ est aliquid in ipso animato, & nõ solum obiectum extra, sicut & in sensu ponit quòd species impressa in organo tãtum inclinat, & inclinando excitat potentiam, & quasi euocat ipsam ad propriam operationem. Ita phantasma in virtute phantastica inclinat intellectum, ita quòd intellectus inclinatus fit in vltima dispositione ad eliciendum intellectionem tãquam suam propriã operationem. Et pro ista opinione adducit ibi vnam rationem pro istis actionibus, quia sunt vitales, & nulla actio transcendit perfectionem agentis, & aliam de actione manente in agente, & istæ sunt propriæ actiones, & denominant propriè ipsum agens, sicut lucere se habet ad ipsum lucẽs, non illuminare.

Ad hoc cõcordat ratio Augustini, ꝙ anima format in se imagines cognitorũ, quæ tres rationes adductæ fuerunt prius pro prima opinio.

Contra. Neutra istarum opinionum, nec retractata, nec retractans, videtur esse vera. Non retractata, quia aut intellectus factus in actu secundum notitiam primam confusam est actiuus virtute sui respectu intellectionis secundæ, aut virtute illius notitiæ primæ confusæ. Si virtute sui, non videtur rationabile, quòd aliqua causa possit esse actiua respectu perfectioris in aliqua specie, & nullo modo possit esse causa actiua respectu imperfectioris eiusdem rationis.

Intellectio autem cõfusa, & distincta alibi videntur esse intellectiones eiusdem rationis, quia eiusdem obiecti, ergo videtur inconueniens, quod intellectus de se possit esse causatiuus respectu secundę intellectionis, quæ est perfectior, & non respectu primæ. Si autem dicas, quòd respectu secundę est actiuus virtute actus primi.

Contra, actus imperfectior non potest esse ratio formalis causandi actum perfectiorem, quia tunc non esset vnde posset probari Deum esse perfectissimum ens, si effectus posset excedere causam suam totalẽ in perfectione, cognitio autem distincta est nobilior cognitione confusa. ergo illa confusa non est formalis ratio eliciendi, vel causandi illam distinctam.

Opinio etiam retractans non videtur esse vera, quia quæro quid intelligitur per inclinationem, aut aliqua forma, quæ fit in intellectu, per quam inclinetur, aut nihil? Si nihil non magis inclinatur nunc quàm prius inclinabatur. Si aliqua forma, aut actus intelligendi, & tunc oppositum opi. eorum, quia obiectum causabit actum, aut aliquis prius actu intelligendi, vt species, quã ipsi negant.

Item in causis essentialiter ordinatis inferior non inclinat superiorem, sed è conuerso: respectu autem intellectionis pars intellectiua est causa superior, quã species alicuius obiecti, vt patebit in sequenti quæstione, ergo obiectum non inclinat intellectum.

Respondeo non est habitus, nec actus, nec species: sed quoddam quartum.

Contra quamuis hoc statim videatur inconueniens: tamen arguitur sic. Sit illud quartum A. tunc sic. Aut sine illo A. est in intellectu tota virtus actiua respectu intellectionis huius, aut non. Si sic, ergo sine illo potest intellectus in hanc intellectionem: & ita in determinationem omnem requisitam: quia hæc: vt hæc est determinatissima: & ita A. propter nihil erit necessariũ. Si non: ergo dat A. virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipsi intellectui, & ita actio nõ erit ab intra: vt a totali principio actiuo.

Quinta opinio ponit, quòd species obiecti in intellectu, uel ipsum obiectum in se præsens est gignens: vel est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu. Et ipse intellectus tantummodo se habet tanquã materiale, vel informatus illa specie: vel per obiectum supplens vicem speciei.

Ad hoc arguitur sic. Commentator tertio de Anima commen. 5. Intellectus se habet ad formas vniuersales sicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi. aĩa nostra est infinitum in genere intelligibilium: sicut materia in genere entium. Et tertio de Anima, & octauo Physic. Intellectus ante habitum est in potentia essentiali sicut materia ante formam. Et tertio de anima intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Ex omnibus istis concluditur potentiam intellectiuam respectu intelligibilis esse pure potentialem: sed quod est

est pure potentiale, non potest esse principium actiuum alicuius actus: nisi in forma cum aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.

Arguitur vlterius, quod ipsa forma, quæ est principium agendi; sit similitudo obiecti: quia sicut factio est formaliter per formã, qua faciens assimilatur facto: ita actio videtur esse formaliter per illam formam, qua agens assimilatur obiecto: & ita illa similitudo erit formalis ratio agendi.

Ad hoc etiam adducitur, quod agens indeterminatum non potest in actionem determinatam; vel circa obiectum determinatum: nisi determinatur: intellectus de se est indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem, ergo ad hoc quod intelligat aliquid: requiritur determinatio aliqua: illa non est nisi per speciem intelligibilem: igitur illa species intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

Sexta Opinio quæ redit in idem quantũ ad conclusionem huius quintæ opinionis est, quod ipsa notitia actualis genita siue in sensu, siue in intellectu est species.

Et nunc sicut ratio formalis gignendi speciem actualẽ, quæ dicitur notitia actualis est ratio obiecti, vel species obiecti in memoria: ita sequitur quo ad propositum, quod ratio formalis gignendi notitiã actualem est primum obiectum, vel aliqua species in virtute obiecti.

Et hoc ita, quod quando obiectum est in se præsens ab eo egreditur, vel generatur species, quæ est intellectio cum: autem non est in se præsens, sed per speciem in memoria; tunc per illam speciem; vel virtute illius speciei gignetur alia species, quæ est intellectio.

Pro ista opinione quatenus dicit speciẽ intelligibilem esse notitiam actualem adducitur Aug. 2. de Trinit cap. 2. vel 4. vbi inquit. illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur a solo imprimitur corpore, quod videtur, quod autem imprimitur, vel gignitur a solo corpore est species, ergo illa species est visio secundum Augustinum. Hoc idem secundo probatur per Philoso. 2. de Anima, qui vult, quod idem sit sonatio, & auditio; quia idẽ est actus actiui & passiui; & per Philosophum tertio Physicorum: sed sonatio in actu causat speciem soni in aure, ergo illa species causata est idem cum auditione, & ita species intelligibilis, & intellectio idem sunt.

Conclusio istarum duarum opi. vltimarum improbatur per quædam argumenta facta contra opinionem secundam. Nam effectus æquiuocus non potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed deficit necessario ab ea. Intellectio esset effectus æquiuocus speciei intelligibilis: si ab ea sola causaretur, & ita simpliciter esset imperfectior specie intelligibili: quod non est verum.

Ista ratio, quæ fuit prima contra secundam opinionem minus est euidens contra istas, quia species intelligibilis, est nobilior phantasmate.

Secunda etiam ratio; & tertia contra secundam opinionem non sunt contra istas. Aliæ sex rationes, quas non ponderaui, possunt hic fieri. Nam primo habitus, &c.

Similiter habitus non videtur necessarius, sicut argutũ est ibi in quinta ratione. Similiter quomodo fieret discursus. Similiter quomodo reflexio, quomodo causarentur relationes, rationis siue intentiones logicæ. Quomodo complexio falsa, cui assentiretur tanquam vere, si sola species intelligibilis genita a phantasmate esset ratio formalis omnis intellectionis.

Similiter tunc species esset magis potentia intellectiua quam intellectus, & ita ipsa separata haberet eundem actum, sicut calor separatus calefaceret Similiter 2. sic intelligere nõ videretur propria perfectio ipsius intellectus, quia nihil videtur essentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium se habet in potentia contradictionis, sicut ad accidens per accidẽs, sicut calefieri nõ videtur propria perfectio ligni, ex quo lignum se habet ad calorem sicut ad accidens per accidens, sed ita se haberet intellectus, secundum istam opinionem, ad speciem intelligibilem, quæ esset principium intellectionis, igitur &c. Similiter. 3. tam in sensu quam in intellectu posito eodem repræsentante, maior attentio vel conatus facit actum perfectiorem. Hic enim habens eandem speciem intelligibilem, vel phantasma, perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus, quando minus. Ita

etiam

etiam in sensu, eodem obiectu præsente, & in eodem lumine, & in eadem distantia, perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in videndo. Patet etiam ex hoc quòd magis quandoque leditur visus propter maiorem attentionem, immo cæteris paribus vnus oculus magis attentus posset multum offendi in visione alicuius, in qua minus alius offenditur, sicut patet per experientiam. Patet etiam secundũ Aug. 2. de Trin. cap. 2. quod in attento multum remanent species post visionem, quæ non remanent in oculo non attendentis.

Ad ista tria media potest responderi. Ad primum, quòd potentia intellectiua est, qua intelligimus, intelligimus autem ea inquãtum ipsa habet formaliter intellectionem, species autem non est nata habere eam, nec esse ratio habendi illam. Quod adducitur, quòd etiam separata haberet actum, si intelligatur habere subiectiuè, patet qđ non; videlicet, si effectiue Responsio, non habet passum in quod agat, præcipuè si non est nata esse principium agendi in aliud, quia non est factionis principium, sed tantum actionis immanentis in eodem subiecto cum ipsa.

Ad secundum potest dici, quòd maior illa, scilicet nihil videtur essentialiter ordinari &c. Falsa est in his, quæ non possunt ex se consequi finem, ad quem ordinantur, sed tantum actione extrinseci dantis sibi aliquod accidens per quod operatur, & attingat finem suum, sic est hic.

Ad tertium, illa attestatio est voluntatis qua vehementius applicat se ad obiectum, potentia cognitiua inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoscit, licet non agat ad illum secundum actum.

Sed contra secundam opinionem arguitur specialiter, quòd ipsa sit falsa tam in sensu, quam in intellectu. In sensu, quia si species ista, quæ est visio, sit eiusdem rationis cum illa, quæ est in medio, illa in medio erit forma aliter visio, ergo mediũ formaliter habens eam, erit formaliter vidẽs. Si autem præter hanc speciem in visu, quæ ponitur visio, sit alia alterius rationis ab ea, & alia eiusdem rationis cum illa, quæ est in medio habetur propositum, scilicet quod licet illud, quod est visio, dicatur species, tamẽ est aliquid aliud prius eo in oculo, & alterius rationis, & illud vt communiter dicitur, est species. Et ita species proprie dicta differret ab actione.

Si dicas, quod species in medio differt a specie in oculo propter diuersa recipiẽntia, hoc nihil est, quia sicut albedo est eiusdẽm rationis in lapide, & equo, & ideo vtrũque est formaliter album secundum eandẽ rationem albi, ita si illa qualitas, quæ dicitur species sit eiusdem rationis in oculo, & in medio, si illa de se sit visio formaliter, visio formaliter erit in vtroque, & in quocũque est formaliter visio illud formaliter est videns. Principale etiam propositum patet, quia in oculo cœco, manente tamẽ sic mixto, vt prius, causantur species. Similiter in oculo dormientis, alias non excitaretur ab excellenti sensibili præsente. Non etiã aliter aliquis excitaretur a sono excellenti, nisi species esset in aure, tamen in istis nõ est visio. Ita etiam in oculo bene disposito recipitur aliqua species eiusdem rationis cũ illa, quæ est in medio, ex hoc quod ipsum organum est similis dispositionis cum medio propter perspicuitatem vtriusq; & diaphaneitatem, ex secundo de Anima, & ista non erit formaliter visio sed prior visione.

Quod etiam hoc de intellectu sit falsũ, patet, coniungendo aliqua dicta sic opinantis, posuit enim nullam esse aliam speciem ab essentia diuina in visione beata, & beatitudinem essentialiter consistere in sola visione. Coniunge istud dictum, quod visio formaliter est species, & sequitur, qđ beatitudo nostra erit formaliter essentia diuina. Probatio beatitudo formaliter est visio secundum eos, visio formaliter est species secundum eos, species est formaliter essentia diuina, ergo essentia diuina est formaliter beatitudo nostra. Sed hæc conclusio est inconueniens, aut negent istam præmissã, quod visio est species, aut ponant, quod essentia diuina habẽt aliam speciem a se, aut beatitudinem essentialiter in alio, quam in actu visionis.

Si dicatur, vbi est species intelligibilis alia ab obiecto, illa est intellectio, sed vbi non est alia species ab obiecto, ibi intellectio non est obiectum in beatitudinem, igitur negarent speciẽ aliã ab obiecto, & actu, sed non negatur esse alia ab obiecto.

Con-

Contra. Nullius obiecti est alia species intelligibilis nisi sola intellectio, secundũ istos, igitur cuius obiecti est intellectio alia ab ipso, eius est species intelligibilis: igitur ita debet concedi species in visione Dei sicut in intellectione cuiuscunque alterius obiecti.

Nota, quod intellectionis ad obiectum in quantum est motiuum intellectus, siue magis proprie inquãtum est causatiuum intellectionis, est relatio pertinens ad secundum modum relatiuorum, sicut filij ad patrem, vel coloris geniti ad gignentem. Resolutio etiam intellectus ad obiectum, vt mobilis ad motiuum pertinet ad secundũ modum, sicut relatio calefactibilis ad calefactiuum, sed præter istas resolutiones secundi modi.

Est alia relatio intellectionis ad obiectum, vt terminati ad terminans. Nõ enim tantum intellectio est ab obiecto, vt a causa efficiente totali, vel partiali, sed est ad ipsum, vt ad terminans, siue vt circa quod ipsa est differentia istarum relationum. Patet quia vtraque est sine alia. Prima sine secunda in calore genito, secunda sine prima in intellectione lapidis, si fieret immediate a Deo in me.

Prima non est identica, quia idem absolutum posset fieri ab alia causa. Secunda videtur identica, quia nullus actus, natus esse circa obiectum posset esse idem, & non terminari ad idem, obiectum. Secunda non est ad aliquam causam, quia positis omnibus causis, præter hoc requiritur in tali actu aliquid terminans. Patet enim diuidendo, non est forma, nec efficiens. Patet. Non finis, quia obiectum, vt est primum circa, quod est actus non est propter quod amatum elicitur actus, nec est materia circa, sicut in, siue ex qua.

Secunda potest poni tertij modi, non quia sit relatio mensurati, sed quia similis illi, quia non mutua. Actus enim requirit esse circa quod sit, non econuerso, nec sola relatio mensurati est tertij modi, sed omnis similis, scilicet non mutua qualis est terminati ad terminans modo prædicto; tamẽ & hic concurrit inter eadem absoluta relatio mensurati ad mensuram, sed potest poni formaliter alia ab ista relatione terminati.

Contra secundum, & quartum, quomodo est alieni identica relatio ad non causam, nisi dependeat essentialiter a nõ causa, & ita quatuor causæ non sufficient ad esse rei.

Item obiectum potest non esse actu existente, quomodo tunc identica relatio, vel etiam realis, cum terminus non sit.

Hæ duæ rationes videntur concludere, quod intellectio est ita forma absoluta, sicut albedo. Patet enim, ꝙ ipsa est causabilis a Deo immediatè, ergo ab ipso solo dependet essentialiter, quando etiam obiectũ causat, non dependet indentiè, quia posset eadem aliunde causari; frequenter etiã est circa non ens. Et si dicas, est ens in specie, quod sic sit forma absoluta, vel procedemus in infinitum, & ipsa non est obiectũ terminans, sed illud cuius est, quomodo ergo Philosophus septimo Physic. & alia dicta de habitibus.

Item differentia istarum relationum ponit, quia intellectus quandoque terminatur in intelligendo ad aliquid, a quo nõ mouetur, puta Deus ad creaturam, vel ad relationes intrinsecas, vel attributa, cum tamẽ sola essentia moueat ad intellectionem, alioqnin quod esset eius obiectum primum?

Contra, tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad Creaturam, vel ad aliud obiectum.

Item secundo quare magis vnum motiuum, quam terminans requiritur ad vnitatem actus.

Ad primum istorum duorum, quare non potest aliqua relatio tertij modi esse rationis tantum, sicut & illa secũdi, qua essentia diuina dicitur mouere ad intellectionem eius, & econuerso, sic quia non sic differentia modorum Aristotelis penes esse rei, & rationis, sed penes mutuum, & non mutuũ quia si mutuum penes quantum, & quale, substantiale, vel accidentale, in actu primo vel secundo, ita quod quilibet modus possit esse quandoque realis, quandoque rationis.

Ad Quæstionem respondeo, & dico, q̃d intellectio actualis est aliquid in nobis, non perpetuum: sed habens esse post non esse, sicut experimur. Istius ergo oportet ponere aliquam causam actiuam, & aliquo modo in nobis, alioquin non esset in po-

te-

testate nostra intelligere, cum volumus, quod est contra Philosophum 2. de Anima Apparet etiam hic, quod oportet concurrere animam, & obiectum præsens, & hoc in specie intelligibili, sicut dictum est in præcedenti quæstione, quia alio modo non est præsens, ut actu intelligibile, loquẽdo de sensibili obiecto, & materiali. Dico ergo tunc, quod istius intellectionis non est totalis causa actiua obiectum, nec in se, nec in sua specie, sicut apparet per rationes contra secundam, quintam, & sextam opinionem. Et etiam quia tunc non posset saluari imago in mente, ut mens est, quia nihil ipsius mentis haberet rationem parentis. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua, vel aliquid eius formaliter, ptopter rationes factas contra primum opinionem.

Quæ ratio explicat rationem Philosophi in 2. de Anima, de qua tangitur arguendo ad principale ad primam partem, addantur etiam aliæ probabilitates ad hoc prima quia tunc actus, &c.

Et etiam, quia tunc actus non esset similitudo obiecti, nec distingueretur essentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo, quod nõ est causa, nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, posito æquali conatu hininde ex parte intellectus. Probatio, quia posita causa totali efficacius operãte sequitur perfectior actio, & ita si anima esset causa totalis vbicunque ipsa ex parte sui perfectius ageret: ex maiori conatu perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, quod est cõtra Philosophum 10. Eth. c. 7. ponentem fœlicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. Videtur etiam, quod tunc esset infinita actiuitas in intellectu in quantum est actiuus respectu omnium intellectionum, quia ad vnam intellectionem vnius rationis requiritur aliqua perfectio in causa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem alterius rationis requiritur tanta perfectius, quam habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, ut totalis causa, est infinitum in perfectione.

Similiter non videretur quomodo aliqua tota scientia contineretur virtualiter in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus.

Ex istis soluitur quomodo fic. Si ergo, nec anima sola, nec obiectum solum sic causa totalis intellectionis actualis, & ista sola videntur requiri ad intellectionem, sequitur, quod ista duo sunt vna causa integra respectu notitiæ genitæ.

Et ista est sententia Aug. 9. de Trin. cap. vlt. Sicut allegatum fuit arguendo contra primam opinionem. Liquido tenendum est, &c.

Qualiter autem hoc sit intelligendum, distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum, Quædam enim ex æquo concurrunt, sicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus. Quædam vero non ex æquo: sed habentes ordinem essentialem, & hoc dupliciter, vel sic, quod superior moueat inferiorem, ita quod inferior non agat, nisi quia mouetur a superiore, & tunc inferior habet a superiore virtutem illam, qua mouet.

Quandoque non, sed formam ab alio, & a causa superiori solam motionem virtualem ad producendum effectum.

Quandoque autem superior non mouet inferiorem, ne dat ei virtutem, qua mouet, sed superior de se habet virtutẽ perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutẽ agendi, nec tamen recipit virtutem istã imperfectiorẽ a superiori, quæ est perfectioris virtutis. Exemplum primi mẽbri huius secundæ diuisionis, de potentia motiua, quæ est in manu, & baculo, & pila. Exẽplũ secundi membri, si mater ponatur virtutẽ actiuã habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrũt, vt duæ causæ partiales, ordinatæ quidem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suam causalitatẽ a cã perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in cã perfectiori sed aliquid addit causa imperfectior, intantũ quod effectus non solum non potest esse perfectior a causa perfectiori, plusquam ab imperfectiori: sed non potest plus esse a perfectiori tantum, quam ab imperfectiori tantum.

Ad propositum, obiectum intelligibile præsens in se, vel in specie intelligibili, & pars intellectiua, non occurrunt, vt causæ ex æquo ad intellectionem, quia tunc al-

terum

rum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam, & si alterum esset perfectum, posse habere in se vno existente, totam causalitatem amborum sicut si virtus motiua vnius esset perfecta supplet virtutem alterius, & tunc species esset quasi quidam gradus intellectualitatis supplens gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tunc si fieret perfectior intellectus, secundum gradum talem, posset sine specie, & sine obiecto habere actum intelligendi, quod est falsum.

Concurrunt ergo ista duo, vt habentia ordinem essentialem, nō tamen primo modo, quia nec intellectus dat obiecto, vel speciei rationem suæ causalitatis. Non enim obiectum natum est in se, vel in specie sui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua, nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut probatum est contra quintam, & sextam opinionem in ista quæstione.

Sunt igitur causę essentialiter ordinatæ vltimo modo, scilicet, quòd vna est simpliciter perfectior altera, ita tamen, q; vtraq; in sua partiali causalitate est perfecta non dependens ab alia.

Si arguitur contra istud, quòd in causis talibus essentialiter ordinatis neutra est perfectio alterius, ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus.

Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & totum hoc sit ratio agendi, ergo vna operatio vtpote intellectio, non habebit vnam formalem rationem agendi, sed erit ab ente per accidens, quale est hoc totum, intellectus habens speciem, quod est inconueniens, quia quidquid non est per se ens non per se est ratio formalis agendi.

Respondeo ad primam, accidit speciei, inquantū est causa partialis respectu actus intelligendi, cum intellectu, vt cū alia causa partiali, quòd ipsa perficiat intellectum, quia & si perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem causalitatem intellectus. Exemplum, potentia motiua manu potest vti cultello, inquantum acutum est, ad diuidendum aliquod corpus, ista acuties, si esset in manu, vt in subiecto, posset manus vti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui, inquantum in ea est potentia motiua, quod in ea acuties esset, & econuerso, quia acuties nullam perfectionem daret manui, pertinentem ad potentiam motiuam, quod apparet, quia æque perfecta est potentia motiua sine tali acutie, & ita eodem modo vtitur ea, quando est in alio coniuncto manui, vt cultello, sicut vteretur ea si esset in manu. Ita in proposito, si species posset esse inexistens intellectui absque inherentia p. modum formæ, si isto modo inexistens esset sufficienter coniuncta intellectui, possent istæ duæ causæ partiales, intellectus & species, coniunctæ sibi inuicem, in eandem operationem, in quam modo possunt quando species informant intel'ectū, quod etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile præsens sine specie, illud enim obiectū est causa partialis, & non informat intellectum, qui est altera causa partialis, sed istæ duæ causæ partiales approximatæ, absque informatione alterius ab altera, per solam approximationem debitam, causant vnum effectum communem.

Per idem patet ad secundum, quia in vnoquoque ordine causæ oportet ponere respectu vnius effectus vnā per se causam, & vnam per se rationem causandi, ita intellectus in suo ordine causalitatis est vnus, & habet vnam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causandi est vna causa, & habet vnā rationem causandi, sed non oportet talem causam, prout complectitur omnes causas partiales habere vnam rationem causandi, nisi vnitatem ordinis, quia sicum vnitate ordinis, concurrat vnitas per accidens, hoc accidit, sed vnitas ordinis est per se. Exemplū sol in suo ordine causandi habet vnam rationem causandi respectu prolis, & patet in suo ordine causandi est vna causa vnius rationis, sed causa totalis, quæ complectitur patrem, & solem, non habet aliquam vnam rationem formalem causandi, sicut non est vna causa, nisi vnitate ordinis. Et si contingat causas sic ordinatas præter vnitatem ordinis habere vnitatem per accidens, inquantum. s. vna accidit alteri, hoc non conuenit eis per se inquantum causæ sic ordinatæ.

Hoc secundum si ponitur, nō sine causa ponitur, forte impossibile est accidens, q̄ est

est principium immanentis, & non transeũtis, esse sufficienter coniunctũ passo, nisi sit in illo subiectiue, qualiter dicitur accidẽs: Nonne essentia diuina in intellectu beati, est principium intuitionis, quæ non immanet illi essentiæ, nec alicuius ipsa sit forma? Sicut charitas in patria est principium intuitionis sui, tamen non est intellectu inhærente; igitur intellectio est actio immanẽs accipiendo actionem pro operatione.

Contra, sic non est aliqua actio immanens, & aliqua transiens.

Respondeo tunc est diuisio uocis in significata, aliter actio de genere actionis immanet alteri causæ. s. intellectui, & respectu eius est immanens, non autem respectu reliquæ, scilicet obiecti, &c.

Ad argumenta opinionum per ordinem, Primo ad auctoritates Aug. dico, quod imago, quæ ponitur ab eo esse in spiritu, oportet, quod intelligatur esse in anima, vel in aliquo animæ, ut in subiecto, & non præcise in corpore sic mixto taliter non concluderetur illam imaginẽ esse nobiliorẽ omni corpore, sicut dicit ipse. 12 supra Ge. quod autem est in anima, vel in aliquo animæ, vt in subiecto, non est illa species, quæ communiter dicitur species, sed illa recipitur in parte organi, quæ est corpus sic mixtũ; sed illud quod recipitur in anima, vel potentia animę, est actus cognoscẽdi, ergo per imaginẽ intelligit ipse talẽ actũ. Ista gl. arguitur ex dicto eius 11. de de Trin. c. 2. & 5. vbi vult, quod informatio sensus, quæ fit a solo corpore, visio dicitur. Illa autem informatio est propria species, quæ recipitur in parte organi, s. in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quod gignitur a solo corpore, quod videtur. Sicut ergo illud, quod est proprie imago, dicitur visio; ita e cõuerso, visio potest dici imago, & multo verius, quia visio, secundum veritatem est quædam qualitas, & talis qualitas est quædam similitudo obiecti, & forte perfectior, quam illa similitudo prior, quæ dicitur vsitate species.

Hoc intellecto faciliter patet ad auctoritates eius, concedo enim, quod istam imaginem, quæ est sensatio, non causat corpus in spiritu, ut totalis causa, sed anima causat in se mira celeritate, non tamen ut tota causa, sed ipsa, & obiectũ. Vnde dicit ibid. 12. Gen. quod mox, vt visum fuerit, &c. ex-

ueniens, quod præsentia obiecti requiritur in ratione uisibilis, & anima faciat in se visionem, & non requiritur, nisi ut aliquo modo causa partialis, sicut ipse met exprimit. 11. de Trin. ca. 2. & 5. quod a vidente, & visibili gignitur visio.

Istam conclusionem sic intellectam probat ratio sua in auctoritate præallegata, quia illa propositio, scilicet quòd agens est præstantius patiente, non est immediata, sed dependet ex istis tribus, s. agens est præstantius effectu, & effectus agentis est actus & forma patientis, & actus est nobilior potentia, ergo agens inducens huiusmodi formã est nobilius patiente. Vbi igitur istæ propositiones sunt veræ, ibi propositio Aug. quam accipit, est vera. Ista autem, quod agens est præstantius effectu non est vera, nisi de causa æquiuoca totali. Potest. n. aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectũ nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum cęlestiũ potest agere ad generationem mixti, quod est nobilius ipso elemẽto agente, ut partiali causa. Per istud patet ad secundam auctoritatem Aug. 18. de Trin. c. 5. Format enim anima in se imaginẽ, hoc est sensationem, & de se, hoc est, ipsa est in potentia naturali ad sensationem, & non in potentia neutra, sicut superficies ad albedinem est in potentia neutra, & non naturali, & istam naturalitatem ostendit, cum dicitur, de se. Et loquitur ibi tantum de sensationibus, ut apparet, quia dicit ibidem, quod illas partes animæ, quæ corporũ similitudinibus informantur, habemus communes cum bestijs. Hoc verum est de illis, quæ informantur imaginibus, hoc est sensationibus, extendendo nomen imaginis ad sensationem.

Ad rationem primam pro illa opinione dico, quod concludit pro me, quia cognitio cum sit operatio vitalis, non est a non viuo, sicut a totali causa, potest tamen non viuum esse cã partialis alicuius viui, vel effectus vitalis, sicut sol nõ viuus est causa partialis cum patre ad generandum filium viuum, & multo magis in proposito est possibile, quia hic causa principalior est viua, sicut patebit in sequenti quæstione.

Cũ arguitur post de forma perfecta, hoc concludit, quod aliqua actiuitatem habeat respectu propriæ operationis.

Sed quia videtur cõcludere totalem causalitatem in ea respectu sue propriæ operationis.

Responsio quod ista forma ex perfectione sua ordinatur ad habendum aliquã operationem circa totum ens, vt dicitur tertia questione huius distinctionis: quia vero nõ est simpliciter perfecta, quia non est infinita, ideo non potest in se habere totum ens, ex eius ergo perfectione cum sua imperfectione cõcluditur, quod aliquam actiuitatẽ habeat, non tamen sufficientẽ, quia non posset habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens: & ideo dico, quod formæ imperfectiores bene possunt esse causæ totales respectu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitatæ ad res; respectu quarum habere totalem actiuitatẽ non concludit aliquam perfectionẽ actiuã nisi limitatam. Sed in ista forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitatis respectu cognitionis totius entis, tunc enim poneretur in ea virtus actiua illimitata. Sed tamen potest poni causalitatis partialitatis in eã, & partialis in obiecto, vt sic ipsa possit cooperari perfectioni sue circa quodcunq; obiectũ, & obiectũ etiam quodcunque cooperari sibi, magnũ obiectum ad magnam perfectionem eius, & paruum ad paruam.

Alia duo argumenta de actione, vt distinguitur contra factionem, & quod actio denominat agens. Concedo, pono enim actũ intelligẽdi vere manere in agente, non tantum in supposito agente, ita quod non transeat extra suppositum, sed nec transit extra partem intellectiuam in sensitiuam, nec extra intellectuam in appetitiuam, nec extra extra principium eius actiuum in aliam potentiam, sed manet in parte intellectiua, quæ est causa partialis eius. Non autem oportet actionem proprie dictam manere in sua causa totali, sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

Ad Argumenta pro secunda opinione quamuis posset ibi tangi, vtrum ista causalitas, quæ attribuitur parti intellectiuæ, cõueniat proprie intellectui agenti, vel possibili, istã difficultatẽ dimitto vsque alias.

Cum probatur, quod possibilis nõ potest habere illam causalitatem, quia nihil idem agit in se. Responsio, quod illa propositio non est vera, nisi de aliquo agente vniuoco, nec ista probatio eius, quod tunc idem esset in actu, & in potentia, concludit nisi quando agens agit uniuoce, hoc est inducit in passum formam eiusdem rationis cũ illa per quam agit. Si enim aliquid sic ageret in se, sequeretur, quod simul haberet formam eiusdem rationis, ad quam mouetur, & dũ moueretur ad illam careret illa; igitur simul haberet illam, & non haberet. Saltem hoc sequitur de duabus formis eiusdem speciei, vel de eadem. In agentibus autẽ æquiuoce, idest in illis agentibus, quæ non agunt per formam eiusdem rationis cum illa, ad quam agunt, propositio illa, quod nihil mouet se, non habet necessitatem nec probatio eius, quod aliquid sit in potentia, & in actu respectu eiusdem, aliquid concludit nõ enim ibi agens est tale formaliter in actu, quale passum est formaliter in potentia; sed agens virtualiter est tale in actu quale formaliter est in potentia patiens, & qđ idem sit virtualiter tale in actu, & formaliter tale potentia, nulla est contradictio. Ista gl. de agentibus vniuocis, & æquiuocis necessaria est, quia philosophus posuit motũ non tantum in genere qualitatis, sed quantitatis, & vbi. In quantitate autem, & vbi nullum est agens vniuocum, quia in genere qualitatis, sed quantitatis, & vbi. In quantitate autem, & vbi nullum est agens uniuocum, quia in genere quantitatis, & vbi nulla est forma quæ sit principium inducendi similem formam, immo (vt generaliter dicatur) quicunque motus est ad formam nõ actiuã, non est ab agente vniuoco, quia ex quo forma talis terminans non est actiua, nulla eiusdem rationis est principium agendi. Sunt igitur apud philosophum multi motus ab agente non vniuoco, sed æquiuoco, & ibi agens est virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia.

Si arguas; ergo in omnibus posset idem esse in actu virtuali, & in potentia actũ formalem, & sic quodlibet potest mouere se.

Responsio, quod in ista illatione est non causa, vt causa, natura ex generali ratione actus virtualis, & potentiæ ad actum formalem, nulla est repugnãtia, quia si ex ista ratione esset repugnantia, tunc, & in quolibet esset repugnantia, tamen in aliquo,

cum

cum actu virtuali, concurrit aliquid aliud, propter quod repugnat sibi quandoq; esse in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum, esse calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de se non includit contradictionem, vel repugnãtiam, & ideo in nullo subiecto includunt repugnantiã, quod propter hoc non possint esse simul, nec alterum esse ibi, quia alterum. Tamen sol, qui est calidus virtualiter non potest esse calidus formaliter, tamen hoc non est propter repugnantiam istorum. Probo, quia Saturnus est frigidus virtualiter, & tamen non potest esse calidus formaliter ergo actus virtualis non erat in eo causa repugnantiæ, sed aliquid aliud, quod est cõmune soli, & Saturno, puta, ꝙ ista sunt corpora incorruptibilia, & caliditas est qualitas corporis corruptibilis.

Sed si obijcias, ꝙ talia principia Metaphysica, ex quo sunt generalia, non debent negari pp aliquas difficultates speciales.

Responsio, quod nulla sunt principia Metaphysica, quæ habent multa singularia falsa, intelligendo autem qđ nihil est in actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quod ista repugnantia accipiatur ex parte, vel ratione actus, & potentia. Non est principium Metaphysicũ, quia multa singularia satis patenter sunt falsa, ex quo patet, quod illud non est principiũ Metaphysicum, sed quod nihil est in actu formali, & in potentia respectu eiusdem actus formalis, verum est, quod hoc sic nihil est in actu, & in potentia.

Et si omnino contendas, quod etiam loquendo de actu virtuali, & potentia ad formalem actum sit principium Metaphysicum. Quomodo alii erant ita cœci, & iste solus videns, vt rationem communium terminorum Metaphysicorum non possent concipere, & ex eis apprehendere veritatẽ talis complexi, quod ipse ponit principiũ Metaphysicum? quod non tantum ab aliis non ponitur principium, immo in multis falsum & nunquam necessarium in ratione terminorum.

Cum arguitur secundo, ex secundo Physicorum, de causa materiali, & efficiente, quod non coincidunt verũ est de materia, quæ est in potentia puta, sed non de materia secundum quid, qualis est subiectum respectu accidentis. Necesse est. n. aliqđ idem qñq; esse materiã, & efficiens respectu eiusdẽ, ꝙ apparet, quia alias passio non prædicaretur per se secundo modo de subiecto, quia si prædicetur per se secundo modo de eo, est eius cã materialis, sicut materia est in accidentib. quia ponitur in diffinitione eius, vt additum, si ẽt est prædicatio per se, igitur & necessaria, sed ꝙ est sola cã materialis respectu alicuius, non hẽt necessitatẽ respectu eius, ergo oportet i.ter cã'itatem materiæ ponere in subiecto causalitatẽ efficientis ad saluandum necessitatem.

Quod arguitur postea de relationibus realibus oppositis. Dico, quod aliquæ relationes oppositæ sunt incompossibiles in eadem natura, & in eodem supposito, aliquæ in eodem supposito, sed non in eadem natura, aliquæ nec in eadem natura, nec in eodem supposito. Vnde ex ratione relationũ realium in communi, non potest concludi repugnantia earum in eodem.

Exempla prædictorum, causa & causatũ in eadem natura siue supposito repugnat, quia si non, tunc idem dependeret a se, producens & productum non repugnant in eadem natura, quia natura potest communicari sine diuisione sui, qualis est natura diuina, repugnant tamen in eodem supposito. Mouens autem, & motum nec in eadem natura, nec in eodem supposito repugnant, quia hic non ponitur dependentia essentialis, qualem ponunt relationes causæ, & causati, nec per idem ponitur, ꝙ idem fit antequam fit, quod ponere videtur ratio producti, & producentis, sed tantum ponitur hic, quod idem dependet a se, quantum ad actum accidentalem, sicut motum a mouente dependet quantum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Incompossibilitatem igitur aliquarum relationem oportet reducere ad aliquam incompossibilitatem priorem, & vbi ista prior non inuenitur, ibi nec illa incompossibilitas relationum oppositarum concludetur.

Hoc etiam amplius declarat, quia sicut istæ relationes producentis, & producti, quæ sunt repugnantes in eodem supposito, possunt fundari in eadẽ natura illimitata, sicut in essẽtia diuina, ita istæ relationes mouentis, & moti, quæ multo minorem habent repugnantiam, fundari possunt in

eadem natura aliqualiter illimitata. Quidquid autem est in potentia ad aliquem actũ formaliter, & cum hoc habet eãdem actualitatem virtualiter, sicut cum idem mouet se, est aliqualiter illimitatũ. Ponitur enim non tantum capax illius perfectionis, sed vt causans eam, ibi igitur propter illimitationem aliqualem bene compatiuntur se istæ relationes oppositæ.

Contra omnia relatiua sunt eodem modo opposita, ergo eodem modo incompossibilia.

Ad achillem eorum, quòd quodlibet moueret se. Dico, quòd sicut argutum est contra primam opinionem in excludendo causam, sine qua non, quòd nihil est causa, totalis, & perfecta, & naturalis effectiua alicuius, quin ipsum approximatum totali receptiuo, & non impeditum causet illud, lignum autem semper est approximatum sibijpsi, & sufficienter, & non potest poni aliquod perpetuum impedimentum, quando ignis non est præsens sibi, quia si ponatur hoc impediens, amoueatur illud, & nõ erit impeditum, si aliud, amoueatur illud. Et sic discurrendo per singula, habebitur sibi præsens lignum, & nullo modo impeditum: igitur si ipsum esset causa actiua totalis respectu caloris, & ipsum est etiam totalis causa receptiua: igitur semper esset calidum. Nõ autem semper est calidum, ergo cum non possit poni non causalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationem, nec propter receptiuum concludetur, quòd in ligno non est causalitas actiua totalis, quod est propositum. Sic igitur non omnia mouebunt se vt causæ totales, quia nullæ tales naturæ, quæ non habent semper actum, sunt causæ naturales totales illius actus.

Sed dices, saltem dicam lignum esse causam partialem, vt præsente igne coagat ad calefactionem sui, in ratione effectiui, vel actiui partialis. Nec ista cauillatio valet: quia causæ duæ partiales non ponuntur respectu eiusdem effectus, quando altera præcise habet totum effectum in virtute sua vniuocè, vel æquiuocè. Probo, si enim altera haberet in virtute sua totum effectum, sequitur, quòd totum potest producere, igitur alia causa partialis nihil potest producere, vel idem bis produceretur: ignis autem, qui ex præcedenti argumento, conclusus fuit habere actiuitatem respectu calefacere in ligno, habet in se virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hic nullam habet causalitatem partialem.

Ad propositum igitur, quia anima non semper est in actu respectu cuiuscunq; intellectionis, cum tamen ipsa sit receptiua respectu cuiuscunque intellectionis, & ipsa sit sibijpsi approximata, & non semper impeditur, concluditur ipsam non esse causam actiuam totalem, sed aliquid aliud requiritur, illud autem aliud concluditur esse obiectum, quia eo præsente, sequitur effectus, eo non præsente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo, causalitas aliqualis in obiecto, nec totalis, quia obiectum propter sui imperfectionem non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem, & ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia causa actiua partialis, nõ autem alia ab intellectiua, quia ipsa concurrente cum obiecto sequitur intellectio. Sic ergo concluditur hic duas esse causas partiales actiuas, & in alijs multis, non qui nihil mouet se, nec totaliter, nec partialiter. Istud etiam (quod habetur pro Achille) non videtur multum efficax argumentum, hæc enim videtur esse cautela quędam diuertendo a parte opponentis ad partem respondentis, quia propter defectum argumentorum induunt tales, formam respondentium, vt respondentes, faciant argumẽta ad probandum vnum necessarium, scilicet, quod lignum non calefaciat se.

Ad responsionem achillis, videtur seq̃, quod lignum non calefaciet se nisi præsente alio, sine quo non, sicut per se voluntas non volificat se, nisi præsente obiecto per cognitionem.

Si etiam dicas, quod semper calefacit alterum, qui habet virtutem calefaciendi.

Respondetur, quod prius calefaciet se, quam aliud, & hoc primum non est nisi p̃sente causa, sine qua non. Vel forte nunquam calefacit aliud, sicut nec voluntas volificat aliam voluntatem. Nam concesso, quod aliqua actio de genere actionis sit immanens dicetur, quod qualibet, vel qualiter non?

Aliter contra achillem, quod præsentibus

bus diuersis lignis, ignibus similiter dispositis omnia calefiunt, præsente autem codẽ obiecto, diuersis voluntatibus, non omnes similiter volificantur. 12. Trin. c. 6. August. igitur hic agit ignis, & non ibi obiectum, quia tunc æque ageret in omnes voluũtates.

Contra hoc instatur, quia si voluntates non similiter patiuntur præsente causa sine qua non hoc est quia agent libere per te lignum præsente causa, sine quia non, agit naturaliter. Ita probatur hic quod ignis sit causa hic, aliter quam sine qua non. Sed dicitur tantum lignum est naturale voluntas vero non.

Tertio modo contra achillem, quod qd quid patitur, ab aliquo patitur vbi ergo aliquid non potest a se pati, oportet ponere, ꝙ patiatur ab alio, & vbi non potest ab alio, oportet ponere, quod a se. Voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo, tum quia tunc volitio non esset in potestate eius, tum quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo se habens, & respectu eiusdem pasli posset indifferẽter in vtrumque oppositorum, quia voluntas potest velle, & nolle eodem modo præsentatum. Itaque necessarium est attribuere voluntati principaliter motionem sui ad velle, quia ipsa sola habet indifferentiam in agendo, proportionatam tali passo, sed lignum non habet in agendo indifferentiam proportionatam sibi in ratione passi. Est enim receptiuum qualitatum disparatarum, & contrariarũ etiam, quarum aliqua intensa facta corrumpit ipsum, nec habet principia tot vniuoca. Patet etiam, quia nihil vniuoce mouet se, nec vnum principium vniuocum, quia quomodo esset ita illimitatum, nisi dicẽdo quodlibet posse in omnes qualitates susceptibiles in ipso, etiam corruptiuas sui. In voluntate autem quælibet, in quam potest est operatio eius, & aliqualis perfectio.

Pro tertia, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad quæ oporteat respondere.

Qui vult credere de actu primo simplici & de secundo distincte cognoscendi, vel illud dictum quartæ opinionis, quod species inclinat, credat; non credenti tamen, non sit articulus fidei, nisi per rationem ostendatur.

Istæ tamen duæ opiniones, scilicet tertia, & quarta, quæ videntur inter se oppositæ, concordantur adinuicem, & confirmãtur, & hoc sic. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens est suppositum, ratio agendi est forma elicitiua actionis. In prima igitur actione in intellectum possibilem agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate est ratio agendi in ipsum, & hoc inquantum illud, quod quid est, stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agẽte, & hac ratione agendi primum impressum in intellectum possibile est incohatio habitus scientialis, quæ incohatio non est species intelligibilis, nec forma mouens ad actum intelligendi, quia obiectum est in se præsens quatenus relucet in phantasmate, q̃a phantasma præsens est intellectui, qui vbique est in corpore; igitur non requiritur aliqua alia species, per quam obiectũ sie sit præsens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræsentans ipsum, cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod, respectu intellectionis, quo, quia per ipsam est intellectus in potẽtia ꝓpinqua, & accidentali ad actũ intelligẽdi, sicut per grauitatem est corpus in potentia ad vbi, & etiam est quo, quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectione, est etiam quod, quia sibi primo occurrit, sicut secundum Auic. Primum sensatum est species non vt obiectum terminans, sed vt ꝙ, quasi deducens, non ꝑ collationẽ, sed ꝑ continuationẽ ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio, & secunda, quo ad hoc, q̃ prima negat speciem, & secunda concedit inclinationem præcedentem actum. Quo ad hoc autem, quod prima opinio ponit intellectũ esse passiuum respectu primi actus, & actiuum respectu secundi actus & secunda opinio videtur ponere, quod anima seipsa eliciat actum. Hoc concordatur sic, quia facta tali impressione prima in intellectum possibilem, ipse intellectus occurrit tali passioni, quia omne passum occurrit agenti, inquantum passum nititur saluare suum esse, hoc ẽt vult Aug. 6. Musicæ, vbi loquitur de illis numeris occursorijs, & de alijs. In isto occursu intelle-

sam,& transmittit ad intima sua,& tunc recipit eam a se intimius, quam possit eam recipere ab obiecto. Illi etiam impressioni sic intimate occurrit intellectus secundo, & in illo secundo occursu immergit se illi penetrando illam,& in hoc est distincta,& perfecta cognitio intellectus.

Quidquid sit de opinionibus illis, quas iste medius nititur exponere, arguitur cõtra multa hic dicta. Quod primo ponit,s. quod quid est relucens in phantasmate esset rationem agendi formalem phantasmati.

Contra,quomodo aliquid est ratio agendi alicui,in quo non est formaliter: Aut si quoquo modo, quod quid est, ponatur in phantasmate,cum,istud sit esse eius secundum quid,quia secundum esse repræsentati, & non secundum aliquod esse existentiæ,quomodo ipsum,quod quid est:secundum istud esse erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem,& ita cum istud phantasma, per quod conuenit sibi istud esse,non sit principalis causa agendi,secũdum eos, nec quod quid est, secundum qđ existit in eo est principalis ratio agendi, quod est contra eos.

Prætetea præter hęc,quæro quid est qđ quid est, stare in lumine intellectus agentis:Si nihil aliud est nisi intellectum agentem esse in anima,& in phantasia eiusdem animæ esse phantasma,ergo perpetuo,quãdo phantasma est in virtute phantastica, fit ista penetratio, & ambitio, & ita erit in frenetico, & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur,si aliquid aliud est quam illa duo esse simul & sit aliqua actio noua:detur igitur eius terminus nouus,nõ erit in Phantasmate, igitur erit in intellectu possibili,ergo quod quid est, non agit per aliquam penetrationem,quæ penetratio præcedit actionem,quod quid est, sed tantummodo quod quid est cum intellectu agente, coagit causando aliquam impressionem nouam in intellectu possibili. Hoc dicit opinio illa prima.

Si dicas alia opi.ponit speciẽ intelligibile impressam,ista nõ ponit speciem talem sed inchoationem habitus scientialis.

Contra,ista opi. ponit istam impressionem esse primum,quo intellectus est in potentia accidentali; cum tamen prius esset in potentia essentiali, sed si per istam impressionem non est obiectum intelligibile præsens nunc magis quam prius,nõ magis est nũc in potentia accidẽtali quam prius, si est præsens,aliquo modo nunc,quomodo non fuit prius præsens,illud quod nunc est præsens est species intelligibilis. Hoc etiã magis apparet,ex hoc, quod primo ei occurrit tanquam ostendenti obiectum propter naturalem continuationem ad ipsum hoc non posset esse, nisi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationẽ speciei.

Similiter hoc,quod dicitur, inchoationem habitus scientialis præcedere actum non est verum, quia habitus propriè loquendo,vt Philosophus loquitur secundo Ethicorum generatur ex aliquo actu elicito,& sicut vltimus gradus habitus generatur ex vltimo actu ,ita primus ex primo. Itaque quod quicumque gradus habitus est posterior aliquo actu ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibili non est aliquid ipsius habitus.

Hoc confirmatur secundum opinionẽ illius doctoris, qui exponitur, quia ponit istam inchoationem esse essentiam habitus totam.

Quod vlterius dicitur de occursu illo ratio occursus non bene assignatur:nec ad intentionem Aug. patiens enim occurrẽs agenti nititur saluare se, & contra agere agenti corrumpenti se. Hic istud agens agit ad perfectionem, & salutem passi, ergo non occurrit ei propter illam rationem,vt saluet se,nec ista est intentio August. vult enim, quod anima occurrens passioni factæ ab aere in aure, vehementius agitat illũ aerem; & causat magis auditionem quam solus sonus causaret,hoc igitur occurrere est ei coagere.

Et tunc breuiter respondeo ad Augustinum, impressione speciei sensibilis facta in organo vel speciei intelligibilis facta in intellectu anima per potentiam talem occurrit,idest cum illa specie impressa coagit ad actum aliquem perfectiorem: quam posset illa species de se sola causare.

Et cũ vltra additur de illo dupli. occursu: primo occurrit passioni quasi coagẽti post, passioni imbibitæ, quæro qđ significet ista verba metaphorica: si significent, ꝙ per secũdũ occursum causatur aliquid perfectius

quam

quam per primum, & illud intimius perficit, sicut dicitur materia intimius perficia a forma perfectiori, quæ magis actuat eam ergo in secundo occursu non trasmiritur passio illa ad intima magis quam prius, sed anima coagens illi passioni causat aliquid perfectius, quod est intimus in anima quã illa passio pri us causata.

Opinio est quod intellectus est principium intellectionis quantum ad substantiã actus, sed obiectum est principium quantum ad actus specificationem seu modificationem.

Contra, nihil, nullum est principium; in intellectio, circumscripta modificatione seu specificatione nihil est. ergo &c. Maior intelligitur de nihilo, quod includit contradictionem. Minor probatur, quia prius natura intellectum præcise est aliquid possibile esse, sed intellectio fine hoc, quod in eodem instanti naturæ sit alicuius obiectis est contradictio, alioquin esset forma mere absoluta.

Ad auctoritatem Philosophi 3. de Anima, quod intelligere est pati, quæ adducitur pro quinta opin. Hic tamen non determinando, dico, quod Philosophus locutus est communiter de potentijs animæ, inquantum sunt quibus formaliter sumus in actu secundo pura da sensu inquantum est, quo formaliter sentimus De intellectu inquantum est, quo formaliter intelligimus; formaliter autem intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem, quia si causet eam actiue, non tamen dicot intelligere intellectu in quantum, causat, sed inquantum habet intellectionem vt formam, habere enim qualitatem est esse quale, & ita intellectum habere intellectionẽ siue recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligẽtem, nos igitur intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem.

Ideo Philosophus loquens, sic de intellectu, necessarie habuit dicere eam esse passiuum, & quod intelligere est quoddam pati, hoc est quod intellectio inquantum est quædam, quo formaliter intelligimus, est forma quoddam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea inquantum est, quid causatum ab intellectu si causatur ab eo. Natura si Deus eam causaret, & eam in intellectu nostro imprimeret, non minus ea intelligeremus sicut dixi de intelligentia actualiter. Ita dico de scire habitualiter quod intellectus est, quo scimus habitualiter, inquantum recipit habitum, non inquantum istum causat, si illum causat, dico igitur, quod omnes auctoritates, quæ sonant, passibilitatem intellectus possibilis possunt exponi de eo, inquantum eo cognoscimus habitualiter, vel inquantum cognoscimus actualiter. Et isto modo concedo, quod est passiuus, & si sit actiuus, non tamen secundum istam rationem, sed accidit ei, quod sit actiuus secundum istam rationem, affirmãt ergo istæ auctoritates de intellectu, quod verum est, quod sit passiuus, non loquentes de intellectu sub ratione actiui, sed asserentes ipsum habere rationem receptiui, licet ipsum non dicant non esse actiuum, locus autem ab auctoritate non tenet negatiue.

Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali, non enim intellectus est in potentia essentiali, quia deficiat sibi aliqua ratio causalitatis, quantũ est ex parte sui, sed intellectus est in potentia essentiali, quando alia causa partialis non est sibi præsens, quam oportet esse præsentem, ad hoc quod sequatur actio. Et quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali siue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, quæ dicit, quod intellectus possibilis nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere, requirit aliam expositionem, quam intentum pertractant aliqui, vt dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilium, sicut materiam primam in genere corporalium, quæ non est intentio Philosophi, quia potentia ad accidens nunquam fundatur nisi in substantia in actu intellectio, autem, siue species intelligibilis non est forma substantialis sed accidentalis, igitur quod est immediatum receptiuum illius, est aliquid in actu substantiali, aut saltẽ, quod est mediate receptiuum. Et tunc, quod immediatè recipit, erit aliquis actus accidentalis, sicut se habet superficies ad albedinem, intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud in quo recipitur species intelligibilis, vel intellectio, vel illud secundum, quod species recipitur in anima non erit purum potentiale, sed erit aliquid in actu

primo

primo, licet iste respectus potentiæ, non tamen aliquid in actu. Cum enim loquor de potentia receptiua albedinis, non loquor de potentia, quæ dicit respectum ad albedinē. Ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia, est aliquid in actu, vt superficies, qua est receptiua albedinis. Ita hic, licet ante intellectionem potentia ante actum quæ est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, sicut nec intellectio ad quam est, tamē illud in quo est ista potentia, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis.

Non est igitur apud Philosophum intellectus possibilis nihil in actu, sicut isti accipiunt, sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo naturaliter intelligimus primo illa, quæ primo occurrunt ex phantasmatibus, sicut dictum est in quæstione secunda huius distinctionis. Nihil igitur possumus potentia propinqua, intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis, ideo non possumus intelligere intellectionem ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nec intellectus potest intelligi a nobis ante intelligere alterius intelligibilis, ergo non est intelligibilis ante intellectionem alicuius alterius: sicut primum antecedens est verum, sic & consequens: ideo sic intelligēdum est ipsum non esse aliquid eorum, quæ sunt ante intelligere scilicet intelligibilium: non quia antequàm intelligat nihil sit in actu: sed quia non est aliquid, quod possit potentia propinqua intelligi a nobis, ante intelligere alterius, propter intellectionē nostram naturalem incipientem a phantasmatibus.

Et cum post arguitur de illa similitudine, quòd sit ratio, tam faciendi, quàm agendi. Dico, quòd in faciente, bene forma est ratio faciendi, in qua forma faciens assimilat sibi factum, sed in agēre nihil est productum nisi ipsa actio. Actio enim est vltimus terminus, nec habet alium terminum, & ideo non oportet quòd in agente ratio agendi sit aliquid in quo assimiletur agēs alicui alteri producto. Sed dices, saltem illa est ratio agendi, in qua agens assimilat sibi productum scilicet actionem ipsam. Benè concedo, quòd species illa, quæ est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ, est aliqua ratio agendi, sed non totalis ratio: nec etiam ratio principalis, sicut patebit in sequenti quæstione, sed quando duæ causæ concurrunt sufficit in propinquiore similitudo formalis, & in remotiore virtualis, siue similitudo æquiuoca, & ita intellectus quasi causa superior æquiuocè, & virtualiter assimilatur cognitioni & intellectioni: species autem quasi causa propinquior, quasi vniuocè, & formaliter assimilatur ei.

Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diuersos actus & obiecta. Respondeo, quòd alia est indeterminatio materialis propter defectum actus, alia est indeterminatio agentis propter illimitationem virtutis actiuæ, sicut sol est indeterminatus ad multa generandum. Primo modo indeterminatum, non agit nisi determinetur per aliquem actum. quia alias non est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo indeterminatum, nulla forma alia a se determinatur, sed ex se determinatur ad producendum quemcunque effectum, ad quem ex se est indeterminatum. Et hoc præsente passo receptiuo, sicut sol, præsente passo, generat quodlibet generabile, ex quo ipsum natum est generari: ita in proposito, indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passiuæ in ordine causalitatis, sed est indeterminatio actualitatis, quasi illimitatæ, & ideo non determinatur per formam, quæ sibi sit ratio determinatè agendi, sed tantummodo per præsentiam obiecti, circa quod determinatum natum est esse determinata intellectio.

Vel aliter posset dici, quòd sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrēte aliqua particulari causa inferiori: sicut sol ad generandum hominem, concurrente homine agente, & bouem, concurrente boue: non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus, qui est causa superior, & causa illimitata determinatur ad hoc obiectum concurrente causa particulari determinata: puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie. Non enim istud determinās, determinat effectiuè causam indeterminatam superiorem: neq; formaliter: sicut ratio agendi, sed sic determinat, hoc est virtus actiua superior indeterminata,

minata, potest indeterminatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Ad argumenta principalia. Ad primum dico, quòd argumentum Philosophi secundo de Anima, bene concludit, quòd sensus non est causa totalis respectu sensationis, quod concedo, & ita arguitur est supra cōtra primam opinionem, quòd anima nō est causa totalis actiua ad intellectionem, & hoc concedo, sed non cōcludit, quin sit partialis causa, sed non sequitur ex hoc, quòd semper sit in actu: nisi quando reliqua causa partialis concurrit.

Ad secundum, non tractando illam difficultatem: vtrum actiuitas illa competat intellectui agenti, vel possibili: dico, ꝙ intellectus possibilis, secundum ꝙ Philosophus loquitur de eo, est illud quo formaliter sumus intelligentes, & eo modo præcise est quo est omnia fieri: quia, vt dicebatur prius, sumus eo formaliter intelligentes, inquantum recipit, non inquātum agit, licet agat; quia hoc accidit sibi, inquantum est quo intelligimus.

Ad tertium, licet consequentia non sit necessaria: quia sol potest esse causa multorum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, quæ sufficiunt, in ratione causæ effectiuę, ad distinguendum effectus; tamen ad propositum potest concedi consequentia: concludit enim, quòd anima non est causa totalis omnium intellectionum, quod concessum est.

Ad primum in oppositum cōcedo, ꝙ anima, quia immaterialis est, est receptiua cuiuslibet intellectionis, ipsa etiam est actiua cuiuscunque intellectionis obiecti alterius a se vt causa partialis, & actiua intellectionis de se, vt totalis causa: quia vt cognoscēs & vt cognita secundum Augu. 9. de Trin. c. vlt. sed talem intellectionem non habemus pro statu isto: sed ex immaterialitate eius, non sequitur quòd ipsa sit totalis causa cuiuscunque intellectionis obiecti alterius ab ipsa.

Ad secundum concedo conclusionem ꝙ cognitiones diuersarum specierum propriè scilicet virtute ipsarū habitæ, differunt specie. Quod probo, quia ad indiuidua eiusdē speciei non requiritur totalis causa diuersa specie, vel aliquid in totali causa, diuersum specie ab eo, quod est in totali causa alterius indiuidui: nunc autem ad intellectionē albi, & nigri, necessario requiruntur aliqua diuersa specie: puta album & nigrum, vel aliqua includentia ipsa; ergo ista duo magis differunt quàm indiuidua vnius speciei. ergo differunt specie.

Ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur necessario causa alterius speciei, probatur: quia forma est principium agendi, & est formalis terminus actionis, igitur forma vnius rationis perfecta, est quo, eiusdē rationis respectu termini formalis eiusdem rationis, igitur respectu talis termini nō requiritur aliud quo.

Cum arguis vltra, ꝙ tunc omnes habitus talium differrent specie, concedo de habitibus qui habentur virtute propria taliū obiectorum, & probatur hæc conclusio, sicut præcedens per causas.

Et cum dicis, quō tunc esset vna scientia de pluribus speciebus specialissimis.

Respondeo, quòd vna species specialissima potest includere multas alias species virtualiter, siue passiones earum, siue per modum causæ, siue per alium ordinem essentialem, & tunc habitus, ille qui est formaliter illius obiecti primi includentis alia, est virtualiter aliorum obiectorum, licet non formaliter & primo, est igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter continentis omnia, quæ continentur in illo, non est autem proprius cuicunque virtualiter cōtento in primo obiecto, sed qui essent proprij illis, essent distincti, sicut illa sunt distincta.

Hic quæri potest, an intellectus agens sit principium actiuum respectu intellectionis, & ibi tangatur quomodo se habeat ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit quid sit perfecta memoria: sicut Aug. loquitur de ea.

Restant tamē duo alia difficilia hic & alibi determinanda scilicet de conseruatione speciei post actum, contra Auic. quæ difficultas bene potest tangi in vno argumento quæst. præcedente de specie, & aliud difficile, de memoria propriæ dicta respectu præteritorum, potest esse quæstio per se, tam hic quàm in 4.

De causa principaliori notitia.

Quarto de comparatione istarum duarum causarum partialium, quæ causant notitiam genitã. Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens, vel ipsa pars intellectiua animæ. Q od obiectum, probo. Quia illud est principalius mouens, quod mouet non motum quàm quod mouent motum, sicut apparet in omnibus causis essentialiter ordinatis obiectum autem mouet non motum, sicut habetur a Philosopho tertio de Anima: intellectus autem non mouet nisi motus. ergo &c.

Item agens assimilat sibi effectum quantũ potest, ergo illud est principalius agens, quod magis assimilat, vel cui magis assimilatur effectus: actus autem magis assimilatur obiecto quam intellectui. ergo.

Item vnitas sciẽtiæ assignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam: non autem attribuitur intellectui talis continentia virtualis respectu habitus: continere autem virtualiter conuenit causæ actiuæ: ergo principalior causa illius habitus erit obiectum quàm intellectus: & si causa habitus, igitur & actus.

Ad oppositum arguitur sic. Quanto aliquid est actualius tanto formalius & perfectius, tanto & actiuius, ergo anima, quæ est forma actualior, multis alijs causis concurrentibus erit actiuior: & ita quando cõcurrit cum eis in agendo erit principalius agens, sed in intellectione cõcurrit cũ obiecto, tanq̃ causa partialis, igitur in intellectione erit causa principalior quã obiectũ.

Item enti secundum quid, non conuenit actus simpliciter, sed quando habet esse tale secundum quid per aliud simpliciter ens: tunc principalius conuenit illi enti simpliciter si illud aliquo modo sit actiuum respectu eiusdem, obiectum autem a nobis modo naturaliter intellectum, habet esse secũdum quid tantum in intellectu nostro, propter esse simpliciter ipsius partis intellectiuæ: quia obiectum in ea est sicut cognitum in cognoscente. ergo illius actionis, ad quam ista duo concurrunt non erit obiectũ habens tale esse principalis causa, sed pars intellectiua pp quã obiectũ habet tale esse.

Respondeo quòd pars intellectiua habet principaliorem causalitatem respectu cognitionum, modo nobis naturaliter conuenientium. Probo primo quia quãdo causarum ordinatarum altera est indeterminata ad multos effectus, & quasi illimitata: altera autem quasi secundum vltimum virtutis suæ determinata ad certum effectum: illa, quæ est illimitatior vniuersalior videtur esse principalior & perfectior. Exemplũ de sole, & de particularibus generantibus intellectus autem habet virtutem quasi illimitatam & indeterminatam respectu omnium intellectionum; obiecta autem a nobis naturaliter cognita, habent virtutem determinatam respectu determinatarum intellectionũ, quæ sunt ab ipsis, & hoc secundum vltimum suæ virtutis, sicut quodlibet ad intellectionem sui, ergo intellectus est causa vniuersalior & principalior intellectionis, quam obiectum pro statu isto.

Secundo, quia illa est principalior causa, qua agente, alia causa coagit, & non ẽ cõuerso. intellectu autem nostro agente ad intellectionem, obiectum in se, vel in sua specie, coagit. Est enim in potestate nostra intelligere, quia intelligimus cum volumus. 2. de Anima. Hoc autem nõ est propter speciem principaliter, quæ est forma naturalis, sed propter intellectum, quo vti possumus cum volum'. Principalem autem actionem intellectus, sequitur actio speciei; quæ nata est esse semper vniformis ex parte speciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiuæ: puta obiectum beatificum, vt claret visum, posset poni habere totam causalitatem respectu visionis, aut principaliorem quam pars intellectiua, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter defectũ partis intellectiuæ. Sed de hoc in quarto libro. De obiectis autem, quæ modo naturaliter cognoscimus prima pars solutionis videtur esse vera. Videtur enim intelligibilium naturaliter a nobis intellectorũ species in intellectu esse, quasi instrumentum ipsius intellectus, non motum ab intellectu vt agat quasi scilicet aliquid recipiat ab intellectu, sed quo intellectus vtitur ad suam actionem: vt puta quando intellectus agit, species illa, tanquam minus principale agens, coagit ad idem, vt ad effectum communem.

Con-

Contra ita possumus vti species, saltem post primum actum, sed non ante: sic nec intellectu in primo nisi sicut fortius phantasma mouet. Dico, quòd non ita immediate, etiam intellectus est magis indeterminatus, vt ostendit prima ratio. Vnde probatur, quòd magis sit in potestate voluntatis vt intellectu quam specie intelligibili, vtrumque enim ex se est naturale agens: & quare nō vtrumque liberum per participationem? Respondeo nihil est participatione primo liberum nisi quod est in eadem essentia cum voluntate.

Contra, potentiæ organicæ, & organa & extrinsecea etiam sunt participatione liberæ. Similiter in potestate nostra non est aliquis actus vegetatiuæ, hoc medium est obscurum: quia dubium est, quæ in nobis subsunt voluntati, & quæ non.

Ad primum argumentum, dico, quòd duplex est actus intellectus respectu obiectorum, quæ non sunt præsentia in se, qualia sunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus est species, qua obiectum est præsens, vt obiectum actu intelligibile. Secundus actus est ipsa intellectio actualis, & ad vtrumque agit intellectus, non motus ab eo quod est causa partialis secum concurrens ad illam actionem, licet vnum actum intellectus præcedat motio eius ad alium actum.

Ad primum autem actum agit intellect⁹ agens, cum phantasmate, & ibi intellectus agens est principalior causa q̄ phantasma, & ambo integrant vnam totalem causam respectu speciei intelligibilis.

Ad secundum autem actum agit pars intellectiua: siue intellectus agens siue possibilis, non curo modo, & species intelligibilis, sicut duæ partiales causæ, & ibi agit pars intellectiua non mota a specie, sed prius mouens scilicet agens vt species sibi coagat. Cum igitur dicitur obiectum mouet non motum. Dico, quòd in vtraque motione obiectum est mouens secundariũ, licet non sit motum idest aliquid recipiens in se a principali siue priori mouente.

Cum dicis, quòd intellectus non mouet nisi motus. Dico, quòd non mouet secunda motione nisi motus priori motione, hæc igitur est comparatio duarum motionum intellectus: non autem duarum causarum partialium concurrentium in vna motione. Si autem compares causas partiales in vtraque motione. Dico, quòd intellectus vtrobique mouet non motus a causa partiali concurrente in eadem motione.

Ad secundum argumentum dico, quòd effectus formaliter magis assimilatur causæ proximæ inferiori quam remotæ & principali & perfectiori, sicut apparet de filio respectu patris & solis. Vnde illud argumentum est ad oppositum, quia probat quòd actus intelligendi sit ab obiecto, vt a causa proxima: quia magis sibi assimilatur formaliter: ita iam species intelligibilis magis formaliter assimilatur phantasmati quam intellectui agenti, & tamen minus principaliter est a phantasmate, quàm ab intellectu agente.

Contra, cum agens intendat assimilare sibi passum quomodo principale agens nō magis assimilat sibi formaliter?

Respondeo principalius agēs communiter est æquiuocum & eminētius habet in se perfectionem effectus quam causa vniuoca & ideò non magis assimilatur sibi formaliter: quia hoc esset imperfectionis in causa, sic assimilari effectui, sed assimilat magis, hoc est dat magis formē effectui, per q̄ sibi assimilat æquiuoce, q̄ det agēs particulare, & ista assimilatio actiua est ex pfectione causæ, licet nō sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilat effectum ei, cui est assimilabilis q̄ imperfectior. Magis.n.causat effectū qualis est causabilis & assimilabilis. Assimilabilis autē est effectus formaliter causæ propinquæ: ideo ipsa causa remotior magis assimilat effectiuæ ipsum effectum causæ proximæ, quā ipsamet causa proxima sibi.

Quòd enim formaliter filius est similis patri hoc magis est a causa remota assimilante filium patri effectiuæ quam ab ista causa propinqua: quia quæ plus dat formam, qua assimilatur, plus dat effectiuæ assimilationem.

Ad tertium dico, quòd vnitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est penes quod scientiæ distinguuntur, non penes intellectum: quia intellectus vnus est respectu omnium scientiarum, & hoc modo, distinguēdo scientias, illa est vna, quæ est vnius subiecti primi, quatenus obiectū

primum

primum habet cōtinere scientiā illā virtualiter, sed hoc non est nisi, vt causa partialis. Præter enim hæc, intellectus est alia causa partialis continens illam, non est igitur aliud reducere scientiam ad obiectum primum, quàm in altera causa partiali habente in suo genere ordinem essentialem, reducere ad primum sibi simpliciter, & ab ipso assignare vnitatem effectus inquantum effectus est ab eo, sed cum hoc stat, quod multo perfectius contineatur in reliqua causa partiali.

Consideratur opinio prima afferens solum intellectum esse causam productiuam intellectionis. Cap. II.

EX ijs, quæ dicit Scotus in hac quæstione, vnusquisq; satis perspicuè cognoscere potest, quid sit dicendum in hac materia de causalitate intellectionis; tamen quoniam nonnulli ex recētioribus aliquas istarum opinionum sequuntur, ideò illæ, & dicta recentiorum aliqualiter, & breuiter cōsideranda sunt. Prima itaque opinio est Hērici, & Præpositi, vt notant Marginistæ. qui dicunt intellectum esse causam totalē intellectionis: rationes, quibus innititur patent ex ipsomet Scoto. Eandem sententiam sequuntur ex recentioribus Franciscus Piccolomineus lib. 1. de mente humana, cap. 7. & Iacobus Zabatella libro de mente agēte, cap. 7. & libro de sensu agente, cap. 8. & licet hoc in loco loquatur solum de sensatione, tñ idem intelligit de intellectione, vt patet ex libro de sensu agente, c. 7. circa finem; & ambo vtuntur hac ratione; quia intelligere est iudicare, & cognoscere: modo obiectum non potest cognoscere, neque iudicare, quia non est vis cognoscitiua, & vt inquit Piccolomineus idem esset iudex sui ipsius; solus ergo intellectus est causa producens actum intelligendi, siue ipsam intellectionē: obiectum aūt solum aliqd subministrat necessarium ad ipsam intellectionem; sed ipsum obiectum nihil producit.

Opinio Piccolominei, & Zabarella.

Verum hæc opinio satisfuperq; reijcitur p rationes adductas a Scoto tum in confutatione illius opinionis, tum in principio expositionis suæ opinionis R. & præsertim prima ratio habet maximam efficaciam, certū est enim quod sunt tantum quatuor genera causarum per se, vt patet ex 2. Phy. & 5. Met. & nulla alia causa per se datur, quę nō reducatur ad alterum horum quatuor generum. cum ergo istæ causæ in se sunt perfectæ, & non impeditæ, & sunt sufficienter approximatæ necessario sequitur ex illis effectus, si sint causæ naturales, quæ naturaliter agunt, & necessario. & si sint causæ liberæ, saltem possunt producere effectum si volunt hoc stante fundamēto certissimo sic arguitur, actus intelligendi, siue ipsamet intellectio est effectus, ergo debet peruenire ab aliqua causa istorum quatuor generum; non habet autem esse a fine realiter, quia finis sequitur productionē rei quoad esse, licet præcedat in intentione, s. inquantum mouet efficientem ad agendum; forma quoque habet esse per productionem efficiēti, est enim terminus generationis, ideo istæ duæ causæ non præcedunt rem productam; sed vel subsequuntur vt finis, vel concomitantur, vt forma. causæ ergo quæ præcedunt rem quoad esse, sunt efficiens, & materia; tunc arguitur, quando istæ duæ causæ priores re. s. materia, & efficiens, sunt in se perfectæ, & approximatæ, & non impeditæ, sequitur effectus, ergo si anima est totalis causa notitiæ genitæ, sequitur quod semper in anima erit quæcumque actualis intellectio, quæ in ipsa anima esse potest. probatur consequētia, quia ipsa anima est subiectum receptiuum, siue materia in qua recipitur tale accidens scilicet intellectio, & est dispositum, & non impeditum, quia est talis naturæ, & conditionis secūdum essentiam suam, & est substantia, quæ non alteratur; etiam ipsamet anima stante opinione aduersariorum, est totalis causa efficiens ipsius intellectionis, ergo clare patet quod efficiens, & materia, quæ sunt causæ præcedētes ipsam intellectionem, & illi dantes esse, sunt causæ perfectæ, & non impeditæ, & sunt approximatæ, quia anima est sibi maximè intima; neque est impedimentū, quia nullum tale neque fingere possumus, ergo semper in anima est quæcūque intellectio; quæ in ipsa esse potest: at consequens est falsum, vt conspicue patet, ergo non est dicendum, quod anima, & intellectus sit totalis causa respectu productionis intellectionis.

Reijcitur.

Prima ratio.

Certè hæc ratio est efficacissima, sed forsan

Responsio

san aduersarii dicerent: quod adest impedimentum, quia deficit obiectum: obiectum enim licet nullam habeat actionē respectu productionis notitię, tamen disponit, & pręparat aliquid necessarium ad ipsam intellectionem sine qua ipsa notitia haberi non potest.

Reiectio Sed hæc responsio optimè reijcitur ab eodem Scoto; quæro enim de hoc obiecto propter quod requiratur ad hanc notitiam, ita quod non potest haberi sine ipso hæc notitia, vel enim seruit, vt causa sine qua non, & tunc vt inquit Scotus, est dicere, quod omnes quatuor causæ per se non sunt sufficiētes causæ, sed requiritur aliquod aliud, a quo res causanda dependet essentialiter, ergo & tunc non erūt tantum quatuor causæ: siue quatuor genera causarū, sed plura. Vel aliquid dependebit essentialiter, & necessario ab aliquo, quod nō est causa illius, quorum primum est contra vniuersam Philosophiam peripateticam. Secundum implicat contradictionem.

Præterea omnes causæ præter quatuor dictas sunt accidentales rei, ergo res non dependet simpliciter ab illis, nec in esse, nec in fieri, & consequenter potest poni in esse sine illis: antecedens est Aristotelis, & omnes illud admittunt. Consequentia clara, quia causa accidentalis accidētaliter, & nō necessariò concurrit ad productionem effectus. ex quo patet, quod causa sine qua nō, est vera causa per se, sed causa accidentalis, & idem fatetur Diuus Thomas. 4. sentent. dist. 1. q. 1. in prima parte illius quæstionis, & hoc est de se euidens; causa enim quæ nihil potest facere ad effectum efficiendo, vel disponendo, nihil causalitatis habet super illam rem, vel dicunt aduersarij concurrere obiectum tāquam causam per se necessario disponentē ad intellectionem gignendam, sine qua dispositione ipsa intellectio haberi non posset, & tunc habemus intentū, quia iste necessarius concursus non est concursus nisi causalitatis, alioquin effectus siue notitia genita posset causari, & effici absque concurrentia talis obiecti vt dictū est: ista verò causalitas debet reduci ad aliquod genus illorum quatuor, & videtur, quod ad nullū aliud possit reduci, nisi ad genus causæ efficientis; adeo quod apertè colligitur ex hoc, quod obiectum habet causalitatem efficientem respectu actus intelligendi, siue notitiæ genitæ: quæ autē causalitas sit ista, & quomodo infra, manifestabitur, dum explicabitur sententia Scoti. Ex hoc argumēto impugnantur diuersi modi ponendi tenētium illam opinionem, siue enim ponatur obiectum necessarium in ratione causę sine qua non: siue in ratione termini, siue in ratione excitantis, quia semper quæritur ab istis, an obiectum habeat aliquam causalitatem per se, vel non: si per se dicatur, tunc vel datur secundum genus causæ per se, vel necessario reducitur ad alterum illorū quatuor generum: nec videtur posse reduci nisi ad genus causæ efficientis, vt infra patebit, sed quicquid sit de hoc satis est, quod pertinet ad vnum illorum quatuor: si dicant, q̄d non habent causalitatem per se, sed per accidens, ergo sequitur quod notitia, & actus intelligendi accidentaliter pendet ab obiecto, & ab intelligibili, & tūc vlterius sequitur quod actus intelligendi posset esse absque obiecto, quod est absurdum manifestū: vt supra ostensum est: habet alias rationes in principio declarationis positionis Scoti ad R. quarum prima est, si anima, & intellectus esset totalis causa intellectionis, sequeretur, quod actus intelligendi, siue intellectio non esset similitudo obiecti; cōsequēs est falsum, quoniam intellectio est imago, & similitudo rei existens in intellectu: vnde *Secūda ro principalis.* qualis est res, talis debet esse scientia, & cū habemus notitiam alicuius rei, cognoscimus, & habemus illam rē: in intellectu nō materialiter, sed per similitudinem suam: sed consequentis huius falsitas per se satis patet, & maxime conceditur ab aduersarijs qui dicunt notitiam esse speciem ipsam intelligibilem obiecti, vti re vera est, licet & concurrat species intelligibilis, quam ipsi negant, vt suo loco dicam. Consequentia vero probatur, quia si obiectum nullam habet actiuitatem respectu productionis notitiæ genitæ, sed est intellectus, qui illam notitiam de isto obiecto absque cōcursu illius obiecti producit, poterit intellectus ad libitum suum illam formam, & sic ex homine inducere notitiam quæ habeat similitudinē leonis, vel bouis, &c. hæc consequentia probatur exemplo: figulus potest formare ex creta vasa alia pulchra, & in honorem, alia turpia, & in contemptum ista diuersificat, in istis

istis vasis prouenit ex mera voluntate figuli, quia solus figulus est, qui producit vasa si ne concursu cretæ concurrit quidem creta ad generationem vasis materialiter, sed ad formationem hanc vel illam pulchram, vel turpem vasis, nequaquam.

Ad propositum, si obiectum concurrit solum præparando materiam ad intellectionem, sed in ipsa formatione, & productione intellectionis non concurrit obiectum, sed solum intellectus; sequitur quod intellectus ad libitum poterit quamcunque intellectionem formare ex illo obiecto, & nõ magis necessitabitur producere hanc notitiam, quam illam; sicut nec figulus tenetur ex illa crea formare magis hoc vas, quam illud, sed non euenit ita in proposito, immo intellectus restringitur ad producendũ ex illo obiecto talem notitiam, quia ex tali obiecto est apta nata nasci solũ talis notitia, adeoquod illa notitia est in obiecto in virtute solum, actu autem exprimitur, & educitur ab intellectu, & sic intellectus ex subiecto producit notitiam non quam vult, sed quæ nata est ex obiecto generari: & educi; aptum exemplum ad hoc declarandum potest esse hoc.

Aromatarius ex cicorea extrahit succũ, quæro, quæ sit causa efficiens illius succi; certe est aromatarius. Sed certè non potest negari quin etiam ad causandum illũ succum concurrat etiam cicorea, si quidem ex suis visceribus eductus est ille succus ab aromatario, cõcurrunt ergo ambo, licet diuerso modo, ita in proposito intellectus tãquã aromatarius, extrahit ex obiecto eius notitiã, quæ notitia est ꝓpria illius obiecti: sed cum hoc stat, quod etiam ipsum obiectũ cõcurrat ad generationem illius notitiæ, cum ex suis visceribꝰ illa educatur sicuti succus ex cicorea. Quod si quis dicat est intellectꝰ solus, qui generat, & educit, sed non potest educere nisi illam notitiam, quæ in illo obiecto reperitur, non tñ obiectum actiue cõcurrit. Respondere hoc modo est sentire nõ bis cum in re ipsa: q̃ñ.n. datur aliquis effectus, qui prouenit ex duobus necessariò; & ille effectus distinctus est ab vtroque, si alterum illorum a quo producitur, nõ potest illum effectum suo modo producere, sed necessariò eget altero signum est, quod nõ totalis causa illius effectus, sed requirit alterum illud, vt concausans: at in proposito notitia obiecti non potest produci ab intellectu solo sine obiecti concursu; neque potest illam notitiam determinare suo modo, sed gignere illam, vti requirit obiectum, ergo obiectum quoq; est causa productiua illius effectus. i. notitiæ genitæ siue actus intelligendi. Maior est euidens, quoniam nisi requireret, posset per se causare, minor quoque patet ex dictis, q̃m notitia est similitudo obiecti neq; sine obiecto producitur: est ergo dicẽdum, quod non solum intellectus concurrit ad intellectionem; sed etiam ipsummet obiectum suo modo, & ideò assimilat sibi notitiam; aliter potest breuiter formari sic ista ratio, notitia est imago, & similitudo obiecti, & similitudo naturalis, habet esse ab imaginato, & habet illud esse per modum emanationis, quia emanat, & prouenit ex re, cuius est similitudo, ergo obiectũ est causa effectiua intellectionis, quia ipsa intellectio, est imago, & similitudo ipsius obiecti.

Tertio principaliter sequeretur, q̃d notitia, & actus intelligendi non distinguerentur essentialiter propter distinctionem obiecti, consequens est falsum, quia vna scientia distinguitur ab altera per obiectum, siue ꝑ subiectum, & vnaquæque scientia, & notitia particularis distinguitur ab altera, ratione obiecti; vt notitia de homine, & notitiã de luna distinguit, quia homo, & luna sunt distincta obiecta: consequentia probatur, quia essencialis distinctio non est ab eo, q̃d non est causa per se; si ergo notitia, & actus cognoscendi non pendet ab obiecto essentialiter, & per se, neque propter obiectũ distinguuntur scientiæ; quod si admittis aliquam pendentiam essentialem, illa non est nisi causalitatis, & illa non est nisi causalitatis efficientiæ; ergo obiectum effectiue concurrit ad generationem intellectionis. *Tertia rõ principalis.*

Quarto tunc sequeretur, quod cognitio, & notitia entis perfectioris non esset perfectior, quam notitia entis imperfectioris, posito æquali conatu intellectus hinc inde. Cõsequẽs est falsum, quia tunc intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, posito æquali conatu hinc inde. consequentia probatur. Tum quia scientia respiceret obiectum accidentaliter; nec ab illo penderet essentialiter; tum quia perfectio actio- *Quarta*

actionis pendet ex maiori conatu causalitatis, si ergo anima æquali conatu agat ad intellectionem Dei, & muscæ, erunt notitiæ illæ æquè perfectæ, immo si maiori conatu ageret ad intellectionem muscæ, quam Dei, esset perfectior notitia muscæ, quam notitia Dei, quod est ex se falsum, & contra Philosophum 10. cap. primo Ethicorum ponentem fœlicitatem in speculatione obiecti perfectissimi.

Quinta Quintò, obiectum virtualiter continet scientiam cuius est obiectum, vt in proprio Theoremate diximus, ergo actiuè concurrit ad gignendum scientiam, & notitiam: ex his omnibus conspicue patet, obiectum necessario habere aliquam causalitatem respectu productionis, actus intelligendi; quæ autem sit hæc patet ex dictis a Scoto in declarando propriam sententiam, & nūc infra breuiter explicabitur.

Ad rōnem Zabarellæ & Tittelom. Ad obiectionem Piccolominei, & Zabarellæ patebit infra, cum declarabimus quo modo generetur cognitio intellectiua in nobis pro nunc respondetur, vt supra dictū est de sensatione quod in intellectione sunt duo actus, primus est productio intellectionis, & expressio ipsius: secundus est receptio ipsius intellectionis in intellectu: primus actus non dicitur intellectio, neque intelligere, sed secundus, quia intelligere est pati, vt optime declarat Scotus in præmissa quæstione respondendo ad rationes pro quinta opinione, exponendo illam auctoritatem Philosophi ex tertio de anima, intelligere est pati, ideo ad rationem istorum cum dicūt, intelligere est iudicare, dico q̄d hæc propositio est falsa, quia intelligere formaliter est recipere intellectionem: ex illa enim intellectione recepta in ipsa anima, anima fit intelligēs, sicuti oculus per receptionem luminis dicitur videns, & ideo quia obiectum non recipit sed solus intellectus, iō solus intellectus dicitur intelligere, & licet intellectus simul cum obiecto producant intellectionem, nō propter hunc actum dicuntur intelligere, neque obiectum, neque intellectus, quia producere intellectionem non est intelligere, sed solum recipere intellectionem est intelligere formaliter, vt dictum est.

Ad hanc autem receptionem sequitur iudicium, & ita consequutiuè intelligere est iudicare, Vnde iudicare est colligere conclusionem alicuius discursus facti, & conotat comparationem inter aliqua; Iudicare ergo non est intelligere formaliter, sed est una species intellectionis: Intelligere enim est simpliciter appræhendere Intellectionem, & cum dicitur ab Arist. 9 Meta. text. 16. & alibi, Intelligere esse actionem imanentem accipit ibi pro intelligere, producere intellectionem, quæ est actio intellectus agentis, & est imanens, vt in sequenti Theoremate, dicam non autem accipit pro intelligere formaliter.

Aliæ rationes, quæ pro aduersarijs adducuntur, vel addi ei possunt, soluuntur a Scoto in præadducta quæstione, respondēdo ad argumenta pro ista opinione, ideo nō est necesse illa repetere.

Examinatur opinio D. Tho. secundum varios sensus Thomistarum, & secundum omnes sensus reijcitur, & tandem breuiter declaratur mens Scoti. Cap. III.

QVæ sit vera sententia D. Thom. est maxima difficultas inter Thomistas & alios, sed re vera est ea qua fere omnes illi tribuunt scilicet Scotus in hac quæstione; Zimara, Zabarella in libro de speciebus intelligibilibus, cap. secundo, & multi alii, & habetur clara ex prima parte quæstio. 85. artic. 2. & 3. libro de Anima, tex. octauo, & est hæc quòd intellectus non est causa actiua, neque productiua intellectionis, sed species intelligibilis est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu; ipse verò intellectus tantummodo se habet tanquam materiale informatus illa specie, adeo quod species intelligibilis impressa intellectui non habet rationem obiecti, sed se habet loco formæ, & actus primi, dans esse intellectiuum ipsi intellectui, quia intellectus sine ipsa specie non intelligeret, quia intellectus operatur per ipsam speciem, vt ignis per suam formam. *Opinio D. Tho.*

Hæc ergo est opinio Diui Thomæ, quod species intelligibilis est ratio formalis, per quam intellectus intelligit; intellectus verò de se sine specie non est intellectiuus actu, sed potentia, sed solum cum est informatus specie est Intellectiuus actu sit enim in actu primo per illā speciem,

ciem, & hæc certe est opinio D. Tho. quia in illa quæst. 85. a. secundo, in corpore articuli, habet hæc verba, & ideò dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, vt quo intelligit intellectus: deinde hoc declarat: ex quo loco aperte cōstat secundum D. Thom. intellectum in se, absque specie intelligibili, non habere actiuitatem circa intellectionem, sed totam actiuitatem esse in specie. Hanc eandem sententiam sequitur Egidius, vt patet ex dictis à Scoto. Verū Caietanus prima parte quæst. 79. art. 2. negat hanc esse sententiam D. Tho. quoniam videbat eam maximis difficultatibus vrgeri, & aliam opinionem D. Tho. tribuit sed more suo satis perplexus est, & anceps, vt semper aliqd subterfugium inuenire possit primo inquit statuendum esse ex D. Thom. in quolibet 8. quæst. 2. art. 1. qđ intellectus in actu se solo primo cōcurrit ad intellectionē, & quia opinio recitata nō tribuit intellectui vllā actiuitatem; ideò ait illam non esse ad mētem. D. Thom. dicit deinde declarando mentem D. Thom. quod intellectus secundum se est in genere potentiæ passiuæ, & quod ideò nō habet ex se vllam rationē agendi, sed quando postea intellectus recipit intelligibile in actu scilicet speciem intelligibilem, intellectus fit ipsum intelligibile, & tunc accipit quandam rationem agendi scilicet per illam formam, quam recipit, & quoniam anima non recipit illam formam, & speciē, vt facit materia formam, sed recipit hoc modo, quod intellectus transit in ipsum intelligibile, & ipsum intelligibile imbibitur quodam modo in ipso intellectu, sequitur quod intellectus, & species fiant vnum totum, siue vnus actus primus, & tunc potest intelligere, siue producere in intellectionē actiuè; non ergo intellectus se habet merè passiuè, vt receptiuum actionis agendi, vt est materia, quæ recipit formam, quæ est ratio formalis agendi, quia aliter anima fit in actu ipsum cognoscibile, & aliter materia reducitur in actu: materia. n. est subiectum, sed anima non est subiectum; sed fit ipsa res intelligibilis actu: concurrit ergo intellectus actiuè, sed deinde concludit, ꝙ intellectus habet quod concurrat ad intellectionem non ex partiali ratione, vt Scot' vult, quod intellectus absque specie sit per se partialiter productiuus intellectionis, neque habet præcisè ex specie intelligibili, vt moderna ignorantia, (ait ipse) intelligit, sed ex hoc ipso quod animalis vis in actu est, ità quod ex hoc, quod est animalis vis, habet inchoationem, quod facta in actu sit actiua. hæc est conclusio, & sententia D. Thom. secundum Caietanum. Ianellus tertio de anima, tenet qđ solus intellectus cōcurrat actiuè, non autem species, siue obiectum: sed non vult tamen quod solus intellectus, & nudus, sed informatus specie intelligibili, quæ tamen species non concurrit cum intellectu partialiter ad producendum intellectionem, quia solus intellectus habet hanc actiuitatem: sed illa species, & obiectum concurrit tanquam terminus specificans, & determinans intellectionem intellectus, qui intellectus est de se indifferens ad cognoscendum hoc vel illud obiectum. Capreolus primo sentent. distinct. 35. quæst. prima videtur sentire, quod opinio D. Thomæ coincidat cum opinione Scoti, adeo quod opinio D. Thom. vario modo à varijs refertur. Sed quicquid fuerit de eius mente isti modi positionis sunt considerandi. Sed hic est notandum quod omnes conueniunt in hoc præter Capreolum, quod intellectus absque specie nullā habeat actiuitatem; & in hoc primo discrepant a Scoto, qui vult, quod intellectus per se habeat suam actiuitatem, & magis principalem, quam obiectum principalis ratio opinionis Thomistarum est: quod intellectus nudus in se absque specie intelligibili, est in pura potentia passiua, & essentiali ex Arist. 3. de anima tex. 7. etiam apud Aristo. intellectus quo intelligimus, est potentia passiua simpliciter, & non secundum quid tantum, alioquin processus Aristote. in 3. de anima tex. 17. ad inuestigandum intellectū agētem esset vanus, quia fundatus sup hac passiuitate intellectus. Scotus etiam nunquam probauit quod intellectus nudus, & de se sine specie intelligibili sit actiuus, qđ tamen est falsum: supposuit etiam quod intellectus nihil recipiat ab obiecto, & specie intelligibili, sed quod species intelligibilis concurrat solum in ratione obiecti, & tamen verum est; quod concurrit quoq; in rōne actus, & formæ, quia constituit intellectum in actu primo, & de potentia essentiali

opinio Caietani

opinio Ianell.

opinio Capreoli

Principalis ratio Thomistarū

dali reduceret ipsum intellectum ad actū primum. Hæc opinio D. Tho. nullo modo vt̄ approbāda; nam si accipiatur in primo sensu rationes Scoti, quas facit, contra eā sunt efficacissimæ, & præsertim ea, quia sequeretur quod species esset magis potentia intellectiua, quam intellectus. Consequens est falsum, & contra sententiam omnium omnes enim fatentur intellectum esse potentiam intellectiuam, non autem speciem; consequentia verò probatur, quia denominatio debet fieri a nobiliori: at species est nobilior intellectu in ratione productionis intelligentiæ secundum aduersarios, quia ipsa est ratio formalis actuans in intellectū & productiua intellectionis: intellectus verò est vti materia.

Præterea sequeretur, quod ipsa species separata ab intellectu produceret intellectionem; consequens est apertè falsum. Consequentia probatur, quia ratio formalis, & totalis productiua alicuius actionis, ideò non producit per se absque materia, quia non potest existere absque materia: at si posset existere absque materia, eandem actionem produceret, quia iam in productione illius actionis nullum auxiliū acciperet a subiecto; est enim totalis causa ipsa per se actionis vnde si calor posset esse absq; subiecto etiam calefaceret, quia ipse calor est totalis causa productiua caliditatis. Vide alias rationes Scoti, quæ quia non tanguntur ab aduersarijs, nihil est, vt circa illas laborem, sunt enim efficaces, quia illa absurda, quæ enumerat Scotus, euidenter sequuntur ad hanc opinionem, vt quod non daretur discursus, non posset fieri reflexio intellectus super intelligibile, non possent causari secundæ intentiones, &c.

Rationes etiam quas facit Scotus contra secundam opinionem quæ ascribitur Gotfredo asserenti solum phantasma esse principium productiuum intellectionis, valdè sunt efficaces contra hanc sententiā D. Thomæ, quia valdè vilificat naturam animæ, asserendo ipsam nullam habere actiuitatem respectu intellectionis: si autem exponatur mens D. Thom. quomodo exponit Caietanus in eadem absurda incidit, & maiora.

Opinio Caietani reijcitur. Prima ratio.

Primo enim Caietanus est perplexus, & sibi contradicit. primo asserit, & aperto ore sustinet animam nudam, & sine specie nullam habere actiuitatem, & illud probat quia ex Aristot. intellectus est pura potētia passiua &c. vt supra diximus deinde in eodem; Commento ait, quod intellectus ex eo, quod est animalis vis, habet inchoatiuè, quod factus in actu sit actiuus. tunc arguo: Si intellectus quatenus est vis animalis, inchoatiuè habet, vt sit actiuus quādo est factus in actu, ergo quando est in actu, nō est totaliter actiuus ratione speciei intelligibilis, sed partialiter ex se quatenus est vis animalis, quod enim sit vis animalis non habet a specie, sed ex se at intellectus est actiuus quando factus est in actu inchoatiuè ex se: quatenus est vis animalis non ex specie, ergo habet aliquam actiuitatem partialem ex se, & nō ex specie.

Confirmatio.

Confirmatur, quia potentia, quæ de se est de genere potentiæ passiuæ, non potest in se esse inchoatiuè actiua; immo hoc sibi repugnat, & implicat, esse enim inchoatiuè actiuum, est proprium potentiæ, quæ est de genere actiuorum, sed est imperfecta quæ postea facta perfecta agit: est ergo cōtradictio dicere, qd intellectus ex se, vt est nudus sit potentia mere passiua, & tamē inchoatiuè habeat, vt facta in actu sit actiua, haberet.n. inchoationē effectum sibi repugnantem, vt exempli gratia, materia est de se in genere passiuorum ideò nunquam qs diceret, quod ipsa ex se habeat inchoatiuè, vt facta in actu, sit actiua: hoc.n. repugnat suę naturæ, & nunquam est actiua siue in se, siue facta sit in actu quod si dicat animam esse alterius cōsiderationis, quam materia respectu formæ, licet hæc responsio in se sit voluntaria, tamen rationem in se vitare nō potest, quia implicat potentiam esse mere passiuam, & tn̄ inchoatiuè esse actiuam, vt dictum est.

Secunda ratio.

Secundo hæc opinio explicata à Caietano in idē redit cū opinione D. Tho. in sensu primo assignato, & ascripto ab omnibus D. Tho. vel in se omnino est falsa; inquit.n. Caietanus, qd intellectus est in potentia essentiali ad obiectum intelligibile, & ideo adueniente obiecto intelligibili, siue specie imbibitur quodāmodò hoc intelligibile ab ipso intellectu, ita qd intellect⁹ fit actu ipsum intelligibile, & tunc hoc totū intellectus cū specie est principiū actiuū intellectionis. Tūc sic arguo, intellect⁹

Hh 2 nudus

nud' absq; ista imbitione, (vt sic vocabulis vtar) non est actiuus, sed solum fit actiuus per istam imbitionem speciei, ergo tota rō productionis intellectionis est a specie, nō a toto aggregato scilicet intellectu, & specie etiam quando intellectus est in actu. consequentia probatur, quia quod repugnat alicui p essentiam semper illi repugnabit, nisi essentia eius mutetur, sed intellectus antequam esset factus in actu a specie, erat de genere passiuorum secundū essentiam ex Caietano, & cum fit in actu a specie non mutatur secundum essentiam; ergo dum factus est in actu, etiam illi repugnabit esse actiuum, quia esse actiuum ex aduersarijs repugnat intellectui essentiam. ex hoc sequitur quod sola species sit tota ratio actiuitatis, & productionis intellectionis, quia talis actiuitas repugnat intellectui in se; & certè hæc ratio nō potest solui a Caietano, nisi incidat in maius absurdum scilicet dicendo essentia intellectus corrumpi, & mutari in hac imbibitione speciei, & transmutatione intellectus in intelligibile. Vel ergo Caietan' habet fateri intellectum nudum, & ex sua natura esse actiuum partialiter intellectionis vel cogitur dicere qd spēs est tota rō productionis eo modo, quo diximus in primo sensu D. Tho. confirmatur, quia illa vnio intellect' ad speciem intelligibilem, est vnio accidentalis, quia species est accidens, quod recipitur in ipso intellectu, ideò per istā vnionē nō mutatur natura, & proprietas ipsius intellectus, & licèt hoc sit communiter cōcessum, tamen probatur propter proteruum, quia ex 5. Phys. quatuor sunt species motus, & in substantia solum est generatio, & corruptio; ergo ista mutatio si est substātialis, esset generatio, vel corruptio, non est auctio, neque latio, vt patet, neque est alteratio, quia in hac mutatione nō alteratur aliqua qualitas intellectus; ergo hæc mutatio est tantum aggregatio, & vnio animæ, & speciei, quæ est mutatio accidentalis; non ergo fit vnum totum per se, sed fit vnū totū per accidens: non ergo mutatur essētia intellectus p istā receptionē speciei.

Confirmatur.

Tertia ratio.

Tertiò intellect' factus in actu sic p speciem non potest habere vnam rationē per se agendi: quia non est vnum per se, sed vnum per accidens, sed sicuti sunt duo entia distincta, quorum vnum est subiectum, alterum est accidens; ità habent duas rationes agēdi per se distinctas, & si negetur substantiam esse actiuam; (quod tamen esse falsum alias ostendimus) sequitur quod sola species, quæ est accidens erit tota ratio agēdi, & sic sequitur primus sensus opinionis D. Thom. qui supra improbatus est. Ex quo patet esse falsum fundamentum illud Gaietani; quod ex intellectu, & ista specie fiat magis vnum, quam ex materia, & forma, quia hæc vnio intellectus, & speciei facit vnum per accidens, non per se, sed vnio materiæ, & formæ facit vnū per se. Ad Auctoritatem autem Auer. super quam se fundat Caietanus; quæ est quod ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum quam ex materia, & forma: Respondetur primo quod illa propositio ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quam ex materia, & forma, non habetur ibi in Auer. sed habetur hæc. Ex orbe, & intelligentia fit magis vnum, quam ex materia, & forma: sed aliqui eam deducunt, & hunc faciunt habere sensum, quod ex orbe, & intelligentia fit magis vnum indiuisibile, quam ex materia, & forma, quia vnum ex materia, & forma corrumpitur, & resoluitur: sed illud vnum scilicet Cœlum, & intelligentia licèt non sit vnita, vt actus informans materiam, sed vt actus assistens, est tamen maxima vnione vnum, quia est indissolubilis, & perpetua illa vnio, & sic vera est hæc propositio. ex intellectu, idest ex intelligentia, & intelligibili.s.orbe fit vnū magis indissolubile, quam ex materia, & forma: vel dicamus, q hæc propositio; ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quam ex materia, & forma, est vera in abstractis a materia in quib. intellectus intelligens, & intelligibile sunt idē, & de his loquitur ibi Auer. vt optime docet Mercenarius, sed in nobis est oīo falsa, vt patet ex dictis, qa ex specie, & intellectu fit vnū p accidens non per se, vt dictū est. Quarto nullū accidens perficit essentialiter substantiā, sed species est accidēs, ergo nō perficit essentialiter intellectū: ergo species ista nō cōstituit intellectū in actu essentiali, vt inqt Caietanus. Min. est clara Ma. pbatur, qa tunc accidens esset essentia substantiæ, sicuti forma est essentia, & qd quid est compositi, & hoc maxime valet contra Thomi-

Ad rationem Caietani.

Quarta ratio.

Thomistas, qui dicunt, quod sola forma est quod quid est, & essentia rei. modo si intellectus nudus, & in potentia essentiali per speciem intelligibilem constitueretur in actu primo essentiale, species esset essentia, & quod quid est illius totius intellectus in actu primo essentiali, quæ omnia absurda maxima sunt, tum quia illud totum est vnum per accidens; tum quia accidens esset essentia; & quod quid est substantiæ, quæ sunt euidentia absurda. Opinio Iauelli trahit opinionem D. Thom. ad opinionem Henrici nunc adducta in cap. antecedenti, & refutata; sin. n. obiectum nullam habet actiuitatem, sed solum requiritur, vt terminus specificatiuus intellectionis, sequitur q non requiritur necessariò vel non sunt sufficientia illa quatuor genera causarum per se; denique rationes ibi adductæ hanc eandem sententiam infringunt, est etiam ipse Iauellus perplexus, primo dicit, quod intellectus solus absque obiecto est causa effectiua intellectionis; deinde dicit, quod intellectus nudus non est causa, sed actuatus specie intelligibili, deinde dicit, quod obiectum nihil aliud facit in intellectione nisi quod specificat, & determinat operationem intellectus. Ecce contradictio, quia si intellectus nudus non est actiuus, sed postea factus in actu per speciem est actiuus, ergo species est ratio producendi intellectionem, & consequenter non concurrit species solum, vt specificatiua, vel si concurrit solum, vt terminus, & specificans operationem, intellectus ipse per se erit actiuus, vt est nudus, non enim per te tunc recipit aliquid a specie. Ex his omnibus patet, quod istæ expositiones redeunt in primam expositionem sententiæ D. Thom. & tunc sunt falsæ propter rationes Scoti adductas, vel si dissenserunt in se sunt falsæ propter rationes proprias factas: quod autem dicunt Gaietanus, & Iauellus, quod Scotus non probauit intellectum concurrere actiue, miror, quia dum aduersus secundam opinionem Gotfredi, & D. Thom. probat speciem non esse totam rationem intellectionis, probat euidenter intellectū esse actiuum. s. per illas rationes, quia intellectus format secundas intentiones, discurritque est intellectiuus, &c. & postea ex destructione illarum opinionum sequitur probatio opinionis Scoti. Fundamentum uerò eorum, quod intellectus sit in potentia essentiali, est falsum, ut infra suo loco patebit: ꝑ nunc dico, ut inquit Scotus, qđ qñ intellectus est denudatus à specie intelligibili, non dicitur in potentia essentiali ad producendū intellectionē, quia sibi deficiat aliqua ratio actiuitatis, ex parte sui, sed q̄a sibi deficit alia cā partialis concurrens secū ad producēdū intellectionē, quæ est species: qñ aūt illa accessit, & est p̄sens, tunc est in actu primo, quia ex illis duobus integratˀ vnū totale principiū productiuū intellectionis, sed vtrumq; ꝑducit suo mō, vt nunc declarabo. Ex his patet veram esse snīam Scoti, cū. n. intellectus non sit totalis cā intellectionis, nec obiectū solū similiter sit totalis cā intellectionis, & tñ ista duo sola requiri videantur ad intellectionem, sequitur q ista duo sint vna integra cā intellectionis actualis. Attamen breuiter consistit in hoc, q intellectus, & obiectum sunt duæ causæ partiales, & integrant vnā cām totalē, & concurrunt nō ex æquo, sed vt habentes ordinem essentialē, nō tñ ordinē talē essentialē habēt q in causando una causa dependeat ex altera, sed vnaquæque hēt suā causalitatē propriā: sed habent ordinē essentialē, quia vna cā est perfectior altera, vt exēpli gratia si mater ponatur virtutem actiuā habere in generatione prolis, illa, & potētia patris concurrūt, vt duæ causæ partiales ordinatæ quidē, quia altera est perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suā causalitatē à cā perfectiori, nec tota illa causalitatis est eminenter in cā perfectiori sed aliquid addit causa imperfectior in tm, qđ effectus nō solum nō potest esse perfectior a cā perfectiori plusquā ab imperfectiori, sed absolute non potest plus recipere esse a cā perfectiori sola quā ab imperfectiori sola: ita in proposito, vtraq; ergo cā est perfecta in suo genere; licet absolutè una sit perfectior altera, intellectus. n. est causa perfectior, q̄ obiectū, attamen obiectū non dependet in sua causalitate ab intellectu, sed illam habet ex se; sicuti nec mater in sua actiuitate pēdet a patre, & ita intellectio pendet ab obiecto, & intellectu ordinatè, quamquā a duab. causis partialibus, quarum est principalior, alia minus principalis: quæ autem illarum duarum sit prin-

Opinio Iauelli reijcitur

Opinio Scoti.

Fundamenti Thomistarum Solutio.

principalior, declarat Scotus in quæstione. 8. illius distinctionis, & declarat esse intellectum, vt est videre in tex. Notandum est autem hic, quod nondum patet, quæ nam differentia intellectus sit illa, quæ est productiua intellectionis an. s. sit intellectus agẽs vel possibilis, sed hoc determinat Scotus in quolibet q. 15. & nos in Theoremate sequẽti de hac re agemus.

THEOREMA LXXVIII.

Munus intellectus agentis, est abstrahere speciem intelligibilem, & producere actiuè actum intelligendi.

Ponitur maxima pars tex. Scoti ex q. 15. quolibet. 5. ab illis verbis de 2. primi articuli principalis (vsq; ad illa verba) de secũdo articulo dico quod beatus, &c. in quo loco Scotus repetit, & breuiter declarat ea, quæ in præcedenti Theoremate dicta sunt scilicet quomodo, & a quibus producatur actus intelligendi, deinde egregie explicat munera intellectus agentis, & possibilis.

Cap. I.

DE secũdo primi articuli principalis certũ est, quod ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectiuæ, & obiectum aliquo modo præsens scilicet vel in se, vel in aliquo repræsentante, sed quod istorum debet poni per se actiuum, respectu intellectionis, auctoritates videntur variè loqui. August. 12. super Gen. c. 29. Non putandum, inquit, est corpus aliquod agere in spiritum, quasi spiritus corpori facienti, materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa, de qua facit, nec vllo modo corpus præstantius spiritu: immo spiritus præstantior corpore. Quamuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginẽ non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili.

Item idem 10. de Tri. c. 5. anima conuoluit & rapit imagines corporum.

Pro actiuitate tamen obiecti videtur dicere 15. de Tri. 10. vel 24. formata cogitatio ab ea re quam scimus, verbum est, quod in corde dicimus. Et ibidem. Ex ipsa scientia, quam memoria tenemus nascitur verbum. Et cap. 12. vel 30. Verbum est similitudo rei notæ, de qua gignitur & imago eius.

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti: quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti: quia illud, per quod obiectum est præsens, sub ratione actu intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud secundi de anima, quod prius est adductum, scilicet: vniuersalia quodammodo sunt in anima. Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit, ac si diceret, quòd quia obiecta intelligibilia sunt præsentia animæ, ideo ipsa est in potentia accidentali potens intelligere cum velit.

Sed pro actiuitate potentiæ videtur aliquibus esse illud 9. Metaphysicæ, quòd speculatio est actio immanens. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantum ab obiecto: non esset ibi actio immanens: sed tantum transiens.

De isto articulo potest dici, quòd vtrumque concurrit in ratione principij actiui respectu intellectionis: aliquid, scilicet ipsius animæ & ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Augustino 9. de Trinita. cap. vlt. Liquido, inquit, tenendum est quòd omnis res quãcumque cognoscimus congenerat in nobis notitiam sui.

Ab vtroq; enim pariter notitia, scilicet, a cognoscente & cognito. Ex 2. de Trinita. cap. 2. vel 5. ex visibili & vidente gignitur visio.

Et licet ibi subdat, informatio sensus, quæ visio dicitur: a solo imprimitur corpore, quod videtur.

Hoc non est contra illud: quia æquiuocè accipitur hoc nomen, visio.

Primo pro actu videndi, secundo pro ipsa similitudine rei visæ, & illa a solo corpore causatur.

Et ista æquiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli.

Pro

Pro hac conclusione videtur esse ratio, quoniam quando obiectum intelligibile est actu præsens intellectui potest haberi intellectio actualis illius obiecti, sed non potest haberi sine principio perfecte actiuo: igitur vel alterum illorum tantum est perfectè principium actiuum, vel ambo integrant vnum principium perfectè actiuum: ita quòd vtrumque sit partiale actiuum. Quod autem neutrum sit perfectè principium, actiuum probatur.

Primo de obiecto: quia aliquod obiectũ nõ est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile: & principium actiuum per sectum, quando est æquiuocum, necessario est perfectius forma causata.

Secundò probatur idem, quia obiecto existente æquè præsente intellectui si maior est conatus, & maior intentio ad intelligendum, perfectior potest haberi intellectio, & hic videtur quia perfectius vestigiũ derelinquitur, igitur maior intentio volũtatis causat aliquo modo perfectiorem intellectionem, quod non videretur probabile si solum obiectum esset causa actiua eius: quia illud videretur semper agere secundum vltimum potentiæ, cum sit agens naturale non liberum per essentiam. Patet, sed nec liberum per participationem videtur, cum non sit in eadem natura cum voluntate.

Tertio ostenditur idem sic. Operatio illa non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit præcise mediante aliquo suo accidente per accidens. Exemplum. calefacere vel etc calere non est p se perfectio ligni calidi: quia non competit sibi nisi per calorem, qui est accidens eius: illud autem, à quo obiectum aliud ab anima, est præsens intellectui, est eius accidens per accidens: quia quandoque contingenter inest, quandoque non: igitur si solum illud est principium actiuum respectu intellectionis: intellectio non esset propria perfectio intellectus vel hominis.

Item secundo probat, quòd nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria similitudo obiecti. Videtur etiam sortiri speciem ab obiecto, licet non sicut à principio formali intrinseco: tamen sicut à per se principio extrinseco. Vt etiã essentialiter dependere ab obiecto propter qđ refertur ad ipsum in tertio modo relatiuorum. Hoc autem non videretur verum si obiectum esset tantum causa per accidens: vel causa, sine qua non.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quascunque affirmatiuas, siue de intellectu siue de obiecto. Verum quidem est, quòd vtrumq; istorum aliquo modo est actiuum ad intellectionem, sed actiuũ partiale: ambo autem integrant vnum actiuum totale.

Sed hic sunt duo dubia. Primum quomodo ista constituunt vnum perfectũ principium. Secundum de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa Aug. Ex ipsa scientia nascitur verbum, quomodo ista facit pro obiecto; & similiter illa Aristoteles 2. de Anima. scientia autem vniuersalium est.

Ad primum dico, quòd causæ concurrentes quandoque sunt eiusdem rationis & ordinis, vt plures trahentes nauem: quandoque verò sunt alterius rationis & ordinis. Et hoc dupliciter, quandoque posterior habet virtutem suam à priore. Exemplum, sol & pater in generatione hominis: quandoque posterior non habet virtutem suam a priore: nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem: ita quòd superior principalius agit, & inferior minus principaliter agit. Exemplũ fortè de patre & matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex. 16. de Animalibus. Mater aliquo modo se habet actiuè, quod videtur rationabile: cum formam eiusdem speciei consequatur virtus eiusdem speciei. Mas autem & fœmina nõ differunt specificè secundum Philosophũ. 10. Metaph. Mater autem virtutem suam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundum ipsam virtutem, & agit minus principaliter.

Ad propositum, intellectus & obiectum non concurrunt primo modo: quia ille concursus non est necessarius ex ratione concurrentium, sed tantum ex defectu virtutis in vno: quia si duplicaretur virtus vnius ipsum solum sufficeret, non sic hic: quia quantumcumque sit obiectum perfectum vel intellectus perfectus, neutrum

tamen causaret actum sine alio, nec concurrunt secundo modo: quia intellectus non habet virtutem suam actiuam ab obiecto; nec econuerso. Tertio igitur modo possunt dici concurrere.

Quod autem eorum sit principalius non oportet discutere.

Ad secundum dico, quòd ista tria accipit August. pro eodem, verbũ gigni de memoria, & verbum gigni de scientia in memoria: & verbũ gigni de re nota: quia per scietiam intelligit actum primum, per quẽ anima est in actu sufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in illo actu primo relucet obiectum: & pro tanto dicitur gigni de obiecto, igitur de scientia gignitur, vt de principio formali gignendi, de obiecto autẽ vt relucente in illo principio, de memoria verò vt continente illud principium, ita, q̃ omnes tales auctoritates Augustini secundum intentionem illius loquuntur pro auctoritate obiecti.

Consimiliter & illæ auctoritates Aristotelis, quæ dicunt, quòd per scientiam possumus intelligere cum volumus, & in 2. de Anima, scientia est vniuersalium, & in 3. de Anima. Cum autem vnaquæque fiant, vt habetur supra.

Et est intelligendum, quòd tam August. quàm Aristotel. accipit scientiam non pro habitu illo acquisito ex actibus frequentatis & facilitante ad similes actus, sed pro illo, per quod obiectum est præsens, vt actu intelligibile, siue ponatur species intelligibilis, siue aliquid aliud. Scientia enim est illud secundum Aristotelem, secundum q̃ anima educitur de potentia ad accidentalẽ, Hoc autem præcedit omnem actualem intellectionem; quia illa est terminus potentiæ accidentalis. Scientia enim acquisita ex actibus & facilitans ad considerandum non præcedit omnem actum intelligendi.

Similiter apud Augustinum. Scientia est formalis ratio, secundum quam memoria est pariens, siue gignens. Ista autem sciẽtia acquisita ex multis considerationibus non est formalis ratio gignendi quamcunque intellectionem; immo gignitur ex multis præcedentibus.

Si dicas, quòd illa auctoritas 12. super Gene. non affirmat tantum de anima: sed etiam negat obiectum agere in animam.

Similiter Aristo. non tantum concedit obiectum agere, sed videtur negare intellectum agere: quia videtur ponere quòd intelligere sit pati quoddam.

Ad primum possit dici quòd August. negat ibi obiectum agere in animã immediatè secundum esse materiale, quod habet extra animam.

Ad secundum Aristoteles videtur frequẽtius loqui pro actiuitate obiecti, & passibilitate potentiæ: cuius ratio est: quia communiter locutus est de potentiis animæ in quantum sunt illa, in quibus formaliter possumus operari, puta de sensu inquantũ est, quo possumus formaliter sentire, & de intellectu, quo intelligere: sicut loquitur de anima vt est illud, quo formaliter viuimus: nunc autem licet intellectus actiuè causet intellectionem, non tamen dicitur intelligere inquantum causat: quia si Deus causaret illam eadem intellectionem, non tamen diceretur intelligere illa intellectione: sed intellectus ille, in quo causatur intellectio, igitur & modo intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectionem.

Et sic verũ, est quòd intelligere est quoddam pati: quia intellectum intelligere non est nisi ipsum recipere intellectionem.

Ista autem auctoritas 9. Metaphysicæ si faciat pro actiuitate obiecti vel non; patet ex quæstione de actu cognoscendi & appetendi.

De tertio primi articuli principalis. Videndum est an illud in parte intellectiua, quod est actiuum ad intellectionem, sit intellectus agens, vel possibilis.

Videtur, quòd agens: quia intellectus possibilis recipit intellectionem: si igitur cũ hoc sit actiuus respectu intellectionis, pari ratione posset dici quòd respectu speciei intelligibilis, quam recipit, esset actiuus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu.

Confirmatur illud: quia actiuum & passiuum distinguunt potentias in anima.

Secundo ad idem sic. Philosophus 3. de Anima distinguens intellectum agentem a possibili sic ait.

Est enim intellectus hic quidẽ talis, quo est omnia fieri, & de agente: ille autem, quo

quo est omnia facere. Ex hoc videtur sequi quòd intellectus agens adæquatur possibili in ratione actiui & passiui.

Est igitur actiu' ad omne illud, cuius possibilis est receptiuus, & per consequens ad intellectionem.

Præterea ibidem sequitur de intellectu agente. Est sicut habitus quidem, & vt lumen: lumen autem intellectuale videtur esse principium actiuum cognoscendi veritates intelligibiles, secundum illud 12. de Trinita. 15. Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, disponente conditore, subiecta, sic ista vider in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac corporea luce circum adiacent.

Præterea ibidem sequitur: semper nobilius est agens patiente, & principium materia, & subdit de intellectu agente: igitur impassibilis est substantia in actu: igitur vult quòd intellectus agens est nobilior possibili, vel saltem non minus nobilis, nunc autem imago cōsistit in eo quod optimum est in nostra natura, vt probatur in primo articulo per Augu. igitur intellectus agens pertinet ad imaginem, sed non potest pertinere nisi ad memoriam (patet) sed cum memoria habeat conseruare obiectum, vel speciem obiecti, & exprimere vel gignere notitiam actualem eius.

Patet, quòd intellectui agenti non potest competere primum: quia non est virtus receptiua nec conseruatiua: igitur competit sibi secundum, scilicet exprimere notitiam.

Sed pro alia parte scilicet intellectu possibili arguitur primo per illud Aristotel. quòd intellectus agēs est sicut lumen. Comment. vult ibi, quòd sicut lumen facit quodammodo potentia colorem actu colorem, sic intellectus agens facit de potentia intelligibili actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectionem.

Confirmatur per illud 3. de Anima comment. 18. vbi vult Commentator, quòd si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agētem: igitur non ponitur nisi, vt per ipsum fiat obiectum actu vniuersale, sed hoc præcedit actualem intellectionem.

Præterea, secundo secundum commentatorem intellectus agens ponitur, vt per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, quod sic intelligi potest.

De ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & per consequens de ordine corporalium ad ordinem spiritualium, & quare requiritur ibi aliquod transferens proprium, ratio videtur esse, quia agens quod habet esse corporale non habet rationem agentis nisi in passum corporale, propter hoc, quòd tale agens requirit passum approximatum sibi localiter, quia si non esset localiter præsens esset tali agenti quasi non præsens: igitur nunquam aliquod corporale potest esse ratio immediate causandi aliquod spirituale, nec per consequens transferendi ab illo ordine ad illum ordinem.

Et ista videtur esse ratio Augu&t. 12. super Gene. Sed quando obiectum fit de actu intelligibili actu intellectum, nō transfertur sic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Confirmatur, quia ad hoc quòd intellectum fiat actu volitum, non ponitur talis translatio ab ordine in ordinem, & hoc ideo est, quia actu intellectum est sufficiēter proportionatum voluntati.

Cum igitur actu intelligibile habens esse in memoria intellectiua sit æque sufficiē ter proportionatum intelligibile ad hoc, s. vt sit actu intellectum, sequitur quòd ibi non requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

Præterea, tertiò, si intellectus agens esset per se actiuus ad intellectionem actualem, pari ratione vbicunque poneretur potentiam esse actiuam ad propriam operationem, & cum hoc etiam potentiam receptiuam talis operationis, ibi esset distinguere potentiam agentem, & possibilem: vt pote voluntatem agentem, & voluntatem possibilem, secundum communem opinionem quæ ponit voluntatem actiuam, & etiam receptiuam volitionis, & similiter si sensus ponatur actiuus propter hoc forte, quòd sensatio videtur nobilior ipso obiecto sensibili extra, esset distinguendum de sensu agente, & possibili.

Cum

Cum igitur Philosophus istam distinctionem de agente, & possibili nusquam ponat ibi nisi in intellectu, sequitur, quòd ista differentia non est propter illa, quæ communiter inueniuntur in alijs potentijs, & ita non propter agere & recipere actionem.

Præterea, quarto, videtur esse contra illud idem 9. de Tri. & vlt. a cognoscente, & cognito patitur notitia, intellectus autem agens non est cognoscens: sed solum possibilis: igitur ab illo patitur intellectio, & per consequens actiuè se habet respectu intellectionis.

De isto articulo si prima via tenetur, posset dici quòd intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima est facere de potentia intelligibili actu intelligibile, vel de potentia vniuersali actu vniuersale. Secunda est facere de potētia intellecto actu intellectum. Primum intelligitur sic, quòd virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu. Vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ, breuiter loquendo, dicatur species intelligibilis, & istam gignitionem realem repræsentatiui de repræsentatiuo, dicitur concomitari quādā gignitio metaphorica obiecti de obiecto, s. intelligibilis de imaginabili: quod ideo rationabiliter dicitur, quia tale esse obiectiuum habet obiectum in repræsentari, quale habet repræsentatiuum correspondens, & ideo translatione reali facta in repræsentatiuo, quando de corporali gignitur spirituale, s. de repræsentatiuo singulari gignitur repræsentatiuum vniuersale, consimilis dicitur, vel intelligitur translatio in obiectis de corporali ad spirituale, vel de singulari ad uniuersale.

Secunda actio poneretur, per quam de potentia intellecto fieret actu intellectum. Vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correspondens factioni reali ex parte eorum, quibus tenditur in obiecta, quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio, & sicut prima translatio de potentia ad actum. Sic etiam secunda diceretur fieri per intellectum agentem, tam ex parte obiectorum; & hoc metaphoricè, quam ex parte illorum, in quibus relucent obiecta, & hoc realiter, pro tanto, s. quòd virtute intellectus agentis de phantasmate gigneretur species intelligibilis, & sic metaphoricè de potentia intelligibili gigneretur actu intelligibile. Et secundo virtute speciei intelligibilis gigneretur actualis intellectio, & sic metaphoricè loquendo in obiectis de potentia intellecto fieret actu intellectum.

Consimiliter posset poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspondens isti duplici actioni intellectus agentis, quarum prima esset receptio speciei intelligibilis a phantasmate, per primā actionem intellectus agentis. Et secunda esset receptio intellectionis a specie intelligibili, per secundam actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, quòd ad memoriam intellectiuam pertinent intellectus agens & possibilis. Agens quidem, non quantum ad primam actionem, quę est facere de potentia intelligibili actu intelligibile: immo illius actionis terminus est memoria in actu, quia per illam actionem est intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens. Sed quantum ad secundam actionem, quia cum memoriæ sit exprimere actualem notitiam uel intellectionem: & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istam actionem. Intellectus agens, quantum ad secundam eius actionem includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis, quantum ad primam eius receptionem, qua. s. recipit actu intelligibile sibi præsens, dicitur memoria. Et quantum ad secundam receptionem, scilicet actualis intellectionis, dicitur intelligentia.

Et secundum hoc responderi posset ad illa, quæ videntur adducta in contrarium, per hoc quòd actio abstrahendi quæ est prima actio intellectus agentis, est magis propria sibi, quam secunda, quæ est causare intellectionem, quia illa potest competere alijs potentijs, nulla autem alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic intelligendo de ordine corporalium ad ordinem spiritualium; immo voluntas, licet causando actum suū, secundum aliquos, per hoc metaphoricè transferat obiectum suum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium, tamen ista translatio non requirit volun-

voluntatem agentem, sic intelligendo; hoc est præparantem obiectum suum, ut sit actu volibile: sicut intellectus agens præparat obiectum suum, ut sit actu intelligibile: quia quando obiectum est actu intellectũ, est actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio præparans obiectum uoluntati, Illę igitur auctoritates affirmant, quod verum est primo actu intellectu agentis; & si quandoq; dicatur, quod propter illum solum ponitur intellectus agens, verum est vt talis virtus est propria intellectui: quia est ibi tantum potentia præparãs obiectũ: præter secundum enim actum non est proprie in intellectu talis virtus agens Nam aliæ Potentiæ possunt agere ad operationẽ, præsupposito obiecto.

Si vero teneretur alia via, s. quod illud animæ, quod est actiuum ad intellectionẽ, est intellectus possibilis, & quod intellectus agens habet tantum actionem abstrahendi obiectum, tunc esset dicendum quod intellectus agens non pertinet ad memoriam: sed actio eius terminatur ad memoriam: & hoc respectu sensibilium, quia terminatur ad illam formam, per quam obiectum actu intelligibile relucet intellectui, & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autem mere intelligibilium, puta spiritualium nullam actionem omnino haberet, & hoc si talia intelligantur non per speciem, vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc poneretur pertinere ad memoriam, non tamen vt retinens omne representatiuũ obiecti actu intelligibilis, sed etiam vt exprimens actiuè notitiam actualem.

Et tunc ad illa, quæ sunt adducta contra hoc posset responderi.

Ad primum quod potentia operatiua nõ est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum, & ideo non pari ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem, sicut potest causare intellectionem illam.

Ad confirmationem illam diceretur, ꝙ loquendo de potentia, vt dicit respectum, bene distinguitur in actiuum, & passiuum, sed loquẽdo de illo, quod subest respectui, quod communiter intelligimus, cum dicimus potentia, quemadmodum dicimus, ꝙ calor est potentia calefactiua. Sic non oportet, quod actiuum, & passiuum distinguant ipsam: quia tunc volunatas esset duæ potentiæ.

Ad aliud cum arguitur secundum Aristotelem, quod intellectus agens est, quo est omnia facere: intelligendum est sic, facere omnia actu intelligibilia.

Et hoc habetur ex eo quod sequitur, ꝙ lumen facit quodammodo potentia colores actu colores: quia facit eos actu visibiles. Sic intelligendo, quod licet natura absoluta coloris quæ est in genere qualitatis, maneat eadem in tenebris: tamen vt sic non est visibilis, intelligendo de potẽtia propinqua: quia quando oportet duas causas concurrere ad agendum, una earum, s. secuuda non est in potentia propinqua nisi alia. s. prima concurrente. Ad hoc autem, quod color agat in visum, requiritur alia causa concurrens ad agendum, s. lumen: ideo tunc solum est color visibilis in potentia propinquia quando est actu illuminatus. Hoc modo phantasma non potest gignere speciem intelligibilem: nisi concurrente actione intellectus agentis.

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucentia in speciebus intelligibilibus, quæ prius fuerunt in potentia remota, quia tantum relucentia in repræsentatiuo materiali, & repræsentante ea sub ratione singularis, nõ autem, quod agens est, quo est omnia facere actu intellecta.

Cum igitur concluditur adęquatio intellectus agentis in agendo ad possibilem in recipiẽdo, debet inferri vniformiter de actione, & receptione actu intelligibilis, non de actione, & receptione actu intellecti.

Ad tertium veritas principij videtur in rationibus terminorum, illæ autem rationes terminorum ut actu intelligibiles, & vniuersales relucent intellectui per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatem principiorum in luce intellectus agentis, non tanquam immediate causante illam visionem, sed mediate, s. causando rationes terminorum in esse intelligibili, per quas postea causatur actus videndi veritatem principiorum.

Ad quartum diceretur, quod agens est nobilius possibili, præcisè ut respicit obiecta

ctā sensibilia: quia præcisè respectu illorū est agens in intellectum possibilem.

De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionē Aug. 10. de Trin. cap. 1. memoria, intelligentia, & voluntas, comparando ad illam Arist. in intellectu agentem, & possibilem, sic sibi inuicem cor respondent, quod solus possibilis est intelligentia, quia solus recipit actum intelligendi, & sic etiam communiter Aristo. loquitur de intellectu: vt est quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionem, etiam possibilis pertinet ad memoriam inquantū memoriæ est recipere notitiam habitualē, secundum illud. 15. de Trin. 10. Scientia, quam memoria tenemus, & sic loquitur Aristo. quandoque de intellectu possibili, vt est quo scimus: siue vt est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia essentiali ad accidentalem.

Sed quo ad alium actum memoriæ, qui est gignere notitiam actualem, patet quod hoc competit adhuc intellectui possibili p accidens; quia quando forma actiua est alicui subiecto, actio secundum illam formā per accidens competit eidem, sicut lignum per accidens calefacit; nunc autem illud quo obiectum actiuè se habet ad gignendū intellectionem est forma intellectus possibilis, igitur intellectus possibilis saltem per accidens gignit.

Sed si vtra hoc quæras, an conueniat actus gignendi notitiam per se ipsi parti intellectiuæ, potest teneri secundum prædicta, vel competere præcisè intellectui agenti, vel præcisè intellectui possibili. & secundum hoc iste, vel iste diceretur pertinere ad memoriam.

Vel posset poni tertio modo actus gignē di vtrique competere, sed agenti tanquam principalior, & possibili tanquam minus principali. Nec sequitur si sint vna natura. igitur non possunt habere respectu eiusdē causalitatē principaliorem, & minus principalē. Patet enim instantia de intellectu, & voluntate: quarum vna secundum multos est actiua principalior, & alia subordinata in aliqua actione, & tamen sunt una natura.

Sed ista instantia secundum aliquos non est similis: quia non vtraque potentia immediate attingit idem, ut causatum, sed vna per operationem suam causatam, mouet aliam ad suam operationem.

Breuiter si non teneretur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatione reali, sed tantum, quod idem absolutum quodammodo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius diceretur alia, & alia potentia, tunc prima via probabilis videtur.

Exponitur breuiter Opinio Scoti de munere intellectus agentis, & possibilis, & comprobatur. Cap. I.

Determinatum est superius ex Scoto in primo dist. 3. quæst. 7. & 8. quod intellectus simul cum obiecto concurrunt ad productionem actus intelligendi, sed nondum patuit quinam intellectus sit iste, qui concurrit ad intellectionem generandam, an s. agens, vel possibilis. In quolib. autem quæst. 15. postquam confirmauit intellectum simul cum obiecto concurrere ad productionem intellectionis, inquirit an illud quod est actiuum intellectionis in parte intellectiua sit intellectus agens, vel possibilis, & in hac re, ut patet in tex. eius quem in præcedenti c. præmisimus, est problematicus, & asserit posse sustineri, quod intellectus possibilis sit ille, qui est productiuus intellectionis, & similiter posse sustineri, quod sit intellectus agens; ut patet ex tex. euidenter; attamen videtur magis declinare ad secundā partem; ideo breuiter opus est colligere mentem Scoti; deinde, quod alij sentiant considerabimus. Loquendo de muneribus intellectus possumus sustinere duas uias, prima est quod intellectus agens habet duas actiones ordinatas, prima est facere de potentia intelligibili actu intelligibile, vel de potentia uniuersali actu vniuersale: secunda actio est facere de potentia intellecto actu intellectum, in prima actione intellectus agens format ex phantasmate speciem intelligibilem, sed quomodo eam formet, nunc infra diligenter explicabitur, quia est res magni momēti. Pro nunc sufficit scire, quod dum obiectum, per phantasma est in phantasia, offerunt

Declaratur prima ratio intellectus agentis. tur i- ntellectui agenti illud phantasma, intellectus autem agens, circa illud phantasma versans ex eo producit quandam rationem repræsentantē actu obiectum, sed ut actu intelligibile, antea.n.cū erat obiectū in phantasmate, non erat actu intelligibile, sed solum potentia intelligibile, sed habita de hac prima actione intellectus agētis circa illud phantasma, & deducta hac specie, & ratione, in qua obiectum relucet, ut actu intelligibile, tunc obiectum dr̄ actu intelligibile, illa ratio actu repræsentans obiectū intelligibile dicitur species intelligibilis. Notandū est aūt hic quod hæc actio intellectus agentis est realis, quia terminatur ad terminū reale: qui est illa species intelligibilis: sed hanc actionem realem concomitatur quædam actio metaphorica ex parte obiecti, quia sicuti obiectū reale gignit phātasma, ita phantasma, quod est singulare, & solum immaginabile actu, potentia vero intelligibile, metaphoricè concurrit ad gignitionem istius speciei intelligibilis, quæ est vniuersalis, & intelligibilis actu, ita qđ illa species intelligibilis pendet, & ab intellectu agente, & à phantasmate, ab intellectu agente pendet, & prouenit actione reali à phantasmate per actionem metphoricam, (dicitur aūt actio metaphorica, quia est emanatio quædam, nō proprie motus; sed actio intellectus est verèmotus, quia transmutat obiectum de uno ordine in alium effectiuè, licet sit motus spiritualis) secunda actio sit hoc modo producta in esse speciei intelligibili, intellectus agens contēplatur illam speciem, quæ est obiectum intelligibile actu, & sic producit notitiam illius; sed ad productionem illius notitiæ cōcurrit etiam ipsamet species agendo metaphoricè sicuti, & phantasma concurrebat ad producendum speciem intelligibilem agendo metaphoricè, & ita patet quomodo intellectio actualis producitur effectiuè ab intellectu, & ab obiecto, ab intellectu realiter, ab obiecto metaphoricè siue per emācipationem, & patet quomodo intellectus agens faciat de potentia intellecto actum intellectum, nam per primam actionem intellectus, obiectū de potentia intelligibili factum est actu intelligibile, quia in illa producitur species, per quam obiectum est actu intelligibile, sed tamen tunc non est actu intellecta illa species, & consequenter neque obiectum, at per secundam operationem intellectus agentis illa species actu fit intellecta; quia intellectus agens format ex illa specie, ipsamet specie metaphoricè agente quoque ipsam intellectionem, qua intellectione actualiter recepta in intellectu possibili, ipsa species fit actu intellecta. Ponēdo has duas actiones cō petere intellectui agenti, debemus quoque ponere alias duas passiones ordinatas in intellectu possibili correspondentes istis duabus actionibus intellectus agentis, quarum prima est receptio speciei intelligibilis productæ ex phantasmare, & è phantasmate, & ab intellectu agente in prima actione; secunda est receptio intellectionis productæ ab intellectu agente, & a specie intelligibili in secunda actione. Hæc est prima via declarandi actiones, & munera intellectus agentis, & puto, quod hæc sit vera, & quod ad hanc partem magis declinauerit Scotus, licet alia quoque sit probabilis, & Scotus dicat vtrumque posse sustineri. Pro hac via Scotus adducit has rationes dimissis Theologicis.

Prima ratio. Prima est Intellectus possibilis recipit intellectionem: si ergo etiam esset productiuus intellectionis, pari ratione posset, dici, ꝙ possibilis quoq; esset ꝓductiuus speciei intelligibilis, q̄ recipit, non.n.est maior rō de uno, q̄ de altero, & ita non requireretur intellectus agens ad vllū actū. *Secunda* Secunda, actiuum, & passiuū distinguunt potentias in anima, vt patet ex Arist. 3. de An. tex. 17 nā propter passionem ait requiri intellectum possibilem, propter actiuitatem probat requiri dari intellectum agentem, non ergo intellectus possibilis potest esse actiuus. *Tertia* Tertia, Philosophus tertio de An. tex. 18. distinguens intellectum agentem à possibili sic ait, est.n. intellectus hic quidē, quo omnia fieri: & de agente ait, ille aūt quo est omnia facere, ex qua auctoritate videtur accipi ꝙ intellectus agens adæquatur possibili in ratione actiui, & possibilis adæquatur agenti in rōe possibili, & sic cū possibilis sit receptiuus intellectionis, sequitur quod agēs erit productiuus intellectionis. *Quarta* Quarta sequitur ibidem Philosophus, loquendo de intellectu agente (est sicut habitus quidam, & ut lumen) lumen autem

vide-

Quinta videtur esse principium actiuum cognitionis colorum. Quinta ibidem sequitur Philosophus, semper nobilius est agens patiente,& principium materia; deinde loquens de intellectu agente, igitur impassibilis est substantia actu,ex quo patet, quod vult quod agens sit nobilior possibili,& consequenter quod sit actiuus, & possibilis passiuus: ex hoc sequitur quod agens erit productiuus, & effectiuus intellectionis sicut passiuus est receptiuus eiusdem intellectionis. Secunda Via est hæc. Possumus dicere, quod intellectus agens habet vnicam actionem tantum.f. primam, quæ est productio speciei intelligibilis de phantasmate, & transferre obiectum de ordine in ordinem. f. de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium,& facere obiectum de potentia intelligibili actu intelligibile, & tunc in intellectu possibili ponerentur duæ passiones, & vna actio prima passio est receptio speciei intelligibilis. Secunda passio est receptio ipsius intellectionis; Actio vero erit productio intellectionis. Adeo quod hic erit ordo in nostra intellectione, primo intellectus agens ex phantasmate producit speciem intelligibilem,eo modo quo nunc supra explicauimus primam actionem intellectus agentis; deinde recipitur hæc species in intellectu possibili; deinde intellectus possibilis simul cum specie producit intellectionem actualem concurrente specie in actione Metaphorica, vt supra diximus; deinde vltimo recipitur intellectio ipsa in ipsomet intellectu possibili. Rationes pro hac via, quas adducit Scotus, nunc infrà adducentur, cum adducam omnes rationes aduersariorum contra primam viam, quã puto esse Scoti. Ad rationes autem pro prima uia Respon.Scotus, & illas soluit, & re vera non cogunt sicuti nec cogunt rationes, quas pro hac secunda uia adducit, vnde illas soluit, tamen prima via est probabilior,quia cum Arist. tribuat actiuitatem intellectui agenti,& passiuitatem possibili, si nulla absurditas sequitur, videtur quoq; attribuendum esse ei actiuitatem, & productionem intellectionis:quod autem Scotus magis ad hanc partem declinet, quam ad secundã viam, patet ex verbis vltimis istius text.adductis,quæ sunt. (Breuiter si non tenetur distinctio potentiarum nec re absoluta, nec relatione reali; sed tantum quod idem absolutum quodammodo illimitatũ est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius dicetur alia, & alia potentia; tunc prima via probabilis videtur) Hæc sunt verba Scoti; quibus apertè dicit, primam viam esse probabilem.f. quæ tribuit intellectui agẽti duplicem actionem illam, quã diximus, si sustineatur potentias animæ non distingui realiter absolutè, nec re relatiua; At Scotus sustinet potentias distingui solum formaliter nõ realiter absolutè, neq; re relatiua, ut diximus in proprio Theoremate de distinctione potentiarum,ergo secundũ Scotum prima uia est magis probabilis; Ostendam etiam infra, quod intellectus agẽs, & possibilis distinguuntur solum formaliter ab inuicẽ vt aliæ potentiæ,non realiter: sustinendum est ergo primã uiam esse probabiliorem. Sed illa est adhuc magis declaranda, vt veritas magis innotescat, & præsertim declaranda est prima actio intellectu, agentis, quia illa rectè cognita multæ dubitationes diluuntur. Est ergo notandum quod Phantasma existens in phantasia est singulare,& ideo est solum sensibile, & imaginabile, siue phantasiabile, non autem intelligibile.i. tunc non potest cognosci ab intellectu, sed solum cognoscitur a phantasia, tunc hoc phãtasma proponitur a phantasia ipsi intellectui; intellectus autem vellet illud phantasma intelligere: sed quia est sibi improportionatum, quia est solum sensibile tunc, & non intelligibile, ipse intellectus laborat circa illud phantasma, & abstrahit rationem aliquam ab eo, sub qua est intelligibile, quæ ratio postea dicitur species intelligibilis,& intellectus ab hac actione dicitur agens (nam intellectus agens, & possibilis sunt unus intellectus realiter, solum differunt formaliter,ut suo loco dicã) hæc ratio sub qua obiectũ, & phantasma fit intelligibile actu, quæ dr̃ species intelligibilis,nõ est ipsa intellectio; sed est species,& imago, siue idolum obiecti, & phantasmatis non amplius in esse singulari, & sensibili, sed in esse uniuersali, & intelligibili, quæ præcedit actũ ipsum intellectionis,& simul cum intellectu agente in secũda operatione producit metaphoricè ipsum actũ intelligẽdi, ut

2. Via.

Declaratur prima actio intellectus agẽtis.

Quid sit species intelligibilis.

vt probabo in Theore. quod datur species intelligibilis ante ipsam intellectionem, & vt vno verbo dicam, species est conceptus vniuersalis illius phantasmatis, adeoquod quot sunt conceptus vniuersales illius phãtasmatis, tot sunt species intelligibiles illius phantasmatis, & obiecti, seruat autem hunc ordinem intellectus agens in formando illas species. Primo format speciem, & conceptum minus vniuersalis ex illo phantasmate sortis abstrahit, siue format speciem intelligibilem speciei specialissimæ. s. conceptum hominis, deinde generis proximi. s. animalis, & sic deinceps, & notandum quod non abstrahit primo omnes species, deinde producit intellectiones, sed facta abstractione vnius speciei, vt puta speciei specialissimæ, statim intellectus agens simul cum illa specie, quæ metaphoricè coagit, vt diximus, producit notitiam actualem illius in intellectu possibili, & ideo diximus speciem specialissimam esse primum cognitũ absolutè in theoremate de primo cognito habita cognitione speciei specialissimæ abstrahit speciem vniuersaliorem sibi propinquioris, qua habita statim producit iterum simul ipsa specie coagēre actione metaphorica actualem eius intellectionem in intellectu possibili, ut dictum est, & sic deinceps species ergo intelligibilis est conceptus vniuersalis siue speciei specialissimæ siue generis, qui formatur ab intellectu agente in prima actione, & imprimitur in intellectu possibili, qui conceptus non est actualis intellectio, sed generat actualem intellectionem simul cum intellectu agente, actualis. n. intellectio siue actus intelligendi nõ est conceptus ipse, sed consideratio, & cognitio siue appræhensio conceptus, quæ consideratio partim oritur ex ipso conceptu illam exprimente partim ex intellectu agente, & ideo patet ex hoc quod necesse est, qd species illa intelligibilis pcedat actum intelligendi, quia est obiectum intelligibile sine quo non potest fieri intellectio actualis. Notandum est etiam quod productio, & formatio illius conceptus, & speciei non est intelligere formaliter, neque similiter productio actualis notitiæ, & consideratio nis illius conceptus, & speciei est intelligere formaliter, sed receptio illius intellectionis est actualis notitia, quia intelligere secundum Arist. formaliter, est pati, vt diximus in præcedenti theoremate respondendo ad rationem Zabarellæ, & Piccolominei. Ex his patet, in quodnam agat, agit enim per primam actionem in phantasma, dum ab illo educit speciem intelligibilem, hoc enim est depurare phantasma a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, hoc est transferre obiectum de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium, hoc est illustrare phantasma, hoc est facere abstractionem; hæc enim omnia idem significant: agit quoque in intellectum possibilẽ, dum imprimit illum conceptum, & speciẽ in eo, in secunda actione, agit etiam in intellectum possibilem dum producit intellectionem in intellectu possibili, & illum pficit, & sic est dicendum, quod intellectus agens agit in phantasma, & in intellectum possibilem, non ergo agit solum in phantasma, vt aliqui nolunt, vel solum in intellectum possibilem, vt alij quorum opiniones infra adducemus, & reijciemus, sed agit in vtrumque; hæc opinio fuit Auerois, & Scotus ex eo illam desumpsit, nam licet Auerroes sit varius in suis dictis, patet tamẽ eũ hanc duplicem actionem tribuisse intellectui agenti, motus authoritatibus Arist. nam Aristotelis tertio de Anima tex. decimo octauo, declarans officium intellectus agentis, ait ipsum esse sicut lumen, nam sicut lumen facit potentia colores, actu colores, ita intellectus agens facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia: in decimo septimo verò tex. ex eo quod datur intellectus possibilis, probat dari intellectũ agentem hac ratione, quia omni patienti respõdet aliquod agens, ex quo patet Aristotelem velle, quod detur intellectus agens, ut agat in intellectũ possibilem: sed quicquid sit de Auerroe, satis est quod hęc opinio est probabilior alijs. Hanc eandem sententiã sequitur Piccolomin. libro primo de humana mente cap. septimo, ductus præsertim a ratione, quod Aristoteles comparat intellectum agentem arti, habitui, naturæ, sed ista uere agunt id, quod principale, est, hoc autem est intelligere ergo agens producit intelligere. Ex his etiam patet solutio alterius dubitationis, quæ est in quo loco intellectus agens facit hanc depurationem phantasmatis, an scilicet in phãtasia,

vel potius in intellectu possibili. Ex dictis .n. patet, vt notat apertè Scotus in præducta quæstione quolibet. ad N. quod intellectus agens facit hanc deputationem circa phantasma, dum est in phantasia; quia phātasia est locus phantasmatum, non autem intellectus possibilis: vnde id, quod recipitur in intellectu possibili, non est phantasma, sed quidditas, & species intelligibilis, siue conceptus ille vniuersalis formatus ab intellectu agente, & phantasmate, per quē obiectum & phantasma fit intelligibile actu, vt dictum est, & ideo phantasma non recipitur in intellectu, & ideò in intellectu possibili non potest fieri deputatio ista, sed fit, vt dictum est, in phantasia.

Rōnes p hac opinione. Hæc est verior sententia de munere intellectus agentis, quæ ex solutione obiectionum in contrarium, & ex confutatione aliarum opinionum, quæ ab ea discrepant, comprobabitur, & ex dicendis magis manifestabitur, pro prima quidem actione intellectus agentis faciunt omnes rationes, quibus probatur dari species intelligibiles impressas, de quibus infra suo loco tractabimus. pro secunda operatione verò faciunt rationes, quas supra pro hac sententia adduximus.

Adducuntur rationes in contrarium, & soluuntur. Cap. III.

Rōnes ꝯ tra secūdā operationē intellectus agentis. Contra ea, quæ dicta sunt in præcedenti cap. de operationibus intellectus agentis, sunt variæ difficultates, sed ea, quæ adducuntur contra primam actionem, examinabuntur in theoremate, quod datur species intelligibilis impressa, contra secundā operationem quoque non desunt obiectiones, plurimi enim sunt, qui existimant producere intellectionē esse munus intellectus possibilis, non autem intellectus agentis.

1. ratio. Primo Scotus arguit sic, si intellectus agens est, qui producit intellectionem, sequitur quod in quacumque potentia, quæ ponitur agere, & recipere propriam operationem, oportebit dari potentiam agentem distinctam a possibili; quod tamen est falsum, vt patet in sensitiua potentia, quia nō datur sensus agens distinctus a patiente: similiter oportebit distinguere voluntatem in agentem, & patientē, quia voluntas producit volitionem suam, & illam recipit? quod consequens tamen est absurdum.

Secūda. Secundo ex Aristotele tertio de Anima text. decimonono, vbi ait, quod intellectus agens est sicut lumen, vbi vult Commentator, quod sicut lumen facit quodammodo potentia colorem, actu colorem; sic intellectus agens facit de potentia intelligibili actu intelligibile, ex hoc habetur ꝙ actio intellectus agentis terminatur ad obiectū actu intelligibile scilicèt ad primam actionem qua abstrahit speciem: non ergo habet secundam actionem, quæ est productio intellectionis.

Cōfirmatio. Confirmatur ex tertio de Anima tex. 18. vbi vult Commentator qd si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem. ex hoc deducitur, ergo non ponitur intellectus agens, nisi vt per ipsum, obiectum ꝙ est sensibile, & potentia vniuersale fiat actu vniuersale; hæc autem actio præcedit productionem actualis intellectionis, ergo non ponitur intellectus agens propter secundā actionem, sed solum propter primam.

Tertia. Tertio secundum Commentatorem intellectus agens ponitur, vt per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem s. de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium; hoc fit in prima actione, ergo. Secunda actio non competit intellectui agenti.

Quarta Mercenarij ratio. Quarto arguit Mercenarius in suis Dilucidationibus, si intellectus agens esset productiuus intellectionis, intellectio non esset actio immanens, quod est contra Philosophum nono metaphisic. text. decimosexto. Consequentia probatur, quia ut ait Philosophus in loco citato: actio immanēs est quæ non transit in aliud, sed manet in agente, & in hoc distinguitur ab actione transeunte: iam verò si intelligere producitur ab intellectu agente, & recipitur in intellectu possibili, ergo erit transiens non immanens.

Quinta Zabare. Zabarella in libro de mente agente capitu. septimo ita arguit, intellectio est iudicario obiecti sicut intelligere est iudicare; sed intellectus agens non iudicat, sed solum iungitur phantasmati, & illud illuminat, ac reddit aptum ad producendam speciem in intellectum possibilem, vt dicemus

mus dum opinionem Zabarellæ recensebimus intellectus autem possibilis est, usu iudicat, ergo intellectus agens non producit intellectionem, & sic deficit ei secunda actio.

Piccolomineus. Quo in loco est notandum quod Piccolomineus libro primo de humana mente, capit. septimo, non refert rectè opinionem Scoti, patet enim ex dictis, quod quo ad productionẽ intellectionis, Scotus est problematicus, & ait posse sustineri tam intellectum agentem, quam possibilem illum producere: magis autem declinat ad primã partem ut ostendimus, non ergo dicit Scotus, quod intellectus agens præstantiori modo concurrat ad intellectionem quam possibilis; sed ait solum agentem illam intellectionem producere cum specie intelligibili, rationes, quas ibi adducit contra sententiam Scoti, non pertinent ad hunc locũ sed suo loco examinabuntur.

Ad tres primas rationes Scoti. Ad illas tres primas rationes respondet Scotus unica responsione, omnes enim concludunt intellectum agentem dari propter primam operationem, quod est verum quoniam enim intellectus non habet obiectum sibi de se proportionatum, opportuit, quod natura tribueret animæ intellectiuæ vim quandam, qua sibi præpararet obiectum, ideo propter primam operationem necesse fuit ponere intellectum agentem in anima intellectiua, & quoniam omnis alia potentia habet obiectum proprium, neque opus est quod sibi illud formet, ideò non est necesse, quod aliæ potentiæ, ut sensus, & voluntas, habeant sensum agentem, vel volũtatem agentem distinctam a passiua potentia, quia illæ habent obiectum proportionatum à natura. Propter secundam operationem autem non datur præcipuè intellectus agens, quia potentia passiua potest illum habere, tamen cum natura dederit animæ rationali intellectum agentem dinstinctum a possibili, & Aristoteles tribuat omnem actiuitatem intellectui agenti, ut ostẽdimus per rationes adductas, cum etiam hoc sit valde probabile, dicimus secundam actionem competere quoque ipsi intellectui.

Ad quartam. Ad quartam, quæ est Mercenarij, respondetur quod contra nos non concludit, qui sustinemus quod intellectus agens, & possibilis sunt vnam et substantia, & quod solum distinguuntur formaliter: ideo intellectio licèt producatur ab intellectu agente, & recipiatur in possibili, non tamen propter hoc transit in aliud, quia intellectus possibilis non est aliud subiectum ab agente, sed idem realiter, solum distinctum formaliter.

Ad quintam. Ad quintam iam sæpius supradictũ est quod falsa est illa propositio, quod intelligere sit iudicare, loquendo formaliter, super quam fundatur tota ratio neque Arist. in 9. Meth. tex. 16. dicit quod intelligere sit actio, & iuditium, ut uolunt Mercenarius, & alij solum ait quod intelligere est actio Imanens, & ponit discrimen inter actionem imanentem, & transeuntem. Quãdo deinde dicit intellectum agentem nil aliud efficere, nisi quod iungitur phantasmati, vel lumen, primo dico, quod falsum est quod intellectus agens habeat solum illam actionem, illud enim pertinet ad primam actionem: nos autem dicimus, quod vltra illam primam actionem habet hanc secundam. Secundo dico quod falsum est quod intellectus agens iungitur phantasmati eo modo, quo dicit Zabarella, ut nunc infra patebit dum eiusdem Zabarellæ opinionem considerabimus.

Exponuntur aliorum opiniones de muneribus intellectus agentis, & reijciuntur. Cap. IIII.

DE propositio munere intellectus agentis variæ sunt sententiæ, & vari modo explicatæ, ita ut longum sit omnium, & singulorum opiniones explicare, tamen ut videtur ad quatuor ea reduci possunt: aliqui dicunt, quod agit in phantasma solũ, alij in intellectũ possibilẽ solum alij in utrumq; alij dicunt intellectum agentẽ intelligere formaliter.

Quatuor eæ opinionẽ.

Baccenius. Ioan. Bacchonus in prologo primi sent. q. 2. art. 2. & 3. tenet quod intellectus agens requiratur solum propter phantasma, & quod eius munus sit solum illuminare phantasma, & nullo modo vult quod requiratur propter intellectum possibilem, & consequenter, quod non agat in illum. Modus autem eius positionis est, non vult quod intellectus agens in hac operatione quã habet circa phantasma, abstrahat, speciem

mediate actione; nã istud facere de pōa intelligibili actu intelligibile, est agere, & sic illa factio obiecti in esse intelligibile est actio, & cōsequenter intellectus agēs est vere agens actione illa, & actio illa est phantasma. Tertio ista illustratio penitus fictitia videtur, quomodo.n. intellectus agens sua præsentia illuminet phantasmata nihil agendo, non est intelligibile, neque.n. intellectus agens est quædam lucerna in anima nostra, quæ illuminet phantasmata, vt lumen colores vt isti imaginari videntur; si.n. esset tale lumen, cum sit agens naturale, eodē modo, & in omnibus ætatibus illumi naret, & sic tā puer. quam vir sapiens posset facere abstractionem, at videmus, quod non nisi sapientes sciunt facere huiusmodi abstractiones, ergo intellectus agens est virtus actiua, quæ quotidiè agendo perficitur & magis, fit apta abstrahere quotidie p̄ studiū; & licet Arist. dixerit intellectum agētē eē vti lumē, & lumē nihil positiui p̄ducat in coloribus secundū essentiam; non tñ p̄pter hoc sequitur quod velit asserere, q̄d intellectus agens nihil agat in phantasma, quia lumen quoque agit aliquid spiritale circa colores, quia iungitur illis, vt actus, & forma, & sic illos colores facit visibiles actu; qui prius erant visibiles solum potentie; lumen etiam agit in medium repellendo tenebras, agit ergo lumen circa colores aliquo modo. Præterea cōparauit intellectum agentem nedum lumini, sed arti, naturæ, & habitui: modo ista sunt actiua, & efficiūt vere, ergo & intellectus agens comparatur lumini, quia sicut lumen efficit colores potentia visibiles, actu visibiles, ita intellectus agens facit phantasma potentia visibile actu visibile exempla aūt nūquam currūt quatuor pedibus, quia tunc nō eēnt exēpla, sed res ead. Secunda opinio, quæ dicit intellectum agentem agere in phantasma, sed actione negatiua. s. secernendo q̄dditatem a conditionibus materialib. nō est approbanda; quia vt optimè inquit Mercenarius hæc non satisfacit quæstioni proposita de modo operandi intellectus agentis, nam tunc adhuc quærimus, quomodo intellectus agens secernat quidditatem a conditionibus materialibus, de hoc.n. est tota quæstio. præterea errant dicendo intellectum agentem agere solum actione priuatiua, non positiua: quia omnis actio priuatiua præsupponit positiuam; priuatio enim semper supponit positiuum; & hæc propositio alibi est probata. Præterea in materia de speciebus intelligibilib. probatur intellectum esse agentē actione positiua, & ex dictis superius quoq; patet, quia intellectus agens non esset verè agens nisi haberet aliquam actionem positiuam.

Tertia.

Secūda opinio reijcitur

1. ratio.

Secūda.

Tertia opinio quæ est Zabar. est quoque falsa. Primo quia concedit quidem intellectum agere in phantasma, licet in uerbis discrepet, agit enim iungendo se illi phantasmati; vt actus, & forma, vti ille dicebat; sed modus iste est impossibilis ideo sic arguo intellectus agens si iungitur phantasmati, vt actus, & forma, vel iungitur illi secundum substantiam, vel iungitur secundum accidens .i. per aliquam qualitatem productam in phantasma; non secundum, quia tunc intellectus agens faceret phantasma intelligibile actu non per se, sed per accidens; sicuti cādella illa illuminans camerā per lumen suum dicitur illuminare cameram per accidens, non per se; ita si substantia intellectus agentis nō est actus, & forma phantasmatis per quā phantasma est actu intelligibile; sed pro tanto dicitur intellectus agens esse actus, & forma phantasmatis, quia producit qualitatem in phātasma, per q̄ phantasma est actu intelligibile; sequitur clarè: q̄ intellectus agens erit cā per accidēs q̄ phantasma actu sit intelligibile: si verò dicatur, q̄ intellectus agens sit actus, & forma phantasmatis per substātiam suam, est impossibile; quia intellectus agens secundum istos, est Deus, & prima intelligentia; quæ nullius rei mortalis potest esse actus, & forma, est.n. certum, q̄ actus immaterialis secundū substantiā nō potest esse actus rei materialis, & maxime prima substātia, quæ est Deus. Præterea vult, q̄ ex phantasmate, & intellectu agente constituatur vnum obiectum per se intelligibile; at ex substantia æterna, & mortali non potest constitui vnum per se, quia substantia æterna nulli est componibilis: ut patet de se. Opinio et aliorum Alexandreorum qui dicunt intellectum agentem imprimere virtutem quandā in phantasma, reijcitur optimè a Mercenario, q̄a si intellectus agēs imprimit aliquid in phantasma, vel illud est

Tertia.

Secūda.

mus, discrepat etiam, quia negat intellectũ agentem producere intellectionem. Sed vult possibilem, circa quod in præcedenti cap. ostendimus Scotum esse problematicũ, tamen magis declinare ad eam partem, quod intellectus agens sit ille, qui producat intellectionem, & hanc sententiam satis confirmauimus. Auerroes varius videtur in hac re, tamen videtur asseruisse intellectum agentem agere, & in phantasma, & in intellectum possibilem; in phantasma, quia ipsum transfert de ordine in ordinem in intellectum possibilem, quia ait quod intellectus agens est forma, & actus intellectus possibilis, & propterea vult q̃d sit necessarius propter perfectionem intellectus possibilis, quę opinio Auct. in eo est falsa, quod iudicauit intellectum agentẽ, & intellectum possibilem differre realiter: in quo eius opinionem reiecimus in theoremate proprio, quod intellectus agens, & possibilis sunt differentiæ animæ nostræ. Scotus vero ut supra retulimus, sustinet intellectum agentem habere duas actiones. Prima est in phantasma abstrahendo speciem, secunda est in intellectum possibilem producendo in eum intellectionem, quę abundè superius probata est.

Quartum Caput opinionum est eorum qui putant intellectum agentem formaliter intelligere, vt Marcenarius In suis dilucidationibus loquendo de munere intellectus agentis, & Piccolominei libro primo de humana mente cap. 8. isti tenet intellectum agentem, & possibilem esse unum, & idem essentia, & realiter solum differre ratione, & quatenus agit dicitur agens, quatenus patitur dicitur possibilis, dicunt ergo quod intellectus agens agit in phantasma actione immanente. s. iudicando phantasma, quæ actio in phantasma nil aliud est nisi appræhensio quidditatis in phantasmate derelictis conditionibus materialibus: Phantasia.n. offeret phantasma includit q̃d ditatem, sed inuolutam conditionibus materialibus, intellectus autem appræhendit quidditatem non apprehendendo illas conditiones materiales, & hoc modo intellectus agens dicitur abstrahere à conditionibus materialibus formam, & quidditatem, abstractio.n. metalis est intelligere vnum sine alio, ut docet Arist. 11. Met. cap. 3. vbi ait Met. derelictis, alijs solum considerare quantum, sicuti.n. sensus videns lac appræhendit albedinem, quæ sui iuris est derelinquendo dulcedinem, quæ non est sui iuris; ita intellectus contemplando phantasma cognoscit quidditatem, quæ sui iuris est, & derelinquit conditiones materialæt, quę non sunt sui iuris, & hoc modo dicitur intellectus agens facere de potentia intelligibili actu intelligibile, sic dicitur illuminare phantasma, & trãsferre phantasma de ordine in ordinem. Ex hoc deducunt, quod intellectus possibilis, & agens sunt unus met intellectus quo ad essentiam, & quo ad fundamentum, sed differunt ratione, secundum.n. quod diuersa munera subit, diuersa quoque nomina sortitur; quatenus intellectus est rudis, & denudatus ab omni intelligibili, dicitur possibilis, & quatenus patitur ab obiecto, dicitur etiam possibilis quatenus recipit intellectionem, sed quatenus intelligit in phantasmate quidditatem, & formam, non intelligendo conditiones materiales, dicitur intellectus agens, & hinc ẽt deducitur, quod intellectus agens est qui intelligit, non autem possibilis, quia abstrahere unum ab altero, & intelligere quidditatẽ sine materialibus conditionis est producere actum intelligendi, & intelligere formaliter, & licet dicat Arist. tertio de Anima tex. tex. 2. quod intelligere est pati, dicut hoc non esse intelligendum formaliter, sed debet intelligi concomitanter, quoniam cum intellectus intelligit patitur ab obiecto, & perficitur.

Hinc reijciunt distinctionem Zimaræ Theoremate 99. dicentis duas esse abstractiones, unam intellectus agentis abstrahẽtis speciem intelligibilem, & hanc esse sine cognitione: alteram intellectus possibilis, quæ est cum cognitione, & reijciunt, sic omnis abstractio est apprehensio vnius alio derelicto, quæ non potest fieri sine cognitione. cũ ergo hæc abstractio fiat ab intellectu agente, & sit cũ cognitione, dicendũ est ꝙ intellectus agentis munus est intelligere, non possibilis. Hæc opinio est Mercenarij in suis dilucidationibus, & Piccolominei libro primo de mente humana capit. 8. & 7. pro hac opinione faciunt omnes rationes quas supra adduximus ad probandum intellectum agentem esse vere actiuum, & fa-

ciunt quò ad illud; quod hæc opinio tribuit intellectui agenti actionem circa phātasma, & circa intellectum possibilem & quò ad hoc admittitur: quò ad modum autem, quo declarat hanc actionem, facit illa ratio, quod abstractio omnis mentalis est intelligere vnum sine altero, vt probatur ex Arist. 11. Metaph. c. 5. & alibi; cum ergo intellectus agens faciat abstractionē, quia illuminat, & facit potentia intelligibile actu intelligibile, secundum omnes, sequitur quod munus intellectus agentis sit intelligere, & producere actum intelligendi; quatenus autem patitur ab obiecto, & recipit intellectionem ipsam, dicitur possibilis, & pati, quę passio est concomitans actum intelligendi, non autem intelligere formaliter, & confirmatur, quia intelligere est iudicare; sed dum intellectus agens abstrahit a phantasmate, iudicat illud; quia dicere quod abstrahat quidditatem, & illam non intelligat, neq; intelligat se intelligere est figmentum, non. n. est intelligere, quod aliqua virtus cognoscitiua agat, & non cognoscat se agere. Hæc opinio in tribus deficit.

Reÿcitur. Primo, quia negat intellectum agentem producere species intelligibiles impressas, quas tamen dari suo l eo probabimus, deficit secundo declarando modum abstrahendi, & operandi intellectus agentis, nam intellectus agens dum speculatur phantasma, non separat quidditatem a conditionibus materialibus, vt isti dicunt; non. n. ante operationem intellectus agentis in phantasmate est quidditas vniuersalis; sed est solum singulare, & quidditas particularis; qd ditas. n. uniuersalis est in plurib. nō in vno solo; humanitas ergo, quæ est in Sorte, non est quidditas vniuersalis, sed particularis; ꝙ confirmatur, quia uniuersale fit ab intellectu, vt etiam ipsi fatentur, nō ergo in phātasmate reperiuntur quidditas, & singularitas, quasi duæ res diuersæ, ita ꝙ intellectus dum contemplatur phantasma, possit vnū intelligere, & aliud relinquere; sed omne ꝙ est in phantasmate, est singulare, & in hoc communiter decepti sunt sectatores istius opinionis, & multi alij: sed intellectus agēs est, qui format conceptū, & speciē correspondentē quidditati, & naturæ vniuersali specificæ, & genericæ, vt diximus in materia de primo cognito, & superius in 2. c. huius theorematis, & ideo intellectus formādo conceptum specificum ex illo phantasmate, intelligit postea illum ineo conceptū, & illud singulare sub illo conceptu, & speciē, & sic illud phantasma, quod prius erat solum potentia intelligibile, fit actu intelligibile per illū cōceptū, & speciē formatā ab intellectu. Erat tertio ista opinio, quia asserit intelligere formaliter esse agere, ꝙ tū est contra Arist. 3. de Anima tex. 2. vbi apertè ait quod intelligere est pati: nec valet responsio Mercenarij, quod hoc intelligitur non formaliter, sed concomitanter, quoniā Aristot. ibi declarat quid sit intelligere, & dicit, quod est sicut sentire, & quod communiter est pati, vel aliquod huiusmodi, nullibi autem dicit Arist. quod intelligere sit agere, & confirmatur, quia tex. 12. eiusdem tertij de Anima mouet dubitationem contra determinata superius; & dubitatio est hæc. Dictum est quod intellectus est simplex, & immixtus rebus materialib. & qd est impassibilis, quia non corrumpitur ab intelligibili; dictum est etiam, ꝙ intelligere est pati aliquid; quomodo ergo poterit intellectus intelligere si est impassibilis? & respondet tex. 14. ꝙ passio est duplex; alia corruptiua, alia perfectiua, & ait ꝙ intelligere est passio perfectiua, non corruptiua, & ꝙ ideo intellectus potest intelligere; ecce qd Aristoteles apertè ait, intellectionem esse passionem, non actionem. Tertio. Responsio Mercenarÿ reÿcitur.

Præterea tex. 3 4. 6. & denique vsque ad 17. tex. Arist. apertè dicit intellectum possibilem esse eum, qui intelligit non agentem: de agente verò loquens dicit, ꝙ eius munus est perficere intellectum possibilē, & illuminare phantasmata; non ait autem quod eius munus sit intelligere: nec valet dicere; qd intellectus agens, & possibilis sunt vna substantia, quæ intelligit, quæ secundum diuersa munera dicitur agens, & possibilis; quoniam licèt hoc esset verum (nam ut infra dicemus distinguūtur formaliter) tamen Arist. asserit intellectum intelligere non ut est agens; sed ut est patiens, & intelligere ait esse pati, non agere; non ergo dicere debemus, quod intellectus intelligat ut agens, & non ut possibilis. Ex his omnib. patet, quod licet ad intelligere cōcurrat actio, & productio intellectionis; tamen ipsa actio, & productio intellectionis Secūda.

non

non est intelligere formaliter, sed ut ita dicam causatiue: ipsa vero passio, & receptio intellectionis est intelligere formaliter: ratio etiam huius superius sæpe exposita est, quia qualitas, & forma denominat subiectũ cui inhæret vt paries dicitur albus, quia recipit albedinem: artifex aũt producẽs albedinem non dicitur albus; ita producens actum intelligendi; sed non recipiens, non denominatur ab eo nec dicitur intelligens; sed recipiens intellectionem dicitur intelligens, & ideo cum intellectus possibilis recipiat intellectionem, dicitur intelligere, non autem agens, qui illam producit solũ. Ad rationem illam desumptam ex abstractione, quæ pro hac opinione adducitur, dico, quod verum est, quod abstractio est apprensio vnius alio derelicto & propter hoc dico, quod intellectus agens dum operatur circa phantasma, dicitur abstractionem facere, quia dum ex phantasmate format conceptum vniuersalem, siue speciem intelligibilem, & non format conceptum particularem, producit vnum derelinquendo aliud, & sic dicitur abstrahere: neque.n. abstrahere est proprium opus intellectus, sed voluntatis quoque, quia uolo, hoc, & non illud, & sic abstraho: etiam ars facit abstractionem, & tamen ista non intelligunt. abstrahere ergo est sumere vnũ non sumendo aliud, quod si quis quærat an intellectus agens in formando hunc cõceptum intelligat an non. Resp. quod non intelligit formaliter, quia causare speciem non est intelligere, sed præparare ea, quæ necessaria sunt ad intelligere; unde statim formata illa specie simul cum ea producit actum intelligendi in intellectum possibilem, & tunc fit intellectio in intellectu possibili. Sed dices virtus cognoscitiua dum operatur cognoscit. Respondeo quod non semper dum operatur cognoscit formaliter, sed aliquando disponit se, vel ea, quæ sunt necessaria ad intelligere, & postea intelligit; ita anima prius per intellectum agentem præparat obiectum agentem præparat obiectum intelligibile, & postea intelligit. Possumus etiam dicere, quod intellectus agens nõ est virtus cognoscitiua, sed solum possibilis, sed est præparatiua obiecti, vt patet ex dictis, & dicendis in materia de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXIX.

Dantur species sensibiles, & species intelligibiles.

Ponitur septima quæstio Scoti ex primo sent. d. 3. quæ solum de hac re pertractat, & est plena & subtilissima doctrina. Cap. I.

Irca tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de imagine, quæro primo de memoria; Vtrum in parte intellectiua proprie sumpta sit memoria: proprie, i. intellectus habẽs speciẽ intelligibilem priorẽ naturaliter actu intelligendi.

Et videtur quod non: quia omnis species impressa ab obiecto repræsentat illud sub illa sua ratione, qua imprimitur ab eo, & si imprimitur ab alio, adhuc repræsentat sub eadem ratione, sub qua repræsentaret si imprimeretur ab obiecto, alioquin non esset vera species eius: sed species, quando imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, vt singulare est; quia actio est singularis: ergo species impressa quocunq; nõ põt repræsentare vniuersale, quale repræsentatur intellectui: ergo nulla species impressa repñsentat intelligibile sub rõne intelligibilis, vel vniuersalis.

Secundo sic. Præsentia obiecti est causa præsentiæ speciei: & non ẽ contra: nõ.n. qa species est in oculo, iõ obiectũ est præsens: sed ẽ conuerso. Ergo prima repræsentatio obiecti non est per speciem: ergo superflue ponitur species propter præsentiã obiecti.

Tertio sic. Quælibet species, si esset in intellectu, esset forma naturaliter agens ad intellectionem, sed multæ possunt esse in intellectu simul, si una ponitur: ergo omnes illæ naturaliter agerent ad intellectiones sibi correspondentes, ergo simul essent plures intellectiones in intellectu correspondentes illis pluribus speciebus. Si enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen nõ esset intellectio secundum eam, sequeretur quod nunquam posset esse intellectio secũdũ eam quia causa naturaliter agens quando agit secundum vltimum potentiæ suæ; sed si tunc non potest habere effectum, nun-

qua habebit. Pluralitas autem ita specierũ quæ sequitur ex hypotesi improbatur per illam rõnem Algazelis 4. Meta. Quia sicut vnũ corpus non põt simul figurari diuersis figuris: ita nõ vr idẽ intellectus posse figurari simul diuersis obiectis: ꝙ tñ sequeretur, ponẽdo simul plures species intelligibiles.

Quarto sic. Quia tunc videtur sequi, qđ quod intellectus non patietur ab intelligibile, sed tantum patietur passione reali, recipiendo quandam formam, quæ erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, vt subiectum recipit accidens reale, & ita non patitur intellectus inquantum intelligibili inquantum intelligibile, & ex hoc sequitur, quod intelligere non erit motus rei ad animam, immo omnis intellectio erit actio eius absoluta: sicut forma stans non habens aliquem terminum extra.

Item posset conseruari species illa sine actu: & ita non necessaria conuersio ad phantasmata.

Item voluntas habet obiectum sufficienter sibi præsens vt circa illud possit agere; licet nihil recipiat in se ab obiecto: igitur ita potest esse in proposito inquantum obiectum est terminatiuum actus.

Confirmatur: sicut est præsens voluntati: quia in intellectu: quare non ita de intellectu, & phantasmate.

Ad oppositum. Intellectus quandoque est in potentia propinqua, & accidentali ad intelligendum, qui prius fuit in potentia essentiali, & remota: istud autem non est in intellectu, nisi per aliquam mutationem i non obiecti. Patet, quia in obiecto tantum est relatio rationis, ergo ipsius intellectus. Igitur ista mutatio, quæ fit ad talem potentiam propinquam, videtur esse ad aliquam formam, per quam obiectum intelligibile est præsens intellectui, quæ forma, erit prior naturaliter actu intelligendi: quia prior est natura potentia propinqua, qua quis est potens intelligere quã sit actus intelligendi; illa autem forma per obiectum est sic præsens, uocatur species, ergo in intellectu est ponere speciem intelligibilem.

Aliter deducitur argumentum præcedens sic. Quia aliter se habet intellectus quando est in potentia essentiali, ante addiscere, & aliter quando se habet in potentia accidentali, ante intelligere. Obiectum autem se non habet aliter: sed eodẽ modo: intellectus igitur se habet alter per hoc, ꝙ est mutatus, sed omnis mutatio terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma præcedit actum intellectionis, istam non voco nisi speciem.

In Ista quæstione negatur omnis species intelligibilis præcedens naturaliter actum intelligendi propter rationes positas ad primam partem quæstionis.

Modus autem ponendi est iste. Habita impressione speciei sensibilis in organum sensus, & toto illo processu, vsque ad virtutem phantasticam, intellectus agens abstrahit ab ipso obiecto in phantasmate, & immutat intellectum possibilem ad simplicem appræhensionem essentiæ, ita tamen, quod intellectus possibilis nullam speciem impræssam recipit a phantasmate: nec est obiectum præsens intellectui, nisi quia species præsens est in imaginatione. Et hoc probatur ex ista deductione. Sensus enim recipit speciem aliam ab actu, vel quia organum est eiusdem rationis cũ medio: vel quia species illa recepta est dispositio propinqua ad actum sentiendi recipiendũ neutrum istorũ concurrit in intellectu: est. n. intellectus virtus nõ organica, & de se summe disposita ad actum intelligendi: igitur intellectus nullã speciẽ recipit priorẽ actu.

Hæc dicitur esse intentio Arist. 3. de Anima. Vbi commendat antiquos dicentes animam esse locum specierum non totam, sed intellectiuam, hæc autem distinctio Aristo non videtur esse bona, intelligendo; quod aliæ partes nõ habent species: sunt. n. species in parte sensitiua, sed quia aliæ partes non hẽnt species: ut loca: sed ut subiecta habẽt accidentia, intellectus aũt hẽt eas: ut locus, q̃a ut formã expressam non impressam.

Hoc etiam accipitur ex eo quod dicitur tertio de Anima, quod speculamur ꝙ quid est in phantasmatibus, & quod phantasmata se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum, & ꝙ nihil intelligimus sine phãtasmate, & pluta similia dicit Philosophus.

Ex his concludit, quod nullam ponit speciem intelligibilem, quia si ipsa poneretur: intellectus non specularetur, quod quid est in phãtasmatib, sed in specie intelligi-

ligbili: similiter non oportet intellectum conuerti ad phantasmata, sed sufficeret species intelligibilis: in qua haberet obiectum præsens ad quam conuerteretur.

Si arguitur contra hoc, quia per Philosophum ibidem necessario est, quod aut res sint in anima: aut species earum: & res non sunt: ergo species.

Dicit quod ex parte intellectus est species impressa quæ est habitus, vel actus, vel species expressa, quæ est species in phātasmate, vel quidditas, quæ quidditas relucens in phantasmate est species respectu singularis. Non .n. hic lapis est in aīa, sed qdditas, q̄ est species respectu hui⁹ lapidis.

Hæc etiam ponitur intentio Augu. Qui vult, quòd verbum gignitur non ex specie intelligibili: sed ex habitu. Dicit enim, 15. de Tri. cap. 10. & 24. Quod ex ipsa scientia, quam memoria tenemus nascitur verbum, & eodem lib. cap. 2. & 18. Gignitur verbum de scientia: quæ manet in animo.

Item ad quod aliquid per se, & primo est in potentia per se, illud & non aliud recipit ab agente proportionabili: sed virtus apprehēsiua per se solum est in ponentia ad cognitionem Aug. 2. de Tri. cap. 2 ipsa forma: quæ visui imprimitur visio vocatur.

Idem ponit Doctor quidam negādo speciē intelligibilē, & pertractat illā rationē de organo: quæ tacta est in positione ista.

Ponit etiam aliam rationem talem, quia quæcunque potentia est in potentia primo ordinata ad aliquem actum primo perficitur secundum actum ab agēte proportionato præsente, sed potentia appræhensiua est potentia primo ordinata ad hunc actum, scilicet apprehensionem: ergo ab agente proportionato primo potentia perficitur secundum actum istum, qui est apprehendere, & per consequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non speciem.

Contra istam opinionē arguo sic siue intelligatur singulare siue non, non est cura ad propositum: certum est enim, quòd vniuersale potest ab intellectu intelligi, & magis ponitur a Philosophis, quòd intellectus est potentia distincta a potentia sensitiua propter intellectionem vniuersalis, & propter compositionem, & diuisionem: & pp syllogizationem, quam pp cognitionē singularis, si posse intelligere singulare.

Ex hoc igitur manifesto, quod intellectus potest intelligere vniuersale, accipio hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectum actu vniuersale perfecte sibi præsens in ratione obiecti pri⁹ naturaliter quam actu intelligat. Ex hoc sequitur propositum, quod in illo priori habet obiectū sibi præsens in specie intelligibli, & ita habet speciem intelligibilem priorem actu. Antecedens assumptum videtur satis manifestum, quia obiectum in ratione obiecti est prius naturaliter actu, igitur vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti inquantū obiectum præcedit actum intelligendi, & sub illa ratione oportet obiectum esse præsens q̄a præsentia obiecti, præcedit naturaliter actum intelligendi. Consequentia probo. Pirimo ex parte vniuersalitatis obiecti secūdo ex parte præsentiæ, ex parte vniuersalitatis obiecti arguo sex vijs, quarum duę primæ sumuntur ex parte phantasmatis, & representantis, & duæ ex parte intellectus agentis, & duæ ex parte communioris & minus communis.

Primo arguo sic. Species ex hoc, quod talis species, habet talem rationem representandi, & hoc respectu obiecti sub tali ratione representabilis, ergo eadem species manens non habet duas rationes representatiuas, nec est respectu duarum rationum representabilium, sed representare obiectum sub ratione vniuersalis, & singularis requirit duplicem rationem representatiuam, & est respectu duplicis rationis representabilis formaliter, igitur idem manens non representat sic, & ergo phantasma, quod de se representato obiectum sub ratione singularis, non potest ipsum representare sub ratione vniuersalis.

Vel potest sic formari ratio. Eadem species, & eiusdem rationis non est per se representatiua obiecti sub oppositis rationibus representabilis: ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositę rationes in cognoscibili & representabili, ergo nulla eadem species, & vnius rationis, potest esse representatiua alicui⁹ obiecti sub ratione vniuersalis, & singularis. Species in phantasmate representat singulare sub ratione singularis: ergo non potest representare sub ratione vniuersalis idem obiectum.

Maior

Maior probatur, quia species sub illa ratione representat obiectum: qua mensuratur ab obiecto, sed idem non potest mensurari duabus mensuris oppositis: nec è conuerso: tunc enim his diceretur secundum Philosophum 5. Metaphy. ergo eadem species nõ potest representare duo obiecta opposita: nec idem sub diuersis rationibus obiectiuis oppositis.

Respondetur, ꝙ species eadem sub alio, & alio lumine representat obiectum sub alia & alia ratione, sicut nocte lucentia in lumine diei representant se sub ratione coloratione coloratorum: in lumine autem noctis sub ratione lucentium. Sic in proposito per lumen intellectus, & phantasiæ eadē specie potest representare opposita in obiecto.

Contra. Representatiuum prius naturaliter est aliquid in se quam in tali lumine, vel tali representet: quia enim est talis species: ideo congruit sibi lumen in quo representet vnum, & non aliud: alioquin posset poni, quòd eadem species representaret colorem, & sonum, quia species illa: vt in aere tremulo representaret sonum: quæ secũdum quòd concurrit medium extrinsecum medio connaturali coniungitur organo auditus: vt in acre illuminato, & perspicuo, & secundum, quòd est conueniens organo visus representaret colorem, & ita non posset ostendi aliqua distinctio representatiuorum: in illo igitur priori oportet intelligere vnitatem speciei in se, quam consequitur vnitas representationis, & obiecti representabilis per ipsam, inquantum per ipsam representatur: & ita aliquid, quòd est idē in isto priori nõ potest habere diuersam rationem representandi, nec potest representare idem sub alia, & alia ratione representabilis.

Vel forma sic rationem. Lumen non representat, quia lumen in medio est eiusdē rationis, siue videam nigrum: quid ergo distinguit essentialiter representatiuum a representatiuo? Altera est tamen species, & representatiuum albi, & nigri: & per consequens distinctio luminis nõ causat distinctam rationem representandi, vel representari; sed manente eadem natura representatiui semper representat idem representabile, & eiusdem rationis, non est ergo eadem sub diuersis rationibus.

Confirmatur ratio, quia representatiuū in lumine perfectiori nõ representat aliud, sed representat idem, clarius tamen, vt patet in lumine Solis quam Lunæ, ergo licet species in organo phantastico in lumine intellectus agentis clarius representet singulare, vt intellectus possit melius illud intelligere quam in lumine proprio, scilicet phātasmate, nunquam tamen representabit obiectū vniuersale sub ratione vniuersali per quodcunque lumen. Exemplum eorum de nocte lucentibus non valet, sed concludi oppositum. Nam quæro, an eodem representatiuo representat illa diuersimode de die, & de nocte: an alio, & alio representatiuo. Non eodem, quia illa tunc representarentur de die sicut de nocte: quia representatiuum prius est aliquid in se, quam in tali, vel tali lumine representet. Si in alio, & alio representatiuo representantur diuersa in nocte lucentia, habetur propositum siue idem sit lumen siue diuersum.

Confirmatur, quia lumen non representatur formaliter, nec est ratio formalis representatiui: sed tantum est illud, in quo aliquid representatur. Videtur ergo, quod quanto lumen est perfectius, tanto in ipso præcisius, & distinctius relucet illud, quòd representatiuum representat.

Nec exemplum valet ad propositum, immo est ad oppositum: quia, vel duæ qualitates sunt in tali corpore, vt lux, & color quarum altera multiplicat se in lumine maiori presente alia in minori, quando nihil aliud efficacius mouens mouet, vel vtraque multiplicat se simul in luce maiori: sed efficaci° mouens tantum percipitur, & minus efficaciter mouens non percipitur: sicut stellæ de die multiplicant radios suos, sed non videtur: quia aliud luminosius efficacius mouet visum.

Vel si vna est qualitas sensibilis ī tali corpore, ipsa virtualiter continet duo representatiua. Color enim quodammodo contenet lucem, cum sit lux in corpore terminato, & ideo in alio, & alio lumine causat diuersa representatiua; aliud, scilicet in maiore, & aliud in minore, & ita semper stat, ꝙ non sit idē representatiuū obiecti sub diuersa ratione representabilis, quantumcunque aliud lumen, & aliud concurrat.

Si

Si respondeatur, quòd idem secundū eandem qualitatem potest esse simile diuersis sicut vnum album, secundum eandem albedinem, est simile diuersis, albis. Hoc nihil est ad propositum, quia in relationibus ordinis essentialis, non potest esse alia, & alia dependentia in aliquo ad duo in eodem ordine, vt puta eiusdem mēsurati ad duas mēsuras in eodem ordine, nec eiusdem participantis ad duo participata, nec eiusdem effectus ad duas causas totales in eodem ordine, sicut probatum est in quæstione de vnitate Dei, ergo in ista relatione, vbi non est tantummodo similitudo, sed imitatio, & exemplatio passiua, impossibile est idem absolutum referri ad diuersa, & ita nō potest esse eadem species in ratione repræsentatiui diuersorum sub ratione diuersorum.

Secundum ad istud primum membrum arguo sic, quia repræsentatiuum secundum totam virtutem suam repræsentans obiectū aliquod sub vna ratione, non potest simul repræsentare idem, vel aliud sub alia ratione obiecti, sed phantasma, in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam virtutem suam repræsentat obiectū, vt singulare, virtuti phantasticæ, quia tunc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari, & patet, quod secundum totam virtutem phantasmatis, quia alias virtus phātastica non posset habere per phātasma ita perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natū est repræsentari per illud phantasma, igitur tunc non potest repræsentare obiectum sub alia ratione repræsentabilis.

Item quare non poterit in imaginatiua esse actio respectu obiecti actu vniuersalis, si potest esse ibi respectu talis obiecti, cum actus sit quædam species?

Ex alio membro arguitur sic. Intellectus agens est potentia mere actiua secundū Philosophos, quia est illud quo est omnia facere, sicut possibilis est, quo est omnia fieri, & secundum Philosophum est sicut ars ad materiam, id est ita comparatur ad intellectum possibilem sicut ars ad materiam, omnis autem actio realis habet aliquem terminum realem, & vnum, ille autem terminus realis non est in phantasmate, quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus.

Quia illud receptum esset extensum, & ita intellectus agens non transferret obiectum ab ordine in ordinem, nec illud esset magis proportionatum intellectui possibili, quam phantasma. Ergo est in intellectu possibili, quia nihil recipitur in intellectu agente, illud autem primum causatum non potest poni actus intelligendi, quia primus terminus actionis intellectus agētis est vniuersale in actu, vniuersale antē in actu præcedit actum intelligendi, sicut prædictum est in antecedente, quia obiectum sub ratione obiecti præcedit actum.

Non arguitur hic, quod phantasma cum intellectu agente non possit causare intellectione. Sed non intentionem vniuersalis nisi prius speciem, & in illa sola est actu vniuersale, & actu vniuersale præcedit natura intellectionem sui, & vniuersale est primus terminus eius.

Et confirmatur ratio, quia intellectus agentis est facere de non vniuersali vniuersale, vel de intellecto in potentia intellectum in actu, sicut dicunt auctoritates Philosophi, & Commen. 3. de Anima, dicit, quòd si essentiæ rerum essent vniuersales, sicut posuit Plato, non indigeremus secundum ipsum, intellectu agente, cum autem vniuersale inquantum vniuersale, nihil sit in existentia, sed tantum sit in aliquo, vt repræsentante ipsum obiectum sub tali ratione.

Ista verba nullū intellectum habent, nisi quia intellectus agens facit aliquid repræsentatiuum vniuersalis de eo, quòd fuit repræsentatiuum singularis, quocūque illud, de intelligatur materialiter, vel virtualiter hoc realiter est facere repræsentatiuum sub ratione vniuersalis, quia actio talis non terminatur nisi ad repræsentatiuū obiecti sub ratione vniuersalis, ergo talis actio intellectus agentis terminatur ad formam aliquā realem in existentia, quæ formaliter repræsentat vniuersale in quantum vniuersale, quia aliter non posset terminari actio eius ad vniuersale sub ratione vniuersalis.

Dicetur quòd terminus actionis intellectus agentis, est obiectum vniuersale sub ratione vniuersalis lucens in phantasmate.

Contra. Vniuersale obiectum sub ratione vniuersalis lucens in phantasmate non habet nisi esse diminutum, quia esse repræsentatum in imagine, sed si aliquod esse habet, hoc est inquantum in aliquo, vt in repræsentante ipsum sub illa ratione vniuersalis,

salis, ita scilicet quod intellectus agens sicut dictum est facere aliquod representatiuum vniuersalis de eo, quod fuit representatiuum singularis, cum terminus actionis realis non sit obiectum habens esse diminutū, vt esse cognitum, vel representatum, sed quod reale, sequitur quod talis actio intellectus agentis terminatur ad formam realem in existentia, qua formaliter representatur vniuersale, vt vniuersale, & quam formam realem concomitatur terminus intentionalis, vt obiectum vniuersale secūdum esse representatum, quod habet in specie.

Item secundo, secundum istam viam sic. Intellectus agens in ratione actiui non excedit possibilē in ratione passiui, ergo quidquid causatur ab intellectu agente, recipitur in possibili, ergo primus terminus actionis intellectus agentis recipitur in possibili, & ita cum prima actio intellectus agentis sit ad vniuersale in actu, illud vniuersale, vel illud, quod ipsum habet esse tale, recipietur in intellectu possibili.

Hic dicitur quod actione intellectus agentis solummodo remouetur prohibens, sequestrando quidditatem a singularitate, non in essendo, sed in immutando, nec agit in phantasma, nec in intellectum possibilem, sed contingit phātasma virtualiter, hoc si exponitur, in phantasmate est, quid: & hoc, in lumine cōcreato possibili, ipsum autem quid, est motiuum possibilis sic illuminatum, hoc, non. Exemplum. Si Sol illuminaret album, & dulce, album mouet medium illuminatum a dulce sibi coniunctū, non, ergo lumen abstrahit colorem a dulcedine, & sequestrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens non immutatiuū.

Contra, aut quid in phantasmate habet sufficientem virtutem actiuam immutandi possibilem ad intellectionem vniuersalis, & sequitur, quod vniuersale non est terminus actionis intellectus agentis, aut non, & requiritur aliud agens proprie agens eo modo, quo ipsi quid deest virtus actiua proprie.

Item hoc coniunctum quid, non prohibet, sicut nec quid esse, ita nec esse motiuū intellectus.

Item remouens prohibens habet actionem præuiam actioni illius, a quo prohibetur: Da illam, hoc, & in quid, & ad quem terminum terminatur. Sed hoc soluitur per illud, hoc sic exponitur, quia arguit contra proprie remouens, nō contra disponens passum ad recipiendum.

Secundum tertiam viam, arguitur primo sic. Habitus minus vniuersalis, & magis vniuersalis sunt distincti habitus proprij, alioquin Metaphysica, vt Metaphysica non esset habitus distinctus intellectus, quia esset de vniuersalissimo obiecto ad omnia alia obiecta, habitu autem vniuersaliori contingit vti non vtendo aliquo alio habitu minus vniuersali, ergo contingit habere actum circa vniuersalius, eo modo, quo respicitur ab habitu illo vniuersaliori, non habendo actum circa minus vniuersale, sed non habetur actus intelligēdi circa vniuersalius, nisi ipsum sub tali ratione sit præsens intellectui sub ratione præsentis, sed non habetur actus intelligēdi circa ipsum in ratione præsentis, nisi sub ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectui absque præsentia alicuius minus vniuersalis, sed si præcise intelligeretur obiectum in phantasmate, nunquam esset maius vniuersale præsens nisi in minus vniuersali, quia nunquam nisi in singulari phantasiabili, ergo est præsens in specie intelligibili existente in intellectu.

Item vltimo quo ad hāc viam arguo sic. Vniuersalius nunquam apprehenditur quātum ad suam indifferentiam totam, quando apprehenditur in suo inferiori, tota.n. indifferentia vniuersalioris est, secūdum quod ipsum, vt conceptum, est idem cuilibet inferiori, nunquam autem communius, vt conceptum tantum in inferiori aliquo, est idē cuilibet inferiori suo, sed pcise illi, in quo concipitur, ergo quodcunque vniuersale conceptum in singulari, vel communius in minus communi non concipitur secūdum totam suam indifferentiam, potest autem intellectus concipere illud secundum totā suam indifferentiam.

Ergo non concipitur præcise cōmunius in minus communi, vel vniuersale in singulari, & ita non præcise concipitur vniuersale in phantasmate, phantasma enim nō est proprie nisi ipsius singularis, & hoc inquantum est singulare speciei specialissimæ, & hoc si phantasma sit sibi impressum ab aliquo debite propinquato.

De

De secundo membro, s. præsentia obiecti probatur illa consequentia prima primo sic. Aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quod sit præsens alicui potentiæ inferiori, aut non. Si non, igitur nō potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentijs inferioribus, quia si nō potest habere obiectum suum sibi præsens sine eis, non potest habere operationem sine eis, igitur nec esse sine eis secundum argumentū Philosophi in primo libro de Anima. Vnde non contingeret intellectum separari a corpore, sicut perpetuum a corruptibili, nisi posset habere operationē propriā non dependentem a parte sensitiua. Si autem potest habere obiectum præsens absq; eius præsentia potentiæ inferiori, ergo hēt. Hæc consequentia probatur, quia agentia talis præsentiæ obiecti, s. phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter appropinquata intellectui possibili, & agunt per modum naturæ, & ita causant necessario in illo præsentiā cuius est receptiuus, modo obiectum non est præsens intellectui possibili in cognitione abstractiua ante actum elicitum, nisi per aliquod repræsentatiuum, qđ voco speciem, & sic habeo propositum.

Secundo sic. Aliæ potentiæ cognitiuæ habent obiectum præsens eis non solū præsentialitate secūdaria scilicet quia illa sunt præsentia alijs potentijs inferioribus, sed propria præsentialitate, sicut sensus communis habet colorem sibi præsentem, non tantum inquantum est præsens visui, sed quia habet speciem eius præsentem in organo sensus communis, ergo cum hoc sit perfectionis in potentia cognitiua scilicet posse habere obiectum sibi præsens sub ratione, qua est obiectum talis potentiæ, sequitur, quòd intellectus non tantum potest habere obiectū sibi præsens, quia præsens est virtuti phantasticæ, sed propria præsentialitate, inquantum, scilicet relucet intellectui per aliquod, quod est in intellectu.

Item potentia non potens habere actum nisi circa obiectum sibi præsens, si non potest habere illud præsens, nisi per aliquam aliam potentiam, cui cōiungitur contingēter, dependet in operatione sua a tali potentia sibi contingenter coniuncta, & ita est imperfecta, intellectus certum est, quod non pōt habere operationē nisi circa obiectum sibi præsens, & per te nō potest habere obiectū præsens sibi nisi in virtute phantastica, virtus aūt phantastica contingenter coniungitur intellectui, inquantum potentia est, igitur intellectus in operatione sua dependet ab illa potētia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc positio ponit in ea imperfectionem potentiæ cognitiuæ, nulla aūt imperfectio est ponenda in aliqua natura, nisi necessitas appareat in tali natura, ergo imperfectio talis non est ponenda in intellectu.

Si obijcias, pluralitas non est ponenda, nisi vbi est necessitas. Hoc autem non est necessitas, cum ita bene possit poni intellectum habere actum sine specie, sicut cum specie, ergo non est ponenda talis species. Respondeo, necessitas est, quando perfectio naturæ hoc requirit, licet autē hoc suppositū, quòd est homo, posset habere obiectum sibi præsens in phantasmate, quia homo est tamē natura intellectualis hominis, vt intellectualis est non habet obiectū sufficienter sibi præsens, si nō habet ipsum, nisi præsentia mendicata a virtute phantastica. Hæc igitur multum vilicat naturam intellectiuam, vt intellectiua est: quia remouetur ab ea illud, quod est perfectionis in potētia cognitiua, & inuenitur in potentia sensitiua, vt in virtute phātastica, ponitur igitur hęc pluralis propter necessitatem, quia propter perfectionem naturæ perfectioris saluandam, maiorem quā sit naturæ imperfectioris, vel saltem æqualem.

Ad quæstionē ergo dico, quòd est necesse ponere in intellectu speciem intelligibilem, priorem, naturaliter actu intelligendi propter rationes iam positas ex parte obiecti inquantum vniuersale, & inquantū præsens intellectui, quæ duæ conditiones, vniuersalitas, scilicet, & præsentia naturaliter intellectionem.

Hæc etiā videtur intentio Arist. qui tertio de Anima volens, quòd anima sit quodammodo omnia, quasi probando exponit se, qđ est per sensus sensibilia, & per intellectum, vel scientiam scibilia: quod aliqui exponunt, quod non loquitur vniformiter hic, & ibi, quia de sensu loquitur quantum ad speciem impressam: de intellectu autem quantum ad habitum scientiæ.

Sed hæc expositio non videtur esse intentio-

tentionem Philosophi, quia sicut antiqui posuerunt animam esse omnia realiter, vt omnia cognosceret: sic Philosophus ponit eam esse omniā non realiter sed per quandam similitudinem. Si autem per sensus esset sensibilia, propter similitudines impressas, & per intellectum esset intelligibilia, aut hoc esset propter scientiam, quæ est in intellectu, & ita non esset scibilia propter similitudinem, quia scientia de se non est similitudo intelligibilis circūscripta oī alia specie obiectum repræsentante, aut pp aliquod phantasma repræsentans obiectum intelligibile, & tunc non esset anima intelligibilia omnia per intellectum, sed anima per phantasma, nihil enim esset ibi repræsentans intelligibile nisi phantasma tantū secundum positionem istam.

Item Arist. 8. Physicorum ponit, quod acquisita scientia reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem, quæro quid intelligat per scientiam, non habitū sequentem actum, quia quando intellectus egit non fuit in potentia essentiali. Manifestum est igitur, quod formam præcedentē actum, ergo speciem intelligibilem. Probatio, tum quia phantasma non reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiā accidentalem: tum quia omnis illa sciētia, quæ dicitur habitus quidditatis primi obiecti esset in phantasia, ergo ibi esset omnis habitus de eodem, quia secundum Phil. 9. Metaphy. idem habitus intellectus, & scientia.

Expressius tamen est ad istud intentio Aug. Quod deduco sic nihil enim sufficienter natum est gignere notitiam actualem, nisi ipsum habeat obiectum prius naturaliter, quam actum, præsens sibi in se, vel in aliquo repræsentante ipsum: sed negando speciem intelligibilem, tota pars intellectiua non habet ante actum intelligendi, obiectum sibi præsens in se nec in aliquo repræsentante, ergo negando speciem intelligibilem, nihil in intellectiua parte erit sufficiēter natum gignere actum intelligendi. Et ita nihil in parte intellectiua erit sufficienter memoria respectu talium Intellectionum, vel gignitionū, quòd negat Aug. 12. de Tri. c. 14. Si respondeas, quòd memoria est in parte intellectiua proprie sumpta per hoc quòd intellectus factus est in actu primo intelligendi, & sic est actiuus respectu secundi actus intelligendi, ita quod habens notitiā primam confusam actiuus est respectu notitiæ secundæ notitiæ.

Contra, hoc est cōtra opinionem istam, & contra Aug.

Contra opi. Quia ponit, quòd vniuersale vt in phantasmate: est ibi quasi in memoria, vt autem mouens ad actum intelligendi, est ibi pſens quasi in intelligentia, ergo per istam opinionem nullus actus intelligēdi est memoriæ, sed intelligentiæ.

Est etiam hoc contra Aug. Vt apparet de Tri. 15. c. 21. Memoriæ, inquit, tribuentes omne quòd scimus, & si non inde cogitemus. Intelligentiæ vero proprio modo quodam tribuentes cogitationis informationem, & lib. eodem. 15. & 7. Nihil intelligimus nisi per intelligentiam. Similiter arguitur ratione, quia actus ille, quo memoria est in actu primo, aut est idē cum illo actu intelligentiæ, & tunc idem erit ratio gignendi se: aut erit alius, & tunc, vel erit simul cum actu intelligentiæ, & tunc duo actus erunt simul. Aut non, & tunc memoria formaliter gignet, quando non erit: est enim memoria formaliter per te per illud quod non est, quando gignitur actus secundus.

Si etiam dicas, quod memoria est memoria per habitum scientialem. Hoc non stat cum opi. Quia dicit, quod per habitum non est obiectū præsens nisi in phātasmate, & ideo habērē habitū oportet recurrere ad phantasma, ad hoc, vt actu intelligat, ergo non est obiectum præsens, per habitum scientialem præcise, sed per phantasma, quòd non est in parte intellectiua, & hoc magis patebit respondendo ad auctoritates Aug. Ponentis scientiam in memoria, & nō speciem impressam in intellectu, sicut arguitur ex verbis eius.

Et confirmatur hoc, quia habitus scientiæ, per quem reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem respectu actuum, de quibus loquitur Philos. 2. de Anima. & 8. Physicorum. Præcedit actum intelligendi, sed scientia, quæ est habitus, sequitur actus, quia ex eis generatur, vnde illa scientia prima est species quædam, & habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, non tñ omnis habitus est species.

Et

Et secundum istos nō videtur aliquis habitus ponendus in intellectu, sed tantū in virtute phantastica, quia secundum quemcunque modum est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum sunt omnia, quæ virtualiter continentur in subiecto. Igitur si obiectum vniuersale non fit per suum repræsentatiuū in intellectu, sed in virtute phantastica omnia explicanda, & explicabilia de isto obiecto erunt ibidē, & ita non erit nisi habitus phantasticus maxime si phantasmata ordinate concurrant. Et erit explicans omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit ibi fundamentaliter; & perfectio eius non erit perfectio intellectus, quod est contra Philosophum, & cum illa species phantastica virtualiter contineat actum intellectus, sequitur, quod actus ille erit in phantasia.

Ad quæstionem ergo dico, quod oportet ponere in intellectu, vt habet rationē memoriæ speciem intelligibilem repræsentantem vniuersale priorem actu intelligēdi naturaliter, & huius necessitas est duplex.

Vna ex conditione per se obiecti, quæ est vniuersalitas, quæ vt per se ratio obiecti semper præcedit actum, quòd non esset nisi esset species impressa in intellectu.

Alia est conditio, & dignitas potentiæ superioris, ne ipsa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur, dictum est in præcedenti quæstione.

Ad euidentiam ergo quæstionis sciendū, quod memoria potest accipi tripliciter, vel intellectus sub ratione memoriæ.

Vno modo, vt est conseruatiua specierū præteritorum: vt præterita sunt, & isto modo loquitur Philosophus in de Memoria, & reminiscentia. Alio modo, vt est conseruatiua specierum repræsentantium obiecta in se: siue sint realiter, siue non.

Et hoc modo loquendo de memoria, dico, quod oportet ponere speciem in intellectu, vt habet rationem memoriæ, tum propter vniuersalitatē, tū propter dignitatē potentiæ. Tertio modo accipitur prout habet aliquod principium eliciendi aliquam notitiam actualem, quod tamen non manet sine actu secundo, quomodo posuit Auicen. Speciē in intellectu nostro, & de ista dicetur in quæstione sequenti. Hæc, quæ supra probaui videtur esse intentio Philo. 3. de Anima. Vbi dicit, quòd anima est quodammodo omnia intelligibilia per intellectum, sicut sensibilia per sensum, quod non potest intelligi per habitum, quia non est similitudo repræsentatiua obiecti: quia sequitur actum aliquem habitus omnis.

Et confirmatur hoc quia habitus scientiæ, per quam reducitur intellectus de potentia essentiali ad potentiam accidentalē respectu actuum, de quo loquitur Philos. 2. de Anima. Et 8. Physic. Necessario præcedit actum intelligendi. Scientia autē quæ habitus est sequitur actum, eo quòd generatur ex actibus.

Vnde ista scientia, quæ reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiā accidentalē est species, quæ vere est habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, sed tamen nō omnis habitus est species, q̄a habitus actualiter radicatus, & firmatus nō est species, quæ præcedit actum nata radicari, & firmari: quia ista postea firmatur p̄ actum.

Item secundum istos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu nostro, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcunque mod m essendi est obiectum in aliqua potentia, secundum eundē modum essendi sunt, omnia quæ continentur in ipso, obiecta virtualiter: igitur si obiectum non sit per suum repræsentatiuum in intellectu: sed in virtute phātastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, præcipue si phantasmata ordinatè, concurrant, explicans omnes veritates scibilles de illo obiecto, & omnis sciētia erit in phantasia, & perfectio eius, & nō erit pfectio intellectus contra Philosophū, Et sic cum ista species in phantasia virtute sua contineat actum intellectus, ergo actus ille erit in phantasia.

Item Aug. 13. de Trin. c. 4. & 15. c. 3. inuestigat Trinitatem, vbi dicit, quòd impossibile est accipere imaginem Trinitatis ex Anima nostra, vel in mente, nisi per hoc, quòd aliquid est in memoria, ex quo exprimitur aliud, tunc arguo sic. Si in mente est aliquid exprimens verbum oportet, q̄ hoc fit per aliquid intrinsecum, siue existēs in memoria, sed non est exprimens verbum nisi memoria habens obiectum menti præsens intra

intra se, alias nõ erit exprimens, ergo cum obiectum non sit præsens in memoria quid ditatiue, & realiter, nec vt est in phantasmate, necessario erit præsens per speciem intelligibilem.

Ad argumenta in oppositum principalia primo apparet, quòd illud argumentũ primum non cogit, quia si valeret, concluderet contra omnem opinionem, quòd nullo modo possit intelligi vniuersale, quidquid enim sit illud, per quod vniuersale repræsentatur, similiter repræsentabit, sicut si esset impressum ab obiecto, sed si imprimeretur ab obiecto imprimeretur a singulari, quia actus est singularis, sicut argumentum dicit. Ideo respondeo, quòd alia potest esse ratio agendi, & alia ratio agentis. Singularitas est conditio agentis non ratio agendi, sed ratio agendi est ipsa forma existens in singulari, secundum quam singulare agit. Cum ergo accipitur, quòd quæcunque species gignitur ab aliquo, repræsentat ipsum secundum illam rationem, secũdum quam gignitur ab eo, si intelligatur de ratione gignentis, falsa est, si de ratione gignendi, cõcedi potest, & tunc non sequitur, quòd repræsentat eũ sub ratione singularis, sed sub ratione naturæ, quia ratio naturæ est ratio gignendi.

Sed ista responsio non videtur sufficere, quia ita videretur, quòd species in sensu repræsentaret vniuersale, & non singulare, q̃a ratio gignendi speciem in sensu non est singularitas sed ratio naturæ.

Ideo generaliter respondeo, quòd quando species gignitur ab aliquo, sicut a totali causa, repræsentat ipsum sub illa ratione, sub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam repræsentat ipsum concomitanter sub ratione gignentis, aut saltem non sub ratione opposita ratione gignẽtis, & ideo species in sensu non repræsentat obiectum sub vna ratione vniuersalis, quæ est conditio opposita rationi gignentis singularis, sed in proposito obiectum non est causa totalis gignens respectu speciei intelligibilis, quia cum ipso agit intellectus agens sicut partialis causa, & ideo genitum ab istis duab⁹ causis potest repræsentare obiectum sub opposita ratione singularitatis, quæ est ratio gignentis.

Ad secundũ de præsentia ista, dico q̃ obiectum respectu potentiæ habet primo præsentiam realem, scilicet approximationem talem, vt possit gignere speciem talem in intellectu, quæ est forma intellectus.

Secũdo per istam speciem genitam, quæ est imago gignentis, est obiectum præsens sub ratione cognoscibilis, siue repræsentati. Prima præsentia præcedit naturaliter secũdam, quia præcedit naturaliter impressionem speciei, per quam est formaliter secunda præsentia, quando igitur accipitur, quod species in intellectu non est causa præsentiæ obiecti: dico quod falsum est de præsentia sub ratione cognoscibilis saltem in cognitione abstractiua, de qua modo loquimur. Et cum probatur, quia prius est obiectum præsens, quam species ibi, hoc est verum de præsentia reali, qua agens est præsens passo, & intelligo sic, quod in primo signo naturæ est obiectum in se, vel in phãtasmate præsens intellectui agenti: in secundo signo naturæ, in quo illa sunt præsentia intellectui possibili, vt agentia passo, gignitur species in intellectu possibili, & tunc in tertio per speciem est obiectum præsens sub ratione cognoscibilis.

Ad tertium Aug. 6. de Tri. Ponit memoriam esse multorum simul cognitorum habitualiter, sicut patet ibi de perito multarũ disciplinarum, ergo oporteret secundum omnem opinionem ponere multa cognita in memoria habitualiter, & illa vt sunt ibi, sunt aliquo modo causa notitiæ genitæ secundum August. Et non nisi causa naturaliter, quatenus præcedunt actum volũtatis, igitur si argumentum valet secundum omnem opinionem concluderet actualem cognitionem similiter plurium.

Ideo respondeo, sicut dictum est de primo cognito secunda quæstione huius tertiæ dist. Quia cuiuscunque speciei singulare fortius primo mouet sensum, eius phantasma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectum, & quo ad istum primum actum non est in potestate nostra, quin intelligamus secundum Augu. 3. de Libero arbitrio. Non est in potestate nostra, quin visis tangamur.

Sed isto posito actu in potestate nostra est cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti. De hoc dist. 6. dicetur. Cum igitur dicit, aut potest mouere ista species ad in-

ad intellectionem, aut non. Dico, quod potest. Sed si alia species fortius mouet, ista impeditur ne modo moueat: potest autem postea per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionem istius, & cuiuslibet alterius obiecti habitualiter cogniti.

Ad Algazelē dico, ꝙ similitudo nihil valet: quia hic tollitur illud, quod est ibi ratio impossibilitatis, quod probatur per Aristo. & Com. 7. Metaphy. Vbi volunt, quod rationes oppositorum non sunt oppositæ in intellectu.

Ad quartum dico, ꝙ non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente realem speciem realem, sed ab illo obiecto, vt in specie intelligibili, patitur passione intētionali, & illa passio est receptio intellectionis, quæ est ab intelligibili, inquantum intelligibile est, relucens in specie intelligibili, & istud pati est intelligere, sicut patebit in quæstione proxima.

Cum vltra deducis, quod tūc intellectio non est motus rei ad animam, nō sequitur; quia impressio speciei est quidā motus rei ad animam, quatenus res habet esse in illa specie, intellectio etiam sequens speciē impressam est motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectum habet esse in anima actualiter cognitum, quod prius tātum habuit esse habitualiter cognitum, &c.

Ad rationes alterius opinionis. Cum primo arguitur in prima opinione, quod recipere speciem conuenit sensui præcise, quia potentia est organica, dico, quod hoc est falsum, quia illud non est præcisa causa, sed præcisa causa cuiuscunque potentiæ habendi speciem præsentem repræsentantem obiectum suum, est, quia ipsa est cognitiua, & natura dedit sibi, vt possit habere obiectum prius naturaliter sibi præsens, quàm cognoscat. Sed potentiæ organicæ dedit, vt obiectum sit præsens, non in potentia ipsa, sed in organo, hoc est in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa præsentia sufficit, quia totum compositum ex parte corporis sic mixta, & ex potentia habet speciem, & huic toti sufficienter obiectum est præsens, qñ species est in illa parte corporis. Cum igitur intellectui nihil perfectioni auferatur, inquantum potentia cognitiua est: ex hoc, quòd non est organicus, immo magis additur sibi perfectio, sequitur, quòd sibi possit esse obiectum præsens ante actum sicut alijs potentijs, sed illa præsentia non erit per aliquid impressum organo, quia non habet organum, ergo erit aliquid impressum illi potentiæ, tale autem impressum repræsentans, præcedens in potentia intellectiua actum intelligendi, voco speciem intelligibilem. Breuiter igitur dico, quod sensus habet obiectum præsens in illa parte corporis, quæ dicitur organū illius sensus, sed intellectus tam illam præsentiam priorem actu, quam ipsum actum habet ratione eiusdem receptiui, & ideo falsum accipitur, quod species talis nō est nisi præcise propter organum. Natura enim causat talem partem talis corporis, sic mixtam, vt sit perfectibilis a tali potentia aīæ, & congruat operationi eius, quia materia est propter formam, & non è conuerso, ex 2. Phys. Et Commētator primo de Anima. Membra leonis non differunt a mēbris ceruí, nisi quia anima differt ab anima. Nō igitur forma est propter materiam, sed è conuerso, & ideo talis pars facta est talis speciei receptiua, vt per talē speciem sit obiectum præsens toti composito, quod est totum organum, vnde prima causa presentię obiecti in specie non est talis dispositio corporis; sed prior causa est, vt potentia appræhensiua habeat obiectum actu cognoscibile sibi pñs: vel in se ipsa vel in aliquo, ꝙ est pars ipsius organi in tali operatione.

Ad aliud de Philosopho 3. de Anima, ꝙ intellectus est locus specierum, potest exponi, quòd intellectus dicitur locus specierum, quia saluans, sicut dicitur, ꝙ ipsius loci est seruare locatum, & organa sensitiuæ potentiæ non sunt loca, quia non ita saluant species receptas in eis: species quippe intelligibiles non videntur deleri, sicut species sensibiles ita est in organo, quòd potest corrumpi per contrarium formaliter, vel p dispositionē in susceptiuo disconuenientem tali potentiæ, sicut patet per Philosophum de Memoria, & reminiscentia. Senes & iuuenes. i. pueri sunt male reminiscitiui propter abundantiam humorum nimiam, & etiam pp indispositionem, & læsionem organi, isto vtroque modo non est species intelligibilis in intellectu, vt p se deleatur per aliquod contrarium ad ipsam, seu per indispositionem receptiui. Aliæ

multæ congruentiæ possent assignari circa illud vocabulum, locus, circa quod non oportet multum immorari.

Quod additur de Philosopho, quod speculamur, quod quid est in phantasmatibus &c. pro omnibus talibus auctoritatibus, dico, quòd talis est connexio istarum potentiarum scilicet phantasiæ, & intellectus pro statu isto, quod nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasiamur, nec est alia conuersio ad phantasmata, nisi quod intelligens vniuersale imaginatur singulare eius, nec intellectus videt, quod quid est in phantasmatibus, sicut in ratione videndi, sed intelligens, quod quid est relucēs in specie intelligibili, videt illud in suo singulari viso per virtutem phantasticam in phātasmate.

Quod adducitur de August. quod non ponit speciem intelligibilem in memoria sed scientiam,

Respondeo, dico, quòd vbi ponit scientiā statim ponit aliquid, quod includit speciem intelligibilem, licet non vtatur isto vocabulo, quia 15. de Trini. cap. 10. cum pręmisisset ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum. Subdit, quòd formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est. Et idem de Trin. 15. cap. 11. Cum præmisisset, simillima est visio cogitationis visioni scientiæ, subdit. Quando ergo est in notitia, hoc est in verbo, tunc est verum verbum & codē cap. 12. Tunc enim est verbum simillimum rei notę, de qua gignitur, & imago eius, quando de visione scientiæ visio cogitationis exoritur, subdit. Nec interest, quando id didicerit, qui quod scit loquitur, similiter cap. 22. Quando ad memoriam meam aciem cogitationis meæ aduerto, ac si in corde meo dico, quod scio, &c.

Item 15. de Trini. 27. Quando loquitur de luce, in qua videntur vera ipsa inquit, ostendit verbum verum esse in te, quando de scientia tua gignitur, idest quando quod scimus dicimus. Hæc ille.

Ex istis omnibus apparet, quòd illud, quod Aug. tribuit memoriæ ratione scientiæ, vt gignenti, exponit se semper de obiecto præsente in memoria. Non est autem obiectum præsens in memoria, vt memoria intellectiua est per scientiā, vt est habitus distinctus a specie, ergo oportet, quod illam præsentiam esse intelligentia per speciem intelligibilē, & sub illa ratione, sub qua distinguitur ab habitu scientiæ proprie sumptæ, & hoc modo etiam debet accipi illud verbum Philosophi 3. de Anima, qui cum præmisisset, quod anima est quodammodo omnia: subdit, quod per sensum est sensibilia, & per scientiam scibilia. Scietia quippe ibi tam apud Philosophum, quam apud Aug. in locis prædictis accipitur pro ipsa pręsentia habitua li obiecti in memoria intellectiua, quæ pręsentia habitualis est virtualiter scientia, quia in obiecto sic præsente concipitur virtualiter tota scientia de tali obiecto.

Hæc species est illa scientia, quæ reducit intellectum de potentia essentiali ad accidentalem secundum Aristo. 8. Physicorum, & 2. de Anima. Non autem illa, quæ propriè dicitur scientia, quæ est habilitas quædam derelicta ab actibus. Nam ante istam ad primum actum considerādi requiritur, quod sit iam reductus intellectus de potentia essentiali ad accidentalem, alioquin nō operaretur tunc magis, quam prius: vnde in cognitione species, in qua relucet quidditas dicitur scientia, non tantum virtualiter: quia totam continet, sed formaliter potest dici habitus cognitiuus, quia est qualitas mansiua in intellectu disponens ipsum ad actum.

Et ex hoc habetur argumentum pro specie intelligibili, quia non videtur, quomodo aliqua scientia tota dici possit vna ratione primi obiecti, nisi quatenus illa sciētia continetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili, non enim tota illa scientia dicitur vna ab obiecto, quatenus relucet in phantasmate, quia illa non esset vnitas alicuius habitus intellectualis, sed alicuius imaginabilis.

Quod arguit postea in secūda opi. Quòd potentia, quæ est ad aliquem actum ordinata actuatur primo per illum actum. Dico, quòd quælibet potentia appræhensiua, vt appræhensiua est, est in potentia ad appræhendere primo primitate perfectionis, licet non primo primitate via generationis, & quandoque primo primitate generationis: quando, scilicet obiectū in se est pręsens tali potentiæ, vt actu cognoscibile ab ea, tunc enim nō oportet anteactum in potētia aliquid aliud fieri, in quo ipsum obiectum

ctu sit præsens; sed primum, quod fit ab eo, est actus: quando autem obiectum non est natum in se esse præsens sub ratione actu cognoscibilis a tali potẽtia, tunc quælibet potentia apprehensiua est in potẽtia ad apprehensionem, & ad illud, in quo cognoscibile erit præsens, & prius ordine originis est in potentia ad habendum istam præsentiã, quam ad habendum actum, & ita est in proposito. Sensibilia enim non sunt nata in se esse præsentia intellectui sub ratione actu intelligibilium, sed tantum in specie intelligibili possunt sic esse p̃sentia, & hoc quantum ad intellectionem abstractiuã, de qua est sermo in proposito, & ideo potentia apprehensiua respectu talium est in potentia ad duplicem actum, & ab agente approximato prius ordine originis recipiet priorẽ actum, quam posteriorem, nec tamen intelligo, ita istos actus esse ordinatos, quod prior sit ratio recipiendi respectu posterioris: sicut, scilicet superficies est ratio recipiendi albedinem: tunc enim intellectus respectu nullius intelligibilis recipere posset actum secundũ, qui est intellectio, nisi prius haberet actum primum: vt speciem eiusdẽ obiecti, sed intelligo, quod intellectus de se est ratio immediata recipiendi vtrumque actum, ipsi actus tamen inter se sunt ordinati, quando obiectum non est natum esse præsens in se, quia tunc oportet prius naturaliter esse illum actum, quo obiectum est præsens, vt intelligibile, quam illum, qui elicitur circa obiectum intelligibile, vt præsens.

Si instetur cõtra istam solutionem: quia nunquam pluralitas est ponenda nisi propter necessitatem primo Physicorum. Hoc autem non videtur necessitas, quia obiectum videtur sufficienter præsens in phantasmate; ergo non est ponenda ista species in intellectu. Respondeo, quòd necessitas est semper dignificare naturam nobilem, quando non apparet aliquid manifestè repugnans, sed magna vilificatio naturæ intellectiuæ, vt intellectiua est, videtur esse, quod nõ possit habere obiectum suum sibi præsens in se absque mendicata præsentia a potẽtijs inferioribus, cum quibus contingenter coniungitur in ratione potentiæ, & tñ, quod potentiæ aliæ inferiores possint habere obiectũ sibi præsens vt in se, & si intellectus possit habere obiectum sibi præsens in potẽtia inferiori, non tñ summa præsentialitate possibili præcedere actum intelligendi, & sicut alijs potentijs cognitiuis, ita multo magis isti potentiæ debet concedi obiectũ esse summæ præsens, quantũ potest esse præsens, ante actum cognoscendi, & hic nõ saluatur nisi in specie intelligibili. Non etiam ponitur perfectio summa possibilis potentiæ cognitiuæ, nisi ponatur eam posse conseruare speciem intelligibilẽ præter actũ, & ita habere obiectum suum præsens conseruatũ sine actu, quia hoc conceditur sensitiuè, & perfectionis est in cognitiua, quòd non depẽdeat ab aliquo in cognitione sua, sed quod possit habere obiectum præsens, sine dependentia ad aliam potentiam.

Disputatur an dentur species sensibiles & defenditur pars affirmatiua, quæ est Scoti.
Cap. II.

LVdouicus Buccaferreus tertio de Anima, Franciscus Piccolomineus libro tertio de humana mẽte cap. 8. & multi alij sustinent quod non datur species sensibilis distincta ab actu sentiendi, hanc suam sententiam probant multis rationibus.

Prima ratio. Primo hæc species sensibilis distincta ab actu sentiendi est inutilis, ergo non est ponenda, antecedens probatur, quia Aristotel. secundo de Anima textu 141. ait eundem esse actum rei sensibilis, & sensitiui; at actus sensitiui est iudicium; siue actus sentiendi, ergo actus etiam sensibilis erit aliquod non distinctum a iudicio, & actu sentiendi.

Secũda. Secundo si darentur hæ species distinctæ ab actu sentiendi, tunc possent seruari per memoriam absque eo quod prænoscerentur, quod minime accidit; nam experientia percipimus solum id memoria seruari, quod prænouimus.

Tertia. Tertio apertè Aristotel. has species distinctas ab actu sentiendi reijcit in libro de sensu, & sensibili; vbi disputans aduersus Democritum, damnat sententiam eius de modo videndi; volebat enim Democritus visionem fieri per species ex visibilibus prodeuntes; ibi autem Arist. fatetur sensibilia agere: at negat dari species distinctas ab actu sentiendi.

Quarta

Quatro quidam ita argumentantur istæ species sensibiles spirituales, & distinctæ ab actu sentiendi non sunt necessariæ. ergo non sunt ponendæ, probatur antecedens, obiecta sensuũ,& maxime quatuor vltimorum, agunt immediate in sensus materialiter, ergo non est necessaria aliqua species spiritualis. antecedens probatur in singulis illis quatuor sensibus: in tactu non fit sensatio nisi per tactibiles qualitates, nisi per corporeum materialem contactum, ergo necessariò agunt materialiter corpus enim calidum non potest esse contiguum corpori frigido quin illud calefaciat: ecce quod per actionem illam realem corpus frigidũ si vim sentiendi habet sei cognoscit sentire calorem; idem de gustabili dicendum, non enim sentitur nisi gustabile tangat, & agat materialiter in linguam, & illam afficiat sapore materiali. Sonus quoque est realis motus partium aeris: vnde flante vento vehemẽti feruntur ad aures nostras, soni quos non flante vento non sentiremus, ventus verò aduersus illos pellit a nobis: idem de odoribus qui feruntur ad nos a ventis: at si essent species spirituales non sic deferrentur: agunt ergo materialiter, & sic non est necesse ponere has species spirituales, & distinctas ab actu sentiẽdi. Propter has rationes dicunt non debere nos ponere species sensibiles, & aiunt sufficere obiecta sensibilia, quæ per se agunt in sensus, emittendo quosdam vapores in medium, quibus percepris a sensibus fit sensatio absque vlla specie sensibili præcedente sensationem. Ex altera parte Auerroes Scotus D.Thom.& omnes ferè alij philosophi sustinent speciem sensibilem dari, & illam esse distinctam ab actu sentiendi, & præcedere actum sentiendi est enim idolum, & imago obiecti; cum enim obiectum sensibile materialiter non possit sentiri, producit speciem sensibilem, quæ ipsum repræsentat, & defert potentiæ sensitiuæ,& pro inde potẽtia sentiens simul cũ illa specie tanq̃ obiecto producit sensationem, vt diximus theoremate de sensu agente cap. 2. quod ergo detur species sensibilis distincta ab actu sentiendi, probatur in primis a Scoto (licet breuiter; neque enim hæc dubitatio tunc temporis erat excitata, quia est nimis clara sentẽtia Aristotel. vt nunc osten demus) in primo sent. dist. 3.q. 6 in corpore quæstionis, vt videre est in cap. antecedenti vbi illam quæstionem adduximus totam ad litteram, probatur inquã auctoritate Arist. tertio de Anima tex. 37. vbi ait Philosophus, quod anima est quodammodo omnia, sed diuerso modo quã antiqui assererent: dicebant.n. antiqui, quod anima erat omnia materialiter; at Philosophus ait, quod anima est omnia per similitudinem, & declarat hoc modo suam sententiam: omnia, quæ sunt; vel sunt sensibilia vel intelligibilia, & rursus in tex. 38. magis hoc declarat, ait enim q̃d intellectus quandoque est in actu, & quãdoque in potentia, & similiter sensus quandoque est in actu; & quandoque in potentia; quãdo intellectus est in potentia; ita quod non intelligat actu, tunc est res intelligibilis non actu, sed potentia: quando autem actu illas res intelligit fit illæ res actu, & idem dicit de sensu: modo cõstat quod anima per sensum non fit res sensibiles materialiter, nam homo videndo leonem non fit leo materialiter, & realiter, neque audiendo sonum fit sonus materialiter, ergo sequitur quod fiat res sensibiles solum spiritualiter & per similitudinem, & sic intellectus etiam fit res intelligibiles per similitudinem, quia recipit in se species rerum intelligibilium hoc modo etiam differt ab antiquis, qui dicebant animã esse omnia materialiter pro tãto. ergo aĩa dicitur fieri res sensibiles, q̃a recipit in se species repræsentãtes res sensibiles, & intellectus fit res intelligibilis; quia recipit in se species rerũ intelligibillium. Secundo clarissime Arist. voluisse dari has species sensibiles distinctas ab actu sentiendi elicitur ex secundo de Anima tex. 121. ibi.n. apertè asserit sensum esse susceptiuũ specierũ sine materia, & exẽplificat, vt cera annuli sine ferro, & auro recipit signũ; modo forma sensibilis sine materia est ipsa imago spiritualis rei sensibilis, quam nos speciem sensibilem dicimus; neque aliquis potest cauillare dicẽdo Arist. ibi loqui de aliquo vno sensu solum, vt de visu; quoniã ibi protestatur se loqui de omnibus sensibus: ait enim (oportet autem vniuersaliter de omni sensu accipere; quoniã quidẽ sensus est susceptiuus specierũ sine materia, &c.) & declarãdo magis hãc veritatem in illo text. in calce ait, q̃d vnusquis-

Prima ratio.

opinio Scoti probatur. & refellitur opinio supra recitata.

Secũda ratio.

quis-

quisque sensus patitur a proprio obiecto, vt visus à colore, gustus ab humore, auditus à sono, &c. sed non patitur ab his obiectis eo modo, quo sunt obiecta.i.a propria eorum substantia,& materialiter;sed iuquā tum huiusmodi obiecta repræsentatur per imaginem, & per quandam rationem ipsa repræsentantem. quem locum exponens optimè Auerroes ait si sensus reciperet formas sensibiles eum materia, sequeretur sensibilia habere idem esse in anima, & extra animam, quia vtrobique haberent esse materiale; quod tamen est falsum, quia in anima sunt intentionaliter; extra animam materialiter. Neque valet si quis dicat hanc speciem de qua loquitur Aristoteles esse eundem actum sentiendi, est.n.clarus tex. quod loquitur de imagine, & specie repræsentāte,& mouente potentiam sensitiuam; ait. n. quod sensus patitur ab obiecto sensibili non materialiter, sed per imaginem, & similitudinem eius: modo actus sentiendi non mouet sensum; sed est effectus motionis, & sub sequitur motionem vt patet Præterea ait quod sensus est susceptiuus specierum sine materia, sicuti cera est suscepti ua signi annuli non est actus impressionis factæ in cera, sed pura imago annuli repræsentans annulum. Item hæc forma sensibilium sine materia, quam recipit sensus est permanens, sicuti signū annuli impressum ceræ permanet;at actus sentiēdi transit imago autem illa sensibilis permanet; sed hic locus est nimis clarus, ideo ad alia accedamus. Hoc etiam habetur expresse ex eodem secundo de Anima text. 138. ibi.n. Arist. repetit eandem sententiam quam habet tex. 121. l. quod sensus est susceptiuus speciei sensibilis sine materia, & hoc probat, quia abeuntibus sensibilibus insunt sensus phantasiæ quibus sentiunt.i.abeuntibus sensibilibus etiam sentimus.signum est ergo quod remanent quædam imagines spirituales in sensibus,& phantasia, quæ represensant nobis ipsa sensibilia, quibus sentimus; modo ista quæ remanent abeuntibus sensibilib. non possunt esse actus sentiendi, quia isti actus non possunt manere,& esse sine obiecto;ideò abeuntibus sensibilibus, quæ sunt obiecta, non possunt manere actus. Præterea actus sentiendi non potest haberi nisi adsit obiectum, quod sentiatur, actus etiam

Tertia.

ipse sentiendi non potest inseruire pro obiecto, tum quia ipse eget obiecto ad hoc ut sit;tum quia actus esset obiectum actus, quod est inconueniens, ergo si abeuntibus sensibilibus materialibus in phantasia fiunt sensationes, & actus sentiendi eliciantur, necesse est dicere; quod in phantasia remaneant imagines repræsentātes sensibilia;q̄ sint omnino diuersa ab actu sentiēdi,quas recipiēte sensu,& meditante phantasia fiāt sensationes imaginatiæ Quarto fortissima ratio desumitur ex dicto Arist. communi; quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem, sed est necesse, quod intercedat medium.tunc ita argumentor.

Quarta.

In sensatione potentia sensitiua patitur a sensibili, quia sentire est pati, & non nisi ab obiecto; at obiectum materiale non tangit sensum; quia positum supra sensum nō fit sensatio,ergo est necesse, quod detur aliqua res spiritualis repræsentans ipsum sensibile; quæ per medium diferatur ad organum, & potentiam sensitiuam,a qua sensus patiatur, & sic fiat sensatio, quod si quis dicat sensibile quidem non posse poni supra sensum, quia non fieret sensatio, non tamē propter hoc recurrendum esse ad speciem spiritualem, qm̄ sensibile obiectū emittit quosdā vapores,q̄ deferunt ad organū sensus,& sic fit sēsatio. Cōtra si hoc esset uerū, ut optime notauit Zabarella,valeret solūin sensu olfactus, non.n.in alijs sensibus sensatio fit per exhalationē humorum; sed neq; in hoc sensu valet quia odor hēt esset materiale tā in vapore exhalato,quā in corpore à quo exhalatur vapor& ideò eadem ratio est vtrinque, vnde si corpus à quo exhalatur uapor positum supra organum, non sentiri potest, neque uapor exhalatus positus supra organum poterit sentiri, quia est sensibile materiale, necesse est ergo reperiri speciem repræsentantem odorem per quam fiat sensatio, & olfactio, & per hanc vltimam rationem impugnatur quoque modus, quo aduersarij dicunt fieri sensationem. Iacobus Zabarella libro de speciebus intelligibilib. capitolo quinto tenet quod species nil aliud sit, nisi ipsamet sensatio: in libro autem de sensu agente capitolo 9. & octauo tenet speciem sensibilem distingui à sensatione, & præcedere ipsam sensationē, ut patet in toto illo

Opinio Zabarellæ.

libro, sed præsertim confutando opinionē Scoti ait, quod obiectum non concurrit ad causandum sensationem, sed solum subministrat speciem sensibilem, sine qua fieri nō potest sensatio; adeoquod distinguit sensationem a specie, & sic est sibi inconstans, neque hæc eius inconstantia potest saluari vllo modo, quia ipse in libro de sensu agente. cap.5. commendat opinionem Alberti dicētis qualitates sensibiles producere, & multiplicare in medio species suas: tenet autem in eodem libro de sensu agente, cap.8. & 9. quod actus sentiendi producitur non ab obiecto neque a specie sensibili, sed a sola anima: tenet enim quod sensatio nil aliud sit nisi iudicium factum ab anima de obiecto sensibili. ex quo patet apud eum nullo modo posse esse idem speciem sensibilē, & sensationē, quia hæc producitur ab anima solum, illa ab obiecto solum, ideo vt sibi apertè contradicens, dimittatur. Ideo ad rationes aduersariorum est respondēdum. ad primum facilis est responsio intuenti tex. illū 141. Arist. verum est quidē quod actus sensibilis, & sensitiui est idem, & hoc dicit ibi Arist. sicuti enim actus agentis, & passi, mouentis, & moti secundum substantiam est vnus, & idem, tamen est diuersus ratione, vt in eodem tex. docet Aristot. & paulo ante in tex. 138. & 3. Phys. circa tex. 20. & inde, ita actus sensibilis, & sensitiui est vnus, & idem secundum substantiam, quia sensibile agit, & sensus patitur: secundum rationem verò differunt, quia vt prouenit, a sensibili dicitur actio; vt recipitur in sensu, dicitur passio: attamen ex hoc non infringitur sententia nostra, sed potius confirmatur, quia quæro quodnam est illud sensibile, quod producit hunc actum simul cum sensu? certè nō est sensibile materiale, quia illud positū supra sensum non facit sensationem, ergo est illa species sensibilis repræsentans obiectū reale, & materiale, nō ergo ex hoc habetur q̄d istæ species sensibiles sint redundantes.

Ad rōnes Vicecolomi-nei.

Ad primam.

Ad secū-dam.

Ad secūdum negatur consequentia quā non probat: seruantur enim quidem in memoria; sed prius prænoscuntur, quia nihil est in memoria, quod non sit præcognitum a sensibus externis, & internis: talis autē eius consequentia, quod si tales species sensibiles dentur, possent seruari in memoria absque quod prænoscantur; vnde deducatur, non video. Ad tertium dico, quod Aristo. sensit visionem fieri per species sensibiles colorum; ad illud verò de sensu, & sensibili. Respondetur quod non reijcit Democritum in hoc quod posuit species ex visibilibus prodire, & recipi in medio, & tandem in oculo, quia etiam hoc admittit Aristo. dum sustinet, quod visio fit per receptionem, non per extramissionem. Sed reprætendit, quia Democritus putauit, quod visio nil aliud sit, nisi receptio speciei in oculo, qui est organum potentiæ visiuæ: q̄d est falsum, quia tunc sequeretur, quod omne illud, in quo recipitur aliqua imago, videret, & sic speculum, in quo recipiuntur species rerum, videret, quod est absurdum. Visio ergo non est receptio speciei in organo, sed est receptio cognitionis speciei; & iudicij de specie in potentia, visiua, sicuti vniuersaliter est omnis sensatio, vt suo loco supra diximus.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quartū dimissis multis, quæ dici possent, breuiter conceditur obiecta illorum quatuor sensuum agere materialiter in medium: hoc enim est necessarium: vnde etiā color, qui est obiectum visus, agit in medium perspicuum materialiter: sed nō propter hoc sequitur quod non agant quoque spiritualiter, & producant species spirituales sensibiles: alioquin non possent producere sensationem, vt ostendimus: quia sensus recipit species sine materia: ista autem species necessariò debet recipi, vel in medio vel in organo, & notandum, quod istæ species dicuntur spirituales, non quia non sint entia realia, quia si non essent entia realia, essent nihil, sed sunt quædā res tenues, & leuis entitatis admodum, & sunt imagines, quibus aliæ res repræsentantur, & istæ habent varios gradus: aliæ enim magis aliæ minus accedunt ad materialem naturam, & sic moueri per medium possunt aliquæ magis, aliquæ minus, vt etiam notauit Zabarella libro de sensu agente cap.6. Respōdendo ad vltimum.

Exponitur opinio eorum qui negāt dari species intelligibiles impressas. Cap. III.

NOn leuis est difficultas inter Philosophos, nunquid dentur species intelligibiles, quas diximus in theoremate de operatione

ratione intellectus agentes produci per primam operationem eiusdem intellectus agētis. Duæ itaque sunt omnino oppositæ sententiæ. Altera est Scoti D. Thom. quos non nulli alij sequuntur, vt Gregorius Ariminēsis 2. sent. dist. 7. q. 3. & 1. dist. 3. q. 1. Zimara theoremate 82. & multi alij, licet Scot. & D. Thom. postea differant quantum ad modum ponendi istarum specierum; nam Scotus vult quod gerant vicem obiecti, & inseruiant pro repræsentatione ipsius obiecti realis; quod per se non potest esse præsens intellectui D. Thom. verò vult quod species ipsa sit forma intellectus, mediante qua intellectus intelligat; de qua re disputauimus in theoremate de causis producentibus intellectionem: pro nunc sufficit, q̄d consentiunt, quod dantur species intelligibiles impressæ. Alij verò, vt Henricus de Gandauo. Io. Bacchonus 1. senten. d. 6. q. 1. arti. 3. Mercenarius in suis Dilucidationibus, Franciscus Piccolominęus libro de humana mente, cap. 7. Zabarella libro de speciebus intelligibilibus cap. 5. & per totum, Buccaferreus tertio de Anima lectio. 12. & omnes ferè recentiores; isti negant dari species impressas; sed tamen inter ipsos est aliquod dissidium. Sed pro intelligentia est sciendum nunc crassa minerua, quid sit species intelligibilis impressa; nam ex dicendis melius patebit, quid ipsa sit. pro nunc ergo species ītelligibilis impressa nil aliud est nisi quędam imago, & quoddam idolum repræsentans obiectum intelligibile, quod quidem idolum, & imago appellata species intelligibilis, formatur ab intellectu ex phantasmate existente in phantasia; appellatur autem species impressa, quia imprimitur in ipso intellectu ante intellectionē ipsam, & remanet etiam in ipso intellectu post actum intelligendi: isti ergo qui negāt dari has species impressas, dicunt sufficere phantasma absque illa specie, nam phantasma illustratum a lumine intellectus agētis ostendit, & repræsentat intellectui possibili obiectum intelligibile sufficienter, ita vt possit haberi intellectio absq; vlla alia specie intelligibili: & ipsum phantasma appellant speciem expressam; appellant speciē, quia illuminatum ab intellectu agente repræsentat obiectum intelligibile; in eo. n. relucet: appellatur verò expressa, quia non imprimitur, neque remanet in intellectu, sed tantum exprimit, & repræsentat obiectum intelligibile. omnes autem isti, & maximè recentiores dicunt ipsam intellectionem actualem esse veram speciem intelligibilem, quia ipsa est res intellecta in esse cognito, quæ tantum habet esse in actu, dum fit, & producitur; sed cessante operatione intellectus ipsa quoque cessat, cum nil sit præter ipsam actualem intellectionem, & hæc potest dici species impressa. quia re vera intellectio actualis imprimitur in ipsomet intellectu actualiter, nam intellectio est in intellectu tanquam in subiecto. quo ad hoc est postea aliquod paruum dissidiū, sed parui momenti; solum in hoc aliqui discrepant; quia negant hanc intellectionem esse aliquod ens reale. i. esse qualitatem realem receptam in intellectu sed volunt esse tantum quandam relationem, quæ disputatio non pertinet ad præsentem locum. Redeundo ergo ad nostrum propositum, illi qui negant dari species impressas distinctas ab actu intelligendi, quæ præcedant actum ipsum intelligendi, & remaneant post ipsum, vtuntur his rationibus ex Zabarella libro de speciebus intelligibilibus cap. 6.

Duæ oppositæ sententiæ.

Prima est Scoti D. Tho. & aliorum.

Opinio Henrici Bacconij. Mercenarij. Piccolominei, & Zabarellæ.

Primo si species imprimeretur in intellectu, sequeretur quod intellectus necessariò semper illam intelligeret. consequēs est manifestè falsum, vt patet, consequentia probatur, quia species non potest imprimi in intellectu nisi abiuncta a materia, & nudata conditionibus materialibus. secundum autem Arist. in cont. 15. & 16. tertio de Anima, omne abiunctum a materia est actu intelligibile; immo intellectus, & intellectio ipsa, species ergo quæ imprimitur est intellectio; ergo nulla alia species datur quæ sit distincta ab intellectione, & præcedat intellectionem, & remaneat post eandem. Secundo fortius arguit aduersus ponētes species intelligibiles habere rōnem obiecti, vti est Scotus, sic sequeretur necessario stāte hāc opinione, q̄ intellectus semp intelligeret. cōsequēs est apertè falsum. cōsequentia probatur, quia intellectus est semper aptus ad intelligēdū, est. n. potētia naturalis; habet obiectum actiuum, quod semper est præsens. istā speciem impressam ergo semper intelligeret.

Prima ratio.

Secūda.

Tertio nulla forma ab agente p̄ducta in patiēte potest habere locum agentis, quia

Tertia.

KK 4 nulla

nulla forma agit in suam materiam, in qua est, sed habet potius locum effecti, vt patet de forma ignis in ligno genita, non habet locum efficientis respectu illius met materiæ ligni, sed solum formæ effectæ, ergo frustra ponitur hæc species intelligibilis à Scoto, vt gerat vicem obiecti, & agat in intellectum, cum hoc munere fungi minimè possit. *Quarta* Quarto si daretur species impressa præcedens, & manens post intellectionem, sequeretur dari memoriam intellectiuam. cõsequentia est clara, & consequens est falsum, vt habetur ex Arist. lib. de memoria, & reminiscentia, vbi Aristo. statuit solum memoriam sensitiuam non intellectiuam. *Quinta* Quinto arg. unt aliqui alij, vt refert Zabarella ca. 5. libri citati sic, Arist. 3. de An. tex. 5. ait intellectum nihil esse actu eorum, quæ sunt antequam intelligat; at si poneretur species intelligibilis in intellectu præcedẽs operationem intellectus; intellectus esset factus aliquid antequam intelligeret. item tex. 14. eiusdẽ tertij de Anima habet Arist. quod intellectus noster antequam intelligat, est tanquam tabula rasa in qua nihil est depictum, non vult ergo Arist. aliquam speciem in intellectu pręcedere intellectionem. Huic rationi maximè innititur Bacchonius secundo sent. loco supracitato. *Sexta.* Sexto satis saluatur intellectio per speciem expressa. i. per solum phantasma illustratũ ab intellectu agente, ergo superfluum est ponere species impressas diuersas ab intellectione cõsequẽtia est clara, quia frustrà fit per plura, quod fieri potest per pauciora antecedens patet; quoniam præsentia obiecti apti nati ad mouendũ, potest sine alicuius auxilio producere intellectionem si nihil impediat. *Septima* Septimo forma non potest esse subiectum accidentium, intellectus est forma, ergo non potest esse subiectum specierum, quæ sunt accidentia. *Octaua* Octauo substantia æterna nõ est capax accidentiũ variabiliũ. intellectus est substãtia æterna; species verò sunt accidẽtia labilia, ergo intellectus non potest recipere species.

His rationibus nititur ferè omnibus Franciscus Piccolomineus quoque in libro tertio de humana mente, cap. 7. & insuper addit has. *Piccolomineus.* *Nona.* Nono superius non perficitur ab inferiori, vt a propria forma: at mens est superior quidditate materiali, ergo intellectus non perficitur ab hac specie. *Decima* Decimò si species reciperentur in intellectu, & in illo seruarentur habitus, non esset necesse dũ colligere uolumus, aliqđ phantasma speculari; at Aristo. uoluit, quod numquam intelligere possumus nisi speculando phantasmata; iudicauit. n. Arist. quod non possit fieri intellectio sine actione phantasmatis, & hanc rationem multum ex agerat Zabarella cap. 7. lib. eiusdem de speciebus intelligibilibus aduersus Scotum. *Vndecimo.* Vndecimo ex 7. Phys. argumentatur text. 20. vbi Philosophus habet hæc verba, ut igitur neque cũ dormiens excitatur, aut ebrius esse desinit; aut ægrotus conualescit, fit sciens quamuis prius non valuerit uti, & agere secundam scientiam, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem redacta mente inest potentia ad scientiæ vsum, ita huiusmodi aliquid fit in prima scientiæ adeptione, perturbationis. n. quies quædam fit, & tranquillitas, &c. & colligens inquit, patet itaque quod alteratio in sensibilibus, & in sentiente animæ parte, in alia autem nulla nisi ex accidenti conspicuè Philosophus affirmat in mente nil recipi, sed solum ex ea prodire iudicium; quod eo loci etiam confirmat Auerroes. *Io. Bacchonius.* Io. Bacchonius secundo sent. pro hac sententia arguit multipliciter, sed maximè innititur secundæ rationi superius adductæ, & multis auctoritatibus Auerrois, sed præter eas sic arguit. *Duodecima.* si ponatur species impressa, sequitur quod primus actus intellectus erit reflexus, & non rectus. cõsequẽs est falsum, vt patet, cõsequentia probatur, quia aspectus intellectus ad illud, quod est formaliter, & subiectiuè in ipsomet intellectu, est aspectus reflexus: at si ponitur species in quodam esse expresso, & obiectiuo, (& non impresso, (vt contingit ponendo hanc speciem esse phantasma illuminatũ, actus primus intellectus erit rectus, quia actus primus intellectus est aspectus obiecti extra se: & non in se impressi. *Decima tertia.* Item ante intelligere est agere ipsius intellectus, & tunc non oportet ponere speciem impressam, quia potentia actiua nata est se ipsa producere actum proprium præsente illo, quod causat, quod est species expressa nempè phantasma sine aliquo alio: aut intelligere est pati, causatum ab obiecto, & tunc etiam non oportet ponere speciẽ præuiã: quia

quia primũ quod ponitur causari ab obiecto, est passio recepta in passo, quæ non est species. Vltimò obiectum præexigitur potentiæ, quo ad actum suum in quodam esse obiectiuo expresso, non impresso antecedens patet, quia hæc vnio est cognoscentis, & cogniti, quæ nil aliud requirit, nisi: quod conoscibile sit præsens cognoscenti in esse obiectiuo expresso. Pro hac opinione sunt multæ aliæ rationes adductæ ab Henrico, quas quoniã Scotus in præadducta quæstione adducit, & soluit, nolui repetere.

Vltima ratio.

Allata opinio reijcitur, & sententia Scoti probatur, & declaratur. Cap. IIII.

SCotus 1. sent. dist 3. q. 6. ex ixè hanc reci tatam sententiam, quam ipse tribuit Henrico funditus euertere conatur, & oppositam sustinet esse veram, scilicet quod dantur species intelligibiles impressæ omnino distinctæ ab ipsa intellectione, præcedentes actum intellectionis, & remanentes post ipsam intellectionem in intellectu, & hoc probat multis vijs, ut patet ex quæstione eius nunc adducta in hoc Theoremate, quæ maxima doctrina plena est: ego autem aliquas eius rationes breuius quo potero, adducam. Primo supponit Scotus unum quod ab omnibus conceditur, scilicet qđ intellectus cognoscit vniuersale, immò de vniuersalibus solum sunt scientiæ, non de particularibus, ex hoc supposito manifesto accipit hanc propositionem, intellectus potest habere obiectum actu uniuersale perfectè sibi præsens in ratione obiecti prius naturaliter, quam actu intelligat. ex hac propositione, quod est antecedens, sequitur propositum, scilicet quod in illo priori habet obiectum sibi pręsens in specie intelligibili, & ita intellectus habet speciem intellegibilem in se prius quam intelligat. antecedens assumptum est manifestũ; quia obiectum in ratione obiecti præcedit actũ potentiæ cuius est obiectum, ergo vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti, inquantum obiectum intellectus, vt suppositum est, præcedere debet actum intelligendi, alioquin vniuersale contradistinctũ a singulari non posset intelligi ab intellectu, ut obiectum suum. Hoc ergo est clarum, s. quod vniuersale sub ratione vniuersalis cum sit obiectum intellectus, præcedit actũ intelligendi, qui prouenit, & ab intellectu, & ab ipso obiecto vniuersali, consequētia verò probatur à Scoto. Primo ex parte vniuersalitatis obiecti. Secundo ex parte præsentiæ obiecti, ex parte vniuersalitatis obiecti arguit sex viis, & omnib. his probat, q obiectũ illud vniuersale qđ est sic præsens intellectu est præsens, p speciem intelligibilem, & sic probat quoq; quod species intelligibilis præcedit actum intelligendi, (& nota, quod allatum suppositum necessariò habet concedi ab omnib. vijs, quamuis differant in assignando modum operationis intellectus agentis, quia secundum omnes intellectus intelligit vniuersale, & quod intelligitur, & cognoscitur ab intellectu, hēt rationem obiecti; obiectũ autem necessariò præcedit actum potentiæ cuius est obiectum: ratio enim formalis obiecti est quod obijciatur potentiæ a qua postea dum circa illud versatur, oritur actio, & operatio.) Primo arguit sic. Certum est, quod phantasma, siue species expressa est repræsentatiua singularis, quia est imago, & idolum singularis delati a sensibus externis, & traditum phantasiæ: tunc sic, nulla eadem species est per se repræsentiua obiecti sub oppositis rationibus; ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositæ rationes, ergo phantasma, siuè species expresſa, quæ est omnino eadẽ species non pōt repræsentare obiectum, & sub ratione singularis, & sub ratione vniuersalis; sed repręsentat obiectum sub ratione singularis, ergo non potest repreſnetare sub ratione vniuersalis illud idem obiectum, ergo est necesse, quod detur aliqua alia species repræsentãs obiectum vniuersale. Maior patet, quia eius opposita implicat repugnantiã, minor est clara. Respondetur ab aduersarijs; quod eadem species sub alio, & alio lumine repræsentat obiectum sub alia, & alia ratione, ideo phantasma, & species expræssa licet sit eadem, tamen per lumen phantasiæ repræsentat singulare, & per lumen intellectus agentis repræsentat vniuersale; supponunt enim omnes aduersarij, quod phantasma in se claudat naturam vniuersalem cum conditionibus indiuiduantibus, & sic aliqui dicunt quod in telle-

Primum suppositum.

Prima ratio.

sibilis est omnia fieri, & est agens verum, & reale non nomine solum, licet enim agat intentionaliter, & spiritualiter, tamen est agens verum, & reale, sicuti etiam entia intentionalia, vt scientiæ ipsæ sunt entia realia; & qualitates receptæ in anima. hoc constituto sequitur quod terminus actionis intellectus agentis est terminus realis, & unus (vnius.n.actionis vnus terminus) subinfero amplius; ille terminus actionis intellectus agẽtis nõ est in phãtasmate, quia ꝙ recipit in phãtasmate, est extensum cũ sit phantasma quoq; extensum, & quantum, vnde tunc ille terminus actionis intellectus agentis esset extensus. hoc autem dato, tunc intellectus agens nõ transferret obiectum de ordine in ordinem, & est contra naturam ipsius intellectus agentis: qui cum sit virtus omnino immaterialis, non potest producere effectum extensum, & quodammodo materiatum, ergo ille terminus recipitur in intellectu possibili: sed ille terminus primus causatus ab intellectu agente non potest esse actus intelligendi; quia vt supposuimus in principio obiectum debet præcedere actum potentiæ, cuius est obiectum, vniuersale autem est obiectum intellectus, (quia nunc loquimur de cognitione vniuersalis,) ergo primus terminus intellectus agentis est productio vniuersalis obiecti: illud est species repræsentans vniuersalem naturã, & quidditatem existentem in rebus, ergo à primo ad ultimum terminus primus actionis intellectus agentis est species intelligibilis præcedens actum intelligendi, & recepta in intellectu possibili, ergo species intelligibilis impressa datur. Hic nota, quod aliqualiter diuerso modo confeci hanc rationẽ, ac conficiat Scotus, ut tollam responsiones aduersariorum. Quarto dimisso alio argumento ex operatione intellectus agentis ex tertia via sic arguit. habitus, & scientia magis vniuersalis est diuersus habitus ab habitu, & scientia minus vniuersali; vt patet de Meth. quæ est habitus diuersus a physica, & mathematica. hoc supposito ita argumentatur, contigit vti habitu magis vniuersali, non viendo aliquo habito minus uniuersali; ita quod quis habens habitũ magis vniuersalitatem potest contemplari obiectum vniuersalius, circa quod versatur ille habitus, absque quod contempletur obiectum minus vniuersale circa quod versatur ille habitus absque quod contempletur obiectum minus vniuersale circa quod versatur habitus minus vniuersalis, sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi sit præsens in ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectui absque præsentia minus vniuersalis. subinfero: at si obiectum præcisè in phantasmate intelligeretur, nunquam esset maius uniuersale præsens, nisi in minus vniuersali, scilicet in singulari phantasiabili, & sic non possemus contemplari, & habere actum circa magis vniuersale quin etiam haberemus actum circa minus uniuersale; quod esse falsum ex supposito est ostẽsum; ergo dicendum est obiectum vniuersale esse præsens, non in phantasmate singulari; sed in specie intelligibili existente in intellectu. Quinto ex hac eadem via certũ est, ꝙ intellectus potest concipere vniuersale secundum totam suam indifferentiam ad inferiora; quæ tota indifferentia est, quod ut est conceptum, sit idem omnibus suis inferioribus, sed vniuersale conceptum in aliquo vno singulari tantum, nõ est idem cuilibet inferiori; sed illi solum, dum.n. concipio Sortẽ esse hominẽ, non concipio humanitatem ut communem omnibus hominibus, sed vt est in Sorte solũ, vniuersaliter; ergo uniuersale conceptum in singulari aliquo, non concipitur secundum totam suã indifferentiam, & consequenter neque in phantasmate, quod est singulare alicuius speciei specialissimæ: necesse est ergo dari aliquid aliud repræsentatiuum vniuersalis secundum totam suam indifferentiam, q̃d est species intelligibilis impressa in intellectu. Sexto ex præsentia obiecti sic arguit, aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis, absque quod sit præsens alicui potentiæ inferiori, aut non, si non, ergo non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentijs inferioribus, ergo neque posset esse sine eis secundum propositionem Philosophi 1. de anima tex. 12. & 13. non. n. posset separari vt perpetuum à corruptibili, si non posset habere propriam operationem (hoc argumentum valet contra tenentes animam immortalem, & plurificatã in spetie, ut tenebat Henricus, & tenent

Quarta *Quinta* *Sexta.*

Theo-

Theologi; si autem potest habere obiectum sibi presens absque eius presentia ad potentiam inferiorem, ergo habet, quia agentia talis præsentiæ.s. phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata, & agunt per modum naturæ; modo obiectum non est præsens intellectui ante actum elicitum in cognitione abstractiua, nisi in aliquo ræpresentatiuo; illud vocatur species intelligibilis, ergo habetur propositum.

Septima Septimo non ponendo hãc speciẽ intelligibilem vilificamus animam nostram intellectiuam, si enim cœteræ potentię inferiores habent obiectum præsens sibi propria præsentialitate, idest non in alijs potentijs, sed in se ipsis, vt sensus communis habet speciẽ coloris sibi præsentem nedum in sensu exteriori visus; sed in organo sensus cõmunis; multo magis anima intellectiua, quæ est dignior, & nobilior.

Octaua. Octauo, & fortius Arist. 3. de anima tex. 37. volens quod anima sit quodam modo omnia, quasi probando hoc ait quod est omnia sensibilia per sensum, & omnia intelligibilia per intellectũ; hoc autem intelligitur aduersus antiquos; qui dicebant animam esse omnia realiter; ipse autem ait quod est omnia per similitudinem modo prædicto, scilicet per sensum sensibilia, per intellectum intelligibilia.

Responsio. Sed huic rationi respondent aduersarij, quod illæ similitudines quæ sunt in sensu, & intellectu per quas anima sensitiua est sensibilia, & intellectus intelligibilia, non sunt species intelligibiles distinctæ ab actu intelligendi, & a sensatione, & scientia; sed ipsamet sensatio, & intellectio.

Reiectio Sed hanc responsionem infringit optimè Scotus quantum ad intellectum de quo nunc loquimur hac ratione. Certum est, quod Arist. vult, quod anima sit omnia per similitudinem, non materialiter: at scientia præcisè absq; specie intelligibili non est similitudo rei intelligibilis, ergo anima non potest esse omnia intelligibilia per scientiam ipsam: antecedens probatur secundum aduersarios, & maximè Bacchonium, Piccolomineum, & Zabarellam, actus intelligendi est iudicare, siue iuditium, quod facit intellectus de obiecto proposito; at iudicare siue iuditium non est similitudo rei indicatæ, sed præsupponit rem iudicatam, & obiectum sibi præsens, circumscripto ergo obiecto illo actus intelligendi, non est similitudo rei cognitę, & quidem hæc ratio est ita euidens, vt cogat etiam obstinatum: secundum autem veritatem actus intelligendi est receptio intellectionis, & iudicij formati ab intellectu agẽte in intellectu possibili, ut diximus in theoremate de causis producentib. intellectionẽ: unõ actus ille recipiẽdi pcisè satis compertum est, q nõ est similitudo rei cognitæ, sed præsupponit speciem, & obiectũ circa quod versatur intellectus agens, & illud est vera similitudo obiecti, & sumptum cum actu ipso intelligendi, & tunc hoc aggregatum est similitudo rei cognitæ; sed tunc est talis similitudo non quatenus est scientia; sed propter obiectum, & speciem scitam, & contemplatam.

Nono Nono arguitur, & ex dictis hoc argumentum desumitur: intellectio est vnio intellectus cum intelligibili, & hoc patet quia si intelligibile non sit præsens ipsi potentiæ intellectiuæ, & illi obiecto potentia intellectiua non vniat, non sequitur actio. ex hoc sequitur quod intelligibile spiritualiter imprimatur; nam quomodo erit vnio, si intelligibile maneat extra intellectum?

Responsio Sed huic rationi respondent aduersarij vt Zabarella loco citato, q per hoc argumentum probatur dari speciẽ impressam. s. eam, quæ est intellectio, non aliam speciem intelligibilem, quæ sit distincta ab intellectione, & præcedat actum intelligendi, & permaneat post intellectionẽ.

Reiect. Sed hæc responsio nõ soluit argumentum, nam intellectio ipsa non est obiectum, sed præsupponit obiectum præsens ipsi intellectui spiritualiter: illud autem, per quod obiectum est præsens spiritualiter, est species intelligibilis impressa ipsi intellectui possibili: probatur hoc, quia intellectio est vnio intellectus cum obiecto intelligibili. omnis vnio pręsupponit extrema in esse, ergo intellectio actualis præsupponit obiectum in esse potentiali ad actualem vnionẽ in obiecto, ergo actualis intellectio pręsupponit obiectum existens in esse spirituali in ipso intellectu. Præterea actualis intellectio, vel est iuditium vt ipsi dicunt, vel receptio iudicij ut nos dicimus, neutrum autem horum præcisè acceptum est similitudo rei, sed præsupponunt ipsam similitudinem de qua fit iudicium, ut nunc supra dicebacebaa-

debemus: neque possunt dicere, quod iudicium de phantasmate quatenus includit actum intellectus, & ipsum phantasma illustratum, sit similitudo obiecti intelligibilis quia hæc similitudo recipitur in intellectu at phantasma non recipitur in intellectu, sed manet in phantasia. quod si quis dicat quando est depuratum a conditionibus indiuiduantibus, manet in intellectu, & nos dicimus, quod tunc non est amplius phantasma propriè, sed species intelligibilis propriè, quia dicitur tantum phantasma, cum est in phantasia, & est singulare, sed cum fit vniuersale per operationē intellectus agentis, fit species intelligibilis, & amplius non est phantasma, quia est translatum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibiliū in ordinem intelligibilium. Hæc argumenta probant speciem intelligibilem impressam præcedere actum intelligendi; quod vero permaneat quoque post actum eundem, ostendemus in Theoremate de memoria intellectiua. Ex his omnibus rationibus colligitur veram esse sententiam Scoti, scilicet quod datur species intelligibilis impressa intellectui distincta ab actu intelligēdi, quæ præcedit ipsum actum intelligendi quæ etiam remanet post ipsum actum; ita quod habentes eā possunt exire in actū intelligendi quando volunt, quæ quidem species intelligibilis impressa nil aliud est, vt declarauimus fusè in theoremate de operatione intellectus agenti, nisi quoddam idolum, & imago obiecti realis extra animam existentis, quæ imago & idolum verè nil aliud est, nisi conceptus vniuersalis formatus ab intellectu agente ex phantasmate in prima operatione sua, vt loco citato fusè exposuimus, quæ formatio conceptus non est intelligere formaliter, quia intelligere est pati, non agere, vt supra ibidem probauimus, ille autē cōceptus formatus ab intellectu agente recipitur in intellectu possibili, & illa est prima passio respondens primo actui intellectus agentis, deinde intellectus agens illum eumdem conceptum, & speciē speculatur, & simul illa met specie concurrent producit intellectionem, sed actus iste producendi intellectionem, non est intelligere, quia intelligere est pati; sed intellectio postea recipitur in intellectu possibili, & tunc intellectu dicitur formaliter intelligere dum recipit intellectionem, quia intelligere est pati, vnde sicut qui recipit qualitatem, & non qui producit qualitatem est qualis; ita qui recipit hunc actum intelligendi, & intelligentiam, est intelligens, non qui producit, & propter hoc Aristoteles tribuit intellectui possibili denominationem intelligentis non agentis, hæc est opinio Scoti q̄ breuius q̄ potuit explicat, & probat, quæ magis dilucida erit dum solutæ erunt rationes in oppositū propter quas moderni, nec ipsam olfacere possunt licet hoc ex eo euenire semper iudicauerim, quod ipsam non rectè intellexerint.

Opinio Scoti.

Ad primam rationem.

Ad primam rationem contra sententiā Scoti, quæ est Zabarellæ nego consequentiam, ad probationem nego q͂d omne abiūctum a materia sit intellectus, & intellectio ipsa, ad Aristotelem dico quod ibi loquitur de intelligibilibus abstractis a materia penitus, vt sunt intelligentiæ, in illis enim est idem intellectus, intelligibile, & intellectio ipsa, sed in intelligibilibus materiatis non est verum quod intelligibile, vt est abiunctum a materia, & habet esse spiritualem in specie sit intellectio ipsa, loquimur autem nunc nos de intelligibili materiali, nō de intelligentijs. Quod autem hic sit verus sensus illius textus conspicitur ex consideratione illius textus, nam in tex. 13. Aristoteles mouet hanc quæstionem, quomodo intellectus se ipsum intelligat, & arguit, q͂ non se intelligat, quia aut intelligit se quatenus est intellectus, aut quatenus est mixtus alicui alij rei, non hoc secundum, quia tunc intellectus non erit simplex, & impermixtus, si primum, videtur quod omne intelligibile erit intellectus, quod est falsum, hanc dubitationem soluit in text. decimoquinto, & ait intellectum esse intelligibile quatenus est intellectus, quo modo etiam sunt intelligibile intelligentiæ, quæ sunt vere intelligibilia non tamen propter hoc sequi omnia intelligibilia esse intellectum sed illa solum, quæ sunt merè intelligibilia, quia sunt abstracta a materia prorsus, & in eis idem est scitum, & scientia, sed non sequitur intelligibilia materialia esse intellectum. ecce ergo quod quando dicit Aristoteles in separatis a materia esse idem intellectum, & intelligibile, & intellectionem

ctionem loquitur de abstractis a materia penitus, non de intelligibilibus materialibus, hæc enim per species intelligibiles intelliguntur, quæ sunt quid diuersum ab intellectu, & pro tanto solum dicitur intellectus fieri hæc intelligibilia, qa recipit has species in se ipso tanquam accidentia spiritualia.

Ad secundam Ad secundum rationem Zabarellæ Respõdetur quod licet intellectus in se sit potentia naturalis, tamen est liber per participationem voluntatis, quæ ei præcipit, ut contempletur, hoc, vel illud, & quandoque cesset à contemplatione, ex Scoto secundo sententiarum distinctione 42. questione 1. in corpore.

Ad tertiam. Ad tertiam multa essent dicenda, sed breuiter dicimus, quod nos non ponimus speciem intelligibilem agere in intellectum, sed ponimus speciem intelligibilem simul cum intellectu agere, & producere intellectionem, ita quod effectus actionis speciei est intellectio; intellectus enim habens speciem intelligibilem præsentem, est in actu essentiali, & propinquo ad operandum; nõ quidem, quia de se secundum essentiam ante receptionem speciei intelligibilis esset pura potentia in genere entis, & per speciẽ sit factus in actu, vt dicit Diu. Thomas, sed quia licet intellectus in se sit ens actuale, & perfectum, tamen, quia est causa partialis, nec per se solus sine specie intelligibili potest producere intellectionem, quando postea recipit speciem, fit principium completum, & ideo tunc dicitur esse in actu essentiali, & in potentia proxima. Pro tanto autem intellectus patitur à specie, quia recipit speciem in se, non quia species producat aliquid in intellectu se sola, sed ambo, scilicet intellectus, & species producunt intellectionem, quę cum sit actio immanens, remanet in intellectu. Præterea cum dicit, forma non agit in substantia, in qua recipitur, respondeo, forma est duplex, alia est, quæ recipitur in subiecto dans illi esse, & actum primum, & hæc non agit in illã materiam, in qua recipitur: alia est, quę recipitur per modum obiecti in potentia, & de hac nego quod non agat in subiectum, & in materiã, in quã recipitur eo modo, quo agit obiectum in potentiam, qui est mouere, & excitare potentiam.

Ad quartam. Ad quartum infra erit particulare Theorema de memoria intellectiua; tamen pro nunc dico, quod memoria duobus modis considerari potest; vno modo quatenus est conseruatiua specierum præteritorum, & est recordatio illorum; alio modo ut est cõseruatiua specierum repræsentans obiectum in se, primo modo loquitur Aristoteles in libro de memoria, & reminiscentia, & illa dicitur memoria propriè, secundo modo non loquitur Aristoteles, sed est modus loquendi latinorum, & maximè Theologorum, qui appellant memoriam hoc totum scilicet habentem obiectum præsens, & potens illud intelligere; vnde in Diuinis dicunt Patrem habere memoriam fœcundam, quia habet intellectum, & essentiam Diuinam, quæ est obiectum eius, præsens. Dicunt etiam hanc memoriam esse principium productiuum, quia intellectus sic habens obiectum præsens, potest intelligere, cum vult. Nunc ad argumentum respondeo, quod vel in argumẽto loquitur de memoria primo modo, vel secundo modo: si loquitur primo modo, dico, quod argumentum non est ad propositum, & nego consequentiam, ratio est, quia dato, quod non datetur species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, tamen datur memoria intellectiua, loquendo de memoria, vt est conseruatiua præteritorum, quia, vt suo loco ostendam, intellectus recordatur speculationum, & intellectionum quarundã, quæ non cadunt sub obiecto sensus, neque conseruari possunt in phantasia, neque in phãtasmate includuntur. Probabo etiam, quod intellectus recordatur eorum omnium, de quibus recordatur sensus. Dico ergo quod etiam dato, quod species intelligibilis distincta actu intelligendi non detur, tamen est necesse ponere memoriam intellectiuã. Cum ergo dicunt in argumento si datur species intelligibilis distincta, &c. sequitur ꝙ datur memoria intellectiua, nego consequentiam, quia non admissa hac specie, nihilominus datetur memoria intellectiua præteritorum: possumus etiam admittere consequentiam, quia intellectus nõ potest recordari multarum speculationum vniuersalium, nisi conseruarentur istę species, sicuti nec possumus habere illas speculationes à principio, nisi mediantibus his speciebus,

bus, vt diximus: in actu illo enim recordandi intellectionem præteritam, includitur species obiecti, sicuti concurrebat in prima intellectione, & tunc nego falsitatem consequentis, & ad Aristotelem patebit in proprio Theoremate de memoria intellectiua quomodo neget memoriam in intellectu. Si vero accipiatur memoria secundo modo, vt nunc propriè loquimur, concedo consequentiam, & nego falsitatem consequentis. Ad Aristotelem dico quod in libro de memoria, & reminiscentia, non loquitur Aristoteles de memoria hoc modo, sed primo modo vt diximus. Ex his patet Zabarellam libro de speciebus intelligibilibus capite sexto, non rectè intellexisse Scotum quo ad hanc distinctionem de memoria, & obiectiones, quas ibi adducit contra Scotum, nullius esse momenti, quia non sunt ad propositum, quia probat Aristotelem in libro de memoria, & reminiscentia solum concedere memoriam sensitiuam, patebit infra in proprio Theoremate. Ad alteram verò rationem, qua probat has memorias non distingui, patet quod non est ad propositum, quia non rectè percepit hanc distinctionem.

Ad quintam. Ad quintum in Theoremate quod intellectus agens, & possibilis sunt differentiæ animæ nostræ, dictum est, quomodo illa auctoritas ex tertio de anima, textu quinto, intelligatur, & alibi: tamen prout adducitur in proposito, ad illam, & ad auctoritatem ex textu decimoquarto eiusdem tertij de anima, respondeo, quod intelligere duobus modis potest accipi, uno modo pro actu intelligēdi formaliter tantū: alio modo pro aggregato ex omnibus actibus intellectus agentis, & possibilis concurrentibus ad intellectionem. primo modo intelligere est ipsa receptio intellectionis, & contemplationis actualis obiecti in intellectu possibili, ut diximus in Theoremate de munere intellectus agentis, & in hoc sensu nō loquitur Philosophus. alio modo accipiendo totum aggregatum, & in hoc sensu loquitur Philosophus: antequam enim intellectus agens operatur, nihil recipitur in intellectu nostro, & ipse intellectus est tanquam tabula rasa, sed cum intellectus agens incipit operari, & deputare phantasmata, quod est producere species intelligibiles, tunc incipit intellectus pingi, & recipere similitudines, quarum intellectionem, & contemplationem actualem cum recipit, dicitur postea formaliter intelligere, & ita patet quod haec auctoritas, cui maximè innititur Bacconius, nullius est momenti.

Ad sextam. Ad sextum patet ex rationibus adductis à Scoto pro specie intelligibili, quod solū phantasma non sufficit, tum pro repræsentatione obiecti, tum propter præsentiam obiecti, & multas alias causas.

Ad septimam. Ad septimum si concluderet, probaret neque animam posse recipere intellectionem, & quia & intellectio est accidens spirituale. Respondetur ergo quod duplex est forma, alia abiuncta à materia, ut sunt intelligentiæ, & istæ non recipiunt accidentia; alia est forma informans materiam, & hæc se sola potest recipere accidentia spiritualia, vt sunt istæ species intelligibiles, & intellectiones ipsas, tamen accidentia materialia non recipit sine corpore.

Ad octauam. Ad octauum Respondetur dato quod anima sit immortalis ad mentem Aristotelis, vt supposuit argumentum (nam si quis teneat ipsam mortalem, vt Alexander in via Aristotelis argumentum est nullum, quia minor est falsa) dicitur quod duplex est forma, & substantia æterna, quædam enim penitus abiuncta à materia, & ab ea nullo modo pendens, & de hac est verum, quod nullum accidens variabile recipit, vt est Deus, & intelligentiæ: alia est substantia æterna, quæ est corpori mortali alligata per informationem, & ab eo pendet in ratione obiecti; pendet enim ex phantasmatibus, ut dictum est; quæ sunt materialia, & caduca, & hæc recipit accidentia.

Ad nonam. Ad nonum superius perfici ab inferiori, contingit duobus modis, vel essentialiter, vel accidentaliter; non est in conueniens ꝙ perficiatur accidentaliter, alioquin neque posset recipere intellectionem ipsam, & sic esset contra ipsum Piccolomineum esset autem in conueniens, quod perficeretur perfectione essentiali.

Ad decimam. Ad decimum respondet Scotus in hac quæstione allata soluendo rationem tertiā pro Opinione Henrici, & in quodam extra quod incipit. Ad quæstionem igitur, &c. litera S. quod duobus de causis oportet intelligentem phantasmata speculari; prima quia

quia est talis connexio istarum potentiarum, scilicet phantasiæ, & intellectus pro isto statu, quod nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasiamur.

Pro tanto itaque dicitur intelligens conuerti in intelligendo ad phantasmata, quia dum intellectus considerat vniuersale phantasia imaginatur singulare eius, ex quo accidit, quod impedita operatione phantasię, impeditur intellectus, sicut operatio sensus communis impeditur, impedita operatione sensuum exteriorum particularium.

obiectio. Secunda causa conuersionis intellectus ad phantasmata est, quia intellectus abstrahit speciem à phantasmate; antequam ergo habeat speciem, necesse est, quod conuertatur intellectus ad phantasma, ex quo phantasmate simul cum intellectu agente, intellectus possibilis recipit speciem intelligibilem; recepta autem specie, conuertitur solum propter connexionem illarum potentiarum, & dum conuertitur ad phantasma, recipit intensionem actus, quia clarius videt obiectum, est ergo duplex necessitas conuersionis ad phantasmata. Prima est connexio necessaria istarum potentiarum.

Secunda ut recipiat speciem intelligibilem. Zabarella lib. de specieb. intelligibilibus capite septimo contra hanc expositionem Scoti insurgit, & reijcit illam primam causam necessitatis, & solum ait Aristotelem admittere secundam, quia vult Aristoteles quod intellectus semper egeat phātasia mouente, & subministrante obiectū, & hæc est præcisa causa propter quam intellectus necessario conuertitur ad phantasmata, quod probat.

Prima ratio. Primò sic, ait Aristoteles tertio de anima textu trentesimonono, oportet intelligentem phantasmata speculari: at phantasia non dicitur speculari, sed solum intellectus, ergo opus est, quod intellectus, & non phantasia speculetur phantasma.

Secūda. Secundo quando duo ita se habent, quod neutrum est causa alterius, nullus necessarius connexus potest esse inter illa, sed istarum potentiarum actus sic se habent per Scotum post habituum requisitionem, quia imaginatio non est causa intellectionis, nec contra, ergo isti actus, & operationes possunt separari: neque potest dici, quod hoc contingat propter propinquitatem, quia in alijs facultatibus propinquis non videmus hoc euenire, dum enim fit visio, non est necesse quod fiat auditio, neque potest dici, quod hoc fiat solum in subordinatis, quia videmus quod non est necesse, quod phantasia imaginante, sensus exterior sentiat: neque valet ad propositum exemplum Scoti de sensu communi, quia sensus communis est centrum sensuum externorum, neque ab illis re distinguitur, ideo non potest operari, nisi illis operantibus: at intellectus non ita se habet respectu phantasiæ, sed est facultas animæ separata à phantasia, & habet in se species impressas secundum Scotum, neque eget amplius phantasia. Verum istæ obiectiones nullius sunt momenti.

Ad primam. Ad primam dico, quod speculari aliquid contingit duobus modis, vel immediatè, vel mediatè: intellectus speculatur phātasmata mediatè, scilicet mediante specie intelligibili, in qua specie relucent phantasmata; intelligens etiam dicitur speculari phantasmata, quia dum phantasia illa phantasmata phantasiatur, intellectus illa eadem in specie intelligibili intelligit, & dum per speciem intelligibilem illa intelligit, phantasia phantasiatur eadem, & ita propter hanc connexionem dicitur intelligentem phantasmata speculari, non quod intelligens intellectu consideret phantasmata, sed quia intelligente intellectu speciem, phantasia considerat phantasma, & sic necesse est, quod intelligens speciem phantasma speculetur per phantasiam: vnde speculari in hoc loco non accipitur proprie; sed largo modo pro cognoscere in communi.

Ad secundam Ad secundam rationem dico quod hoc euenit propter propinquitatem, & subordinationē istarum potentiarum: quod autem hoc non contingat in alijs facultatibus propinquis, & subordinatis est, quia non sunt ita coniunctæ, & connexæ. vnde etiam stante Opinione Zabarellæ hoc concedere debet, quia dato, quod intellectus contempletur phantasma, & non detur species intelligibilis impressa, etiam phantasia imaginatur illud phantasma, & tamen sunt distinctæ potentiæ, neque vna

eget

eget altera, quia phantasma reponitur in memoria, quæ secundum Zabarellã est facultas distincta, & a phantasia, & ab intellectu, quia illa non cognoscit: intellectus autem, & phantasia cognoscunt, vt habetur dicto lib. c. 6. circa finẽ, quæ memoria etiã inseruit secundum ipsum & phantasiæ, & intellectui, quæro ergo unde prouentat hęc necessitas, q̃ intellectu considerante phantasma, etiam phantasia illud idem imaginatur, & tamen sunt distinctæ facultates, & vna sine altera potest legere librũ sibi apertum. s. memoriam sensitiuam, certè aliundè non potest prouenire, nisi ex maxima propinquitate, & subordinatione istarum potentiarum. Ad Vndecimum dico quod ex eo loco nil aliud elicitur, nisi quod perturbationes, & alterationes pertinent solũ ad animam sentientem, non ad aliam particulam animæ, nisi ex accidenti; hoc autem non facit ad propositum nostrum, quia recipere speciem intelligibilem non est alterari propriè, & perturbari, sed solum ex accidenti, vt ibi loquitur Aristo. alteratio. n. propriè fit in qualitatibus passibilibus, quę afficiunt animam sentientem propriè. Ad Duodecimum quod est Baeconij, Respõdetur negando consequentiam; ad probationẽ dico, quod supra satis exposuimus quomodo, & quo ordine generetur intellectio: diximus. n. quod præsentato phantasmate a phantasia intellectui agenti, intellectus agẽs illud inspiciens, & considerans format speciem intelligibilẽ, hic est primus actus intellectus, qui est rectus, mox ipsam speciem imprimit intellectui possibili, quam receptam iterum intellectus agens considerans, & iudicans concurrente ipsamet specie exprimit intellectionem, quam intellectionem, & considerationem recipiens intellectus possibilis dicitur formaliter intelligere, primus ergo actus intellectus est rectus. s. formatio speciei. Ad decimumtertiũ dico quod intellectio formatur, & ab obiecto, & ab intellectu, sed ab intellectu magis principaliter, ab obiecto verò minus principaliter; quod autem ex parte obiecti non requiratur species impressa, negatur, quia superius multis rationibus ostensum est, obiectum non posse intelligi nisi per speciem intelligibilem.

Ad vndecimũ. *Ad duodecimũ.* *Ad decimumtertium.* *Ad decimumquartũ.*

Ad decimumquartum concedo quod obiectum præexigitur potentiæ, quo ad actũ suum in esse obiecto, sed quod non possit esse præsens in esse impresso, negatur, quia imprimi in forma, non tollit rationem obiecti; & postea nos dicimus obiectũ, & speciem recipi, & imprimi in intellectu possibili, intellectum agentem autem esse eum, qui contemplatur illud obiectum, & iudicat, & sic intellectus agens non habet hanc speciem impressam, sed expressam: hoc autem iudicare, & contemplari, quod facit intellectus agens, non dicimus q̃ sit intelligere formaliter, sed receptio illius iudicij, & considerationis est intelligere formaliter, quia intelligere est pati, & propterea intellectus possibilis est, qui intelligit, nõ intellectus agens, vt suo loco ostendimus abundè.

THEOREMA LXXX.

Datur Memoria Intellectiua.

Ponitur tota quæstio Scoti, quæ habetur primo sent. dist. 3. post quæst. 6. in extra; quæ est de Memoria intellectiua, quæ incipit. Cap. I.

SECVNDO quæro vtrum memoria intellectiua sit cõseruatiua speciei intelligibilis cessante actu intelligendi. Videtur quod non, quia si conseruaret vnam speciem, pari ratione & aliam speciem alterius obiecti, & sic multas simul. Consequẽs est falsum, ergo & antecedens. Probatio falsitatis consequentis, quia species non est nisi quædam configuratio intelligibilis in intellectu, sed in corporalibus est impossibile idem corpus figurari diuersis figuris, ergo similiter impossibile est intellectum simul sic configurari diuersis obiectis per diuersas species, & hæc est ratio Algacelis.

Secundo sic. Omnis qualitas disponens intellectum ad operandum, vel ad operationem, & mansiua in eo est habitus intellectualis, sed species est qualitas quædam disponens intellectum ad operationem. Igitur si est mãsiua post actũ intelligendi, sequ-

tur, quòd esset habitus intellectualis, sed hoc est falsum, quia species intelligibilis præcedit actum naturaliter, & habitus sequitur, nam generatur ex actibus, ergo.

Contra. Intellectus est in potentia accidentali, non nisi quando habet speciem intelligibilem. Patet ex Philosopho 2. de Anima. & 8 Physicorum.

Hic est vna opinio, quæ ponitur Auic. 6. naturalium parte. 5. cap. 6. vel. 7. quòd ipse senserit speciem intelligibilem non habere esse manentem in anima post actualem considerationem, & dicunt ipsum hoc probare per hoc, quòd in organo sensus (quia non est virtus cognitiua) potest esse species repræsentatiua obiecti, hoc est, quia organum non est natum cognoscere obiectum sensibiliter, sed in intellectu, ex quo est virtus naturaliter cognitiua, non erit aliqua species repræsentans obiectum, nisi ipsum obiectum sit ibi intellectualiter, & secundũ actualem considerationem, vel intellectionem, hanc rationem dicunt ipsum innuere, c 3. post medium, cum dicit, impossibile est formam esse in anima in effectu perfectè, & non intelligi ab ea in effectu perfectè.

Dicunt quidam ꝙ hæc opinio fuit Auic. q̃d nulla species manet in parte intellectiua post actum intelligendi, ꝙ videtur, quia 6. Naturalium parte, 3. ca. 6. dicit, quòd in organo sensus conseruatur species post recessum sensibilis, & hoc solum, quia organum non est natum cognoscere obiectum, sed intellectus non est potentia organica, & ideo de se est dispositus ad recipiendum, non autem ad conseruandum, quia in ipso non potest fieri talis impressio aliqua, sed tantum intellectualis immutatio.

Modus suus est, quòd posuit ordinem in intelligentijs & dixit vltimam intelligentiam influere speciem in intellectum nostrum, ita q̃d sicut Plato posuit, q̃d per cõuersionem intellectus nostri ad ideam alicuius rei habeamus scientiam alicuius rei, ita Auic. posuit quòd per conuersionem intellectus nostri ad illam intelligentiã naturaliter influentẽ habemus notitiã, & sciẽtiã rei, q̃ ad sẽsũ eramus dispositi cogitare.

Quod si contra eum tunc diceretur, q̃d secundum hoc nunquam habemus habitum scientiæ, ex quo species non manebant in intellectu nostro, nisi in actuali cõsideratione, quod tantum erat in actuali conuersione ad illam intelligentiam.

Respondebat (secũdum quòd sibi imponitur) quòd ex frequenti conuersione ad illam intelligentiam generatur quædam habilitas in homine, quæ habitus potest dici, per quam erat facilis, & habilis ad se conuertendum, & per consequens ad actum considerari secundum scientiam.

An hoc senserit Auic. An non, non curo, tamen posset bene excusari. Nam ipse dicit ibidem cap. 6. Quod aliquis de quæstione sibi proposita potest habere certitudinem, quod scit eam soluere, & tamen non habet in promptu solutionem, quod non esset nisi apud se haberet speciem intelligibilẽ.

Item, cap. 5. vult, quod singularia non faciunt aliquam diuersitatem ad intelligendum. Vnde vult, quod facta abstractione quidditatis ab vno singulari, non oportet quod fiat ab alijs eiusdem speciei concurrentibus, ipse expresse ibi ponit abstractionem speciei a singulari.

Item parte, 4. cap. 1. Dicit, quod thesaurus intellectus est memoria, quod nihil est dictu, nisi species ibi conseruarentur. Et 5. Meta. dicit, quod species in intellectu respectu intellectus est singularis, sed respectu obiecti est vniuersalis.

Qui ergo vellet saluare Auic. Dicere, vt videtur esse eius intentio, quod duplex est species in intellectu, vna quæ abstrahitur a sensibilibus, & hæc manet actu intellectus transeunte, alia, quæ habetur ex influxu intelligentiæ ad quam conuertitur, & hæc non manet, actu intellectus non manente, nec est necesse, quod maneat illa; quia semper intelligentia illa naturaliter influit species in intellectum ad se conuersum per modum, quo alicui dicunt intellectum separatum intelligere, sed per influxum specierum a Deo non ab intelligentia.

Contra illam opinionem, quæ diceret, quod non manent species, sicut imponitur Auic. ergo sic. Intellectus habens habitum scientiæ, & non considerans actu, est in potentia accidentali ex secundo de Anima, sed supposita hypotesi non considerans actu est in potentia essentiali respectu illius, & vocatur potentia essentialis, q̃n ad hoc, ꝙ exeat in actu necessario perigitur,

quod

quod acquirat aliquam formam per quam exeat in actum.

Secundo sic. Nihil præcedens actionem magis requirit actionem coexistentem, quam principium illius actionis, ex quo est prius actione, sicut & principium agendi, sed principium agendi non necessario requirit coexistentiam actionis, quia omnia principia naturalium possunt impediri ab actionibus suis, ut propter indispositionem subiecti, instrumenti, vel organi, & tamen stabunt principia, ergo cum species sit naturaliter prior actione intelligendi, vt patet ex prædictis, non coexigit existentiam actionis: & sic transeunte, vel non existente actu intellectionis manebit species intelligibilis.

Tertio sic. Prius natura potest esse sine posteriori, nisi in priori sit necessitas respectu posterioris, vt est in subiecto respectu proprij accidentis, sed species est prior actu intelligendi, & non facit necessitatem respectu actus intelligendi, tũ quia intellectio est voluntaria per participationẽ, quia intelligimus, cum volumus: tertio de Anima. Tum quia non obstante, quod intellectus habeat speciem intelligibilem, potest impediri ab actione, sicut dictũ ẽ: ergo, &c.

Quarto sic. Quod est perfectionis in inferiori est eminentius in superiori eiusdem rationis, & generis, sed trãseunte actu imaginationis sine sensitiuæ partis: retinere species est perfectionis: ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua. Est enim intellectiua eiusdem generis cum sensitiua pro tãto, quia cognitiua sicut sensitiua, eminentior tamen. Minor probatur: nam in quolibet perfectionis est quanto minus indiget aliquo extrinseco in sua operatione, sed cæteris paribus, retinendo species sensus minus indiget extrinsecis in operatione sua, ergo hoc est perfectionis in eo.

Probatur etiam ex alio: quia omne illud, quod arguit independẽtia est perfectionis, sed habere speciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit, quod intellectus non dependet ab actu intelligendi, ergo, &c.

Aliqui adducunt vnam rationem ad propositum, quæ magis congruentia est, quam ratio, & est talis, vnuscuiusque permanentia attenditur pœnes nobilitatem vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit siue recipientis. Nam omne, quod recipitur, recipitur per modum rei recipientis, non per modum rei receptæ. Cum igitur species sit res nobilis, & recipiatur in intellectu, qui est incorruptibilis, ergo ipsa manebit actu non manente.

Respondeo, non valet, nam actus est res nobilior, quam species, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu seipso non manente non sequitur.

Ad quæstionem igitur dicendum, quod manent species in memoria, actu intelligẽdi non manente, cuius ratio est, quia vt habetur tertio de Anima. intellectus inquantum intellectus potest esse sapiens de se, sed de se nullo modo esset sapiens de aliquo obiecto, nisi inquantum esset sibi præsens in ratione cognoscibilis, sed hoc non contingit nisi per speciem intelligibilem, ergo.

Sed tunc restat vna difficultas, cum ex quo habet speciem in qua relucet obiectũ, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phantasmata, & quod oporteat conuerti dicit Philosophus 3. de Anima. dicit enim, quod quidquid intelligimus necesse est simul phantasmata speculari, hoc etiam ostenditur experientia, alias leso organo phantasia posset esse intellectus in actu recto intelligẽdi, ex quo species habuisset, cuius contrarium videmus.

Ad hoc respondent quidam, quod pro tanto oportet fieri conuersionem ad phantasmata, quia proprium obiectum intellectus coniuncti est quidditas rei materialis, quæ non præcisè nisi existens in hoc vel in illo particulari, vel singulari singularium autem est phantasma, & ideo oportet quod ad hoc, quod intellectus intelligat obiectum suum, quod conuertat se ad phantasma, vt speculetur naturam vniuersalem existentem in particulari.

Sed hæc responsio nulla est, quia aut cognouit primo singulare, vel uniuersale, non singulare, quia tantum cognouit singulare per reflexionem, secundum eos. Si vniuersale, tunc arguo sic. Nunquam secundum totam suam indifferentiam potest vniuersale cognosci in inferiori, nec tãquã in obiecto, nec tanquam in repræsentatiuo.

Præterea Dato qui verũ esset, quod quidditas rei materialis esset proprium obiectũ intellectus coniuncti, quod tamen falsum est,

eit, vt supra est ostensum, tamen ratio sua non est vera. Nam secundam suam rationem, angelus cū cognoscat perfectè quidditatem rei materialis, oportet quod ipsam aspiciat in phantasmate, quod est falsum.

Præterea. Species angeli siue quidditas angelica, non minus existit in supposito suæ speciei quam quidditas rei materialis in indiuiduo eius, si ergo angelus non abstrahit, nullo modo intelligit quidditatem suæ speciei sub ratione uniuersalis.

Licet ergo quidditas non existat nisi in supposito, vel singulari, potest tamen intelligi ab intellectu, non intelligendo, quod existat in eo, & sic falsum est; qd assumit, scilicet, quod non possit intelligi quidditas nisi, vt existēs in singulari intelligatur, nō enim est de ratione quidditatis, ut quid ditas est, quod in singulari existat, licet non nisi in eo existat realiter.

Ideo dicendum, quod duplex est necessitas conuersionis intellectus ad phantasmata. Vna est conformitas actionum potentię intellectiuæ, & phantasie, quia quicquid intelligimus in vniuersali, illud idem phantasiamur in suo singulari, & simul necessario, ex quo accidit, quod impedita operatione phātasię impeditur intellectus; sicut simul operatio sensus communis, & particularis, & impedita operatione sensus particularis, impeditur operatio sensus communis.

Quo ad causam secundam, vel necessitatem, est intelligendum, quod species intelligibilis abstrahitur a phantasmate, vt actu per ipsum phantasiatur obiectum particulare phantasia. Antequam igitur intellectus habeat speciem, necessario oportet ipsum cōuerti ad phantasmata, sicut propriū passiuum conuertitur ad suum proprium actiuum, a quo simul, & ab intellectu agēte recipit speciem intelligibilem, & si eam habet, recipit intensionem actus, quia clarius videt obiectum. Stante enim voluntate ad hoc, & phantasia non fatigata, quanto ipsa est magis in actu ordinato, intellectus intensius videt obiectum suum proprium.

Sed dices, si actus est intensior, quanto plus phantasia est in actu, ergo videtur qđ non habeat terminum, cuius falsitas patet in patria.

Dicendum, quod generaliter in his, quæ suscipiunt magis, & minus, sicut in habitibus non quilibet actus auget habitum, vel saltem ille actus, qui non uirtualiter continet ipsum generatum. Vnde aquam calidam non facit calidiorem modicus ignis, vel modicus calor, puta tepidum, sed calor intensior puta calor, quia uirtute est talis, si autem formæ tales habent terminum, nō amplius illis actus intendunt habitum, ita ex proposito.

Ad argumentum primum dicendum, qđ sunt ibi plures simul. Ad probationem dicendum, quod secundum Philosophum 7. Meta. & Commentatorem, ea, quæ oppositionem habent in re non habent oppositionem in mente, nam species contrariorū simul sunt in anima, cum tamen contraria simul esse non possint in eodem subiecto, possunt tamen aliqualiter esse in idem in esse cognito, nam vnum est ratio cognoscēdi alterum, sicut rectum est iudex sui, & obliqui, 1. de. Ani.

Ad secundum dicitur, quod illa species dicitur, & est habitus, non tamen eiusdem rationis cum illo, qui per actus acquiritur, natura ex actibus non acquiritur nisi habilitas ad actus consimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præsens, per habitum autem, qui est species, fit præsens.

Hac Scotus.

VBi est notandum quod Memoria Intellectiua apud Scotum, & communiter apud latinos, & maximè Theologos, duobus modis accipitur. Vno modo vt est conseruatiua specierum repræsentantium obiecta in se, & memoria hoc modo accepta, nil aliud est, nisi intellectus habens speciem intelligibilem præsentem sibi, & impressam, & memoria hoc modo, est principium productiuum perfectum intellectionis, & ad hanc memoriam non pertinet recordatio, & de hac memoria tractat Scotus in primo dist. 3. quæst. 6. & quæstio quæ nunc hic subnectitur, loquitur de hac memoria.

Memoria autem alio modo accipitur, & propriè, scilicet prout est conseruatiua specierum præteritorum, vt præteritorum, & hæc dicitur recordatio præteritorū, & hęc memo-

memoria est quoque in intellectu, quia intellectus recordatur præteritorum intelligibilium, & de hac loquitur Scotus in 4. sen ten. in quæstione quam, subnectemus hic in 2. cap. & de illa est difficultas, an detur. Quia aliqui volunt quod in parte intellectiua non detur memoria, quæ est recordatio præteritorum, prima autem memoria pertinet ad tractationem de specie intelligibili, de qua satis locuti sumus in superiori Theoremate. Ideò de ea nunc non est sermo, sed solum hanc quæstionem hic adducimus ad vberiorem doctrinam, & ad tollēdam ambiguitatem in his memorijs. Secunda Memoria expostulat particularem disputationem, de qua nunc infra.

Ponitur tota quæstio tertia Scoti ex 4. sent. dist. 45. in qua Scotus longo sermone, & ex professo loquitur de Memoria tam sensitiua, quam intellectiua.

Caput secundum.

Tertio quæro. Vtrum anima separata possit recordari pteritorum, quæ ipsa nouit coniuncta. Quòd non. Philosophus in lib. de Memoria, & reminiscentia, ponit, quòd memoria est vis sensitiua. Dama.etiā lib. 2. c de memoratiuo ponit idem. Nulla autem sensitiua manet in anima separata quantum ad possibilitatem habēdi actum, ergo &c. Præterea. Obiectum intellectus est vniuersale, vt habetur a Philosopho primo Physicorum, & secundo de anima, sed vniuersale abstrahit ab hoc, & nunc fuisse, & fore, & huiusmodi conditionibus respicientibus existentiam.

Memoria autem respicit conditionem determinatam pertinentem ad existentiā, vtpote præteritionem, ergo memoria repugnat parti intellectiuæ, ergo non manet in anima separata.

Præterea. Tunc sequeretur, quòd pari ratione anima beata haberet recordationem omnium præteritorum, & per consequens anima beata haberet recordationem peccati commissi.

Consequens est falsum, tum quia Isai. 65. Ecce ego creo cœlum nouum, & sequitur.

Obliuioni tradentur angustiæ priores. Et Greg. exponens illud dicit eandem sententiam, cum quia beatus nullam patietur miseriam.

Recordatio autem ista esset causa magnæ miseriæ quia magnæ displicentiæ.

Non enim posset beatus complacere in malo commisso, nec nullo modo se haberet idest nec complacendo nec displicendo, quia non staret hoc cum perfecta charitate ergo habere displicentiam, & de aliquo irreuocabili, ergo tristitiam.

Oppositum. Luc. 16. ait Abraham ad diuitem illum.

Fili recordare quia recipisti bona in vita tua Lazarus similiter mala, &c.

Idem vult Augustin. super illud Psalm. Fiant filij eius orphani. & idem 9. Confess. quod mortui habent memoriam nostri.

Præterea. Si non haberent memoriam peccatorum commissorum in vita mortali, non haberent materiam gratias referendi Deo de eius misericordia, & est argumentum Gregor. fundantis se super illud Psal. 88. Misericordias Domini in æternum cantabo. Quomodo in æternum misericordiam canit, qui miseriæ non meminerit?

Circa istam quæstionem. Primo inquirendum est an memoria propriè dicta cuius, scilicet, est recordari præteriti sit in parte sensitiua.

Secundo, an sit in parte intellectiua. Istis autem duobus supponitur quoddam certum vtrique parti commune, scilicet quòd aliquis actus cognoscendi præteritum, vt præteritum est in nobis, hoc patet quòd alias desineret nobis prima pars prudentiæ quæ est secundum Tullium recordatio præteriti, sequeretur etiam secūdo, quòd virtuosi non possent iuste cognoscere se iuste præmiandos, nec vitiosi se iuste puniendos, quæ præmiatio, & punitio fit propter malū vel bonum præteritū: nec isti nec illi ex hypothesi cognoscunt illud præteritum in se ipsis, ergo nec iustitiam in præmiatione vel punitione. Hæc positio destruit omnem politiam, quia oēm coordinationē in præmiationem vel punitionē iuste sm legem inferendam. Præterea. Præteritum

tirum plus habet de veritate futurum. Cuius probatio est, quia veritas futurorum est contingens, præteritorum necessaria, iuxta illud Philosophi. 6. Ethico. hoc solo priuatur Deus ingenita facere, quæ facta sunt. Sed possumus habere aliquam cognitionem futurorum vt futura sunt vt experimur. Alioquin non possemus nobis prouidere ad procurandum nobis cõmoda vel ad vitandum incommoda, ergo multo magis possumus habere aliquam cognitionem de præteritis vt præterita sunt, & ita recordationem.

Hoc supposito tanquam certo, quod possit nobis inesse actus cognoscendi præteritum inquantum præteritum vt obiectum, addo quod ille actus qui dicitur recordari non est cuiuscunque præteriti immediate, sed tantum alicuius actus præteriti, qui insuit ipsi supposito recordanti. Et qui fuit in ipso actu humano, ad excludendum actus vegetatiuæ, & consales siue generaliter imperceptibiles. Non enim recordor eius quod est te fecisse nisi quia recordor me vidisse vel nosse. Vnde licet cognoscam me natum sub ratione præteriti, vel mundum creatum, non tamen recordor illius vel illius, quia non noui aliquem actum meum in præterito transeuntem sub hoc vel illud.

Ex hoc ergo ratione nominis, recordatio est cognitio, seu cogitatio actus alicuius præteriti ipsius recordantis, & hoc in quantum præteriti: sequuntur quædam ex hoc, quod dicitur præteriti, quædam autem ex hoc quod talis obiecti. Ex hoc enim, qd̄ præteriti sequunt̃ primo quatuor certa quorũ primũ est illud ꝙ potẽtia recordatiua habet actum post tempus, alioqnin non esset præteriti vt pteriti. Et istud dictum Philo. in illo libro, quod memoria habet actum post tempus debet intelligi per se, ita quod actus recordandi per se, succedit recordato. Sunt autem hæc verba sua, post tempus memoria omnis fit. Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans vel tempus in quo fuit illud, quod est obiectum recordationis, & instans præsentis perceptionis. Tertium quod obiectum recordationis quando obijcitur recordationi non est in se præsens, quia tunc non esset recordatio eius vt præteriti.

Quartum cum oporteat obiectum aliquo modo esse præsens ad actum, & non potest esse in se præsens, oportet quod sit præsens per speciem. Et tunc potentia recordatiua erit conseruatiua speciei. Et hoc loquendo de totali potentia requisita ad recordationem. Siue enim sint duæ, quarum vna conseruet speciem, alia recordetur, siue sit vna habens vtrumque actum non curo, saltem ad recordationem requiritur conseruatio speciei obiecti recordabilis. Ex recordatione autem illius obiecti specialis, scilicet, actus præteriti ipsius recordantis sequuntur quatuor certa.

Primum quidem est, quod recordatio erit duplicis obiecti vnius remoti vel vltimi, scilicet, alicuius circa quod recordans quandoque habuit actum humanum, & alterius vt proximi, scilicet, actus humani, & præteriti tendentis in obiectum illud.

Secundum, quod cum oporteat potentiam recordatiuam habere speciem, & hoc loquendo de tota integra requisita ad recordationem, & non possit ista imprimi ab obiecto quando non est. Vel quando nõ est in se præsens, necesse est eam imprimi ab obiecto quando est actus præsens, illud autem obiectum proximum est actus humanus præteritus, ergo dum ille fuit, imprimebatur species necessaria.

Tertium, quod nullus potest habere recordationem nisi de actu proprio, & hoc humano, quia per solum illum cognitum vt obiectum proximum cognoscitur obiectum eius vt obiectum remotum, & per consequens non potest recordari actus eiusdem rationis in alio cuius in seipso recordatur.

Quartum, cum non possit imprimi actus humani præteriti species in aliam potentiam nisi cuius ille actus est obiectum, sequitur quod oportet actum cognoscendi præteritum esse obiectum potentiæ recordatiuæ. Iuxta hoc potest dubium inferri, & est an recordatiua cognoscat actum illum dum est cuius vt præteriti est recordatio tanquam obiecti immediati.

Videtur enim, quod si illum tunc non cognoscat, nec postea recordabitur.

Sed non est probatio necessaria, quia sensus non videtur esse reflexiuus super

per

per actum alterius sensus, & esto, quod non percipiat actum alterius sensus, dum præsens est non apparet demonstratiue quare non poterit percipere illum ut præteritum, postquam præterijt, saltem illis certis suppositis inquiratur conclusio illius articuli, videtur, quod recordatio non possit poni actus partis sensitiuæ, primo ex illa conditione quæ est per capere tempus.

Tempus autem est numerus motus secundum prius, & posterius. 4. Physi. hoc autem percipi non potest sine collatione posterioris ad prius, collationem autem nullus sensum habere potest, quia hoc est proprium intellectiuæ. Præt. Dictum est in 6. illato quod oportet recordantem percipere actum dum est præsens, sed sensitiua non potest percipere actum sentiendi dum præsens est, saltem non vniuersaliter, quia actus supremæ sensitiuæ non potest percipi ab aliquo sensu, nec ab inferiori nec a superiori, patet, nec a seipsa, quia non est potentia illa super se nec super actum suū conuersiua, & tamen cuiuslibet sensationis in nobis potest esse recordatio vt experimur, ergo non est illa recordatio generaliter alicuius sensitiuæ.

Sed quia hic arguitur ex quodam quod prius dictum fuit esse dubium, ideo arguitur ex 6. tanquam certo sic. Sensitiua non percipit primo nisi qualitatem aliquam sensibilem, vt secundo de anima Philosophus vt concedat visionem aliquo modo esse perceptam a visu, dicit illam esse aliquo modo coloratam, sed nec recipit speciem propriam nisi alicuius talis qualitatis, sed sensatio illa cuius est recordatio non potest aliquo modo poni qualitas sensibilis, quia quæcunque sensatio vt coloris vel soni vel saporis æquè potest esse recordata, ergo illa species requisita ad recordationem nō est sensus alicuius vt potentiæ receptiuæ. Præt. Non oportet ponere in parte sensitiua aliquam operationem sensitiuam quæ non potest concludi esse in bruto, hoc probat, quia in aliquo brutto potest esse excellens sensitiua quantum ad omnes actus sensitiuę quos experimur in nobis, sed ista recordatio non potest concludi esse in brutto ex eius actibus.

Probatio minoris, videmus actus omnes brutorum ex quibus magis posset concludi vt pote, qui videntur actus prudentiæ vel prouidentiæ, ut patet de formica recolligente grana ad eundem locum, & tempore determinato, scilicet, in æstate. Similiter actus vindicandi vel quasi iustitiæ retributiuæ, puta obsequendi benefacientibus, & puniendi offendentes, videtur in brutis competere eis inquantum cognoscunt præteritum vt tale.

Similiter tertio de actibus pertinentibus ad conseruationem speciei, vt pote de nidificatione auium, & nutritione pullorum, & huiusmodi quæ non uidentur posse competere eis naturaliter absque cognitione præteriti, vt præteriti.

Et quāto aliqua sunt disciplinabilia, vt vult Philosophus de Memoria, & de re. & de Sensu, & sensato, quod non est sine memoria præteriti vt præteritum est, hæc autem omnia possunt sustineri ne recordatione præteriti ut præteriti, ergo nullus actus bruti concludit illam actum in esse brutto.

Minor istius probatur discurrendo per illos actus, de vniformitate enim quantum ad locum, & tempus vt patet in formica potest saluari per solam apprehensionē, & retentionem speciei eius, quo est delectabilis, sine apprehensione præteriti vt præteritum, si enim delectabilis fuit huic formicæ hic reponere granum, & illa species delectabilis, quæ remanet in phantasia mouebit appetitum sensitiuum ad quærendum illud tanquam delectabile, & ita de nouo ad veniendum ad illum locum, quare autem in uno tempore recolligit, & in alio non oportet dare rationem ex parte suæ complexionis, quare est sibi delectabile sic recolligere grana, & sic non, siue hoc imponatur naturali industriæ siue alij causæ, saltem illud de tempore non concludit recordationem, quia formica hoc anno genita, quæ nunquam prius est experta penuriam hyemalem, ita recolliget in æstate ista grana sicut alia decem annorum si tantum posset viuere, ergo ex recordatione præteritorum non habet illum actum pro tali tempore, Si autem frequentatio eiusdem loci arguatur ex præterito.

Responsum est, quod illa est ex delectabi

ctabilibus apprehensio absq; apprehensio ne præteriti vt præteriti.

Consimiliter ad secundum de vindicta vel beneficiatione ab animali læso vel placato, breuiter dico, quod phantasma delectabilis placentis uel tristabilis offendentis imprimitur, & semper impulsat appetitum sensitiuum ad motum conformem illi obiecto vindicandi vel beneficiandi, quando cessat saltem aliud delectabile vel tristabile præsens fortius mouens.

Et ideò si tempore intermedio suspendatur ista actio per aliud præsens in fine temporis statim illud phantasma mouet, & sequitur in appetitu sensitiuo motio proportionata isti obiecto, quæ prius non sequebatur, quia erat impeditum ab alio obiecto fortius mouente, non est ergo hic apprehensio præteriti, vt præteritum, sed tantum eius, quod est præteritum cuius species manens mouet ad vindictam vel gratiam cessante fortius alio mouente.

Consimiliter de tertio, quia delectabile inest brutis his vndecunque saltem causam oportet conuincere intrinsecam ex complexione nunc taliter disposita, vel alterata ad congregandum talia, & talia ligna ad faciendum nidum, vel ad sic componendum, & illud non est alias delectabile, complexione tunc aliter se habente, & ex ista delectatione, non autem apprehensione præteriti, ut præteritum operantur. Cuius probatio est, quia si esset aliquod brutum propagatum in primo anno, æquè prouideret sibi necessaria ad nidificationem, sicut si esset quotcunque annorum, ergo ex cognitione præteriti, vt præteritum non est ista nidificatio, & concurrit cum primo.

Quantum autem de disciplinatione facilius soluitur, & concurrit cum secunda. soluitur autem per hoc, quod ex frequenti sensatione delectabilis, & tristabilis coniunctorum impressum est isti animali phantasma delectabiliter.

Et hoc modo, quod quandocunque mouet vnum statim ex coniunctione mouet aliud, ergo quando cibus præsens mouet appetitum ad sumendum statim phantasma virgæ percutientis simul mouet, & per consequens, vt tristabile ad fugiendum, etsi ex magna frequentia imprimatur phantasma huius, vt valde tristabilis, magis retrahit a delectabili, quam delectabile alliciat ad seipsum.

Sustinendo tamen intentionem Aristot. in illo libello, quod memoria sit in parte sensitiua. Potest responderi ad ista, & quasi ducendo ea ad oppositum. primum enim de perceptione temporis concedit ibi Aristotel. Dicens quod primo sensitiuo quo percipimus magnitudinem, percipimus, & tempus, nec obstat, quod est successiuum, quia motus est successiuus tamen motus est per se sensibilis ex secundo de Anima, nec obstat, quod dicitur numerus, quia numerus est per se sensibilis ibidem, & in quarta Physicorum capitulo de tempore commen. 12. vult Commentator, quod si percipiatur solus motus phantasmatum percipitur tempus, sed istud posset exponi, quod talis motus percipitur ab intellectu, non a virtute phantastica.

Ad aliud poterit dici, quod aliquis sensus poterit recipere speciem actus sentiendi, & speciem illam retinere transeunte actu, & per consequens per illam potest habere actum post tempus, & ita recordari.

Et cum obijcitur de actu supremæ potentiæ sensitiuæ. Potest concedi, quod recordatio actus eius non competit alicui sensui, sicut nec sensui alij competit recordari proprij actus, vt accipitur ab Aug. 2. de Li. arbi. tantum hoc competit superiori respectu actus inferioris sensitiuæ.

Aliter posset dici secundum quod Philosophus videtur sentire secundo de Anima, quod visus aliquo modo sentit se videre, quia visio est aliquo modo colorata, & ita posset concedi, quod sensatio supremæ sensitiuæ continetur quodammodo sub obiecto supremus memoratiuæ.

Et si arguas reflexionem illius sensitiuæ supra se non magis concludit hic quam concludat contra Arist. de visu percipiente visionem.

Ad vltimum, licet probabiliter possent actus brutorum saluari non ponendo memorationem proprie in eis, sed solum imaginariuam cognitiuam obiecti, quod est præteritum, licet non, vt præteritum tamen

men ea, quæ videmus in actibus eorum facilius soluantur ponendo in eis memoriam.

De secundo Articulo principali uidetur Aristotel. quædam dicere in illo libro ex quibus concluditur memoria in parte intellectiua.

Dicit enim. quorundam intelligibilium memoramur, ut quod triangulus habet tres æquales duobus rectis &c. Hic quidem, quia didicit, & fuit speculatus.

Respondetur secundum eum ibidem, q͞d memoria intelligibilium non est siue phantasmate.

Contra, non propter hoc negandum est memoriam esse in intellectu, sicut non negatur intelligere in intellectu, & tamen secundum ipsum ibi non intelligimus sine phantasmate. Aliter respondetur, quod intelligibilium memoramur per accidens.

Vnde dicit ibi loquens de illis quare intellectus, idest partis intellectiuæ secundum accidens erit supple memoria, & Dam. vbi prius intelligibilium, sicut diximus memoramur, substantiæ autem ipsorum memoriam non habemus.

Contra, quæcunque virtus cognoscit actum, ut est obiecti aliquo modo cognoscit obiectum, sed hoc obiectum, triangulum habere tres, vt est verum demonstratum, vel scitum, potest intellectus solus cognoscere, ita quod nullus sensus potest cognoscere illum actum me speculatum fuisse triangulum habere tres.

Præt. Aristotel. concedit ibi, quod reminiscentia soli homini inest; & hoc vult Auic. vbi prius capitulo tertio quia ibi est sola syllogizatio, ex hoc arguitur dupliciter, primo, quia cognitio propria ipsi homini videtur esse ipsius intellectus.

Secundo efficacius, quia cognitio per discursum syllogisticum pertinet ad solum intellectum, huiusmodi est cognitio reminiscentiæ. Nam reminiscens discurrit a quibusdam notis ad illud, quod aliqualiter decidit, cuius vult recuperare recordationem, & licet non sit ibi syllogismus, quia semper est ex præmissis ad conclusionem, proceditur enim ibi a contrarijs, vel a similibus, vel a quibuscunque habentibus ordinem aliquem in sentiri ad illud, quod quærimus, tamen nec talis collatio potest competere virtuti sensitiuæ, vt videtur, eidem autem virtuti competit discursus, & cognitio terminans discursum, recordari autem terminat illum discursum, ergo &c. Contra istam rationem obijcit. primo, quia Aristo. dicit quosdam bene reminisci, nos quosdam male propter diuersitatem organi, ergo reminiscitiua attribuitur parti sensitiuę. Præt. Quod reminiscentia sit impossibilis adducitur argumentum, quod recitat Themistius primo poster. de seruo fugitiuo, per quod probatur, quod impossibile sit aliquid addiscere, quia aut illud fuit prius scitum, & ita non addiscitur. Aut non, & ita si occurrit intellectui nescit illud esse, quod requirit. Hoc quidem argumentum ibi non habet euidentiam, quia quidquid necessario infertur ex præmissis necessarijs, ex hoc ipso scitur. Nec oportet, quod sciam illud, quod quæsiui scire, nisi in generali, quia quæsiui scire quidquid potuit inferre ex illis notis, sed in proposito habet difficultatem.

Arguitur enim sic, aut ille perfecte oblitus est eius, quod est. A. aut non, si sic, si per reminiscentiã possit redire ad memoriam eius nescit illud esse cuius recordationem quæsiuit, & per consequens non reminiscitur, quia reminiscens recordatur alicuius de nouo, ut prius memorati, & post tempore intermedio obliti, si non est perfect. oblitus. A. ergo non potest reminisci. A.

Confirmatur primum membrum per Auic. vbi prius. ca 3. desiderium recordandi in particulari nulli brutto inest, si enim non memorat memorati non desiderat.

Similiter Arist. lib. 1. videtur ponere memoriam pertinere ad virtutem phantasticam cuius inquit Aristo. scilicet partis animæ memoria sit manifestum est quando, & cuius phantasia est, illius etiam memoria est, & Damasc. vbi prius, memoria est imaginatio derelicta a sensu secundum actum.

Ad intellectum illatum auctoritatum dico, sicut prius dictum est, quod actus recordandi habet duplex obiectũ, s. proximũ, & remotũ. Præterito autẽ quandoq; requiritur in vtroq; obiecto, vt obiectũ est, quandoque

doque in altero tantum. sensus autem, q̃a non cognoscit obiectum suum, nisi secundum aliquam dispositionem, quam habet dum sentitur, iuxta illud. 7. Meta. abeuntibus sensibilibus a sensu nõ est palam vtrũ sint an non, ideo non potest habere recordationem actus sui, vt præteriti, quin etiam habeat obiecti sensari, vt præteriti, quia vt tantummodo sic se habentis, sicut sentiebatur dum mansit actus sentiendi. intellectus autem non requirit præteritionem in vtroque obiecto, sed tantum in proximo., quia enim actus eius potest esse alicuius, vt est necessarium, sicut speculandi triangulũ habere tres. Ideo actus recordandi illum actum speculandi potest habere obiectum remotum non, vt præteritum, sed vt semper vniformiter se habens, quantum ergo ad istam conditionem respicere obiectum præteritum, vt præteritum tam, scilicet remotum, quam propinquum ita, quòd vtrumque cognoscatur præcise, & necessario, vt præteritum memoria est necessario sensitiuæ, non autem necessario intellectiuæ, licet sic possit esse eius, vt statim dicetur in solutione.

Ad aliud dico, quòd memoria in parte sensitiua est sufficiens ad operandum sine intellectu, vt patet in brutis, sed e conuerso memoria intellectiua non sufficit ad operãdum sine memoria sensitiua, sicut nec possumus sine phantasmate intelligere, ideo non diceret Arist. hominem bene, & male memorati nũ, q̃a intellectus eius bene, vel male conseruet speciem alicuius præintellecti, sed quia memoria eius sensitiua, q̃ concurrit cum intellectiua etiam ad recordationem intellectiuam est bene, vel male retentiua, forte enim memoria intellectiua quamcunque semper conseruat speciem, sed non potest in suum actum, quia species sensibilis deleta est a memoria sensitiua sine qua illa non sufficit ad operandum.

Hoc probatur primo, quia receptum videtur esse in recipiẽte per modum recipientis, & per consequens, cum intellectus sit virtus immaterialis, & immutabilis ab his passionibus corporalibus, videtur, quòd species ei⁹ maneat indelebiliter, propter hoc enim Aristot. tantum assignat labilitatem speciei in memoria sensitiua, quia organũ sic, vel sic patitur, vel mouetur. Probatur, idem secundo quia quando aliquis reminiscitur oportet, quòd habeat aliquid apud se manens, per quod illud esse sciat cuius prius meminit, & post oblitus est, vt argumentum procedit de seruo fugitiuo. Istud autem manens non potest poni in parte sensitiua, quia illud est deletum, saltem non remanet perfecte, nec sufficienter ad actũ recordandi, ergo probabile est, quòd illud sit species in intellectu manens perfecte, & sic recuperata specie in memoria sensitiua, quæ aliqualiter decidit per collationem ad spẽm intelligibilem manentẽ cognoscitur illud obiectum recordatum esse illud, quod fuit prius memoraliter notum, sic igitur quantum ad primitatem, vel radicem seu sufficientiam ex se ad actum non solum est memoria in parte intellectiua, sed in sensitiua etiam in nobis.

Dico ergo quantum ad istum articulum, quod in intellectiua est memoria, & actus recordandi proprie dictus; supposito enim, quòd intellectus nõ tantum cognoscat vniuersalia, quod quidem verum est de intellectione abstractiua, de qua loquitur Philosophus, quia sola illa est scientifica, sed etiam intuitiue cognoscat illa, quæ sensus cognoscit, quia perfectior, & superior cognoscitiua in eodem cognoscit illud, quod inferior, & etiam, quòd cognoscit sensationes, & vtrumque probatur per hoc, quòd cognoscit propositiones contigẽter veras, & ex eis syllogizat, formare autem propositiones, & syllogizare proprium est intellectui. Illarum autem veritas est de obiectis, vt intuitiue cognitis sub ratione scilicet existentiæ, sub qua cognoscuntur à sensu, sequitur, quòd in intellectu possint inueniri omnes conditiones prius dictę pertinentes ad recordari.

Percipere enim potest tempus, & habere actum post tempus, & sic de cæteris, & potest breuiter recordari cuiuscunque obiecti cuius potest memoria sensitiua recordari, quia potest illum actum, qui est proximum obiectum intuitiuæ cognoscere quãdo est, & ita recordari postquam fuit.

Potest etiam recordari multorum obiectorum, proximorum quorum non potest sensitiua recordari, vtpote omnis intellectionis, & volitionis præteritæ. Quod autem talium recordetur homo probatur, quia alias

sim non posset pœnitere de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quòd ista speculatiua est ordinata se ad speculandum alia sequentia ex istis & breuiter omnia destruuntur si intellectionum, & volitionum præteritarum non recordamur.

Istarum autem non potest aliquis sensus recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus. ergo illa recordatio est propria intellectus, & hoc ratione obiecti proximi, est etiam alia propria non solum ratione obiecti proximi, sed remoti, vt recordatio, quæ reddit in necessarium, vt necessarium, vt in obiectum remotum, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remoto triangulum habere tres. Nam obiectum proximum recordationis scilicet actus tendens in tale obiectum nõ potest esse, nisi actus partis intellectiuæ.

Sic ergo patet, ꝙ aliqua recordatio est propria intellectui ex ratione vtriusq; obiecti actus, s. tam proximi quam remoti, aliqua etiam ratione obiecti proximi est, ita propria, quòd non posset competere sensui aliqua ex ratione obiecti proximi cõpetit intellectui, tamen potest competere sensui, vt pote si intellectus intuitiue intellexit me videre album. Postea intellectus recordatur me vidisse album.

Hæc quidem obiectum proximum, & remotum posset esse obiectum recordationis nõn solum sensitiuæ, sed etiam potest esse obiectum recordationis intellectiuæ, & est quandocunque fit collatio ex tali recordatione per discursum ad aliud syllogisticè concludendum, aliculus tamen sensitiuæ, vtpote supremæ sensatio præterita non potest esse obiectum proximum, nisi tantum recordationis intellectiuæ, vt tactum est in articulo præcedenti. Nulla tamen recordatio pertinet ad intellectum inquantum est præcisè abstractiuè intelligens. Nulla etiã ex hoc, quòd pertinet ad intellectum requirit duplicem præteritionem, scilicet in vtroque obiecto.

Nulla etiam pertinet ad intellectum tanquam primarie, & radicaliter sufficientem ad recordandum, & propter has tres conditiones, vel aliquam earum intelligẽdæ sũt, vel exponendæ omnes auctoritates Aristo. & aliorum negantium in parte intellectiua memoriam.

Quando enim obijcitur contra secundã rationem in illo articulo, quæ procedit ex actu reminiscendi, per hoc, quod Philosophus ponit reminiscitiuos, & non reminiscitiuos ex dispositione organi, patet ex dictis, & specialiter ex tertia conditione, & explicatum est satis supra. Ad illud de seruo fugitiuo est solutum, si verum est, quòd species intelligibilis semper manet, & sensitiua aliqualiter perdita per collationẽ. quãdam, vel visum aliarum specierum similium recuperatur perfecte. Tunc enim scitur istud nunc recordatũ esse illud, quod prius, vel post fuit recordatum, & post oblitũ per speciem quiescentem in intellectu, sicut & species Petri, nisi quiescat in virtute phantastica, licet nunquam vtar illa, postea tamen occurrente Petro visui statim cognosco ipsum esse Petrum per collationem ad hanc notitiam intrinsecam, secundũ ꝙ docet Aug. 8 de Trin. capitulo.

Si autem nihil poneretur remanere in tali obliuione per collationem, ad quod posset sciri illud esse, quo l reminiscendo quærebatur, non videtur, quòd in fine posset sciri illud esse magis, quam de seruo fugitiuo ignoro.

Ad aliud, quòd ponitur habitus phantasiæ saltem non habetur ex hoc, nisi de memoria sensitiua, quòd enim præter illam sit alia, quæ est firmitas intellectus in illo lib. pater vbi dicit scientiam, aut sensum cuius habitum dicimus esse memoriam, scientiã pro intellectu, sensum pro phantasia cuius prius dixit memoriã esse habitum. Ista tamen auctoritas quæreret expositionem, si poneretur memoria sensitiua distincta potentia, sed nõ est ad propositum hic de hoc discutere.

Quod additur de Dam. substantiæ ipsorum memoriam nõ habemus verum est, vt obiectorum præteritorum, & sic non est recordatio eorum, quæ requirit duplicem præteritionem.

Ad quæstionem ergo patet, quòd cum in anima coniuncta sit aliqua memoria intellectiua, illa remanet etiam in anima separata, & per consequens notitia habitualis omnium illorum, quæ vsque ad separationem in ea manserunt, & per cõsequens potest

test vti illis remanentibus ad actum memorandi, sicut posset vti coniuncta, quia (sicut dictum est in præcedenti quæstione) omnes formæ intellectuales, & operationes consequentes, quæ poterant haberi a coniuncta poterunt haberi a separata, memoria autē sensitiua loquendo de totali potentia non manet in anima separata, sicut nec aliqua potentia sensitiua.

Dixi autem totali, quia etsi anima sit illud, quod est formale in potentia sensitiua, tamen potentia sensitiua formaliter includit formam quandam totius compositi ex corpore sic mixto, & anima perficiente proportionaliter ad actum correspondentem tali toti, & per consequens cum recordari sensitiuæ sit totius, illud non potest competere animæ separatæ.

Breuiter ergo omnium eorum quorum recordatur coniuncta potest recordari separata, quia quorumcunque fuit memoria sensitiua eorum fuit intellectiua propter cognitionem intuitiuam concomitantem omnem perfectam sensitiuam perfectam, sed non omni recordatione potest recordari separata qua potuit coniuncta.

Si obijcitur sola species in memoria intellectiua non sufficiebat in anima coniuncta ad recordandum sine alia in memoria sensitiua, vt est dictum in secundo articulo, ergo nec modo sufficit, quia non est modo perfectior, quam prius.

Responsum est in præcedenti quæstione in simili, quia nec modo possumus vti specie intelligibili sine phantasmate, tunc autem poterimus non propter nouam perfectionem, sed quia non est ibi ille ordo illarum potentiarum in operando, qui nūc est.

Ad argumenta principalia. Ad primum concedo in homine esse memoriam sensitiuam, sed ex hoc non sequitur, quòd nulla sit in eo intellectiua.

Non enim debet negari superiori cognitiuæ, quod est perfectionis in inferiori. Vnde si Deus posset habere actum post tempus nec haberet vnum actum stantem in æternitate posset recordari, & sic scriptura concedit eum recordari, in Threnis. Recordare domine, quid accidit nobis.

Inquantum scilicet ille actus, qui in se non est post tempus consideratur, vt coexistens priori tempori, & nunc isti, & sic quasi post tempus, Angeli autem, cùm non omnes intellectiones habent perpetuas, possunt absolute recordari. Fatuum est enim dicere, quòd lucifer non recordatur se peccasse, nec boni Angeli recordantur tales actus intelligibiles habuisse, vel etiam aliquos exteriores circa corpus.

Ad secundum illa auctoritas loquitur de intellectu, vt habet intellectionem scientificam, qualis est sola scientia abstractiua, & tamesi sic non est præcisa ex natura intellectus, quia in illa intellectione abstractiua potest intelligi singulare, licet non modo a nobis, de hoc alibi.

Si obijcias potentia non cognoscens singulare, vt singulare non recordatur, quia recordans cognoscit aliquid, vt hic, & nūc, quod est proprium singulari.

Respondeo existentia actualis primo cōuenit naturæ. Vnde hæc natura non existens formaliter, quia hic, sed per naturā, illam autem naturam, vt existentem intuitiue cognoscit intellectus, & ista cognitio existentis, vt existētis sufficit ad hoc, quòd eius possit esse recordatio. Cum ergo dicis potentia recordatiua cognoscit hoc, vt hoc nego. Tu probas, cognoscit aliquid, vt hic, & nunc. Si intelligas per nunc existēs, & per hic in se præsens, concedo, quòd cognoscit aliquid vt in se præsentialiter existens, & sic vltra, hic & nunc sunt propria singularia, ita quòd non possunt esse naturæ non, vt singulariter. Licet enim nō sint alicuius nisi, quod est in singulari singularitate intrinseca, vel adiuncta, tamen non includunt formaliter nec per se præsupposite singularitatem tanquam præcisam rationem secundum quam illa insunt.

Ad tertium dicitur vno modo, quòd beati recordantur peccata commissa, nec tamen est eis ad pœnam, sed gaudent de misericordia diuina remittente, & de liberatione a pœna. Et probatur hoc per illud Psal. Misericordias Domini. Vbi Grego. Quomodo in æternum misericordias Domini canunt, qui miseriæ non meminerūt. Contra licet hoc, quod est Deum remisisse peccatum Petro includat Petrum peccasse, tamen ista sunt simpliciter distincta intelligibilia, nec secundum includit primum in esse, patet quando Petrus peccauit, nec per consequens in intelligi, ergo possibile est intello-

tellectum Petri sistere in sic peccasse, absque hoc, quòd consideret Deum remisisse illa peccata, & quamquam contendas, quòd nunquam sit vnus actus sine alio in Petro, tamen saltem sunt duo obiecta, & distinctæ intellectiones, & etiam intellectio eius quod est Petrum peccasse est prior natura. quæro ergo hanc recordationem qua se peccasse recordatur, quis actus voluntatis sequitur? aut velle, siue complacere, aut nolle, siue displicere, aut nullus, nec placet, nec displicet, si primum Petrus malus est, quia complacet in peccato, quod commisit, si secundum miser est, quia nolitum euenisse, quod scitur euenisse causat tristitiam. per August. de ciu. 14. cap. 15. Tristitia est ex illis rebus; quæ nobis nolentibus acciderunt. Si neque sic, neque sic, iterum malus. Si enim viator non potest completa deliberatione recordari peccatum suum commissum, quin detestetur, vel displiceat, alioquin peccat ad minus omittendo, quanto magis ad hoc tenetur beatus; ratio enim communis magis ligat beatum, quam viatorem, quæ est perfecta Dei dilectio, quæ semper impellit ad odiendum illud, quod est contra Deum, quando actu cognoscitur, vel cogitatur.

Quod autem adducitur de Psalm. & ex hoc arguitur, misericordiam non canit, qui miseriæ non meminit. Respondeo in vniuersali meminit miseriæ, sed non in particulari, quia scit iam se esse beatum.

Dico tamen, quod possibile est totaliter deleri a memoria beati peccatum, quod ipse commisit, nec in hoc derogatur beato, immo videtur pertinere ad beatitudinem accidentalem eius.

Si enim innocens gaudebit de innocentia speciali gaudio, vt tactum est supra distinct. 1. licet ille non possit gaudere de innocentia, quia tunc esset eius falsum gaudium. Tamen potest innocentia de eius memoria deleri, vt de illa nō habeat aliquam materiam tristitiæ. Potest etiam Deus stante memoria habituali peccati commissi præseruare beatum, ne vnquam exeat in actum considerandi se illud commisisse, & hoc iterum sufficeret ad excludendum occasionem proximam tristitiæ, licet non remotam, nec priuatio talis notitiæ habitualis, vel actualis faceret eum in aliquo imperfectum, quia secundum Philosophum quorundam obliuisci, vt turpium melius, est quam reminisci, quod maxime verum est, loquendo de illo, qui turpe commisit cui penale est reminisci, & scriptura dicit Deū obliuisci peccatorum, & ea esse tecta, quod licet oporteat exponere propter infinitatē intellectionis diuinæ quam nullum cognoscibile positiuum, vel priuatiuum potest subterfugere, tamen quòd realiter sint abscondita, vel oblita illis, qui commiserunt nullum inconueniens esset.

Si hoc non placet, quia semper remanebit in eis memoria habitualis peccatorum, & quandocunque exibunt in actualem recordationem, tunc ad vitandum tristitiam dicendum est, vel quòd Deus suspēdat causalitatem illam, quam recordatio nata esset habere respectu tristitiæ, & hoc quidem possibile est, sicut suspendit naturalem actionem ignis respectu puerorum in camino, sed tunc erit miraculum quotiens recordantur, quòd non tristentur, vel si fugitur miraculum oportet dicere, quòd causa naturalis potest impediri per contrarium excellens, ne causet effectum, & maxime quando contrarium totaliter replet capacitatem passi: ita in proposito, gaudium de obiecto beatifico replens totaliter capacitatem beati, & ideo non est capax tristitiæ, quæ nata esset consequi illam recordationem.

Vincit enim illud obiectum in causando gaudium virtutem illius recordationis in causando tristitiam. quia secundum Aristotel. 7. Ethico. delectatio vehemens excludit quamcunque tristitiam non solum contrariam, sed etiam contingentem. Contra. habet nolle respectu istius recordati, ergo non habet quidquid vult, igitur non est beatus. ex 13. de Trinit. cap. 5. Respondeo. beatus habet quidquid vult de præsenti, vel de futuro, de præterito autem quidquid vult hoc est velle non fuisse non habet, nec hoc arguit miseriam, quia impossibile est præteritum non fuisse.

Ex

Hæc Scotus.

Breuiter explicatur mens Scoti, & comprobatur, & rationes Aduersariorum reijciuntur. Cap. III.

QVæ sit mens Scoti circa materiam de Memoria, ex quæstione recitata euidenter patet. Ipse enim lucidissimè quicquid ad illam pertinet, considerat, & determinat, breuiter tamen consistit in hoc, primo supponit vnū certum scilicet quod aliquis actus cognoscendi præteritum vt præteritum, est in nobis hoc ex se patet, & Scotus probat in text. & addit quod hic actus de quo recordamur fuisse debet actus humanus, & debet infuisse ipsi recordanti, nō enim actuum aliorum de quibus nos non habuimus notitiam, recordamur sed solum actum nostrorum. Secundo supponit quod hæc sit cōmunis descriptio recordationis: Recordatio est cognitio, seu cogitatio act⁹ alicuius præteriti in quantum præteriti. Ex hac descriptione sequuntur octo certa, quatuor ex hoc quod dicitur præteriti, in quantum præteriti, & alia quatuor ex hoc quod dicitur actus, prima quatuor sūt hæc, primum est quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin recordatio non esset præteriti, vt pteriti ẽm qd percipit fluxum tēporis inter illud instans, vel tempus, in quo fuit actus de quo recordatur, & instans præsentis perceptionis illius actus. Tertium quod obiectū recordationis, quando obijcitur recordationi, non est in se præsens. quia non esset recordatio eius, vt præteriti: quantum quod cum obiectum debet esse præsens ad actū, & non possit esse in se præsens, necesse est quod sit præsens per speciem, alia quatuor ex parte actus, sunt ista, primum recordatio est duplicis obiecti vnius remoti, vel vltimi scilicet alicuius obiecti, circa quod recordans quandoque habuit actum humanū & alterius proximi scilicet actus præteriti tendentis in illud obiectum, secundū quod species necessaria ad recordationem, imprimitur ab actu, (qui actus dicitur obiectum proximum) quando est præsens.

Tertium quod nullus potest habere recordationem, nisi de proprio actu, & eo quidem humano: quartum actus cognoscendi præteritum actum, est obiectum potentiæ recordatiuæ.

His octo tamquam certis, & veris suppositis, inquirenda est conclusio scilicet an recordatio præteriti, quæ est memoria propriè dicta, sit in parte sensitiua, & intellectiua, & Scotus quo ad memoriam in parte sensitiua, disputat ad vtramque partem scilicet quod nō sit in parte sensitiua, & quod sit in parte sensitiua, sed tandem concludit cum Aristo. quod Memoria propriè dicta, est ponēda in parte sensitiua, & soluit rationes factas in contrarium, vt patet in textu ipsius quæstionis. Quo verò ad partem intellectiuam, est difficultas maxima, & de hac loquitur in art. 2. quæstionis allatæ, & in corpore quæstionis, & breuiter sententia Scoti consistit in hoc, quod in parte intellectiua est memoria propriè dicta, q est recordatio actus pteriti in quantū pteritū, quia intellectu possunt reperiri illæ octo conditiones certæ quas nūc supra commerauim⁹, pōt enim intellectus percipere tempus, & habere actum post tempus, &c. Immò intellectus potest recordari, & memorari eorum omnium de quibus recordatur, & memoratur memoria sensitiua, quoniam vt dictum est alias, omnia quæ cognoscuntur à sensibus, etiam cognoscuntur ab intellectu, q potētia superior, cognoscit omnia quæ cognoscit inferior, & nobiliori modo, & ideo potest intellectus cogitare actum præteritum quem habuit circa aliquod singulare, & cognoscere fluxum temporis, quod interfuit inter illam primam cognitionem, & hanc, quam modo habet, & potest habere speciem illius obecti remoti: quoniam cum illud obiectum sit absens nec per se cognoscatur, sed per speciem, species erit in intellectu, &c. Clarum est ergo quod cum intellectus cognoscat omnia quæ cognoscit sensus, quod poterit memorari omniū eorum de quibus memoratur sensus, sed vlterius quod magis probat, dari memoriam intellectiuam Intellectus de aliquibus memorari potest de quibus non potest sensus; ergo præter memoriam sensitiuam datur in tellectiua. Antecedens probatur, quia intellectus potest memorari multorum obiectorum proximorum, (idest actuum) quorum non potest sensitiua, vt puta omnis intelle-

De memo in intellectiua.

Prima ratio.

Secūda. ratio.

tellectionis & volitionis præteritæ; quod .n. taliū recordetur homo, probat, q̄a al as non posset pœnitere, de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam conferre ad futuram, nec per consequens ex eo quod ista speculatus est, ordinare se ad speculandum alia sequentia: ex istis, & breuiter omnia destruūtur si intellectionem, & volitionem non recordamur. Clarum est autem quod istarum intellectionum non potest aliquis sensus recordari, quia nō cadunt sub obiecto alicuius sensus, ergo illa recordatio, & memoria est propria intellectui, etiā in parte intellectiua, est memoria propria, & recordatio ratione obiecti remoti, vt recordatio quæ tendit in necessarium, vt necessarium quæ cuius modi est recordatio habens pro obiecto remoto Triangulum habens tres, nam obiectum proximum recordationis scilicet actus tendens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectiuæ, neque enim sensus potest cogitare, & cognoscere omnem Triāgulum necessariò habere tres angulos, sed sensus cognoscit hunc Triangulum habere tres: num verò illud sit necessarium, vel contingens, non cognoscit. ex his ergo patet quod in intellectu est memoria, & recordatio præteriti, & hæc memoria est multiplex. Aliqua enim est memoria intellectiua eorum omnium de quibus est sensitiua, aliqua est de aliquibus actibus & obiectis proximis, quæ non potest competere sensui. Ex his ergo concluditur quod datur memoria intellectiua propriè dicta, & distincta a sensitiua, & hoc maxime concluditur ex memoria quam experimur habere in nobis secundi, & tertij generis, quę nullo modo possunt competere sensui.

Tertia ratio. Ad hoc etiam videtur esse mens Aristot. qui in illo libro de memoria, & reminiscentia dicit, quorundam intelligibilium memoramur, vt quod Triangulus habet tres æquales duobus rectis; &c. & infrà, & in hoc quidem, quia didicit, & speculatus est; ex hac auctoritate colligitur quod nos memoramur aliquarum intellectionum quas non possumus sensibus percipere, neq; cognoscere; necesse est ergo, quod in intellectu sit memoria; nec valet responsio quod memoria intelligibilium, non est sine Phantasmate, quia non propter hoc est negan- *Obiectio* da memoria intellectiua; sicuti nec negatur intelligere in intellectu, licèt intelligēs non sit sine phantasmate. *Solutio.*

Obiectio Nec valet aliorum responsio, qui dicunt quòd memoramur intelligibilium per accidens.

Solutio. Non valet inquam, quia quæcunq; virtus cognoscit aliquod obiectum, ita quod ipsa sola, & non alia illud obiectum cognoscere potest, dicitur illud obiectū propriè, & per se, & non per accidens cognoscere, & speculari: & similiter eū recordari speculasse tale obiectum propriè, & per se recordari dicitur, alioquin nulla, memoria esset per se; sed hoc obiectum Triangulum habere tres, vt est verum demonstratum; solus intellectus potest cognoscere, non autem vllus sensus, ergo nullus sensus potest cognoscere nunc me speculatū fuisse Triangulum habere tres, ergo recordatio, & memoria huius actus, est propria intellectui & non alicui sensui. Quarto. Clarum est quod *Quarta ratio.* manent in nobis habitus scientiarum, & recordamur multarum conclusionum integrārium illum habitum, vt patet de eo qui habet habitum Pyhilosophiæ naturalis, habet memoriam multarum cōclusionum demonstratarum in illa scientia: at isti habitus, & notitia istarum conclusionum, non conseruantur in phantasia; quia non cadūt sub obiecto sensus, ergo manent, & conseruantur in intellectu, ex hoc argumento cōcludit simul dari memoriam intellectiuā, quæ est propriè memoria scilicet recordatio præteriti, vt præteriti, & probatur dari etiam speciem intelligibilem impressam distinctam a phantasmate, quæ simul cum intellectu facit memoriam fœcundam, & potētem producere intellectionem, de qua locuti fuimus supra soluendo quartum argumentum de memoria intellectiua, ratio est, quia habitus scientialis, non potest conseruari nisi prius adsit species intelligibilis obiecti, circa quam, tanquam circa obiectum versatur actus intelligendi, & sciendi, cum ergo seruatur in intellectu scientia ista, Triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales, seruatur, & species Trianguli, & scientia illius cōclusionis, nō quidem, quod actus cognoscendi, & speculandi illam conclusionem seruetur, quia ille actus transit, sed remanet species intelligibilis

ligibilis conclusionis, quæ nil aliud est nisi idolum, & conceptus Trianguli cum conuenientia illius prædicati habere tres, &c. (dictum est enim suprà quod species intelligibilis nil aliud est nisi conceptus formatus ab intellectu de re.) cum ergo seruentur habitus speculatiui in intellectu nostro vt experientia patet; sequitur clare quod conseruantur species intelligibiles obiectorum illorum de quibus sunt tales habitus, & scientiæ. sequitur etiam quod conseruantur illæ species cum conuenientia & relatione ad illa prædicata, quæ demonstrantur de illis in illis habitibus; & sic cum hæc neque in phantasia, neque in vllo alio sensu recipi possint, sequitur quod seruentur in intellectu, & ità in intellectu datur memoria. sed oportet hic declarare quomodo intellectus dicatur in habitu, nam intellectus in habitu, & memoria intellectiua sunt idem secundum Scotum, vndè in primo distin. 2. quæst. 6. in secunda quæstione addita, ex intellectu in habitu, conclu sit dari memoriam intellectiuam; Intellectus itaque in habitu tunc dicitur, quando recipit speciem intelligibilē impressam in se, sed actu illam nō contemplatur, sed illam ad suum libitum contemplari potest, & hoc modo loquitur Aristot. in tertio de Anima text. 8. de intellectu in habitu. sed hic est difficultas quomodo tunc dicūtur seruari habitus scientiarum in intellectu nostro, non enim seruantur in intellectu nostro solum species obiectorum circa quas versantur, & negotiantur intellectus, sed seruatur ipsa scientia, & conclusio, vt patet de viris doctis qui habent plures conclusiones diuersarum scientiarum in intellectu suo, alioquin non essent sapientiores rusticis, & ijs qui nihil vnquam didicerunt; Respondeo vt dixi in Thoremate de muneribus intellectus agentis, quod species intelligibilis, nil aliud est nisi conceptus rei formatus ab intellectu agente. Modò intellectus agens præsentato phantasmate laborat circa illud phantasma, & format conceptum abstrahēdo, & etiam discurrendo, & sic format idolum sibi de illo phantasmate annuente tamen ipso phantasmate quoque. Illud autē idolum nil aliud est, nisi conceptus aggregatus ex diuersis prædicatis, sic fabricatus per diuersos syllogismos, adeoquod in illo conceptu, & specie includuntur conclusiones variæ cum ergo sunt in intellectu possibili istæ species, & conceptus, tunc intellectus dicitur in habitu, quia habet tunc habitus, & scientiam rerum illarum, sed non actu, sed solum potentia proxima; cum autē postea intellectus agens promit intellectionē ex his speciebus, & conceptibus, i. actu istos conceptus, & species speculatur, & intellectus possibilis illam intellectionem actualē recipit, dicitur actu intelligens: tunc ergo intellectus est in habitu, & habet habitus scientiarum, quando habet species intelligibiles rerum, quæ ad illam scientiam spectant: tunc verò est in actu, quando actu recipit contemplationem actualem illorum conceptuum. (dictum est enim vbi supra quod intellectus agens non dicitur intelligere, licet promat, & producat intellectionē, quia intelligere est pati.) Hinc patet, quomodo intellectus recordatur conclusionem scitā prius, recordatur enim quia sunt species, & conceptus obiectorum de quibus sunt, qui seruantur in intellectu, & intellectus postea actu quando vult, illasmet conclusiones speculatur, & intelligit, & quod hoc modo re vera intellectus dicatur in habitu, probabitur modo contra Zabarellam.

Quid sit intellectus in habitu.

Opinio Zabarellæ.

Zabarella libro de speciebus intelligibilibus cap. 8. declarat ipse quomodo intellectus dicatur in habitu, & inquit quod intellectus sit in habitu, non quia species intelligibilis seruetur in illo, sed quia ex pluribus actibus, & intellectionibus, factus est aptus ad intelligendum dum conuertitur ad phantasmata, quod facere non poterat, antequam plures illos actus eliceret. dat exemplum de manu adscribendum, quæ in principio est in potentia valde remota adscribendum, sed post plures actus eius in potentia propinqua, & in habitu, sic est intellectus, in principio est rudis, & in potentia valde remota ad intelligendum. sed postquam exercitatus est per multos actus, fit in potentia propinqua, & in habitu ad intelligendum faciliter enim conuertitur ad phantasmata, adeò quod secundum ipsum habitus intellectuales nil aliud sunt, nisi quædam habilitates, & promptitudines ad intelligendum.

Hanc opinionem confirmat auctoritate Arist. 2. de Anima tex. 59. vbi ait qd sensus natura.

naturaliter est similis intellectui in habitu, quod non intelligitur aliter, nisi, quia sensus nascitur cum potentia proxima operandi, sed intellectus multum laborat anteqnã habeant promptitudinem ad operandum. Signum est ergo quod secundum Arist. intellectus in habitu est intellectus qui propter multas actiones factus est habilis ad promptè operandum.

Reiectio Contra hanc sententiam arguo, quia nõ est ad mentem Aristo. Nam Philosophus 3. de Anima tex. 8. ait quod intellectus, cum est factus singula, tunc est in habitu, & est veluti sciẽs, qui potest operari quãdo vult; & subinfert in eodem tex. quod tunc intellectus non est omnino in actu, sed aliquo modo est in potentia; sed proxima, non remota. stante hac intentione Arist. ita Argumentor, tunc intellectus est in habitu cum est factus singula, sed non fit singula propter habilitatem ad operandum, sed solum cum recipit species rerum, ergo intellectus est in habitu solum quãdo habet in se actu species intelligibiles impressas. Maior est Aristo. Minor probatur, quia quando recipit species impressas, fit res illas quarum species recipit, sed quando non recipit species, licet sit habilis ad operandum, non est factus singula, ergo intellectus secundum Arist. non dicitur factus in habitu per solã habilitationem ad operandum. Ex hoc loco etiam reijcitur assertio Zabarellæ quod intellectio sit species intelligibilis, & quod intellectus fiat res per intellectionem, quoniam ait Arist. quod quando intellectus est factus singula, est aliquo modo in potentia .s. proxima, quia est veluti sciens, qui considerare potest, quando vult: at quando intellectus actus intelligit, & contemplauit, nullo modo est in potentia, sed omnino in actu, ergo non potest dici quod intellectus actu intelligens, per intellectionem fiat singulas res, quia tunc non esset aliquo modo in potentia, sed simpliciter in actu. Aristo. autem dicit quod cum intellectus est fact⁹ singula, est aliquo modo in potentia. Præterea intellectus cũ est factus singula, ait Aristo. q̃d est in habitu: at si intellectus fit singula per intellectionem, intellectus singula factus, non erit intellectus in habitu, sed intellectus in actu, quia solum tunc fieret singula, q̃n actu res cognosceret, & contempla-retur. Ad rationem Zabarellæ dicitur quod per illam probatur intellectum multum laborare antequam sit in potẽtia proxima ad operandum, & hoc concedimus attamẽ nõ sequitur quod fiat in potentia proxima ad operandum per illam habilitatẽ solum, sed fit in potentia proxima per productionem speciei intelligibilis, circa cuius ꝓductionẽ multum laborat, vt visum est suo loco.

Prima ratio cõtra Memoriam intellectiuam. Sed quod non detur Memoria intellectiua omnes ferè Antiqui, & Moderni Philosophi probant hoc vno Argumẽto, quia Aristo. in libro de memoria, & reminiscentia, negat memoriam intellectiuam, & statuit memoriam sensitiuam tãtum, quantũ vult inseruire, & imaginatiuæ, & intellectui: ac primo quidem imaginatiuæ inseruit, secundario verò, & per accidens, inseruit intellectui. Secundo Franciscus Piccolomineus

Secũda ratio. libro de sensibus internis cap. 15. Arguit, & ipse sic: Nouas recipere formas etiam tanquam subiectum illas seruare nõ potest fieri sine instrumento aliquo corporeo, ergo.

Tertia ratio. Præterea Memoria est specierum sensibiliũ complicatarum in continuo tempore, quæ singulares sunt. Intellectus antẽ est vniuersalium, ergo. Præterea, Mens est æterna, &

Quarta ratio. ita non est obnoxia varietati, & alterationi, & sic non potest esse subiectum nouorũ accidentium, & variabilium, vt etiam se habet de cæteris a materia solutis.

Solutio. Pro intelligentia clariori veritatis, & solutione istarum rationum, est notandũ q̃d re vera datur memoria intellectiua, vt patet per rationes adductas, attamen est considerandum, quod sicuti dicebamus in præcedenti Theoremate, intellectus & phantasia sunt potentiæ adeò connexæ & coniunctæ, quod vna non potest intelligi sine altera, neque enim intellectus potest intelligere aliquam speciem, quin phantasia versetur circa phantasma eiusdem speciei: ita euenit in recordatione, & memoria præteritorum: non enim intellectus alicuius speciei recordari potest quin phantasia quoque phantasmatis illius eiusdem speciei nõ recordetur, & cum phantasia sit radix, & origo intellectionis; consequenter etiam est origo, & radix memoriæ intellectus, & hinc fit quod intellectus dũ recordatur alicuius rei intellectę, vt alicuius speciei intelligibilis habet non solum cognitionem ab-

stractiuam, sed etiam intuitiuam, non speculatur praecisè vniuersale, sed simul speculatur, & intuetur singulare inuolutum conditionibus singularibus, quod est intuitiuè cognoscere, vt alibi docuimus: & hinc est quod Scotus ait quod nulla recordatio pertinet ad intellectum in quantum est praecisè abstractiuè intelligens; nam est necesse quod in recordatione, dum intellectus speculatur speciem intelligibilem, intueatur quoque singulare materiale propter vicinitatem phantasiae, quae quoque tunc imaginatur phantasma singulare; & haec est vna ex causis praecipuis propter quam multi dicunt sufficere sensitiuam memoriam, quia dum intellectus intelligit, & recordatur, phantasia quoque recordatur, & phantasia est prima, & principalis radix memoriae, vnde intellectus non posset per se recordari sine phãtasia, sicuti nec potest intelligere nisi phantasia conuertatur ad phãtasmata propter connexionem istarum potentiarũ pro hoc statu, in quo ex sensibus mendicamus omnem nostram cognitionem (in alio autẽ statu secundum Theologos, erit alius modus intelligẽdi quam per conuersionem ad phantasmata, & sic alius modus memorandi.) & propter hoc Aristo. dixit memoriam esse in parte sensitiua, & inseruire quoque intellectui. Est etiam notandũ, quod vt dictum est actus recordandi habet duplex obiectum. s. proximum, & remotum: obiectũ proximum est actus praeteritus, obiectum remotum, est obiectum in quod tendebat ille actus; in memoria sensitiua, est praeteritio vtriusq; obiecti, adeoquod illud de quo recordatur sensus, erat praeteritum, & quo ad actum, & quo ad obiectum in quod tendebat actus, & sic sensus non recordatur actus praeteriti, quin recordetur etiam obiecti sensati, vt praeteriti: ratio est, quia obiectum sensus sentitur ab obiecto semper secundum aliquam dispositionẽ, quae postea transit, & sic obiectum illud mutatur, & praeterit: in intellectiua memoria non est praeteritio necessariò vtriusque obiecti, sed solum obiecti proximi, sed non est necessaria praeteritio obiecti remoti, quia illud potest esse ens necessarium, & sic vniformiter se habens semper, etiam potest intellectus recipere illud obiectũ vt vniformiter se habẽs, & aliquãdo etiam obiectum remotum memoriae intellectiuae est praeteritum, & recordatur illius vt est praeteritum, vt cum recordatur singularium intuitiuè cognitorum, & modo quo a sensibus cognoscuntur; vt diximus nunc supra, sed nõ est semper necessarium; in hoc ergo discrepat memoria intellectiua a sensitiua, quia sensitiua requirit praeteritionem in vtroque obiecto, intellectiua in altero tantum, hac de causa sensitiua videtur habere maiorem rationem recordationis, quam intellectiua, & propter hoc Arist. multum tribuit memoriae sensitiuae, & parum intellectiuae.

Ex his ad rationes in oppositum. Ad primum dico quod Arist. in lib. de memoria, & reminiscen. concedit in homine esse memoriam sensitiuam quae inseruit intellectui, sed ex hoc non sequitur quod in intellectu nulla sit memoria, dixit autem memoriam sensitiuam inseruire intellectui, quia est radix memoriae intellectiuae, & intellectus non potest recordari sine sensu, sed sensus potest recordari sine intellectu, vt patet in brutis; & propter hoc multũ tribuit memoriae sensitiuae. *Ad primum.*

Ad secundum quae est Piccolominei, Negatur antecedẽs, scilicet quod nouae formae non possint recipi sine instrumento corporeo, nam species intelligibiles in intellectu recipiuntur absque vllo instrumento corporeo, requisito pro subiecto. *Ad secundum.*

Ad tertium concedo quod aliqua memoria est sensibilium specierũ, &c. sed nego qđ intellectus non possit eorum quoque recordari, nam si cognoscit quaecunque cognoscit sensus, etiam eorum potest recordari, Negatur etiã quod omnis memoria sit specierum sensibilium, ostendimus. n. nos qđ datur quoq; memoria specierũ intelligibilium, conseruatiua, quae est in intellectu. *Ad tertium.*

Ad quartum dico quod verum est qđ forma omnino abstracta à materia, non est susceptiua accidentium variabilium, vt sunt intelligentiae abstractae: Sed forma quae est actus, & forma materiae, vti est intellectus humanus, est capax accidentiũ variabiliũ. *Ad quartum.*

Aliae rationes, & earum solutiones, habẽtur apud Scotum, quae quia ibi adducuntur, & soluuntur, & ex his facilè intelligi possunt, omittimus in praesenti.

THEO-

THEOREMA LXXXI.

Intellectus agens est differentia animæ nostræ.

Exponitur opinio Alexandri. Cap. I.

Vid sit intellectus agēs variæ extant sententiæ; ideo prius aliorum sententias examinabimus, deinde quid de hoc senserit Scotus manifestabimus. Putauit Alexander Aphrodiseus libro primo de anima, capite de intellectu agente, & eius sectatores, quod intellectus agens sit Deus, & prima causa: arbitratus est enim Alexander quod intellectus agens sit mens, & forma abiuncta per essentiam à materia, & quod non sit alia ni si omnium prima. Ratio eius fuit quia cæteræ intelligētiæ sunt virtutes particulares, & ad mouendos orbes proprios applicatæ, neque habēt vim vniuersalem, quæ ad rerū omnium regimen extendatur. Sed prima intelligentia habet vniuersalē virtutem, quia prima non mouet solum primum orbem, sed totum simul cœleste globum, immo & mundum vniuersum, & est omnium rerum prima causa, omnia gubernās, omnia perficiens, omnia conseruans virtute sua diffusa per omnia. Modò cum hæc prima intelligentia omnibus rebus adsit, illas regit, & gubernat secundum suas proprias naturas, & ideo licet omnibus rebus ad sit, non tamen facit omnes res intelligere sed solum humanum intellectum, quia solus intellectus humanus qui possibilis dr̄ aptus est recipere lumen diuini intellectus & fieri intelligens: verò aliæ, quia non habent talem naturam, ideò non intelligunt per operationem intellectus agentis; sicuti etiam videmus lumen solis, cum idem sit penetrare vitreum, nōn tamen penetrate lapidem propter diuersas horum corporum naturas; sic calor solis lutum indurat, ceram liquefacit; quoniam agens non agit nisi in patiens idoneū ad recipiendum, & quoniā in hoc mūdo inferiori nulla est natura, quæ sit susceptiua intellectionis, nisi natura intellectus possibilis, qui est forma hominis, ideò intellectus agens facit intelligere solū hominem, non alias naturas. Zabarella hanc sententiam sequitur, & maximè tuetur libro de humana mente à cap. 10. vsque ad finem; & plures alij. pro hac sententia arguit Zabarella libro de humana mente capite 9. & 10. & inde his rationibus.

Alexander.

Zabarella.

Prima ratio.

Intellectus agens, & possibilis sunt duæ substantiæ essentialiter distinctæ, ergo intellectus agens est prima forma abiuncta à materia, quæ est Deus. Antecedens probatur multis argumentis, quæ infra capite tertio adducemus, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem esse vnam substantiam, & eadem soluemus. consequentia vero probatur rationibus deductis ex intellectu patiente hoc modo intellectus possibilis vel est forma separata à materia, nec dans esse homini, vt existimauit Auerroes, vel est forma informans materiam, & constituens hominem, vt Alexander, & latini omnes dicunt. si primo modo, ergo multo magis intellectus agens erit forma abiūcta à materia, cum intellectus agens ex Aristotele sit nobilior patiente. si verò intellectus possibilis est forma informans materiam, & constituens hominem agens, qui præstantior est patiente, non potest esse forma informans materiam, quia si intellectus patibilis informat materiam, & est forma specifica hominis, ergo quicquid aduenit illi in homine, & est excellentius ipso intellectu patibili, excedit naturam humanam. Præterea non potest agens esse forma informans qa nulla forma informās nobilior potest vltimæ ac specificæ differētiæ superuenire; sed ità superueniet, vt Nauta Naui iā constitutæ, & formatæ, ergo omnibus modis fateri necesse est, intellectum agentem non esse formam alicuius corporis, sed esse substantiam penitus immaterialem: nō potest autem esse alia, quā prima, quia cæteræ sunt agentes particulares. prima sola est virtus vniuersalis, vt nunc diximus supra, ergo. Secundo Aristotel. tertio de Anima tex. 19. dixit agentem esse immixtū, separatum, & impatibilem, & probauit, qd hęc prædicata conueniant intellectui agēti per hoc mediū, quia intellectus agens est secundum suā substātiā actio. tūc subinfert, sed, qd est secundū suā substantiā actio, est forma abiūcta à materia, ergo intellectus agēs est forma abiuncta à materia: nō potest esse

Secūda.

vlla alia, nisi. Prima, ergo intellectus agens est prima, quæ est Deus. Maiorem probat ex vi verborum Græcorũ: non enim illa particula secundum substãtiam actio, est quarta conditio, vt aliqui Græcæ linguæ ignari existimant, sed est medium ad probandum illa tria prædicata inesse intellectui ageti. minor est clara ex 12. Metaph. text. 39. vbi apertè ait Aristo. in separatis a materia esse idem intellectum, intelligẽs, & intelligere.

Tertia. Tertio Aristo. tertio de anima tex. 20. ait intellectum agentem esse semper intelligẽtem, & esse id. quod est, idest quod est actus purus, & ipsamet entitas. modo hæc omnia sunt prædicata, quæ competunt menti abiunctæ a materia per essentiam; ergo intellectus agens est intelligentia separata a materia per essentiam, non autem alia, quam prima, vt supra dictum est, ergo intellectus agens est Deus. His tribus rationibus probatur quod intellectus agens est substantia a materia separata. alteram verò consequẽtiam, scilicet quod intellectus agens nõ sit alia intelligentia, quam prima, probat in sequenti capite sic. cum intellectus agens sit forma abiuncta a materia, non potest esse vlla præter eas, quæ mouent orbes, quoniam alia inferior non datur secundũ Arist. qui nec Demones nonit, nec aliquam aliã formam a materia abiunctã præter eas, quę mouent orbes. vnde in 12. Metap. tex. 43. & inde, ad numerum orbium venatus est numerum Intelligentiarum. inter mentes aũt mouẽtes orbes ratio suadet quod sit prima, quia reliquæ sunt particulares, & proprio orbi applicatæ; sed prima est vniuersalis, & totum mundum gubernat, & sic assistendo homini facit illũ intelligere eo modo, quo exposuimus in principio huius capitis de mente Alexandri.

Quarta Quartò adducit argumentum ipsius Alexandri lib. 1. de anima, capite de intellectu agente. quod putat insolubile, & est hoc. In omni genere, in quo est aliquid per se, & prius tale, & aliqua secundariò talia, necessarium est quod illa, quæ sunt secundariò talia, habeant quod sint talia ab illo primo, quod est per se: at primo tale. Hæc propositio probatur inductione a Zabarella, nam substantia est primum ens, & maximè ens, accidentia verò sunt secundariò entia, ergo accidens est ens propter substantiam; sic inter visibilia primum visibile est lux, & maximè omnium lux solis; ab hoc ergo alia visibilia habent vt sint visibilia; sic etiã omnia bona dicuntur bona per primi boni participationem. hæc propositio sic probata accipitur pro maiori propositione, & sub ea accipit hanc minorem. Sed res potestate intelligibiles sunt secundar o intelligibiles, ergo debent reddi intelligibiles, nisi ab eo, quod est maximè intelligibile, scilicet ab intelligibili per essentiam; Deus autem est maximè omnium intelligibilis, ergo intellectus agens est Deus.

Quinta Quintò probatur hæc opinio sic, vis cognoscens quo est præstantior, eo eget externo aliquo prętantiori. patet exemplo, quia oculus corporeus eget lumine externo solis corporei: at mens est vis cognoscitiua pręstantior, quia est incorporea, & potest dici oculus incorporeus, ergò eget lumine eminentiori, scilicet solis incorporei, qui est Deus, ergo intellectus agens, qui illuminat intellectum nostrum, & mentem patibilẽ, est Deus. quam sententiam confirmat verbis Aristotelis ex tertio de anima, superius adductis, textu 20. vbi Aristotel. ait intellectum agentem esse id, quod est, quæ est propria cõditio Dei, in quo solo est idem esse, & essentia, in alijs enim rebus differt esse ab essentia.

Rationes in contrarium adducuntur. Cap. II.

Reijciuntur. Contra hanc sententiam multi arguunt validissimis rationibus. Primo arguitur sic. Aristoteles in tertio de anima, textu 17. vocauit intellectum agentem, & intellectum possibilem animæ nostræ differentias, ergo voluit Aristoteles quod vterque intellectus, scilicet agens, & possibilis sint aliquid humanum, & animæ nostræ humanæ partes, ergo intellectus agens nõ est Deus. Huic rationi vario modo respondẽt Alexandrei, quorum multas adducit, & reijcit Piccolomineus libro de mente, cap. 10. quas dimitto.

Responsio Zabarellæ. Zabarella autem respondet sic libro de mente agente, cap. 16. Aristoteles loco citato non dicit intellectum agentem, & patientẽ esse duas differentias animæ nostræ, vt sumitur in argumento, sed ait eo loco in anima

anima nostra esse has duas differentias, scilicèt agentis, & patientis. hoc est in anima dari agens, & patiens. verum est autem Deum esse agēs in anima nostra, quia De⁹ vbique est, & eius lumen iungitur phantasmatibus existētibus in anima, vt perfectio, & sic est agens in anima; est ergo Deus vtique in anima nostra, sed non est animæ nostræ pars, sed extinsecus aduenions, & hic est sensus, qui colligitur ex illo textu.

Sed hæc responsio non tollit argumentum, nam certum est quod Aristoteles concludit in illo tex. 17. debere reperiri in anima has duas differentias agentis, & patientis, non quo ad actum secundum, sed quoad actum primum, idest non intendit ibi concludere quod in anima sit actio, & passio, sed intelligit quod in anima debet esse vis patiens, & vis agens; quod probatur, quia prius probauit in anima nostra esse intellectum patibilem quo ad actū primum, & ex eo concludit debere quoque in anima esse intellectum agentem, qui deducat possibilem ad actum ea ratione, quia omni passiuo respōdet suum actiuum proprium: at intellectus possibilis est in anima quo ad actum primum: est enim vis potens pati, ergo intellectus agens quoque debet esse in anima quoad actū primum, & esse debet vis agens potēs deducere possibilem ad actum, & hoc patet clarè ex verbis textus. ait enim Aristotel. quod in omni genere est aliquid vt natura, & potentia, alterum verò vt causa, & factiuum: ecce vtitur his verbis, factiuum, & causa, quæ clarè denotant actū primum, non secundum. Hoc ergo iacto fundamento tunc sic arguo. Si differentia agens, quæ est in aīa, est Deus, ergo Deus quo ad actum primum, scilicet quo ad substantiam suā erit differentia existens in anima nostra sed hoc est absurdum maximum, quod substātia Dei existat in anima nostra etiam vt assistens nedum vt pars animæ nostræ, quia secundum Philosophum substantiæ separatæ à materia secundum substantiam sunt extra mundum, & extra omnem mollem corpoream, quia illæ non sunt in loco; locus enim est passio corporis naturalis; illæ autem sunt seiunctæ à corpore, ergo prima substantia immaterialis nō est in anima nostra secundū substantiam. prima etiam substantia ex Arist. 12. Met. tex. 38. 44. & inde. assistit primo orbi s͠m substantiam solum, non autem alijs orbibus, vel alijs rebus, licèt omnia gubernet mouendo illum primum orbem; non ergo assistit secundum substantiam; neque inexistit secū dum substantiam animæ nostræ, sicuti nec vlli alteri rei prætérquam primo orbi. Si dicat inesse secundum virtutem, cōtra; quia tunc in anima nostra non esset differentia agens secundum actum primum, sed solū secundum actum secundum; pro tāto enim Deus diceretur esse differentia animæ nostræ, quia actio, & operatio Dei esset in anima nostra, sed secundum actū primū in anima nostra nulla esset vis agens, q̄d est cōtra intentionem Aristo. vt vidimus in supposito. Præterea Aristoteles in illo textu 17. concludit dari in anima aliquod agens particulare, & propriū respondens intellectui possibili; sed Deus nō est agens particulare, & proprium; sed vniuersale, etiam in hac operatione intellectionis secūdum illos, vt patet ex dictis in expositione suæ opinionis, ergo non intelligit Aristo. concludere hoc agens esse Deum. minor vt dictum est clara est, & concessa. maior probatur, quia tex. sententia est hæc, vt omnes fatentur: quoniam in omni natura, in qua est aliquid vt materia, quod est potentia omnia illius generis, etiam alterū reperitur, q̄d est causa, & factiuum omnium eorum illius generis, necesse est in anima has esse differentias, & subinfert in textu 18. & est intellectus hic quidem in omnia fieri, ille verò in omnia facere. hęc est sententia textus: at clarum est, quod in antecedente loquitur Philosophus de agente proprio, & particulari respondēre illi passiuo in illa natura & genere, non de agente vniuersali; ait enim, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, & est potentia omnia illius generis, reperitur agens, quod illi respondent, & facit omnia illa; hoc non intelligitur de agente vniuersali, quia præter illud dantur agentia propria, & proxima, & illa sunt, quæ actiua, & agentia dicuntur in illo genere, & in illa natura. & confirmatur, quia Aristoteles dicit, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, datur agēs, quod est factiuum omnia illa, ergo agens, quod est factiuum omnia illa, debet quoque esse in natura illa, siuè ptinere ad naturā illā; nō ergo

debet esse agens vniuersale, quia non est illius naturæ, nec generis; & confirmatur per exemplum allatum ab eo; ait enim vt ars ad materiam modo principium actiuũ artis faciens omnia, ad quæ est in potentia materia artis, non est agens vniuersale, & Deus, sed est agens proprium pertinens ad artem, & licet materia, & illud agens postea inter se differant, hoc nihil refert, satis est quod illi materiæ respondet agẽs, quod est illi appropriatum, & non est agens vniuersale. Præterea illud agens vniuersale concurrit ad omnes res, ideo non erat necesse, quod Aristotel. probaret in anima esse hoc agens, siquidem elatum est quod est in omnibus rebus. loquitur ergo de agente proprio, & particulari: & ita cum ex hoc antecedente, quod in omni natura est patiẽs, & agens proprium respondens illi patienti Aristoteles infert in anima esse has differẽtias agens, & patiens, concludit in anima esse agens proprium, & particulare respondens illi patienti, non autem agens vniuersale vti ipsi dicunt. & confirmatur, quia in omni natura vbi est aliquod patiens, datur aliquod agens proprium respondens illi, & illud perficiens præter agens vniuersale; vt elementa in natura sunt patientia, Cœlum est agens illis respondens. similiter in animalibus, in quibus est principium passiuũ, scilicet fœmina, est quoque propriũ principium actiuum illi respondens præter agens vniuersale, vt mas, & sic in reliquis rebus, alioquin non posset aliquid generari, neque moueri. Si ergo in omni natura datur proprium agens particulare, ad quid volumus in actionibus animæ cõfugere ad agens vniuersale, & negare proprium agens, & particulare eiusdem naturæ? Per hæc eadem argumẽta reijciuntur responsiones aliorum sectatorum Alexandri, qui ad hoc argumentum respondentes confugiunt ad hoc, quod aiunt in anima esse has differentias agentis, & patientis quo ad actum secũdum, quod superius confutatum est.

Secũda. Secundo principaliter. Si intellectus agens esset Deus, intellectio non esset in nostra potestate; consequens est falsum, quia intelligimus dum volumus; consequentia probatur; quia illa actio dicitur esse in nostra potestate, quæ pendet a principio nr̃o formali; quæ verò pendet a principio extero in potestate nostra esse nõ possunt, sicut neque illud principium est in potestate nostra: Deus autem est externum principiũ, ergo si ipse esset intellectus agens, intellectio non esset posita in nostra potestate, & voluntate; sed vel omnia semper intelligeremus, vel ea solum, & tunc solum, quæ, & quando Deus vellet.

Huic rationi respondet Zabarella negando consequentiam, ad probationem dicit, quod esset efficax, si Deus aliquando nobis suam operam recusaret, nec ad nos semper effunderet lumen suum. Sed non ita res se habet, quia lumen suũ semper nobis adest; sed ex parte nostra quandoque prouenit defectus, quia vel non habemus habitum, vel organum phantasiæ est indispositum. *Respõsio Zabarellæ.*

Sed hæc responsio impellit Zabarellam in aliud absurdum maius, nempè; quia tũc sequeretur, quod quando homo habet habitum, & organum, & est dispositus, necessariò semper intelligeret, & nedum semper intelligeret, sed ea, quæ semel didicit, semper intelligeret, & contemplaretur; quod consequens est absurdum, nam sæpè quis est dispositus, & habet habitum, & non vult intelligere, neque speculari nedum ea, quæ semel didicit, sed nihil, sed vult dormire, vel operationi sensitiuæ incumbere. consequẽtia verò probatur, quia Deus est agens necessarium, non liberum de mente Aristo. & ideo semper agit, & eodem modo agit (non autem est agens liberum, vt supponit Zabarella; vnde trãsit ad Theologos, vt seruet hanc positionem, nos autem sumus in via Aristot. nunc,) cum ergo semper illuminet phantasma, & phantasma agat in mente patibili, quæ similiter est agens, & patiens necessariũ, ipsa non poterit non iudicare phãtasma, abstrahere, & intelligere, & sic homo dispositus necessariò semper intelliget, & eadem intelliget: at si dicamus intellectũ agẽtẽ esse partem animæ nostræ, in hoc absurdum non incidimus, quia tunc erit sub imperio volũtatis nostræ, vt aliæ potentiæ naturales, & sic intelligemus cũ voluerimus. *Reijcitur.*

Tertiò principaliter arguo ipse ratione, quã puto insolubilẽ. Deus est sua operatio per essentiam, itaquod operatio eius est essentia eius, quod est ex se verum, & conceditur a Zabarella eodẽ libro de mente agente, cap. 9. declarando verba textus 19. tertij *Tertia ratio.*

de

de anima, ergo si intellectus agẽs est Deus, operatio intellectus agentis erit substantia Dei. Hoc totum patet, sed falsum est, quod operatio intellectus agentis sit substantia Dei, ergo falsũ est quoq; qđ intellect⁹ agẽs sit Deus. quod falsum sit quod operatio intellectus agentis sit substantia Dei, patet ex se; tamen probatur propter proteruũ: operatio intellectus agẽtis secundum Zabarellam est agere in intellectum patibilẽ simul cum phantasmate: at actio illa est accidẽs, non substantia Dei, quod probatur, quia actio illa est motus quidam spiritualis, qui prouenit partim ab obiecto, & phantasmate, partim ab intellectu agente; non enim intellectus agens se solo agit in intellectũ patibilem, sed vt forma phantasmatis ex ipso Zabarella: at substantia Dei non pẽdet, neque habet esse ab obiecto, & phantasmate rerum mortalium, neque ponitur in esse post non esse vt illa actio, ergo actio illa in intellectum patibilem nõ est substãtia Dei. Praeterea intellectio nostra est operatio intellectus agentis, & passibilis, ab vtroq;.n. pendet tanquam a causis necessariò concurrentibus, & agentibus: at intellectio nostra non est substantia Dei, sed accidens, alioqn intelligeremus nos per substantiam Dei formaliter, quia intellectione formali intelligimus, ergo intellectus agentis operatio nõ est substantia Dei, & consequenter intellectus agens non est Deus.

Quarta Quartò principaliter arguit Piccolomineus argumento Themistij: cum Arist. 3. de Anima, tex. 20. dixisset hoc solum immortale, & aeternum, statim addit, non reminiscimur autem post mortem, indicans nos maximè esse mentem illam aeternam, quae quãtis seruetur, tamen non reminiscimur. quare si mens agens esset Deus, nos per eum supremè constituti, & intelligentes Dij essemus.

Quinta Quinta rõ principalis est. Intellectus agens, & possibilis sunt vna met substãtia realiter: at intellectus possibilis non est Deus, ergo neque intellectus agens. minor est clara, maior probatur infra, dum declarabim⁹ intellectũ agentẽ, & possibilẽ esse vnã substantiã realiter, sed differre formaliter. Adducuntur aliae variae rationes ab Auerroistis, & alijs, sed quia aliquo pacto euadere illas possent Alexandrei, illas missas facio.

Ad rationes pro opinione Alexandri rñdetur. Ad primam negatur antecedens, .s. quod agens, & possibilis sint diuersae substãtiae realiter distinctae; argumenta probãtia illud infra cap. 3. soluentur. *Ad primam Alexandri.*

Ad secundum argumẽtum; diligenter est considerandus ille text. 19. quoniam in illo tex. Arist. explicat naturam intellectus agẽtis. concedo equidem quod explicat naturã intellectus agentis per illa tria praedicata dicens φ intellectus agens est separatus, immixtus, & impatibilis, & probat haec praedicata competere intellectui agenti per illã conditionem, quia intellectus agens est substãtia actus, siue operatio (nam ibi per actũ intelligit non actum primum, sed actum secundum, vt verba graeca, & sensus textus indicant.) Sed est notandum quod cum dicit Arist. quod intellectus agens est substantia actu, non vult dicere quod intellectus agẽs sit actio per essentiam, ita quod actio, & essentia in ipso sint idem sicut euenit in substantijs abstractis, vt existimat Zabarella, quoniam operatio intellectus agẽtis est accidens, non substantia ipsius intellectus agẽtis. Sed vult dicere Aristo. quod intellectus agens est substantia semper actu operans, ita quod eius natura est operari, & agere, sicuti natura intellectus possibilis est esse potentia omnia, & fieri omnia, quae expositio comprobatur, quia iam differit de intellectu possibili, & dixit ipsum esse potentia omnia; quod non intellexit quo ad actum primũ, cum intellectus possibilis sit actus primus, non potentia, sed intellexit de actu secundo, adeo quod voluit dicere, quod natura intellectus possibilis est recipere omnia intelligibilia, & fieri illa. dixit deinde debere dari agentem intellectum, qui perficeret intellectum possibilem agendo, & operãdo, & ideo tunc declarans naturam intellectus agentis praecipuè notauit illud, in quo intellectus agens differt ab intellectu possibili, quod est, quia natura intellectus agẽtis est operari, & agere, & perficere intellectũ possibilem; sicuti natura intellectus possibilis est perfici, & reddi actu ab intellectu agente: dum ergo Aristoteles ait intellectus agens est substantia actio, non vult dicere, quod intellectus agens sit actio, & operatio per essentiam, vt accipit Zabarella, & communiter Alexandrei, sed vult dicere quod *Ad secundam.*

lectus agens est substantia operaus, & agēs sicut intellectus possibilis est substantia patiens. Er sic habemus rationem in textu quomodo per illam conditionem, quod intellectus agens est substantia actio, probet intellectui agenti competere illa tria prædicata.s.quod est separatus, immixtus, & impatibilis, nam supra loquēdo de intellectu agente probauerat illa prædicata ei competere,& tñ eius natura non est ita nobilis, sicuti nam intellectus agentis, quia intellectus possibilis est substantia potentialis, sed agens est substantia actio,& operans. Infert ergo Philosophus. Hic intellectus agēs est separatus impatibilis, & immixtus, qm̄ est substantia actio, quasi dicat. Si intellectus possibilis est perpetuus, immixtus,& impatibilis, multò magis intellectus agēs est dicendus separatus immixtus, & perpetuus, quia est nobilior, qm̄ est substantia non patiens, sed agens, & operans. vnde hanc rōnem subiufert postea in sequentibus verbis textus. semper.n.honorabilius est agens patienre, & principium mareria, non ergo ex hoc textu habetur quod intellectus agens sit sua operatio per essentiam,& consequēter neque habetur quòd intellectus agens sit forma separata, & Deus. Sed potius colligitur quod est eadem substantia quod intellectus possibilis, quia habet eadem prædicata,& quod solum differunt formaliter ab innicem, quia intellectus possibilis est potētialis, agens verò est substantia operans. & hæc expositio nullam vim infert verbis textus. Ad tertium respondetur, quod Arist. in tex.20.tertij de anima loquitur de intellectu in actu, qui secūdum substantiam est idem quod intellectus possibilis, quando.n. possibilis per agētem deductus est ad actū, dicitur in actu;modo Arist. loquitur ibi de hoc intellectu, etiam secundum Alexādrū, & de eo tria dicit. primò quod est idem, q̄ rrs scita, secundum quod hic intellectus in actu est quodammodo posterior ipso intellectu possibili. tertium quod hic est separatus a corpore hoc solum quod est.de hoc intellectu verificatur illud prædicatum, qđ actu semper intelligit, quod verò ait Zabarella Aristot. ibi dicere; intellectum hunc, qui semper intelligit, esse id, quod est, non est verum, sed Aristo. habet hæc verba. Separatus est autem solum hoc, quod verè est, & hoc solum immortale,& incorruptibile, quæ verba faciunt hunc sensum quod intellectus actu est separatus, sed non absolutè, sed solum quo ad id quod est idest est separatus solum quo ad quidditatē, & essentiam, nō quo ad alia scilicet quo ad intelligere,& reliqua, quia intelligere corrumpitur, licet essentia remaneat: vnde sub infert quod non reminiscimur post mortē, quia phantasia corrumpitur, sine qua intellectus actu nihil intelligit. ex quibus verbis etiam patet quod ille intellectus de quo loquitur ibi Aristote. non potest dici quod sit Deus, quia subinfert, quod licet ille intellectus sit separatus, immortalis,& æternus, tamen non recordamur post mortem. Signum est ergo, quod ille intellectus, de quo ibi loquitur Aristo. est ille intellectus, quo nos modo formaliter intelligimus mediantibus phantasmatibus. vnde si phantasia remaneret post mortem, sicut intellectus ille manet, nos recordaremur. ex hoc infero: at nos non intelligimus modo formaliter Deo, sed intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo intellectus ille non est Deus, sed pars animæ nostræ, & confirmatur, q2 falsum est, quod Deus non intelligat corrupta phantasia. sed bene verum est de intellectu, qui est pars animæ nostræ. ergo sequitur quod ibi non intelligit Aristoteles de intellectu, qui est De⁹, sed de intellectu, qui est pars hominis.

Ad tertium.

Ad quartum, quod est argumentum Alexandri, respondet Franciscus Piccolomine⁹ lib. 1. de humana mente cap. 10. tripliciter, sed illæ sunt satis concisæ, & obscuræ responsiones, ideo respondendum est quod illa maior Alexādri non est vniuersaliter vera, sed solum est vera quādo coincidit cum illa ꝑpositione maxima, omne ens per participationem reducitur ad ens per essentiā, quæ est verissima, & tunc hic est sensus illius maioris, quoniam in aliquo genere est aliquid, qđ est primò, & per se tale, & aliud est secundariò tale, i.est tale per participationē illius, quod est primò, & per se tale. illud, quod est secundariò tale, habet ab illo primo quod sit tale: & in hoc sensu est vera maior, sed absolutè sumpta est falsa, quod probo inductione in exemplo allato a Zabarella. Inter omnia visibilia primum visibile est lux, & maximè omniū lux solis, & tamen

Ad quartum.

tamen non est verum quod omnia alia visibilia habeant a luce solis quod sint visibilia, nam lux ignis non est visibilis propter lumen solis, & lux lapidis præciosi non est visibilis per lumen solis. idem euenit in corporibus perspicuis: ecce ergo quod non est vera vniuersaliter: at si lux ignis, & lapidis præciosi essent visibiles per participationem lucis solis, essent quidem visibiles per lucem solis, sed quia lux ignis, & lux lapidis, sunt per se visibiles, & illa visibilitas non inest illis per aliud visibile, quod ipsæ participent; hinc est quod sunt per se visibiles, licet sint secundario visibile: est ergo vera maior propositio solum tunc, quando illud, quod est secundario tale, est tale per participationem illius, quod est per se primo tale: sed si sit tale secundario; quia scilicet non est ita excellens tale in illo genere, vti illud optimum, tunc non est vera illa maior: accepta ergo maiori in sensu quo est vera, tunc minor est falsa; non enim reliqua entia sunt intelligibilia, quia participent Deum, qui est primum intelligibile; sed ipsa per se sunt intelligibilia, quia sunt entia per se distincta a Deo, quia alia est entitas Dei, & alia est entitas creaturarum, licèt creaturæ non sint ita excellentia intelligibilia, vt est Deus. cũ ergo dicit in minori, sed Deus est primũ, & per se intelligibile, concedo quod est primum, i. excellentissimum intelligibile; reliqua vero sunt secundariò intelligibilia, idest non ita excellentia intelligibilia, sed si intelligit in minori. Deus est per se, & primo intelligibile, idest causa, & radix intelligibilitatis, & reliqua sunt intelligibilia per participationem Dei, est falsa, quia ipsa sunt per se intelligibilia, licet effectiuè quo ad entitatem sint adeo, quod si quis dicat, entia sunt effectiuè entia a Deo, ergo sunt intelligibilia per ipsum Deum, respondeo armonia, & sonus est ab Artifice sonante effectiuè, ergo armonia, & sonus est delectabilis per Artificem, non valet loquendo formaliter, sed est verum solum effectiuè; ita creaturæ sunt entia per Deum, & consequenter intelligibilia per Deum, est verum effectiuè, non formaliter: at in proposito loquimur formaliter, non effectiuè; omnia.n. a Deo sunt effectiuè, & consequenter sunt talis naturæ, & conditionis effectiuè per Deum, tamen formaliter quælibet est talis per se, & per suam naturam. dum ergo dicitur, omnia entia sunt intelligibilia secundariò, i. per participationem Dei, est falsum, quia illa sunt primò, & per se intelligibilia formaliter, licèt non sint excellentissima intelligibilia, & hoc modo sunt secundario intelligibilia. *Ad quintum.* Ad quintum Opus præstatius eget lumine præstantiori, respondetur quod eget lumine præstantiori, sed proprio, nõ vniuersali, huiusmodi autem est mens hominis, quæ est præstantior sensu; vel dicamus, & melius quod frequenter quo facultas est præstantior, eo eget paucioribus extrinsecus, & sic maior est falsa. Ad auctoritatem ex 3. de anima textu 20. iam responsum est nunc, soluendo tertium principale, quomodo intelligitur ille tex.

Exponitur, & reijcitur opinio eorum, qui dicunt intellectum agentem, & possibilem esse duas partes realiter distinctas componentes animam intellectiuam. & eorum qui dicunt solum ratione illos differre. Cap. III.

Auerroes & Zimara. Averroes è conuerso, & multi sui sectatores, & præsertim Zimara theore. 41. & 12. Metaphy. text. 17. tenent quod intellectus agens est pars essentialis animæ intellectiuæ; volunt enim quod anima rationalis componatur ex duabus partib. substãtialibus tanquam ex materia, & forma, & quod intellectus possibilis habeat rationẽ materiæ, & intellectus agẽs habeat rationẽ formæ. *Prima ratio.* Pro hac opinione variæ rationes, & auctoritates adducũtur. Primo adducitur auctoritas Aristotelis 3. de anima tex. 1. vbi Arist. ait de parte autẽ animæ, &c. quo in in loco patet, quod Philosophus appellat intellectum partem animæ, sed intellectus non potest esse pars animæ intellectiuæ, nisi anima intellectiua constet ex partibus, quarum vna, & materiales sit possibilis, altera, & formalis sit intellectus agens. *Secũda ratio.* Secundo tex. 17. eiusdem 3. de anima ait Arist. necesse est in anima has esse differẽtias, s. intellectum agentem, & patientem at non diceretur hos duos intellectus essẽt duæ partes animæ essentiales. Ad sunt deinde variæ auctoritates Commentatoris, quem fuisse huius opinionis clarum est ex ijs, quę scribit in commentarijs

tis 3. de anima tex. 4. 5. 13. 20. & alibi sæpe.
3. ratio. Tertiò quod causatur ex duobus, quorum vnum est pura potentia, & aliud est purus actus est compositum ex illis tanquam ex partibus essentialibus; sed anima rationalis constat ex intellectu possibili, qui est potentia pura, & ex intellectu agente, qui est purus actus, ergo anima rationalis est composita ex illis tanquam ex partibus essentia lib. secunda pars minoris probatur, scilicet quod intellectus possibilis sit pura potentia, & intellectus agens sit purus actus; nā de intellectu possibili Aristo. loquens 3. de anima text. 5. ait quod intellectus nullam naturam habet, nisi qđ est possibilis, & q nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere: de intellectu vero agēte ait eodem 3. de anima tex. 19, quod est substantia actus. cum ergo anima rationalis constet ex his, patet q est composita ex partibus essentialibus.
4. ratio. Quarto intellectus possibilis de se non est actus, neque in actu, sed pura potētia, ergo est necesse quod fiat in actu ab aliquo actu: nihil aliud autem assignari pōt, quod faciat actu ipsum intellectum, nisi intellectus agens, ergo anima rationalis cō ponitur ex intellectu possibili, & agente tā quam ex duabus partibus essentialibus, antecedens primum probatur, quia qđ est actus, vel in actu actiuè concurrit ad aliquam operationem, sed intellectus possibilis non concurrit actiuè ad vllam operationem antequam sit factus in actu ab intellectu agente, ergo intellectus possibilie est merè potentialis pars animæ.
5. ratio. Quintò, Si anima rationalis esset simplex, & non composita ex actu, & potentia reali, intelligeret se ipsam per suam essentiam, sicuti substantiæ separatæ, in quibus est idem intellectus intelligens, & intellectio; sed hoc est falsū, quia anima rationalis non intelligit, nisi per cognitionem aliorum a se.
6. ratio. Sextò Zimara Theoremate 41. sic arguit. Sicuti innotescit nobis multitudo intellectiuum abstractorum per diuersitatem suarum actionū; ita innotescit nobis diuersitas intellectus agentis ab intellectu possibili ex eorū actionibus diuersis: sed actiones diuersæ abstractorum indicant diuersa abstracta secundū essentiam, ergo & diuersitas actionum intellectus agentis, & possibilis indicant nobis diuersitatem secundum essentiam intellectus agentis, & possibilis. Septimò. Aristoteles voluit quod in anima essent agens, & patiens, vti sunt in qualibet natura: sed in omni natura agens, & patiens sunt diuersa realiter, quia nihil agit in se ipso, ergo intellectus agens, & possibilis differunt realiter, & sunt essentiæ diuersæ. 7. ratio. Pro hac opinione aliquo modo faciunt rationes Zabarellæ quibus probat hos duos intellectus non esse per se vnam, & eandem substantiā, quæ infra adducam postquam opinionem Scoti recitauero, & soluam.

Hæc opinio nullo modo est sustinenda, & contra eam valent rationes, quas facit Scotus 2. sent. dist. 16. Et confutando opinionem Henrici, qui dicebat potentias animæ esse partes animę realiter distinctas inter se, non tamen ab essentia animæ, nā & ista opinio dicit quod intellectus agens, & possibilis sunt duæ partes animæ, ex quib. anima ipsa componitur, possent ergo addaci omnes rationes, quib. probauimus, potētias animæ distingui solum formaliter. Sed pro nunc ex Scoto adduco præcipuè, illas rationes, quæ de directo hanc sententiam infringunt. Reijcitur.

Prima ratio est hæc. loco citato dimissis Theologicis, pars in esse naturali præcedit suum totum origine; sed intellectus agens, & possibilis, & quæcunque alia potentia sequuntur essentiam animæ, ergo istæ potentiæ non sunt partes animæ. maior est clara experientia. minor quoque patet, quoniam intellectus possibilis non præcedit origine essentiam animæ, alioquin posset esse intellectus possibilis in homine, & tamen ille homo non haberet animam rationalem, quoniam anima rationalis solum habet esse, stante hac opinione ab intellectu agente, qui est actus possibilis. manifestū est antem, q in quolibet composito materia pręcedit compositum nedum origine, sed tempore: nō ergo intellectus possibilis est pars essentialis animæ rationalis. 1. ratio.

Secunda ratio. Si intellectus possibilis esset materia intellectus agentis, sequeretur quod intellectus non posset informare hominem. consequens est apertè falsum, consequentia probatur, quia, quod est potentia, non potest esse actus, & forma, sibi enim repugnat; sed stante hac opinione anima rationalis esset potentialis partialiter, 2. ratio.

ergo

ergo non potest informare, & actuare corpus. minor est concessa, maior probatur, quia potentia receptiua, & perfectibilis ab alia potentia nō pōt esse minus dependens quam materia ignis, vel alterius corporis, quia vbique est compositio realis ex potentia, & actu:sed materia ignis,siuè ignis ipse non potest in esse alicui ipsum informando, ergo neque anima potest est forma, vel actus primus alicuius corporis,qui sit pars ti essentiali, scilicet potentiæ repugnat informare,& actuare, cum ipsa sit potentia, ergo tota anima rationalis non potest esse formate informans alicuius corporis.

Tertia. Tertio Pluralitas est fugienda, nisi adsit necessitas, sed dicere istos duos intellectus differre realiter est admittere pluralitatem absque necesse,quoniam omnia rectè salua re possumus dicendo illos distingui solum formaliter,ergo non est ponendum illos distingui realiter.

Quarta Quarto sequeretur quod anima esset substantia composita, quod est falsum : consequentia patet ; consequentis falsitas probatur,quia Arist. in principio secundi de anima tex. 2. diuidit substantiam in tres partes,scilicet in substantiam,quę est materia, in substantiam,quæ est forma,& in compositum; deinde in quarto textu concludit,& probat,quod anima non est substantia,quæ est materia , neque est compositum,sed qđ est substātia,quæ est forma,& actus,& hæc sunt verba eius.Necesse est ergo animā substantiam esse sicut speciem corporis phisici potentia vitam habentis.

Quinta Quinto. Potentia ad accidens non fundatur, nisi in substantia actu:sed in intellectu possibili fundatur potentia ad recipiē dum species , & intellectiones , ergo intellectus possibilis est substantia actu, non pura potentia. hæc ratio dessumitur ex Scoto primo sententiarū distinctione tertia quæstione 7. Respondetur quod possibilis non recipit intellectiones, nisi mediante intellectu agente, qui actuat intellectum possibilem,& tunc intelligit.

Contra, sequeretur tunc , quod intellectus agens quoque esset potentia.probatur consequentia,quia actus,& forma est,quæ dat esse rei,adeoquod qualis est actus,talis est res,& natura eius;materia enim nihil agit,sed solum patitur:at per nos intellectus agens est actus possibilis , itaquod intellectus possibilis habet esse ab agente(de se.n. est pura potentia) sed intellectus possibilis est receptiuus,& passibilis,ergo intellectus agens quoque est receptiuus , & possibilis, quoniam dat esse per informationem intellectui possibili;at talis est intellectus passibilis,qualis est eius forma dans illi esse;sicuti diaphanum est receptiuum luminis,& nō alia de causa , nisi quia forma diaphani est receptiua luminis , & aquá est calefactibilis,non alia de causa, nisi quia forma aquæ est receptiua caliditatis. Sexto. Intellectus *Sexta.* possibilis est actus corporis humani , quoniam anima est actus corporis humani , & hoc verificatur de tota anima , non de aliqua eius parte; alioquin anima esset actus, & non actus corporis humani;ergo non est potentia. consequentia patet , siue dicatur quod intellectus possibilis est actus informans,siue assistens.

Septima Septimo. Anima intellectiua est simplicior quam forma naturalis,sed forma naturalis , vt forma lapidis non integratur ex duabus substantijs.ergo a fortiori neque anima intellectiua maior,& minor communiter conceduntur.

Alias rationes habes apud Mercenariū , Piccolomineum , & alios ; pauci enim hodie sequuntur illam Opinionem. Rationes adductæ pro illa Opinione infra soluentur; postquam Opinionem Scoti exposuerimus

D. Tho. Opinio. Diuus Thomas , & sui sectatores, vt patet ex Iauello tertio de anima, quæst. 2. de intellectu possibili, sustinent quod intellectus possibilis non est pura potentia in genere entium, sed solum in genere intelligibilium , vti diximus in Theoremate de causis producentibus intellectionem;tamē cum hoc simul dicunt quod intellectus possibilis est potentia animæ intellectiuæ , & quod est accidens, scilicet qualitas de secū da specie, & hoc idem dicunt de intellectu agente, quia sustinēt illum quoque esse potentiam animæ , & ipsi communiter sustinent quod potentiæ animæ sint accidentia, & sic realiter distinguuntur,neque ex eis fit vnum , sed distincti manent. Ab eis discrepat Gaiet. in materia de intellectu agente, in qua sequitur Alexand.Aphrod. Opinionem,quod sit Deus;eius rationes infra cum rationibus Zabarellæ soluam scilicet in ca.

sequen-

sequenti. non opus est immorari circa confutationem Opinionis Diui Thomæ, quia sufficiunt ea, quæ diximus in Theoremate de potentijs animæ. Opinio verò Caietani reijciiur per ea, quæ diximus contra Opinionem Alexandri. Alij vero ex opposito, vt Piccolomineus li. primo de humana mente, cap. 12. & Mercenarius in suis dilucidationibus, & alij nõnulli dicunt, quod intellectus possibilis, & agens non sunt duæ partes realiter distinctæ componentes animã intellectiuam, sed est vna essentia vtriusq; mentis, & quod solum ratione distinguuntur, quatenus enim mens est nudata formis & est in potentia ad recipiendum species intelligibiles, siue intellectiones, & patitur, siue excitatur à phantasmatibus, dicitur mens potentia, siue intellectus possibilis, quatenus vero iudicat, abstrahit, ratiocinatur, & componit, dicitur agens.

Reijcitur.

Piccolominei, & Mercenarij opinio.

Pro hac Opin. faciunt rationes, quibus recta est sententia illorum, qui dicebant hos duos intellectus esse duas partes animę realiter distinctas; cum enim falsum sit q̃d isti intellectus sint diuersi realiter, sequitur quod realiter sint vnum, & idem, & sola ratione distinguantur.

Verum hæc Opinio, & si proximius ad veritatem accedat quam aliæ, tamen absolutè non est vera; potest enim habere duplicem sensum. primus est quod intellectus possibilis, & agens distinguantur ratione tantum, idest ratione ratiocinante, & solũ per meram operationem intellectus nostri, sed ex natura rei nullã admittãt distinctionem, & in hoc sensu non est sustinenda hęc Opinio, ratio est, quia Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias animæ: at si ex parte rei nullo modo different, sed solum per operationem nostri intellectus, nõ possent dici differentiæ animæ, non enim in anima ex propria natura essent, sed essent imaginationes intellectus nostri. Præterea Aristoteles tertio de anima textu 17. ostendit dari intellectum agentem in anima, eo quod in eadem anima datur intellectus possibilis: at si idem sunt penitus intellectus possibilis, & agens ex parte rei, & sola ratione distinguuntur, probaret dari idẽ ex eo quod idem datur, & sic esset petitio principij.

Prima ratio.

Secũda

Denique necesse est ponere aliquam distinctionem ex parte rei in istis intellectibus ad saluandum aliquas auctoritates Aristotelis, qui sæpe hos intellectus appellat partes animæ, & illis competere diuersa munera, dat etiam eis diuersas diffinitiones, quia dicit tertio de anima textu. 19. quod intellectus agens est substantia operatio, & textu. 5. eiusdem ait, quod intellectus possibilis natura est esse omnia potentia.

Tertia.

Alius sensus istius Opinionis est, quod intellectus possibilis, & agens sunt vna met substantia, & essentia realiter, tamen distinguntur ratione, idest ratione rationata, q̃d est dicere, differunt formaliter, & ex natura rei, & in hoc sensu est approbanda, & coincidit cum Opinione Scoti, ut patebit ex capite sequenti, & in hoc sensu loqui videtur Mercenarius, quia hos intellectus appellat gradus, & differentias animæ, ex qua appellatione videtur, quod non vult illos differre pure per operationem intellectus, sed aliquo modo ex parte rei.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IIII.

EXpositis aliorum Opinionibus, reliquum est, ut sententiam Scoti explicemus, quæ habetur ab eo in quolibetis quest. 15 idest in calce primi artic. principalis; ibi enim loquendo de intellectu agẽte, & possibili habet hæc verba. (si non teneiur distinctio potentiarum nec re absoluta nec relatiua, sed tantum quod idem absolutum quodammodo illimitatũ est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius actus dicetur alia, & alia potentia; tunc prima via est probabilis.) ergo signum est quod de mente Scoti intellectus possibilis, & agens sunt duæ potentiæ animæ; appellat enim eos potentias intellectiuas: at potentiæ animæ distinguuntur solum formaliter, non realiter, ut declarauimus in proprio Theoremate, ergo hoc eodem modo dicendum est, q intellectus possibilis, & agens distinguũtur formaliter, non realiter, vel ratione ratiocinante solum, & ita, quæ dicta sunt de potentijs animæ, dicenda sunt de his duobus intellectibus, & rationes, quę adductæ sunt pro comprobanda illa sententia Scoti, &

quæ

quę dicta sunt pro defensione illius, eadem dicenda sunt pro hac positione comprobanda, & defendenda. Probatur autem præsertim hæc Opinio Scoti per rationes adductas in præcedēti capite. cum enim isti duo intellectus non distinguantur realiter, vt probatum est contra Auerroem, neque distinguantur ratione solum, vt probatum est contra Piccolomineum, & Mercenariū, sequitur quod distinguantur solum formaliter, itaquod isti duo intellectus sunt duæ virtutes, & realitates existentes in anima eadem, quę sunt principia illarum actionū, quas supra retulimus, dum de eorum muneribus loqueremur, & propter hoc Aristoteles appellat illas differentias in anima & illis diuersas diffinitiones assignat, nec tamen sequitur, quod anima intellectiua sit composita, vt diximus in materia de potentijs, quia pluralitas realitatum non arguit compositionem in re, sed distinctionē formalem solum. sed contra hanc sententiam Scoti sunt rationes multæ. In primis arguit Zabatella libro de mēte agente cap. 10. quod isti duo intellectus non possent esse vna, & eadem substantia. ex Aristotel. 7. & 8. Phy. habetur hæc propositio certa, quod nullum simplex mouet seipsum, sed quidquid mouet, ab alio mouetur, & hoc verificari particulariter de ipsa anima docet Aristot. in primo libro de anima, quando confutat Opinionem illorum qui dicebant animam mouere se ipsam: at Aristot. in tertio de anima textu 17. adinuenit intellectū agentem, vt agat in intellectum possibilem ergo intellectus agens, & possibilis non sunt vna met substantia, & eadem, sed diuersa, quia tunc idem ageret in semetipsum, quod est impossibile, vt vidimus. Secundo exempla, quæ adducit Aristot. in tertio de anima tex. 17. hoc idē ostendunt, nam in tota natura agens, & patiens sunt distincta secundum substantiam, & omnis ars est distincta a materia, in quam agit: at Aristoteles ait intellectū agentem esse, vt ars respectu patientis. ergo voluit quod intellectꝰ agēs, & possibilis sint distincta realiter. Tertiò hoc idē significat exemplū luminis, nam lumen est essentialiter distinctū a colore, cui iungitur, & a visu, in quē agit: at voluit Arist. qđ eū locū haberet agens in in tellectiua anima, quē habet lumen in visio ne ergo voluit, quod agens esset substantia distincta à possibili. Quartò Ratio Aristotelis quia ostendit dari intellectum agentem, hoc idem probat, nam Aristoteles ostendit dari intellectum agentem, eo quod datur intellectus possibilis; at si intellectus agens esset idem realiter quod possibilis, non deberet Arist. ostendere quod intellectus agens datur, quia possibilis datur, sed solum deberet ostendere, quod possibilis agit, & habet vim, actiuā, cuius ratione dicitur quoque agens. Quintò hoc idem apertè manifestare videntur verba Aristotel. in tertio de anima tex. 19. 20. in quibus locis ait, quod agens est honorabilius patiente, & quod agens est secundum substātiā actio; ait etiā quod est idipsum qđ est, scilicèt pura quidditas, purus actus: de intellectu verò possibilis eodem tertio de anima tex. 5. dixit ꝙ est pura potētia: ecce quod hēnt diuersas naturas, & essentias. Insuper dixit intellectū agentem esse semper intelligentem: de possibili verò dixit, quod non intelligit semper: at eadē substantia non potest dici semper intelligens, & non semper intelligens. ergo isti duo intellectus distinguuntur realiter, & sunt duæ diuersæ substantiæ. Thomas Caietanus tertio de anima tex. 18. sustinet, & ipse quod intellectus agens sit substantia diuersa ab intellectu possibili, quia arbitratur illum esse Deum, vt Alexander Aphrodiseus. Pro se habet primam rationē nunc adductam ex Zabarella, & insuper ita argumentatur. loquitur loquens Aristoteles de intellectu agente tex. 19. ait quod est substantia actu ens, sed natura intellectualis actu non est potentia animæ, quia tunc potentia animæ esset perfectiori modo intellectualis, quam ipsa substantia animæ, quæ est potentialis intellectualis in gñe intellectualium; cum ergo agens non sit potentia animæ, & intellectus possibilis sit potentia animæ, dicendum est quod intellectus possibilis, & agens sunt diuersæ naturæ. Præterea dicit eodem loco quod intellectus agens semper intelligit, & quod est idē quod res scita: sed istæ conditiones nō possunt verificari de potentia animæ; non enim intellectus humanus est idē quod res scita, nec datur intellectus in nobis, qui semper intelligat, ergo ex his dictis patet quod intellectus agens, nō est potentia animæ

Fundamentum opinionis Scot. *Prima ratio in oppositum.* *Secūda ratio.* *Tertia ratio.* *Quarta ratio.* *Quinta ratio.* *Sexta ratio. Caietani.* *Septima ratio.*

mæ, & ita differt realiter, & est diuersa substantia ab intellectu possibili.

Ad primum. Verum istæ rationes non cogunt, & ad primam respondeo, quod sępius expositum est, quomodo illa propositio, nihil agit in se ipsum, intelligatur, & præsertim in Theoremate quod elementa mouentur à seipsis, & ibi declarata est intentio Aristotelis in 7. & 8. Phy. ideo nunc breuiter dico, quod valet in agente vniuoco, non in agente æquiuoco, id est valet in illo agēte qui agit per formam, quæ omnino eiusdem rationis cum forma, quam inducit in passum: nam si tale agens posset agere in se ipsum, induceret in se ipso formam, quam iam actu haberet, & per quam operatur, quod implicat contradictionem, sed non valet de agente æquiuoco, idest de illo agente quod inducit formā in passum alterius rationis ab ea per quam ipsum agens operatur, quia non est inconueniens, quod aliquid sit in actu, & potentia respectu diuersorū: potest enim aliquid esse actu frigidum, & potentia calidum, & sic per motum potest inducere actu in se calid tatem, quam habebat solum potentia.

Ad illud ex primo de anima, quod anima non mouet se ipsam, dico, quod intelligitur tota illa disputio, sicuti etiam intelligitur eadem, quam habet in 8. Phy. tex. 3. de eadem anima. unde concedo quod anima ut est agens vnium, non potest agere in se ipsam, sed ut est agens æquiuocum, potest; dū vero producit in se ipsam intellectionem concurrente specie intelligibili, est agens æquiuocum.

Præterea hoc argumentum concludit solum distinctionem formalem, non realem proprie, quam intendunt, quæ est inter rē, & rem: sufficit enim quod agens, & patiens distinguantur ex natura rei. Alij dicunt qđ illa maior est vera solum in motu corporali, & materiali, non in motu spirituali, uti est motus animæ in intelligendo, sed prima responsio est realior, quam fusè declarauimus, & rutati sumus contra Zabarellam Theoremate de motu elementorum a se ipsis, capite primo, & ultimo.

Ad secundum & tertium. Ad secundum, & tertium respondetur, quod illa similitudo, & illa exempla non debent accipi secundum omnimodam similitudinē, quia semper similitudo claudicat, sed debent omnes similitudines, & exempla sunt quo ad illud solum, quod intendit author. modo Aristoteles quando dixit intellectum agentem esse, vt ars, & vt lumen, non voluit propter hoc inferre, quod sicut ars, & materiam sunt distincta realiter, similiter lumen, & visus ita intellectus agens & possibilis sint distincta relaliter; sed similitudo consistit tantum in hoc, quod sicuti in generando composito artificiali, requiritur aliquod agens, vt ars, quod deducat de potentia ad actum, & aliquid patiens, ut materiari, ita in generatione intellectionis requitur aliquod, quod habeat rationem agentis, vt ars in artificiatis, & aliquid, quod habeat rationem patientis, ut materia, & ita concludit quod debet dari intellectus agens, & possibilis, quorum primus agit, alter patitur.

Ad quartum. Ad quartum respondetur, quod probat hos duos intellectus differre formaliter, nō realiter: non enim dicimus nos, quod differant ratione tantum, sicuti argumentum assumit, sed dicimus quod differunt formaliter, & ex natura rei, licet non differant realiter, quia non sunt duę res separatæ, ut lignum, & lapis: etenim anima est una res numero, in qua sunt istæ duæ virtutes diuersę formaliter, & ex natura rei; vndè Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias, non res diuersas.

Ad quintum. Ad quintum, dictum est supra soluendo rationes Alexandri, quomodo illi textus exponendi sunt, & intelligendi: nam in textu 19, loquitur de intellectu agēte, in tex. 20. de intellectu in actu, in 19. autem habetur, ꝙ differunt formaliter, & quidditatiue solum, quia habent diuersas diffinitiones, & diuersas quidditates, non autem concluditur, quod sint diuersæ res realiter seiunctę, vt dictum est supra.

Ad primam pro Opinione eorum, qui dicunt hos duos intellectus esse partes essentiales animæ.

Ad primū Aristotelis. Ad primam, quæ est auctoritas Aristotelis ex primo tex. 3. de anima, respondetur, quod mos Aristotelis est appellare potentias animæ partes, non quia sint re vera partes essentiales distinctæ realiter, sed quia sunt differentiæ, & realitas animæ distinctę formaliter, ut declarauimus supra, & etiam diximus in Theoremate de potētijs animę.

Ad secundam auctoritatem ex dictis patet,

tet, quia per illam egregie explicat Aristoteles hos duos intellectus esse duas realitates formaliter tantum distinctas, & non realiter.

Ad tertium. Ad tertium negatur minor, ad probationem dico quod quando Arist. dixit 3. de anima tex. 5. quod intellectus possibilis nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere, sed est potentia, ut alias sæpius dictum est, non loquitur de potentia essentiali quo ad esse, ut ipsi arbitrantur, quia intellectus possibilis est actus; sed sensus Arist. est quod intellectus possibilis ante, quam aliquid intelligat, non est comixtus cum intelligibilib. sed est omnino in potentia ad recipiendum illa intelligibilia, & sic quo ad actum secũdum est in potentia, non quo ad actum primum, est enim substantia, & actus potens recipere intelligibilia per suas species, & intellectiones eorum, sed non est actu recipiens ante intellectionem, sed solum post intellectionem, siue in intellectione ipsa adeoquod intellectus possibilis natura est esse potentia receptiuum obiectorum intelligibilium, quæ potentia, ut patet pertinet ad actum secundum, scilicet ad recipere, nõ ad actum primum.

Ad illam auctoritatem autem ex 3. de anima tex. 19. diximus supra soluendo argumenta pro Alexandro, uel dicamus ad auctoritatem illam ex 3. textu. 3. de anima ut inquit Scotus 1. sent. d. 3. q. 7. Z.

Ad quartum. Ad quartum negatur primũ antecedẽs, ad probationem dico, quod aliquid esse puram potentiam, potest intelligi duobus modis, vel respectu intelligibilium, vel in genere entis, primo modo verum est quod intellectus possibilis est pura potentia, quia nõ est actu aliquod intelligibile, sed solum est aptum recipere, & recipit intelligibilia; Sed secundo modo est actus, & non potentia, & hoc modo loquimur in proposito.

Ad quintum. Ad quintum negatur consequentia, ad probationem dico quod licet anima rationalis sit substantia simplex, non tamen propter hoc potest intelligere se per suam essentiam, uti intelligentiæ abstractæ, quia ipsa est forma informans corpus, & est colligata sensibus, sine quibus nihil intelligere potest; substantiæ autem separatæ non sunt formæ alicuius corporis, sed omnino abstractæ, ideo intelligunt se per suas essentias.

Ad sextum. Ad sextum respondetur quod diuersitas realis effectuum non arguit diuersitatem realem causarum, & principiorum, quia nõ opus est tantam esse distinctionem in principijs, quantam in principiatis. vnde vegetare, nutrire, & generare sunt effectus omnino diuersi realiter, & tamen non arguunt diuersitatem realem in istis potentiis, sed solum formalem, ut suo loco dictum est.

Ad septimum. Ad septimum superius respondendo ad secundum Zabarellæ, dictum est quomodo illa similitudo Arist. intelligitur. Ad illas duas rationes Gaietani patet ex dictis in solutione rationum pro Alexandro, ibi enim exposuimus quomodo illi text. intelliguntur; nam verum est quidem quod in tex. 19. loquitur Arist. de intellectu agente, & dicit quod est substantia actu, sed ibi intelligit de actu secundo, non de primo, itaquod est ac si dicat, est substantia operans, sicut è conuerso intellectus possibilis est potentia recipiens, & patiens, in tex. vero 20. loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idem quod possibilis, & idò profert illa prædicata, quæ intelliguntur eo modo, quo supra exposuimus.

THEOREMA LXXXII.

Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

Explicatur intellectus propositi Theorematis, & Aduersæ obiectiones reijciuntur. Cap. vnicum.

Scotus non loquitur neque tractat ex professo disputationem hanc de partibilitate animæ, tamẽ variis in locis declarat suam intentionem, & sentẽtiã, circa hoc, præsertim autem in 4. sent. d. 1. q. 5. in corpore, reijciendo opinionem D. Thom. quo ad secundum q ibi motam, statim in principio; & in eodem 4. d. 43. q. 2 G. nam in his duobus locis, præsertim, asserit solam animam intellectiuam esse totam in toto, & totam in qualibet parte, quia ipsa sola inter omnes formas informantes, & perficientes ma-

materiam, est inextensa, (sedē aūt eius est in corde primo, ait 1.d.18.q 3.H.) sensitiua verò, & vegetatiua, sunt extensę, & sic sensitiua quidem est tota in toto, sed non est tota in qualibet parte, sed pars in parte, idem de vegetatiua dicēdum est; ad hoc autē nullam adducit rationem sed supponit eam esse veram: attamen circa hoc, sunt variæ dubitationes, ideò vt distinctè procedamus, primo loquemur de intellectiua, secundo de alijs Animabus, & formis. Verum est notandum ante omnia, quod hoc Theorema, potest accipi in tribus sensibus, vt omnes communiter loquentes de hac re, asserunt, cum enim omnis Anima habeat essentiam quantitatē, (licet per accidens cum ad corporis extensionem extensa esse videatur.) & potentias, propositum Theorema potest considerari secundum omnes tres sensus, & videri, & Anima secundum essentiam, sit ta in toto, & tota in qualibet parte. Secundo, an Anima secundum quantitatem sit tota in toto, & tota in qualibet parte, & denique An Aniam secundum potentias, sit tota in toto, & tota in qualibet parte; vel secū dum aliquam potentiam sit in una parte, secundum aliam in alia parte. Quo ad primā considerationem propositum Theorema est verum de omni anima: nam omnis anima quod ad essentiam est tota in toto, & tota in qualibet parte, & eius intellectus est hic, quod anima non habet partes essentiales, itaquod vna pars eius, sit vnius rationis & altera pars, alterius rationis, sic enim esset quidem tota in toto, sed non esset tota in qualibet parte, nam vna pars non esset in alia, quoniam essent tunc distinctę, & alterius rationis, & hoc proprium est cuiuslibet formæ simplicis, in qua omnes partes sunt eiusdem rationis, & hoc dico de Anima, & forma in se absque consideratione corporis: potest etiam anima, quo ad essentiam comparari corpori, & sic dico etiā ꝙ tota anima, i. tota essentia, est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, itaquod est tota in toto, & tota ī qualibet parte corporis, nō aūt tota in toto, sed pars in parte, vt existimauit Plato, qa arbitrabat̃ animā habere varias partes, & illis respondere in corpore varios locos, quæ opinio reijcitur ab. Arist. in secundo de anima text. 20. argumento desumpto ab animalibus illis imperfectis, quæ decisa in partes ad huc viuunt, vt sunt lacertæ; nam cum in cauda lacertæ decisa, appareant omnes partes animæ, vt vis motiua, sensitiua, habet enim tactum, & phantasia, &c. vt ibi docet Arist. signum est quod tota anima, idest omnes partes animę sunt in quali bet parte illins animalis, non vna pars in vna parte corporis, & alia pars in alia. sicuti, ergo anima in se est essentia simplex, & est tota in toto, & in qualibet parte, necesse est etiam quod sit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, & non pars in parte; sed hic est dubium, quia licet anima sit impartibilis quo ad essentiam, tamen non videtur quod secundū essentiam insit omnibus partibus corporis, vnde non parua controuersia est de sede animæ in corpore secundum essentiam. Albertus quidem dixit Animam secundum essentiam, non inesse omnibus partibus cor corporis, sed solum inesse membro præcipuo, secundum essentiam, & substantiam, in alijs verò animalis partibus inesse secundum potentias, quas esse accidentia putar. pro hac opinione arguitur.

Primo, quia si substantia animæ, esset in parte corporis, vt in oculo, ibi esset tota substantia animæ, quia substantia, & essentia animæ, est impartibilis; hoc autem admisso, vlterius sequeretur quod auulso oculo, animal moreretur, & ita in reliquo corpore non remaneret anima. Secundo si Anima secundū essentiam esset in qualibet parte corporis ergo manus abscisa, deberet aliquandiu viuere, quia si ibi est forma substantialis, illa non interit, nisi præuiis dispositionibus, sed illæ non fiunt nisi in tempore, ergo. Tertio Tunc quælibet pars animalis esset animal, consequens est falsum, consequētia probatur, quia vbi est anima, ibi est perfecta, & integra anima; ubi est perfecta, & integra aīa, ibi est perfectum animal, sed hæc opinio reiicitur ab omnibus ferè, & ad uersa sustinetur, nēpe vt diximus ꝙ essentia animæ est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, hac ratione pręsertim, quia si essentia animæ non esset in qualiber parte corporis, sequeretur quod totum corpus non esset animatum, & sic totū animal, non esset animatum; sed si vellet intelligere q̄ potentiæ illæ quæ sunt in aliis partib. sunt substantia ipsiusmet animæ, tunc est vera

eius

eius opinio, & redditur in opinionem nostrã quod anima sit in qualibet parte corporis; si verò dicat esse accidentia illæ non possunt animare, & tunc totum corpus non esset animatum. Secundo Anima secundum Arist. est actus corporis organici. at totum corpus animatum, est organicum, ergo anima est actus nedum vnius partis, sed totius corporis, cum totum sit organicum: est ergo dicendũ quod substantia quidem animę est in toto corpore, & in qualibet parte: sed tamẽ pręcipue, & principaliori modo est in vna parte, quam in alia. s. in membro præcipuo quod est veluti radix eius vt in animalibus sanguineis, in corde, hinc ad argumenta pro Alberto. Ad primum neganda est secunda consequentia, Ad probationem dico quod licet anima sit in oculo tota secundum essẽtiam, quia est indiuisibilis, nõ tamen desinit animal viuere auulso oculo, quia nedum est in illo membro, sed in alijs partibus, ideò illud viuere potest ille membro sublato. Ad secũdũ, Aliqis dicere posset aliquando mẽbra diuisa aliquantulum viuere, vt aliqui dicunt de capite abscisso, tamẽ dicere melius possumus, qđ hoc venit, quia in illis mẽbris, non est anima radicaliter secundum essentiam, sed deriuatiuè. Ad probationem, quia ib' est tota anima, quæ non corrumpitur nisi præuijs dispositionibus. Respondetur quod hoc est verum de forma respectu totius compositi, quod est perfectibile adæquatum, & respectu membri præcipui, nõ respectu cuiuslibet partis, sed aliquis dicet partes animalium imperfectorum decisæ viuunt. vt patet de entomis, & etiam de plantis. Ad hoc Respondetur qđ hoc euenit, quia in illis, membrum præcipuum est quidam humor aqueus per totã longitudinem animalis, & plantæ diffusus, & homogeneus, quod recipit diuisionem, & sic cum partes decisæ habeant partem membri præcipui, hinc fit quod illæ partes decisæ, aliquandiu viuunt. Ad tertium negatur consequentia, quia ad hoc vt aliquid sit animal, opus est, quod habeat corpus integrum, & organicum, vt possit varias operationes edere: ideo nõ satis est quod habeat essentiam animę, & sic reliqua membra, licet habeant essentiam animæ tamen propter hoc non sunt nec debent dici animalia. Cõsiderando autem animam secundũ quantitatem sensus Theorematis est, quod animá est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, idest anima, non est extensa nec diuidua, neque habet partem extra partem, sed est indiuisibilis, & in hoc sensu, ꝓpriè loquitur Scotus, & tunc propositum Theorema est verum solum de anima intellectiua, non de cæteris animabus, sed illæ sunt extensæ, ita quod anima est tota in toto, sed non tota in qualibet parte, sed pars in parte, cum enim sint materiales, & quantæ, & extensæ, pars animæ, quæ se extendit ad caput, non est in pede, & ideò animæ illæ sciẽdi, & diuidi possunt ad diuisionem corporum, vt patet in animalibus imperfectis, & plantis, nam in qualibet parte plantæ, est tota anima secundum essentiã, vt dictum est, sed nõ est ibi tota secũdum extẽsionẽ, sed solũ vna pars quæ hoc modo habet partem extrà partẽ, vt dictũ est, hæc sententia Scoti potest probari quo ad animam rationalem, quia anima rationalis, est immaterialis, & inorganica, vt diximus in Theoremate de immortalitate animæ, & ideò cum sit immixta corpori, & orgno corporeo, nec sit qualis, neque etiam ꝑ se est quanta, tamen non est inconueniens si dicamus per accidens esse quantã, quia cũ informet corpus, & totum corpus, est quodammodo extensa per accidẽs, qa informat totũ corpus qđ est quantũ, tamen per se, vt dictũ est, est inextensa, & hac ratione est indiuisibilis, neq; vna pars eius separari, & seiungi potest ab altera: cæteræ verò animæ, vt vegetatiua, & sensitiua, sũt extensæ, & quantæ, & ideo sunt diuisibiles ꝑ se, vt patet in plantis, & in entomis decisis, in quibus partes separatæ viuunt, & sentiunt saltem aliquantulum, sed contra hoc, sũt dubia ex duabus partibus, primo enim D. T. prima parte q. 76. art. 8. tenet qđ nedum anima intellectiua, sed etiam animæ animalium perfectorum sunt inextensæ, & non quantæ: secundo quod dicimus nos rationalem esse extensam per accidens, ipse negat, quia dicit quod est indiuisibilis per se, & per accidens, de hoc secundo dubio nõ est discrepantia inter D. Thomam, & nos, quia ipse dicit quod quantitas idest diuisibilitas non competit animæ, neque per se, idest secundum essentiam, neque per accidens, idest ratione quãtitatis, quæ sibi insit per

Margin notes: Secũda. / Ad primum. / Ad secũdum. / Ad tertium. / Secũdũ. / D. T. opinio.

per se, (nam substantia per se non est diuisibilis, sed quantitas, ergo substantia est diuisibilis per accidens scilicet ratione quantitatis, quæ est sibi iuncta, non per se; ideò ipse dicit animam esse indiuisibilem per se, quia est substantia, & per accidens, quã nõ habet quantitatem sibi iunctam, vt aliæ substantiæ per quam sit diuisibilis per accidens.) nos etiã idem dicimus scilicet quod anima est indiuisibilis, & inextensa, tum ratione essentiæ, quod supra determinauimus declararando sensum priorem Theorematis; tum etiam absolute, quia illi in non inest quantitas per quam possit dici extensa, & diuisibilis; nos autem appellamus diuisibile per se quod habet quantitatem annexam essentialiter, & dicim⁹ animam esse extensam per accidens, quia informat corpus qd est quantum, neque hoc ipse D. T. negaret, sed quò ad primam partem dubij scilicet an cæteræ animalium perfectorum ab intellectiua sint diuisibiles, & extẽsæ, est alicuius momenti, D. Tho. nullam adducit rationẽ ad ostendendum illas animas esse inextensas, sed Caietanus in Cõmentario illud ꝓbare nititur, primo ex ratione quæ adducitur a D Tho. sic; Illa forma quæ habet diuersam habitudinem ad totum, & partes, est indiuisibilis: sed aĩa animaliũ perfectorum diuerso modo respicit totũ, & partem, ergo. probatur minor, quia anima animalium respicit totum, vt proportionatum perfectibile, partem vero vt improportionatum perfectibile: forma verò diuisibilis extensa, respicit æquè totũ, & partem, vt proportionatũ perfectibile, quia æquè perficit totum, & partem, & ideò manet in parte diuisa, vt patet de anima plantæ, & alijs partib. formarũ partialium, & confirmatur hæc ratio, forma extensa cum est diuisa in partes, illa pars decisa retinet eandẽ speciẽ, & fit alia forma numero à destructione consequẽtis, ergo illa forma cuius partes decisæ, & separatæ à toto, seorsum manere nõ possunt, & eandem speciẽ non retinẽt, non est extensa vt sunt animæ animalium, ergo non sunt extensæ. Secundo principaliter, forma extensa in maiori, quanto est maior, in minori quanto est minor: at nos exẽplo videmus sæpè qd animalia magni corporis sũt debiliora alijs animalib. minoris corporis eiusdẽ speciei, ergo forma illa aĩaliũ, nõ

Prima ratio. Caieta.

Secũda. ratio.

est extensa Verũ hæc sententia non est sustinenda ratione prius allata; quia cæteræ ab anima intellectiua sunt materiales, & mortales, & ipsi corpori commixtæ, etiam secundum Diuum Thomam, ergo necessario sunt quantæ, & extensæ, & hoc est clarum, diximus de sensitiua, & vegetatiua, in enthomis decisis: at vegetatiua, & sensitiua enthomorum, & animalium perfectorũ sunt eiusdem generis, & differunt secundũ magis, & minus in perfectione, quę non variat speciem & multo minus genus, ideò si sensitiua enthomorũ est diuisibilis, & quanta, etiam sensitiua, & vegetatiua animaliũ perfectorum, dicendum est ergo quod sensitiua, & vegetatiua in animalibus perfectis actu diuiditur ad diuisionem corporis, sicuti etiam diuiditur anima animalium imperfectorum, sed non remanent partes separatæ propter rationem nunc superius adductam; anima enim requirit corpus organicum, & membrũ præcipuum, in quo principaliter residet; & q̃a in parte decisa nõ est tale mẽbrum perfectum vel præcipuũ: hinc fit quod separatæ non manent, & quia quo anima est perfectior, eo corpus magis organicum, & nobiliori modo dispositum habet; hinc fit quod partes animæ talis diuisæ citius pereunt, q̃a st. tim destruitur eius sedes, & corrũpitur, qua ablata, ipsa quoq; quod pereat, necesse est. Ad primam rõnem Caietani R̃ndetur qđ illa maior est insufficiens, & cõsequenter absolute prolata, est falsa, nam aĩa animaliũ imperfectorum, vt lacertę, habet habitudinem diuersam ad totũ, & partes q̃a respicit totũ vt adæquatũ, & proportionatum: respicit vero partes, vt inadæquatũ, & improportinatũ perfectibile, & tamen est extensa, & quanta & diuiditur vt patet. Per hoc patet ad confirmationem, quia antecedens, & consequẽs sunt falsa, non enim omnes formæ extensæ sunt huius conditionis quod eorum partes separatæ, manere possint; potest enim esse extensa, licet eius partes separatæ non maneant, ac eandem speciem non retineant, vt dictum est de animalibus imperfectis. Ideo formando argumentum in forma sic, si anima est extensa eius pars separata manebit, & eandem speciem retinebit: Sed partes animæ animalium perfectorum non manent separatæ, &c. ergo animæ tales

Reijcitur. hæc opinio.

Ad primam. Caieta.

tales non sunt extensę. Maior est falsa propter rationem adductam.

Ad secundā. Secunda ratio principalis facit pro nobis, quia regulariter videmus, quod animalia eiusdem speciei, cæteris paribus, quæ sunt maioris molis, sunt fortiora; fortior enim est bos, quam vitulus, & equus magnus quam paruus, & similiter bos magnus quam paruus. Ad argumentum ergo dicendum est, quod illud euenit aliquando propter aliquam indispositionem, sed cęteris paribus oppositum est verum, adeoquod ex hoc argumento concludimus oppositum.

Sed hic est dubium, quia nos diximus supra quod in homine est vnica anima, & illa est intellectiua, quæ in se continet vegetalem, & sensitiuam tamquam potentias; modo vel in homine intellectiua est extensa, vel dicendum est quod vegetatiua, & sensitiua animalium perfectorum non est extensa. Ad hoc dubium breuiter est Respondendum, quod intellectiua continet in se vnitiuè essentiam vegetalis, & sensitiuæ, ut supra diximus; Sed illas continet modo inextenso, & licet sensitiua per se sit organo commixta, & similiter vegetatiua, tamen vt est in intellectiua nequaquam: attamen quia informat corpus iam habens formam mixti, & corporeitatis, fungitur munere eodem, quo anima ipsa sensitiua, & vegetalis si per se adessent; est enim tantæ virtutis illa forma intellectiua, quod licet non sit commixta materiæ, tamen illi intimè inexistit; sicuti si esset illi commixta, sicuti, & ipse intellectus, licet non sit commixtus organo corporeo, tamen intimè inest illi corpori per informationem, itaquod dat illi vitam, & esse operari.

opinio Zabarella, & eius rationes Ex alia parte principali, sunt dubia ex Zabarella libro de partitione animæ, capite vndecimo. Qui sustinet quod omnis forma informans, est extensa, & quanta, itaquod pars quæ inest vni parti corporis, non inest alteri parti corporis; & hoc etiam intelligit de intellectiua.

Prima ratio. Prima ratio. per hoc distinguitur forma informans ab assistente, quia assistens non est alligata materiæ: sed forma constituens compositum in specie, & informans corpus est alligata corpori, ergo ad diuisionem corporis, consequentes diuiditur.

Secūda. Secundo arguitur ex Aristotele tertio de Cœlo, textu septimo, vbi dicit, nullum diuisibile esse indiuisibili aliquo, quare neq; indiuisibile in aliquo toto diuisibili inerit.

Tertia. Tertio ex Aristotele octauo Physicorū, textu septuagesimooctauo, vbi Aristoteles volens probare primum motorem esse formam abiunctam à materia, hoc fundamentum statuit, quod forma materialis diuiditur ad diuisionem materiæ, & corporis, ita vt in parte materiæ sit pars formæ, non forma tota; at si daretur forma aliqua informans materiam, quę in singulis partibus materiæ, inesset indiuisibiliter, & tota, illud fundamentum Aristotelis euerteretur.

Quarta Quarto arguitur ex Aristotele; secundo de anima, textu nono, vbi ab oculo ad totū animal argumentatur, & probat ita se habere partem animæ ad totam animam, sicuti se habet pars animalis ad animal totum, putat ergo Aristoteles Animā habere partes secundum extensionem, & in parte corporis partem animę esse, totam verò animam, in toto animali.

Hæc opinio est reijcienda, quoniam vt diximus, anima rationalis est incorporea, immaterialis, & inextensa, vt etiam ipsemet Zabarella concedit respondendo ad auctoritates eorum, qui probant animam rationalem esse formam assistentem, in libro de humana mente. cum ergo anima rationalis sit inextensa, & incorporea, non possumus dicere quod illa sit diuisibilis, & quanta, nedum enim anima rationalis secū dum essentiam, nō est extensa, quia sic nulla substantia est extensa quo ad substantiā, quia substantia per se est impartibilis, & præcedit rationem quantitatem; sed etiam dico quod absolutè est substantia inextensa, quia illi non aduenit quantitas per quā fiat extensa, vt aliæ substantiæ, & in hoc differt a formis materialibus, & corporeis: non ergo est pars in parte, itaquod pars animæ, quæ est in capite, nō sit in pede; quia in anima non possumus reperire huiusmodi partes secundum quantitatem, & ideò sicuti essentia animæ, quæ est in capite eadem est in pede, ita eadem pars secundum quantitatem quæ est in capite, est in pede quantum est ex parte animæ, quæ est indiuisibilis; tamen per accidens dici potest extensa, quatenus scilicet

informat & dat esse corpori, quod est quantum, & hoc est quod nos decipit: quia videmus corpus quantum, non possumus imaginari quod anima quoque non sit extensa.

Sed hoc non debet nos turbare, quia anima non dat corpori esse extensum, sed forma mixtionis; ipsa anima verò tantummodo dat corpori vitam, & quia dat vitam omnibus partibus, est in omnibus partibus secundum essentia, & etiam in se est indiuisibilis: sed potest dici quanta, habita ratione corporis quod est quantum, & habet esse ab ea; sed hoc est illam esse quantam per accidens; Et si hoc modo intelligeret Zaberella, esset nobiscum; sed ipse videtur velle quod anima sit extensa secundum, se itaquod ipsa sit quanta, vt cœteræ formæ naturales, licet eius essentia sit non quanta: neque hoc mirum est, sicuti enim dicimus quod essentia animæ est impartibilis, & tamen est tota in qualibet parte, ita absolutè dicere possumus animam non esse quantam ex se vllo modo, sed solum in ratione ad corpus, quod ab illa recipit vitam; non est autem inconueniens quod aliquod indiuisibile, det vitam, & esse vitale alicui corpori, cum illud esse etiam sit indiuisibile per se, sed esset inconueniens quod indiuisibile daret esse diuisibile; nos dicimus primo modo; Aduersarij putant animam dare esse secundo modo. Ideo ad rationes Zabarellæ Respondetur.

Ad primam. Ad primam dico, quod illud non est discrimen formæ informantis, à forma non informante, & assistente, sed hoc quod forma informans dat esse specificũ composito, & facit unum per se, sed assistens facit vnum per accidens, neque dat esse specificum; sola ergo illa forma informans dat esse extensum, quæ in se est quanta, & extensa, & materialis, quantitas enim insequitur materiam, forma verò quæ non est materialis, neque extensa, non dat esse extensum, Anima rationalis est huiusmodi, secundum Aristotelem, & ideo non dat corpori esse extensum, sed illud præcedit in corpore per formam mixtionis aduentu animæ.

Ad secundam. Ad secundam rationem, dico quod Aristoteles ibi dicit quod diuisibile non recipitur in indiuisibili, non autem propter hoc, sequitur quod indiuisibile non possit recipi in diuisibili secundum quantitatem, nam secundum Zabarellam, forma substantialis quælibet, est indiuisibilis secundum essentiam, & tamen recipitur in materia quanta, apud ipsum qui sustinet dimensiones interminatas, quæ sunt de prædicamento quantitatis, præcedere in materia prima formam substantialem.

Ad tertiam. Ad tertium dico, quod ibi probat virtutem infinitam non posse esse in magnitudine finita, quia illa tandem consumeretur per ablationem partium, sed hoc non est contra nos, quia nos concedimus formam existentem in magnitudine, & quæ est materialis, esse extensam, & diuiduam, & ideo illam per ablationem partium consumari, & ita iure conconcludit Aristoteles primum mototem non habere magnitudinem, neque esse formam materialem, quia mouet per infinitum tempus, non tamen propter hoc sequitur fieri non posse quod aliqua forma immaterialis informet materiam extensam, absque quod ipsa sit extensa, & quanta in se: quoniam Aristoteles ibi intendit probare solũ, quod primus motor non est virtus in magnitudine, & materialis, & illud per rationem illam obtinet: Nos autem dicimus animam rationalem esse formam immaterialem, & incorpoream, nullam mollem in se habentem, & solum ea ratione posse dici materialem, quia est actus materiæ, tamen in se est immaterialis, & inextensa, de qua dubium est an sit mortalis, vel immortalis apud Aristotelem, vt suo loco diximus.

Ad quartam. Ad quartum respondetur, quod ibi Aristoteles appellat visum partem animæ, quia visus est potentia animę, potentiæ autem, quia vnitiuè continentur in anima, & formaliter distinguuntur ab ea, ideo quodammodo partes ipsius dicuntur, ut diximus in Theoremate de potentijs animæ; Consideratio tandem Theorema quo ad tertium sensum, scilicet an anima sit in qualibet parte secundum potentias, Dico quod est respondendum affirmatiue,

tiue,quia cum potentiæ animæ sint ipsamet substantia animæ, & ipsa substantia animæ sit in omnibus, & singulis partibus corporis,necesse est quod potentiæ quoque sint in illis, non tamen operatur in omnibus locis,& partibus,quia iu illis, non habet organa necessaria.dicere itaque possumus potentias esse in omnibus partibus quo ad substantiam,non quo ad operationem,&c.

THEOREMA LXXXII.

Primum cognitum est species specialissima.

Declaratur sensus Theorematis. Cap. I.

Ro clara notitia huius Theorematis sciendum est,quod secundum omnes, qui tractant hanc materiam, hic non quærimus primum cognitum in qualibet cognitione,quia in diuersis cognitionibus,diuersa quoque sunt prima cognita : cum ergo plures dentur cognitiones, de qua sit sermo,videndum est: Vna est cognitio sensitiua,quæ communis est nobis cum brutis,de hac non loquimur; alia est intellectiua, & asserimus,primum cognitum apud intellectum esse speciem specialissimam, & inter species specialissimas,illa, cuius singulare fortius mouet sensum: in intellectu vero triplicem cognitionem possumus ponere uel secundum ordinem originis,vel perfectionis vel causalitatis præcisè, nam sicuti res in se habent triplicem ordinem, ita in cognitione nostra triplicem ordinem habere possunt, quandoque enim ordinātur res secūdum viam generationis, vt illa sint prima,quæ habent prius esse in generatione; aliquando illa prima sunt,quæ sunt perfectiora aliquando illa sunt prima, quæ sunt causa adequata sui effectus; in præsenti non loquimur de ordine secundo, nec de tertio, sed solum consideramus ordinem generationis, & afferimus in cognitione intellectiua quo ad ordinem originis primo cognitum esse speciem specialissimam, ita ꝙ cum quærimus quodnam sit illud, cuius cognitio prius generatur in intellectu.Respondemus esse speciem specialissimam. Stando autem in hoc ordine orginis,adhuc potest esse triplex cognitio nostra,scilicet,actualis, habitualis, & virtualis,hic non loquimur de cognitione secundo modo,nec tertio modo,sed de cognitione primo modo,quæ est actualis, ita qđ cum quærimus quodnam sit illud,cuius cognitio actualis primo generatur in nobis respondemus esse speciem specialissimam. Hæc autē cognitio actualis rursus duplex, confusa,& distincta, loquimur de cognitione confusa,non de distincta.Sed hic notādum est, quod aliud est confusè cognoscere rem,quia cognoscere confusè est cognoscere quo ad quid nominis; & non secundum propriam quidditatem, & essentiam, cognoscere confusum est cognoscere rem confusam, confusum enim est, quod indistinctum est,& quod in se indistinctè multa continet,& hoc cōfusum est duplex,scilicet actuale, & potentiale, actuale,vt singulare,potentiale,vt vniuersale,non loquimur de cognitione confusi,sed de cognitione confusa rei,est ergo nunc sermo, & quæstio nostra, quid sit illud, quod primo cognoscitur cognitione indistincta,& confusa; quærere autem quid sit primum cognitum hoc modo, est quærere quodnam sit primo,& absolutè cognitum ab intellectu nostro,quando est omnino ignorans, & vt tabula rasa,quia, cognitio confusa absolutè præcedit cognitionem distinctam, quia nos primo cognoscimus confuso modo res mox distinctè.illud ergo quod erit primum cognitum cognitione confusa via originis, erit primum cognitum ab intellectu absolutè, cum Scotus sustineat quod species specialissima sit primum cognitum via origi originis cognitione confusa,specialissima absolutè erit primum cognitum secundum Scotum,quidquid dicat Franciscus Piccolomineus libro tertio de mente humana, capite 12. vt infra patebit, & inter species speciallissimas, illa, cuius singulare fortius mouet sensum.

Opinio Scoti cap. II

SCotus primo sententiarum, distinctione tertia, quæstione secunda, littera K, tenet,

hæc omnia tantum confuso modo generāt conceptum speciei in illa prima præsentatione phantasmatis: quomodo postea intellectus distinctè cognoscat speciem, & singulare, infra patebit.

Adducuntur obiectiones aduersariorum contra primam rationem Scoti, & soluuntur. Cap. III.

Contra primam rationē multi multis insurguntur. Primo insurgunt Gaiet. lib. de ente, & essentia, & quidam Moderni, cum illo, & Zab. lib. de ordine intelligendi, & primo contra maiorem primi argumenti, vel. n (dicunt ipsi) est falsa, vel nihil concludit, nam vel Scotus intelligit, quod causæ naturales primo producunt perfectiorem effectum, quem pro tunc possunt, vel absolutè effectum perfectiorem, quem possunt; si Scotus intelligit mō secundo, est falsa, quia nulla cā naturalis primo producit effectum nobilissimum quem absolutè pōt, quia natura progreditur ab imperfectis ad pfecta, ut ignis non producit primo calorē in summo, sed paulatim: si intelligit primo modo, nihil concludit, quia dicet Thomista, quod nobilior effectus, quem causæ; cōcurrentes ad intellectionē primo possunt producere, est cōceptus magis vniuersalis, hoc. n. requirit ordo naturæ ꝙ ab imperfectiora, & sic retorquet rōnem Scoti contra Scotū. cod. mō rñdet Frāciscus Piccol, Zab. similiter sic insurgit, si maior Scoti est absolutè vera, ergo concludit ꝙ conceptus speciei specialissimæ erit primum cognitu cognitione distincta, qa hic est pfectior conceptus, q̄ conceptus confusè cognitus speciei specialissimę, est ergo dicēdū (ait Zab.) ꝙ hæc propositio sumpta absolutè, i. secundo mō, est falsa, quia cā naturalis non pōt producere effectū nobilissimum, nisi sit disposita, ut patet de mā prima, q̄ licet oēs formas recipere possit, nō tñ illas recipit primo, quia nō est disposita. licet ergo cāæ producentes intellectionē sint naturales, nō tñ in prima cognitione intellectus sunt ita dispositæ, vt possunt pfectissimū effectū, & cōceptum pducere; alioquin producerent cūceptū distinctū speciei specialissimæ, ꝙ est contra Scotū, sustinet. n. Scotus ꝙ cōceptus speciei specialissimæ est primū cognitū cognitione confusa, nō distincta. Ocham dicit ꝙ rō Scoti concludit pro se, quia concedit maiorem, & totum primum syllogismum; sed cum infertur quod conceptus speciei specialissimæ, est conceptus nobilissimus, negat hoc, & subinfert ipse minorem, q̄d singulare est nobilius spem specialissima, & propterea Aristo. in predicamentis, cap. de substantia dicebat ꝙ primæ substantiæ sunt nobilissimæ, ergo, & sic omnes ferè Philosophi hanc rationem Scoti cōtra Scotū, & pro se ipsis valere dicunt. Hæ obiectiones videntur habere maximam euidentiam sed hoc euenit, quia hæc optima rō Scoti a paucis est intellecta: respondeamus ergo ad has omnes obiectiones, & patebit efficacia rationis Scoti.

Ad primum Pererij, & Gaiet. dico, quod Scotus intelligit in sua maiori secundum sensum, ita quod hic est sensus. Causæ naturales non impeditæ agunt secundum vltimū suæ potentiæ, & propterea producunt effectū nobilissimū absolutè, quē possunt, iō cāæ pducentes intellectionē cū sint naturales, producunt conceptū speciei specialissimæ, qa est nobilissimus; cū impugnat, quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum, & per exemplum de igne, quia paulatim inducit calorem. Respondeo ꝙ hæ obiectiones nihil obsunt. propositioni Scoti, quia hoc prouenit, quia corpus, in quod inducitur ignis, non est rectè dispositū, & propterea non statim inducit perfectum colorem, & hac eadem causa natura procedit ab imperfecto ad perfectū, qa agens naturale, vt plurimum repetit resistentiā ex parte passi: at vbi nulla est indispositio, neque resistentia, nulla potest assignari rō ppq̄ agens naturale primo non producat effectum nobiliorem, quē potest absolute. Scoti autem maior proposito dicit, ꝙ causæ naturales naturaliter agentes, & non impeditæ, primo producunt effectum nobiliorē, quē possunt absolutè. adeoquod maior ita circunstationata proculdubio est vera. Itē quare in fine producunt nobiliorē effectū? quia sunt optimè dispositæ, & nullum est impedimentum, ergo ēt in prima intellectione b sunt dispositæ, optimè effectū nobiliorē producent. Tota difficultas itaq; est in minori, & tunc augentur difficultas, qa accipiendo maiorem propositionem ra-

tionis Scoti in sensu præexposito, tunc Aduersarii negant memoriam, s. quod intellectus sit dispositus, & non impeditus, oportet ergo probare minorem, quæ ita probo. Si intellectu in prima intellectione est aliqua indispositio, vel hæc positiua, vel priuatiua me declaro, vel hæc indispositio prouenit eo, quia deficit aliquid intellectui, quod ei est necessariũ ad intellectionem; & propter defectum istius rei, non potest toto impetu agere, & hæc erit indispositio priuatiua; vel hæc indispositio prouenit ex aliquo impedimento positiuo existente in ipso intellectu, quod impediat ipsum intellectũ, & debiliter, siue retardet; ita quod non possit toto impetu agere; sed neutrum istorum est dicendum, ergo neque etiam est dicendũ intellectum in prima intellectione esse indispositum, maior huius rationis est euidens per sufficientem diuisionẽ: necesse est. n. quod quælibet indispositio contineatur sub altero illorum membrorum; minor probatur, & primo quod nihil deficiat, quod requiratur ad intellectionem; etenim solum intellectus agens, & possibilis phantasma, & spẽs intelligibilis requiruntur ad intellectionẽ, & præter hæc nihil amplius, & hoc conceditur ab Aduersariis, & ego alias ostẽdã in quæstione de officio intellectus agentis; licet n. aliqui istorum spẽem intelligibilẽ negẽt, tñ nemo alia plura requiri ad intellectionẽ asserit. mõ hęc oĩa in quacunq; intellectione necessario requiruntur, quia deficiente altero istorum, nulla prorsus intellectio haberi põt, ergo & in prima intellectione hæc oĩa adesse debent; alioquin, neque illa prima intellectio haberi põt: quod vero nulla adsit indispositio impediens, siue quod nullum adsit impedimentũ debilitãs, vel retardãs, vel prohibens intellectũ, probatur, quia istud impedimentum, vel esset ex parte intellectus agentis, vel intellectus possibilis, vel ex parte phantasmatis, non est dicendũ quod sit ex parte intellectus agentis vel possibilis ẽm latinos, quia tenent, quod intellectus agens, & possibilis realiter sint vnus intellectus, & vna essentia, quæ est in actu primo perfectè, & sic nullam habet indispositionem, neq; ẽm Zabarellam, qui sustinet quod intellectus agens est Deus, & intellectus possibilis est potentia pura passiua dans esse substãtiale homini, quia Deus est perfectissimus, & intellectus possibilis est in actu primo perfectè, & est capax omniũ intellectionum, & tandem omnes hoc concedere coguntur, quia intellectus est forma substantialis habens omnẽ perfectionẽ substantialẽ sibi requisitam, neque suscipit magis, vel minus in dies, solum recepit perfectionem accidentalem, cum res intelligit, quantum est ergo ex parte intellectus nulla est indispositio, & sic tam in prima intellectione, quam in aliis præsentato sibi obiecto totis viribus agere potest, cum quantũ est ex se, sit ita perfectus in prima intellectione, quã in aliis, sed neque adest impedimentum ex parte phantasmatis, quia phantasma existens præsens intellectui, repræsentat quidquid in se continet, & est repræsentatiuum naturale, ergo nihil impedit, quin intellectus agens, vel secundum alios possibilis versans circa huiusmodi phantasma, non agat totis viribus, & sic producat conceptum nobiliorem, quem producere põt ex illo phantasmate. Quod si quis dicat quod intellectus est agens naturale, & agentia naturalia sunt talis conditionis quod incipiunt ab imperfectis, & tendant ad perfecta, & sic intellectus prius producit notitiam conceptus imperfectioris, quam magis perfecti, contra hoc, iam dictum est, quod si agens naturale sit perfectũ, & absolutũ, clarum est quod totis viribus agit, quantũ est ex se; vnde si agentia quædam naturalia reperiuntur quæ incipiant à minus perfectis, & tendant ad magis perfecta; veluti contingit, vt plurimum, hoc prouenit, quia non statim sunt agentia perfecta, sed paulatim perficiuntur, vt ignis in principio non producit perfectissimum calorem, quia non est ita perfectus, sicuti est in fine, & cõfirmatur hęc ratio Scoti.

Si intellectus non posset producere in prima intellectione cum aliis causis conceptum nobiliorem quem potest, non posset amplius illum producere, quia in hac prima intellectione, cum sit agens naturale, & similiter aliæ causæ ad intellectionem conuenientes, sint naturales, agunt totis viribus; effectum ergo, quem tunc producere non possunt, nunquam producere poterunt, nisi perfectiores sint, quod illis repugnare ostendimus quia non suscipiunt magis ne minus, & per hoc impugnatur

tur responsio Gaietani, dicit enim quod intellectus nobiliorem conceptum paulatim producet, nam sic sũt agentia natura ia qd prius producũt effectũ imperfectiorem, & postea magis perfectum, vt Leo producit leonẽ, non tamen in principio generationis producit leonem, ita intellectus producit prius cognitionem conceptus minus perfecti, vt entis, deinde magis perfecti, & tandẽ speciei specialissimæ, qui est alijs pfectior. hæc responsio in quam nõ valet, quia ad pductionem leonis concurrunt multa alia agentia præter Leonem, vt influentiæ Cęlestes, Deus, vt alias ego in hac materia dicã: imo leo, sicut, & animalia alia pfectius, qđ efficere põt in gñatione leonis, est productio seminis, quo emisso leo nil amplius agit, sed leena fouet, & aliæ virtutes cælestes coadiuuant, & pficiunt fœtum, & denique quando causæ naturales sic paulatim procedunt ad producendum effectum nobiliorem, semper euenit, quia aliquid necessarium eis deest, vel aliquid impedit, vt supra diximus, quoniam penitus est irrationabile dicere, causa est naturalis, & naturaliter agit, & non est impedita, & tamen prius pducit effectum ignobiliorem, deinde nobiliorem, hoc ergo non potest euenire in intellectione; quia ad eam nil aliud concurrit, nisi intellectus, & phantasma: qđ si intellectus cum phantasmate non potest producere primo effectum nobiliorem, nũquã illum pducet, quia nulla alia virtus ad hãc intellectionem concurrit, neque ipse intellectus, vel phantasma susciperẽt perfectionem maiorem, quam habeant in principio quia vtrunque est in actu primo perfectè, & complerè, tam in prima intellectione, q̃ in alijs. neque similiter valet quod ait Zabarella, scilicet quod intellectus possibilis se habeat; veluti materia prima respectu formarum, quæ prius recipit formas imperfectas, deinde perfectiores, non valet inquã quia hoc prouenit in materia, quia agentia naturalia sunt imperfecta, & impedita, & ideo non possunt inducere in materiam primo formam perfectiorem; at si esset agens perfectum, vt Deus, posset statim inducere in materiam primam formam nobilissimã. In proposito autem intellectus est agẽs perfectissimus in suo genere, & habet totam perfectionem, quam habere potest, & est ita potens in principio, quam in fine, loquendo de perfectione essentiali, quæ est causa intellectionis. Neque etiam valet illud quod inquit Gaietanus, scilicet quod intellectus noster non potest cognoscere speciem, nisi prius cognoscat conceptus magis vniuersales, propter coordinationem prædicamentalem, quoniam hoc quidem verum est in cognitione distincta, in qua vnus conceptus cognoscitur distinctus ab alio, vt nunc infra dicam: sed in cognitione confusa non valet, quia in hac nõ requiritur cognitio distincta partium, vt cognoscamus totum, sat est cognitio quædam rudis, & crassa de illa re, quæ nobis offertur per phantasma, & secundum totum, & secundum partes simul.

Ad obiectionem Zabarellæ, & aliorum, cum impugnant minorem huius rationis dicentes, quod si intellectus esset perfectè dispositus, produceret cognitionem distinctam speciei specialissimæ, quia hic est perfectior conceptus.

Respondeo, & pro responsione notandũ est, quod cognitio confusa requiritur tanquam medium ad habendam distinctam cognitionẽ rei, est.n. impossibile, quod cognoscamus aliqua distinctè, nisi præcesserit in nobis aliqua cognitio confusa, & hoc annuit Scotus in illis verbis, quæ legunt post hanc primam rationem ibi (ordo in generationib. hic respondet, per imperfectum, ut medium) est.n. hic sensus, ꝙ sicut in generatione rerũ est ordo, ita in cognitione quoq; nr̃a ẽ ordo: sed ordo imperfectus rñdet hic vt mediũ, qa in hac cognitione nostra ordo imperfectus, & confusus inseruit nobis pro medio ad habendam perfectã, & distinctã cognitionem rerum, vñ nisi egeremus hoc ordine confuso pro medio in cognitione distincta, intellectus noster prima intellectione cognosceret obiectũ, diffinitiuè; sed hoc efficere non potest quia ad cognitionem distinctam requiritur cognitio multarum partium quas prius cognoscimus cognitione confusa, deinde paulatim distinctè & sic postea cognoscimus res diffinitiuè, & distinctè.

Ad argumentum ergo patet, quod intellectus in prima intellectione non potest cognoscere speciem specialissimam distinctè, sed hoc non puenit ex parte causa-

causarum producentium intellectionē, sed ex parte effectus scilicet notitiæ distinctæ, quæ nō potest poni inesse nisi præcedat cognitio confusa. exemplum, vt aliquis alloquatur Regem, necesse est, quòd primo alloquatur ministros, qui illum inducāt ad Regem, modo quòd iste non alloquatur primo Regem, non prouenit ex defectu suo, vel impotētia, sed ex conditione curiæ Regis, ita, quod intellectus noster non intelligat primo conceptum distinctum speciei, non est ex defectu intellectus, vel phantasmatis, sed ex conditione cognitionis distinctæ speciei, quæ prærequirit cognitionem confusam, ideò intellectus primo habet cognitionem confusam, & in illa producit effectum nobilissimum. sed quis dicet, ergo in ordine distincte cognoscendi via originis primum cognitum erit species specialissima, propter eandem rationem, quia sunt eædem causæ naturales, & non impeditæ, ergo in illo ordine distinctæ cognitionis ꝓducent quoque nobilissimum effectum, primo quem possunt; & tamen hoc est contra Scotum, qui sustinet quod magis vniuersale, est primum cognitum in cognitione distiucta. Respondetur, quod hoc non sequitur in cognitione distincta, quia in distincta cognitione speciei specialissimæ requiritur cognitio distincta plurium partiū ipsam constituentium; ideò oportet quod intellectus prius illas cognoscat distinctè, deinde cognoscet speciem specialissimam.

Ad rationem Ocham. Ad Ocham qui dicebat, quod hæc ratio probat, quod singulare est primum cognitum, & quod ideò hæc ratio facit pro eo, pro nunc respondeo, quod hæc ratio ꝓbat illud esse primum cognitum ab intellectu, quod ab eodem intellectu intelligi potest, sed singulare non potest cognosci ab intellectu, pro hoc statu, vt in proprio quæsito ostēdam, ideò nihil habet Ocham aduersus Scotum, & pro se, & ex hac ratione.

Adducuntur obiectiones contra alias rationes Scoti, & reijciuntur. Cap. IIII.

Respōsio Caietani. AD secundam rationem Respōdet Caietanus, quod ipsi non dicunt, quod primum cognitum sint termini Metaphisicales, qui sunt communissimi, quia isti fiūt per maximam abstractionē; sed inquit qd significatum entis concreti idest quidditatis sensibilis particularis est primum cognitum. hæc sunt verba eius; puto quod velit dicere, quod illud concretum particulare, & quidditas particularis includit in se ens, & quòd ille conceptus entis in illo particulari inclusus, est primum cognitum, non vt est abstractum, sed vt est in illo concreto, sed optime hoc confutat.

Reiectio Lichetus, nam quæro de illo cōceptu entis, vel est abstractus ab illo particulari, & tunc est ille qui est conceptus Metaphisicalis; vel est conceptus particularis, vt contra distinguitur ab illo vniuersali & tūc singulare erit primo cognitum, non magis vniuersale, & hoc est per se euidens; manet.n. in suo robore ratio Scoti.

Respōsio Zabarellæ. Alij respondent aliter, inquit Zabarella, quæro a te Scote an scientiæ debeant ordinari secundum cognitionem distinctā, vel confusam; si dicas quod secundum cognitionem distinctam, vt dicendū est, ergo Metaphisica debet poni in primo loco, quia secundum se Metaphisica est in prima cognitione distincta, & sic argumentum est contra te: si vero dicas secundum cognitionē confusam debere ordinari scientias, ergo minus communes deberent præcedere, & sic libri de Cœlo, & mundo, & libri de anima deberent precedere libros Physicorum, quod est manifeste falsum, & sic argumentum habet maxima absurda, quia si ordine doctrinæ illud est vltimum quod est de vniuersalioribus, ergo illud erit primū quod est de minus vniuersalibus, ergo libri de animalibus, & cætera essent priores libris de physico auditu, quod est absurdum.

Reijcitur. Hæc obiectio Zabarellæ nulla est, quia procedit ex falso fundamento scilicet qđ scientiæ semper debeāt ordinari ordine cōpositiuo, quod est falsum, vt diximus in q̄stione de ordine doctrinæ in logicis Theorematibus; nam ordo doctrinæ non respicit nostram cognitionem distinctam vel cōfusam. Vnde Aristo. 5. Metaphysices tex. 1. dixit, quod ordine doctrinæ illud est primū vnde quis facilius adiscit, non apposuit distinctius, & ideò videmus Aristo. aliquando præponere minus vniuersalia magis vniuersalibus, vt fecit in primo Physicorum, vbi prius egit de principijs corporis generabilis, quam de principijs corporis naturalis,

ralis, & tamen principia corporis naturalis sunt magis vniuersalia, hoc autem fecit propter nostram faciliorem cognitionem, vt fatetur ipsemet Zabarella, in libro de cõstitutione philosophiæ naturalis, non ergo est de essentia ordinis doctrinæ, vt incipiat semper a magis vniuersalibus, & notioribus nobis cognitione distincta, sed quandoque ab vniuersalibus, quandoque a minus vniuersalibus, & notis nobis cognitione confusa, pro vt nos facilius res adiscere possumus hinc est, quod Arist. in ordinandis sciẽtijs præposuit Physicam Metaphysicæ, quia est de rebus facilioribus cognitu nobis, vnde his cognitis facilius res metaphysicalis adiscimus: præposuit deinde in philosophia naturali libros de physico auditu, libris de aĩalibus, quia hoc nostra facilior cognitio expostulat, è conuerso ꝓposuit libros de aĩa libus plantis, quæ sunt vniuersaliores, quia hoc expostulabat nostra facilior cognitio.

Argumentum ergo Scoti habet maximã vim, quia ex eo quod Arist. primo loco posuit scientias minus vniuersales, quia eius termini sunt faciliores cognitu, elicitur, quod minus vniuersale priori loco cognoscitur, & sic minus vniuersale est primo cognitum, non magis vniuersale.

Ad tertium. Ad tertium. Caietanus respondit dupliciter, primo quod sufficit, quod primo cognoscat, quod est ens, quia in hoc continẽtur virtualiter omnes conceptus, ideò hoc habito statim cognoscit singulare.

Præterea inquit, quod inter hos conceptus non datur ordo essentialis, ideò non est opus quod singulos concipiat; sed profecto est ridiculum hoc, quia ratio Caietani adducta contra primam ratione Scoti, dicebat, quod natura procedit ab imperfectioribus a perfecta, & quod magis vniuersalia erant imperfectiora, ergo necessario debet gradatim procedere a cognitione magis confusi ad minus confusum, & sic vsque ad speciem specialissimam, quam sine his medijs cognoscere non potest: immo soluendo rationem primam Scoti dicebat, ꝙ non põt intellectus primo cognoscere speciem, quia requiritur cognitio generum, & specierum, quæ præcedunt in prædicamento, ergo debet ordinatim procedere, ergo sibimet contradicit, nec soluit rationem.

Ideò Zabarella, & alij respondent, quod argumentum hoc est contra Scotum, quia sic dicet Thomista, ergo maxima distantia temporis erit ab intelligentia speciei ad cognitionem vniuersalis, quod tamen cognoscimus cito. *Respõsio Zabarella.* Respondeo, & concedo, quod non ita cito cognoscimus magis vniuersale sicut singulare, quia cũ video singulare aliquod, quod sit in debita dispositione, statim cognosco, & distinguo ab alijs singularibus antequam faciam illas abstractiones de diuersis conceptibus magis vniuersalibus: quod si solum cognoscerem quod est ens, nescirem distinguere illud statim ab alijs rebus singularibus, quia hic conceptus entis non est distinctiuus, sed causa conuenientiæ, & sic aufero totam illam longã verbositatem, qua laborant retorquere argumentum contra Scotum, quem dicere aiunt, quod non est necesse, quod in ascendendo a specie ad magis vniuersale cognoscamus omnia intermedia, quod tamen Scotus non dicit; immo secundum Scotum intellectus percepta cognitione confusa speciei, paulatim abstrahit conceptus vniuersales propinquiores ei, & tandem peruenit ad ens, deinde retrocedit in cognitione distincta, & a magis vniuersali ad minus vniuersale, & tandem ad speciem specialissimam descendit.

Ad quartum. Respõsio Caietani Pererij & Zabarella. Ad quartum Respondent Caietanus, Pererius, & Zabarella quod falsum est, quod facilior sit abstractio speciei quam magis vniuersalis, & licet diuersis verbis vtantur, tamen in hunc sensum conueniunt, quia licet ordine prædicamentali species specialissima sit proximior sensui, tamen hoc non sic se habet respectu cognitionis, sed species generum communiorum sunt propinquiores sensibus vt species corporis, & animalis; nam corpus vt genus est, verum est quod est longius: sed vt indiuiduum, & vt hoc corpus, est in rebus, & est singulare: hoc modo magis mouet sensum, & sic intellectus facilius potest abstrahere cõceptum corporis qua hominis. similiter Zabarella in hoc coincidit, qa inquit, ille ordo categoriarum nõ seruatur necessario in ordine intelligendi, quia non semper a specie specialissima, sed ab indiuiduis generũ, vt nunc dixi, incipimus, & sic fit prius abstractio magis vniuersalis, quã speciei specialissimæ sed falsitas huius responsionis con-

Reijci-tur. conuincitur multis modo falsum est, q̄d indiuiduum generis moueat per se solū, quia vt habetur primo Meth. in proemio, natura specifica solum est, quæ mouet sensum, vt ego in proprio quæsito dicam, non genus neque singularitas: sed hoc omisso patet falsitas, etiam huius responsionis, ex his quæ dicta sunt in ratione quoniam nunquam offertur sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei; immo si offertur indiuiduum generis, offerunt mediate indiuiduo speciei, & hoc est clarius quam quod probare valeam. certum est enim quod sensus noster solum intuetur singularia sensibilia: est autem impossibile quod detur aliquod singulare sensibile quod si alicuius determinati generis, & non alicuius determinatæ speciei: quomodo poterit præsentari ergo sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei consequenter intellectui, si non datur indiuiduum generis denudarum ab indiuiduo speciei? indiuiduum ergo sensibile quod offertur sensui, est alicuius determinatæ speciei, & sic in se continet speciem, & consequēter omnia genera superiora: sed illa natura specifica est propinquior singularitati, & consequenter sensui, quam natura generis nedum in arbore prædicamentali, sed secundum rem ipsam. Constat etiam quo arbor prædicamentalis est ordinata secundum ordinem naturalem conceptuum, alioquin Porfir. & Arist. male prædicamenta ordinassent, & certè negare quod indiuiduum generis, non magis distet a singulari sensibili quam indiuiduū speciei, non est ingenui Philosophi. Quæ ergo ratio persuadere poterit, quod sensus moueatur à cōceptu minus sensibili, & magis sensibile, & minus abstracto. Præterea cum offeruntur singulare phātasma sensui, & consequenter intellectui, in se ipso claudit omnes conceptus, tam magis vniuersales quam minus vniuersales, quia exempli gratia, Sortes est homo, est animal, est substantia, & est ens, omnes isti conceptus sunt naturaliter intelligibiles, & sic aggregati in illo indiuiduo mouent omnes simul intellectum, quia hic motus est naturalis, & sic colligati simul cum omnes moueant, omnes percipiuntur ab intellectu (qui quoque naturaliter agit) eo modo quo potest, non enim tunc discernit hoc ab alio, quia hoc facit postea in cognitione distincta potius per imperium voluntatis: omnes autē isti conceptus simul congregati, sunt conceptus integri speciei specialissimæ, quia illa claudit in se omnia superiora, ergo conceptus speciei sic confusus, est primum cognitum: quod si dicas non omnes mouent simul, sed magis vnus, quam alter, hoc est falsum, quia cum naturaliter agant, omnes quoque mouent, licèt postea vnus magis quam alius, hoc nihil refert: tamen admisso, dico quod ille conceptus magis mouebit quia erit magis sensibilis sed ille est magis sensibilis, quia magis appropinquat singularitati. ex Arist. primo Post. tex. 12. hic autem est conceptus speciei specialissimæ, ergo non conceptus generis magis remoti, sed conceptus speciei specialissimæ est primo cognitum.

Adducitur opinio Gregorij Ocham. Durandi, Piccolominei. Zabarella & multorum aliorum cum suis fundamentis. Cap. V.

Nunc aliorum opiniones examinandę sunt, rationes enim pro comprobatione aliarum opinionum militant aduersus hanc opinionem Scoti, ideò videndum est quid roboris in se contineat. Notandum est quod aliqui ita distinguūt in præsenti materia possumus comparare singulare ad vniuersale, & tunc multi dicunt, quod singulare est prius cognitum, vel possumus facere comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, & tunc aliqui dicunt q̄d minus vniuersale est primo cognitum: aliqui vero dicunt quod primo cognitum est magis vniuersale: nos autem primo adducemus opinionem existimantium singulare esse primo cognitum, deinde opinionem eorum, qui dicunt esse magis vniuersale; & aliorum, si quæ adderunt.

Prima opinio. Prima opinio est Gregorij Arimi. Ochā; Durandi, Francisci Piccolominei lib. 1. de humana mente, cap. 15. Zabarellæ, Pererij, Burlei, & multorum aliorum, hi omnes dicunt quod primum cognitum ab intellectu nostro est singulare.

Prima ratio. Prima ratio est Gregorij 1. sent. dist. 3. q. 3. artic. 2. & Zabarellæ lib. 30. suæ Philosophiæ, qui inscribitur de ordine intelligendi, cap. 5. quæ etiam adducitur ab omnibus

bus sectatoribus huius opinionis. Potentia abstrahens aliquem conceptum ab aliquo, necessario prius cognoscit illud a quo abstrahit, quam abstractum; sed sic est quod intellectus abstrahit a singularibus vniuersale, ergo prius cognoscit singulare quã vniuersale: maior patet ex se, quia quomodo poterit intellectus abstrahere aliquem conceptũ ab aliquo, nisi illud prius cognoscat? nam tunc ab asino singulari posset quis abstrahere conceptum leonis, nisi cognosceret singulare; minor probatur ex communi omnium sentẽtia; & ex dictis ipsius Aristotelis pluribus in locis, & maximè in 2. Post. cap. vltimo, vbi dicit quod ex multis experimentis generatur Ars, & scientia: at experientia est circa singularia: præterea omnes concedunt, quod intellectus comparando pluria singularia ad inuicem ex illis abstrahit communem conceptum, & facit vniuersale.

Secũda. Secundo Arist. docet omnem nostrã scientiam pendere ex cognitione principiorum, & principia ex cognitione singularium per inductionem, ergo prius ab intellectu cognoscitur singulare.

Tertia. Tertio, Illud prius cognoscitur ab intellectu, quod facilius cognoscitur, sed singulare facilius cognoscitur, ergo. minor probatur, quia singulare est quodammodo confusum, & confusum facilius cognoscitur, 1. Physicorum tex. 3. ab intellectu, tum, quia videm⁹, quod non nisi viri docti cognoscũt vniuersalia, & nisi per cognitionem maximam singularium; tũ quia singulare est propinquum sensibus, hæc autem ex Aristo. 1. Post. c. 2. sunt notiora, ergo.

Quarta Quarto, Hoc significauit Aris. in 10. tex. 3. de anima, dum dixit, intellectum cognoscere carnem, & singulare per solam motionem a sensu factam; quidditatem verò, & vniuersale non, nisi ope intellectus agentis illustrantis phantasma, & hoc attestatur, quod subiungit de linea recta, & flexa, quia manifestum est legentibus eum locũ cognitionem singularis comparari cũ linea rectã & vniuersalis cũ flexa, quia singulare recta linea fertur a phantasia ad intellectum sed vniuersale linea flexa, .s. per reflexionẽ luminis intellectus agentis illustrantis phantasma; dum enim a phantasia in qua proijcitur, reflectitur illud lumen ad intellectũ, intellectus cognoscit vniuersale.

Quinta Quinto, Hoc probatur ex ordine facultatum animæ, quia ibi desinit inferior potentia, vbi incipit superior: at sensus exterior desinit in singulari præsente, phantasia verò versatur circa singulare præsens, deinde absens, intellectus autem mouetur a phantasia imaginante actu singulare, ergo intellectus primo cognoscit singulare.

Sexta. Sexto, Intellectus est potentia passiua, & non actiua, ergo primũ obiectum quod intelligit, non potest ab ipso intellectu fingi, nec fabricari, ergo intellectus primo res extra animam intelligit: at solum singularia, & non vniuersalia sunt extra animam, ergo prius singularia quã vniuersalia intelligit.

Septima Septimo, Ocham sic arguit, certum est quod singulare cognoscitur ab intellectu, si ergo non primo cognoscitur, hoc erit, quia nõ potest cognosci per se, sed solum per cõceptum speciei specialissimæ, vel vniuersalis: sed hoc est falsum, quia singulare non potest distinctè concipi per conceptũ speciei, & vniuersalis, quia illa indifferenter se habent ad omnia singularia, & sic confusè, & non distinctè continet quodlibet singulare.

Octaua. Octauo, Si vniuersale est primo cognitũ, aut prima notitia illius esset, qua cognosceretur, vt signum rerum extra, aut qua cognosceretur, vt quædam res secundum se: sed primum est impossibile, quia signum est alienius rei signum, & sic notitia signi præsupponit notitiam signati: si dicatur secundum, tunc, cum vniuersale sit quædam res particularis licet significet, vt vniuersale, & plura sequitur, quod singulare erit primũ cognitum.

Nona. Nono, Ponentes vniuersale esse primo cognitũ hoc faciunt, vt p vniuersale cognoscamus singularia: sed hoc nihil prodest, qa per vniuersale nõ possumus cognoscere singulare, quia vniuersale repræsentat omnia indistinctè singularia, sicut est etiam indifferẽs ad omnia singularia, sed distinctè nullum, non ergo per conceptum vniuersalis possumus cognoscere singulare.

Decima Decimo, Prius cognoscitur singulare mere intelligibile, vt intellectio, & volitio, quam vniuersale illi cõe, ergo. Antecedens patet, qa quilibet grossus, & rudis nouit p proprium intellectum suam volitionem determinatè,

terminatè, quia vult aliquam rem singularem, & tamen constat quod talis non habet aliquem conceptum vniuersalem specificū proprium illi, quia hoc est solum virorum sapientum; consequentia probatur, quia singulare sensibile est intelligibile ab intellectu ergo est eadem ratio de illo, quę est de alijs singularibus: sed singulare intelligibile prius cognoscitur, quam vniuersale sibi commune e[illegible].

Vndecimo. Vndecimo, Quidā alij sic arguunt. Prior est cognitio directa, quam reflexa: sed intellectus cognoscit singulare, & quæ sunt extra animam directè, ea verò quæ sunt in anima, reflexè, ergo singulare est primū cognitum.

Duodecimo. Duodecimo, Intellectus imponit nomina rebus: at nomina imponuntur prius singularibus quam vniuersalibus, ergo.

Decimotertio. Decimotertio, Arist. in primo de anima, ait quod vniuersale aut nihil est, aut posterius est: cum ergo vniuersale, & ordine naturæ, & secundum nos; posterius quid sit, non est inconueniens, quod etiā sit posterius cognitum & sic singulare erit primū cognitū.

Decimoquarto. Decimoquarto. Tandem intellectus practicus secundum nos est prior speculatiuo, quia necessitas, vel etiam voluptas rerum, quæ pertinent ad humanæ vitæ, & ciuilis societatis conuersationem, cogunt nos occupare mentem nostram in actionibus quam in speculationibus: sed sic est quod actiones practicæ sunt circa singularia, non vniuersalia, ergo his rationibus moti, quidam dicunt, quod singulare magis sensatum, vt accidētia corporis scilicet figura, qualitas, &c. sunt primo cognita. habes alias rationes infra in Theoremate, quod singulare non cognoscitur sub proprio conceptu singularitatis pro hoc statu. *Ferrari.*

Prædicta opinio impugnatur, & rationes pro ea soluuntur. Cap VI.

Verum hic est notandum, quod singulare cognosci a nobis pro hoc statu qui solus notus fuit Aristoteli, potest intelligi duobus modis, vel cognitione intuitiua vel abstractiua: si aduersarij intelligerēt de cognitione intuitiua, essent cum Scoto, qa vt in sequēti Theoremate manifestabitur, Scotus sustinet quod intellectus cognoscit singulare intuitiua cognitione, & hæc est prima cognitio intellectus: sed si intelligāt de cognitione abstractiua, est falsa, & quia in hoc sensu loquuntur isti, eorum opinio non est sustinenda, quia vt ostendam in sequenti Theoremate, singulare licet per se, & sub conceptu singulari sit cognoscibile cognitione abstractiua, non tamen pro hoc statu potest cognosci sub proprio conceptu singulari, sed cognoscitur solum sub conceptu vniuersalis, & determinatior conceptus quem possimus pro hoc statu habere de singulari, est conceptus speciei cū signo particularis; vt determinatior cōceptus quē possim habere de Sorte, est quod est hic homo: sed proprius conceptus singularis Sortis non potest haberi, vt puta nō possum cognoscere differentiam substantialem indiuidualem, qua differt Sortes a Platone, & a Socrate, veluti facio in homine, qa cognosco hominem sub proprio conceptu suo, quo distinguitur ab alijs speciebus, vt a Boue, Asino, &c. sed de Francisco nō possum scire magis proprium conceptum, quā conceptum speciei specialissimæ, scilicet quod est animal rationale; modo conceptus, Hic, est conceptus speciei idest hominis, dum ergo cognosco quod Sortes est animal rationale, siue est homo, non cognosco Sortē sub conceptu singulari, sed sub conceptu speciei, & sic singulare est primum cognitum, non est primum cognitum sub cōceptu singulari, sed sub conceptu speciei specialissimæ, adeo quod primus conceptus qui recipitur in intellectu de aliquo singulari, non est conceptus singularis vt singulare, sed est conceptus speciei, & sic iure Scotus dixit, primum cognitum esse conceptum speciei specialissimæ, siue speciem specialissimam, quod idem est, quia species specialissima, & conceptus speciei specialissimæ idem sunt. hoc autem diligentius in sequenti Theoremate declarabitur, & ꝓbabitur; ex hoc fundamento patet falsitas huius opinionis, & ex eodem patet solutio ad omnes rationes: formemus ergo hanc distinctionem pro responsione formali ad argumenta. singulare duobus modis cognosci potest, vel sub proprio conceptu singularitatis, vel sub conceptu spēi specialissimæ; primo modo nō pōt cognosci, & consequentor singulare ꝓpriè non potest esse primum cognitum. Secūdo modo

modo concedo quod cognoscitur, & quod est primum cognitum; sed hoc dicere, est dicere speciem specialissimam, vel cõceptũ speciei specialissimæ esse primum cognitũ, vt declarauimus, quia conceptus quem percipit intellectus de singulari, est conceptus speciei specialissimæ, non singularis.

Ad primũ argumentum. Ad primum argumentum, pro nunc dico ad maiorem, quod potentia abstrahens aliquem conceptum ab aliquo, prius illud cognoscit, &c. est vera hac conditione scilicet eo modo quo potest, non enim est vera absolutè, quod potentia abstrahens aliquẽ conceptum ab aliqua re perfectè, & secundum propriam quidditatẽ rem illam a qua abstrahit conceptum, cognoscat: & sic dico quod intellectus dum abstrahit a singulari, vniuersalem conceptum, cognoscit singulare, sed eo modo quo potest: at patet solũ illud intelligere sub conceptu speciei specialissimæ, ideò argumentum est pro me.

Ad secũdum. Ad secundum. Per eandem responsionem satisfacio, quia intellectus quidem cognoscit singulare, sed sub conceptu speciei specialissimæ, vt dictum est.

Ad tertium. Ad tertium. Dico quod imo singulare est difficilimum cognitu, [vt ostendemus], quia non potest cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solum cognoscitur sub conceptu vniuersali. facilior autem conceptus cognitu est conceptus speciei specialissimæ, ideò cum dicitur singulare esse facile cognitu, intelligitur eo modo quo potest intelligi, & per hoc patet ad illas tres suas probationes.

Ad quartum. Ad quartum Zabarellæ dico quod Arist. ait in illo 10. tex. tertij de Anima quod intellectus cognoscit singulare adminiculo sensus, & vniuersale se ipso; sed non dicit quod cognoscat illud cum ratione singularis, ad id de linea flexa dico quod Aristo. ait quod intellectus in intelligendo singulare se habet veluti linea flexa: in intelligendo vniuersale se habet veluti linea recta; & qđ hoc sit verum, hæc sunt verba tex. [sensitiuo quidem igitur calidum, & frigidum indicat, & quorum ratio quædã caro, alio autem aut separato aut sicut circũflexa linea se habet ad ipsam cum extensa sit, carnis esse discernit] Ex his verbis clarum est quod ait intellectum sensitiuo cognoscere calidum, & frigidum, & quorum ratio quædam caro est idest singulare, & deinde subinfert; alio autem aut separato aut se ipso habente sicut circunflexa linea ad se ipsum cum extensa sit, carnis esse cognoscit, clarum est quod ait intellectum cognoscere quidditatem, & esse carnis aliqua facultate separata vel se ipso, sed in hac cognitione se habere ad se ipsum vti linea circumflexa quando est extensa: ecce quod ait, quod intellectus se habet in cognitione vniuersalis vt linea flexa, sed nõ quatenus est flexa, sed quatenus est extensa. ergo vult qđ intellectus cognoscat vniuersale linea recta, & non flexa. & ex hoc patet verus intellectus illius textus; comparat enim Aristo. cognitionẽ intellectus de singulari lineæ flexæ, quia in prima intellectione, cum singulare offertur a phantasia intellectui, mouet ipsum intellectum, & tunc intellectus reflectit se supra singulare, vt illud cognoscat, & sic in illo cognoscendo se habet vt linea flexa: in cognitione vero vniuersalis se habeat, vt linea recta, quia facta hac reflexione redit ad cognoscendum vniuersale, & sic quasi, vt linea, quæ prius erat flexa, extenditur, & de directo postea intelligit vniuersale, & ideo ait quod intellectus se habet in intellectione vniuersalis veluti linea circunflexa cum fuerit extensa, in illa autem reflexione, quæ fit in cognitione singularis, eget sensu, & laborat, vt cognoscat singulare sub proprio conceptu, & cum non possit, cognoscit, & apprehendit sub propinquiore conceptu quem potest, vt est conceptus speciei specialissimæ vel dicas, quod ibi concludit intellectum cognoscere singulare adminiculo sensus cognitione intuitiua non abstractiua, & hæc expositio est magis consona textui.

Ad quintum. Ad quintum. Concedo quod intellectus incipit a singulari in cognitione, sed tamen nego quod ipsum cognoscat sub proprio conceptu singularitatis.

Ad sextum. Ad sextum. Nego quod intellectus sit tãtum potentia passiua, vt in proprio loco declarabitur: adest enim intellectus agens, cuius est omnia facere, hic facit vniuersale quod postea percipitur ab intellectu possibili.

Ad septimum. Ad septimum, Iam dictum est quod singulare non potest distinctè cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solum modo

co-

cognoscitur sub conceptu vniuersali, ideò quod habet ipse pro absurdo, non est te vera absurdum, vt ipse supponit. Ad octauũ Respondeo, & dico quod hoc argumentum nil aliud concludit, nisi quod intellectus primo simul non potest intelligere plura, sed vnum solum, & consequenter intelligit vniuersale, non vt est plura, vel signum plurium, sed vt est vnum, & dicit vnum conceptum, & hoc nos concedimus; dicimus enim quod cum singulare offertur intellectui, intellectus in se ipso primo cognoscit conceptum speciei specialissimæ, qui est vnus, sed vnus conceptus communis pluribus. Ad nonum, Dictũ est, quomodo sub conceptu vniuersalis cognoscimus singulare, & clarius infra dicetur, non enim vniuersale cognoscitur sub vna specie, in singulari sub alia specie, vt isti supponunt, sed offert phantasma singulare intellectui; intellectus autẽ in illo primo intelligit conceptum quem habere potest: non potest autem habere conceptum singularem, & particularem, ideò percipit, & intelligit eum conceptum vniuersalem hic est conceptus speciei specialissimæ, circa quem minus laborat. Ad Decimum, Similiter concedo quod intellectus primo percipit singulare, sed nego quod illud cognoscat, & percipiat sub conceptu singulari. Vnde si quæratur a Rustico quid sit illa volitio, non sciet adducere conceptum singularem, sed assignabit conceptũ vniuersale, ut puta q̃d est quoddã desideriũ, & appetitus; ecce quod non cognoscit primo singularem conceptum, immo nunquam aliquis pro hoc statu hunc cõceptum particularem cognoscet. Ad vndecimum, Dictum est quomodo singulare directè vel reflexè cognoscatur supra ad quartum. Ad duodecimum, Dico quod hoc facit, quia cognoscit singulare, non sub conceptu singulari, sed vniuersali, vnde videmus quod præter singularia speciei humanæ singularia aliarũ specierum non habent nomen impositum particulare, sed solum habent nomina specierum, & indiuiduis humanæ speciei imponimus nomina particularia, non quia cognoscamus conceptum particularem huius, vel illius sed quia cognoscimus conceptum speciei in illo particulari, vt quod hoc particulare est animal rationale; & vltra cognoscimus quasdã differẽtias accidentales, & indiuiduatione particulari prouenientes, vt est figura forma patria, Patet, &c. & propter has huic particulari imponimus hoc nomen particulare Antonius, &c. quod denotant nobis hunc particularem habentem humanitatem. & illa accidentia propria; attamen non cognoscimus particularem essentiam eius, vt est singulare. Ad decimum tertium Dico quod vniuersale est posterius, quia formatur, & fit ab intellectu agente vt dicam in Theoremate de munere intellectus agentis, & postquam est formatum, intelligitur, & ante ipsius formationem nihil intelligitur nec singulare nec vniuersale. Ad decimũ quartum Dico quod praxis, & operatio practica re vera est circa particularia, immo solũ circa particularia, & sic cognitio practica se extendit ad singularia, non tamen sequitur quod cognoscat singularia sub proprio conceptu singulari, sed sufficit si cognoscat eo modo quo potest: non potest autem nisi sub conceptu vniuersalis, & cum accidentibus illis particularibus proprijs, quæ gerunt vicem proprij conceptus particularis, & ita ratio nihil concludit. ista autem distinctio, super qua innititur solutio omnium ferè istorum rationum, in Theoremate sequenti magis confirmabitur.

Ad octauum. *Ad nonum.* *Ad decimum.* *Ad vndecimũ.* *Ad duodecimũ.* *Ad decimumtertium.* *Ad decimumquartũ.*

Exponitur opinio Diui Thomæ, & aliquorum aliorum cum suis fundamentis. Cap. VII.

POsitio est Diui Thomæ prima parte summę, quęstione 85. articulo 3. & in Procmio phisicæ auscultationis & in libro de ente, & essentia, & Caietani libro de ente, & essentia, quæstione prima, & omnium Thomistarum, qui dicunt omnes quod primum cognitum est magis vniuersale, vt ens. Pro Diuo Thoma sic arguit Caietanus, conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus entis est imperfectissimus omniũ, ergo maior probatur ex Aristot. 9. Metaphisi. vbi dicit quod imperfectiora sunt priora via generationis, & perfectiora sunt posteriora origine, minor probatur, quia omnis alius cõceptus addit aliquid supra ipsum ens: at quod addit alicui, se habet, vt totũ respectu illius & illud aliud, vt pars; ergo conceptus alius respectu entis

Opinio Thomistarum *Prima ratio.*

entis, se hēt, vt totū, & ens vt pars; ergo a 1° conceptus est perfectior. Secunda Ratio, Cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio terminorum primorum principiorum, est prima cognitio incomplexa: antecedēs patet, quia notitia principiorum præsupponitur apud omnes, & omnes prima principia concedunt, & sunt nota per se consequentia ꝓbatur, quia termini debent esse noti, si velimus cognoscere prima principia, quia terminis cognitis cognoscuntur principia; at in terminis ex quibus principium primum conflatur est ens, ergo in cognitione in cōplexa primum cognitum est ens.

Secūda ratio.

Tertia. Tertia, Arguunt alij ex Arist. 1. Physicorum, tex. 3. sunt nobis notiora confusa magis: at confusiora sunt magis vniuersalia, quia plura continent q̄ singularia & continent in potentia, & nō in actu, q̄ est cā maioris cōfusionis, ergo ens est primū cognitū.

Quarta. Quarta. Per exemplum illius qui a longe conspicitur, quia primo videtur ens, postea corpus, postea animal, postea tale animal. Cū D. Th. est Auerroes & Iandunus, & multi Auerroistæ quoq; videnť cōsentire, & Græci oēs, & Zabarella acriter hāc sniam cōtra Scotū tuetur vltimo lib. suæ Philosophiæ de ordine intelligendi, tenet. n. quod comparando vniuersale ad singulare, singulare sit primum cognitū, & in hoc est cū Gregorio, & alijs quos supra citauimus: sed faciendo comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, tenet quod magis vniuersale sit primū cognitū. Primū argumentum sumitur ex auctoritate Aristo. quod ab vniuersalibus tanquam à notioribus nobis ad singularia procedere oportet, & hoc probat, quia totum notius est nobis suis partibus, & nomen circuli quam diffinitio circuli, ergo. si quid dicat quod Arist. loquitur ibi de cognitione distincta, dicit, quod ille ita respondens non intelligit artificium Aristo. unde dicit quod verum est ꝙ quando Arist. dicit ab uniuersalioribus ad singularia procedendum esse, loquitur de cognitione distincta, quam cognitionem distinctam debet ipse Arist. tradere in illis libris, quam dicit incipere ab vniuersalib. & tamen ad hoc probandum assumit hanc propositionem, quod vniuersalia sunt notiora cognitione confusa ut patet p

Prima ratio. Zabarel.

illas tres probationēs; nam totū est notius sensu suis partibus, non cognitione distincta, sed confusa, nomen circuli est notius quam diffinitio circuli cognitione confusa: & cum pueri primo appellant omnes homines Patres, & Fœminas Matres, est cognitio confusa, ita quod vult quod hoc sit artificiū Arist. ꝙ ex ordine cognitionis confusæ ꝓbet ordinē cognitionis distinctæ sicut .n. nobis naturali cognitione, q̄ est cōfusa, sūt notiora magis vniuersalia sic vult, ꝙ distincta cognitio incipiat ab vniuersaliorib. & ita ars imitetur naturā, ergo ex sententia Arist. vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa. Secundo ex dictis Scoti sumit argumentum quod putat validissimum; Scotus dixit in quæstione sua soluendo argumentum; (vt dicam) quod vniuersalia magis, nō possunt esse primum cognitum, quia sunt difficiliora abstractionis: accipit hoc dictum, & subinfert minorem cōtra Scotum sic, illud est primum cognitum, quod est facilioris abstractionis, sed magis vniuersale est facilioris abstractionis, quā minus vniuersale, ergo. probatur minor, quia abstrahere est vnum intelligere, & relinquere alterum: at hoc est facilius in magis vniuersalibus, quam in minus vniuersalibus, probatur, quia minus vniuersalia habent plures differentias actuales, quam magis vniuersalia, & propterea difficilius intellectus abstrahit omnes differentias minus vniuersalis, quam illas paucas quas habet vniuersale magis, ergo magis vniuersale est primum cognitum.

Tertio. Tertio sensus ostendunt nobis facilius singularia sēsibilia magis vniuersaliū, q̄ minus vniuersaliū, ergo prius à nobis cognoscūtur magis vniuersalia. antecedēs ꝓbať, nā accidens corporis sæpius offertur, q̄ animalis, vt quātitas, & cū ex multis motionibus causetur cōceptus, sequitur, quod prius causabitur conceptus de magis vniuersalibus, quam de minus vniuersalibus.

1. Vltimo arguit Franciscus Piccolomineus sic; Scotus primo Metaphysi. quæst io. vlt. & 7. Metaphys. t. 5. ait quod primum ꝙ percipitur, est singulare vagū, & insuper 1. senten. d. 3. q. 2. ait mētem in sui cognitione sequi sensum, ex his cōcessis a Scoti, ita arguitur, vt singulare vagū se habet ad distinctū, ita magis vagum ad minus vagum: at sin-

gulare vagum cognoscitur prius distincto singulari, ergo magis vagū prius cognoscitur minus vago; sed singulare magis vagū repræsentat id quod est magis vniuersale, ergo magis vniuersale est aptum prius nosci, quàm minus vniuersale. Sed notandū quod Piccolom. quo ad hoc parum distat a Scoto, quia tenet quod ante abstractionem minus vniuersale est primum cognitū post abstractionem vero magis vniuersale: nos autem loquimur solum ante abstractionē.

Notandum.

Soluuntur rationes pro D. Tho. & aliis superius adductis. Cap. VIII.

Falsitas illius opinionis patet ex argumentis adductis pro opinione Scoti, & magis manifestatur ex solutione argumētorum, quæ adducta sunt pro ea.

Ad primum. Ad primum Caietani negatur maior scilicet quod conceptus imperfectissimus sit primus in cognitione via generationis.

Prima ratio. Ad probationem ex Aristo. 9. Meta. possunt esse variæ responsiones; primo dico quod verum est, quando causæ sunt impeditæ, & quia causæ naturales ordinariæ requirunt multas dispositiones, & communicans quas statim habere non possunt, hinc est quod nō statim perfectiorem effectum, sed ignobiliorem producunt: at hoc nō est verum de causis, quæ concurrunt ad intellectionem, quia illæ ponuntur, non impeditæ, sed dispositæ optimè, vt superius discursum est.

Secūda. Secundo dico quod illud verum est in productione perfecta, & propterea si in proposito concludit, concludit in ordine cognitionis distinctæ, in qua est perfecta generatio, & ideo in eo ordine prius producuntur imperfectiora, & hoc pacto concedo, quia non est contra nos, sed pro nobis, sed in ordine cognitionis confusæ, non valet, quia hæc est productio imperfecta.

Ad secūdum. Ad secundum argumentum, Respondeo quòd cognitio principiorum est prima, sed non absolutè prima, sed est prima in ordine distinctè cognoscendi: ex quo enim homo confusam quandam cognitionem rerū omnium habet, facit illas propositiones vniuersalissimas, & illis assentit non autem euenit aliunde hoc, nisi, quia exercitatus est in huiusmodi cognitione confusa rerum, & ita ex hac concludit, q; termini illorū principiorum sunt primo cogniti cognitione distincta, non confusa. præterea, non valet arguere a cognitione illorum principiorum, quæ est complexa, ad cognitionem incomplexam, quia non sunt similes antequàm enim habeatur cognitio complexa principiorū, opus est multos terminos simplices cognoscere, quoniam ex primis terminis simplicibus appræhensis, non innotescunt principia, sed post multum examen terminorum multorum: in appræhendendo autem terminos simplices, & conceptus simplices, non est necesse prius cognoscere alios terminos; sed hi qui sunt sensibiliores primo innotescunt, vt dictum est.

Ad tertium Respondit Scotus in solutione obiectionum, quas contra se facit, & dicit, quòd Arist. ibi per confusa magis intelligit, non vniuersale; sed singulare: nam duplex est confusum, aliud actuale, vt singulare; aliud potentiale, vt vniuersale. Aristot. ibi intelligit de confuso actuali, q; est singulare, siuè totum essentiale, q; idem est, & q; hoc sit verum, confirmatur ex eo quod habetur 1. Posterio. cap. 2. tex. 12. quòd aliqua sunt notiora nobis, & aliqua natura. notiora nobis, ait esse quę sunt propinquiora sensibus, & notiora natura quæ sunt remotiora a sensibus, & dat exemplum de remotis a sensibus, vt sunt vniuersalia, & de propinquioribus sensibus, vt singularia, qui locus posteriorum declarat illum locum Phys. vt egregiè ibi docet Vicomercatus; intelligit ergo per confusa magis singularia, & hæc sunt notiora nobis a quibus inata est via nobis, vt incipiamus. At dicent, ergo Scotus sibi contradicit, quia tunc sequitur qđ primum cognitum, non erit species specialissima sed singulare, quod nos negauimus. *Ad tertium.*

Respondeo quòd iam dictum est, qđ singulare cognoscitur: sed nō cognoscitur sub proprio conceptu, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & quòd primus conceptus, q; offertur intellectui nostro, est conceptus speciei specialissimæ. cum ergo Aristot. dicit quòd confusa magis idest ipsa singularia sunt notiora nobis, (intellige tu eo modo quo possunt cognosci) at cognoscūtur sub conceptu speciei specialissimæ, & sic singulare erit primū cognitum, & species specialissima primum cognitum, sed species per

per se primo singulare, non per se primo, sed per speciem, hæc est vera expositio illius loci, dicant quidquid velint alij, & cū probatur quòd vniuersaliora sunt magis cōfusa, quia continent, nō actu, sed potentia, & sic est maior confusio. Responsio quòd duplex est confusio, altera, quæ prouenit ex multitudine rerum, quæ in vno continent: alia quæ prouenit, ex potentialitate, & hæc opponitur intelligibilitati secundum quod dicere solemus, quod illud est magis intelligibile, quod magis participat de actu, & illud minus intelligibile quod minus participat de actu. ad propositum quando ait Aristo. quod magis confusa sunt nobis notiora, intelligit de confusione, quæ prouenit ex multitudine rerum in vno, & quod sic plura continet, est magis confusum, & nobis notius, non autem de confusione quæ prouenit ex potentialitate, quia hæc opponitur intelligibilitati, ideo cum vniuersaliora contineant plura, sed in potentia, illa non sunt notiora, sed ignotiora; at singularia cum plura contineant in actu, sunt magis confusa, & sic notiora nobis.

Ad quartum. Ad quartum de exemplo de illo, qui videt aliquem a longe. Respondet Scotus egregiè, quod hoc est per accidens, nam prouenit, quia illud obiectum non est in debita dispositione, & proximitate ad sensum, & propter hoc obiectum illud non mouet sensum ad cognoscendum se sub propria ratione perfectissima, sed sub ratione imperfecta, & tunc intellectus, qui sequitur sensum, appræhendit illud sub ratione non propria, sed imperfecta: nam Antonius a lōge, non manifesta visui sua particularia accidētia, per quæ innotesceret, vt Antonius, sed solum se illi offert, vt est res, vel lapis, vel vt arbor, denique sub conceptu imperfecto, & ideo sensus exterior defert Antoniū ad sensum communem, & phantasiam sub illo cōceptu quo illi oblatus est, & hinc fit quod intellectus sequens decipitur, & non cognoscit primo Antonium sub conceptu minus vniuersali, sed vt est res, & ens: at si sensus sit in debita dispositione, & proximitate, ita quod perficiat obiectum sub perfectissima ratione, vt Antonium, tunc non est dubiū quod deferret idolum Antonij ad phantasiam, & intellectus tunc primo illum cognoscet sub conceptu speciei: intellectus enim sequitur sensum. Scotus autem tenet quod species specialissima sit primū cognitum, supponendo quod sensus sit in debita proximitate.

Contra hanc responsionem arguit Pererius sic. Illud agens quod remotius manens fortius agit aliquo agente, quod propinquus est, si illud esset proximum sicut illud aliud agens, etiam fortius ageret.

Hanc maiorem probat a simili de duobus ignibus, quorum vnus sit paruus, & alius maior: ille qui est maior, in maiori distantia magis calefaciet, quam minor, ergo si ille ignis maior propinquius fieret sicut ille ignis, minor procul dubio fortius ageret, quam ille paruus, ergo est vera maior: subinfert minorem, sed sic est quod singularia, & indiuidua magis vniuersalis, vt corpus, & figura magis mouent etiam remotiorēs existentes, quam singularia speciei specialissimæ, vt videmus in exemplo nunc adducto, quia Antonius à lōge nō cognoscitur, vt homo, neque, vt animal primo, sed prius sub ratione figuræ, & corporis; ergo & in proportionata distantia magis mouebit singulare corporis, quam speciei specialissimæ, ergo prius cognoscit singulare corporis, & magis vniuersalis, quā minus vniuersalis, & ipsi speciei. eodem medio Zabarella eandem responsionem impugnat quia si magis vniuersale magis mouet a longè, signum est, quod est fortius, ergo magis mouebit cum erit in proxima distantia, & sic erit primum cognitum, sed hæc ratio nihil concludit, quia vt ait Scotus, ratio generis non est ratio mouendi, quando obiectum distat, vt Aduersarij putant, & male, sed est ratio speciei, quia est perfectior, & quod est perfectius, magis agit à longe, & mouet quam minus perfectum: sed vnde est quod mouet, vt species, nec cognoscitur, vt species; sed potius sub ratione imperfecta, & magis vniuersalis? *Solutio.* Respondit Scotus, quia distantia impedit assimilationem, non enim species potest assimilare sibi speciem sensibilem in medio, dum distat nimis, sicut facit quando est in debita distantia, licet ergo species specialissima moueat, non tamen perfecte cognoscit illam sensus, quia ratio speciei non potest assimilare sibi perfectissimo modo speciem sensibilem, & sic ad argumentū nego

Oo 2 quod

quod ratio generis, siue magis vniuersalis magis moueat, quam ratio speciei à longe; nam est ratio speciei, quæ mouet quia est perfectior, & quod dicit Piccolomineus cōtra hoc quod accidentia generis magis mouent, negatur; immo dicimus accidentia speciei magis mouere, quia sunt perfectiosa. exemplum de igne non est ad propositũ, quia maior ignis non agit per formam diuersam à forma ignis parui, sed per eandem formā specificè, differt solum, quia forma ignis maioris est intensior forma ignis minoris: in proposito autem forma generis est diuersa a forma speciei; imo facit pro nobis, quia illo exemplo habetur quod forma intensior & perfectior magis mouet: at ratio speciei est intensior in virtute, quia est perfectior, ergo ipsa magis mouet etiā a longe quam forma generis, & magis vniuersalis.

Ad quintum. Ad quintum Zabarellæ Respondeo dimissis in numeris alijs responsionibus quod Aristotel. in illo 4 text. loquitur de ordine, quem vult seruare in tractando de quæstionibus principiorum, & ait se velle incipere a magis vniuersalibus, quia vniuersaliora sunt notiora nobis, & concedo quod ibi intelligit de cognitione confusa, & probationes illę verè concludunt quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, neque tamē propter hoc sequitur quod Aristoteles velit asserere vniuersalia secundũ quod sunt vniuersalia, esse nobis notiora cognitione confusa minus vniuersalib., ideo est annotanda doctissima distinctio, quam adducit Franciscus Vicomercatus in expositione illius textus, quod vniuersale duobus modis potest considerari, vel vt pars, vel vt totum; cōsiderare vniuersale, vt pars, est considerare illud sub propria ratione, quia re vera vniuersalia sunt partes minus vniuersalium, nam animal est pars hominis, &c. considerare vniuersale, vt totum, est considerare illud sub extranea, ac accidentali ratione, quia solum pro tanto dicitur totum, quia potentia inferiora continet, sicuti inferius continet actu superiora. ad propositum si vniuersale consideretur, vt totum, habet quandam similitudinem cum singulari: est enim quodammodo cōfusum, quia plura habet in se potentia, sicuti singulare, & compositum actu, & ideo secundum hanc considerationem quodammodo dici potest notius nobis q̃ singulare, quia vniuersale habet rationē totius, & confusi, minus vniuersale, & singulare habet rationem partis? Vnde Aristote. volens hoc innuere protulit hæc verba in eo text. totum enim secundum sensum notius est, vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit vniuersale, vt partes. Secundum ergo hanc considerationem non est inconueniens, quod vniuersale dicatur notum cognitione confusa, attamen si consideretur, vt pars, quæ est propria eius cōsideratio, est enim re vera pars, non totum, quia actu includitur in toto singulari, vt pars, dicemus quod est notius nobis cognitione distincta, ad eam enim habēdā prius debemus distinctè cognoscere partes deinde totum distinctè cognoscimus; nos autem in præsenti loquimur de vniuersali, & minus vniuersali secundum propriā considerationem, non secundum similitudinariam, & accidentalem. Aristoteles autem accipit ibi vniuersale prout est quoddam totum confusum, & secundum significationem accidentalem, quia proposuit agere in tractādo de principijs prius de quæstionibus principiorum magis vniuersalibus, quia diiudentibus illis notę postea fiūt quæstiones minus vniuersales, & sic vult incipere ab vniuersalibus, quatenus sunt magis cōfusa, sunt autem magis confusa, vt habent similitudinem totius, nō secundũ propriam naturam, sed accidentaliter, scilicet ratione continentiæ potentialis, sicut singulare compositũ est verè totum, & confusum ratione continentiæ actualis, & hic est verè intellectus illius loci, vt optimè legi potest apud Vicomercatum.

Ad sextum. Ad sextum negatur minor, ad comprobationem dico quod difficultas abstractionis non prouenit ab abstractione multorũ, vel paucorum, sed prouenit ex vicinitate, vel longinquitate, conceptuum a sensu, & ideo cum magis vniuersalia sint remotiora, fit quod difficiliori modo intellectus intelligit conceptus remotos illorum ratio huius dicta est supra sæpius, quia ordo nostræ cognitionis est incipere a propinquioribus sensibus nostris, quia nostra cognitio ortum habet a sensu, & sic conceptus qui sunt propinquiores sensibus sunt

sunt faciliores cognitu, vt dictum est supra in probatione opinionis Scoti, & dicam tractando de munere intellectus agentis: præterea est etiam falsum quod conceptus inferior sit plures conceptus, quoniam est tantum vnus, sed est perfectus continens actu superiores, & hæc continentia actualis est causa quod est facilius intelligibile, quia est minus abstractus, & separat a sensibus. falsum est etiam, quod abstrahere sit intelligere vnum sine alio, vt suo loco dicam.

Ad septimum. Ad septimum dico quod quando sensus est in debita dispositione, tunc nobis ostendit semper sensibilia minus vniuersalis, quia quidquid offertur sensui, est singulare, & sic est determinatæ speciei: quod autem quando non est in debita dispositione, ostendat illud sensibile sub specie magis vniuersalis, hoc est propter distantiam improportionatam, & hoc est per accidens, vt dictum est: nunc ad quartū quod conspicitur ex hoc, si quis offerat mihi aliquod corpus, & ignorem cuius nam generis sit, sciam tamen quod non est animal tantum, neque figura tantum, &c. sed sciam quod est aliquid determinatæ speciei, licet illam non cognoscam distinctè, cognoscam etiam quod non est huius speciei, neque huius, &c. hoc autem est cognoscere propriam speciem illius, & conceptum minus vniuersalem, sed confuso modo.

Ad vltimum Piccolominei. Ad vltimum Piccolominei patebit ex dicendis in sequentibus Theorematibus, in quibus declarabitur quomodo singulare cognoscatur ab intellectu: pro nunc ad argumentum dico, quod Scotus concedit singulare vagum cognosci primo ab intellectu, sed non dicit, quòd cognoscatur prius quam singulare determinatum, & signatum, siue distinctum ut ipse Piccolomineus dicit, quia secundum Scotum illud non cognoscitur sub proprio conceptu particulari: cognoscere autem singulare vagum, est cognoscere speciem specialissimam, vt infra patebit, & tunc concedimus quod hic cōceptus est primus, quia habetur ab intellectu nostro in cognitione confusa, sed hoc magis patebit ex sequentibus.

Ponitur opinio Zimaræ, & Achillini, & reijcitur, & declaratur quod sit primum cognitum cognitione distincta. Cap. vlt.

Opinio Zimaræ & Achillini. Zimara, & Achillinus volunt qđ qnq; magis vniuersale, qnq; minus vniuersale sit primum cognitū; quod probant, quia sæpè videmus quod cum alicui offertur herba, cognoscit quod est herba; sed quæ spēs herbæ, non cognoscit, ecce quod magis vniuersale tunc prius cognoscitur: quandoque cognoscit speciem, vt cum alicui offertur equus, cognoscit prius quod est equus quā ipsius genus equi, quia in multis ignorātur media genera; vt quod sit proximum genus equi, & multi tunc ergo cognoscit prius minus vniuersale, si speciem quam magis vniuersale. s. genus: falsitas hui⁹ opinionis quo ad id quod ait, aliquando prius cognosci magis vniuersale, patet ex dictis nūc supra, *Reijcitur.* ideo ad argumentum Zimaræ per illud exēplum de herba dico quod prima facie, etiā Rusticus cognoscit speciem herbæ, sed confuso modo, & hoc esse verum probo; si quis interroget eū, an illa herba sit lactuca, aut cicoria, vel aliqua alia species herbæ, nota, dicet quod nō, sed solum dicet est herba habens talem figuram, talem odorem, talē saporem; sicuti etiam si quis peteret a Rustico quid est homo, responderet Rusticus est res habens duos oculos in fronte, manus, & pedes, &c. nesciret enim dicere est animal rationale; hæc cognitio, esset cognitio cōfusa conceptus speciei, non autem generis; quod si solum haberet conceptum generis, nesciret illā herbā distinguere ab alijs herbis, quia conceptus gn̄is non notificat spēs distinctas; hic aūt cognoscit quod non est huius, vel illius speciei, signum ergo est qđ aliquam cognitionem de specie eius habet; sed non habet illam distinctè.

Quid sit primũ cognitum cognitione distincta. Loquendo verò de cognitione actuali distincta asserit Scotus tem è conuerso se habere, quia primum distinctè conceptum est communissimum, & quæ sunt ei propinquiora, sunt prius nota in ordine cognitionis distinctæ, & quæ sunt remotiora in *Prima ratio.* tali cognitione, sunt posteriora in tali cognitione. hanc snīam sic probat. nihil cōcipitur distinctè, nisi qñ concipiuntur oīa, quę includūtur in ratione eius essentiali; at

ens includitur quidditatiuè in omnibus cõceptis quidditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior concipitur distinctè nisi concepto ente; ens aũt non potest concipi, nisi distinctè, quia habet conceptũ simpliciter simplicem.i.non habet conceptum supra se per quem possit diffiniri, vel explicari; ergo potest cõcipi distinctè sine alijs, & alij non sine eo: ergo ens est primus conceptus distinctè conceptibilis. Præterea cognitio distincta habetur per diffinitionem; sed diffinitio inquiritur per diuisionem ex

Secundo Arist.2.Post.cap.13.& 14.& inde; sed diuisio incipit ab ente, & a magis vniuersalibus vt ibidem docet Aristo. vsquequo peruenerimus ad conceptum diffiniti, ergo magis vniuersalia sunt nobis notiora in cognitione distincta. Præterea probat idem princi-

Tertio. paliter, quia Meta.est prima secundum ordinem distinctè cognoscendi, ipsa enim habet certificare principia aliarum scientiarum, ergo termini eius, & eius cognoscibilia sunt primò distinctè cognoscibilia.

Sed contra hanc rationẽ objicitur, quia tunc Scotus sibi contradicit, quia superius in Theoremate isto dixit ꝙ Metap. est vltima ordine doctrinæ: at si ipsa est prima in ordine distinctè cognoscendi, ergo videtur quòd etiam sit prima in ordine doctrinæ.

Respondet Scotus ipse, ꝙ in his dictis q̃ fuerunt Auicennæ prius, non est repugnantia, quia scientiæ inferiores Meta. constant ex terminis sensibilioribus, de quibus intellectus habet quandam cognitionem confusam, quæ sufficit ad cognoscendum cõplexionem illorum terminorum ad inuicẽ esse veram, ex quibus complexionibus fiunt principia illarum scientiarum, & ideo illę scientiæ nobis sunt faciliores, non tñ propter hoc repugnat quod postea procedentibus ab illis scientijs specialibus ad vniuersaliores, & ad Met. quæ docet distinctè principia aliarum omniũ, illos terminos postea distinctè cognoscamus, & sic Meta. est vltima in ordine doctrinæ, quia est de difficilioribus, & minus sensibilibus, sed est prima in ordine distinctæ cognitionis, quia est de magis vniuersalibus, quorum cognitio requiritur ad distinctam cognitionem inferiorũ.

Conclusio opinionis Scoti. His habitis concludit Scotus quod comparando totum ordinem confusè concipiendi ad totum ordinem distinctè concipiendi, totus ordo confusè concipiendi est prior, & ideo, primum in illo ordine est simpliciter primum; adeo quod cũ q̃ritur absolute qđ nã est primũ cognitũ. Rñdendum est quod est species specialissima, & inter illas species quæ fortius mouet sensum: cũ autem solũ accidens moueat sensum, species accidẽtis magis sensibilis erit primũ cognitum absolutè ab intellectu nostro via originis.

THEOREMA LXXXIIII.

Singulare est per se cognoscibilis.

Exponitur opinio Scoti, & D.Thomæ cũ suis fundamentis. Cap. I.

Irca cognitionem singularis sunt quatuor examinanda. primum, an singulare sit per se intelligibile, secundũ an intelligatur ab intellectu nostro, & quomodo. tertium an intellectus noster pro hoc statu cognoscat singulare sub ratione, & conceptu singularitatis. quartum an sensus cognoscat singulare. Nunc primum, & secundum discutiamus. Pro intelligentia est notandũ, ꝙ singulare duobus modis potest considerari: vno modo vt abstrahit ab existentia, & ab omnibus accidentibus, vt hic, & nunc, &c. & tale singulare nihil includit, nisi naturam specificam, & differẽtiam indiuidualem, per quàm est hoc, neque est impossibilis hæc abstractio, quia existentia non est propria passio singularis, sed cuiuslibet entis realis, vt dixi in Theoremate de actu entitatiuo materiæ, & in proprio Theoremate de esse, & existentia. Secundo modo consideratur cum existentia, & aliis accidentibus consequentibus, vt cum quantitate, qualitate, tempore, loco, &c. & sic singulare est vnum totum aggregatum per accidens; & hoc est singulare, quod a Thomistis appellatur singulare materiale, sensibile, & signatum, & de hoc erit controuersia inter D.Thom. & Scotum. Sciendũ est etiam quòd duplex est cognitio intellectus nostri circa singulare scilicet abstractiua, & intuitiua, quæ distinctio infra cap.2. declaratur. His præmissis nunc videamus quid dicat Scotus.

Quatuor quæstiones examinãdæ de singulari.

Scotus

Scoti opinio. Scotus in quolib. quæstione 13. at. 2. ad R & 2. sent. d. 3. quæstione. 11. confutando secundam opinionem ad D. & 2. d. 9. quæstione 2. de locutione Angelorum confutando primam opinionem, quo ad primum articulum, & 4. sent. d. 45. quæstione 3. in corpore quæsiti, in principio, & multis alijs in locis loquitur de cognitione singularis, ex quibus habetur quicquid scire possumus de cognitione singularium. *Prima cõclusio.* Ex omnibus istis locis colligitur in primis hæc conclusio. Singulare quouis modo acceptum est per se, & secundum propriam naturam singularem cognoscibile ab intellectu nostro etiã cognitione, abstractiua. Ex eisdem locis possumus colligere has rationess pro hac conclusione ex 2. sent. d. 3. quæstione vnica, ex solutione primi argumenti pro Henrico possumus colligere hanc rationẽ quæ etiam adducitur ab Antonio Andrea *Prima ratio.* pro hac conclusione. Omnis entitas realis est verè per se intelligibilis: probatur, quia intelligibilitas sequitur entitatẽ, ens enim est adæquatum obiectum intellectus; minor probatur, quia singulare addit super vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est entitas positiua, vt patebit ex quæstione de indiuiduationes, etiam existentia est entitas realis, & tempus, & locus, & alia accidẽtia, quæ constituunt singulare materiale, & sensibile, sunt entia realia, vt patet ex se, ergo singulare materiale, & vniuersaliter singulare quocunque modo acceptum, est per se intelligibile. Ex eodem loco in responsione ad secundum quo ad Thomistas Theologos possumus sic arguere. Si repugnaret singulari materiali, & sensibili intelligibilitas secundum propriam naturam, & per se; sequeretur quod neq; Deus posset illud cognoscere, at Deus illud cognoscit, vt concedunt Theologi, ergo. Maior est euidens, qa Deus non potest ea quæ implicant contradictionem, at si singulari per se repugnaret intelligibilitas, implicaret dicere quod Deus illud intelligeret.

Secũda. Secunda cõclusio pro Scoto. Intellectus cognoscit singulare secundum naturam singularem cognitione intuitiua. Hæc habetur 4. sent. d. 45. quæstione 3. litera I. Prima ratio. Quicquid potest potentia inferior *Prima ratio.* cognoscitiua, illud idem potest potentia superior cognoscitiua, & nobilioti mõ, sed sensus cognoscit singulare sub propria existentia cũ alijs accidentibus, vt tempore, loco, &c. qđ est cognoscere obiectum intuitiuè, & præsentialiter, ergo intellectus qui est potentia cognoscitiua superior, nobiliori modo potest illud cognoscere, ergo intellectus cognoscit singulare intuitiuè. Eandem rationem in virtute habet quæst. *Secũda.* 13. quolibetali, vt supra dixi. Secundò. Intellectus cognoscit propositiones contingẽtes veras, & ex eis syllogizat; formare autem propositiones, & syllogizare ptinet ad intellectum, quia hoc est cõponere, & discurrere, quæ sunt operationes intellectus, at propositiones contingentes constant ex singularibus sensibilibus cum illis accidentibus hic, & nunc &c. vt si dicam Sortes nũc venit, ergo intellectus cognoscit singulare sensibile, & materiale, sic autem singulare habet rationem obiecti, vt intuitiuè cogni- *Tertia.* ti. Tertio. Distincta memoria est ex distincta appræhensione rei cognitæ; at intellectus habet distinctam memoriã de singularibus cum his accidentibus, ergo. antecedens probatur in quæstione, an detur memoria intellectiua, & patet experientia. Alias rationes quære in Antonio Andrea in hoc quæsito. Hanc opinionem Scoti multi sequuntur ex Antiquis, & Modernis, sed præcipuè his temporibus Zabatella libro de ordine cognoscendi, & has duas ratio- *Zabar. et Piccolomineus.* nes valdè exagerat, & Excellentissimus Piccolomineus libr. 1. de mente humana, oẽs enim eorum rationes concludunt intellectum cognoscere singulare intuitiuè, sed non concludũt φ cognoscat illud abstractiuè sub proprio conceptu singularitatis, vt infra declarabitur Theoremate sequenti. *D. Tho.*

Oppositam sententiam tenet D. Th. nam ptima parte summæ q. 86. art. 1. respondendo ad tertium tenet, quod singulare immateriale, vt intellectus, sit p se intelligibile; sed loquendo de singulari materiali vt est Sortes, ait φ hoc per se non est intelligibile; ponit tamen φ est intelligibile indirictè & p reflexionem, quia postquã intellectus agẽs abstraxit species intelligibiles p quas intelligit uniuersalia, nõ potest intelligere secundũ eas species ipsamet uniuersalia, nisi conuertat se ad phantasmata, in quibus intelligit species intelligibiles uniuersalium, & tunc quodam modo dicitur intel-

Oo 4 lium,

ligere phantasmata singularis scilicet indirectè, quia intelligit species intelligibiles vniuersalis in ipsis singularibus, & tunc format huiusmodi propositiones, Sortes est homo, adeo quod D. Th. & Scotus in vno conueniunt, & discordant in duobus; conueniunt in hoc, quod singulare immateriale est per se intelligibile nam Scotus tenet vniuersaliter quod omne singulare, tã materiale, quam immateriale, est intelligibile per se, & sic consequenter concedit singulare immateriale esse per se intelligibile. D. Th. vero solum concedit singulare immateriale esse per se intelligibile: differunt verò in duobus. primo, quia ait Scotus quod singulare materiale, & sensibile cum omnibus conditionibus suis est in intelligibile p se: D. Th. vero negat. Secundo differunt, quia dicit Scotus quod singulare materiale nedũ est per se intelligibile, sed de facto intellectus noster illud intelligit intuitiuè, licet nõ cognoscat illud abstractiuè sub proprio conceptu singularitatis: D. Thomas verò ait quod singulare non intelligitur vllo modo in se ab intellectu; sed solum indirectè, & per speciem vniuersalis; vult.n.vt ait, respondendo ad quartũ, quod pro tanto singulare intelligitur, pro quanto intelligitur vniuersale singularis; sed singulare in se neque intelligitur, neque est intelligibile.

Prima ratio. Pro prima conclusione in qua differunt D. Thom. & Scotus adducit D. Tho. hanc rationẽ, quia in tantũ aliquid est intelligibile, inquantum est immateriale; sed singulare materiale non est sine materia, immo cõstituitur in esse singulari per materiã, quia in rebus materialibus principium singularitatis est materia indiuidualis, ergo singulare materiale non est per se intelligibile: minor est ꝓbata: maior probatur ab eodẽ, quia intellectus noster intelligit solum abstrahendo speciem intelligibilem ab huiusmodi materia; quæ ergo tali materiæ sunt complicata, non possunt intelligi ab intellectu nostro, & sic non sunt intelligibilia per se, & directe.

Secũda Pro hac conclusione D.Th. arguũt alij. Arist. 3. de anima, text. 15. & 16. ait omne actu intelligibile esse sine materia materiale vero nõ esse actu intelligibile, sed potestate solũ singulare, ergo materiale non est actu intelligibile apud Arist. sed solum vniuersale, qđ est sine materia & abiũctũ à singularibus. Præterea Arist. in tex. 37. diuidit ea, q̃ sunt alia in intelligibilia, & alia in sensibilia; ergo signum est quod non vult, qđ ea quę sunt sensibilia, sint intelligibilia: cõmuniter autem dicit Arist. quod singularia sunt sensibilia: immò si ipsa essent intelligibilia, nulla entia darentur, quæ essent sensibilia, & sic frustra esset illa diuisio Aristo. ergo singulare non est per se intelligibile. *Tertia.*

Quarta Quartò. Si singulare esset per se intelligibile, non esset necesse ponere intellectum agẽtẽ quia hic ponitur ad hoc vt faciat res potentia intelligibiles, actu intelligibiles.

Quinta Quintò. Aristoteles 1. Phy. text. 49. ait quod vniuersale secundum rationem est notum; singulare vero secundum sensum, ergo intellectus non cognoscit singulare materiale, & sensibile.

Sexta. Pro hac opinione arguunt quidam Auerroistæ. Quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis: Sed intelectus est immaterialis quia est forma separata a materia, ergo quicquid recipitur in ipso debet esse immateriale: sed singulare est materiale, & conditionibus materialibus alligatum, vt sunt hic, & nunc, &c. ergo intellectus nõ potest intelligere singulare. Intellectus in intelligendo non vtitur organo corporeo; & sic in operatione sua est immaterialis, ergo non potest intelligere, neque recipere materiale quale est singulare. *Septima*

Octaua. Octauò, sequeretur quod intellectus nõ distingueretur à sensu; consequens est falsum; cõsequẽtia probatur; quia potentiæ distinguuntur per obiecta; si ergo intellectus, & sensus habent idem obiectum, istæ potentiæ non distinguuntur.

Nona. Nonò. Aristoteles multis in locis, sed præsertim secundo Posterior. cap. vltimo, & secundo de anima, text. 60. ponit differentiam inter sensum, & intellectum per hoc quod intellectus est vniuersalium, sensus vero singularium: ecce quod Aristoteles negat intellectum cognoscere singularia. dicendum est ergo quod intellectus nõ potest cognoscere singularia.

Secũda. cõclusio. Pro secunda conclusione sic arguit D. Th. Intellectus non potest intelligere actu secundum species intelligibiles, nisi per cõuersionem ad phantasmata, in quibus sunt illæ species; ideo est necesse, quod quodammo-

dãmodo etiam intelligat phantasmata intelligẽdo species vniuersales in illis, & hoc est intelligere non directè, siue cognoscere singulare in vniuersali, vel sub specie vniuersalis: idem enim est: ergo intellectus non cognoscit singularé, vt est singulare materiale, & sensibile, sed sub specie vniuersalis.

Confutatio huius opinionis. Cap. II.

Prima conclusio Verum hæc opinio non est admittẽda, propter rationes factas pro opinione Scoti. ostenditur quo ad primam conclusionem; nam omne ens, & quod est ens, est intelligibile secundum propriam naturam: at singulare materiale, & sensibile est ens, ergo est per se, & secundum propriam naturã intelligibile: maior probatur ex Theoremate de obiecto intellectus, nam ibi ostenditur quod ens est obiectum adæquatum intellectus. tunc sic, quando statuitur aliqđ commune pro obiecto adæquato alicuius potentiæ, quicquid per se continetur sub illo obiecto, etiam mouet per se illam potentiam. hæc propositio probatur inductione in obiectis aliarum potentiarum; color pro nunc est obiectum visus, & ideo albedo, rubedo, & cæteræ species coloris sunt per se visibiles.

Item audibile, siuè sonus est obiectum auditus; ideo quilibet sonus per se est audibilis, & sic de alijs: minor quoque est clara; certum est enim quod singulare materiale, idest singulare cum illis conditionibus indiuiduantibus, vt est differentia indiuidualis, quę secundum Aduersarios est materia signata, est ens reale, & alia accidentia, vt quantitas, locus, tempus, &c. sunt entia realia, ergo omne quod est in singulari *Secũda* sensibili, est intelligibile, cum sit ens.

Præterea, quod est in actu, est per se intelligibile, sed singulare est maximè actu inter res materiales, ergo est maximè intelligibile: maior est clara, quia actus est causa cognoscibilitatis, maximè secũdum Aduersarios, sicuti potentia impedit cognoscibilitatem: minor non eget probatione.

Tertia. Præterea contra fundamentum eorũ arguo sic. Cum dicunt quod materia est impedimentum, propter quod singulari repugnat intelligibilitas; quæro de qua materia intelligunt; vel intelligunt de materia, quæ est pars compositi, vel de differentia indiuiduali, & de vtraq; vt intelligere D. Thom. at materia, quæ est pars compositi, non potest esse; quia tunc nulla res naturalis esset per se intelligibilis, quia quælibet est composita ex materia; immò nec vniuersalia ipsa, quia & ipsa constant ex materia, & forma, vt sunt omnes species, & per hanc compositionem differunt ab intelligentijs; neq; potest esse materia signata, siue differentia constituens indiuiduum, quęcunque illa sit pro nunc, quia tunc Angelus, qui est vnus numero, non esset intelligibilis, sustinendo quod Angeli differant numero, vt ad mẽtẽ Scoti sustineo in Theorematibus Theologicis Deo dante; sed Philosophicè sic illud ꝓbo. quanto aliquid est constitutiuũ rei magis actualis, tanto est magis actuale; sed sic est quod differentia indiuidualis constituit rem maximè in actu, quia facit vnũ numero, ergo differentia indiuidualis est maximè actualis; sed quod est maximè actuale, est maximè per se intelligibile, ergo differẽtia indiuidualis, nedum erit per se intelligibilis, sed maximè intelligibilis.

Quod vero intellectus intuitiuè cognoscat singulare, vt singulare est, patet ex rationibus adductis a Scoto pro hac sua secũda conclusione. probant.n. illæ quod intellectus noster cognoscit singulare sub conditionibus materialibus, & sensibilibus; & ex dẽ sunt efficacissimæ; sed quia duabus primis rõnibus rñdet D. Thomas, & Caietanus in commẽtario loco citato, rñsiones bonas esse affirmat; ideo primò ostendam responsiones illas nullas esse. secundò alias rationes eiusdem Scoti pro eadem conclusione validissimas adducam. *Secũda obiectio*

Ad primam rationem respondet D. Tho. (quæ rõ ab ipso D. Tho. 4. loco adducitur) sic, quod virtus superior põt illud, quod virtus inferior, sed eminẽtiori modo: vñ in ꝓposito cõcedit qđ intellectus cognoscat singulare, sed inquit, qđ illud cognoscit eminentiori modo, quam sensus, nam sensus cognoscit singulare materialiter, & concretiuè, sed intellectus cognoscit illud immaterialiter, & abstractè, quod est cognoscere in vniuersali. Ex hac respõsione elicitur quod intellectus non potest intueri singulare sensibile, siuè complicatum accidenti- *Respõsio*

bus

bus materialibus hic, & nunc, quia talis cognitio ei repugnat; sed pro tanto cognoscit singulare, quia cognoscit vniuersale, quod nihil aliud est quã singulare abstractum à materialitate, & conditionibus illis accidentalibus: cognoscit ergo virtus superior, scilicet intellectus id, qd cognoscit virtus inferior, scilicet sensus; nẽpe singulare; sed singulare vt intelligitur ab ipso intellectu, non est amplius singulare, sed vniuersale. Per hoc idem respondet ad secundam rationem, dicit quod pro tanto scit formare intellectus hanc propositionem, Sortes est homo, quia cognoscit vniuersale per speciem intelligibilem, quæ est in Phantasmatibus singularium, non intelligit quidem Phantasmata, sed solum vniuersalia in illis, & pro tanto intelligit singularia, quia intelligit vniuersalia singularium, & sic cognoscit hanc propositionem, Sortes est homo, quia cognoscit vniuersale Sortis, adeoquod elicitur apertè ex his quod D. Thomas nõ vult quod intellectus intueatur singulare sensibile in se, sed in alio, quod est cognoscere illud solum abstractiuè, & sub conceptu, & specie vniuersalis, & ut inquit Gaietanus non cognoscit singulare in proprio cõceptu, & sub ꝓpria notitia sed solũ arguitiuè ex notitia uniuersalis, & sic negat cognitionem intuitiuam singulares materialis.

Reijciuntur. Pro confutatione harum responsionum hic est animaduertendum, quod ad rationes pro prima conclusione nihil dicunt, scilicet ꝙ singulare, vt singulare, sit per se cognoscibile cognitione abstractiua, quia sunt per se euidentes, solum respondent ad rationes pro secunda conclusione, ideò vt hæc res dilucida fiat, notandum est quod de singulari duplex est cognitio, vna intuitiua, alia abstractiua: intuitiua est cognoscere singulare, vt existens est cum illis accidẽtibus, vt tempore, loco, quantitate, &c. abstractiua est cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis, vt præscindit ab existentia hic, & nunc, &c. vt puta cognoscere Sortem non vt existit, neque vt est hinc, nunc, &c. sed cognoscere proprium conceptum essentialem singularitatis Sortis, quo ex intrinseco Sortes differt numero ab alijs indiuiduis; & differunt istæ duæ cognitiones, quia prima non includit secundam, nec secunda primam; nam contingere potest quod ego intuear aliquod singulare, vt puta video aliquod singulare existens in tali loco nunc, sed quid illud sit an lapis, an lignum, vel quid aliud, ignoro, tunc habeo cognitionem intuitiuam illius singularis, sed non abstractiuam, quia non cognosco conceptum eius & ignoro quid sit aliquando non video aliquod singulare existere, sed ex discursu intellectus mei, & ex alijs reb. & idolis cognitis venio in cognitionẽ quid illud sit, vt cognosco intelligentiam Saturni, neque illam vidi, modo D. Thomas de singulari negat primam cognitionem, scilicet intuitiuam, quia inquit quod talis repugnat intellectui nostro, concedit solum secundam scilicet abstractiuam: Scotus vero vtramque concedit, & quo ad cognitionem abstractiuam singularis pro hoc statu tunc concordes, vt ostendam in sequenti quæsito, vbi ostendam quod intellectus noster pro hoc statu non cognoscit singulare sub conceptu singularitatis, licet ipsum in se, vt dictum est, sit per se cognoscibile, sed solum illud cognoscit sub conceptu vniuersalis: sed quò ad cognitionem intuitiuam discrepat Scotus a D. Thoma, & rationes Scoti nunc adductæ probant necessario dari cognitionem intuitiuam in intellectu respectu singularis, nempè quod intellectus cognoscat, & intueatur singulare sensibile, & materiale. Sed nota quod cognitio intuitiua est duplex; alia enim est cognitio rei existentis in se, quæ excludit omnem speciem, qualis est apud Theologos cognitio Beatorum in Patria respectu Dei, qua Deum in se ipso uident absque vlla specie ipsum repræsentante, & qualis esset cognitio oculi, si posset intueri obiectum sensibile, ut parietem sine specie sensibili delata per medium aeris; sic enim esset cognitio intuitiua ꝓprijssimè dicta. Alia est cognitio intuitiua, quæ est per speciem sed per speciem sensibilem repræsentantem obiectum sub existentia, & illis conditionibus, quæ omnino in illo obiecto sunt, ut in se ipso est, & existit, vti est cognitio quam habet visus de pariete; licet. n. non intueatur parietem in se, sed illum cognoscat per speciem sensibilem, quia tamen illa species repræsentat parietem cum existentia, & cõditionibus singularibus, ideò illa dicitur cognitio intuitiua.

Huic

Huic similis est cognitio intuitiua intellectus; sic enim intellectus intuetur singulare per speciem sensibilem positam in phantasia; quia enim hæc species repræsentat singulare cum sua existentia, & conditionibus & consequentibus, ideo dicitur intuitiua, & contra distinguitur ab abstractiua eiusdẽ intellectus, quæ est cognitio rei per speciem repræsentantem quidditatem tantũ, non vt existit, neque vt habet conditiones indiuiduantes, & singularitates illas consequentes.

Modo quod responsiones allatæ ad rationes Scoti non soluant, probo; non soluit primam rationem, quia maior Scoti est. quicquid potest virtus inferior, illud idem põt, & superior.

Primo responsio Respondet D. Thomas quod est vera cũ hac limitatione, sed non eodem modo, quia virtus superior cognoscit eminentiori modo, adeoquod concedit omne illud, quod cognoscit sensus, illud etiam cognoscere intellectum, sed non eodem modo. tunc sic

Prima ratio. arguo. omnis virtus superior cognoscens quicquid cognoscit virtus inferior, cognoscit quolibet obiectum, quod cognoscitur à virtute inferiori; sed sensus per se, & re uera cognoscit obiectum singulare sensibile. ergo hoc obiectum necessariò debet cognosci ab intellectu, qui est virtus superior; sed modo dices, illud cognoscit eminentiori scilicet in vniuersali, sed contra nihil potest intelligi in alio, quod in illo alio non continetur, sed entitas singularis sensibilis non continetur in vniuersali, quia singulare sensibile repugnat vniuersali. ergo singulare sensibile non potest cognosci sub vniuersali ab intellectu: nec ualet dicere, quod singulare nil aliud est, nisi vniuersale, & quod vniuersale est idem quod singulare, sed sine materialitate, & conditionibus indiuiduantibus, quia hoc est falsum, nam secundum veritatem singulare addit super vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est quid positiuum etiam secundum D. Thomam quodcunque illud sit.

Præterea illæ conditiones materiales vt locus, tempus, quando, &cæt. sunt entia realia sensibilia, quæ non clauduntur in vniuersali. ergo differt singulare ab vniuersali, & ideò licet intellectus cognoscat vniuersale, non propter hoc cognosceret singulare, quia est res diuersa omnino ab vniuersali. Similiter nec responsio ad secundum valet, quia dum cognosco vniuersale, non possum cognoscere per illud vniuersale, singulare sensibile, quia est obiectum omnino diuersum, immo repugnans vniuersali, & sic non potest contineri sub vniuersali, cum ergo sit certum quod intellectus cognoscit hanc propositionem, Sortes est homo, vbi Sortes est singulare sensibile, signum est quod intellectus cognoscit hoc singulare, Sortem secundum se, ut est sensibile, & materiale, non autem in vniuersali, immo dicere, intellectus intelligit singulare in vniuersali, est dicere, intellectus cognoscit singulare, sed quo ad conceptus vniuersales, non quo ad singulares, sed sic cognoscere singulare, non est cognoscere singulare, sed vniuersale, sicuti cognoscere de Sorte quod est substantia corporea tantum, non est cognoscere ipsum esse hominem, neque esse Sortem.

Secũda Præterea arguit Scotus secũdo sent. dist. 9. quæstione 2. quod singulare non possit cognosci per speciem vniuersalis siue in vniuersali sic. Sicuti se habet res ad esse, ita ad cognosci; sed sic est quod singulare addit entitatem positiuam super vniuersale, vt dictum est in quæstione de Indiuiduatione ergo vniuersale cognitum non potest esse ratio perfecte cognoscendi singulare secundum totam suam cognoscibilitatem vide alias rationes Scoti in eodẽ loco, quæ quia fiunt circa cognitionem Angelorum, illas non adducam.

Tertia. Præterea arguitur ab alijs. Species vniuersalis est indifferens ad hoc, & ad illud singulare. ergo per speciem vniuersalis non possum magis intelligere Sortẽ, quam Antonium. ergo non est dicendum, quod singulare cognoscatur per speciem vniuersalis. Habes alias rationes pro hac cõclusione apud Antonium Andream 7. Methaphysices quæstione 15. conclusione prima animastica. apud Franciscum Piccolomineum Zabarellam, & alios.

Responsio Iauelli. Iauellus 7. Methaphysices quæst. 16 vnica distinctione respondet ad omnia argumenta, quod intellectum cognoscere singulare, potest intelligi duobus modis, uel per se solum; uel adiutus cogitatiua per se solum, non intelligit singulare, sed solum median-

mediante cogitatiua, immo dicit quod est cogitatiua, quæ cognoscit singulare, nō autem intellectus. sed hæc distinctio impugnatur, quia non videtur ad mentē D. Th. vult.n.D.Thomas quod intellectus intelligat singulare, licet alio modo, quam sensus; sed sic dicere, vt Iauellus dicit, est omnino negare intellectum cognoscere singulare; sed quicquid sit de hoc, argumenta facta impugnant de directo hanc responsionem, vt patet de primo, & secundo, etiam tertia ratio adducta pro Opinione Scoti eandem validissimè impugnat, recordamur enim singularium intelligibilium, & quando facimus hanc propositionem, Sortes est homo, non est cogitatiua, quæ faciat illam, sed intellectus, quia discurrere, & componere, est operatio propria intellectus, non sensus dicere autem quod intellectus faciat hanc complexionem, & quod nō cognoscat hoc extremum, & sciat esse veram complexionem, est dicere apertum mendacium, quomodo enim vnquam quis cognoscet aliqđ prædicatum inesse alicui subiecto, si subiectum ipsum in se non cognoscat.

Solutio rationum Aduersariorum. Caput III.

Ad primum. AD rationes Aduersariorum, ad primam rationem pro prima conclusione, negatur maior, quam esse falsum arguēdo contra eam ostendimus, ad probationē nego, quod intellectus noster intelligat solam abstrahēdo speciem vniuersalem à singularibus: dixi enim quod datur duplex cognitio intellectiua, scilicet abstractiua, & intuitiua, verum est quod cognitione abstractiua non cognoscit singulare, sed cognitione intuitiua maxime. *Ad secundum.* Ad secundam dico quod re vera ibi Aristoteles quando dicit actu intelligibile esse sine materia, vult intelligibile debere esse vniuersale; nā vniuersale est sine materia indiuiduali, & conditionibus illam consequentibus, & sic hoc est actu intelligibile; singulare autem, quia est cum conditionibus indiuidualibus, nō est actu intelligibile, sed potentia, & quod hic sit sensus illius loci, probatur, quia si intelligeret ibi de materia, quæ est pars compositi, nulla quidditas materialis esset intelligibilis, & sic de rebus naturalib. nulla esset scientia. Insuper species sensibilis esset per se intelligibilis, vt hæc species albedinis, quia est sine materia, ꝙ tamen non intendit ibi Aristoteles; tamen hoc argumentum non concludit, quia ibi Aristoteles loquitur de cognitione abstractiua, non de intuitiua, nā vt dicam in sequenti pro hoc statu quem solū nouit Arist. intellectus noster non cognoscit singularia cognitione abstractiua sub proprio conceptu, sed solū sub conceptu vniuersali, & quia cognitio abstractiua est propria, & vera cognitio intellectus, ex qua scientiā efficit; hinc sæpe dicit Arist. ꝙ intellectus non cognoscit singularia, nō tñ negat quin cognoscat ea cognitione intuitiua, & sic concedo quod singulare cognitione abstractiua pro hoc statu non est cognoscibile actu, s. sub proprio conceptu, sed potentia, s. in vniuersali, qđ quidem vniuersale sic solum est per se intelligibile. *Ad tertium.* Ad tertiam dico quod entia alia sunt solum intelligibilia, & non sensibilia, alia vero sunt intelligibilia, & sensibilia, & hoc voluit innuere ibi Arist. non enim negauit quod sensibilia sint intelligibilia: vel dicamus, vt supra, illa distinctio veritatem habet de cognitione abstractiua, de qua ibi Aristoteles loquitur, nō de intuitiua, vnde concedo, quod alia sunt, quæ sunt intelligibilia ab intellectu cognitione abstractiua, & illa non sunt sensibilia, & alia, quæ sunt sensibilia, & hæc non sunt cognoscibilia tali cognitione abstractiua, illa sunt vniuersalia, hæc particularia.

Ad quartum. Ad quartum dico, ꝙ intellectus agens ponitur ꝑ cognitionem abstractiuam, nō propter intuitiuam, est autē valde necessaria cognitio abstractiua, quia hæc est scientientialis, sed intuitiua est satis imperfecta pro hoc statu. *Ad quintum.* Ad quintum dico quod Aristoteles in eo loco, & in aliis, tribuit cognitionem vniuersalis intellectui, quia vniuersale solum cognoscitur ab intellectu, non a sensu, & ideo dicit Arist. quod singulare cognoscitur à sensu, sed non hoc negat, quin intellectus idem singulare intelligat.

Ad sextam. Ad sextam pro nunc quocunque mō intelligatur illa propositio, ad argumentum dico, quod singulare recipitur in intellectu per modum recipientis, nam singulare recipitur in intellectu per speciem sensibilem, quæ est sine materia sicuti intellectus, & hoc

hoc sufficit, & tamen hæc cognitio dicitur intuitiua, licet sit per speciem, vt supra declaraui. Ad septimam per eandem responsionem satisfieri potest. Ad octauam dico quod differentia potentiarum per obiecta est a posteriori, & ideo non est prima, & sic licet haberent idem obiectum, non tamen propter hoc sequeretur, quod ipsæ potentiæ non essent per se distinctæ, tamen dico quod etiam per obiecta distinguuntur, non quidem quod una sit circa unum obiectum & alia circa aliud, sed quia vna est circa vnam partem obiecti, ut sensus est tantum circa vnum obiectum.s.circa singulare, altera vero.s. intellectus est circa totum obiectum.s.singulare, & etiam circa uniuersale.

Ad septimam. *Ad octauam.*

Ad nonam ex dictis patet, non enim Arist. ponit intellectum differre a sensu, quia sensus sit singularium, & intellectus solum vniuersalium, sed quia sensus est solum singularium, intellectus verò, & vniuersalium & singularium.

Ad nonam.

THEOREMA LXXXV.

Obiectum intellectus adæquatum est ens ex natura potentiæ sed pro hoc statu est quidditas rei sensibilis.

Exponitur Opinio Scoti, & Comprobatur, Cap. I.

Scotus quæstione 14. quolibetali art. 2. principali ad N. & primo sent. dist. 3. q. 3. ad A, & multis alijs in locis aperte sustinet, quod obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ est ens, quod est commune Vniuocum Deo, & Creaturæ substantiæ, & accidenti. Pro hac sententia varias rationes adducit, sed est animaduertendum, quod hæc assertio pertractatur, & in via Theologorũ, & in via Philosophorum quidem non potest negari: principaliter autem Scotus illam pertractat in via Theologorum, & ideò illam examinabo in Theorematibus Theologicis Deo dante, nunc in viam Philosophorum illam pertracto.

Prima

Pro hac Opinione arguit Scotus multis rationibus; præcipua est hæc in via Philosophica. Primo nulla potentia fertur in aliquid, quod sit extra obiectũ suum adæquatum, hæc patet ex se; illud enim est obiectum adæquatum potentiæ, quod adæquat totam virtutem potentiæ, ita quod potentia illa non potest in aliud, quam in tale obiectum, alioquin non esset obiectum adæquatum. Hoc & patet experientia, quia potentia visiua non pōt in aliud, q̃ in colorē, siue in visibile, neq; pōt cognoscere aliquid sub cõmuniori ratione, q̃ sit color, vel visibile. Idem patet de aliis potentiis in respectu ad obiecta adæquata. minor probatur. Sed sic est, q intellectus noster fertur in aliquid & illud cognoscit, quod tamen nō cõtinetur sub quidditate rei materialis, sed solum sub ente in communi, ergo quidditas rei materialis non est obiectũ adæquatum intellectus, sed ens in communi. minor probatur, quia intellectus noster cognoscit metaphysicalia, & tamen illa non continentur sub quidditate rei materialis, quia separata sunt a materia, sed solum sub ente. minor itaq; est vera, & sic sequitur conclusio q obiectũ intellectus est ens. Secundo Nullum desiderium naturale est ad impossibile, quia tunc tale desideriũ esset frustra; nihil tale autem facit natura: at intellectus hēt naturale desiderium cognoscendi entia immaterialia, quæ non continentur sub quidditate materiali, sed solum sub ente, ergo tale desiderium nō est frustra neque ad impossibile, ergo potest illas substantias intelligere, ergo obiectũ intellectus nostri adæquatum, nō est quidditas rei materialis, sed ens. minor probatur, quia intellectus vidēs effectum desiderat cognoscere causam, & cognita causa in vniuersali, desiderat eam cognoscere in particulari: entia autem immaterialia sunt causæ horum effectuum materialium, & ex hoc apparet minorē esse veram, & consequenter quod obiectum adæquatum intellectus non est quidditas rei materialis, sed ens in communi. Tertio, & concludit quasi cum prima rōne. Quicquid cognoscitur per se à potentia cognitiua, vel ē eius obiectũ primũ, vel continetur sub illo obiecto, ens aũt vt est cõmunius re sensibili, & qdditati materiali, p se intelligit a Metaphys. ergo, ens, & non quidditas rei materialis est obiectũ adæquatũ potentiæ intellectiuę. maior patet ex dictis in prima ratio

Prima Ratio. *Secūda.* *Tertia.*

ratione. minor quoque patet, alioquin Metaphysica non esset scientia distincta a Physica. Hæc quoad obiectum intellectus ex natura potentiæ.

Secunda conclusio. Si vero consideremus potentiam intellectus quo ad hunc statum, & accipiamus ꝑ obiecto nõ quodcunque, quod intellectus intelligere potest, sed solum id, quod põt mouere intellectum, ponit aliam conclusionem, quæ est, quod obiectum motiuum intellectus, pro hoc statu, est quidditas rei sensibilis. Ex hoc patet quod Franciscus Picolomineus non rectè protulit mentẽ Scoti primo libro de humana mente, capit. 8. *Piccolomineus.* Hæc conclusio habetur à toto primo sentẽtiarum dist. 3. quæst. 3. in calce quæstionis, an verum sit obiectum intellectus, soluendo vnum dubium litera F & quolibetis q. 14. loco citato supra. ad hanc conclusionẽ habemus duo fundamenta, vnum secundũ Theologos, aliud secundum Philosophos. secũdum Theologos diceremus, quod hoc prouenit ratione legum diuinæ Sapientiæ, quibus stabilitũ est, quod pro hoc statu solum illa intelligamus quorum species in Phantasmate relucẽt, & vlterior ratio talis ordinationis potest adduci pœna peccati originalis, nam ait August. in Trinitate cap. 15. & 17. vt refert Scotus secundo sent. dist. 3. q. 8. soluendo primum principale ꝙ causa cur acie fixa non possumus videre ipsam lucem, s. eternam, est infirmitas, & hanc infirmitatem nos contraxisse propter iniquitatem, ibidem testatur. Sed dimisso fundamento Theologorum cum Philosopho dicimus, quod causa est ordo, & cõcordia potentiarum naturalium animæ in operando sic. n. dispositæ sunt, ꝙ omnes operẽtur circa idem, vnde tam sensus exteriores, quam interiores, & intellectus versantur circa idem; id. n. ꝙ defertur a sensib. externis ad sensus internos, est, quod a sensibus internis cognoscitur, & illud idem Phantasma est circa quod speculatur intellectus; cũ ergo omnes istæ potẽtiæ concordes sint in operando, & circa idem, licet diuerso modo, & excellentiori modo vna, quam altera, sequitur quod nihil possit mouere intellectũ nostrum, nisi quod mouet sensum, id autẽ, quod mouet sensum, est solum quidditas rei sensibilis, ut dictum est in proprio quæsito, ideo iure statuitur à Scoto, quidditas rei sensibilis pro obiecto adæquato intellectus nostri pro hoc statu, & nota quod per quidditatem sensibilem rei non intelligit solũ puram quidditatem sensibilẽ, sed quicquid includ tur virtualiter, vel essentialiter, vel causaliter in illa quidditate sensibili, & hac de cā intellectus potest cognoscere substantias abstractas, & multa alia, quæ nõ sunt propriè sensibilia per quidditatem sensibilem cognitam. itaquod pro hac conclusione possumus sic arguere, illud ẽ obiectum adæquatũ intellectus, quod est aptũ mouere potentiam intellectiuam, & illam reducere ad actum; sed sic est quod solum illud est quidditas rei sensibilis. ergo quidditas rei sensibilis est obiectum adæquatum intellectus. minor probata est, quia omnis nostra cognitio ortum habet a sensu, & ex dictis in ordine intelligendi patet. maior quoque est clara ex ratione obiecti adæquati; id enim solum est obiectum adæquatum, quod mouet aliquam potentiam, & eam solam, & illa potẽtia non põt in aliquid aliud præterquã in illud obiectum, vt supra dictum est.

Hinc patet quod Franciscus Piccolomineus li. 1. de mente humana, ca. 10. coincidit cũ Opinione Scoti, licet ipse arbitretur aliud sentire Scotũ: nã in eod. ca. ait ipsemet ꝙ obiectũ propriũ duob. modis accipi põt; vel ꝓ omni eo, ꝙ est aptũ natũ intelligi ab intellectu quouis mõ, & sic omnis essentia est obiectũ mentis; ecce ꝙ coincidit cũ prima concl. Scoti, q̃ est, ꝙ ens est obiectũ adæquatũ potentiæ ex natura potentiæ. dicit deinde ꝙ accipiendo obiectũ propriũ adæquatũ pro eo ꝙ est aptum natũ mouere mẽtem, vel per suum phantasma, vel per phantasmata propriorũ accidentiũ existentium in eo, est quidditas rei materialis. ecce q̃ hæc conclusio coincidit cũ secunda cõclusione Scoti, quæ est quod obiectum adæquatum pro hoc statu, s. obiectum motiuũ, est quidditas rei sensibilis; nam ꝙ ipse intelligit per quidditatẽ materialem, idem nos intelligimus per quidditatẽ sensibilem, quia oẽs intelligimus illud ꝙ potest mouere intellectum nostrum ad cognoscendum. Sed tamen est hic notandũ, ꝙ melius, & magis propriè loquitur Scotus, quia quidditas rei materialis non mouet intellectum nostrũ, nam ut supra patuit, substantia nõ mouet

uet intellectum, neque illum immutat ad sui intellectionem, sed est accidens; quidditas autem rei materialis significat proprie quidditatem substantiæ materialis, quia materia est substantia, & pars substãtiæ materialis; ideo non possumus iure, & propriè loquendo dicere quod quidditas rei materialis moueat intellectum, sed est accidens, quod est propriè sensibile, & sic quidditas accidentium est quæ mouet intellectum, & substantia dicitur mouere intellectum, pro tanto, quia mouet intellectum, non per se, sed mediantibus accidentibus existentibus in ipsamet substantia, & ideo dicendo quod obiectum motiuum adæquatũ intellectus, est quidditas rei sensibilis, magis proprie loquimur, & confirmatur quia dum dicimus quidditatem rei materialis esse obiectum, videmur comprehendere quidditatem accidentis, quæ primo mouet intellectum, q̃a accidens non est proprie loquendo materiale, quia non constat ex materia, ex qua, sed solum in qua, vt longo sermone, docet Arist. 12. Methaphysic. ante tex. 36. sed solum dicuntur materialia, quia in sunt substãtiæ materiali, ideo rectius dicimus obiectum motiuum adæquatum esse quidditatẽ rei sẽsibilis, quia sic explicitè, & propriè exprimimus obiectum motiuum intellectus. rationes autem ibi adductè pro quiditate materiali concludunt (quæ concludunt) pro quidditate sensibili, cum pro vno & eodem accipiantur.

***Exponitur opinio D.Th. cum suis fundamentis, & reijcitur.* Cap. II.**

D.Th. Circa primam conclusionem est dissensio inter Scotum, & D.Th. nam D.Th. prima parte summæ quæstiure 12 articulo 4. in corpore, aperta sustinet, quod quidditas rei matarialis est obiectum adæquatũ intellectus noster proprijs viribus naturalibus possit videre essentiam diuinam, & respondet negatiuè; adducens autem rationem dicit, quod obiectum debet proportionati potentiæ in modo essendi. vndè si modus essendi rei cognitæ excedat modum essendi potentiæ cognoscẽtis, necesse est etiã quod cognitio illius rei cognitæ sit supra naturam rei cognoscentis: adeo quod secũdum D.Thomam omnis potentia cognoscens ex natura sua hẽt ꝙ cognoscat solum ea q̃ hñt eũdẽ modũ essendi, quẽ habet ipsa potentia, & natura cognoscens: quod si habent diuersum modum essendi à re cognita ipsa res cognita est improportionata tali naturæ cognoscenti, & si illam rem cognoscat, hoc est per modum supernaturalem non aũt naturalem, ratio huius fundamenti deducitur vlterius ex alio fundamẽto, nempè quia cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente, cognitum autem est in cognoscente, per modum cognoscentis, vnde si modus essendi rei cognitæ sit diuersus a modo essendi naturæ cognoscentis non potest recipi in cognoscente, & sic non potest ab illa natura cognosci, quia pro tanto res cognoscitur: pro quanto est in cognoscente. Hoc habito fundamento facit distinctionem, triplex est potentia cognoscitiua, alia est omnino coniũcta materiæ in essendo, & operando, vt sẽsus, qui vtitur organo in operando, alia est omnino separata a materia: & in essendo, & in operãdo, vt intellectus abstractorum: alia autem est coniuncta materiæ in essendo solum: sed non in operando; vt intellectus noster, quia non vtitur organo; ea igitur, quæ non habent esse, nisi in materia indiuiduali, & signata, cognoscere est nobis connaturale, eo quod anima nostra per quam cognoscimus, est forma alicuius materiæ, & sic habent eundem modum essendi res cognita, & potentia cognoscens; hæc autem, quæ sunt in materia signata, habẽt duplicẽ modũ essendi in illa, alia enim sunt oĩno in illa, & quo ad esse, & quo ad cognosci, vt singularia, & hæc cognoscit mediante sensu, quia est potentia coniuncta materiæ, & quo ad esse, & quo ad operari, alia sunt separata a materia quo ad cognosci, sed nõ quo ad esse, vt sunt vniuersalia, quæ quidem sũt in singularibus, sed non intelliguntur, vt in singularibus, sed vt abstrahuntur, hæc cognoscit intellectus, qui est potentia cognoscitiua cõiuncta materiæ quo ad esse, quia est forma materiæ, sed non quo ad operari, quia operatur sine organo: illa verò, quæ sunt separata a materia quo ad esse, & quo ad cognosci, vt intelligentiæ, cognoscuntur ab intellectu separato a materia quoque, quo ad esse, & quo ad operari, & sic cõcludit quod intellectus noster ex natura po-

rentię nō potest cognoscere essentiam Dei qnia est separata a materia, quo ad esse, & quo ad cognosci,& sic habet diuersum modum essendi,a modo essendi intellectus, adeo quod solum anima nostra ex natura potentia potest intelligere quidditatem rei materialis, sensus quidem res singulares, intellectus uero quidditatem rerum singularum,& materialiū ,& sic relinquitur, quod de mente D.Thomæ obiectum adęquatum intellectus nostri ex natura potentiæ est quidditas rei materialis. Hæc est opinio D. Thomæ cum suis fundamentis, vt videre est in præcitato loco,& alibi sæpe.

Reÿcitur. Contra hanc opinionem sunt rationes adductæ nunc supra pro opinione Scoti. secundum Theologos quod sit falsa, alibi ostendam, quod vero sit falsa secundum Philosophos, nunc probatur per rationes adductas pro opinione. Scoti, probant enim quod nihil minus commune ente, potest esse obiectum adæquatum intellectus, quidditas autem rei materialis est multo minus communis, quam ens. sequeretur enim quod non possumus habere cognitionem de rebus Methaphysicalibus, neque de intelligentijs, quia non cadunt sub quidditate rei materialis, quod tamen est falsum. *Prima ratio.*

Arcū da Contra hanc eãdem opinionem militant rationes, quas facit Antonius Andreas 2. Methaphysices, quæstione 3. Præterea fundamentum, quo hæc opinio innititur, est falsum, & contra ipsum sic arguit Scotus. Verum est quidem quod obiectum debet esse proportionatum potentiæ, sed hæc proportio non est in modo essendi, sed est proportio mouentis. & mobilis, obiectū enim monet potentiam ad operandum, tunc sic arguo. Proportio motiui, & mobilis requirit dissimilitudinem in modo essendi; at proportio obiecti,& potentiæ cognoscitiuę est proportio motiui,& mobilis, ergo requirit dissimilitudinem in modo essendi circa motiuum,& mobile. falsum est ergo quod proportio obiecti, & potentiæ debeat esse in modo essendi, quod erat fundamentum opinionis D.Th. maior probatur a simili in omnibus, nam actus, & potentia, causa, & effectus,& alia proportionata in actione patet quod habent dissimilem modum essē di; vnde oculus videt Cælum,& tamen non habet motum essendi similem Coelo, quia Cœlum est incorruptibile, visus autem corruptibilis, minor est ex se euidens, & cōcessa etiam ab alijs.

Defensio pro D. Thoma, & confutatio eiusdem. Cap. III.

Iauellus 3. libro de anima, quæstione de obiecto intellectus possibilis, apertè ait, Scotum, & alios decipi, quia mentem D.Thomæ non pręceperunt: vnde ait D. Thomam asserere quoque obiectū adæquatum intellectus ex natura potētiæ, esse ens & hoc probat in quæstione prima de obiecto intellectus, quando autem D. Thomas dixit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus, loquitur de obiecto adæquato pro hoc statu, siue de obiecto motiuo intellectus pro hoc statu, manifestum est autem quod hoc est quidditas rei materialis, & ideo frustra arguunt Scotus. & alij cōtra D.Thomam. Si hæc sit minus D.Thomæ patet quod Scotus, & ipse D. Thomas concordes sunt, sed re vera hæc nō est mēs D.Thomæ, vt patet inspicienti opinionem eius, quam retulimus. clarū est enim quod loquitur D.Thomas de obiecto adæquato intellectus ex natura potentiæ, vnde assignaus rationem, propter quam quidditas rei materialis est obiectum intellectus, sumpsit fundamentum a natura potentiarum cognitiuarum, non a statu, & dixit animam nostram ex eo quod est forma materiæ, non posse cognoscere nisi ea, quæ sūt materialia: modo quod anima sit forma materiæ, competit ei ex propria natura, & per hoc distinguitur ab intelligētijs, ergo cum dixit obiectum intellectus esse quidditatē rei materialis, locutus est de intellectu secundnm naturam potentiæ, non pro hoc statu tantum, immo loquendo de cognitione essentiæ Diuinæ, quam secundum Theologos habebit anima nostra in alio statu, ait quod illam non habebit ex virtute potentiæ propriæ intellectus, sed per lumen gloriæ,& supernaturaliter, quia ex propria virtute solum obiecta naturalia intelligere potest, ergo loquitur ex natura potentiæ in quocunque statu. *Iauellus.*

Ideo Caietanus in expositione articuli quarti illius quæstione 12. multa dicit, vt tueatur D.Thomam, & quorum maxima *Gaietanus.*

pars

pars pertinet ad Theologos, tamen prout sufficit ad præsentis quæstionis dilucidationem, pauca quædam adducam, licet difficile ad modũ sit colligere, quæ sit eius sententia; difficultatibus .n. præssus modo in hanc partẽ, modo in aliã se vertit. Aliter igitur respondet pro D. Thoma, quã Iauellus, & concedit mentẽ D. Th. esse qd quidditas rei materialis est obiectũ adæquatum intellectus nostri ex natura potentiæ, vt patet ex ijs, quæ dicit in corpore illius expositionis, & respondendo ad argumenta, & maximè ad quartum vbi habet hæc verba. Concedo quod intellectus ex natura sua nõ potest quidditatiue cognoscere altius quidquam sit natura animæ nostræ; cum quo tamen stat quod potest per gratiã eleuari ad cognoscendum quidditatiue, etiam Deum; non enim inconuenit potentiam eleuari ad cognoscendum aliquid quidditatiuè, quod est extra obiectum quidditatiue cognoscibile, a se naturaliter. Ex his verbis apparet quod secundum eum obiectum adæquatũ intellectui ex natura potẽtiæ cognoscibile, quidditatiue ab ipso, est eiusdem ordinis, & generis, cuius est anima, neque aliud ens altioris generis, vel ordinis potest intelligi, & percipi ab anima quidditatiue ex natura animæ autem est quidditas materialis, quia est forma materiæ, & sic obiectum eius materialiter, & quidditatiuè cognitũ, est quidditas rei materialis, quia est eiusdẽ ordinis cum anima. Si vero loquamur secũdum gratiam Dei, potest quidem etiam intellectus noster Deum intelligere, & hoc est quod dicit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus adæquatum intensiue solum, non extensiue, quia obiectum intellectus extensiue est omne ens, nam anima ex propria natura non potest intendere plusquam in quidditatẽ rei materialis, sed ex gratia potest extendere se ad cognitionem cuiusuis entis, etiam extra quidditatẽ rei materialis, & quia Scotus impugnauit fundamentum D. Th. ex quo hæc conclusio deducitur quod erat hoc. potentia cognoscens, & obiectum cognitum debent esse proportionata in modo essendi, ex quo postea deducebatur, quod cum anima sit forma in materia, obiectum eius est solum quidditas materialis, illud fundamentum nititur declarare, & corrobare, sed circa hoc multa dicit, quæ quomodo vera sint, studiosus lector discutere poterit (neque enim omnia eius dicta, & Aduersariorum non vera impugnare decreui, sed solum vbi doctrinam Scoti impugnate, & debilitare conantur) quantum tamen pertinet ad præsens negotium inquit quod Scotus imponit literæ D. Thomæ falsum nempe quod dicat D. Thomas debere esse æqualitatem, seu similitudinem inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se (neque enim ait ipse hoc somniauimus) declarat deinde sensum literæ, & fundamentum D. Thomæ satis perplexe, tamẽ habet hæc verba (litera hic docuit quod inter cognitum & naturam cognoscitiuam se cundum se exigitus non excessus ex parte cogniti, & sermo est de non excessu in modo essendi generico, & cognito quidditatiue, ac naturaliter) quæ verba perspectis antecedentibus sunt implicata satis, tamen videntur inferre secundum Caietanum fundamentum D. Thomæ esse hoc. Debet esse proportio inter cognitum, & potentiam cognoscitiuam, sic quod cognitio quidditatiua obiecti nũ debet excedere modũ cognoscendi potentiæ, & insuper debent habere eundem modum essendi, non quidem specifice, sed generice, itaquod debent esse eiusdem ordinis, & generis, non autem cognitum debet esse altioris ordinis, itaquod modus essendi obiecti cogniti excedat modum essendi potentiæ cognoscitiuæ, quia cognitio huiusmodi cogniti excedit vires naturæ inferioris. Scotus autem arbitratur D. Thomam voluisse quod potentiæ cognoscitiua, & obiectum cognitum sint æqualia & similia in modo essendi specifico, siue qd debeant habere naturam eiusdem speciei, vnde arguebat. Oculus videt Cœlum, nec tamen habet eundem modum essendi, quia Cælum est incorruptibile, visus corruptibilis, ecce quod non habent eundem modũ essendi in natura specifica, quia sunt diuersatum specierum, sed non valet argumentum inquit Caietanus, quia sunt eiusdem generis in modo essendi, quia Cælum in quantum est visibile, est mixtum, & sic cognitum nempè Cęlum non excedit modum essendi occuli. Argumenta autem

Scoti concludunt, quod non possunt esse eiusdem speciei secundum se,& secundum esse reale, & sic non sunt contra D. Thomam. Ex hoc fundamentum respondet ad obiectiones Scoti contra fundamentum ab eo adductas, quæ omnes ferè sunt Theologicæ. Ad eam vero rationem, quam ego ex oculo supra dixi, inquit, patet quod procedit ex falso intellectu fundamenti D. Thomæ concludit enim quod obiectum,& potentia cognoscens non possunt esse eiusdem speciei, & ordinis secundum esse naturæ, quod non negatur a D. Thoma. Ad rationes contra conclusionem non respondet, neque illas adducit, forsan quia putauit quod essent extra propositum, Verum quod hæc defensio Gaietani nulla, sit, facile conspicitur ex rationibus adductis Scoti primo ipsa conclusio est falsa, scilicet φ quidditas rei materialis sit obiectum adæquatum ex natura potentiæ, vt probant rationes ibi adductæ, & præsertim ille. Contra responsionem ad rationes cōtra conclusionem. Nulla potentiæ potest vllo modo attingere obiectum sibi improportionatū, sed sic est quod substantiæ immateriales p Aduersarios sunt obiectum improportionatum,& etiam entia methaphysicalia intellectui nostro, ergo intellectus noster nullo modo potest illas attingere, neque perfecto modo, neque imperfecto, quod tamen est falsum; maior patet ex ratione obiecti adæquati, quæ superius toties dicta est, patet etiam a simili in alijs potentijs cognitiuis, nam visus non potest videre aliquid, quod non sit coloratum, neque perfecto, neque imperfecto, modo videre sonum, vel saporem, quia hæc sunt extra suum obiectum adequatum.

Reijcitur.

Præterea desiderium nostrum naturale non est ad cognoscendum illas substantias imperfecto modo, sed desiderat illas cognoscere quidditatiuè, ergo ex natura potentiæ est inclinatio ad illas cognoscendas, hoc desiderium non est frustra, ergo dicendum est, quod intellectus noster non est restrictus ad quidditates materiales cognoscendum ex natura potentiæ, sed vltra se extendit, scilicet ad omne ens. Ad sunt aliæ rationes, qua non oportet recensere.

Quod etiam fundamentum, de quo est his sit falsum, probatur, quia vt videtur glosa hæc Gaietani potest habere quatuor sensus ad suum. primus est quod obiectum secundum cognitionem quidditatiuam naturalem nō debet excedere modum cognoscendi potentiæ cognoscentis. secundus φ obiectum cognoscens, & potentia cognoscitiua debent esse æqualia in modo essendi generico, scilicet debent esse entitatis, eiusdem generis tertius sensus est φ obiectum,& potentia cognoscitiua, licet non sint eiusdem generis, tamen conueniant in modo essendi genericè, vt puta quia verum que est mixtum, quartus quod obiectum,& potentia debent conuenire in modo essendi cognito generico, scilicet obiecto,& potētiæ debet cōpetere idem genus cognoscibilitatis, vel cognitionis. sed pro clara cognitione istius Theorematis, & pro perspiciendis erroribus Caietani est notandum, quod verum est quidem quod cognitum recipitur in cognoscente per modum cognoscentis, scilicet quicquid intelligitur, ab anima, intelligitur eo modo, quo ipsa anima est apta nata res intelligere, anima autem est apta nata intelligere, res solum per abstractionem, & per species intelligibiles, & per phantasmata sensibilia, ideo quicquid intelligit, & sic lapis cognitus est in cognoscente per modum cognoscentis, quia recipitur in cognoscente per speciem suam, & mediantibus phantasmatibus.

Contra fundamentum.

Ex hoc fundamento sequitur falsitas primi sensus non enim ex hoc sequitur, quod obiectū adequatum potentiæ nostræ intellectiuæ secundum quidditatiuam, & naturalē cognitionē, nō debeat excedere modū cognoscendi potentiæ ipsius intellectiuæ, quia tunc nullum erit obiectū adęquatū intellectus, quia quodlibet ens imperfectissimum excedit hunc modū cognoscēdi intellectus nostri secundum naturalē suā cognitionem quidditatiuam, quoniam secūdum suam naturam est cognoscibile intuitiuè,& absque specie,& absque phantasmatibus, & absq; sensuum ad minículo, & lucidiori modo, quam pro hoc statu cognoscatur, propter enim hanc colligantiam potentiarum sensitiuarum cum intellectu non potest intellectus cognoscere res perfectiori modo: at

Primus sensus.

in

in alio statu lucidiori, & excellentiori modo cognoscemus res, & illa erit cognitio qd ditatiua, & naturalis rebus ipsis, non supra vires illarum rerum, & hæc ratio apud Theologos vim habet. Præterea qdlibet ens est cognoscibile, & in facto cognoscitur quidditatiuè ab Angelo, quia cognitio quidditatiua rei est perfectior quam possit haberi de illa re; Angelus autem perfectissimo modo cognoscit quodlibet ens, etiam imperfectissimum, & hæc non repugnat rebus, immo maximè competit.

Angelus autem habet alium modum cognoscendi diuersum ab anima, vt patet, ergo quodlibet ens excedit secundum propriam cognitionem naturalem, & quidditatiuam modum cognoscendi potentiæ nostræ intellectiuæ, & hæ duæ rationes vitari non possunt à Theologo, sed Philosophicè ex hac propositione desumitur argumentatio pro nobis, quia tunc omnes ens erit obiectum adęquatū intellectus nostri, & nullum ens excedet modum cognoscendi potē tiæ intellectiuæ, quod ipsi negant, nam intellectus possibilis est omnia fieri, quia hoc modo sibi competit, scilicet per abstractionem intelligere omnia, & intellectus agentis est omnia facere, ut patet ex tertio de anima, & confirmatur, quia intellectus intelligit omnia materialia, & immaterialia eodem modo, ut patet de entibus Methaphysicalibus, & illa est cognitio quidditatiua, alioquin in lib. 12. Methaphysices, in quo agitur de substantijs abstractis, non haberemus prædicata quidditatiua de Deo, & intelligentiis, quando autem de aliquo subiecto habemus prædicata quidditatiua, illud quidditatiuè cognoscimus cum ergo omne ens recipiatur in intellectu nostro secundum modum intellectus nostri, & secundum quidditatiuam, & naturalem suam cognitionem, omne ens erit obiectum intellectus nostri, & sic ens in communi erit obiectum adæquatum. Præterea ex hoc admisso secundum eorum intellectum non potest concludi quod quidditas rei materialis sit obiectū adæquatum intellectus, quia quidditas rei spiritualis, ut species intelligibilis & species sensibilis secundum quidditatiuam essentiam suam non excedunt modum cognoscendi intellectus nostri, & ipsæ non sunt quidditates materiales, sed spirituales, vt per se patet, & nos declarauimus in Theoremate de lumine, ergo obiectū adæquatum nō est quidditas rei materialis, sed quidditas rei sensibilis, ut dixit Scotus in secunda conclusione, quæ quidem conclusio non est vera considerando capacitatem potentiæ ex natura potentiæ, sed pro hoc statu. Quod si Gaietanus vellit intelligere de obiecto intellectus pro hoc statu, aliquo modo posset conciliari, ut dictum est capite secundo, sed ipse intelligit de obiecto adæquato potentiæ ex natura potentiæ. Præterea inquit Caietanus in eodem.

Comento quod radix cognitionis est, q virtus cognoscitiua fiat res cognita, & hæc fundatur super hoc, quod cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis; ex quo deducitur quod si natura cognoscentis est inferioris ordinis, quam natura cogniti, non potest cognoscere illud ex propriis viribus quidditatiuè, quia non potest fieri illud, nisi modo proprio ipsi uirtuti cō gnoscenti, quod est non esse illud, nisi diminuta quadam participatione, quæ ad visionem, idest ad cognitionem perfectā nō sufficit. Hoc fundamentum Gaiet. est falsum, quia verum est quidem quod cognitio fit, quia intellectus fit res cognita; dum enim intellectus intelligit lapidem, fit lapis per similitudinem, quia recipit lapidis speciem, sed dum inquit sequi ex hoc q anima nostra non potest intelligere substantias abstractas quidditatiuè, quia non potest fieri illas, nisi proprio modo. s. per speciem, quod est fieri illas diminutè, consequentia est falsa, quia si hæc esset ratio p quam intellectus nō potest intelligere substantias abstractas quidditatiuè, sequeretur quod anima nostra intellectiua non posset intelligere res materiales quidditatiuè, neque se ipsam, non res materiales, quia illas intelligit per suas species intelligibiles, & sic fit res materiales diminutè, neque n. anima intelligendo lapidem, fit lapis secundū esse lapidis perfecti, sed secundū esse diminutum, & per similitudinē; neque seipsam, quia intelligit se per species aliarum rerū materialium, & fiendo alias res diminutiuè in illis intelligit seipsam. hæc ergo ratio est vanissima.

Secundus sensus, nempè quod inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur *Secundus sensus.*

tut proportio in modo essendi generico. i. ꝙ sint entitatis eiusdem generis (propter hoc enim D.Th. ponit quidditatem rei materialis esse obiectum adæquatum intellectus, quia anima quoque est quidditas materialis, & sic sunt eiusdem generis in entitate) quoqne est falsus, quia intellectus noster intelligit plantas, lapides, & mineralia, & tamen non sunt eiusdem generis cum anima, quia anima continetur sub animali, illa vero nequaquam. Dices licet non conueniant in hoc genere proximo animali, conueniunt in remoto, s. in substantia corporea. Contra à pari ergo intellectus noster poterit cognoscere ex natura potentiæ substantias abstractas, quod tu negas, quia illæ quoque conueniunt in genere remoto cum anima nostra, quia continentur sub substãtia, & sunt in prædicamento substantiæ, vt etiam ipsemet D. Thom. fatetur; sed dices conueniunt quidem in genere remoto, & substãtia, sed differunt postea, quia hæc est forma mãæ, illæ sine materia. Contra sufficit mihi quod conueniant in genere vniuoco, quia tunc sunt eiusdem ordinis licèt per aliquas differentias postea discrepent, nam etiam homo, & leo sunt sub eodem genere, & tamen per aliquas differentias differunt: vel ego quando dicis cognitum, & virtus cognoscitiua debent conuenire in modo essendi generico, intelligis de modo essendi proximo, vel remoto, si de proximo, ergo anima ex natura potentiæ non poterit cognoscere lapides, neque ligna, quia nõ sunt sub eodem genere proximo, si intelligis de remoto, ergo poterit ex natura potentiæ intelligere substantias abstractas, quia conueniunt sub gñe remoto. s. substantia, & hoc, licet negarēt Auerroistæ, tamen Thomistæ hoc admittit, quia secundum eos oportet quod æternum, & corruptibile conueniãt in genere Methaphysico, licet non Physic. Preterea tunc nõ posset intelligere ea, quæ sunt in genere proximo, quia esset extra obiectum adæquatum. Præterea anima est substantia, quantitas, & relatio sunt accidẽtia; accidens, & substantia in nullo genere conueniunt, & sic differunt in modo essendi generico, & tamen anima cognoscit accidentia quidditatiuè.

Reijcitur. Prima ratio.

Secũda ratio.

Tertia ratio.

Præterea proportio obiecti ad potentiã cognitiuam est proportio motiui ad mobile, hoc patet de obiectis aliarum potentiarum cognitiuarum, vt de obiecto sensuum, tunc, n. sunt proportionata, cum mouere possunt potentiam, & talis proportio nõ requirit similitudinem in modo essendi, sed potius dissimilitudinem, vt patet in obiectis aliarum potentiarũ, nam alius est modus essendi visibilis, alius oculi, siue visus; nec valet tertius sensus, s. dicere quod conueniunt in modo essendi generico, quia ambo sunt mixta, quia si similitudo modi essendi esset ratio cur obiectum posset mouere potentiam cognitiuam, quanto obiectũ esset similius in modo essendi potentię, tanto facilius cognosceretur ab illa potentia, & sic illa, quæ sunt eiusdem speciei cum potentia cognoscitiua, & in proximior genere, facilius, clarius, & distinctus cognoscerentur: at videmus oppositum, quia intellectus facilius cognoscit accidentia, quã substantias, & inter substantias, & illas q̃ magis distant ab homine quam hominem, ut lapides, plantas, &c. ex horum. n. cognitione venit in cognitionẽ hominis, si quis autem asserit Gaiet. loqui in quarto sensu. s. ꝙ inter obiectum, & potentiam cognoscitiuã requiratur proportio in modo essendi cogniti. s. ꝙ obiectum, & potentia sint eiusdẽ cognitionis generis, improbatur. Cognitũ, & potentia cognoscens non possunt conuenire in modo essendi cognitio, nisi quantũ ad entitatẽ cõueniant, quia cognitio, & modus cognoscendi sequitur rem, & qualis est res, talis est eius cognitio, siue modus cognoscendi eum, si enim obiectum cognitũ habeat entitatẽ nobiliorẽ potentia cognoscendi, excedet proculdubio potentiam cognoscentẽ in mõ essendi cognito, vnde est alius, & nobilior modus essendi cognitioni, q̃ cõpetit Angelo, q̃ animæ, ergo proportio in mõ essendi cognitio reducitur ad modũ essendi s̃m entitatẽ, ergo si inter obiectũ, & potentiã per se requiritur modus idem essendi genericè cognitum, requiritur quoq; modus essendi idem secundum entitatem, quia hic est radix illius, & tunc sequuntur argumenta Scoti, ut prius, vel alio modo formetur ratio. Dicere obiectum cognitum quidditatiuè, non debet excedere potentiã cognoscentẽ in modo essendi, cognito generico (loquendo in hoc sensu) est idem quod dicere obiectum cognitum quid-

Tertius sensus reijcitur.

quidditatiuè debet esse cognoscibile eiusdē generis cognitionis, cuius est potentia cognoscens; at quod competat huic obiecto, & huic tale genus, vel tale cognitionis genus, oritur ex entitate talis obiecti, quia cognitio sequitur rem, & illa est vera cognitio, quæ competit rei, sicuti est: non est ergo modus cognoscendi, qui determinet rē cognoscibilem, sed entitas rei cognoscibilis, siuè modus essendi rei cognoscibilis, est qui determinat genus cognitionis. ex hoc colligitur quod si inter obiectum cognitum requiritur proportio modi cogniti, quod hoc prouenit, quia obiectum, & potentia cognoscens habent eandem entitatem in genere, & eundem modum essendi in genere; hoc n. est fundamentum identitatis generis cognitionis: si ergo inter obiectum non requiratur proportio entitatis in genere, neque et requiritur proportio modi essendi cogniti generici, siue non requiretur quod sint eiusdem generis cognitionis: at per argumenta Scoti probatur quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem non requiritur proportio entitatis, siue modi essendi, ergo neque requiritur proportio in modo cognoscendi generico, & sic ruit defensio Caietani, & quod respondet ad exemplum oculi, & Cœli, quod Cœlum habet eundem modū essendi visibile cum oculo; non est ad propositum, quia Scotus solum adduxit illud exemplum ad probandum quod non requiritur inter obiectum, & potentiam proportio in entitate, & in modo essendi reali, & hoc concludit per illud exemplum, quod oculus, & Cœlum sunt diuersæ entitatis, & habent diuersum modum essendi, & tamen oculus videt Cœlum. Præterea dū dicit Caietanus quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem requiritur idem modus cognitionis in genere; vel intelligit quod requiritur idem modus cognitionis in genere proximo, vel remoto: si primo modo, ergo anima non poterit cognoscere aliquam aliam rem naturalem a se distinctam. consequens est apertè falsum. consequentia vero probatur, quia modus cognoscendi aliarum rerum naturalium est per proprias species: sed animæ modus cognoscendi est nō per propriam speciem, sed per species aliorum, vt ipsemet D. Thom. & omnes fatentur, ergo modus essendi cogniti animæ, & aliarum rerum materialium est diuersus genere proximo. item alius est modus cognoscendi substantiæ, & alius accidentis, vt in sequenti Theoremate patebit, quia substātia cognoscitur mediantibus accidentibus, sed accidens per se ipsum, anima autem est substantia, & non accidens, ergo non possit cognoscere accidens. Si intelligat de genere remoto, ergo, & substantiæ immateriales poterunt quidditatiuè cognosci ab anima nostra, quod ipse negat. Probatur consequētia, quia habent eundem modum essendi cogniti quod substantiæ materiales, saltem in genere remoto: quia sicuti substantiæ materiales cognoscuntur per effectum, & accidentia naturalia, ita substātiæ abstractæ cognoscuntur per effectus, & accidentia rerum naturalium, vt patet, & totum cognitio est quidditatiua, quia cognoscuntur per conceptus proprios, sicuti etiam de substantiis materialibus inuestigamus conceptos proprios per eorum effectus: cōfirmatur, quia visus percipit colorem, & percipit illum per speciem sensibilem coloris; tamen visus. s. potētia visiua non percipitur ab alia virtute cognoscente eam per speciem aliquam sensibilem, quia potentia visiua non est sensibilis, licet organum eius sit sensibile. sed solum intelligibilis, neque enim ab vllo sensu exteriori potest cognosci, neque consequenter a sensibus internis, quia illi solum cognoscunt ea, quæ sibi subministrantur a sensibus externis: alius est ergo modus cognoscendi coloris, alius potentiæ receptiuæ coloris, & est alius nedum specie, sed genere, quia neque per speciem percipitur, vti color, neque potentia eiusdem speciei, sed a potentia diuersa: non rectè ergo infertur ex hac propositione vera. obiectum cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis, ergo obiectum, & potentia cognoscens debet habere eundem modum cognoscibilitatis, immò est omnino falsa. probatur insuper. Angelus cognoscit res materiales, & sic res materiales recipiuntur in Angelo per modum, quo Angelus cognoscit res, ergo res materiales, & Angelus debent habere eundem modum cognoscibilitatis: at patet quod non sequitur, sed est falsissimum, solum sequitur ex hoc fundamento, quod potentia cognoscens non potest cognoscere res, quibus est in-

Solutio Caietani ad argumētū Scoti reijcitur.

compossibilis modus, quo talis potentia cognoscit, vt substantia a sensu.

THEOREMA LXXXVI.

Singulare non cognoscitur pro hoc statu sub conceptu proprio singularitatis cognitione abstractiua.

Exponitur sententia Scoti cum suis fundamentis, & rationes in oppositum soluuntur.

Cap. Vnicum.

Hæc propositio habetur in Scoto pluribus in locis in libris sent. & præsertim 2. sent. d. 3. quæstione 11. soluendo secundam rationem pro Henrico; vbi dicit quod licet singulare sit per se cognoscibile, non tamē intellectus noster illud cognoscit pro hoc statu, quia hoc est imperfectionis in intellectu nostro, sed in alio statu, vbi intellectus non erit imperfectus, illud cognoscet. Sed clarius habetur quarto sententiarū, distinctione 45. quæstione tertia, respondendo ad tertium principale, vbi dicit quod singulare est cognoscibile sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua, sed nō pro hoc statu. Sed clarissimè ponitur in tertio sententiarum, distinctione 10. quęstione tertia, respondendo ad vltimum principale, vbi docet quam ob causam intellectus animæ Christi cognoscebat singularia, sub ꝓprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua, intellectus aūt noster hoc nō possit efficere in via? Hanc conclusionem ponit etiā apertè in 7. Methaphy. quæst. 15. & eam probat, & licet ea, quæ in quæstionibus illis Methaphysicalib. sint valdè suspecta, quia sunt valdè implicata, neque clara sed vt plurimum quid velit afferrere cognoscere sit impossibile, tamen hac in re est satis dilucidus, & clarus, ideo poterit vnusquisque eum locū videre Ratio fundamentalis huius conclusionis est hæc adducta in 3. sent. loco citato, & etiam 1. sent. d. 3. quæst. 6. respondendo ad primum principale, & in Methaphysica, quia intellectus noster pro hoc statu non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur a phantasmatibus, qa nihil est in intellectu, quia prius fuerit in sensu, neque enim intellectus pōt ferre se in aliquam entitatem sine sensu, & hoc euenit loquendo Philosophice propter ordinem & connexionē naturalem potētiarum, quæ sic sunt dispositæ, sed secūdum Theologos dicimus quod euenit propter peccatum; vt ait Scotus ex Augustino 1. sent. d. 3. q. 3. parum antequā soluat argumenta principalia sed stando in Philosophia dicimus qđ intellectus coniunctus in hoc statu non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur a phantasmate: Phantasma autem non repræsentat rem sub conceptu proprio singularitatis, sed solum sub conceptu naturæ specificæ, & vniuersalis, & ratio huius est, quia natura singularis, siue singularitas nō est ratio motiua potentiæ sensitiuæ, sed natura specifica, licet natura specifica nō moueat, nisi vt est exīstens in singulari, vt optimè declarabo in sequenti Theoremate ad mentem Scoti, & re vera secundum veritatem, vbi ostendam quod sensus non cognoscit singulare sub ratione singularitatis, ita quod veritas huius Theorematis pendet ex veritate sequentis Theorematis. Habemus ergo quod intellectus pro hoc statu, siue in via Philosophi, qui non nouit alium statum quam præsentem, quod intellectus non potest cognoscere singulare sub conceptu singularitatis, loquendo de cognitione abstractiua, qa a phantasmate nō pōt abstrahere conceptū ꝓprium singularitatis, non enim potest sub alio conceptu intelligere rem, nisi sub eo, quo res mouet sensum, at singularis non mouet sensum, sed solùm natura specifica est, quæ mouet sensum, & sic intellectus solum abstrahit conceptum vniuersalem; vnde si quis quærat quid est Sortes, determinatior conceptus, quem possim adducere, est dicere, Sortes est animal rationale hoc, & hic non est conceptus proprius Sortis, sed competit etiam Francisco, & alijs indiuiduis, demptis conditionibus accidentalibus, quæ non pertinent ad quidditatem, & conceptum essentialem. Possumus tamen pro hac conclusione arguere specialiter sic. Ex Scoto in 7. Meth. q. 15. omnis potentia cognoscēs aliquod obiectum sub ꝓpria ratione: pōt illud cognoscere, & distinguere a quocūq; alio, circūscripto omni alio, ipso obiecto solo manēte, sed sic est qđ intellect⁹ noster nō est huiusmodi respectu singu-

singularis, ergo nō cognoscit singulare sub propria ratione singularitatis: maior est clara per se, minor probatur inductione, accipiatur singulare signatum, vt Sortes: circumscribamus à Sorte locum, tempus, figuram, & omne aliud accidens, quod non est ipsamet singularitas Sortis; tunc intellectus noster nesciet distinguere Sortem ab alio singulari eiusdem speciei, si ei ostendatur, circumscriptis similiter loco, tempore, &c. nō est ergo dicendum, quod intellectus noster cognoscat illud singulare sub proprio conceptu singularitatis, hoc etiam clarum est experientia, quia pro tanto nos cognoscimus aliquod singulare signatum, & scimus illud distinguere ab alijs, quia intuemur in illo accidentia, quæ non intuemur in alijs; quod si circumscribamus illa accidentia, profecto ignoramus illud singulare, neque scimus illud distinguere ab alijs eiusdē speciei, neque alterius. Hinc apparet confirmatio Theorematis præcedentis, quia cognitio, quam nunc habemus de singularibus, est cognitio intuitiua, quia illa singularia intuetur intellectus noster in specie sensibili: sed non potest intellectus abstrahere ab illa specie sensibili conceptum propriū singularitatis, sed solū cōceptū vniuersalis, & sic pro hoc statu nō possumus abstractiuè cognoscere singulare sub proprio conceptu, licet intuitiuè cognoscamus singulare vt singulare, sed hæc cognitio intuitiua nō est scientifica, sed abstractiua est scientifica; neque istæ duę cognitiones coincidunt, vt supra dixi; ideo non valet dicere, cognoscimus singulare intuitiuè, ergo abstractiuè, quia cognoscere singulare intuitiuè, est intueri naturam singularem tantum in accidentibus materialibus inuolutam, sed nō secundum conceptus particulares; Sed cognoscere singulare abstractiuè sub proprio conceptu, est cognoscere propriè singularem naturam secundum conceptus particulares, ut puta Sorteitatem sine vllis accidētibus, & conditionibus materialibus. Hinc etiam facilè conspicitur quomodo singulare cognoscitur ab intellectu, nam cum phātasma offertur intellectui, intellectus cognoscit illud phantasma singulare intuitiuè, quia intuetur illud totum, quod sibi à phantasia præsentatur, hoc totum autem est singulare; hoc facto intellectus agens

Quomodo singulare cognoscitur ab intellectu.

vult illud singulare cognoscere quid sit, & sic quodammodo reflectit se supra singulare, & auxilio sensus incipit abstrahere conceptus ex illo singulari, siuè formare conceptus de illo, nam abstrahere est formare conceptus vniuersales, vt suo loco dicam, & primo abstrahit conceptum speciei specialissimæ, & hic incipit cognitio abstractiua, deinde conceptum vniuersalem speciei proximum, & sic ascendit, ut diximus in quæstione de primo cognito vsque ad magis vniuersale: modo quando intellectus in initio cognitionis abstractiuæ percipit cōceptum speciei specialissimæ, singularis dicitur cognoscere singulare, quia cognoscit eo modo, quo potest, cum non possit cognoscere illud sub proprio conceptu singularitatis. habito ordine confuso reflectitur, & descendit vsque ad speciem specialissimam, ibi autem circa singulare laboratur iterum, vt abstrahat conceptum proprium & distinctum singularitatis, & cum illum habere non possit, cognoscit singulare sub natura specifica cum differentia indiuidua li in communi, idest ut est indiuiduum vagum, & hic est determinatior conceptus, quem de singulari pro hoc statu habere possimus, qui conceptus ut patet, non est proprius, & quidditatiuus conceptus Sortis, vel Francisci, sed indiuidui vagi, & indiuidui communi, nam de Sorte verum est dicere, est aliquis homo, de Socrate est aliquis homo, &cæt.

Sed conceptus proprius, & particularis Sortis, qui nō possit alijs competere, nō potest haberi, ut probatum est. & sic ad omnia argumenta respondere possumus, quæ probant quod singulare cognoscitur ab intellectu, quod verū est ꝙ cognoscitur cognitione intuitiua in principio, non abstractiua: loquendo et est de abstractiua dicimus ꝙ cognoscitur et cognitione abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, & sic patet ad oīa argumēta Gregorij, & Ochā. Quò etiā ad ordinem cognitionis dico quod singulare est primum cognitum cognitione intuitiua, deinde etiam abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & tunc dicere singulare est primum cognitum, est dicere primum cognitum est species specialissima, quia conceptus primus, qui percipitur

pitur ab intellectu de singulari, est conceptus speciei specialissimæ, quod autem intellectus intueatur singulare, & illud cognoscat cognitione intuitiua, nō repugnat huic, quod dicimus intellectum non cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua, quia illa cognitio intuitiua non est apprehensio alicuius prædicati, vel conceptus singularis, sed simplex intuitio, vel ut propriè loquar, motio intellectus à singulari, ideo non repugnat quod intellectus moueatur à phantasmate, & sic inspiciat singulare phantasma, & tamen eum intellectus postea incipit intelligere conceptus, & prædicata illius singularis, quæ est cognitio abstractiua, incipiat a minus vniuersalibus.

Contra hanc determinationem sunt multæ rationes, quarum maximam partem adduximus, & soluimus in Theoremate de primo cognito, sed adhuc nonnullę aliæ supersunt, quas soluere nō erit inutile ad maiorem dilucidationē Theorematis. Arguit Franciscus Piccolom. lib. primo de humana mente, capite 16. specialiter sic, Facultas comparans duo inter se, & cognoscens differentias, & consimilitudinem illorum inter se, cognoscit illa distinctè, sed sic est, quod homo cognoscit vniuersale, & singulare, & ponit differentiam inter illa, & similitudinem, & hæc cognitio non fit per sensum, quia sensus non cognoscit vniuersale, ergo hoc facit per intellectum, & mentem: ergo intellectus cognoscit singulare distinctè, ut contra distinguitur ad uniuersali, & & consequenter, vt singulare.

Ad primam.

Secundo intellectus corrigit sensum tertio de anima tex. 57. & confirmatur experientia, quia sensus videns virgam in aqua iudicat eam esse flexam, q̄ tamen non esse flexa, cognoscit intellectus, & sic corrigit sensum, sed virtus dirigens aliquam potentiam circa aliquid debet cognoscere illud de quo fit directio, alioquin se haberet, ut si Scita instrueret Arabem, & vnus non intelligeret quid denotent voces alterius, sed sensus cognoscit singularia.

Ad secundam.

Tertio. intellectus format inductiones ex singularibus. ergo cognoscit singularia.

Ad tertiam.

Reliqua argumenta soluta sunt in Theoremate. Quarto. Omnia, quæ nos noscimus, ex accidentibus noscimus, ex accidentibus propriæ speciei elicimus propriam notionem speciei ergo ex accidentibus particularibus venimus in cognitionem substantię particularis.

Ad quartam.

Quinto. Scotus ex Sententia Arist. statuens pro obiecto mentis ens, videtur sibimet aduersarij, dum dicit pro hoc statu mētem non posse cognoscere singularia sub ꝓpria ratione, siquidem, & sub propria ratione singularitas est ens. Ad hæc argumenta facilis est responsio.

Ad quintam.

Ad primum concedo quod intellectus cognoscit differentiam, quæ est inter uniuersale, & singulare in communi, & hoc concludit argumentum: sed nego quod intellectus cognoscat conceptum proprium huius singularis, ut Sortis, ut Sortes, est & dico quod illum non cognoscit, & de hoc nos loquimur.

Sed dices. Intellectus distinguit Sortem a Francisco: dico quod distinguit, quia cognoscit naturam specificam hominis non esse totam in hoc indiuiduo, sed partem, & sic distingui Sortem a Francisco, quia cognoscit Sortem esse hominem hunc, & Frāciscum hominem hunc, sed non cognoscit propriam naturam singularem Sortis, neque Francisci.

Ad secundū dico quod concludit intellectum cognoscere singulare, sed non concludit, quod cognoscat illud sub ratione singularitatis, vt patet, cum neque sensus eum hoc modo cognoscat.

Ad tertium dico quod facit pro nobis, quia ex eo quod intellectus in singularibus solum cognoscit conceptus vniuersales, ideo facit vniuersale per inductionem.

Ad quartum dico quod hoc argumentū facit pro me, quia uerum est quod ex accidentibus venimus in cognitionem substantiæ, sed adhuc est difficultas de accidentib. particularibus, & singularibus, dico enim quod non cognoscimus accidentia singularia suo proprio conceptu singularitatis, nō enim nouimus conceptum particularem proprium huius albedinis, qui non conueniat huic alteri albedini, & propterea dico quod cum nos non cognoscamus accidentia sub propria natura singularitatis, sed sub rationibus vniuersalibus, ita etiam non manifestant substantiam singularem sub proprio conceptu singularitatis, sed sub con-

conceptibus vniuersalibus.

Ad quintum dico quod Scotus supponit quod ens sit obiectum adæquatum potentiæ intellectiuæ ex natura potentiæ, & ideo sequitur quod singulare sub propria ratione singularis est cognoscibile, & hoc nõ negat Scotus, sed non propter hoc sequitur quod intellectus actu attingat cognitionem illam singularis sub natura singulari pro hoc statu, quia multa alia sunt scibilia, de quibus non potest haberi scientia propter varia impedimenta prodeuntia, non ex natura obiecti, neque potentiæ, sed ratione mediorum, & sic non sibi repugnat Scotus.

THEOREMA LXXXVII.

Obiectum sensus est singulare non sub ratione singularitatis, sed sub ratione vniuersalitatis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & Aliorum obiectiones reijciuntur. Cap. vnic.

Scotus variis in locis sustinet; q obiectum sensus nõ est aliquid sub ratione singularitatis, sed aliquid sub ratione vniuersalitatis, & dimissis aliorum probationibus; Scotus præcipuè hoc probat in 2. sent. dist. tertio quæstione prima ad literam C. sed prius declaremus Theorema.

Notandũ est quod in singulari duo sunt, est ipsa singularitas, siuè differentia indiuidualis, quæ contrahit naturam communẽ. Secundo ibi est natura communis, quæ præcedit ipsam differentiam indiuidualem, vt exempli gratia in Sorte est humanitas, quia est homo, & est differentia indiuidualis, q̃ contrahit humanitatem, & facit illam particularem, & indiuiduam, quæ est Sortes. hæc natura communis, vt diximus in proprio Theoremate habet vnitatem, quia est vna, quæ tamẽ vnitas est minor vnitate numerali, quia vnitas numeralis est ultima vnitas est etiã maior unitas quacunque unitate vniuersali, ut in accidentib. exemplum est, albedo est natura cõmunis, hæc albedo est particulare contractum per differentiã indiuidualem, quæcunque illa sit: quando ergo singulare sentitur, & monet sensum, non mouet sensum sub ratione singularitatis, idest illa singularitas, & principium singularitatis non est ratio motiua sensus, sed est illa natura communis realis, quæ est in hoc albo, ut albedinis natura, si quæratis quid ergo ibi agit singularitatis, cum non sit ratio motiua sensus? Respondet Scotus in 1 sent. dist. 3. q. 6. respondendo ad primũ principale, quod singularitas est conditio agentis, non ratio agendi, quia, ut uidebimus, actiones sunt singulares, quia licet natura communis sit ratio agendi, tamen est singulare, q agit; adeo quod est principium actionis, ut quod, & propter hoc singularitatis dicitur conditio agentis, nõ ratio agẽdi, requiritur ergo in obiecto singularitas, vt conditio agentis, non ut ratio agendi, q est ac si diceamus, ut ait Antonius Andreas singularitas est causa sine qua, nõ quia sine singularitate non põt obiectum sentiri ut a uedo videri, &c. Positio hoc modo intellecta pbat a Scoto in 2. sen. dist. 3. quęst. 1 ad C & nota q hoc argumentũ formaliter nõ est in Scoto ibi, sed in virtute, aliud. n. inuẽ dit ibi Scotus. Potentia cognoscens aliqd obiectum sub ratione singularitatis, põt il lud distinguere a quocunque alio quod nõ est ipsum numero; sed sic est quod sensus non potest distinguere obiectum, quod cognoscit ab alio, quod non est numero idem cum ipso, ergo non cognoscit obiectum suum sub ratione singularitatis: minor probatur, quia radii solis sunt distincti numero, sensus visus cognoscit radios solis, nec tamen scit illos distinguere ab inuicem numero, ergo non cognoscit illos sub ratione singularitatis.

Item si per potentiam Diuinam ponerentur duo alba, aliqua in eadem qualitate, & quantitate, quia essent penitus similia circumscriptis loco situ &c. sensus visus non indicaret illa esse duo alba distincta, sed vnum: at hoc esse non posset, si cognosceret illa sub ratione singularitatis, ergo est verum, quod sensus visus cognoscit obiectum solum sub ratione vnius conceptus realis, qui est communis, s. sub ratione naturæ cõmunis, itaquod obiectum per se sensus motiuum formaliter est natura communis.

Secũda Secunda ratio potest deduci ex Scoto 2. sent.d.24.q.1. ad secundum. Si singularitas esset obiectum, siue ratio obiectiua sensus, sequeretur quod quot sunt singularia, tot essent obiecta sensus; sensus sed sic est quod vnusquisque sensus solum habet vnũ obiectum, ergo.

Consequentia probatur, nam sensus distinguuntur per obiecta; colligitur ergo quod obiectum debet esse aliquod commune vniuersale, in quo omnia singularia conueniant.

Tertia. Tertio, potentiæ distinguuntur per obiecta, siue ostenduntur distinctæ per obiecta, quia distinctio illa per obiecta est a posteriori: at non possunt ostendi esse distinctæ per singularia, cum quia quod sunt singularia, tot deberent esse potentiæ sensitiuæ, cum quia singulare idem est obiectum visus, soni, tactus, & huiusmodi, ergo sensus non distinguuntur per singularia, & consequenter singularitas non est ratio obiectiua sensus.

Quarta Quarto. Sicut se habet potentia materię respectu formarũ eiusdem rationis, ita potentia cognoscitiua respectu obiectorũ eiusdem generis: sed sic est quod potẽtia materiæ respectu formarum eiusdem generis est vna, non numero, sed in vniuersali genere, ergo potẽtia sensitiua respectu obiectorum eiusdem generis erit vna, non numero, sed genere illis obiectis respondẽs, obiectũ ergo non erit aliquod vnum numero, & singulare, sed aliquod vnum vnitate vniuoca, scilicet natura communis.

Opinio Zimaræ Prima ratio. Zimara in annotationibus in Iandunum 3.Metaph. errore 2. soluendo argumentum quintum pro Scoto contra hanc determinationem arguit, & rationes Scoti soluit. primò arguit quod obiectũ sensationis sit singulare, non natura communis; sic, omnis sensatio extra animam est singularis, ergo obiectum, a quo causatur, est singulare, & mouet potentiam per vnitatem numeralẽ, non per vnitatem minorem vnitate numerali. Antecedens patet. consequentia probatur ex Arist. in 2.Phy.tex.38 & 5 Meta.tex. 3. Particulariũ causæ sunt particulares, & vniuersalium etiam causę sunt vniuersales.

Secũda. Secundò, & hæc est principalis ratio, & fundamentum eius, non datur vnitas naturæ specificæ distincta ab vnitate numerali, quæ sit vnitas realis, nempè vnitas naturæ specificæ, qualem existimat Scotus dari, sed omnis vnitas realis est numeralis; vnitas autem specifica est rationis, quia vniuersalia fiunt ab intellectu, non autem ex se iu te sunt, & sic vnitas specifica, vel generica fit ab intellectu; at obiectum mouens potentiam sensitiuam debet esse vnũ vnitate reali, ergo solum singulare, quod est vnum vnitate numerali, est obiectum sensus, non natura specifica; quod autem non detur natura specifica communis, vel generica habẽs propriam vnitatẽ præter opus intellectus, probat ibi longo sermone, de qua re habuimus propriã disputationẽ in proprio Theoremate.

Tertiò. Tertiò arguitur per auctoritatem Arist. 1.Poste. tex.45. vbi apertè docet quod sensus non cognoscit vniuersalia, sed solũ singularia, tunc sic. frustra ponitur illud esse obiectum sensus, quod non cognoscitur a sensu, sed vniuersale ex Aristotele in prædicto loco, non cognoscitur a sensu, ergo vniuersale, siuè natura specifica non est obiectum sensus.

Ad primam rationem Scoti. Ad rationem vero Scoti primam respondet ad minorem, quod si sensus visus nõ potest discernere vnum radium solis ab alio radio, non est, quia radius singularis nõ moueat sensum visus, sed hoc prouenit, quia isti radij non sunt distincti loco, neque subiecto ad inuicem; natura autem, & conditio sensus est, vt in cognitione abstrahat a materia, non a conditionibus materiæ; cõditiones autem materiales sunt existentia, locus, tempus, &c. ideo hi radij, quia non sunt loco, neque subiecto distincti, neq; seiunctim existentes; hinc fit quod sensus nõ potest cognoscere illos radios distinctos ab inuicem numero.

Ad aliud de duobus quantis; ait quod casus secũdum Arist. est impossibilis, quia daretur penetratio corporum, quæ est impossibilis, vel aliter quod hoc prouenit; quia tunc sensus decipitur, sicut sæpè decipitur in iudicando vnum esse duo.

Reijcitur. Sed quod hæc opinio Zimaræ sit absurda, & opinio Scoti verissima, conspicitur ex hoc quod hæc responsio allata nullius est momenti; ait enim quod vnitas singularis est, quæ mouet sensum, sed non potest sensus illam percipere sine conditionibus materia.

terialibus, licet illum cognoscat sine materia, & ad argumentum ait quod sensus visus mouetur a radio singulari, siue ab vnitate numerali radij, sed quia conditiones materiales sunt permixtæ, vt locus, & subiectũ, existentia, & cætera, hinc fit quod non potest distinguere vnum radium ab altero.

Contra ex hac responsione sequitur q̃d sensus non cognoscit singulare entitatem, neque ab illa mouetur; nam si sensus semper cognoscit obiectum cum conditionib. materialibus, ergo cum non cognoscit conditiones materiales obiecti, non cognoscit obiectum; hæc consequentia est clara ex dictis, & concessis; subinfero; at pet te dicitur, quod cum oculus videt radios solis, nõ cognoscit conditiones materiales vniuscuiusque illorum, quia dicis quod sunt permixtæ, & indistinctæ, & quod hac ratione visus non potest cognoscere verum iste radius sit alter ab illo numero, quia non sunt in diuersis sitibus, & locis. ergo sensus visus nõ cognoscit illum singularem radium sub ratione singularitatis.

Præterea vel istæ conditiones materiales singularis sunt de intrinseca ratione entis singularis, vel non; non est dicendum q̃d sic, quia illæ sunt posteriores entitate singulari, ab illa enim fluunt, & sunt accidentia illi; ergo non sunt de interna ratione illius, sed omne prius potest cognosci absque suo posteriori. ergo entitas singularis radij potest cognosci a visu, licet visus nõ cognoscat conditiones materiales radij, & poterit cognoscere entitatem singularis illius radij, & sic distinguere illum a cæteris absque quod cognoscat conditiones materiales illius; at hoc non efficit. ergo singularitas nõ mouet ipsum.

Ad primam rationem. Ad eius rationes. Ad primam dico quod si concludit, valet etiam de intellectu, quia omnis intellectio est singularis; quæcunq; enim intellectio est vna numero, & singularis. ergo obiectum intellectus producens talem intellectionem, debet esse singulare; q̃d si velit dicere quod intellectio est vniuersalis, quia est de obiecto vniuersali, a pari ergo dicam de sensatione quod est vniuersalis, quia est de natura communi, sed est in conditionibus singularibus, quia illæ sunt conditiones agentis, ideò ad Arist. dico q̃d per effectum vniuersalem intelligit effectũ communem; hic enim est a causa vniuersali, & communi, sicut effectus particularis prouenit a causa particulari: neque enim a causa particularis effectum communẽ producere valet, & sic effectus particularis est a causa particulari, & vniuersalis ab vniuersali, vel est dicendum quod causam vniuersalem producere effectum vniuersalem, potest contingere duobus modis, scilicet formaliter, vel obiectiuè. In proposito natura cõmunis existens in singulari producit sensationem, quæ formaliter est singularis, & vna numero, sed obiectiuè est vniuersalis, quia est circa obiectum commune.

Ad secundam. Ad secundam rationem dictum est proprio quæsito.

Ad tertiam. Ad tertiam dico quod protanto dicimus sensum non cognoscere vniuersalia, quia quod a sensu cognoscitur, sub conditionibus vniuersalibus non cognoscitur, vt dictum est supra.

Dubitationes. Sed contra hanc determinationem sunt multæ obiectiones. Prima, quia tunc nulla esset differentia inter obiectum sensus, & intellectus, quia intellectus est circa vniuersale, ergo intellectus, & sensus haberent idem obiectum. Accedunt multæ auctoritates Arist. quæ sonare videntur quod sensus sint circa singularia, nam Aristo. primo Metaphy. dicit quod cognitiones singularium maximè sunt propriæ sensibus.

Item secundo de anima habet, quod dum singulare sentitur, vniuersale intelligitur. Item in libro de somno, & vigilia. Sentire est ipsius singularis. ergo obiectum sensus est singulare, non vniuersale.

Soluuntur. Ad hæc egregiè respondet Scotus in quolibetis quæst. 13. articulo 2. parum infra; ibi enim egregiè Scotus ostendit differentiã, quæ est inter sensum, & intellectum; dicit ergo quod potentiæ sunt in duplici consideratione, aliæ sunt disparatæ, & aliæ sunt subordinatæ potentiæ, quæ sunt disparatæ, habent omnino diuersa obiecta, vt visus, auditus, & gustus, aliæ sunt subordinatæ, vt sensus communis, & sensus particularis; isti enim sic sunt subordinati, quod vnus est superior; & consequenter habet obiectum vniuersalius, & plura cognoscit, quam inferior, quia ille sensus superior cognoscit omnia, quæ inferior, sed inferior non cognoscit omnia, quæ superior; loquor modo

do in eodem ordine, vt dixi de sensu communi, & sensibus particularibus. Ad propositum applicandó; potentiæ disparatæ habent omnino diuersum obiectum, sed subordinatæ habent idem obiectum; sed hæc est differentia, quod illa, quæ est superior, cognoscit illud obiectum sub aliqua ratione, sub qua inferior illud cognoscere non potest; potest quoq; alia multa obiecta cognoscere, quæ non potest potentia inferior, non tamen propter hoc dicendum est quod potentia inferior cognoscat aliquod obiectum, siue sub aliqua ratione cognoscat idem obiectum, sub qua non cognoscat potentia superior, & propter hoc ad propositum dicit, quod intellectus, & sensus sunt potentiæ subordinatæ, & intellectus est potentia superior, & sensus est inferior; non ergo debet habere omnimode diuersa obiecta, quia sunt potentiæ cognoscitiuæ subordinatæ, & sunt eiusdem generis, quia ambæ cognitiuæ sunt, ergo nō habent obiecta penitus diuersa, sed solum penes hoc eorum obiecta distinguuntur, quod vnum est magis commune, & magis vniuersale, quam aliud, scilicet obiectū potentiæ superiore est magis vniuersale, siue cognoscit illud sub ratione magis vniuersali; sub qua non cognoscit potentia inferior quæ est sensus; ergo idem obiectum, tamen diuerso modo poterit cognosci ab vtraque potētia, & nihil mali sequitur.

Ad auctoritates addu ctas. Ad omnes ergo auctoritates, quæ dicūt, quod potentiæ distinguuntur per obiecta, dicendum est, quod valet in potentijs disparatis, non subordinatis & sic cum dicitur, sensus est singularium, & intellectus vniuersalium, non debet intelligi tanquam sint potentiæ disparatæ, sed vt subordinatæ, & sic respondere debemus ad omnes auctoritates, quæ adducuntur in oppositum, vt etiam diximus in Theoremate, potētiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Ad auctoritatem ex primo Metaphysices, & secundo de anima, & de somno, & vigilia dicitur quod Aristo. non vult dicere, quod obiectum sensus sit singularitas, sed vult notare, quod singularitas est conditio agētis, quia obiectum non mouet sensum, nisi vt est in singulari aliquo, & indiuiduo, vt diximus.

THEOREMA LXXXVIII.

Substantia non potest cognosci pro hoc statu sub proprio conceptu quidditatiuo, sed solùm sub conceptu entis adminiculo accidentis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & aliorum obiectiones reijcitur. Cap. Vnicum.

Hoc Theorema apertè elicitur ex Scoto primo sententiarum dist. 3. quæst. 3. K. & ex eodem primo distin. 22. quæst. prima in corpore; probat enim Scotus in primo loco, quod ens est commune Vniuocum substantiæ, accidenti, & eâ ratione maximè, quia si sit Æquiuocum, sequeretur quod nō possimus in hoc statu habere conceptum quidditatiuum de substātia. Ad probandū autem hanc consequentiam, assumit hanc propositionem quod substantia non immutat intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed solum accidens sensibile, vnde quicquid intelligimus de substantia, illud abstrahimus à conceptu accidentis; qd si accidens, & substantia in nullo cōceptu vniuoco veniant sequit necessariò qd de substantia nullum possimus habere conceptum quidditatiuum; at si conueniunt in ente vniocè, dum abstrahimus ab accidente conceptum entis, habebimus etiam conceptum quidditatiuum substantiæ, quia si hic conceptus sit illi vniuocus, erit etiam ei quidditatiuus, cum omnis cōceptus vniuocus superior sit de quidditate inferioris. Hanc eandem conclusionem habet in distinctione 22. quæst. prima in corpore, & ait se, illam probasse in hac tertia dist nctione primi libri. Possumus itaque pro hac Opinione Scoti ex ipso sic argumentari. Quæcunque cognitio quam possumus habere de substantia, illam habemus mediante accidente sensibili; accidens non potest manifestare nobis quidditatem substantiæ, ergo intellectus noster non potest cognoscere quidditatem substantiæ pro hoc statu. minor probatur quia accidens non repræsentat, nisi id,

id, quod habet in se, non habet autem in se, neque actu, vt patet neque virtualiter quidditatem, vel conceptum quidditatiuũ substantiæ, quia nihil ignobilius continet virtualiter nobilius in se, sed solum habet conceptum entis actu in se. maior probatur, quia illud immediatè, & per se cognoscitur ab intellectu, quod immutat intellectum immediatè, & per se: sed substantia non immutat intellectum immediatè, & per se, sed accidens sensibile. ergo substantia non cognoscitur immediatè per se, sed solũ cognoscitur eo modo, quo intellectui præsentatur ab accidente sensibili. quod substantia non immutet intellectum immediatè, probat, quicquid sua præsentia immutat intellectum, eius absentia potest naturaliter cognosci ab intellectu, quando non immutatur. exemplum est in secundo de anima text. 113. vbi dicitur quod visus est tenebræ perceptiuus, quãdo scilicet lux non est præsens, ergo si intellectus naturaliter immutaretur a substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod qñ substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens, & ita naturaliter posset cognosci in Hostia altaris cõsecrata absentia substantiæ, quod est manifeste falsum secundum fidem. Sed omisso hoc exemplo de fide, ratio est ex se euidẽs, & ratione naturali potest confirmari, quia certum est quod quicquid est in intellectu, ortum ducit a sensu, & qui careret omnibus sensibus si fieri posset, nihil intelligeret, quia ordo naturæ est quod istæ potentiæ sunt subordinatæ, itaquod intellectus non potest operari, nisi præcesserit operatio sensus; sensus autem non se profundat vsque ad substantiam; quod patet considerando obiecta sensuum, quæ secundum omnes non sunt substantiæ, sed aliquod accidẽs sensibile, vt patet ex Arist. 2. de anima.

Substantia igitur non immutat intellectum immediatè, sed species obiectorum sensibilium, primò immutat intellectum, quia ille deferũtur a sensibus ad intellectũ: deinde intellectus in illis speciebus sensibilibus intelligit substantiam per abstractionem, vt dicemus loquendo de munere intellectus agentis. Est ergo dicendum vt inquit ipsemet Scotus, & hæc sunt eius verba formalia, quod nullus conceptus quidditatiuus habetur naturaliter de substantia, immediatè causatus a substantia, sed tantum habetur conceptus causatus, vel abstractus primo de accidente, & illud non est nisi conceptus entis. quod si quis dicat, hæc ratio valet contra cognitionem intuitiuam tantum substantiæ, non contra abstractiuã, quia ad abstractiuam non requiritur quod obiectum immutet intellectum: dico quod valet contra vtramq;, quia in abstractiua requiritur si non obiectum in se, saltem in sua specie repræsentatum; modo nulla species substantiæ immediatè immutat intellectum pp rationes allatas, sed est species accidentiũ, ex quibus postea format intellectus cõceptus substantiæ. Præterea, cognitio abstractiua substantiæ etiam originatur in intellectu per speciem sensibilem, vt dictum est; nunquam ergo substantia immutat intellectum, & ideò semper stat ratio quod intellectus noster de substantia non potest habere conceptus proprios, sed eos quos põt virtute, & mediante accidentibus, vel speciebus accidẽtium. Sed hic est maxima difficultas, nam nos assignamus diffinitiones quidditatiuas partium substantiæ, & distinguimus inter prædicata quidditatiua, & accidentalia pertinentia ad substantiam; quomodo ergo vera est hæc sententia Scoti, qđ de substantia non habeamus prædicata qđditatiua. Respõdeo quod illa, quæ nos appellamus prædicata quidditatiua substantiæ, non sunt verè prædicata quidditatiua, sed gerunt vicem prædicatorum quidditatiuorum: quomodo autem hoc contingat, cognoscitur notificando, quomodo substantia cognoscatur; dictum est quod substantia cognoscitur ex accidentibus. quomodo autem substantia cognoscatur ex accidentibus, declarat Scotus primo sententiarum, dist. 22. quæst. prima, in corpore quæsiti, ex D. Augustino; nos aũt declarauimus in Theorematibus logicis Theoremate de regressu, & an omnia per demõstrationẽ cognoscantur, vbi ostendimus qđ substãtia cognoscitur a posteriori ex effectibus, & accidentibus suis, vt puta nos cognoscimus accidentia ista, vt quantitatem, & qualitatem, & videmus hæc accidentia esse distincta, quia vnum sine alio esse potest; videmus etiam esse aliquid illi substratum, quod semper manet etiam illis corruptis [illegible] appellamus

Solutio difficultatis.

Quõ substantia cognoscatur.

mus ſubſtantiam; videmus deinde alias actiones, & effectus illius entis ſubſtracti, & ſic paulatim venimus in cognitionem eius mediantibus illis accidentibus, & ex diuerſis actionibus, proprietatibus imponimus nomina ipſis ſubſtantijs, formamus diuerſos conceptus, quos quia videmus huic ſubſtantiæ, & non illi competere, indicamus eſſe illi quidditatiuos, ſed re vera non ſunt quidditatiui, ſed pro hoc ſtatu, & apud Philoſophum dicuntur quidditatiui, quia ipſe nullum alium ſtatum admittit. Adeo quod concludere debemus quod loquendo cum Philoſophis Theologis, vti ſunt Thomiſtę, & alij multi latini, Theorema iſtud eſt ſic ſuſtinendum, vt diximus: loquendo verò cum puris Philoſophis Peripateticis dicimus, quod de ſubſtantia immediatè, & per ſe non habentur conceptus quidditatiui, quia ipſa non immutat intellectum noſtrũ, ſed habentur conceptus quidditatiui a poſteriori, & per effectus, & accidentia. Hæc eſt germana Opinio Scoti, & vera, vt oſtendimus. Ex his inſuper patet, quis ſit ordo noſtræ cognitionis intellectiuæ reſpectu accidentis, & ſubſtantiæ, nam cognitio confuſa accidentis præcedit origine cognitionem ſubſtantiæ tam confuſam, quam diſtinctam, quoniam vt dictum eſt, cognitio ſubſtantiæ non habetur, niſi ex accidentibus ſenſibilibus quibus comparatis per multũ examen ad ſuam cauſam, quæ eſt ſubſtantia, poſtea intellectus venit in cognitionẽ diſtinctam ſubſtantiæ: at cognitio diſtincta accidentium eſt poſterior cognitione diſtincta ſubſtantię; nunquam enim accidentia diſtinctè cognoſci poſſunt, niſi diſtinctè cognoſcatur ſua cauſa: at cauſa accidentiũ eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia prius cognoſcitur, quam accidens cognoſcatur diſtinctè.

Thomiſtæ. Sed quò ad vltimum hoc, Thomiſtæ aliã opinionem habere videntur vt patet ex dictis a Iauello 7. Metaphiſ. quæſt. 3. ponit enim ibi duas concluſiones, quarum prima eſt qđ ſubſtãtia quo ad prædicata communia, a quibus trahitur cognitio cõfuſa eiuſdem, prius appræhenditur ab intellectu noſtro quã accidens: hanc cõcluſionẽ probat primo ſic. Conceptus ſubſtantiæ neceſſario ſupponitur conceptui accidentis, ergo cõceptus ſubſtãtiæ prius appræhenditur, q̃ accidens. conſequentia eſt nota; antecedẽs probatur ex Ariſt. 7. Met. tex. 4. vbi dicit quod in diffinitione accidentis neceſſe eſt ponere diffinitionem ſubſtantiæ. Secundò. In Scientia, cuius ſubiectum eſt ſubſtantia, neceſſe eſt ante omnia præcognoſcere de ſubiecto quid eſt, vt in libro de anima, & in libro de cælo manifeſtum eſt. ergo ante appræhenſionem accidentis cuiuſcunque neceſſe eſt præcognoſcere ſubſtãtiam animæ, & Cœli, ſaltem quò ad prædicata communia. Secunda concluſio. Subſtantia quò ad conceptum diſtinctum, quò appræhendimus eius proprium genus, & differentiã, cognoſcitur poſterius accidente. Hanc cõcluſionem probat quia genera, & differẽtia nobis innoteſcunt ex effectibus, & proprijs accidentibus, deinde ponit ordinẽ noſtræ cognitionis, dicens, quod primo loco intellectus agens, producit ſpeciem repræſentatiuam ſubſtantiæ & per hanc intellectus cognoſcit ſubſtantiam quò ad prædicata communia; hic eſt primus gradus. Secundò per viã ſenſus cognoſcimus accidentia propria ſubſtantiæ prius appræhenſæ in cõmuni. Tertiò ex his accidentibus deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ propriã, & diſtinctam. At allata Opinio nõ videtur approbãda propter rationes ſuperius allatas; cum.n. ſubſtantia non immutet intellectũ immediatè, ſed mediantibus accidentibus, neceſſe eſt qđ primò intellectus cognoſcat accidentia, quam ſubſtantias, & ſic patet falſitas primæ concluſionis, & ordinis noſtræ cognitionis adinuenti a Iauello. Ad rationẽ pro prima concluſione, dico quod cõcludunt de cognitione diſtincta accidentis concedimus enim nos vt ſupra dixi, qđ accidens non poteſt cognoſci diſtinctè, niſi cognita ſua cauſa: illa autem eſt ſubſtantia; ſed nos dicimus, qđ primò cognoſcim' accidens confuſè, deinde per multam collationem illius ad ſuã cauſam, quæ eſt ſubſtãtia venimus in cognitionem ſubſtantiæ paulatim, itaquod habita cognitione confuſa, tandem acquirimus diſtinctam præcedente illa collatione effectus, & accidẽtis ad cauſam, & ſubſtantiam. Secunda concluſio eſt pro nobis, vt patet eſt dictis. Hanc eandem ſententiam tuetur cum Scoto, Franciſcus Piccolomineus libro primo de humana mẽte, capite 21. dubitatione quarta.

Reijcitur.

Piccolomineus.

THEO-

THEOREMA LXXXIX.

Habitus dicitur practicus ab obiecto.

Exponitur opinio eorum, qui negant habitum dici practicum ab obiecto, sed a fine, vel aliunde, & reijcitur, & veritas declaratur. Cap. vnicum.

Gotfredus.

Otfredus de fontibus ait, quòd ab alio habitus dicitur practicus, & ab alio Intellectus; vult, quod habitus dicatur practicus ab obiecto, & sic habitus speculatiuus, & practicus secundum eum differunt secundum differentiam formalem obiectorum, quæ est quod obiectum practici est operabile, obiectum speculatiui, non est operabile, & sic habitus practicus, & speculatiuus per hanc differentiam formalem obiectorum, operabile, & non operabile: intellectus practicus verò, & speculatiuus differunt solum per differentiam quandam accidentalem, quæ est finis, siue ordo actualis ad opus, nam intellectus dum apprehendit, & intelligit aliquod obiectum operabile, non statim dicitur practicus, sed requiritur quod intellectus ordinet illud obiectum actualiter ad opus, non potest autem ordinare ad opus, nisi sit motus a fine. Intellectus ergo fit practicus a fine, quia intellectus a fine mouetur ad ordinandum actum, obiectum operabile ad opus; ordo autē hic actualis obiecti operabilis ad opus accidit illi obiecto, licet illi nō accidat ordinabile esse, & consequenter quoque accidit ei finis propter quem fit talis ordo actualis, & ideo licet habitus, & actus de tali obiecto sint practici ex obiecto, siue ex differentia formali obiecti, tamen intellectus non est practicus ex ea, sed ex fine scilicet ex ordine actuali ad opus: ab alio ergo intellectus est practicus, & ab alio intellectus: habitus a differentia formali obiectorum, intellectus a fine, qui facit, vt ordinetur obiectum illud ad actu ad op⁹.

Reijcitur. Contra hanc opinionem arguitur Scotus, & probat quod habitus dicatur practicus a fine, & sic falsum erit, quod ab alio habitus sit practicus, & ab alio intellectus, sed vterque erit practicus a fine.

Primo. Auctoritas est Aristo. 2. Meta. tex. 3. finis speculatiuæ est veritas, & practicæ opus, ergo habitus, a fine est practicus, & consequenter ab codē intellectus, & habitus sunt practici.

Secundo. Secundo habitus practicus esset in intellectu speculatiuo, & intellectus non diceretur practicus ab illo, quod est inconueniēs, quia habens habitum denominatur secundum naturam habitus.

Respondet Gotfredus ad primam rationem, quod verum est quod practicus habitus denominatur a fine, sed remotè, nō proximè; intellectus autem proximè, q a Theorica ordinatur ad opus, non actu, sed in potentia, quia est de obiecto operabili, aptitudine: vltra hoc autem requiritur ordinatio actualis habitus ad opus, quàm facit intellectus, motus ex fine: habitus ergo aptitudine ordinatur ad opus, & sic opus est finis habitus, sed remotè; habitus intellectus verò proximè; habitus autem hic actualis intellectus est diuersus ab habitu practico ab obiecto; & primus habitus non sufficit absque hoc secundo, primus denominatur a fine, sed remotè, & ab obiecto proximè, & per se, hic secundus a fine, & obiecto, sed proximè, & per se a fine.

Ad secundum dicit, quòd tūc intellectus potest dici denominatiuè practicus secundum quid, non simpliciter, scilicet faciēdo denominationem ab habitu solum.

Contra arguit Scotus, ergo habitus, & actus practic⁹ esse possunt in intellectu speculatiuo, quod est falsum consequentia patet, quia habitus practicus ex obiecto poterit esse in intellectu absque, quod intellectus actualiter ordinet illum habitum ad opus, hoc est inconueniens in se, tamē apud Gotfredum, non esset inconueniens, sed cōtra. Non est necesse multiplicare hos habitus in intellectu, quia primus habitus practicus ex obiecto sufficit, nam dum actu intellectus ordinat habitum ad opus ex imperio voluntatis, non dat aliam rationem illi considerationi, præter eam, quàm naturaliter habet ab obiecto, & consequenter habitus generatus ex illis actibus non habet diuersam rationem a primo habitu, & sic non

non est diuersus: antecedens patet. quia actus practicus, & habitus practicus ab obiecto, sunt de eodem obiecto.

Praeterea sequeretur quod multa accidētia eiusdem speciei essent in eodem intellectu, & realiter distincta de eodem obiecto, quod est falsum, nec sufficit distinctio volūtatis ad distinctionem illorum actuum, vel habituum, non enim possumus dicere, quod illi duo habitus sint diuersae speciei ratione ordinis voluntatis, quia ordo voluntatis, vel non ordo, nō potest facere, quod distinguantur specificè, sed requiritur, quod obiectum sit distinctum specificè, quod clarū est, & ipse concedit, vt supra patet; cōcedit enim habitum practicum dici ab obiecto practico, licet postea non concedat intellectum fieri practicū ab obiecto, sed a fine.

Tertio. Tertiò arguit contra opinionem in se. Subiectum magis denominatur a conditione per se, & essentiali sui accidentis, quàm a conditione accidentali eiusdem, ergo si per se intellectus potest dici practicus ex conditione accidentali sui habitus, vel actus scilicet ex ordine voluntatis ordinantis actus illius obiecti ad aliud, multo magis potest dici practicus a conditione essentiali illius habitus, vel actus quae est, quod est essentialiter practicus, & de sui natura ordinabile ad opus ex obiecto; vt actus Artis Medicinae; quare potius debet dici practicus ab ordinatione ipsius voluntatis ad aliquod particulare opus, quàm a propria natura, quae est quod est ordinabile ad hoc particulare opus, hoc enim est sibi essentiale, illud accidentale; concludit ergo quod intellectus dicitur practicus ab eo, quo habitus, siuè actus dicitur practicus, sed illi ab obiecto, ergo, & intellectus ab obiecto, sed cum hoc discrimine, quia obiectum denominat actum, & habitum per se, intellectum verò per accidens; ex eo enim quod denominat habitum, qui est accidens existens in intellectu, denominat quoque ipsum intellectum, obiectum ergo respectu intellectus est accidens per accidens idest illi accidit per aliud accidens scilicet per habitum, & sic denominat illum.

Henrici opinio. Secunda opinio, quae tribuitur Henrico dicit, quod habitus, & actus dicuntur practici a fine, & in hoc dissentit a praeterita opinione, quia illa dicebat habitum, & actu dici practicos ab obiecto; sed intellectum dicebat fieri practicum a fine, adeo quod volebat habitum dici practicum ab vno, & intellectum ab alio; haec autem vult, quod habitus, & actus, & intellectus dicantur practici ab vno, & eodem. s. fine. Pro hac opinione arguitur primò sic. Habitus dicitur practicus, vel a fine, vel ab obiecto, non ab obiecto, quia intellectus extēsione fit practicus ex Arist. 3. de anima tex. 49. hoc non potest intelligi, nisi quod ille intellectus, qui prius erat speculatiuus, fit practicus se extendēdo ad aliqd extra se scilicet ad opus, ergo circa idem obiectum potest esse consideratio practica, & speculatiua, quia dum intellectus considerat illud obiectum, non se extendendo ad opus, est speculatiuus: dum autem considerat, sed se extendendo, fit practicus.

Opinio Gregory de Arimino. Prima ratio. Sustinet eandem opin. Greg. de Arimino, & adducit exemplum q. 5. Prologi artic. 3. ad declarandum hanc rationem. Potest. n. quis scire de ira quod est ebulitio sanguinis circa cor, hęc est notitia speculatiua, potest etiam scire pro qua causa, & qualiter est elicienda, & haec est notitia practica, non ergo ab obiecto habitus dicitur practic⁹, sed ab alio scilicet a fine, a quo mouetur ad extensionem ad opus.

Secūda. Secundò confirmatur, quia medicina est tota de eodem obiecto, & tamen alia est practica, alia speculatiua, ergo non ab obiecto est habitus practicus.

Tertia. Tertiò actus dicitur practic⁹ bonus, vel malus moraliter, bonitas, & malitia motis competunt actui, & circunstantijs, vna aūt ex primis circunstantijs est finis, ergo a fine debet dici actus, vel habitus practicus.

Quarta. Praeterea arguit sic Gregorius. Stāte hac opinione sequeretur, quod de nulla re mūdi posset haberi scientia speculatiua, consequens est falsum, & contra Scotum, qui cōcedit dari aliquas scientias speculatiuas, cōsequentia probatur, quia nulla res est in mundo, quae non sit bona, & per consequens, quae non contineat virtualiter aliquam notitiam directiuam operationis voluntatis circa ipsam.

Quinta. Quinto arguit. Quilibet actus speculatiuus tendit in scire tanquam in proprium finem practicus verò tendit in operari vltra scire tanquam in proprium finem, ergò a fine

ne distinguuntur isti habitus. Vtraq; pars antecedentis patet ex se; consequentia est clara, hæc conclusio probatur multis auctoritatibus, nam Philosophus secundo Metaphisices tex. 3. ait quod Theoricę finis est veritas; practicæ verò opus.

Item tertio de anima textu 49. Intellectus practicus differt a speculatiuo fine.

Contra hanc positionem doctissimè arguit Scotus primo sic.

Refellitur. Quando dicimus, quod intellectus extensione fit practicus, vel intelligimus de extensione actuali, vel de aptitudinali, non de actuali, vt probatum est a Scoto in quæstione citata in secundo articulo, quia tunc Faber actu non operans, non haberet cognitionem practicam, intelligitur ergo de extensione aptitudinali: tunc sic arguitur; Sed aptitudo non conuenit vni naturæ, & eadem alteri naturæ repugnat, nisi propter aliquod absolutum in illis naturis propter quod huic conuenit, & alteri repugnat, quia enim hæc natura est talis, ideo illi hæc aptitudo repugnat. hæc ergo aptitudo, per quàm dicitur aliqua scientia practica, supponit aliquod absolutum intrinsecum in illa scientia, siue habitu: hoc autem absolutum non potest esse, nisi aliqua causa illius scientiæ a qua illa scientia est, hæ sunt tantum intellectus, & obiectum, ergo ista aptitudo conuenit illi scientiæ, vel ab intellectu, vel ab obiecto; sed non ab intellectu, quia tunc omnis scientia esset practica, cum omnis scientia sit partialiter ab intellectu, ergo sibi conuenit ab obiecto hoc argumentū pulcherrimum est, & concludit, sed habet aliquas difficultates, quas de medio tollit Scotus.

Primò posset respondere Henricus, quod finis quoque est causa scientiæ, imo quod est prima causa, quia finis est omnium prima. ex Auicenna sexto Metaph. & ita concedendo, quæ dicta sunt in argumento, potest finis esse causa propter quam illi scientiæ conueniat talis aptitudo: hanc obiectionem tollit Scotus, quia finis non est causa, nisi quando mouet in ratione amati, & desiderati, quòd fit a voluntate: at ista aptitudo dirigendi opus conuenit scientiæ, siuè finis sit amatus, siuè non, immo etiam si voluntas non sit coniuncta intellectioni, & nullā habeat actionem, hæc aptitudo conuenit scientiæ, non potest ergo hæc aptitudo causari a fine, siquidem illa non est causa sine qua & effectus causatur. Secunda obiectio. finis est aptus natus amari, anteq̃ hæc aptitudo insit in sciētia, ergo hæc aptitudo causatur a fine. hæc obiectio est ridicula, quia effectus nihil habet a causa, eo quod causa est apta nata causare, sed oportet quod actu causet, ideo hæc aptitudo non concludit propositum. Præterea, vel finis causat vti elicitus extra ipsum habitum ab ipso habitu, & sic non, quia sic est posterior habitu, & hēt rationem effectus, effectus autem nō distinguit causam; vel finis causat vt intentus, & consideratus, sed non vt intentus, quia sic etiam est posterior ipso habitu realiter; si .n. intenditur ab habitu, ergo habitus pcedit ipsum finem, & consequenter ante finē habitus hēt hanc aptitudinē, ergo finis causat, vt consideratus, sed consideratus sic hēt rationem obiecti, non finis, non ergo finis, sed obiectum est causa aptitudinis huius extensionis. Præterea sequeretur quod moralis scientia non esset practica, quia ordinatur ad fœlicitatem, ex primo, & 10 Eth. quæ fœlicitas ex 10. consistit in speculatione, nō in praxim, non ergo finis efficit sciētiā practicam: nec qn̄ dr̄ intellectus extensione fit practic⁹, intelligitur extēsione ad praxim, vt ad finem, sed extensione aptitudinali ad praxim, quæ aptitudo causata est ab obiecto hoc argumentum habet quasdam responsiones, & confutationes, quas pp prolixitatē omitto; vide illas in Scoto. Ponit ergo propriam sniam, quę est habitus, non dr̄ primo practicus ab actu suo, quia hic actus habet ab alia causa priori qđ sit practicus, vt nūc visum est; neq; a fine habitus dr̄ practicus, vt dictum est contra Henricum, sed ab obiecto i tn̄ pōt dici aliquis habitus practicus a fine, nō inquantum finis est, sed inquantum est obiectum. hoc vltimū probat sic quo ad ambas partes, quo ad primā partem. s. quod habitus qn̄que dicatur practicus a fine, probat, qa qn̄que prima principia practica sumuntur a fine praxis, & ita ille finis hēt tō. nem causæ, & virtualiter includit totā illā notitiam, & ita illa notitia habet illā quidditatem, & aptitudinem ab illo fine. Opinio Scoti.

Secunda pars probat. s. quod a fine dr̄ practicus, sed non in ratione finis, sed obiecti, quia ideo finis praxis dat talem aptitudinē illi

illi animæ, siue det naturam habentem talem aptitudinem, quia ille finis est obiectũ includens principia, & per illas conclusiones, & ita totam notitiam, & hoc probatur, tum, quia finis, vt finis, non causat, nisi vt amatus, & desideratus, vt dictum est, tum propter alias rationes, quç sunt in tex. Scoti. & per rationes contra alios nunc adductas.

Ad primum argumentum nihil cõcludit, quia falsum est, quod de eodẽ obiecto possit esse scientia speculatiua, speculatiua, & practica, ad probationem per illa exempla falsum est, quod de ira ex propria ratione formali possit haberi simul practica, & speculatiua scientia primo, & per se, quia vna cognitio illi conuenit per se, & altera per accidens, vt supra dictum est. sic de febribus, de herbis, plantis &c. Ad auctoritatem Arist. de 3. de anima. Intellectus extensione fit practicus, dictum est, quod ibi loquitur de extẽsione aptitudinali, quàm habet ab obiecto habitus, nõ de actuali, vt supra nunc probatum est; possumus etiam dicere, quòd practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habituum, & accidẽtales intellectus: vnde licet intellectus extensiuè fiat practicus, tamen hoc non sequitur de habitibus. s. ꝙ habitus dicatur practicus ab extensione actuali ad opus, sed solum ex obiecto, a quo primo habet hãc aptitudinem extensionis ad opus.

Ad secundum argumentum dicitur, ꝙ tota medicina re vera est practica, quia est de obiecto operabili, & tota est apta nata dirigere praxim: tamen medicina distinguitur in duas partes scilicet in partem, quæ est de vniuersalib⁹ causis curis, & in partẽ, q̃ est de particularibus causis, & curis, & quia illa vniuersalior est magis remota a praxi, ista autem de particularibus est proximior praxi, & operi: hinc est ꝙ medici illam appellãt speculatiuam, & hanc practicam; sed re vera vtraque pars est practica, quia vtraq; versatur circa obiectum idem operabile, licet vna proximior sit praxi eliciendæ, & altera magis remota.

Obijcit hic Gregorius, quia pars Medicinæ speculatiuæ non versatur circa curas, neque in vniuersali, neque in particulari, quia tunc pertineret ad practicam contra quàm distinguitur.

Præterea Auicenna dicit illam partem speculatiuam esse verè speculatiuam; Auicẽnæ autem debemus credere, quia erat doctissimus, ratio etiam Scoti propter quàm non vult, quòd illa pars medicinæ sit verè speculatiua, est falsa, quia inquit, ex principijs speculatiuis tunc possunt deduci conclusiones practicæ; quoniam hoc non est inconueniens, quia ex principio speculatiuo, & practico sequitur conclusio practica, vt exempli gratia ex hoc principio.

Contraria contrariorum oppositione curanda sunt, & ex hoc alio practico, talis ægritudo est ex superabundantia caloris, sequitur hæc conclusio practica, ergo talis ægritudo est curanda per appositionem frigidorum.

Ad hæc respondet, ad primum, pars medicinæ, quæ speculatiua dicitur, tractat de cognitione humorum, & membrorum corporis humani, in quibus, & ex quibus prodit sanitas, & infirmitas corporis humani, & docet quomodo contraria sint, & quomodo conueniant, & hoc modo agit de curis in vniuersali, quia ex cognitione horum innotescit quomodo curari debeant infirmi.

Ad Auicenna dico, quòd secutus est in hoc communem distinctionem Medicorũ, non autem Philosophos. Ad obiectionem contra rationem Scoti dico quòd exemplũ concludit, quia vtraque propositio est practica.

Ad tertium negatur, quòd omnis actus sit primo bonus, ex circunstantia finis, immo est bonus ex circunstantia obiecti, vt diligere Deum, est actus bonus ex obiecto; falsum est ergo, quòd a fine vt distinguitur cõtra obiectum actus moralis, accipiat primo bonitatem. Alias responsiones habes apud Scotum.

Ad quartum respondetur negando consequentia, ad probationem dico, quòd omnis res est bona bonitate entis, non tamen omnis res est operabilis. i. talis naturæ quòd sit subiectum alicuius operationis, vt corpus naturale, Cœlum, Elementa, ens in cõi, vt ens, &c. neque. n. circa ista aliquid homo operari potest, quia non sunt propter opera nostra, cum ergo obijciuntur nobis, & illa speculamur, non possunt gignere in nobis notitiam quæ sit directiua nostræ praxis, & operationis circa ipsa, siquidem circa illa non

non habemus vllam operationē (stando nūc in Philosophia Arist.) at corpus sanabile, virtus, vitium, sunt obiecta operabilia, circa quæ nos operamur ista, cum obijciuntur nobis, etiam eorum cognitio est directiua nostrarum operationū circa illa; illis.n. cognitis, sic scimus quomodo circa illa operari debeamus; eorum ergo notitia est directiua praxis, quia sunt obiecta operabilia.

Ad quin tam. Ad quintum concedo antecedens, nego consequentia, quæ non probatur, nam si actus tendit in scire, est, quia est de obiecto scibili, non operabili, vt dictum est.

Ad illas auctoritates, ad primā de 2. Met. tex. 1. dico quòd speculatiua, & practica habēt diuersos fines, infra genus cognitionis; sed prior distinctio in eis est ex obiecto, vt dictum est.

Ad aliam de 3. de anima dico, quòd finis duobus modis potest intelligi, vno modo vt contradistinguitur ab obiecto, & sic non intelligit Aristotel. alio modo, vt coincidit cum obiecto, & sic conceditur, vt dictum est supra.

THEOREMA XC.

Vltima realitas formæ est principium indiuiduationis substantiæ materialis.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

DE hac materia loquitur Scotus plurib. in locis, vt in quo lib. q. 2. art. 2. sed præcipuè agit de ea in 2. sent. d. 3. a q. 1. vsque ad sextā inclusiuè, vbi multorū opiniones dānat, & tandem in q. 6. suam sniam aperit, & comprobat. Qm autē hæc materia difficilis est, & quæ sit sntētia Scoti, non rectè percipitur, decreui primò mentem Scoti aperire, & comprobare, deinde aliorum opin. examinare.

Opinio Scoti. Hæc est proculdubio opin. Scoti, q̄ explicat disertè in corpore illius q. 6. primo supponere debemus, ꝙ datur natura cōis, quæ contrahitur ad vnitatem singularem, & indiuiduā per aliquas differentias; & hoc supponere debemus, inquam, contra illos, qui negant dari naturam communem realē extra intellectum, sed volunt quòd omne ens reale extra animam sit singulare: vnde isti dicunt non esse quærendam causam indiuiduationis substantiæ materialis, quia dicunt quòd quæcunque substantia materialis de se est hæc, & singularis; sed potius est quærenda causa quomodo fiat vniuersalis.

Contra quàm opin. disputat Scotus in 2. sent. dist. 3. q. 1. & nos suo loco de hac re disputabimus. Quo in loco non possum non mirari Zimaram, & Thomistas, & maximè Caietanum, qui & ipsi cum illis sustinēt, nō dari vllam naturam communē præter opus intellectus, & postea cum alijs quærunt, q̄d nam sit principium constitutiuū indiuidui, quod nil aliud est, quam quærere per quid natura communis contrahatur ad esse singulare, & indiuiduale, vbi apertè sibi contradicunt, sed de hoc alias. *Contradictio ad uersariorum.* Proposuit ergo Scotus suam sententiam, & postquam ostendit quod tale contrahens non est negatio, neq; vllum accidens, statuit esse asserendū quod est aliqua entitas positiua substātialis; quæ autem entitas sit hæc longo sermone declarat; declarat autem eam maximè per comparationem ad entitatem, a qua sumitur differentia specifica: est enim imaginandū q̄d sicuti differentia specifica adueniens generi tanquam materiæ, constituit speciē, ita differentia indiuidualis adueniens speciei constituit indiuiduum; cum ergo sit maxima similitudo inter entitatem, a qua sumitur differentia specifica, & inter entitatem, a qua sumitur differentia indiuidualis, hāc entitatem indiuidualem nititur declarare per comparationem ad entitatem, a qua sumitur differentia specifica, quæ est nota; differentia autem specifica, siuè entitas, a qua sumitur differentia specifica, potest comparari ad tria; ad inferius, ad superius, & ad æquale. si primo modo illi differentiæ specificæ, siuè entitati, a qua sumitur differentia specifica repugnat, ꝑ se diuidi in plura species, & propter hoc repugnat etiam toti, scilicet speciei, cuius illa est pars: ita in proposito huic differentiæ indiuiduali, siuè entitati, a qua talis differentia sumitur, repugnat per se diuidi in quascunque partes subiectiuas, & per illam repugnat tali toti indiuiduo, cuius ipsa est pars; tantummodo differentia est in hoc, q̄a vnitas illa naturę specificæ est minor hac vnitate numerali, & ꝓpter hoc illa non excludit oēm diuisionem,

quæ est secundum partes subiectiuas, sed solum illam, quæ est secundum partes essentiales, & specificas; hæc verò excludit omnem, & quamcumque diuisionem. Comparando verò differentiam specificam ad id, quod est supra se, realitas illa, à qua sumitur differentia specifica, est actualis respectu realitatis generis; actuat enim, & cōtrahit genus, quod erat potentiale ad esse specificum: ita in proposito entitas ista indiuidua est actualis respectu speciei, quia contrahit speciem potentialem ad esse indiuiduale; adest differentia in hoc, maximè vt faeit ad propositum, quod differentia specifica constituit compositum, cuius est pars in esse quidditatiuo, quod esse est esse commune, & plurificabile: sed hæc entitas, a qua sumitur differentia indiuidualis, constituit compositum, cuius est pars, scilicet indiuiduū in esse alterius rationis, scilicet in esse subijcibili, & materiali, quod declaratur, quia apud Philosophum sæpe quidditas dicitur forma, & omnis quidditas est prædicabilis, & sic differentia specifica cōstituit compositum, cuius est pars, scilicet speciem in esse prædicabili: sed hæc differētia indiuidualis non constituit suum compositum in esse prædicabili, quia illud non est quidditas, neque vniuersale, sed est singulare, quod de nullo prædicatur, sed solū subijcitur pdicationi aliorū, qa omnia prædicantur de illo, sed solū constituit in esse subijcibili; quia autē esse subijcibile est ratio materiæ, hinc est, quod Scotus hanc entitatem, a qua sumitur differentia indiuidualis, appellat materiam. Tertio differētia specifica potest comparari ad id, qđ est iuxta se, scilicet ad aliam differentiam specificam, & tunc licet aliquando contingat qđ aliquæ differentiæ specificæ nō sint primo diuersæ, sed cōueniāt in aliqua ratione cōmuni tamen vltimæ differentiæ specificę sunt primo diuersæ, ita quod in nulla ratione communi conueniunt, quę possit habere rationē speciei, sed sunt primò diuersæ specie, & se ipsis distinctæ, non per aliud. In proposito differentiæ indiuiduales assimilātur differentijs specificis vltimis, quia sunt primò diuersæ in nulla communi ratione numerali conuenientes; neque enim potest ab illis abstrahi entitas aliqua communis numerica; neque valet si quis arguat, ergo constituta in esse per has differentias indiuiduales non erunt eiusdem vnius speciei; quod tamen falsum est, quia indiuidua hominis sunt eiusdem speciei. respondetur enim quod non valet arguere ab indiuiduis ad differētias indiuiduales; indiuidua enim sunt eiusdem speciei, quia vltra differentiam indiuidualem includunt speciem, sicuti species præter differētiam specificam includit genus, & ideo sunt eiusdem generis: sed differentia indiuidualis, quia est vltimum diuisibile, in nullo cum alia differentia conuenit; vt pura nominetur Sorteitas differentia indiuidualis Sortis, & Platoneitas differētia indiuidualis Platonis; Sorteitas, & Platoneitas in nullo conueniunt, sed sunt primo diuersa, vt rationale, & hinnibile sunt differentia, & tamen homo, & equus non sunt primò diuersa, sed sunt eiusdem generis. Habita hac declaratione de natura, & conditione differentiæ, siue entitatis, a qua sumitur differentia indiuidualis, declarat quęnā sit entitas hęc, a qua sumi‹ differētia indiuidualis, & quærit nūquid sit materia, vel forma, vel compositum; & respondet quod neque materia, neque forma, neque compositum est talis entitas in quantum quodlibet istorū est natura; rationem adducit, quia natura, & quidditas de se non est hæc, sed est indifferens ad esse hanc, & non esse, & ita nullum istorum est principium indiuiduatio; quid ergo erit hæc entitas? Respondet quod est vltima realitas entis, quod est materia, vel vltima realitas formæ, vel compositi: quodlibet enim istorum entium est commune, & tamen est determinabile; quamuis enim quodlibet istorum sit vna res, potest tamen distingui in plures realitates formaliter distinctas, quarum hæc non est illa, & sic in forma est vna realitas, qua forma est natura formaliter, in illa adhuc sunt plures realitates, quarum vnaquæque est entitas singularis formaliter; idem dicendum de materia, & de composito; adeoquod secundū Scotum, neque materia, neque forma, neque compositū ex illis, vt species, est principium indiuiduationis sed vltima realitas materiæ, vel formæ, vel compositi: quodnam autem horum sit, non se determinat,

Que-

Quaedam dubitationes circa opinionem Scoti soluuntur, & eadem opinio comprobatur.
Cap. II.

Primū notādū. PRimo notandum quod huiusmodi entitas, a qua sumitur differentia indiuidualis, nō est res realiter distincta à materia, vel forma, vel composito; sed realitas materiæ, vel formæ, vel compositi, tantum formaliter distincta ab eis, ad denotandum quod hæc entitas non est extrinseca ipsi indiuiduo, neque est alia res adueniens ipsi speciei, sed est solum realitas ipsius formæ, vel materiæ, vel compositi, quæ ipsam speciem diuidit, & determinat ad esse indiuiduale, & singulare: sicuti etiam realitas, a qua sumitur differentia specifica non est res distincta realiter à genere, sed solū formaliter: non enim rationalitas est res realiter distincta ab animali, sed solum formaliter, & est realitas vltima animalis, quæ ipsum animal contrahit ad esse hominem: vnde omnes dicunt, quod species illas differētias habet à genere; vt dixit Porphirius in capite de differētia. *Secūdū notandū.* Notandum est secundo quod appellat hanc entitatem, siuè realitatem, a qua sumitur differentia indiuidualis nomine materiæ, quia constituit in esse subijcibili, & contrahit quidditatem: omne autem contrahens, & constituens in esse subijcibili, habet rationem materiæ, & Arist. appellat illud nomine materię; itaque materia duobus modis accipitur apud Aristotelem. vno modo pro eo, quod est receptiuū formæ, & hoc modo accipitur in libris Physicorū, & alibi; alio modo pro omni eo, qđ cōtrahit quiditatem aliquam, & hoc modo accipit Aristoteles 12. Metaphysices textu 49. quando dixit vnum esse motorem primum, quia non habet materiam: intelligebat enim non de materia, quæ est receptiua formæ, sed de materia quæ est ratio contrahens quidditatem, vt dicā suo loco, & hæc *Aliquorū error* est mens Scoti tam in 2. sententiarum loco citato, quam in quolibetis quæstione 2. articulo 2. quā in re notandus error illorum, qui dicunt Scotum dicere materiam totius esse principium indiuiduationis: decipiuntur enim primò, quia Scotus nunquam appellauit hanc realitatem, a qua sumitur indiuiduatio, materiam totius, sed solum dixit esse materiam, vt est videre in vtroque loco tam in 2. sent. quam in quolibetis, & in Metaphysica, lib. 12. sed neque hoc dicere potest, quia vt declarauimus ex Scoto in Theoremate, quod totum est alia entitas a suis partibus. materia totius respōdet formæ totius: forma autem totius est quidditas in abstracto resultās ex vnione partiū, vt in homine humanitas: materia totius, est concretum respondens illi quidditati in abstracto, illa entitas tertia, vt homo, modo quis non videt hoc pugnare cum sententia Scoti: ait enim Scotus, quod neque materia forma, neque compositum, vt sūt natura, sunt principium indiuiduationis, sed esse, vel realitatem materiæ, vel formæ, vel compositi, quæ proculdubio nō est materia totius: & licet Antonius Andreas oppositum sentiat, tamen ratio ab eo me dissentire cogit. qua in re etiam patet Zabarellam, Mercenarium, & Franciscum Piccolomineum mentem Scoti non rectè percepisse. *Antoni Andreas Zabarella Mercenar. Piccollomineus.* Notandum est etiam quod illud nomen Aecheitas, vel vt alij legunt Hæcceitas, vel vt alij, hæc entitas, non inuenitur apud Scotum, sed a quibusdam Scotistis adinuētum est fortasse, vt rei claræ obscuritatem offunderēt, vt fuit moris multorū illorum. verum cum Scotus non se determinauerit, quænam realitas sit hæc, à qua sumitur differentia indiuidualis, scilicet an sit realitas materiæ, vel formæ, vel compositi; non erit ab re determinare quænam sit hęc realitas. *Quæ realitas sit principium indiuiduationis.* Ego iudico asserendam esse realitatem vltimam formæ, ratio est hæc, forma est, quæ constituit rem in esse: quod autem dat esse, dat etiam distinctionem a quocunque alio, quod non est ipsum: cum ergo forma specifica constituat naturam in esse specifico, & actuet materiam, & compositum resultet ex ea, & materia, ita dicendum est quod realitas formæ vltima sit ea, quæ constituat in esse indiuiduali, & actuet vltimā realitatem materiæ, ex qua realitate materiæ, & realitate formæ resultat indiuiduū: cum enim materia non habeat rationem cōstitutiui, sed potius constituti. realitas vltima materiæ non potest esse tale principium, indiuiduationis neque vltima realitas compositi potest esse tale principium, quia illa est, quæ resultat, & habet esse à cōstituēte, & ideo non pōt esse constituens,

erit ergo principium indiuiduationis vltima realitas formæ specificæ: forma.n.vniuersaliter de se est multiplicabilis numero, non per materiam, neque per aliquid aliud, vt infra ostendetur loquendo de substātijs abstractis: neque in hoc contradicimus Scoto, quia ipse asserit tantum quod vltima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel cōpositi, est tale principiū, tñ noluit postea determinare quodnam istorum sit re vera tale principium: nos autem ex suis principijs, & ratione duce hæc determinare possumus, vt iam nunc dictum est, & notandum quod hic loquimur de principio indiuiduationis per se, & interno, non de externo, & accidentali, quia accidentale, & externum sunt accidentia illa, de quibus Porphirius capite de specie, scilicet locus, tempus, forma, &cæt. Comprobatur hæc opinio Scoti ex confutatione aliorum opinionum, tamen Scotus duas rationes adducit particulariter pro ea, quarum prima est.

Duplex principium indiuiduationis per se, & per accidens.

Prima ratio.

Vnitas in communi sequitur entitatem in communi, quia vnitas est passio entis, ergo quæcunque vnitas respicit aliquam entitatem, & sic vnitas simpliciter, qualis est vnitas numeralis, cum detur in rerum natura secundum omnes habebit maximam, & propriam entitatem, hæc autem entitas non potest esse entitas naturæ, quia illam insequitur vnitas specifica. igitur ad hanc vnitatem numeralem consequitur alia entitas realis determinans illam entitatem naturæ & simul cum illa faciens indiuiduum, sicuti vnitas numeralis diuidit, & determinat vnitatem specificā; hæc entitas, vero ... ter necessariò est substantia, quia in substātia naturali datur hæc vnitas numeralis, non potest autem esse entitas naturæ, vt dictū est, sed est inferior illa, ergo sequitur quod hæc sit vltima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, quod est natura.

Secunda ratio.

Secunda ratio. Omnis differentia differētium debet reduci ad aliqua primò diuersa. hæc est maior, quia probatur, quia alioquin non daretur status differentia, per quā aliqua differunt, debet ipsa esse q d diuersum, vel includere aliquid, in quo illa, quæ differunt, nullo modo conueniant, sed secundū illud sint primò diuersa; probat, alioquin si ea differentia non sit primò diuersa, vel non includat aliquid primò diuersum, non dabitur status in illis differentibus, quia illa tunc non differrent per illam differentiā, sed conuenirent; opus est ergo quod omnis differentia differentium reducatur ad aliqua primò diuersa. subiungitur minor: sed indiuidua propriè differunt, quia sunt diuersa entia, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primò diuersa, hæc primò diuersa nō sunt natura in hoc, & in illo, quia, quod est causa conuenientiæ formalis, non est causa distinctionis realis, natura autem est causa conuenientiæ indiuiduorum adinuicem, ergo non est causa distinctionis illorum, & sic nec materia, nec forma, nec cōpositū, vt sunt natura, sunt causa talis distinctionis, q a hæc nō sūt primò diuersa in hoc & in illo indiuiduo, sed sūt eadē; neque hęc primò diuersa possunt esse negationes, quia vltra rationes, quas proprio loco adducā, omnis negatio præsupponit positiuum, & sic negatio non potest esse primum distinctiuum, neque potest esse aliquid accidēs, quia hoc est posterius substantia, vt suo loco dicetur. Relinquitur ergo quod sit realitas vltima, vel materiæ, vel formæ, vel compositi. Addamus nos; sed hæc non potest esse vltima realitas materiæ, nque compositi, vt supra diximus, ergo erit vltima realitas formæ, & ita sicuti differentiæ educuntur ex genere, & additæ ipsi illud contrahunt ad speciem, ita vltimæ realitates formæ, quæ exeunt a forma, quæ sunt innominatæ, sed possumus illas appellare, vt Sorteitatem, Platoneitatem, &c. adueniunt speciei, & illam contrahunt ad esse indiuiduale, & vnū numero. His rōnibus Aduersarij varijs modis respondent, sed in cōfutando eorum opiniones, eorum respōsiones considerabuntur, quod fiet confutando opinionem Auerroistarum, quod forma sit principium indiuiduationis, infra capite nono.

Rationes Aduersariorum contra opinionem Scoti. Cap. III.

Prima ratio. Heruei.

ADuersus Scotum insurgunt multi, sed præcipuè Hæruens quolibeto tertio, quæstione nona, & impugnat dupliciter Scotum. Primò, quando Scotus ait, principiū indiuiduationis non posse summi a materia neque a forma, quia sunt communes omni-

omnibus indiuiduis, vel intelligit q̄d sunt communes secundum rem extra animam, aut intelligit, quod solum sunt communes secūdum rationem: Si intelligit primo modo, vt re vera intelligit Scotus, est falsum, quia tunc daretur aliquod vniuersale actu extra animam, quod est falsum ex Aristo. 1. de anima textu 8. vbi ait quod vniuersale, aut nihil est, aut posterius; vniuersale ergo fit solum ab intellectu, & confirmatur, quia tale vniuersale, aut per se subsisteret, & hoc est absurdum, vel esset in singularibus, & tunc esset singulare, quia quicquid est in singularibus, est singulare: Si verò Scotus intelligat de communitate secundum rationem, hæc non impedit, quia similiter ab omnibus realitatibus illis, siue vt illi vocant Hæcceitatibus, poterit abstrahi aliqua ratio cōmunis singulis Hæcceitatibus, & ita si propter talem communitatem, neque materia, neque forma possunt esse principium indiuiduationis, neque Hæcceitatis siuè illæ realitates.

Secūda ratio. Secūdò quærit Hærueus quid sit illa realitas, siue Hæcceitas, quam ponimus principium indiuiduationis, vel est substātia, vel accidens; si substantia, vel materia, vel forma, vel compositum; si accidens, vel absolutum, vel respectiuum; si absolutum, vel quātitas, vel qualitas: at nihil horum dicere potest Scotus, quia laberet in opiniones, quas reijcit in secundo sent. ergo Hæcceitas nihil est. *Prima ratio. Caietani.* Caietanus libro de ente, & essentia cepite secundo aduersus Opinionem Scoti quatuor rationibus arguit; Prima est hæc. Omnis actus singularis præexigit potentiā singularem, quam actuat, sed hæcceitas, siue illa realitas est actus singularis, ergo præ exigit potentiam singularem, quam actuat. Sed illa potentia est natura, seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum Hęcceitatis, & ita hæcceitas non est principium indiuiduationis. Propositiones assumptæ (ait ipse) sunt Scoti in hac materia, tamen probat maiorem ex Aristote. 2. Physicorum textu 38. vbi docet comparationes causarum: docet enim quod forma particularis p̄exigit materiam particularem. ergo forma particularis potentiam particularem.

Secūda ratio. Secundò Caietanus arguit sic. Illa, quæ sunt principium indiuiduationis, sunt se ipsis primò diuersa, Hæcceitas Sortis, & Platonis non sunt se ipsis primò diuersæ. ergo illæ nō sunt principium indiuiduationis. maior est Scoti; minor probatur. id, quod conuenit magis cum vno, quam cum altero, nō est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit. Sed Hæcceitas Platonis magis cō uenit cum Hæcceitate Sortis, quam cum Hæcceitate albedinis. ergo hæ hæcceitates Platonis, & Sortis non sunt primo diuersæ. maior Syllogismi patet ex terminis; minor probatur primò, quia Hæcceitates Sortis, & Platonis conueniunt in specie Hæcceitates Sortis, & albedinis diffęrunt genere. Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur; magis autem assimilātur, quæ sunt magis compatibilia; Hæcceitates autem Sortis, & Platonis sunt magis compatabiles, quam Hæcceitates Sortis, & albedinis; sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis compatabiles, quā res diuersorum prædicamentorum.

Tertia ratio. Tertiò sic arguit, quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei, præexigit necessariò distinctionem ipsorū: proprietas indiuidualis, puta Sorteitas, conuenit Sorti, & repugnat Platoni, qui est eiusdem speciei. ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionem Sortis a Platone, & sic proprietas indiuidualis nō est quo primò Sortes distinguitur a Platone. conclusio est contra Scotum, præmissæ autem sunt suæ. maior est eius in quolibetis quæstione secunda; minor verò est cōclusio Scoti, ergo ex se ipso cōuincitur falsus Scotus.

Quarta ratio. Quartò hæc positio contradicit Peripateticis 12. Metaphisices textu 49. sit hæc consequentia. primum Cœlum, idest primum principium est vnum specie, & plura numero, ergo habet materiam. hæc consequentia esset nulla si principium indiuiduationis esset hæcceitas, & non materia. quod autem glosa Scoti exponentis ibi per materiam proprietatem indiuidualem, sit destructiua textus, probatur per Comentatorem ibi, & per textus antecedentes, vt ex textu 30. eiusdem, vbi Aristo. ait motorem Cœli non habere materiam, & loquitur de materia ad vbi, & ad esse. Eadem glosa improbatur ex tertio Metaphysices textu 11. vbi ait Aristote. quod omnis multitudo aut est rerum differentium secundum formam,

aut secundum quantitatem. Item ex primo Cœli tex. 92. & 93. cum dico Cœlum, dico formam, cum dico, hoc Cœlum, dico materiam. Vbi Arist. & Auerroes assignant vnitatem, & pluralitatem Indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus ex materia.

Prima ratio. Ioannes Bacchonus tertio sent. dist. 8. q. 2. artic. primo contra hanc opinionem Scoti ita argumentatur. Hæc realitas, quam ponit Scotus esse principium indiuiduationis, non est relatio, neque aliud accidens *Bacconi* ex Scoto, sed est quid absolutum. ergo vel est materia, vel forma, vel compositũ, vel aliud quartum ab his in genere substantiæ, quod est contra Arist. qui nunquam diuisit substãtiam in aliud ab his tribus. Possumus etiam formare alteram rationẽ ex his, quæ dicit ibi sic. Hæc realitas habet rationem actus, quia contrahit species, habet rationẽ potentiæ, quia ipsa est, quæ contrahitur: nec distinguitur a realitate specifica secundum Scotum sed, quæ sunt actus, & potentia, sunt realiter distincta, quia opponũtur. ergo hæc realitas, & natura distinguuntur realiter contra Scotum, & consequenter cũ hæc realitas non sit materia, neque forma, neque compositum, erit quarta substantia realiter distincta ab his, quod est contra Aristot. qui solum triplicem substantiam adinuenit.

Prima ratio Soncinatis. Paulus Soncinas 7. Metaph. q. 32. contra hanc opinionem Scoti quatuor rationibus arguit. primò sic. Stante positione sequitur quod quodlibet indiuiduum sit triaindiuidua. Consequens euidenter falsum est. ergo, & antecedens. consequẽtia probatur, quia in quocunq; sunt tres Hæcceitates, ibi sunt tria indiuidua, ꝑ se in quolibet indiuiduo sunt tres Hęcceitates. ergo in quolibet indiuiduo sunt tria indiuidua Maior est Scoti. minor ẽt probatur, quia vult Scotus qđ alia sit hæcceitas siue realitas materiæ, & alia realitas formæ, & alia compositi; modo hæc tria sunt in quolibet indiuiduo. ergo quodlibet indiuiduũ est triplex indiuiduũ.

Secũda ratio. Secundò sequeretur quod forma vniretur materiæ mediante aliqua alia realitate præter realitatem formæ. consequens est falsum, & contra Aristo. 8. Metap. tex. 16 & secundo de anima tex. 7. Consequẽtia probatur; Hæc realitas; siue hæcceitas, quam ipse appellat modum intrinsecum formæ, est alia a realitate, qua forma est natura, & etiam est sibi intimior, quã vnio formæ ad materiam. quia forma potest esse sine materia sed non potest esse sine hac realitate.

His stantibus sic arguitur. Hecceitas formæ est intimior formæ, quam vnio formæ ad materiam. ergo dum forma vnitur materiæ, prius natura sibi competit hæc hæcceitas, quam vnio illa ad materiã. ergo vnio præsupponit illam hæcceitatem, & consequenter illa media. *Tertia ratio.* Tertiò sequeretur qđ materia separata ab omni forma esset nedũ in actu entitatiuo, sed etiam in actu formali. consequens est falsum, & etiam cõtra Scotum, ergo & antecedens. Consequentia ꝓbatur, quia per se haberet propriam hęcceitatem, sed illa hæcceitas est actus formalis, probatur, quia per se determinat materiã, vt sit hæc; determinare autem est proprium actus formalis, sic. n. determinare est qualificare, & magis confirmatur, quia Scotus dicit quod comparata ad materiam illã qualificat, & determinat. *Quarta ratio.* Quartò hæcceitas Sortis, & hæcceitas Platonis solum differũt numero, & sunt eiusdem rationis, ergo oportet quærere aliquid per quod distinguãtur, & per consequens ipsæ non sunt primæ distinctiuæ, nec valet responsio quod ista sint primò, & se ipsis diuersa, quia eas quidditatiuè de illis prædicatur. Adsunt multæ aliæ rationes, quas adducẽdo alias opiniones recensebo, omnes rationes enim pro opinione D. Thomę, & Auerroistarum, & aliorum faciunt contra opinionem Scoti.

Prima ratio. Mercenarius. acliaus. Mercenarius in suis dilucidationibus particulariter contra Scotum arguit. Hęc vltima realitas entis Scoti est materia toti' ꝑ Scotũ, sed hæc nõ datur apud Arist. ergo. antecedens multipliciter ꝓbatur ab eo. Itẽ Achilinus lib. 1. de elemẽtis cap. 16. conclu. 8. arguit contra Scotũ, sed non est digna, vt adducatur; ex dictis. n. facilè soluitur.

Solutio istarum rationum. *Cap.* IIII.

PRo solutione istarum rationũ non sunt iacenda alia fundamenta, quã ea, quæ exposuimus in declaratione Opinionis Scoti; qui. n. rectè intellexerit opinionẽ Scoti, facile has obiectiones de medio tollet.

Ad

Ad primam itaque Heruæi concedo quod neque materia, neque forma possunt esse principium Indiuiduationis, quia sunt cōmunes omnibus indiuiduis secūdum rem. ad impugnationem contra hoc, quia tunc daretur uniuersale, &c. dico quod datur natura communis realis existens in rerum natura, quæ de se est indifferens ad esse vniuersale, & ad esse indiuisibile, vt in proprio quæsito ostendam, Arist. autem pro nunc loquitur de vniuersali, cōpleto non de tali natura communi.

Prima ratio. Præterea ibi Arist. loquitur contra Platonem, nos autem non sumus cum Platone. quod autem materia, & forma, vt sunt partes naturæ constituant vnam naturam realem communem pluribus secundum rem preter rationes adductas proprio loco potest sic probari, quia si istæ naturæ communes, vt homo, animal, &c. ut sunt cōmunes, habent esse solum a ratione, erunt tantummodo dum fiunt, sicuti, & secundæ intētiones, quæ habēt esse per opus intellectus

Secunda ratio. sunt solum, dum fiunt, quod quam sit absurdum, ex se patet.

Præterea Scientiæ, quæ sunt de his naturis, communibus, essent Scientiæ rationales, quia essent de entibus rationis, non realibus, quale aūt est obiectū talis est Sciētia.

Tertia ratio. Præterea homo, & Bos nō differrent realiter, neque animal, & lapis sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui negat has species differre solum per opus intellectus, similis est illi, qui negat ignem calefacere, indiget enim verberatione, neque valet si quis dicat differunt realiter, quia differunt numero, non valet inquam, quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem, nam Franciscus differt a Sorte, & ab hoc equo numero tamen postea rursus differt ad hoc equo alio modo, quo non differt a Sorte, & hæc est præter opus intellectus, nam ille est equus, & Franciscus est homo, & certe qui negat ista est dimittendus.

Ad secūdam. Ad secundum argumētum Heruæi dico quod illa realitas est substantia, & est vltima realitas formę, neque tamen incidit Scotus in alias Opiniones, quas reijcit, vt visum est in declaratione suæ Opinionis.

Ad primum. Gaetani Ad argumentum primum Gaetani dico, quod maior in eo sensu, quo ipse accipit, est falsa, neque est Scoti in eo sensu, quod probatur quia actus, qui constituit, & determinat aliquid indeterminatū; non præsupponit illud esse determinatum, sed est actus ipse, qui illud indeterminatum determinat, vnde actus specificus non præsupponit potentiam specificam, (nisi intelligat de potentia logica, quæ est non repugnantia sed præsupponit solum genericam ipse autem actus specificus est, qui determinat potentiam specificā, astringens, & actuās potentiam genericam, quæ erat indeterminata. Ideo respondeo quod actus est duplex, primus, & secundus, vera est propositio de actu secundo, non de primo, vt nunc visum est nos autem in præsenti loquimur de actu primo, qui dat esse, & constituit in esse. vera est autem de secundo, quia actus singularis agit, & operatur in potentia singularem, actus vniuersalis in potentiam vniuersalem, & ita actus vniuersalis producit effectum uniuersalem, actus particularis effectum particularem, & hoc modo intendit Aristoteles 2. Phys. tex. 38. vbi ait quod omnis causa proportionatur suo effectui, vniuersalis effectui vniuersali. & particularis particulari, & sic Scotus vsus. est hac propositione in hoc sensu.

Ad secūdum. Ad secūdum Gaetani ex se patet, quid dicendum, dico igitur quod istæ realitates sunt per se primo diuersę & non magis conuenit una cū alia, quam cum altera. Ad impugnationem dico, quod vltima realitas, una constituitur in esse indiuiduali, Plato, æque diuersa est ab vltima realitate albedinis, & Sortis, quantū est ex conditione talis realitatis, quia ab omnibus numero differt æquè, licet postea inter illas alia differentia quandoque adsit vt diuersitas specifica uel generica, hoc nihil efficit, quia hęc differentia nōn in eis illis, ut sunt vltimæ realitates, sed, ut sunt sub diuersis generibus, & speciebus, par est quod numero ęqualiter distēt ab inuicem. Præterea nos loquimur de indiuiduis eiusdem speciei, non de indiuiduis diuersarum specierum, & generum in indiuiduis autē eiusdem speciei, patet quod una realitas non differt magis ab una, quam ab alia. Ad tertiū Gaetani dico quod illa maior dēt sic intelligi quod repugnat uni, & conuenit alteri, præexigit distinctionē ipsorū: addi debet, nisi illud sit distictiuū ipsorū mōi, proposito istę realitates sūt principia distict. ua illorū, iō nō preexigunt

exigunt aliam priorem distinctionem. Scotus autem protulit hanc propositionem de ijs, quæ non sunt distinctiua, sed præsupponunt distinctionem, uti sunt proprietates, de quibus loquitur ibi, & in his ualet. vide eum in quolibetis, quæstione secunda, art. 1. considerando primam rationem uersus finem, ad literam C.

Ad quartam rationem Caietani, & ad illas auctoritates dicam soluendo rationes pro Opinione D. Thom. infra.

Ad primam. Ad primam Bacconi pro solutione est notandum illud quod in declaratione Opinionis Scoti tetigimus, nempè quod, vt habet ipsemet Scotus in corpore illius quæsiti, & primo sent. distinctione 8. quest. 3. in corpore quæsiti, differentia specifica quandoque a re sumitur, & quandoque a realitate sumitur, quando sumitur, a re, tunc addit aliquid supra genus, ut cum corpus contrahitur per animatum, hæc enim est forma, quæ aduenit corpori; quando sumitur a realitate, non addit aliquid supra genus, vt sunt vltimæ differentiæ, quod conspicitur in accidentibus, dum enim color contrahitur per albedinem, nigredinem, &c. non contrahitur per illas tanquam per res quia illæ non sunt formæ diuersæ, aliquam formam addentes ad colorem, sed sunt realitates coloris, quæ contrahunt illū: ita in substantijs materialibus vltimæ differentiæ, ut differentiæ contrahentes animal, nō sunt formæ, & res extra audiētes, & aliquid addētes animali, sed realitates generis, quæ contrahunt ipsum ad ultimas quidditates, in quas est diuisibile.

Ad propositum istæ differentiæ indiuiduales non sumuntur a re, sed a realitate formæ, ut diximus, & sic illa realitas non differt realiter a forma, cuius est realitas, neque est alia res ab illa, sed solum differt formaliter, & est alia realitas ab illa. Nunc ad argumentum dico quod hæc realitas non est accidens, sed substantia, non tamen est quarta res a materia, forma, & composito, sed eadem res quod forma, sed solum alia realitas ab ea distincta formaliter, de his autem distinctionibus suo loco dictum est.

Per idem ad secundam patet, quia nō est necesse quod, quæ sunt actus, & potentia, semper distincta sint realiter, sed sufficit si distinguantur formaliter.

Ad primum argumentum Pauli Soncinatis negatur consequentia, ad probationē negatur minor, ad probationem dico quod Scotus non vult quod in quolibet indiuiduo sint tres realitates, siue hæcceitates, sed vna; ait. n. quod principium indiuiduationis est ultima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, adeoquod vult non quālibet realitatem esse principium indiuiduationis, sed aliquam illarum, quam nos postea diximus esse vltimam realitatem formæ.

Ad secundum nego consequentiam. ad probationem dico quod forma potest duobus modis considerari, uno modo vt natura, alio modo ut est contracta ad esse indiuiduale. primo modo unitur materiæ immediatè. *Ad secundam.*

Secundo modo concedo quod vnitur materiæ mediante hac realitate; hæc enim realitas est principium indiuiduans, & contrahens formam, & materiam ad esse indiuiduale, neque hoc est inconueniens, neq; cōtra Arist. si enim est principium indiuiduationis naturæ, porro est necessarium q̄ ipsa natura, & forma mediante hac realitate contrahatur ad esse indiuiduale.

Ad tertium, si aliquid efficacitatis haberet, concluderet magis contra eos, quia ipsi sustinent quod materia sit principium indiuiduationis, tunc sic. ergo materia erit actus formalis, nedū actus entitatiuus; nos autem respondemus quod licet materia habeat proprias realitates, non tamen illæ sunt principium indiuiduationi, sed sunt realitates formæ, quia illæ sunt, quæ agunt realitates materiæ verò patiuntur, immò determinantur actu a realitatibus formæ. *Ad tertiam.*

Ad quartum dico quod illæ realitates formæ sunt primo diuersæ, ad probationē cum dicit quod ens prædicatur de illis quidditatiuè, & sic non sunt primò diuersæ; ad hoc dico quod ens non prædicatur de ultimis differentijs quidditatiuè, sed essentialiter; vt in materia de vniuocatione in hoc proposito dicam, sed pro nunc dico quod vltimæ differentiæ dicuntur primo diuersæ, quia sunt vltimæ quidditates indiuisibiles in alias quidditates, & sic una differt ab alia nō per aliam differentiam, quia sic partim conueniret cum illa alia differentia vltima, & partim *Ad quartam.*

partim

partim non conueniret, & sic nō essent primò diuersæ; sed sunt diuersæ, quia se ipsis omnino distinguuntur ab inuicem, & sic licet habeant ens commune ipsis, & etiam alia genera, tamen dicuntur primo diuersa, quia ipsa sunt vltima distinguentia indistinguibilia, & propter hoc ait Scotus quod ens nō est vniuocū prędicatū de eis in quid sed qd tm̄ essentialiter includit in illis, id est ens non prædicatur de vltimis quidditatibus indiuisibilibus indiuisibiliter includētibus ens per modū cōmunis, & diuisibilis, ita sunt istæ differentiæ indiuiduales, sunt primo diuersæ, quia sunt ultimum indiuisibile, in quod resoluitur ens.

Ad Mercenariū. Ad Mercenarium ex dictis patet quod vana est, & futilis tota illa disputatio, quā habent Sarnanus, & ipse, neuter enim illorum mentem Scoti percepit, neque rationes eius intellexit, neque enim dixit materiam totius esse principium indiuiduationis, sed vltimam realitatem entis, quā nos dicimus esse formam, quam realitatem dixit habere rationem materię, quia constituit in esse subijcibili, ut materia, non esse quidditatiuo Constat autem quod hæc nō est materia, quæ dicitur materiā totius, vt patet ex Theoremate de distinctione totius à partibus, ubi materiam totius, & formam totius declarauimus; eam autem dari eo modo, quo ibi declarauimus, nemo negare audebit, neque rationes Mercenarij contra eam militant.

Opinio eorum, qui dicunt negationes esse principium indiuiduationis, & eorum, qui ponunt esse existentiam, & eorundem confutatio.
Caput V.

Declarata Opinione Scoti, quam cæteris veriorem puto, oportet aliorū Opiniones adducere, & considerare, ex confutatione enim earum patebit Opinionem Scoti esse verissimam.

Septem ad summum sunt Opiniones in hac materia. Aliqui enim existimauerunt, quod nullum debeat dari principium indiuiduationis, & quod talis quæstio sit frustra, sed quod debeat potius quæri per quid natura fiat vniuersalis, & debet pro causa assignari intellectus, quia aiunt, quod quælibet natura est de se hęc & singularis, de qua suo loco. Alij dicunt quod principium indiuiduationis sint negationes, Alij quod sit quantitas, Alij quod existentia, quam Scotus recitat secunda quæstione illius tertiæ distinctionis, & eam tribuit Henrico. Alii quod sit materia signata; Alii quod sit forma; & tandem adest Opinio Scoti, quam vidimus.

Prima Opinio, quæ asserit negationes esse principium indiuiduationis, utitur his rationibus, Indiuiduatio dicit solum negationem duplicem, ergo non est quærere de aliqua causa, quæ sit eius principium. antecedens probatur, quia unum numero, & indiuiduum est, quod est diuisum a quocunque alio, siue non idem cum quocunque alio, & indiuisum a se ipso; hæc ergo duplex negatio diuisionis est principium indiuiduationis, vt Sortes est unus numero, quia nō est idem cum Platone, nec cum quocunque in diuiduo, & ipse in plures homines non potest diuidi. Prima ratio.

Secunda ratio est hæc, si principium indiuiduationis esset quid positiuum, vel illud esset materia, vel forma, vel aliquid consequens materiam, uel formam, & illud esset absolutum, vel respectiuum, sed non potest esse materia propter rationes, quas infra nos contra hanc Opinionem adducemus, quarum vna possumus adducere pro nunc, quæ est, quod in fundamento naturæ nihil est diuisum ex Aristotele primo Methaph. tex. 17. neque forma, quia non per se ipsam quia sic est natura, & natura non est causa distinctionis, sed conuenientiæ, ergo per aliquod aliud, & sic quæram de illo vsque in infinitum, neque potest esse aliquid consequens, absolutum, quia adhuc quærā de illo, si est absolutum, vel est materia, vel forma, neutrum autem esse potest eadem ratione, neque potest esse aliquid respectiuum, quia respectus præsupponit fundamentum absolutum, & sic iste respectus non indiuiduat ipsum. Has duas rationes adducit Scotus pro hac opinione, sed cum hæc Opinio non sit sustinenda, ipsam confutat his rationibus. Secūda.

Primò nihil repugnat alicui per solā priuationem, vel negationem, sed per aliquid positiuum internum. ergo diuidi in partes subie-

subiectiuas non repugnat huic lapidi, vel huic homini per negationem, vel priuationem in ipso. probatur antecedens, quia negatio tollit solum potentiam proximam ad agere, vel pati, sed non ponit repugnantiam in illo ente ad aliud agere, vel pati. exemplum.

Intelligatur substantia cum negatione quantitatis scilicet substantia non quanta, tunc substantia non est diuisibilis actu, neque potẽtia proxima, illa enim negatio tollit potentiam proximam diuisibilitatis in substantia, tamen non ponit repugnantiã formalem in substantia ad diuidi; nõ enim, quia substantia non est quanta, ideò illi repugnat diuidi, quia sibi tunc repugnaret recipere quantitatem, sed substanria intellecta, vt non quanta, potest recipere quantitatem similiter nõ habere visum tollit potentiam proximam videndi sed non ponit repugnantiam, quia potest stare eadem natura positiua cum opposito illius negationis, s. potest habere visum, qa illi non repugnat, licet illum non habeat, & ego non sum Episcopus, non tamen mihi repugnat esse Episcopum. Ad propositum. principiũ indiuiduationis est principium quo alicui repugnat diuidi in plura numero subiectiuè. ergo principium indiuiduationis nõ potest esse negatio, sed erit aliquid positiuum.

Secũda Secundo nihil formaliter constituitur p negationem in perfectiori entitate, quam sit illa enitas, quæ præsupponitur negationi, sed prima substantia, & Indiuiduum per principium indiuiduationis constituitur in perfectiori entitate, quã sit illa, quã prius habebat. ergo tale principium non est nagatio. Probatur maior; quia si negatio constitueret in perfectiori entitate, ipsa esset entitas positiua formaliter. Probatur minor, quia indiuiduum est prima substantia, quæ ex Arist. in prædicamentis est maximè substantia, & magis substantia, quam secunda; substãtia, autem prima constituitur in tali esse per principium indiuiduationis, & distinguitur a secunda substantia.

Tertia Tertiò hæc positio non satisfacit quæsito, quia ad huc quæstio manet, nã si dicas, lapis non est plurificabilis in plures subiectiuè, quia est indiuisus à se, & non idẽ cum alijs, adhuc quæro propter quid repugnat sibi non diuidi a se ipso, & esse idem cum alijs, & sic omnino cõfugere habes ad aliqđ positiuum. Alias rationes habes apud Scotum secundo sent. dist 3. quæst. 2. vide ibi. Ad rationes pro hac Opinione.

Ad primam negatur antecedes. Ad probationem dico quod falsum est quod indiuiduum solum dicat illam duplicem negationem, vt in proprio quæsito ostendam. Præterea dato, quod diceret illam duplicem negationem, nõ tamen sequitur, quin hæc duplex negatio insit illi per aliquid positiuum.

Ad secundam dicimus, quod non est materia, neque forma, neque accidens, sed vltima realitas formæ, vt supra declarauimus.

Quidã Alij existimauerunt principium Indiuiduationis esse existentiam. Pro hac Opinione Scotus nullam rationem adducit sed ipse pro ea talem rationem conficit. Actus determinat, & distinguit. ergo vltimus actus determinat, & distinguit, sed vltimus actus est actus existentiæ, quia omne aliud esse, & actus est in potentia ad ipsum ergo existere, siue existentia est principium indiuiduationis. Verum cum neque hæc sit sustinenda, aduersus eam ita argumentatur. Illud, quod præsupponit distinctionẽ alterius, non est prima ratio distinguendi illud, sed esse existentiæ determinatum præsupponit distinctionem, & determinationẽ essentiarum, subsequitur enim existere ad esse essentiæ, quia quælibet essentia existit; non ergo existentia potest esse principium constituendi essentiam siue rem substantialem, & non valet dicere quod existere subsequitur ad esse omne, præterquam ad esse indiuiduale, hoc enim est falsum, quia prima substantia maximè existit, & sic si existentia est posterior essentiis aliis, & substantiis multo magis erit posterior prima substantia, cui præcipuè competit existentia, & cõfirmatur, quia in coordinatione prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationẽ circumscripto quocunque, quod nihil est illius coordinationis: ergo sicut inuenitur supremum genus in quolibet prędicamento, & genera intermedia, & species secundũ esse essentiæ, ita etiam debet reperiri infimum, quod est indiuiduum, & singulare absque omni existẽtia. Præterea neque hæc Opinio satisfacit

quæ-

quæsito; adhuc enim est quærendum à quo existentia contrahatur ad esse hæc, est enim existentia da se communis sicuti, & natura, & est de se indifferens ad esse vniuersale, & esse singulare, vnde tam homo existit, quã hic homo, vt dictum est in quæstione de actu entitatiuo materiæ, & dicam in quæstione, an natura communis habeat esse reale, vel solum sit ens rationis. Ad rationem pro Opinione respondet Scotus ex dictis quod actus essentialis distinguit essentialiter, sicuti actus accidentalis distinguit accidentaliter. Existentia est quoddammodo actus accidentalis, quia sequitur ad actum essentialem, prius.n. res constituitur in esse suo essentiali, de inde ad illam sequitur existentia, & ita Indiuiduum constituitur prius in esse indiuiduali per principium internum essentiale; deinde ad illud sequitur existentia particularis. Existentia ergo constituit vltimate indiuiduum in esse, quia est vltimus actus, sed cum sit actus, accidentalis constituit in esse accidentali, ante ipsum verò adest actus substantiale per se ipsi dans esse quē nos dicimus ēe vltimã realitatē formę.

Opinio eorum, qui asserunt principium indiuiduationis esse quantitatem, & eiusdem confutatio. Cap. VI.

QVidam Alij, vt Gotfredus, & quidam Alij asseruerunt principium indiuiduationis esse quãtitatē, qui pro se habent has rationes. Prima Quod conuenit vni per se, comperit cuilibet alteri per illud, sed diuidi in partes, est proprietas, quæ solum cõpetit quantitati ex 5. Metaphy. tex. 18. ergo conuenit substantiæ per quantitatem, & sic quantitas est principiũ indiuiduationis. Secunda ratio. Hic ignis nõ differt ab illo igne, nisi quia forma differt a forma, nec forma differt a forma, nisi, quia recipit͛ in alia, & alia parte materiæ, nec pars materię ab alia parte materiæ, nisi quia est sub alia parte quantitatis. ergo hæc distinctio huius ignis ab illo reducetur ad quantitatem quamquam ad primum distinctiuum, & diuisiuum ergo quantitas est principium indiuiduationis si quidem, illud, est id, quod est primum diuisiuũ, & constituiuũ indiuidui. Tertiò. Generãs generat aliud propter d. materiæ ex Aristo. 7. Meth. tex. Com. 28. tunc sic Materia ista geniti præsupponitur necessariò quanta, & sub quantitate distincta. ergo quãtitas est principium distinctionis substantiæ materialis antecedens probatur quo ad primam partem quod hæc materia geniti præsupponatur quanta, quia agens naturale non potest agere nisi in quãtum. Quod ad secundam partem etiam probatur, scilicet quod hæc materia sit subquãtitate distincta a materia generationis, quia certum est quod non potest esse quantitas generantis, quia illa procedit, sicuti generans precedit genitũ. Cũ ergo hæc q̃titates psupponãtur genito, & sic causa distinctiua geniti, est dicendũ, qđ sit principium Indiuiduationis. Hæc Scotus. Pro hac Opinione, Alij quidam sic arguunt secũdum Auerroem primo primo Phys. textu 6. & secundum Ar. 3. Meth. textu 1. Omnis distinctio aut est secundum formam, aut secundum quantitatem. Sed inter ea, quæ sunt eiusdē speciei, non est distinctio secundũ formam quia est forma specifica. & quidditatiua, in qua conueniunt, Secundo, vel indiuidua differunt aliqua differentia essentiali, nõ per substantialem, quia vltima differentia substantialis est specifica, in qua omnia indiuidua illius speciei conueniunt. ergo erit accidentalis, sed primum omnium accidētiũ est quantitas. ergo quantitas erit præcipua causa distinctionis numeralis. Vltimò confirmatur exemplo aquæ, quæ si diuidatur in tres partes quælibet pars aquæ existit vna numero, & est distincta a qualibet alia parte numero, at hæc distinctio, & multiplicatio aquarum non aliunde orta est, q̃ ex diuisione secundum quantitatem, vt patet in hoc exemplo etiam iudicio sensuum ergo quantitas est principium multiplicationis numeralis, & distinctinis indiuiduorum, & sic Indiuiduationis principium, & radix erit q̃titas. Cõtra hãc Opinionē diffusè Scotus arguit secundo sēt. d. 3. q. 4. Nos breuiores, & faciliores hic adducemus quilibet videre poterit apud Scotum ibi. primo. Si quantitas est principiũ indiuiduationis, erit quãtitas terminata, q̃a interminata est indistincta, & confusa in materia, ppria; at quantitas terminata est posterior substãtia cõposita, q ainsequit͛ formã in cõposito. prĩcipiũ aũt cõstitutiuũ in ēe alicuius est prius illo, ergo quantitas non potest esse principium indiuduationis substãtiæ materialis.

Præ-

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quintam.

Secunda ratio. Præterea prædicamenta sunt impermixta, & nihil vnius prædicamenti constituitur in esse per aliquod alterius prædicamẽti, ex secunda regula ante prædicamentali. Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ, nõ enim linea cõstituitur in esse per colorem, vel aliquid alterius prædicamenti tunc sic. ergo indiuiduum, quod est prima, & nobilissima substantia, & fundamentum aliarum substantiarum non constituitur in esse per quantitatem, quod est accidens, & alterius prædicamenti.

Tertia ratio. Tertio. Accidentia consequuntur substãtiam, & insunt substantiæ tãquam in subiecto, sed substantia non est subiectum accidentis, nisi vt est completa, & perfecta, & maxime accidentis terminati, non loquendo modo de dimensione interminata, non est autem substantia completa, & perfecta, nisi substantia composita. ergo substantia prius est completa, & hæc quam sit quanta & sic quantitas non potest esse principium indiuiduationis substantiæ materialis.

Quarta Quarto. Generatio substantialis terminatur ad substantiam, at si quantitas esset principium constitutiuum indiuidui, generatio terminaretur ad quantitatem, & ad accidens per se, quod omnes vident quam sit absurdum.

Quinta Quinto prima substantia esset ens per accidens, quia esset aggregatum ex substantia, & accidente; sed de ente per accidens nulla est prædicatio per se, de prima substãtia autem omnia superiora per se prædicantur, quia est vltimum subijcibile. ergo prima substantia non est ens per accidens, & sic non constituitur in esse indiuiduali per quantitatem.

Alias rationes vide apud Scotum. Ad rationes Opinionis. *Ad primam.* ad primam respondetur quod duplex est diuisio alia est diuisio totius continui quantitatiui in partes, quantas, & alia est diuisio totius vniuersalis in parte subiectiuas. Arist. loquitur de prima diuisione, non de secunda. concedimus autem nos quod totum continuum diuiditur in partes per quantitatem, sed hoc non valet de toto vniuersali, hoc enim sine quantitate diuiditur in suas species, & species in sua indiuidua, per quid positiuum eiusdem generis. Ad secũdam rationem falsæ sunt illæ duæ propositiones prima quod forma differt a forma non alia de causa, nisi quia recipitur in alia. & alia parte materiæ, & quod *Ad secundam.* hæc pars materiæ differt ab alia parte, quia recipitur in alia quantitate prima est falsa quia forma est, quæ dat esse, & distinctionẽ materiæ, & illa determinat, non econuerso similiter secunda est falsa, quia prior est distinctio partiũ materiæ, quam quantitatis, quia hoc aliquid, & indiuiduum est subiectum huius accidẽtis, quantitas, & sic prius est diuisa, & determinata materia, ex qua cõstituitur in esse indiuiduum, quam sit distincta quantitas, quę inest illi substantiæ tãquam in subiecto. Ad tertiam negatur quod *Ad tertiam.* generans requirat materiam: itaquod quantitas materiæ præsupponatur generationi, hoc enim est falsum, sed concomitanter requirit quantitatem in materia, quia inducit talem formam in tali materia, & generat tale compositum, ad quod consequitur tanta quantitas. illa autem propositio vulgata, quod agens particulare non attingit ad substantiam materiæ, sed solum in quãtum quantam, si intelligatur quod quantitas sit ratio mediante qua agens attingat materiam, est falsa, si autem intelligatur cõcomitanter, concedo, neque est contra nos. Ad quartum dico quod est distinctio secundum formam, sed hæc est duplex, alia enim est distinctio simpliciter per formam, vti est distinctio specifica, alia est per realitates formæ, & hoc modo est ista, quæ est inter indiuidua. Ad quintum patet per idem quod hæc distinctio est substantialis; falsum est autem quod distinctio substantialis vltima sit per formam, quia vltima est per realitates vltimas formę.

Ad sextum, diuisio aquę potest considerari duobus modis, vel. n. est diuisio aquæ, vt totius in partes integrales, & quantitatiuas, & hanc concedo esse per quantitatem, vel est diuisio aquæ in suas partes subiectiuas, quarum vnaquæque est aqua singularis, & aqua in communi prędicatur per se de illlis, & hæc non fit per quantitates, sed per vltimas realitates formæ aquę. Declaratio huius responsionis patet ex responsione ad secundum, & tertium pro hac opinione.

Opi-

Opinio. D. Thomæ, & Mercenarij, & eius confutatio. Cap. VII.

QVæ sit opinio vera D.Thom.est satis controuersum inter Thomistas;certum est quidem D.Thomam asserere materiam signatam esse principium indiuiduationis; sed quæ sit hæc materia signata contendunt adinuicem Thomistæ, tamen omnes conueniunt in hoc, ut ait Gaietanus in expositione libri de ente, & essentia, quia omnes concedunt, quod duo cōcurrunt ad indiuiduationem,scilicet materia,& quantitas,sed in hoc differunt,quia aliqui volūt quod materia signata sit aggregatum ex materia simul,& quantitate,& quod materia det incommunicabilitatem à se,& quantitas distinctionem ab alijs,& hanc non approbat Gaietanus,sed eam sequitur Paulus Soncinas septimo Methophysices, quæstione 33. & 34. pro se adducit rationes illas, quas ex Scoto nos nūc adducimus ꝓ Gotfredo, quibus probabat ꝙ indiuiduum est actu distinctum ab alio per quantitatem: sed quia illæ iam solutæ sunt, non est immorandum circa illas, rationes vero, quas adducit ad probandum, quod materia sit principium indiuiduationis,n unc cum rationibus Gaietani addudu çentur.

Alij vero cum quibus est Gaietanus, & Iauellus quinto Methaphysices, quæstione 15. volunt quod materia signata sit materia non vt est sub quantitate actu, sed materia prout est capax,& receptiua huius quantitatis, non illius; adeoquod materia signata secundum Gaietanum est materia cum relatione ad quantitatem, & vult ꝙ hæc relatio, siuè capacitas, & potentia in materia ad quantitatem sit ipsamet materia realiter, sicut potentia materiæ ad formam est idem realiter materiæ. Opinionem hanc secundum sensum Gaietani sequitur Ægidius quolibeto 1.q.5.artic.1.vt ei tribuit Scotus, immo Gaietanus trahit mentem D.Tho. ad hanc opinionem Ægidij, vt vitet argumenta facta contra quantitatem, re vera.n. hæc non est opinio Diu. Tho.vt infra dicam, dicit ergo Ægidius ꝙ signatio materiæ, licet causaliter insit sibi a quantitate, tamen signatio hæc materiæ præcedit extensionem quantitatis sicuti extensio materiæ præcedit, extensionem quantitatis in materia, veluti vniuersaliter omnis substantia præcedit quantitatē, & accidens,neque hęc signatio est quid realiter distinctum à substantia materiæ, sed bene distincta a signatione quantitatis.

Vnde sicuti materia habet suas partes per se sine quantitate,ita habet etiam signationem sine quantitate, habet tamen hanc signationē causaliter à quantiate, quia dependet à quantitate,patet autem quod hæc est eadem opinio Gaietani,quia hæc signatio est capacitas illa huius quantitatis, & non illius, & est idem realiter illi materiæ, quæ tamen illi materiæ inest per quantitatem, sicuti secundum ipsum Gaietanum potentia materiæ ad formam substantialem est materia realiter, tamen inest ipsi materiæ a forma.

Pro hac opinione sic declarata arguit Gaietanus tribus medijs. Primo sic. Illud est principium indiuiduationis intrinsecum, cui primo repugnat communicari plurib. per modum, quo vniuersale cōmunicatur particulari, sed materia signata est huiusmodi; ergo materia signata principium indiuiduationis. *Prima ratio. Caietani.*

Maior est concessa ab omnib. minor probatur. Illud primo competit materiæ signatæ,quod circumscripto quocunque alio sibi conuenit, & ipsa circumscripta nulli alteri competit. Hæc est Arist. ex 1. Posteriorum,sed non communicari pluribus,vt vniuersale particulari, cōpetit materiæ signatæ circumscripto quocunque alio existente in materia sensibili,& circumscripta ipsa materia signata nulli competit, ergo primo competit materiæ signatæ non communicari pluribus,ut vniuersale. Adhuc probatur minor quo ad vtramque partem, & quo ad primam sic.

Id,quod materia signata pręcisè sumpta sibi vendicat,itaquod sub eius opposito nō est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocunque alio, hæc patet ex terminis sed sic est quod incommunicabilitas competit materiæ signatę præcisè, vt est signata,itaq; sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, s.vt est communicabilis; non enim materia proprij indiuidui potest intelligi communicabilis,ergo incommunicabilitas competit materiæ signatæ primò. Secunda pars minoris etiam probatur

spositiones præcedant, quod tamen est falsum, non tamen dant esse indiuiduale composito. probo, quia esse indiuiduale, est esse maximè substantiale, si ergo illa accidētia darent esse indiuiduale; darent esse substantiale, quod repugnat iis illis, & postea forma substantialis esset superflua.

Præterea dare esse indiuiduale, est constituere entitatem indiuidui: sed accidentia non possunt constituere entitatem substantialem, ergo. Præterea non vitat argumentum, quia quæro de illis dispositionibus, vel sunt internum principium indiuidui, vel non, si non, non sunt ad propositū, quia nos quærimus principium internum indiuiduationis, si internum, ergo illæ dispositiones sunt essentiale principium substantiæ primæ, & sic substantia primò constituetur in esse per accidēs. Præterea ens per accidens, uti est illa materia cum illis dispositionibus, erit principium constitutiū entis per se; quæ omnia per se esse absurda conspicuum est. Responsio etiam ad argumentū quod substantia præcedit accidens, est nullius ualoris, quia sic arguo. Per se substantia, vt substantia præcedit accidens, at substantia, vt indiuiduum, est maximè substantia, ergo substantia ut indiuiduum præcedit maximè accidens.

Minor probatur, quia substantia vt species, vel ut genus est secunda substantia, siuè substantia vt communicabilis, est secunda substātia, sed ut incōmunicabilis, est maximè substātia, quia prima est fundamentū aliarum. Præterea esse communicabile, vel incommunicabile est passio consequens entitatem, quia incommunicabilitas, est alicuius entitatis incommunicabilitas, prius ergo indiuiduum est ens, quam sit incommunicabile. tunc sic.

Nullum ens substantiale accipit suas proprietates ab accidente, quia proprietas est effectus formalis prouenïens a forma substantiali talis entis, vt risibilitas in homine prouenit a rationali: at incommunicabilitas est proprietas entitas indiuidualis, ergo non dependet a quantitate tanquā a causa formali, minor quoque est clara.

Exemplum illud de pariete albo non est ad propositum, quia esse album in pariete non est effectus formalis intrinsecè consequens entitatem parietis, sed est accidentalis, & externus posterior tempore, & ideo non est mirum si non potest inesse parieti, nisi per albedinem, sed si esset effectus intrinsecè prouenïens à pariete, vt incommunicabilitas ab indiuiduo, non posset in esse poni ab accidēte posteriore ipso pariete.

Contra opinionē Caietani insurgit Scotus ualidissimè secundo sententiarum, distinctione tertia, quæst. 4. dum opinionem Ægidij confutat, hæc enim, ut supra diximus coincidit cum opinione Ægidij, & Caietanus ut vitaret argumenta Scoti, quæ videbat efficacissima, mentem D. Thomæ nititur trahere ad hunc sensum, arguit ergo primò sic Scotus. *Contra Caieta- num.*

Hæc positio includit contradictionem duobus modis. primò quia est impossibile, quod id, quod dependet a posteriori, sit idē priori naturaliter, & maximè quando est prioritas, & posterioritas secundum rem, quia tunc idem esset prius, & posterius respectu eiusdem, quod implicat. minor. sed sic est ꝙ substantia est prior quantitate et per Aduersarios, ergo id, quod est causatū per quantitatem, siue dependens, & præexigens naturam quantitatis, ut est hæc signatio in materia, & capacitas quantitatis non potest esse idē realiter substantiæ, alioquin esset prior, & posterior quantitate realiter, imo hæc signatio haberet esse ante causam suam, scilicet ante quantitatem, siquidem est idem realiter cum materia, quæ est substantia, & præcedit quantitatem. *Prima ratio.*

Secundo. Illud, quod est conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato, quia tunc causa inquantum sufficiens & apta ad causandum, produceretur a causato, & sic causatum esset causa sui ipsius, quia esset causa suimetipsius causæ, in quā tum illud causat, quod implicat euidentissimè. *Secunda*

Sed ista signatio, & capacitas materię est conditio necessaria in materia ad causandum postea quantitatem in materia ipsa per eos, ergo hæc signatio, & capacitas quantitatis in materia non potest prouenire, neque causari à quantitate, quia tunc quantitas, quæ ponitur causa signationis, esset causata à signatione simul cum materia.

Tertiò quæro, quid est quantitatem causare hanc signationem in materia, vel enim est *Tertia.*

est causare aliquid, quod præfuit in materia, & tunc non causatur à quantitate; si.n. præfuit ante quantitaté, quomodo causatur a quantitate? ergo erit aliquid posterius, sed hoc est impossibile, quia deberet causari à quantitate in genere causæ efficientis; at quantitas non est forma actiua. Præterea tunc prius inesset accidens, scilicet quantitas ipsi indiuiduo, quam esset indiuiduum, quod est contra ipsos. hanc secundam probationé nõ habet Scotus, sed tñ est efficax.

Quartò, quare quantitatis magis derelinquit huiusmodi signationem realiter eidẽ materiæ, quam qualitas quantitati? cum ipsa qualitas etiam sit per se forma informans quantitatem.

Quinto. hæc quantitas, qua materia est signata, vel est terminata, vel interminata, non terminata, quia illa sequitur esse formę in materia, & cõsequenter consequitur singularitatem in substantia, neque interminata, quia illa manet eadem in generato, & corrupto. Alia uaria argumenta adducit Scotus contra hanc positionem, quæ ibi videre poteris, ea.n. omitto, tum quia hæc, & alia quæ mox adducam, sufficiunt ad conuincendum hanc opinionem, tum quia prolixitas huius quæstionis legentes tædio afficit.

Gaietanus libro de ente, & essentia his rationibus respondere nititur, & ad primam rõné negat maioré, & rõ negationis est, quia proportio materiæ signatæ ad quantitaté, est proportio potentiæ ad proprium actũ, vnde sicut potentia materiæ ad formã substantialem est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet a forma substaniali, quæ est posterior, ita non inconueniens quod hæc signatio, & capacitas materiæ signatæ sit idem realiter materiæ, & tamen dependeat à quantitate, propter argumentum autem distinguit, quod potentiam esse priorem, & posteriorem, potest intelligi duobus modis. vno modo quo ad causam materialem, & sic potẽtia est prior forma, & hæc signatio est prior quantitate. *Ad primam.*

Alio modo in genere causæ formalis, & sic forma est prior materia, & quãtitas hac signatione materiæ, neq; hoc est inconueniens, quia causæ sunt sibi inuicem causæ, ex 2. Phy. text. 30. & per hoc negat maioré. ad probationem inquit quod non est inconueniens quod aliquid sit prius, & posterius eodem in diuersis generibus causarum; in proposito autem sunt diuersa genera, quia signatio est prior quantitate in genere causæ materialis, posterior in genere causę formalis. per hanc distinctionem respondet ad omnia argumenta.

Ad secundam respondet ex eodem fundamento, negat enim maiorem, nam falsa est in diuersis generibus causarum, quomodo est in proposito, quia materia signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, quantitas verò est causa signationis materiæ, in genere causæ formalis. *Ad secundam.*

Ad tertiam dicit quod quantitatem causare in materia hãc signationẽ, est agens facere hãc materiam capacem quantitatis huius, & non illius: & sic quantitas concurrit ad signationem materię, ut actus per quem fit talis capacitas; agens vero vt efficiens. *Ad tertiam.*

Ad quartam non rectè illam conficit, vt facit Scotus; ideo neque ad illam respondet in proposito. *Ad quartam.*

Ad quintã dicit quod hæc quantitas signãs materiam est terminata, neq; obstat, licet ipsa sequatur ad esse formæ, quia etiã forma substantialis sequitur potentiam materiæ, & tamen hæc potentia causatur a forma, & sic permanens in hoc suo fundamento prius dicto, concedit hãc substantiam esse causam materialem huius quantitatis; quantitatem verò esse causam formalem huius substantiæ, hæc Caietanus. *Ad quintam.*

Confutatio responsionum Gietani & solutio rationum. Cap. VIII.

Contra has responsiones non esset arguendum, cum ipsę ex se ipsis absurditaté ostendant, nisi auctoritas viri aliquos moueret ad credendum, ipsas aliquam speciem veritatis habere. Primò itaque ostendam rationes has Scoti esse validas, deinde ipse alijs rationibus aduersus Caietanum insurgã. Quò ad primũ vanũ è prorsus hoc fundamentũ Caietani, quo nixus has omnes rationes soluere nititur, s. quod hæc signatio, & potentia receptiua quantitatis in materia causetur a quantitate, & simul quod materia sit causa quantitatis, & quod hęc causatio fiat in diuersis generibus causarũ, scilicet materiali, & formali, vt dictum est supra,

pra, & quia innititur maxime exemplo de potentia materiæ reſpectu formæ ſubſtantialis, & ait quod potentia materiæ eſt cauſa materialis formæ, ſed poſtea forma eſt cauſa formalis potentiæ materiæ, hoc eſt declarandū, ex hoc enim patebit vigor noſtratum rationum, & ineptia reſponſionum Gaietani. In primis eſt conſiderandū quid intelligit Gaietanus cum inquit, quod materia eſt cauſa materialis formæ, & forma eſt cā formalis potentiæ materiæ, & omiſſo primo membro. ſ. ꝙ materia ſit cauſa formæ, qđ aliquo modo admittere poſſemus, quia forma naturalis educitur de potentia materiæ, & ſic materia poteſt dici cauſa formæ. Conſiderandum eſt ſecundum membrum, ſcilicet an forma ſit cauſa formalis materiæ, ſiue potentiæ materiæ: cum dicit formā eſſe cauſam formalem materiæ, non poteſt intelligere quod forma cauſet entitatem materiæ, quia ſi materia eſt fundamenmentum ex quo forma materialis educitur ab agente, forma non poteſt cauſare entitatem materiæ, quomodo ergo verum erit dicere quod forma eſt cauſa formalis materiæ? certè forma dat eſſe materiæ hoc unico modo, quod millies ab ipſo conceditur in alijs locis. ſ. quia dat actum materiæ, & illam perficit: materia enim de ſe eſt informis, indeterminata, & imperfecta, forma autem dat illi actum, & perfectionem, adeo quod cauſatio, q̄ habet forma circa materiam, quia entitas materiæ præſupponitur formæ, cum ſit illa, ex qua forma educitur ab agente, ſed eſt circa perfectionē, & actū materiæ, qui terminat ad eſſe compoſiti, & certè hoc eſt cauſalitas formæ in materia, & qui alio modo vult illam cauſalitatē explicare, vult proteruiare non veritatē, vel ſaltem rationabilitatem ſequi, quando aūt Ariſt. 2 Phy. tex. 30. ait quod aliquando cauſæ ſunt ſibi inuicē cauſæ, intelligit ſm modum proprium cuiuslibet cauſæ, & ſic materia eſt cauſa efficientis eo modo, quo cauſat materia, & efficiens eſt cauſa, materiæ, eo modo, quo efficiens cauſat, & ſic forma eſt cauſa materiæ eo modo, quo forma cauſat, forma cauſat autem modo, quo prædicatum eſt, ſ. perficiendo materiam, & conſtituendo in eſſe compoſitum, non dando eſſe abſolutè materiæ. *Secunda ratio.* Secundò ſupponendum eſt quod potentia materiæ per nos eſt paſſio propria materiæ, per Thomiſtas eſt ipſamet eſſentia, & entitas materiæ, vt patet in quæſtione de actu entitatiuo. adeoq; magis vigebit ratio contra eos. tunc. n. ſic arguo. Forma non poteſt cauſare entitatem materiæ, neque aliquid, quod ſit de eſſentia eius; patet ex primo ſuppoſito, quia forma educitur de materia; at potentia eſt eſſentia, & entitas materiæ, ergo potentia materiæ non cauſatur a forma, ſed præſupponitur formæ, & hoc eſt, quod communiter dicitur tam ab illis, quam ab omnibus qđ formæ materiales educuntur de potentia materiæ, tantum ergo abeſt quod potentia materię cauſetur formaliter a forma, quod potius oppoſitum eſt verum, quia potentia materiæ dat eſſe formæ, cum forma ex ipſa potentia materiæ, quæ eſt eſſentia materiæ educatur. Ita in propoſito eū per te ſit ſimilitudo, ſi hæc potentia, & ſignatio materiæ eſt idem realiter cum materia, immò eſt ipſamet materia, nō poteſt habere eſſe a quātitate, ſed ſolum quantitas poteſt p ſe illā capacitatem, & potentiam perficere, & educere ad actum quantitatiuum, vti facit forma ſubſtantialis potentiam materiæ, & hoc eſt dare eſſe formale: at patet quod dare tale eſſe formale, non eſt cauſare ipſam ſignationem, & potentiam materiæ ad quātitatem, quia iam præſupponitur, ſed eſt illam actuare, & perficere. Hinc patet quod argumenta Scoti habent maximam vim, neque valet hæc ſolutio, cum innitatur falſo fundamento. primum quidem argumentū concludit. quia hic eſt contradictio, quod iſta ſignatio ſit materia, quæ præcedit quātitatem, & tamen producatur à quantitate, tunc enim eſſet prior, & poſterior reſpectu quantitatis, nec ualet dicere quod ſit prior in cauſa formali, quia licet verum ſit, quod materia, & hæc ſignatio, dato quod ſit realiter materia, ſit cauſa quantitatis in eſſe materiali, non tamen quantitas eſt cauſa huius potentiæ, & ſignationis in genere cauſæ formalis; ſiquidem potentia ad quantitatem, aut ſignatio non producitur a quantitate, ſed ſolum actus, & perfectio huius ſignationis, ſcilicet ipſum compoſitū quantum, eſt enim illud, quod producitur a quātitate formaliter, vt declaratum eſt; nos autem cum Gaietano loquimur de illa potentia, & ſignatione in ſe, non de perfectione,

propter hoc hæc incommunicabilitas ei competit per se,& primò, sed propter vltimam realitatem formæ, vnde etiam indiuiduum non est communicabile, nec tamen hæc incommunicabilitas ei competit per se primo, sed per vltimam realitatem formæ. Ad secundam patet per rationes factas aduersus hanc opinionem, quia varia inconuenientia occurrunt. Ad tertiam rationem,quæ innititur auctoritatib. respondet Scotus ad omnes illas auctoritates in hac dist.3. sed maximè in 3.quolibeto,articulo 2.circa finem & in expositione in libros Methaphysices,& inquit quod Philosophus in diuersis locis diuerso modo accipit materiã. vno modo accipitur in 1.Phy. vbi appellat materiam id,quod est receptiuum formarum, & quod facit compositionem actu simul cum forma. Alio mode accipitur materia pro omni eo,quod contrahit aliquam quidditatem,& ipsam determinat.Ad propositũ prima auctoritas de 12. Meth. tex. 49. intelligitur de materia accepta secundo modo,quæ est differentia indiuidualis,non de materia partis,& ita Arist. ibi probat essentiam primi Motoris non esse multiplicatam numero, quia in eo non est vlla differentia contrahens illam quidditatem,sed est de se hæc.

Per hanc distinctionem respondet etiam ad omnes alias auctoritates, vbi Aristoteles ait,materiam esse causam distinctionis numeralis, quod ibi accipit materiam non pro receptiuo formæ, siuè pro materia partis, quæ est propriè materia, sed pro contrahente, & determinante quidditatẽ, qualis est illa entitas indiuidualis, quæ est materia impropriè dicta, sed dr̃ materia pro tanto, quia cõstituit in esse subiecibili.

Sed insurgunt Caietanus vbi supra, & Mercenarius in disputatione prima & secũda aduersus Sarnanum de principio in diuiduationis aduersus responsionem Scoti, ad primam auctoritatem,de 12. Meth.tex. 49.quod hæc glosa non valet,quia Arist, iã ante tex.30.dixit, primum motorem carere materia ad vbi,& ad esse;ideo dum dicit in tex.49. qđ est vnus numero, quia caret materia,intelligit de materia partis,qua carere primum motorem iam ostendit. Mercenatius vero quod in alijs auctoritatibus non valeat glossa Scoti, & maximè ad auctoritatem illam de 5. Methaphysices tex. 12.sic arguit. Ait Arist. vnum numero est, cuius materia est vna,diuersa numero,quorum materiæ diuersæ.tunc sic.Illa materia est causa vnius numero,quę est causa distinctionis numero,sed hæc est materia ex qua & materia partis,ergo.probat minorem auctoritate Arist.7 Met. text. vbi Aristoteles ait quod generans generat a ind propter materiam, & Sortes,& Callias diuersa sunt propter materiam; & quod hic intelligat materiam partis,probatur per eius verba, quæ sunt.Iam vero talis species in ijs carnibus,& ossibus, at caro, & ossa sunt materia ex qua,& partis.Confirmatur eadem expositio ex eodem 7.Meth.tex.35.vbi ait,quod constant ex ultima materia, singulare est per vltimam materiam non intelligit entitatem indiuidualẽ, ut patet Scotus,sed materiam partis, nã inquit, sicut ex anima,& ex hoc corporeiu cõi fit hõ; ita ex hac aĩa, & ex hoc corpore fit hic homõ, hoc corpus est vltima materia, & est materia partis confirmat ex 1.Cęli tex.93.& 94.cũ.n.Philosophus in tex.93.dixisset ꝙ ideo mundus est tm̃ vnus numero, quia constat ex tota materia; rem hanc in tex.94. declarans sic dicit,vt si ex oĩbus carnibus,& & ossib.una tm̃ fieret caro,& vnũ os,vna esset tm̃ numero forma,& vnus tm̃ numero hõ, & nõ plures, quoniam vna esset tm̃ eius materia, & nõ;patet ãr ꝙ caro,& ossa sunt materia partis,ergo intelligit per materiam,materiam partis.In secunda disputatione adducit hãc rõnem. numerus oritur ex diuisione continui,quia prout continuũ diuiditur,ita numerus oritur,& augetur,sed continuuũ est materia quantitate affecta,ergo pluralitas numeralis orit̃ ex diuisione materię quãtę.

Pro responsione ad has auctoritates notandum est ꝙ sæpè Arist. variè locutus est de materia;quandoq; enim dicit materiam esse principium.& causam vnitatis numeralis,& cõspicitur ex adductis auctoritatibus quandoq; & dicit ꝙ materia est causa vnitatis genericè, ut patet expressè in 5.Met. tex.10. vbi declarans,quæ sint vnũ genere, ait, dicuntur autem vnum, & quorum genus vnum differens oppositis differentijs, & inde exemplificat, ut Homo, Canis, Equus, vnum quidem, quia omnia animalia,& modo itaq; simili sicut materia vna,

Vbi expresse dicit quod Homo, Equus, & Canis sunt vnum, sicut illa sunt unum quorum materia est vna: at hic intelligit, quod sunt vnum genere, ergo quorũ materia est vna, sunt vnum genere, non numero, & alibi sæpè alio modo.

Cum ergo vario modo loquatur Arist. in materia in causando vnitatem, auctoritates eius exponendæ sunt conformiter rationi, neque insistendum puræ literæ, nam quoq; alibi Arist. ait, qd forma est, quæ facit hoc aliquid, modo hoc aliquid est singulare, ergo debemus sequi rationem, & ideo cum ratio indiuiduans sit contrahens quidditatẽ in esse subiicibili, iure dici potest materia, & sic cum Aristo. ait materiam esse causam indiuiduationis, siue vnitatis numeralis, debemus exponere per materiam entitatem indiuidualem, quæ est vltima realitas formæ, & hoc modo quidem exponere debemus auctoritates illas, quæ non loquuntur expresse de materia partis, vt est illa de 5. Met. tex. 12. dum ait, illa sunt vnum numero, quorum materia est vna. i. illa sunt vnũ numero, quorum vnica est ratio contractiua, quæ enim habet plures rationes contrahentes, sunt pluribus communicabiles, & sic non sunt indiuidua, sed quæ habent vnicam rationẽ contractiuam, per quam constituta sunt, iam sunt singularia, & nõ sunt pluribus communicabilia, non. n. hic exemplificat de materia partis, neque vllum aliud verbum addit, per quod cogamur eum intelligere de materia partis.

Ad auctoritates autem, quæ loquuntur expresse de materia partis, vt est illa de 7. Methaphy. tex. 28. alio modo est respondẽdum, vt dicitur expresse ex ipsomet Scoto in 7. Methaphys. tex. 28. in expositione, vbi adducit nunc allatam expositionem ad auctoritatem adductam, deinde aliam, quam magis cõmendat alio solutio est, quod materiam esse causam indiuiduationis, potest duobus modis intelligi, vel quod sit causa prima, & principalis, & hoc negat, quia hęc est forma: adducit rationem, quia sicuti forma est, quæ dat esse, est etiam ea, quæ dat distinctionem ab alio modo quod materia sit causa consecutiuè, siue minus principalis, & sic materia est causa indiuiduationis, quia ad constitutionem indiuidui factam a forma, sequitur vnitas numeralis in materia cum sit pars indiuidui. Per hoc idem respondetur ad auctoritatem illam de primo Cœli, tex. 49. dicimus enim, quod ratio principalis, qua mundus est numero vnus, nõ est materia, sed forma, si enim multiplicarentur formę mundi in hac materia, essent plures mundi, & multiplicarent materiã, sicuti faciunt aliæ formæ.

Per idem respondetur ad auctoritatẽ de 7. Meth. text. 35. Ad Gaietanum concedo equidem, quod lib. 12. tex. 30 Meth. probat materiam partis, quæ est potentia, non inesse primo Motori, non tamen propter hoc sequitur, quod in tex. 49. postea intelligat de illa materia partis, sed loquitur de ratione indiuiduali, quia illa, quæ sunt plura numero, habent multam materiam, idest sunt quidditates, non de se hæc, sed habent plures differentias indiuiduales, per quas sunt pluribus communicabiles, quæ in quidditate primi Motoris non reperiuntur, & ita quidditas, quæ est de se hęc, & ipsa est unus numero, cui non placet hæc responsio, afferat secundum, cui proximè accedit respõsio Zabarellæ, ad has auctoritates in suo libro de constitutione indiuidui, capite decimo, & aliorum Modernorum tenentium, formam esse principium indiuiduationis.

Ad rationẽ Pauli Soncinatis peccat per æquiuocationem, duplex enim est receptibilitas, sicuti duplex est cõmunicabilitas, vna est receptibilitas, quæ respicit formam & de hac concedo quod materia est vltimũ receptibile; alia est receptibitas, quæ respicit communicabilitatem superioris, & quò ad hanc nego materiam esse vltimum receptibile, sed illud est ultima realitas formæ, siue rationes indiuiduales. *Ad quartam.*

Opinio eorum, qui asserunt formam esse principium indiuiduationis. Cap. IX.

Vltimo loco accidentis, qui sustinent formam esse principium indiuiduationis. Ad qd Auerroes senserit in hac materia, non est facilè cognoscere, siquidem ità uariè locutus est, vt modo videatur asserere id esse materiã, mõ formam. tñ plurimi Auerroistę indicant ipsum sensisse formam esse principiũ indiuiduationis, & huius quidem sententiæ fuit Achillinus primo *Auerroista. Achillinus.*

Baccon'

mo libro de elementis cap. 26. conclusione 8. & Ioannes Bacconus 3. senten. distin. 11. quæst. 2. articulo 2. & plusquam Commentator in secundum librum artis paruæ Galeni, & multi alij, qui dicunt, formam solam esse principium indiuiduationis, materiam autem esse principium per accidens, quatenus est subiectum formæ.

Prima ratio

Pro hac opinione primo sic arguitur. Materia vna est cõmunis omnibus formis generabilibus, & corruptibilibus, forma verò vna est tantum vnius materiæ. ergo principium indiuiduationis est forma, non materia. probatur antecedens, quò ad vtramque partem, quia vna materia est subiecta infinitis formis non simul, sed successiuè, vt patet in continua generatione: at vna forma neque simul, neque successiue pluribus materiebus communicatur, sed vni solum. consequentia etiam probatur, nam indiuiduum est incommunicabile, igitur cũ forma sit maximè incõmunicabilis, vt visum est, & materia valde communicabilis, forma erit principium indiuiduationis.

Secũda

Secundò, nihil potest constituere alterũ sub opposita ratione suæ naturæ, sed materia est communis. ergo non potest constituere in esse incommunicabile, forma autẽ est incõmunicabilis, ergo ipsa erit hoc principium indiuiduationis.

Tertia.

Tertiò Achillinus loco citato conclu. 9. Illud est principium indiuiduationis, qđ est principiũ distinctionis a priori ab alijs, & principium essendi, sed per formam vnus distinguitur ab alio, & constituitur in esse. ergo forma est principiũ indiuiduationis. minor probatur auctoritate Aristot. 7. Metaph. tex. 49. vbi inquit. actus est qui separat, & qui distinguit. & ex Aristo. auctoritate eam adducente Auerroe in primo de anima, tex. 53. vbi dicit, quod membra Cerui non differunt a membris Leonis, nisi quia anima Cerui differt ab anima Leonis. distinctio ergo est ab aĩa, & a forma, nõ a materia.

Ioãnes Bacconus 3. sent. dist. 11. q. 2. art. 2. multas rõnes ex Auer. & auctoritates eiusdem adducit pro hac opinione, sed quia parui momenti sunt, & ex dicendis facilè soluentur ad vitandã prolixitatẽ omittunt.

Alij verò Auerroistæ sustinẽt qđ forma, & materia sint principiũ indiuiduationis, sed forma principaliter: materia verò min' principaliter, & huius pcipuus Auctor est Zimara in proprio quæsito, qui statuit tres conclusiones prima. principia interna indiuidui sunt materia, & forma, quam sic probat; principia essendi rei sunt & principia indiuiduationis, & vnitatis numeralis, quia ens, & vnum sunt idem ex 4. Meth. textu 3. quæ ergo sunt principia entitatis singularis, sunt principia vnitatis singularis. hæc autẽ principia essendi sunt materia, & forma absq; dubio, ergo. secunda cõclusio, forma est magis principalis causa, materia verò min' principalis, quã & sic probat. Illud est principalior causa, a qua res primo hẽt esse, sed primò res hẽt esse a forma, ergo.

Opinio Zimara

Secunda cõclusio.

Item auctoritate Aristote. secundo de anima, tex. 2. forma est substantia per quam est hoc aliqđ. Tertia conclusio est de principio externo, quæ sunt illa accidentia enumerata a Porphirio, de quibus non est difficultas. Hãc eandẽ sntẽam postea secuti sunt quidam Moderni, vt Iacobus Zabarella in lib. de constitutione indiuidui, Franciscus Picolomineus lib. tertio de materia, capite 17. & Alij. ait enim Zabarella quod materia est causa, sine qua non forma autem est causa principalis, & vtitur ijsdem rationibus, quas supra adduximus. Alio modo autem declarat opinionem hanc, vt videbimus infra.

Tertia cõclusio.

Zabare.

Picol.

Contra hanc Opinionem maximè faciũt rationes illæ, duæ quas adduxit Scotus ad comprobandum suam Opinionem, & quas supra capite 2. adduximus, neque eas hic repetere breuiter erit inutile, propter respõsiones Aduersariorum. Probo itaque q forma nullo modo potest esse principiũ indiuiduationis, neq; minus principale, sic. Cuilibet vnitati respondet propria entitas, sed vnitas numeralis est maxima vnitas, ergo illi cõpetit maxima entitas; sed illa entitas non potest esse natura, quia illã sequitur vnitas specifica, neque entitas generica, quia illa sequitur vnitatem genericam; debet ergo esse aliqua alia entitas diuersa ab entitate generica, & ab entitate naturæ specificæ, & a partibus suis, quæ sunt materia, & forma. ergo forma non põt esse principiũ indiuiduationis, sed erit aliqua alia entitas inferior vt supra diximus, & maximè cõcludit hæc ratio cõtra formã, qa forma est q̃ dat esse materiæ specificæ. maior ppo

Reijciatur.

Prima ratio.

sitio est euidẽs, quia vnũ, & ens cõuertuntur, & ideò si datur vnum, datur ens illi vno correspondens, & si vnum est diuersum, diuersum quoq; erit ens illi correspondens, sed adhuc magis probatur in Theoremate q̃d datur natura communis præter opus intellectus. minor quoque probatur, quia si eadẽ entitas corresponderet entitati genericæ, & specificæ, sequeretur quod idem ens esset vnum numero, & specie, & sic quod esset idem secundum idem, nempe secundum propriam entitatem esset communicabile pluribus, & incommunicabile pluribus, quod implicat contradictionem.

Secunda ratio. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primò diuersa, alioquin daretur processus in infinitum in differentibus, sed forma in hoc indiuiduo, & in illo non sunt primò diuersa, immo sunt causa identitatis, & similitudinis indiuiduorum. ergo forma non potest esse principium indiuiduationis.

Responsio Zimaræ ad primam. Zimara primæ rationi respõdet negando maiorem, negat enim q̃ detur vnitas realis alia, præter vnitatem numeralem, sed hęc propositio est contra mentem Arist. 5. Meth. text. 12. vbi ait quod quadruplex est vnum, scilicet numero, genere, specie, & proportione (patet autem q̃ ibi loquitur de vnitatibus realibus) vnitas enim proportionis, quæ est minor vnitas, est realis, neq; enim hoc negare poterit, nisi etiam asserat omnem proportionẽ, & similitudinem esse ens rationis, quod est per se absurdũ) si ergo minor vnitas, scilicet proportionis, est realis, certè maior vnitas erit quoque realis, qualis est generica, & specifica, sed de hac re abunde locuti sumus in Theoremate, quod datur natura communis realis extra animam. Vnde si datur natura communis realis, quia quale est ens, talis est vnitas, cum vnum sit passio entis.

Ad secundum. Ad secundam rationem diuersi diuersas respõsiones afferunt. Suessanus in suo dilucidario, lib. 5. q. 5. respondet q̃d indiuidua sunt primò diuersa in coordinatione prædicamentali, non autem secundum rationẽ differentiæ, & diuersitatis.

Sed ut inquit Mercenarius hæc responsio nullius est momenti, nec est ad propositum, nam cum indiuidua eiusdem speciei per aliqua distinguantur, vel ipsa sunt primò diuersa, vel non, si sic habemus propositum, & quærimus quæ sint. hæc ergo per alia distinguuntur, quia ex Arist. 10. Meth. & 12. in hoc differunt, primò diuersa, & diuersa tantum, quia illa distinguuntur seipsis, hæc verò per aliud. est ergo vera illa maior, quod omnis differentia differentiũ debet reduci ad aliqua primò diuersa, indiuidua autem differunt, ut patet. vel ergo differunt per aliqua primò diuersa vel per aliqua, quæ nõ sunt primò diuersa, si secundũ, ergo illa adhuc per alia, & sic indiuidua nõ essent vltima diuisa, si primũ, habetur propositum, quia hæc primò diuisa non sunt materia, neque forma, neq; enim hæc sunt primò diuersa. Ideò Zimara aliter respondet, & concedit, quod indiuidua differunt per aliqua primò diuersa, sed cum ait hæc primò diuersa nõ sunt materia, neque forma, hoc negat, & ait illa, quibus indiuidua sunt primò diuersa, esse formas substantiales, hoc eodem modo respõderet Zabarella, & Alij qui sunt huius Opinionis.

Contra hanc Opinionem arguo, & suppono primò vnũ, quod conceditur ab omnibus, nempè quod forma dat esse rei per informationem, & per inhærentiam sui ipsius intrinsecam rei compositæ, & constitutæ per ipsam, ut forma facit ignem, quia ipsa inhæret, & informat materiam ignis, & fit pars eius, vnde ex hoc euenit, quod qualis est forma, tale est compositum constitutum per formã. Hoc stante, quæro an forma sit entitas vniuersalis, vel particularis, vel indifferens ad vniuersalitatẽ, & particularitatẽ, si dicas vltimũ, tunc apertè sequitur, q̃ ipsa non potest esse principium indiuiduationis, immò ipsa indiget aliquo alio ipsam indiuiduante, & determinante ad singularitatẽ, siquidẽ ipsa de se indifferens est ad singularitatẽ, & vniuersalitatem, quodcunq; autẽ sit illud, illud erit principiũ indiuiduationis, si autem forma sit entitas vniuersalis, multo minus potest constituere indiuiduũ, quia vt dictum est in supposito forma constituit rem quam constituit p̃ informationem, & inhærentiam intrinsecã sui cũ re, quã constituit, & sic sequitur necessario quod tale est compositum, qualis est forma. si ergo forma est entitas vniuersalis, constituit compositum vniuersale, non particulare, nam nihil dat q̃ non habet, neque constituit rem sub opposito mo-

do

do, qui sibi competit: si vero dicatur quod sit entitas singularis, contra. ergo forma nō poterit constituere in esse reali naturam specificam, & sic natura specifica, vt homo, non habebit esse a forma, quia si forma est entitas singularis, necessariò compositum, quod habet esse per formam, erit singulare, & sic natura non habebit esse per formam, quod tamen est falsum, quia si forma non dat esse naturæ specificæ, a quo ergo habebit esse natura specifica? cum omne esse sit a forma.

Huic rationi, quam efficacissimam, & insolubilem puto quatuor modis ab Aduersarijs responderi posset. primo dicet Zimara, duplex est forma alia vniuersalis, & hæc constituit speciem, siue naturam specificā; alia particularis, & hæc constituit indiuiduum. Secundò dicet forsan, forma vt est entitas realis, est singularis, & sic constituit indiuiduum singulare; forma autem, vt dat esse naturæ specificæ, & vniuersali, nō est entitas realis, sed rationis, quia non datur illa natura communis, quæ sit ens reale, sed ens rationis tantum. Tertiò Alij responderēt, vt Zabatella. forma duobus modis considerari potest, vel vt dat esse essentiæ, vel vt dat esse existentiæ: vt dat esse essentiæ, est vniuersalis; vt da esse existentię, est singularis, & constituit indiuiduum. Quartò, Alij, vt Peterius, respondere quod forma de se nec est vniuersalis, per particularis, sed est vniuersalis per abstractionem intellectus; est autem singularis per productionem agentis, nam quod producitur ab agente in materia quadam singulari, & per dispositiones quasdam singulares, necessè est quod sit singulare: forma itaque sit singularis extrinsece, id est vel ab agente, vel a dispositionibus ipsis. Contra primam responsionem arguo. Tunc sequeretur quod in quolibet indiuiduo essent duæ formæ substantiales, vna qua esset homo, & altera qua esset hic homo; siquidem Sortes est homo, & est hic homo: hoc autē quam absurdum sit, ex se patet, & licet aliqui amittant in composito plures formas substantiales, non tamen dicunt quod in composito singulari adsit vna forma, qua est homo, & in specie, & altera, qua sit singularis, & hic homo; quod si hoc admittant non esse inconueniens, dimittendi sunt, & ducēdi ad contradictiones, quia omnes isti Aduersarij sic vbique concedunt, quod est eadem forma, qua Sortes est homo, & hic homo. Contra secundam, non est hic multū laborandum, quia in proprio Theoremate ostensum est, quod natura communis specifica est natura realis, & entitas realis extra intellectū, & propterea forma constituens illam entitatem est forma realis, & extra intellectum, & propterea si forma est de se singularis, non poterit dare esse naturæ communi. Possumus etiam nunc sic arguere. forma, quę de se est hæc non potest per se intelligi, vt vniuersalis, neque vt dans esse vniuersale, quia intellectus intelligens rem sub opposito modo rei, est intellectus falsus, & plenus deceptione. ergo si forma est de se hæc, & particularis vt est ens reale, non pōt p vim rōnis esse vniuersalis, & dare esse naturæ vniuersali. si dicas. Intellectus abstrahit a formis particularib. formā vnā vniuersalē, & hæc cōstituit speciē. Cōtra ergo Sortes est in specie hominis, non p propriā formā realē, quæ sibi dat esse reale, sed per illā formam abstractam ab intellectu, siquidem illa nō est in specie, hæc verò facit speciē. Hoc autem est absurdum, quia tunc hæc propositio nō esset vera ex parte rei, & realiter Sortes est homo, sed falsa, quia Sortes ex parte rei non esset homo, sed solum per operationem nostri intellectus, qua cessante Sortes non esset homo: at certè negare qd nullo intellectu cogitante Sortes sit homo est negare sensum. Item a pari posset a forma particulari Sortis, & huius Leonis, & huius Bouis abstrahere vnam formam communem specificam, siquidem per Aduersarios forma specifica est forma confecta ab intellectu, cur autem hoc non facit intellectus, certe opus est quod respondeant, q a est repugnantia ex parte rei sine opere intellectus. Ita nisi Sortes, Plato, &c. haberent vnam formam realem communem a parte rei intellectus non posset ab eis illam abstrahere, quod etiam ipsi fatentur loquendo de munere intellectus agentis. Item probo qd forma non sit singularis, neque de se hæc, quia, quod est de se hoc, est primo diuersum a quocunque alio, & sic non est causa similitudinis cum alijs, sed causa diuersitatis: at Aristoteles 7. Meth. tex. 28. contra Platonem ait non esse necesse ponere Ideas

pro-

le habet similitudinem ex forma, distinctionem vero ex materia; ergo forma est causa similitudinis, & intendit similitudinem realem, vt est specifica, non per rationem. ergo forma non est de se hæc, & singularis.

Contra tertiam Cötra tertiam responsionem primò. hęc non est ad argumentum, quia oportet respondere, an forma sit vniuersalis, vel singularis, vel indifferens, & tunc quodcunque dabitur, impugnaretur, vt supra. similiter debet dicere, an sit vna, vel plures, & arguitur, sicut nunc supra; sed videtur dicere, quod forma de se sit indifferens, & quod modo dicatur vniuersalis, modo particularis; quatenus dat esse essentiæ est vniuersalis; quatenus dat esse existentiæ, est singularis. Sed contra. Eadem forma non potest formaliter dare duos modos essendi oppositos: at supra probatum est quod esse vniuersale & singulare sunt modi oppositi essendi, quia vnum est communicabile, & aliud incommunicabile antecedens probatur quia forma dat esse per informationem. Præterea tunc forma absolute nō esset principiū indiuiduationis, sed existentiæ, quia inquit quod forma vt dat existentiam, est principiū indiuiduationis. forma ergo non se sola sed cum existentia est principium indiuiduationis. Sed hæc Opinio supra capite 5. confutata est, quia existentia est passio entis, & subsequitur ad entitatem realem: prius ergo hēt entitatē ppriā cōpletā indiuiduū, quam existat, & sic existentia non potest esse principium indiuiduationis.

Contra quartā. Quarta responsio est penitus absurda, quia agens est principium externum, nō internum; nos hic loquimur de interno. itē si forma de se est indifferens ad esse singulare, & vniuersale, non potest esse principiū primum indiuiduationis, quod si illa fiat singularis per dispositiones illas intrinsece inductas ab agente, ergo illæ dispositiones erūt primum principium indiuiduationis: sed hæ dispositiones sunt accidentia. ergo accidentia erunt primum principium indiuiduationis, quā Opinionem ipsi quoque reijciunt, & ego supra reieci.

In quo sensu opinio hac sit vera. Cap. X.

PEr rationes factas in præcedenti capite contra hac Opinionem patet, quod nisi aliter declaretur, non est vera: si autem exponatur alio modo, quem forsan ipsi sub nube videbant, erit vera, & omnino conueniet cum Opinione Scoti. Sciendum est itaque primò quod forma quæcunque de se est cōis, qa forma est q̄ constituit quidditatem rei, quę quidditas de se semper est communicabils, & secundum quod sunt formæ ita sunt magis, & minus communicabiles; non loquor modo de abstractis à materia. Secundò sciēdum est quod forma habet varias realitates, per quas est contrahibilis, & communicabilis pluribus, vt dictum est supra capite secundo huius Theorematis; forma specifica ergo est communis, & communicabilis; sed est communicabilis, quia habet diuersas realitates, & per has est cōicabilis. rōnalis rationalitas enim est forma realis communis, sed in ea clauduntur multæ realitates, quas nomine proprio ignoramus, & istæ sunt, quædam esse indiuiduis; vna enim realitas dat esse huic indiuiduo Sorti, quam pro nunc possumus appellare Sorteitatem: alia dat esse Platoni, & hanc appellabimus Platoneitatem, & sic de alijs; adeoquod sicut hæc forma animal est communicabilis p varias realitates, quas includit, vt est rationalitas, & aliæ differentiæ constituentes alias species animalis, ita rationalitas est cōtrahibilis p has realitates, Platoneitas Sorteitas, &c. quæ dicuntur differentiæ indiuiduales: istæ autem realitates non distinguuntur ab inuicem per alias drias sed sunt primò diuersæ, & istæ sunt quæ appellantur formæ particulares: realitas .n., qua Sortes est homo, dr̄ forma particularis Sortis, sed non est forma distincta realiter a rōnalitate in cōi, sed est eadē realiter cum forma, quæ dat esse reale f eiei, sed solum disting uitur formaliter ab ea, & huius ratio aliunde peti non potest, nisi quia sunt talis conditionis, & naturæ.

Quidditates autem abstractæ, vt intelligentiarum, non habent huiusmodi realitates secundum Philosophum, ideò non multiplicantur plures in vna specie. distinguendū est igitur sic forma duobus modis accipi potest, vno modo pro forma communi, alio modo pro vltima vtilitate formæ; in primo sensu est falsa in secundo est vera; patet autem quod hæc Opinio hoc modo declarata, est eadem Opinio Scoti.

Ex

Ad rationes in oppositum. Ex his patet respõsio ad rõnes in oppositũ. Ad primam rõnem plusquam Commentatoris cum inquit vna forma est vnius materiæ distinguo, vel accipis formam pro forma propriè, & tunc nego illã propositionẽ, quia forma est natura, & natura est communicabilis pluribus materijs, quia pluribus indiuiduis, vel intelligis pro forma vltimã realitatem formæ, quæ iure dici potest forma particularis, & de hac cõcedo, & summs simul. Per eandem distinctionem respondetur ad sm; verum enim est quod forma p realitate vltima formæ non est cõicabilis, sed forma in se est communicabilis.

Per idem ad tertium: nõ enim forma est causa distinctionis in se, sed forma, quæ est vltima realitas formæ, & quando Arist. ait quod forma est, quæ distinguit, & separat, vel intelligit, quò ad quidditates, & tunc loquitur de forma in se; vel si loquitur de distinctione numerali, intelligit de forma, quæ est vltima realitas formæ; & per hanc distinctionem vniuersaliter respondetur ad omnes auctoritates Arist. in duobus tamen locis citatis ab Achillino, Aris. nõ loquitur de distinctione numerali, sed quidditatiua.

Ad Zimarã similiter respondetur, quod, si accipit formam in se absolutè, illa nõ est principium essendi indiuidui, quia est cõis: si verò accipit formam pro vltima realitate formæ, sic est vera, & cõcedo quod talis realitas est principium essendi indiuidui, & q d est causa indiuiduationis, & sic vtramq; eius conclusionem concedo, & etiam tertiã, de qua nulla est difficultas, & hic sit finis huius arduæ difficultatis.

THEOREMA XCI.

Intelligentiæ secũdum Philosophum nõ sunt plures numero distinctæ. Cap. Vnicum.

dissidiũ quorundã Scotistarũ & Thomistarum. E induiduatione substantiarum abstractarum est maxima disputatio inter quosdã Thomistas, & quosdam Scotistas. Aliqui enim Scotistæ de mente Scoti, & hoc in via Arist asserunt, quod in substantijs abstractis datur pluralitas numeralis, & quod in vnaquaque specie sunt plura indiuidua, quæ distinguuntur numero; e cõuerso Thomistæ asserunt quod in huiusmodi substantijs sub eadem specie non possunt esse plura indiuidua numero. Ego autem horum contentionem inanem, & vanam existimaui, quia si Scotum diligenter legissent, veluti se ipsius sectatores profitentur, se hac in re aduersari Scoto, non suffragari, cognouissent. Vt ergo clarè pateat, quæ sit mens Scoti in hac materia, sciendum quod hęc disputatio potest tractari, vel secundũ Theologos, vel secundum Philosophos: si secundum Theologos, non est dubium Scotũ asserere in vna specie posse esse plures Angelos numero distinctos, sed secundum hunc sensum modo non disputamus; sed in quæstionibus Theologicis de hoc fiet sermo: si verò loquamur secundùm Arist. Scotus 2. senten. dist. 3. q. 7. respondẽdo ad primum principale, clarissimè mentem suam explicat, & sustinet ad mentem Philosophi, intelligentias non esse distinctas numero, sed specie solum, ita quod nõ vult, quod in vnica specie sint plures Angeli, sed vult quod vnum indiuiduum constituat vnam speciem, ita quod conuenit in conclusione, cum Thomistis, sed differt in ratione: ratio enim Scoti non est ratio quam alij adducunt: ait enim Scotus, quod hoc euenit, quia Philosophus concessit hanc propositionem, omne illud quod non habet materiam pro parte quidditatis, est idem primo suo quod quid est, & omne tale quod quid est est de se hoc, & facit rem hanc per se, & indiuisibilem: sed quod quid est rerum cum materia coniunctarũ, non est de se hoc, quia non est primo idem cum re, cuius est quod quid est; sed secundario: sed vnde est quod Arist. existimauit quod quod quid est in separatis à materia sit de se hoc: in concretis verò cũ materia, non sit de se hoc, sed sit diuisibile in plura numero? Respõdet Scotus quod causa fuit, quia Philosophus posuit esse formaliter necessarium omne illud quod non habet materiam partem sui, & ideò quicquid potest esse in tali quod quid est, necessariò in eo est. si ergo esset multiplicabile tale quod quidditas, quæ est necessaria ex se in plura indiuidua, hæc multiplicatio indiuiduorum in ipsa esset actu: si autẽ esset multiplicabilis, esset multiplicabilis in infinitum,

materia patris, non ergo carentia materiæ est prima causa non multiplicationis naturalis, sed quasi secundaria, & consecutiua; prima autem est, quia tales quidditates sũt de se hæc, ex eo.n. quod primus Motor est talis naturæ, & quidditatis quod est incommunicabilis, eo etiam caret materia patris.

Secũda Secunda Auctor.est. Arist.in 3.de Ani.9. tex.& 7.Meth.tex.41.vbi ait, quod in separatis a materia idem quod quid est, cum illo cuius est, sed in concretis cum materia non est idem quod quid est, cum illo cuius est; ex qua deducunt quod materia sit causa propter quam indiuiduum non est idem cum sua quidditate, sed est quod diuersum, ergo materia est causa indiuidui, quod differt a quidditate per ipsam materiam per quam est quoquo pacto particularizatum, & contractum, & sic differt.

Respondetur, quod primo falsum est, q d in concretis cum materia, nõ sit idem quod quid est cum illo cuius est vt patet 7.Meth. tex.20 est ergo idem, sed sensus illarum auctoritatum est, quod in concretis cum materia, quod quid est, non est idem cum illo cuius est primo sed secundariò, quoniam tale quod quod est materiale, non est de se hoc & indiuisibile, sed multiplicabile, & sic diuiditur in indiuidua quæ indiuidua differunt ab illo, quod quid est, non per materiã patris, quia illa includitur in quod quid est materiale, sed differunt per differentiam indiuidualem. Vnde expresse ait Aristoteles, aliud est caro, & carnis esse, vbi exponitur caro per singulare, non ergo in concretis cum materia singulare differt a suo, quod quid est primo, sed secundario, neque illa differentia secundaria est propter materiã, sed propter principium indiuiduationis, & quia illud quod quid est, non est de se hoc, sed connexio materiæ est causa remota, talia enim sunt omnia, quod quid est cũ materia coniuncta, ex quo enim sunt communicabilia, ideo habent materiam, non è conuerso, substantia autem abiuncta a materia est de se hæc, & indiuidua, adeo quod in ipsa est idem vnitas specifica, & numeralis, quia eius quidditas est indiuisiblis, & incommunicabilis, vt dictum est.

THEOREMA XCII.

Anima intellectiua indiuiduatur per se ipsam; non per vnionem ad corpus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

Irca hanc materiam nõ parua lis est inter Scoristas, & Thomistas. Scotus in quolib. quæstione secunda in principio, vbi querit, an hęc propositio, in Diuinis solum sunt duæ productiones, teneatur sola fide; vel etiam ratione, ibi adducit vnam opinionem; quæ dicebat, quod tenetur ratione, & hac præcipuè; quia forma eiusdem speciei non potest multiplicari, nisi secundum materiam: at in Diuinis, non est materia, ergo ibi nõ possunt esse plures filij, nec S. S. Hanc opinionem Scotus reijcit, & probat quod innitatur falso fundamento, quia innititur huic propositioni, forma eiusdem speciei non potest multiplicari, nisi per materiam, & quod sit falsa, post multas rationes adducit hanc. Anima intellectiua in hominibus est eiusdem speciei & non habet materiam, & prius natura; quam vniatur corpori est de se hæc, & terminus creationis, ergo illa propositio est falsa. Ex eo loco aperte colligitur, quod Scotus iudicauit animam intellectiuam esse indiuiduatam per se ipsam, & de se esse hanc non per materiam, nec per quantitatem. Hanc eandem sententiam colligimus in secundo sentent. dist. tertia, quæstione septima, ratione quarta pro sua conclusione; ibi enim quoque sustinet plures Angelos esse in eadem specie Theologicè loquendo, & illos indiuiduari per proprias hæcceitatis. Hanc opinionem nonnullis rationibus sic confirmat. *Opinio Scoti.*

Prima ratio. Anima prius naturaliter est terminus creationis, quam sit vnita, & infusa corpori, ergo prius naturaliter est hæc, & singularis, q̃ vnita corpori, ergo singularitas eius p̃cedit vnitatẽ, ad materiã. sed vñ est singularis, est indiuidua, & distincta a quocunq; alio;

lio, ergo anima humana habet vnitatem a se ipsa, & sic per se ipsam est indiuidua, nō per vnionem ad materiam. Antecedens est communiter concessum, non dico enim qd præcedat tempore; sed natura. Consequentia probatur per Aristotelē quinto Methaphysices capite de Priori, vbi ait aliqua secundum materiam, & substātiam sunt priora, quæcunque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis, adeo quod in his verbis ait Philosophus; quod illa sunt priora natura aliquo, quæ possunt esse sine alio sine contradictione, idest sine repugnantia, & contradictione, licet actu vnum non sit sine alio, & hoc etiam cōfirmatur ex septimo Methaphysices, vbi dicit; quod substantia est prior natura accidente, quia sine contradictione est separabilis ab accidente, licet nūquam separetur at anima vt est terminus creationis diuinæ, nedum secundum essentiam, & substantiam, sed etiam secundum existentiam actualem per diuinam potentiam potest esse absque materia, ergo est prius hæc p se, quam sit vnita corpori, similiter non potest esse in materia, nisi sit hęc. Quod si quis dicat, animam intellectiuam esse indiuiduam, non per vnionem actualē, animæ ad corpus, sed per vnionem aptitudinalem ad corpus. Contra, hæc aptitudo in sequitur esse animæ, ergo prius est anima hæc, quam sit apta vniri huic corpori, ergo hæc, aptitudo non potest esse causa indiuiduationis. Tunc sic arguitur, quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit huic per se secundū illud in quo ista distinguūtur, sed aptitudo animæ ad hanc materiam conuenit huic animæ, & alteri non ergo hæc aptitudo cōpetit huic animæ non secundum illud in quo conueniunt, sed secundum illud quo distinguuntur, ergo prius sunt distincta numero, non ergo illa aptitudo est causa distinctionis numeralis, sed ipsamet anima. Secundo aptitudo dicit relationem: sed relatio non potest constituere absolutum cuiusmodi est anima, ergo.

Antecedens est clarum, quia aliter posset intelligi, & esse ad se, & absolutum; quod est falsum, quia aptitudo aliud respicit.

Secunda Secūda ratio. Quo aliquid est extra suam causam, & intellectum, co est hoc primo: sed sic est quod quæcunque entitas absoluta est per propriam entitatem particularem extra intellectum, & suas causas, quia per entitatem vniuersalem potius est in intellectu, & in suis causis; quā extra ergo entitas particularis cuiuslibet est principium suæ indiuiduationis, non materialis. Confirmatur minor, quia entitas particularis, est, quæ primo recedit a non esse ad esse, illa. n. est, quæ generatur, ergo illa est causa indiuiduationis suæ, & licēt concurrat materia & forma; nulla tamen illarum est causa essendi primo illi indiuiduo.

Tertia Tertia ratio potest desumi ex secundo sententiarum, quia si omnis distinctio numeralis esset per materiam, animæ humanę quæ carent materia, non distinguerentur numero, sed specie, quia non habent materiam, quod tamē est falsum ergo materialitas nō est causa indiuiduationis animæ intellectiuæ. Hæc difficultas habet locum apud quæstionem de principio indiuiduationis; quia hæc pendet ex illa.

Opinio Caietani, & Themistarum Caput II.

Caietanus libro de ente, & essentia capite sexto, exponit mentem Diu. Thomæ, & soluit has rationes Scoti, militant enim contra Diu. Thomam, qui sustinet, quod materialitas, siue materia signata, quæ est materia cum aptitudine ad formam hanc est causa indiuiduationis. Mentem Diu. Thomæ ait esse, quod anima intellectiua indiuiduetur per suam commensurationem substantialem ad corpus suum. Commensuratio enim dupliciter potest cōsiderari, vel vt est relatio, vel vt est commensuratio substantialis, & coaptatio substantialis rei. In proposito anima intellectiua indiuiduatur suis commēsurationibus substantialibus ad corpus proprium, & hoc declarat, quia sicuti de essentia animæ humanæ in communi est, quod sit proportionata corpori Physico organico, quod ponitur in eius diffinitione, ita hæc anima est perfectiua, & proportionata ita huic corpori, quod non illi, & sicuti commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam, sed facit ipsam animam esse humanā & constituit illam in esse humano, ita substantia-

ſtantialis commenſuratio huius animæ ad hoc corpus, non ſequitur eſſe huius animę; ſed conſtituit illam animam hanc. Antecedens probatur, ſcilicet quod anima humana conſtituatur in eſſe per illam proportionem ad corpus humanum, quia per hanc primo diſtinguitur ab anima bouini, qa illa eſt actu corporis bouini, hæc autem eſt actus corporis humani. Probat hãc poſitionem auctoritate Ariſtotelis in primo libro de partibus animalium, qui ait quod differentiæ diuidentes aliquod, debent eſſe diſtinguentes per ſe in eo quod tale, vt differentiæ diuidentes animal non debent eſſe album, & nigrum, quia non diuidunt animal per ſe, quia cum albo, & nigro ſtat vnitas animalis, ergo ita differentiæ diuidentes animam corporis Phyſici erunt hæ, qđ eſt actus corporis talis, & talis, & ita quæli bet anima diſtinguetur realiter ab altera anima per commẽſurationem ſubſtantialẽ ad hoc corpus, & ad illud, quæ commenſuratio non eſt quid abſolutum a ſuo perfectibili, & receptiuo, ſicuti nec ipſa anima eſt quid abſolutum a ſuo perfectibili, quod eſt corpus, & quia Scotus hoc non animaduertit, ſed iudicauit animam eſſe abſolutã a corpore: ideo poſuit in animali idem principium indiuiduationis, quod poſuit in ſubſtantijs abſolutis.

Confutatio huius opinionis. *Caput* III.

Reuera hæc opinio Caietani eſt adeo obſcura, & ipſe a ſeo perplexus vt varia dicat, neque ipſe ſcire videtur quid dicat, videtur enim dicere, quod illæ commenſurationes, quas eſſe dicit principiũ indiuiduationis animæ eſſe accidentia dicit enim in initio ſecundi capitis, in hac diſputatione, quod non debet hæc poſitio probari, quia ſupra probatum eſt, quod omnis diſtinctio numeralis prouenit a quantitate, ergo iſtæ commenſurationes debent eſſe ſpecies quantitatis, vel relationes fundatæ ſuper quantitate corporis ad animam, vel fundatæ in anima ad quantitatem illam corporis: alioquin non poterunt eſſe radix diſtinctionis numeralis animarum: quia ſola quãtitas per eum eſt talis radix: dum poſtea declarat ſuam hanc poſitionem, appellat has cõmenſurationes, ſubſtantiales commenſurationes: dum angitur ab argumentis Scoti, illas appellat ſubſtantiales: rurſus dicit quod ſunt abſolutæ à termino, ſed non à ſubiecto: ſecundum eum autem ibi ſola ſubſtantia eſt abſoluta à ſubiecto, & receptiuo, quia nõ recipitur in alio, ergo iſtæ commenſurationes erunt accidentia aliqua, adeo quod quam ſit vana hęc opinio, per ſe patet. Poſſumus autẽ breuiter ſic arguere, iſtæ commenſurationes, vel ſunt ſpecies ſubſtantiæ, uel accidentis: ſi ſubſtantiæ, ergo erunt ipſamet anima: cum ipſa ſic ſimplex ſubſtantia, abſque ulla compoſitione partis, vel realitatis: ſi accidentis, nullũ accidens dat eſſe ſubſtãtiæ, ut in quæſtione de indiuiduatione diſputauimus, ergo hæc poſitio quoquo modo, uel eſt falſa, uel non diſcrepabit à Scoto, quod tamen ipſe intendit: ideo iudico hanc uoluiſſe ſuam eſſe ſententiam. *Prima ratio.*

Ponit quod anima eſt indiuidua per coaptationem, & commenſurationem aptitudinalem ad materiam hanc, quantitate ſignatam, quæ eſt in hac anima, nõ in illa, & conſequenter quod materialitas cum tali quantitate ſit principium indiuiduationis: à materia enim quanta habet hanc commẽſurationem, & ideo contra illam valẽt rationes ſuperius factæ contra materia ſignatam, hæc enim poſitio ex illa fundamentum habet, & hoc uoluit dicere Caietanus, quando in principio huius ſuæ poſitionis ait, quod non opus eſt probare quia ſupra probatum eſt quantitatem ſignatam eſſe principium diſtinctionis numeralis, ſi uero quis dicat, quod hæc commẽſuratio eſt ab ipſa anima, tunc diuerſa ſententia erit, & etiam poteſt impugnari, quia hęc cõmenſuratio nil aliud eſt, niſi quædam aptitudo in ſequens animam, vt hæc ideo eſt prius hæc quam ſit cõmenſuratiua ſubſtantiæ ergo hæc commenſuratio non eſt prima ratio diſtinctionis numeralis, quod optimè probatur p rationes Scoti allatas. Relinquitur ergo ſolum quod reſponſiones, quas affert ad argumenta Scoti, excludamus.

Ad primum argumẽtum concedit, quod anima nõ indiuiduatur per vnionem actualem, ſed per vnionem aptitudinalem; quæ eſt illa commenſuratio ſubſtantialis, vt dictũ eſt; argumentũ verò cõcludit de vnione actuali. Ad illud contra hanc reſpõſionem. *Reſponſiones Caietani confutãtur.* *Reſponſio ad primum.*

Reſpon-

Reiicitur. Respondet quod assumit hanc propositionem falsam; quod anima sit prius hæc, quã habeat illam aptitudinem substantialem commensuratiuam; vnde falsa est illa maior argumẽti formati ad hoc, scilicet quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi competere per aliquod commune; sed per aliquod, per quod prius distinguatur; quia istud sæpe est causa distinctionis, & non præexigens distinctionem, vt rationale & irrationale, nam irrationale repugnat homini, & cõuenit bruto, & rationale competit huomini, & repugnat bruto, & tamen non præexigit aliquod distinctiuum; sed ipsa est diferentia distinctiua; immo à pari posset argui cõtra Scotum, quod hæcceitates nõ essent distinctiuæ; sed præexigerent aliquid prius distinctum, quod Scotus non concederet.

Responsio ad hoc primum argumẽtum est nulla; negat enim hanc propositionem, quod aptitudo insequatur esse rei, & dicit, quod aptitudo quandoque constituit rem in esse, & ideo non est posterior. Cõtra, aptitudo est passio consequens ad rem, sicuti risibilitas, disciplinabilitas sunt passiones hominis, & tamen nil aliud sunt, nisi aptitudines ad ridendum, & discendum; ergo aptitudo cõsequitur ad rem, & qui negat hoc est de numero eorum, quibus dicitur cõtra negantes principia non est disputandum: at constitutiuum in esse præcedit rem, quia est principium rei, vt materia, & forma, & genus, & differentia ad rem; quando hoc confirmat per rationale, & irrationale, dico quod hæc non sunt principia constitutiua: rationale enim non est aptitudo hominis: sed principium essentiale constitutiuum hominis: at illa commensuratio per te est aptitudo huius animæ.

Idem ad id de hæcceitatibus illæ non sunt passiones, sed differentiæ constitutiuæ in esse indiuiduali; vnde maior profecto secundi argumẽti Scoti valet de passionibus, non de differentijs; dicit enim sic, quando aliquid conuenit vni, & repugnat alteri, idest quando vna passio competit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei; non potest illi conuenire per aliquod commune illis; sed per aliquod non commune est verissima; vnde esse leue in Francisco, & tardum in Petro, non competit illis per speciem; quia essent eiusdem leuitatis; sicuti ambo sunt risibiles; ergo per aliquod non commune, vt per complexionem, quæ est una in Francisco, & altera in Petro; valet itaque de passionibus quæ sunt posteriores, de his loquitur ibi Scotus, non de differentijs constitutiuis, & hoc etiam manifestat modus loquendi, dicit enim quod competit vni, & repugnat alteri, & cætera; dicere autem hoc competit illi subiecto, supponit subiectum iam habere esse, & passionem inesse illi ergo dum dicit, quod competit vni, & repugnant alteri, loquitur de eo, quod illis competere potest, dum sunt in esse hæc est passim, quæ consequitur.

Responsio ad secundum. Ad secundum argumentum contra hanc respõsionem Respõdet, quod illa aptitudo est relatio non ad terminum; sed ad receptiuum, & hoc non est inconueniens, quia hoc modo quoque quantitas, & qualitas sunt relatiua, & tamen sunt absoluta. Contra hanc responsionem alias ostensum est quod hæc distinctio est nulla scilicet in quæstione de inhærentia, an sit de essentia accidentis; quære ibi. Pro nunc sic arguo. *Reiicit.* Respectiuum ad subiectum per Caietanum in loco citato, est quod recipitur in alio tamquam in subiecto, ita quod per se stare non potest; & hoc modo substantia, non est respectiuũ; sed solum omne accidens: at ipse ait quod aptitudo est substantia; & non accidens, ergo non potest esse relatiuum, vt ad subiectum, & sic si est relatiuum, erit, vt ad terminum, & sic erit accidens respectiuum, vt paternitas, &c.

Responsio ad secundum principale. Ad secundum principale negat primo maiorẽ, scilicet quod res sit hæc primo per illud, quod est extra suas causas, & intellectum; inquit enim quod res per aliud est, & per alliud est hæc; per esse est, per hæcceitas res est hæc, ergo falsa est maior. Minor quoque est falsa, scilicet quo res primo sit extra suã causam, & intellectũ, quia res non est primo extra suas causas per se, sed per suam existentiam actualem.

Reiicitur. Contra; maior est verissima, quod probatur, quia primum esse quod habet res extra suas causas, est esse hoc particulare, quia solum singularia sunt, quæ generantur, & producuntur; & natura communis solum in illis habet esse; non ergo prius res est sub esse uniuersali

sali, quam indiuiduo, & particulari; quia generatio terminatur ad particulare, non ad vniuersale, siue ad commune; hoc stante patet veritas maioris, dicit enim sic, res est hæc primo per illud p quod est extra suas causas, probatur, quia producitur primo in esse singulari, & particulari, ergo per esse singulare, & particulare primo est extra suas causas, & consequenter est hæc. Minor quoque per hoc probatur, quia res particularis est hæc primò per se ipsam .s. per suam differentiam indiuidualem, quæ non est existētia actualis quia hęc est posterior ad res, & subsequitur rem iam indiuiduatā, ideo non potest esse principium indiuiduationis. contra quam positionem arguit Scotus, vide in quæstione de principio indiuiduationis.

Responsio Tertiū. Ad tertium principale negat consequentiam, non enim sequitur, quod animæ distinguantur specie, sed bene in intelligentijs valet, quia animæ distinguuntur p proprias cōmensurationes, licet non habeant materiam. Angeli vero non possūt hoc modo distingui, ideo bene cōcludimus in Angelis, nō est materia, ergo distinguuntur specie, quia ibi nulla alia differentia est hic verò adest, vt dictum est. *Reijcitur* Contra hanc responsionem, vel hæc cōmensuratio pendet a materia, vel ab anima si a materia, ergo essentia, & singularitas animæ pendent a materia, quod est falsum; quia tunc esset materialis; quia quod habet esse per principium materiale; est materiale; anima per te habet esse per commensurationem pendentē a materia, & consequenter materialem, ergo est materialis, & hoc est quod concludit argumentum, si non pendet a materia sed ab anima est realis responsio, contra q̄ arguitum est supra, quia tūc esset aptitudo animę, quæ est posterior anima, & cōsequēter, nō pōt esse principium indiuiduale. Ad argumentū pro opinionem Caietani ad illam propositionem maiorem cum dicitur, q̄d est de essētia animæ humanæ in communi, q̄d sit ꝓportionata corpori Physico organico, &c. *Adrat. Caetani.* Respondeo q̄d duobus modis pōt intelligi aliq̄d esse de essentia, siue essētiali alicui. Vno modo in primo modo dicēdi per se, & hoc modo nego illam proportionem, & commensurationem esse de essentia animæ. Alio mō aliquid est de essentia, siuè essentiale alicui; quod illi competit in secundo modo dicendi p se, ita concedo, quod illa proportio est de essentia animæ in communi, quia est eius propria passio, ex eo enim quod est forma talis, & talis ei competit informare tale, & tale corpus, patet enim quod hæc proportio est quidam respectus consequens forma tamquam fundamentum, & corpus vt terminum, & consequenter præsupponit formam, quæ est substantia absoluta in suo esse, & sic cum non verificetur hoc de proportione animæ in communi, neque verificatur de proportione huius animæ particualaris. Cum inquit quod illa proportio est coaptatio, quæ ponitur in diffinitione animæ assignata ab Aristotele in secundo de anima dum dixit. Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ecce quod ait, est actus est perfectio, ego illa proportio, & coaptatio, q̄ explicatur per illud verbum, actus, illi competit in primo modo dicendi per se, non in secundo modo, vt dicebam.

Respondeo, quod clara est intelligentia illius diffinitionis, nam ibi Aristoteles per actum non intelligit aliquam relationem; sed actum primum, qui est substantia; vnde ibi se declarat, quod anima est actus, non secundus, sed primus, qui est forma dans esse, sicuti actus secundus est operatio ipsius formæ; vel ipsa forma operans, modo satis patet quod relatio, non est actus primus, cum neque sit substantia, neque sit principium operatiuum. Insuper Aristoteles in calce primi libri de anima contra antiquos, & in initio secundi statuit animam esse substantiam, non accidens; dum ergo dicit quod anima est perfectio corporis Physici; & actus eius non intelligit per actum relationem vllam; neque in illa diffinitione ponitur vlla relatio, neq; accidēs. Illud quidem verum est, q cum anima sit forma, & omnis forma sit forma corporis, ad animam, sicuti ad formam, sequitur illa habitudo, & proportio ad corpus tamquam quædam propria passio, sed neque forma neque anima esse suum substantiale recipit ab illa relatione sed præcedit illam saltem natura. Ad Auctoritatem Aristotelis ex primo de partibus animalium concedo illam, scilicet quod differentiæ diuidentes debent esse di-

stinguentes per se in eo quod tale,sed cum inquit huiusmodi esse tales commensurationes,hoc nego,propter rationem nũc dictam, quæ autem sint hæ differentiæ, iam nunc abunde supra declarauimus in dilucidando opinionem Scotij.

THEOREMA XCIII.

Natura communis habet esse præter opus intellectus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

Cotus libro secundo sententiarum,distinctione tertia, quæstione prima adducit quandam opinionem, quæ existimabat, quod natura sit de se hæc,& particularis, itaquod non oportet quærere causam,propter quam ipsa indiuiduatur, cum ipsa per se sit indiuiduam, sed potius est quærenda causa propter quam ipsa fiat vniuersalis,& pro causa assignandus est intellectus,solum enim intellectus est,qui facit illam vniuersalem,vnde natura habet duo esse,vnum verum extra suas causas,aliud in anima,& secundum hoc est vniuersalis,adeoquod vniuersalitas, & communitas in natura est ab intellectu. Ipse Scotus è conuerso ꝓbat quod natura cõmunis habeat esse reale extra animam,& prius sit cõmunis,& deinde cõtrahatur ad singularitatem per differentias indiuiduales his rationibus. Primo.Si natura de se esset singularis, non posset intelligi sub opposito modo, scilicet sub esse vniuersali;sed hoc est falsum,ergo.consequentia probatur,quia intellectio sequitur rem,& qualis est res,talis intellectio esse debet. Falsitas consequentis est euidens quia intelligere hominẽ esse q͠d cõe indiuiduis, est vera,nõ falsa intellectio.Sc͠do ꝙ est vnũ vnitate reali minori vnitate numerali (idest,quod est vnum vnitate generica reali,) non est de se hoc,& singulare,sed quid commune reale:at natura lapidis,& natura hominis,&c.habent vnitatem realem minorẽ vnitate numerali, ergo natura communis non est de se hæc,& particularis,sed est realis, & communis. Maior est euidens ex se. Minor probatur,quia si natura non habet vnitatem realem minorem vnitate numerali;sequitur hoc absurdũ, ꝙ nõ dabitur alia vnitas realis præter numeralem,hoc est falsum, & hæc falsitas ꝓbatur præcipuè quatuor vijs, primo in vnoquoque genere est vnum,quod est metrũ,& mẽsura omnium, quæ sunt in illo genere, q̃ omnia sunt realia,& realiter mensurata ex Aris.10. Meth. tex.2.ens autem reale nõ mensuratur realiter ab ente rationis eo modo quo dicit Ari. q̃a ens rationis nõ metrũ entis realis;vnitas ergo illa mensurantis est realis,non potest autem esse vnitas numeralis, quia secundũ Philosophum in 3.Meth.in indiuiduis non est hoc prius, illud vero posterius tex. 11. ergo vnum non potest esse mẽsura alterius indiuidui,quia illud mensurans,non est aliq͠d singulare ergo mensurans, in vnoquoq; genere est aliqua prima species,& sic vnitas mensurantis est specifica,illa vnitas mensurantis est realis,& tamen alia ab vnitate numerali,ergo illa natura specifica, cuius est hæc vnitas,est realis, vt habet hãc vnitatẽ. Secundo eadem falsitas probatur,ait Arist. septimo Phy.tex.29.cõparatio fit in specie Atoma,quia est vna natura non in genere, quia genus no habet talem vnitatem. hac auctoritate Arist.intendit,quod natura specifica habet vnam vnitatem realẽ in qua fit comparatio, quam non habet genus alioquin si vnitas speciei esset rationis, non diceret Arist.quod esset diuersa ab vnitate generis,quia,& illa ꝑ aduersarios est rationis ergo præter vnitatem numeralẽ datur alia vnitas,quæ est realis,& communis. quinto Meth.cap.de ad aliquid, istæ relationes de identitate æquali, & simili fundantur super vnum,itaquod relatio non est realis,nisi fundetur super aliqua vnitate reali, quæ enim sunt idem,vel æqualia, vel similia cõueniunt in aliqua vnitate reali, quæ sunt idem.hæc vnitas nõ est numeralis, quia nihil idem numero est æquale, & simile sibi, ergo est aliqua alia vnitas;non alia,nisi specifica,vel generica. Quarto vnius oppositionis realis sunt extrema realia, sed sic est quod ista extrema sunt vnum, & non vnitate numerali,vt album, & nigrum, ergo datur vnitas realis,quæ non est numeralis.

Prima ratio. *Secunda*

Tertio principaliter, si omnis vnitas realis

Tertio principaliter. lis est numeralis, ergo omnis diuersitas realis est æqualis, itaquod omnia essent æquè distincta, & sic non magis distingueretur lapis à Sorte, quã Sortes à Platone; neque posset intellectus abstrahere aliquod commune magis à Sorte & Platone, quã a Sorte, & linea. consequens est falsum, ut patet. consequentia probatur, quia vnum, & multa, idem, & diuersum sunt opposita, ergo quot modis dicitur vnum, tot modis dicitur, & reliquum oppositorum, ergo cuilibet vnitati respondet propria diuersitas, & è conuerso. Si ergo datur vnitas realis *Quarta.* numeralis tantum, ergo solum datur diuersitas numeralis tantum. Quarto idem probatur, quia si in re est tantum vnitas numeralis realis ergo quæcunque entitas est in re, est vna numero; at quæ sunt vnum numero, sunt primo diuersa, ergo hoc, & illud secundum omnem entitatem, quam habent sunt primo diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia quo ad rem, quod est *Quinta.* falsum.

Quinta ratio, vniuersale quoque esset *Sexta.* purum figmentum. Sexta si istæ naturæ cõmunes, vt homo, animal, & cetera; vt sunt cõmunes, habent esse solum à ratione, erũt tantummodo dum fiunt; sicuti, & secundæ intentiones, quæ habent esse per opus intellectus, sunt solum dum fiunt; quod *Septima* quam sit absurdũ, ex se patet. Præterea sciẽtiæ, quæ sunt de his naturis communibus, essent sciẽtiæ rationales, quia essent de en*Octaua.* tibus rationis, non realibus; quale autem est obiectum, talis est scientia Octauo. Præterea homo, & bos non differẽt realiter, neque animal, & lapis; sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui asserit has species differre ratione; & solum per opus intellectus tantum, est similis illi, qui negat ignem calefacere, indiget enim verberatione; neque valet si quis dicat, differunt, quia differunt numero, non valet inquam quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem, nam Frãciscus differt à Sorte, & ab hoc equo numero, tamẽ postea rursus differt alio modo ab hoc equo, quo nõ differt à Sorte, & hęc differentia est præter opus intellectus, nam ille est equus; Franciscus vero est homo, & *Nono.* certe, qui negat ista, est dimittendus Nono Ari. 1. Post. cap. 5. tex. 39. declarans secundum errorẽ circa vniuersale, asserit, quod quãdo dãtur plures species, quę habẽt gñs innominatũ, si quis monstret predicatum illius generis de omnibus illis speciebus simul, vel disiunctim, non est propositio vniuersalis quia illud prędicatum inest primo illi generi: ex hoc deducit, qđ ex parte rei naturæ generis est diuersa ab omnibus suis speciebus, & singularibus, etiam simul sum *Decimo* ptis. Decimo Ari. 1. Post. tex. 8 1. improbat opinionẽ Platonis de ideis, sed cõcedit dari vniuersale in multis, de quo est scientia, & cõcedit illud esse diuersum a singularib. ex parte rei, quia singularia corrumpũtur, sed illud vniuersale est æternum: neque illud vniuersale est ens rationis. qa ens rationis non est æternum, sed cõtingens ergo datur natura comunis p se distincta à singula*Opinio Scoti declaratur* ribus ex parte rei. Propter has rationes Scotus sustinet, qđ natura cõis, vt humanitas, siue homo habet esse reale extra suas causas, & non est de se hæc siue singularis, sed est indifferens ad esse singulare, & esse vniuersale, & propterea põt esse vniuersalis, & particularis; erit particularis, si contrahatꝰ p differẽtias indiuiduales; erit vniuersalis, si ab intellectu reducatur ad esse vniuersale, qđ cõsistit in dici de multis, natura ergo ẽm se præcedit, & vnitatẽ singularẽ, & vniuersalitatẽ cõpletã, sed põt esse vniuersalis, & particularis, & secũdũ hanc entitatẽ intelligit a Met. & diffinitur: hãc intelligit Scotus nõ esse de se hanc, & particularem. Sed nota quod qñ dicimus, qđ intellectus facit vniuersalitatẽ in reb. nõ est intelligendum, quod intellectus faciat illud vniuersale totaliter, ita quod uniuersale sit solum opus intellectus, quia ante istã denudationem, iam ibi est illa natura cõis in re antequam habeat res esse in intellectu, sed dicitur fieri uniuersale, quia uniuersale, vt dicitur. 1. Post. tex. 8 1. est qđ est in multis, & dr̃ de multis potentia ꝓxima, & actu; mõ illa natura cõis in re, vt est una actu, & proximè, nõ dr̃ de multis, nec est ĩ multis, sed de se est indifferens ad esse uniuersale, & particulare, sed secundario est ĩ multis, & fit vniuersale cõplete. intellectus enim est ille, q facit illam actu uniuersalem, quod declaratur sic ex Aristot. 1. Post. tex. 8 1 uniuersale est, quod est unum in multis, & de multis, natura autem illa communis, ut

præcedit actum intellectus, non est actu vnum in multis, & de multis, sed solum remotè: tunc enim solum est vnum in multis, & de multis proximè, & actu, quando actu concipitur ab intellectu illa natura esse idem cum hoc, & illo, & illo indiuiduo, & facit prædicationem illam, hoc est hoe: quã do autem natura cõsideratur ante intellectus appræhensionem, nõ verificatur de ea proximè predicatio naturæ de indiuiduis hoc est hoc, sed solum remotè, & potentialiter: propter hoc igitur, quia intellectus est qui facit illam naturam cõmunem actu prædicati de indiuiduis prædicatione dicente hoc est hoc, ideò intellectus dicitur facere vniuersale in rebus, & sic vniuersale est ab intellectu completiuè. sed fundamẽtum est reale in re, differentijs indiuidualibus vero fit particularis. Notandum est etiam, quod non vult Scotus, quod hec natura communis sit separata a suis singularibus, & per se existẽs; quia sic esset Idæa Platonis, vt habetur ex responsione ipsius ad secundam obiectionem factam contra se, & ad argumenta principalia, sed vult quod nullum habeat esse nisi in suis singularibus. sed tamen, vt in illis est, habet suum esse reale p se distinctum ab esse numerali, & vnitatem communem minorem vnitate numerali ita quod hæc natura, homo, nõ est quid pure fabricatum ab intellectus; sed natura, cõis realiter diuisa in oẽs homines, & habẽs propriã existentiam licèt actu non sit seiuncta à singuribus quia omne ens reale habet propriam existentiam, vt suo loco dictum est.

Notandum.

Rationes aduersariorum contra Scotum, & solutio ad rationes Scoti ab eisdem allatam, & eiusdem confutatio. Caput. II.

Caietanus. Caietanus libro de ente, & essentia cap. 4. arguit contra Scotum tribus rationibus præcipue; existimat enim quod natura quidem sit ens reale extra animam; sed non vt est communis; sed vt est particularis, & vna numero, sed quo ad esse commune est vna formaliter: at sic non est extra animam, sed solum in intellectu; hoe voluit inferre ipse articulo 5. in solutione primi dubij, dum posuit differentiã inter Scotum, & D. Thomam, & etiam articulo 3. ponendo illas tres cõclusiones licet obscurus sit quod ergo natura communis non sit ens reale extra sua causas, vt est communis, primo probat sic quod est existens in rerum natura, debet habere quidditatem existentem per se in rerum natura; sed vnitas communis, siue natura cõis nõ habet hanc quidditatem existentem per se in rerum natura distinctam a singularibus, ergo, maior est clara; alioquin non exister per se minor etiam patet, quia natura communis solum habet esse in particularibus non per se. hęc est prima ratio Caietani in uirtute Scdo oĩs res existens in rerum natura, est res particularis, nulla unitas communis extra animã est res particularis. ergo non existit Maior est omniũ Peripateticorum. Minor probatur, quia res particularis est alicui vni supposito propria, aliter nõ esset particularis: at res cõmunis nullius est particularis, ergo non datur hæc vnitas vniuersalis. hæc ratio est declaratiua primæ. Tertio omne quod sequitur aliquam naturã ratione sui, prædicatur sine aliqua additione, & simpliciter de supposito illius naturæ; sed per Scotum communitas sequitur naturam humanã rationem sui; ergo communitas prædicatur de supposito illius nature processus bonus, sed cõclusio falsa, ergo alliqua præmissarũ nõ maior, vt probabitur, ergo minor, sed minor est cõclusio tua; ergo ò Scote est falsa tua opinio falsitas conclusionis probatur; hęc enim propositio est falsa, Sortes est cõmunis. maior probatur, quia quæ sequũtur realiter naturam cõmunem, etiam prædicantur de suis imferioribus; quia enim homo est rationalis, ideò Sortes est rationalis. &c. ex ijs ergo habemus quod natura vt est comunis, non habet esse extra animam siue quod communitas non competit ei vt est res; sed solum ab intellectu, & sic habet esse commune ab intellectu solum.

Secũdo.

Tertio.

Ad rationes pro Scoto. Pro solutione argumentorum Scoti animaduertit duo fundamenta in quibus ait errasse Scotum, primum in omnibus argumentis Scoti est equiuocatio huius termini per se siue ex se quia potest duobus modis accipi. vno modo positiue, & sonat natura ex se: idest cũ suppositis, & non solitarie alio modo ex se accipit negatiue, & sonat natura ex se sine suppositis, & solitariè. Scotus in suis argumẽtis quãdo dicit, natura, de se est cõmunis, accipit naturã per se

primo

primo modo, quod est falsum, quia sic natura est particularis & non communis: secundo modo autem est communis: sed illa tunc natura nihil est, nisi ens fabricatum à ratione. Secundus error Scoti, & fundamentum Caietani est quod non valet processus à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito cum reduplicatione, vt si dicam homo in eo quod homo, non est albus, ad hoc non sequitur. ergo homo in eo qd homo, nõ est albus, ad hoc nõ sequitur, ergo homo ĩ eo qd homo, est nõ alb, qa tũc hõ nũquã posset esse albus: at argumẽta Scoti habet huiusmodi processum arguit enim sic natura, vt natura non est de se hæc, ergo natura, vt natura est communis, & nõ propria. natura communis idẽ est quod non propria huiusmodi processus ergo nullus est. per hæc ait Caietanus omnia argumenta Scoti solui possunt.

Sonzinas. Paulus Soncinas 7. Meth. quest. 40. disputat de hoc. sed ipse est cum Scoto; dat enim distinctionem quo natura potest tripliciter considerari; vno modo secundum se, & hoc pacto dicit naturam esse vnam, & vnitate vniuoca reali; secundo vt est in suis inferioribus; & sic nec est vna, nec plures per se, sed per accidens. Tertiò vt est in intellectu nostro per speciem intelligibilem, & hanc probat non esse vnam vnitate reali, & hoc non est contra Scotum, quia & Scotus cõcedit vt diximus, quod natura fit vniuersalis ab intellectu, & vt est in intellectu, non habet esse reale, sed per intellectum; tunc enim est vniuersale cõpletè; ideò arg. eius facta ꝑ hac cõclusione nõ sũt cõtra Scotũ.

Boccaferreus. Ludouicus Boccaferreus libro primo de anima tex. 8. sustinet in hoc opinionẽ Thomistarum, & pręter eorum rationes adducit hanc. Pluralitas entium est fugienda, sed ponere hanc naturam communem distinctam à singularibus, est multiplicare entia sine necessitate; sed sufficit entitas indiuidualis, quod cõfirmatur quia omnis res, à qua habet esse, habet etiam esse vnum, & indiuiduum, & sic solum dantur indiuidua particularia, quæ realia sunt, non autem illa natura communis dat etiam aliquas responsiones ad aliquas rationes Scoti; sed quia ex confutatione aliarum responsionum hæ quoque facile confutantur, non oportet illas adducere.

Suarez. Franciscus Suarez in sua Meth. disp. 6. sect. 1. prima, & infra aduersus realem entitatem naturæ communis multa disputat, & est adeò prolixius, vt quemlibet patientissimum fatigare possit, & tandem solo fundamento Caietani innititur, quod hæc natura cõmunis nõ hẽt existentia in rerũ natura extra singularia, & quod ideò non potest habere vnitatem realem, neque ipsa entitas valet per se manere, vt est præcisa a suis indiuiduis; hæ autem videntur esse suę rationes pręcipuæ disputatio 5. sect. 1. & disp. 5. sect. 3 & alibi. Si natura cõis per se est vna vel est vna per vnitatem numeralem, vel est vna per vnitatem vniuersalem, primum repugnat, & destruit sententiam Scoti, secundum dici non potest, quia vnitas vniuersalis, non datur ex parte rei distincta à singularibus, & ideò inter illa non potest cadere distinctio ex parte rei, sed solum per intellectum. Secũdo non potest dari distinctio realis ex parte rei præcedens operationem intellectus, nisi inter entitatem realem, & modum eius; sed in proposito non datur ex parte rei natura communis, ergo ille ex parte rei non potest distingui a differentia indiuiduali; minor probatur, quia quod per se est in rerum natura, est existens extra causas suas, hoc autem est solum singulare, & sic si natura illa datur, debet esse seipsa singularis, non vniuersalis, quia nihil potest esse terminus causarum, & habere existentiam nisi quod est singulare. Tertiò illa non distinguuntur ex natura rei, quæ per diuinam potentiam nõ possunt seiuncta manere, sed natura communis, & differentia indiuidualis per diuinam potentiam nõ possunt seiunctè manere ergo non distinguuntur ex natura rei.

Prima ratio. *Secunda.* *Tertia.*

Ad rationes Scoti. Ad rationes autem Scoti Respondet, non ad omnes, sed ad aliquas per vnicum fundamentum, quod omnes probant naturam communem habere vnitatem formalem, quam ipse non vult esse realem, sed solum rationis, & si est aliquo modo realis, est realis fundamentaliter, quatenus intellectus in indiuiduis reperit similitudinem, & conuenientiam quandam formæ aqua abstrahit, & format vnitatem illam formalem.

Dilucidatio opinionis Scoti, & confutatio rationum, & solutionum ad rationes Scoti nunc adductarum. Cap. III.

AD ostendẽdam veritatẽ opinionis Scoti, non sunt adducenda alia fundamenta, præter adducta in opinione Scoti comprobanda, sed solum videndum est, nunquid argumenta Scoti per ea quæ dicit Caietanus, & alij soluãtur, nec ne, deinque soluendæ sunt rationes oppositæ. Prima quidem ratio est optima, & nullo pacto ad eam accomodatur respõsio ex dictis Caietani: ait enim Scotus obiectum præcedit naturaliter actum intellectus, ergo intelligitur primo obiectum ab intellectu eo modo quo est ante intelectus operationem; ergo si omne ens reale extra animam est singulare, non potest intelligi sub ratione vniuersalis, quia tunc intelligitur aliter quam sit: at intellectio debet sequi rem; res ex se est singularis, ergo solum vt singularis debet intelligi, si uere debet intelligi: quod si tu dicas, natura habet vnitatem formalem secundum quam est communis, & secundũ hanc potest intelligi ab intellectu, vt in ea est vnitas specifica. Contra vel hæc vnitas communis formalis est realis, & extra omnem intellectum; vel est rationis: si secundum, sequitur argumentum, vt prius, q͂a intellectus non intelligit rem sicuti est extra: si est realis vt fatetur Caietanus, tunc quæro uel est vnitas alicuius entis realis, vel entis rõnis; non rõnis, quia vnitas realis, vel non potest esse passio entis rationis. ergo entis realis; si entis realis, vel entis singularis vel communis; non singularis; quia eidem enti non potest competere duplex vnitas opposita, esset enim contradictio: insuper singulare, & indiuiduũ esset cõmune multis, quod implicat, non ergo singulari competit vnitas communis, & specifica secundum se: at omnia singularia habet secũdum se vnitatem singularem, ergo hæc vnitas formalis communis, quæ contra distinguitur ab vnitate numerali; erit vnitas entis realis cõmunis; hæc est natura cõmunis ergo nõ uideo quomodo per dicta Caietani possit solui hæc ratio; imo per dicta eius habemus argumenta cõtra ipsum validissima; quãdo enim tu dicis, quod Sortes habet vnitatem numeralem, & pręter hanc habet vnitatem formalem specificam, qua est homo, & conuenit cum illis hominibus in hoc cõceptu formali homo. Quęro, hęc vnitas specifica formalis competit Sorti vel per vim intellectus, vel ratione entitatis singularis, vel entitatis communis, non per intellectũ quia Sortes, & Plato non sunt eiusdem speciei solũ p vim intelectus, non ratione entitatis singularis, quia per illã Sortes differt ab alijs hominibus particularibus ergo per aliquam entitatẽ communẽ omnibus ipsis realem, quæ est diuisa in omnibus illis: hæc est natura cõmunis realis eo modo, quo sustinet Scotus. ergo velis, nolis fateris re, q̃d negas ore, fortasse dicet, hæc natura cõmunis, vt humanitas, solũ existit ĩ singularib⁹, non est per se separata, ideò vt communis non potest dici ens reale.

Contra, ens reale illud dicitur, quod habet esse extra intellectum, & realiter; licèt per se solum nõ existat; nam hoc pacto nec forma substantialis posset dici ens reale, q͂a non est sine materia, & composito: tamen non valet dicere, forma substantialis non manet per se solum cõsiderata, ergo est ens rationis; insuper ostendimus in quæstione de esse, & essentia, quod existentia compositi siue naturæ communis, & materiæ per se, & formæ per se existit, quia sunt extra suas causas realiter. Præterea sequeretur, quod secundæ substantiæ non essent entia realia vt animal, corpus animatum & cætera; ergo essent entia rationis, & quia secundæ substantiæ sunt communes, & dum animal diffinitur, non diffiniretur ens reale, sed ens rationis, & passiones animalis, vt esse sensibile, nõ esset passio ꝓpria entis realis, sed entis rationis; vel si entis realis, esset passio propria huius indiuidui, quod est ridiculum, quia quæ sunt propria entis particularias, nõ possunt competere pluribus, sic discurre per reliqua. Præterea certũ est quod Sortes est magis vnum cum Antonio quam cum hoc equo, quæro quæ vnitas sit ista; si dicas rationis, Contra, quia cessante operatione cuiuscunque intellectus, Sortes est magis vnum cũ Antonio quã cum hoc equo. ergo hęc vnitas pręcedit operationẽ intellectus, sed hæc vnitas est vnitas nature specificæ. ergo natura specifica est quid reale ex parte rei; si dicas q̃d est realis, hebeo intẽtũ. fortasse q̃s dicet Sortes, & Antonius non

De fensu prima rationis Scoti.

Respõsio

Reicitur.

alia ratio noua contra Caietanum.

Respõsio tacita.

Reijcitur primo.

Secundo

Tertia

Alia ratio Scoti confirmatur.

non sunt vnum realiter per aliquam naturã communem realem, sed per proprium natu ram particularem, quam habent. Cõtra hoc nihil est, quia per naturam particularem sunt diuersa numero non ergo per eandem possunt esse vnum; necesse est ergo quod in eis sic aliqua entitas communis, per quam sunt vnum, quia vnitas sequitur entitatem, vt etiam ipsi fatentur.

Præterea nemo negabit, Sortem esse magis similem Antonio quam huic equo, & hæc similitudo est ex parte rei præter opus nostri intellectus, similitudo ex At. 5. Met. tex. 20. est Relatio, quæ fundatur super vnitate, hæ enim tres relationes Identitas; similitudo, & æqualitas fundantur super vnum, hæc ergo similitudo Sortis, & Antonij fundatur super vnum, sed hoc vnum est quid reale, quia hæc similitudo est realis, & consequenter ens reale, ens autem reale, nõ fundatur super ente rationes. ergo hæc vnitas est realis, cui respondet propria entitas indiuidualis, quia in tali entitate non fundatur relatio illa similitudinis, sed potius relatio diuersitatis, quia per entitatem numeralem differunt, ergo est entitas naturæ communis diuersa ab entitate particulari, & hæc ratio magis valet in proposito, quia Sortes, & Antonius nõ proprie sunt similes, qa similitudo fundatur in qualitate: at ista duo indiuidua nedum similia sunt in qualitatibus, sed in substantia, similitudo autem substantiæ est proprie identitas, quæ similiter fundatur in vno, vt ibidem ait Arist. conuc niunt ergo in aliqua vna substantia, hæc non est particularis, vt patet, & est etiam declaratum, ergo est substantia communis per has rationes patet ꝙ responsio Suarez ad rationes Scoti nulla est; probant enim, vt visum est, naturam communem habere propriam entitatem distinctam a parte rei ab entitate indiuiduali, & habere propriam vnitatem formalem realem distinctam ab vnitate numerali, & ideò non est amplius circa hoc laborandum, argumenta sunt fortissima, neque ex dictis Caietani vel aliorum, aliæ responsiones adaptari possunt, q̃ prędictę, quæquã falsę sint, ex dictis patet.

Ad rationes pro aduersarij

Pro solutione rationũ aduersariorum in hac quæstione de entitate reali naturæ; Notandum est, quod aduersariorum fundamẽtum totum est hoc, quod quia natura communis, vt sic considerata, non existit per se, sed solum in suis indiuiduis, ideo non possunt capere, quomodo possit dici vna vnitate reali, & habere esse reale extra suas causas. Ideo notãda est distinctio per quam notificatur causa eorum ignorationis, & eorum obiectiones soluuntur.

Distinctio est hæc, aliud est aliquid præscindere ab entitate alicuius alterius, & aliud est prescindere ab existentia illius, potest enim esse quod aliquid præscindit ab entitate alicuius, & tamen non præscindat ab existentia illius, idest potest esse quod aliquid habeat entitatem propriam seiunctam ab entitate alicuius, & tamen non possit existere sine existentia illius (non quod non habeat propriam existentiam, quia omne ens reale habet propriam existentiã, sed propter ordinem vniuersi non possunt seiunctim existere) exempli gratia forma non potest existere sine materia in rerum natura, tamen entitas formæ est alia entitas ex natura rei, & realiter ab entitate materiæ & hoc aduersarij non negarent; vnde simili argumentatione possumus eorum errorem deregere, si quis ita argumentaretur forma, non potest existere per se in rerum natura vt præscindit a materia, ergo forma non est entitas præscisa, & distincta ex natura rei materia. quis non videt hanc consequtionem esse ridiculam? at ita in proposito arguunt aduersarij, natura communis non potest se sola existere in rerum natura, sed solum existit in suis singularibus, ergo natura cõmunis non est entitas distincta, & præcisa ex natura rei a suis singularibus, ecce quod est similis argumentatio, ad quam eodem modo respondemus, quia nõ valet arguere a non præcisione existentiæ ad non præcisionem entitatis, sicuti ergo forma est entitas realis ex natura rei distincta a materia, licet non possit per se existere, sed semper existat in materia, ità natura communis est entitas realis ex natura rei præcedens operationem intellectus, distincta ab entitate indiuiduali, licet actu existere non possit, nisi in omnibus suis singularibus, sed dicet aliquis, manet diuisa, ergo non est vna realiter, quia est diuisa realiter, dico qđ non est vna numero quia numero est diuisa. sed est vna specie, est q̃ vnitas realis minor vnitate numerali, unde

Sortes, & Antonius sunt magis vnũ ex parte rei quã Sortes, & hic lapis, & quia aduersarij vident illam naturam non esse vnam numero, putant nullo modo ex parte rei esse vnam, sed decipiuntur, q̃a & vnitas specifica, & generica sunt vnitates reales, vt probant argumenta adducta; sed minores vnitate numerali. p hæc patet ad duo prima argumẽta Suarez, quia falsum est, q̃d non detur natura communis realis existens præcisa a singularibus, licèt non existat seiuncta a singularibus, vt dictum est. Ad tertium negatur maior, quia Deus non potest separare risibilitatem ab homine, & tamen risibilitas, & homo ex natura rei, & non per intellectum distinguuntur.

Ad fundamenta Caietani in quib. dicit patere quid sit dicendum ad argumẽta Scoti, dico ad primum, quod reuera Scotus accipit naturam solitarie sine suis indiuiduis sub proprio conceptu naturæ, & hanc non solũ dicit esse realem: sed probat, & rationibus Scoti nihil respondetur, vt visum est. Ad secundo dico, quod Scotus nõ arguit a ppositione negatiua ad ppositionem affirmatiuam de prædicato infinito, sed a negatione vnius contrarij, quæ consequentia ex Aristot. cap. de oppositis, est validissima, quando contraria non habent medium, vt si dicam, numerus binarius non est impar, ergo est par, est bona consequentia, quia inter hæc contraria non datur medium. Ita a pari dicens, natura non est de se hęc, & particularis, ergo est communis, est bona consequẽtia, quia inter esse particulare, & vniuersale, nullum est medium, & hoc pacto procedunt argumenta Scoti: multa enim pcedunt ostendendo, quod natura sit entitas vna communis, & sic cõcludunt, quod non sit vna vnitate particulari, & alia ostendũt quod non sit vna vnitate numerali, & sic concludunt, quod est vna vnitate communi. Ad rationes Caietani; ad primum negatur maior; ad probationẽ dico quod non dicit Scotus; quod natura humana sit per se existens, siue sit subsistens extra singularia, quia sic esset idea Platonis: sed ait quod natura communis considerata in se ipsa absq; singularibus est realis, quia non est q̃d pure ab intellectu effectum, sed habet entitatem realem ex se existentiam hæc tamen existẽtia non est seiuncta a subsistentia singularium, sed simul sunt, & ita coexistunt, quia natura communis existit diuisa in singularibus. Per idem ad secũdum: negamus enim maiorem, quia natura communis, licet nõ subsistat, tamen existit, vt dictum est in singularibus, quia omne illud existit, quod habet esse præter opus intellectus, sic est talis natura communis. Ad tertium dico quod peccat per fallaciam, nam fit trãsitus a prędicatis primæ intentionis ad prædicata secundæ intentionis, & est ac si dicat, omne quod competit animali, competit speciebus animalis, vt homini, Leoni, &c. at animali competit hoc prædicatum genus, ergo debet cõpetere homini: tamen est falsum; q̃a homo, non est genus, ita cum dicit, naturę competit hoc prędicatum communis, ergo debet competere singularibus, dico quod non valet, quia fit trãsitus a prædicatis primæ intentionis ad prædicata secundæ intẽtionis, valet autem illa regula tantum stando in prædicati, primę intentionis, non in prædicatis secundæ intentionis. Ad rationem Buccaferrei dico quod nullius est momenti propterea, quod apparet euidens necessitate admittendi naturam communem realem, vt patet ex dictis in explicatione opinionis Scoti, & in solutione rationum aduersariorum.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Responsiones Zimaræ ad rationes Scoti, & earundem confutatio. Cap. II.

Zimara in annotationibus super Iãdunum libro secundo Meth. q. 2. errore ducto, soluit multas rõnes Scoti factas in hac materia, & primo nititur soluere rationẽ illam, qua Scotus probat dari in rerum natura vnitatẽ realem minorem vnitate numerali, quæ innitebatur auctoritate Aristo. in omni genere datur vnum, quod est metrum & mensura omnium &c. Respõdet Zimara, q hæc rõ petit principiũ, q̃a supponit illud q debet probare, supponit. n. q̃d mẽsurata in aliquo genere sint realia, & realiter mensurata, & hoc est q̃d est in cõtrouersia, quia vel sunt realia realitate singulari, & hoc est cõtra Scotum, vel realitate distincta a singularitate, & hoc erat probãdum, ergo petit. vñ respõdet, quod illa mensurata sunt realia, sed realitate singularis, non realitate, distincta a singulari, quia vniuersalitas est ab intellectu agente, nedum quo ad esse

Ad primam.

esse cognitum tantum, sed quo ad esse in multis, & dici de multis: itaque vniuersalitas vniuersaliter est ab intellectu, licet fundamentaliter sit extra rem, scilicet, in singularibus. Contra hanc responsionē probo quod Scoti ratio non petat, sed sit efficacissima. ratio Scoti innititur auctoritati Arist. & nihil supponit, nisi auctoritatem Arist. videamus sensum illius auctoritatis, & erit clara ratio Scoti. Ait Arist. in unoquoque genere est vnum quod est metrum & mensura omnium. Scotus dicit quod hęc mensura est realis, & communis: tu dicis, ꝙ est rationis, videamus, utrum horum sit verum. Arist. autem habet hanc propositionē in Meth. tex. 2. circa medium, ubi inquit, quod illud quod est primum in vnoquoque genere ideò est primum, quia est mensura, & metrum aliorum in eo genere, & hoc maxime competit generi quantitatis, vnde ab ipsa descendit ad alia genera, quia in quantitate primum est vnitas, & est propter hoc primum, quia est metrum, & mensura aliarum quantitatum, quia quantitas cognoscitur per mensuram, & metrum, quæ est sibi propria: hæc autem mensura est vnitas, unde per vnitates, & per numerum qui constat ex vnitatibus, cognoscitur quanta sit quantitas. hæc profectò dicit Arist. ibi ex quo postea etiā in alijs generibus per similitudinem datur vnum quod est metrum, & mensura omnium in suo genere, sicut unitas in quantitate, & est id, quod est primū in quocunq; genere, modo quæro a te per vnitatem ibi intelligit ne vnitatem, quæ est singulare, vel vnitatem, quæ est species numeri, & principium numeri secundum sese specificum? certe dicere quod ibi intelligit de vnitate numerali, est destruere textum, quia esse mensuram, & metrum generis quantitatis, non competit vni indiuiduo, sed speciei primæ, quæ est illius generis, & hoc est quod ipse Aristo. explicat, si enim intelligeret, quod unitas hæc idest vnum indiuiduum vnitatis esset metrum, non posset competere alteri, vnitati, quia quod competit alteri indiuiduo solum, nō potest alteri competere, si autem competit alteri vnitati, & omni vnitati numerali, hoc est, quia competit vnitati specificè in qua conueniunt, ergo intelligit vnitatem, quæ est species, tunc sic quęro an mensuret realiter, si dicis quod nō ergo dum dicimus hęc numerus binarius est par, & ternarius est impar, non erit verum ex parte rei, quia numerus, & unitas non mensurat realiter. ꝙ tamen est ridiculum dictu. ergo dicendum, ꝙ mensurat realiter, si sic, ergo est mensura realis, quia mensura rōnis non mensurat ex parte rei, sed solū per intellectum, si est mensura realis, ergo vnitas specifica est realis. ꝙ dixi de vnitate, dico de cæteris, quæ sunt mensura: & metrum omnium. Ad secū dam rationem Respondent, ꝙ verum est ꝙ comparatio fit in specie atoma, sed non tā propter hoc sequitur, ꝙ detur aliqua vnitas extra animā realis correspondens huic naturæ, in qua fit comparatio, sed solum ista vnitas est ab intellectu vt dictum est. Cōtra hanc responsionē est clare ipsemet tex. & ratio Scoti non indiget adiutorio, nam ratio pp quam Aristo. ait comparationem fieri in specie Atoma est, quia illa est maxime vniuoca genus aūt non est ita vniuocū, quia alibi dixit in genere multæ latēt æquiuocationes, si ergo entitas specifica, & vniuoca, & propriè vniuoca debet esse realis, ita quod debet includi in suis inferioribus, nedū quo ad nomen, & quo ad conceptū solum formatū ab intellectu, sed quo ad substantiā, & realitatē, unde vniuoca diffinitur esse illa quorum nomen, & ratio substantię secundum illud nomē est in suis inferiorib. solū quo ad nomen, & quo ad intellectum, sed quo ad rē. ergo homo in se est aliqua res præter intellectus operationem, non enim conceptus rei est vniuocus propter operationem intellectus, sed ex parte rei ante omnem operationem intellectus, quia conceptus sequitur rem, & sicut res sunt naturales, ita conceptus eisdē respondent ex natura rei. vnde dicebat Aris. in primo Perihyermenias quod res, & conceptus sunt iidem apud omnes gentes sicuti uoces, & literæ sunt ad placitū, in hoc ē vis rationis Scoti.

Ad secundam

Ad tertiam rōnem respondet, ꝙ illæ relationes, idem simile, & æquale non fundant sub aliqua unitate reali minore vnitate numerali, sed solū vnitas illa est vnitas rationis fundata super vnitatē numeralē particularē, quę est potentialis, a qua intellectu accipit vnitatē specificā, ipsam conficiendo. Vñ illa æqualitas, & similitudo nō fundat super aliqua unitate reali actuali, sed solum

Ad tertiam.

lum rationis,quæ fundamentaliter est realis.Hæc solutio non est ad argumentū Scoti,quia Scotus illam directè i pugnat,pro bat enim quod illa vnitas specifica super q̄ fundatur æqualitas,& similitudo,est realis formaliter per hoc medium,quia illæ relationes sunt reales, vt patet, sunt enim præter opus intellectus : at relatio realis debet habere fundamentum reale, alioquin non erit realis relatio, sed rationis, ergo vnitas illa super quam fundatur, debet esse realis quod patet clare intuenti has relationes, si duo dicunt æquales in magnitudine,oportet, quod nedum illa duo sint realia, sed oportet,quod magnitudo vtriusque conueniat in aliqua vnitate reali, ut in bicubitalitate,vel tricubitalitate,& hæc bicubilitas est vnitas quædam realis formaliter alioquin illa duo non essent vterque bicubitū, si illa vnitas bicubitalis nō esset realis, nec ipsa æqualitas esset æqualitas realis,& hoc valet de vnitate actuali,quia per actualem vnitatem sunt æqualia,similiter identitas, ille enim dicuntur idem albedine, quæ habet eandem vnam albedinē re,quia si haberent diuersam ex parte rei, iam non essent unum albedine, quæ sunt idem entitate habent vnam entitatem, ergo illa entitas, est vna in illis,& vna realiter, si sint entia realia,& tamen non est numeralis, quia per illam sunt duo, nec possent dici idem, quia identitas est relatio, quæ requirit extrema realiter distincta. clarum est ergo quod argumentum Scoti probat illam vnitatem super quam fundatur identitas,&cætera,esse realem.

Ad quartum. Ad quartum respondet per idem fundamentum,scilicet quod talis vnitas est rationis;non realis.Per hoc idem fundamentum ad sextum. *Ad sextum.* Sed nota quod necessario cogente ratione concedit quod natura communis est realis, sed addit, quod illa realitas nil aliud est nisi ipsum singulare, quia illa vnitas non distinguitur a singulari, sed est ipsum singulare, vnde videtur existimare. Scotum putasse quod illa natura habeat esse extra sua singularia, quemadmodum dicebat Plato sed iam dixi, quod non sic existimauit Scotus, neque hoc somniauit, ut patet ex eius dictis,sed quærit de illa natura, quæ est in Sorte, ut de illa humanitate Sortis, de animalitate de huiusmodi, nam sit illa,et,quę est Sorteitas,Platoneitas,& huiusmodi, & solum distincta per intellectum, vel potius sit entitas realiter distincta a Sorteitate,licet non existat per se, sed solum in Sorteitate.

Vnde si dicas primum Antonius,& Franciscus erunt idem ratione,non aliqua natura reali, quæ est humanitas, sed solum per rationem, & ex parte rei nullam realem cō munitatē habebunt,immo ille conceptus, homo animal,erit conceptus rationis, non realis, est sic ens rationis erit uniuocum en ti reali scilicet Sorti,& Platoni,quæ omnia quam absurda sint,non est qui, non videat. Scotus autem sustinet secundam partem.

Ad quintam rationem vide propriam disputationem de sensu, an sentiat singulare sub ratione singularitatis, in quæstionibus Methaphisicæ,primo libro. *Ad quintam.*

THEOREMA XCIV.

Ens dicit vnum conceptum formalem ex parte rei præcisum à suis inferioribus.

Exponitur,& comprobatur propositum Theorema. Caput vnicum.

De conceptu entis est non parua dissensio inter Metaphisicos,& quia est maxime necessaria pro disputationib. futuris,ideò est explicāda. Notandum est ergo, quod duplex est conceptus, (vt omnes ferè fatentur.) alius dicitur formalis, alius obiectiuus. formalis conceptus est conceptio ipsa intellectus alicuius rei: conceptus obiectiuus est res ipsa, quæ concipitur ab intellectu, quatenus obijcitur ipsi intellectui; vt conceptus hominis formalis est intellectio ipsa hominis in intellectu meo; conceptus obiectiuus est homo ipse,intellectus,& repræsentatus illo actu intellectionis. In proposito dubium est,an ens habeat vnum conceptum formalem, & aliqui videntur dicere,quod non habeat vnum conceptum formalem, vt sunt illi qui volunt ens esse non vniuo- *Dubiū. Aliqui rum opinio.*

vniuocum, sed analogum. Isti.n.volunt, qđ sicut ens est analogum, & non vniuocum, ita non possit habere conceptum realē per se vnum distinctum, & præcisum à suis inferioribus, sed cōceptus eius est multiplex, licet per proportionem, & similitudinem videatur vnus, ut ridens, si concipiatur, vt est commune ad hominem, & pratum, non potest concipi vnus, quia res significata nō est vna, sed plures, & si concipiatur, ut competit vni solum ut puta homini, tunc postea nō consideratur secundū totam suam communitatem.

Reijci-tur. Sed hæc opinio a nonnullis iure confutatur, quia nos in præsenti consideramus ens, vt ens est, idest hanc vocem ens, & quæramus an ei competat vnus proprius cōceptus, non autem consideramus ens, vt extenditur ad res, quæ sub ipso sunt, sicut cū quærimus conceptum animalis, consideramus animal, vt abstrahit à suis inferiorib. & est in se quid unum, & dicimus quod hēt proprium conceptum distinctum a suis inferioribus, non autem consideramus animal, vt est in suis inferioribus participatū, quia sic non est vnum, neque habet unum conceptum, quod autem huic nomini enti vt ens est, competat vnus conceptus proprius formalis, patet experientia, auditio enim nomine entis exprimit mentem nostram non distrahi, neque diuidi in plures conceptus, sed potius colligi ad vnū, sicut cum concipit hominem, animal, & similia. experimur, etiam nos intelligere per ens conceptum quendam, qui est diuersus ab omnibus conceptibus suorum inferiorum vt a substantia, accidente, &c. ergo est unus conceptus in se diuersus ab alijs, quod aūt aduersarij negant ens in portare unum cōceptum per se distinctum ab alijs, nihil est, quia a simili nos possumus negare animal importare unum conceptum per se, quia animal est quid diuisum in plures species animalium, vt est homo, equus, leo, quæ sunt multum diuersæ.

De conceptu obiectiuo entis. De conceptu obiectiuo consequenter dicitur, quia.n.negant ens habere vnum conceptum formalem, negant illud quoque habere conceptum per se vnum obiectalem formali respondente, è conuerso qui asserunt ens habere unum conceptum formalem, dicunt habere conceptum obiectalem illi respondentem, licet in hoc postea varij varia dicant, quæ potius obscurant huius difficultatis intelligentiam, quam vllo pacto illustrent.

Opinio propria. Dicimus ergo quod enti respondet conceptus obiectiuus, qui nō dicit Deum, nec Creaturam, nec substantiam, nec accidens ex se, & expressè, sed conceptum vnum cōmunem omnibus his. Immo amplius addimus, quod hic conceptus obiectiuus ex parte rei est præcisus ante operationem intellectus a suis inferioribus, quia cū dicimus ens, intelligimus rem, & conceptum, qui cessante omni operatione intellectus nō est substantia, nec accidens expressè, sed quid illis communius.

Rationis in oppositum. Sed contra hanc sententiam insurgunt omnes negantes vniuocationem entis, & multi alij eandem statuentes, vt sunt illi, qui negant naturam communem habere aliquam realitatem per se distinctam a singularibus.

Vnde Suarez in sua Meth. tomo primo, disputatione secunda sectione tertia, licet sustineat ens habere proprium conceptum formalem distinctum a conceptibus suorū inferiorum, tamen negat huiusmodi conceptum ex natura rei, siue ante operationem intellectus esse distinctum a conceptibus suorum inferiorum, sed vult ex parte rei esse, idem cum illis, & solum ratione distingui, neque vult conceptum obiectalem, siue obiectiuum esse ens extra animam positiuum, sed esse ens rationis, quia entia rationis, sunt obiectum intellectus, & negationes, & priuationes, quæ non sunt entia positiua. Quod autem entis conceptus obiectiuus in re ipsa ante intellectum, non sit aliquo modo distinctus, vel præcisus ab inferioribus, probat.

Prima ratio. Primo sic, si ens in communi, & substantia, quæ est inferior ex natura rei distingūtur, vel se habent, vt totum, & pars, seu, vt includens, & inclusum, vel omnino vt contra distincta, sed neutro modo se habere possunt ergo.

Non secundo modo, quia hoc nemo dicit, & aperte est falsum, quia tunc substātia præcisè in se accepta, non includeret ens, quia ab illo contradistinguitur: at clarum est, quod ens includitur in conceptu essentiali substantiæ, nec primum, quia si ens

ens est totum, & substantia est pars; tunc substantia posset resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos.

Consequentia est clara, quia constaret ex potentia, & actu, vt conceptu cõtracto, & contrahente. Falsitas cõsequentis probatur ex parte entis in communi, & modi contrahentis.

Ex parte entis probatur, quia si conceptus entis in communi ex parte rei est distinctus a modo, quo contrahitur ad substantiam: quæro quale ens sit illud, qđ intelligitur manere præciso, & ablato illo modo contrahente, aut enim est commune abstractum a singularibus omnibus, aut ens determinatum, & singulare.

Non primo modo, quia tunc daretur vniuersale per se existens in re ipsa vniuersaliter, ꝙ repugnat, quia omne ens per se existens, est singulare. si secundo modo sequitur, quod conceptus ille entis in communi ex parte rei non est distinctus a singulari, & a suo inferiori, sed est idem, & sic non est opus quod ad hoc, vt conceptus entis in communi determinetur ad tale ens, inter ea distinctio ex natura rei fingatur.

Secundo id ostẽditur ex parte modi contractiui entis, vel enim in illo includitur ens, vel non: si non, nihil est, ergo substantia nihil addit supra ens, ergo non distinguet, non contrahit, quia quod nihil est, hęc munera obire non potest. si autem includitur, ergo, & modus ille includit totũ conceptum substantiæ, & de illo redit quæstio, an distinguatur ex natura rei, ab ente in communi, vel nõ. Si non, idem potest dici de substantia, si sic, iterum illud poterit resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos, vt dictum est de ente in communi, & sic dabitur processus in infinitum.

Secunda Secundo principaliter. Conceptus entis in communi præscindit nedum a Creaturis, sed etiam a Deo, sed in Deo non distinguitur conceptus entis in communi ab ente infinito, ergo neque in cæteris entibus. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia tunc sequeretur, quod Deus esset compositus ex duobus, ex natura rei distinctis. Præterea sequeretur, quod in re daretur aliqua ratio prior ipso Deo, quod est falsum; quia Deus est primum ens duratione, perfectione, & natura. Tertio. Sola distinctio conceptuum nostrorum, quibus aliquid concipimus per modum communis, & particularis, non indicant sufficienter distinctionem ex natura rei in re concepta ergo neque illam indicant in conceptu entis respectu inferiorum, ergo nulla est realis distinctio. Vltima cõsequentia patet, qa nulla distinctio est ponẽda sine necessitate. Prima consequentia patet etiam, quia non est maior ratio de vno, quam de altero. Primum verò antecedens probatur primo in diuinis.

Nam conceptus personæ diuinę communis est tribus diuinis personis, & tamen in vnaquaque ratio personæ distinguitur non ex natura rei, sed ratione solum. Probatur etiam in communibus Deo, & Creaturis, vt patet de ente, ens.n. in Deo non distinguitur ex natura rei ab ente infinito, sic sapientia increata in Deo, & sapientia in communi nõ distinguuntur ex natura rei, alioquin ibi non esset summa simplicitas, neque sapientia creata, & sapientia in communi ex natura rei distinguuntur, quia deberet dari ratio sapientiæ in communi à parte rei distincta à sapientia creata, & increata, quod est absurdum, quia quidquid est in sapientia creata, illud totum est creatum, & sic sapientia creata non potest constare ex aliquo communi sapientiæ increatæ, quia illud esset increatum. *Tertia.*

Probatur ex rationibus communibus solis rebus creatis; quia vniuersale non dicit naturam vnam realem distinctam ex natura rei à particularibus, ut suo loco patebit; & probatur ratione, quia conceptus superiores, & inferiores possunt variari infinitis modis pro subtilitate intellectus nostri, & modo concipiendi nostro supposito aliquo modo similitudinis conuenientię, aut eminentiæ ipsarum rerum, alioquin si requireretur ad has distinctiones formam das distinctio ex natura rei in re, sequeretur, qđ in quacunque re essent infiniti modi distincti ex natura rei, quibus in se constituatur, & ab alijs plenè distinguatur. Quod confirmatur exemplo, lumen solis habet virtutem illuminandi, & exsiccandi, ab ea virtute potest intellectus varios conceptus abstrahere, quas omnes in luce existimare ex natura rei distinctos friuolum est, & sine fundamento.

Pro

Reijci-tur. Pro impugnanda hac opionione non est opus iacete alia fundamenta, quam ea, q̃ iecimus in tehoremate, quod natura cõis haber esse reale præter opus intellectus, & propriam vnitatem; ideo rationes sunt ex eo petendæ, declaratur enim ibi, quomodo vniuersaliter natura communis si ex parte rei distincta à singularibus, & sic valet etiã in proposito; ens enim in communi est entitas, & natura communis non Physica, sed Methaphysica realis distincta à suis inferioribus, vt substantia, & acidẽte p̃ter opus rationis propter eandem rationem; licèt aliquo modo differat, q̃a ens est quid transcendens, ibi autem præsertim est sermo de natura specifica, & generica, quæ sunt limitata. Pro nũc sufficiat hæc ratio; quod si uniuersalia, & naturæ communis, de quibus sunt scientiæ reales, vt Methaphysica, & Phisica nõ sint entia distincta à particularibus quo ad entitatem, licèt non quo ad existentiam, sequitur hoc absurdum, quod nulla erit differentia inter vniuersalia, quæ dicuntur entia rationis, & considerãtur à logica, vt est genus, species, & cœtera, & inter uniuersalia ista realia; Falsitas cõsequentis est clara, & concessa communiter. Consequentia probatur, quia entia rationis formantur ab intellectu fundamento reperto in, re vt genus est conceptus formatus à ratione fundatus in entib. realibus, & p hoc differt à figmento, ergo si homo, & animal similiter est ens formatum ab intellectu p̄pter fundamentum repertum in singularibus, & in se nullam dicit entitatem realem ex parte rei, ut, præscindit a singularibus, non differt ab ente rationis, & hæc ratio est clara; in hoc ergo stat differentia, quod vniuersalia realia sunt naturæ communes reales ex parte rei in se, ut præscidũt à singularibus; licet non existant sine singularibus; sed entia rationis formaliter habẽt esse per operationem intellectus. Quod autem ens dicat proprium conceptum distinctum à suis inferioribus ex parte rei, efficaces sunt rationes, quas facit Scotus pro vniuocatione entis, præsertim prima, quæ in proprio thoremate dilucidatæ sunt. Ad has autem rationes facile respondetur.

Ad primam. Ad primam concedo, quod ens, & substantia se habent, vt pars, vt totum; Ad probationem contra hoc concedo consequentiam, & nego falsitatem consequẽtis. Ad p̄bationem ex parte entis in communi concedo, quod ens illud, quod remanet distinctum, est ens abstractum a singularibus, sed cum infert, ergo est ens per se existens separatum a singularibus, & sic est Idæa Platonis, quod est inconueniens.

Respondeo ens esse separatum, & abstractum a singularibus, duobus modis intelligi potest, vel quod sit abstractũ quo ad entitatem, solum, vel quo ad entitatem, & existentiam: valeret consequentia si ens esset abstractum a suis inferioribus, & quo ad entitatem, & quo ad existentiam, sed nos dicimus esse solum separatum quo ad entitatẽ, non quo ad existentiam, quæ distinctio est satis declarata, & probata in Theoremate de natura communi.

Ad aliam probationem ex parte modi cõtractiui concedo quod in illo modo includitur ens, eum infertur, ergo ille modus includit substantiam: Nego consequentiã, quia, & rationale includit animal, & tamen non includit in se equum ideo dico quod ille modus non includit totum ens, quia ens, & aliæ naturæ vniuersales reales communicantur suis inferioribus cum sui diuisione, & per hoc distinguuntur a natura diuina, quæ communicatur pluribus personis sine sui diuisione, sed cum omnia identitate, uel dico, quod in illo modo includitur ens realiter, non formaliter, sed modus distinguitur ab ente formaliter, vt suo loco dictum est.

Ad secundam. Ad secundam dico quod ens diuiditur in ens infinitum, & finitum per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem, vt dicam in Theoremate proprio.

Ad tertiam. Ad tertiã negatur primũ antecedens. Ad p̄bationẽ per exẽplũ de persona in diuinis dico, q̃ p̄sona est nomẽ secũdæ intentionis, & res secũdæ intẽtionis, vt indiuiduũ species, genus, & cætera etiam in Creaturis sunt pluribus conuenientes, & tamen non dicũt aliquam naturam realem, sed non est par ratio de naturis communibus, primæ intentionis, vt animal, homo, & huiusmodi.

Ad secundam, & tertiam probationem, iam dictum est nunc, & infra magis patebit proprio Theoremate, an Deus, sit in genere, quomodo ens, sapientia, bonitas, &

tas, & huiusmodi, licet prædicentur de Deo & sint quid commune Deo, & creaturis, nō tamen faciunt compositionem, quia illa nō diuiduntur per differentias oppositas, sed per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem.

HEOREMA VC.

Ens vniuoce dicitur de Deo, & creatura, substantia, & accidente.

Exponuntur isti termini vniuocum, Equiuocum, Analogum, ab vno, & ad vnum, & ostenditur quomodo analogia stet cum vniuocatione. Caput I.

Licet huiusmodi disputatio sit tota Methaphysicalis, attamen, quia est quoddam principium maximum, qđ omnibus disputationibus inseruit, & ab ipso pendēt multæ assertiones Scoti, ideo opus est de illo verba facere, & quoniam non leuis est æquiuocatio in his terminis, Equiuocum, Analogum, Vniuocum, ab vno, & ad vnū decreui prius hos terminos declarare; dein de rem ipsam aggredi. Quo ad primum circa hos terminos æquiuocum, & vniuocum clara est sententia Arist. in ante prædicamē tis dicentis, & æquiuoca dicuntur, quorū nomen est commune, & ratio substantiæ est diuersa secundum illud nomen. Vniuoca verò dicuntur, quorum nomen est cōmune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen. Ex quo loco colligitur, quod illud est nomen vniuocum, quod est commune pluribus secundum nomen, & secundū diffinitionem, quod nobis indicat illa particula, secundum illud nomen, quotiescunque. n. aliqua inferiora conueniunt in aliquo communi nomine, & in ratione communi secundum illud nomen, illud commune nomen est vniuocum, quia est commune illis, & clauditur in illis, & quo ad nomen, & quo ad diffinitionem, ut animal respectu hominis, & equi. nam æquo, & homini competit nomen animal, & ratio animalis, adeoquod licet homo, & equus, ut sunt diuersæ species, habeant diuersas diffinitiones, tamen, vt conueniunt in illo communi nomine, animal, habent eandem diffinitionem, quæ est esse substantiam animatam sensibilem. E conuerso æquiuoca dicuntur, quorum nomen solum est commune, sed ratio substantiæ, & diffinitio est diuersa, vt canis respectu animalis latrabilis, piscis marini, & syderis Cœlestis, est. n. commune solum, quo ad nomen, non quo ad rationem, & diffinitionē, quia canis in communi, non habet unam diffinitionem, & ratione substantialem in qua conueniant animal latrabile, piscis marinus, & Sydus Cęleste. Hucusque conueniunt omnes.

Et ex his colligitur citra cōtrouersiam, in vniuoco nomine requiri has duas conditiones. Prima quod habeat conceptum per se vnum distinctum a conceptu inferiorū.

Secunda quod iste conceptus sint inclusus in suis inferioribus, quæ duæ conditiones patent in exemplo allato ab Arist. animal. n. habet conceptum per se distinctum à conceptu hominis, & bouis, & eius conceptus clauditur in illis inferioribus, est difficultas de modo, an istæ conceptus dum participatur ab inferioribus, debeat participari æqualiter, vel nihil impediat vniuocationem, etiam si participetur secundum prius, & posterius, & ordine quodam ab inferioribus, & in hoc discrepant Scotistæ a Thomistis, & a quibusdam alijs, nam alij dicunt, quod illud nomen, quod habet conceptum participatum in inferioribus ordine illo secundum prius, & posterius, est analogum, & est distinctum ab vniuoco, illud vero nomen cuius conceptus participatur æqualiter, à suis inferioribus est vniuocū. Scotistæ uerò concedunt illud nomen qđ sic participatur ſm prius, & posterius, esse analogū, & cōcedunt analogū distingui ab uniuoco formaliter, itaqđ alia est unitas vniuoca, & alia est vnitas analogica formaliter, tñ sustinēt, cū hoc analogiā stare cū vniuocatione, itaquod analogū est uniuocū, licet nō omne uniuocum sit analogum. Vt autem hoc distinctè cognoscatur, declarandum est breuiter quid sit nomen analogū. Vbi dimissis multis subtilitatibus, & nugis, quæ non faciunt ad propositum, dico breuiter,

nitex, quod duplex est analogum, alterum quod propriè dicitur analogum, & est id, quod est vnum proportione, siue similitudine. exempla plura habemus apud Arist. in libris de animalibus, vt membrũ, quod est principiũ vitæ in animali, est vnũ analog. siuè vnũ analogia, non. n. id in omnibus est cor, sed solũ in sanguineis, in alijs verò, q̃ sanguine carent, est aliquid cordi, proportione, & similitudine respondens, quod fungitur eo munere in ijs animalibus, quo fungitur in animalibus sanguineis cor. hoc genere analogiæ dicuntur vnum os, & spina, quia eiusdem muneribus funguntur. Et notandum q̃d in his non est pendentia unius ab altero, uel ab vno tertio, sed solum inter ea est proportio, & similitudo, & propter hoc dicuntur unum proportione, & hæc est verè analogia, & hoc modo unum, est vnũ, analogicè, quæ ab alijs dicitur communiter analogia proportionis; vniuersaliter ergo omnia, quæ in aliquo similia sunt, possunt dici unum analogicè, hoc modo.

Aliud genus analogiæ est attributionis siue comparationis quæ propriè dicitur ab Arist. ab uno, siue ad vnum, de qua loquitur Arist. in principio 4. Methaph. & hoc modo illa dicuntur unum, quæ ab uno aliquo, ad quod habent attributionem, dependent, quatenus talia sunt, vt sana omnia dicũtur, quatenus referuntur & comparantur ad sanitatem corporis, quæ finis est, & sic sanũ, est vnum analogicè, siue unum analogia attributionis, quod est idem dictũ, quod hoc nomen, sanum, est nomen commune ab vno, & ad unum. Hæc vnitas attributionis est ea, de qua ait Scotus 1. sent. dist. 8. quęstione 3. Et respondendo ad tertium, & eodem 1. distinct. 3. q. 3. Q respondendo ad secundum contra vniuocationem entis q̃d est vnitas minor unitate vniuocationis, & quod tamen stat cum vnitate vniuocationis, quod sit minor unitas, patet, quia quæ sunt vnum per attributionem, nõ est necesse quod attribuantur ad illud primum secũdum eandem rationem, sed sufficit si attribuantur ad illud primum secundum aliquid communes ei aliquo modo ex parte rei, siue sit intrinsecum, siue extrinsecum; vt patet in hoc exemplo Aristo. medicina, dieta, & vrina dicuntur sana in ordine ad sanitatem animalis, ecce omnia illa attribuũtur ad sanitatem, vnde omnia sana sunt; nõ tamen attribuuntur ad sanitatem sub eadẽ ratione, quia medicina dicit attributionem ad sanitatem, quatenus est effectiua sanitatis. Vrina quatenus est signum sanitatis.

Dieta quatenus est conseruatiua sanitatis, & sic de alijs; at ea, quę sunt vnum vnitate vniuocationis, dicuntur unum, quia includunt eandem rationem intrinsecè, quam primum includit, licet illa ratio, & natura sit primo, & excellentiori modo in vno, quam in alio, vt homo, equus, leo, & similia includunt animalis rationem; iure ergo inquit Scotus, quod vnitas attributionis, est vnitas minor vnitate vniuoca, quia ad unitatem analogiæ attributionis sufficit quod attributa habeant attributionem ad vnum, siue intrinsecè, siue extrinsecè, hoc nihil refert: sed ad vnitatem uniuocam requiritur, quod vniuocata includant rationem eandem intrinsecè, ut dictũ est. quod modo ista vnitas attributionis possit stare cum vnitate vniuocationis, probat in citatis locis sic.

Aristoteles decimo Metaphys. concedit ordinem essentialem inter species eiusdem generis, quia ibi, vult, quod in quolibet genere sit vnum primum, quod est metrum, & mensura omnium aliorum in illo genere; mensurata autem habent essentialẽ ordinem ad mensuram, & tamen non obstãte hac attributione quilibet concederet vnum esse conceptum generis distinctum a conceptibus suarum specierum, & quod vniuocè dicitur de illis; alias genus nõ prædicaretur in quid de pluribus differentibus speciẽ; si enim generibus non haberet conceptum alium a conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur in quid de pluribus, sed tantum quilibet de se ipso, & tũc nihil prædicaretur, ut genus de specie, sed vt idem de eodẽ. ecce, quod attributio specierum ad unum primum, non tollit vniuocationem specierum in genere, ita propositio in rõne entis est vnitas attributionis, quia accidens habet dependentiã ad substãtiam, & ens finitum ad infinitum, tamen cũ hoc stat vnitas uniuocationis, quia stat vnitas conceptus abstrahibilis, ut patuit de cõceptu generis respectu suarum specierum, & probat insuper, quia nunquã aliqua comparantur, vt mensurata ad mensuratam, vel ex- Prima rat. Secũda

excessa ad excedens, nisi in aliquo vno conueniant, sicut.n. comparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis comparatio est in aliqualiter vniuoco, quando enim dicitur hoc est perfectius illo, si quæratur quid perfectius, oportet ibi assignare aliquid cõmune vtrique extremo comparationis, non enim homo est perfectior homo, quam Asinus, sed perfectius animal, & ita si aliqua comparãtur in entitate in qua est attributio vnius ad alterum, hoc est perfectius illo, quid perfectius? ens perfectius, ergo oportet entitatem aliquo modo esse communem vtrique extremo, & sic patet quomodo cum vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis; Vndè licet ens sit ad unum, & dicatur vnũ per attributionem, non ob hoc sequitur, quin sit vniuocum.

Tertia. Contra firmatur rursus hęc analoga esse aliquo pacto vniuoca, siue posse stare cum vniuocis hac communi ratione. Proportio est relatio, quæ fundatur super vnitatẽ ex Arist. 5. Meth. ca. de Relatiuis, ubi dicit hęc tria. s. æquale, idem, & simile fundari super vnum, sed omne analogum, attributionis, includit similitudinem: conueniunt enim simul, & in vnum per similitudinem, & per attributionem, ergo illa similitudo fundatur in aliqua vnitate rei communis sibi omnibus, secundum quam fit similitudo, & attributio, ergo istud analogũ est aliquo modo vnum, & sic ei non repugnat stare cum vniuoco, licèt formaliter non sit ita perfectè vnum sicut vniuocũ. Verum est hic notandum, quod analogia, proportionis, quãdoque est æquiuoca, unde si fundetur super nomine tantum, & non re, est analogia æquiuoca, ut homo viuus, & homo pictus sunt vnum proportione æquiuoca, & ridere in homine, & ridere in pratis sunt unum proportione æquiuoca non enim similia sunt in re vllo modo, sed solum impositione nominis, si vero proportio, & similitudo fundetur in re aliquo modo est vnitas attributionis, quæ est minor vnitate vniuoca, non tamen ęquiuoca, sed quasi media inter vniuocum, & æquiuocũ, quod verò arguũt aliqui, quod vnitas analogię non mediet inter vniuocum, & æquiuocum, quoniam inter contradictoria non datur medium, & esse commune pluribus secundum rationẽ, quod constitui æquiuocum sunt contradictoria, & ideo analogũ, vel dicit rõnem communẽ pluribus, & sic est uniuocum, vel non dicit rationem communẽ pluribus, & sic est vniuocum, vel non dicit rationem cõmunem pluribus, & sic est æquiuocum, non ergo verè est medium, nihil valet cõtra me Scotus enim ait quod vnitas attributionis non est formaliter vnitas vniuocationis, sed minor, ergo etiam secundum Scotum est vnitas aliquo modo media, ideo ad rationem dico, quod esse commune secundum nomen, & rationem competit quoquomodo analogo, vt visum est; sed modo differenti ab vniuoco, concedo ergo quod analogũ stat cum vniuoco, & est aliquo modo vniuocum, non tamen est formaliter vniuocum, vt declaratum est, sed dicit unitatem minorem vnitate vniuocationis.

Dilucidatur prima ratio Scoti, qua probat ens esse vniuocum Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, Ca. II.

Est modo maxima difficultas, an ens sit commune vniuocum substantiæ, & accidenti, Deo, & Creaturæ; partem affirmatiuam sustinet Scotus vbique, sed præsertim 1. sent. d. 3. q. 1. respondendo ad quæstionẽ B. & ut rationes eius magis dilucidè appareant, notandum est quod duo probanda sunt, ut clare conspiciatur ens esse vniuocũ primum est quod ens dicit conceptum vnũ per se verè, & propriè.

Secundum quod iste conceptus includitur per se in substantia, & accidente, in suis inferioribus, hæc. n. duo ad perfectum vniuocum requiruntur, ut vidimus supra.

Probat ergo Scotus, quod ens dicat unũ concepum per se distinctum à conceptib. suorum inferiorum, ad hoc. n. sequitur postea, quod sit inclusus in suis inferioribus. & assumit hunc terminum Deus, & probat eo quod conceptus entis est unus, & diuersus ab alijs conceptibus inferioribus, ratio prima est hæc.

Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptũ, de quo est certus, alium a conceptibus, de quibus est dubius. hæc est maior. Sed intellectus hominis viatoris potest esse certus de Deo quod sit ens, & esse dubius, an sit finitum,

tum, vel infinitum, creatum, vel increatũ, ergo intellectus viatoris in Deo habet conceptum entis alium a conceptibus finiti, & infiniti, creati, & increati, & ita ex se conceptus entis est neuter, sed in utroque illorum includitur, ergo est vniuocus; Maior istius rationis est clara, quia subiectum includit prædicatum, ut patet, & probatur. quia nullus idem conceptus est dubius, & certus eidem intellectui, quia est aperta repugnantia dicere, quod intellectus meus de eodem conceptu rei sit certus, & dubius cum certum, & dubium sint contraria ut calidum, & frigidum, quæ eodem subiecto simul numquam inesse possunt.

Minor probatur, quia quilibet Phylosophus fuit certus, quod illud quod ipse ponebat primum principium, erat ens, ut qui dicebat ignem esse principium, certus erat, quod ignis erat ens, & ille qui ponebat aquam, certus erat, quod aqua erat ens, sed quilibet Phylosophus fuit dubius, an illud, quod ipse ponebat esse primum principiũ, esset ens creatum, vel increatum; neque erat certus, an esset, primum ens, vel non primum, non erat certus, quod esset increatum, vel primum, quia tunc fuisset certus de falso, falsum.n.est quod ignis sit ens increatum, & primum; at de falso non potest quis esse certus, vt de vero, quia falsum non est scibile; neque erat certus quod esset ens creatum, & productum, & non primum, quia tunc non posuisset illud principium, ut ignem esse primum principium; est ergo vera minor scilicet quod intellectus hominis pro hoc statu, & vita potest esse certus de Deo, & quauis alia re, quod sit ens, & potest simul esse dubius, an sit creata, vel increata. Ex hoc sequitur clara conclusio, quod iste conceptus entis est diuersus ab alijs conceptibus, & ista diuersitas est ex parte rei, & ipsiusmet entis. Ex hoc habet euidentiam illa alia consequentia, quam facit Scotus, ergo conceptus est vnus, & neuter ex se, quia nisi esset vnus, & neuter ex se, non posset diuersificari ab illis. Alia etiam consequentia patet, scilicet quod sit inclusus in illis, quia iam in minori dicebamus, quod intellectus est certus de Deo, quod est ens, sed dubitat, an sit creatũ vel increatum, ergo signum est, quod admittit in creato, & in increato reperiri hunc conceptum entis, si.n.arbitraretur ens non includi in creato, & creato, frustra quæreret, an Deus sit ens creatum, vel increatum, primum, vel non primum, cum iam sciret Deũ esse ens, & ens non includit in creato, & in increato. Confirmat Scotus hanc suam rationem, quia aliquis videns Phylosophos discordare in asserendo, quod nam sit primum principium, potest esse certus, de quocunque illorum, quod posuerunt illud primum principium esse ens, & tamen propter contrarietatem ipsorum potest simul dubitare, vtrum tale principium sit hoc ens, vel illud, vt ignis, vel aqua; ecce quod ignis, & aquæ sunt alij cõceptus ab entis conceptu. Insuper si tale dubitanti fieret demonstratio destruens; ꝙ ignis nõ sit primũ ens, sed ꝙ sit ꝙ posterius primo ente, ꝑ hoc nõ destrueret ille cõceptus prim⁹ sibi certus quẽ habuit de igne, s. ꝙ sit ens, sed saluaretur in illo cõceptu particulari, de igne, per hoc autem maxime probatur, quod conceptus entis manet inclusus in inferioribus, quia ille iã erat certus, quod ignis erat ens, aqua erat ens, & huiusmodi, quia certus erat qđ primum principium erat ens, & consequenter opus erat, quod ista essent ens, cum assereret ignem esse primum principium. Hæc ratio certe est euidentissima. Huic rationi respondẽt Thomistæ, ut Caietanus lib. de ente, & essentia, cap. 2. & Iauellus 4. Meth. q.1. quos etiam sequitur Franciscus Piccolominens lib. de Cęlo.cap.14. & alij, quod ista ratio si quid concludit, concludit alietatem conceptus entis a conceptu suorum inferiorum, sed non concludit vniuocationẽ; quod gratis conceditur, quia ipsi, ut videbimus, sustinent, quod ens sit analogum, non vniuocum: qui volunt nunquam analogũ stare cum vniuoco. Verum pro clariori notitia, & vt facilè varias euasiones tollere possimus, est notandum, quod vt in 1. cap. diximus, Arist. uniuocum nomen dixit esse illud, quod habet duas conditiones. Prima quod habeat vnicum conceptum. *Responsio Tho.* *Reijcitur.*

Secunda quod includatur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, hęc enim sunt verba formalia Aristo. in antepredicamentis. Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen; omne ergo quod est commune pluribus

ribus secundum nomen, & etiam secūdum rationē substātiæ, sedm illud nomen absq; dubio est vniuocum, siue postea sit cōe illis pluribus ordine quodam, & secundū prius, & posterius, hoc nihil refert, sufficit quod habeat cōditiones requisitas, quod assignat Arist. si. n. aliquæ aliæ requirerētur, & istæ non sufficerent, esset diminutus Aristo. non addidit autē Arist. ad hoc ꝙ nomen sit vniuocum, quod eius cōceptus æqualiter participetur a suis inferioribus, & exemplificat de animali viuo, cuius conceptus participatur ſm prius, & posterius, ut supra diximus, & infra dicemus, sed pro nunc hoc sufficit, qđ ad uniuocationē Arist. nullā aliā cōditionē assignat nisi ꝙ sit cōe pluribus ſm nomen, & ſm rōnem, & per hoc distinguitur ab æquiuoco, & ex hoc habetur impugnatio illius responsionis, ꝗ communiter adducunt Thomistæ, Ens est analogū, non vniuocū, quia licet includatur in suis inferioribus, includitur tñ secūdū prius, & posterius, & analogicè; tollitur inquam, quia non pp hoc tollitur, quin claudatur in illis secundum conceptum suum, & consequenter vniuocè; non soluit ergo dicere, includitur analogicè, ergo non vniuocè, qa modus nō variat rē, ordo aūt ille est modus quo ens clauditur in suis inferioribus; non ergo valet inferre ex mō negationē absolutam inclusionis conceptus, stante hoc fundamento hæc responsio reijcitur apertè ex dictis in probanda secunda consequentia facta in rōne ista nunc; nā cū dicit Scotus in minori, ꝙ aliquis potest esse certus de Deo ꝙ est ens, & potest dubitare, an sit creatum, vel increatum, certum est, ꝙ arbitratur increatum, & creatum claudere in se conceptū entis, & esse entia, alioquin si creatum, & increatum, nō clauderent in se ens, esset impossibile, ꝙ illi dubitāti posset in animū cadere Deum posse esse increatū, vel creatum, cū iā sciat Deum esse ens; ratio itaque concludit ens includi in increato, & creato, & primò, & non primo secundū nomen & secundum conceptum, & substantiā suā: quod autē includitur in aliquibus, secundū nomen, & rationem, est uniuocum, ergo ens est vniuocum. Præterea concedit, quod hæc ratio conclud t conceptum entis esse alium, & neutrum a cōceptibus inferiorū, tunc quæro, vel substantia, & accidens includunt hunc conceptum entis, vel non: si non, ergo non possunt dici entia, & hæc propositio est falsa, substantia est ens, & accidens est ens, sicuti ista, homo est lapis, quia homo non claudit in se conceptū lapidis, si autem claudit ut fateri habent, quia omnia superiora includuntur actu in inferiorib. ergo vniuocè prædicatur ens de substantia, & accidente, quia includitur secundum nomen, & secundum rationem in substantia, & accidente.

Aliorū responsio. Alij respondent concedendo maiorem, sed ad minorem dicunt, ꝙ qui cognoscit de Deo, quod est ens, & de creatura, quod est ens, & dubitat postea, an sit finitum, vel infinitum, est certus de aliquo vno conceptu disiuncto: sed dubitat tamen de qualibet parte disiuncti, & consequenter, (vt arbitror eos velle dicere) dubitat, an conceptus disiunctus claudatur in partibus conceptus disiuncti, & sic dubitāt, an sit vniuocus, sed hæc solutio est nulla, quia primo hęc respō sio concedit, quod ens est conceptus vnus per se neuter à conceptibus suorū inferiorum. *Reijcit.* Ex quo clare habetur, quod ens nō est nomen æquiuocum, quia nomini æquiuoco non respondet unus per se conceptus, sed est purum nomen commune, & hoc est quod primo intendit ratio Scoti, ut supra diximus: ꝙ modo iste conceptus vnus entis claudatur in substantia, & accidente, creato, & increato, & alijs inferioribus, patet per rationes nunc adductas contra responsionem Caietani.

Aliorū Responsio. Alij respondent, quod ens, quod dicitur de Deo, & ens quod dicitur de creatura, nō importaut vnum conceptum, sed duos conceptus, qui propter maximam propinquitatē, & similitudinē vr̄ vnus conceptus. Hanc rñsionem euertit Scotus in littera; quia destruit viam inueniendi conceptum vniuocū, quia dicam quoque animal, ꝙ dicit de homine, & animal quod dr̄ de Asino, nō importare vnum conceptum, sed duos, qui pp similitudinē videantur vnus, habes alias rationes ibi apud Scotum. Præterea si illi essent duo conceptus, & intellectui videantur vnus, deciperetur intellectus, cum rem intelligeret aliter, ac fit. Insuper est impossibile, quod si sint duo diuersi conceptus, intellectus apprehendat, vt unū. probat hæc propositio, quia quotiescunque intellectus

appræ-

appræhendit aliquem conceptum proprium, apprǽhēdit illum sub ratione propria; sed ratio propria illi est alteri incompossibilis, ergo dum intellectus apprǽhendit conceptum proprium alicuius rei, distinguit illum à quacunque alia re, quia talis conceptus est incompossibilis cuicunque alij rei, ergo si cōceptus entis, quod dicitur de Deo, & conceptus entis quod dicitur de Creatura, sunt diuersi, nunquam poterunt videri idem conceptus intellectui aprǽhendenti illos vere.

Alij respondent, quod Hęc rō nihil concludit, quia illa maior est falsa, ꝙ probatur exemplis. primo sint tres in vna camera obscura, qui uocentur hoc nomine Sottes, aliquis istorum percutiat me existentem in illa camera, tunc certus sum quod Sottes me percussit, dubito autem vtrum hic, vel ille Sottes, ergo Sottes importat vnum conceptum communem pluribus? non valet, similiter ponatur piscis marinus in sacco uno, & animal latrabile, qui quoque dicitur canis in eodem sacco aliquis eorum moueatur, tunc certus sum quod ille qui mouet, est canis, dubito tn̄, an sit piscis marinus, vel canis latrabilis. ergo canis importat cōceptum communem utique? non ualet. ergo illa maior est falsa. Item certum est qđ vniuersale, idest natura communis secundū Scotum est ens reale, secundū D. Thom. est ens rationis, vterque istorum est certus, ꝙ vniuersale est, dubitat autem an sit reale, vel rationis. ergo conceptus entis est vnus, & neuter a conceptu entis realis, & rationis, non valet, quia illis nihil est commune vniuocum. Istæ obiectiones adducuntur ab Antonio Trōbeta in sua quæstionæ de vniuocatione entis, & multa dicit, vt illas soluat, quibus dimissis breuiter dici potest, ꝙ licet prima facie videantur efficaces, ut solent omnes fallaciæ, tamen eū recte rationem Scoti consideramus, euanescunt. Notandū est ergo, quod maior Scoti dicit sic. Intellectus certus de vno conceptu in aliqua re, & dubius de alijs, illius rei habet cōceptum de quo est certus alium a conceptibus de quibus est dubius, hęc propositio est certa, & clara, ut supra probauimus: mō in exemplis allatis non affertur aliquis conceptus vnicus rei, de quo intellectus sit certus, & aliqui, de quibus sit dubius; sed solū affertur effectus qui prouenit ab altera illarum causarum, sed ignoratur a quanā proueniat, eum. n. dicitur in primo exemplo: certus sum quod Sottes me percussit: ecce hoc est effectus, qui est mihi notus, ignoro autem quis Sottes fuerit, idest quæ fuerit causa determinata huius meę percussionis. Idem de secundo exēplo notus est effectus canis, mihi notus est motus; sed ignoro cuius canis, vt causæ sit effectus. Ecce quod in his exemplis non datur vnus conceptus notus, & alter ignotus, sed effectus notus, & ignoratio cuius causæ determinatæ sit effectus, & ideo non sunt ad propositum. In tertio uero exemplo non datur aliquis conceptus, de quo vterque Scotus, & Diuus Tho. sint certi, licet dentur conceptus de quibus sunt dubij, sed disputant de primo conceptu uniuersali, an sit ens reale uel ens rationis. exempla ergo ista non sunt ad propositum, quia non sunt similia. Notandum est autem ad vberiorē doctrinā, quod ens, qđ est commune enti reali, & enti rationis, nō habet vnicum conceptum communem prȩter opus intellectus, sed est nomen æquiuocum purum formatum ab intellectu: at antiqui Philosophi cum concipiebant Deum, erant certi ꝙ est ens, idest ens reale existēs in rerum natura: Ecce quod habebant vnū conceptū reālē præter opus intellectus de Deo, dubitabant autem de alijs. s. an sit primum vel nō primum, creatum, vel increatum: Nota etiam ꝙ hæc ratio supponit dari conceptū communē pluribus, ut omnes concedunt, nemo. n. negat dari conceptum vniuocū, licet disputetur quisnam sit ille, & stante hac suppositione communissima, ratio est efficacissima, quia concludit talē conceptum communem esse illum de quo intellectus in illa re est certus, tunc. n. necessariò ille conceptus de quo intellectus est certus, est alius, & neuter ab alijs conceptibus de quibus est dubius, & inclusus in illis, vt diximus supra declarando hanc rationem, quia intellectus non pōt esse certus, & dubius de eodē cōceptu, ergo est vniuocus. hoc argumentum probat etiam, qđ ens sit vniuocum Deo, & creaturæ: pōt aūt ꝑ idē probari quod sit vniuocum substantiæ, & accidenti, quia Philosophi disputāt de lumine an sit substantia vel accidens, & tn̄ sunt certi, quod lumen est ens reale, er-

go est alius conceptus à substantia, & accidente, & vniuocè inclusus in illis.

Adducuntur alia rationes ad eandem vniuocationem probandam. Cap. III.

SEcundò principaliter arguit Scotus ad eandem conclusionem, & primo facit, & probat hoc fundamentum, quod in intellectu viatoris non potest naturaliter causari aliquis conceptus simplex, nisi ille qui fieri potest à Phantasmate, siue ab obiecto relucente in Phantasmate, & ab intellectu agente. hoc fundamentum probat sic, nullus cōceptus cātur naturaliter in intellectu viatoris, nisi ab his, q̄ sunt motiua intellectus nr̄i naturaliter; hęc aūt motiua naturaliter sunt solum obiectum in phantasmate, & intellectus agens, ergo nullus alius conceptus simplex fit naturaliter in intellectu nostro pro hoc statu, nisi qui causatur ab obiecto in phantasmate relucente, & intellectu agente. Secundò supponit, quod conceptus iste ens dictus de Deo, quem dicunt analogum, sit prior, & præstantior conceptu creaturæ: tunc sic arguit. Obiectum quodcunque siue relucens in phantasmate siue in specie intelligibili cum intellectu agente, vel possibili cooperante (non vult modo disputare, qui nam intellectus sit qui producat intellectionem, de qua re nos suo loco) secundum vltimum virtutis facit in intellectu sicut effectum sibi adæquatum conceptum suum proprium, & conceptum omnium essentialiter, & uirtualiter conceptorum in ipso: sed ille conceptus ens, qui ponitur analogus dictus de Deo, non est essentialiter, vel uirtualiter inclusus in isto, neque est iste; ergo ille conceptus non potest produci in intellectu nostro ab obiecto relucente in phantasmate; sed hoc est falsum, patet enim quod Philosophus naturaliter habet multos conceptus de Deo. Minor patet ex secundo supposito; nihil.n. nobilius, & prius virtualiter clauditur in ignobiliori, & posteriori. Maior quoque est clara; quia nihil agit ultra propriam virtutem.

Responsio Caietani Huic rationi respondet Caietanus loco citato, & negat maiorem dicens, eam esse diminutam, quia non solum obiectum potest producere cognitionem sui, & suorum effectuum, quos in se continet causaliter, sed etiam eorum quos continet participatiuè, ad propositum obiectum existens in intellestu est creatura, & est effectus Dei: oīs aūt effectus participat cām suam, & sic continet suam cām non virtualiter, neque essentialiter, sed participatiuè, & sic pōt gignere notitiam suæ causæ; neq; est necesse, quod tale continens participatiuè sit prius & nobilius contento, sed necesse est q̄d sit ignobilius: cum itaq; oīs creatura cōtineat Deum participatiuè, pōt gignere conceptū de Deo. Hæc responsio confirmat rōnē Scoti, nam cōcedit, q̄ creatura participat Deū, vel virtutem Dei, tunc; sic non pōt participare virtutem Dei nisi participet entitatē cum Deo; quia uirtus sequitur entitatem, & sicuti in Deo est infinita uirtus, quia entitas infinita, ita in creatura cum sit virtus finita, aderit entitas finita. Cū ergo creatura participes virtutē Dei; debet quoq; participare entitatem cum Deo, & sic ens, siue entitas est cōe vniuocum Deo, & creaturæ. *Reijcitur.* Præterea, q̄ aliq̄ rem participant realiter, cōueniunt in illa re realiter, & illa res participata est illis cōis, adeo quod licet in participando dentur gradus, & ordo; tñ id, q̄d participatur, est eiusdem rationis in oībus exēpli gratia, dulcedo à mele participatur, & lacti, licet participet aliquo ordine, & s̄m prius, & posterius, tñ dulcedo lactis, & melis est eiusdem rōnis, & vniuoca; alioq̄n si dulcedo melis, & lactis essent diuersæ rōnis, & non vniuocæ, non dicerentur participare dulcedinē eandem; sed diuersam, neq. illa cōtinentia posset dici participatio, q̄a participatio est captio partis alicuius totius cōis. ecce ergo quod necesse est q̄d illud, quod participatur, sit vniuocū, & eiusdem rōnis in participatis. Cū ergo dr̄, quod creatura participa: Deū, necesse est q̄d in Deo sit aliquod cōe reale vniuocū, quod à creatura participetur, quod si sint oīno diuersæ rationis in oībus conceptibus, creatura nō potest participare Deum. Effectus ergo participat causam tunc solum, cum conuenit cū sua causa in aliquo conceptu: quod si sint omnino in omnibus diuersa non poterit dici, quod effectus participet causam; quod etiam communi vsu loquendi confirmamus, quia dicimus creaturam participare bonitatem Dei virtutē, cognitionem, quia

hæc

hæc omnina sunt in Deo, & creatura, licet sint in Deo perfectissimo modo in creatura imperfectè, tamen ratio bonitatis communis est eadem in Deo, & creatura; sed Deus eam includit secundum omnes gradus, & simpliciter, creatura valde imperfectè.

Præterea ratio Scoti stat in suo robore, licet.n.creaturæ ut effectus Dei, contineāt Deum in se participatiuè nisi etiam contineant causaliter aliquem conceptum cōem vniuocè sibi, & Deo, nnnquā poterunt can sare cognitionē cōceptus alicuius de Deo. Probo hoc assumptum. quia causæ producē res intellectionem reducuntur ad causam efficientem; mō cā efficiens non potest producere effectum, qui non contineatur in ea virtualiter ut patet, quia nihil agit vltra vires suas. ergo effectus non potest gignere, & producere conceptum de cā, nisi contineat illum conceptum in se virtualiter, (licet cōtineat illam causam participatiuè ut dicūt, quia illa continentia uirtualis, & illa continentia participatiue non sunt eiusdem rationis, sed diuersæ.) non potest autem continere in se virtualiter illum conceptum, qa in nullo cum eo conuenit, & est omnino alterius rationis ab ea, & superioris nobilitatis. Certum est etiam secundum aduersarios, ꝙ naturaliter venimus in cognitionē abstractorum ex sensibilibus phantantasmatibus. si ergo abstracta cum sensibilibus in nullo conceptu uniuoco conueniunt, est impossibile habere naturaliter aliquem cōceptum verum de abstractis per hæc phantasmata inferiora, non enimcognita vna re disparata, per eam cognoscimus aliam disparatam vt per conceptum equi non cognoscimus hominem, quia sunt conceptus disparati, & diuersi, quod confirmatur exemplo, neqne. n. dicā quod hominis phantasma possit producere conceptum, & notitiam Angeli in intellectu meo, quia circunscripto ente, & substantia, in nullo conueniunt homo, & Angelus; ideo licet phantasma luminis posset gignere in intellectu meo conceptum entis, & substantiæ, in quibus conuenit cum Angelo, non tñ poterit gignere conceptum incorporeitatis, & aliorum, in quibus differt homo ab Angelo. Ideo Iauellus aliter respondet huic rationi, & inquit, quod ratio Scoti peccat in hoc quia supponit quod ens analogum ut

Responsio Iauelli.

ipsi ponunt, dicat plures conceptus, & alterius rationis, hoc.n.dato ratio Scoti haberet aliquam uim, quia ostendit, quod si conceptus de Deo, & conceptus dictus de creatura sint diuersi, nullus conceptus de Deo haberi poterit naturaliter, sed hoc ipsi non dicunt, immo asserunt ens esse analogum, ita quod habet unum conceptum, sed ille participatur a suis inferioribus secundum prius, & posterius, & ordine quodam.

Hæc responsio similiter confirmat rationem Scoti, quia concedit, quod ens habeat vnum conceptum, qui includitur in suis inferioribus secundum eandem rationem realem, licet ordine quodam; diximus autem supra, quod huiusmodi cōceptus analogus est etiam vniuocus; & pluries hoc probatū est supra, & ratio ista adhuc idē confirmat, vt visum est, & in hoc est differentia inter Scotum, & D.Thomam, siue Thomistas, ꝙ ipsi fateri nolunt ens esse vniuocum, sed purum analogum. Scotus autem sustinet illud esse uniuocum, & simul analogum. Ratio etiam probat, quod conceptus entis dictus de Deo nedum debet esse analogus, sed vniuocus; alioqnin naturaliter non posset haberi a uiatore, quod est clara falsum.

Tertia ratio principalis Scoti, omnis inquisitio Methaphys. cognitionis Dei procedit sic. primo consideramus rationes formales rerum in se, deinde ablata imperfectione quam habet in creaturis, transferimus in Deum cum omni perfectione. ergo necesse est, quod ratio illa formalis dicatur vniuocè de Deo, & de creatura, exemplum uidemus in nobis, intellectum secundum suam rationem formalem dicere perfectionem, illum attribuimus Deo remota quacumque imperfectione, idem dicendum de uoluntate, de sapientia, & alijs attributis secundum Theologos.

Tertia ratio principalis.

Quod si quis dicat, alia est ratio formalis intellectus ut competit Deo, & alia, ut est in creatura, hoc reijcitur, quia tunc ex creaturis male, & falso concluderemus aliquē cōceptū de Deo; neq; esset vera ista. Deus est intelligens, immo nō magis, cōcluderetur. ꝙ Deus est sapiēs formaliter, ex rōne sapientiæ, q̄ appræhendimus ex creaturis, quam quod Deus est lapis, si enim sunt omnino diuersæ rationis, ex uno non potest concludi aliud.

Huic rationi respondent Caietanus, & cœteri Thomistæ persistendo in eadem ratione, vnde negant consequentiam, & dicūt sufficere analogiam illius rationis formalis. Sed hæc responsio iam supra est confutata, & hanc rationem non tollit, quia illa ratio formalis si sit pure analoga, & nō vniuoca, ut ipsi dicere habent, erit in se diuersæ rationis, & non poterit inducere cognitionem, & conceptum certum de abstractis, sed falsum, vt dictum est. Prȩterea si intellectus, vt dr̄ in nobis, & vt dicitur in abstractis, nō conuenit, nisi in proportione, & analogia pura, nō essent veræ istæ. Deus habet intellectum; Deus est ens, & similes, sed essent veræ proportionaliter, idest qđ in Deo non est intellectus, sed aliquid proportione quadam remota omni vniuocatione, respondens intellectui: similiter Deus non erit ens, sed aliquid simile enti, remota omni vniuocatione, & sic de alijs; fatentur enim, quod non est eadem ratio formalis intellectus, entis, & aliorum in Deo, & in nobis, sed solum analogicè purè, quod est per quandam attributionem, & similitudinem sine vniuocatione omnino, at hoc est contra Theologos, & Phylosophos, nam ponimus in Deo intellectum ex Aristot. in 12. Meth. tex. 39. sæpe, & voluntatē, & sapientiam secundum Theologos secundum eandem rationem, quam ponimus in nobis, ablata solū imperfectione, auferre autem imperfectionē re, vel addere perfectionē non est mutare rōnē formalē, quia magis, & minus non variant speciem, necesse est ergo dicere, quod isti conceptus Methaphysici dicti de Deo, & Creatura, nedum sunt ijdē analogicè, & per similitudinem, sed etiam vniuocè, sicuti supra diximus analogiā stare cum vniuocatione, alioquin non essent veræ propositiones formatæ a nobis de abstractis cū huiusmodi conceptibus; Quod si quis dicat conceptum entis, qui dicitur de Deo, & qui de creatura, habere in se quādam similitudinem per quam intelligere possumus vnum ex alio; fatentur tunc esse vniuocum, quia non possunt esse similes in se, nisi rationem aliquo modo vniuocam includant, licet cum maximis differentijs, hoc enim est vniuocum analogum, vt supra dixi. Has tres rationes iterum pertractat Scotus 1. sent. dist. 8. q. 3. & adducit varias responsiones, quæ ab Henrico, & antiquis adducebantur, quas, quoniam ibi confutātur, non adduxi solum adduxi præcipuas, quæ a posterioribus productæ sunt.

Reijcit.

Secunda

Quarta ratio desumitur ex Aristotele apud Scotum in eadem qō, & est hæc. Substātio non immutat immediatè intellectū nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed solum accidens sensibile, cum ergo solum accidens sensibile immutet intellectum nostrū, opus est quod si intellectus noster habet aliquam conceptum quidditatiuum de substantia, ille sit abstrahibilis ab accidente: at nullus alius conceptus ab accidente potest abstrahi, qui conueniat substantiæ, simul, cum accidente, nisi ens, ergo si neque ens sit vniuocum, nullus conceptus, vniuocus, & quidditatius de substātia habebitur, qui explicet, & ingrediatur essentiam substantiæ.

Quarta

Huic rationi respondent Caietanus, & alij, sed quia hæc ratio ilam difficultatem exposcit, s. an substantia immutet intellectum ideo hic supersedeo quinto arguo ipse ex principijs Arist. & ratio ista mihi efficacissima videtur. Illud est nomen vniuocum, quod prædicatur de pluribus secundum nomen, & secundum rationem eandē; sed ens prædicatur de pluribus inferiorib. secundum nomen, & secundum rationem, ergo ens est nomen vniuocum suis inferioribus.

Responsio Caietani.

Quinta.

Maior est Arist. in antepredicamentis, & ab omnibus conceditur; minor vero probatur, quia quod inferiora contenta sub ente includant rationem entis, patet, quod etiam includant rationem entis. i. cōceptū, probatur, quia ens reale describitur esse illud, quod habet esse in rerum natura, præter opus intellectus, vel similibus verbis eundem conceptum significantibus, modo patet quod quælibet res accepta sub ente, vt est substantia, & accidēs, includit huiusmodi conceptum entis, quia de qualibet verum est dicere quod est in rerum natura præter opus intellectus. ergo ens est vniuocum. Huic rationi respōdet, qui dicunt ens esse æquiuocum, quod ens nullū hēt vnum conceptum, neq; diffinitionem, sed est purū nomen, & quod propterea non potest esse commune pluribus secundum rationem, & qđ ratio, & descriptio assignata est diffini-

finitio verbalis. Contra, si hæc responsio istorũ, valer, sequitur, ꝙ neq; substantia, neque vllũ genus generalissimum est vniuocum, consequens est aperte falsum. Quod si quis contendat de substantia ꝙ non sit uniuocum, neq; supremum genus in Categoria substantiæ, ne fiat contentio in verbis, accipiamus illud quod est supremũ genus in Categoria substantiæ, siuè illud sit corpus, siue substantia, dico, quod hoc non erit vniuocũ. ꝙ tamen omnes habent pro absurdo manifesto hoc probatur, quia huiusmodi genus generalissimum nullam habet diffinitionem, neque.n. habet supra se genus, quod ingrediatur eius diffinitionem, solum ergo poterit describi eius conceptus, ut substantia sic describatur, substãtia est quæ in subiecto non est, hoc.n. modo sæpe Aristo. ponit discrimen inter substantiam, & accidẽs, & in prędicamẽtis tali descriptione describit substantiam; modo ego quoq; dicã hanc descriptionem esse verbalem. Est ergo dicendum, quod cum ista sint suprema. s. ens reale, & genera generalissima, propter hoc non habent perfectas diffinitiones, tamen habent conceptus suos, qui per descriptiones explicantur, & ideo cum claudantur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, siue secundum hos cõceptus explicatos per has descriptiones, ens, & genera generalissima sunt vniuoca. quod etiam confirmatur, quia Arist. quando in ante prædicamentis describendo vniuoca dixit, Vniuoca dicuntur, quorum nomen est cõmune, & ratio substantiæ est eadem, per rationem substantiæ intellexit cõceptum quidditatiuum, non diffinitionem propriam, patet, quia in capite de substantia explicãdo proprietates substãtiæ, dixit, substantiæ, esse proprium prædicari vniuocè, sed hoc non competere soli substantiæ, sed ẽt differentijs substantialibus, ut rationali, & alijs modo clarum est quod rationale & huiusmodi differentiæ non habent ꝓprias diffinitiones, quia non habent alias differentias, neque habẽt in recto genus supra se; unde si quis diffinire vellet rationale non diceret, rationale est animal, quia animal non prædicatur in recto de rationali; necesse ergo erit describere eã meliori mõ quo fieri poterit, & ita prædicabitur uniuoce de suis inferioribus. s. indiuiduis suæ speciei, & tñ non habet diffinitionẽ propriè dictã Clarũ est ergo ꝙ Arist. per rationẽ substantiæ intellexit conceptum quidditatiuũ siue per diffinitionem siue per descriptionẽ explicetur, cum itaque ens sit cõmune pluribus secundum nomen, & secundum rationem, & secundum conceptum quidditatiuum, est dicendum, quod sit vniuocum. qui uerò concedunt, ens non esse æquiuocum, sed habere proprium conceptũ, siue sit analogum, siue non, non, possunt vitare quin sit vniuocum, quia cui competit diffinitio vniuoci assignata ab Arist. est uniuocũ, sed sic est quod enti, ut uisum est, competit diffinitio vniuocorum, ergo est vniuocũ, nec valet afferre diuersas differentias inter vniuocum, & analogũ, illæ.n. non assignantur ab Arist. & etiam non auferunt vniuocationem, ut visum est supra, & dicemus respondendo ad rationes aduersariorũ; concludendum est ergo ꝙ ens uniuoce, & analogicè prædicatur de suis inferioribus, & ꝙ analogia stare potest, & stat in præsenti cum vniuocatione. Alias rationes habes apud Antonium And. Io. Canonicum, & Anto. Trombettam; sed istæ sunt præcipuæ desumptæ ex ipso met Scoto, rursus habes alias rationes in Theoremate, ens diuiditur in decem prædicamenta per modos essendi.

Explicatur quomodo ens prædicetur de suis passionibus, & ultimis differentijs Cap. IIII.

POstquã probauit Scotus, quod ens uniuoce prædicatur de Deo, & creatura, substantia, & accidente, in 3. q. eiusdem 3. dist. respondendo ad quæstionem ait, ꝙ licet ens vniuocè prædicetur, non tamen est vniuocum prædicatum in quid de omnib. per se intelligibilibus, ex quo orta est vna dist. inter Scotistas, quo aliud est, vniuoce prædicari, & aliud esse vniuocum prædicatum, & volunt ꝙ ens vniuocè prędicetur de omnibus per se intelligibilib. sed nolunt ꝙ sit vniuocum prædicatũ, quæ distinctio, ab alijs modis explicatur, sed quia hæc distinctio patit maximam confusionem in hac materia, & est commentum quorundã non intelligentium Scotum, licet in aliquo sensu sit admittenda, & admittat eam Scotus alibi ideo declaranda est sententia Scoti

in hac re, vt quid ipse de vniuocatione entis senserit, vnusquisque apertè cognoscat. Notandum est ergo quod Scotus loco citato inquit, quod ens nō est vniuocum dictū in quid de omnibus per se intelligibilibus, quia non de vltimis differentijs, neque de proprijs passionibus, vbi est aduertendum, ꝙ non negat ens vniuocè prædicari de omnibus per se intelligibilibus, quia iam probauit ꝙ ens vniuocè dicitur de Creatura, & Deo, de substantia, & accidente, modo sub his quatuor membris continentur omnia p se intelligibilia, si autē modo negaret, ens esse vniuocū dictum de omnibus per se intelligibilibus, sibi expresse contradiceret, nec ualeret solutio illaquod Scotus dicat ens non esse vniuocum prædicatum, nō autem non vninocè prædicari, ut quidam Scotistæ respondent, quia clarum est, quod uniuocè prædicatur, appellatur vniuocum prędicatum; & ideo si hęc est vera, ens vniuocè prædicatur, & hæc est vera, ens est vniuocū prædicatum, esset ergo ridicula responsio, vltrà quod non est ad mentem Scoti, dicendum est igitur, quod Scotus loco citato nō negat ens vniuocè prædicari de omnibus per se intelligibilibus; sed negat ens uniuocè prædicari in quid de omnibus per se intelligibilibus, & hoc est quod clarè ipse dicit, & probat ibi, licet pauci, vel nullus, quod viderim, illud animaduerterint; sed opus est hoc declarare, videtur enim prima facie quoddam magnum absurdum.

Sciendum est ergo quod duplex est prædicatio propria, scilicet in quid, & in quale ex Porphirio. Genus, & species prædicātur in quid, differentia verò proprium, & accidens in quale; illa in quale essentiale, ista in quale accidentale, omnia ergo genera, & species appellantur prædicata quidditatiua, quia prædicantur in quid, & ita in illis subiectis inferioribus in quib. clauduntur, dicuntur claudi, & inesse quidditatiuè. Differentia vero dicitur prædicatum qualificatiuum, quia qualificat, & determinat, licet substantialiter, & propterea differentiæ nō dicuntur claudi, & in esse quidditatiuè suis subiectis, sed potius qualificatiuè. Ex hoc apparet quod quæ prædicantur in quid, cū sint solum genera, & species, habent rōnem totius, & determinabilis, & communicabilis inferioribus; differentia autem nō habet rōnem determinabilis, & totius, sed solum habet rōnem determinatiui, & qualificatiui, quia determinat, & qualificat illud commune, & substantialiter, cum illis dat esse rale. Ex his apparet propositū, quoniā inquit Scotus, quod ens prædicatur uniuoce de omnibus, sed non prædicatur vniuoce de omnibus in quid, quia non prædicatur de ultimis differētijs in quid; ratio est; quia licet ens claudatur in vltimis differentijs vniuocè, i. secundū nomen, & secundū rationē, tamen non clauditur in eis vt aliquod totū, & vt communicabile pluribus, & determinabile, quia tunc illa differentia vltima adhuc esset diuisibilis, quod est incōueniens cum sit vltima differentia; clauditur ergo in vltimis differentijs ut determinatiuum, quia illa differētia nō est diuisibilis, sed ultimum determinatiuum entis, & sic ens prædicatur de ultimis differētijs vniuoce non in quid, sed in quale, vnde dato ꝙ vltima differentia sit A. hæc propositio, A. est ens, non est in quid, sed quasi per accidens, quia est in quale, ut ait respondendo ad primum argumentum factum cōtra vniuocationē entis lit. N. Similiter prædicatur de proprijs passionib. vniuocè, sed nō in q̄d quia neque in illis clauditur, vt aliq̄d tm̄ communicabile pluribus, sed clauditur in illis tanq̄ in vltimū terminū suum, & ideò vltimæ differentiæ, & propriæ passionis entis appellantur a Scoto conceptus simpliciter simplices i. non resolubiles in vlteriores cōceptus, quia sunt vltimi termini entis non amplius diuisibilis, nec determinabilis. Et nota ad vitandam ambiguitatem, quod & prædicata sumpta ex diffentijs, & in se differentiæ appellantur quandoque, & sæpè prædicata quidditatiua, vt rationale dicitur prædicatū quidditatiuū, & in primo mō dicendi per se hominis, sed tn̄ nō dicuntur pdicata quidditatiua, ꝙ pdicent in quid de suo subiecto, nō. n. pdicantur in quid sed in quale; sed dicūtur prædicata quidditatiua, quia pertinent ad quidditatē rei, iō in alio sensu illa accipiuntur, cū pdicata quidditatiua dicuntur, atq; in præsenti nos loquimur. Vnde potest formari talis distinctio: prædicatum aliquod esse quidditatiuum, vel prædicari in quid, pōt duob. modis intelligi, vno mō quatenus ptinet ad essentiā

tei in primo modo, & sic concedimus ens esse prædicatum quidditatiuum, & prædicari in quid de omnibus, etiam differentijs vltimis alio modo quatenus tale prædicatum prædicatur in quid, & hoc modo negamus ens esse prędicatum quidditatiuum respectu vltimarum differētiarum, & propriarum passionū & in hoc sensu loquimur in præsenti; & per hanc distinctionem soluuntur omnes obiectiones Thomistarum, quia non intelligunt positionem Scoti; prędicatio vero entis de suis passionibus nullo modo est in quid, sed in quale, vt declaratum est quia ens includitur in illis per modum qualificantis, & determinantis, non per modum determinabilis.

Tomista

Prima ratio Scoti. Quod autem hæc sit intentio Scoti, patet ex probationibus, suis probat enim qđ ens non prædicetur in quid de vltimus differētijs duabus rationibus. prima si vltimæ differentiæ includunt ens quidditatiuè certum est quod differunt, ergo alijs differētijs differunt: vel ergo illę alliæ includunt iterū quidditatiuè ens, & sic alijs differentijs differēt, & dabitur processus in infinitum, vel stabitur ad differentias vltimas quæ non includant ens quiditatiuè; hæc ratio clarissimè probat ens non prędicari in quid de differentijs vltimis, modo, quo exposuimus; non autem probat, quod ens non sit vniuocum predicatum de vltimis differentijs. *Secunda ratio.* Secunda ratio, omnis res composita componitur ex actu, & potētia, & ex determinato, & determinabili, & sic entia composita vltimo resoluuntur ad potentiam ultimam, & actū vltimū, quæ sunt simpliciter simplicia; & sic vniuersaliter omnis conceptus resoluitur ad conceptum determinabilē tantū, & ad conceptum determinatiuum tantū; conceptus determinabili tantū est ens; conceptus determinatiuū tantū, est conceptus vltimæ differentiæ, ergo isti cōceptus sunt primo diuersi, itaqđ vnus nihil includit alterius; non ergo est eis aliud commune, vt genus, neque ipsum ens est veluti genus ipsis vltimis differentijs; sed solum clauditur in illis, quia conceptus vltimarum differentiarum sunt termini, & extremitates entis, vt diximus, & sic patet quod includitur ens in vltimis differentijs secundum nomen, & rationem, & cōsequenter vniuocè, sed non includit vt genus, & vt determinabile, & cōsequenter non predicatur in quid de illis. Probat idē de ꝓprijs passionibus entis, quia ꝓpria passio predicatur ꝑ se secundo modo de suo subiecto; modo propriæ passiones, & vniuersaliter prædicata, quæ sunt in secundo modo dicendi per se, includunt suū subiectum in diffinitione propria vt additum. ergo subiectum nō prædicatur de suis inferiorib. in primo modo, & sic nō prædicatur quidditatiuè, cum genera, & species, quæ quidditatiuè prædicantur vt ostendimus, prædicentur dētur de suis inferioribus solum in primo modo. Secundò ens diuiditur quidditatiuè in ens increatum, & in decem genera; patet enim quod ens de his prædicatur quidditatiuè & includunt ens, vt determinabile, & communicabile, (quod, nō est verum de ente increato, quia illud non est determinabile, vt genus vt infra dicet Scotus:) at passiones entis nō sunt aliquod prædicamentum, neque aliqua pars illorum, quia sunt transcendentia; ergo sequitur, quod non includunt ens quidditatiuè, sed solum qualificatiuè, & ut extremitates vltimæ, vt dictum est, non propter hoc tamen sequitur, quod ens sit genus, sed solum, quod est commune, vt genus, & plusquam genus, cum sit transcendens, de qua re loquemur dum disputabimus de modo, quo ens descendit in decem prædicamenta. Ex his patet, non esse ad propositum rationes quas faciunt Paulus Soncinas in 4. Meth. q. 19. & Ianellus eodem 4. q. 5. quia non percipiunt mentem Scoti, neque. n. negamus ens includi in passionibus, & differētijs, sed negamus includi, vt determinabile; ipsi vero arbitrantur nos dicere ens esse extra vltimas differentias, & passiones eius omnino. Ad argumētū ex 3. Meth. tex. 10. respondet in capite sequenti ad primū, ad alia duo Iauelli patet ex distictione iā supra allata in hoc capite; item patet ea non esse ad propositum, quæ tanta prolixitate verborū dicit Suarez ĩ sua Meth. D. ſp. 2. sect. 5. per vltimam differentiam enim intelligit Scotus differentiam, quę nō est amplius diuisibilis in alias a quocūque illa sumatur, vt ibi se declarat; vt exmepli gratia. Sensitiuum non est vltima differentia, quia & illa diuiditur in alias rationale, ergo est vltima differenria specifica, & indiuidualis vltima absolutè & sic patet

Socinas Ianellus

Suarez

quod

quod non sunt ad propositum illius rationes; quomodo autem in illis claudatur ens secundum Scotum, iam dictum est.

Adducuntur rationes precipue aduersus vniuocationem entis, & varia opiniones aduersa explicantur. Cap. V.

Declarata veritate Scotus aduersus eam multipliciter arguit, tum ex propria mente, tum ex fundamentis aliorum. *Prima ratio.* arguit primo in illa met 3.d. q.3. sic Phylosophus.3.Met.text. 10. habet, quod ens nō est genus, & adducit hanc rationem, quia tunc differentia non esset ens. at si ponatur ens commune dictum in quid de pluribus specie differentibus, (quod sequitur si ponatur esse vniuocum,) ens erit genus. *Secunda* Secūdo Aris.3.Met.tex.2. vult quod ens dicatur de entibus, sicut sanus de sanis, & vult, qđ Meth. sit vna scientia, non quia illa omnia, de quibus est Methaphysica, dicantur secūdum vnum, sed ad vnum, scilicet nō vniuocè, sed anologicè, ergo ens est analogū, non vniuocum. Item.7.Meth.tex.15. dicit, *Tertia.* accidentia sunt entia, sicut logici dicunt, non ens esse ens, & nō scibile esse scibile, & sicut dicitur salubre, in omnibus istis exemplis non est vniuocatio eius, quod dicitur de pluribus, ergo neque entis; immò in his exemplis videtur potius æquiuocatio eius, *Quarta* quod dicitur ens. Itē Porphirius ait. Si quis omnia entia vocet, æqui uoce nuncupabit. Item 1.Phy.tex. 13. principium est contra *Quinta.* Melissum, & Parmenidem, quod ens multiplicetur; & arguit quod si omnia sint vnū ens, ergo omnia sunt, vel hoc vnum ens, vel illud; quod non sequeretur, si ens esset vniuocum, sicuti, non sequitur, omnis homo est vnus homo, ergo, vel iste vnus homo, *Sexta.* vel ille unus homo, Sexto per rationem, si esset vniuocum ad decem prędicamenta; ergo descenderet in i'a per aliquas differētias; sint igitur istæ differentiæ A. & B. aut igitur istæ includūt ens quidditatiuè; aut istæ non sunt entia, Si primum, ergo in quo libet conceptu generis generalissimi committitur nugatio, dum assumitur talis differētia cum ente in cōceptu explicādo illius generis generalissimi; aut est dicendum qđ Istę differentiæ sint non entia; quod enim non includit ens, est non ens, & tunc sequitur peius absurdum, qđ non ens erit de conceptu entis, Adducit Scotus alias rationes contra vniuocationē entis ex Henrico in 8. d.1.q.3. in principio. Prima. Illis, quæ sunt totaliter, & immediatè sub extremis cōtradictionis nihil est cōmune vniuocū. Deus, & creatura sunt omnino, & immediatè sub extremis contradictionis scilicet sub depēdere, & non dependere, quia Deus non dependet, creatura depēdet, sub causato, & non causato, esse ab alio, & nō ab alio; ergo nihil eis est commune vniuocum. Secunda, omnis conceptus communis est neuter respectu illorum quibus est communis; sed nullus est conceptus neuter respectu cōtradictoriorum, qa est alter eorum, ergo Deo, & creaturæ, qui sunt sub contradictorijs, nihil est commune vniuocum; & hæc ratio est confirmatio præcedentis. Tertia. Primò *Tertia.* diuersa in nullo conueniunt; Sed Deus est primò diuersus à quacunque creatura; alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita nō esset simpliciter simplex; ergo Deus in nullo cōuenit cum creatura, & ita, nec in aliquo communi cōceptu uniuoco. Quarta Vbi est vnitas attributionis solum non potest esse vnitas vniuocationis, sed *Quarta* creaturæ ad Deum opus est ponere vnitatē attributionis in ratione entis, ergo in ratione entis in illis non est vniuocatio.

Caietanus. *Prima ratio.* Caietanus libro de ente, & essentia cap. 2. aduersus hanc vniuocationē entis arguit quoque primò sic Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci, habet aliquid plusquā reliquum vniuocatum; substantia, & accidens sunt uniuocata per nos in ente; ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoca.f.entis quam substantia; discursus bonus, sed conclusio falsa, ergo altera præmissarū: nō maior, quia illa habetur ex anteprædicamentis, ergo minor; sed minor est conclusio Scoti, ergo falsum est, qđ ens sit vniuocum substantię, & accidentis: falsitas conclusionis habetur 7.Meth. tex. 2. & 3. vbi dicitur quod in ratione accidentis in quantum ens ponitur substantia: at in ratione, & conceptu substantiæ, vt est ens, nō ponitur, neque accidens, nec substātia; qa secundū Ari. & cōmentatorē, conceptus substātiæ abstrahit ab utroque. s. ab accidente, & à substātia. Secūdo ens est vniuocū prædicatum in quid de pluribus differentibus specie,

ſpecie, in nulla differentia quidditatiue inclusum, ergo eſt genus, quod eſt falſum. Cõſequentia tenet ex diffinitione generis: Scotus etiam illã concedit 1. ſent. d. 3. q. 3. ſoluendo primum argumentum contra vniuocationem entis. Antecedens eſt Scoti quo ad primam, & ſecundam partem: quo ad tertiam verò. ſ. quod ens non includatur quidditatiuè in aliqua differentia, probatur, qa tunc accipiatur aliquod genus, & illi addatur differentia non vltima, erit nugatio, qđ eſt inconueniens; probo conſequentiam, quia in illo genere bis ponetur ens eodem modo ſcilicet ſemel ratione generis, & ſemel ratione differentiæ, & ſic ponitur nugatio expræſſa.

Ad tertiam. Tertio ſi eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, ergo in ratione ſubſtantiæ expræſſe ponitur ens, ergo in diffinitione hominis expreſsè ponitur ens, hoc eſt inconueniens, contra Ariſt. & communem viam, ergo, & antecedens. Prima conſequentia probatur: quia omne ſuperius vniuocum explicite ponitur in diffinitione eſſentiali ſui inferioris: ſicut animal ponitur in ratione hominis explicitè.

Ad ſecũdam. Secunda conſequentia probatur auctoritate Ariſt. poſita in 2. libro Top. illa, ſcilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius, loco illius ſi ponatur eius ratio, elatior erit intellectus: cum ergo ſubſtantia ponatur in diffinitione hominis, & loco ſubſtantiæ liceat ponere rationem ſubſtantiæ, & in ratione ſubſtantiæ explicite ponatur ens; ſequitur quod in diffinitione hominis debeat poni ens explicite, vt clarior ſit diffinitio hominis.

Opinio Aureoli. Aureolus, vt refert Ioannes Canonicus primo Phyſicorum quęſtione 3. habet opinionem ab aliis diuerſam: tenet enim quod conceptus entis nullam dicat rationem cõmunem in qua conueniant omnia entia, ſed vult, quod eus ſit ſpoliatum, & denudatũ ab omni ratione. Si hæc ſit poſitio ipſius ſuſtinere habet, quod ens ſit æquiuocum, quia purum nomen abſque conceptu commune pluribus, eſt ęquiuocum, vt ſupra diximus. Rationes itaque probantes hãc opinionem contradicũt poſitioni noſtræ, ideo ſunt adducendæ, & eo magis; quia putat ſe demonſtrare;

Prima ratio. Prima ratio eſt hæc. Conceptus, qui eſt idem omnibus rationibus nullo penitus acquiſito, & nulla ſibi facta additione, non habet in ſe aliquam vnam rationem communem, ſed eſt omnes rationes confuſè, & indiſtinctè conceptus entis eſt idẽ omnib. rõnib. nullo penitus addito, ergo. Maior habet duas partes, vnam negatiuam, aliam affirmatiuam. Negatiua probatur. ſ. quod ille conceptus, qui eſt idem omnibus rationibus nullo penitus acquiſito, non habeat aliquam rationem cõmunem, quia tenet, ait ipſe virtute illius principij, quæcũque vni, & eidem ſunt eadem, eodem modo identitatis quo ſunt idem in illo tertio, ſunt idem inter ſe, declaratur, quia omnia entia habẽt proprias rationes, & diuerſas, vt entia ſunt, quia ſunt entia diuerſa, ergo non poſſunt eſſe penitus idem alicui vni rationi; quia ſaltem addunt aliquam propriam rationẽ illi; Pars affirmatiua probatur, quia niſi ille conceptus in idem coincideret cum omni ratione determinata etiam ſi eſſet confuſus, & indeterminatus, non coincideret cum omnibus. Minor probatur, quia illud additum eſſet ens, & ſic non eſſet aliquid diuerſum ab ente, & conſequenter minor eſt vera. Secunda ratio, quam appellat demonſtrationem, nullus conceptus, qui diuiditur per differentias, inter quas non eſt dare medium per abnegationem, & indifferentiam vtriuſque, eſt vnus, ſed eſt denudatus ab omni vna ratione, ſed conceptus entis diuiditur per abſolutum, & per reſpectiuum, quorum non eſt medium per abnegationẽ extremorum, ergo conceptus entis non habet vnam rationem. maior patet, quia ſi illud eſt commune, & diuiditur per differentias, oportet, quod illa ratio communis ſit indifferens rationibus diuidentibus: minor etiam probatur; quia non eſt imaginari aliqua ratio, quæ non ſit abſoluta, vel reſpectiua Ianduuus 4. Meth. q. 1. arguit primo ſic, illud quod eſt vniuocum, habet rationẽ & conceptum diſtinctum a conceptu inferiorum; ſed ens non habet conceptum vnũ diſtinctum a conceptu ſuorum inferiorum ergo. Minor probatur, quia ens in ſua communitate conſideratum, nihil dicit, niſi purum nomen, & ſuum eſſe eſt in decem prædicamentis incluſum, adeo quod ſuum eſſe formaliter eſt ſubſtantia, accidens, & cœtera prędicamenta. Confirmatur, nullum ſigni-

Secunda.

Ianduni. Prima ratio.

Secũda.

significatum termini essentialiter prædicatur de modo essēdi, a quo sumitur ratio ipsius termini, idest nullum subiectum prædicatur de differentia, a qua constituitur in esse, vt animal essentialiter non prædicatur de sensibilitate; sed ens prædicatur essentialiter de esse formaliter, quia esse formaliter est ens, ergo ens non dicit vnum conceptum, & significatum per se.

Tertia. Tertio ab alijs arguitur. Diffinitio quid nominis illius subiecti, quod habet conceptum proprium differt a diffinitione quid rei eiusdem, sed sic est quod in ente eadem est diffinitio quid nominis, & quid rei, ergo Maior patet exēplo de animali, in quo alia est diffinitio quid rei, & alia quid nominis, & in alijs. Minor quoque de se est euidens. Si quæras. n. quid significat ens; Responderetur, quod est id, quod est in rerum natura: si quæras diffinitionem quid rei, idem

Concinates. Prima ratio. Respondebitur. Paulus Soncinans 4. Meth. q. 4. varias rationes adducit, quarum multę coincidūt cum multis iam supra adductis: præsertim tamen sic. Quidditas entis præcisa, & abstracta, aut est necesse aut non est necesse: si est necesse, ergo omne ens est necesse, quod est absurdum, si non est necesse, ergo aliquid est in Deo, quod nō est necesse esse.

Secūda. Secundo, omne quod est vniuocum, contrahatur per aliquid, quod est extra rationem sui, vt dicit Phylosophus 7. Meth. sed nihil est extra rationem entis, quia ens prædicatur de omnibus nedum idētice, sed formaliter, ergo ens non est vniuocū. Reliquæ rationes partim superius adductæ sunt, partim ex se facile solui possunt.

Suessani. Prima ratio. Suessanus 1. Meth. q. 1. & 4. q. 1. multipliciter arguit contra vniuocationem entis, sed præcipuè his. Illud in quo vnum per se, & essentialiter antecedit aliud, non potest esse illis vniuocum; sed Deus antecedit essentialiter omnia entia in ente ergo non potest in ente vniuoce conuenire cum alijs entibus.

Secūda. Secundo id, quod per essentiam capit aliquid non potest cōuenire vniuoce cum illis, qui capiunt illud per participationē. Sed Deus est ens per essentiam; cætera sunt entia per participationem, ergo ens non est illis vniuocum. Maior probatur, quia, ideo Socrates, & Plato conueniunt vniuoce in humanitate, quia capiunt humanitatem per essētiam, ergo per conuersionem per contrapositionem, quæ non capiunt idem per essentiam; non possunt in eodem conuenire vniuoce.

Ægidij ratio. Tertio ex Ægidio nullum vniuocum saluatur in vno simpliciter, & in alijs secundū quid, sed ens saluatur in Deo simpliciter, in alijs secundum quid, quia Deus est ens simpliciter; alia entia sunt entia secundum q.d. ex his patet quot aduersarios habeat Scotus in hac positione, sunt ergo ad summum

Quatuor opiniones. quatuor opiniones contrariæ, Prima quod ens sit æquiuocum, quia sequitur Porphirius, & multi ex græcis illam sequi videntur, & pro hac opinione faciunt illæ auctoritates, & rationes, quæ videntur probare, ens non habere vnum proprium conceptū distinctum a suis inferioribus. Secunda est quod ens neque sit vniuocum, neque æquiuocum, neque analogum, sed quidam conceptus confusus, & indistinctus, vt videtur dicere Aureolus. Tertia est, quod ens sit nō vniuocum; neque purum æquiuocum, sed analogum, vt Thomistę Auerroistę, & multi ex Modernis. Quarta est Scoti, quod sit vniuocum, & analogum, quam supra probauimus.

Opiniones aduersariorum ex dictis reijciuntur. & eorum rationes soluuntur. C. VI.

Prima opinio reijcitur. Ex dictis supra patet falsitas istarum opinionum, quod ens non sit æquiuocum, expresse conuincitur ex prima ratione adducta secundo capite, & ex vltima in tertio capite, & etiam ex alijs, sed ex illis duabus præsertim, ijs enim ostenditur, qđ ens habet conceptum vnum per se distinctum a suis inferioribus, & quod non sit purum nomen.

Opinio secunda Reijcitur. Opinio verò Aureoli re ipsa coincidit cum opinione eorum, qui dicunt esse analogum, vel nobiscum; fatetur enim quod ens non sit purum nomen, sed quod habeat conceptum entis respondeat aliqua vna ratio communis, in qua communicent sua inferiora, possumus ergo ita eam impugnare, vel ens est purum nomen, nullum habens conceptum proprium, vel nō; si primum, iam est impugnatum ijsdem rationibus, quibus supra diximus nunc impugnare, ens esse æquiuocum, si non est purum nomen, sed habet conceptum ex parte rei, ergo in se est conceptibile, & intelligibile;

sed

ceptibile; ergo videtur contradictio dicere qd ens hêat conceptũ, & illi conceptui nul la rñdeat propria rõ, cũ cõceptus, & rõ qua intelligitur, sint idem; immo cõceptus nil aliud est nisi intellectio concepta ab intellectu de aliqua re intelligibili: dicere etiã, quod ens habeat conceptum, sed illum esse indistinctum, & confusum, est fateri ens habere proprium conceptum distinctum ab alijs, quia omne commune est indistinctũ, & confusum, cum potentia omnia inferiora contineat, & omnia entia diuersa in illo vno communi contineantur. Denique si statuat ens non esse æquiuocum, ergo erit, vel analogum, vel vniuocum, vel simul vtrumque, cum secundum omnes Phylosophos nullus medius conceptus detur. Tertia vero opinio, quæ est Thomistarum, & Auerroistarum, quod ens sit purum analogum, & non vniuocum, reijcitur per rationes assignatas a Scoto, nunc adductas secundo, & tertio capite, dum etiam ipsi probant, ens esse analogum, non contradicunt nobis, qa & nos asserimus esse analogum: sed dum negant esse vniuocum in hoc dissentimus, & rationes adductæ pro parte Scoti, vt patet, sunt efficaces. Reliquum est itaque vt rationes oppositas soluamus, ex quorum sano intellectu magis cõfirmabitur opinio nostra.

Opinio Thomistarum reijcitur

Ad primam rationem aduersariorum.

Ad primam rationem respondet Scotus loco citato. Primo, quod ratio illa posset negari, quia quæ dicit Phylosophus in 3. Met. dicit disputando in utrumque partem: tamen tenendo, quod illa ratio sit bona, ait Scotus, quod magis concludit pro nobis, quam pro aduersarijs. Formaliter itaque respondendo negatur consequentia vltima, scilicet quod si ponatur ens esse vniuocum, sequatur quod ens sit genus, quia ad hoc quod aliquis conceptus sit genus, multa alia requiruntur, quæ non sunt in conceptu entis vt mox dicam. Sed est modo considerandum, qua de causa ens non sit genus, & Aristoteles ibi neget ens esse genus, cum prædicetur in quid de suis inferioribus. Respondet Scotus, quod Aristoteles ibi negauit ens esse genus, non quia eos sit æquiuocum, vt aduersarij quidam dicebant, sed quia ens est nimis commune prædicatur enim per se de aliqua differentia, quod non competit generi, & ideo enti non potest cõpetere ratio generis. Sed in hoc Scotus sibi

Qua de causa ens non sit genus.

cõtradicere videtur: diximus enim supra ex eodem Scoto, quod ens non prædicatur in quid de vltimis differentijs. huic contradictioni respondet ipse, quod duplex est differentia scilicet vltima differentia, & non vltima differentia: quando dixit supra, quod ens non prædicatur in quid de differentijs, intellexit de vltimis differentijs, vt etiam ibi exposuit se: quia vltimæ differentiæ sunt simpliciter simplices, sed aliæ differentiæ, quæ non sunt vltimæ, quia nõ sunt simpliciter simplices, includunt ens quidditatiuè, & nedum, vt determinatiuum, sed vt determinabile. Vnde hæ differentiæ, sensibile corporeũ, & huiusmodi diuiduntur, & resoluuntur in alias differentias, vti genus in species, & ideo claudunt ens in quid. Ad propositum modo Aristoteles negat ab ente rationem generis, quia ens est nimis commune, quia prædicatur per se in primo modo de istis differentijs non vltimis, quod generi competere non potest: nam genus de nulla differentia prædicatur in quid, siuè illa sit vltima differentia, siue non: ens autem prædicatur in quid de differentijs non vltimis, ergo ens non potest esse genus: minor nunc est declarata. Maior ostenditur a Scoto in octaua distinctione 1. quæstione tertia hac ratione, quia genus est semper potentiale ad differentiam, per quam contrahitur, & sic est determinabile per illam, & ideo non prædicatur in quid de illa: sed in quale: vnde ista, rationale est animal, non est in quid, sed in quale: rationem, & discrimen supra diximus capite quarto sed si dicam rationale est ens, est in quid, & per se in primo modo: non ergo ens prædicatur in quale de differentijs non vltimis, sed in quid; genus uero prædicatur semper in quale de quacunque differentia; ut si dicam rationale est animal, non est uera quidditatiue in primo modo, sed qualificatiue, & determinatiue, & propter hanc suam communitatem ens non est genus. Sed hic est dubium, quia si differentiæ non vltimæ includunt ens quidditatiue, ergo dum talis differẽtia additur generi, fit nugatio, vt cum dico, substantia corporea nam bis summo, ens, quia ens clauditur in substantia, & in differentia illa corporea: quod videtur absurdum. Respon-

Dubiũ. Solutio

spondet Scotus,& responsio cōsistit in hoc, quod si ens, quod clauditur in differentijs quidditatiuè, & additur generi adderetur solum quidditatiuè, esset nugatio, vt si dicerē animal, rationalitas, quia in his duobus clauditur ens solum quidditatiuè, sed quoniam additur nedum, quidditatiuè, sed etiā denominatiue, ideo nō fit nugatio, ut cum dicimus animal rationale, rationalitas .n. in se claudit ens quidditatiue, sed cum additus generi, claudit etiam ens denominatiue, non est autem inconueniens, quod aliquod commune denominet seipsum particulariter sumptum, & vario modo conceptum, sicut albedo potest denominare ens, animal hominem, & similia absque nugatione, vel breuius dicas, quod non est nugatio, quia non ponitur bis ens eodem modo conceptum. Vnde licet in differēti reclaudatur ens, & in genere claudatur ens, diuerso tamen modo, & sub diuersis conceptibus, & ideo non fit nugatio, quia in genere clauditur solum quidditatiue, in differentia qd ditatiue, & denominatiue, vnde in hac non fit nugatio, animal rationale, quia rationale, licet includat ens quidditatiue, tamen vltra huc denominat, & determinat animal sed in ista fit nugatio, animal, rationalitas, quia in rationalitate nulla est denominatio, & determinatio respectu animalis. *Ad secundam* Ad secundam rationem ex 4 Meth. respondet, quod ibi non negat ab ente absolute vniuocationem, sed negat vniuocationem Physicam, non logicam, siue Methaphysicam. i. dicit, quod ens, nun habet vnitatem naturę Physicæ, sed tamen non negat, quia habeat vnitatem conceptus; Vbi est notandum, qd duplex est vniuocatio, Physica, & Methaphysica, (nota quod ex hoc loco Scotistę sumunt distinctionem illam de triplici vniuocatione. s. Physica, logica, & methaphysica, sed Scotus ponit solum duos modos, Physicam, & logicam, & vnitas logica, & Methaphysica secundum horum descriptiones coincidunt: sed quid quid sit da hoc, parū refert.) Vniuocatio Physica fit solum vbi est vnitas naturæ specificæ, & hæc est maxima vniuocatio. Vnde dixit Philosophus in 7. Phy quod in genere multæ latent æquiuocationes, quia in genere non est vniuocatio Physica scilicet vnitas vnius naturę specificæ, sed multæ naturæ adunantur sub vno conceptu gñis, qui conceptus generis & respicit vnam naturam, sed magi, communem, vt diximus in Theoremate. Vniuersale dicit vnam naturam communem realem. Dicit ergo Phylosophus, qd ens, non est ad vnum. i. non est vniuocum Physice, tamen non negas, quod sit vniuocum logice, & Methaphysice, & hoc gñs vniuocationis datur, alioquin nullum gñs esset vniuocum, ad id vero qd dicitur, quod est ad vnum, & analogum; respondet, quod quæ sunt ad vnum, non habent aliquod commune vniuocum Physicè, sed habent aliquod commune vniuocum logice, & methaphysice, quia, quæ sunt ad vnum, habent diuersitatē realem naturæ, cum ea tñ stat vnitas conceptus abstrahibilis ab eis, vt patet in exēplo de gñe: hēt.n. Aristo. 10. Meth. tex. 2. quod in speciebus eiusdem ordinis datur ordo essentialis, quia in quolibet gñe est vnum primum, quod est metrum, & mensura oīum eorum, quæ sunt in illo gñe: licet ergo species habeant attributionem ad vnum primū gñs, non tñ propter hoc sequitur, quia gñs dicat vnum conceptum realem vniuocum suis speciebus, quia si gñs non haberet conceptum proprium distinctum a conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur in quid de illis speciebus; sed tamē quilibet de se ipso. Ecce, quod etiā Scotus hic concedit vniuocationem, & analogiam stare simul. s. vniuocationem logicam, siuè Meth. de qua in præsenti loquimur, vt est vniuocatio generis..

Ad tertiam Ad tertiam Respondet Scotus, quod ex Paragrapho vltimo illius materiæ habetur declaratio, & intellectus illarum auctoritatum, quærit. n. ibi Phylosophus, quorum sit diffinitio, & determinat quod per se primo est substantiæ per se, sed non primo est accidentis, vt quantitas, qualitas, & similiū per accidens vero, & secundum quod est entis per accidēs vt hoīs albi, & adducit rationem istorum, quia substantia est ens per se & primo sed accidens est per se ens, sed nō primo, est ens per se, quia Arist. 5. Met. tex. 14. diuidens ens per se dixit aliud est substātia & aliud quantitas, & cætera, sed non est ens per se primo, quia pendet a substantia, sed ens per accidens, quia non est ens p se, neq; primo: neq; secūdo non habet diffinitionem per se, sed solum ſm quid. Ex his patet

ret quo illæ auctoritates intelliguntur, accidentia.n.non sunt entia, q̃a non sunt per se primo entia, & hoc mõ, quod nõ est scibile per se primo, dr̃ nõ scibile, licet sit scibile p se, sed scdo, & vas dr̃ salubre non p se primo, sed p se scdo: notãt ergo istæ auctoritates attributionem, & ordinẽ accidentis ad substantiam, sed cũ hoc ordine stat vniuocatio ipsorum in ante.

Ad quartam. Ad quartam respondet, q᷑ allegat Arist. sed vbi hoc dixerit Arist. nõ habetur, in logica quidem nullibi habetur, in Meth. dicit, quod iam allegatum est, expositum qua re auctoritas illa nulla est.

Ad quintam. Ad quintam, quæ innititur auctoritati Arist. ex 1. Phy. dicit Scotus, q᷑ principium Arist. est, quod ens: dr̃ multipliciter, sed ibi Arist. per multipliciter non intelligit æquiuoce: sed q᷑ ens dr̃ multipliciter. i. de multis, hoc modo.n. sufficit ipsi Arist. ad arguẽdum contra Permenidem, & Melissum, & destruendum opinionem illorum: dicebant .n. oĩa esse vnum ens, sicut ergo si quis diceret oĩa esse vnum animal, contra eum possemus arguere distinguendo animal, & quærendo de quo aĩali intelligat; aĩal.n. dr̃ de hoĩe, equo, leone, & alijs, vel ergo ĩtelligit, quod oĩa sunt vnus hõ, vel vnꝰ equus, & huiusmodi: ita Phylosophus arguit cõtra Parmenidem, & Melissum, dicebant.n. omnia esse vnum ens: tunc arguit. Ens dr̃ multipliciter. s. de aqua, aere, & huiusmodi, vel ergo oĩa sunt vnus aer, vel aqua, & similia, non tamen propter hoc tollitur vniuocatio entis, cum ergo dicebatur in argumento, q᷑ si ens esset vniuocum, nõ ualeret consequentia, patet hoc nihil impedire, immo optime sic tenet: ad probationem cõtra hoc cõcedo, quod illa consequentia non valet absolute, valet tñ contra illos Phylosophos, quia illi dixerunt oĩa esse vnum ens determinate: non aũt esse vnum ens in communi & in confuso, & sic valet cõsequentia, si oĩa sunt unum ens determinatè, ergo, uel hoc vnum ens, vel illud, unde si ipsi intellixisset oĩa esse vnum in communi, & inconfuso; consequentia Aristot. peccaret per fallaciam consequentis, sicut peccat ista, omnis homo est vnus homo, ergo iste vnus homo uel ille vnus homo, non enim valet consequentia formaliter descendendo a prædicato tantum confuse accepto ad particularia determinata, ut si quis diceret sub stantia corporea est animal, ergo est homo, uel equus, & huiusmodi, quia hoc prædicatum, animal, stat confuse, & se tenet confuso modo, & indeterminato, ita dicere omnia sunt unum ens in communi, ergo omnia sunt hoc unum ens, uel illud unum ens, non valeret, sicuti neq; illa omnis homo est vnus homo, ergo, vel iste homo, vel ille homo, quia in antecedente homo se tenet confuse pro specie.

Sexta. Ad sextam patet ex dictis ad argumentũ primum, & ideo Scotus nihil respõdet ad illam rationem; dico ergo quod ens diuiditur in decẽ prędicamenta per modos intrinsecos vt inferius patebit, qui includunt ens quidditatiue, nec tamẽ fit nugatio propter rationem ibi dictam, quia scilicet non ponitur ens, in his eodem modo conceptum ex natura rei.

Prima ratio. Ad primam rationem Henrici respõdet Scotus, quod Henricus in minori, uel intelligit, quod creatura, & Deus sunt præcise illa extrema contradictionis, vel intelligit quod tum Deus, quam creatura est aliquid cui conuenit alterum extremum contradictionis. Si intelligat primo modo, minor est falsa: quia Deus non est præcise hæc negatio, scilicet non esse ab alio, neque creatura præcisa illa negatio, non necesse esse. Si uero intelligat secundo modo, tunc maior est falsa, quæ erit hęc, illa quibus cõueniunt extrema contradictionis, non vniocantur in aliquo, nam omnia per se diuidẽtia aliquod commune, sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocãtur in ipso diuiso ita in ppo sito Deus, & creatura pñt fm se recipere pdicationẽ contradictionis, vt necesse esse dr̃ de Deo, non necesse dicitur de creatura: tamen potest esse aliquod substratum illis commune, illa autem propositio, inter contradictoria nõ datur medium, valet de his, quæ sunt actu, quia omne, quod est actu, est sub altero extremo contradictionis, non autem ualet de his, quæ sunt potẽtia, quia ista sunt sub neutro extremo contradictionis quantum est de se.

Secunda Ad secundam, quæ est confirmatio istius respondetur; quod conceptum communem esse neutrum, potest intelligi duobus modis. Vno modo, quod sit neutrum formaliter

ter

simæ necesse esset ponere omnia genera superiora explicitè:quod tamen non fit quia superfluum est, quandoque tamen in vsu venit, vt cum non est ita clarum illa superiora claudi in diffinito.

Ad primam Aureoli Ad primam rationem Aureoli dimissis aliorum responsionibus negatur illa maior est enim falsissima, & manifeste; immò eius contradictoria est verissima;quia hæc competit omnibus vniuocis, nam conceptus cuiusuis vniuoci est idem omnibus rationib: suorum inferiorum, vt in illo conueniunt nullo penitus acquisito, & nulla ei facta additione, quia quando fit ei additio, non est amplius conceptus communis, sed contrahitur per illam additionem, & fit particularis ad hoc. sequitur ergo, quod necesse est, quod conceptus communis, qui est idem omnibus rationibus suorum inferiorum, habeat rationem, quæ sit idem cum rationibus suorum inferiorum, nulla sibi facta additione: & sic videmus, quod conceptus substantiæ in se ipso nulla sibi facta additione est idem omnibus suis inferioribus, & habet consequenter rationem cōmuuem, in qua omnia inferiora participant, & communicant: & licet postea ab inuicem differant; sat est quod quatenus in illo conceptu conueniunt, habeant, & communicent eandem diffinitionem.

Ad probationem dico quod illa probatio non est ad propositum, neque illa propositio deducitur ex illo principio; sed ex eo principio deducitur solum, quod eo modo, quo rationes inferiores sunt eædem in illo tertio, s. ente, sunt eædem inter se, ꝙ est verissimū, quia in illo tertio conueniunt, s. in ente, quia entia sunt, ita in se ipsis conueniunt, quia sunt entia, & cum negat hoc, dico, ꝙ entia inferiora non differunt ab inuicem quatenus entia, sed quatenus sunt talia, & talia entia, conueniunt in ratione cōmuni entis; differunt in rationibus particularibus, sicuti homo, & equus conueniunt in animali, differunt verò, ut est homo, & vt est equus; ideo arguere sic entia particularia differunt, & non sunt idem inter se, vt sunt particularia, ergo neque ut conueniunt in illo communi, est committere fallaciam consequentis, quia ex illo principio non deducitur illud consequens.

Ad secundam Ad secundam rationem Aureoli, quam vocat demōstrationē, maior, & minor sunt falsæ, maior, quia implicat contradictionem; dicere enim quod sit aliquis conceptus, qui diuidatur per differentias oppositas, & quod non sit indifferens, siue non habeat rationem indifferentem ad illas, est contradictio, quia si diuiditur per differentias oppositas, necesse est, quod sit quid illis commune, & sit neutra differentia actu, sed utraque potentia, vti videmus euenire in omnibus vniuocis: nam animal quod diuiditur per rationale, & irrationale, est neuter actu, sed vtrumque potentia; maior ergo includit contradictionem, scilicet quod aliquæ differentiæ diuidunt aliquod commune, & illud commune non sit aliquid diuersum, & indifferens, mediū per abnegationem vtriusque differentiæ actualiter, minor quoque est falsa, concedo quidem quod ens diuiditur per absolutum, & respectiuum, sed nego quod ens non sit commune eis, & medium per abnegationem vtriusque extremi. Ad probationem, quæ est, quod absolutum, & respectiuum sunt contradictoria, inter quæ non datur medium vllum, neque per abnegationē extremorū, nego, quod absolutum, & respectiuum, siue esse a se, & esse ad aliud, sint cōtradictoria; sunt quidem disparata, ut substantia, & accidens, sed non cōtradictoria. Præterea ijs, quæ sunt extrema contradictionis, nihil impedit, quin sit aliquid commune vniuocum, vt diximus ad primum Henrici, quod confirmatur, quia si valeret illud argumentum, neque animal esset vniuocum rationali, & irrationali, neque esset medium per abnegationem extremorum; quia hæc est vera, omne animal, vel est irrōnale, adeoquod nullū est animal, ꝙ non contineatur sub aliqua istarum duarum. ergo animal non dicit vnum conceptum per se medium? non valet vt patet; quomodo aūt ē intelligatur illa propositio, inter contradictoria non datur medium, dictū est supra ad primum Henrici, ergo neque in proposito valet, omne ens vel est absolutum vel respectiuum. ergo ens non dicit vnum conceptū per se neutrū, & medium ab increato, & creato, & ente quod per se est, & quod est in alio? non valet. Ad primam rationem Ianduni negatur minor, ad probationem eius dico, quod ens non dicit purū nomen, quia *Ad primam Ianduni*

tunc, neque esset analogum, quod ipse negat: sed habet proprium conceptum, secundum quem est commune substantiæ, & accidẽtis, vt suprà ostendimus: vnde substantia non est purum ens, sed tale ens, & accidens est tale ens, & sic differt substãtia ab accidẽte: quod si quis contendat de illo cõceptu, dicendum est, quod sicuti primum genus in Categoria substantiæ est vniuocum aliis inferioribus, & tamen non habet diffinitionem completam, sed solum descriptionem, ita in proposito euenit.

Ad secũdam. Ad secundam rationem Ianduni respondetur, quod ens nullam habet differentiam a qua constituatur in esse, quia est communissimum, & non contrahitur ad esse aliquod particulare. Præterea non est genus: & hac de causa prædicatur de omnibus inferioribus in quid: animal uero, quia est genus, non potest prædicari de suis differentib. in quid, vt diximus supra soluendo primum argumentum adductum a Scoto, tertia distinctione primi.

Ad tertiam. Ad tertiam dicitur quod si in ente eadẽ est diffinitio quid nominis, & quid rei; hoc euenit propter maximam eius communitatem; hoc idem euenit in generibus generalissimis in quibus eadem est diffinitio quid nominis, & quid rei, & tamen sunt vniuoca, ut patet de qualitate, & substãtia, & aliis

Ad primam. Socinatis. Ad primam Pauli Sõcinatis respondetur ut ad secundam Aureoli. s. quod quidditas, & ratio entis abstrahit à necesse esse, & non necesse esse, siue contingens esse, quia actu non est necesse esse, neque non necesse esse, sed vtrumque potentia, sicuti animal non est actu rationale, neque irrationale, sed potentia vtrumque: ideo falsa est illa maior.

Ad illud de contradictorijs dictum est supra soluendo primam rationem Henrici, quod ens non est vniuocum extremis contradictionis: sed ijs, quæ sunt sub extremis contradictionis, vt sunt Deus, & creatura, quorum alteri competit necesse esse, alteri non necesse esse.

Ad secũdam. Ad secundam dicitur, quod ens contrahitur per modos intrinsecos, non per differentias, ut infra patebit: reliquæ, per dicta facilè soluuntur.

Ad primã Suessani. Ad primã Suessani negatur maior, quia dictum est, quod unitas analogiæ stat cum vniuocatione.

Ad secũdam. Ad secundam dico, quod minor potest habere duplicem sensum, primus est, quod Deus sit fons, & radix entitatis, & illam habeat a se, & non ab alio; accidens uerò, & alia habeant esse ab alio: & hoc modo minor est uera: sed maior est falsa: quia cum hoc stat, quod Deus, & creatura conueniant in essentia entis. Alio modo potest intelligi, quod Deus sit ens per essentiam, ita quod solus Deus includat ens secundum essentiã & secundum conceptum suum, creatura vero nequaquam, sed quodammodo per accidens, & tunc minor est falsa; quia tam Deus, quam creatura includit essentiam, & naturam entis, licet Deus excelentissimo modo creatura infimo modo.

Ad rationem Egidij. Ad rationem Egidij patet quod concludit eos esse vniuocum analogum; negatur ergo maior: scilicet quod nullũ vniuocum saluetur in aliquibus simpliciter, & in aliquibus vero secundum quid, accipiendo hoc secundum quid secundum esse eiusdem rationis, sed tamen ignobilioris: ita quod sit sensus, quod aliquod, vniuocum saluetur aliquibus nobiliori modo, & per prius; in alijs vero ignobiliori modo: scilicet per posterius. Reliquæ rationes ex his facilè solui possunt, quas breuitatis causa omisimus.

THEOREMA XCVI.

Deus non est in genere.

Exponitur mens Scoti, & probatur. Caput Primum.

Aec quoq; quæstio, an Deus sit in genere, est mere Meth. & Theologica: attamẽ, quia etiam eius cognitio est veluti quoddam principium, qđ iuuat ad multas alias dubitationes tollendas; ideo iure illam examinare decreui, & eo magis, quia maximam lucem præbet præhabito Theoremati, quod ens sit uniuocum, inter obiectiones enim illa erat ualida, quia si ens est uniuocũ Deo, & creaturæ, videtur quod ens sit genus, & consequẽter, quod Deus sit in genere: ideo declarandum est, quomodo ens est commune vniuocum Deo, & creaturæ, & tamẽ non est genus. Scotus itaq; primo sent. di. 8. quæst. 3.

quæst.3. quærit, an cum simplicitate Diuina stet, quod Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, idest an Deus cũ sit simplicissimus possit contineri sub genere, vel saltem aliquod prædicatum eius possit contineri sub genere; & respondendo ad quæsitum, duas adducit opiniones extremas prima est negatiua, quæ asserit, nullum conceptum nedum genericum; sed neque vniuocum esse cõe Deo, & creaturæ, adeo quod nec Deus, nec aliquid dictum de Deo, continetur sub aliquo genere, neq; sub aliquo conceptu communi vniuoco, quæ fuit opinio Henrici, & aliorum, qui negant uniuocationem entis, quas supra adduximus. Altera est opinio affirmatiua, quæ asserit, q́d Deus nedum continetur sub aliquo conceptu vniuoco, sed continetur sub conceptu vniuoco generico; ita quod Deus est in genere, & multa dicta de Deo sunt in genere. quæ opinio tribuitur à Marginistis Alberto de Saxonia, & Roberto Olchot. Scotus tenet mediam opinionem, ut ibi dicit, respondendo secundum propriam mentem, ad quæsitum. s. quod Deo, & creaturæ est aliquod commune vniuocum. s. ens, vt ostendimus in superiori Theoremate, in quo discordat à prima opinione negatiua; sed tamen tenet quod ille conceptus non est genus, & sic discordat à secunda opinione affirmatiua, & quoniam primam partem superius ꝓbauerat, & nos in præcedẽti Theoremate de illa superq; locuti sumus. Secundam partem probat in corpore quæsiti, de qua nunc habebimus sermonem. probat ergo Scotus quod nec Deus, vel aliquid dictũ de Deo, sit in genere, præsertim duobus medijs. primum sumitur ex infinitate; secundum ex necessitate. Prima ratio est hæc, Cõceptus habens indifferentiam ad aliqua, ad quæ non potest conceptus generis esse indifferens, non potest esse conceptus generis; sed quicquid dicitur cõiter de Deo, & creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum: nullum aũt genus est indifferens ad finitum, & infinitum, ergo talis cõceptus cõmunis dictus de Deo, & creatura, nõ est genus, & consequenter Deus non est in genere, nec aliquid dictum de Deo eadem ratione, quia q̃cquid est in Deo, est ipsemet Deꝰ, (Omitto illud membrum, & non finitum, quia addit illud membrum Scotus propter

Duæ opiniones extremæ.

Opinio Scoti.

Prima ratio. Opinioni Scoti.

relationes Diuinas, quas sustinet, neque finitas, neque infinitas esse, quæ disputatio est mere Theologica, & ad præsens negotium nihil conducit;) Maior est euidẽs per se, quia subiectum includit prædicatum, est. n. ac si dicant, conceptus cui repugnat proprietas generis non potest esse genus; conceptus qui est cõis Deo, repugnat proprietas, & natura generis, ergo ille conceptus non est genus. Minor ergo in qua est tota difficultas, probat à Scoto, & quia hẽt duplicem partẽ, vtrãq; probat: prima pars minoris est, quod quicquid dicitur cõiter de Deo, & creatura, est indifferens ad finitũ & infinitum, quę probatur: quia Deus, & quicquid dicitur de Deo, est infinitum formaliter (non loquor modo de relationibus Diuinis, creatura verò, & quicquid est in creatura; est finitum formaliter: conceptus ergo qui est communis Deo, & creaturæ, debet esse indifferens ad finitum, & infinitũ, sicuti omnis conceptus communis superioris est indifferens ad conceptus inferiores. Secunda pars minoris est, quod nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & infinitum. Hanc partẽ probat, & probatio est diligenter annotanda, quia in ipsa consistit declaratio totius naturæ generis, probatur ergo sic: genus sumitur à realitate, quæ secundum se est potẽtialis ad realitatẽ à qua sumitur differentia: sed nullum infinitum est potentiale ad aliquid, quia infinitũ non est componibile, sed est summè simplex: Maior huius argumenti in qua consistit tota natura generis probatur primo auctoritate Arist. 8. Meth. c. 5. vbi Aris. ait, oportet terminum. s. diffinitionem esse orationem longam, quia significat aliquid de aliquo, ita quod oportet illud esse materiam, & illud esse formam: constat aũt quod Arist. per materiam intelligit genus, quia ponitur in diffinitione vti materia; differentia uerò habet rationem formæ; secundo probatur ratione, quia si illa realitas, à qua accipit genus, esset uerè tota quidditas rei, non autẽ pars potentialis ad differentiam, vt ad formam, genus solum diffiniret complet è, & differentia esset superuacanea: diffinitio ẽt constans ex genere, & differentia, non indicaret idem primo diffinito, quia vnaquæq; res est semel ipsa: hæc autem diffinitio indicaret bis eandem rem, & sic non esset idem

ferentia est compositiua, & sic genus est potentiale, differentia est actus, & compositiua, & hoc est quod intendit Scotus, & nihil est in genere quod non cadat sub aliquo horum trium modorum quorum neutrum dici potest de Deo, quia Deus licet sit actus, non tamē est alicuius potentiæ perfectius: vnde accidenti aliqet non componantur ex re, & re, vt dictum est, tamen componuntur ex realitate, & realitate, & sic quodlibet accidens continetur sub alterum illorum trium membrorum: quod vero dicit genus ex Arist. non esse materiam, sed ut materiā, concedimus, sed si differentia perficit diffinitionem speciei, vt forma materiam, nonne genus habet rationem partis, & perfectibilis vti materia? Ad illud de substātijs simplicibus vt est materia, & forma, quod non essent in genere, quia non habent partes, dico quod sunt in genere, quia sunt partes; non ergo sunt in genere, vt substantiæ compositæ, sed vt partes ipsarum. Responsio vero ad rationem patet ex se, quam sit falsa, quoniam clarum est quod genus, & superiora, non sunt actu sua inferiora, sed potentia: ideo cum dico animal, non dico hominem, nisi potentia; quomodo ergo genus potest explicare illud quod non actu continet in se? Praeterea clarum est quod differētia contrahit, & actuat genus, & constituit talem speciem in actu, alioquin esset superflua, vt dicebatur in ratione, dicere autem quod ponitur ad explicandū essentiam diffiniti explicitè, est nihil dicere, quia neque implicitè per genus explicatur tota species, nisi ut dictum est in potentia, & in cōfuso siue in vniuersali, sed propria essentia non habetur; immò neque in vniuersali, & in confuso genus continet speciem, nisi quia etiam includit in confuso differentiam, quia differentia est pars essentialis speciei re distincta a genere; est ergo impossibile concipere, vel explicitè, vel implicite speciē sine differentia, sicuti est impossibile cōcipere totum absq; suis partibus, sed hæc clariora sunt q̄ probari possint, manent ēt in suo robore illæ rationes q̄ ibi esset nugatio, & idem bis diceretur, tunc.n. tota essentia hominis explicaretur per genus, & rursus tota per differentiam: per genus implicitè, per differentiam explicitè, ergo sufficeret sola differentia, & sic superflueret genus, quia iam dicis q̄ differentia explicat explicitè essentiam rei, iā in diffinitione nō quærimus aliud nisi cognitionem explicite rei, quam si per solam differentiam habemus, superfluum est genus.

Responsio ad aliud argumentum probās quod diffinitio non indicaret idem primo diffinito, nulla est, primo, quia patet, q̄ differentia non explicat alio modo diffinitū, sed solum perfectè explicat; explicat.n. id, q̄ genus nō explicabat; deinde admissa nō soluit, quia licet diuerso mō in diffinitione eadem res explicetur, cum tū bis explicat, non est idem primo illi diffinito, quia illa res eidem eadem semel, diffinitio vero bis illā explicat, & sic non conuertitur diffinitio cum diffinito, neque est adequata.

Secundo ex eodē medio arguit Scotus, (& ex hoc medio clare elicitur, quid sit mōdus intrinsecus secundum Scotum,) conceptus speciei non est tm̄ conceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdē realitatis, quia tunc albedo posset esse generis, & gradus intrinseci albedinis possent esse differentiæ specificæ. (Nota hic quod modus intrinsecus appellatur a Scoto gradus intrinsecus rei, vnde ex Scoto, modi intrinseci nō sunt aliud quam gradus intrinseci rei,) q̄ est inconueniens; hac accepta pro maiori, subinfert minorem: sed illa per quæ commune ad Deum, & creaturam contrahitur, sunt modus, & gradus intrinseci illius rei communis, scilicet finitum, & infinitum, qui nihil sunt, nisi gradus intrinseci entis, ergo ista contrahentia non possunt esse verè differentiæ, neque cum contracto constituunt compositum, ut est species, immò talis conceptus constitutus ex tali communi contracto, & ex modis intrinsecis cōtrahentibus, est simplicior quam possit esse conceptus speciei, immò est simplicissimus, quia hic nulla adest compositio.

Secunda ratio. Scoti.

Quid sit mod. intrinsec.

Ex hoc patet, quod ens non est genus, quia tunc ens infinitum esset species. At ens infinitum non est species, quia non est compositum, vti est species, sed est quid simplex, & ratio huius est, quia vt dictum est supra, genus est, quid potentiale, & differentia est quid actuale, & quodammodo quid extraneum à genere, vndè facit veram compositionem. At ens cum contrahitur a suo modo, & gradu intrinseco,

eo, non est potentiale, neque contrahitur ab aliquo perfectibili, sed solùm diuiditur in suos gradus intrinsecos, vt infra soluendo primum argumentum Scoti, clarius dicetur.

Tertia ratio ex secundo. Ex secundo medio, scilicet ex necesse esse, Tertio loco arguit sic. Si necesse esse includit in se genus, vel genus, siuè cõceptus generis est necesse esse ex se, vel non, si sic, ergo genus semper habet differentiam actu in se, quia genus non est in actu vltimo sine differentia. Quod autem est ex se, necesse est se, est ex se in actu vltimo, si enim non est in actu vltimo sequitur q̃d necesse esse sit constitutum ex eo quod non est necesse esse, quod implicat contradictionem. Ex hoc colligitur genus. At Deus est ex se necesse esse, ergo Deus non includit in se genus, nõ ergo Deus est sub genere, sine in genere, quia tunc includeret in se genus. Hoc quod dictum est de Deo, concluditur quoque, esse dicendũ de ijs, quæ prædicantur de Deo formaliter, (quod addit propter relationes Diuinas,) ratio est, quia quod est in genere, est limitatum; quicquid vero dicitur de Deo formaliter, est illimitatum, & infinitum.

Responsio Gregorij. Hanc rationem retorquere dicitur Gregorius aduersus Scotum, quia Scotus ponit ens esse vniuocum Deo, & creaturæ, tunc sic arguatur. Ens, vel est necesse esse ex se, uel non; si sic, ergo creatura est necesse esse, quia ens est commune creaturæ, & Deo, si non, ergo necesse erit constitutum ex eo, quod non est necesse esse.

Deinde rationem soluit, dicens, quod intentio generis dicitur de Deo, tamen non est necesse esse, neque pars, uel aliquid intrinsecum eius, quod est necesse esse, licet significet id, quod est necesse esse, & etiam id, quod non est necesse esse.

Reijcitur. Sed neque responsio est vllius momenti, & reflexio facilè vitatur, reflexio quidem nulla est, quia non est par ratio de ente, & de conceptu generis. nam ens est indifferẽs ad necesse esse, & non necesse esse, neque est determinatum ad alteram partem, sed genus est determinatum ad alteram partem, s. ad non necesse esse, quia est potentiale; vnde cum dicimus ens, vel est necesse esse, vel non necesse esse, ad hanc maiorem dico, quod est vtrumque indeterminate, & neutrum determinate, vt diximus in Theoremate de uniuocatione entis, soluendo quoddam argumentum Aureoli; sed de genere hoc dici non potest; quia genus est potentiale, & vltra, si genus esset necesse esse, necessario actu semper haberet differentiam, ut probabat argumentum Scoti, & tunc non esset amplius genus, sed natura eius destrueretur, quæ est quod sit potentiale, non ergo genus est indeterminatum, sed determinatum ad non necesse esse; ideo valet argumentum, genus vel est necesse esse, vel non, si non, est potentiale, ergo non clauditur in necesse esse, quia necesse esse, tunc esset compositum ex non necesse esse; si dicas est necesse esse, destruis naturam generis; quia tunc necessario habebit differentiam, quia per illam est in actu vltimo, & quod est necesse esse, est in actu vltimo ex se, non potest dicere quod genus est indifferens eadem ratione, quia natura generis tunc destrueretur, quoniam illa est quod sit potentiale, & consequenter pertinet ad non necesse esse. hoc membrum reticuit Scotus, quia ex se est manifestum; solutio vero nulla est, quia aliud est loqui de intentione generis, aliud de re concepta, & significata, per intentionem generis, licet intentio generis, quæ est relatio rationis, non sit pars rei: tamen res primæ intentionis, quæ significatur per illam intentionem, semper est pars inferioris, vnde genus secundum omnes diuiditur in suas species per differẽtias, & licet genus idest respectus rationis, non sit pars hominis, tamen animal quod significatur per genus, est pars hominis. Insuper genus, & intentio ipsa generis, habent rõnẽ partis sui inferioris q̃a illa intentio gñis significat rẽ, q̃ de sui natura ẽ pars inferioris speciei, est ergo ridiculũ dicere q̃ genus significat necesse esse, & non necesse esse, & tamen est pars, si. n. illæ sunt differentiæ generis, necesse est quod genus diuidatur p illas, & constituatur in species quarum erit pars, & si Deus sit species generis, cum Deus sit necesse esse, genus erit pars necesse esse, & inclusum essentialiter in necesse esse.

Præterea probatum est q̃ genus continẽtur sub non necesse esse, non ergo significat necesse esse, neq; est quid indifferens, & cõe ad necesse esse, & non necesse esse, sed solũ significat aliquid quod non est necesse esse.

Sed

Dubiu. Sed tunc est dubium, qualia sint illa prædicata, quæ de Deo dicuntur formaliter, ut sapiens, bonus, &c.

Quod sint prædicata transcendentia. Solutio. Respondet Scotus quod illa dicunt prædicata transcendentia, quia illa prædicata sunt communia Deo, & creaturæ, & consequenter sicut ens quod est cõmune Deo, & creaturæ, non est genus, sed prædicatum transcendens, ita bonus, sapiens, &c. Unde sapiẽtia infinita conuenit Deo, sapientia finita conuenit creaturæ; sed sapientia indeterminatè, & in communi, competit enti in communi, & ita sicut ens est transcendens, ita sapientia, & reliqua prædicata, sunt transcendentia, sicuti etiam ens diuiditur prius per finitum, & infinitum, qui sunt modi intrinseci, deinde finitum in decem prædicamenta, similiter per modos intrinsecos ita sapientia, bonitas, &c. diuiditur per infinitam, & finitã, finita competit creaturis & partitur per illas; infinita vero cõpetit Deo.

Sed tunc est aliud dubium, quomodo verum est quod sapiẽtia, iustitia, &c. sint prædicata transcendentia, vr. n. hoc esse falsum, quoniam transcendentia sunt communia omnibus entibus: at sapientia non competit omnibus entibus, neq; iustitia, ergo videtur male dictũ, quod ista prædicata sint transcendentia, Respondent Scotus, quod sicuti de ratione generis generalissimi, non est habere plures species sub se, sed non habere aliud genus supra se, sicuti hoc prædicamentum, quando, quia non habet supra se genus, est generalissimum, licet habeat paucas species, vel nullas; ita transcendens proprium habet, quod non habeat supra se aliquod genus sub quo contineatur; quod autem sit commune ad multa, hoc illi accidit, quod declarat exemplo, ens non tantum habet passiones simplices conuertibiles sicut vnum, verum, bonum, &c. sed hẽt aliquas passiones distinctas vel opposita distinguuntur contra se, sicut necesse, esse, & possibile, actus, potentia, &c.

Modo sicut passiones simplices conuertibiles sunt transcendentes, quia consequuntur ens, inquantum est transcendens, & nõdũm limitatum ad aliquod genus, ita & passiones disiunctæ sunt transcendentes, & vtrunmque membrum illius disiuncti, est transcendens, & tamen alterum illorũ mẽbrorum formaliter non competit nisi vni enti, ut in ista diuisione, necesse, vel possibile, necesse cõpetit vni enti solum, s. Deo, & tamen, necesse, est prædicatum transcendens, quia nõ constituit genus, nã ens necesse esse, nõ est genus, sed quid illimitatũ; ita ad propositum, licet sapiẽtia, & iustitia nõ competant omnibus entibus, tamen quia supra se non habent aliquod superueniens genus, sunt prædicata illimitata; solum ergo illud est transcendens prædicatum de omnibus entibus, quod conuertitur cũ primo transcendenti, scilicet cum ente.

Adducuntur quædam Argumenta Scoti facta contra se, & eorum solutiones; ex quibus clarius confirmatur prædictum Theorema, & declaratur, Quod sit modus intrinsecus. Caput II.

IN Prædicta quæstione tertia, Scotus ante oppositum, adducit quædam Argumẽta, ex quorum declaratione valde dilucidatur istud Theorema, primum Argumentũ, ens est conceptus communis dictus in quid de Deo, & creatura, ut dictum est in materia de vniuocatione. Sed conceptus communis non potest determinari ad Deum, & creaturam, nisi contrahatur per aliquem conceptum, determinantem, & conceptus determinans habet rationem qualis, & differentiæ, ergo conceptus determinatus habet rationem generis, ergo ens est genus. Prima ratio.

Secundo Auicenna Secundo Meth. ca. 1. ens in subiecto, & ens non in subiecto, non habent medium, ergo Deus cum sit ens, erit sub aliquo istorum duorum membrorum; sed non est ens in subiecto, ergo erit ens nõ in subiecto. Ens non in subiecto, est substantia, ergo Deus est substantia; sed substantia est genus, ergo Deus est in genere. Secunda

Tertio sapientia dicitur de Deo, & creatura, secundum eandem rationem formalem, ut probatum est in Theoremate de uniuocatione, ergo dum contrahitur sapientia ad Diuinam, & humanam, diuiditur in species, & sic sapientia dicta de Deo, est vna species, & sapientia dicta de creatura, est alia species, ergo sapientia in communi est genus. Quarto Boetius in libro de Trinitate videtur dicere, quod in Diuinis manent duo genera, ergo. Quinto Philosophus 10. Meth. Tertia. Quarta Quinta.

Meth.tex.7.dicit esse vnam primam substãtiam, quæ est mensura aliarum, & commentator dicit eã eẽ primũ Motorẽ. Tunc sic, sicut in alijs generibus a substantia primum est aliquid illius generis, ita in substantia primum erit aliquid generis substantiæ, ergo primus Motor erit de generi substantię.

Sexta. Sexto potest concipi substantia creata, & increata, & neuter conceptus est simpliciter simplex, ergo resoluendo, remanebit ratio substãtiæ indifferens ad vtrumque contrahens, & sic substantia indifferenter accepta, videtur habere rationem generis.

Septima. Septimo, simplicitas Dei non excludit eum a genere, quia Angeli sunt simplices, & immateriales, & tamen ponuntur in genere, etiã accidentia sunt simplicia, & tamen ponuntur in genere, ergo Deus est in genere.

Ad primum. Ad primum Argumentum Respondet Scotus, quod conceptus dictus de Deo, & creatura in quid, vt est ens, contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale; tamen conceptus ille communis dictus de Deo, & creatura, non est genus, neq; illi conceptus cõtrahentes sunt differentiæ, sed ille conceptus contractus est prædicatum transcendens, & conceptus contrahentes sunt modi intrinseci illius, non differentiæ, vt in proposito, ens est conceptus, & prædicatũ transcendens, infinitum, & finitum sunt modi intrinseci entis, vt autem intelligatur quomodo illi conceptus contrahentes, contrahant, & habeant rationem qualitatis, & tamen non sint differentiæ & similiter ens sit contractum per hos conceptus, & non sit genus, & ens finitum non sit quid compositum, opus est declarare quid sit modus intrinsecus.

Declaratur quid sit modus intrinsec⁹ Modus intrinsecus rei, vt habet Scotus in hoc citato loco, nil aliud est, nisi gradus intrinsecus realitatis rei, vnde Scotus in secundo argumento superius allato in primo cap. pro eodem accepit modum intrinsecũ & gradum intrinsecum realitatis rei, & ibi hoc dilucide, & in solutione huius agrumẽti declarat, sumpto exemplo albedinis: Albedo enim est realitas, hæc habet suos gradus quia quandoque est intensa quo ad decem gradus, quandoque quo ad octo, &c. isti gradus intrinseci albedinis, sunt modi intrinseci albedinis: vnde si albedo diuideretur in albedinem vt sex, & in albedinem vt decem, hæc diuisio non esset per differentias, sed per gradus, & modos intrinsecos albedinis, & in hoc differt modus intrinsecus a differentia, quia differentia habet rationem extrinseci actus, & perfectiui, & cõceptus generis qui contrahitur per differẽtias, habet rationem potẽtialis, itaquod differẽtia videtur esse quid externũ ipsi generi; vnde in quocumque gradu intelligatur animalitas, nũquam reperietur in ea rationalitas, vel irrationalitas, quia rationale est quid extrinsecũ ab animali. Hinc fit quod cum rationalitas aduenit animali, facit cõpositionem, & sic homo est cõpositum: sed gradus intrinsecus realitatis, vt gradus decimus albedinis, dum aduenit albedini, nõ facit compositionem, quia non est quid extrinsecum ab albedine, sed quid intrinsecum ipsimet albedini: solum facit albedinẽ esse perfectiorem, quod confirmatur, quia differentia addita rei, variat essentiam rei, q constituit aliam rem: sed gradus intrinsecus additus rei, non variat rem, neque diuersam constituit, sed solum perfectiorem facit, hæc est differentia inter modum intrinsecum, & differentiam: sed vlterius est declarandum, quomodo cõceptus communis contrahatur per modum intrinsecum, non.n. videtur quid realitas, & conceptus communis, possit contrahi per hos modos intrinsecos, quia videretur contrahi per semetipsum. hoc ergo est declarandum, & hoc est illud in quo laborat Scotus in presenti: declaratur autem hoc modo, quæcunque realitas potest duobus modis intelligi vno mõ in cõfuso absq; certa cognitione, & consideratione graduum & modorum intrinsecorum, vt intelligendo albedinem in cõi non considerando intensionem albedinis, siue sit quo ad octo, siue quo ad decem gradus. Secundo modo potest considerari realitas cum modo intrinseco, vt cum intelligo albedinem quo ad decem gradus, differunt isti duo modi cognoscendi, quia primo modo est cognitio imperfecta, & habemus cõceptũ albedinis, vt decẽ imperfectũ secundo modo habemus conceptum perfectum, albedinis, primus est conceptus communis omni albedini, secundus est proprius huic albedini decẽ graduum, vnde cõceptus albedinis in se, absq; consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, potest

potest esse communis, & de facto est communis huic albedini vt octo, & huic vt decem, &c. & tunc fit proprius, & distinguitur ab alijs, cum consideratur ut octo, distinguitur.n. ab albedine, quæ consideratur, & est vt decem, & ab ea, quæ consideratur vt sex: sicuti ergo animal in communi est indifferens ad rationale, & irrationale, & antequam sumatur rationale animal non distinguitur ab irrationali, sed est quid commune, cum vero sumitur, & consideratur, cum rationale contrahitur; & non est amplius quid commune, sed fit particulare, & propriè homo, ita realitas in communi absque consideratione graduum, est communis, sed cum consideratur, & actu contrahitur per graduos suos intrinsecos, vt per octo gradus, per decem, &c. diuiditur in varias partes; & non est amplius quid commune, sed fit cõceptus proprius. Ex his clare apparet, quid sit modus intrinsecus, & quomodo possit dari conceptus communis, qui contrahitur per alios conceptus dicentes quale, & tamen iste conceptus contractus, non est genus, neq; cõceptus cõtrahentes, sunt differentiæ, quia genus, & differẽtia requirũt diuersas realitates: sed cõceptus trãscendens & modus intrinsecus, requirunt eandem realitatem, solum sub diuersis gradibus conceptam, & participatam: patet etiam quomodo idem non contrahitur per seipsũ nisi dicamus cõmune cõtrahi per suos gradus internos, quod non est inconueniens, esset inconueniens, quod idem commune cõtraheretur per se ipsum commune hoc modo euenit in proposito de ente, ens enim est conceptus, & quædam realitas communissima, habet suos gradus intrinsecos per quos diuiditur, quorum primi sunt, infinitas, & finitas, diuidit ergo in istos, vt in suos gradus, non autem, vt in differentias, quia finitas, & infinitas non habent rationẽ extrinsecι, & qualificãtis ens, quia ita est simplex ens finitum, & ens infinitum, sicuti est ens, & sicuti albedo, vt decem, non est compositior albedine, vt sex, neque albedo, vt decẽ & albedo, vt sex, sunt compositiores albedine in communi: ita ens infinitum, non est magis compositum ente finito, neque vtrũque est magis compositum ente in communi, quod non possumus dicere de animali rationali, & animali irrationali, respectu animalis, quia animal rationale, est proculdubio aliquid magis compositum, quam animal.

Ad primum Per hoc patet ad primum argumentum, quod ens non est genus, & per idem soluuntur multa argumẽta aduersariorum, qui nõ possunt capere quomodo ens sit vniuocum Deo, & creaturæ, & non sit genus: Quod si quis objiciat, ens vt est contrahibile ad infinitum, & finitum, est potentiale, Respõdeo, quod propriè non est potentiale, sed indifferens, vt declaratum est.

Ad secundam Ad secundam rationem Respondetur ex dictis Scoti, ad argumenta pro opinione Ruberti Olchot, quod Deus est ens formaliter & non est in subiecto: sed cum infertur, ergo est substantia, negatur consequentia, quia ens, quod non est in subiecto, est duplicis generis: Aliud enim est illimitatũ, & aliud est limitatum, ens non in subiecto illimitatum, non est substantia, quod est genus generalissimum, sed ens limitatũ, nõ in subiecto constituit genus generalissimum substãtiæ. Sed dices, Deus dicitur substantia, ergo Deus continetur sub substantia. Dico quod tunc hoc prædicatum, substantia est transcendens, & idem est, ac si dicamus, Deus est ens infinitum, non existens in subiecto, tribuitur ergo nomen substantiæ Deo, quo ad perfectionẽ non quo ad imperfectionẽ, & quia substantia, vt est genus, habet annexam imperfectionem, scilicet potentialitatem, vt dictum est, ideò substantia, vt est cõceptus generis, non prædicatur de Deo; sed vt transcendens. *Ad tertiam.* Ad tertium dicitur similiter, vt dictum est supra in primo capite, quod ista prædicata Sapientia, Iustitia, &c. sunt prædicata transcendentia, & quatenus trãsferuntur ad Diuina, non trasferuntur, secundum rationem generis, & denique, vt dictum est de ente, ita dicendum est de reliquis prædicatis, quæ competunt Deo, & creaturæ.

Ad quartum. Ad quartum, dico, quod Damescenus, nullibi dicit expresse Deũ esse in genere propriè, sed in multis locis in quibus uidetur dicere Deũ esse in genere, est exponẽdus, quod per genus intelligit transcẽdens, & sic ait in elementario, cap. 8. genus generalissimũ substantiæ continere per substantialiter increatam Deitatem, cognoscibiliter ãt, & cõtentiue omnẽ creaturã vbi patet quod non

non accipit genus generalissimum substantiæ propriè, vt est potentiale, sed secundū, quod est transcendens, vnde ait genus generalissimum substantiæ, continere supersubstantialiter increatam Deitatem, idest excellentissimo modo, & non modo ordinario quo cæteræ creaturæ continentur in ipso genere substantiæ, quia creaturæ continentur in substantia, vt est genus propriè, sed Deus continetur in substantia, vt est trāscendens, apud Damascenum, ergo idem est genus generalissimum in proposito, quod transcendens.

Ad Boætium Respondet Scotus, quod nunquam dixit duo genera manere in Diuinis, & consequenter, neque differentias generum, neque modos, neque rationes eorum, quia hæc omnia sunt limitata: sed quia videtur dicere, quod in Deo sint substātia, & relatio, Respondetur, quod intelligit remanere duos modos prædicādi, scilicet modum prædicandi relatiui, & modum prędicandi essentialis, quos modos appellat Diuus Augustinus ad se, & ad aliud: prædicata ad se, Boætius appellat substantialia, & ad aliud relatiua, & propter hoc videtur dicere, quod duo ista genera maneant in Diuinis. Sed iam dictum est, quod hæc prædicata accipiuntur transcendentaliter, non vt sunt in genere.

Ad quin ta. Ad quintum Respōdetur, quod id, quod est mensura aliorum in genere substantiæ, est prima substantia illius generis, cui competit vnitas, loquendo de mensura intrinseca; primus motor autem est mensura extrinseca, nedum substantiæ, sed aliorum generū est tamen principaliter substantię, & sic vel Auerroes non habet intentionem Arist. vel locutus est de mensura extrinseca. Ad rationem vero antecedens est verum de mensura intrinseca, non de extrinseca.

Ad sex tam. Ad sextum Respondetur, quod si abstrahas substantiam a creata, & increata, non accipitur ibi substātia pro conceptu generis generalissimi, quia increata substantia repugnat generi, vt dictum est, sed accipitur tunc substantia pro ente in se, & non in alio, cuius conceptus prior est, & communior conceptus substantiæ, vt est genus, vt supra diximus.

Ad septimum Ad septimum Respondetur, quod perfectissimam simplicitas repugnat generi, scilicet illa simplicitas, quæ excludit compositionem rei, & rei, realitatis, & realitatis. At Angelus, licet sit simplex, q̄a nō constat ex re, & re, tñ sc̄d̄m aliquos est compositus ex realitate, & realitate, vel saltem, vt diximus supra, licet actu non sit compositus ex realitate, & realitate, est tamen componibilis, itaquod constat ex realitate potentiali, ad aliam realitatem perfectiuam, quia supra diximus, quod omnis creatura est componibilis, cum non habeat omnem perfectionem possibilem: realitas autem infinita, vti est realitas Dei non est possibilis, nec perfectibilis ab vlla alia, & hac de causa Deus non potest esse in genere; intelligētiæ etiam recipiunt propriam intellectionem, quæ est accidens secundū Theologos.

Exponuntur rationes aduersariorum, probantes Deum esse in genere, & soluuntur, ac eorum opiniones falsas esse ex dictis ostenditur. C. III.

De hac materia sūt obiectiones ex duabus partibus. Aliqui contendunt ostendere, q̄d Deus est in genere. Alij ex aduerso ostendere nituntur, quod nec Deus, nec Angeli sunt in genere. primo examinabimus rationes pro prima opinione, deinde rationes pro alia.

Ioannes Baconius 1 sēt. d. 9. q. vnica, licet non teneat absolute Deum esse in genere, (vt ipse ait) attamen impugnat rationē fundamentalem Scoti propter quam sustinet Deū non esse in genere, quæ erat, quod genus est semper potentiale, & ideo, quod est in genere, est potētiale; quod dici nō potest de Deo, q est actus infinitus, & purissimus. Pro impugnādo ãt hoc, assumit, q̄ genus quodlibet diuiditur per duas differentias, quarū vna est positiua, alia est priuatiua. Secundo assumit, quod differentia priuatiua quandoque significat rē imperfectam: vt cum substantia diuiditur per animatam & inanimatam; aliquando significat aliq̄d perfectū, vt cum diuiditur per corporeā; & incorpoream; incorporea. n. significat quid nobilius, quam corporea. Vnde Porphirius cap. de differentia, dicit q̄ īmortale additū Dijs, separat nos a Dijs, his assūptis, sic arguit. Illud cui cōpetit determinari p d̄rias est res gñis; sed Deo competit determinari per

Bac. *Ad pri. mam.*

per differentias, quia dicitur de Deo, quod est substantia incorporea, independens, immortalis, &c. ergo Deus est res generis, & consequenter est in genere.

Secunda Secundo impugnat aliud fundamentum Scoti, nempe quod infinitum non est in genere, sic posita linea infinita, a nihilominus linea est in genere, scilicet in quantitate; ergo infinitas non ponit aliquid extra genus; antecedens probatur, quia linea infinita recipit prædicationem quantitatis essentialiter, quia hæc est propositio essentialis, linea infinita est quantitas. *Tertia.* Tertio infinitum, & finitum competunt quantitati, ergo infinitum est in genere. *Quarta* Quarto cui cõpetit ratio formalis generis, est in genere, sed Deo competit ratio formalis generis; ergo. Minor probatur, quia Deo competit relatio, & actio secundum, quod sunt genera, ergo. *Quinta.* Quinto illud quod descendit in inferiora per differentias est genus, & illud, quod continetur sub illis differentijs, est in genere; sed substantia diuiditur per corpoream; & incorpoream ex Porphirio, & sub incorporea continet Deus, ergo Deus ẽ in genere. Dicit tamen, quod non debemus dicere absolutè Deum esse in genere; sed cũ depntatione imperfectionis, ita quod retinet formalem rationem generis, sed aufert omnem imperfectionem. Hæc opinio in se est eadem cum opinione Scoti, sed secun- *Reijcitur.* dum mentem opinant s, est falsa, & implicat contradictionem. Nam cum dicit, quod genus potest transferri ad Diuina, cum deputatione, & ablatione imperfectionis, uel intelligit de rebus, quæ in generibus sunt, vt est substantia, relatio, &c. vel intelligit de ipsomet genere formaliter: si primum, vt dicere habet, & ut eius exempla, & rationes indicant, coincidit cum opinione Scoti, quia, & nos ponimus substantiam, & relationem in Diuinis ablata imperfectione, & limitatione; sed tunc non sunt amplius illi conceptus, conceptus generis, siuè generici sed sunt transcendentes, quia implicat dicere, quod illi conceptus sint in genere, & sint illimitati, & sine imperfectione, vt dictum est: sapientia.n. bonitas, relatio, &c. q̃ conueniunt Deo, & creaturæ, ſm propriam rõnem formalem, sunt illimitata, sicuti ens & primo competunt enti in sua maxima cõmunitate, ut est cõe finito, & infinito, postea diuiduntur in sapientiam finitã, & infinitã, vt ens: & sapientia finita, bonitas, & reliqua, sunt finita, & in gñe: ista aũt prædicata finita, non possunt attribui Deo, ſm hãc rõnẽ, qua sunt in gñe, quia sic sunt finita, manent ergo in Diuinis deputata limitatione, & imperfectione, & tunc sunt p̃dicata transcendentia, non gñica. Vidit Ioannes Bacconus, q̃d hæc deputatio ponebat hos conceptus extra gñs, & faciebat eos illimitatos, ideo nixus est eam vitare, per hoc q̃d si dapuratio limitationis à relatione, poneret relationem extra gñs, poneret ẽt eam extra rõnem formalem relationis; sed hæc consequentia est nulla, vt visum est, cõcedimus.n. q̃d relatio, & alia manent in Deo, ſm suã rõnem formalem, non t̃n dicimus illa manere ſm rõnem gñis, sed vt trascendendentia, & hoc probauimus: ſm mentem vero opinantis, hæc positio implicat contradictionẽ, quia ponit, q̃d rõ. gñis possit deputari à limitatione, quod implicat, q̃a illimitatum opponitur priuatiuè, immò cõtradictione ei, quod est in genere, id.n. dr̃ illimitatum, quod non est in gñe, q̃uo ergo rõ ipsiusmet gñis pôtesse illimitata? est ergo impossibile, quod Deus retineat formalem rationem generis, & sit illimitatus.

Ad primam. Ad rõnes autem pro eius opinione. Ad primam dico, quod si ipsa concluderet, concluderet maximum absurdũ, quod neque ipse admittere potest. s. quod Deus esset cõpositus, nisi ex positiuo, & positiuo, saltem ex positiuo, & priuatiuo, quia Deus est simplicissimus, ut oẽs, & Philosophi, & Theologi asserunt. Consequentia probatur, quia dicis, quod genus diuiditur per differentias duas, quarum vna est positiua, altera priuatiua, & quod priuatiua, quandoque dicit p̃fectionem, ut in proposito, & quod p̃pea dum substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, Deus continet sub substãtia incorporea: Tunc Arguo sic, ergo substãtia incorporea, est quid cõpositum, in qua substantia est potentiale, incorporea est differentia; hoc aũt est manifeste falsum, quia Deus non componitur, neq; expositiuo, neque ex priuatiuo. Quod si quis dicat, nõ est inconueniens quod Deus componatur ex priuatiuo dicente perfectionem, Contra, inconueniens est ponere in Deo potentiã, & actũ, siue actus dicat p̃fectionẽ, vel imperfectio-

fecit ipsum, ergo quæcunq. sit illa differentia, dummodo habeat rationem differentiæ quæ est actuare, & contrahere genus, non potest poni in Deo, alioquin hæc propositio esset vera, Deus est compositus, quam ꝓpositionem Theologi in Deo omnino abhorrent, & Aristo. ipse, neque admittit, qa potentia semper habet annexam imperfectionem, & ipse in 12. Meth. tex. 30. & inde & vbique in intelligētijs negat omnem potentiam, & compositionem; est ergo dicendum, quod ratio ista non concludit. Ad illud primum fundamentum assumptum, qđ genus diuiditur per duas differentias, quarum vna est positiua, & altera est priuatiua dico quod hoc est falsum, licet porphyrius diuidendo genus substantiæ, exemplificauerit de huiusmodi differentijs; & nos communiter ad imitationem Porphyrij sic diuidamus genera per differentias positiuas, & priuatiuas: sed dico quod oĩs differentia diuidens, & contrahens genus, est positiua; ꝓbatur, quia differentia est actus, & contrahit, & ponit in esse. At nuda priuatio, non ponit in esse, non dat esse substantię, non dat esse specificum, ut patet; differentiæ ergo contrahentes animal, non sunt rationale; & irrationale, sed rationale, & hinnibile, rudibile, &c. & sic de alijs est dicendũ; sed quia differentiæ contrahentes genera, Si una est cognita, reliquæ nos latent, volẽtes diuidere illud genus, accipimus differẽtiam notam, & priuationem illius per quã reliquas omnes differentias intelligimus, & hoc fit ad uitandum prolixitatem quoque. vnde irrationale non est differẽtia vna specifica animalis, sed plura continet sub se, ut oĩa bruta. Ad ꝓpositũ ergo cũ dixim⁹ Deus est substantia incorporea, indepẽdẽs, &c. istę priuationes nõ sunt drĩæ, sed puræ negationes, q̃ describunt nobis Deũ, diffinitio aũt ꝑ negationes, ꝓpriẽ cõuenit illimitatis, de quib. cũ nõ possimus ondere qđ sint; vñ cũ dicim⁹ Deũ esse I ondimus qđ nõ sint corporeũ, indepēdēs, innanimatũ, &c. tñ abest ut per hæc fateamur ipsum esse in genere, quod potius per hæc remouemus ab ipso oẽ genus, & oẽm imperfectionẽ; nõ est ergo uerũ quod substantia incorporea sit vna species substantiæ, sed est prædicatum transcendens, & ita de reliquis; sed contra alibi admittimus, & cõiter admittimus substantiã incorpoream esse primã specieẽ substantiæ: R ñdeo quod tunc loquor ẽm vsum cõem vt supra diximus, non propriẽ, & cũ admitto esse primam spẽm substantiæ, quatenus incorporea, innuit primas drĩas positiuas diuidentes substantiã contra corpoream, quas quia vel ignoramus uel nolum⁹ statim breuitatis causa adducere per illam significamus. Ad ẽm Resp. Scotus postq̃ rõnem D. Tho. reprobauit, quia ipsemet D. Tho. ꝓbabat Deũ nõ esse in genere; hanc .n. obiectionem facit aduersum se, & validiori modo, sed solutio breuiter hæc est, ꝙ duplex est infinitum. f. simpliciter, & ẽm quid; infinitũ simpliciter est illud quod ex nulla parte excedi põt, & dicit summã perfectionẽ: infinitũ ẽm quid est, quod non dicit summã perfectionem, & licet in una re nõ possit excedi, in multis alijs põt excedi; primo mõ est Deus, secundo mõ est linea, quia linea est infinita, solum quò ad dimensionẽ lõgitudinis: non tamen est ens summum, & quod non possit excedi in entitate & in oĩbus perfectionibus qñ autem dicit Scotus quod infinitum nõ potest esse in genere, loquebatur de infinito simpliciter, nõ de infinito secundum quid, & per hoc patet quoque a 1 tertium. Ad quartum negatur Minor. Ad probationem iam dictum est qđ relatio, & actio, vt dicantur de Deo, sunt prædicata transcendentia. Ad quintum patet ex dictis. quod incorporeum independens, non sunt differentiæ contrahẽtes substantiam, sed negationes, quæ nobis describunt Deum. Gregorius de Arimino primo sententiarum, distinctione octaua, quæst. tertia, aduersus opinionẽ Scoti, multis medijs insurgit; Primo impugnat fundamentum opinionis Scoti. Secundo ipsummet cõclusionem euertere nititur. Quo ad primum asserit opinionem Scoti esse falsam; quo ad id, quod genus habet rationem partis, & partis potentialis, & hoc falsum esse probare nititur, tam in substantia, quam in accidente.

Ad 2. dum. & tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Gregorij rationes cõtra Scotum.

Prima ratio, est hæc, si genus haberet rationem partis sequeretur, quod non plus genus prædicaretur in quid de specie, quã differentia. Consequens est falsum, ergo, & antecedens, & nihil amplius dicit.

Secunda

Secundo, si genus haberet rationem partis, genus sumeretũ à forma, vt exẽpli gratia

Animal

Anima, à sensitiua, rationale ab intellectiua; (dato quod essent diuersæ formæ) tunc subinfert, sed nulla forma est perfectibilis ab alia, quia omnis forma perficit materiam, non formam, dato etiam; quod plures formæ essent in eodem composito ergo tunc genus non habebit rationem partis perfectibilis.

Tertia. Quo ad accidentia verò probat, q̃d realitas, à qua sumitur genus accidentis, non sit potentialis, respectu realitatis a qua sumitur differentia accidentalis, & quod in hęc quoque Scotus defecerit primo sic. Ponit Scotus in accidentibus compositionem realitatis, & realitatis, ergo non minus est compositio rei, & rei in accidentibus, quã in substantia; Consequentia probatur, quia vel illæ realitates sunt res, (nisi ad placitũ velint appellare componentia accidentia realitates, componentia vero substantias res,) & tunc habetur propositum, vel sunt diuersæ realitates, & tñ vna res, simplex per identitatẽ, itaq; inter ipsas est distinctio formalis, nõ realis, & tũc quęro de illis realitatib. an una sit eadem ex natura rei, rei cõmuni, idest speciei, vel nõ: si nõ, ergo nõ est eadem res cum alia realitate, & sic sunt duæ res; si sic, cum illa formaliter aliquo modo distinguatur ab ea re communi, necessario distinguetur per aliam formalitatem, & sic dabitur processus in infinitum in Consequentia prima probatur, quia per Scotum nihil potest eodem primo cum aliquo conuenire, & ab eo distingui, illa formalitas conuenit cum re communi, se ipsa, ergo seipsa non potest ab illa distingui, sed necessario per aliam formalitatem, deinde illa per aliam, & sic in infinitum.

Quarta Secundo Scotus sibi expresse contradicit, nam in Reportatis, distinctione 33. q. 2. tenet quod forma accidentalis est simplex, & nullo modo composita ex realitatibus; dicit etiam quod in tali forma non est alia realitas à qua sumitur genus, & alia a qua sumitur differentia. verba autem Scoti, ut refert Gregorius, sunt ista, vult ostendere Scotus, quod aliqua quandoque sunt eadẽ simpliciter, & tamen non adæquatè, & ait sic. Nisi etiam multa essent eadem simpliciter, quę non sunt adequatæ eadem, sequeretur, quod forma accidentalis, vt albedo, esset cõposita realiter, nam si rõ cõmunioris a qua sumitur ratio gñis, esset alia realitas ab ea, à qua sumitur ratio differentiæ speci ficæ albedinis, tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus, quod negatur communiter, sunt ergo vna realitas hæc duo in albedine, & tamen neutrum adæquate est realitas albedinis per se, qñ tunc vnũ, uel reliquum superflueret. Hæc Scotus, in quibus verbis apertè videtur Scotus sibi cõtra dicere, quo ad conclusionem, ꝙ accidentia sint composita, & quo ad fundamentum cõclusionis, quia negat aliã esse realitatem, a qua sumitur genus, & aliam a qua sumitur differentia. Secundo principaliter probat, ꝙ Deus sit in gñe, & primo probat, ꝙ res, q̃ importatur per hoc nomẽ, Deus, sit in gñe, secundo ꝙ prædicata dicta de Deo, sint in gñe, primum probat hac ratione, omne ꝙ prædicatur in quid de aliquibus specie differentibus, e͂ genus ad illa. Sed spiritus p̃dicatur in quid de Deo, & Angelis, ergo spiritus est genus ad Deum, & Angelos, ergo Deus est in gñe, spiritus autẽ est in prędicamẽto substantiæ, ergo Deus est in gñe substantiæ. Maior patet ex diffinitione gñis, si etiam negetur Maior, tunc etiam negari poterit, quamlibet aliã rem esse in gñe, quia non habebimus vllam rationẽ ad hoc probandum. Minor verò patet, quia si quis interrogetur, Quis est Deus, vere Respondemus est spiritus, vt Io. c. 4. Deus spiritus est, prædicatur etiam de Angelis in quid, quia in scripturis Michael, & Angeli dicuntur spiritus, spiritus ergo est genus, & dicitur secundum eandem rationem, uti genus dicitur de speciebus. Tertio principaliter, arguit auctoritatibus Arist. in 12. Metha. volens de Deo loqui, qui est substantia, diuidit primo ens in substantiam, & in alia prędicamenta, deinde diuidit substantiam in insensibilem, & sensibilem, corruptibilem, & æternam ergo substantia æterna sub qua continetur Deus secundum Arist. est in prędicamento substantiæ, de prædicatis vero, quæ de Deo dicuntur, patet, quod sunt in genere, quia de Deo dicuntur Pater, Filius, Creator, Principium, & plurima similia, quæ in diuersis prædicamentis re vera continentur, & ista re vera, & propriè dicuntur de Deo, secundum omnes Chatolicos, *Tertio.*

Reijci-tur. cos. Hæc opinio Gregorij ex dictis superi' contra opinionem Bacconi redditur, falsa, ideo non est immorandum circa illam, iam enim satis diffusè probatum est, quod genus est potentiale, & quod ideo si Deus esset in genere, necesse esset quod Deus esset compositus, vel compouibilis, quod est maximum inconueniens, & propter alias rationes superius adductas, ideo eius rationes soluendæ sunt.

Ad primam. Ad primam Respondetur negando consequentiam, quam non probat; ratio negationis est, quia differentia non prædicatur in quid, rationem cuius adduximus in disputatione de vniuocatione entis, c.4.

Præterea falsitas consequentis non probatur ab eo: at nos consequens illud non habemus pro inconuenienti, quia genus est tātum pars speciei, & differentia est altera pars, ergo non plus debet prædicari genus de specie, quam differentia. Sed hæc non est ratio propter quam genus prædicatur in quid de specie, & differentia in quale, q d sed ea quam loco citato diximus, scilicet, quia differentia habet rationem qualificantis, & determinantis, ideo prædicatur in quale: genus vero habet rationem determinabilis, & propter hoc prædicatur in quid; ideo; hæc instantia non est ad propositum; sed fundamentum ex quo deducitur, est pro nobis, quia ostendit genus esse potētiale respectu differentiæ, & consequenter habere rationem partis.

Ad secū dam Ad secundam, quod res, generis sumitur quidem a parte, vt a forma aliqua priori, eū impugnatur, quia nulla forma perficitur per aliam, Respondetur, quod forma illa, a qua sumitur ratio generis, constituit aliq d totum simul cum materia, quod postea totum est perfectibile ab alia forma, vt mixtum est constitutum per formam substantiæ mixti, & tamen est postea perfectibile ab anima, quæ est alia forma: forma itaque generis cum det esse toto, quod est genus, dicitur esse res, a qua sumitur genus, neque ipsa perficitur a forma adueniente, sed est totum illud, quod perficitur: debebat autē probare ipse, quod forma generis non possit hoc modo perfici ab alijs formis, sed de hac re abunde locuti sumus in materia de pluralitate formarum in eodē composito.

Ad primam. Ad primum de accidente alias diffuse declarabitur, quæ differentia sit inter rem, & realitatem, pro nunc quantum ad argumētum sufficit dico quod si Gregorius recte considerasset literam Scoti, vidisset hoc argumentum, & sequens, in quo dicit Scotum sibi contradicere non esse ad propositum. Dico igitur, quod in accidente non est cōpositio actualis, sed potentialis, dicebat enim Scotus, quod realitas, a qua sumitur genus, est potentialis, & perfectibilis a realitate, a qua sumitur differentia: si autem actu non perficiatur, vt euenit in accidentibus, hoc ideo est, quia vtraque realitas est idem realiter alicui toto, quod primo producitur ab aliquo agente, in quo ambæ simul producuntur, & sic actu vna non perficit aliam, & consequenter accidens illud, vt albedo, non est actu compositum, sed forma simplex, tamen si illæ realitates non essent idem illi toto, & consequenter non simul producerentur in illo, sed vna prius, altera posterius, vna esset perfectibilis ab alia, & actu perficeretur, vt realitas coloris a realitate differentiæ constituentis albedinem. Ecce, quod argumentum tuum non est ad propositum, quia Scotus non dicit in accidentibus actu esse compositionem realitatis, & realitatis, sed dicit absolute aliam esse realitatem generis, aliam differentiæ, & vnam esse perfectibilem per aliam, & licet quandoque hoc actu non verificetur, vt in accidentibus, tamen potentialiter semper est verum.

Ad secundum, patet, per hoc, quia in Reportatis non sibi contradicit, nam vbique dicit accidentalem formam, vt est albedo, non esse compositam actu, & ratio huius adducta est nunc; sed realitas generis, & realitas differentiæ, facta est vnamet realitas ab agente propter identitatem, quam habent in illo toto; sunt ergo idem realiter, quia vna sola realitas facta sunt actu, tamen in se secundum propriam naturam, sunt duæ realitates, & vna est perfectibilis ab alia, & sic patet propositum Scoti in eo loco, nempe quod aliqua sunt idem, neque tamen adæquatè idem, neque sibi contradicit, quia sunt idem realiter, diuersa formaliter. *Ad secū dam*

Ad primā rationem contrā conclusionē. Ad maiorem dico, quod in illa diffinitione sub intelligitur vna particula, quod genus *Ad primam.*

nus

nus possit diuidi, & actuari per differẽtias; alioquin si aliquid prædicaretur in quid de pluribus differentibus specie, & tamen nõ posset diuidi per differentias, non esset genus quod autem subintelligatur, hæc conditio in genere, licet non apponatur ibi a Porphirio, colligitur ex capite de differentia, vbi docet differentiam esse diuisiuam generis, & constitutiuam speciei, & ex Aristotele, vt dictum est supra. Tunc minor est insufficiens, quia licet spiritus prædicetur in quid de pluribus differentibus specie, ita men vt dicitur de Deo, est prædicatum transcendens, neque includit hanc potentialitatem, & sic non est conceptus generis.

Ad secũdam. Ad secundam, quæ est auctoritas Aristotelis, dico quod si Gregorius vidisset Commentatorem, & eius sequaces, qui sustinẽt, quod nedum Deus non est in genere, sed quod neque cœteræ substantiæ abstractæ, sunt in genere, & dicunt substantiam esse æquiuocum nomen, & corpus de prædicamento substantiæ esse primum genus vniuocum, non dixisset esse clarum Aristotelem sensisse Deum esse in genere. Dicimus tamen nos quod re uera Aristoteles diuidit ens in decem prædicamenta, & substantia est primũ prędicamentum, & quod substantiæ abstractæ comprehenduntur sub substãtia, quod est primum prędicamentum. Sed tamen Aristoteles eum postea loquitur de quidditate primæ substantiæ, & reperit eam esse infinitam, perfectissimam, nullo modo potentialem, & nulla carentem perfectione, tũc illam eximit a genere aliarum substantiarum, & dicit esse substantiam, sed substantiam perfectissimam, infinitam, &c. adeo quod non amplius accipit substantiam pro substantia, quę est genus, quia hæc est potentialis, & perfectibilis. Sed accipit substantiam pro substantia cum omni perfectione quę tunc est prædicatum transcendens: appellauit autem Aristoteles Deum substantiam, quia hoc est nobilius prædicatum, quod de aliqua re possumus habere pro hoc statu. Quod si magis proprium prædicatũ habuisset ea illam nuncapasset, vt eam a nomine generis segregaret, quod etiam patet quia substantia, quæ est prædicamẽtũ, substat accidentibus: sed prima substantia nequaquam, quia in ea nullum est accidẽs. Sed pro tãto dicitur substãtia, quia per se stat, & nõ est in alio.

Ad tertiam. Ad tertiam dictum est, quod illa prædicata sunt transcendentia, & declaratum est quomodo, nunc supra contra Bacconem. Opinio eorum, qui negant Angelos esse in genere, quæ est omnino opposita in proprio Theoremate, est disputata. Vbi est ostensum, quod omnes intelligentiæ præter primam, sunt in genere.

THEOREMA XCVII.

Ens diuiditur in decem prædicamenta per modos intrinsecos.

Exponitur veritas, & Aduersarij reijciuntur. Cap. Unicum.

X determinatis in superiori bus patet, quod ens dicit conceptum communem vniuocũ Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, & consequenter decem prædicamentis, quia ens. Prima diuisione loquendo de ente reali, (quia ens in communi ad ens reale, & ad ens secundę intentionis non est vniuocum, sed æquiuocum) diuiditur in ens finitum, & infinitum. Deinde ens finitum, & creatum diuiditur in decem prædicamenta, dictum est etiam, quod ens non est genus; oportet modo declarare quo modo ens descendat in decem prædicamenta, an per modos essendi, an per modos prædicandi.

Antonius Andreas De hac re loquitur Antonius Andreas quinto Methaphysices, quæstione septima & optimè confutat opinionem illam, quæ asserit ens descendere in decem prædicamẽta per modos prædicandi multis rationib. sed præcipue, quia modus prædicandi præsupponit modum essendi: ideo diuisio per modos prædicandi, non potest esse prima, sed præsupponit diuisionem per modos essẽdi: hoc autem quomodo intelligi debeat, patet ex dictis supra, sicuti enim ens contrahitur per finitum, & infinitum, ita ens finitum contrahitur, & diuiditur in decem prædicamenta per modos essendi intrinsecos entis, siue per gradus intrinsecos: quæ autem differentia sit inter modum intrinsecum,

secum,& differentiam, iam ostendimus supra in Theoremate, An Deus sit in genere cap.2.vbi etiam defendimus, & delarauimus, quomodo possit ens contrahi per hos modos & tamen non est genus,& hic est notãdum,vt inquit Antonius Andreas in hoc quæsito, & ex dictis deducitur, quod diuisio entis in decem prædicamenta est immediata,itaquod ens finitum immediate descendit in decem prædicamenta;quod etiã ex dictis colligitur,vnde distinctio illa entis in substantiam,& accidens,non est prior diuisione entis in decem prædicamenta,sed est eadem breuius explicata, sub accidente enim intelligimus reliqua nouem prædicamenta.

Thomistæ. Sed occurrit dubitatio, & controuersia cum Thomistis, nam Caietanus libro de ente,& essentia, capite primo Paulus Soncinas decimo Metaphysices, Iauellus,& omnes de mente D. Thomæ tenent, quod ens non sit vniuocum, & ideo nolunt, quod possit contrahi, & diuidi, neque per modos intrinsecos, neque per differentias, sed volũt, quod ens per se sit quædam similitudo analogica omnium graduũ entis; realiter vero sit esse cuiuslibet gradus entis particularis siue sit gradus genericus, siue specificus, siue indiuidualis, & ideo dicũt, quod decem prima genera sunt primo per se diuersa; in nullo uno communi vniuoco conuenientia;& ideo ens non descendit in decem prædicamenta per modos intrinsecos essendi, sed solum per modos prędicandi, quia ens nihil commune est secundum rem, sed solũ secundum prædicationem.

Prima Pro hac opinione tribus medijs arguit Caietanus loco citato. Primum est auctoritate Arist.8.Meth. tex.16.vbi soluens q. Quare quidditas sit vna dicit, quod in substantijs separatis non est quærenda alia causa, quia in eis non est, nisi forma, quæ statim seipsa est ens,& vnũ,& subdit quemadmodum ens statim seipso est substantia &, quantitas,&c.prædicamenta, non expectãs aliud faciens ipsum naturas prædicamentales.ex qua auctoritate sic arguit Caietanus, si ens significat realitatẽ priorem prędicamentis, ergo expectat aliquod contrahens ipsum ad prędicamenta, cõsequentia est clara, & concessa a nobis, consequens aũt est contra Aristotelem, ergo antecedẽs est falsum, quia a destructione consequentis, valet cõsequentia ad destructionem antecedentis.

Secundo *Tertio.* Secundo arguit auctoritate Commentatoris. Tertio in corpore quæsiti in declaratione secundæ cõclusionis sic arguit. si ens dicit gradum superiorem ad substantiam, & genera, & species entis, sequitur, quod passiones entis nõ erunt in illis generibus, & speciebus pręcise sumptis secundum esse eorum genericum, & specificum; sed hoc consequens est falsum, ergo,& antecedens. Probatur consequentia, quia animal dicit alium gradum ab homine, quia homo consideratur præcisè, vt rationalis,& secundũ suum esse specificum, non includit passiones generis, nam homo, vt est rationalis, nõ est sensibilis, sed vt animal, ergo a pari, si ens est gradus supra substantiam in substantia, vt in animali, & alijs entibus, non erũt passiones entis, accipiendo hæc entia secũdum gradus genericos,& specificos falsitas consequentis probatur, quia homo præcise, vt rationalis, est vnæ ens, ecce quod passiones entis competunt ei secundum gradũ specificum, quia vnum est passio entis, & magis vrget, quia prima propositio, siue antecedens est Scoti 2.sent.d.3.q.1.

Quarta Quarto arguitur, quæcunque sunt primo diuersa, in nullo conueniunt; decem prædicamenta sunt primo diuersa, vt inquit Porphirius in prædicabilibus, & Arist.3. Phy. tex.4.ait quod substantiæ qualitati,& quãtitati nihil est commune secundum rem, ergo.

Rejicitur. Hæc opinio reijcitur ex dictis in materia de vniuocatione entis, quia ibi probatum est, quod ens est vniuocum, & consequenter necesse est, quod si transit in decẽ prædicamenta, descendat, vel per differentias, vel per modos intrinsecos: non potest ãt descendere per differentias, ergo per modos intrinsecos, vt dictum est: quod ãt ens dicat conceptum vnum per se vniuocum, præter rationes ibi adductas, confirmatur adhuc his, ait Arist.4.Meth. tex.1.quod de ente in communi est scientia, quæ est Mer. at de puro nomine, vel de similitudine analoga, quę non dicit aliquam entitatem secundum se nulla est scientia, quia tũc esset scientia de puro nomine, scientia, ãt est de re,& scientia realis est de ente reali, Meth. *Prima ratio* autem

Secunda est scientia realis, & maxima scientia. Praeterea, isti sustinent, quod ens est subiectum in Meth. at nullum aequiuocum potest esse subiectum scientiae, quia scientia non est de aequiuocis; sed nomen cui non respondet gradus distinctus entitatis, est purum nomen sine re, ergo est aequiuocum, si dicas est analogum, tunc arguo, vel est tale analogum, cui respondeat vna distincta ratio diuersimode participata, vel non, si secundo modo, est purum aequiuocum; si primo, modo, est vniuocum, quia nomen cui competit ratio una communis pluribus, est uniuocum ex diffinitione Aristo. in antepraedicamentis, neque illud diuersimode participari ab alijs aliquid impedit, quia non apponitur in diffinitione aequiuocorum assignata ab Aristo. sufficit ergo si habeat nomen commune & rationem communem secundum illud nomen.

Tertia. Praeterea enti, vt est similitudo analoga respondet aliqua una ratio, vel non: si non, ergo est purum nomen absque conceptu, & sic est aequiuocum, quod ipsi negant, ut vidimus in quaestione de vniuocatione, si uero aliqua ratio ei respondet, ergo ei respondet aliquis gradus entitatis secundum suam communitatem, secundum quam cōpetit ei talis ratio, & diffinitio; consequentia probatur, quia omnis diffinitio, siuè ratio, & conceptus est rei significatiuus, & explicatiuus, quia ex primo Perhiermenias voces significant conceptus, & conceptus res, ergo si ens habet rationem, & conceptū in illa sua communitate, ergo habet entitatem, alioquin haberet conceptum, & non rem, quod implicat, quia conceptus est de re, & significat rem.

Secundo principaliter enti in communi competunt Passiones, ut vnum, verum bonum, &c. & non competunt enti nisi in sua maxima communitate, sed puro nomini nō competit vlla propria passio, ergo ens in communi dicit aliquam rem & entitatem realem.

Ad rationes pro aduersarijs. Ideò ad eorum rationes respondetur, quod ens contrahi per aliquid duobus modis potest intelligi; vno modo quod contrahatur per aliquid extrinsecum, ut per differentias, quo modo genus contrahitur ad species, alio modo quod contrahatur per aliquid intrinsecum enti, non diuersum ab ipso, neq; mutans essentiam eius, ut per suos modos vel gradus intrinsecos, Aristo. negat primum modum non secundum, quae responsio vltra quod habetur ex dictis supra etiam expresse adducitur a Scoto, in expositione illius tex. 16. octaui Meth. hoc eodē modo potest responderi ad Commentatorem, licet non sit multum estimanda eius Auctoritas, cum sit contrariae sententiae.

Ad tertium. Ad tertium negatur falsitas consequentis, ad probationem cum dicitur quod rationale ut rationale, siue homo praecisè ut rationalis, est vnum ens, nego hanc propositionem, est enim falsissima, sicuti. n. haec est falsa, homo praecisè ut homo, est sensibilis, ita ista homo vt homo, vel ut rationalis, est vnum ens, est falsa, ratio est, quia ista praedicata, licet insint realiter homini, non tamen insunt illi per se primo, & vniuersaliter, & quatenus ipsum, sed per se secundo, sed illud praedicatum, homo est rationalis, est praedicatum, quod inest homini primo, & secundum quod ipsum, si ergo circunscribatur ab homine omnia superiora, vt quod sit substantia, animal, &c. & consideretur praecisè, ut rationalis de homine, non verificabuntur illa praedicata, quae illi conpetunt ratione superiorum, & sic ista non erit vera, homo est sensibilis, homo est corpus, quia haec praedicata non insunt homini, quatenus homo, sed quatenus est animal, & substantia: est ergo falsa illa propositio quam reputat veram Caietanus, & consequens quod habet pro absurdo, est uerissimum, & propositio Scoti est verissima.

Ad quartum. Ad quartum dico, quod licet Porphirius existimauerit decem praedicamenta nullū hebere conceptum uniuocum supra se, tamen in hoc non creditur ei quia pro se adducit Aristo. qui vbi illud dixerit non appareret. Ad Arist. vero in 3. Physic. & alibi ubi dicit quod substantiae, quantitati, qualitati &c. nihil est commune, & sunt primo diuersa, est respondendum, quod eis nihil est cōmune vt genus, ut intendit ibi Arist. tamen nihil impedit, quin sit ei aliquid commune vniuocum transcendens. sunt ergo decem genera primo diuersa, quia in nullo genere conueniunt, tamen non propter hoc sequitur quod non conueniant in ente vniuoce, quod est transcendens.

THEOREMA XCVIII.

Intellectio, & volitio sunt qualitates. In intellectione volitione, sensatione, & alijs operationibus immanentibus est per se mutatio. Notitia, volitio, &c. sunt termini mutationis, non tamen dicuntur generari, neque produci.

Ponitur quæstio Scoti adlitteram, quę habetur in fine quæstionis sextæ, tertia dist. primi sent. in qua breuiter, & dilucidè hæc tria Theoremata Scotus diligenter examinat, & comprobat, quæ quæsito incipit.

Caput Primum.

QVÆRITVR vtrum in intellectu nostro sit actualis notitia genita, vel ꝑducta. Arguo, quod non actionis non est actio, nec vt termini, nec vt subiecti, nec passionis est passio 5. Physi. Sed notitia actualis est actio, vel passio, ergo ipsa non est genita, vel producta, quia hoc esset alia passione, vel actione, & ita esset terminus actionis, vel passionis. Minorem probo primo sic. Notitia est actus secundus, sed omnis actus secundus, est actio, vel passio: ergo. Secundo sic. Nullum entium consistit præcise in fieri, & successione nisi sit actio, uel passio, notitia non est permanentium, ergo &c.

Tertio sic. Philoso. 9. Meta. distinguit actionem in immanentem, & transeuntem, sed notitia est operatio immanēs, ergo est actio, quia cōtinetur sub vna specie actionis, scilicet immanentis.

Secundo sic a principale. Augus. 4. super Gen. cap. 8. dicit ꝙ aer præsente lumine nō est factus lucidus, sed fit: quia si factus esset lucidus, & non fieret absente corpore luminoso maneret lucidus. Ex his habeo, quod illud quod factum est intranee, & de se manet, sed illa notitia non manet, ergo non est facta, nec est genita.

Tertio sic. Philosophus 7. Meta. probat, quod formæ non est generatio, sed tantum compositi, sed notitia non dicit cōpositum, sed tantum forma, ergo, &c.

Contra. Aug. 9. de Tri. c. 12. & 13. Liquido tenendum est, quod omnis res quamcunque cognoscimus, cum generat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim notitia patitur, & a cognoscente, & a cognito, & aliquantulum infra, partum mentis antecedit appetitus quidam quo id, ꝙ nosce uolumus quærendo, & inueniendo, nascitur proles notitia ipsa.

Hic sunt tres breues quæstiones. Prima cuiusmodi entitas sit intellectio, & uolitio & huiusmodi operationes immanentes.

Vbi intelligendum est, quod vt ex diuisione entis patet, non sunt subiectæ, quia ĩtellectio adest, & abest præter subiecti corruptionem, nec quantitas, quia non est nisi in corporibus, vel in pluribus realiter distinctis, ut numerus, nec sunt habitus, nec positio, nec quando, nec ubi quia hic dicũt habitudinem ad corpora, uel sunt passiones corporalium, nec aliquid aliorum, ut actio vel passio, aut relatio, ergo qualitas, quod autem dico de intellectione hoc idem dico de volitione, visione, auditione, & sic de alijs operationibus, immanentibus.

Et primo probo, quod non sit relatio, nec actio, nec passio, quia operatio immanens est vltima perfectio naturæ absolutæ operantis, sed nulla relatio actio, vel passio est huiusmodi, ergo, &c. Tamē bene potest importare relationem. Minor patet, ꝙ. s. vltima perfectio naturæ, non sit relatio, relatio enim perfectionem, non importat inquantum huiusmodi, & quod vltima perfectio esset relatio repugnantiam includit, nec est actio, quia actio non perficit agentem, sed passum.

Prętérea. Actionis est aliqualis terminus realis. Hic autem præter intellectionem nō est aliqualis terminus, nec est passio, quia non esset vltima perfectio: quare, &c.

Secundo probo specialiter de quolibet. Primo qđ intellectio non sit relatio sic. Augu. 7. de Tri. c. 1. omnis essentia, quæ relatiue dicitur, est aliquid excepto eo quod relatiue dicuntur, &c.

Sed intellectio subest relationi, quia dicitur relatiue ad obiectum. Sicut enim sciẽtia refertur ad scibile, vt mensurarum ad men-

mensuram 5. Met. ita & intellectio, ergo secundum rem, & absolutum suum siue positiuum suum non est relatio. Quod autem non sit actio, vel passio, probo sic, Actio, & passio sunt alicuius termini accipientis esse per ipsas, sed operationes immanentes sunt vltimi termini, quibus nihil accipit esse, non anima, nec obiectum nec enim obiectum accipit esse per ipsas.

Quod si dicas, quod cum per actus habitus generantur: habitus est terminus dictarum operationum, & sic sunt actio, vel passio.

Dicendum, quod dicta absoluta magis est ad oppositum. Nam quod non est forma actiua, non est principium formale inducēdi aliquam formam, sed per operationes immanentes inducitur habitus, qui est aliqua forma, ergo operationes immanentes non sunt relatio actio, vel passio, actus ergo quia virtualiter continent habitum, ipsum generant, & intendunt.

Ad argumentum tamen (licet sit ad oppositum) dicendum, quod actio illa, quæ ꝓprie est ad terminum, non potest intelligi sine termino sed operationes huiusmodi possunt intelligi sine habitu, & esse, vt patet in habentibus habitum intensissimum, vt in beatis, ergo proprie non dicitur terminus quasi intrinsecus, sed quasi consequēs, & accidentalis. Cum ergo huiusmodi operōnes aliquid sint, & ꝓbatū est, q̄d nō sunt subiecta nec relatio, nec actio, aut passio, neque quantitas, vel aliquid extrinsecus aduenientium, relinquitur, quod sint in genere qualitatis. Et constat, quod non sunt in tertia, vel quarta specie, quia talia solum sunt corporalia, nec in secunda, quia illa sunt naturalis potentia, vel impotentia. Sunt ergo in ptiora, in qua credo est omnis perfectio substātiæ spiritualis, quæ nō est Deus, vel quæ non est de eius substantia, ergo qualitates.

Secunda quæstio est, an, ad huiusmodi operationes sit aliqua per se mutatio. Et est dicendum breuiter, quod sic.

Quod patet Nam secundum Phil. 6. Phy. mutari est aliter se habere nunc, quā prius sed intellectus actu intelligens, se habet aliter nunc, quam prius, ergo vere est mutatio per se, ergo proprie mutatio ad huiusmodi operationes terminatur.

Tertia quæstio, an huiusmodi operationum sit productio, vel generatio. Vbi intelligendum, quod secundum Philosophum 7. Meth. forma per se non generatur, sed cō positum tam in generatione substantiali, quam secundum quid, & sua ratio est, quia omne, quod fit; fit ex materia tanquam ex eo, quod est pars ipsius, quod fit, cum igitur materia non sit pars nisi compositi, generatio per se solius erit compositi.

Primo. Generatio cum sit via de non esse, ad esse illius per se est generatio, cuius ꝑ se est esse, compositi autem siue suppositi per se est esse, ergo &c.

Secundum ergo intentionem Philosop. Quod per se generatur, est diuisibile in duo .s. in materiam, & forma. Et ideo dixerunt, quidam, quod formę accidētalis habet suū potentialem ex quo fit, & suum formale, tanquam intrinseca sui generis. Quod non videtur, quia accidentia non habent materiam, ex qua, sed in qua Nec est ad intentionem Philosophi, quia ipse intelligit, quod compositum in generatione per accidens per se generatur. Compositum dico ex subiecto, & accidente, sicut sua exempla ostendunt, & ratio sua est, quod generatur, ex eo generatur, quod præexistebat.

Ergo dicendum, quod & si notitia possit esse terminus mutationis: non tamen generatur nec producitur, sed per se intellectus noscens, vel potius homo noscens, quia actiones sunt suppositorum, quare, &c.

Contra hoc arguo, quod intellectus noscens non per se generatur, quia non est ens per accidens, ergo non est per se terminus generationis.

Item notitia est per se terminus productionis, quia mutationis, sed omne tale producitur, ergo notitia producitur, & generatur.

Ad primam dicendum, quod ens secundum quid, & per accidens est simpliciter ꝑ accidēs, & secundum quid, sicut homo mortuus est homo secundum quid, simpliciter autem dicitur homo mortuus, generatio ergo simpliciter est in substantia, secundum quid vero in accidentibus primo de generatione, generatio ergo entis per accidens, & secundum quid est generatio simpliciter per accidens, & secundum quid.

Ad secundum dicendum, quod est termi

nus alterationis, & mutationis, terminus autem alterationis est forma, & similiter mutationis, non tamen productionis, vbi intelligendum, quod mutatio est per se mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis. Illud autem dicitur proprie alterari, & mutari, quod de non tali fit tale, puta de nõ albo album, de non noscente noscens: forma ergo, qua fit tale proprie est terminus mutationis, non tamen mutatur, sed tãtum murabile mutatur. Productio autem proprie est solius termini, cui per productionem acquiritur esse, cum ergo forma, quæ est mutationis terminus non habeant esse proprie, sed sit illud, quo compositum habet esse, ideo ipsa non dicitur produci, nec esset terminus productionis, sed tantũ compositum siue illud compositum fit ens, per se siue per accidens. Et huiusmodi differentia patet, quia de termino mutationis, vel de forma nõ dicitur, quod mutetur, vel alteretur, sed est terminus mutationis tantum, de termino autem generationis, & productionis dicitur, quod est generatus, & productus, siue generatur, & producitur.

Ex his corollarie potest concludi, quod intelligere, & velle in Deo non sunt actus productiui, nec per consequens principia actuum notionalium, qui sunt generare, & spirare, intelligere.n. & velle in Deo actus operatiui sunt quibus ipse bearus quasi perficitur, non autem sunt productiui. Ex quo patet, quod nec notitia simplex, nec amor simplex sunt rõnes pductiuæ, sine quibus personæ non producuntur, vt quidam dicit & superius est improbatum. Vnde intelligere, & velle in nobis non sunt actiones, vel passiones, vt dictum est. Dicere autem siue intellectionem, producere, & spirare seu amorem elicere, sunt actiones in nobis, & de genere actionis, vel quasi de genere actionis, quare, &c.

Ad argumenta principalia. Ad primum dicendum quod maior est vera, sed minor est falsa. Ad euidentiam autem eius, & argumentorum, quibus ipsa minor probatur Intelligendum, quod actio proprie sumpta tres habet proprietates, vna est, quod est in continuo fieri: æque.n. dependet ab agente in secundo, & vltimo instanti, & in primo; immo in quolibet quantum durat.

Secunda proprietas est quod est circa aliquod receptiuum, in quo est vt in subiecto nam actio non est in agente, sed in passo. Tertia proprietas est, quod est circa aliquẽ terminum, ad quem terminatur, qui esse accipit per eam. Idem intellige de passione, operationes ergo immanentes assimilantur actioni, & passioni in prima conditione, & secunda, non autem in tertia, quæ est completiua.

Ad argumentum ergo primum quo prædicta minor probatur, concedo quod est actus secundus, nego tamen, quod omnis actus secundus sit actio vel passio, immo est qualitas.

Ad secundum dicendum, quod assimilatur in secunda conditione, vnde lumen, & si fit etiam continue; non tamen est actio, sed actionis terminus.

Ad tertium dicẽdum; quod diuisio actionis quædam est immanens, quædam transiens. Vno modo est æquiuoci siue vocis in sua significata.

Alio modo vniuoci siue generis in suas species. Si enim accipiatur actio transiens, & operatio immanens, quæ est intelligere, velle, videre, & huiusmodi, significata sunt vnius vocis tantũ.s.actionis, & nullius vniuoci. Si autem dicatur actio quædam est transiens quædam immanens, vt elicitio intellectionis, quæ immanet, sicut, & ipsa intellectio, tunc est diuisio vniuoci in suas species.

Ad secundum principale dicendum, qđ non intendit Aug. negare lumen, esse, vt fieri ab agente, & factum esse simul, sed non pmanet siue præsentia agẽtis, sicut nec creatura rationalis conseruatur in gratia sine diuina præsentia, nam ad hoc ipse eam inducit.

Ad tertium patet per prædicta in tertia quæstione, quare, &c.

Declaratur quomodo actiones immanentes & habitus generati ex illis sint qualitates
Cap. II.

QVod actiones immanentes sint qualitates, satis aperte patet ex his, quæ dicit Scotus in his tribus quæstionibus breuibus. Idem efficacius probat in quolibetis, quæstione 13. articulo primo, & rationes ibi adductæ, quæ æquè concludunt pro habitibus

bitibus generatis per actiones illas immanentes. Prima ratio. Vltima perfectio substantiæ uiuæ non est relatio sola: at operatio ista intelligere, sentire, & cætera, est ultima perfectio substantiæ viuæ, ergo non est sola relatio. maior patet, quia sola relatio non appetitur à natura, & ab electione perfectissimè, ut patet: sed vltima perfectio appetitur, & naturaliter, & ex electione perfectissimè. ergo. maior probatur. per Philosophum 10. Ethicorum, & primo vbi vult, quod finis vltimus, qui est fœlicitas consistat in intelligere, & 12. Meth. tex. 39. ait, quod si Deus non esset actus sua intellectio non esset perfectissima, & beatissima Secundo, Nulla relatio realis potest esse noua sine nouitate alicuius absoluti prioris in subiecto, vel in termino; sed operatio potest esse noua sine nouitate alicuius alterius prioris absoluti. ergo. maior probatur per Philosophum 5. Phys. tex. 10. ubi negat motum in ad aliquid etiam ratione patet, quia relatio realis propriè dicta necessario sequitur extrema simul posita, & ita non potest esse noua sine nouitate aliqua in extremis. minor probatur quo ad subiectum, quia subiectũ exit de potentia accidentali ad actum, non de potentia essentiali, & sic non recipit illã formam de nouo priorem operatione, quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali; sed essentiali. quo ad terminum etiam patet, quia clarum est, quod in visibili per hoc, quod videtur, nihil noui recipitur.

Secũda.

Tertia. Tertio Relatio realis, posito in esse fundamento, & termino ponitur quoque ipsa in esse necessario: at ipsam potentiam operatiuam non necessariò concomitatur operatio actualis, posito obiecto, ergo. hanc rationem aliter format Scotus. Illę tres rationes, ut dicit Scotus, concludunt æquè de actionibus quia sunt relationes de habitu: immò efficacius, de habitu, ut patet; & maximè de 2. & 3. etiam de actionibus immanentibus neminem contrarium asserere videtur, licet multos Auctores quæsiuerim in hac re, sed pauci sunt, qui hanc difficultatem pertractent. Paulus Soncinas in 9. Meth. in proprio quæsito, de hac materia tractat, & sentit cum Scoto. s. quod sint qualitates. Zabarella etiam libro de speciebus intelligibilibus, cap. 5. agit de hac re circa medium, & recenset Opinionem quorundam dicentium, intellectionem, & scientiã esse relationem; sed qui isti sint, ipse non dicit, nec ullas pro eis rationes adducit, & sẽtentiam eandem habet cum Scoto. Quo ad habitus vero Francisc. Piccol. in sua morali tenet, quod Scientia, quæ est habitus, sit relatio, non qualitas, de qua re nunc dicemus sed de actionibus ipsis immanentibus nihil dicit. sunt ergo istæ actiones immanentes qualitates, & ideo debent esse in aliqua specie qualitatis, & cum non possint esse in secunda, nec in tertia, nec in quarta, erunt in prima, adeoquod erunt dispositiones ad habitum: actiones enim istæ tum sensus, quã intellectus facilè amobiles sunt ab intellectu, & à sensu, in quo recipiuntur, & iteratæ sæpius generant habitum. Et notandum quod dum ait Scotus hic, quod in prima specie qualitatis est omnis perfectio substãtiæ spiritualis, quæ non est Deus, uel quæ non est eius substantia, loquitur secundum Theologos, non secundum Philosophos, quia Arist. tenet, quod intellectio in intelligẽtijs est idem quod essentia, & intellectus intelligentiæ. Sed Theologi tenent intellectionem Angelorũ esse accidens perficiens accidẽtaliter intellectum Angelicum, sicut intellectio nostra est accidens perficiens intellectum nostrum etiam secundum Aristotelem. Notandum est insuper, quod istæ sunt qualitates spirituales, non corporales; naturam autem, & entitatem harum spiritualium qualitatum explicauimus in Theoremate quodam de lumine; & sunt qualitates perficientes animam; vnde Aristoteles tertio de anima dixit, animam pati passione perfectiua, non corruptiua, & ideo non est inconueniens, quod intellectus hac alteratione spirituali perfectiua alteretur, & per hoc soluuntur multę auctoritates, & rationes probantes has actiones non esse qualitates, sed relationes, quia essent in anima intellectiua alterationes, quod negant Aristoteles; dicimus enim eum negare alterationes corporales, & materiales nõ spirituales, & perfectiuas.

Soncinas. *Zabar.* *Piccolo.*

Exponitur Sententia Aliorum & reijcitur. Cap. III.

Ex dictis à Scoto satis apertè, patet, qđ intellectio, & volitio, & habit⁹ gene

rati ex ipsis, sunt qualitates, & hæc etiam est communior Opinio, vt dixi: attamen Aliqui sunt qui e contrario putant, quod scientia, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sunt qualitates, sed relationes, inter quos præsertim est Franciscus Piccolomineus ĩ sua Philosophiia morali, gradu 5.c. 5. & quod non sint qualitates, his rationibus præsertim probare conantur.

Piccolomineus

Primo Ratio Arist. quam facit 7. Phys.c. tex.20. inanis redderetur: ibi enim Philosophus vult ostendere quod in mente non est alteratio, & id probat, quia sciens maxime ad aliud refertur: at si scientia aliqua consideratione esset qualitas mentis, ea ratio esset inanis, quia diceremin mente esse alterationem, quatenus scientia qualitas est, & ad qualitatem est alteratio. Esset etiam falsa ratio Arist. quam adducit in eodẽ 7. tex. 20. dum dicit (ut igitur dormiens, cum excitatur, non dicitur factus sciens, quamuis prius non uoluerit vti scientia, sed solo impedimento ablato sciens apparet, ita, qui a principio acquirit scientiam, per solam remotionẽ perturbationis redditur sciens, &c. His verbis.n. aperte asserit Philosophus, in mente nullam recipi qualitatem, dum homo non sciens redditur sciens.

Secundo

Tertio. Tertio si virtus mentis (vt est scientia, prudentia, &c.) esset qualitas, tunc se haberet in mente eo modo, quo se habet virtus sensitiuæ ad sensitiuam, & ita sicut in sensitiua est alteratio per acquisitionem harum virturum, sic esset alteratio in mente. At Arist. colligit in calce tex.20. ex eo quod in mente nulla sit permutatio, alterationem attingere ad partem animæ sentientem, & ad nullum aliud, nisi ex accidenti.

Quarta

Quarto habitus non est qualitas, sed relatio, sed scientia, & huiusmodi sunt habitus. ergo nõ sunt qualitates; sed relationes. Maior probatur a Piccolomineo in sua morali, gradu secundo, cap.7. præsertim hac ratione, quia Philosophus errasset 7. Phys. tex.12. dum ostẽsurus in prima specie qualitatis, non esse motum, sumit pro medio (quia habitus sunt virtutes, & vitia, virtus autem, & vitium eorum sunt, quæ sunt ad aliquid: at ea, quæ sunt ad aliquid nec sunt generationes, nec per se termini generationis, & motus,) nam possemus dicere, quod habitus, vt qualis, est terminus generationis, & motus. ergo videtur ex his dicendum quod scientia, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sint qualitates, sed relationes. Vnde ipse Picolomineus iudicat solum habitus mentis quatenus referuntur ad facultatem sentientem, vt ad memoriam, & phãtasiam, sine quibus isti habitus in mente cõseruari non possunt, dici qualitates, quia facultas sentiens cum sit obnoxia morti, potest alterari, & sic recipere potest qualitates. si uero referantur ad mentem, cum ipsa sit immortalis, nullam qualitatem recipere potest, & sic scientia, volitio, & huiusmodi sunt relationes tantum, nempè habitudo sola intellectus ad obiectum, qua iudicat obiectum. Addit insuper Piccolomineus in Philosophia morali, secundo gradu, cap.7. habitum nõ esse speciem qualitatis, & ideo negat esse quattuor species qualitatis, sed ait esse duas tantum, reijcit enim habitum, & dispositionem, naturalem potentiã, & impotẽtiam, & relinquit solum duas vltimas species. Pro hac sententia arguitur primo sic. Arist. 7. Phy. tex.20. ait, motum alterationis esse solum in tertia specie qualitatis quæ est passio, & passibilis qualitas, non prima idest in habitu (Deinde Philosophus in eodem loco ait quod in parte sensitiua est alteratio, & motus) at si habitus est species qualitatis diuersa a tertia specie, & constituens primam, sequitur contra Philosophũ quod in prima specie sit motus, (quia ĩ anima sensitiua acquiritur habitus per motũ.) ergo habitus non est prima species qualitatis; neque hoc argumentum solui potest ꝑ communem responsionem expositorum, Sed solum asserendo habitum nõ esse qualitatem. Hoc argumentum est obiectio, quã in eo cap. facit Piccolomineus, quam ait non posse solui per communem expositionem.

Duas esse species qualitatis tantũ ex mẽte Piccolo.

Ad primam.

Secunda. Secundo, habitus, & dispositio dupliciter cõsiderari possunt; vno modo absolutè, & sic sunt relationes, vt patefecit Arist. 7. Phys. tex.17. & sequentibus; secundo modo vt sunt talis qualitatis habitus, & dispositio, & tunc habitus nil aliud est nisi illamet qualitas, quatenus est de difficili mobilis a subiecto: vel est dispositio quaten.⁹ est de facili mobilis a subiecto, nam esse facile, vel difficile mobile a subiecto, non est qualitas sed modus, quo qualitas inhæret subiecto, & sic

& sic habitus non distinguitur a qualitate inhærente, sed est eadem; solum addit firmitatem, & stabilitatem inherentię.

Tertio Arist. in 7. Phy. ait, animi habitus esse qualitates. s. de tertia specie, in qua etiã sunt ipso obiecta sensibilia, & iure profecto, quia illi habitus nil aliud sunt, nisi ipsamet sensibilia in esse cognito, quæ non recipiuntur in anima, nisi mediante aliqua mutatione corporea, & spiritum. Ad Arist. in prædicamentis dicit, quod locutus est populariter, non secundum veritatem, vt etiam Greci expositores dicunt.

Verum hanc sententiam Piccolominei, ex dictis in precedenti cap. ex Scoto, patet, esse falsam, ideo ad rationes eius est respondendum.

Ad primam. Ad primam autem formaliter Respondet Scotus in quolibetis loco citato articulo 2. respondendo ad secundum argumentum adductum in eodem capite, & dat triplicem responsionem. Prima quod non esset inconuenicos dicere quod Arist. ibi loquitur ad mentem Platonis, qui negabat generari de nouo scientiam in nobis, sed volebat dari solum reminiscentiam, & sic Arist. secundum Opinionem Platonis procedens, dicit scientiam esse in nobis sine generatione, & sine alteratione, sed secundum propriam mentem, quæ est quod scientia de nouo acquiratur, non est vera, & hanc expositionem videtur Scotus elicere ex commentatore ibidem in fine commenti, dat deinde aliam expositionem, quæ est, quod Arist. vult, quod illa forma solum fit per se terminus motus, quæ primo per motum, & mutationem acquiritur forma vero illa, q̃ non acquiritur propria acquisitione, sed subsequitur ad aliã formam primo per motum, & mutationem acquisitam vt est relatio, non est per se terminus motus, vel mutationis, siue ad illam non est per se motus, vel mutatio, & quoniam intellectio, & habitus mentis non est primus terminus mutationis, sed subsequitur ad sensationem, & alterationem factã in sensu, obiectũ enim, non primo causat intellectionem in intellectu, sed prius causat sẽsationem: exterius .n. mouet, deinde causat intellectionẽ: adeo quod intellectio, licet sit qualitas; tamẽ nõ est primus terminus motus, vel mutationis. Ad has autẽ qualitates non vult Arist. quod sit p se primo motus, ideo negat motum, & alterationem in anima intellectiua; quia tales qualitates non sunt primi termini mutationis, vt dictum est. Est autem notandum, quod, vt inquit Scotus in ijsdẽ locis habitus includit etiam respectũ ad scibile, quæ relatio fundatur in illa qualitate, quæ dicitur scientia, & terminatur ad scibile, & idẽ dicendum de actione immanente, sed non est solũ illa relatio, sed aliquid, cui inest relatio. tunc ad Argumentum Piccolominei dico, quod Arist. considerat habitum, vt dicit hãc relationem, & ideo ad ipsum nõ est alteratio. cum infertur. ergo saltem ex ea parte, qua est qualitas, esse poterit terminus alterationis, non sequitur, quia, vt dictum est ad tales qualitates, quæ non acquiruntur per mutationem primo, sed sequũtur ad aliam formã prius acquisitam, mutatione, non vult Philosophus, quod sit per se motus & alteratio, sed solum per accidẽs. Per hoc idem patet ad secundum pro tanto ait enim scientiam fieri in nobis perturbationibus ablatis, quia vult illam qualitatẽ, esse verum terminum motus alterationis, quę primo per alterationem acquiritur, ea autem est qualitas acquisita in sensitiua parte. s. sensatio, ad quã postea sequitur intellectio. Per idem patet ad tertium, dictũ est enim quomodo ad intellectum est motus solum per accidens. Ad quartum dictũ est respõdendo ad primum: idem enim est Tertio loco Scotus in eodẽ quolibeto dat aliã distinctionem, quæ est omnino vera, licet non deducatur ex loco citato Arist. & est ꝙ Arist. appellat alterationem, & motum illũ solum, ꝙ fit solum in subiecto mutabili, & alterabili, & denique corporeo, cuiusmodi non est intellectus; & ideo negat in mente alterationem: sensus vero, quia est corporea; & diuisibilis potentia, ideo ait in ea fieri alterationem, & motum, non in mente. de motu autem, & alteratione spirituali nõ loquitur Arist. intellectio autem est terminus motus spiritualis, & per hanc satisfacit per ordinem ad omnes rationes adductas. accipe quam vis.

Ad secundum *Ad 3.* *Ad 4.*

Quo ad aliud vero s. an sint quatuor, vel duæ tantum species qualitatis, Scotus vbique tenet, quod sint quattuor, de habitu, & dispositione ostendimus nunc ex quolibetis, & ex primo sententiarũ dist. decima tertia,

tia, quæstione 3. respondendo ad primum, post. Resp. do secunda specie qualitatis diximus in Theoremate de potentijs, animæ, an sint accidentia, vel substantiæ, ideo ad rationes Piccolominei.

Ad primum dico, quod Aristoteles in septimo Physicorum, textu vigesimo, negat solum ad habitum mentis esse motū, non vniuersaliter ad omne habitum; ideo ille locus non impedit, quin habitus sensitiuæ partis non possit per alterationem acquiri, & quod in habitu aliquando non possit esse motus.

Ad secundum iam responsum est, quomodo habitus dicatur ad aliquid. Ad tertium negatur Aristotelem dicere, habitus animi esse qualitates de tertia specie. Ad rationē dicimus, quod non sunt repræsentationes sensibilium, quia illæ sunt phantasmata, sed sunt cognitiones habituales productæ ex sensu, & phantasmate.

THEOREMA XCIX.

Stellæ agunt in hæc inferiora.

Ponitur tota quæstio tertia ex secundo sent. dist. 14. in qua Scotus ex actē loquitur de actione, & influentia stellarum, quę incipit. Cap. I.

CIrca tertium, scilicet vtrum stellæ agant in hæc inferiora. Arguitur, quod nō secundum Phylosophum, 7. Phys. oportet mouens, & motum esse simul, vel immediate, vel mediante medio: sed stellæ, & hæc inferiora non sunt simul. Patet quia multum distant. nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio, quia illud medium esset aliquis orbis, vel aliqui orbes. Huiusmodi autem orbes non recipiunt impressione tales, quibus. s. hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur. ergo, &c.

Præterea. Si stellæ agerent in hæc inferiora cum ipse determinate agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, siue quantum ad generationem, & corruptionem, ipsorum: non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret.

Præterea. Si agerēt in hæc inferiora: hoc esset per aliquē motū localē, vel p aliquam formam per manentē. non primo modo, q̄a motus localis non est qualitas actiua: nec principium agendi cum tantū sit vbi fluēs, & sic non videtur dicere formam absolutā substantialem, nec accidētalem. Nec etiā p formam permanentem substantialem, vel accidentalē: quia tunc stante motu. s. si statent, possent agere, & per consequens stāte cœlo, & cessante motu, possent esse alterationes, & hmōdi mutationes, & motus in istis inferioribus, quod est contra Arist. q̄ vult, q̄ primo motu cessante, impossibile est esse aliquem alium inferiorem.

Contra. Gen. primo dicitur de stellis, q̄d positæ sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora, & nō solum aeris, & terræ, vt exponit Magister.

Præterea. Secūdo Physi. dicit Aris. homo generat hominem, & Sol. Et secundo de generatione, dicit, q̄d motus Solis in circulo obliquo est causa perpetuę generationis & corruptionis in istis inferioribus.

Præterea ratione sic. Si stellæ non haberent aliquam actionem in hæc inferiora frustra poneretur uarius motus in orbibus nam orbis in se vniformis est, & motus orbis vniformis, & ideo oportet varietatē effectuū reduci in varietatē naturæ stellarum.

Dico ad quæstionem, quod stellæ habent actionem in hæc inferiora in elementa. in mixta inanimata, & animata irrationalia. In elementa habent actionem dupliciter: & quo ad alterationem, & quo ad generationem. Accedente enim Sole, & alijs, stellis callidis ad zenith alicuius regionis: elementa superiora. s. ignis, & aer augētur, & inferiora scilicet terra, & aqua minuuntur, & conuertuntur in superiora, & e conuerso recedente Sole, & accedentibus stellis effectiue frigidis, vt est Saturnus, & Mercurius, accidit generatio elementorum aquæ, & terræ.

Et si dicatur, quod tunc sphæra aquæ erit aliquando minor, aliquando maior, & etiam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur vnum elementum, quantum

tum

tum aliud minuitur. Dico, quod sicut accedente planeta, puta Sole ad zenith unius regionis generatur ibi per eius excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione generatur plus proportionabiliter de elementis frigidis, & minuitur de calidis. & sic generatur ibi æqualitas, quo ad totum.

Præterea a secundo. Stella habet actionem quo ad loci mutationem. Superior enim pars aeris fertur circulariter ad motum cœli: quod patet; quia impressiones ignitæ, vt cometæ, & huiusmodi, quæ in illis locis generantur videmus transferri circulariter, & multo magis sphæra ignis, quæ est propinquior cœlo mouetur motu circulari ad motum corporis cœlestis.

Præterea. Corpora cœlestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis; sed in remotioribus, vt in aqua.

. Nā Luna causat motū in mari, qui vocatur fluxus, & refluxus, & ex hoc suppoūnt Astrologi per experimentum, quod Luna habet dominium super humida; sicut Sol super sicca, super quaecunque enim regionem eleuatur Luna, aqua maris ascendit directè tanquam versus causam suam: ita q̃d, aqua maris in illo loco, qui directè supponunt centro Lunæ est altior quam in quocunque alio loco.

Iste autem locus habetur per lineam ductam a centro terræ, ad orbem Lunę. Illa enim linea necessario transibit per locum illum, qui est ementior in aqua, & uocatur tumor aquæ.

Quomodo autem ista eleuatio fiat effectiuè a Luna, diuersimode dicitur. Vno modo ponitur; quod Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquas maris, sicut magnes trahit ferrum.

Alio modo dicitur, quod hoc fit propter diuersitatem angulorum: quos faciunt radij Lunæ super aquas in principio ortus Lunæ, & in medio cœli existentis. Ponitur exemplum de pulmento in olla super ignem. & de uapore resoluto a cibo faciente animal dormire; de hoc nihil ad præsens.

Prima opin. fuit Albumasar. 2. de Maioris introductorij in Astronomia. Sed sequēdo viam illam, quæ communis est vtrique, scilicet, quod tumor ille semper est in directo Lunæ; vbicunque sit Luna; sequitur, quod ille rumor circuit totam terram, in tanto tempore quanto Luna circuit suum orbem per motum firmamenti; 25. fere horis; quia Luna ab ortu eius usque ad eius iterarum ortum consumit plus temporis q̃ sit dies nauralis haben s 24. horas per spatium temporis in quo oriuntur 13. gradus æquinoctiales: quia in una reuolutione firmamenti tantum pertransit Luna, de spatio motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti: sed eleuatio 5. graduum ęquinoctialis facit vnam horam; ideo ferunt, quod Luna percurrit orbem suum in 25. horis minus duobus gradibus; & tumor aquæ in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus mediterraneis, & fluuijs, ratio est: quia inundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directo alicuius regionis, & tumore Oceani, in directo motus Lunæ. Pars autem aquæ eiusdem tumescentis in Oceano fluit ad locum, & alueos humiles vicinos propter naturam grauitatis aquæ, & fluunt tunc maria mediterranea.

Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ recēdit tumor prædictus: & per consequens in loco Oceani, vbi prius fuit aqua eminentior, quam in mari, & in fluminibus mediteraneis, iam per recessum illius tumoris fit aqua ibidem humilior terra, & ideo aquæ inundantes ad loca illorū fluuiorum propter loci humilitatem, ex eodem lege naturæ fluunt ad Oceanum. Et hæc est causa in generali fluxus, & refluxus maris.

. Sed mare mediterraneum magnum, q̃d decurrit ab Occidente, in Orientem diuidens Italiam ab Ægypto; & ab alijs regionibus Aphricæ, & Asiæ, non fluit ex illa cā ita sensibiliter; quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitum ex parte Orientis versus Hispaniam, qui uocatur angustia maris: regulariter tamen non accidit in alijs maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano, tanto citius fluunt: sicut maria Septentrionalia præcipuè mare inter Noruegiam, & & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maria autem distantia tardius.

Sed quare bis in die fluit, & refluit, Albūasar

sar vbi supra dicit, quod Luna in quartis cœli habet effectum consimilem in quartis terræ oppositis: ita quod sicut in quarta Orientali, inter orientem, & meridiem, dũ Luna est in ascendẽdo super hemisphæriũ, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna a puncto meridiei ad Occidentem cõtinue incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente, sub terram vsque ad angulum mediæ noctis fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ oppositæ, in qua tunc est Luna; & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de alijs.

Sed quæ sit causa huius ipse non dicit. Nam videtur, quod radij Lunæ, non possint penetrare terram, & ideo videtur, q̃d eundem effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali sub terra eandem causet, tunc per radios suos reflexos a firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

Secundo dico quod planetæ, & stellæ habent actionem super mixta. Nam mixta imperfecta, ut impressiones quædam generantur ab illis. nam materia illarum impressionum: quæ est vapor non eleuatur ad locum generationis illarum nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stellæ: & hoc maxime patet in stellis cometis, quę non tantum mouentur ab Oriente, in Occidens sequendo motum cęli; sed ab aquilone in austrum sequendo, scilicet, determinatum motum alicuius planetæ a quo generantur.

Sed dices ex quo habent talem causalitatem stellæ, & orbes super inferiora, quæ quidem causalitas est determinata, & necessaria; quare non iudicant determinare Astrologi de effectibus eorum.

Dico, quod causa huius est, quia non sciunt perfectè qualitates, & virtutes cœlorum, & stellarum concurrentium ad talem effectum, quas si cognoscerent, possent de his iudicare: & ideo credo, quod Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quod possunt de his bene iudicare, & quo ad tempus quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatem & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellam. Poterunt enim scire, quod non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire, si erunt venti dissipantes, & in quo sit: & vbi dissipabuntur, & cadent.

Hæc vero omnia, quia non plene nonerunt Astrologi: ideo nec plenè, nec perfectè, nec secure de his possunt iudicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere, quod nimis est difficile iudicare de talibus.

Tertio dico, quod habent actionem in mixta perfecta innanimata: vt sunt metalla, quæ in quibusdam regionibus generantur ex cõstellatione habente respectum ad illam regionem, & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

Quarto dico, quod habent actionem super animata alterando, scilicet corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animæ perficienti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem, & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum, quæ sunt corpora mixta possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis; vt nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenientem sensui: & ita posset organum corrumpi, & ledi, & per cõsequens possunt habere aliquam actionem quod ad intellectionem quodammodo; quia si deordinatur sensus in actu suo; per consequens, deordinatur intellectus, utputa in freneticis, & lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quo ad hoc potest esse causa deordinationis in voluntate.

Potest enim appetitum sensitiuum alterare, ut magis inclinetur ad hoc, quam ad illud.

Et quia in viatore voluntas rationalis inclinatur ad prosequendum, quod efficaciter appetitur ab appetitu sensitiuo: ideo hoc modo inclinant uoluntatem planetæ, & alia corpora cœlestia. In nullo tamen necessitatur absolute uoluntas propter hoc sed ex sua libertate potest contraire, & propter istam pronitatem ad sequendum appetitum sensitiuum contra dictamen rationis: quam causant corpora cœlestia, accidit frequenter Astrologos vere prænosticare, de moribus hominum, puta, q̃d erunt luxuriosi, vel per huiusmodi constellationes natiuitatis, nõ ꝙ ita eueniat necessario

quod

quod non posset aliter esse de his, quæ dependet a uoluntate rationali. si homo vellet magis sequi, per uoluntatem legem rationis, quam sensus: sed cogitationes hominum pronè sunt ad malum Genes. 8. & Ecclesiastes. 1. peruersi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

Ad Primum argumentum dico, quod sufficit, quod agens, & patiens sunt simul, vel secundum contractum, uel mediante aliquo medio; sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quod non oportet, quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, id quod perfectè dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis bene est capax cœlum. Omnis enim pars cœli, quæ potest esse sub septem pyramidibus, potest esse tenebrosa. patet de Luna, & aliis quæ patiuntur tenebras, & huius. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rhete medium facit stuporem: qui tamen stupor non est in rhete.

Ad secundum dico, quod circumscripto omni liber. arbitr. humano, Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate, & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in entibus in potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuare vaporem, de necessitate generaret pluuiam, Si vero fortior causa in oppositum eueniret de necessitate impediretur, & hoc notum est Angelo: & secundum hoc, quicquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis non euenit cōtingenter; itaquod possit nō euenire.

Sed quid de infirmitatibus? Agunt ne ad hoc? Dico, quod sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in remitiendo, & in tendendo qualitates, & huius. & sic est conueniens, & necessarium, quod bonus medicus habeat scientiam Astronomiæ. possunt enim propinare aliquo tempore medicinam: quæ interficit, quæ tamen alio tempore liberaret.

Ad tertium dico, quod non possunt tantum per motum localem, quia omnis forma absoluta est perfectior respectiua. ergo oportet, quod sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem, quod concedo.

Tu dicis contra. quia tunc si planeta, vel corpus cœleste staret, causaret. Concedo causaret quantum de se esset: nec eius motus localis facit ad actionē suam. latio. n. vel motus solis requiritur ad hoc, ut adducat agens. patet secundo, de Gen. nec valet illud. cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorum non oportet, quod ipso destructo alia destruantur.

Exponitur, quæ sit sententia Scoti, circa influxus. Cap. II.

Difficilis est hæc materia & inter Philosophos Antiquos, & Recentiores satis exagitata, & pro utraque parte sunt validissimę rationes, & grauissimi Philosophi de qua re potest inspici Franciscus Piccolomineus libro de cęlo c. 38. 39. & 40 & Zimara Theoremate 45. & alij multi.

Scotus in hac materia nullam opinionē tangit, nec refutat, sed videtur supponere esse veram opinionem Astronomorum, qui concedunt influxus varios Planetarum distinctos à motu, & mutatione. tamen ex alia parte cum agit de actione lunæ ina quā, propter quam generatur fluxus, & refluxus Maris, & de aliis actionibus Planetarum, nunquam segregat has actiones à motu, & lumine: quapropter iudico Scotum media via quadam procedere. duæ enim sunt extremæ opiniones hac in materia. Quidam dicunt corpora Cęlestia, & stellas agere in hæc inferiora lumine, & motu; sed præter hæc duo, dicunt cęlum effundere virtutem suam in hæc inferiora latenter per quandam occultam influentiam, quæ est distinctum instrumentum à motu, & lumine, unde unicuique corpori cœlesti tribuunt propriam virtutem, qua latenter influunt in hæc inferiora, etiam absque motu, & lumine. Alij ex opposito volunt quod Cœlum agat in hac inferiora duobus instrumentis tantum, scilicet motu & lumine, noluntq; alium effectum prodire à Cœlo in nos, nisi lumen, & motum; quæ duo instrumenta efficiunt postea apud nos quemcunque effectum,

Duæ extremæ opiniones.

fectum productorum à Cœlo est ex sola varietate intensionis, & remissionis luminis, & motus sine aliqua distinctione, & differētia sumpta ex propria aliqua conditione corporum quorum sunt.

Tertia est opinio media, quod corpora cœlestia prædita sint uariis, & distinctis virtutibus, & ideo in hæc inferiora distinctos, & varios effectus producunt; tamen instrumenta quibus utuntur in communicando has uirtutes, & qualitates, solum sunt lumen, & motus, adeoquod lumen, & motus vt sunt distincti orbis, & syderis etiam sūt prædita aliqua facultate distincta non ex sola intensione, & remissione luminis, & motus prodeunte.

Hæc mihi rationabilior videtur, & minores habere difficultates, quam sequitur quoque Piccolomineus libro de Cœlo cap. 40. Hæc eadem mihi videtur esse de mente Scoti, qui licet tribuat virtutem Cœlo, & syderibus vt lunæ super aquam, non tamen eam virtutem seiungit è lumine, & motu, & omnem uirtutem corporum cœlestium uidetur concedere communicari his inferioribus non aliqua ocuita uia, sed mediantibus lumine, & motu.

Quod autē hæc opinio sit verior, patet, quia reliquæ duæ opiniones extremæ habent obiectiones difficillimas quas soluere non possunt.

Prima opinio reiicitur. Prima ratio. Prima quidem opinio, quæ ponit influxus, & vult quod Cœlum agat in hæc inferiora tertio instrumento distincto à lumine, & motu patitur has difficultates. Primo quod potest fieri per pauciora æque, & bene absurdum est fieri per plura; omnia autem possumus saluare ponendo Cœlum vti motu, & lumine tantum pro instrumentis; ergo absurdum est ponere alia instrumenta: quod autem omnia saluentur, patet secū dum hanc nostram tertiam viam mediam quia ponimus Sydera habere proprias, qualitates, sed eas mortalibus communicare mediante motu, & lumine, & proinde lumē vt est talis corporis, habere talem uirtutē; vt est alterius, habere aliam uirtutem, &c. Sed qui negant influxus, ut illi de secunda opinione, & uolunt omnia saluare per intensionem, & remissionem luminis, & caloris, non possunt saluare fieri omnia, ut patebit per dubia, quæ contra eam tangentur.

Confirmatur. Et confirmatur hęc ratio, quia certissimum est, quod cęlum ideo agit in hæc inferiora, quia est continuus huic orbi mortali, vt habet etiam Aristoteles in 1. Metheororū, & omnis actio Physica fit per contactū corporalem: at cęlum tangit hæc inferiora solum lumine, & superiora corpora huius mūdi inferioris scilicet ignem per contactum corporalem, unde ad motum sui mouet ignem, & calefacit. Hæc vero inferiora mouet per lumen tantum: ergo præter lumen, & motum non datur aliud instrumentum, per quod agat in hæc inferiora. *Responsio Reiicitur.* Quod si quis recurat ad actionem spiritualem; dicēdo quod agat spiritualiter, hæc responsio non soluit, quia quæro de actione illa spirituali, vel est purè spiritualis, q̄d nullo modo est corporalis ut sunt intelligentiæ, & talis actio non pronenit à corpore, quia actio esset nobilior agente, & causante; vel est spiritualis, quia non est multum materiata, & crassa, sed tenuissima, vt est lux, & lumen, & ut sunt species sensibiles receptæ in organis ut diximus in Theoremate de lumine, & de sensu agente, & tales actiones necessario absolutæ sunt corporeæ, & sic per corpora debent deferri ad nos, & ad hæc inferiora: nullum est autem corpus per quod deferri possint, nisi lumen, quia solum lumen effunditur a Sydere, & tendit ad nos: motus autem non est corpus, sed actio corporis: virtus ergo illa, quæ effunditur per motum solum, pertingit ad corpora mota à cęlo, & mota ab eis, cuiusmodi est elemētum ignis, & superior portio aeris. Sed hæc inferiora, solo lumine, & uirtute delata per lumen gubernantur à Cœlo; ponere ergo instrumentum aliud ab his duobus, est multiplicare superuacaneum, & loqui sine ratione.

Secūda opinio. Reiicitur. Prima ratio. Alia etiam opinio omnino negans influxus idest negans corporibus Cœlestibus proprias quasdam uirtutes quibus agāt in hęc inferiora distincto modo, & uolens omnem varietatem effectuum prouenire ex remissione, vel intensione luminis, & motus, patitur maiores difficultates, primo, quia frigiditas, quæ est vna ex quatuor primis qualitatibus, non produceretur à Cœlo, quod tū falsum est; q̄a sicuti reliquæ primæ qualitates à Cęlo producunt, & cōseruāt, ita, & frigidi-

frigiditas. Quod autem quatuor elementa, & primæ qualitates pendeant, & conseruentur à Cęlo, patet ex Arist. 1. Metheororum propter hoc enim ponitur hic orbis inferior continuus Cęlo vt ab ipso regatur, qđ si quatuor primæ qualitates non conseruarentur nec prodocerentur a Cœlo, hic orbis inferior non egeret gubernatione, & conseruatione superioris, quia omnia fiunt ex quatuor elementis.

Responsio reijcitur. Nec valet responsio eorũ qui dicunt frigiditatem produci à calore Celesti, qui est proles huius, & artifex vniuersalis, quoniã calor cœlestis, & elemẽtaris sunt vnius speciei, vnde calor cęlestis auget calorem elementarem, & calor cęlestis iunctus elementari, fiunt vnusmet calor: at color elementaris non producit frigiditatem, alioquin destrueret seipsum, ergo nec calor cęlestis, cum sit eiusdem speciei.

Alia responsio reijcitur. Nec valet responsio aliorum qui dicunt cœlum ex approximatione producere calorem ex remotione, & ex distantia frigiditatem, quoniam tunc frigiditas, quæ est vna ex primis qualitatibus (& est quid positiũ, quia calidum, & frigidum opponuntur formaliter, & positiuè, non priuatiuè, ex Aristotele in post prædicamentis cap. de oppositis.) produceretur ex accidenti, neque haberet causam per se, quod est absurdum, ut patet. Præterea omne priuatiuum supponit positiuum, priuatio enim cum nihil ex se formaliter sit, non potest esse prima causa alicuius rei, sed necesse est quod supponat aliquid positiuum. Nec valet responsio Zi-*Alia responsio reijcitur.* maræ Theoremate 45. quod causa positiua frigiditatis est causa particularis, non vniuersalis, s. vẽti, vel vapores eleuati ab aqua, & a terra, quoniam frigiditas nedum generatur quod ad partes, sed quo ad totum, & pendet in esse a causis conseruantibus, & dantibus illi esse; ideo debent habere causam vniuersalem dantem illi esse, & etiam conseruantem. Præterea etiam cętera elementa solum quo ad partes generantur, & tamen habent causas vniuersales positiuas conseruantes ea in esse quo ad totum, ergo frigiditas sic se habere debet, quia est qualitas positiua, non priuatiua, vt dictum est; opponitur enim formaliter calido, non priuatiuè.

Pręterea tot varietates temporum, pluuiarum, caliditatum, serenitatis, infirmitatum, valitudinis, & aliarum rerum Metheorologicarum, patet quod per solum motum, & lumen si non sint prædita diuersis virtutibus, non possunt rationabiliter assignari.

Sed contra hoc quod dicimus virtutes cęlestes communicati his inferioribus per lumen, & motũ, sed præsertim per lumen, & non per occultam qualitatem distinctam a lumine, & motu vt isti dicunt, sunt varia dubia, primo, quia in visceribus terræ generantur multa metalla sine virtute luminis, vel motus, quia nec radij luminis nec motus pertingunt vsque ad partes illas, sed calor, & lumen fit in superficie terræ, & habet fines suos, & terminos, nec potest pertingere vsque ad partes illas in quibus generantur metalla, & maximè, quia ei obsistit terræ frigiditas. Præterea vidimus ferrum magnete aspersum, trahi ad polum articum, vt patet in instrumento nautico, & in horologijs solaribus, idem de Helitropio, & fluxu maris, nec valet dicere. quod fiat ex lumine, quia nullo existente lumine, fit; cum Naturæ sunt in tenebris tempestatum, in noctibus cum lumen non adest; ergo dicendum est hæc fieri per aliquam virtutem occultam. Respondetur ad hæc dubia quod, vt dictum est, necesse est virtutem cęlorum deferri ad hæc corpora per aliquod instrumentum, illud autem iure ponitur lumen vel motus, quia lumen exit a corpore lumioso, & tangit hæc corpora, & sic potest varias qualitates imprimere in eis.

Rationes in oppositum. *Prima.* *Secunda*

Ad primum. Ad primum ergo dicitur quod calor genitus a lumine penetrat viscera terræ sicut etiam & frigus genitum a cœlo penetrat viscera terræ, & hoc magis, & minus secundum virtutẽ, & aspectũ Syderis a quo producit. Præterea lumẽ illas virtutes, & qualitates producit in terra nõ quatenus per calorem agit tantum, sed ut habet virtutem vnitam ei impressam a Sydere, a quod procedit; vnde didemus in visceribus terrę fieri exalationes generantes terremotus, & alias impressiones calidas, & frigidas, q̃ proueniunt à corporib. cęlestibus quidem, sed mediante lumine agẽte in terrã, & illas virtutes, & qualitates imprimente. Ad sẽm similiter dicitr ꝙ occulto modo lumen agit in illos lapides, in magnetem, in helitropiũ, in *Ad secundum.*

aquam

net sensum communem esse aliam uirtutē cognoscitiuam distinctam a phantasia, quoniam arguit à minori, sic sensus communiter virtus sensitiua cognoscitiua, & tamen habet speciem præsentem non solum in inferioribus sensibus, sed in proprio organo, ergo multo magis intellectus, qui est uirtus cognoscitiua superior debet habere obiectum sibi præsenti, non solum in phantasia, sed in propria præsentialitate inquantum relucet intellectui aliquid quod est in intellectu, illud autem est species & in eadē q. ad 5. habetur idem clarius Dicamus ergo quod secundum Scotum sunt tres sensus interni tantum, s. sensus communis, phantasia, siuè imaginatiua, & memoria, quæ opinio etiam est uera de mente Arist. nam ipse Aristoteles in 2. de anima potuit tantum sensum communem, & phantasiam, in libro vero de memoria, & reminiscentia potuit alterum tantum internum. s. memoriam, ut patet, & confirmatur, quia pluralitas nō est ponenda sine necessitate, sed hic non est necessitas, quia possumus saluare oīa munera, quæ tribuunt cogitatiuè, & estimatiue per imaginatiuam. Tertio potentiæ sensitiuæ, & materiales distinguuntur per organā quia vnaquæque debet habere proprium organum, at in cerebro secundum Anatomē sunt tantummodo tres uentriculi, siuè tres cauitates, sensus autem interni sunt potentiæ materiales organicæ, ergo non possunt esse nati tres, neque potest dici, quod uentriculus medius inseruiat tribus potentijs sensitiuis, ut dicit Auicenna, quia ut dicūt Anatomistæ, ille uentriculus medius est ex omni parte æqualis, neque est magis cauus in una parte, quam in alia, sed se habet admodum canalis siuè uermiculi, vel foraminis, at potentiæ diuersæ requirunt organa diuersa, quia instrumentum quod accōmodatur ad vnam operationem, non accōmodatur alteri operationi istæ potentiæ, & sensus interiores sunt diuersæ potentię, & sensus interiores sunt diuersæ potentiæ, & habent diuersa munera, ergo nō possunt uti omnes tres eodem organo. Quarto Clarum est Aristotelem uoluisse compositionē & diuisionem, & multo magis discursum esse operationes solius intellectus, ut patet in 3. de aīa tex. 21. & inde, iō vnum est ponere aliq̄ facultatē sensitiuā esse rōcinatricē uel cōponere, ac diuidere, at cogitatiua, & estimatiua per illos doctores componūt ac diuidunt, imò discurrunt, ergo sunt abijciendæ. Auerroes præcipuus actor fuit huius cogitatiuæ, ut saluaret hominem intelligere, & uoluit hanc esse eius formam informantem, qua ex coniunctione intellectus intelligeret, sed Scotus, & nos alibi. s. in Theoremate de multiplicatione intellectus, & secundum Aristotelem, & secundū veritatem, ostendimus esse opinionem falsissimam. Sed est obiectio quia in somnijs intellectus non operatur neque sensus externi, quia sunt ligati per somnium, & tamen discurrimus, & facimus compositiones quarundam rerum, quas nunquam uidimus, componimus, diuidimus, facimus monstra, imaginamur mōtem aureum &c. ergo hæc præstantur à sensibus internis.

Opinio vera est esse tres sensus internos.

Secūda Ratio.

Tertia Ratio.

Quarta Ratio.

Resp. quod hæc omnia fiunt à phantasia, siuè ab imaginatiua, ut dicebat Aristoteles 2. de anima tex. 156. & probatur quia phantasia ex Arist. eodem 2. de anima tex. ibi, an vltimis verbis, est motus ab externo sensu factus Proinde nihil potest esse in phantasiæ, quin prius fuerit in sensibus externis, species ergo illorum singularium, quæ demandata fuere ad sensum communem in phantasia manēt, & dicuntur phantasmata ea modo sit permixtim offeruntur ipsi phātasiæ, & ex hoc accidit, quod imaginatur montem aureum, quia habet phantasma auri, & habet phantasma montis, accidit autem, quod phantasma auri, & montis in vnum complicata se præsentent phantasiæ, & tunc apprendit montem aureum, hæc ergo apprehensio, non est uera compositio, ita quod phantasia enunciet hoc de illo, sed est appræhensio simplex, quia illa offeruatur ei tanquam entia singularia, & tanquā vnum sic compositum hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolomineus libro de sensibus internis, cap. 12. eamque esse Græcorum omnium testatur, quam varijs frationibus comprobat alijs reiectis.

Solutio.

Aliorum opiniones adducuntur, & reiiciantur. Caput II.

Ex his facilè confutantur aliorum opiniones de numero internorum sensū, quæ ad summum sunt quatuor. Prima asserit

dari sensum cōem qui iudicaret, & discerneret differentias obiectorū sensuum externorū, vt albū a dulce & te rursus inuenit phantasiā esse diuersam à sensu cōi, quia ipsa iudicat de sensibilib. ēt ipsis absentib. ꝙ nō facit sensus cōis, & iō cum sit operatio diuersa diuersam quoq; esse phantasiam iudicauit, ita in proposito apertè in lib. de memoria, & remiuiscentia ostēdit Arist. operationē memoriæ esse diuersam a sensib. & a phātasia, inquit. n. ꝙ operatio, & actus memoriæ nō est futurorū, sed isti ptinent ad sciētiam, q̄ ab aliquib. diuinatiua dr̄, neq; est p̄sentium, quia hæc ptinet ad sensum, sensus .n. solū p̄sentia cognoscit, & cū p̄sentiā cognitio alia sit considerate, alia vero sit intelligere, nullā horū inquit Arist. est memoriari, sed dicuntur consentire, & intelligere & sunt actus uirtutis cognosciriuæ, siue sit sensus, siue, sit intellectus, actus ergo memoriæ sunt respectu præteritorum, cognitio ergo eius nō est per actus, qui tunc fiāt, sed qui facti fuerunt, ut aliquis recordatur, qa vel vidit, uel audiuit &c. cū ergo operatio memorie sit diuersa ab operationib. phātasiæ, ut qa est cognitio, sed p actus pteritos nō p̄sentes, phantasiæ vero actus sit cognitio p actus de præsenti factus, sequit̄ quoq; esse sensum diuersū a phantasia 2. habet organū diuersum a phātasia, quia ibidē Arist. quærens quare aliqui facile addiscunt, sed difficile memorantur aliqui è conuerso difficile addiscunt, sed facile memorātur, rn̄det, ꝙ hoc accidit, quia illi, qui de facili addiscunt habent tēpetamentū molle, & humidū, in quo facile imprimitur spēs, & facile ēt elabitur, sicut qui imprimit aliquid in aq̄, uel cerā, è conuerso ij, qui facile memorātur, sed difficilie addiscunt hn̄t tēperamētū, siccū, & dnrū, iō difficile imptimūtur spēs, sed qn̄ postea sicut impressæ de difficili elabunt̄, vt qui imprimit aliquid in lapide marmoreū difficile imprimit, sed durat p multū tp̄s, ex his patet organū memoriæ dēte esse siccū potentiarū cognoscitiuarum vero humidū, & molle, ergo organū memoriæ ē diuersum alijs, & cōsequenter memoria est diuersa ab alijs. Neq; ualet rn̄sio eorū dū dicunt organū phantasiæ p̄dictū esse tali tēperamēto, & mediocritate, ut & nō difficile recipiat, & recepta diu retineat, est. n. hoc cōtra experientiā, qa videmus facilimā eē cognitionē sēsitiua simpliciū vnico .n. natū p̄sentariōis illa cognoscim⁹, adhoc vt illorum memoremur necesse ē iterare sepè ac sæpi⁹ act⁹ cognitionis, vt mem. fiant̄, signū est ergo, ꝙ organū memoriæ naturaliter est siccū, & omnino diuersum ab organo phantasiæ, q̄ est facultas cognoscēs p̄sentia tm̄. Ad rōnes p illa opinione. Ad 1. rn̄detur ꝙ si locus ille Ari. de r. e. memoriæ, & reminiscentiæ dēret intelligi, ut illi dicūt, sequeret̄ ptinere ad sensū cōe, qa ille ē 1. sensitiuus, ꝙ tn̄ ipsi nō addmittunt, est ergo dicendū, ꝙ verū ē q̄dē, ꝙ in 2. li. locutus ē tm̄ de sensu cōi, & phātasia, nō de memoria, sed voluit differre ī alius locū sibi cōmodiorē, tractat. n. ibi de alijs ptinentib. ad sensus, vt est li. de sensu, & sensibili, & iō hoc nihil ē, ꝙ vero in li. de memoria dicat Aris. memoriā esse in phantasia falsum est, verba Arist. sunt hæc, quare intellectus ſm accidēs vtiq; erit p se aūt primi sensitiui (supple) memoria, & sensus est, ꝙ memoria inseruit p accidēs intellectui, p se vero sēsui, qa recordamur intelligibiliū, & sēsibiliū, sed recordamur sēsibiliū pceptorū a sēsu cōi, & cōsequēter a phātasia p se, intelligibiliū verò p. accidēs. s. mediātib. illis phātasmatib. sēsibilib. repositis in mem. Ad 2. rn̄det̄, ꝙ memoria in hoc sensu accepta. s. p intellectu, & obiecto p̄sentæ, est memoria in proprie dicta, q̄ potius est in vsu apud Theologos, ꝙ Philo. memoria aūt apud Philo. est recordatio pteritorū, ut diximus in Theor. de memoria intelectiua, iō hoc simile licet nihil concludit in pposito, ubi de memoria ſm Philo. & de sensitiua memoria loquimur.

Altera opinio reijcitur p idē fundamētū ostensum est. n. ꝙ nedū memoria, & phantasia distinguūtur, sed ēt sensus cōis, & phātasia p̄sertim, qa sensus cōis imutatur a sensibus externis immediate phantasia mediāte sensu cōi, sensus cōis apprehendit tm̄ obiecta præsentia, ac simul cum sensibus externis, phantasia verò apprehendit absentia & quiescentibus externis sensus communis apprehendit tantum sensata, phantasia sensata, & ex illis etiam non sensata, ergo diuersa officia, & diuersas potentias arguunt. Ad fundamentum illorum dicendum, quod falsam est duos tantum esse ventriculos, ut supra diximus, deinde hoc fundamentum est satis dubium ali- *Alia opinio reijcitur.*

aliqui enim Anacomitæ uolunt illos esse duos, alij tres, alij quinque, alij unum, ideo res satis est dubia.

Tertia opinio. Tertia est Auerrois in li. de memoria, & reminiscentia in 3. libro de anima com. 6. quem sequitur, quod ad hoc D. Th. p. p. q. 78. art. 4. & Caietanus ibi in Commentario & alij, qui asserũt quatuor esse sensus inter nos. s. sensum communem, phantasiam, memoriam, & cogitatiuam in homine, loco vnius in brutis volunt esse estimatiuam, de tribus prioribus sensibus non est difficultas sed tota res consistit in cogitatiua, quam esse necessariam probãt primo sit. *Prima ratio.* Arist. 2. de anima tex 153. habet hæc verba, phantasia non fit sine sensu, & sine hac non fit estimatio, ex hoc patet, quod Arist. præter phantasiam concedit vim existimandi, siue cogitã *Secunda* di 2. Arist. in lib. de memoria, & reminiscentia concedit dari uim reminiscendi, sed reminiscentia fit cum discursu, discursus autem cõpetit tantum virtute cogitatiuæ, ergo *Tertia* Ari. admittit cum cogitatiuam tertio datur facultas, quę circa singulari a cõponit, diuidit, & rõtinatur, insuper excitat appetitum ad prosequendum, uel fugiendum, hæc non est intellectus, neque phantasia, ergo.

Quarta opinio. Quarta opinio est Auicennæ in 6. suorũ naturalium parte 4. cap. 1. & magni Alberti in secundo de anima qui supra illos quatuor addunt vim estimatiuam propter eam rationem. s. vt ex speciebus sensatis cognoscat, & subfodiat intentiones insensatas, ut *Reijci- tur.* dicit Antonius Andreas. Sed ambæ istæ opiniones refutantur facile per argumenta superius adducta, & præsertim quia munera istarum potentiarum. s. cogitatiuæ, & existimatiuæ pertinent uel ad intellectum, uel ad phantasiam, ideo non debent istæ potentiæ multiplicari.

Ad primum Ad primum pro tertia opinione, dico q Arist. in secundo de anima tex. 153. dum dixit existimationem mediate inter sensum, & phantasiã, per existimationem non intellexit aliquem sensum medium, sed iudiciũ mentis, a quo ibi distinguit phantasiam sicu t & ab alijs rebus.

Ad secundum Ad secundum respondetur, quod Aristo. ibi innuit tantummodo, quod reminiscentia fit adiutorio mentis, unde non est in brutis, nisi metaphoricè.

Ad tertium. Ad tertium respondetur, quod illa facultas est phantasia, quæ indicat hoc, uel illud bonum, secundum quod hoc vel illud est sibi iucundum, uel non iucundum & ita prosequitur, uel fugit. Phantasia quoq; est quæ excitat intellectum, quia ipsa est, quæ illi offert obiectum phantasia enim præsentando phantasmata excitat intellectum.

THEOREMA CI.

Appetitus non distinguitur a virtute cognoscente.

Maiorum opiniones reijciuntur & probatur opinio Scoti Caput vnicum.

St magna difficultas, an appetitus sit potentia distincta a' uirtute cognoscente & de numero appetituũ. D. Thom. p. p. q. 78. art. 2. & 3. *opin. D. Tho. & Zabarellæ.* quem sequitur, Zabarella lib. de facultatibus animæ ca. 12. dicunt appetitum esse distinctam potentiam a uirtutibus cognoscitiuis, & esse vnam, ratio Diui Thomæ ibi videtur esse hæc, quia alius uidetur esse finis appetitus absolute, alius videtur esse finis appetitus virtutis cognoscitiuæ, nam visus appetit solum obiectum uisibile ad videndum, animal autem appetit illud obiectum ad alios usus, cum ergo diuersus sit finis appetitus simpliciter animalis, & finis appetitus virtutum cognoscitiuarum, operationes sunt variæ, & distinctæ, & consequenter cum ex operationibus distinguantur potentiæ. Virtus cognoscitiua, & virtus appetitiua erunt diuersæ potentiæ, & virtutes. Zabarella vero hac idem probat auctoritate Arist. 2. de anima *Prima ratio Zabarellæ.* tex. 27. vbi Arist. enumerans potencias animæ enumerat appetitiuam facultatem, ut ab alijs distincta, inquit. n. potentias uero dicimus uegetatiuum, appetitiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum, at vegetatiuum, & sensitiuum sunt distinctæ potentiæ, ergo & appetitiuum debet differre ab alijs; idem dicit alibi sæpe Aristoteles secundo ex

munc-

muneris discrim en exingui uidentur, quæ. n. munera diuersa habēt, diuersas quoque essentias habere cogūtur, quia diuersæ formæ diuersas operationes habent, quod aūt sint munera diuersa munus appetitus, & virtutum cognoscitiuarum probat hoc modo, Cognoscere, & sentire fit per transitum obiecti ad animam, in cognitione enim obiectum quodāmodo ad animal trahitur, at in appetitu anima potius trahitur ad obiectum prosequendum, ergo operatio diuersa est, & consequenter quoque sunt diuersæ potentię. Insuper potentia cognoscēs est recipiens obiectum, at appetitus est propensio ad, prosequendum ex his sequitur quod apetitus distinguitur a uirtutibus cognoscitiuis, & quod est vnus.

Piccol. cum Scoto. Ex altera parte Scotus in 3. sen. d. 17. in corpore, quæst. uidetur uelle quam appetitus sensitiuus, de quo modo loquimur non distinguatur a uirtute cognoscitiua, siue apprehensiua, quoniam inquit ibi, ꝙ præter appetitum sensitiuum, qui cōsequitur virtutē imaginatiuam est necesse quod ponantur tot appetitus distincti, quot virtutes apprehensiuæ, distinctæ ponuntur: Insuper dicit, quod sicut Phantasia imaginatur obiecta omnium sensuum, & in pręsētia illorum, & absentia ita suo appetitu delectatur in illis, si sint conuenientia, uel dolet de illis, si sint disconuenientia, hoc idē etiam est dicendum de alijs sensibus particularibus, ex his videtur uelle Scotus, qđ appetitus nihil aliud sit, nisi propensio naturalis potentiæ sensitiuæ ad obiectum, si enim illud obiectum sit conueniens potentiæ apprehendēti illud prosequitur, si sit disconueniens fugit, & consequenter appetitus non est virtus distincta a potentia cognoscente, sed est eadem realiter cum illa, siquidem est eius inclinatio naturali inquantum respicit obiectum determinatū & tale Quæ sentētia videt̄ quoque esse Auerrois in 12. Met. tex. 39. vbi dicit etiam de mente Alexandri, quod uoluptas consequitur comprehensionem sicut umbra corpus, at videmus, quod potentia apprehendens obiectum aliquod, si est cōueniens gaudet, habet uoluptatē, non alia de causa, nisi quia obiectum est conueniens, si vero non est conueniens, tristatur, si sunt actus appetitus, at isti sunt actus virtutis cognoscitiuæ ut dictum est, quia virtus cognoscitiua est quæ apprehendendo delectatur, vel tristatur, ergo virtus appetitiua non distinguitur a virtute cognoscitiua, ex his aperte patet, quod appetitus multiplicantur apud Scotum, et hoc est clarum, uidetur etiā elici ex dictis, quod appetitus non distinguatur a virtute cognoscente, (licet aperte hoc non dicat Scotum propter rationes superius assignatas, & confirmatur autoritate Aristot. 3. de anima tex. 29. ubi aperte dicit, quod appetitus, vitādi, vel prosequendi aliquid neque inter se neque a sē sure distinguuntur, sed solum ratione, ait enim Philosophus appetitum fugiendi, & prosequendi esse inter se distinctos, sicut distincti sunt a sensu, & inter se ratione illi distinguuntur, ergo & a sensu sola ratione distinguuntur.

Hāc eundē sententiā Scoti quantum ad multiplicationem videtur sequi Franciscus Piccolomineus lib. de sensibus internis capit. vltimo conditione tertia ait enim appetitum tribus modis considerari posse vel ratione fundamenti, vel ratione propria uel ratione obiectorum, primo modo est vnus appetitus, quia fundamentum principale est unum scilicet phantasia, & hoc est fundamentum denominationis, ut etiam dicebar Scotus, quia in isto completur actus appetendi, nam phantasia est quæ iudicat iucundum, vel aduersum propria ratione vero, & ex parte obiectorum multiplicari ait, & tot esse appetitus quot facultates cognoscentes, Conuenit etiam cum Scoto in altero scilicet quod appetitus non distinguitur a virtute cognoscente, accipiendo appetitum pro facultate appetente, & ait illam esse phantasiam quatenus apprehendit aliquid sensibile tanquā vtile, & delectabile, uel aduersum, & reddit animal procliue ad prosecutionem, vel fugam & hoc intelligit de appetitu pfecto, & cōpleto, nāīste est solum in phantasia, & propterea ista sola appellatur appetitus, aliæ vero virtutes, & sensus cognoscitiui sunt appetitus imperfecti, & proinde in omnibus animalibus etiam imperfectis pręter sensus externos est phantasia, licet in perfectis sit perfecta, in brutis uero sit imaginatio confusa.

Ad primam rationem, quæ est D. Tho-

set recipere omnes alias formas, ita intellectus possibilis si haberet aliquam determinatam formam, & naturam non posset intelligere omnia, quia illa forma, & natura determinata impediret receptionem aliorũ & uitiaret iudicium illius, ꝙ confirmant, quia sicuti si oculus habeat colorem flauum in seipso omnia flaua iudicat, & lingua affectabili amara iudicat oĩa amara, ita intellectus si hẽret aliq̃ unam determinatã naturã, non posset intelligere, nec iudicare alia, neq; illa recipere. Ad propositum ergo uolunt Arist. in illo 4. tex. probare intellectũ non esse alicuius determinatæ naturæ, sed esse merũ potentiã, ut possit recipere oĩa intelligibilia, & eũ probat esse in immixtũ, dicunt debere intelligi duobus modis, primo mõ ꝙ est immixtus ab intelligibilibus, quia nõ cõmunicat cũ reb. intelligibilib. in natura, & principijs, ex quibus ipsæ res constant, & hic sensus verus, quod significauit Arist. in 3. de aĩa 3. tex. dum dixit intellectũ debere esse impossibilẽ, passiones. s. corruptiua. 2. mõ est imixtus, quia nõ cõmunicat intellectus cũ reb. non simpliciter quantũ ad constitutionẽ naturæ, sed quantũ ad rõnẽ cognitionis, ut volebat Plato, qui ponebat Ideas, siue rõnes cognoscibilium in anima, & proinde uolebat intellectum esse mixtũ reb. intelligibilib. & abiectis quantũ ad Ideas, & quantum ad has rationes cognoscibilium, qñ ergo Arist. in 4. textu concludit intellectum esse imixtum loquit de hac 2. imixtione, itaq; vult ꝙ intellectus sit imixtus ab ideis. i. nõ limitatus, nec determinatus ꝑ aliq̃ actualẽ similitudinẽ, vel Ideã sibi coniunctã, sed est oĩno pura potentia resp. obiectorum intelligibilium, & qm̃ oĩa intelligit, necesse ẽ, ꝙ ipse in se sit oĩno indeterminatus, & nullã habeat determinatã nãm, quia illa determinatio ipsum impediret a receptione aliorum intelligibilium. Argumentum ergo est istud, oĩa intelligens patiẽdo, & recipiendo spẽs dẽt eẽ imixtum. i. nõ limitatum ꝑ aliq̃ actualẽ similitudinẽ sibi cõiunctã ad ea, q̃ recipit, & intelligit, at intellectus intelligit oĩa ꝑdicto mõ, ergo intellectus dẽt esse imixtus ab omnib. obiectis ita ut nullã illorum obiectorum actualem similitudinẽ in se cõtineat: maiorẽ ꝓbat, quia alienum iuxtã apparens ꝓhibet, atq; seiungit, cuius ꝓpositionis sensus est, qñcunq; aliqua facultas est intrinsecè determinata, est impedita a receptione alieni, maior ergo probaẽ sic, facultas intrinsecè determinata, est impedita a receptione alieni at intellectus intelligit omnia, ergo intellectus debet esse imixtus ab omnibus. i. non debet esse determinate aliquid, sed esse indeterminatus in se, ut esse indeterminatè & potentia omnia. Hæc opinio est subtilis, & ingeniosa, (& vno excepto) vera mihi vr̃ illud quidẽ certum est, ꝙ propositio allata omne recipiens dẽt esse denudatum a natura recepti, ĩ sensu quo illã intellexit Auer. nõ habeẽ ab Arist. in illo 4. tex. 3. de aĩa, neq; est uera ut infra patebit, tñ in vero sensu non potest negari quin sit Aris. & nõ deducatur ex eo tex. 4. similiter certissimã est, ꝙ Arist. in 4. tex. nõ loquitur de imixtione intellectus a corpore ut uoluit Auer. sed loquitur de imixtione a bobiecto, ut alias dixi, & infra patebit. Tñ illud mihi probari nõ põt ꝙ asserunt Arist. in illo 4. tex. probare intellectum esse purã potentiam, & nullã habere determ natam nãm, nisi hæc propositio reduceatur ad bonum sensum; nã ista propositio põt duobus modis intelligi, uno mõ, ꝙ intellectus essentia non sit substãtia aliqua vna determinata in genere entium, sed sit pura potestatis 2. mõ, ꝙ in gñe entis, & substantiæ sit determinata q̃dam nã. una, tñ nõ habeat in se ullo mõ aliq̃d obiectum, nec materialiter, nec spiritualiter, sed sit merè in potentia ad omnia illa, hic secundus sensus est actus, ut infra patebit, & si hoc mõ ipsi intelligerẽt, essemus cõcordes, & hunc sensum videntur amplecti aliqui: nam ad illud argumentum, ꝙ afferri solet contra hac positionem. s. ꝙ intellectus est facultas vnius formæ, omnis forma est actus, ergo est determinatus, & non est pura potentia, Rñdent, q̃d intellectus duobus modis põt considerari. s. subiectiue, & obiectiue est determinatus subiectiue, sed est indeterminatus obiectiue, ex qua rñsione videnẽ uelle, ꝙ ipsa potentia sit essentia, & substantia quædam determinata in se, tamen ratione obiectorũ sit indeterminata, ut q̃ nullum obiectum habeat actuari se materialiter, nec spiritualiter, per q̃d determinetur; tamen ipsi accipiunt primum sensum. Quæ fuit opinio Alexandri Aphrodisei, qui primo li. sua de anima ca. de intellectu speculatiuo, &

Duplex sensus probare

& 2.lib.cap. de intellectu materiali conside rans id, quod ab Arist.dicitur in tex.14.Tertij lib.de anima,intellectum esse ut tabellam rasam in qua nihil est descriptum,inquit melius fortasse comparari priuationi inscriptionis,quam tabellæ nondum scriptæ; Tabella.n. est in numero eorum,quæ sunt actu,at intellectus est mera potestas, ex quo loco patet Alexandrum aperte voluisse intellectum non esse formam substantialem aliquam, sed solum promptitudinem,siue præparationem,& potestatem ipsius animæ recipiendi intelligibilia, quam opinionem defendere volentes sectatores Alexandri ab obiectionib. Auerrois, quarum præcipua est,quia Arist.in 3.lib.agit de intellectu,qui est substantia,rñdent hoc esse falsum,sed Arist.loqui in 3.de potentia animæ rationalis,non de ipsa anima rationali,quæ est forma hominis,& idō in 4. tex. cum concludit Arist. intellectum esse in textum loqui uolunt de potentia animæ, non de forma,& deniq; in 5.tex.cum diffinit intellectum esse potestatem similiter uolunt eum definire potentiam,non essentiam,neq; aliquam formam substantialem. Verum hoc nuuquam mihi placere potuit, primo quia

Reijcitur. 1. ratio. concedo quod agat Arist.in 3.lib.de anima de potentia animæ,quæ est intellectus, sed non sequitur propter hoc eum non agere de substātia,& forma hominis,quia ut dixi in Theoremate de distinctione potentiarum potentiæ animæ nō sunt accidentia vt uoluerunt D.Tho. Zabarella, & alij, sed sunt substantiæ, ideò intellectus quoq; licet sit potētia,tñ est ēt formaliter substātia & forma substantialis,hominis ergo non est pura potētia in genere entis,sed est determinata

Cōfirmatur. 1 forma substātialis.Cōfirmantur,quia potētia duobus modis potest accipi, uno modo pro carentia alicuius formæ aptæ natæ, vt est potentia materiæ primæ,alio modo accipitur potentia pro uirtute, & facultate, siue principio actiuo productiuo alicuius operationis,quomodo loquitur Aristo. de potentia 9.Met.loquēdo de potentijs actiuis,& passiuis,ad propositum cum Alexandrei dicunt intellectum esse puram potentiam,videntur accipere primum sensum, itaquod intellectus, & potentiæ animæ sint tm̄ quædam promptitudines, & carentiæ formarum recipiendarum,at hoc est falsum, quia potentiæ animæ non solum sunt passiuæ,& sed etiam principaliter sunt actiuæ, quia sunt principia productiua suarum operationum,ut patet de sensitiuis potentijs, vt ēt de intellectu,ut ostendimus in Theo. de muneribus intellectus reijciēdo opinionem D.Tho.& aliorum volentium intellectum concurrere passiue obiectum uero solum actiue, ergo intellectus non est pura potentia, & penitus indetermiatus in genere entis;sed ad minus nisi velint fateri esse substantiam,ut nos dicimus,erit accidēs quoddam determinatum probatur consequētia,quia pura potentia,& ens in se indeterminatum non pōt esse principium determinatæ operationis intellectus antē vt principium determinatæ operationis ergo est deter

minati forma tertio potestas pura,ut est in *Tertio.* tellectus de mente istorum non patitur,neque recipit, sed est tō recipiendi,& patiendi,quemadmodum ēt id,quod recipit materiales formas non est potentia primæ materiæ, sed materia ipsa, potentia vero existens in materia est ratio ipsi materiæ recipiendi,at Arist.3.de anima ait hanc potentiam, s.intellectum recipere, & pati, non autem esse rationem recipiendi, & patiendi, ergo illa potentia intellectus non est pura potentia indeterminata in genere entis,sed quædam entitas positiua determinata in se, existens tamen potentia ad recipiendum omnia intelligibilia,& deniq; est ipsamet anima intellectiua,4.Ari.3.de anima tex 8.& 18.ait *Quarto.* intellectum intelligendo fieri oīa,at aptitudo recipiendi non dr̄ fieri aliquid,sed subiectum potens, & aptum fit illud, qd recipit, sic ēt potentiæ primæ materiæ non dr̄ fieri lapis,vel homo,sed est materia, quæ per receptionē formarum diuersarum dr̄ fieri hac, uel illud. 5.Arist.4.tex. arguit ex auctoritate *Quinto.* Anaxagoræ mentē debere esse immixtā in hoc.n.laudat Arist.Anaxagorē,ergo accipit mentē debere esse similē menti,quam ponebat Anaxagoras esse secretā a Chao, & at hęc non erat pura præparatio,sed essentia, & forma formarum,ergo hæc mens,quæ immixta statuitur ab Aristo. ut uolebat Anaxagoras, non est immixta idest indeterminata in genere entis, itaqd non sit aliqua forma,vel essentia determinata in se, vt colligunt aduersarij, sed est essentia segregata ab omnibus obiectis, concluditur ergo intellectum esse formam quandam vnius determi-

terminatæ naturæ potentem recipere omnia intelligibilia. Plurima alia adduci possent, sed hæc satis sint.

Ad rationes pro opinione. Ad rationes pro opinione, dico quod cõcludunt potentiam intellectiuam non includere in se aliqd obiectum externũ, quia tunc illud impediret, & vitiaret iudiciũ, sed non concludunt potentiã esse omninò purũ nihil; nam aer recipiens perspicuum nõ est in se purũ nõ ens, sed est quædã species entis determinata. f. aer, & oculus recipiens flauum colorẽ, nõ est nihil, sed aliquid, & materia prima recipiens formas non est nihil, sed aliquid determinatũ in gñe entis, est .n. substantia in generabilis, & eterna, iõ ẽt intellectus recipiens intelligibilia est aliquid in se determinatũ in gñe entis, ex existens, tñ in potentia ad recipiendas formas concludimus ergo intellectũ esse purã potentiã tõne obiectorũ intelligibiliũ nõ aũt esse in tõne entis purã potentiã, atqꝫin hoc sensu alicí ex Apostoli in illo 4. textu. 3. de anima ex eiusdẽ rationib. aperte colligitur. *Conclusio principalis.*

Quomodo allata propositio intelligatur, opinio Auerrois, & eiusdem confutatio, Ca. II.

NVnc de veritate proportionis superest disserendũ primo loco occurrit Auerroes, qui multis in locis glosat hãc propositionẽ, sed præsertim secundo cęli com. 67. et secundo de aĩa com. 67. ꝑcipuè tñ eã pertractat 3. li. de aĩa tex. 4. & vbi eã declarat, & ꝓbat, ait ergo vt videre est apud eũ clare & oẽs ei tribuunt, ut Zimara Th. 83. Mercenarius Piccol. & alij pertractantes hãc propositionẽ, ꝙ ꝓpositio allata est intelligenda sic. Qđ omne recipiens dẽt esse denudatũ a nat. recepti ſm ſpẽm non ſm genus, & maximè remotũ, Adiungit Auerroes in 2. de aĩa tex. 67. vt notat Zimara ĩ citato Th. ꝙ hæc propositio est vniuersaliter vara tã in receptione materiali, q̃ in receptione spirituali, itaqđ recipiẽs aliquid spiritualiter vt oculus colorem dẽt esse denudatum a natura illius recepti spiritualiter ſm ſpẽm, nõ aũt ſm genus & maxime remotũ vt oculus nõ dẽt carere natura lucidi, sed natura coloris recipiens ẽt aliquid materialiter dẽt esse denudatum a natura recipti materialiter ſm speciem, ñõ aũt secundum genus, & maximè remotũ, itaqđ recipiens nõ sit substãtia recepti in specie, ut materia prima recipiens formã aquæ nõ dẽt esse forma, & substantia aquæ. Iuxta hũc sensum ijdẽ Auerroes 3. cęli, & mundi com. 67. dicit, ꝙ si sit aliquid recipiens oẽs formas oportet absolutè & simpliciter illud subiectũ esse denudatum ab omni forma, ita ꝙ nõ sit aliqua illarũ, nec hẽns aliqđ ex illis formis, quas recipit sibi ꝓptiũ, sed est indifferẽter se habẽs ad oẽs formas, & hoc mõ se hẽt materia prima respectu formarũ materialiũ in receptione materiali, & intellectus possibilis eodẽ mõ se hẽre dẽt in receptione spirituali intelligibiliũ, si vero subiectũ nõ sit receptiuum omnium obiectorũ sed tantũmodo aliquorum nõ dẽt esse denudatũ ab omnib. ſcđm ſpẽm, sed tantummodo ab illis obiectis, q̃ recipit, & hoc mõ elemẽta nõ dẽnt carere proprijs formis, q. nõ sunt receptiua, illarũ, sed formarũ mixtorũ, sunt .n. elemẽta subiectũ secũdariũ. N. r. ẽ in su p ꝙ cũ in ꝓportione ista dr̃, ꝙ recipiẽs dẽt esse denudatũ a nat. recepti ib ꝑ nat. recepti ſmſpẽm intelligit nat. & esśẽtia materialis, nõ spiritualis, itaqđ sensus est, ꝙ oẽ recipiens nõ dẽt cõmunicare in natura, & essentia specifica materiali illius, ꝙ recipit, sed dẽt esse denudatum a natura specifica materiali, & reali illius & hoc verum est, tã in receptione materiali, q̃ spirituali, si. n. recipiens recipiat aliqđ materialiter, ut materia 1. sot. dẽt esse denudatũ a natura illa materiali ſm esse materiale, & substantiale specificũ, si ẽt recipiat illud spiritualiter, ut oculus colorẽ, dẽt ẽt esse denudatus a natura materiali & specifica ipsius coloris. Vñ oculus non est materialiter coloratus, alioquin ſm Auerroẽ oculus nõ posset recipere ſpẽm coloris, q̃ species, est spiritualis, hunc sensũ tribuit Auerroi Mercenarius, & re uera colligitur ex dictis Auerrois, ex hoc. n. deducit intellectũ esse imixtũ ab esse materiali rerũ materialiũ, q. oẽs res materiales intelligit, ergo dẽt esse denudatus ab illis ſcđm esse specificũ materiale, et proinde in se non põt esse aliqua forma materialis. Ratio Auerrois, ꝓ hac sua opinione hẽtur tex. illo quarto in tertio de anima, q̃ est, si recipiens nõ esset denudatum a natura specifica recepti sequeretur ꝙ idem reciperet seipsum, & ꝙ idẽ esset motũ, & motum, ꝙ est aperte falsum, cõsequentia probat, quia quæ sunt

eiusdem speciei, quicquid per se conuenit vni conuenit quoq; alteri, & ideo si fuerint duo indiuidua eiusdem speciei, quorũ unũ esset recipiens alterum pariformiter posset recipere seipsum; hoc mõ format hanc rõnẽ Zimara ex Auerroe theoremate illo 83. sequeretur ẽt quod idẽ esset mouẽns, & motũ, & consequenter in actu, & in potentia.

Hæc expositio Auerrois patitur magnas difficultates, & primo quantum ad receptionẽ materialem. Scotus 2. sent. d. 15. q. vnica §. Hic est vna opinio Auicennæ &c. aduersus eam ita arguit. si glosa hæc Auerrois, valeret, s. quod recipiens materialiter aliquid debeat esse denudatum a natura specifica recepti, sequeretur, quod mat. prima existens sub forma aquę posset recipere formã ignis consequens est impossibile, quia forma ignis, & forma sunt incompossibiles in eodem subiecto, consequentia est euidens, qa tunc materia est denudata a natura specifica ignis, hoc argumẽtum facit Auerroes cõtra se, 3. celi, & mundi com. 67. sed illud soluit sic, quod formæ elementares licet sint diuersæ speciei, tamen sunt eiusdem ordinis in substantialitate, hoc modo vero differunt a formis mixtorum, ideo non potest vna forma elementaris recipi in subiecto, & materia, nisi materia denudetur a forma alterius elementi, quia sunt quasi eiusdẽ speciei; Vnde propositio allata debet intelligi, quod recipiens debet esse denudatũ a natura recepti secundum speciem vel secundũ genus proximũ, non secundum genus remotũ. Vnde mat. habens formam elementi potest recipere simul formã mixti, nec debet denudari a forma elementi, ut recipiat formã mixti, quia formæ elementorũ, et formæ mistorum non sunt eiusdẽ speciei: neq; etiam eiusdẽ ordinis in substãtialitate, siue eiusdem generis proximi in substantialitate, sed tantũ sunt eiusdem generis remori. Contra hanc respõsionẽ arguit Scotus sic. si hæc responsio valet, sequitur, ꝙ lapis existens lapis possit recipere animal intellectiuã, nihil amplius dicit Scotus sed declaratur ratio, quia respõsio asserit, qđ recipiẽs, debet esse denudatum a natura specifica recepti, & a genere proxima non a genere remoto, Scotus arguit contra, lapis existens lapis est denudatus a natura specifica, & genere proximo animæ rationalis, vt patet. *Reijcitur.*

conueniunt. n. solũ in genere remoto, ut in substãtia, ergo cõsequentia valet, quod lapis poterit recipere animã intellectiuã, hęc rõ est efficacissima et cõcludit, nã si elemẽtũ põt recipere formã mixti absque corruptione ppriæ formæ, qa forma elemẽti, & forma mixtorũ nõ cõueniũt in gñere proximo, ita lapis existẽs lapis absq; ꝙ forma eius corrũpat, poterit recipere aĩam ĩtellectiuã qa nõ cõueniũt ĩ gñere proximo, sed remoto 2. Aquã hñs caliditate remissa ut duo potest recipere caliditatẽ intensã, ut quatuor, quæ est eiusdẽ speciei cũ caliditatẽ remissa ut duo, ergo falsũ est, ꝙ recipiens debeat esse denudatũ a natura specifica, 3. Ratio pp q̃ recipiens debet esse denudatum a natura specifica recepti est, quia formæ specificæ, & eiusdẽ substãtialitatis repugnant sibi, & sunt sibi incõpossibiles, vt dicit Com. 3. cœli, & mundi tex. 67. at formæ diuersorũ generũ remotorũ ẽt repugnant, & sunt imcõpossibiles sibi inuicẽ, vt forma ferri, et formæ plantæ in eodẽ subiecto, ergo cũ sit eadẽ ratio vtriusq; recipiẽs debet eẽ denudatũ a natura recepti nedum ẽm spẽm, sed ẽt ẽm genus remotũ. Quãtũ vero ad receptionem spiritualẽ est falsa, ꝙ pbať 1. qa oculus suffusus colore croceo uidet colorẽ croceũ alterius ictericij hoc. n. cõspicuum est, qm̃ si duo accipiant ictericij, vnus videt colorem croceũ alterius ictericij, ergo hẽns aliquã naturam est formã materialiter põt recipere eandẽ ẽm esse spirituale, & intentionale. Cõfirmatur, qa si accipiatur cristallũ affectũ, aliquo colore reali, vt colore viridi, illud cristallũ recipit colorẽ eiusdẽ speciei inexistẽtẽ alteri subiecto, unde p illud cristallũ coloratũ deferť ad oculũ, vt patet inspicienti p inspicilia colorata, Insuper si accipiatur cristallũ nullo colore affectum recipit spẽm alterius cristalli, vnde videns per inspicilia videt illũ aliũ cristallũ, ergo hẽns aliquã naturã specificam materialiter põt recipere eãdẽ ẽm esse intẽtionale, & ita redditur falsa illa expositio, ꝙ recipiens spiritualiter debeat eẽ denudatũ a natura specifica materiali illius recepti. Rationes pro Auerroe quo cõcludãt dicetur infra cap. 4. *Secũda ratio.* *Tertia ratio.* *Reijcitur expositio Auerrois quoad receptionem spiritualẽ. Prima ratio* *Secũda ratio.* *Rationes per Auerrois solũũtur infra cap. 4.*

Sententia aliorum adducuntur, & reijciuntur. *Cap.* III.

FRanciscus Piccolomineus lib. 1. de humana mente cap. 5. exponens intelle-

ctum

Auum propositionis allatæ contentit cum Auerroe, sed magis eam explanat inquit ergo quod prædicta propositio est veram duplici limitatione prima est, quod est intelligenda de eo, quod se 1. recipere debet nō de eo, quod per consecutionem, & ex accidens recipit. altera limitatio est, quod recipiens debet esse denudatum specie, non genere, neque gradu, ab eo, quod recipere debet, (quid tamen intelligat ꝙ gradū, non sibi cōstat, quia parum infra colligit hanc cōclusionem, recipiens vel realiter, vel spiritualiter, vel cum cognitione, vel sine cognitione debet in specie, vel in gradu esse realiter nudatum eo. vbi videtur sibi contradicere, nam ibi dicit non debere esse nudatum genere, nec gradu, sic vero dicit, debere esse nudatum specie, & gradu.) propositio ergo accepta cum his duabus limitationibus inquit Piccolomineus esse veram tam de receptioni reali, ꝙ intētionali siue spirituali, Vnde profert tres conclusiones. Prima recipiens aliquid realiter debet realiter esse nudatum eo, vt nec sit id, nec id in se habeat hanc probat exēplo de materia, & loco. 2. Conclusio, esse spiritale existens in aliquo nec impedit, nec prodest, ꝓ receptione similis. 3. Recipiens aliqd spiritualiter, neq; est neq; includit realiter id ꝙ est recipiendū, & in hoc sensu ait Arist. hāc ꝓpositionē accepisse in 3. de aīa tex. 4. fundamētū est eadem cū Auerrois, ne. s. idē agat in se ipsū, & sit ageris, & patiēs. Hęc opinio cū sit eadē cū opinione Auerrois paulò amplius declarata a p easdē rōes reijcit, ꝓ quas reijcit Aūa Auer. & 1. qdē loquendo de receptione reali falsa est 1. ꝓpositio Picc. p p rōnes adductas sup. cōtra Auerroē seqret. n. ꝙ lapis existēs lapis posset recipere aīam intellectinā, & ferrū existēs ferrū formā plāte, qa lapis, et ferrū nudata sunt a specifica natura animæ rōnalis, & formę plātæ non gnere remoto. 3. ꝓpositio quoq; ē falsa. s. 1 recentione spūali, qa tūc aīa rōnalis nō posset intelligere seipsā, qa ē ipsamet nedū spē, sed numero realiter, ꝙ est aperte falsum vt patet, at respōdet huic rōni, & cū eo Mercenati⁹ ī suis dilucidatiōib. p 1. limitationē rlę ē. n. vera de eo, qd per se 1. recipitur in aīa, non de eo, ꝙ recipitur consequenter, & ex accidente, aīa aūt nō recipit spēm sui p se primo, sed sc̄dario, & ex accidēte, qa intelligit se p spēs aliorū, at hæc rńsio est nulla, & ꝓbat ex fūdamēto regulę assignato quoq; ab eo, nā iō recipiēs pōt recipere aliqd qa est denudatū ab eo, & est in potētia ad illud, at potētia receptiua est denudata nedū ab eo, ꝙ primo recipit p se 1. sed ēt ab eo, ꝙ recipit ex consequēti, nisi. n. esset eo denudata nō posset illud pcipere, nec 1. nec ex consequenti, siuè ex accidēti, qa eadē est rō vtrinque. Pręterea ꝙ recipit ex cōsequēti mouet potentiā, & agit in ipsā, nō 1, sed ex consequēti, ergo si esset idē ꝙ potētia, & facultas idē esset mouens, & motū si nō in his, q̄ 1. se mouent, saltē in his, q̄ sc̄dario, & ex accidē ti mouent, & mouent, hoc aūt nō minus repugnāt, q̄ primū, nā ꝙ est idē alicui nō pōt recipi in illo, qa recipiens tunc nō eēt ī potentia respū illius, sed in actu, implicat aūt dicere, ꝙ idē sit in potētia, & in actu, respū eiusdē simul, & semel. 3. rō Scoti, q̄ facit 2. sent. d. 3. q. 8. suluendo tertiū principale & est efficacissima, est aūt hæc, intellectus intelligit oē ens ex Arist. 3. de aīa tex. 4. ergo īntellect⁹ stāte expositione Picco. erit nihil, cōsequētia est euidēs, qa si aīa eēt aliqd eēt intelligibilis, qa oē ens est intelligibile, & receptibile in aīa, at recipiens est denudatū a natura specifica reali recepti ergo aīa eēt denudata a seipsa. Pręterea dīt, qđ aīa ad hoc, vt p intellectionē recipiat oīa obiecta necesse est eē denudatā à natura specifica illorū tātū at aīa pcipit obiecta non solū ꝫm spēm, sed ꝫm genus ꝓximū, & remotū ergo potētia dēt eē denudata a natura recepti, ēt ꝫm genus, alioqn idē ꝫm genus eēt recipiēs, & receptū, monēs, & motū, ꝙ eadē rōne implicat cōtradictionē. 1. Accipiat idē ocul⁹ et ꝑter naturā affect⁹, ut colore flauo ꝫm istos nā poterit recipere spēm coloris flaui extra ipsū positi: tā experientia ostēdit contrariū nā si obijciat color flauus oculo flauo, iudicabit de illo, ꝙ patet, qa indicabit de figura colorati, quænā sit, mō figura ē sēsibile cōe ꝙ nā pōt agere p se sine actione sensibilis ꝓprij, patit ergo oculus flauus a colore flauo: similiter oculus naturaliter affectus est aquea ꝑspicuitate, & tā pcipimus ꝑspicuitatē, aquam, videmus. n. aquā ēe trāspatentē idē patet in alijs sensibus, vt febricitās qui hēnt lignā amarā p p bilē ī ea aspettā pcipit amaritudinē externā, ut pharmaci ergo falsa est hæc ꝓpositio, q̄ recipiēs aliqd spūaliter

Prima conclu-sio. *Secūda.* *Tertia.* *Ratio Piccol.* *Reijcitur.* *Tertio proposi-to reijcitur.* *Prima ratio.* *Respōsio* *reiectio* *Secūda ratio.* *Tertia ratio.* *Quarta ratio.*

Responsio Piccolominei. ter debeat esse denudatum eo realiter; at respondet Piccolomineus, quod color ille flauus pręter naturam receptus in oculo, & humor biliosus in lingua sentalieni ab organis gustus, & visus, & ideo vt aliena percipi. Cōtra asserit Piccolomineus, puod ista propositio est vera hoc modo, quod recipiens nō est id, neque habet id, quod recipit ad propositum verum est quidem, quod organum oculi non est color flauus, neque organum gustus est bilis, neque illa qualitas amaritudo, tamen non ob hac sequitur, quin oculus & gustus non habeant in se colorem flauus, & bilem, ideo nisi hoc melius declaretur, argumentum stat in suo robore; quia organū oculi, & organum gustus non sunt denudata realiter ab illis qualitatibus, & denique argumentum vltimum sumptum a perspicuitate oculi, concludit nam organum oculi est naturaliter perspicuus perspicuitate aquea, & tamē percipit speciem perspicuitatis aqueæ, ergo falsa est ista proposito, ꝙ recipiens aliquid spiritualiter debeat esse denudatum realiter a natura illius recepti. *Reiectio.*

Gandauensis super 3. de anima q.4. propositam propositionem dicit esse veram sub hac distinctione, aliquid dicitur esse ab alio denudatum dupliciter uno modo secū dum existētiam, sicut dicimus, quod Socrates est separatus a Platone, & vniuersaliter quæcunque quorum vnum non est inuentū alteri secundum existentiam alio modo aliquid dicitur denudatum ab alio secundum essentiam, vt cum vnum non includit aliud in sua essentia, sicut dicimus materiam esse denudatam forma secundum essentiam, tunc inquit quod adducta propositio est vera in secundo sensu, non in 1. ita quod sensus propositionis est, quam omni recipiens debet esse denudatum a natura recepti ſm essentiā, qđ facit hunc sensū, recipiens nō est idem essentialiter cū natura recepti; in primo vero sensu est falsa, quia non est necesse quod recipiens sit denudatum a natura recepti sec[illegible] existentiā, probat quia oculus recipit colores, & tamen oculus non est denudatus a colore secundum esse, quod autem oculus sit coloratus probatur ex Arist. in lib. de sensu, & sensibili, vbi inquit, quod omnia corpora colore participant, vnde cum oculus corpus sit, sequitur quoque ipsum esse coloratum, sed *Prima ratio.* tamen quia secundum essentiam non est coloratus, sed solum secundum existentiam, quia oculus non est iusdem speciei cum colore, ideo potest recipere colores. Pro hac eadem adducitur ratio ex sensu tactus, sensus.n. tactus recipit tangibiles qualitates, & tamen non est deudatus a tāgibilibus qualitatibus secundum existenriam, quia sensus tactus cōsistit in quadam mediocritate primarum qualitatem ex Arist. 2. de anima in tractatu de tactu. *Secunda ratio.*

Verum hæc opinio Gandauentis quoad primā partem, qua conuenit cū Auerroe. s. quod recipiens debeat esse denudatum a natura recepti secundum essentiam reijcitur, per rationes factas contra Auerroē, quoad secundam partem quoque est falsa, & iure reijcitur a Zimara citato theoremate 83. & a Mercenario in suis dilucidationibus, q a Arist. propositionis intellectus est, quod recipiens sit denudatum a natura recepti dupliciter, primo quod sit denudatum secundum essentiam, & substantiam, ita vt substātia recipiens non sit substantia recepti; 2. ꝙ sit denudatum quoad esse, siue quoad existētiam, quod recipiens in se non habeat receptū, alioquin Arist. non concluderet in illo 4. tex. Tertij de anima, intellectum esse denudatum a natura recepti secundum existētiam, sed solum secundum essentiam, at cōcludit intellectum non solum non esse idē specie cum intelligibilibus, sed neque continere in se ipsa intelligibilia secundum esse, siue secundum existere, vnde in 5. tex. deducit intellectum nihil esse actu eorū, quæ sunt, ante intelligere. Confirmatur, quia Arist. propositio, Intus enim apparēs prohibet extraneum, quæ est probatio illius propositionis omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti, est uera siue intelligatur primo siue secundo modo, intus enim apparens siue secundum essentiam, siue secundum existentiam prohibet extraneum, ut patet de amaritudine existente ex bili in lingua, & de flauo colore in oculo ictetici, ergo hæc expositio non est bona, ad rationes patebit ultime cap. in fine. *1. ratio.* *Confirmatio.*

Quidā alij dicunt, qđ hæc propositio est intelligenda, ita, quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti tanquam a ratione recipiendi, vnde conueniunt isti cum Gandauen͡e, quod recipiens non debeat esse *Caietanus.*

se denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed addunt, quod natura illa iexistens non sit tanquam ratio recipiendi, quia tunc à tali debet esse denudatum. Verum hæc opinio iure reijcitur à Mercenario, quia nō est de intentione Arist. quoniam tunc ex demonstratione facta text. 4. Arist. non concluderet intellectum debere esse denudatum ab omnibus intelligibilibus secundum existentiam, sed solum tanquam à ratione recipiendi, consequentia est euidens, quia illa conclusio deducitur ex virtute huius propositionis, omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, si itaque ista propositio non intelligitur quo ad existentiam, sed quo ad rationē recipiendi, etiam solum concludet intellectum ab omnibus intelligibilibus denudatum esse, sed solum tanquam à ratione recipiendi, consequens autem est falsum, quia tex. 5. concludit ex dictis, q̄d intellectus nihil est actu eorum, quæ sunt, antequam intelligat, sed est potentia omnia.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IIII.

HAnc propositionem perpendit Scotus 2. sent. d. 3. q. 8. soluendo tertium argumentum principale. s. & quia hæc propositio omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti potest intelligi duobus modis, uno modo in communi, vt se extendit ad receptionem realem, & intentionalem, sed quæ fit sine cognitione, ut receptio luminis in perspicuo, secundo modo in speciali, & contracte, ut se extendit ad receptionem spiritualem, quæ fit cum cognitione, Scotus eam considerat tantū quatenus est contracta ad receptionem per cognitionem factam, & proinde considerat quomodo veritatem habeat in potentijs cognoscitiuis, vt sunt sensus, & intellectus, quæ cognoscunt per receptionem specierum spiritualium suorum obiectorū ex quo statim apparet, quam inconsultè, & cautè Franciscus Piccolomineus lib. 1. de humana mente c. 4. & 5. legerit Scotum, q̄ pè qui Scoto tribuit, quod in eo loco affectat hanc propositionem omne recipiēs &c. verificari tantum de potentijs organicis, & materiatis, non de mēte, siuè intellectu, neque in vniuersali esse veram, patet enim legenti Scotum ibidem, hæc apud ipsum non reperiri, sed Scotus ostendit solum se uelle considerare quam veritatem habeat hæc ꝑpositio in potentijs sensitiuis, & in intellectu, non autem quomodo vniuersaliter sit uera; Tamen quoniam ut dictam est, hęc ꝑpositio duobus modis considerari potest, primo modo in vniuersali, & in sua maxima communitate, ut se extendit ad omne recipiens tam in esse reali, quam intentionali, alio modo potest considerari contractè, ut se extendit ad potentias cognoscitiuas, nos utrunque sensum cōsiderabimus. Accipiendo ergo propositionem in primo sensu est uniuersaliter vera, s. tam in receptione reali, quam in receptione spirituali, sed & intelligenda in hoc sensu, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali recepti & secundum essentiam, & secundū existentiam adeo quod essentialiter non debet esse idem cum recepto, nec includere receptum in seipso fundamentum huius asserrionis ex Francisco Piccolomineo libro 1. de humana mente c. 5. desumitur ex conditione agentis, & ex conditione recipientis, ex conditione agentis, quia nihil agit in se metipsum, sed in contrarium priuatiuum, ex conditione vero recipientis, quia debet esse in potentia, & priuatum eo quod recipere debet, nisi enim recipiens esset priuatum eo, quod recipit, illud nunquam recipere posset. Verum ista non sufficiunt ad verificandum sanè propositionem, nam stār simul quod Mat. prima accepta una forma sit denudata alia forma, & sit in potētia ad illam, & tamen manente forma priori in materia non potest recipere alias formas, manente. n. forma aquæ in materia, materia est denudata forma ignis, & est in potētia ad illam, & tamen illam recipere nō potest, si itaque illa propositio est uera, omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, non pendet solum ex illo fundamento sed requiritur aliquid aliud. Præterea tunc probatio Arist. quæ dicit intus existēs prohibet extraneum, non esset ad propositum, sed deberet dicere intus existens prohibet recipi seipsum, quia iam tunc non esset in potentia ad seipsum, sed esset in actu. Aliqui Alexandristi dicunt rationem regulæ esse, quia si quid per naturā unum inclu dit,

Franciſ. Piccolo. calūnia in Scotū vindicatur.

Duos sē sus hēt propositio.

1. sensus explicatur, & ꝓbatur.

Opinio Piccol.

2. ratio.

Alexandreorum opinio.

dit, diffinitum est ad illud, nec amplius est indifferens, ut lingua includens bilem determinatur ad amaritudinem, & ideo cuncta iudicat amara, sed hæc expositio, & ratio, non est uera, nec Aristoteli consona, quia Arist. non dicit, quod intus apparens potentiam illam contrahat ad unam partem, & aufetat eius indifferentiam, sed quod prohibet alienum. Præterea ut primo cap. latè probatum est, necesse est, quod potentia receptiua sit determinatę naturæ, ad hoc ut recipere possit, alioquin esset nihil, & pura potentia, quæ nihil recipere posset. Est itaque dicendum quod propositio ista fundatur super duplicem principio, Primum est illud, quod assignauit Piccolomineus. s. natura agentis, & natura recipientis, quia. n. nihil agit in se ipsum, neque recipit seipsū, item nihil recipit id, quod iam habet, sed id quod est in potentia, hinc oritur, quod debet esse denudatum ab illo, quod recipit, secundum essentiam, & secundum existentiā secundum fundamentum est, quia duæ formæ uel numero, vel specie, uel genere distinctæ non possunt recipi in eodem subiecto numero simul, & semel propter formalem incompossibilitatem, repugnat enim duas animas numero distinctas esse in eodem corpore numero, & vniuersaliter vnicuiq; formæ respondet determinatum subiectū, ideo dum materia prima est actu sub forma ignis, non potest esse sub forma aquæ, & dum est sub hac forma aquæ non est sub alia forma aquæ, & virtute huius principij ualet probatio Arist. intus. n. existens prohibet extraneum, cum enim aliqua forma recepta est in materia siue sit recepta naturaliter, itaquod sit idem cum recipiente, siuè extrinsecè inhærent illa impedit aliarū receptionem, Vnde sensus est, omne recipiēs plura, realiter debet esse denudatum ab essentia, & existentia vniuscuiusque recepti, quia intus appareas prohibet extraneum, & obstruit. Hinc est, quod illud, quod est receptiuum aliquorum debere esse denudatum ab illis omnibus, & ab vnoquoque illorum; quod vero recipit omnia debet esse denudatum ab oībus receptibilibus, & à quolibet, ut possit illa omnia recipere, ut patet de materia prima, quæ cum sit receptiua omnium est denudata ab omnibus, & à qualibet forma; At quis obijcere posset dū materia est sub forma elementi recipit formā mixti, ergo falsa est, secunda propositio assumpta, quod duæ formæ diuersæ specie, vel genere non possint esse in eodem recipiente numero simul, & semel. Respondeo, quod mat. recipiens formam aquæ, & elementi non est idem recipiens, quod recipit formam mixti, forma enim mixti non inhę ret immediatè materiæ primæ, sed recipiēs eius proximum, & immediatum est corpus elementare, ideo non concludit, quia non est unum recipiens, sed duo diuersa recipientia sunt, de propositione in hoc sensu non est locutus Arist. 3. de anima text. 4. & 2. de anima, tex. 71. & 118. in receptione et spirituali idem euenit; quia aer ideo recipit colorem spiritualiter; quia aer non est coloratus realiter, neque secundum essentiā neque secundum existentiam. Secundus sensus propositionis est accipiendo propositionem contractè, ut solum se extendit ad receptionem spiritualem, quæ fit per cognitionem. Scotus itaque secundo sent. di. 3. q. 8. soluendo tertium principale asserit intellectum verum huius propositionis in potētijs cognoscitiuis esse, quod recipiens debet carere suo obiecto secundum esse materiale, & sensibile, & non tantum actu, sed potentia, itaquod non sit receptiuum illius secundum esse materiale, nec actu, nec potentia. Ratio autem est, quia potentia receptiua per cognitionem, recipit species spirituales obiectorum ad ipsa obiecta materialiter, ut patet de sensu, & intellectu, ad hoc autem, ut possit recipere illas species spirituales debet esse ita disposita, ut illas recipere valeat, at communiter quicquid est receptiuum formæ sine materia, non est receptiuum formæ, cum materia, quia oppositæ dispositiones requiruntur in illis receptiuis, ideo quod recipit materialiter nō potest recipere spiritualiter, & quod recipit spiritualiter aliquid non potest illud recipere materialiter, sicut apparet de colore cuius receptiuum ſm esse materiale est superficies corporis terminati, receptiuū aūt eius, sine materia est corpus perspicuum, siuè non terminatum, cum ergo sensus recipiat obiecta sensibilia sine materia, & similiter intellectus, necesse est, quod & sensus, & intellectus sint denudati, & immixti ab eorum obiectis secundum esse materiale, insuper

Reijcitur. *Opinio Auctoris.* *Secundū fundamentum.* *Tacitā dubitatio, & solutur.* *Secūdus sensus explicatur et probatur.*

semper quia species sensibiles obiectorum sine materia recipiuntur in organis sensuũ necesse est, quod organum sensus licet sit in se materiale, nec actu, nec potentia sit aptum natum recipere obiectum cum materia, sed solum sine materia. Verum quia organum cuiuslibet sensus est receptiuum aliquorum obiectorum secundum esse materiale habet aliquam determinatam naturam materialem, & corpoream, quod si organum sensus non esset receptiuum alicuius obiecti secundum materiam, sed oĩa reciperet sine materia, necessario in se esset immateriale, quia si esset materiale, esset alicuius determinatæ naturæ corporeæ, propter quam reciperet aliqua materialiter, & proinde non posset recipere omnia materialia obiecta sine materia, quia id, quod reciperet cum materia, non posset recipere sine materia, qua requiritur opposita dispositio in receptiua rerum spiritualium, & in receptiuo rerum corporaliũ & materialiũ, ex hoc sequitur propositum Philosofi 3. de anima tex. 5. quod intellectus, quia intelligit omnia, sit inorganicus, si. n. esset organicus, organum esset determinatæ naturæ corporeæ, & proinde reciperet aliqua cũ materia, quæ autem reciperet cum materia non posset recipere sine materia, & proinde illa non posset intelligere. Quod si quis

Obiectio obijciat Arist. in illo 4. tex. 3. de anima asserere intellectum esse immixtum ab obiecto intelligibili quo ad esse spirituale, quia aduersus Platonem tenet, quod intellectus est denudatus formis, & ideis rerum intelligibilium cuius oppositum tenebat Plato.

Solutio. Respondeo hoc esse falsum, quia esse spirituale, & ideale non impedit receptionem spiritualem aliarum rerum spiritualium, alioquin sequeretur, quod quando intellectus noster habet unam speciem intellegibilem vnius obiecti non posset recipere aliam, ꝙ manifestæ experientiæ aduersatur. sed rursus aliquis alius obijciet, sensus gustus, siuè organum eius recipit sapores materialiter,

Alia obiectio. ut patet de febricitante recipiente aerem bilem in lingua, & tamen recipit idem spiritualiter iudicat enim bilem esse amarã,

Solutio. imò omnia alia etiam iudicat amara Respõdet Scotus, quod sensus tactus habet particularem difficultatem, in eo. n. non est certum, quod recipiat simul cũ materia, & sine materia, & quia gustus proximè accedit ad tactum, uti habet Arist. 2. de aĩa, c. de sensu, gustus, & tactus, ideo hoc requirit particularem disputationem, nihilominus dicendum est quod neq; etiam organum tactus recipit obiecta materialiter, ut dixi I theoremate de speciebus sensibilibus, & intelligibilibus, quia sensibile positum supra sensum, non facit sensationem quod est verũ de omnibus sensibus, ut alias dicam ideo ad argumentum dico, quod atrabilis secundum materiam ab inhæret organo gustus, qui est intra carnem linguæ, quicquid illud sit, sed solum inhæret carni, species autem eius saporis. s. amaritudinis defertur ad organum gustus, & deinde sensus gustus iudicat, similiter color flauus inhæret exteriori cuticulæ oculi, quæ non est organum, sed organum est intra oculi cuticulam. Verum aliquis forsan dubitabit, quod opinio Scoti coincidat cum tertia assertione Francisc. Piccolominei, qui dicebat, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali illins, quod recipit spiritualiter, hoc autem videtur quoq; dicere Scotus, dum asserit recipiens non debere recipere obiectum materialiter, sed esse immixtum ab illo, sed est latum discrimen. nam Piccolomineus cum Auerroe, & plures alij, volunt, quod recipiens, in loco esse reali, non sit tale in specie, & in genere proximo, quale & receptũ spiritualiter in suo esse reali, vnde limitat illam regulam, quod intelligitur recipiens debere esse denudatum specie, non genere, at Scotus non dicit hoc, imò habet totum oppositum, quia vult quod recipiens spiritualiter possit esse tale, quale est receptum secundum esse reale, nedum specie, & genere, sed numero, vnde inquit intellectus potest intelligere se spiritualiter, & suos habitus, & quodcumque in se habet, & tamen non est denudatus à ipso nedum specie, sed neque etiam numero, ut patet, neque ab alijs ipsam informantibus, ut ab habitibus, sed illos in se actu realiter habet, & tamen spiritualiter recipit, Item potest intellectus intelligere intelligentias, & secundum Theologos anima separata intelligit aliam animam separatam, & tamen sunt eiusdem speciei sensus ergo Scoti est, quod recipiens spiritualiter non debet esse talis dispositionis, quod possit

Differentia opinionis Scoti ab alijs.

recipere

recipere obiecta secundum suum esse materiale, & corporeum, sed solum debet esse aptum natum recipere illud spiritualiter, siue postea in se recipiens quo ad esse reale sit corporeum uel idem specie, uel genere, vel numero cum recepto quoad esse reale, hoc nihil refert, ut patet de organo sensuũ, quod est materiale, & tamen recipit spirituales species & ita sensus illius propositionis Intellectus est immixtus ab intelligibilibus est hic, quod intellectus non recipit obiecta secundum esse materiale, neque illis se commiscet, neque fit illa, quoad esse materiale, sed solum illa recipit, & fit illa secũdum esse spirituale. Hinc est, quod oculus licet sit perspicuitatis aqueæ potest recipere speciem perspicuitatis aquæ, quia licet secundum esse reale sit eiusdem speciei, non tamen est aptum natum recipere ipsam aquam, vel perspicuitatem aquæ realiter, ex his facile solui possunt quæcunque difficultates in oppositum adduci possent.

Quare oculus p spicuus recipiat speciem spiritualem per spicuitatis aquæ.

Ad rationes pro Auerroe patet, quod magis concludunt pro nobis, quam pro ipso, si enim loquamur de receptione reali, concludunt, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti secundum essentiam, & secundum existentiam, ut dictum est in hoc capite in principio, si enim recipiens contineret receptum secundum essentiam, & existentiam, tunc verũ esset, quod idem moueret, & moueretur, & quod idem reciperet seipsum, si uero loquamur de receptione spirituali, quæ fit per cognitionem, non est inconueniens, quod idem secundũ esse reale recipiat seipsum secundum esse intentionale, & ita diuerso modo consideratum, & actione æquiuoca agat in seipsum, & moueat se, ac moueatur.

Ad rõnes pro Auerroe.

Ad rationes Gãdauensis. Ad primum negatur quod oculus sit coloratus, ad probationem dico cum Mercenario, quod color bifariam accipi potest, primo modo latè pro qualitate visibili, ut etiam lucem comprehendit, & hoc modo oculus est coloratus, idest, lucidus, alio modo color accipitur propriè pro mixtione resultante ex lucido cum opaco, & sic falsum est, quod oculus sit coloratus, Aristoteles loquitur de colore primo modo non secundo modo.

Ad primũ Gandauensis.

Ad secundum Gandauensis respondetur, quod tactu consistit in mediocritate qualitatum tangibilium, ideo hanc mediocritatem non percipit, non solum excessus qualitatum tangibilium, & ab illis est denudatus.

TRA-

TRACTATVS DE FORMALITATIBVS.

EXPONITVR MENS, ET PROPOSITVM *Auctoris, & Tractatus.* *Caput Primum.*

Extat Tractatus quidā in scola Scotistarum, vulgo nūcupatus, Tractatus Formalitatū, in quo quidem multa explicantur, & disputantur, quæ sunt scitu digna: sed certè multa alia à quibusdam his comiscentur, quæ ego nunquā audire, nec probare potui, cum in se ipsis intelligibilitatem, ne dicam veritatem ullam cōtineāt, sed sunt Commenta, & fictiones quorundā qui doctrinam Scoti, satis, per se subtilem, & obscuram, magis inuoluere, & intricare uoluerunt, & quod magis vrget, est, quod hæc plèno ore esse afferta Scoti tradunt nec tn̄ ubi ea dicat Scotus, assignant cum, nec illa somniauerit Scotus: propterea opere p̄tium esse duxi, si breuiter, quod in his formalitatibus rectè, & verè, & ad mentē Scoti disputatur, seorsum segregabo, & clari⁹ explicauero reiectis, his comentis, quę doctrinam Scoti potius oblitetant, quam eā, quid minimū iuuent. In primis hic magna est contentio de subiecto huius tractatus, & de diffinitione formalitatis, quæ omnia vanitates sunt; ut igitur veritas cognoscatur, & breuiter, est notādum, quod antiqua fuit disputatio, & modo etiam uiget inter Thomistas, Auerroistas, & quosdam alios ex vna parte, & Scotistas ex alia, de distinctione rerum inter se. Thomistæ, & alij volunt, quod omnis distinctio reducatur ad duo membra. s. ad distinctionem rationis, & ad distinctionem realem, itaquod uolunt quod omnis res distinguatur ab alia re realiter, uel ratione solum; Econuerso uolunt Scotistæ, q̄d dentur plures distinctiones, q̄ istæ duæ, & præsertim cōtendunt, q̄d detur quædam alia tertia distinctio, quæ dr̄ distinctio formalis, quæ non est rationis, nec realis, sed media, & proprio nomine dr̄ formalis, & occasio huius quæstionis ortum habet ex Sacra Theologia in Misterio Trinitatis, nam cum persona diuina constituatur in esse ex essentia, & relatione, & essentia sit communicabilis, & persona incommunicabilis, non uidetur posse saluari pluralitas personarum cum pluralitate essentiæ, nisi ponatur aliqua distinctio inter essentiam, & relationem, quæ constituit suppositum, & ista distinctio præcedat operationem intellectus, quia essentia realiter est cōicablis, & persona cōicabilis ante quamcunque operationē intellectus, nec tamen dici potest personam, & relationem distingui realiter, quia Theologi non utuntur hoc modo loquendi, quod essentia, & relatio distinguantur realiter, & sic Scotus adinuenit hunc medium modum, quod distinguātur formaliter essentia, & relatio.

Opinio Thomistarum de distinctione rerum.

Opinio Scotistarum.

Thomistæ uero uolunt, quod solum distinguantur rōne, ortum ēt habuit hæc quęstio ex distinctione attributorum in Deo, contendentibus, ex una parte D. Th. & suis sequacibus, quod distinguantur solum ratione, & ex altera parte Scoto, & suis sequacibus, quod distinguantur non solum ratione, & per operationem nostri intellectus, sed ex parte rei; non tamen volunt, q̄ distinguantur realiter, & sic adinueniunt hanc distinctionem mediam, quæ dr̄ distinctio formalis. Ex his orta est disputatio, an hæc distinctio formalis, quæ est media, detur, nec ne; & hinc variæ rationes pro vna parte, & altera adductæ sunt, sed crescentibus difficultatibus factum est, vt Scotistæ multi a primo scopo deuiauerint, & interposuerint in hac quęstione innumeras alias quæstiones, quæ alijs in locis a Scoto pertractantur, & numerum distinctionum auxerint plus ęquo; ex hoc patet, qs sit scopus fotomaltatum, & quid formalitatum tractatus, & quid sit ipsa formalitas; nam scopus tractatus formalitatum, est probare dari distinctionem formalem. Vnde omnes formæ

formalistæ proponunt quæstionem principalem, ut Antonius, Sirectus, qui dicitur Magister formalitatum, quem postea omnes fere alij sequuti sunt, eius quæstionem exponendo, sub hoc titulo.

Scopus tractatus formalitatum

Vtrum illa, quæ distinguuntur realiter distinguantur formaliter, patet etiam ex hoc quid sit tractatus formalitatum; est enim quęstio in qua quæritur, an detur distinctio formalis distincta a distinctione reali, & a distinctione rationis. Ex quo patet frustra illos laborare, qui dum quærunt subiectum huius tractatus, volunt hic reperire conditiones subiecti assignatas ab Arist. vt quod habeat principia, partes, &c. cum tale subiectum solum reperiatur in scientijs perfectis de aliqua re cognoscenda, & scibili; hic vero pertractatur vnica, q̄stio in qua nullum est subiectum proprie, & vere dictum sed scopus Auctoris mouentis illā pro subiecto, satis improprie vsurpat.

Ratio inscriptionis.

Cur vero inscribatur hic tractatus de formalitatibus est aperiendum: sciendum est, quod hæc distinctio formalis, quam contēdunt Scotistæ dari, non cadit inter rem, & rem, sed inter realitatem, & realitatem, siue inter rem, & realitatem: appellamus autem rem omne ens reale per se existens in rerū natura extra suas causas, siue sit substantia, siue accidens, vt Sortes Plato, hoc lignum &c. realitas vero appellatur illud ens reale quod est in rerum natura præter operationem intellectus, sed non existit per se seiunctum subiecto, & loco ab alio, sed existit in aliqua re, aliquo tamen modo ex parte rei sine operatione intellectus, distinctum a re cuius est, & ab alijs, vt anima est una res, intellectus, & voluntas in anima, dicuntur, realitates animæ, sunt enim entia realia p̄ter opus rationis existentia in anima, sed non existunt per se distinctæ loco, & subiecto ab anima, & a se inuicem, vt res, sed existunt simul in eadem re: tamen ex parte rei habent aliquam distinctionem, & conceptibilitatem sine operatione intellectus, ab anima, & inter se: aliud exemplum, vt in albedine color, & disgregatiuum: ad propositum distinctio formalis non cadit inter rē, & rem, vt inter Sortem, & Sortem, & Sortem, & hoc lignum, & lignum, & album, sed inter istas realitates, siue inter rem, & realitatem dicūt. n. Scotistæ, quod intellectus & voluntas in anima sunt vna res, & sunt idem realiter, tamen distinguuntur formaliter, quia sunt diuersæ formalitates. Sic attributa in diuinis aiunt distingui formaliter, non realiter, quia sunt vna res scilicet Deus ipse, tamen distinguuntur formaliter sic essentia, & relatio in diuinis non distinguuntur realiter, sed formaliter, hinc fit q̄ cum hæc distinctio formalis cadat inter has realitates, quæ dicuntur quoque formalitates, tractatus hic, & hæc quæstio appellata est quæstio, de formalitatib. & sic a subiecta materia in qua fit hæc distinctio formalis, facta est hęc inscriptio, & denominatio, istæ realitates etiam dicuntur formalitates, nō quia sint formæ, vel a diuersis formis, sed quia sunt quasi diuersæ formæ, vnde diminuunt a forma, & sic diminutiue dicuntur formalitates: intellectus enim, & voluntas in anima, color, & disgregatiuum in albedine, non sunt diuersæ formæ, sed sunt quædam entitates, ex natura rei diuersæ p̄ter operationes intellectus, vnde illis competunt diuersæ rationes sub quibus concipiuntur ex parte rei, & propter hoc ab aliquibus dum formalitatis diffinitio assignatur, dicitur, quod est ratio conceptibilis p̄ter operationem intellectus. Ex his clare vt puto, patet quid contineat iste tractatus & circa, quæ versaturi simus, patet etiam, quomodo multi hic inutilia permisceant, & nullo modo ad rem pertinentia, nos tamen omnia tangemus, sed breuiter, & quod erit explicandum, explicabimus, quod vero nō omittemus, & notabimus, nunc vero rem, ipsam aggrediamur.

Rationes pro opinione aduersariorum adducuntur. Cap. II.

PRimo loco opus est rationes, & fundamenta adducere, quibus aduersarij maxime innituntur. Pro opinione itaque Thomistarum, & aliorum eandem opinionem sequentium, quæ est, quod non detur hæc tertia distinctio media, quæ formalis dicitur; solent variæ rationes adduci, precipue autem didentur esse istæ, quas formalistę in medium proferunt, & soluunt.

Prima ratio.

Prima, quæ est radix, & fundamentū principale opinionis aduersariorum, est hæc, nulla propria passio protenditur vltra proprium

priũ suũ, & adæquatũ subiectũ: sed distĩctio est passio entis, ergo non ꝑtendit̃ vltra ens sed ens ẽ duplex tm̃, s. ens reale, & ens rõnis vt patet 5. Meth. ergo oĩs distinctio, uel est realis, uel est rõnis, ergo nulla datur distinctio media, ut ẽ distĩctio formalis, sed necessario cadit sub altero mẽbro nẽpe sub reali vel sub distĩctione rõis. *Secunda ratio.* Secũdo, q̃cũq; distinguũtur numero, distinguunt̃ realiter, sed q̃ distinguunt̃ formaliter, distinguũtur numero, ergo distinctio formalis ẽ idẽ, qđ distinctio realis. Maior patet q̃a quæ distinguũt̃ numero, vnum absque contradictione põt esse sine altero: minor ꝓbatur, q̃a quæ distinguuntur formaliter, distinguunt̃ quidditatiue, & q̃ distinguuntur quidditatiue, distinguũtur specifice, sed distinctio specifica est maior, q̃ distinctio numeralis, & maior, arguit minorem, q̃. n. specie distinguũtur, ẽt numero distincta sunt, ergo a primo ad vltimum, q̃ formaliter distinguũtur, ẽt realiter distinguuntur. *Tertia ratio.* Tertio, quæ habent formas diuersas realiter distinguũtur realiter, & essentialiter, patet p se, sed q̃ distinguuntur formaliter habẽt diuersas formas ex vi vocabuli, ergo, quæ distinguũtur formaliter, distinguuntur realiter. *Quarta ratio.* Quarto oĩs distinctio formalis, est inter formalitates sed formalitas omnis est res, ergo distĩctio formalis erit inter res, & sic distinctio formalis est distinctio realis, q̃a est distinctio realis, quæ est inter rem, & rem maior est clara. minor probat̃, accipiant̃ duę formalitates, & dicant̃ A. & B. vel A. & B. sũt aliquę res, vel nõ: si non, ergo sunt nihil, q̃a res, & nihil sunt immediata; si sunt res, ergo quæ distinguunt̃ formaliter, distinguuntur quoque realiter. *Quinta ratio.* Quinto, q̃ distinguuntur ex natura rei sunt distincta realiter, patet ex uirtute uocabuli, dicere. n. aliqua distinguunt̃ ex natura rei, est dicere illa distinguunt̃ ex parte rei, siue realiter, sed quæ distinguunt̃ formliter distinguuntur ex natura rei, ergo quę distinguuntur formaliter, distinguunt̃ realiter, minor ꝓbat̃, q̃a certum est, quod quæ distinguuntur formaliter, non distinguuntur p operationem intellectus, quia tunc esset distinctio rationis, ergo distinguuntur ex natura rei. *Sextaratio.* Sexto, qđ est subia, est res vera, sed formalitas subiæ est substãtia, ergo est res, & consequenter distinguũtur ab alia formalitate realiter. Septimo q̃-

cunque habent diuersas diffinitiones, distinguuntur realiter: sed quæ distinguũtur formaliter, habẽt diuersas diffinitiones, ergo *Septima ratio.* maior ꝓbatur quia diffinitio rõne dr̃æ in ea inclusa, vĩ sufficeret ad distinctionẽ realem. Octauo, si quæ sunt idem realiter distinguerentur formaliter, sequeretur, quod *Octaua ratio.* ab vno, & eodẽ sumeretur vnitas, & distinctio sm̃ rẽ, quod implicat contradictionẽ. Nono, essentia, quidditas, & res sunt vnũ, & idem: at quę distinguuntur formaliter, habent diuersas essentias & quidditates, ergo quæ distinguũtur formaliter, distinguuntur per diuersas res, & sic realiter distinguuntur. *Nonaratio.* Decima ratio est Theologica qua in diuinis vbi propriè exercitatur hæc quæstio confirmantur omnes rationes allatæ, omnis differentia rationis facit compositionem in rationis ergo omnis differentia *Decima ratio.* ex natura rei facit compositionem ex natura rei, sed in diuinis, & in simpliciter simplici nulla est cõpositio, ergo ibi nulla est distinctio ex natura rei, & sic inter essentiam & relationem in diuinis nulla est distinctio ex natura rei, nec minus inter attributa diuina, sed solum distinctio rationes. Aliæ rationes quoque ab alijs adducuntur, sed hæ sunt potissimæ, quib. aduersarij tollere de medio nituntur distinctionem formalem.

Opinio aduersariorum reijcitur. Cap. III.

Vt veritas huius disputationis pleno intelligatur, est notãda diligẽter vna distinctio, quæ totam hanc litem dirimit, & opin. Scoti eẽ verã, vel saltẽ rationabilio rẽ esse ostẽdit. Cũ loquimur de distinctione, & idẽtitate reali, & de re duobus modis loqui possumus: primo mõ intelligendo ꝑ re omne illud, ꝙ nõ est, nec fit p purã operationẽ intellectus nostri, sed est in rerum natura ante q̃cumq. operationẽ nostri ĩtellectus, & sic distinctio realis omnis illa dici põt, q̃ cadit in reb. cessante, & circumscripta operatione intellectus: & tunc verũ est, ꝙ oĩs distinctio, vel est a parte rei sine opere intellectus nostri, vel est ex parte intellectus nostri cogitantis, & operantis tantũ, & in hoc sensu loquũtur aduersarij. Verum non est hic quiescẽdum: res. n. sic cõmuniter accepta, est multiplex, & inter se res ip-

se varijs, & diuersis modis distinguuntur, ideo vt tollatur omnis ambiguitas, & æquiuocatio, oportet dicere, qd hęc distinctio, quæ est ex parte rei, est multiplex, neque vnico modo fit, & hinc fit quod Scotistę multiplicauerunt distinctionem istam ex parte rei, de qua multiplicatione postea dicemus pro nunc, vt pertinet ad propositum, oportet necessario hanc distinctionem, quæ est ex parte rei, diuidere in duas distinctiones, nam quæ distinguuntur ex parte rei, quædam ita distinguuntur, quod vna potest esse sine altera absque contradictione ab intrinseco prouenientc, vt Sortes, & Plato, animal, & arbor, substantia, & accidens, nam licet accidens, non possit actu reperiri per se sine substantia, hæc repugnantia non ꝓuenit ab intrinseco, itaquod accidens sit aliquid substantiæ, & non habeat proprium esse suum extra causas suas, sed prouenit ratione ordinis vniuersi. Vnde videmus, quod hoc accidens corrumpitur in hoc, & illo subiecti absque subiecti corruptione ista ergo quæ sic sunt entia existentia extra causas suas, quorum vnum potest esse sine altero absque contradictione, dicuntur ꝓpriè res, & distinctio, quę cadit inter eas, dicitur distinctio realis proprie, & est maxima distinctio, quia est inter rem, & rem, alia aurẽ sunt, quæ distinguuntur ex parte rei, idest sine operatione intellectus, non tamen ita distinguuntur, quod vnum possit esse sine altero absque contradictione, immo sunt a se inuicem inseparabilia, tamen ex parte rei habent essentiam, & naturam diuersam, etiam nullo intellectu cogitante, & istę dicuntur non res, sed realitates rerum, quæ plures possunt esse in eadem re, vt intellectus, & volũtas in anima intellectiua, Vnũ, verum bonum in ente; risibilitas in homine, ista enim sunt entia realia vere existentia in rerum natura, tamen in se sic sunt cõnexa, quod unum existere non potest sine altero absque contradictione in rerum natura, neque enim ens potest esse, & non esse, vnum verum, bonum, & c. nec potest esse anima rationalis, quin sit intellectus, & voluntas: sunt ergo illa entia vera entia realiter, tamen sunt ex parte rei ante operationem intellectus quoquo modo diuersa, & distincta, hæc distinctio appellatur a Scoto & suis sequacibus distinctio formalis, quæ vt patet, & ipsa est ex parte rei, & sine operatione intellectus. & hoc nomine potest dici realis, tamen, quia non est maxima distinctio ex parte rei, & non est inter rem, & rẽ, proprie dictam vt supra explicauimus, dicitur proprio nomine distinctio formalis. Hinc patet in quo consistit punctus difficultatis inter aduersarios, & nos, negant enim aduersarij dari hanc distinctionem formalem, & eam esse ex parte rei, sed dicunt illam esse rationis, & admittunt solum distinctionem realem proprie dictam ex parte rei, tamen aliqui sunt, qui illam concedunt sed sub alio nomine, scilicet sub nomine distinctionis rationis ratiocinatę, distinguũt enim distinctionem rationis in duo membra, scilicet in distinctionem rationis ratiocinãtis, & hac aiunt distingui illa, quæ solũ per operationem intellectus distinguuntur & in distinctionem rationis ratiocinatæ, & hæc aiunt distingui illa, quæ per rationem quidem distinguuntur, sed ratio reperit occasionem, & fundamentum in re, quæ in idem fere coincidit cum hac distinctione formali, quam nos dicimus esse mediam, si explicetur rectè tamen re vera non conueniunt, nec sunt idem secundum expositionem quorundam Thomistarum, vt patet in quæstione de distinctione attributorum in Deo, & de potentijs in anima Sed ut omnis ambiguitas tollatur, nos dicimus illa distingui formaliter, quibus ex parte rei nullo cogitante intellectu comperit diuersa quidditas, & essentia itaquod actu est distinctio in re sine opere intellectus non autem fundamentaliter tantum ita vt perficiatur ab intellectu vt patet in exemplis adductis, quod si hoc modo aduersarij intelligunt distinctionem rationis, ratiocinatæ, sunt nobiscum si vero aliter, dissentiũt. Modo quod detur talis distinctio formalis est probandum deinde rationibus aduersariorum satisfaciemus.

Opinio Scoti probatur. Prima ratio.

Primo quidem Theologice facillime ꝓbatur pluribus rationibus, de quibus in q̃stionibus Theologicis. Pro nunc vna, vel altera tantũ cõtentietimus. Prima desumitur ex Scoto 1. sẽt. dist. 8. q. 4. confutando opin. D. Th. de dist. attributorũ, & ẽ hæc. In Deo reperitur intellectus, & volũtas ꝭm ꝓpriam rationem formalem suam, ante quamcũq. operationem nostri intellectus. Vnde nullo cogi-

cogitante intellectu creato in Deo, est intellectus, & voluntas secundum propriam rationem,& formaliter;hoc de se patet; alioquin quando dicimus in diuinis filium produci per modum intellectus,hoc non esset quid reale,sed quid intentionale, & sic trinitas in diuinis, & emanationes essent quid intentionale: si enim principia emanationum essent in Deo intentionaliter tantum, consequenter etiam, & reliqua, quæ proueniunt ab eis, essent intentionalia,& non realia. hoc supposito facto probo,quod intellectus formaliter distinguitur à uoluntate in Deo,intellectus,& volūtas distinguuntur in Deo; sed non distinguuntur ratione tantum,nec realiter, ergo distinguuntur formaliter: maior propositio est eui dens;patet enim, quod cum dicimus intellectum,& uoluntatem,non significamus eandem rem, sed quid diuersum quomodocunque illud sit pro nunc diuersum.minor habet duo membra, primum quod non distinguuntur realiter per se,patet,quia intellectus diuinus non potest esse sine uoluntate, nec per se existere, neque vllus Theologus dicit,quod intellectus, & uoluntas Dei distinguantur realiter, ut per sonæ diuinæ;loquimur enim nunc nos de distinctione reali propria,quæ est inter rē, & rem:secundum membrum est, quod non distinguuntur ratione, quod probatur sic; Si intellectus,& uoluntas solum per rationem distinguerentur,sequeretur, quod ex parte rei idem esse principium Filij, quod est Spiritus Sancti, & sic quando dicimus Filium produci per intellectum, & Spiritū Sanctum per uoluntatem, hæc diuersitas esset tantum per nostrum modum intelligendi,sed ex parte rei non minus posset dici Spiritum Sanctum produci per intellectum,& Filium per voluntatem, quia ista duo principia essent solum distincta ratione.Sed ista sunt erronea,& falsa, quia illæ productiones, & emanationes essent entia intētionalia,& entia rationis,quod est blasphema,nec ualet respōsio Caietani, & aliorum Thomistarum,quod distinctio intellectus,& uoluntatis est in diuinis formaliter fundamētaliter,non formaliter actualiter; nam si fundamentaliter, & non actualiter distinguitur intellectus à uolūtate in Deo, ergo Filius formaliter actualiter,non pro-

Responsio Caetani reijcitur.

ducitur per intellectum, nec Spiritus Sanctus actualiter formaliter, per volūtatem; sed cum per Caietanum intellectus, & volūtas sint idem actualiter formaliter, erit verum dicere,ex parte rei Spiritus Sanctus actualiter formaliter producitur per voluntatem,consequentia deducitur, quia si intellectus diuinus,& uoluntas, non distinguuntur actualiter formaliter ex parte rei, ergo sunt idē actualiter formaliter ex parte rei:consequentia patet, quoniam idem actualiter formaliter,& non idem actualiter formaliter, sunt contradictoria, inter quæ non cadit medium: si aūt intellectus, & uoluntas sunt idem actualiter formaliter ex parte rei, ergo qua ratione dicimus Filium produci per modum intellectus, & Spiritum Sanctum per modum uoluntatis, poterimus dicere,quod Spiritus Sanctus producitur per modum intellectus,& Filius per modum voluntatis ex parte rei,quia intellectus,& uoluntas sunt idem actualiter formaliter.Præterea dicit Caietanus,quod intellectus,& uoluntas formaliter fundamentaliter distinguuntur, quia licet essentia diuina in sua ratione formali cōtineat omnia attributa formaliter,ut intellectum,uoluntatem,&c.tamen formaliter essentia diuina exequitur ita cuiuslibet attributi propria, ac si illud attributū esset formaliter,& actu distinctum ab alio,vt intellectus à uoluntate, & pp hoc etiam dicit,quod intellectus,& uoluntas, ante omne opus intellectus distinguuntur non formaliter,sed virtualiter:at ex hac responsione sequitur,quod ante operationem intellectus nostri essentia esset,quæ generaret, & spiraret,vt principium proximum quo, quod est falsum;probo consequentiam,qa dicis,quod essentia diuina exequitur propria cuiuslibet attributi, ac si illud esset actu distinctum ab aliis:at generare est proprium intellectus,ut principium proximū quo, spirare est propriū uoluntatis,vt principiū proximū quo, ergo si essētia exequitur propria intellectus, essentia est principium proximum, quo formaliter ex parte rei Filius producitur,& essentia est principium proximum quo formaliter Spiritus Sanctus spiratur à Patre, & Filio; insuper si uirtualiter tantum distinguuntur,& non actu,sequitur,ut in priori argumento dicebamus

Secūda.

bamus, quod non minus erit verum dicere Spiritus Sanctus actualiter formaliter pro ducitur per intellectum, &c.

Secundũ principale. Secundum argumentum Theologicum omnino quoque conuincens est, quod sup. 1.c. tetigimus, certum est secundum Theologos, quod persona diuina constituitur ex essentia, & relatione saltem secundũ D.Th. at essentia est communicabilis ex parte rei, persona est incommunicabilis ex parte rei, & hæc incõicabilitas inest personæ per relationem personam constituentem: hoc totũ est certum; tunc sic, qñcunque sunt aliqua duo, quorum vnum distinguitur ab altero per solam operationem intellectus; sed ex parte rei sunt omnino idem, si ambo constituunt tertium, alterum illorum non potest date constituto modum essendi oppositum alteri constituenti: sed sic est, quod relatio dat personæ, quæ est constitutum ex essentia, & ipsamet relatione oppositum modũ essendi ipsi essentiæ, ergo relatio distinguitur ab essentia, nedum ratione; sed ex parte rei. minor est clara, maior quoq; est euidẽs, quia si aliqua duo ex parte rei sint omnino idem, & solum per operationẽ intellectus nostri distinguuntur, qñ veniunt in constitutionem alicuius tertij (primo non faciẽt constitutionem ex parte rei) vnum nõ poterit dare esse diuersum ab altero ex parte rei, quia ex parte rei, iam sunt omnino idẽ.

Tertia. Tertio certum est, quod essentia diuina nõ est distincta à tribus personis realiter, quia in diuinis esset quaternitas, quod est hæreticum, nec est diuersa solum per cogitationem intellectus nostri, quia tunc ex natura rei, non competerent alia prædicata essentiæ, & alia personis; de essentia.n. verũ est dicere est tm̃ vna est cõicabilis, &c. quę prędicata non competunt diuinis personis; insuper dicimus, pater gñat, Filius spirat, &c. quæ non competunt essentiæ, ergo essentia distinguitur à personis aliquo modo ex parte rei; hanc appellamus distinctionem formalem, ergo distinctio formalis datur.

Quarto. Sed vt aliquas rõnes Philosophicas adducamus, & vt hæc disputatio ab omnibus intelligatur, notandum est illud, quod habet Arist. in principio Primi Periermenias.s. quod nomina significant conceptus, quos in mente habemus; conceptus aũt significant res: ex hoc deduco quod qñ nos explicamus aliquam rem per diuersa prædicata; illa pdicata cum sint voces, & termini, significant cõceptus, & illi conceptus significant res proprias, non quid fabricatum ab intellectu: licet.n. nõia sint imposita ad placitum, tñ res, quibus sunt imposita, non sunt ad placitum, sed in rerum natura; non significant aũt semper res, quarum una possit esse sine alia absq; contradictione, non.n. nisi resibi le significat rem, quæ possit esse sine homine, &c. & istæ dictæ sunt realitates, istę ergo entitates significatæ per hæc prædicata, non sunt entia rationis; alioquin omnia, q̃ intelligimus, essentia rationis in se; siquidẽ illa percipimus. & intelligimus per conceptus, & prædicata ea significantia: stante hoc fundamento arguitur sic, vnicuiq; competunt diuersa prædicata, ut homini competunt intelligens, sapiens, disciplinæ capax, &c. & ista prædicata competunt homini ex parte rei, quia nullo intellectu cogitante insunt ipsi homini: at ista prædicata significant res, non autem res per se existentes, & quarum vna possit esse sine altera, q̃a ista prædicata sunt inseparabilia ab homine, neque etiam distinguũtur sola rõne ab homine, & inter se ipsa, ergo entitates significatæ per ista prædicata distinguuntur formaliter: quod si quis dicat hoc non ualere, quia ẽr dicimus homo est species, animal est genus, &c. quæ prædicta insunt homini, & animali, & tñ non significant entitates ex natura rei distinctas; respondeo q̃ ista prædicata, species, genus, &c. non sunt imposita ad significandum res reales, sed ad significandum res intentionales fabricatas ab intellectu nostro; imo vt fiat differentia inter pdicata realia, & intentionalia, dẽmus ponere distinctionẽ formalẽ; nã pdicata realia distinguunt formaliter inter se, non aũt prædicata intentionalia. vnde consequenter ad hoc diximus in Theoremate de pluralitate formarum contra Iandunũ, & alios q̃ in cõposito nõ sũt tot formę, quot pdicata qa prædicata qñque sumũtur à realitatibus, non à formis: est ergo sæpe vna res tm̃, & tñ ibi sunt plures formalitates, & realitates, quæ formaliter distinguuntur. *Quinta.* Secundo probatur auctoritate Arist. qui 3. Physi. tex. 18. 19. vsque ad 24. mouet unam dubitationẽ, an motus sit vnus, & arguẽs ad partẽ negatiuã, inquit, quod non vĩ vnus, q̃a mo-

tus est ab agente ad passum;actio autem & passio non videntur vnus motus, & soluens quæstionem,inquit,quod motus,qui est in ter agens,& patiens, est vnus numero, sed plures ratione,vt est in agente,est actio, vt est in patiĕte, est passio,ex quo patet,quod si quis quærat ab Arist.an actio, & passio sint diuersi motus realiter,rñdebit Arist.ne quaquam,sed vnus,tamen, ait,quod actio, & passio distinguuntur ratione, idest forma liter,nam actio,& passio non distinguuntur per opus nostri intellectus, experimur .n. in effectu, & ex parte rei quod non solum fundamentaliter sed actu ante operationĕ intellectus agere non est pati,nec actio est passio,ergo intelligit,quod sunt diuersi ratione idest quidditate, & essentia, & ex part e rei,ergo ex Arist.datur identitas realis,cum qua stat distinctio formalis,alia argumenta habentur apud formalistas.

Rationes pro aduersarĳ soluuntur. Caput. IIII.

Notandũ RAtiones omnes aduersariorum facile soluuntur, sed præsertim per illam distinctionem,quam in initio capitis præcedentis explicauimus dico igitur,quod distinctio realis duobus modis accipi potest uno modo pro omni illa distinctione, quæ est præter opus intellectus nostri,& sic omnia quæ distinguuntur aliquo modo ex par te rei,possunt dici realiter distingui & hoc modo currunt argumenta aduersariorum. & sic concedimus,quod ea, quę distinguun tur formaliter,distinguntur,quoque realiter, idest distinguntᶆ aliquo modo ex parte rei sine opere intellectus;alio modo accipitur distinctio realis proprie, scilicet pro illa distinctione,quæ cadit inter rem, & rĕ quarum vna potest esse sine altera, absque contradictione intrinseca,& hoc modo nõ concludũt argumenta aduersariorum;nos autem intendimus ostendere, quod inter distinctionĕ realem proprie acceptam, & inter distinctionem per opus rationis tantum cadit distinctio media,quæ non est inter rem,& rem,sed inter realitatem, & realitatem, quam nos appellamus distinctionem formalem. *Ad primum argumentũ*

Hinc ad primum argumentum concedimus totum primum syllogismum;sed cum dicit in minori prosyllogismi, omne ens vel est reale,vel rationis, respondeo, quod omne ens vel est reale idest opus rationis, vel est rationis, idest per opus intellectus: & hoc modo concedo, quod omnis distinctio,vel est realis,vel rationis,sed nego qđ omnis distinctio sit realis idest inter rem,& rem, vel rationis idest per opus intellectus nostri,quia inter illas distinctiones mediat distinctio formalis,& ex natura rei. Ad s m nego minorĕ ad probationĕ, cõcedo primã propositionĕ,quod q̃ distinguũtur formaliter,distinguantur q̄ dditatiue,& cum dicit, q̃ distinguũtur q̄ dditatiue distinguuntᶆ specifice,licet ab alijs hæc propositio negetur tamen ego illam concederem; sed cum ait distinctio specifica arguit distinctionĕ numeralem, nego hanc propositionem, quia licet distinctio specifica sit maior,quam numeralis,non tamen semper arguit,& infert distinctionem numeralem, vt actio, & passio specifice distinguũtur,& tamen non distinguũtur numero;item in Socrate,Socrateitas,& Socrates distinguũtur specifice,nec tamen distinguũtur numero, item in lacte dulcedo,& albedo,& sic de multis alijs, nõ ergo semper distinctio specifica arguit distinctione numeralem sed aliqñ, vt dicã ad septimũ. Ad tertium rñdetur negĕdo minorem scilicet quod, quæ distinguuntur formaliter,distinguantur per diuersas formas dicimus.n.qđ distinguũtur p diuersas formalitates, siue realitates, vt sæpius dictum est. Ad quartum dicitur, quod formalites, non sunt res,sed realitates,siue aliquid rei & cũ infertᶆ,ergo distinguũtur realiter, cõcedimus accipiĕdo distinctionĕ realem, vt cõtra distinguitur a distinctione per opus intellectus præcise sed non concedimus accipiendo distinctionem realem pro vt est inter rem, & rĕ. per idem patet ad quintũ. Ad sextum dicitur,quod formalitas substĩtiæ est realiter substãtia,& substãtia oĩs,est tes vt res accipitur cõiter pro ente, q non sit per operationĕ intellectus; non tamĕ verũ est quod omnis substantia tã in recto, q̃ in obliquo, idest omne,quod est aliqd substãtiæ sit res propriè dicta,nã rationale est substãtia,& tamen non est res p se existĕs sine animali,& sine homine. Ad septimũ respondetur,& recte eũ dr,q̃ habent diuersas diffinitiones ,distinguuntur realiter , non est

Ad secundum. *Ad tertium.* *Ad quartum.* *Ad quintum* *Ad sextum.* *Ad septimum,*

est verum semper, vt dictum est ad secundum; attamen quandoque verum est, scilicet quando habent diuersas diffinitiones quidditatiuas constitutas ex genere, & differentia; non est autem verum cum habent diuersas definitiones, quæ fiunt ex rationibus formalibus ex natura rei diuersis, & p hoc potest responderi ad secundum etiam, neque enim diuersæ rationes formales, suæ diuersæ realitates semper arguunt diuersitatem specificam, ita quod non possint esse in eodem specie, & numero: immo manent in eodem specie, & numero, vt intellectus, & voluntas manent in anima rationali, quę est vna numero, & vna specie, & tamen formaliter distinguuntur, licet vt comparantur ad inuicem extendendo nomen speciei, possint dici diuersæ speciei breuiter ergo est dicendum quod quæ distinguuntur formaliter distinguuntur quoque realiter: quando sunt in diuersis numero distinctis sed quando sunt in eodem numero, non distinguntur realiter, & per hoc, idem patet ad octauam.

Ad nonum. Ad nonum iam patet ex dictis quod verum est, quod res, & quidditas sunt idem, accipiendo rem, vt contra distinguitur ab ente per operationem intellectus facto. Ad

Ad decimum. decimam respondetur communiter, quod non valet consequentia, quia ad faciendam cōpositionem necesse est quod aliquid habeat rationem actus, & aliquid potentiæ, & tunc fit compositio; sed quandocunque non aduenit ratio potentiæ, & actus, ibi nō euenit compositio. ad propositum, non sēper quæcunque distinguuntur formaliter, habent rationem actus, & potentiæ, vt sunt attributa, & relationes in Deo non faciūt compositionem. Sed de his vberius agam in disputationibus Theologicis fauente Deo.

Considerantur duæ diuisiones, altera est entis in ens reale; & rationis, altera est de triplici esse scilicet essentia, existentia, & subsistentia.
Cap. V.

Hucusque probatū est dari distinctionem formalem contra Thomistas, & alios extra Scholam Scoti. Supersunt modo non pauca dubia, & contentiones inter Scotistas circa declaratiōnē istius distinctionis formalis. Primo est dubiū de numero distinctionum; ex dictis. n. tres tantū sunt distinctiones, & tres identitates eis respondētes, nempe identitas, & distinctio rationis; idētitas, & distinctio realis; identitas, & distinctio formalis, quæ est media inter distinctionem realem, & rationis, est ergo primū dubium principale, an dentur plures aliæ distinctiones præter has tres. Secundum dubium principale est in declaratione istius distinctionis formalis. Antequam autē hęc dubia examinentur, oportet considerare quasdam diuisiones præuias, quas Scotistæ præmitunt, quarum cognitio non est inutilis. Antonius Sirectus, quem omnes alij sequuntur, in quæstione de formalitatibus, antequam respondeat ad propositam difficultatem, præmitit quasdā diuisiones, quarum primā est hæc, Ens diuiditur in ens reale, & ens rationis, & subinfert, quod hæc est diuisio æquiuoci analogi in sua æquiuocata analogata. Hic non nulli introducunt q̄stionē de vniuocatione entis, sed hæc est aliena a præsenti instituto, de ea egimus suo loco: notanda est tamen breuiter solutio cuiusdam contradictionis, quæ apparet in Scoto, nam Scotus primo sent. dist 3. quæstione 3. A. & D. 3. quæst. 2. in corporis principio, dum loquitur de vnigocatione entis, aperte disputat de ente reali, quod est commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, & hoc etiam statuit obiectū adęquatum intellectus, vt suo loco diximus, nec vnquam dixit, quod ens commune enti reali, & enti rationis sit vniuocum, & secundū hunc sensum loquuntur omnes Scotistæ, cum dicunt ens esse vniuocum, tamen ipse met Scotus in tertia quæst. quodlibetali articulo primo, in principio, aperte dicit, qđ ens communissime acceptum pro vt se extendit ad ens reale, & ad ens rationis, & vniuersaliter ad quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, posset poni obiectum adæquatum intellectus nostri & adiungit, quod non curat, an hæc communitas entis ad ens reale, & ens rationis, sit communitas analogiæ, vel vniuocationis, & adducit rationem, quia nihil potest, esse intelligibile, quod non includat rationem entis hoc modo, quoniam includēns contradictionem non est intelligibile, est ergo

Ordo discendorum. *Prima diuisio.* *Contradictio in Scoto.* *Solutio.*

ergo contradictio in dictis Scoti. Respondent communiter,& recte omnes Scotistę, quod duplex est obiectum intellectus, scilicet motiuum,& terminatiuum,motiuum est,a quo mouetur intellectus,terminatiuũ est quod non mouet, sed producitur ab intellectu,& postea ab ipsemet intellectu cognoscitur, vt sunt secundæ intentiones, quia ergo cognitio intellectus terminatur quoque ad ista entia rationis, cognoscuntur.n.ab intellectu, & tamen intellectũ nõ mouent, hinc fit quod iure ens rationis dicitur obiectum terminatiuũ intellectus:ad contradictionem igitur dicitur, quod ens reale est obiectum adæquatum, motiuum, ens vero commune ad ens reale,& rationis est obiectum adæquatum terminatiuũ. Sed tunc est aliud dubium, quia hoc ens commune enti reali,& rationis, si est obiectum intellectus,debet habere aliquam vnitatẽ, non ergo erit æqiuocum, vt dicunt Sirectus,& alij formalistæ,sed erit vniuocum, vel analogum ad hoc respondet Valonus, quod habet vnitatem proportionis,& tamẽ est æquiuocum,& hoc modo etiam alij respondet,& responsio est bona,nam vt diximus in Theoremate de vniuocatione entis capite primo,analogia proportionis, & attributionis licet proprie accepta,sit vnitas minor vnitate vniuocationis, tamen etiam quãdoque stat cum æquiuocatione,vt quã do fundatur super nomina, non super rem, vt ridere in homine,& in pratis est æquiuocum analogum secundum proportionem, ridere.n.in homine,& in prato ex parte rei nullo modo conueniunt, sed solum secũdũ impositionem nominis,quia communiter dicitur homo ridere,cum exultat, & prata cum florent,dicuntur ridere,etiam animal latrabile,piscis marinus,& sidus cœleste dicuntur canes, per communem appellationem,sed ex parte rei nulla est conuenientia tamen ridere secundum communem modũ loquendi proprie competit homini, ptatis vero per similitudinem quandam, sed quæ tota ficta est ab homine, & ita hæc proportio est analogia æquiuoca; ita in proposito vt etiam dicit Scotus in illa tertia quodlibetali, secundum communem appellationem,omne illud qđ est cõceptibile sine cõtradictione,siue sit ens reale,siue sit ens rationis,dicitur res,& ita entia rationis dicũ tur res & conueniunt in hac voce,ens,quæ significat quid conceptibile ab intellectu secundum communissimam appellationem hominum;tamen ex parte rei nullam habent conuenientiam; & sic est nomen æquiuocum,& tamen est etiam analogum,quia ens reale proprie;& vere dicitur ens,& res, ens vero rationis tantum per quandam voluntariam proportionem appellatur ens,& res,& sic ens commune enti reali,& enti rationis est æquiuocum analogum,habet ergo vnitatem proportionis æquiuocæ.sed dices quod est æquiuocum non potest poni obiectum intellectus;respondeo,quod obiectum motiuum intellectus non potest esse æquiuocum; sed hoc non est necessarium de obiecto terminatiuo.de hoc patet etiam quomodo intelligibilitas competat secundis intentionibus; competit enim eis non prima,sed secundario, quia non sunt entia vera,sed facta ab intellectu.

Aliud Dubiũ.

Alia diuisio communiter assignatur, sed præsertim a Scoto tertio sententiarũ, dist. quæst.2. in principio solutionis quæstionis quæ est,quod triplex est esse. s. subsistẽtiæ, existentiæ,& essentiæ,esse subsistentiæ competit enti, quod est incommunicabile, vt quo,& vt quod quid autem sit esse in communicabile,vt quod, & vt quo, declaratur per eius oppositum,illud est communicabile,ut quod,quod habet inferiora sub se,de quibus prædicatur, vt homo de indiuiduis ergo per oppositum incommunicabile, vt quod,est non quod non habet inferiora sub se quibus communicetur, & de quibus prædicetur,vt Sortes, &c.communicabile, vt quo,est quod dat esse formale alicui rei, & sic omnis forma tam substantialis, quam accidentalis dicitur commmunicabilis; vt quo talis autem denominatio in usu recepta est,quia si quis quęrit,quo homo est homo respondemus rationale,adeo quod cum forma sit,qua res est,talis forma dicitur cõmunicabilis,vt quo.e conuerso illud est in communicabile,vt quo, quod non est forma,nec dat esse formale alicui rei. Ad propositum indiuidua de prædicamento substantiæ dicuntur incommunicabilia vt qđ & ut quo, quia non habent inferiora sub se, de quibus prædicentur, nec sunt formæ dantes esse alicui rei,& illa indiuidua dicũtur habere esse subsistentiæ, qui a sunt

incommunicabilia, ut quod, & ut quo; esse subsistantiæ igitur est existere extra causas suas per se, & non inalio, cuiusmodi est esse solum substantiæ primæ; esse existentiæ, est esse extra suas causas præter operationem intellectus, & sic omne illud, quod est in rerum natura extra causas suas, & extra intellectum, dicitur habere esse existentiæ; unde hoc esse est vniuersalius, quam esse subsistentiæ, quia esse subsistentiæ competit tantum primis substantijs: at esse existentiæ omnibus prædicamentis, & partibus substantiæ, vt materiæ per se, formæ per se, quantitati, &c. Tertio loco est esse essentiæ quod ponitur a multis, sed quid illud sit, non conuenit inter omnes; pro intelligentia est notandum quod esse essentiæ venit ab essentia; essentia autem est, quæ explicatur per diffinitionē, & dicitur quidditas; quod ergo habet quidditatem, & diffinitionem, habet quoque essentiam, & consequenter quoque hēt esse essentiæ quod est dictum habet esse cognitum, siue esse cognoscibile; multa autem sunt, quæ habent hoc esse essentiæ solum, sine ullo esse subsistentiæ, uel existentiæ, ut rosa in hyeme, quæ nulli bi est, & creaturæ in mente diuina antequam sint productæ ad extra, & denique omne illud, quod hēt esse in causis suis tantum, sed actu non est extra suas causas; hæc enim entia sunt cognoscibilia per suam essentiam, & quidditatem, sed extra suas causas non sunt, nec existunt. Est modo non leuis disputatio, an hoc esse esentiæ sit aliquod esse reale, distinctū ab esse existentiæ, ita quod rosa eum habet esse essentiæ habeat esse reale licet non sit extra suas causas, & non habeat esse existētiæ. Henricus, vt recitat Scotus primo sent. dist. 36. in princ. quæstio. putauit quod esse essentiæ sit esse reale distinctum ab esse existentiæ; vnde uoluit quod esse, quod habēt creaturæ in mente diuina, antequam actu creentur, sit aliquod esse reale ipsarum creaturarum, quod postea simul cum existentia faciat compositionem. Thomistæ eandem sententiam sustinent, qm̄ dicunt res creatas esse compositas ex esse, & esentia, ita ꝙ uolūt essētiā rei eē ꝙ distinctū realiter ab existentia eiusdem, & facere compositionē cum illa. Zabarella quoq; lib. 2. de materia, c. 3. ponit hanc distinctionem, entitas

Quid sit esse essentiæ.

Henrici pinio.

Thomistæ.

Zabarel.

potest sumi duobus modis, primo modo ꝑ significare essentiam, nempe cum sumitur entitas pro genere rerum, ut aīal significat essentiam hominis; significat uero existentiam ꝙ est accidens intentionale, cum sumitur pro accidente quoddam intentionali adueniente ipsi essentiæ, iudicat. n. quod existentia nil aliud sit nisi accidens intentionale adueniens enti habenti essentiam. Sed hanc sn̄iam reiicit Scotus ibi multis rationibus, de qua re alias in Theologia: sufficiant hæ rationes pro nunc, si illud esse quod creaturæ habent in mente diuina, esset esse reale creaturarum, creaturæ non crearentur in tempore a Deo, quia creatio est productio ex nihilo, & transitus à non ente penitus ad esse nihilo præsupposito: at stante hac sn̄ia, creatio nō esset productio ex nihilo omnino, sed ex aliquo ente reali, & sic creatio non esset creatio, sed generatio siue quædam alteratio. Secundo Philosophicè, si rosa in hyeme, & uniuersaliter ens quod habet esse in causis suis, habet verum esse reale, sequitur quod quando producitur ab efficiente, non producitur nisi secundum nouum respectum ad efficiens, .s. quia prius habebat esse reale: sed vno modo, nunc autem postquam productum est, habet idem esse, s; d alio modo, s. existentiæ; non producitur ergo res ab efficiente simpliciter, sed solum ſm diuersum respectū, siue producitur tm̄ nouus respectus in eadem re. immò sequitur quod res ab efficiente producitur non simpliciter, sed ſm quid scilicet secundum existentiam; tn̄ ſm entitatem realem iam erat in esse, dum habebat esse esentiæ: uel est dicendum ꝙ idem ens reale bis producitur primo cum habet esse esentiæ, secundo cum hēt esse existentiæ. Quæ uero dicit Zabarella, sunt multo magis absurda, s. quod existantia sit accidens intentionale, quia tunc res cum reciperet esse existentiæ, non uere res produceretur realiter, sed intentionaliter: quod patet ēt per exemplum ipsius Zabarellæ, cum. n. dicimus cometa est, existente cometa, vera est propositio realiter, non intentionaliter: at si existentia esset accidens intentionale, sequeretur, ꝙ esset vera intentionaliter, nō realiter. Præterea p ipsum forma dat existētiam materiæ, ergo forma daret esse intentionale materiæ, & sic oē esse qd habere materia

Reÿcitur.

Secundo

Zabarel. reÿcitur

materia à forma, esset intentionale, & non reale. Est ergo dicendum quod esse essentiæ, est esse cognitum tantummodo, si formaliter, & in se ipso consideretur: & si est aliquo modo ens reale, nihil aliud est nisi sua cã, ut rosa in hyeme habet esse essentię illud esse ut est rosæ, est solum esse cognitum, qã essentia rosæ est cognoscibilis, & cognoscitur, sed ipsa rosa nullũ esse reale hẽt ſm esse formale rosæ; sed esse reale qđ rosa tunc hẽt, nihil aliud est, nisi esse cãrũ, in quib. est, ut esse spinarũ in quibus est virtualiter, & esse creaturarum reale in mente diuina, nil aliud est nisi ipsemet Deus. Sed dices ille creaturæ in mente diuina, & rosa in hyeme, sunt quid potẽtiale, pñr.n. esse, & erunt, ergo non sunt purum non ens. Rñdeo, ꝙ eorum esse est potentiale quidẽ, sed quod est potentiale purum, in se nihil; est esse enim illud potentiale, est potentiale potentia obiectiua, q̃ formalite:, ut considera tur in ipsa rosa, & in creaturis, in mente diuina, est potentia logica, i. non repugnantia, ut diximus in Theoremate de actu entitatiuo materiæ declarando potentiam obiectiuam, & sic concludimus; ꝙ esse essentiæ, cum est quid reale, non manet distinctum

Piccol. ab esse existentiæ. Hanc eandem sñiam sequutus est Piccolomineus lib. 1. de materia c. 7. & eam probat hac præsertim ratione, quia demptis primis substantiis nihil est aliorum remanere ex Philosopho in prædicamento substantiæ: existentia aũt propriè est primarum substantiarum (accipiendo nunc existere pro esse extra cãs suas) essentiæ aũt de quibus sunt scientiæ, abstrahũt ab existentia, & à singularibus, sed sine illis primis substantijs minimè sunt, ergo essentia non seruatur sine existentia in esse reali sed solum est diuersa, quo ad esse cognoscibile.

Quædam alia præambula diuisiones adducuntur. Cap. VI.

Tertia. Tertia diuisio est, quod ens rationis est triplex, s. ens rationis subiectiuè, ens rationis obiectiuè, & secunda intentio; primum est omne illud; quod ponitur in mente, & intellectu tanquam in subiecto, ut habitus scientiarum, &c. secundum est omne illud, quod potest intelligi ab intellectu, & hæc duo entia rationis in se sunt entia realia, sed denominatiuè dicuntur entia rationis, quia eorũ subiectum, est intellectus uel ipsa sunt obiectum intellectus. Tertiũ est ens. quod fit ab intellectu per actum cõparatiuum intellectus unius obiecti ad alterum, ut secundæ intẽtiones, & de hac nulla est dubitatio. Quarta diuisio, ens reale prima sui diuisione, diuiditur in ens quantũ, & non quãtum, de hac diuisione est magna controuersia inter Theologos: sed hæc quęstio est mere Theologica, quia excitatur ꝓpter relationes originis constituentes diuinas personas, quæ ſm Scotũ, nec dñt perfectionẽ, nec imperfectionẽ, de qua te loquit Scotus in 5. q. quodlibetali, itaque de hac re erit sermo in proprio loco Deo dante, hic. n. præter institutum tractatur. Alia diuisio est, ens aliud est finitum, & aliud infinitum, & iterum ens aliud est absolutum, & aliud est respectiuum, quæ duæ diuisiones conceduntur ab omnibus. Alia diuisio est. Relatio est duplex, alia intrinsecus adueniens, & alia extrinsecus adueniens. Relatio intrinsecus adueniens, est, quæ positis extremis in esse, statim consurgit uirtute extremorum, ut sunt omnes relationes de quarto prædicamento scilicet de prædicamento ad aliquid. Relatio extrinsecus adueniens, est, quæ positis extremis in esse, non statim consurgit, sed requiritur aliqua causa externa; ut præsentia corporis mei in platea, non enim statim cum positum est corpus meum in esse, & posita est platea in esse, insurgit relatio præsentialitatis in corpore meo ad plateam, sed requiritur aliqua causa externa, ut puta motus corporis mei ad plateam; & huiusmodi sunt sex ultima prædicamenta. De his relationibus extrinsecus aduenientibus, est maxima contentio inter Scotistas, & alios, an dentur. Sed de hoc habebimus particularem disputationem in quæstionibus Methaphysicalibus. Alia diuisio est. Ens finitum diuiditur in substantiam, & accidẽs; siuè in decem prędicamenta, & nota quod cum ens finitum diuiditur in substantiam, & accidens, substantia non complectitur Deum, quia Deus non est in genere, ut suo loco dicimus. Substantia autem quæ est in genere, uel est completa, ut compositum, uel in completa, ut materia,

Quarta. *Quinta diuisio, & sexta.* *Septima* *Octaua.*

ria,& forma,quæ sunt partes substantiæ cō positæ. Accidens etiam duobus modis accipitur;vno modo pro omni eo, quod licet sit idem realiter cum aliquo,tamen non est de diffinitione illius,ut propria passio respectu subiecti. secundo modo accipitur accidens pro eo,quod accidentaliter perficit aliquid,iam in se perfectum essentialiter, & hoc est propriè accidens,quod diffinitur esse illud,quod adest,& abest præter subiecti corruptionem. Res etiam duobus modis potest accipi,uno modo, vt venit à reor,reris, quod est opinor, & sic omne quod est res realiter existens in rerum natura, siue sit ens opinabile,& habens esse solum obiectiuè,potest dici res;alio modo potest recipi res prout venit à ratus rata ratum,quod est firmum,& sic solum ens quod habet esse extra causas suas,est res. Multas alias diuisiones pertinentes ad vniuocationem entis, hic ponunt Scotistæ, quarum aliquas non puto rectè adductas esse, ut est illa diuisio, quod aliud est uniuocè prædicari, & aliud esse uniuocum prædicatum;alias verò puto supernacaneas.de quibus omnibus abunde loquuti sumus in Theoremate de vniuocatione entis, & ad hunc tractatum non spectant. Est denique vna diuisio,quæ multum inseruit huic nostro instituto scilicet quod ens diuiditur in ens simplex,& in ens compositum;simplex dicitur multis modis. primo modo dicitur simplex,quod non est cōpositum nec compoNibile,& hoc modo solus Deus dicitur simplex, quia est summè simplex,& omne aliud à Deo est compositum,vt compositio opponitur summæ simplicitati. Secundo modo dicitur simplex, quod non habet conceptum quidditatiuũ, & qualificatiuum, idest quod non constat ex aliquo, quod habeat rationem generis, & alio quod habeat rationem differentiæ: differentia enim qualificat substantialiter ipsum genus;& hoc modo illud dicitur simplex, quod habet conceptum simpliciter simplicem,idest quod non est resolubile in alios conceptus ipsum explicantes,& diffinientes,ut sunt ens,& passiones entis,modi intrinseci,& differentiæ ultimæ, de quibus loquuti sumus in Theoremate, quod Deus non est in genere.ista autem, quæ sunt simpliciter simplicia, actu simplici distinctè possunt cognosci, vnde uel totaliter sciuntur vel totaliter ignorantur, quia non habent aliquid secundum quod possint sciri, & aliquid secundum quod possint ignorari: quæ autem opponuntur huic simplicitati, sunt illa,quæ constant ex genere,& differētia,& ex conceptu determinabili, & determinatiuo. Tertio modo aliquid dicitur simplex,quia non est compositum ex re,& re, cuiusmodi sunt omnia accidentia, materia prima,forma substãtialis;compositio huic opposita est compositio ex materia,& forma. Quarto modo simplex dicitur illud quā non est mixtum ut Cœlum, quatuor elemēta,quæ licet sint composita ex materia, & forma;tamen sunt simplicia,quia non sunt mixta.mixtio autem est compositio, huic simplicitati opposita. Tandem duplex est adhuc compositio,s. compositio ex his, & compositio cum his. compositio ex his facit compositũ essentiale, ut Sortes constans ex anima,& corpore dicitur esse compositum ex his scilicet ex materia, & forma,quia materia, & forma faciunt vnum per se. Compositio cum his est compositio, & vnio eorum, quæ non faciunt unum per se,sed unum per accidens. vt substantia cū albedine in homine,uel substantia cum substantia,uel accidens cum accidente, & hæc distinctio est notanda, quia tollit multas ambiguitates solent etiam Scotistæ ponere hic aliam diuisionem entis in dependēs, & non dependens, & sic introducere quæstionem,an dependentia creaturæ ad Deū distinguatur realiter ab ipsa creatura; sed, quia hæc quæstio non pertinet ad propositum nostrum,& disputatur à Theologis in secundo sen.dist. 1. ideo illam omitto.omitto etiam diuisionem entis in necessarium, & contingens,& quæstiones motus ab alijs circa ipsam, ut non pertinentes ad hanc materiam,& alias diuisiones entis, & difficultates circa ipsas, quia de his tractabimus in Metaphysica.

Nona. *Decima* *Vndecima diuisio.*

Exponitur communior sententia Scotistarum. de numero distinctionum, & identitatum. Cap. VII.

His præmissis, quorum cognitio nonnihil iuuat ad dilucidandum hanc materiam: ad propositum principale est accedendum primo. autem aducam opinionem

opinionem communem Scotistarum de numero distinctionum,& identitatum principalium, & de diffinitionibus earundem, dicam quid sentio quo ad primam. Antonius Sirectus, qui uocatur Magister formalitatum, Maironis, Trombetta, Valonus, quos omnes ferre alij sequuntur asserunt septem esse identitates, & distinctiones illis respondentes, non solum enim admittunt distinstinctionem formalem, quæ mediat inter distinctionem realem & rationis, sed volunt præter eas tres, dari alias quatuor scilicet distinctionem ex natura rei, distinctionem essentialem, distinctionem se totis subiectiue, & distinctionem se totis obiectiue.

Declarant ergo has distinctiones per ordinem, primo loco ponunt distinctionem, & identitatẽ rationis, quas optime declarant per duas conclusiones, prima illa sunt idem ratione, quæ habent conceptum omnino indistinctum a parte intellectus, ut homo est idem sibi ipsi,& omnia, quæ sunt in tertio modo dicendi per se primo post.cap. 4.secunda conclusio, illa distinguuntur ratione, quæ distinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè, vel ut alij dicũt per solam operationem intellectus, ut in omni propositione in qua prædicatur idem de seipso, subiectum,& prædicatum distinguũtur ratione.e.g.homo est homo hic ex parte rei, inter hos duos terminos nulla est differentia, sed sunt omnino idẽ, solum ex parte intellectus, distinguũtur quia unum est prædicatum, alterum est subiectum. Ex dictis deducitur quod distinctio rationis cadit inter entia rationis inter se, & inter entia rationis, & entia realia, ut genus, & species distinguuntur ratione, item genus, & animal; quia ambo vel alterum extremorũ est ens rationis;& nota quod hæc est distinctio rationis ratiocinãtis, non rationis ratiocinabilis, siue rationis ratiocinatæ, qua hæc a Scotistis appellatur distinctio formalis,& ex natura rei. Sed aliqui obijciunt cõtra hanc distinctionem, nam videtur vana, quia omnis distinctio, quæ non sortitur robur a re, videtur vana, distinctio ista rationis est talis, ergo.

Secundo, intellectus intelligens rem aliter quam sit, est falsus, ergo si intellectus intelligat rem esse distinctam, & non sit intellectus, falso intelligit. Respondetur communiter ad primum, quod distinctio rationis est vana, si non sortitur robur a re vel a non repugnantia rei. per idem ad secundum, nam intelligere rem aliter quã sit, contingit duobus modis, uno modo qd intelligit rem sub modo repugnanti, & sic intellectus est falsus, alio modo quod intelligat rem alio modo quam est, sed non sub modo repugnanti, & sic non est falsus, vel dicere possumus, quod sicut duplex est res scilicet realis, & rationis, distinctio rationis sumit robur ab ente rationis, sicut realis ab ente reali, & per hoc patet etiã ad secundum argumentum quod si intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione,& nõ sit distinctum ratione, est falsus intellectus, sed si intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, licet ex parte rei nulla sit distinctio, dummodo ex parte rationis adsit hæc distinctio, non est falsus intellectus.

Secunda distinctio,& identitas principalis est identitas, & distinctio ex natura rei, quæ declaratur per duas conclusiones, prima est, illa sunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita secluso opere intellectus, verificari non possunt. Secunda conclusio. illa distinguuntur ex natura rei, de quibus duo contradictoria verificantur secluso opere intellectus: addunt exemplũ de diffinito, & diffinitione, quia secluso opere intellectus, diffinitio est constitutiua, diffinitum est constitutum; illa vero sunt idem ex natura rei, inter quæ, cessante operatione intellectus, nulla cadit distinctio ex parte rei.

Tertia distinctio, & identitas principalis est formalis. Pro intelligentia cuius est notanda vna diuisio quam omnes Scotistæ ponunt,& nos pluries supra tetigimus, nẽpe quod formale venit a forma, sed forma recipitur pluribus modis, primo modo accipitur pro altera parte compositi, quæ cũ materia constituit compositum alio modo accipitur pro forma totius, de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus, alio modo accipitur pro accidente, ut albedo dicitur forma accidentalis alio modo accipitur pro intelligentia separata, quia intelligentiæ dicuntur formæ abstractæ. nullo horum modorum accipitur in proposito for-

forma, denique accipitur forma pro quacunque ratione, sub qua ex natura rei aliquid potest concipi, quod est idem quod realitas siue formalitas, & hoc modo capitur in præsenti, & ab hac forma descendit formale, & denique identitas; & distinctio formalis. His sic stantibus ponitur prima cōclusio ad Mag. formalitatum, illa sunt idem formaliter, quorum vnum includit alterum in sua ratione formali, & per se primo modo. intelligunt autem hāc diffinitionem in hoc sensu, quod inferiora sit idem suis superioribus quia inferiora includunt superiora in primo modo dicendi per se; at nolunt superiora esse sic idem formaliter suis inferioribus, quia superiora non includunt inferiora in sua ratione formali. Secūda cōclusio illa distinguuntur formaliter, quæ habent aliam & aliam formalitatem, quarum neutra includit alteram in sua ratione formali, & per se primo modo, quam etiam intelligunt in præallegato sensu.

Distinctio realis. Quarta identitas, & distinctio principalis est, realis, quæ similiter explicatur duabus conclusionibus. prima est. illa sunt idē realiter, quæ sic se habent quod vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo hæc impossibilitas non prouenia a causa extrinseca, & quod vnum respectu alterius non sit originās, & aliud originatū, & quod non sint in pluribus rebus distinctis realiter, ponitur prima particula conditionalis, ad denotandum quod aliqua distinguuntur realiter, & tamen vnum non potest separari ab altero propter causam externā illa coniungente simul ut Cęlum, & eius motus: motus.n. Cęli sedm Philosophum non potest separari a Cęlo, & tamen est realiter distinctus a Cęlo. Secūda particula ponitur propter diuinas personas quarum vna non potest ab altera separari, & tamen distinguuntur realiter. Sed hoc est peculiare personarum in Trinitate. Tertia cōditio ponitur propter relationes, vt paternitas, & filiatio distinguuntur realiter, & tamen vna non potest esse sine altera, & tamen de his est manifestum, quod distinguuntur realiter, quia sunt in subiectis realiter diuersis.

Secunda conclusio est, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero, uel sunt in diuersis rebus realiter distinctis, vel unum est producens, & aliud est productum. Prima conclusio probatur a Scoto longo sermone in secundo sententiarum, dist. prima, quæst. 5. præsertim sic, nihil est idem realiter A, sine quo A, potest esse realiter sine contradictione, quia aliter idem simul esset; & non esset quod vī esse oppositum primi principij, duo contradictoria non possunt inesse eidem secundum idem, ex quo primo principio, videtur statim concludi diuersitas entium, quia si de aliquibus dicantur contradictoria, eo modo quo dicuntur de eis, videntur non esse idem, & confirmatur ratio, quia si ista propositio negetur a proteruo, illa sunt distincta realiter, quorū vnum potest manere sine altero, non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari, diceret enim proteruus, quod Sortes, & Plato sunt idem realiter, & si arguas contra, Sortes potest esse sine Platone, ergo distinguntur realiter, negaret hanc consequentiam, quia negat propositionem, cui innititur, nempe quod illa, quorum unum potest esse sine altero, distinguantur realiter.

Quinta distinctio, & identitas est essentialis: sed est hic notandum, ne in æquiuoco laboremus, quod identitas essentialis capitur dupliciter, vno modo pro illa identitate, qua aliqua identificantur vni essentiæ singulari, & sic inter identitatem essentialē & realem nulla est differentia pręter quam in diuinis, quia tres personæ diuinæ sunt eædem realiter vni essentiæ singularissimę, & per consequens dicuntur esse idem essentialiter, & tamen inter se distinguuntur realiter; in creaturis, verò, quæ sunt eadē uni essentiæ singulari, sunt etiam idem realiter absque vllo dubio. *Distinctio essentialis.*

Alio modo illa dicuntur esse idem essentialiter, quæ sunt de essentia alicuius, siue quæ concurrunt intrinsecè ad constituendum essentiam alicuius, & sic animal, & rationale sunt idē essentialiter, quia sunt de essentia hominis. Sed in præsenti maxime loquimur secundum primum modum, & tunc est prima conclusio, illa sunt idem essentialiter, quæ identificantur vni essentiæ singulari. Secunda conclusio illa distinguūtur essentialiter, quæ non identificantur alicui vni essentiæ singulari. Sexta distinctio & identitas est se totis subiectiue, de qua

sunt

sunt duo modi dicendi, primus, illa dicuntur esse idem se totis subiectiuè, quæ quidditatiuè conueniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per realitatem differentiæ: quæ vero non conueniunt in tali realitate quidditatiue, distinguuntur se totis subiectiue. Alius modus dicendi est, qd illa sunt idem se totis subiectiuè, quorum realitates possunt simul esse in eadē re; vel per identitatem realem; vel per modum informantis, vel informabilis, & per oppositum illa distinguuntur se totis subiectiue, quorū realitates non possunt esse simul in eodem numero altero prædictorum modorū, & in hoc sensu omnia, quæ sunt in eodē indiuiduo, siue sint superiora, siue accidentia absoluta, siue respectiua, sunt idem se totis subiectiue, & è conuerso duo contraria, vel opposita relatiua, distinguuntur se totis subiectiue, quia non possunt esse in eodē subiecto. Septima distinctio, & identitas est se totis obiectiue, quæ declaratur per duas conclusiones, quarum prima est, illa sunt idem se totis obiectiuè, de quibus potest prædicari aliquod prædicatum quidditatiue, siue illud sit limitatum, siue illimitatū, siue dicat realitatem potentialem, siue nō. Secunda conclusio, illa distinguuntur se totis obiectiue, de quibus non potest prædicari tale prædicatum quidditatiue, ex quo deducunt, ꝙ Deus, & creaturæ, & omnia prædicamenta sunt idem se totis obiectiuè; passiones vero entis, & vltimæ differentiæ, & ipsum ens, sunt diuersa se totis obiectiuè, quia nec ens, nec vllum prædicatū est, qd de illis quidditatiue prædicetur hæc communiter a Scotistis tractantibus de formalitatibus acceptantur, & pro veris admittuntur.

Reijcitur communis sententia circa assignationē identitatis, & distinctionis formalis, & quis sit germanus sensus ad mentem Scoti declaratur. Cap. VIII.

Duo sunt, quę ipse nunquam probare potui in hac communi sñia Scotistarum primum est, intellectus diffinitionis idētitatis, & distinctionis formalis, quē ipsi afferunt. Secundum est numerus distinctionē, & itē tantum principalium, quo ad primum; vt innotescat veritas, examinare necesse est sententia directi, & aliorum cum sequentium, & eorum fundamenta, ꝗ vt pateant, sciendum est, quod Scotus 1. sent. d. 2. q. 7. in corpore quæsiti. H. H. loquens de identitate, & distinctione formali, habet, hæc uerba (voco autem identitatē formelem vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui sic est idē in sua rōne formali, per cōsequens per se primo modo.) & hoc idem repetit in eodem primo sent dist. 8. q. 4. respondēdo ad questionem & magis se declarat his verbis includere aliquid in rōne sua essentiali; ita quod si diffinitio includentis assignet, inclusum esset diffinitio, vel pars diffinitionis.) Hæc diffinitio assignata à Scoto, ita intelligit à Magistro formalitatū, quē sequunt Mauritius Valouns & alij, quod illud, quod includit alterū, fit idem formaliter includenti; vnde deducunt hoc corrolarium, ꝙ inferius est idem formaliter suo superiori, quia includit superius in primo mō per se, sed superius nō est idē formaliter suo inferiori, ut homo est idē formaliter animali, sed animal non est idē formaliter homini: quia animal nō includit hominē in sua diffinitione formali. Ant. Trombetta vero in suis formalitatibus contradicit Magistro formalitatum, & ex opposito vult, ꝙ superius sit idē formaliter inferiori, non aūt inferius superiori, & hic fit magna contentio inter formalistas. Ego aūt hanc pugnā semper inanē existimaui, & neutram opinionem veram esse arbitror.

Probo itaq; esse impossibile, quod si superius sit idē formaliter inferiori, inferius nō sit idē formaliter superiori, & è conuerso, ꝙ si inferius est idē formaliter superiori, est impossibile, quod superius sit idem formaliter inferiori, & primo sic, identitas, æqualitas, & similitudo ex Aristotele quinto Methaphysices capitulo de ad aliquid, tex. 20. & ex Scoto in expositione ibidem, sunt relationes primi modi, & fundantur super vnum: at relationes primi modi sunt mutuæ, itaquod vnum extremum refertur ad alterum, & alterum ad primum, (solum enim relationes tertij modi sunt non mutuæ, ut scientia, & scibile, ut ibidem tradit Aristoteles apertè, & Scotus in expositione,) ergo identitas in quocunq; sit, erit mutua: at per Magistrum inferius est idem for-

formaliter superiori, ergo superius quoq; est idem inferiori; alioquin identitas nō esset relatio mutua.

Mauritius in responsio. Sed respondet Mauritius apud Valonē, quod non valet consequentia, relationes primi modi sunt mutuæ, ergo si inferius est idem formaliter superiori, mutuo superius quoque erit idem inferiori, ratio negationis est, quia, inquit, formaliter est dictio distrahens, & sic non ualet, quod si est relatio ex vna parte, sit quoque ex alia, & consequenter si mutua.

Rejcitur. Sed re vera hæc respōsio est mera euasio argumenti, quia siue formaliter sit dictio distrahens, siue non, hoc non tollit, quin identitas formalis sit relatio primi modi; simpliciter distinctio formalis, quæ fundatur super vnum, etiam est mutua ex Aristotele, & Scoto in illo quinto Methaphysices, vel.n. concedunt identitatem formalē esse relationem primi modi, vel non, si negant, contradicunt Aris. qui ponit identitatem, æqualitatem, & similitudinem, quæ fundantur super vnum in primo modo relatiuorū, si concedunt, ꝙ cōpetit gñe cōpetit quoq; speciebus, illæ sunt mutuæ ex Arist. ibi, ut dictum est, & distinguuntur a relationibus tertij modi per hoc, quod illę sunt mutuæ, istæ nequaquam, ergo. Præterea, dicere, quod formaliter sit dictio distrahens, est mera euasio, quia formaliter est dictio, & modus specificans identitatem, & distinctionem; nam plures sunt species identitatum, ut patet ex eorum opinionibus, s. rationis; ex natura rei, &c. vt ergo intelligatur quænā identitas sit hæc, dicitur identitas, & distinctio formalis. Preterea dictio distrahēs est, quæ diminuit, & destruit rem cui adiungitur, vt si dicam, homo pictus, vel homo mortuus nam hæc dictio mortuus, destruit hominem; nam hæc dictio, mortuus non est amplius homo: at hæc dictio formaliter non destruit identitatem, nec distinctionem, sed solum specificat; alioquin si destrueret identitatem, & distinctionem, identitas formalis, & distinctio formalis non essent vera identitas, nec vera distinctio, sicut homo mortuus, non est verus homo.

Alia responsio eiusdem adducta a Valone, scilicet quod in inferiori est relatio idētitatis formaliter, in superiori vero est terminatiue, similiter est falsa: quia tunē hæc relatio identitatis formalis, non esset primi modi, quia non esset mutua, quod est contra Aristotelem, vt dictum est.

Valonus cognoscens has responsiones non satisfacere, ipse aliter soluere nititur, & ait, quod identitas est relatio mutua, quotiescunque in vtroque extremo est eadem ratio fundandi, sed in proposito non ēst eadem ratio in inferiori, & superiori, quia superius non habet eandem rationem fundādi quam habet inferius. Sed nec ipsa est alicuius momenti, quia hæc identitas fundatur in vnitate formali, siue formalitatis alicuius, quæ est vna, & eadem in duobus; alioquin si non est in vtroque illorum, alterum non potest dici esse idem illi: quoniam nunquam erit illi idem formaliter, nisi in vnitate formali conueniat cum illo, est ergo eadem ratio fundandi in utroque.

Præterea ęqualis, similitudo, & identitas sunt eiusdem rationis, quia sunt in primo modo, & fundantur super vnum, at non est intelligibile, quod æqualitas, & similitudo non sint mutæ, non enim est intelligibile, quod sortes sit similis Petro, & tamen Petrus in eodem genere similitudinis non sit similis Sorti, idem de æqualitate, ergo etiā non est intelligibile, quod inferius, ut homo, sit idem animali, & animal non sit idē homini, eodem genere similitudinis: at per uos homo est idem formaliter animal quoque erit idē formaliter homini, quia ęqualitas, similitudo, & identitas sunt eiusdem rationis, & modi nempe primi.

Præterea confirmatur, quia nulla duo reperiri possent, quæ essent idem formaliter, quoniam nulla duo reperiri possunt, quæ se mutuo includant in suis diffinitionibus quidditatiuis, & in primo modo. Solum.n. inferius includit superius; at superius non includit inferius, & tamen hoc consequens est absurdum: quia quod competit generi, competit quoque speciebus; at indentitati in genere cōpetit mutuitas, quia est in primo modo relatiuorum, ergo etiam competere debet suis speciebus, ergo, & identitati formali, quæ est species identitatis. cęteræ ēt species identitatis sunt mutuæ, ut identitas realis, ex natura rei, &c. ergo, & identitas formalis debet esse mutua.

Præterea sequeretur, quod sicut inferius est

est idem superiori formaliter, sed superius non est idem formaliter inferiori, ita superius distingueretur formaliter ab inferiori. Sed inferius non distingueretur formaliter a superiori, quod implicat contradictionē. consequentia est euidens: quia non esse idē formaliter, & distingui formaliler æquipolent.

Præterea vbi est fundamentum relationis, ibi est relatio, quando relatio est intrinsecus adueniens, ut est identitas formalis: sed in vtroque extremo illlorum, quæ dicūtur idem formaliter, est fundamentum idētitas formalis, s. vnitas formalis, ergo identitas formalis est relatio mutua, & in vtroq; extremo. minor probatur: quia inferius non potest esse idem formaliter superiori, nec vniuersaliter aliquid potest esse idem alicui, nisi conueniat cum illo in aliqua vnitate; si ergo inferius est idem formaliter superiori, necesse est, quod inferius, & superius conueniant in aliqua vnitate formali, quia si superius nihil habet commune cum inferiori in quolibet genere vnitatis formalis, nunquam inferius poterit esse idem illi superiori: si enim est illi idem, necesse est, quod in aliqua formalitate sit idem. ex hoc clare patet, quod in vtroque extremo est fundamentum identitatis, s. vnitas formalis, siuè vnitas alicuius formalitatis, ergo identitas formalis est mutua, & in vtroque extremo fundatur.

Contra eos etiam est locus Scoti in Reportatis 1. lib. d. 33. q. 2. quem locum citant pro se Mauritius, & Valonus; postquam enim Scotus dixit, quod homo est idem formaliter animali, paulo infra ait, homo, & animal sunt idem, identitate non adæquata (intelligit de identitate formali, vt infra patebit) ecce quod putat Scotus, quod identitas sit mutua, quia dicit de utroque illa esse idem; isti enim nolunt, quod possit dici homo, & animal sunt idem formaliter, quia hæc propositio, secundum eos est falsa; quia animal non est idem homini; sed volunt, quod dicamus, homo est idē animali tantum: at Scotus ait de vtroque quod sunt idem.

opinionem Autoris. Reiecta igitur hac expositione, quę prorsus vana est licet de verbis Scoti primo aspectu habeat magnam probabilitatem, ego puto germanum sensum distinctionis, & identitatis formalis esse hunc, illa sunt idē formaliter, quæ habent eandem diffinitionem, siue eandem conceptibilitatem ex parte rei; illa verò distinguuntur formaliter, quæ non habent eādem diffinitionem, nec conceptibilitatē ex parte rei. agnoscunt Magister formalitatum, & sui sequaces hunc sensum distinctionis, & identitatis formalis; sed aiunt hoc esse improprie, & abusiue vti identitate formali: at ex dictis iam patet, quod eorum expositio, & sensus est impropriius, & falsus: hunc autem esse germanum, nunc probabimus.

Quando Scotus dicit 1. sent. d. 2. quest. 7. H. H. & alibi ut citabimus supra (voco identitatem formalem, ubi illud quod dicitur sic idem, includit illud cui sic est idem, in ratione sua formali, & per consequens in primo modo dicendi per se) sensus est uoco identitatem formalem, illam identitatem in qua aliqua conuenire dicuntur, quæ habent eandem diffinitionem in primo modo dicendi per se, quæ ergo habent eandem diffinitionem, sunt idem formaliter, quando enim sunt aliqua duo quæ habeant eandem diffinitionem quidditatiuam, ut Sortes, & Plato, unum includunt alterum in sua ratione formali in primo modo dicendi per se, quia diffinitio quidditatiua vnius est diffinitio quidditatiua alterius: verum est notandum, quod hæc identitas formalis est duplex, ut notat Scotus egregie in Reportatis dist. 33 q. 2. alia enim est identitas formalis adæquata, & alia est identitas formalis inadæquata, identitas formalis adæquata, est quando diffinitio vnius nil aliud continet, nisi illud, quod continetur in diffinitione alterius: inadæquata vero est, quādo vnum continet aliquid quod continetur in diffinione alterius, sed tamen, uel aliquid adiungit, vel aliquid minuit, & tunc ista duo dicuntur idem formaliter, sed inadæquatæ: adducit exemplum Scotus in reportatis, quod aduersarij habent semper præ manibus, nec illud intelligunt, ut homo, & animal sunt idem formaliter, sed inadæquatæ: quia diffinitio animalis est eadē quod diffinitio hominis, & definitio hominis est eadem, quod diffinitio animalis, sed inadadæquatæ, quia vt ubi inquit Scotus, diffinitio hominis plus includit quam diffinitio animalis, scilicet rationale; animalis etiam

etiam diffinitio habet aliquid, quod non habet diffinitio hominis, s. communicabilitatem pluribus speciebus: ecce rem optime declaratam a Scoto, homo, & animal sunt idem formaliter, quia includunt eandem diffinitionem, siue eandem conceptibilitatem ex parte rei præter opus intellectus nam homo est substantia animata sensibilis, etiam animal est substantia animata sensibilis, sunt ergo idem formaliter, quia vnū includit aliud ī sua ratione formali mutuo at nō sunt idem formaliter adæquate, quia animal includit aliquid, q; non includitur, in homine, s. communicabilitatem ad plures species, etiam homo includit aliquid, q; non includitur in animali, scilicet rationali, ergo homo, & animal non sunt idem adęquate formaliter. Si vero animal nihil includeret, nisi quod includit homo, & homo nihil includeret nisi illud præcisè, quod includit animal, essent idem formaliter, & adæquate: dat exemplum Scotus ibidem de diffinitione, & diffinitio, nihil enim clauditur in diffinito, quod non claudatur in diffinitione, nec aliquid ponitur in diffinitione, q̄d illud totū nō contineatur in diffinito, hoc ē illud idē, q̄d dicit Scotus in primo sententiarum, distinctionem 8. quæst. 4. respondendo ad quæsitum (includere formaliter est includere aliquid in sua ratione essentiali, ita quod si diffinitio includentis assignetur, inclusum est tota diffinitio, vel pars diffinitionis) quem locum aduersarij non possunt declarare, quia si intelligatur, vt ipsi dicunt, scilicet; quod inferius tātum est idem formaliter suo superiori, nunquam inclusum est tota diffinitio, quia superius nunquam est tota diffinitio inferioris, sed semper est pars. Sensus germanus ergo est, quod quando est identitas formalis adæquata, inclusum est tota diffinitio: quia includens nil aliud includit; nisi inclusum, vt diffinitū nil aliud continet, nisi diffinitionem, & sic de alijs; quando immo aliqua duo habēt eandē diffinitionem, vnum potest dicit oīa diffinitio alterius, quia si assignetur vnius diffinitio, est tota diffinitio alterius. Sed quādo non est idētitas formalis adęquata, tunc inclusum est pars diffinitionis alterius, vt diffinitio animalis est pars diffinitionis hominis, & diffinitio hominis est pars diffinitionis animalis, vt declaratum est. Viso quid sit identitas formalis, ex opposito, patet quid sit distinctio formalis ipsa. n. est quoque duplex, scilicet distinctio formalis adæquata, & distinctio formalis inadæquata, distinctio formalis adæquata, est, quando vnum in sua ratione formali, & in primo modo dicendi per se non includit vllo pacto alterum, nec vt totum, nec vt pars, vt qualitas, & relatio, & denique; quæ omnino diuersam diffinitionem, & conceptibilitatē habent distinctio formalis inadæquata est, quando aliqua duo in aliquibus prædicatis quidditatiuis, & formalibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, vt homo, & animal, sicuti enim dicuntur idem formaliter inadæquate, ita possunt distingui formaliter inadæquatę, quia in aliquibus prædicatis, & formalitatibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur & sic non sunt idem adæquatum formaliter. Ex his patet quomodo Scotus intelligat essentiam diuinam & relationes siue proprietates personales in diuinis distingui formaliter est enim hęc ratio, quia si essentia diuina diffiniatur, & relatio quoque diffiniatur, nullo pacto formaliter conuenirent (quando autem Scotus in reportatis dist 33. ait essentiam, & relationes non esse idem adæquate, non loquitur in hoc sensu, in quo nos nunc loquimur sed sensus eius est, quod non sunt idem adęquate absolute quia licet sint idem realiter, tamen non sunt idem formaliter, & sic non sunt adæquate idem absolute, quia non sunt idem formaliter, licet sint idem realiter). quia haberent diffinitiones omnino diuersas, quarum vna non includeret aliam adęquate, nec inadequatę etenim essentia diuina, & relationes in nullo prædicato conueniunt, sed sunt omnino diuersæ formaliter nedum adæquate, sed etiam inadequatè, item attributa diuina, quia nulla diffinitio vnius est adequate diffinitio alterius, neque, vllum prædicatum quidditatiuum unius attributi vel saltem non omnia includuntur in diffinitione quidditatiua alterius attributi propter hoc distinguntur formaliter habent enim ex parte rei cessante omni opere intellectus diuersas conceptibilitates siue quidditates, & propter hoc dicunt̄ diuersa formaliter. Sed de his fusius alias in Theologia.

Dispu-

Disputatur de numero distinctionum, & identitatum principalium. Cap IX.

SEcundum principale dubium, propter quod sententia communis mihi non ꝓbatur est circa numerum distinctionum principalium, & identitatum. in primis arbitror quod distinctio formalis, & ex natura rei sint unamet distinctio, & identitas. Quod probo ex diffinitione distinctionis, & identitatis ex natura rei superius allatæ, quam omnes Scotistæ concedunt, quæ diffinitio est hæc, illa sunt idem ex natura rei: de quibus duo prædicata opposita seclusso opere intellectus, verificari non possunt. illa vero distinguuntur ex natura rei, de q̃bus duo prædicata opposita verificari possunt: at prima diffinitio verificatur solum de ijs, quæ habent easdem diffinitiones, & formalitates siue conceptibilitates ex parte rei. secunda diffinitio scilicet diffinitio distinctionis ex natura rei verificatur solũ de ijs, quæ habent diuersas formalitates, & diffinitiones ex parte rei, quarum vna non includit alteram in sua ratione formali, ergo identitas ex natura rei, & distinctio ex natura rei sunt idem quod identitas formalis, & distinctio formalis. assumptum patet, quia quæ sunt idem formaliter adæquate, habent omnino eadem prædicata, & quæ competunt vni competunt & alteri: quæ vero distinguuntur formaliter, sunt, quę hẽnt diuersas quidditates, & consequenter de illis verificantur prædicata opposita. *Prima ratio.*

Accedit quod nunquam Scotus dixit distinctionem formalem distingui a distinctione ex natura rei, neque enim assignant locum formalistę. ex dictis autem Scoti, colligitur oppositum, quia primo sent. dist. secunda loco citato, ait quod distinctio ista quæ est inter essentiam, & relationes, quã uocat formalem vt supra ostendimus, est minima distinctio in suo ordine, idest inter omnes, quæ præcedunt operationem intellectus, & propter hoc ait esse immanifestam. *Secũda*

Tertia. Præterea in eodem loco ait Scotus, quod hæc distinctio formalis appellatur ab alijs distinctio rationis, non vt ratio accipitur vt formatur ab intellectu, sed vt accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus; at formalistæ dum loquuntur de distinctione ex natura rei, dicunt quod ab alijs appellatur distinctio rationis non ratiocinantis sed ratiocinate, & quod est minima inter distinctiones ex parte rei. ergo hæc distinctio ex natura rei est idem quod distinctio formalis. item Scotus ibidem magis declarando hãc distinctionem formalem habet hæc verba. (breuiter dico quod in essentia diuina ante actũ intellectus est entitas A. & entitas B. & hæc non est formaliter illa ita quod intellectus paternus considerans A. & considerãs, B, hẽt ex natura rei, vnde illa cõpositio fit vera A, non est formaliter B, non aũt præcise ex aliquo actu intellectus circa A, & B,) ex his apertè patet quod apud Scotum, idem est distinctio, & non identitas formalis, quod distinctio, & non identitas ex natura rei. Hoc idẽ patet ex communi modo loquendi, quo vtitur Scotus, aliquando. n. & indifferenter vocat distinctionem formalem distinctionem ex natura rei, & e cõuerso. Sexto, & vltimo distinctio formalis cadit inter diuersas formalitates, & realitates; sed distinctio ex natura rei se habet hoc modo, ergo sunt vnum, & idem, quæ vero dicunt Mauritius, & Valonus, ut tueãtur has identitates, & distinctiones esse diuersas, nullius sunt momenti, & propterea illas amitto. Quantum ad alias identitates, illas, puto superuacaneas, nam identitas essentialis, si Philosophice procedamus procedamus, est idem quod distinctio, & identitas realis, vt diximus supra declarando eam, capit. 7. in Theologia uero est diuersa, vt ibidem diximus. At distinctio & identitas se totis subiectiue, accepta in primo sensu, est idem quod vnitas, & pluralitas generice, in secundo sensu est idem qđ vnitas numeralis, & pluralitas numeralis; at lata est differentia inter identitatem, & vnitatem; sunt. n. diuersæ passiones entis, & insup vnitas est quid largius quam identitas. Vnde vnitas numeralis, quæ est maxima vnitas, secum patitur omnes distinctiones, & præsertim distinctionẽ realẽ: tã hõ, albus est unũ numero tñ homo, & albus realiter distinguũtur. Item sortes est unus numero, & tñ aĩa & corpus distinguũtur realiter nos aũt, & Scotistæ profitemur hic inuestigare numerũ idẽtitatũ nõ vnitatũ alioq̃ de *Quarta* *Quinta* *Sexta* *Distinctio essentialis.*

bebant numerare vnitatem geneticam, specificam, &c. Verum est quod quandoque identitates, & vnitates confunduntur. Identitas verò, & distinctio se totis obiectiue nulla est: nihil enim reperitur quod non communicet cum ente, & cum alijs, & ideo omnia sunt idem hoc modo. Sed isti Scotistæ illam ponunt quia tenent illud falsum fundamentum quod ens non prædicetur in quid de suis passionibus, & ultimis differentiis. sed illud nos declarauimus in Theoremate de vniuocatione entis ideo, hic non est repetendum. Multa alia dicta a diuersis in illis formalitatibus possunt reuocari in dubium: sed quia sunt paruæ utilitatis, & breuitas iuuat intelligentiam hic finem impono.

Variæ obiectiones aduersus doctrinam superius traditam de distinctionibus, & identitatibus. Cap. X.

Licet ex dictis hucusque in hoc tractatu formalitatum faeilè possint dissolui omnes difficultates incidentes circa distinctiones nihilominus ad maiorem prædictorum declarationem, & confirmationem decreui addere nonnullas obiectiones quæ solent facessere aliquibus negocium, & illas dissoluere, & licet hæc disputatio sit tota methaphisica, & ego Deo dante editurus sim metaphisicam Scoti, in qua omnia ad metaphisicam spectantia dilucidare tentabo, multaque ad philosophiam naturalem pertinentia addam, tamen quoniam hic tractatus de formalitatibus peculiariter de hac re agit, ne eadem materia uarijs locis discerptur, has difficultates hic subiungere decreui.

Obiectio prima Suessa- ni cōtra distinctionem formalē

Primo ergo est difficultas contra distinctionem formalem. Suessanus 1. Metaph. disput. 1. q. 3. argumentatur aduersus distinctionem formalem, siue ex natura rei, primo, quod non sit peripatetica, quia Arist. 5. Metaph. cap. de eodem. 5. tex. 15. enumorans modum, quò aliquid dicitur idem, uel diuersum non ponit hanc identitatem, uel distinctionem ex natura rei. Ait enim Aristo. ibi oīa esse, sunt eadē, aut non eadē, si eadem aut per se, aut per accidens, si per accidens uel quia eidem ambo accidunt, aut quia alterum alteri, si eadem per se sunt, erunt vel specie, vel numero, aut substantiæ ratione, eadem erunt, si autem sunt non eadem, hæc sunt, vel quia plures species aut materiæ, aut ratio substantiæ, non eadem, sin uerò differentia aut genere, aut specie, aut proportione, ex hac diuisione Arist. patet ait iste quod hæc identitas, siue distinctio formalis non datur.

Secunda

Secundo ens nam prædicaretur in quid de passionibus, & ultimis differentijs, quod tamen est falsum, cum secundum Scotum vniuocè prædicetur de illis, consequentia probatur, quia si ens distinguitur formaliter à proprijs passionibus, & vltimis differentijs, non includitur in quidditate, & essentia illorum, & consequenter non prædicatur in quid de illis.

Tertia.

Tertio sequeretur quod inter ens realiter, & nihil daretur medium, scilicet ens formaliter, at hoc est falsum, quia tunc sequeretur, quod daretur aliquis alias conceptus tertius, qui non esset ens realiter, nec ens formaliter, & tñ esset ens reale, quod est absurdum, probatur consequentia, quia conuenientia est relatio realis, & omnis relatio realis fundatur super fundamentum reale, ergo ista conuenientia habet fundamentum reale, istud erit ens, & ita erit tertius conceptus.

Quarta

Quartò intellectus est certus de A: passione, quod sit ens, & dubitat an sit ens formaliter, vel ens realiter, igitur datur diuersus conceptus entis, qui non est ens formaliter, neque ens realiter, & ita est tertius conceptus, quod est absurdum.

Ex alio capite arguitur. Non uidentur istæ tres distinctiones, scilicet distinctio rationis, distinctio formalis, siue ex natura rei, & distinctio realis esse sufficientes, sed aliquas alias requiri, quod primo ostenditur sic. Partes continui dum sunt in continuo distinguuntur abinuicem, quoniam sunt partes alicuius totius integralis, ut partes corporis homogenei, siue heterogenei, & tamen non distinguuntur ratione, quia præter operōnē intellectus diuersæ sunt, neqꝫ realiter, quia sunt una res realis, vt Mare Mediterraneum, & Oceanum est vna res, & hæc linea est vna res, non ergo sunt duæ res, neque formaliter, quia habent eandem rationem formalem, siue conceptum formalem, ergo aliqua alia distinctione distinguuntur,

guuntur, quæ ab aliquibus appellatur distinctio formalis potentialis, & ab alijs distinctio potentialis tantum, quoniam illæ partes actu non distinguuntur, sed potentia similiter materia, & forma vnitè distinguuntur, neque tamen distinguuntur realiter, quia faciunt unum compositum, quod est una res, neque ratione tantum, ut patet, neque etiam tantum formaliter, quia possunt separari, et per se existere, ut anima, rõnalis, & corpus, & cõiter materia sine forma existere põt. Item positiuum, & priuatiuum, ut motus, & quies distinguantur, neque tamen uidentur reduci ad aliquod genus illarum trium distinctionum. Item includens, & inclusum distinguantur, neque uidetur reduci ad aliquod genus istorum trium distinctionum, ergo uidetur, quod non sint sufficienter enumeratæ omnes distinctiones rerum.

Ex tertio capo argu-tur. Ex alio cap. oritur difficultas .s. contra diffinitionem distinctionis realis, nam paternitas, & filiatio distinguuntur realiter, neque tamen vnum potest esse fine altero absque contradictione intrinsecus proueniente, quia relatiua sunt simul uatura. Præterea animal, & rationale uidentur distingui realiter, quia animal potest esse fine homine, quia omne prius potest esse absque posteriori, ut substantia absque accidente, & tamen dictum est, quod distinguuntur solum formaliter. Vero ab alijs varia signa adducuntur quæ videntur necessaria ad cognoscẽdum distinctionem realem, vti sunt actualis separatio distinctorum, distinctio existentiarum eorundem, diuersa productio, & corruptio eorundem, ratio producẽtis, & producti in eisdem, de quibus nos nullã fecimus mentionem; & tamen sine illis non potest ritè cognosci distinctio realis rerum.

Quarto Ex 4 c. Quarto loco, ex alio capite, oritur ẽt difficultas, qm̃ identitas, & unitas, similiter pluralitas, & diuersitas idem uidentur esse, ãt Arist. sufficienter enumerauit modos vnitas, & pluralitatis, in 5. methaph. tex. 15. & alibi sepe in illis quatuor species. s. unum numero, vnum specie, unum genere & unũ proportione, ergo istæ distinctiones sunt superfluæ.

Prædicte obiectiones soluunt. Cap. XI.

Ad primum. Verum obiectiones istę nulllius sunt sed menti, ideo ad primũ ex 1. c. rñ-tur quod distinctio, & identitas formalis clauditur in illo membro posito ab Arist. (eadem substantiæ ratione, & diuersa substantiæ ratione,) quia illa sunt idem formaliter: vel diuersa formaliter, quæ habent eandem, vel diuersam diffinitionem, ut late diximus in formalitatibus declarando quid sit distinctio, & identitas formalis.

Ad secundum. Ad secundam respondetur ut diximus in Philosophia naturali Theoremate de vniuocatione entis, cap. 4. quod prædicari in quid de aliquo potest intelligi duobus modis uno modo ut est idem quod includi in essentia & quidditate alicuius, & in hoc sẽsu nunc non loquimur, nec loquitur Scotus, quia cum ens vniuoce, prædicetur de vltimis differentijs, & proprijs passionibus & propter hoc etiam claudatur in essentiã illorum directè ut superius uniuocum in suis inferioribus uniuocatis, etiam prædicatur in quid hoc modo de illis, ideo accipiendo prædicari in quid prout superius directe includitur in inferioribus vniuoce, sic ens prædicatur de omnibus in quid sed accipiendo prædicari in quid prout est superius prædicari, ut aliquid determinabile, & ut communicabile suis inferioribus, ex ut genus. vel species de illis, dicendum est ens nõn prædicari in quid, quia nam prædicatur de suis proprijs passionibus & ultimis. differentijs ut aliquid commune, & determinabile, sed ut aliquid determinatiuum, & qualificatiuum, ut dictum est late ibi, & dicetur in 4. met. q. 3. dicit ergo Scotus qđ ens prędicatur de proprijs passionibus non in quid, sed in secundo modo dicendi per se, præuise propter hoc quia communiter contingit subiectum prædicari de suis passionibus in secundo modo & quia ens non prædicatur ut genus de illis, quomodo prædicantur illa, quæ de suis inferioribus directe prædicantur in primo modo, non autẽ dixit, quia non sciret quod ens clauditur in illis directe & essentialiter ex quo colligitur quod licet differentia vltime est proprie passiones entis sint idem realiter cum ente tamen differunt formaliter ab ente in cõmuni sumpto, quia ens in cõmuni clau-

ditur in alijs omnibus vt aliquid determinabile in his vero ut determinatiuum & qualificatiuũ,& iõ varia pdicata,& opposita cõpetunt ei, his duobus modis sumpto.

Ad tertium negatur consequentia, sed ad probationem respondetur, quod ens reale communiter dicitur illud, quod contradistinguitur ab ente rationis, hoc autem ens est multiplex,q̃a aliud est res, & aliud est realitas at animal est aliud ens reale, quam sensibilitas,& tamen utrunq; est ens reale,dico ergo ad argumentum,quod non est inconueniẽs dati ens commune reale ad ens reale acceptum, ut est res & ad ens reale acceptum pro realitate,quæ tamen communitas non est generica,nec specifica,sed potius totius in partes suas integrales: & per hoc patet.

Ad quartum,neque enim est conceptus communis ut genus,uel ut species, sed ut totum integrale respectu suarum partiũ, diximus enim Theoremate 97.quod ens descendit in decem prædicamenta, non per differentias,sed per modos intrinsecos non ergo ens in communi est ens aliud realiter distinctum ab entibus inferioribus;sicut ergo aliquis intellectus potest esse certus,quod hæc linea est quantitas, & tamen dubitare an sit bipodalis, nel pedalis, & tamen conceptus iste non est diuersus à conceptu illarum partium in ratione quantitatis;ita intellectus potest esse certus de aliquo ente, quod est ens reale, & esse dubius an sit tot graduum, quod possit per se existere,uel non possit per se existere,quod sit res,uel quod sit realitas, neque tamen hic conceptus est diuersus à conceptibus illorum entium,in quãtum entia sunt, sed erit solum dubius de eorum differentijs,& entitate propria.

Ad obiectiones ex secundo capite patet, quod istæ tres distinctiones sunt sufficientes, quia omnes aliæ distinctiones ad has tres reducuntur, vt dictum est capite nono. ideo ad primum exemplum de partibus integralibus alicuius totius,dico quod distinguũtur realiter, quia una pars potest esse sine altera,ut mare Oceanum potest esse sine mediterraneo, & pars corporis Heterogenei,vt manus sine alijs partibus, licet enim postea sit imperfectum, nihil obsta t,& partes lineæ sine alijs partibus lineę quæ ab alijs dicuntur distingui potentialiter,uulla enim est contradictio illas partes sic separari actu,sunt ergo vna res totalis, & plures partiales,& hoc sufficit,ut possint separari,idem dicendum de materia, & forma,inter positiuum verò,& priuatiuum,& inter priuatiuum, & priuatiuum cadit distinctio realis , quæ dicitur distinctio realis priuatiua, uel negatiua , priuationes.u. & negationes distinguuntur sicut positiua, quibus opponuntur,&ideo qualis est distinctio inter positiua proportionaliter,est inter priuationes illis oppositas.

Obiectiones ex 2. cap.

Ad obiectiones ex 3.cap.quę procedunt contra distinctionem realem. Respon. ad primum quod proculdubio rectè est assignata diffinitio distinctionis, & identitatis realis quod probatum est in c. 7. declarando distinctionem,& identitatem realem ex Scoto,ad quas rationes aduersarij nihil dicunt,ideo ad argumentum dicẽdum quod dum assignauimus diffinitionem distinctionis realis in 2.c.adiunximus tertiam conditionem scilicet dummodo non sint in pluribus rebus distinctis, quam opposuimus propter relationes oppositas, ut ibi diximus,quas esse realiter distinctas est euidẽs, cum sint in subiectis realiter distinctis, qđ autem dicit Iauellus 10.Metaph.q.7.quod subiectum non potest separari ab effectu propter dependentiam effectus ad causam tamen distinguuntur realiter, supponit falsum , quia ex hoc ipso quod separari non possunt,etiam per potentiam Dei absolutam concluditur quod sint eadem propter rationes adductas à Scoto in probatione diffinitionis distinctionis realis.

Obiectiones ex 3.

Iauellus

Ad secundum responsum est in 8.ca. ubi dictum est, quod animal, & homo distinguuntur formaliter inadęquatè, sed sunt idem realiter, & cum dicitur quod animal potest esse sine homine, respondetur esse falsum quia superiora actu sunt in inferioribus,& sine inferioribus esse non possunt ideo est impossibile separare actu superiora ab inferioribus in re, ita quod vnũ existat,& aliud non existat.

Ad secundum.

Ad tertium fateor à uaria signati, nam ad distinctionem realem alij assignant diuersitatem existentiarum, alij diuersitatẽ generationum,ita quod quæ habent diuersas existentias,vel diuersis generationibus gene-

Ad tertium.

Fonseca Metaph. lib. 5. c. 5. q. 6 & Suarez 5 Meta. disput. 6. sect.

generantur, distinguuntur realiter; alij alteratē cāæ, & effectus, uel producentis, & producti, uel suppositorū alij oēs istas ponūt, alij aliquas tantūmō sufficere existimant.

Ad distinctionem formalem assignant ꝑ ferrim hoc signum, quod alterum extremū est res, & aliud est modus, & alij aliquid aliud, sed hæc omnia uarias difficultates patiuntur, & sunt obscura, & prolixa nimis. & in eo, in quo vera sunt, coincidunt cum opinione Scoti, est ergo dicendum, quod uerum, & germanum signum cognoscendi, quando aliqua distinguuntur realiter, desumitur ex diffinitione distinctionis realis cum illis, tribus conditionibus. s. ex separabilitate unius ab altero, siue utraque extrema per se separata manere possint, siue unū sine altero ut probatū est per rōnes, adiunctæ aūt sunt illæ tres condōnes in diffinitione idētitatis realis dūmodo īpossibilitas nā proueniat ab extrin seco non sint alterum producens, & productum, neque sint in diuersis distincte productis, quæ solent explicari per illam conditionem dūmodo inter ea non sit essentialis dependentia, quia quōdam inter aliqua plura est essentialis depēdentia, vt est inter correlatiua, inter producens, & productum, & quando sunt in pluribus realiter distinctis, tunc est manifesta eorum distinctio, licet ad actum non possit reduci eorum separatio propter aliquod impedimentum, ut duæ relationes oppositæ non possunt separari ab inuicem, sed tamen eorum distinctio realis est manifesta, qa sunt in distinctis realiter, itē motus cęli est distinct᾽ ab ipso cęlo, & producēs, ac ꝓductū in idem essentia, ut diuinæ personæ. At hic objiciunt hoc signum separationis ualere ad cognoscendum res illas realiter dingui, quæ hucusque separate sunt ab inuicem a natura, uel a Deo, tamen non est signum adæquatum, quia adhuc multa sunt, quæ distinguuntur realiter, ac separari possunt, quæ tamen Deus, neque natura hucusque separauit, ut materia, & forma cœli, ergo separatio non est signum sufficiens ad cognoscendum distinctionem realem omnium, & ideo alia signa sunt quęrenda Respondetur quod ea, quæ adhuc neque a natura separata sunt, neque a Deo iudicanda sunt esse eodem realiter nisi eorum in separabilitas actualis proueniunt ex aliqua illarum trium conditionum, exemplum motus cœli a principio mundi nunquam a cœlo est separatum, & tamen distinguitur realiter ratio, est quia impeditur a causa externa. s. ab intelligentia.

Præterea satis est, quod cognoscatur nō esse contradictio intrinseca, quod res separetur, licet postea hæc separatio actu nunquam facta sit, hoc nihil impedit, an uero sit contradictio hoc separari ab illo cognoscitur ex cognitione essentiæ rerum, separabilitas ergo est uerum signum desumptum ex diffinitione distinctionis realis, signum etiam clarum, & certum discernendi distinctionem formalem petendum est ex diffinitione eiusdem, quęcunque enim habent diuersam conceptibilitatem ex parte rei, ita quod de eis possint uerificari prædicata contradictoria, illa distinguuntur formaliter, quæcunque illa sint.

Ab obiectione ex 4. cap. Pro intelligentia notandum est, quod identitas est passio diuersa ab unitate, unde numeratur ab Arist. in 4. Meth. tex. 4. tanquam diuersa ab vno, & est de numero passionum distinctarum, siue oppositarum quas ib, & in sequētibus in eo libro, ac 10. & 11. recenset & declarat, non est tamen diuersa ab unitate tanquam sit diuersæ speciei, sed est diuersa tanquam species a genere quoniam identitas, similitudo, æqualitas, sunt species vnitatis, & fundantur in unitate, ut docet Scotus in Comentatio illius libri tex. 4. circa finem, & desumitur ex eodem Arist. in lib. 5. tex. 15. circa medium, ubi habet hæc verba palam quia identitas, unitas quædam plurium essendi ex quo patet, quod identitas fundatur in vnitate ex tex. 20. eiusdem libro habet, quod identitas, æqualitas, & similitudo fundetur super uno, ex his omnibus habemus necessitatem ponendi distinctiones istas tres scilicet rationis realem, & formalem, quia in qualibet unitate reperitur, quandoque aliqua istarum dinctionum, & de distinctione quidem rationis patet, nam in communitate numerali, quæ est maxima, stat distinctio rationis, quia sortes ipse potest esse distinctus a seipso considerato, quandoque vt subiectum quandoque vt prædicatum propositionis alicuius, & alijs innumeris modis, ut diximus in declaratione distinctionis rationis

Ad obiectiones ex 4. ca.

nis per intellectum enim sępe distinguimus ea quæ nullo modo ex parte rei distincta sunt, distinctio autem realis est in uno numero clare, nam sortes est unus numero, quia ex Arist. in eodem 5. lib. tex. 15. Vnum numero est, cuius materia est una, sortis autem complete existentis est materia una. s. illa tota, qua est, attamen in sorte multa sunt quæ realiter distinguuntur, & diuersa sunt realiter, ut forma, & materia, substantia, & accidens, & alia huiusmodi.

Adest etiam distinctio formalis, vt inter intellectiuam, & sensitiuam animam, inter sensus extraneos, & internos, & huiusmodi multo magis in vnitate specifica, etiam generica est diuersitas realis, quia primo adest pluralitas numeralis indiuiduorũ, quæ est maxima distinctio realis, deinde est distinctio aliarum rerum quæ quoque est in indiuiduis, vt substantiæ, & accidentis, nam substantia in hominẽ, & quantitas eius realiter distinguuntur, sicut in sorte erat ergo

Obiectio. necessarium præter vnitates distincte assignare identitates, & diuersitates, siue distinctiones; hæc eadem doctrina sumitur ex Arist. 10. meth. tex. 9. & 10. sed aliquis obijciet, distinctio realis videtur esse idem, qd distinctio numeralis, & distinctio formalis idẽ ꝙ distincti ergo nõ sunt multo specifica. tiplicandæ illæ identitates, & distinctiones

Solutio. Respondetur, quod lata est differentia inter distinctionem numeralem, & distinctionem realem, quia distinctio, siue pluralitas numeralis est inter indiuidua, uel singularia eiusdem speciei, uel diuersarum, quæ sunt entia completa, ut inter sortem, & Petrum vel hanc albedinem, & illam, quæ subiecto differunt, & vnum actu, est separatum ab altero, & distinctio realis in plus se habet quia non solum est inter ista, quæ actu separata sunt, sed inter illa, quę actu coniuncta sunt, in vno subiecto, sed separari possunt, ut inter substantiam, & accidens, & materiam, & formam, vt alia huiusmodi, distinctio etiam specifica proprie est inter species diuersas, completas, sed distinctio formalis est inter species, & genera, ut inter animal, & hominem, & inter formalitates rerum eiusdem, speciei, & denique inter illa, de quibus uerificati possunt duo contradictoria, quæ non uidentur esse proprie diuersæ speciei, ut sunt res, & modus eius, ens, & existentia, accidens, & modus eius essendi, qui est esse in alio, & alia huiusmodi. & c hæc de distinctionibus, & identitatibus.

FINIS.

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn NO Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz, Aaa. Et Tabula per se patet

E. t D. Anastasii

